

Yesus Aqa Anjam Bole 2000

Anjam New Testament 2000

Contents

Matyu	1
Mak	67
Luk	107
Jon	176
Aposel	222
Rom	289
1 Korin	319
2 Korin	347
Galesia	366
Efesus	376
Filipai	386
Kolosi	393
1 Tesalonaika	400
2 Tesalonaika	406
1 Timoti	410
2 Timoti	419
Taitus	425
Filemon	429
Hibru	431
Jems	454
1 Pita	462
2 Pita	471
1 Jon	476
2 Jon	483
3 Jon	484
Jut	485
Uli Anjam	488

Yesus Aqa Anjam Bole 2000

The New Testament in the Anjam language of Papua New Guinea, 2000 edition

Nupela Testamen long tokples Anjam long Niugini, 2000

Language: Anjam

Provided by: Wycliffe Bible Translators

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2000 The Bible Society of Papua New Guinea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0. You may share and redistribute this Bible translation or excerpts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

c179b57e-dcc2-53f1-9fd2-5082d27e8e40

ISBN: 978-1-5313-0099-9

MATYU

Yesus Kristus aqa moma nanngo ñam kalil

1 Endi Yesus Kristus aqa moma nanngo ñam kalil. Yesus Kristus a Devit aqa lej. Devit a Abraham aqa lej.

²Abraham a Aisak aqa abu. Aisak a Jekop aqa abu. Jekop a Juda aqa was nanngi ti nanngo abu. ³Juda a Peres wo Sera wo nanngo abu. Nanngo ai Tamar. Peres a Hesron aqa abu. Hesron a Ram aqa abu. ⁴Ram a Aminadap aqa abu. Aminadap a Nason aqa abu. Nason a Salmon aqa abu. ⁵Salmon a Boas aqa abu. Boas aqa ai Rahap. Boas a Obet aqa abu. Obet aqa ai Rut. Obet a Jesi aqa abu. ⁶Jesi a Mandor Koba Devit aqa abu.

Ariya Devit a Solomon aqa abu. Solomon aqa ai agi nami Uria aqa ñauqali soqnej. ⁷Solomon a Rehoboam aqa abu. Rehoboam a Abiya aqa abu. Abiya a Asa aqa abu. ⁸Asa a Jehosafat aqa abu. Jehosafat a Jehoram aqa abu. Jehoram a Usia aqa abu. ⁹Usia a Jotam aqa abu. Jotam a Ahas aqa abu. Ahas a Hesechia aqa abu. ¹⁰Hesechia a Manase aqa abu. Manase a Emon aqa abu. Emon a Josaia aqa abu. ¹¹Josaia a Jehoiakin aqa was nanngi ti nanngo abu. Aqa bati qa Babilon nanngi na bosib Israel nanngi tontnjsib joqsib gilsib Babilon nanngo mandamq di taqatnjresoqneb.

¹²Ariya Babilon nanngi na Israel nanngi tontnjrnaq sonabqa Jehoiakin aqa anggro Sealtiel ñambabeb. Sealtiel a Serubabel aqa abu. ¹³Serubabel a Abiut aqa abu. Abiut a Eliakim aqa abu. Eliakim a Asor aqa abu. ¹⁴Asor a Sadok aqa abu. Sadok a Akim aqa abu. Akim a Eliut aqa abu. ¹⁵Eliut a Eleasar aqa abu. Eleasar a Matan aqa abu. Matan a Jekop aqa abu. ¹⁶Jekop a Josep aqa abu. Josep a Maria aqa gumbuluq.

Maria aqa miligiq na Yesus ñambabeb. Agi nanngi a qa mareqneb, a Kristus.

¹⁷Deqa Abraham aqaq dena bosib bosiq Devit ñambabeb di moma 14-pela. Devit aqaq dena bosib bosiq Israel nanngi Babilon nanngo mandamq di soqneb di dego moma 14-pela. Babilon di soqneb dena bosib bosiq Kristus ñambabeb di dego moma 14-pela.

Yesus Kristus a ñambabeb

¹⁸Yesus Kristus a endegsi ñambabeb. Aqa aniqali Maria Josep na oqajqa saga qameb. Ariya Josep a Maria ombla ñereqosaisonabqa Qotei aqa Mondor Maria aqaq ainaqa a gumanfej. ¹⁹Ariya Maria aqa gumbuluq Josep a endegsi quej, “Maria a gumanqo.” A degsi qusiq deqa a Maria uratqa marej. Ariya Josep aqa kumbra tulaq boledamu deqa a endegsi are qalej, “E lumu na Maria uratqai. E boleq na uratqasai. Maria a jemaiyo uge.” ²⁰Degsi are qaleqnaqa bati bei Tamo Koba Qotei aqa laq anggro bei aqaq ainaqa ñejobilqei na unej. Unnaqa laq anggro na minfej, “O Josep, Devit aqa moma, ni Maria ame. Ni ulaaime. Ni que. Qotei aqa Mondor aqaq aiqoqa a gumanqo. ²¹Deqa aqa anggro mel ñambabqas. A na aqa segi tamo unqasari nanngo une kalil kobotetnjsim nanngi eleqnas. Deqa ni aqa ñam Yesus waiyqam.”

²²Kumbra kalil di brantej deqa anjam bei Tamo Koba Qotei aqa medabu o tamo bei nami marej qaji di aqa damu dego brantej. A endegsi marej, ²³“Ñingiqiye. Bunuqna dungege bei a tamo ombla ñereqosaisosimqa a gumanqosim anggro mel oqas. Amqa nanngi aqa ñam Emanuel waiyqab.” Nam di aqa damu, “Qotei a iga koba na unum.”

²⁴Onaqa Josep a qutuosiq anjam Tamo Koba Qotei aqa laq anggro na minfej qaji di dauryosiq Maria ej. ²⁵Ariya a Maria ombla ñereqosaiqneb. Gilsil

gilsiq Maria a angro mel nambabtej. Onaqa Josep na angro di aqa nam Yesus waiyej.

Bongar sisiyo qaji tamo nanngi Yesus unqajqa beb

2 Maria na Yesus Betlehem qureq di nambabtej. Qure di Judia sawaq di unu. Bati di Mandor Koba Herot na Judia sawa taqatesoqnej. Ariya Maria na Yesus nambabtonaqa bongar sisiyo qaji tamo qudei nanngi seŋ oqo sawaq dena walwelosib gilsib Jerusalem qureq di brantosib tamo qudei nanngi endegsib nenemnjroqneb, ²“Juda nanngo mandor koba nambabqo qaji a qabi unu? Iga seŋ oqo sawaq dia aqa bongar unsimqa dauryosim bonum. Iga a qa louqajqa deqa bonum.” ³Onaqa Mandor Koba Herot a nanngo anjam di qusiqa a are koba qaloqnej. Tamo ungasari kalil Jerusalem qureq di soqneb qaji nanngi dego nanngo anjam di qusib are koba qaloqneb. ⁴Deqa Herot na Israel nanngo atra tamo kokba ti nanngo dal anjam qalie tamo nanngi ti kalil metnjrnaqa nanngi bosib koroonabqa a na nanngi endegsi nenemnjrej, “Kristus a qabia nambabqas?” ⁵Onaqa nanngi na kamba minjeb, “Kristus a Betlehem qureq di nambabqas. Qure di agi Judia sawaq di unu. Degsi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei nami nengrenyej. A endegsi nengrenyej, ⁶“O Betlehem tamo ungasari, nungo qure Judia sawaq di unu. Qure kokba kalil Judia sawaq di unub qaji nanngi na nungo qure bunyqasai. Nungo qure dego nam ti. Di kiyaga? Nungo qureq dena mandor koba bei tigelosimqa a na ijo segi Israel tamo ungasari kalil nanngi taqatnjresqas. Deqa nungo qure dego nam ti.”

⁷Onaqa Herot a anjam di qusiqa bongar sisiyo qaji tamo nanngi lumu na metnjrnaqa nanngi aqa areq bonabqa nenemnjrej, “Bati gembu bongar di bran-

tej?” ⁸Onaqa nanngi na bongar brantej qaji aqa bati di ubtsib minjnabqa a na kamba minjrej, “Ninngi Betlehem aisib angro deqa geregere namoiye. Njamosib a tal qabi unu di unsib bosib e merbiye. Yim e kamba aisiy a qa louqai.”

⁹Onaqa nanngi Mandor Koba Herot aqa anjam di qusibqa nanngi Betlehem aieb. Aisib nam ateb bongar nami seŋ oqo sawaq di uneb qaji di namo aisiq angro soqnej qaji tal di tinji sonaq uneb. ¹⁰Unsi nanngi tulan koba areboleboleinjrej.

¹¹Onaqa nanngi tal miligiq gilsib angro aqa aniqali Maria wo sonab njrsibqa angro aqa areq di sinqa pulutosib a qa loueb. Osib nango qasan ingi ingi qudei ti gol ti goren ti qa ti walaqajqa quleq bole bole di eleŋosib angro atraiyeb. Ingi ingi di nanngi nami silali kokba na awaiyeleŋeb qaji. ¹²Osib nanngi tal uratosib olo puluqa laqnaqqa Qotei a nejobilqei na minjrej, “Ninngi olo Herot aqaq di brantaib.” Degsi minjrnanaqa nanngi gam bei dauryosib nanngo segi qure utruq gileb.

Josep na Yesus aqa aniqali wo joqsii Isip gileb

¹³Nanngi gilmabqa bati di Tamo Koba Qotei aqa lan angro bei a Josep aqaq aisiq nejobilqei na minjrej, “Herot a na angro Yesus qalsim moiotqajqa bosim namqas. Deqa ni tigelosim angro aqa aniqali wo joqsim Isip sawaq giliye. Gilsib di soqnebqa bunuqna e ni mermitqa sawa endeq olo bqab.” ¹⁴Onaqa Josep a qolo tigelosim angro aqa aniqali wo joqsii Isip sawaq gileb. ¹⁵Gilsib di sonabqa bunuqna Herot a moiej. Josep a kumbra di yej deqa anjam bei Tamo Koba Qotei aqa medabu o tamo bei nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “Ijo angro mel a Isip sawaq di soqnimqa e dena metit a Isip sawa uratosim ijoq olo bqas.”

Herot na aqa qaja tamo nanği minjrnaqa gilsib anğro mel nanği ñumelenęeb

¹⁶ Ariya Herot a bongar sisiyo qaji tamo nanği qa tariņonaq ugeiyej. Nanği a qa bosai. Deqa a qalieej, bongar sisiyo qaji tamo nanği a gisanıyeb. A degsi qalieosiqa minjiņ ani oqetonaqa aqa qaja tamo qudei nanği qariņjnraqa nanği aisib Betlehem qureq dia anğro mel kiñilala wausau aiyel osaisoqneq qaji di unjrsib kalil ñumelenęosib moiotnjreb. Qure kiñilala Betlehem jojomq di soqneq qaji dia dego anğro mel kiñilala wausau aiyel osaisoqneq qaji nanği kalil moiotnjreb. Nami Herot a bongar brantej qaji aqa bati di qalieqa osiqa bongar sisiyo qaji tamo nanği nenemnjreb. Di kiyaqqa? A are qalej, a na anğro mel nanği bati deqa ęambabeb qaji di moiotnjrqajqa deqa. ¹⁷ Herot a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Jeremaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, ¹⁸ “Rama qureq dia Resel a akamkobaoqnsiq pailoqnej. Aqa anğro kalil nanği ñumnab moreņeb deqa akameqnaqa tamo unğasari nanği aqa are latetqa yeqnab a nanço anjam quqwa uratetnjroqnej. Di kiyaqqa? Aqa anğro kalil nanği moreņekriteb deqa.”

Josep na Yesus aqa aniqali Maria wo joqsıq olo Israel aieb

¹⁹ Ariya Herot a moınaqa Tamo Koba Qotei aqa laņ anğro bei a Isip sawaq dia Josep aqaq di brantosıqa ęeiobilqei na minjej, ²⁰ “Ni tigelosim anğro Yesus aqa aniqali Maria wo joqsım olo Israel sawaq aie. Tamo nanği anğro Yesus qalsib moiotqa maroqneq qaji nanği moreņekritonub deqa ni olo aie.” ²¹ Onaqa Josep a tigelosiqa anğro Yesus aqa aniqali Maria wo joqsıq olo Israel sawaq aiej. ²² Bati deqa Arkelaus a na aqa sıqali Herot aqa sawa osiq Judia sawa taqate-

soqnej. Deqa Josep a anjam di qusiqa Judia sawaq gilqa ulaej. Onaqa Qotei a Josep ęeiobilqei na minjej, “Ni Judia sawaq gilaim. Ni Galili sawaq gile.” ²³ Onaqa Josep a Qotei aqa anjam di dauryosiqa Galili sawaq gilej. Gilsiq qure bei aqa ñam Nasaret di soqnej. A di soqnej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo qudei nanği nami maroqneq qaji di aqa damu brantej. Nanği endegsib maroqneq, “Nanği a qa maroqnaq, ‘A Nasaret tamo.’”

Jon yansnjro qaji a wadau sawaq dia tamo unğasari nanği Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej

3 Ariya bunuqna Jon yansnjro qaji tamo a Judia nanço wadau sawaq di brantej. Brantosiq di sosisqa tamo unğasari nanği Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ² A nanği endegsi minjroqnej, “Qotei a nunço Mandor Koba sosim niņgi taqatņgwajqa bati jojomqo. Deqa niņgi are bulıye.” ³ Jon a qa nami Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a endegsi marej, “Tamo bei a wadau sawaq di tigelosımqa a tulaņ koba leleņosım tamo unğasari nanği endegsi minjroqnaq, ‘Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiye. Gam tingitetiye.’”

⁴ Jon a wadau sawaq di sosisqa a gara jugo kamel aqa jungum na gereiyo qaji di jugoqnsıqa alalag na siņgilatsiq laqnej. A iņgi uyqa saiqoji deqa a sis ti bisım qaq ti uyoqnej. ⁵ Bati deqa tamo unğasari Jerusalem qureq di soqneq qaji nanği ti Judia sawaq di soqneq qaji nanği ti qure kalil Jordan ya qalaq di soqneq qaji nanği ti tigelosib Jon aqa areq boqneq. ⁶ Boqnsibqa nanço une kalil palontekriteqnaq Jon na Jordan yaq di yansnjroqnej.

⁷ Bati deqa Farisi tamo ti Sadyusi tamo ti tulaņ gargekoba nanği Jon na yansnjrqqa marsıbqa aqa areq beqnaq unjrsıqa nanği endegsi minjroqnej,

“Ninigi amal uge bul. Qotei a ninigi qa minjin ani oqetqo deqa a na ninigi nola-wotngwas. Yai na ninigi merngwoqa Qotei aqa minjin nungoq aiaim deqa ulaosib ijoq bonub?”⁸ Ninigi are bulyqa marsibqa kumbra bole bole babtoqniye. Yim tamo nanigi unsib marqab, ‘Bole, ninigi are bulyonub.’⁹ Ninigi endegsib are qalaib, ‘Abraham a gago moma utru. Deqa iga Qotei aqa njamdamuq di tamo bole.’ Ninigi degsib are qalaib. Ninigi quiye. Qotei na marimqa meniñ kalil endi dego tamo bulyosib tigelosib marqab, ‘Abraham a gago moma utru.’¹⁰ Tapor qalat agi Qotei na njam utruq di qomqajqa ojsiqa tigelejunu. Deqa njam kalil gei boletosaieqnum qaji di Qotei na qomeleosim njamyoq di breinjrqas.

¹¹ “Ninigi are bulyqajqa deqa e ya na ninigi laña yansngqnum. Ariya Tamo Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo singila koba. Ijo singila aqa singila ti keresai. Deqa e a kangalyqajqa e tamo bolesai. A bosimqa Qotei aqa Mondor aqa singila na ti njamyo na ti ninigi yansngwas.”¹² Aqa banq di a savol ojejunu. A bosim savol dena wit ñoqoryosim damu elejosim aqa talq di atqas. Ariya a suwi olo elejosim njamyo gaigai yuejunu qaji dia breinjrimqa yuekritqab.”

Jon na Yesus yansej

¹³ Bati deqa Yesus a Galili sawaq dena tigelosiq walwelosiq Jordan yaq gilej. A Jon na yansqa marsiqa aqa areq gilej.¹⁴ Gilnaqa Jon na saidyosiq minjej, “Ni na e yansbqam di kere. Kiyaya e na ni yansmqa marsim ijoq bonum?”¹⁵ Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ungum. Ni ijo anjam dauryosim yansbe. Yimqa kumbra dena iga Qotei aqa areqalo kalil keretosim dauryqom.” Onaqa Jon a Yesus aqa anjam di dauryosiq a yansej.

¹⁶ Yesus yansonaqa a yaq na gogetosiq bati di a tarosi lañ goge koqyonaqa lañ waqej. Lañ waqonaqa Qotei

aqa Mondor binonj bulosiq lañ goge dena aisiq Yesus aqa jejamuq di awoonaq unej.¹⁷ Unnaqa lañ goge dena Qotei a anjam marnaqa tamo ungasari nanigi aqa kakoro queb. A endegsi marnaq queb, “Di ijo angro qujai. E na a tulañ qalaqalaiyeqnum. E a qa tulañ areboleboleibqo.”

Satan na wadau sawaq dia Yesus walawalaiyoqnej

4 Onaqa bati deqa Qotei aqa Mondor na Yesus wadau sawaq osi gilsiq di uratonaqa Satan bosiqqa Yesus a une bei atqajqa deqa marsiqa walawalaiyoqnej.² Qanam 40 qolo dego 40 Yesus a wadau sawaq di soqnej. Sosisqa ingi uratsiqa quriej ti soqnej. Bati 40 di koboonaqa a mamyej.³ Onaqa walawalaiyo tamo Satan a Yesus aqa areq bosiqqa minjej, “Ni Qotei aqa ñjiriamqa meniñ kalil endi minjrim bem bulyibqa ni uye.”⁴ Degsi minjnaqa Yesus na kamba minjej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Tamo nanigi ingi na segi nambile sqasai. Anjam kalil Qotei aqa medabuq na branteqnu qaji dena nanigi nambile sqab.’”

⁵ Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Qotei aqa qure koba Jerusalem aisiq atra tal quraq oqsiiq goge dia Yesus atsiqa minjej,⁶ “Ni Qotei aqa ñjiriamqa endena prugosim mandamq aie. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Qotei na aqa lañ angro nanigi minjrimqa bosib ni taqatmqab.’ Anjam bei dego nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Lañ angro nanigi bosib ban na ni soqtmibqa ino singa meniñ na qalqasai.’”⁷ Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, “Qotei aqa anjam bei dego endegsib nengrenyeb unu, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei aqa singila unqa osimqa ni na kumbra bei laña yaim. A ni aqaryaimqas kio sai kio di unqa osimqa kumbra bei laña yaim.’”

⁸Degsi minjnaqa Satan na Yesus olo osiqa mana goqe kobaq oqsiqa goqe dia Yesus tigeltosiqa sawa sawa kalil mandor kokba nanġi na taqatejunub qaji nanġo singila ti ñoro ti kalil di Yesus osoryosiqa minnej, ⁹“Ni ijo ulatamuq endia sinġa pulutosim e qa louimqa sawa sawa kalil di nanġo ñoro ti ni emqai.” ¹⁰Onaqa Yesus na minnej, “Satan, ni ulanġ. Qotei aqa anjam bei nami endegsib neġ-ġreñyeb unu, ‘Ino Tamo Koba Qotei a segi qa louoqnsimqa aqa sorgomq di soqne.”

¹¹Degsi minjnaqa Satan a Yesus uratosiq ulanġej. Onaqa Qotei aqa lanġ anġro nanġi bosib Yesus sinġilatsib soqneb.

Yesus a olo Galili sawaq aiej

¹²Bati bei Jon a tonto talq waiyonab sonaqa Yesus a di qusiqa olo tigelosiq Galili sawaq aiej. ¹³Aisiq Nasaret qureq di brantej. Dena walwelosiqa Kaperneam qureq gilsiq di soqnej. Kaperneam qure agi Galili ya agu qalaqsi unu. Ya agu jojomq dia sawa aiyel unub. Sawa aiyel di nanġo ñam Sebulun ti Naptali ti. Kaperneam qure a sawa aiyel di nanġo ambleqsi unu.

¹⁴Yesus a Kaperneam qureq gilej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, ¹⁵“Gam kobaquja Jordan ya qalaq dena aiejunu qaji di Galili sawa ambleq na aiejunu. Aisiqa yuwalq di diñejunu. Gam qalaq dia Sebulun sawa ti Naptali sawa ti unub. Tamo unġasari gargekoba nanġi sawa bei beiq dena beleñsib Galili sawaq di unub. ¹⁶Deqa tamo unġasari ambruqsi unub qaji nanġi puloñ kobaquja unqab. Tamo unġasari padalo gam dauryosib ambruqsi unub qaji nanġi puloñ dena suwantnjqas.”

Yesus na tamo qolqe nanġi metnjrnaq a dauryeb

¹⁷Bati deqa Yesus na aqa wau utru atej. Wau utru atsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiqa tamo unġasari nanġi endegsi minjqonej, “Qotei a nunġo Mandor Koba sosim niñġi taqatñġwajqa bati jojomqo. Deqa niñġi are buliyie.”

¹⁸Yesus a nanġi anjam degsi minjqrsiq koboonaqa a nanġi uratnjqrsiqa Galili ya agu qalaq aisiq alile dia walweloqnsiqa ñam atej Saimon aqa ñam bei Pita nanġi aqa was Andru wu sonab unjqrej. Nanġi aiyel qe o qaji tamo deqa kakanġ waiyeqñab unjqrsiqa minjqrej, ¹⁹“Niñġi aiyel e daurbiye. Niñġi qe o qaji tamo deqa niñġi qe eqñub. Dego kere e wau enġitqa niñġi degsib olo tamo oqñqab.” ²⁰Yesus a na nanġi degsi minjqrnaqa nanġi na nanġo kakanġ uratosib Yesus dauryeb.

²¹Yesus a olo walwelosi gilsiq Sebedi aqa ñiri Jems wo aqa was Jon wo nanġi aiyel qobuñ miligiq dia nanġo siqali koba na kakanġ branġo qandimeqñabqa unjqrsiqa metnjrej. ²²Metnjrnaqa nanġo abu Sebedi a qobuñ miligiq di sonaqa uratosib Yesus dauryeb.

Yesus a Galili sawaq dia walweloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiqa ma tamo nanġi boletnjqonej

²³Yesus a dena walwelosiqa Galili sawa keretoqnsiqa Juda nanġo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjqonej. Qotei a tamo unġasari nanġo Mandor Koba sosiq nanġi taqatnjqreñu. Anjam bole di Yesus na palontosiq minjqonej. Osiqa tamo ma utru segi segi so qaji nanġi boletnjqonej. ²⁴Onaqa tamo unġasari kalil Siria sawaq di soqneb qaji nanġi anjam endegsib queb, “Yesus a mañwa tulanġ gargekoba yeleñeqñu.” Degsib quсіб deqa nanġo ma tamo kalil joqсіб Yesus

aqa areq osi beleḡeb. Tamo ma utru segi segi osi beleḡeb. Tamo jejamu jaqatijnjro qaji naḡi ti tamo mondor uge uge na ojeleno qaji naḡi ti tamo gate na nanarioqnsib maḡgaloqneb qaji naḡi ti tamo jejamu lainjro qaji naḡi ti kalil joqsib beq nab Yesus na boletnjroqnej. ²⁵Bati deqa tamo uḡgasari tulaḡ ḡargekoba naḡi Yesus dauryosib laqneb. Galili sawa naḡi ti Dekapolis sawa naḡi ti Jerusalem qure naḡi ti Judia sawa naḡi ti qure kalil Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji naḡi ti kalil Yesus aqa maḡwa yeqnaq unoqnsib deqa dauryosib laqneb.

Yesus a manaq oqsıq dia anjam palontej

5 Onaqa Yesus a tamo uḡgasari kalil di unjrısqıa a naḡi uratnjrsısqıa manaq oqsıq di awesonaqa aqa segi aḡgro naḡi bosib aqa areq di koroesoqneb.

Yesus a tamo yai naḡi tulaḡ areboleboleinjrqas deqa anjam marej

²Onaqa Yesus a na naḡi Qotei aqa anjam palontosıq endegsi minjrej, ³“Tamo uḡgasari qudei naḡi endegsi poinjrco, naḡi Qotei aqa ḡamgalaq di tulaḡ keresai. Naḡi degsi poinjrco deqa naḡi tulaḡ areboleboleinjreme. Di kiyaaqa? Qotei laḡ qureq di unu qaji a naḡo Mandor Koba sosim naḡi taqatnjrqas.

⁴“Tamo uḡgasari akamoqnsib unub qaji naḡi dego tulaḡ areboleboleinjreme. Di kiyaaqa? Qotei na naḡo are olo boletetnjrqas.

⁵“Tamo uḡgasari naḡo segi ḡam aguq ateqnub qaji naḡi dego tulaḡ areboleboleinjreme. Di kiyaaqa? Mondor Qotei na mandam kalil osim naḡi enjrqas.

⁶“Tamo naḡi mamnjreqnaqa iḡi uyqajqa tulaḡ arearetnjreqnu. Naḡi ya qarnjreqnaqa ya uyqajqa tulaḡ arearetnjreqnu. Dego kere tamo uḡgasari kum-

bra bole bole yqajqa tulaḡ arearetnjreqnu qaji naḡi tulaḡ areboleboleinjreme. Di kiyaaqa? Qotei na aqa segi kumbra bole naḡi enjroqnmqa naḡi tulaḡ kere na sqab.

⁷“Tamo uḡgasari qudei naḡi tamo uḡgasari naḡi qa duleq nub. Tamo uḡgasari naḡi di tulaḡ areboleboleinjreme. Di kiyaaqa? Qotei a kamba naḡi qa olo duloqnaqas.

⁸“Tamo uḡgasari naḡo are miligiq di jiga bei sai qoji unub qaji naḡi dego tulaḡ areboleboleinjreme. Di kiyaaqa? Mondor naḡi Qotei aqa ulatamu unqab.

⁹“Tamo uḡgasari jeu turyoqnsibqa lawo kumbra boleq ateqnub qaji naḡi dego tulaḡ areboleboleinjreme. Di kiyaaqa? Qotei a naḡi qa olo marqas, ‘Naḡi ijo segi aḡgro bole.’

¹⁰“Tamo uḡgasari qudei naḡi kumbra bole bole yeqnub deqa jeu tamo naḡi na olo naḡi gulube enjreqnub. Tamo uḡgasari naḡi di tulaḡ areboleboleinjreme. Di kiyaaqa? Bunuqna Qotei na naḡi taqatnjrsim naḡo Mandor Koba sqas.

¹¹“Niḡi na ijo ḡam oqnsib e daurbreqnub deqa bunuqna tamo qudei naḡi na niḡi misilingoqnsib niḡi ugeugeiḡgoqnsib nuḡo jejamu laḡa gısaḡyoqnaqab. Di uḡgum. Niḡi tulaḡ areboleboleiḡgeme. ¹²Od, nuḡo are tulaḡ boleboleiḡgim soqniye. Di kiyaaqa? Nuḡo awai bole laḡ goḡe di unu deqa. Nami jeu tamo naḡi na Qotei aqa medabu o qaji tamo naḡi dego degsib ugeugeinjroqneb.”

Niḡi bar ti puloḡ ti di bul unub

¹³Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Niḡi mandamq endia bar bul unub. Ariya bar aqa qajarara koboqas di iḡi kie na olo qajararatqas? Di keresai. Bar aqa qajarara koboqas di a ugeqas. Deqa bar di mandamq di waiyibqa tamo qudei naḡi bosib sıḡa na sosqab.

¹⁴“Ninggi mandamq endia puloŋ bul unub. Ninggi are qaliye. Qure kobaquja a mana gogeqsi sqas di a boleq di sqas. A uliesqa keresai. ¹⁵Tamo bei a lam qatrentosim guwe na kabutqasai. Boleq di gaintim sqas di warum suwanamqa tamo kalil tal miligiq di unub qaji nanŋi sawa geregere unqab. ¹⁶Dego kere ninggi puloŋ bul sosibqa boleq di kumbra bole bole yoqnbqa tamo unŋasari nanŋi na nuŋgo kumbra di unoqnsib nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ñam soqtoqnqab.”

Yesus a tamo unŋasari nanŋi dal anjam qa minjrej

¹⁷Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ninggi e qa endegsib are qalaib, ‘Yesus a Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nanŋo anjam ti taqal waiyqajqa bej.’ Ninggi e qa degsib are qalaib. E deqa bosai. E anjam di kalil dauryisy keretqa bem. ¹⁸Deqa ninggi quiyie. E bole mernŋwai. Laŋ ti mandam ti koboosaisoqnmqa Qotei aqa dal anjam mutu kiñala bei koboqasai bolesai. Qotei aqa dal anjam aqa mutu kalil degsib soqnb inŋi inŋi kalil brantqab. ¹⁹Deqa ninggi quiyie. Tamo bei a Qotei aqa dal anjam mutu kiñala bei uge qa marsimqa tamo unŋasari nanŋi dego titnjroqnm nanŋi uge qa marqab tamo di aqa ñam tulaŋ kiñala sqas. Deqa Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqasai. Ariya tamo bei a Qotei aqa dal anjam kalil dauryoqnsimqa tamo unŋasari nanŋi dego dauryqa minjroqnmqas tamo di aqa ñam kobaquja sqas. Deqa Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqas. ²⁰E ninggi endegsi mernŋwai. Ninggi Qotei aqa areqalo dauryqa uratosib nuŋgo kumbra bole a dal anjam qalie tamo nanŋi ti Farisi ti nanŋo kumbra bole bunyqasai di Qotei a ninggi taqatnŋosim nuŋgo Man-

dor Koba sqasai. Deqa ninggi laŋ qureq oqwa keresai.”

Yesus a anjam gereiyqajqa kumbra qa tamo unŋasari nanŋi minjrej

²¹Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ninggi queb, nami Moses na nuŋgo moma nanŋi dal anjam endegsi minjroqnej, ‘Ninggi tamo bei qalsib moio-taib. Ninggi tamo bei qalsib moiotqab di ninggi une ti sqab.’ Nami Moses na nuŋgo moma nanŋi dal anjam degsi minjroqnej. ²²Ariya e na dal anjam di bunyosiy ninggi endegsi mernŋwai. Tamo bei na aqa was laŋa njirintqas di a une ti sqas. Tamo bei na aqa was laŋa misilinyqas di a une kobaquja yqas. Deqa a ojsib Juda gate kokba nanŋo ulatamuq di tigeltosib aqa une ubtetqab di kere. Ariya tamo bei na aqa was laŋa minjqas, ‘Ni tulaŋ nanari, areqalo saiqoji,’ degyqas aqa une deqa Qotei na a osim nŋamyuoq waiyqas.

²³⁻²⁴“Deqa ni Qotei atraiyqa marsimqa ino was bei a ni qa njirij ti soqnmqa ni deqa are qalsim atraiyo inŋi inŋi mati atra bijal qalaq di uratosim ino was aqaq gilsim ombla anjam gereiyekritosim ariya ni dena bosim Qotei atraiyqam.

²⁵“Deqa tamo bei a ni qa anjam bei soqnmqa ninggi ombla walwelosib anjam pegiyo talq giloqnsibqa gamq dia ninggi segi aiyel na anjam urur gereiy-oqujatiye. Ysib anjam moiotsib a ni osim anjam pegiyo talq gilqasai. Ariya ninggi gamq di anjam gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq dia tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a na ni osim qaja tamo nanŋo banq di atqas. Yimqa nanŋi na ni osib tonto talq waimqab. ²⁶Deqa ni que. E bole mernmqai. Ni tonto talq dena olo oqedqasai. Ni mati ino une aqa awai kalil keretmimqa di ni uratmib oqedqam.”

“Ni tamo bei aqa uña jejamu ojetaim.” Yesus a dal anjam deqa palontosiq marej

²⁷ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi queb, nami Moses na nungo moma nanği Qotei aqa dal anjam endegsi minjroqnej, ‘Ningi tamo bei aqa uña jejamu ojetaib. Ningi uña bei aqa tamo dego jejamu ojetaib.’ Nami Moses na nungo moma nanği dal anjam degsi minjroqnej. ²⁸ Ariya e na dal anjam di bunyosiy ningi endegsi mernğwai. Tamo bei a uña bei laña kokoqyosiq are prugyqo di aqa are miligiq na a uña di aqa jejamu ojetqo.

²⁹ “Ino ñamdamu wo na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ñamdamu di otorosim waiy. Ino jejamu taqal qujai lounimqa ni une atqasai di kere. Ariya Qotei na ino jejamu taqal kalil ñamyuoq waiyetmqas di keresai. ³⁰ Ino bañ wo na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa bañ di gentosim waiy. Ino jejamu taqal qujai lounimqa ni une atqasai di kere. Ariya Qotei na ino jejamu taqal kalil ñamyuoq waiyetmqas di keresai.”

Tamo bei aqa uña uratqajqa anjam deqa Yesus na tamo unğasari nanği minjrej

³¹ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Nami Moses na nungo moma nanği dal anjam endegsi minjroqnej, ‘Tamo bei na aqa uña uratqa osimqa pepa bei nengreyyosim yosim di a uratqas.’ ³² Ariya e na dal anjam di bunyosiy ningi endegsi mernğwai. Tamo bei aqa uña tamo bei ombla une atosai. A na aqa uña laña uratim gilsim olo tamo bei oqas. Deqa aqa gumbuluñ na a kumbra uge yqo. Tamo bunuj a dego une atqo. Di kiyayaq? Uña di a nami tamo bei ombla sonaqa a na uratqo deqa.”

Ningi anjam bei marqa osib inği bei na anjam di singilataib

³³ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi queb, nami Moses na nungo moma nanği dal anjam endegsi minjroqnej, ‘Ni anjam bei singilatsim Tamo Koba Qotei minjçam di ni na olo urataim. Ni anjam di dauryosim ye.’

³⁴ Ariya e na dal anjam di bunyosiy ningi endegsi mernğwai. Ningi anjam bei singilataib. Ningi anjam bei marqa osibqa inği bei na singilataib. Lañ qure a Qotei aqa awo jaram koba. Deqa ningi lañ qure aqa ñam na anjam bei singilataib. ³⁵ Mandam a Qotei aqa singa atqajqa sawa. Deqa ningi mandam aqa ñam na anjam bei singilataib. Jerusalem a Mandor Koba Qotei aqa segi qure koba. Deqa ningi Jerusalem aqa ñam na anjam bei singilataib. ³⁶ Ni anjam bei marqa osimqa ino gate baña na anjam singilataim. Di kiyayaq? Ni segi na marimqa ino gate baña sara qat bei oqwa keresai. Tulu bei dego oqwa keresai. ³⁷ Ningi anjam bei marqa osibqa inği bei na singilataib. Od qa segi marsib said qa dego segi mariye. Ningi anjam bei totorysib marqab di ningi Satan aqa areqalo dauryqab.”

Tamo bei na ni kumbra uge emimqa ni na kamba a kumbra uge yaim

³⁸ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi queb, nami Moses na nungo moma nanği dal anjam endegsi minjroqnej, ‘Tamo bei na tamo bei aqa ñamdamu ugetetqas di ningi na kamba aqa ñamdamu ugetetiye. Tamo bei na tamo bei aqa qalagei ugetetqas di ningi na kamba aqa qalagei ugetetiye.’ ³⁹ Ariya e na dal anjam di bunyosiy ningi endegsi mernğwai. Tamo bei na ni kumbra uge emimqa ni kamba kumbra uge yaim. Tamo bei na ula poñmimqa belosim waliñe bei osoryimqa poñyem.

⁴⁰Tamo bei a ni qa anjam bei soqnimqa a na ino gara bei yaimqajqa mermqas di ni saidyaim. Gara di ysim olo ino gara bei dego ye. ⁴¹Qaja tamo bei na ni ojsim singila na mermqas, 'Ni ijo ingi ingi qoboiyetbosim e daurbosim gam truquyala endeq gile.' A degsi mermimqa ni na aqa anjam di bunyosim aqa ingi ingi qoboiyetosim dauryosim gam olekobaq osi gilete. ⁴²Tamo bei na ino ingi bei yaimqajqa mermimqa ye. Tamo bei na ino ingi bei yaimosim bunuqna a kamba olo ni emqajqa mermimqa a qor-eiyaim. Laņa ye."

Ningi na jeu tamo nanği dego geregereinjroqniye

⁴³Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, "Ningi queb, nami Moses na nuņgo moma nanği Qotei aqa dal anjam endegsi minjroqnej, 'Ni ino was nanği qalaqalainjroqne. Osim ino jeu tamo nanği qa ugeoqne.' ⁴⁴Ariya e na dal anjam di bunyosiy ningi endegsi mernğwai. Ningi nuņgo jeu tamo nanği dego qalaqalainjroqniye. Tamo qudei nanği na ningi ugeugeingibqa ningi na olo nanği qa Qotei pailyoqniye. ⁴⁵Ningi kumbra degyqab di ningi nuņgo Abu laņ qureq di unu qaji aqa aņgro bole sqab. Ningi qalie, Qotei a dego tamo bole ti tamo uge ti nanği turtnjroqnsiq kumbra bole bole enjreqnu. Agi a na aqa seņ qarinyeqnaqa tamo bole ti tamo uge ti nanğoq aieqnu. Awa dego qarinyeqnaqa tamo bole ti tamo uge ti nanğoq aieqnu. ⁴⁶Ariya tamo uņgasari ningi qa boleeqnub qaji nanği qa segi ningi kamba boleoqnaqab di kumbra tulaņ bolesai. Nuņgo kumbra deqa Qotei a ningi awai bole eņğwasai. Takis o qaji tamo nanği dego kumbra degyeqnub. ⁴⁷Ningi nuņgo was nanği segi gereinjroqnaqab di kumbra tulaņ bolesai. Nuņgo kumbra dena ningi tamo qudei nanği

bunjrqasai. Tamo nanği Qotei qaliesai qaji nanği dego nanğo segi was nanği gereinjreqnub. ⁴⁸Nunğo Abu laņ qureq di unu qaji a gaigai kumbra bole tiņtiņ keretsiq yeqnu dego kere ningi nunğo Abu aqa kumbra di dauryosib kumbra bole tiņtiņ keretsib yoqniye."

Tamo nanği na ino ņam soqtetmoqnaqajqa deqa kumbra bole bole yoqnaim

6 Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, "Tamo bei a marqas, 'E tamo uņgasari nanği gisaņnjrsiy nanğo ņam-galaq dia kumbra bole bole laņa yoqnit nanği e nubsib ijo ñam soqtetboqnaqab.' Ariya ningi degyaib. Ningi degyqab di nuņgo Abu laņ qureq di unu qaji a ningi awai bole eņğwasai.

²"Tamo uņgasari ingi ingi saiqoji unub qaji di ni na aqaryainjrqa osimqa gisaņ tamo nanği kumbra yeqnu di ni degyaim. Gisaņ tamo nanği dena tamo uņgasari ingi ingi saiqoji unub qaji nanği aqaryainjrqa oqnsib tamo qudei nanği qarijnjreqnab gul anjamosib namoeqnaqab tamo kalil nanği na nanği unjroqnsib nanğo ñam soqteqnu. Tamo nanği di Qotei tal miligiq dia, gam kokbaq dia kumbra degyeqnub. Deqa ningi quiye. E bole mernğwai. Qotei a tamo nanği di awai bole enjrqasai. Nanğo awai agi tamo uņgasari nanği na nanğo ñam soqtetnjreqnub di kere. ³Deqa ni degyaim. Ni tamo uņgasari ingi ingi saiqoji unub qaji nanği aqaryainjrqa osimqa baņ qonaņ na ulitsim aqaryainjrimqa baņ wo a qalieqasai. ⁴Di yawo anjam. Aqa damu endegsi unu. Ni uli na tamo uņgasari ingi ingi saiqoji unub qaji nanği aqaryainjrimqa tamo kalil nanği qalieqasai. Ni kumbra bole di uli na yeqnam ino Abu a segi na uneqnu. Deqa a segi na ni awai bole emqas."

**Yesus a pailyo kumbra qa
tamo ungasari nanngi minjrej**

⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ninggi Qotei pailyoqna osibqa gisañ tamo nanngi pailyeqna degsib pailyaib. Gisañ tamo nanngi Qotei pailyoqna oqnsib tamo ungasari nanngi ñamgalaq dia tigeleqna unjroqnsib nanngi ñam soqteqna. Tamo nanngi di Qotei tal miligiq dia, qure ambleq dia, gam kokba qalaq dia kumbra degyeqna. Deqa ninggi quye. E bole merngwai. Qotei a nanngi awai bole enjrasai. Nanngi awai agi tamo ungasari nanngi na nanngi ñam soqtetnjreqna di kere. ⁶Deqa ni degsim pailyaib. Ni Qotei pailyoqna osimqa ino segi warum miligiq gilsim siran qandimosim ino Abu uliejunu qaji a pailyoqna tamo kalil nanngi ni numqasai. Ni kumbra bole di uli na yeqna ino Abu a segi na uneqna. Deqa a segi na ni awai bole emqas.

⁷“Tamo nanngi Qotei qaliesai qaji nanngi laña laña pailyo olekoba yoqnsibqa endegsib are qaleqna, ‘Iga pailyo olekoba yoqna Qotei a gago pail quqwas.’ Di gisañ. Deqa ninggi Qotei pailyoqna osibqa degsib pailyaib. ⁸Ninggi nanngi kumbra di dauryaib. Ninggi qalie, ninggi ingi bei qa truquosib nanngi Abu pailyoqna a nami qalieq.

⁹“Deqa ninggi endegsib Qotei pailyoqniye,
‘O gago Abu, ni lañ goge di unum.
Ino ñam tulañ boledamu. Deqa iga na ino ñam getentoqnaqom.

¹⁰Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqniye.

Lañ qureq dia nanngi ino areqalo dauryeqna.

Deqa mandamq endia dego iga ino areqalo dauryeqnaqom.

¹¹O Abu, bini bati endeqa ni na gago ingi uyo keretgime.

¹²Tamo nanngi iga qa une ateqna qaji nanngi une kalil iga na kobotetnjreqna.

Deqa ni na gago une kalil dego olo kobotetgime.

¹³Satan na iga walawalaigosim uneq waigwa laqnaqna ni na Satan getetime.

Yim kumbra uge bei na iga ugetetgwasai.’

¹⁴“O ijo angro, ninggi degsib Qotei pailyoqniye. Ninggi quye. Ninggi tamo bei qa njirij ti soqnaqna aqa une di ninggi na kobotetnaqna Abu lañ qureq di unu qaji a na kamba nanngi une kalil kobotetgwas. ¹⁵Ariya ninggi aqa une kobotetqasai di nanngi Abu a dego nanngi une kobotetgwasai.”

**Yesus a qurienq qa tamo
ungasari nanngi minjrej**

¹⁶Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ninggi ya uratosib qurienqna marsibqa gisañ tamo nanngi qurienqna degsib ninggi degyaib. Gisañ tamo nanngi qurienqnaqna ulatamu ugeinjreqnaqna tamo ungasari nanngi ñamdamuq di laqnaqna unjroqnsib nanngi ñam soqteqna. Deqa ninggi quye. E bole merngwai. Tamo nanngi kumbra degyeqna qaji Qotei na awai bole enjrasai. Nanngi awai agi tamo ungasari nanngi na nanngi ñam soqtetnjreqna di kere. ¹⁷Ariya ni kumbra degyaim. Ni qurienqna osimqa ino ulatamu geregere yansoqnsim ino gate banqa pranyoqnsim ino jejamu gereyoqnsim laqna. ¹⁸Yimqa tamo ungasari nanngi ni numoqnsib ni qurienqnaqna di nanngi qalieqasai. Ni kumbra bole di uli na yeqna ino Abu a segi na uneqna. Deqa a segi na ino ñam soqtetmosim awai bole emqas.”

Ninggi mandam qa ingi ingi koroiyaib

¹⁹Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ninggi mandam qa ingi ingi ko-

roiyaib. Di sisimbiñ na ugetqab. Baisuwi ojqas. Bajin tamo nanqi tal paratosib oqab. ²⁰Deqa ningi lan qure qa ingi ingi koroiyiye. Di sisimbiñ na ugetqasai. Baisuwi ojqasai. Bajin tamo nanqi tal paratosib oqasai dego. ²¹Sawa qabia ino ingi ingi kalil unu qaji dia ino areqalo kalil dego singilatim sqas.”

Ino ñamdamu di ino jejamu qa puloñ bul

²²Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ino ñamdamu di ino jejamu qa puloñ bul. Deqa ino ñamdamu bole-qas ino jejamu kalil suwañesqas. ²³Ariya ino ñamdamu ugeqas di ino jejamu kalil ambruqas. Deqa puloñ ino are miligiq di unu qaji di olo ambruqas di ino are miligi kalil ambruekritqas.”

Tamo bei a na tamo kokba aiyel nanngo wau ojqas keresai

²⁴Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo qujai a tamo kokba aiyel nanngo sorgomq di sqa keresai. A na tamo kobaquja bei qalaqalaiyosim olo tamo kobaquja bei jeutqas. Bei aqa anjam dauryoqnsim olo bei qoreiyonqas. Dego kere ningi mandam qa ingi ingi ti Qotei ti turtnjrsib nanngo sorgomq di sqa keresai.”

Ningi mandamq endia bole sqajqa areqalo kobaiyaib

²⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Deqa e ningi endegsi merñgwai. Ningi mandamq endia nunngo segi jejamu bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib. Osib endegsib maraib, ‘Iga ingi ti ya ti qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu kabutqom?’ Ningi ingi uyo na segi ñambile sqasai. Ningi gara jugoqnaqab dena segi nunngo jejamu bole sqasai. ²⁶Ningi qebari nanqi unjriye. Nanqi ingi yagosaieqnaqab. Ariya

nunngo Abu lan qureq di unu qaji a na qebari nanqi ingi anainjreqnu. Ningi qalie, qebari nanqi qunun saiqoji. Ariya ningi tamo qunun ti. Ningi na qebari nanqi tulan buñnjrejrunub. ²⁷Ningi mandamq endia sokobaiyqajqa are koba qaloqnaib. Ningi are koba qalqab areqalo dena ningi nunngo segi soboleiyqajqa bati olo totoryqa keresai.

²⁸“Deqa ningi kiyaya gara qabe na osib jejamu kabutqajqa are koba qaleqnaqab? Ningi ñam so unjriye. Nanngo wala kiersib branteqnaqab di ningi qaliesai. Nanqi segi wauosaieqnaqab. Nanngo segi wala gereiyosaieqnaqab. Qotei a segi na nanngo wala gereiyeqnu. ²⁹Ariya e ningi endegsi merñgwai. Nami Solomon a gara wala ti boledamugojqajqa. Ariya ñam so aqa wala di tulan boledamugojqajqa. Wala dena Solomon aqa wala tulan buñnjrejrunub. ³⁰Mañ lanaj bini oqwas nebe tamo nanqi na gingeñyosib olo ñamyuoq waiyqab. Mañ lanaj di Qotei na wala enjreqnu. Deqa ningi kiyaya Qotei qa nunngo areqalo singilatqa yonub keresaiingwo? Ningi mañ lanaj sai. Ningi tamo qunun ti. Deqa ningi endegsi poingem. Qotei a ningi dego gara engoqnaqas. ³¹Ningi areqalo kobaiyosib endegsib maraib, ‘Iga ingi ti ya ti qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu kabutqom?’ Ningi degsib maraib. ³²Tamo ungasari Qotei qaliesai qaji nanqi ingi ingi deqa are koba qaleqnaqab. Ariya ningi deqa are koba qalaib. Nunngo Abu lan qureq di unu qaji a qalie, ningi lanja sqa keresai. Ningi ingi ingi deqaji oqnsib sqab. ³³Ariya ningi kumbra endi qujai yoqniye. Ningi Qotei aqa sorgomq di geregere soqnaqab a nunngo Mandor Koba sosim ningi taqatgoqnaqas. Osib ningi aqa kumbra tintin dauryoqniye. Ningi degyqab di Qotei na kamba ingi bole bole dego ningi engoqnaqas. ³⁴Deqa nebe kumbra kie nunngo di brantqas ningi deqa are koba qalaib.

Nebe a bati bei. Nebe qa gulube di aqa segi gulube. Bati segi segi aqa gulube di nango segi segi. Deqa ningi are koba qalaib.”

Ningi na tamo qudei nango jejamuq di anjam laña qametnjraib

7 Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi tamo qudei nango kumbra qa nangi peginjrsib nangi tamo uge qa minjraib. Yimqa Qotei a kamba dego nungo kumbra qa ningi pegingwasai. ²Ningi tamo nangi kumbra enjroqñqab dego kere Qotei a kamba ningi kumbra engoqñqas. Ningi tamo nango kumbra qa nangi peginjrqab dego kere Qotei a kamba nungo kumbra di kere-tosim ningi pegingwas. ³Kiyaqa ni ino was aqa ñamgalaq dia ñam ñengi kiñala unu di unsimqa ino segi ñamgalaq dia ñampan kobaquja unu di ni unosai? ⁴Kiyaqa ino segi ñamgalaq dia ñampan kobaquja soqñimqa tentosim ino was minjqam, ‘Was, e ino ñamgalaq dia ñam ñengi kiñala unonum di osiy taqal waiyetmqai?’ ⁵Ni gisañ tamo. Ni mati ñampan kobaquja ino segi ñamgalaq di unu qaji di taqal waiysim ñamdamu suwanmimqa ariya degam ñam ñengi kiñala ino was aqa ñamgalaq di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete.

⁶“Ningi ingi boledamu osib baun nangi enjraib. Enjrqab di nangi ingi di uratsib bosib ningi uñingwab. Ningi kolilei bole bole osib bel nangi enjraib. Enjrqab di nangi kolilei di mandamq di waiysib nango singa na sosenjqab.”

Ningi Qotei pailyqab di a na ningi aqaryaingwas

⁷Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi ingi bei qa osib Qotei pailyqab di a na ingi di engwas. Ningi ingi bei oqa marsibqa ñamqab di itqab. Ningi siranme kindokindonabqa Qotei na siran waqtetngwas. ⁸Tamo kalil Qotei pai-

lyeqnub qaji nangi ingi eqnub. Tamo nangi ingi qa ñameqnub qaji nangi olo iteqnub. Tamo nangi siranme kindokindonqab di Qotei na nangi siran waqtetnjrqas.

⁹“Nunngo ambleq di tamo bei aqa angro a mamyim ingi qa minjimqa a meninj yqasai. A ingi yqas. ¹⁰A na qe qa minjimqa a amal yqasai. A qe yqas. ¹¹Ningi kumbra uge gargekoba yeqnub. Ariya ningi na nunngo angro nangi ingi bole bole yeqnub. Dena ningi qalionub, nunngo Abu lañ qureq di unu qaji a na tamo nangi a pailyeqnub qaji nangi ingi bole bole enjreqnu.

¹²“Kumbra kalil tamo ungasari nangi na ningi engwajqa arearetngwo qaji kumbra di ningi na olo nangi enjroqñiye. Ningi kumbra di dauryqab di ningi Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nango anjam ti kalil keretsib dauryqab.”

Ningi siranme kiñalaq dena miligiq giliye

¹³Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi siranme kiñalaq dena miligiq giliye. Ningi siranme kobaqujaq dena miligiq gilqab di ningi padalo sawaq aiqab. Gam di kobaquja. Tamo gargekoba nangi gam di dauryeqnub. ¹⁴Ningi siranme kiñalaq dena miligiq gilqab di ningi gam kiñala dauryosib ñambile gaigai sqajqa sawaq di brantqab. Tamo quja quja segi gam di itosib dauryeqnub.”

Tamo bei a marqas, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” Ningi tamo deqa geregere ñam atsib soqñiye

¹⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi geregere ñam atsib soqñiye. Tamo qudei nangi na bosib gisanosib merngwab, ‘Iga Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Di gisañ koba. Tamo nangi di kaja bul lawo

na nuᅅgoq boqnsib walawalaingqnsib anjam merngeqñub. Ariya naᅅgo are miligiq di naᅅgi tamo uge baᅅjuwaᅅ bul. Deqa naᅅgi na niᅅgi ugeugeingwajqa laqñub. Baᅅjuwaᅅ naᅅgi na kaja naᅅgi ñumoqnsib uyeqñub dego kere. ¹⁶Niᅅgi naᅅgo kumbra di tenemtosib poiᅅgwas, naᅅgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bole kio sai kio. Niᅅgi are qaliye. Tamo naᅅgi sil luwit mariᅅq dena wain gei osib uyeqñub e? Sai. Maᅅ luwit mariᅅq dena qura gei osib uyeqñub e? Sai. ¹⁷Dego kere ᅅamtaᅅ bole kalil naᅅgi gei bole ateqñub. ᅅamtaᅅ uge naᅅgi gei uge ateqñub. ¹⁸ᅅamtaᅅ bole naᅅgi gei uge atosaeqñub. ᅅamtaᅅ uge naᅅgi gei bole atosaeqñub. ¹⁹ᅅam kalil gei boletosaeqñub qaji di tamo naᅅgi na qomeleᅅoqnsib ᅅamyuoq di breinjreqñub. ²⁰Dego kere niᅅgi gisaᅅ tamo naᅅgo kumbra tenemtosib poiᅅgwas, naᅅgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bole sai.

²¹“Niᅅgi endegsib are qalaib, tamo kalil e Tamo Koba qa merbeqñub qaji naᅅgi Qotei na taqatñrsim naᅅgo Mandor Koba sqas. Di sai. Tamo qudei naᅅgi ijo Abu laᅅ qureq di unu qaji aqa areqalo dauryeqñub. Tamo naᅅgi di segi Qotei na taqatñrsim naᅅgo Mandor Koba sqas. ²²Mondor Qotei na tamo naᅅgo une qa peginjqajqa bati bamqa tamo unᅅgasari gargekoba naᅅgi ijo ulatamuq di tigelosib endegsib merbqab, ‘O Tamo Koba, iga ino ñam na anjam mare mare laqñem. Iga ino ñam na mondor uge uge winjqroqnsimqa maᅅwa gargekoba yoqñem.’ Naᅅgi ijo ulatamuq di tigelosib degsib merbqab. ²³Yimqa bati deqa e boleq na minjqrai, ‘Niᅅgi tal qabe? E niᅅgi qaliesai. Deqa niᅅgi jaraiye. Niᅅgi kumbra uge yo qaji tamo.’ E naᅅgi degsi minjqrai.”

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

²⁴Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo a ijo anjam endi qusim dauryqas di a tal gereiyo qaji tamo bul sqas. Tal gereiyo qaji tamo a areqalo powo ti deqa a na tal utru atqa osimqa tal ai sub bogeleᅅosim guma koba aieleᅅosim meniᅅ qura iteleᅅqas. ²⁵Bunuqna awa ti jagwa ti bosimqa ya meli dosim tal di qamsim putqasai. Singila na tigelesqas. Di kiyaqqa? A meniᅅ quraq di tal atqo deqa. ²⁶Ariya tamo a ijo anjam endi qusim dauryqa uratqas di a nanari tamo bei laᅅa sub gogeq di tal atej a bul sqas. ²⁷Tal atnaq sonaqa awa ti jagwa ti bosimqa ya meli dosimqa tal di qamsiq reᅅgiᅅtosiqa putonaq aisiq tulaᅅ niᅅaqej. Od, a torei padalej.”

²⁸Yesus a anjam di kalil marsiq koboonaqa tamo unᅅgasari tulaᅅ gargekoba naᅅgi di aqa anjam qusib naᅅgi tulaᅅ prugeleᅅeb. ²⁹Di kiyaqqa? Yesus aqa anjam maroqnej di singila ti. Dal anjam qalie tamo naᅅgo anjam maroqneb de ti keresai. Yesus a segi anjam aqa abu.

Yesus a na tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleᅅej qaji di boletej

8 Ariya Yesus a manaq dena aieqnaqa tamo unᅅgasari tulaᅅ gargekoba naᅅgi a dauryosib aieb. ²Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleᅅej qaji a Yesus aqa areq bosimqa aqa siᅅgaq dia siᅅga pulutosimqa minjrej, “O Tamo Koba, ni e boletbqa are soqñimqa e boletbe. E qalie, ni na e boletbqa kere.” ³Degsi minjnaqa Yesus a baᅅ waiysiᅅ tamo di ojsimqa minjrej, “E ni boletmqas are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.” Degsi minjnaqa aqa yu kalil koboonaqa aqa jejamu olo boleej. ⁴Onaqa Yesus na olo minjrej, “Ni une. Ino jejamu boleqo deqa ni tamo qudei naᅅgi minjqrai. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyo

qaji ingi ingi Moses a nami marej qaji di osim Qotei atraiyime. Yimqa tamo nanği ni numсіб qalieqab, ino jejamu boleqo.”

Yesus a na qaja tamo gate aqa kanğal tamo boletej

⁵Onaqa Yesus a walwelosiq Kaperneam qureq di brantej. Dia qaja tamo nango gate bei soqnej. A Rom qaji tamo. A Yesus aqa areq bosiq pailyosiq minjej, ⁶“O Tamo Koba, ijo kanğal tamo a makobaiyqo. Aqa tanu kalil laiysiq jejamu tulañ jaqatıñugetqoqa talq di ñeiejunu.” ⁷Onaqa Yesus na minjej, “E gilsiy boletqai.” ⁸Degsi minjnaqa qaja tamo nango gate na olo minjej, “O Tamo Koba, e tamo bolesai. Deqa ni ijo talq baim. Ni endia sosim anjam segi marimqa ijo kanğal tamo a boleqas. ⁹E degsi ni mermonum. Di kiyaya? E dego tamo kokba qudei nango sorgomq di unum. Ijo qaja tamo nanği ijo sorgomq di unub. E bei minjqai, ‘Ni gile.’ Yimqa a gilqas. Bei minjqai, ‘Ni au.’ Yimqa a bqas. Ijo kanğal tamo bei minjqai, ‘Wau di ye.’ Degsi minjitqa a ijo anjam dauryqas. Dego kere ni endia sosim anjam segi marimqa ijo kanğal tamo a boleqas.” ¹⁰Onaqa Yesus a qaja tamo nango gate aqa anjam di qusiq a tulañ prugugetej. Osiqa bulosiq tamo unğasari gargekoba a dauryoqneb qaji nanği minjrej, “Niñgi quiye. E bole mernğwai. Qaja tamo nango gate endi a e qa aqa areqalo tulañ singilatqo. Israel tamo bei nami e qa degsi aqa areqalo singilato qaji bei unosai. Qaja tamo nango gate endi a sawa bei qaji. A Israel tamo sai. Di unğum. A e qa aqa areqalo tulañ singilatqo.

¹¹“Deqa e niñgi endegsi mernğwai. Sawa bei bei qaji tamo unğasari tulañ gargekoba nanği sawa guta na guma na ti bosib koroelenosib Abraham, Aisak, Jekop nanği koba na awoosib ingi uyqab. Yimqa Qotei lañ qureq di unu

qaji a nango Mandor Koba sosim nanği taqatnırqas. ¹²Ariya tamo qudei Qotei na nami taqatnırqa osiq metnırej qaji nanği aqaq bqa asginırej deqa Qotei a nango Mandor Koba sosim taqatnırqasai. A na nanği osim qalaq di breinırimqa nanği sawa ambruq di sqab. Sawa dia nanği akamkobayoqnsib pailoqnsib nango jaqatıñ qa qalagei anjam atoqnqas.”

¹³Osiqa Yesus a qaja tamo nango gate di minjej, “Ni gile. Ni endegsi are qalonum, ‘Yesus a na ijo kanğal tamo boletqa kere.’ Ni degsi are qalonum deqa ino kanğal tamo a boleqo unu. Ni gilsim une.” Degsi minjnaqa bati qjai deqa aqa kanğal tamo aqa ma koboonaqa a bolelej.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

¹⁴Onaqa Yesus a Pita aqa tal gogetosiq Pita aqa mimibe makobaiyonaqa jejamu kanğanyonaq bijalq di ñeiesonaq unej. ¹⁵Unsiqa aqa bañ ojsiq tigeltonaqa aqa jejamu kanğaj di koboonaqa a tigelosiq ingi goietej.

Yesus na tamo unğasari gargekoba nanği boletnıroqnej

¹⁶Señ aiqa laqnaqa tamo unğasari mondor uge uge na ojelerjo qaji nango was nanği na joqsib Yesus aqa areq osi beleñoqneb. Osi beleñeqnabqa Yesus a anjam segi minjreqnaqa mondor uge uge nanği aqa anjam qusib jaraioqneb. Tamo ma utru segi segi so qaji nanği dego osi beleñeqnab Yesus na boletnıroqnej. ¹⁷A kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “Kristus a na gago ma utru segi segi kalil yayietgoqnsiq taqal waiyeqnu.”

Tamo qudei nanği na Yesus dauryqajqa minjeb

¹⁸Bati deqa Yesus a ñam atej tamo unğasari tulañ gargekoba nanği aqa areq di

koroesoqneb. Deqa a na aqa anğro nanği minjrej, “Iga qobuñ gogetosim jaraiosim ya agu taqal beiq gilqom.”¹⁹ Degsi minjrsiqa nanği joqsıq koba na gilqa laqnabqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa areq bosıqa minjej, “O Tamo Koba, ni sawa sawaq giloqnimqa e ni daurmoqnqai.”²⁰ Onaqa Yesus na minjej, “Baun juwañ nanği tal ti. Agi sub miligiq di ñereñeqnub. Qebari nanği simi ti. Deqa nanği simiq di ñereñeqnub. Ariya e Tamo Anğro ñeiqajqa tal saiqoji. Deqa ni e daurbqajqa gulube koba.”²¹ Onaqa Yesus aqa anğro bei na minjej, “O Tamo Koba, ni na e odbimqa e mati aisiy ijo abu qa tariñoqnqai. A moimqa subq atsıy di e ni daurmoqnqai.”²² Onaqa Yesus na minjej, “Uñgum. Tamo moio qaji nanği segi na tamo moio qaji nanği subq atelenoqnqab. Ariya ni bosim e daurbe.”

Yesus na jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

²³ Degsi minjsiqa qobuñ gogetonaqa aqa anğro nanği a dauryosib koba na qobuñ gogetosib gileb. ²⁴ Nanği gileq nabqa Yesus a qobuñ miligiq di ñeisiq qambumtej. Onaqa jagwa tulañ koba tigelosiq ya korkortosiqa qobuñ qaloqn-siqa morman miligiq ainaqa ya maqej. ²⁵ Deqa Yesus aqa anğro nanği tulañ ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga aqaryaige. Iga padalqa laqnum.” ²⁶ Onaqa Yesus a tigelosiqa minjrej, “Ningi e qa nungo areqalo siñgilatqa yonub tulañ keresai-ıngwo. Ningi kiyaqa ulaonub?” Degsi minjrsiqa jagwa ti ya ti ñiriñtjrnaqa jagwa ti ya ti laeb. ²⁷ Onaqa Yesus aqa anğro nanği aqa siñgila di unsibqa nanği are koba qalsib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiero deqa jagwa ti ya ti minjrjoqa aqa anjam qusib laonub?”

Yesus na mondor uge nanği tamo aiyel nanğo jejamuq dena winjrej

²⁸ Onaqa Yesus aqa anğro nanği ti qobuñ na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Gadara nanğo sawaq di tiryeb. Tiryonabqa tamo aiyel nanği tamo sub ato sawaq dena brantosib walwelosib Yesus aqa areq beb. Tamo nanği di mondor uge uge na ojeleno qaji. Nanği aiyel qaja ani. Deqa tamo kalil nanği gam dena walwelqa keresai. ²⁹ Nanği aiyel Yesus aqa areq bosib lelenkobayosib minjeb, “O Qotei aqa İjiri, ni iga kiern-wajqa bonum? Iga padalqajqa bati bo-saisonaqa ni laña ambleq di iga jaqatıñ egwa bonum e?” ³⁰ Bati deqa isaq yala dia bel tulañ gargekoba nanği suwaro-qneb. ³¹ Deqa mondor uge nanği na Yesus siñgila na wainyosib minjeb, “Ni iga qarınğimqa iga bel nanğo jejamuq gilelenqom.”

³² Onaqa Yesus na minjrej, “Di kere. Ningi jaraiosibqa bel nanğo jejamuq gilelenoıye.” Degsi minjrnaqa mondor uge nanği na tamo aiyel di uratnjrsib segi segi bel nanğo jejamuq gileleneb. Gilnabqa bel kalil nanği gurgurosib bo-tau dena prugeleñosib yaq aisib ya uysib moreñeb.

³³ Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo nanği kumbra di unsibqa deqa jaraiosib qure miligiq aisib tamo unğasari nanği sainjreb. Osib nanği walwelosib tamo unğasari kalil nanği bel qa ti tamo aiyel mondor uge uge na ojeleno qaji nanği qa ti sainjroqnsib laqneb. ³⁴ Onaqa nanği qusibqa nanği Yesus unqajqa aqa areq beb. Bosib Yesus unsib minjeb, “Ni gago sawa endi uratosim sawa beiq gile.”

Yesus na tamo jeamu laiyej qaji di boletej

9 Onaqa Yesus aqa anğro ti nanği olo qobuñ gogetosibqa ya agu taqal beiq olo aieb. Aisib Yesus aqa segi qureq di

branteb. ²Brantosib sonabqa tamo qudei nanği na tamo bei jejamu laiyej qaji a sapersaq di atsib Yesus aqa areq osi beb. Onaqa Yesus a tamo nanği di nanęo areqalo unej nanęo areqalo qujai Yesus na tamo di boletqa kere. Degsi unsiq deqa tamo jejamu laiyej qaji di minjej, “O ijo anęro, ni areboleimeme. Ino une kalil e na kobotetmonum.”

³Onaqa dal anjam qalie tamo qudei warum dia awosqneq qaji nanği Yesus aqa anjam di qusibqa nanği segi segi maroqneq, “Yesus a Qotei misilinyqo.”

⁴Nanği degsib mareqnaqqa Yesus a nanęo areqalo di qalieosiqqa minjrej, “Ninęi kiyaaqa areqalo uge di onub?” ⁵Anjam kie e na tamo jejamu laiyo qaji di minjqajqa wau koba sai? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’ anjam de kio, ‘Ni tigelosim walwel,’ anjam de kio? ⁶Ariya e Tamo Anęro e mandamq endia siņęila ti unum deqa e na tamo nanęo une kobotetnrqa kere. Ninęi degsib qalieqajqa deqa e na tamo di boletqai.” Yesus a na nanği degsi minjrasiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqqa minjej, “Ni tigelosim ino sapersa osim ino talq gile.” ⁷Degsi minjnaqa aqa jejamu boleonaqa a tigelosiqqa aqa talq gilej. ⁸Onaqa tamo unęasari kalil nanği Yesus aqa siņęila di unsibqa nanği tulaņ ulaosib Qotei aqa ñam soqteb. Di kiyaaqa? Qotei na siņęila kobaquja Yesus yej deqa.

Yesus na Matyu minjej, “Ni e daurbe.”

⁹Onaqa Yesus a dena walwelosiqqa takis o qaji tamo bei aqa ñam Matyu a takis o qaji talq di awosonaq gilsiq itej. Osiqa minjej, “Ni e daurbe.” Degsi minjnaqa a tigelosiqqa Yesus dauryej.

¹⁰Onaqa Yesus aqa anęro nanği ti Matyu aqa talq gilsib awoosib inęi uyoqneq. Nanği segi sai. Takis o qaji tamo ti une tamo ti tulaņ gargekoba nanği dego bosib awoosib Yesus aqa anęro nanği ti inęi uyoqneq. ¹¹Onaqa Farisi

tamo qudei nanği bosib Yesus a takis o qaji tamo ti une tamo ti nanği koba na inęi uyeqnaq unjrasiqqa Yesus aqa anęro nanği nenemnjreb, “Nunęo Tamo Koba a kiyaaqa takis o qaji tamo ti une tamo ti nanği koba na awoosib inęi uyeqnaq?”

¹²Onaqa Yesus a Farisi nanęo anjam di qusiqqa minjrej, “Tamo ma saiyoqi nanği ma gereyo tamo aqaq gilosaienaq. Tamo ma ti nanği segi ma gereyo tamo aqaq gileqnaq. ¹³Qotei aqa anjam bei nami nenęrenyeq qaji di ninęi sisiyoie. Aęi nami endegsib nenęrenyeq, ‘Ninęi e laņa atraibeqnaq. E nunęo kumbra deqa arearetbosai. Ariya ninęi na tamo nanği kumbra bole enjroqniye. Yimqa e nunęo kumbra deqa tulaņ arearetbqas.’ Ninęi anjam di sisiyosib geregere poięęem.” Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E une saiyoqi.’ E tamo deqaji nanği metnjrit ijoq bqajqa e deqa bosai. Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji nanği metnjrit ijoq bqajqa e deqa bem.”

Yesus aqa anęro nanği kiyaaqa qurienęosaieqnaq?

¹⁴Bati bei Jon aqa anęro nanği Yesus aqa areq bosib minjeb, “Iga ti Farisi nanği ti inęi uratoqnsim qurienęeqnum. Kiyaaqa ino anęro nanği qurienęosaieqnaq?”

¹⁵Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo bei a uņa baņ ojqqa bati qa a aqa was nanği ti soqnaqqa nanği are gulubeinjrqaq e? Sai. Ariya bunuqna nanęo was yainjribqa bati deqa nanği are gulubeinjrinqa qurienęosib sqab.

¹⁶“Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari braņoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na gara jugo sari di yansimqa gara mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari di uratim braņ qelikobaqas. ¹⁷Tamo bei a wain

bunuj osim ya nobu kaja aqa jegara na gereiyo qaji sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami kanğrañosiq siñgilaej. Deqa a wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bileñosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj osim ya nobu bunujq di qamqas di nanđi ombla bole sqab.”

Yesus na anđro moiej qaji olo tigeltej. A na uña aqa gara mutu ojej qaji di dego boletej

¹⁸ Yesus a na Jon aqa anđro nanđi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa a ñam atej Qotei tal taqato tamo bei a walwelosiq Yesus aqa areq bosiq singa pulutosiq minnej, “O Tamo Koba, ijo anđro sebiñ a endego moiqo. Deqa ni bosim ino bañ aqa jejamuq di atimqa a olo tigelosim ñambile sqas.” ¹⁹ Onaqa Yesus na tamo di odyosiq tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa aqa anđro nanđi dego tigelosib nanđi aiyel daurnjrsib gileb.

²⁰ Nanđi gileqnaqba uña bei ma ti soqnej qaji a Yesus aqa qoreq na dadauryosiq bañ waiysiq Yesus aqa gara mutu ojej. Uña di a nami bai na unej leñ aioqnsiq degsi soqnej wausau 12-pela uratej.

²¹ A endegsi are qalej, “E Yesus aqa gara mutu segi bañ na ojitqa ijo ma koboqas.” Degsi are qalsiq bañ waiysiq Yesus aqa gara mutu ojej. ²² Ojnaqa Yesus a bulosiq uña di unsiq minnej, “O ijo anđro, ni are lawo soqnime. Ni ino areqalo e qa siñgilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo.” Onaqa bati qujai deqa aqa leñ aioqnej qaji di koboej.

²³ A uña degsi minjsiq walwelosiq Qotei tal taqato tamo aqa talq di brantosiqa ñam atej tamo unğasari nanđi yumba anjamoqnsib akam murqumyeqnaqba unjrej. ²⁴ Unjrsiq minjrej, “Niñđi sasaloie. Anđro sebiñ di a moiosai. A laña ñeisiq qambumtejunu.” Degsi minjrnaqa nanđi Yesus kikiyeb. ²⁵ Ariya

tamo unğasari nanđi di sasalosib tal uratonabqa Yesus a anđro moiej qaji aqa warum miligiq gilsiq anđro aqa bañ ojsiq soqtonaqa a olo ñambile osiq tigelosiq awoej. ²⁶ Onaqa nanđi jaraiosib sawa sawa kalilq dia Yesus aqa kumbra deqa saooqnsib laqneb.

Yesus a na tamo aiyel ñamdamu geteñjro qaji nanđi ti tamo medabu geteñyej qaji ti boletnjrej

²⁷ Onaqa Yesus a qure di uratosiq a olo walwelosiq gileqnaqa tamo aiyel ñamdamu geteñjro qaji nanđi gam na Yesus dauryosib giloqneb. Nanđi giloqnsib leleñoqnsib Yesus minjoqneb, “O Devit aqa ñjiri, ni iga qa are ugeimeme.”

²⁸ Degsib Yesus minjeqnaqba a tal bei gogetej. Tal gogetosiq sonaqa nanđi aiyel Yesus aqa areq bonabqa minjrej, “E na niñđi boletñgwa kere niñđi degsib are qalonub e?” Onaqa nanđi na minjeb, “Od, Tamo Koba. Iga are qalonum, ni na aqo aiyel boletñgwa kere.” ²⁹ Onaqa Yesus na minjrej, “Niñđi e qa nuñgo areqalo siñgilatosib ijoq bonub deqa e niñđi boletñgwai.” Degsi minjrsiq aqa bañ waiysiq nango ñamdamu ojej. ³⁰ Ojnaqa nango ñamdamu poinjrnaqa nanđi sawa uneb. Onaqa Yesus a siñgila na minjrej, “Nuñgo ñamdamu boleqo deqa niñđi tamo qudei nanđi minjraib.” ³¹ Ariya nanđi Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus a nanđi aiyel boletnjrej deqa nanđi gilsib mare mare laqnaqba sawa deqaji tamo unğasari kalil nanđi quekriteb.

³² Nanđi aiyel gileqnaqba tamo bei mondor uge na ojnaq medabu geteñyej qaji a tamo qudei nanđi na osib Yesus aqa areq osi beb. ³³ Osi bonabqa Yesus na mondor uge di wiyetonaqa aqa meñ otyonaqa medabu waqtosiqa anjam maroqnej. Onaqa tamo unğasari kalil nanđi Yesus aqa mañwa di unsibqa nanđi are koba qaloqnsib maroqneb, “Israel sawaq endia tamo bei na kumbra de-

qaji bei yeqnaq iga nami unosaioqnem.”
³⁴ Onaqa Farisi nanngi Yesus aqa manwa di unsib maroqneb, “Mondor uge nanngo gate koba Satan a Yesus aqa jejamuq di unu. Deqa singila dena Yesus na mondor uge nanngi winjreqnu.”

Yesus a tamo ungasari nanngi qa are ugeiyej

³⁵ Ariya Yesus a dena walwelo-siqa qure kokba ti qure kiñilala ti dia brantonsiqa Juda nanngo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Qotei a tamo ungasari nanngo Mandor Koba sosiq nanngi taqatnjreqnu. Anjam bole di Yesus na palontosiq minjroqnej. Osiqa tamo ma utru segi segi nanngi boletnjroqnej. ³⁶ Tamo ungasari tulan gargekoba nanngi Yesus aqa areq belejeqnaqna a nanngi unjrsiqa a nanngi qa are ugeiyej. Di kiyaya? Nanngi tulan so ugetesoqneb. Nanngi kaja bul mandor saiqoji. ³⁷ Deqa a na aqa angoro nanngi yawo anjam bei endegsi minjrej, “Wauq dia ingi gargekoba melionub. Ariya ingi meli bunuj otorqajqa wau tamo koba sai. ³⁸ Deqa ningi wau lanja minjibqa a na wau tamo qudei nanngi elenjosim qarijn-jrimqa nanngi aqa wauq gilsib ingi meli bunuj otorelenqab.”

Yesus aqa angoro 12-pela nanngo ñam

10 Onaqa Yesus na aqa angoro 12-pela nanngi metnjrnaqa aqa areq bonabqa a na nanngi singila enjrej. Nanngi na tamo ungasari nanngo jejamuq dena mondor uge uge winjroqnaqajqa deqa ti tamo ungasari nanngo ma kalil kobotet-njroqnaqajqa deqa ti marsiq nanngi singila enjrej.

² Aqa angoro 12-pela singila enjrej qaji nanngo ñam agiende. Bei Saimon. Aqa ñam bei Yesus na Pita waiyej. Nanngi aqa was Andru wo. Bei Sebedi aqa ñiri Jems wo aqa was Jon wo. ³ Ariya Filip wo Bartolomyu wo. Bei Tomas nanngi takis o qaji

tamo Matyu wo. Bei Alfias aqa ñiri Jems nanngi Tadius wo. ⁴ Bei Saimon agi Rom nanngi winjrqajqa maroqnej qaji. Ariya bei Judas Iskariot agi Yesus osiqa jeu tamo nanngo banq di atej qaji a di. Yesus aqa angoro 12-pela nanngo ñam agide.

Yesus na aqa angoro 12-pela nanngi qarijnjrnaqa Israel nanngoq giloqneb

⁵ Osiqa angoro 12-pela nanngi di qarijn-jrsiqa minjrej, “Ningi qure qureq giloqniye. Ariya ningi tamo sawa bei bei qaji nanngoq giloqnaib. Samaria nanngo qureq dego giloqnaib. ⁶ Ningi Israel tamo ungasari nanngo segiq giloqniye. Israel nanngi tulan sougetejunub. Nanngi kaja bul mandor saiqoji. ⁷ Deqa ningi Israel nanngo segiq giloqnsibqa anjam endegsib minjroqniye, ‘Qotei a bosim nunngo Mandor Koba sosim ningi taqatngwajqa bati jojomoq.’ ⁸ Ningi Israel nanngi degsib minjroqnsibqa nanngo ma tamo nanngi boletnjroqniye. Tamo moreñoqnaibqa olo tigeltnjroqniye. Tamo nanngo jejamu yu na ugeeleno qaji nanngi olo gereiyetnjroqniye. Mondor uge uge nanngi dego tamo ungasari nanngo jejamuq dena winjroqniye. E na singila engonum qaji di ningi ijoq dena awaiyosai. E na lanja engonum. Deqa ningi dego tamo nanngi lanja gereinjroqniye. Nanngi awai bei yainjraib.

⁹ “Ningi gol ti silva ti meniñ silali kapa ti osi gilaib. ¹⁰ Ningi walwelo-sib nunngo qaqun aib. Gara jugo aiye aiye aib. Singa tatal aiye aiye aib. Walwelqajqa toqon ojaib. Ningi Qotei aqa wau tamo deqa ningi qure qureq giloqnaibqa nanngi na ingi ingi deqaji ningi engelenoqnaib.

¹¹ “Ningi qure bei beiq di brantonsibqa tamo bole bei itoqnsib aqa talq di soqniye. Dia sosib dena tigelosib olo qure beiq giloqniye. ¹² Ningi tal bei gogetoqnsibqa tamo ungasari tal miligiq di unub qaji nanngi endegsib minjroqniye, ‘Qotei na ningi kumbra bole engeme.’ ¹³ Degsib minjroqnaibqa nanngi

ningi joqsib gereingibqa nungo lawo anjam di nanngoq di uratib soqnem. Ariya nanngi ningi gereingosaiabqa nungo lawo anjam di olo puluosim nunngoq bem. ¹⁴Tamo bei na ningi gereingwa uratimqa kio nungo anjam quqwa asgiyimqa kio ningi qure di uratqa oqnsib nungo singa tumbrum butuyoqniye. Yimqa nanngi nungo kumbra di unsib poinjrqa, ‘Bole, iga kumbra ugetonum.’ ¹⁵Ningiqi quye. E bole merngwai. Mondon Qotei na tamo ungasari nanngo une qa peginjra batiamqa qure deqaji tamo ungasari nanngi ijo anjam uratonub deqa Qotei na nanngi tulan padaltnjrougetqas. Ariya Sodom qure ti Gomora qure ti nanngi Qotei na mondon degsim padaltnjrqaasai. A na nanngi gulube kiñala enjrqa. Di kiyaaqa? Nanngi ijo ñam qaliesai deqa.”

Tamo qudei nanngi na Yesus aqa angoro nanngi gulube enjroqnaqab

¹⁶Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningiqi quye. Ningi kaja du du bul deqa e na ningi qarینگitqa gilsib baun juwan nanngo ambleq dia walweloqnaqab. Deqa ningi amal nanngo kumbra dauryoqniye. Amal nanngi geregere nam atoqnsib laqnaqab. Dego kere ningi geregere are qaloqnsib walweloqniye. Ningi binon nanngo kumbra dego dauryoqniye. Binon nanngi kumbra uge yosaieqnaqab. Dego kere ningi kumbra uge yqajqa are qaloqnaib. ¹⁷Ningiqi tamo nanngi qa geregere nam atsib soqniye. Tamo qudei nanngi na bosib ningi ojeleosib tamo kokba nanngo ulatamuq dia ningi tigeltngoqnaqab. Osib nunngo jejamuq di anjam gargekoba laja laja qametngoqnsib nanngo Qotei tal miligiq dia ningi kumbaingonaqab. ¹⁸Nanngi ijo ñam ugetqa maroqnsib deqa ningi joqoqnsib Rom nanngo gate kokba ti nanngo mandor kokba ti nanngo ulatamuq dia

ningi tigeltngoqnaqab. Bati deqa ningi ijo anjam bole nanngi minjroqnaqab. Osib sawa bei bei qaji tamo nanngi dego ijo anjam bole minjroqnaqab. ¹⁹Nanngi na ningi ojsib gate kokba nanngo ulatamuq dia tigeltngoqnaqab ningi ulaosib endegsib are qalaib, ‘Iga na kamba anjam kie minjrqom?’ Ningi degaib. Bati deqa Qotei na nanngo medabu singilatetngimqa ningi kamba anjam minjrqab. ²⁰Di kiyaaqa? Ningi segi na anjam minjrqaasai. Nunngo Abu aqa Mondor na nanngo medabu singilatetngim ningi anjam marqab.

²¹“Bati deqa kumbra uge endeqaji brantelenqas. Tamo qudei nanngi na nanngo segi was nanngi ojeleosqnsib jeu tamo nanngo banq di atelejoqnaqab nanngi na nanngi ñumoqnaqab morejoqnaqab. Tamo qudei nanngi na nanngo segi angoro nanngi dego degsib ojeleosqnaqab. Angoro qudei nanngi na nanngo segi ai wo abu wo nanngi jeutnjroqnsib ojeleosqnsib jeu tamo nanngo banq di atelejoqnaqab nanngi na nanngi ñumoqnaqab morejoqnaqab. ²²Nanngi ijo ñam ejunub deqa tamo ungasari kalil nanngi ningi qa are tulan ugeinjroqnaqas. Ariya tamo ungasari nanngi ijo ñam singila na ojsib gilsigilsib diño bati itqab di Qotei na nanngi oqas. ²³Qure bei beiq dia tamo ungasari nanngi na ningi ugeugeingonaqab ningi nanngo qure di uratoqnsib olo qure beiq giloqniye. Ningiqi quye. E bole merngwai. Ningi Israel nanngo qure qure kalil kertosaisoqnaqab e Tamo Angoro olo bqai.

²⁴“Angoro kiñala bei na aqa abu bunyqa keresai. Kanqal tamo na aqa tamo koba bunyqa keresai. ²⁵Angoro a kobaqujaosimqa di aqa abu ombla kerekereqab. Kanqal tamo a powo koba osimqa di aqa tamo koba ombla kerekereqab. Jeu tamo nanngi na tal aqa abu a ñam Belsebul waiyeqnaqab. Deqa iga qalieonum, nanngi na aqa angoro nanngi ñam tulan ugedamu wainjrqaqab.”

**Niŋgi jeu tamo naŋgi ulainjraib.
Qotei segi ulaiyiye**

²⁶ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Niŋgi jeu tamo naŋgi di ulainjraib. Kumbra kalil uliejunu qaji di boleq dqas. Uli anjam kalil dego tamo naŋgi qusib poinjrqa. ²⁷ Anjam e ambruq dia merŋgeqnum qaji di niŋgi olo suwanjoq dia maroqniye. Anjam e lumu na merŋgeqnum qaji di niŋgi olo bijal goge dia tigeloqnsibqa tamo ungasari naŋgi minjroqniye. ²⁸ Niŋgi jeu tamo naŋgi ulainjraib. Naŋgi nunjo jekamu segi qalsib moiotqa kere. Naŋgi nunjo qunun moiotqa keresai. Deqa niŋgi naŋgi ulainjraib. Qotei a segi ulaiyiye. A na tamo naŋgo qunun ti jekamu ti padaltnjrsim naŋgi ŋamyuoq breinjra qere.

²⁹ “Niŋgi qalie. Tamo naŋgi qebari sinjir silali kobaquja na awaiyosaieqnum. Silali kiñala na awaiyeqnum. 10 toea dego. Ariya nunjo Abu a na qebari sinjir naŋgi geregere taqatnjreqnu. Deqa a na qebari sinjir bei taqatim a ulonosi mandamq aiqa keresai. ³⁰ Dego kere Qotei a nunjo gate baŋga segi segi sisiyeqnu. A niŋgi segi segi qa qalie bole. ³¹ Deqa niŋgi ulaaib. Niŋgi na qebari kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrej unub.”

Niŋgi Yesus aqa ñam marqajqa ulaaib

³² Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo naŋgi ijo ñam tamo ungasari naŋgo ulatamuq dia mareqnum qaji mondoŋ e kamba ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ulatamuq dia naŋgo ñam dego marqai. ³³ Ariya tamo naŋgi ijo ñam tamo ungasari naŋgo ulatamuq dia marqajqa jemainjreqnu qaji mondoŋ e kamba ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ulatamuq dia naŋgo ñam dego marqajqa jemaiqbqas.”

**Tamo bei na Yesus tulaŋ
qalaqalaiyqasai di a
aqa aŋgro sqa keresai**

³⁴ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Niŋgi kiersib are qalonub? E na qaja kobotitqa tamo ungasari naŋgi geregere lawo na sqajqa deqa e mandamq aiem kio? Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E na tamo ungasari naŋgi pupoinjritqa naŋgi jeu jeu sqajqa deqa e bem. ³⁵ Od, e jeu kumbra tigeltqa bem. Deqa aŋgro mel naŋgi na naŋgo segi abu naŋgi jeutnjroqnaqab. Aŋgro sebiŋ naŋgi na naŋgo segi ai naŋgi jeutnjroqnaqab. Aiŋ yala naŋgi na naŋgo segi aiŋ qeli naŋgi jeutnjroqnaqab. ³⁶ Tamo ungasari tal qujaiq di unub qaji naŋgi segi jeu jeu sqab.

³⁷ “Deqa tamo bei na aqa ai wo abu wo naŋgi tulaŋ qalaqalainjrsimqa ariya di bunyosim e tulaŋ qalaqalaibqasai di a ijo aŋgro sqa keresai. Tamo bei na aqa aŋgro mel naŋgi ti aqa aŋgro sebiŋ naŋgi ti tulaŋ qalaqalainjrsimqa ariya di bunyosim e tulaŋ qalaqalaibqasai di a ijo aŋgro sqa keresai. ³⁸ Tamo bei na aqa segi ŋamburbas qoboiosim e daurbqasai di a ijo aŋgro sqa keresai. ³⁹ Tamo bei a aqa segi ŋambile qa areqalo kobaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas.”

**Tamo bei na Yesus aqa aŋgro bei
gereiyqas di Qotei na a awai bole yqas**

⁴⁰ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo bei na niŋgi osim geregereingwas di a na e dego osim geregereibqas. Tamo a e oqas di a na ijo Abu e qarinjbej qaji di dego oqas. ⁴¹ Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Qotei aqa medabu o qaji tamo bei. Deqa e na a qaryaiyqai.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim aqa talq di gereiyqas di Qotei na kamba awai bole a yqas.

Di kiyaaqa? A Qotei aqa medabu o qaji tamo gereiyqo deqa. Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Qotei aqa anjam dauryeqnu qaji tamo bole. Deqa e na a aqaryaiyqai.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim aqa talq di gereiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Di kiyaaqa? A na Qotei aqa anjam dauryeqnu qaji tamo bole gereiyqo deqa. ⁴²Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Yesus aqa angoro. Deqa e na a aqaryaiyqai.’ A degsi are qalsimqa ijo angoro di osim ya ulili tigsim anaiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Ningi quiyee. E bole merngwai. A na ijo segi angoro gereiyqo deqa aqa awai bole Qotei na yqo qaji di tamo bei na olo yayiqqa keresai.”

**Jon yansnjro qaji a na aqa angoro
qudei nanngi qarinqnjrnaq
Yesus aqa areq gileb**

11 Yesus a na aqa angoro 12-pela nanngi anjam degsi minjrsiq ko-boonaqa a sawa di uratosiqa qure qureq giloqnsiqa tamo ungasari nanngi Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.

²Bati deqa Jon yansnjro qaji a tonto talq di soqnej. Sonaqa wau kalil Kristus na yoqnej qaji di tamo qudei nanngi na unsib deqa mare mare laqnaq Jon a qusiqa aqa angoro qudei nanngi qarinqnjrnaq Yesus aqa areq gilsib nenemyeb, ³“Kristus agi Qotei na nami qarinyim bqajqa marej qaji di ni kio? Ni saiamqa iga tamo bei qa tarijqom kio?”

⁴Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam nunngo dabkala na queqnuq qaji ti kumbra nunngo namdamu na uneqnuq qaji ti deqa aisib Jon geregere saiyosib minjiye. ⁵Endegsib minjiye, ‘Tamo nam qandimnjro qaji nanngi olo nam poinjreqnaq sawa uneqnuq. Tamo jejamu lainjro qaji nanngi olo walweleqnuq. Tamo nanngo jejamu yu na ugeeleno qaji nanngo yu kalil koboeqnuq. Tamo dabkala getennjro qaji nanngi olo poinjreqnaqa

anjam queqnuq. Tamo moreno qaji nanngi olo tigeleqnuq. Tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanngi Qotei aqa anjam bole queqnuq.’ Ningi aisib Jon degsib saiyosib minjiye. ⁶Ariya ningi quiyee. Tamo nanngi e nubsib e qa nanngo areqalo singilatosib olo ijo nam ulonto-saieqnuq qaji nanngi tulan areboleboleinjrim sqab.”

⁷Onaqa Jon aqa angoro nanngi Yesus aqa anjam di qusibqa nanngi olo puluosib Jon minjqajqa aieqnaqba Yesus a na tamo ungasari gargekoba nanngi di Jon qa endegsi minjrej, “Ningi nami wadau sawaq gilsibqa ningi tamo kiero unqajqa gileb? Ningi tamo silai aqa banqa bul jagwa na pileteqnaqa di unqajqa gileb kio? Sai. Jon a tamo deqaji sai. ⁸Deqa ningi tamo kiero unqajqa wadau sawaq gileb? Ningi tamo gara bole walaosi laqnuq qaji di unqajqa gileb kio? Di dego sai. Tamo gara bole walaeqnuq qaji nanngi mandor kokba nanngo talq di unub. ⁹Deqa ningi kiyaaqa wadau sawaq gileb? Ningi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei unqajqa gileb kio? Od. Agide. Ningi deqa unqa gileb. Deqa e ningi endegsi merngwai. Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaqaja. A na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanngi tulan bunjrejrunu. ¹⁰Agidami e mandamq aiosaison-amqa Qotei a Jon qa endegsi merbej, ‘Ni que. E na tamo bei ijo anjam marqajqa qarinyitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.’ Tamo di agi Jon. Anjam di agi Qotei aqa nengrenq di unu. ¹¹Deqa ningi quiyee. E bole merngwai. Jon yansnjro qaji a na tamo kalil mandamq endi unub qaji nanngi tulan bunjrejrunu. Ariya tamo qudei nam saiqoji unub qaji nanngi Qotei na taqatnjroqnsiqa a nanngo Mandor Koba unu. Deqa tamo nanngi di Jon tulan bunyejunub.

¹²“Jon yansnjro qaji a anjam marqajqa bati brantej dena bosibosiq agi bini tamo nanngi waukobaoqnsib tulan singi-

laeqnub. Agi nanği Qotei na taqatnjrsim nanġo Mandor Koba sqa maroqnsib deqa nanği sinġila na qotoqnsib waukobaoqnsib sinġilaeqnu. ¹³ Agi nami Qotei aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nanġo anjam ti maroqneb dena bosu bosiq Jon aqa bati brantej. ¹⁴ Ariya ninġi ijo anjam endi quqwa are soqnimqa quie. Qotei a nami marej, ‘E na Elaija qarinyit bosim ijo medabu osim anjam maroqnas.’ Anjam di agi Qotei aqa nengrenq di unu. Ariya ninġi quie. Elaija agi bej. E Jon qa marqa osimqa Elaija aqa ñam na yawo anjam mareqnum. ¹⁵ Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi gegerere quem.

¹⁶ “Tamo unġasari bini bati endeqa unub qaji nanġo kumbra qa e yawo anjam kiersiy marqai? Nanği tamo kiero? E nanği qa endegsi marqai. Nanği anġro du du bul qure ambleq dia alanoqnsib anġro qudei na qudei minjreqnub, ¹⁷ ‘Iga yumba anjamonumqa ninġi lou tuosai. Iga are uge qa louonumqa ninġi akamosai.’” ¹⁸ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Jon a bosiq inġi ti wain ti uratosiq sonaqa tamo nanği a qa maroqneb, ‘A mondor uge ti.’” ¹⁹ Ariya e Tamo Anġro bosimqa inġi ti wain ti uyeqnamqa tamo nanği e nubosib mareqnu, ‘Ninġi uniye. Yesus a qunjañ ani. A wain uyo ani. A takis o qaji tamo ti une tamo ti nanği koba na walweleqnu.’ Tamo nanği e qa misiliñ anjam degsib mareqnu. Ariya ninġi Qotei aqa wau unqab di ninġi poinġwas, Qotei a qalie bole.”

Yesus a na tamo unġasari are bulyosai qaji nanği ġirinjrej

²⁰ Yesus a qure qudei di mañwa gargekoba yelenoqnej. Ariya nanği are bulyosai. Deqa a qure deqaji tamo unġasari nanği qa ġirinej. ²¹ Osiqa minjrej, “O tamo unġasari Korasin qure ti Betsaida qure ti di unub qaji, ninġi

tulañ padalougetqab. Tamo bei a Tair qure ti Saidon qure ti deq gilsiq mañwa e nunġoq di yoqnem qaji di nanġoq di yo qamu nanği nami are bulyosib nanġo une qa are ugejnraq are uge qa gara jigsib ñam sumq di awoeb qamu. ²² Deqa e ninġi endegsi mernġwai. Mondonj Qotei na tamo unġasari nanġo une qa peginjraqa batiamqa a na ninġi tulañ padaltnġougetqas. Ariya Qotei na Tair qure ti Saidon qure ti nanği degsim padaltnjraqasai. A na nanği gulube kiñala enjraqas. Di kiyaaqa? Nanği ijo ñam qaliesai deqa. ²³ O Kaperneam tamo unġasari, ninġi lañ qureq oqwa kere e? Keresai. Ninġi moio qureq aiqab. Tamo bei a Sodom qureq gilsiq mañwa e nunġoq di yoqnem qaji di Sodom qure nanġoq di yo qamu nanği nami are bulyosib bini unub qamu. Nanği padalosai qamu. ²⁴ Deqa e ninġi endegsi mernġwai. Mondonj Qotei na tamo unġasari nanġo une qa peginjraqa batiamqa a na ninġi tulañ padaltnġougetqas. Ariya Qotei na Sodom qure nanği degsim padaltnjraqasai. A na nanği gulube kiñala enjraqas. Di kiyaaqa? Nanği ijo ñam qaliesai deqa.”

Ninġi Yesus aqa areq babqa a na ninġi aqaryaingimqa ninġi aqaratqab

²⁵ Bati deqa Yesus a endegsi Qotei pailje, “O Abu, ni segi lañ qa ti mandam qa ti Koba. Deqa e ni binimosim ino ñam soqtonum. Di kiyaaqa? Ijo anjam e na tamo unġasari nanği minjreqnum qaji di ni na tamo powo ti unub qaji nanği qa ulitoqnsimqa tamo anġro du du bul nanği segi qa babteqnam nanği poinjreqnu. ²⁶ Od, Abu, ni ino segi areqalo dauryosim agi degyeqnum.” ²⁷ Yesus a degsi Qotei pailje. Osiqa marej, “Ijo Abu na inġi inġi kalil ijo bañq di ateleñej unu. E Qotei aqa ġiri. Tamo bei a e qa qaliesai. Ijo Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a ijo Abu qa qaliesai dego. E segi ijo Abu qa qalie. Ariya e na tamo qudei nanği ijo

Abu osornjreqnum. Nanği dego ijo Abu qa qalie.

²⁸“Ninği gulube qoboiyoqnsib waukobaeqñub qaji ninği kalil ijoq babqa e na aqaryaingitqa ninği aqaratqab. ²⁹Ninği e qa gegerere qalieosib ijo anjam aqa sorgomq di soqniye. Di kiyaaqa? E na tamo nanği lawo kumbra enjroqnsim ijo segi ñam aguq ateqnum. Deqa ninği e qa qalieabqa ingi bei na ninği gulube enğwasai. Ninği aqaratqab. ³⁰E na ninği are otetnğeqnum deqa ninği are gulube saiqoji unub. Wau e na ninği enğeqnum qaji di gulube sai. Di oto.”

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

12 Ariya bunuqna Juda nanžo yori bati bei qa Yesus aqa anğro nanği ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa anğro nanği mamnjrnaq deqa wit gei elenjoqnsib uye uye giloqñeb. ²Nanği degsib gileqñabqa Farisi tamo qudei nanği bosib nanği unjrsib Yesus minjeb, “Ni une. Ino anğro nanği gago dal anjam grotonub. Yori bati qa kumbra degyo di getento koba.” ³Onaqa Yesus na kamba Farisi nanği minjrej, “Nami Devit aqa wau tamo ti nanği mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di ninği buk miligiq di sisiyosai kio? ⁴Devit a atra tal miligiq gilsiqqa Qotei atraiyqajqa bem nami atñab soqnej qaji di osiqqa giñgejyosiqqa aqa wau tamo nanği koba na uyeb. Bem di getento. Di atra tamo nanžo segi uyqajqa bem. Ninği quiyee. Devit a degsi yej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ñamdamuq di une saiqoji. ⁵Dal anjam bei dego nami nengrenyeb. Anjam agiende. Atra tamo nanği yori bati gaigai atra tal miligiq di waueqñub. Nanžo kumbra dena nanği dal anjam groteqñub. Ariya nanği Qotei aqa ñamdamuq di une saiqoji. Ninği anjam di nami buk miligiq di sisiyosai kio?

⁶Ariya e ninği endegsi mernğwai. Bini tamo bei unu. Tamo dena atra tal tulañ bunyejunu.” Yesus a a segi qa nanği anjam degsi minjrej. ⁷Osiqa olo minjrej, “Qotei aqa anjam bei dego nami nengrenyeb unu. Agi endegsib nengrenyeb, ‘Ninği e laña atraiyoqnsib ijo ñam soqteqñub. E nunžo kumbra deqa arearetbosai. Ariya ninği tamo nanği qa duloqñsibqa nanği gegerereinjoqniye. Yimqa e nunžo kumbra deqa tulañ arearetbqas.’ Ninği Qotei aqa anjam di sisiyosib poingwo qamu ninği tamo une saiqoji unub qaji nanği gulube enjrosai qamu. ⁸E Tamo Anğro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba.”

Yori bati qa Yesus na tamo bei bañ qandamyey qaji di boletej

⁹Onaqa Yesus a dena walwelosiqqa qure beiq di brantosiqa Juda nanžo Qotei tal miligiq gilej. ¹⁰Qotei tal miligiq dia tamo bei bañ qandamyey qaji a soqnej. Deqa tamo qudei nanği Yesus aqa jejamuq di anjam laña qametqa marsibqa endegsib nenemyeb, “Yori bati qa tamo boletqajqa di kere kio?” ¹¹Onaqa Yesus a na kamba minjrej, “Nunžo ambleq di tamo bei aqa kaja du a yori bati qa uloñosim subq aaimqa a uratqasai. A na aqaryaiyosim olo subq dena osim goge atqas. Di ninği qalie. ¹²Ariya tamo nanği kaja du sai. Nanği tamo qunuj ti. Deqa iga yori bati qa tamo aqaryaiyim a bole sqas di kumbra bole.” ¹³Yesus a nanği degsi minjrsiqqa tamo bañ qandamyey qaji di minjrej, “Ni ino bañ waiy.” Degsi minjnaqa aqa bañ waiyonaq boleej. Aqa bañ bei ombla na kerekereeb. ¹⁴Onaqa Farisi nanği Yesus aqa kumbra di unsibqa nanği Qotei tal uratosib oqedosib nanği gam kiersib Yesus qalib moiqajqa deqa qairoqñeb.

**Yesus a segi qujai Qotei
aqa wau tamo bole**

¹⁵ Onaqa Yesus a nanjo anjam di qalieosiq qure di uratosiq walwelosiq gilej. A gileqnaqa tamo ungasari gargekoba nanji a dauryosib giloqneb. Deqa a na tamo ungasari kalil ma ti soqneb qaji nanji boletnjroqnej. ¹⁶ Osiqu a na nanji saidnjroqnej, “Ninji ijo ñam ubtsib maraib.” ¹⁷ Yesus a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, ¹⁸ “Endi ijo wau tamo qujai e segi na giltem qaji. E a tulan qalaqalaiyeqnum. E a qa tulan areboleboleibqo. E na ijo Mondor aqaq di atitqa a na tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nanji kumbra tirtinj qa minjroqnas. ¹⁹ A ñirinj anjam maroqnqasai. A lelenkobaoqnqasai. Gamq dia tamo ungasari nanji aqa kakoro quoqnqasai. ²⁰ Silai aqa banqa a genqa laqnimqa a na torei gentqasai. Lam aqa pulonj kiñalaamqa a na torei mosotqasai. A degsim wauosim gilsim gilsim a na kumbra tirtinj torei singilatqas. ²¹ Yimqa tamo ungasari sawa bei beiq di unub qaji nanji Kristus qa nanjo areqalo singilatsibqa a na nanji aqaryainjraqajqa deqa tariñoqnsib sqab.” Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a nami anjam degsi nengrenyonaq soqnej.

Tamo qudei nanji maroqneb, “Yesus a Belsebul aqa singila na waueqnu.”

²² Onaqa bati di tamo bei mondor uge na medabu getentsiq ñamdamu qandimyej qaji a tamo qudei nanji na Yesus aqa areq osi bonabqa Yesus na mondor uge di wiyetonaqa aqa meñ otyonaqa aqa ñamdamu boleosiqa a sawa unsiqa anjam bole maroqnej. ²³ Deqa tamo ungasari kalil nanji Yesus aqa singila di unsibqa nanji tulan prugelenosib

maroqneb, “Tamo di Devit aqa ñiri kio?” ²⁴ Nanji degsib mareq nabqa Farisi nanji qusibqa saidnjrsib minjreb, “Sai. Mondor uge nanjo gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Deqa singila dena Yesus na mondor uge nanji winjreqnu.”

²⁵ Onaqa Yesus a nanjo areqalo di qalieosiq yawo anjam endegsi minjrej, “Tamo nanji sawa qujaiq di unub qaji nanji segi poaiyelosib qotqab di nanji koba na geregere sqa keresai. Nanji niñaqosib koboqab. Tamo nanji qure qujaiq di unub qaji nanji segi poaiyelosib qotqab di nanji dego koba na geregere sqa keresai. Tamo nanji tal qujaiq di unub qaji nanji segi poaiyelosib qotqab di nanji dego koba na geregere sqa keresai. ²⁶ Dego kere Satan na aqa segi mondor uge nanji winjrqas di nanji poaiyelqab. Deqa a kiersim aqa mondor uge nanji olo taqatnjrqas? Di keresai. ²⁷ E Belsebul aqa singila na mondor uge nanji winjreqnum qamu nunjo angro nanji yai aqa singila na mondor uge nanji winjreqnub? Ninji tulanj grotonub deqa nunjo angro nanji na endegsib merngwab, ‘Ninji tamo uge.’ ²⁸ Ariya e Qotei aqa Mondor aqa singila na mondor uge nanji winjrqai di ninji unsib poingwas, ‘Bole, Qotei na iga taqatgosiq gago Mandor Koba unu.’ Ninji degsi poingwas.

²⁹ “Tamo bei a kiersim tamo singila koba bei aqa tal gogetosim aqa inji inji kalil bajinqas? A mati tamo singila di sil na tontim soqnimqa di aqa inji inji kalil bajinqas. Tontqasai di aqa inji inji bajinqa keresai.

³⁰ “Tamo bei na e kadoibqasai di a na e jeutbqas. A na e tamo ungasari nanji koroinjraqajqa aqaryaiqbqasai di a na tamo ungasari nanji olo winjrim jaraiqab.

³¹ “Deqa e ninji endegsi merngwai. Tamo ungasari nanjo une kalil Qotei na kobotetnjrqas. Tamo ungasari nanjo

misiliŋ anjam kalil dego Qotei na kobotetnrqas. Ariya tamo a Qotei aqa Mondor misiliŋyqas une di Qotei na kobotqasai. ³²Tamo bei na e Tamo An-gro misiliŋbqas une di Qotei na kobotqas kere. Ariya tamo bei na Qotei aqa Mondor Bole misiliŋyqas une di Qotei na kobotqas kere. Bini bati endeqa Qotei na kobotqasai. Mondoŋ dego Qotei na kobotqasai.”

Ŋamtaŋ a bole kio sai kio di iga aqa gei unsim poigwas

³³Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ŋamtaŋ bole naŋgi gei bole ateqnub. Ŋamtaŋ uge naŋgi gei uge ateqnub. Deqa tamo naŋgi ŋam aqa gei unsibqas dena naŋgi poinjrqas, ŋamtaŋ di bole kio uge kio. ³⁴Ŋiŋgi tamo uge. Ŋiŋgi amal uge bul. Ŋiŋgi kiersib anjam bole maroqnqab? Tamo naŋgo areqalo naŋgo are miligiq di unu qaji di naŋgo medabuq na branteqnu. ³⁵Tamo bole naŋgo are miligiq di areqalo bole bole gargekoba unu. Deqa naŋgi kumbra bole bole yeqnub. Ariya tamo uge naŋgo are miligiq di areqalo uge uge gargekoba unu. Deqa naŋgi kumbra uge uge yeqnub.

³⁶“Ariya e niŋgi endegsi merngwai. Mondoŋ Qotei na tamo naŋgo une qa peginjrqas batiamqa tamo ungasari naŋgo anjam kalil naŋgi laŋa laŋa mareqnub qaji di Qotei na naŋgo jejamuq di atsim naŋgi peginjrqas. ³⁷Ino anjam boleamqa Qotei na mermqas, ‘Ni tamo bole.’ Ino anjam ugeamqa Qotei na mermqas, ‘Ni tamo uge.’”

Tamo qudei naŋgi bosib Yesus a maŋwa bei babtım unqajqa minjeb

³⁸Onaqa dal anjam qalie tamo qudei ti Farisi qudei ti naŋgi na kamba Yesus minjeb, “O Qalie Tamo Koba, ni endego Qotei aqa maŋwa bei babtımqa iga un-

sim dena poigwas, bole, ni Qotei aqa wau ojeqnum.”

³⁹Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ ugedamu. Naŋgi Qotei areiyosaieqnu. Naŋgi gaigai ijo maŋwa laŋa unqajqa metbeqnu. Deqa e na ijo maŋwa bei naŋgi osornjrqasai. Qotei aqa medabu o tamo Jona nami soqnej qaji aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi di unqab. ⁴⁰Agi Jona a bati qalub qe ani aqa miligiq di soqnej. Dego kere e Tamo Angro bati qalub sub miligiq di sqai. ⁴¹Mondoŋ Qotei na tamo ungasari naŋgo une qa peginjrqas batiamqa Ninive tamo naŋgi tigelosibqas tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge boleq atetnrqab. Di kiyaya? Ninive tamo naŋgi nami Jona aqa anjam qusib are buliyeb deqa. Ariya bini tamo bei Jona tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleqsi unu. Agi e segi qujai. ⁴²Mondoŋ Qotei na tamo ungasari naŋgo une qa peginjrqas batiamqa unqa kobaquja nami guta di sawa taqatoqnej qaji a tigelosimqa tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge boleq atetnrqas. Di kiyaya? Unqa di a nami Solomon aqa powo kobaquja unqa marsiqas sawa isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo bei Solomon tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleqsi unu.” Yesus a a segi qa naŋgi anjam degsi minjrej.

Mondor uge a tamo uratosim olo bqas

⁴³Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq di sosimqa a na tamo di uratosim ulaŋosim sawa kaŋgraŋoq gilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa sawa ŋamam ugeiyim marqas, ⁴⁴⁻⁴⁵‘E olo puluosiya ijo tal uratem qaji deq olo gilqai.’ A degsi marsimqa gilsim tal dia tamo bei sosai degsim unqas. Tal di nami maŋ solsis

inggi inggi kalil gereiyeb milalejunu di un-simqa olo puluosim aisim mondor uge 7-pela tulaŋ ugedamu nanŋi joqsim bosim koba na tal dia sqab. Soqnibqa tamo di aqa so tulaŋ ugeqas. Aqa so uge namij dego sai. Aqa so tulaŋ ugedamuqas. Dego kere tamo unŋasari bini bati end-eqa kumbra uge uge yoqnsib laqnuŋ qaji nanŋi degsib sougetesqab.”

Yesus aqa ai aqa was nanŋi tal qabe?

⁴⁶ Yesus a na tamo unŋasari nanŋi an-jam degsi minjreqnaqa aqa was nanŋi aqa aniqali ombla na Yesus qa bosib talq di iteb. Yesus a warum miligiq di sonaqa nanŋi anjam bei minjqajqa deqa oqeq di tigelesoqneb. ⁴⁷ Onaqa tamo bei na Yesus minjeŋ, “Ni que. Ino was nanŋi ino ai ombla na ni anjam bei mermqa bonub agi oqeq di tigelejunub.” ⁴⁸ Onaqa Yesus na kamba minjeŋ, “Ijo ai ijo was nanŋi tal qabe?” ⁴⁹ Degsi minjsiqa aqa baŋ na aqa segi anŋro nanŋi osoryosiqa minjeŋ, “Ni une. Ijo ai ijo was nanŋi agide. ⁵⁰ Tamo a ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa are-qalo dauryosim sqas di ijo was bole. Di ijo jaja. Di ijo ai.”

Yesus a na saga yago breiyqa yawo anjam tamo unŋasari nanŋi minjrej

13 Bati deqa Yesus a tal uratosiqa alile aisiq ya agu qalaq di awoej. ² Onaqa tamo unŋasari tulaŋ gargekoba nanŋi bosib aqa areq di koroonaŋba a sasalosiq qobuŋ goqe di awoej. Awesonaqa tamo unŋasari kalil nanŋi alile di tigelesoqneb. ³ Tigelesonaŋba a na yawo anjam gargekoba minjroqnej. Ariya yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ninŋi quiyee. Tamo bei a gilsiq aqa inggi wauq di saga yago breiyeleneŋ. ⁴ Breiyanaqa saga yago qudei gam qalaq aieleŋeb. Onaqa qebari nanŋi bosib uyekriteb. ⁵ Ariya saga yago qudei mandam lanjaq di aieleŋeb. Mandam di guma meniŋ ti. Gogeq di mandam

kiŋala. Deqa saga yago aieleŋosib urur oqoqujateb. ⁶ Nanŋo jirim tulaŋ guma aiosai deqa seŋ oqsiq kaŋkaŋonaqa nanŋi laosib moreŋeb. ⁷ Ariya saga yago qudei sil luwit ambleq di aieleŋeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq geitosai. ⁸ Ariya saga yago qudei mol mandam boledamuŋ di aieb. Di aisis oqoboledamuysib bei tulaŋ gargekoba ateleŋeb. Qudei 100. Qudei 60. Qudei 30. ⁹ Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Yesus a kiyaaqa tamo unŋasari nanŋi yawo anjam segi minjroqnej?

¹⁰ Onaqa Yesus aqa anŋro nanŋi aqa yawo anjam di qusibqa nanŋi aqa areq bosib nenemyeb, “Ni kiyaaqa tamo unŋasari nanŋi yawo anjam segi minjreqnum? Ni utru babtosaieqnum.” ¹¹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei a tamo unŋasari nanŋo Mandor Koba sosiq nanŋi taqatnjreqnu. Anjam di aqa utru uliejunu. Di e na babtita ijo anŋro ninŋi segi utru qalieqab. Ariya Qotei na tamo unŋasari nanŋi di yawo anjam aqa utru osornjrqsai. ¹² Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiŋala aqaq di unu qaji di Qotei na olo ya iyimqa a laŋa sqas. ¹³ Utru deqa e na tamo unŋasari nanŋi yawo anjam segi minjroqnaŋ. Yimqa nanŋi ŋam atoqnsib ijo kumbra laŋa unoqnsib utru poinjrqsai. Nanŋo dabkala na ijo anjam laŋa quoqnsib di dego utru poinjrqsai. ¹⁴ Nanŋi degsib sqab deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami mareŋ qaji di aqa damu brantqas. A endegsi mareŋ, ‘Ninŋi bati gargekoba ijo anjam quoqnsib utru poingwasai. Nunŋo ŋamdamu na bati gargekoba ijo kumbra unoqnsib di dego utru poingwasai. ¹⁵ Tamo unŋasari di nanŋo areqalo geteŋnjrejunu. Nanŋo dabkala na ijo anjam quqwajqa asginjreqnu. Nanŋi ŋam

brunjejunub. Deqa nanngo namdamu na ijo kumbra unqasai. Nanngo dabkala na ijo anjam qusib aqa utru poinjrqsai. Nanngi are bulyosib ijoq babqa e na nanngi boletnjrqsai dego.’ Qotei a nami degsi marej.

¹⁶“Ariya ningi ijo segi angro unub deqa ningi tulan areboleboleingem. Di kiyaya? Nungo namdamu na ijo kumbra uneqnu. Nungo dabkala na ijo anjam queqnu. ¹⁷Ningi quie. E bole merjg-wai. Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo nanngi ti tamo nanngi kumbra bole bole yoqneb qaji nanngi ti tulan gargekoba kumbra ningi bini uneqnu qaji di un-qajqa are koba soqnej. Ariya nanngi uno-saioqneb. Anjam ningi bini queqnu qaji di dego nanngi quqwajqa are koba soqnej. Ariya nanngi quosioqneb.”

Yesus a na sago yago qa yawo anjam aqa utru babtej

¹⁸Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Saga yago qa yawo anjam maronum di aqa utru e na babbatqa ningi quie. ¹⁹Saga yago qudei gam qalaq ain-abqa qebari nanngi bosib uyekriteb qaji di aqa utru endegsi unu. Qotei lan qureq di unu qaji a tamo ungasari nanngo Mandor Koba sosiq nanngi taqatnjreqnu. Anjam di tamo qudei nanngi qusib nanngo are miligiq di esoqnbqa ariya nanngi anjam di aqa utru poinjrosaiamqa Satan a bosim anjam Qotei na nanngo are miligiq di atej qaji di olo yainjrqs. ²⁰Saga yago qudei mandam lanjaq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusib tulan areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib nanngo areq atqab. ²¹Ariya anjam di nanngo are miligiq tulan guma aiosai. Deqa nanngi sokiñalayibqa bunuqna Qotei aqa anjam gotranjo qaji tamo qudei nanngi bosib nanngi gulube enjrsib ugeugein-jrqab. Yimqa nanngo areqalo Yesus qa singilateqnu qaji di nanngi olo ulon-

atqab. ²²Saga yago qudei sil luwit ambleq aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusibqa nanngo areqalo miligiq di esoqnbqa ariya bunuqna nanngi olo mandam qa ingi ingi qa are koba qaloqnsibqa silali koba oqn-qajqa are prugnjqroqnas. Yimqa nanngo areqalo dena nanngi wala walainjrsim Qotei aqa anjam nanngo are miligiq di tentimqa di loumqas. Deqa a gei boletosai. ²³Ariya saga yago qudei mol mandam boledamuq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusib geregere poinjrimqa nanngo are miligiq di singilatesqab. Deqa Qotei aqa anjam di nanngo are miligiq di saga bul utru segi segi boleosisim tulan kobaqas. Qudei 100. Qudei 60. Qudei 30.”

Pilagin yago breiyqajqa yawo anjam

²⁴Yesus a na nanngi yawo anjam degsi minjrsiq olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei lan qureq di unu qaji a tamo ungasari nanngo Mandor Koba sosiq nanngi taqatnjreqnu. Kumbra di tamo bei a gilsiq aqa ingi wauq di wit yago yagelenej dego kere. ²⁵Wit yago yagelejonaa qolo tamo kalil nerenes-onabqa jeu tamo bei na bosiq wit yago ambleq dia pilagin yago dego breiyej. Breiysiq ulanej. ²⁶Ariya bunuqna wit oqsib geitelenonabqa pilagin na dego dauryosiq oqej. ²⁷Deqa wau tamo nanngi na bosib unsibqa wau lanja minjeb, ‘O Tamo Koba, ni wit yago pilagin ti turtis yagem e? Ni une. Wit oqsib geitonubqa pilagin dego dauryi oqonub.’

²⁸“Onaqa wau lanja na kamba minjrej, ‘Jeu tamo bei na bosiq pilagin yago breiyej.’ Degsi minjrnaqa wau tamo nanngi na minjeb, ‘O Tamo Koba, ni na marimqa iga pilagin di otorelejqom.’ ²⁹Onaqa minjrej, ‘Ningi pilagin otoraib. Ningi otorqab di wit ti turtosib otoro uge. ³⁰Deqa ningi uratib soqneb. Wit ti

pilagin ti koba na oqsib geitelenabqa e na ijo wau tamo nanngi minjrqi, “Ninggi pilagin otorosib ruwoelenosib nhamyuoq di koitiye. Ariya ninggi wit osib ijo talq di atelenjye.” ”

Sis yago qa yawo anjam

³¹ Yesus a na nanngi yawo anjam degsi minjrqi koboonaqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei laj qureq di unu qaji a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nanngi taqatnjreanu. Kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere. ³² Sis yago nanngi tulan kiñilala qas yago bul. Ingi ingi qudei nanngo yago kokba yala. Sis yago nanngi tulan kiñilala. Ariya tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagonaqa bunuqna a oqsiq tulan kobaquajaj. Osiqa nam qudei tulan bunjrqi dani kokba atelenej. Onaqa qebari nanngi bosib aqa daniq dia simi atelenej.”

Bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam

³³ Osiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei laj qureq di unu qaji a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nanngi taqatnjreanu. Kumbra di bem tiyeqnu qaji sum bul. Unja bei a bem tiyeqnu qaji sum kiñala osiqa bem sum lañaj ti turtsiq web kobaquajaj dia bulyonaqa bem kalil tiyekritej.”

Yesus a na tamo ungasari nanngi yawo anjam segi minjroqnej

³⁴ Yesus a na tamo ungasari nanngi yawo anjam gargekoba deqaji minjroqnej. A anjam bei minjrosaiqnej. Yawo anjam segi minjroqnej. ³⁵ A kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo bei nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “E na ninggi yawo anjam merngoqnai. Tulan nami yawo anjam di aqa damu uliesoqnej. Sosi sosiq agi bini uliejunu.

Deqa yawo anjam aqa damu di e na boleq atsiy ninggi saingwai.”

Pilagin qa yawo anjam aqa utru

³⁶ Ariya Yesus a na tamo ungasari nanngi uratnjrsiq tal goetsi sonaqa aqa angro nanngi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni na pilagin qa yawo anjam di utru geregere plaltsim merge.”

³⁷ Onaqa Yesus na minjrej, “Tamo wit yagej qaji di agi e segi. E Tamo Angro. ³⁸ Wit wau di agi mandam endi. Wit yago di agi tamo ungasari nanngi Qotei na taqatnjreanu qaji. Ariya pilagin yago di Satan aqa segi tamo ungasari nanngi. ³⁹ Jeu tamo pilagin yago breiyej qaji di Satan. Wit geiteleno bati di agi diño bati. Ariya wau tamo nanngi wit otorelenej qaji di agi laj angro nanngi. ⁴⁰ Deqa ninggi quiye. Wau tamo nanngi bosib pilagin otorosib nhamyuoq di koitelenoj qaji nanngo utru endegsi merngwai. Diño bati tiamqa laj angro nanngi degyqab. ⁴¹ Bati di e Tamo Angro na ijo laj angro nanngi qarinjritqa aisib ingi uge uge kalil tamo nanngo areqalo ugetetnjreanu qaji nanngi ti tamo kalil kumbra uge uge yeqnu qaji nanngi ti pilagin bul breinjraqab. Deqa Qotei na nanngi olo taqatnjraqasai. ⁴² Nanngi breinjrib nhamyuo kobaq aisib dia akamkobayoqnsib pailoqnsib nanngo jaqatin qa qalagei anjam atoqnqas. ⁴³ Ariya bati deqa tamo ungasari kumbra bole bole yeqnu qaji nanngo Abu Qotei na nanngi taqatnjrsim nanngo Mandor Koba sqas. Deqa nanngi sej bul tulan suwanesqab. Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Silali osib subq di ulitqajqa yawo anjam

⁴⁴ Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei laj qureq di unu qaji a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nanngi taqatnjreanu. Kumbra di tamo qudei nanngi na silali kobaquaja

osib ñam moŋgum miligiq di atsib nañu agu beiq di sub bogsib sub miligiq di uliteb dego kere. Onaqa tamo bei na bosiq ñam moŋgum di itosiq tulañ areboleboleiyej. Deqa a ñam moŋgum di olo subq di mororyosiq gilsiq aqa iñgi iñgi kalil qariñyosiq dena silali osiq nañu agu di awaiyej.”

Kolilei qa yawo anjam

⁴⁵ Osika Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “E olo yawo anjam bei endegsi merngwai. Qotei lañ qureq di unu qaji a tamo uñgasari nango Mandor Koba sosiq nañgi taqatnjreqnu. Kumbra di silali wauo qaji tamo bei a kolilei qa ñamoqnej dego kere. ⁴⁶ A gilsiq ñamosiq kolilei tulañ boledamu itosiq olo puluosi bosiq aqa iñgi iñgi kalil qariñyosiq dena silali osiq kolilei di awaiyej.”

Kakañ waiyqa yawo anjam

⁴⁷ Osika Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “E olo yawo anjam bei merngwai. Qotei lañ qureq di unu qaji a tamo uñgasari nango Mandor Koba sosiq nañgi taqatnjreqnu. Kumbra di tamo nañgi yuwalq di kakañ waiyosib qe gargekoba utru segi segi elenqab dego kere. ⁴⁸ Kakañ maqamqa tamo nañgi na titosib bosib ululq di goge atsib awoosib qe kalil peginjraqab. Qe bole bole gumba q di jigelenqab. Ariya qe uge uge uratosib qalaq di breinjraqab. ⁴⁹⁻⁵⁰ Kumbra deqaji diño bati qa brantqas. Lañ angro nañgi bosib tamo bole bole nango ambleq dena tamo uge uge nañgi elenqosib breinjribqa ñamyuoq aiqab. Ñamyuo koba dia nañgi akamkobayoqn-sib pailoqnsib nango jaqatin qe qalagei anjam atoqnqas.”

⁵¹ Yesus a na aqa angro nañgi anjam degsi minjrej. Osika nenemnjrej, “Yawo anjam kalil merngonum qaji endi niñgi utru poingwo e?” Onaqa nañgi na min-

jeb, “Od.” ⁵² Onaqa Yesus na olo minjrej, “Qotei lañ qureq di unu qaji a tamo uñgasari nango Mandor Koba sosiq nañgi taqatnjreqnu. Anjam di dal anjam qalie tamo qudei nañgi poinjreqnu. Poinjreqnu qaji nañgi tal aqa abu bul unub. Deqa nañgi nango talq dena ñoro bunuj ti ñoro namij ti elenqosib oqeq ateqnub.”

Yesus aqa qure utru nañgi aqa anjam quetosai

⁵³ Yesus a yawo anjam di kalil marsiq koboonaqa a sawa di uratej. ⁵⁴ Osika aqa segi qure utruq gilej. Gilsiq di sonaqa yori batiej. Deqa a Juda nango Qotei tal miligiq gilsiq tamo uñgasari gargekoba sonabqa tigelosiq Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Minjreqnaqa tamo uñgasari nañgi aqa anjam qusibqa nañgi tulañ prugeleñosib maroqneb, “Yesus a powo qabe na osika anjam siñgila endeqaji palontosiq mergeqnu? A kiersim mañwa endeqaji bableteñeqnu?” ⁵⁵ Iga qalie, aqa siqali a laña tal gereiyo qaji tamo. Aqa aniqali Maria. A Jems na Josep na Saimon na Judas na nango was. ⁵⁶ Aqa nawi kalil nañgi agi iga koba na endi unum. Deqa a kiersim mañwa endeqaji bableteñeqnu?” ⁵⁷ Nañgi degsib yomu anjam marsib Yesus qa ugeeb. Onaqa a na minjrej, “Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnaqas di nañgi aqa anjam quetqa asginjraqas. Deqa a ñam saiqoji sqas. Aqa segi talq dia dego a ñam saiqoji sqas. Ariya a qure bei beiq giloqnsim anjam minjroqnaqas di nañgi aqa anjam quetoqnsib aqa ñam soqtoqnqab.” ⁵⁸ Yesus a na nañgi degsi minjrej. Osika aqa segi qure utruq dia a mañwa gargekoba yosai. Di kiyayaqa? Nañgi a qa nango areqalo siñgilatosai deqa.

**Herot a are qalej, “Yesus a
Jon yansnjro qaji agi moisiq
olo subq na tigelqo.”**

14 Bati deqa tamo ungasari nanği Yesus aqa kumbra qa saosib laqnaqqa Mandor Koba Herot a quej. ²Qusiqa aqa wau tamo nanği minjrej, “Tamo di Jon yansnjro qaji tamo de kio? A moisiq olo subq na tigelqo. Dena a singila osiqa manjwa endeqaji babteleņeqnu.”

³⁻⁴ Herot a na nami aqa aube Filip aqa ļauqali Herodias yaيسىq ej. Deqa Jon na Herot minjoqnej, “Ni ino segi was aqa unja em di kumbra bolesai. Ni kumbra ugetonum.” Jon a na Herot degsi minjoqnej. Deqa Herot a Jon qa minjiņ oqeton-aqa aqa qaja tamo qudei nanği qarijnjrnaqa gilsib Jon ojsib sil na qosisib tonto talq waiyeb. ⁵ Jon a tonto talq di son-aqa Herot a endegsi are qaloqnej, “E na Jon qalit moiqas.” Ariya tamo ungasari kalil nanği maroqneb, “Jon a tamo bole. A Qotei aqa medabu o qaji tamo.” Nanği degsib maroqneb deqa Herot a nanği ulainjrseq Jon qalqa uratej.

⁶ Ariya bati bei Herot aqa nambabo bationaqa Herot na maruro atsiqa tamo qudei nanği metnjrnaqa bosib aqa talq di koroeb. Koroosib inği uyeqnaqqa Herot aqa ļauqali aqa asi a warum miligiq bosiqqa nanği lou tuetnjroqnej. Onaqa Herot a di unsiqa tulaņ areboleboleiyej. ⁷ Deqa a na anğro sebiņ di minjej, “Ni ijo inği kie oqajqa merbqam emqai.” Os-iqa aqa anjam di singilatosisqa olo minjej, “Ijo anjam di e bole dauryqai. E uratqasai bolesai.” ⁸ Onaqa anğro sebiņ aqa aniqali na minjej, “Ni Jon aqa gate qa Herot minje.” Onaqa aqa asi na Herot minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa gate tabirq di atsim ebe.”

⁹ Onaqa Herot a anğro sebiņ aqa anjam di qusiqa a Jon qalim moiqajqa are sosai deqa a are tulaņ gulubekobaiyej.

Aqa segi anjam tamo kalil nanžo ulatamuq dia marsiq singilatej qaji deqa ti are qalsiq are gulubekobaiyej. Aqa anjam di olo beltosim anjam bei marqas di a jemaiyqas. ¹⁰ Deqa a na aqa qaja tamo nanği qarijnjrnaqa gilsib tonto talq dia Jon aqa kakoro genteteb. ¹¹ Osib aqa gate tabirq di atsiqqa osi bosib anğro sebiņ di yonabqa a na osi gilsiqqa aqa aniqali yej. ¹² Onaqa Jon aqa anğro nanği di qusibqa bosib Jon aqa qusa osi gilsib subq ateb. Osib Yesus aqa areq gilsib minjeb, “Herot na Jon qalqo moiqo.”

**Yesus a na tamo 5,000
nanği inği anainjrej**

¹³ Onaqa Yesus a anjam di qusiqa a sawa di uratosiq qobuņ bei gogetosiq wadau sawaq gilej. Aqa anğro nanği ti gileb. A gileqnaqa tamo ungasari kalil nanği di qusibqa nanžo segi qureq dena tigelosibqa singa na gurgurosib Yesus njamqajqa gileb. ¹⁴ Deqa Yesus a qobuņ na gilsiq tiryosiqqa njam atej tamo ungasari tulaņ gargekoba nami tiryqa sawaq dia tariņesonab unjrej. Unjrseqqa nanği qa are ugeiyej. Deqa a nanžo areq aisiqa nanžo ma tamo kalil boletnjroqnej.

¹⁵ Ariya bilaq Yesus aqa anğro nanği aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, endi wadau sawa. Serj aieqnu. Qoloqas. Deqa ni na tamo ungasari nanği minjrimqa mati qure qureq gilsib di inği awaiysib uyqab.” ¹⁶ Onaqa Yesus na minjrej, “Nanği kiyqa qure qureq gilqab? Ningi segi na inği anainjriye.” ¹⁷ Degsi minjrnaqa nanği na kamba minjeb, “Iga inği sai. Iga bem 5-pela qe aiyela segi unu.” ¹⁸ Onaqa Yesus na minjrej, “Bem ti qe ti di ijoq osi boiye.”

¹⁹ Onaqa nanği na bem ti qe ti di osi bosib Yesus yonabqa a na tamo ungasari kalil nanği minjrej, “Ninği kalil ninğ di awoelenoiye.” Onaqa nanği kalil

awoonabqa Yesus na bem 5-pela ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge tarosiq Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ti qe ti giŋgeŋyosiq aqa aŋgro nanŋi enjrinaqa nanŋi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari nanŋi jeisib enjreqnab uyoqneb.²⁰ Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro nanŋi na koroiyosib gumba kokba 12-pelaq di jignab maqeleŋej.²¹ Tamo kalil bem ti qe ti uyebe qaji nanŋi sisiyeb 5,000. Ariya uŋgasari ti aŋgro du du ti nanŋi sisiyosai.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

²² Onaqa Yesus na aqa aŋgro nanŋi endegsi minjrej, “Niŋgi qobuŋ gogetosib namoosib gilsib ya agu taqal beiq di tiryosib soqniye. E na tamo uŋgasari nanŋi minjritqa nanŋo qure qureq jaraiqnib bŋai.”²³ Onaqa Yesus aqa aŋgro nanŋi namoosib gileqnbqa Yesus na tamo uŋgasari nanŋi minjrnaq jaraiqnabqa a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej. Oqsia a segi mana goge di sonaqa bilaqtej.²⁴ Onaqa aqa aŋgro nanŋi qobuŋ suweiyosib isaq gilsib ya agu ambleq di gileqnbqa jagwa koba tigelosiq ya korkortosiq nanŋi pulutnjrej.²⁵ Nobqolo ambru Yesus a aqa aŋgro nanŋi qa bosiq ya baŋgaq na walwelosiq nanŋi daurnjrsiq gilej.²⁶ Onaqa nanŋi ŋam ateb Yesus a ya baŋgaq na walwelosiq nanŋo areq beqnaqa unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib nanŋi tulaŋ ulaugetosib leleŋkobayeb.²⁷ Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are singilatiye. Endi e beqnum. Ulaaib.”

²⁸ Onaqa Pita na minnej, “O Tamo Koba, ni kio beqnum? Ni amqa e odbimqa e kamba ya baŋgaq na walwelosiy ino areq bŋai.”²⁹ Onaqa Yesus na Pita minnej, “Od. Endi e. Ni au.” Degsi minjnaqa Pita a qobuŋ uratosiq ya baŋgaq na walwelosiq gilsiq Yesus jojomyej.³⁰ Yesus jojomyosiq ŋam atej jagwa

unej. Unsiq ulaej. Ulaosiq deqa tuqoqn-siq maosiq Yesus minnej, “O Tamo Koba, e tuqeqnum. Deqa ni na aqaryaiŋbe.”

³¹ Onaqa Yesus na aqa baŋ waiysiq Pita ojsiq soqtej. Osiqa minnej, “Kiyaga ni areqalo aiyeltonum? Ni e qa ino areqalo singilatqa yonum keresaimqo deqa ni tuqonum.”³² Degsi minjsiq nanŋi aiyel qobuŋ gogetonabqa jagwa laej.³³ Onaqa tamo qobuŋq di soqneb qaji nanŋi Yesus aqa singila di unsibqa nanŋi aqa ŋam soqtosib minjeb, “Bole, ni Qotei aqa ŋjiri.”

Genesaret sawaq dia tamo uŋgasari nanŋi Yesus aqa gara mutu ojeqnb nanŋo ma saieleŋoqnej

³⁴ Ariya Yesus aqa aŋgro nanŋi koba na qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Genesaret sawaq di tiryeb.³⁵ Tiryonabqa qure deqaji tamo uŋgasari nanŋi Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrnaqa anjam qarinyonab qure qure kalil jojomq di soqneb qaji dia tamo uŋgasari nanŋi quoqnsib nanŋo ma tamo nanŋi joqnsib Yesus aqa areq osi beleŋoqneb.³⁶ Beleŋoqnsib Yesus minjoqneb, “O Tamo Koba, nanŋi ino gara mutu segi ojobqa nanŋo ma saioqnqas.” Onaqa Yesus na odnjrnaqa ma tamo kalil nanŋi aqa areq boqnsib aqa gara mutu ojoqneb. Ojeqnb nanŋo ma kalil saieleŋoqnej.

Farisi nanŋi Qotei aqa anjam gotraŋyoqnsibqa olo nanŋo segi moma nanŋo dal anjam dauryoqneb

15 Onaqa bati deqa Farisi nanŋi ti dal anjam qalie tamo qudei ti nanŋi Jerusalem dena bosibqa Yesus aqa areq di koroeb. Koroosib minjeb,² “Ino aŋgro nanŋi kiyaga gago moma nanŋo dal anjam gotraŋyeqnuŋ? Agi nanŋi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ yansosaisosib laŋa uyeqnuŋ.”

³Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninigi kiyaaqa Qotei aqa dal anjam gotranjoqnsibqa olo nunngo segi kumbra dauryeqnub?” ⁴Qotei a nami marej, ‘Ni ino ai wo abu wo nanngo sorgomq di geregere sosimqa nanngo anjam dauryoqne. Tamo bei na aqa ai wo abu wo nanngi misilinjrimqa a qalib moiem.’ Qotei a nami degsi marej. ⁵Ariya ninigi mareqnu, ‘Tamo bei aqa ai kio aqa abu kio inngi qa truquamqa a na minjqas, “Ijo inngi inngi ejunum endi e ni emqa kere. Eo. E ni emqasai. E nami Qotei atraiyqa giltem deqa e ni aqaryaimqasai.”’ ⁶A degsi minjqas di ninigi marqab, ‘A keretqo. A na aqa ai wo abu wo nanngi aqaryainjraiq.’ Ninigi degsib marqab. Nunngo kumbra dena ninigi Qotei aqa anjam gotranjoqnsibqa olo nunngo segi moma nanngo kumbra soqteqnu.

⁷“Ninigi gisanj tamo. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a nami ninigi qa keretsiqa anjam endegsi marej, ⁸‘Tamo nanngi di nanngo medabu na ijo nam soqteqnu. Ariya nanngo are miligi e qa sosai. Nanngo areqalo isaq di unu. ⁹Nanngi mandam tamo nanngo dal anjam palontoqnsib olo beltoqnsib mareqnu, “Gago anjam endi Qotei aqa anjam.” Deqa nanngi laja babanj na e qa loueqnu.”

Kumbra kie na tamo jiga yeqnu?

¹⁰Yesus a Farisi nanngi anjam degsi minjrsiqa olo tamo ungasari kalil nanngi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Ninigi ijo anjam endi qusib geregere are qaliye. ¹¹Tamo bei a inngi uyimqa aqa miligiq aiqas dena tamo jiga yqasai. Anjam kalil tamo aqa miligiq na oqsiq medabunq na branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu.”

¹²Yesus a na tamo ungasari nanngi anjam degsi minjrsiqa koboonaqa aqa angro nanngi aqa areq bosib minjeb, “Farisi

nanngi ino anjam di qusib ni qa are ugeinjro. Di ni qalie e?”

¹³Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo Abu laj qureq di unu qaji a inngi wau ejunu. Injam kalil a yagosai qaji di a na jirim qoji otorosim taqal breinjrqas. ¹⁴Deqa ninigi Farisi nanngi qa are koba qalaib. Nanngi tamo nam qandimo bul. Deqa nanngi na tamo nanngi gam osornjrqas keresai. Tamo nam qandimo bei na tamo nam qandimo bei aqa banj ojsim ombla walwelqab ombla mangalsib subq aiqab.”

¹⁵Onaqa Pita na Yesus minje, “O Tamo Koba, inngi jiga qa yawo anjam maronum di aqa utru geregere plaltosim mergim iga quqwom.” ¹⁶Onaqa Yesus na kamba aqa angro nanngi endegsi minjrej, “Ninigi dego ijo yawo anjam di aqa utru poingosai unu e? ¹⁷Tamo nanngi inngi uyeqnu aisiq meneq di unu. Meneq dena bi talq di waiyeqnu. Ninigi di poingosai kio? ¹⁸Ariya inngi inngi kalil tamo nanngo are miligiq na oqoqnsiq medabunq na branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu. ¹⁹Inngi inngi tamo nanngo are miligiq na branteqnu qaji agi ubtsiy merngwai. Areqalo uge uge, tamo qaloqa, unja qa laoqa, was aqa njanj anjamyoqa, bajinjoqa, was aqa jejamu laja gisanjoqa, was yomuiyoqa. ²⁰Kumbra uge uge deqaji tamo nanngo are miligiq na brantoqnsiq dena tamo jiga yeqnu. Ariya tamo nanngi banj yansosaisosib laja inngi uyqab dena nanngi jiga yqasai.”

Kenan qaji unja a Yesus qa aqa areqalo tulanj singilatej deqa Yesus na aqa angro boletej

²¹Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa walwelosiq Tair qure ti Saidon qure ti nanngo sawaq gilej. ²²Gilsiq di sonaqa Kenan qaji unja bei a sawa dia soqnej. Sosisiqa a Yesus aqa areq bosiq singila na pailyosiq minje, “O Tamo Koba, Devit aqa Injiri, ni e qa are ugeimeme. Mondor uge na ijo angro sebinj a tulanj ugeugeiy-

oqnsiq jaqatin koba yeqnu.” ²³ Onaqa Yesus a uņa di aqa anjam qusiq quosaibulosiq anjam bei kamba minjosai. A mequmej. Deqa aqa anġro nanġi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, uņa di a siġgila na iga pailgoqnsiqa daurgeqnu. Deqa ni na saidyimqa a puluosim ulaņqas.”

²⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Israel nanġi kaja bul mandor saiqoji. Deqa e nanġi segi aqaryainjrqaqja Qotei na qarinjbonaq bem.” ²⁵ Onaqa uņa di a Yesus aqa areq di siġga pulutosiqa pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni na e aqaryaibe.” ²⁶ Onaqa Yesus na kamba minjej, “Iga anġro du du nanġo iņġi yainjrsim olo bauņ nanġi anainjrqom di kumbra bolesai.” ²⁷ Onaqa uņa dena olo Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni kere maronum. Ariya e kamba anjam bei mermit ni que. Anġro du du nanġi iņġi uyeqnaqba iņġi ñeņġi ululoneqnaqa bauņ nanġi dego uyeqnu.” ²⁸ Onaqa Yesus a anjam di qusiqa minjej, “O uņa, ni e qa ino areqalo tulaņ siġgilatonum deqa ni anjam degsi merbonum. Deqa ni gilime. Ino anjam di e na dauryosiy ino anġro boletqai.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa mondor uge na aqa anġro di uratonaga a boleej.

Yesus na tamo uņgasari gargekoba nanġi boletnjroqnej

²⁹ Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa walwelosiq Galili ya aguq di brantej. Brantosiq dena manaq oqsiq dia awe-soqnej. ³⁰ Awesonaqa tamo uņgasari tulaņ gargekoba nanġi na tamo siġga qandamnġro qaji ti tamo ñam qandimnġro qaji ti tamo jejamu lainġro qaji ti tamo meņ siġgilainġro qaji ti tamo ma utru segi segi so qaji nanġi ti joqsiqba Yesus aqa areq di ateleņeqnaqba a na nanġi kalil boletnjroqnej. ³¹ Deqa tamo meņ siġgilainġro qaji nanġi olo

anjam bole maroqneb. Tamo jejamu lainġro qaji nanġo jejamu olo siġgilaoqnej. Tamo siġga qandamnġro qaji nanġi olo tigelosib walweloqneb. Tamo ñam qandimnġro qaji nanġi olo ñam poinjre-qnaqa sawa unoqneb. Onaqa tamo uņgasari kalil nanġi di unsibqa nanġi are koba qaloqnsib Israel nanġo Qotei aqa ñam soqtoqneb.

Yesus na tamo 4,000 nanġi iņġi anainjrej

³² Onaqa Yesus na aqa anġro nanġi olo metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Tamo uņgasari nanġi bati qalub e koba na soqneb nanġi iņġi saiqoji. Deqa e nanġi qa are ugeibqo. E nanġi mam ti suweinjitqqa gamq dia nanġi mam na lao uge.” ³³ Degsi minjnaqa nanġi na kamba minjeb, “Sawa endi wadau. Deqa iga iņġi qabe na osimqa tamo uņgasari gargekoba endego anainjronam kereqas?” ³⁴ Onaqa Yesus na minjrej, “Niņġi bem gembub unu?” Onaqa minjeb, “Bem 7-pela unu. Qe kiñilala quja quja dego unu.”

³⁵ Onaqa Yesus na tamo uņgasari nanġi minjrej, “Niņġi kalil mandamq di awoelenjoie.” ³⁶ Degsi minjnaqa nanġi kalil mandamq di awoonabqa Yesus na bem 7-pela ti qe ti di osiqa Qotei pailyosiqqa bem ti qe ti giņġenyosiqqa aqa anġro nanġi enjreqnaqa nanġi na osi gilogsibqqa tamo uņgasari nanġi enjreqnaq uyoqneb. ³⁷ Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iņġi oto urateleņeb qaji di Yesus aqa anġro nanġi na koroiosib gumba kokba 7-pelaq di jignab maqeleņej. ³⁸ Tamo kalil iņġi uyeqba qaji nanġi sisiyeb 4,000. Ariya uņgasari ti anġro du du ti nanġi sisiyosai. ³⁹ Onaqa Yesus na tamo uņgasari kalil nanġi suweinjnanaqa nanġo qure qureq gileqnaqba a qobuņ gogetosiqqa Magadan sawaq gilej.

Yesus na Farisi nanġi Qotei aqa maŋwa bei osornjrqasai

16 Onaqa Farisi nanġi ti Sadyusi nanġi ti Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib nanġi a ojqa-jqa deqa gisaŋyosib minjeb, “Ni endego Qotei aqa maŋwa bei babtımqa iga un-sim dena poigwas, ni Qotei aqa wau oje-qnum.”² Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Bilaqteqnaqa seŋ aieqnaqa niŋġi laŋ unoqnsib mareqnu, ‘Seŋ lentqo. Laŋbi usriŋqo. Deqa sawa boleqas.’³ Nobqolo laŋbi na seŋ getenteqnaqa ambrueq-naqa niŋġi mareqnu, ‘Laŋbi tuluqo. Seŋ lentqo. Deqa jagwa awa ti bqas.’ Od, niŋġi laŋ unoqnsib dena endegsi poingeqnu, ‘Sawa boleqas. Sawa ugeqas.’ Ariya Qotei aqa maŋwa bini branteqnaqa niŋġi di unoqnsib utru poingosaieqnu.⁴ Tamo unġasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ ugedamu. Naŋġi Qotei areiyosaieqnu. Naŋġi gaigai ijo maŋwa laŋa unqajqa metbeqnu. Deqa e na ijo maŋwa bei nanġi osornjrqasai. Qotei aqa medabu o tamo Jona nami soqnej qaji aqa maŋwa segi osornjritqa nanġi unqab.” Yesus a nanġi degsi minjriqa uratnjrsiq gilej.

Farisi ti Sadyusi ti naŋgo anjam bem tiyeqnu qaji sum di bul

⁵ Gilsıqa aqa anġro nanġi ti olo qobun gogetosibqa ya agu taqal beiq gileb. Aqa anġro nanġi bem oqajqa are walnjrej.⁶ Deqa Yesus a na nanġi endegsi minjrej, “Niŋġi gegerere ŋam atsib soqniye. Farisi ti Sadyusi ti naŋgo bem tiyeqnu qaji sum dena bem tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Deqa niŋġi gegerere ŋam atsib soqniye.”⁷ Onaqa Yesus aqa anġro nanġi aqa anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Iga bem osai deqa kio mergwo?”⁸ Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qalieosıqa minjrej, “Nuŋgo areqalo e qa siŋġilatqa yonub tulaŋ keresaiingwo.

Niŋġi kiyaaqqa bem osai deqa mareqnu?⁹ Niŋġi e qa poingosaiunu kio? E nami bem 5-pela giŋġenjosimqa tamo 5,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa niŋġi iŋġi oto koroiyosib gumba kokba 12-pelaq di jignab maqelenej. Niŋġi deqa are walŋwo kio?¹⁰ E bati bei bem 7-pela dego giŋġenjosimqa tamo 4,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa niŋġi iŋġi oto koroiyosib gumba kokba 7-pelaq di jignab maqelenej. Niŋġi deqa are walŋwo kio?¹¹ E niŋġi yawo anjam mernġonum di e bem bole qa mernġosai. Niŋġi kiyaaqqa deqa poingosai? Niŋġi quiye. E olo mernġwai. Farisi ti Sadyusi ti naŋgo bem tiyeqnu qaji sum dena bem tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Deqa niŋġi gegerere ŋam atsib soqniye.”

¹² Yesus a na nanġi degsi minjrnaqa nanġi qusib poinjrej, “Bole, Yesus a bem bole tiyosim kobaqujaqas deqa iga ŋam atsim sqajqa mergosai. Farisi ti Sadyusi ti naŋgo gisaŋ anjam kobaqas deqa iga ŋam atsim sqajqa mergwo.”

Yesus a tamo yai? Pita a poiyoanaq ubtej

¹³ Onaqa bati bei Yesus a na aqa anġro nanġi olo joqsiqa koba na wal-welosib Sisaria Filipai qure naŋgo sawaq di brantosib bati deqa Yesus na aqa anġro nanġi endegsi nenemnjrej, “Tamo unġasari nanġi e Tamo Anġro nuboqnsib nanġi e yai qa mareqnu?”¹⁴ Onaqa nanġi na minjeb, “Tamo qudei nanġi mareqnu, ni Jon yansnjro qaji tamo. Tamo qudei nanġi mareqnu, ni Elaija. Ariya qudei nanġi mareqnu, ni Jere-maia kio Qotei aqa medabu o tamo nanġi nami soqneb deqaji bei kio?”¹⁵ Onaqa Yesus a nanġi olo nenemnjrej, “Niŋġi segi e nuboqnsib niŋġi e qa kiersib mareqnu?”

¹⁶ Onaqa Saimon Pita na minnej, “Ni Kristus. Ni Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa segi Ŋiri qujai.”

¹⁷ Pita na kamba Yesus degsi minjnaqa a na minjej, “O Saimon, Jona aqa njiri, ni tulaŋ areboleboleimeme. Di kiyaaqa? Ino anjam merbonum di mandam tamo bei na babtosiq mermosai. Ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a segi na anjam di babtosiq mermqo. ¹⁸ Deqa e ni endegsi mermqai. Ni Pita. Ino ñam di aqa damu, ‘Meniŋ’. Ni e Qotei aqa Njiri qa merbonum. Ino anjam di meniŋ bul tulaŋ siŋgila koba. Deqa e na ijo segi tamo uŋgasari kalil naŋgi koroinjritqa naŋgi meniŋ quraq dia tigelesqab. Yimqa Moio aqa siŋgila na naŋgi ugetnjrqa keresai. ¹⁹ O Pita, e ni siŋgila emqai. Deqa ni mandamq endia tamo uŋgasari naŋgi getentnjrqam di Qotei a dego laŋ qureq dia naŋgi getentnjrqas. Osim deqa a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqasai. Ariya ni mandamq endia tamo uŋgasari naŋgi gam waqtetnjrqas di Qotei a dego laŋ qureq dia naŋgi gam waqtetnjrqas. Yim deqa naŋgi laŋ qureq oqwab. Oqibqa a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.” ²⁰ Osiqa aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E Kristus. Niŋgi ijo ñam di ubtsib tamo qudei minjraib.”

Yesus a moisisim olo subq na tigelqas. Anjam deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej

²¹ Bati deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E Jerusalem aieqnum. Dia Juda tamo kokba ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti e jaqatiŋ koba ebsib lubsib moiottbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.” Yesus a anjam di ubtsiq minjrej.

²² Onaqa Pita a anjam di qusiqa Yesus osiqa qalaaq gilsiqqa njirintosiq minjej, “O Tamo Koba, kumbra di inoq di degsi brantqa maraim.” ²³ Onaqa Yesus a bulosiqa Pita koqyosiqa njirintosiq minjej, “Ni Satan bul. Deqa ni ijo qoreq gile. Ni ijo gam getentetbaim. Ni Qotei aqa areqalo dauryosai. Ni mandam tamo naŋgo

areqalo dauryonum. Dauryosim agi ni na anjam di merbonum.”

²⁴ Osiqa aqa aŋgro kalil naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei na e daurbqa osimqa aqa segi areqalo kalil uratekritosim di aqa segi namburbas qoboiyosim e daurbem. ²⁵ Di kiyaaqa? Tamo bei a aqa segi nambile qa areqalo kobaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qal-simqa aqa segi nambile uratqas di a olo nambile bole oqas. ²⁶ Tamo bei a mandam qa ñoro kalil koroiyqas di mondoŋ aqa segi qunuŋ padalqas. Yimqa ñoro dena a kiersim aqaryaiyqas? Di keresai. Aqa qunuŋ padalqas di a awai kie atsim dena aqa qunuŋ olo nambile sqas? Di keresai. ²⁷ E Tamo Aŋgro. Mondoŋ e ijo Abu aqa rian ti sosiy aqa laŋ aŋgro naŋgi joqsiy bosiy tamo uŋgasari kalil naŋgo kumbra segi segi qa peginjrsiy naŋgo segi segi awai keretsiy enjrqai. ²⁸ Niŋgi quiye. E bole mernŋwai. Tamo qudei ijo areq endia tigelejunub qaji naŋgi moreŋosaisoqnbqa e Tamo Aŋgro bosiy naŋgo Mandor Koba sosiy naŋgi taqatnjresonqit naŋgi e nubqab.”

Yesus aqa jejamu bulyonaq naŋgi unobeiteb

17 Yesus a na naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa bati 6-pela onaqa a tigelosiqa Pita na Jems na aqa aube Jon na naŋgi qalub joqsiqa koba na mana goge kobaq oqeb. Naŋgi segi qalub oqsib di soqneb. ² Sosib Yesus aqa jejamu bulyonaq naŋgi unobeiteb. Aqa ulatamu seŋ bul tulaŋ suwaŋoqnej. Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq gatekritej. ³ Onaqa Moses wo Elaija wo brantosib Yesus ombla anjam maroqneb. ⁴ Onaqa Pita a naŋgi aiyel unjrsiqqa Yesus minjrej, “O Tamo Koba, Moses wo Elaija wo bosib iga koba na endi unum di bolequja. Deqa ni na e odbimqa e tal kiñilala qalub gereiyqai. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa.”

⁵Pita a degsi mareqnaqa laŋbi tulaŋ suwaŋo aisiqa naŋgi kabutnjrej. Onaqa laŋbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq naŋgi queb, “Endi ijo Anġro qujai e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji. E a qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Deqa niŋgi aqa anjam quetoqniye.”

⁶Onaqa Yesus aqa anġro naŋgi anjam di qusibqa naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Osib siŋga pulutosib mandamq di ŋam quosib ŋereŋeb. ⁷Onaqa Yesus a naŋgo areq gilsiq naŋgo gateq di aqa baŋ atsiqa minjrej, “Niŋgi tigeliye. Niŋgi ulaaib.” ⁸Onaqa naŋgi tigelosib ŋam ateb Yesus a segi naŋgi koba na sonab uneb. Naŋgi tamo bei unosai.

⁹Ariya naŋgi Yesus ombla manaq dena olo aioqnsibqa Yesus a siŋgila na minjrej, “Kumbra niŋgi mana goge di unonub qaji di ubtsib tamo qudei minjraib. Bunuqna e Tamo Anġro moisiy olo subq na tigelotqa bati deqa niŋgi na ubtsib minjroqnaqab.”

¹⁰Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib kamba minjeb, “Dal anjam qalie tamo naŋgi mareqnu, ‘Elaija a namo bamqa Kristus a bunuqna bqas.’ Anjam di kiyaaq degsib mareqnu?”

¹¹Onaqa Yesus na minjrej, “Naŋgo anjam di bole. Elaija a namo bosim tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo gereiyet-njrsim soqnimqa bunuqna Kristus bqas.

¹²Ariya e niŋgi endegsi merŋwai. Elaija agi bej. Bonaqa tamo naŋgi a qa poinjrosai. Deqa kumbra kalil naŋgi a qa yqajqa are soqnej qaji agi yeb. Ysibqa agi qaleb. E Tamo Anġro dego degsib kumbra uge ebqab.” ¹³Yesus a naŋgi degsi minjmaqa naŋgi qusib poinjrej, “Bole, Yesus a Elaija qa bole marosai. A Jon yansnjro qaji tamo qa marqa osiqa Elaija aqa ñam na yawo anjam marqo.”

Yesus na anġro mel bei mondor uge ti soqnej qaji di boletej

¹⁴Ariya Yesus na aqa anġro qalub naŋgi di joqsiqu koba na manaq dena olo aisib tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba mana utruq dia tariŋeqnab itnjreb. Onaqa tamo bei a bosiq Yesus aqa areq di siŋga pulutosiqa minjrej, ¹⁵“O Tamo Koba, ni ijo anġro mel qa are ugeimimqa aqaryaiye. A bati gaigai nanarioqnsiqa dena aqa jejamu ugeteqnu. Bati gargekoba a uloŋoqnsiqa ŋamyuoq o yaq aieqnu. ¹⁶Deqa e na a osim ino anġro naŋgi qa osi bonumqa naŋgi na boletqa yonub keresaiinjroqo.”

¹⁷Onaqa Yesus a anjam di qusiqa endegsi marej, “Niŋgi tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosa bolesai. Nuŋgo kumbra ti nuŋgo areqalo ti tulaŋ uge. Bati gembub e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulube di qoboioqnaqai? Anġro mel di ijo areq osi boiye.” ¹⁸Onaqa osi bonabqa Yesus na mondor uge di ŋirintosiq minjrej, “Ni anġro di uratosim ulaŋ.” Degsi minjnaqa mondor uge na anġro di uratosiq ulaŋej. Onaqa bati qujai deqa anġro a boleej.

¹⁹Onaqa Yesus aqa anġro naŋgi aqa areq lumu bosib nenemyeb, “Iga kiyaaq mondor uge di wiyqa yonumqa keresaiigwo?”

²⁰Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa yonub niŋgi tulaŋ truquonub. Deqa niŋgi mondor uge di wiyqa yonub keresaiingwo. Niŋgi quiyee. E bole merŋwai. Nuŋgo areqalo e qa siŋgiltonub qaji di sis yago bul kiñala sqas di kereqas. Degesqas di niŋgi mana kobaquja endi minjibqa a nuŋgo anjam dauryosim tigelosim sawa beiq gilqas. Nuŋgo areqalo e qa siŋgiltonub qaji degesqas di niŋgi kumbra kalil yqa kereingwas. ²¹Deqa niŋgi mondor uge deqaji winjroq osibqa Qotei pailyqa osib ya uratosib qurienosib sosib pailyqab

dena qujai ningi na mondor uge winjrib jaraiqab. Gam bei na sai.”

Yesus a moisis olo subq na tigelqas deqa aqa angoro nanngi olo minjrej

²² Onaqa Yesus na aqa angoro nanngi olo joqsiqu koba na sawa di uratosib Galili sawaq gilsib dia sosibqa Yesus na minjrej, “E Tamo Angro. Deqa jeu tamo nanngi na e ojsib qaja tamo nanngo banq di e atqab ²³ Atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.” Ariya Yesus aqa angoro nanngi aqa anjam di qusib utru poinjrosai. Deqa nanngi are tulan gulubekobainjrej.

Yesus a atra tal qaji takis waiyej

²⁴ Onaqa bati bei Yesus aqa angoro nanngi koba na walwelosib Kaperneam qureq gileb. Gilsib di sonabqa atra tal qaji takis o tamo nanngi Pita aqa areq bosib nenemyeb, “Nunngo Tamo Koba a atra tal qaji takis oqnsiq ateqnu e?” ²⁵ Onaqa Pita na minjrej, “Od, a ateqnu.”

Osiqa tal gogetosiqu anjam di Yesus minjqa laqnaqa Yesus a nami qalieosiq deqa minjoqujatej, “O Saimon, ni kiersi are qalonum? Mandam endeqaji mandor kokba nanngi yai nanngoq dena takis elejeqnu? Nanngo segi angoro nanngoq dena eqnub kio tamo lanaj nanngoq dena eqnub kio?” ²⁶ Onaqa Pita na kamba minjej, “Tamo lanaj nanngoq dena eqnub. Nanngo segi angoro nanngoq dena osieqnub.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni kere maronum. Mandor kokba nanngo segi angoro nanngi na takis atosieqnub. Tamo lanaj nanngi na takis atelejeqnub. ²⁷ Deqa e atra tal qaji takis atqa uratqai di kere. Di kiyaya? E segi Qotei aqa Angro deqa. Unngum. Iga takis o qaji tamo nanngo are ugetetnrqasai. Deqa ni alile aisim yima waiysim qe namoqna oqam qaji di aqa medabu waqtosimqa aqa medabu miligiq di silali bei soqnim unqam. Unsim silali di osi gilsim gago

aiyel qa takis atqa osimqa takis o qaji tamo nanngi enjre.” Onaqa Pita a Yesus aqa anjam di dauryosiqu aisiq qe aqa medabu miligiq di silali itsiqu osi gilsiq takis o qaji tamo nanngi enjrej.

Ningi angoro kiñala bulyibqa Qotei na ningi osim taqatngwas

18 Bati deqa Yesus aqa angoro nanngi aqa areq bosib nenemyeb, “O Tamo Koba, mondor Qotei na aqa segi tamo ungasari nanngi taqatnrjim nanngo Mandor Koba soqnimqa bati deqa tamo yai a segi qujai tamo kalil bunjrsimqa tamo ñam ti tigelqas?”

² Onaqa Yesus a angoro kiñala bei metonaq aqa areq bonaqa nanngo ambleq di tigeltosiqu osornjrej. ³ Osornjrjsiqu minjrej, “Ningi quiye. E bole merngwai. Ningi are bulyosib angoro kiñala endego bulqasai di Qotei a ningi osim taqatngwasai. Deqa a nunngo Mandor Koba sqasai dego. ⁴ Tamo bei na aqa segi ñam aguq atsim angoro kiñala endego bulqas di mondor Qotei lan qureq di unu qaji a na tamo di aqa ñam olo soqtetimqa a na tamo kalil nanngi bunjrsim tamo ñam ti tigelqas.

⁵ “Tamo bei a e qa are qalsimqa angoro kiñala endego bei osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas.”

Ningi une torei uratiye

⁶ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo bei na ijo angoro kiñala endego bei e qa aqa areqalo singilatqo qaji di osim uneq waiyqas di uge. Tamo qudei nanngi na tamo di ojsib meniq kobaquja osib sil na aqa kakoroq di tontosib waiyib ya robuq aisim moiqas di kere.

⁷ “Mandamq endia tamo qudei nanngi na tamo qudei nanngi kumbra ugeq breinjreqnub. Bole, kumbra di gaigai bran-toqnqas. Ariya tamo nanngi kumbra di yeqnub qaji nanngi tulan padalougetqab.

⁸Ino baŋ na kio ino siŋga na kio ni titmosim uneq waimqa laqnimqa di gentosim waiy. Ni baŋ geŋo sosimqa ino baŋ na une bei yqasai di kere. Ni siŋga geŋo sosimqa ino siŋga na une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni baŋ aiyel ti sosimqa ino baŋ na une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuoq waimqas. Ni siŋga aiyel ti sosimqa ino siŋga na une yqam di dego keresai. Di Qotei na ni ŋamyuoq waimqas. Ŋamyuo di gaigai yuoqnsim sqas. ⁹Ino ŋamdamu na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ŋamdamu di otorosim waiy. Ni ŋamdamu qujai ti sosimqa ino ŋamdamu na une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti sosimqa ino ŋamdamu na une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuoq waimqas.

¹⁰“Deqa niŋgi aŋgro kiñilala e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnuq qaji naŋgi qa ugeaib. E niŋgi endegsi mernŋwai. Naŋgo laŋ aŋgro naŋgi na naŋgi taqat-ŋjroqnsibqa ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ulatamu bati gaigai unoqnsib naŋgi qa pailyeqnuq. ¹¹E segi Tamo Aŋgro. E na tamo uŋgasari padalejunub qaji naŋgi oqajqa deqa marsim mandamq aiem.

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

¹²“Niŋgi kiersib are qalonub? Tamo bei aqa kaja du du 100 unub. Ariya qujai bei alelamqa a kierqas? E mernŋwai. A na kaja du du 99 naŋgi manaq dia uratnrsimqa qujai alelqo qaji di ŋamosim gilsim itqas. ¹³Niŋgi quiyee. E bole mernŋwai. A na kaja du qujai di itosim tulaŋ areboleboleiyqas. Kaja du du 99 alelosai qaji naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqasai. Ariya qujai alelqo qaji a qa tulaŋ areboleboleiyqas. ¹⁴Dego kere aŋgro kiñala endego bei a padalqas di nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a deqa areboleboleiyqasai. A are ugeiyqas.”

Niŋgi nuŋgo was aqa une olo gereiyiye

¹⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ino was bei na ni une bei emimqa niŋgi segi aiyel ombla awoosib aqa une ni emqo qaji di minje. Minjimqa a ino anjam qusim are bulyqas di ni na ino was olo onum. ¹⁶Ariya a ino anjam quetmosaiamqa ni tamo qujai kio tamo aiyel kio joqsim gilimqa naŋgi na ni taqmosib ino was aqa une di olo minj-qab. ¹⁷Ariya a naŋgo anjam dego quet-ŋjrosaiamqa ni na Yesus aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi metnjrim koroosib ni taqmosib ino was aqa une di olo minj-qab. Ariya a naŋgo anjam dego quet-ŋjrosaiamqa ni na a qoreiye. Une tamo ti takis o qaji tamo ti naŋgi qoreinjre-qnuq dego kere ni na ino was di qoreiye.

¹⁸“Niŋgi quiyee. E bole mernŋwai. Niŋgi mandamq endia tamo uŋgasari naŋgi getentnjrqab di Qotei a dego laŋ qureq dia naŋgi getentnjrqas. Ariya niŋgi mandamq endia tamo uŋgasari naŋgi gam waqtetnjrqab di Qotei a dego laŋ qureq dia naŋgi gam waqtetnjrqas.

¹⁹“Niŋgi quiyee. E bole mernŋwai. Mandamq endia nuŋgo ambleq di tamo aiyel naŋgi iŋgi bei oqa marsibqa naŋgi ombla na areqalo qujaitosib ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a pailyqab di a na naŋgi iŋgi di enjrqas. ²⁰Tamo aiyel kio tamo qalub kio ijo ñam qa are qalsib ko-roqab di e nango ambleq di sqai.”

Nuŋgo was aqa une kobotqajqa yawo anjam

²¹Onaqa bati deqa Pita a Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “O Tamo Koba, ijo was bei na e une gombub ebimqa e aqa une di moiotqai? A na une 7-pela ebimqa aqa une di moiotqai. Ariya olo une bei ebimqa e aqa une di moiotqasai. Degyqai kio?”

²² Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ino was bei na ni une 7-pela emimqa aqa une di segi moiotqam di keresai. A na une gargekoba emoqnsim soqnmqa ni aqa une kalil di moiotqone. A ni une 7-pela emoqnm une di moiotqone. Olo une 7-pela emoqnm moiotqone. Degsim giloqnem.

²³ “Ninji quie. Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nanji taqat-njreanu. Qotei aqa kumbra di mandor koba bei aqa kanjal tamo qudei nanji na silali nami yayieb qaji di kamba olo yqajqa minjrej dego kere. ²⁴ Aqa kanjal tamo bei nami 10 milion kina yayiej qaji di nanji na osib aqa ulatamuq dia tigeltet. ²⁵ Tigeltonabqa a na silali di kamba olo yqajqa keresaiiej. Deqa mandor koba a na minjej, ‘Ni silali di kamba olo ebqa keresaiimqo deqa e ni ti ino njanj ti ino angro nanji ti osiy tamo bei aqa banj di uratnjitqa tamo dena silali ebimqa ninji a lanja wauetoqncab. Ino inji inji kalil dego e ni yaimosiy tamo qudei nanji enjritqa nanji na kamba silali ebqab. Gam dena ni silali nami yaibem qaji di kobotqam.’ ²⁶ Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di singa pulutosiqa pailyosiq minjej, ‘O Tamo Koba, ni e kumbra degbaim. Ni e qa are ugeimimqa mati e qa tariñoqnime. E silali nami yaimem qaji di kalil itosiy e kamba emekritqai.’ ²⁷ Onaqa a aqa kanjal tamo aqa anjam di qusiqa a qa are ugeiyej. Deqa silali kalil nami yayiej qaji di lanja kobotetj. Osiqa aqa kanjal tamo di uratonaj gilej.

²⁸ “Ariya kanjal tamo di a gilsiq kanjal tamo bei ombla wauo qaji a itosiqa ojsiq kakoro apiyetosiqa minjej, ‘Ni nami 10 kina yaibem qaji di kamba olo ebe.’

²⁹ “Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di singa pulutosiqa pailyosiq minjej, ‘Ni e qa are ugeimimqa mati e qa tariñoqnime. E silali 10 kina nami yaimem qaji di itosiy e kamba emekritqai.’ ³⁰ Degsi min-

jnaqa a aqa anjam di quetqa uratosiqa a osi gilsiq tonto talq waiyosiq minjej, ‘Ni tonto talq di soqne. Bunuqna ni silali 10 kina nami yaibem qaji di kamba ebekritimqa di e ni olo uratmit oqedqam.’

³¹ “A kumbra degyonaqa aqa wau qujai nanji unsibqa are ugeinjnaqa gilsib nango tamo kobaquja deqa saiyosib minjeb. ³² Minjnab qusiqa kanjal tamo di metonaq bonaqa minjej, ‘Ni kanjal tamo uge. Ni e pailbonumqa silali ni nami yaibem qaji di e na kobotonum. ³³ E ni qa are ugeibqoqa silali di kobotonum. Ariya kiyaqa ni olo gilsim ino wau qujai a qa are ugeimosaiqoqa silali a na nami yaimej qaji di ni kobotosai?’ ³⁴ Degsi minjsiqa a qa tulanj minjinj oqetonaqa osiq qaja tamo nango banj di atsiqa minjrej, ‘Ninji a wau koba yibqa a jaqatinj ti wauosim gilsim gilsim silali kalil nami yaibej qaji di kamba ebekritimqa ninji a olo uratib gilqas.’

³⁵ “Dego kere ninji nunjo was nango une kobotetnjrqasai di ijo Abu lanj qureq di unu qaji a dego nunjo une kobotetnjgwasai.”

Tamo bei aqa unja uratqajqa anjam deqa Yesus a marej

19 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa a Galili sawa uratosiqa Judia sawaq gilsiq Jordan ya taqal beiq di soqnej. ² A di sonaqa tamo ungasari tulanj gargekoba nanji a dauryosib aqa areq di koroonaqqa a na nango ma tamo kalil nanji boletnjroqnej.

³ Onaqa Farisi nanji olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib nanji a ojajqa deqa lanja gisanjosib endegsib nenemyeb, “Tamo bei aqa njanj aqa jejamuq di une kiñala bei soqnmqa a na uratqa kere e? Gago dal anjamq di degsi unu e?”

⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb

qaji di ningi sisiyosai kio? Anjam endegsi unu, "Tulaŋ nami Qotei a mandam ti ingi ingi kalil ti gereiyosiq bati deqa a tamo wo uŋa wo dego gereinjrej. ⁵Osiqa marej, "Tamo bei na aqa ai wo abu wo nanŋi uratnjrsimqa aqa ŋauqali wo beterosib jejamu qujaitosib sqab." ' ⁶Qotei a nami degsi marej. Deqa nanŋi olo jejamu aiyel sqasai. Nanŋi jejamu qujai sqab. Qotei na nanŋi aiyel turtnjrco deqa tamo bei na olo potnjrai."'

⁷Onaqa Farisi nanŋi na kamba Yesus minjeb, "Ni anjam degsi mergonum deqa Moses a kiyaaq nami dal anjam endegsi marej, "Tamo bei na aqa uŋa uratqa osimqa pepa bei nengreŋyosim yosim di aqa uŋa uratqas?"'

⁸Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Ninŋi Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo deqa Moses a ninŋi uŋa uratqa merŋgej. Ariya tulaŋ nami kumbra degsi sosai. ⁹E ninŋi endegsi merŋgwai. Tamo bei aqa uŋa tamo bei ombla une atosai. Aqa gumbuluŋ na laŋa uratosiq a gilsiq olo uŋa bei oqo. Deqa a kumbra uge yqo."

¹⁰Yesus a Farisi nanŋi anjam degsi minjrnaqa Yesus aqa anŋro nanŋi anjam di qusib minjeb, "Tamo nanŋi kumbra degsib dauryosib uŋa ti sqab deqa uŋgum. Nanŋi uŋa aib. Nanŋi laŋa soqneb."

¹¹Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Nunŋo anjam di tamo kalil nanŋi dauryqa keresai. Tamo qudei Qotei na singila enjrco qaji nanŋi segi anjam di dauryqa kere. ¹²Ariya ninŋi quiye. Tamo qudei nanŋo jejamu bolesai. Nanŋi degsib ai miligiq na ŋambabeb. Deqa nanŋi uŋa oqa keresai. Tamo qudei nanŋi tamo qudei na welum etnjreb deqa nanŋi anŋrotqa keresai. Deqa nanŋi dego uŋa oqa keresai. Nanŋi laŋa unub. Ariya tamo qudei nanŋi segi Qotei aqa wau ojqa marsibqa uŋa oqa urateqnu. Tamo

qudei nanŋi kumbra di dauryqa kere deqa nanŋi kumbra degyeqnu."

Tamo uŋgasari qudei nanŋi na nanŋo anŋro du du nanŋi Yesus aqa areq joqsib beb

¹³Onaqa tamo uŋgasari qudei nanŋo anŋro du du nanŋi Yesus na aqa baŋ nanŋo gateq di atetnjrsim nanŋi qa Qotei pailyqajqa marsibqa joqsib Yesus aqa areq beb. Beqnaqba Yesus aqa anŋro nanŋi na saidnjrsib minjreb, "Nunŋo anŋro du du joqsib endeq baib." ¹⁴Degsib saidnjreb deqa Yesus na aqa anŋro nanŋi minjrej, "Anŋro du du nanŋi metnjribqa ijo areq bebe. Nanŋi saidnjraib. Di kiyaaq? Tamo uŋgasari nanŋi anŋro du du dego bul sqab di Qotei a nanŋo Mandor Koba sosim nanŋi taqatnjrqas." ¹⁵Yesus a na aqa anŋro nanŋi anjam degsi minjrnsiq anŋro du du nanŋo gateq di aqa baŋ atetnjrej. Osika sawa di uratosiq gilej.

Ñoro tamo bei a Yesus ombla na anjam marej

¹⁶Onaqa tamo bei a Yesus aqa areq bosiq nenemyej, "O Qalie Tamo Koba, e kumbra bole kie dauryosiy dena e ŋambile gaigai sqai?"

¹⁷Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Ni kiyaaq e kumbra bole qa nenembonum? Qotei a segi qujai tamo bole. Ariya ni que. Ni ŋambile gaigai sqa osimqa ni Qotei aqa dal anjam daurye."

¹⁸Onaqa tamo dena olo Yesus neneemyej, "E dal anjam kie dauryqai?" Onaqa Yesus na minjrej, "Ni dal anjam endeqaji daurye. 'Ni tamo bei qalsim moio-taim. Ni tamo bei aqa uŋa jejamu ojetaim. Ni bajirŋaim. Ni tamo bei aqa jejamu laŋa gisaŋyaim. ¹⁹Ni ino ai wo abu wo nanŋo sorgomq di gegerere sosimqa nanŋo anjam dauryoqne. Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ni ino was nanŋi dego degsim gegerereinjroqne.'"

²⁰ Onaqa angoro wala dena olo minjej, “E dal anjam di kalil nami dauryosim boqnem agi bini degsi unum. E Qotei aqa kumbra kie keretosaiunum?”

²¹ Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni Qotei aqa kumbra keretqa osimqa endegye. Ni gilsim ino ingi ingi kalil qarinyosim silali osim tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanngi jeisi enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Osim bunuqna ni lan qureq dia awai bole itqam.” ²² Yesus a na tamo di degsi minjnaq qusiqa aqa ingi ingi kalil qa are tulan gulubeiyej. A ingi ingi koba ti soqnej deqa ulatamu ugeiyonaqa ulanej.

²³ Onaqa Yesus na aqa angoro nanngi minjrej, “Ninggi quiye. E bole merngwai. Tamo ungasari ingi ingi koba ti unub qaji nanngi Qotei na taqatnjrsim nanngo Mandor Koba sqa marsibqa lan qureq oqwajqa nanngi koba. ²⁴ E ninggi olo merngwai. Kamel a yumba miligiq gilqajqa tulan nanngi koba. Dego kere tamo ungasari ingi ingi koba ti unub qaji nanngi Qotei na taqatnjrsim nanngo Mandor Koba sqa marsibqa lan qureq oqwajqa tulan nanngi koba.”

²⁵ Onaqa Yesus aqa angoro nanngi aqa anjam di qusibqa nanngi tulan prugeleosib minjeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa tamo yai nanngi nambile gaigai sqa kere?”

²⁶ Onaqa Yesus a nanngi koqnrjsiqa minjrej, “Tamo nanngi segi nambile sqa keresai. Ariya Qotei a kumbra kalil yqa kere.”

²⁷ Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago ingi ingi kalil uratosimqa ni daurmonum. Deqa iga awai kie oqom?”

²⁸ Onaqa Yesus na minjrej, “Ninggi quiye. E bole merngwai. Mondonj Qotei a lan bunuj ti mandam bunuj ti atimqa bati deqa e Tamo Angro nam kobaquja osiy ijo segi awo jaram kobaq di awesqai. Sosiyqa ninggi tamo ungasari

e daurbegqub qaji metngitqa ninggi dego awo jaram kokba 12-pelaq di awoelenqab. Awoelenosib Israel nanngo moma 12-pela nanngo len kalil nanngi taqatnjroqnaqab. ²⁹ Deqa tamo ungasari nanngi ijo nam qa are qaloqnsib nanngo segi tal uratosib nanngo was nanngi, nanngo jaja nanngi, nanngo ai wo abu wo nanngi, nanngo angoro nanngi ti nanngo wau kalil dego uratnjrsib e daurbqab tamo ungasari nanngi di Qotei na ingi bole bole tulan gargekoba olo enjrqas. Yimqa mondonj nanngi nambile gaigai sqab. ³⁰ Ariya tamo gargekoba bini nam koba ti unub qaji nanngi mondonj nam saiqoji sqab. Ariya tamo gargekoba bini nam saiqoji unub qaji nanngi mondonj nam koba ti tigelqab.”

Wau tamo nanngi ingi wauq di wauqajqa yawo anjam

20 Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Qotei lan qureq di unu qaji a tamo ungasari nanngo Mandor Koba sosiq nanngi taqatnjreqnu. Kumbra di wau lanja a nobqolo tigelosiq gilsiq tamo qudei nanngi aqa ingi wauq di wauetqajqa minjrej dego kere. ² A na nanngi endegsi minjrej, ‘Ninggi ijo ingi wauq di wauoqnb wau qa bati koboamqa e na silali qurujo quja quja engwai.’ Degsi minjrsiq qarinnjrnaqa nanngi gilsib aqa ingi wauq di wauoqneb. ³ Sen kiñala goge oqnaqa wau lanja a koro sawaq gilsiq dia tamo qudei nanngi lanja tigelesonab unjrsiqa minjrej, ⁴ ‘Ninggi dego gilsib ijo wauq di wauoiye. Wauab kere dego awai engwai.’ ⁵ Degsi minjrnaqa nanngi gilsib aqa ingi wauq di wauoqneb. Qanam jige tamo qudei nanngi dego lanja tigelesonab unjrsiqa minjrej, ‘Ninggi dego gilsib ijo wauq di wauoiye. Wauab kere dego awai engwai.’ Degsi minjrnaqa nanngi gilsib aqa wauq di wauoqneb. Sen kelinton-

aqa olo tamo qudei dego degsi minj-
naqa nangi gilsib wauoqneb.

⁶“Señ bilaqtonaqa wau lanja a gilsiq
gamq dia tamo qudei nangi lanja tigeles-
onab unjr-siq nenemnjrej, ‘Ningi kiyaaq
lanja tigelesonab seņ bilaqtqo?’ ⁷Onaqa
nangi na minjeb, ‘Tamo bei na iga wau
egosai deqa iga lanja tigelejunum.’ On-
aqa wau lanja na minjrej, ‘Ningi dego
gilsib ijo inġi wauq di wauoiye.’

⁸“Ariya wau qa bati koboonaqa wau
lanja na aqa wau taqato tamo bei
qariņyosiq minjej, ‘Ni gilsim ijo wau
tamo nangi metnjrim ino areq di ko-
roabqa nango awai enjre. Enjrqa os-
imqa tamo nangi bilaq bosib wauonub
qaji nanġo awai namo enjrsimqa ariya
tamo nangi nobqolo bosib wauosib bi-
laqtonub qaji nanġo awai bunuqna en-
jre.’ ⁹Degsi minjnaq qusiqa tamo nangi
bilaq bosib waueb qaji nangi namo
metnjrnaq aqa areq bonabqa silali qu-
ruņo quja quja enjrej. ¹⁰Onaqa tamo
nangi nobqolo bosib wauosib bilaqteb
qaji nangi degsi unsibqa are qaleb, ‘Iga
nobqolo bosim wauosim bilaqtonum.
Deqa iga silali kobaquja oqom.’ Degsi
are qalnabqa wau taqato tamo na nangi
metnjrnaq aqa areq bonabqa nangi dego
silali quruņo quja quja enjrej. ¹¹Onaqa
nangi degsi unsibqa nangi wau lanja
njriņtosib minjeb, ¹²‘Tamo nangi di bi-
laq bosib waukiņalayonubqa silali iga
egonum qaji dego kere nangi enjronum.
Iga nobqolo waueqnam seņ oqsq gago
jejamu tulaņ kaņkaņeqnaqa bilaqtqo.
Iga silali koba osai.’

¹³“Onaqa wau lanja a nanġo anjam
di qusiqa bei endegsi minjej, ‘O was, e
ni kumbra uge emosai. Aqo ombla bini
nobqolo anjam keretosimqa e ni silali
quruņo qujai emqa mermonum. ¹⁴Deqa
ni ino silali quruņo qujai osim gile. E ni
silali quruņo qujai emonum dego kere
tamo nangi bunuqna bosib wauonub qaji
nangi dego silali quruņo quja quja en-

jonum di ijo segi areqalo na degyonum.

¹⁵Silali di ijo segi silali. Deqa e ijo segi
areqalo dauryosiy ijo silali jeiqa kere. E
na tamo nangi bunu bonub qaji nangi
kumbra bole enjrqa areibqas enjrqi.
Deqa ni kiyaaq e qa are ugeimqo?”

¹⁶Yesus a yawo anjam degsi marsiqa
olo marej, “Dego kere tamo bini ñam
koba ti unub qaji nangi mondoņ ñam
saiqoji sqab. Ariya tamo bini ñam saiqoji
unub qaji nangi mondoņ ñam koba ti
tigelqab.”

**Yesus a na aqa anġro nangi olo
endegsi minjrej, “E moisiy
olo subq na tigelqai.”**

¹⁷Osiqa Yesus a na aqa anġro 12-
pela nangi joqsqa koba na walwelosib
Jerusalem qureq aioqneb. Aioqnsibqa
Yesus a na aqa anġro 12-pela nangi segit-
njrsiq endegsi minjrej, ¹⁸“Ningi quiye.
Iga Jerusalem aieqnum. E Tamo Anġro
deqa Jerusalem dia jeu tamo nangi na
e osib atra tamo kokba ti dal anjam
qalie tamo ti nanġo baņq di e atqab.
Yimqa nangi na e ojsib ijo jejamu lanja
gisajyosib merbqab, ‘Ni une ti. Deqa
ni moiqam.’ ¹⁹Nangi na e degsib gisaņ-
bosib e ojsib tamo nangi Qotei aqa ñam
qaliesai qaji nanġo baņq di e atqab.
Yimqa nangi na e ojsib misilinboqnsib
bu toqoņ na kumbainboqnsib ñambur-
basq di lubsib moiottqab. Ariya bati
qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”

**Jems wo Jon wo nangi aiyel
tamo kokba sqajqa mareb**

²⁰Onaqa Sebedi aqa njri aiyel nanġo
aniqali ombla na Yesus aqa areq bosib-
bqa nanġo aniqali a siņga pulutosiqa
Yesus minjej, “O Tamo Koba, e ni anjam
bei mermitqa ni ijo anjam dauryqa kere
kio?” ²¹Onaqa Yesus na kamba minjej,
“Ni inġi kie qa merbqam?” Onaqa a na
Yesus minjej, “Mondoņ ni gago Mandor
Koba sosimqa bati deqa ni marimqa ijo

angro ayiel endi nanngi ino ban woq di ino ban qonanq di awoqab.”

²² Onaqa Yesus na kamba nanngi ayiel minjrej, “Anjam ningi merbonub di aqa utru ningi geregere poingosai. E jaqatin koba oqai. Jaqatin di ya uge uyo bul. Jaqatin e oqai di ningi ayiel dego oqa kere e?” Onaqa nanngi na minjeb, “Od, aqo ayiel oqa kere.” ²³ Onaqa Yesus na olo nanngi ayiel minjrej, “Bole, jaqatin e oqai di ningi dego oqab. Ariya tamo yai nanngi ijo ban woq di ijo ban qonanq di awoqab di e na marqa keresai. Di ijo wau sai. Tamo nanngi ijo Abu na giltjnrej qaji nanngi segi ijo ban woq di ijo ban qonanq di awoqab.”

²⁴ Yesus aqa angro 10-pela nango ngamgalaq dia nanngi ayiel aube wo na anjam di Yesus minjeb deqa nanngi qusib nanngi ayiel qa njirineb. ²⁵ Onaqa Yesus na aqa angro 10-pela nanngi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Ningi qalie, mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji nanngi minjin na tamo ungasari nanngi taqatnjroqnsibqa singila na anjam minjreqnub. ²⁶ Ariya kumbra di nungoq di saiq. Nungo ambleq di angro bei a nam ti tigelqa marsimqa a mati nungo wau tamo soqnem. Osim a nam ti tigelqas. ²⁷ Nungo ambleq di angro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati nungo wau tamo sosimqa ningi kanngalngogqnem. Osimqa a tamo kobaqujaqas. ²⁸ E Tamo Angro. Ningi ijo kumbra qalieosib degsib dauryoqniye. Tamo nanngi na e aqaryaibosib wauetbqajqa e deqa bosai. E na tamo nanngi wauetnjrqa bem. E na tamo ungasari gargekoba nanngi aqaryainrsiy ijo segi hambile uratosiy nanngi elenqai. E deqa bem.”

Tamo ayiel namdamu getenjnro qaji nanngi Yesus na boletnjrej

²⁹ Yesus a na aqa angro nanngi anjam degsi minjrsiq koboonaqa nanngi jo-

qsiqa koba na walwelosib aisib Jeriko qureq di branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na walwelosib olo Jeriko qure uratosib aieqnbqqa tamo ungasari tulan gargekoba nanngi koba na Yesus dauryosib aioqneb. ³⁰ Aieqnbqqa tamo ayiel namdamu getenjnro qaji nanngi gam qalaq di awesosibqa anjam endegsib queb, “Yesus a beqnu.” Nanngi degsib qusibqa tulan koba lelenosib mareb, “O Tamo Koba, Devit aqa Njiri, ni aqo ayiel qa are ugeimeme.” ³¹ Onaqa tamo ungasari gargekoba Yesus dauryosib aioqneb qaji nanngi na nanngi ayiel njirijnjrsib minjrej, “Ningi lelenkobaab. Kirioiye.” Degsib minjrnabqa nanngi ayiel kiriosai. Nanngi olo tulan koba lelenosib Yesus minjoqneb, “O Tamo Koba, Devit aqa Njiri, ni aqo ayiel qa are ugeimeme.”

³² Onaqa Yesus a tigelosiqqa nanngi ayiel metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “E ningi ayiel kiernjgwajqa deqa ningi e qa lelenoqnb?” ³³ Onaqa nanngi ayiel na minjeb, “O Tamo Koba, aqo ayiel olo nam poigim sawa unqajqa deqa iga ni qa lelenoqnam.” ³⁴ Onaqa Yesus a nanngi ayiel qa are ugeiyonaqa aqa ban waiysiq nango namdamu ojej. Ojnaqa nanngi ayiel nam poinjrnabqa sawa unsibqa tigelosib Yesus dauryosib aieb.

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq Jerusalem qureq gilej

21 Ariya Yesus aqa angro nanngi koba na walwelosib aisib Jerusalem qure jojomyosib Betfage qureq di branteb. Betfage qure agi Oliv mana utruq di unu. Di brantosib Yesus na aqa angro ayiel qarinnjrsiqqa minjrej, ² “Ningi aisib qure bei agi jojomq di unu di brantosib donki bei aqa du wo tontnjronub unub di unjrqab. Unjrsib sil palontosib titnjrsib joqsis boiye. ³ Ningi sil palontoqnbqqa tamo bei na nenemngwas, ‘Ningi kiyayaqqa donki ayiel nango sil palonteqnub?’

Degsi nenemngimqa ningi na endegsib minjiye, “Tamo Koba a wau ti deqa iga donki aiyel nanngo sil palontsim joqsim gilqom. Yaintim aqa wau koboamqa a na olo qarijnjrim bqab.”

⁴Yesus a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo bei nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, ⁵“Ningi na nunngo medabu waqtosib Saion qure qaji nanngi endegsib minjriye, ‘Ningi uniye. Nunngo Mandor Koba a nunngoq beqnu. A are lawo na beqnu. A areqalo minjinj saiqoji. Deqa a donki du quraq di awoosiq beqnu.”

⁶Onaqa Yesus aqa angro aiyel nanngi di aisib anjam Yesus na minjrej qaji di dauryeb. ⁷Osib nanngi donki aqa du wo unjrsib palontosib Yesus aqa areq joqsim beb. Bosib nanngo segi gara jugo piqtosib donki aiyel nanngo quraq di tunabqa Yesus a segi donki gogetosiq quraq di awoej. ⁸Awoonaqa donki aiyel nanngi walwelosib aieq nabqa tamo ungasari tulan gargekoba nanngi beleposib nanngo segi gara jugo piqtelenosib gamq dia tuelenjoqneb. Tamo qudei nanngi naniq dena tuwom banga ginjenyosibqa osi bosib di dego gamq dia tuelenjoqneb. ⁹Onaqa Yesus a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa tamo ungasari namooqneb qaji nanngi ti bunuoqneb qaji nanngi ti tulan koba lelenjoqnsibqa maroqneb, “O Devit aqa Njiri, iga ni qa tulan areboleboleigwo. Ni Tamo Koba Qotei aqa nam na bonum deqa a na ni tulan geregereimoqnqas. Deqa iga Qotei lan goge di unu qaji aqa nam soqtoqnqom.” Tamo ungasari nanngi degoqnsib lelenj ti Yesus dauryoqneb.

¹⁰Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jerusalem qureq di brantonaqa tamo ungasari kalil nanngi a unsibqa nanngi tulan prugeleposib segi segi maroqneb, “Tamo endi yayiyo?” ¹¹Degsib mareq nabqa tamo ungasari qudei Yesus dauryosib aioqneb qaji nanngi na kamba min-

jreb, “Tamo endi Yesus. A Qotei aqa medabu o qaji tamo bole. Aqa qure utru Nasaret. Nasaret qure agi Galili sawaq di unu.”

Yesus a na tamo ingi ingi qarinyelenjoqneb qaji nanngi atra talq dena winjrej

¹²Onaqa Yesus a walwelosi aisiqa atra tal koba miligiq gilsiq nam atej tamo ungasari gargekoba nanngi ingi ingi qarinyelenjoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiq nanngi winjrinaq jaraieb. Tamo ungasari silali piloqneb qaji nanngi ti tamo ungasari binon qarinyosib dena silali oqneb qaji nanngi ti nanngo jar ti jaram ti bilbelyosiq nanngi dego winjrinaq jaraieb. ¹³Ariya nanngi kalil jaraieq nabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Ijo tal endi pailyqajqa tal.’ Qotei aqa anjam degsi unu. Ariya ningi olo tal endi ugetonubqa a bajinj tamo nanngo tal bulqo.”

¹⁴Yesus a atra tal miligiq di sonaqa tamo nam qandimnjro qaji ti tamo singa qandamnjro qaji ti nanngi aqa areq beq nabqa a na nanngi kalil boletnjroqnej. ¹⁵Onaqa angro du du atra tal miligiq di soqneb qaji nanngi Yesus aqa manwa di unsibqa nanngi tulan koba lelenjoqnsib minjoqneb, “O Devit aqa Njiri, iga ni qa tulan areboleboleigwo.” Onaqa dal anjam qalie tamo nanngi ti atra tamo kokba ti nanngi angro du du nanngo anjam di qusibqa nanngi Yesus qa are ugeinjrej. ¹⁶Osib Yesus minjeb, “Angro du du nanngi lelenjoqnsib anjam mareqneb di ni queqnum e?” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Od, e nanngo anjam queqnum. Deqa e ningi mernjwai. Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘O Abu, angro du du nanngi na ino nam soqteqneb.’ Anjam di ningi nami sisiyosai kio?” ¹⁷Yesus a nanngi degsi minjrsiq koboonaqa a tigelosiq Jerusalem

qure uratosiq Betani qureq aiej. Ainaq dia qoloonaq njeij.

Yesus a na qura anjam minjnaq a laosiq moiej

¹⁸ Nebeonaqa Yesus a olo tigelosiqqa Jerusalem qureq giloqnsiqqa gamq dia a manyej. ¹⁹ Mamyonaqa nam atsiqa qura banqa ti gam qalaq di tigelesonaq unsiqa aqa gei unqajqa utruq gilej. Gilsiq unej qura gei bei saiqoji. Banqa segi sonab unej. Unsiqa qura di minjej, “Ni olo bunu geitqasai.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa qura di utru ti kalil laosiq moiej.

²⁰ Onaqa Yesus aqa angro nanqi aqa kumbra di unsibqa nanqi tulan prugeleosib Yesus nenemyeb, “Qura di kiersi urur laosiq moiqa?”

²¹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninji quiye. E bole merngwai. Ninji Qotei qa nungo areqalo singilatosib nungo areqalo aiyeltqasai di ninji dego qura minjibqa a laosim moiqa. Qura segi sai. Ninji mana kobaquja endi dego minjqab, ‘Ni tigelosim yuwalq aie.’ Minjibqa a nungo anjam di dauryosim tigelosim yuwalq aiqa. ²² Deqa ninji Qotei qa nungo areqalo singilatosib inji bei qa pailyqab ninji inji di oqab.”

Atra tamo kokba nanqi na Yesus nenemyeb, “Ni singila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?”

²³ Yesus a na aqa angro nanqi anjam degsi minjrasiq koboonaqa a olo atra tal miligiq gilsiq dia Qotei aqa anjam palontosiq tamo ungasari nanqi minjroqnej. Onaqa atra tamo kokba ti Israel nango tamo bole bole ti nanqi na aqa areq bosib nenemyeb, “Ni iga merge. Ni singila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qarinqmej deqa ni bosim wau endi yeqnum?” ²⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E kamba anjam bei ninji nenemngwai. Nenemngitqa ninji

e merbibqa e yai na qarinqbonaq bosim wau endi yeqnum di ubtsiy merngwai. ²⁵ Ninji na merbiye. Yai na Jon qarinqyonaqa bosiqqa tamo ungasari nanqi yansnjroqnej? Qotei na kio? Tamo bei na kio?”

Onaqa nanqi Yesus aqa anjam di qusi-bqa nanqi segi segi qairosib maroqneb, “Iga Yesus minjqom, ‘Qotei na Jon qarinqyej,’ degsi minjqom di a iga mergwas, ‘Kiyaya ninji Jon aqa anjam qetosai?’” ²⁶ Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei na Jon qarinqyej,’ degsi minjqom di tamo ungasari nanqi nriinqosib bosib iga lugwab. Di kiyaya? Nanqi mareqneb, ‘Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’” ²⁷ Nanqi degsib marsib deqa olo Yesus minjeb, “Yai na kio Jon qarinqyej di iga qaliesai.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninji degsi merbonub deqa e dego yai na qarinqbonaq bosim wau endi yeqnum di ninji merngwasai.”

Tamo bei aqa njiri aiyel soqneb. Yawo anjam deqa Yesus na atra tamo kokba nanqi minjrej

²⁸ Yesus a na atra tamo kokba ti Israel nango tamo bole bole ti nanqi degsi minjrasiq koboonaqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ninji kiersib areqalonub? Tamo bei aqa njiri aiyel soqneb. Bati bei a gilsiq aqa njiri matu minjej, ‘O ijo angro, ni gilsim ijo inji wauq di wauame.’” ²⁹ Onaqa aqa njiri matu na minjej, ‘Sai. E wauqa uratonum.’ Degsi aqa abu saidyosiqqa olo areqalo bei osiqqa gilsiq wauetej. ³⁰ Onaqa siqali a olo gilsiq aqa njiri yala minjej, ‘O ijo angro, ni gilsim ijo inji wauq di wauame.’ Onaqa aqa njiri yala na minjej, ‘Od, Abu, e wauqai.’ Degsi aqa abu odyosiqqa a wauosai. A laqa talq di soqnej. ³¹ Deqa ninji na merbiye. Angro yai na aqa siqali aqa anjam dauryej?” Onaqa nanqi na kamba Yesus minjeb,

“Ijiri matu a na aqa siqali aqa anjam dauryej.”

Nanġi deġsib Yesus minjnabqa a na olo minjrej, “Ninġi quie. E bole mernġwai. Takis o qaji tamo ti gam qaji uña ti nanġi na ninġi bungosib namoosib Qotei aqa bañq oqibqa a nanġo Mandor Koba sosim nanġi taqatnjrqas. ³²Di kiyaaq? Jon yansnjro qaji tamo a nuñgoq bosiqqa Qotei aqa kumbra bole ninġi osornġonaqa ninġi Jon aqa anjam quetosai. Ariya takis o qaji tamo ti gam qaji uña ti nanġi Jon aqa anjam geregere queteb. Nanġi quetonabqa ninġi unsibqa ariya ninġi olo are bulyosai. Osib ninġi Jon aqa anjam quetosai dego.”

Wain wau qa yawo anjam

³³Yesus a na nanġi deġsi minjrsiqqa olo endegsi minjrej, “E ninġi yawo anjam bei mernġitqa ninġi quie. Tamo bei a tigelosiqqa aqa wauq gilej. Gilsiqqa wain sil yagelenosiqqa jeñ qosej. Qoso kobonaqa meniñ qura gogeq di tabir kuru bul gereiyej. Wain sil geitimqa wain gei koroiyosib paraparayosib aqa ya di bilentqajqa deqa gereiyej. Osiqqa wauq di tal atsiqa wau taqato tamo qudei nanġo bañq di aqa wau uratetnjrsiqqa sawa isaq gilsiq di soqnej. ³⁴Sonaaqqa wain gei melionaqa wau lanja na aqa kangal tamo qudei nanġi qarinnjmaqa wau taqato tamo nanġoq aisib minjreb, ‘Wau lanja a na iga qarinnġwo bonum. Deqa ninġi wain gei egibqa iga na osi gilqom.’ ³⁵Deġsi minjnabqa nanġi na nanġi ojelenosib bei qalougeteb. Bei qalnab moiej. Bei meniñ na qalnab moiej. ³⁶Onaqa wau lanja a di qusiqqa olo aqa kangal tamo gargekoba nanġi qarinnjroqnej. Qarinnjreqlaqa gileqnaq nanġi dego ñumoqneq.

³⁷Onaqa wau lanja a endegsi are qalej, ‘Ijo segi anġro qujai qarinnjyit aiqas di nanġi a qalqasai. Nanġi aqa anjam quetqab.’ Deġsi are qalsiqqa aqa segi njiri

qarinnjonaq aiej. ³⁸Aieqlaqa wau taqato tamo nanġi a unsibqa nanġi segi segi qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi njiri. A na aqa abu aqa inġi inġi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moiotosimqa wau endi iga na oqom.’ ³⁹Deġsib marsibqa wau lanja aqa njiri ojsib wau qalaq di qalnab moiej. ⁴⁰Deqa ninġi kiersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato tamo uge nanġi di kiernjrqas? Ninġi na merbiye.”

⁴¹Onaqa nanġi na minjeb, “Wau lanja a bosimqa tamo uge nanġi di tulannġ ugeuġejnsim padaltnjrougetqas. Osim aqa wau di olo yainjrsim tamo qudei nanġo bañq di uratetnjrimqa nanġi na wau taqatosib wain gei melioqnmqa koroiyoqnsibqa wau lanja yoqnaqab.”

⁴²Nanġi deġsib Yesus minjnabqa a na olo minjrej, “Qotei aqa anjam bei unu. Ninġi anjam di nami sisiyosai kio? Aġi anjam nami endegsib nernġrenyeb unu, ‘Tal gereiyo qaji tamo nanġi na tal aqa ai arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb.

Onaqa tal aqa ai di Qotei na olo osiq tu maq di tigeltej unu.

Tal aqa ai di tal sinġilatqajqa deqa tigeltej unu.

Tamo Koba Qotei a segi na tal aqa ai di tigeltej deqa iga unsim mareqnum, ‘Tal aqa ai di tulannġ bolequja.’

⁴³Deqa e ninġi endegsi mernġwai. Qotei a nuñgo Mandor Koba sosim ninġi taqatnġwajqa uratosim ninġi taqalq breingwas. Osimqa olo tamo unġasari qudei gei bole ateqnub qaji nanġi elenjosim nanġo Mandor Koba sosim nanġi taqatnjrqas. ⁴⁴Tamo bei a ulonjosim tal aqa ai di aqa quraq aiimqa tal aqa ai dena aqa tanu ġinġenyyas. Ariya tal aqa ai di ulonjosimqa tamo bei aqaq aisim aqa jejamu ti tanu ti torei paraparayqas.”

⁴⁵Yesus a na atra tamo kokba ti Farisi nanġi ti yawo anjam deġsi minjnmaqa

nanği qusib endegsib qalieeb, “Yesus a yawo anjam dena gago jejamu qamet-gwo.”⁴⁶ Nanği degsib qalieosib deqa nanği Yesus ojqa mareb. Ariya tamo un-gasari kalil nanği maroqneb, “Yesus a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” Deqa nanği tamo ungasari nanği ulain-jrsib Yesus ojqa urateb.

Tamo kobaquja bei aqa niri unja ban ojqa bationaqa maruro atej. Yesus a deqa yawo anjam marej

22 Onaqa Yesus a olo yawo an-jam bei endegsi minjrej,² “Qotei lanj qureq di unu qaji a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nanği taqat-njrejunu. Kumbra di mandor koba bei aqa niri unja ban ojqa bationaqa maruro atej dego kere.³ A maruro atsiqa aqa kanğal tamo qudei qarinqnrsiqa nanği tigelosib tamo nanği nami aqa maruro unqajqa minjrej qaji nanği qa gilsib met-njreb, ‘Ninği boiye.’ Onaqa nanği bqa asginjrej.⁴ Onaqa a di qusiqa aqa kanğal tamo qudei nanği olo qarinqnrsiqa minjrej, ‘Ninği gilsib tamo nanği di endegsib minjriye, “Ninği quiye. İnği inği kalil gereiysim atonum unu. Bulmakau ti wagme namur bole bole nımsimqa goinum. Deqa ninği asgingaiq. Ninği bosib ijo maruro uniye.” Ninği gilsib nanği degsib minjriye.’

⁵“Onaqa nanği gilsib tamo nanği di minjreb, ‘Ninği boiye.’ Minjnabqa nanği kalil bqa asginjrej. Asginjrej deqa bei a ulanosiqa aqa inği wauq gilej. Bei a ulanosiqa aqa silali wauq gilej.⁶ Onaqa nanği qudei na kanğal tamo nanği di ojelenosib ugeugeinjreb. Osib kanğal tamo qudei nanği nımnab moreneb.⁷ Onaqa mandor koba a di qusiqa min-jin qetonaqa aqa qaja tamo qudei nanği qarinqnrsiqa gilsib tamo nanği kanğal tamo nımeb qaji nanği kamba nımekriteb. Osib nango tal inği inği kalil qatrentonab yuekriteb.

⁸“Onaqa mandor koba a na olo aqa kanğal tamo qudei nanği qarinqnrsiqa minjrej, ‘Ijo anğro aqa unja ban ojqa bati kereqo deqa e na maruro atonum unu. Ariya tamo nanği ijo maruro un-qajqa nami minjrem qaji nanği bqa asginjrqo. Nanği tamo bolesai deqa nanği ijo maruro unqa keresai.⁹ Deqa ninği olo gilsib gamq dia tamo laja lajaj nanği turosib metnjrib ijo maruro unqa beb.’¹⁰ Onaqa nanği gilsib gamq dia tamo bole ti tamo uge ti nanği turosib met-njnabqa nanği kalil maruro unqajqa bosib koroonaqqa tal tamo na maqej.

¹¹“Onaqa mandor koba a na tamo un-gasari nanği unjrqqa marsiqa tal miligiq gilej. Gilsiq nıam atej tamo bei a maruro qa gara wala jugosai di unsiqa minjej,¹² ‘O was, ni kiyaaqa maruro qa gara wala jugosai? Ni degsim maruro unqa baim.’ Degsi minjnaqa tamo di a na kamba olo anjam bei minjqa keresaiyonaqa laja kiriesoqnej.¹³ Onaqa mandor koba a na aqa kanğal tamo nanği minjrej, “Tamo di singa ti ban ti tontetosib oqeq waiy-ibqa sawa ambruq di soqnem. Sawa dia tamo nanği akamkobayoqnsib pail-oqnsib nango jaqatin qa qalagei anjam ateqnu.’

¹⁴“Ninği quiye. Qotei a na tamo tulan gargekoba nanği metnjroqnsiqa ariya a na tamo quja quja segi giltjnroqnsiqa elenjeqnu.”

“Iga Sisar takis yqom e?” Farisi nanği degsib Yesus nenemyeb.

¹⁵Onaqa Farisi nanği jaraiosib nanği anjam kie Yesus nenemyibqa a an-jam grotimqa qusib nanği a ojquajqa deqa qairoqneb.¹⁶ Qairoqnsib anjam kere-onaq nango anğro qudei Herot aqa wau tamo qudei ti qarinqnrsiqa Yesus aqa areq bosib gisanjosib minjreb, “O Qalie Tamo Koba, iga qalie, ni anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo ungasari nanği minjroqnsim Qotei

aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam ti nanġi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiġoġi nanġi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil nanġi minjreqnum. ¹⁷Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiersi are qalonum?”

¹⁸Onaqa Yesus a nanġo areqalo uge di poiyoanaqa minjrej, “Niġi gisanġo tamo. Kiyaaq nanġi e anjam bei grotitqa qusib nanġi e oġqajqa deqa gisanġbeqnum?”

¹⁹Meniġ silali bei osi boiye. Osbab e unqai.” Degsi minjrnaqa nanġi meniġ silali bei osi bosib osoryonab unsiqa minjrej,

²⁰“Meniġ silali quraq di tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu? Niġi merbiye.”

²¹Onaqa nanġi na minjeb, “Di Sisar aqa ulatamu.” Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa inġi inġi a qa olo yiye. Ariya Qotei aqa inġi inġi a qa olo yiye.”

²²Onaqa nanġi Yesus aqa anjam di qusibqa nanġi tulaġ prugeleġeb. Osib nanġi Yesus uratosib jaraieb.

Sadyusi tamo qudei nanġi bosib tamo moreġo qaji olo subq na tigelqajqa deqa Yesus nenemyeb

²³Onaqa bati qujai deqa Sadyusi tamo qudei nanġi Yesus a nenemyqa beb. Sadyusi nanġi mareqnum, “Tamo moreġo qaji nanġi olo subq na tigelqasai.” Deqa nanġi bosib Yesus endegsib nenemyeb, ²⁴“O Qalie Tamo Koba, ni que. Moses a nami endegsi marej, “Tamo bei a moiimqa aqa ġauqali anġro saiġoġi soqnimqa aqa was bei na olo uġa qobul di osimqa aqa was moiej qaji aqa anġro ġambabtetqas.’ Moses a nami degsi marej. ²⁵Deqa ni que. Was 7-pela nanġi soqneb. Nanġo was matu a uġa osiqa moiej. A anġro saiġoġi. Onaqa aqa aube yala na olo uġa qujai di ej. ²⁶Osiqa a dego moiej. A anġro saiġoġi. Onaqa aqa aube yala na olo uġa di ej. Osiqa a dego moiej. A anġro saiġoġi. Degsib gilsib

was 7-pela kalil nanġi uġa qujai di osib moreġeb. Nanġi anġro saiġoġi. ²⁷Nanġi kalil moreġonabqa ariya bunuqna uġa di a dego moiej. ²⁸Ni iga merge. Mondoġ subq na tigelabqa tamo kalil nanġi subq na tigelabqa uġa di a yai aqa ġauġ tiġtiġ sqas? Ni qalie, nanġi kalil uġa qujai di eb.”

²⁹Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam nami nenġrenyeb qaji di aqa damu niġi poiġgosai. Qotei aqa siġgila dego niġi poiġgosai. Deqa niġi anjam grotonub. Grotosib aġi nenembonub. ³⁰Mondoġ tamo nanġi subq na tigelosibqa nanġi unġatqasai. Nanġi tamotqasai. Nanġi laġ anġro bul laġa sqab.

³¹“Ariya tamo nanġi moisis olo subq na tigelqab deqa e niġi endegsi nenemġgwai. Qotei a nami niġi anjam bei mernġej di niġi sisiyosai kio? Aġi Qotei a endegsi marej, ³²‘E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.’ Qotei a degsi marej. Qotei a tamo moreġo qaji nanġo Qotei sai. A tamo ġambile so qaji nanġo Qotei.” ³³Onaqa tamo unġasari kalil nanġi Yesus aqa anjam di qusibqa nanġi tulaġ prugeleġeb.

Qotei aqa dal anjam kie a segi qujai tulaġ bolequja?

³⁴Yesus a Sadyusi nanġi anjam degsi minjrnaqa nanġi na kamba olo anjam bei minjqa keresainjrnaqa Farisi nanġi di qusib olo Yesus aqa areq beb. ³⁵Bosib nanġo ambleq dena dal anjam qalie tamo bei a tigelosiq Yesus gisanġosiq nenemyej, ³⁶“O Qalie Tamo Koba, ni mare. Qotei aqa dal anjam kie a segi qujai tulaġ bolequja? Dal anjam kie na dal anjam kalil buġnjrejunu?”

³⁷Onaqa Yesus na minnej, “Dal anjam tulaġ bolequja aġi mernġgwai. ‘Niġi gago Tamo Koba Qotei tulaġ qalaqalayiye. Qalaqalayosib nunġo are miligi ti nunġo qunuġ ti nunġo areqalo ti kalil Qotei yekritiye.’ ³⁸Dal anjam

di a segi qujai tulaŋ bolequja. A na dal anjam kalil buŋnjrejunu. ³⁹Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. ‘Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi dego degsim gegerereinjqnime.’ Dal anjam boledamu aiyel agi mermonum. ⁴⁰Ni dal anjam aiyel di dauryqam di ni Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti kalil keretsim dauryqam.”

Yesus a kamba Farisi naŋgi anjam bei nenemnjrej

⁴¹Ariya Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq di koroesonabqa a na nenemnjrej, ⁴²“Niŋgi Kristus qa kiersib are qalonub? A yai aqa ŋiri?” Onaqa naŋgi na kamba minjeb, “Kristus a Devit aqa ŋiri.”

⁴³Onaqa Yesus na olo minjrej, “Devit a segi nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Agi Qotei aqa Mondor na Devit areqalo yonaqa endegsi marej,

⁴⁴‘Tamo Koba Qotei a na ijo Tamo Koba minjej,

“Ni ijo baŋ woq endi awo.

Awesoqnimqa e na ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa ni na naŋgi taqatnjroqnaqam.” ’

⁴⁵Niŋgi uniye. Devit a segi marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa Kristus a kiersi Devit aqa ŋiri dego sqas?”

⁴⁶Yesus a naŋgi anjam degsi minjrinaqa naŋgi na kamba olo anjam bei minjqqa keresaiinjrej. Deqa naŋgi olo bunuqna anjam bei Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti kumbra uge yoqneb

23 Onaqa Yesus a na olo tamo uŋgasari naŋgi ti aqa segi aŋgro ti naŋgi koroinjrsiqa Qotei aqa anjam palontosiq endegsi minjrej, ²“Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti dal anjam plaltoqnsib niŋgi merŋge-

qnsib. Agi Moses a nami dal anjam plaltoqnej dego kere. ³Deqa dal anjam kalil naŋgi na niŋgi merŋgeqnsib qaji di niŋgi qusib dauryoqniye. Ariya kumbra naŋgi yeqnsib qaji di niŋgi unsib dauryaib. Di kiyaya? Naŋgi anjam koba mareqnsib ariya naŋgi segi dauryosaieqnsib. ⁴Naŋgi na tamo naŋgi gulube kokba enjreqnsib qoboiysi unub. Ariya naŋgi segi olo tamo naŋgi gulube kokba di yala qoboiyetnjrosaeqnsib. ⁵Kumbra kalil Farisi naŋgi yeqnsib qaji di tamo naŋgi unoqnsib nango ñam soqtoqnaqajqa deqa yeqnsib. Deqa naŋgi Qotei aqa dal anjam mutu qudei pepa kiŋilalaq dia nenŋrenyoqnsibqa lopo miligiq di jigelenoqnsib nango lanjaq dia gara ñenŋgi na qosisib laqnsib. Nango gara jugo mutuq dia dego naŋgi gara burbur nenŋren ti wala bole bole tontoqnsib walweleqnsib. ⁶Nangi goio kokba bati qa giloqnsibqa tamo ñam ti nango awo jaramq dia awoqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi na naŋgi unjrsib nango ñam soqtetnjrqajqa deqa naŋgi areboleboleinjreqnu. Qotei tal miligiq dia dego naŋgi tamo ñam ti nango awo jaramq dia awoqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi na naŋgi unjrsib biŋinjrqajqa deqa naŋgi areboleboleinjreqnu. ⁷Nangi koro sawaq dia dego tamo uŋgasari naŋgi na unjroqnsib naŋgo ñam soqtoqnsib ‘O Qalie Tamo’ degsi minjroqnsib baŋ ojetnjroqnaqajqa deqa naŋgi areboleboleinjreqnu.

⁸Ariya tamo qudei naŋgi na niŋgi endegsi merŋgaib, ‘O Qalie Tamo.’ Tamo qujai a segi nuŋgo qalie tamo. Niŋgi kalil was qu. ⁹Deqa niŋgi mandam endia tamo bei ‘O gago Abu’ degsi minjaib. Tamo qujai a segi nuŋgo Abu. Agi a laŋ qureq di unu. ¹⁰Tamo qudei naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgwa osib ‘O Qalie Tamo Kokba’ degsi merŋgibqa niŋgi na saidnjrsib minjriye, ‘E Qalie Tamo Koba qa merbaib.’ Niŋgi degsi said-

njriye. Di kiyaya? Tamo qujai a segi nungo Qalie Tamo Koba. Agi e Kristus.
¹¹Nunگو ambleq di angro bei a ñam ti tigelqa marsimqa a mati nunگو wau tamo soqnem. Osimqa a ñam ti tigelqas.
¹²Tamo nanگی nanگو segi ñam soqteq-nub qaji nanگو ñam Qotei na aguq atet-njrqas. Ariya tamo nanگی nanگو segi ñam soqtosaieq-nub qaji Qotei na olo ñam kobaquja enjrqas.”

Yesus a na Farisi nanگی ti dal anjam qalie tamo nanگی ti nanگو kumbra uge qa anjam minjrej

¹³Osiqa Yesus a olo anjam endegi minjrej, “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ninگی ñam atiye. Ninگی anjam maro aiyelteq-nub qaji tamo. Deqa tamo un-gasari nanگی lan qureq oqwajqa gam itqa mareq-nabqa ninگی na gam getentet-njre-q-nub. Ninگی segi na lan qureq oqwa-jqa gam itqa keresai. Deqa tamo un-gasari nanگی dego lan qureq oqwajqa gam itqa yeq-nab ninگی na gam getentet-njre-q-nub. Nunگو une deqa ninگی tula-n padalougetqab. ¹⁴O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ninگی ñam atiye. Ninگی anjam maro aiyelteq-nub qaji tamo. Deqa ninگی unja qobul nanگی gisa-njroqnsibqa nanگو tal ti ingi ingi ti lanja yainjre-q-nub. Ninگی qure ambleq dia tigelqnsibqa pail olekokba yeq-nub. Di gisa-n koba. Deqa mondo-nj une pegiyo bati qa Qotei a na ninگی gulube tula-n kobaquja engwas.

¹⁵“O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ninگی ñam atiye. Ninگی anjam maro aiyelteq-nub qaji tamo. Deqa ninگی sawa sawa kalil keretoqnsibqa tamo qujai segi nunگو anjam dauryqa osib an-jam mare mare laq-nub. Yuwal dego ninگی qobun na keretoqnsibqa anjam mare mare laq-nub. Ariya tamo qujai a nunگو anjam qusim nunگو kumbra dauryqas di a na ninگی bungosim tamo tula-n ugedamu sqas. Deqa a ninگی qa

namoosim ñamyuoq aiqas. Nunگو kum-bra deqa ninگی tula-n padalougetqab.

¹⁶“Ninگی tamo ñam qandimo bul. Deqa ninگی na tamo nanگی gam osornjrqas keresai. Agi ninگی endegsib mareq-nub, ‘Tamo bei a anjam bei singilatqa osimqa atra tal aqa ñam na singilatqas di aqa anjam singilaqasai. Deqa a na aqa an-jam di dauryqa uratqas di kere. Uratem. Ariya a gol atra tal miligiq di unu qaji di aqa ñam na anjam singilatqas di aqa anjam bole singilaqas. Deqa a na an-jam di dauryosim yem. A urataiq.’ Ninگی degsib mareq-nub di gisa-n koba. Nunگو kumbra deqa ninگی tula-n padalougetqab. ¹⁷Ninگی tamo ñam qandimo bul. Ninگی tula-n nanari. Ninگی na merbiye. Ingi kie a Qotei aqa ñamgalaq di tula-n bole? Atra tal a segi bole kio atra tal aqa gol a segi bole kio? Ninگی qalie, gol a atra tal miligiq di unu deqa a dego boleqas. ¹⁸Ninگی endegsib mareq-nub, ‘Tamo bei a anjam bei singilatqa osimqa atra bi-jal aqa ñam na singilatqas di aqa an-jam singilaqasai. Deqa a na aqa anjam di dauryqa uratqas di kere. Uratem. Ariya a atraiyo ingi ingi atra bijal gogeq di unub qaji nanگو ñam na anjam singi-latqas di aqa anjam bole singilaqas. Deqa a na anjam di dauryosim yem. A urataiq.’ Ninگی degsib mareq-nub di gisa-n koba. ¹⁹Ninگی tamo ñam qandimo bul. Ninگی na merbiye. Ingi kie a Qotei aqa ñam-galaq di tula-n bole? Atra bijal a segi bole kio atraiyo ingi ingi atra bijal gogeq di unub qaji nanگی segi bole kio? Ninگی qalie, atraiyo ingi ingi nanگی atra bijal gogeq di unub deqa nanگی dego boleqab. ²⁰Deqa tamo bei a atra bijal aqa ñam na anjam singilatqas di atra bijal ti ingi ingi kalil atra bijal gogeq di unub qaji nanگی ti nanگو ñam na dego anjam singi-latqas. ²¹Tamo bei a atra tal aqa ñam na anjam singilatqas di Qotei agi atra tal miligiq di unu qaji aqa ñam na dego an-jam singilatqas. ²²Tamo bei a lan qure

aqa ñam na anjam singilatqas di Qotei ti aqa awo jaram ti nanjo ñam na dego anjam singilatqas.

²³“O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ninği ñam atiye. Ninği anjam maro aiyelteqñub qaji tamo. Deqa ninği dal anjam kiñilala segi dauryeqñub. Agi ninği lei ti lombo ti saga ti oqnsib poto 10-pelatoqñsib oto qujai Qotei atraiyeqñub. Ariya ninği Qotei aqa dal anjam kokba dauryqajqa urateqñub. Agi ninği tamo unğasari nanği gereinjro-saieqñub. Ninği tamo nanği qa dulo-saieqñub. Ninği Qotei qa nunjo areqalo singilato-saieqñub. Ninği dal anjam kiñilala segi dauryeqñub. Deqa e ninği endegsi mernğwai. Ninği are buliye. Osib dal anjam kokba dego dauryosib laqniye. Ariya dal anjam kiñilala dauryqajqa urataib. ²⁴Ninği tamo ñam qandimo bul. Deqa ninği na tamo nanği gam osornjrqa keresai. Agi ninği qui uyqa oqnsib añiñig kiñala quiq di sonaqa unoqnsib taqal ateqñub. Ariya kamel a quiq di sonaqa ninği unosaiqñub. Qoji uyeqñub.

²⁵“O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ninği ñam atiye. Ninği anjam maro aiyelteqñub qaji tamo. Deqa ninği kap ti tabir ti qore segi yanseqñub. Ninği miligi yansosaieqñub. Dego kere ninği baban na tamo bole. Ariya nunjo are miligi bajin kumbra ti nunjo segi jejamu qa are qalqajqa kumbra ti dena maqejunu. Nunjo kumbra uge dena ninği tulan padalougetqab. ²⁶O Farisi ninği tamo ñam qandimo bul. Deqa ninği mati kap ti tabir ti miligi yansib milalamqa qore dego milalqas.

²⁷“O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ninği ñam atiye. Ninği anjam maro aiyelteqñub qaji tamo. Deqa ninği tamo moio qaji sub bul. Sub gogeq di wala boledamu. Ñam qaq qat na liyeb. Ariya sub miligiq dia tamo aqa qusa ti tanu ti dena maqejunu. ²⁸Ninği sub di bul.

Deqa tamo unğasari nanği na ninği nunjoqnsib mareqñub, ‘Nanği tamo bole.’ Ariya nunjo are miligi gisan kumbra ti dal anjam gotranjyqajqa kumbra ti dena maqejunu. Deqa ninği tulan padalougetqab.”

²⁹Osıqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti ninği ñam atiye. Ninği anjam maro aiyelteqñub qaji tamo. Deqa ninği Qotei aqa medabu o qaji tamo nanjo sub gereiyeqñub. Osib ninği na tamo unğasari nami Qotei aqa kumbra bole bole yoqñeb qaji nanjo sub walateqñub. ³⁰Osib ninği endegsib mareqñub, ‘İga nami so qamu iga gago moma nanği ti beterosim Qotei aqa medabu o qaji tamo nanği ñumosai qamu.’ Di gisan koba. Ninği nunjo moma nanği ti areqalo qujai. ³¹Nunjo gisan anjam dena ninği segi qa ubtosib endegsib marobuleqñub, ‘Gago moma nanği nami Qotei aqa medabu o tamo nanği ñumoqñeb qaji nanjo leñ deqaji agi iga.’ ³²Ninği degsib marobuleqñub. Deqa unğum. Nunjo moma nanjo kumbra uge di ninği na olo keretosib yoqniye. ³³Ninği amal uge bul. Deqa mondoñ Qotei a nunjo une qa mernğsim ninği ñamyuoq breinğwas. Yimqa ninği kiersib olo bole sqab? Keresai.

³⁴“Deqa ninği quiye. E na Qotei aqa medabu o qaji tamo nanği ti Qotei aqa powo tamo ti Qotei aqa dal anjam qalie tamo nanği ti qarınjnroqñit nunjoq boqñqab. Nunjoq boqñibqa ninği na nanği qudei ñumoqnsib moiotjnroqñqab. Osib nanği qudei ñamburbasq di gaintjnraqab. Osib nanği qudei ojelenosib nunjo Qotei tal miligiq dia kumbainjnroqñqab. Osib nanği qudei tetejnribqa nanği jaraiosib qure bei beiq giloqñqab. ³⁵Ninği na nanği kumbra degnjnroqñqab. Deqa tamo kalil nami Qotei aqa tamo bole bole nanği ñumoqñeb qaji nanjo une di Qotei na osim nunjo jejamuq di atelenqas.

Nanjo une di agi nanji nami utru at-sib Kein na Abel qalnaq moiej. Dena bosib Berekia aqa niri Sekaraia atra bijal ti atra tal ti ambleq di qal nab moiej. Une kalil di Qotei na osim nunjo jejamuq di ateleŋqas. ³⁶ Ningi quiyee. E bole merŋgwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na osim tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji nanji enjrŋqas.”

Yesus a Jerusalem qure qa are ugeiyeyj

³⁷ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “O Jerusalem qure, O Jerusalem qure, ni na Qotei aqa medabu o qaji tamo nanji n̄umsim moi otjreŋqnum. Osim tamo nanji Qotei na ni qa qar-iŋjreŋqnu qaji nanji meniŋ na n̄ume-qnaq moreŋeqnub. Bati gargekoba e na ino angro nanji tuwe du du bul koroinjrŋqajqa yeqnam niŋgi urateqnub. ³⁸ Deqa niŋgi quiyee. Qotei a nunjo atra tal kobaquja uratetŋgimqa a laŋa sqas. ³⁹ Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Ningi e olo nubqasai. Degsim gilsim gilsim mondoŋ e olo laŋ qureq na boqnitqa niŋgi e nubsibqa marqab, ‘Tamo a bqo di Tamo Koba Qotei aqa n̄am na bqo. Deqa Qotei na a tulaŋ qalaqalaiyqas.’”

Mondoŋ jeu tamo nanji na atra tal niŋaqyqab

24 Yesus a na nanji anjam degsi minjrŋsiq koboonaqa atra tal koba uratosiq gileqnaqa aqa angro nanji na aqa areq bosib osoryeb. ² Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi quiyee. E bole merŋgwai. Atra tal niŋgi unonub endi bunuqna jeu tamo nanji na bosib tulaŋ niŋaqyosib aqa meniŋ kalil parapara-injrŋsibqa taqal breinjrŋqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segi segiqab.”

Diŋo batiamqa gulube kokba branteleŋqas. Yesus a deqa anjam marej

³ Yesus a na nanji degsi minjrŋsiqa Oliv manaq oqsiq goge di awesonaqa aqa angro nanji aqa areq bosibqa lumu nenemyeb, “Ni iga merge. Bati gembu jeu tamo nanji bosib atra tal niŋaqyqab? Mandam endi koboqa laqnim ni olo mandamq aioqnim kumbra kie namoqna bamqa iga unsim poigwas?”

⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi geregere ŋam atsib soqniye. Tamo qudei nanji na niŋgi gisaŋjo uge. ⁵ Bunuqna gisa gisaŋ tamo gargekoba nanji ijo n̄am na boqnsib tamo uŋgasari nanji minjroŋqab, ‘E Kristus.’ Degsib tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba nanji gisaŋjroŋqab. ⁶ Ariya diŋo bati jojomonimqa niŋgi anjam endegsib quonqab, ‘Sawa bei beiq dia nanji aŋ na qotokobaiyeqnum.’ Ariya niŋgi anjam di qusibqa niŋgi deqa tulaŋ prugaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa branteme. Ariya kumbra di brantimqa diŋo bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas. ⁷ Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qoto tigeloqnsibqa segi segi qoto itjroŋqab. Mandor kokba qudei nanji dego qoto tigeloqnsibqa mandor kokba qudei nanji qoto itjroŋqab. Sawa bei beiq dia mimiŋ kokba ti mam ti iŋgi saio bati dego branteleŋqas. ⁸ Kumbra kalil di uŋa an-grotqa osiqa mati jaqatiŋ kiŋala eqnu dego kere.

⁹ “Bati deqa nanji na niŋgi ojsib jaqatiŋ ti gulube ti eŋgwab. Osib niŋgi luŋgsib moi otjŋgwab. Ningi ijo n̄am ejunub deqa tamo uŋgasari kalil nanji niŋgi qa are tulaŋ ugeinjrŋqas. ¹⁰ Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba e qa nanjo areqalo siŋgilato qaji nanji ijo n̄am ulontosib nanji segi segi jeu sosibqa nanjo segi was nanji ojelenoqnsib tamo

uge nanjo banq di atoqnqab. ¹¹ Gisañ tamo tulañ gargekoba nanji dego boqnsib tamo ungasari nanji endegsib minjroqnqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib nanji gisañjroqnqab. ¹² Kumbra uge deqaji tulañ kobaoqnmqqa tamo gargekoba nanji qalalaayo kumbra uratqab. ¹³ Ariya tamo ungasari nanji ijo ñam singila na ojsib gilsil gilsib diño bati itqab di Qotei a nanji oqas. ¹⁴ Yim nanji sawa sawa kalil keretoqnsib Qotei a tamo ungasari nanjo Mandor Koba sosiq nanji taqatnjreqnu anjam bole di mare mare laqñib tamo ungasari kalil nanji quoqnqab. Ariya bunuqna diño bati brantqas.”

Gulube tulañ kokba branteleñqas

¹⁵ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ingi tulañ ugedamu Qotei aqa medabu o qaji tamo Daniel a nami deqa marej qaji di ningi unqab. Ingi ugedamu di a Qotei aqa getento tal miligiq di tigelqas.” E Matyu. Tamo a ijo anjam endi sisiyeqnu qaji a geregere sisiyosim poiyem. ¹⁶ “Ningi ingi ugedamu di un-sibqa bati deqa tamo ungasari Judia sawaq di unub qaji nanji jaraiosib manaq oqoqujatebe. ¹⁷ Tamo nanji tal meq di unub qaji nanji jaraiqa oqnsib ingi ingi oqa osibqa olo warum miligiq gilaib. Nanji jaraiqujatebe. ¹⁸ Tamo nanji wauq di unub qaji nanji jaraiqa oqnsib nanjo gara jugo oqa osibqa olo puluosib qureq baib. Nanji dena torei jaraiqujatebe. ¹⁹ Bati deqa uña gumanj ti unub qaji nanji jaraiqa banjioqnsib gulube koba oqab. Uña angro mom ti nanji dego jaraiqa banjioqnsib gulube koba oqab. ²⁰ Deqa ningi endegsib Qotei pai-lyoqniye, ‘Gulube di awa bati qa brantaiq. Yori bati qa dego brantaiq.’ ²¹ Bati deqa tamo ungasari nanji gulube tulañ kobaquja oqab. Gulube deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na mandam atej bati deqa gulube deqaji brantosaia dena

bosi bosiq agi bini unum. Bunuqna laña ambleq di dego brantqasai. Agi bati qujai deqa brantqas. ²² Gulube di aqa bati Qotei a na truqutqas. A na truqutqasai di tamo ungasari kalil nanji padalekritqab. Aqa segi tamo ungasari nami giltñrej qaji nanji padalaib deqa a na gulube di aqa bati truqutqas.

²³ “Bati deqa tamo bei na ningi gisañgosim merñgwas, ‘Ningi uniye. Kristus bqo agiende,’ o ‘Kristus bqo agide.’ Degsim merñgimqa ningi aqa anjam quetaib. ²⁴ Di kiyaqqa? Tamo qudei nanji bosib gisañosib marqab, ‘E Kristus.’ Qudei nanji marqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib maroqnsib mañwa kokba gargekoba babtoqnqab. Nanjo mañwa dena nanji na tamo ungasari kalil nanji ugeugeinjrqañqqa deqa wauoqnqab. Osib Qotei aqa segi tamo ungasari nami giltñrej qaji nanji dego ugeugeinjrqañqqa wauoqnqab.

²⁵ “Ningi quiye. Kumbra kalil di brantosaionaqa agi e namoqna merñgonum. ²⁶ Deqa tamo qudei nanji na ningi endegsib merñgwab, ‘Ningi uniye. Kristus bqo agi wadau sawaq di unu.’ Degsib merñgibqa ningi nanjo anjam di dauryosib wadau sawaq gilaib. Ariya tamo qudei nanji na ningi merñgwab, ‘Kristus bqo agi talq di unu.’ Degsib merñgibqa ningi nanjo anjam quetnjraib. ²⁷ Ningi qalie, kola minjaleqnaqa lañ kalil suwanjreqnu. Dego kere e Tamo Angro lañ qureq dena boqnitqa tamo ungasari kalil nanji e nubqab.

²⁸ “Tamo nanji qusaonub qaji sawa dia qal nanji koroqab.”

Tamo Angro a singila ti rianj ti mandamq aiqas

²⁹ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Gulube kalil di nanjo bati koboamqa señ ambruqas. Bai dego suwanqasai. Bongar nanji lañ goge dena ululoñosib mandamq aiqab. Lañ goge

dia inggi inggi kalil renginyelenqab. ³⁰Bati deqa e Tamo Angro bqai. Ijo toqor a laŋ goge dia brantimqa tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanŋi e qa akamugetqab. E Tamo Angro singila ti rianŋ ti laŋbiq na boqnit tamo ungasari kalil nanŋi e nubqab. ³¹Yimqa e singila na gul anjamosiy ijo laŋ angro nanŋi qarinjritqa nanŋi sawa sawa kalil kere-tosib Qotei aqa segi tamo ungasari nami giltjnrej qaji nanŋi laŋ utru utruq dena koroinjrqab.”

Qayu qa yawo anjam dena ninŋi poingwas, diŋo bati jojomqo

³²Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “E na qayu qa yawo anjam ninŋi merngitqa dena poingwas. Qayu baŋga qalsim olo ñalguyoqnmqa ninŋi unsib qalieqab, seŋ aqa bati jojomqo. ³³Deqo kere kumbra kalil e na merngonum qaji endi brantimqa ninŋi unsibqa endegsib qalieoiye, ‘Bole, Kristus bqajqa bati jojomqo. A siranmeq di tigelejunu.’ ³⁴Ninŋi quiyee. E bole merngwai. Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nanŋi kalil moreŋosaisoqnbqqa kumbra kalil e na merngonum qaji endi brantelenqas. ³⁵Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Yesus aqa bqajqa bati tamo qujai bei qaliesai

³⁶Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ijo bqajqa bati tamo qujai bei qaliesai. Laŋ angro nanŋi qaliesai. E Qotei aqa Ijiri e segi deqo qaliesai. Ijo Abu a segi qalie. ³⁷Noa aqa bati qa tamo ungasari nanŋi kumbra yoqneq deqo kere e Tamo Angro bqajqa bati qa nanŋi kumbra degyoqnbqab. ³⁸Agi Noa aqa bati qa mandam ya maqosaisonaqa tamo nanŋi inggi uyoqnsib ya uyoqnsib uŋa baŋ ojelenjoqnsib sonabqa Noa a qobuŋ miligiq gilej. ³⁹Mandam ya maqosim nanŋi padaltnjrqaqqa di

nanŋi qaliesai. Nanŋi laŋa nanari sonabqa mandam ya maqosiq nanŋi kalil padaltnjrej. Deqo kere e Tamo Angro bqajqa bati qa tamo ungasari nanŋi nanari degsib sqab. ⁴⁰Tamo aiyel wau qujaiq dia inggi yagoqnbqqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas. ⁴¹Uŋa aiyel tal qujaiq dia saplaŋ gereiyooqnbqqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas. Deqa ninŋi geregere ŋam atiyee. ⁴²E nuŋgo Tamo Koba. E bati gembu bqajqa di ninŋi qaliesai. ⁴³Ninŋi are qaliyee. Bati gembu bajinŋ tamo bosim tal paratqas di tal lanja a qalieqasai. A nami qalieosiq qamu a ŋam atsiq sonaq qamu bajinŋ tamo bosiq tal paratqa yonaq unsiq wiyej qamu. ⁴⁴Deqo kere e Tamo Angro ijo bqajqa bati ninŋi qaliesai. E bosiy ninŋi pructŋgaim deqa ninŋi geregere ŋam atsib e qa tariŋosib soqniyee.”

Wau tamo bole ti wau tamo uge ti nanŋi deqa Yesus a yawo anjam marej

⁴⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Wau tamo yai a areqalo bole ti sosiqa gaigai wau bole yeqnu? Wau tamo di tal lanja a na endegsi minjqas, ‘Ni na ijo wau tamo kalil nanŋi geregere taqatnjroqnsimqa nanŋo inggi uyqajqa batioqnmqa inggi anainjroqnsim soqne.’ ⁴⁶Tamo di a wau tamo bole. Deqa tal lanja na a degsi minjsimqa sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim bosim wau kalil a na aqa wau tamo nami yej qaji di kalil keretsi soqnmqa a bosim unimqa wau tamo di a tulaŋ areboleboleiyqas. ⁴⁷Deqa ninŋi quiyee. E bole merngwai. Wau tamo di a wau bole yej deqa tal lanja na aqa inggi inggi kalil osim aqa baŋq di atim a na taqatoqnbqas. ⁴⁸Ariya wau tamo di a tamo uge qamu a endegsi are qalqas, ‘Ijo tamo koba a urur bqasai.’ ⁴⁹Degsi are qalsimqa tamo nanŋi koba na wauo qaji nanŋi laŋa laŋa kumbainjroqnbqas.

Osim wain uyo tamo qudei nanği jo-qsim koba na inği ti wain ti uyoqn-sibqa nanarioqnaq. ⁵⁰ Aqa tamo koba bqajqa bati a qaliesai. Deqa a kumbra degsim soqnmqqa aqa tamo koba brantouqjatosim unimqa a tulaņ prugugetqas. ⁵¹ Deqa aqa tamo koba a na wau tamo di ugeugeiyosim qalsim gisaņ tamo nanęo so sawaq waiyim aiqas. Sawa dia tamo nanği tulaņ akamkobayoqnsib pailoqn-sib nanęo jaqatiņ qa qalagei anjam atoqnaqas.”

Dunęenęe 10-pela nanęo yawo anjam

25 Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Qotei a tamo unęasari nanęo Mandor Koba sosiq nanği taqatnįreqnu kumbra di dunęenęe 10-pela nanęo anjam sa dego bul. E deqa ninęi saįņwai. Tamo bei a unęa baņ ojei. A unęa baņ ojqa sawaq gilqa laqnaqa dunęenęe 10-pela nanği di a ombla gilqa marsib nanęo segi segi lam osib walwelosi aisib gamq dia a qa tariņoqneq. ² Dunęenęe 5-pela nanği nanari. Dunęenęe 5-pela nanği powo ti. ³ Dunęenęe nanari nanęo lam miligiq dia ya kiņala segi soqnej. Deqa lam puloņeqnaqa osi aieb. Nanği lam ya bei o ti aiosai. ⁴ Ariya dunęenęe 5-pela nanği powo ti deqa nanği nanęo lam osibqa lam ya dego jalinaq di qamsib osi aieb. ⁵ Ariya tamo a unęa baņ ojqa sawaq urur gilosa. Deqa dunęenęe 10-pela nanği a qa gamq dia tariņosib sonabqa urnamnjrnaqa nęerenęeb.

⁶ “Nęerenęesonabqa qolo jige tamo qudei nanği maosib mareb, ‘Tamo unęa baņ ojqa qaji agi gileqnu. Deqa ninęi tigelosib walwelosib gamq dia a turoiye.’ ⁷ Onaqa dunęenęe 10-pela nanği tigelosib nanęo lam gereiyeb. ⁸ Gereiyosnsibqa dunęenęe nanari nanęo lam unnabqa puloņkiņalaej. Deqa nanği na dunęenęe powo ti nanği minjreb, ‘Ninęi lam ya kiņala egiye. Gago lam ya saiqo deqa mosoqa laqnu.’

⁹ Onaqa dunęenęe powo ti nanği na kamba minjreb, ‘Lam ya endi gago segi qa kere. Iga ti ninęi qa ti keresai. Deqa ninęi olo sunsib nunęo segi lam ya awaiyiye.’ ¹⁰ Onaqa dunęenęe nanari 5-pela nanği tigelosib lam ya awaiyqajqa sumeqnabqa tamo di a unęa baņ ojqa sawaq giloqnej. Gileqnaqa dunęenęe powo ti nanği nami nanęo lam gereiyosib soqneq deqa nanği na tamo di dauryosib unęa baņ ojqa sawaq gileb. Gilsib tal miligiq gilekrisib siraņ kabuteb.

¹¹ “Sokiņalaynaq dunęenęe nanari 5-pela nanği tal meq di brantosib maosib tamo di minjreb, ‘O Tamo Koba, iga bonum. Ni na siraņme waqtetgime.’ ¹² Onaqa a na kamba minjrej, ‘Ninęi quiye. E bole mernęwai. E ninęi qaliesai.’”

¹³ Yesus a na aqa anęro nanği yawo anjam degsi minjrsiqqa olo minjrej, “Deqa kere ninęi geregere nęam atsib soqniye. Di kiyaaq? Ijo bqajqa bati ninęi qaliesai deqa.”

Tamo kobaquja aqa kaņgal tamo nanği aqa silali taqatqajqa yawo anjam

¹⁴ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej “Qotei a tamo unęasari nanęo Mandor Koba sosiq nanği taqatnįreqnu. Kumbra di tamo kobaquja bei a sawa isaqa gilsiq di soqnej dego kere. A gilqa osiqa aqa kaņgal tamo nanği koroinjrsiqqa aqa silali nanği na taqatqajqa deqa nanęo baņq di uratetnįrej. ¹⁵ Aqa kaņgal tamo nanği wau yqa kere dego silali pupoiyosiqqa segi segi enjrej. Bei 5,000 kina yej. Bei 2,000 kina yej. Bei 1,000 kina yej. Osiqa a sawa isaqa gilsiq di soqnej. ¹⁶ Sonaqa kaņgal tamo 5,000 kina ej qaji a silali dena wauosiqqa olo 5,000 kina bei ej. ¹⁷ Kaņgal tamo 2,000 kina ej qaji a dego silali dena wauosiqqa olo 2,000 kina bei ej. ¹⁸ Ariya kaņgal tamo

1,000 kina ej qaji a silali dena wauosai. A silali di osi gilsiq mandamq di sub bogsiq sub miligiq di ulitonaq soqnej.

¹⁹“Bati olekoba yala koboonaqa tamo koba di a olo puluosi bosiq aqa kanqal tamo nanqi wauqa silali enjrej qaji nanqi metnjrej. Metnjrnaqa nanqi aqa areq bonabqa a na minjrej, ‘E nami silali enqem qaji dena waueb olo silali di osorbiye.’ ²⁰Onaqa kanqal tamo 5,000 kina ej qaji a na 5,000 kina bei olo osi bosiq aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, ni unime. Ino 5,000 kina nami ebem qaji dena wauonamqa olo 5,000 kina bei brantej agiende.’ ²¹Onaqa aqa tamo koba na minjej, ‘Ni kanqal tamo bolequja. Ni wau kiñala gegerere taqatonum deqa e na wau gargekoba olo ino banq di uratitqa ni na taqatoqnqam. Deqa ni bosim e ombla areboleboleigim sqom.’

²²“Onaqa kanqal tamo 2,000 kina ej qaji a bosiq aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, ni unime. Ino 2,000 kina ebem qaji dena wauonamqa olo 2,000 kina bei brantej agiende.’ ²³Onaqa aqa tamo koba na minjej, ‘Ni dego kanqal tamo bolequja. Ni wau kiñala gegerere taqatonum deqa e na wau gargekoba olo ino banq di uratitqa ni na taqatoqnqam. Deqa ni bosim e ombla areboleboleigim sqom.’

²⁴“Onaqa kanqal tamo 1,000 kina ej qaji a bosiq aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, ni que. E nami qalieem, ni tamo njirin ani. Tamo qudei nanqi ingi yageq nab melieqnaqa ni segi na otorosim uyeqnum. Tamo qudei nanqi saga yago breiyeq nab boleeqnaq ni segi na gei koroiyosim uyeqnum. ²⁵Deqa e ni qa ulaosim ino 1,000 kina ebem qaji di osi gilsimqa mandamq di sub bogsim sub miligiq di ulitonam soqnej agiende.’

²⁶“Onaqa aqa tamo koba na minjej, ‘Ni wau tamo uge. Ni lola ani. Ni nami qalieem, tamo qudei nanqi ingi yageq nab melieqnaqa e segi na otorosim

uyeqnum. Tamo qudei nanqi saga yago breiyeq nab boleeqnaq e segi na gei koroiyosim uyeqnum. Ni nami e qa degsim qalieem. ²⁷Deqa ni kiyaaq ijo silali di osi gilsim silali talq di atosai? Ni di atem qamu e bosimqa silali talq dena ijo silali aqa oto kobaqo qamu turtsim onum qamu.’ ²⁸Degsi minjsiq aqa kanqal tamo qudei nanqi minjrej, ‘Ninggi 1,000 kina di yayiosibqa kanqal tamo nami wauosiq 10,000 kina ejunu qaji di olo yiye. ²⁹Ninggi degyiye. Di kiyaaq? Tamo a wau gegerere taqatoqnqas di Qotei na wau gargekoba olo yimqa a na taqatoqnqas. Ariya tamo a wau gegerere taqatqasai di wau kiñala a na taqatejunu qaji di Qotei na olo yayimqa a laña sqas. A olo wau bei taqatqasai. ³⁰Deqa ninggi na kanqal tamo uge di qalaq di waiyibqa sawa ambruq di soqnem. Sawa dia nanqi akamkobayoqnsib pailoqnsib nanqo jaqatinq qa qalagei anjam atoqnqas.’ Tamo koba dena aqa kanqal tamo nanqi degsi minjrej.”

Mondonq Tamo Angro a bosim tamo ungasari kalil nanqi peginjrqas

³¹Yesus a na aqa angro nanqi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa olo anjam bei endegsi minjrej, “Mondonq e Tamo Angro ñam kobaquja oqai. Osiy Qotei aqa lañ angro kalil nanqi joqsiy olo mandamq aisiy ijo segi awo jaram kobaq di awesqai. ³²⁻³³Awesosiy lañ angro nanqi di qarinqnjritqa nanqi sawa sawa kalilq giloqnsib tamo ungasari kalil nanqi elenqosib joqsiy bosib ijo ulatamunq dia koroinjrqab. Yimqa e na tamo ungasari nanqi di peginjrsiy tamo bole nanqi ijo banq woq di atelenqosiy tamo uge nanqi ijo banq qonanq di atelenqai. Kaja nanqo mandor na kaja ti meme ti nanqi peginjreqnu dego kere. ³⁴Osiyqa tamo bole ijo banq woq di unub qaji nanqi endegsi minjrqai, ‘Ijo Abu a ninggi qa tulanq areboleboleiyqo. Nami a mandam ateq

bati deqa a nuᅅgo Mandor Koba sosim niᅅgi taqatᅅgwajqa marej. Deqa niᅅgi ijoq boiye. Babqa ijo Abu a nuᅅgo Mandor Koba sosim niᅅgi taqatᅅgwas. ³⁵Di kiyaaqa? E mambonaqa niᅅgi na e iᅅgi anaibeb. E ya qarbonaqa niᅅgi na e ya anaibeb. E yaᅅ tamo sonamqa niᅅgi na e osib nuᅅgo talq di geregereibeb. ³⁶E gara saiqoji sonamqa niᅅgi na gara tigetbeb. E maibonaqa niᅅgi na e taqatbeb. E tonto talq di sonamqa niᅅgi na bosib e gereibeb.’

³⁷“E na tamo bole ijo baᅅ woq di unub qaji naᅅgi degsi minjrqi. Minjritqa naᅅgi na kamba nenembqab, ‘O Tamo Koba, bati gembu ni mammonaqa iga na ni iᅅgi anaimem? Bati gembu ni ya qarmonaqa iga na ni ya anaimem?’ ³⁸Bati gembu ni yaᅅ tamo sonamqa iga na ni osim gago talq di geregereimem? Bati gembu ni gara saiqoji sonamqa iga na gara tigetmem? ³⁹Bati gembu ni maimonaaqa iga na ni taqatmem? Bati gembu ni tonto talq di sonamqa iga na bosim ni gereimem?’

⁴⁰“Naᅅgi na e degsib nenembibqa e na kamba minjrqi, ‘Niᅅgi quiye. E bole mernᅅwai. Niᅅgi na ijo was naᅅgi sougetejunub qaji geregereinjroqneb di agi niᅅgi e dego gereiboqneb.’

⁴¹“Ariya tamo uge ijo baᅅ qonaᅅq di unub qaji naᅅgi endegsi minjrqi, ‘Niᅅgi tamo tulaᅅ ugedamu. Deqa niᅅgi jaraiye. Jaraiosib aisib ᅅamyuo gaigai yuejunu qaji dia soqniye. Satan aqa laᅅ aᅅgro naᅅgi ti dia sqab. Naᅅgi dia sqajqa deqa Qotei a nami ᅅamyuo di gereiyej. ⁴²Deqa niᅅgi ᅅamyuo deq aiye. Di kiyaaqa? E mambonaqa niᅅgi na e iᅅgi anaibosai. E ya qarbonaqa niᅅgi na e ya anaibosai. ⁴³E yaᅅ tamo sonamqa niᅅgi na e osib nuᅅgo talq di geregereibosai. E gara saiqoji sonamqa niᅅgi na e taqatbosai. E tonto talq di sonamqa niᅅgi na bosib e gereibosai.’

⁴⁴“E na tamo uge ijo baᅅ qonaᅅq di unub qaji naᅅgi degsi minjritqa naᅅgi na kamba nenembqab, ‘O Tamo Koba, bati gembu ni mammej? Bati gembu ni ya qarmej? Bati gembu ni yaᅅ tamo soqnem? Bati gembu ni gara saiqoji soqnem? Bati gembu ni maimej? Bati gembu ni tonto talq di soqnem? O Tamo Koba, bati gembu ni degsi sonamqa iga ni numsim gereimosai?’

⁴⁵“Naᅅgi na e degsib nenembibqa e na kamba minjrqi, ‘Niᅅgi quiye. E bole mernᅅwai. Niᅅgi na ijo was naᅅgi sougetejunub qaji geregereinjro-saiioqneb di agi niᅅgi e dego gereibo-saiioqneb.’ ⁴⁶E na tamo uge ijo baᅅ qonaᅅq di unub qaji naᅅgi degsi minjrsiyqa naᅅgo awai uge enjrsiy breinjrit ᅅamyuoq aiqab. Dia naᅅgi bati gaigai jaqatiᅅ oqnsib sqab. Ariya tamo bole ijo baᅅ woq di unub qaji naᅅgi ᅅambile gaigai sqab.”

Atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti naᅅgi koroosib Yesus ojsib qalib moiqaᅅqa deqa qairoqneb

26 Yesus a na aqa aᅅgro naᅅgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa olo anjam bei endegsi minjrej, ²“Niᅅgi qalie, Juda naᅅgo yori bati koba jojomqo. Bati aiyel unu. Qotei a nami Israel naᅅgi Isip sawaq dia padalqa laqnaᅅqa eleᅅosiq aqaryainjrej. Iga deqa olo are qalqajqa bati agi jojomqo. Deqa yori bati di brantimqa Juda gate kokba naᅅgi na e Tamo Aᅅgro ojsib jeu tamo naᅅgo baᅅq di e atibqa naᅅgi na e ᅅamburbasq di lubib moiqaᅅ.” Yesus a na aqa aᅅgro naᅅgi degsi minjrej.

³Yori bati koba di jojomej deqa atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti naᅅgi gilsib atra tamo gate aqa ᅅam Kaiafas aqa talq di koroeb. ⁴Koroosib naᅅgi gisaᅅ anjam bei Yesus aqa jejamuq di gametqa maroqneb. Yim naᅅgi a ojsib qalib moiqaᅅqa deqa. ⁵Ariya naᅅgi en-

degsib maroqneb, “Iga yori bati qa Yesus ojqsasai. Ojqom di tamo ungasari nanği iga nugsib nriņosib qoto tigelo uge.”

**Uņa bei a goreņ quleq boledamu
Yesus aqa gateq di bilentej**

⁶Onaqa Yesus a Betani qureq gilsiqqa tamo bei nami jejamu yu na ugetej qaji aqa ñam Saimon aqa talq di soqnej. ⁷Sosiqqa inği uyeqnaqa uņa bei a goreņ quleq tulaņ boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji di jalinaq jigsiqqa osi bosiqqa Yesus aqa gateq di bilentej. ⁸Onaqa Yesus aqa anğro nanği uņa di aqa kumbra unsibqa nanği nriņosib segi segi maroqneb, “Uņa di a kiyaaqa goreņ di laņa ñanğuiyo?” ⁹A goreņ di osim tamo qudei enjrqo qamu silali kobaquja yonub qamu gilsim tamo inği inği saiqoji unub qaji nanği jeisi enjrqo qamu di kere.”

¹⁰Onaqa Yesus a nanğo areqalo di qalieosiqqa minjrej, “Niņği uņa di gulube yaib. A kumbra bole ebqo. ¹¹Tamo inği inği saiqoji unub qaji nanği bati gaigai niņği ti sqab. Ariya e bati gaigai niņği ti sqasai. ¹²E moiqai. Moiiitqa e subq atqab. Uņa a deqa are qalsiqqa namoqna ijo jejamuq di goreņ bilentsiqq dena ijo jejamu subq atqa gereiyetbqo. ¹³Niņği quiye. E bole merņgwai. Bunuqna ijo anjam maro tamo nanği sawa sawa kalilq dia ijo anjam bole mare mare laqnsibqa uņa endi ijo jejamuq di goreņ bilentqo qaji a qa are qaloqnsib maroqnqab.”

**Judas a Yesus osim atra tamo kokba
nanğo banq di atqajqa anjam qosej**

¹⁴Onaqa Judas Iskariot a tigelosiqqa atra tamo kokba nanğoq gilej. Judas a Yesus aqa anğro 12-pela nanği deqaji bei. ¹⁵A nanğoq gilsiqqa minjrej, “Niņği na awai kie ebibqa e Yesus osiy nuņgo banq di atqai?” Onaqa nanği na meniņ silali 30 yeb. ¹⁶Yonab a gilsiqqa a Yesus osim nanğo banq di atqajqa gam ñamoqnej.

**Yesus aqa anğro nanği koba
na yori bati aqa inği uyebe**

¹⁷Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantonaqa Yesus aqa anğro nanği na aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga merge. Iga aism tal qabia yori bati aqa inği inği gereiyetmonamqa ni inği uyqam?” ¹⁸Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niņği aisib qure ambleq dia tamo bei itqab. Itosib minjiye, ‘Tamo Koba a marqo, ‘Ijo bati jojomqo. Deqa e ijo anğro nanği koba na ino talq di awoosim yori bati aqa inği uyqom.’” ¹⁹Onaqa Yesus aqa anğro nanği qure miligiqq aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsi brantonab dauryosib inği inği kalil gereiyeleneb.

²⁰⁻²¹Onaqa bilaqtonaqa Yesus aqa anğro 12-pela nanği koba na aisib tal miligiqq gilsib awoosib inği uyoqnsibqa Yesus a nanği endegsi minjrej, “Niņği quiye. E bole merņgwai. Niņği ijo anğro 12-pela. Nuņgo ambleq dena ijo anğro bei tigelosimqa e ojsim jeu tamo nanğo banq di e atqas.” ²²Degsi minjrnmaq qusibqa nanği are tulaņ gulubeinjrnaqa segi segi Yesus nenemyoqneb, “O Tamo Koba, ni e qa kio maronum?” ²³Onaqa minjrej, “Anğro aqo ombla endego tabir qujaiq dia bem quiq di tuqtoqnsim uyeqnum anğro dena e ojsim jeu tamo nanğo banq di atqas. ²⁴Niņği quiye. E Tamo Anğro moiqai. Nami Qotei aqa anjam degsib neņğrenyeb unu. Deqa unğum. E anjam di dauryosiy moiqai. Ariya tamo e ojsim jeu tamo nanğo banq di atqas qaji a tulaņ padalougetqas. A nami ñambabosai qamu di kere.” ²⁵Onaqa Judas a segi na Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, ni e qa kio ubtsim maronum?” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Od. Anjam ağı ni na maronum.”

**Yesus na aqa anğro nañgi
bem ti wain ti enjrej**

²⁶ Osıq aqa anğro nañgi koba na inğı uyoqnsıbqa a Qotei pailıyosıqa bem bei osıq gıñgenyosıqa aqa anğro nañgi enjrsıqa endegsi minjrej, “Endi ijo jeyamu. Osib uyiye.” ²⁷ Osıq wain osıqa gambañq di bilentosıqa Qotei pailıyosıqa aqa anğro nañgi enjrsıqa minjrej, “Nıñgi kalil wain endi uyiye. ²⁸ Endi ijo leñ. Tamo uñgasari gargekoba nañgo une kobotetnjraqajqa deqa ijo leñ aısım Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di sıñgılatqas. ²⁹ Ariya nıñgi quıye. E wain endi olo uyqasai. Degsi gılsiy gılsiy mondoñ dıño bati qa ijo Abu a nungo Mandor Koba soqñimqa e nıñgi koba na awoosiy olo wain bunuj uyqai.”

³⁰ Yesus a na aqa anğro nañgi anjam degsi minjrsıqa nañgi koba na louosib koboonaqa tal uratosib Oliv manaq oqeb.

**Yesus na aqa anğro nañgi minjrej,
“Nıñgi kalil e uratbosib jaraiqab.”**

³¹ Nañgi manaq oqoqnsıbqa Yesus na minjrej, “Qolo qujai endeqa nıñgi kalil ijo ñam ulontosib e uratbosib jaraiqab. Nungo kumbra deqa Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘E na kaja nañgo mandor qalitqa kaja nañgi segi segi jaraiqab.’ Qotei aqa anjam nami degsib nengrenyeb. ³² Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelosiy nıñgi qa namoosiy Galili sawaq gilitqa nıñgi bunuqna e daurbosib dia e itbqab.” ³³ Onaqa Pita na minjej, “Anğro kalil nañgi ino ñam ulontosib jaraiqab e segi ino ñam ulontqasai.” ³⁴ Onaqa Yesus na minjej, “Ni que. E bole mermqai. Qolo qujai endeqa tuwe anjamosaisoqñimqa ni gısañoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’” ³⁵ Onaqa Pita a tulañ saidosıq minjej, “Sai. E ni ombla moiqa marımqa uñgum e ino ñam ulıtqasai bolesai.” On-

aqa Yesus aqa anğro kalil nañgi anjam qujai di minjoqneb.

**Yesus a nañu agu Getsemane
dia aqa Abu pailıyej**

³⁶ Ariya nañgi koba na walwelosib manaq oqsib nañu agu beiq di branteb. Nañu agu di aqa ñam Getsemane. Dia brantosib Yesus na aqa anğro nañgi minjrej, “Nıñgi endia awesoqniye. E kiñala sasalosiy ijo Abu pailıyosiy bqai.”

³⁷ Degsi minjrsıqa aqa anğro qalub agi Sebedi aqa njiri aiyel nañgi Pita koba na joqsıqa pailıyqajqa sasalej. Sasalosıqa pailıyoqnsıqa a are tulañ gulubekobaiyej.

³⁸ Osıqa aqa anğro qalub nañgi minjrej, “E are tulañ gulubekobaibqo. Gulube dena e moiepratonum. Deqa nıñgi e ombla endia sosımqa ñam atoqniye.”

³⁹ Degsi minjrsıqa olo kiñala sasalosıqa mandamq di ñam quosıqa Qotei pailıyosıq minjej, “O ijo Abu, gam bei soqñimqa ni na marımqa gulube endi e qa baiq.” Degsi pailıyosıqa olo urur are qalsıq endegsi pailıyej, “Uñgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosım ye.”

⁴⁰ Yesus a degsi Qotei pailıyosıqa olo tigelosıqa aqa anğro nañgo areq aısıq unjrej nañgi are gulube na ñereñesoqneb. Deqa Yesus na Pita minjej, “Nıñgi e ombla na ñam sokiñalayqa keresai e? ⁴¹ Nıñgi ñereñaib. Nıñgi ñam sosib pailıyoqniye. Amqa gulube bei nungoq bqas dena nıñgi uneq waıngwasai. Bole, nungo areqalo kalil e daurbqajqa unu. Ariya nıñgi segi gulube di oqajqa sıngıla saiqojı.”

⁴² Degsi minjrsıqa olo puluosi sasalosıq endegsi Qotei pailıyej, “O ijo Abu, e na gulube endi uratqa gam bei saıamqa uñgum ni ino segi areqalo dauryosım marımqa e gulube endi oqai.”

⁴³ Degsi pailıyosıq bosıqa aqa anğro qalub nañgi urñamnjrnaqa ñereñesonab unjrej. ⁴⁴ Unjrsıqa olo nañgi uratnjrsıq

puluosi gilsiq aqa anjam nami pailyej qaji degsi olo pailyej.

⁴⁵ Ariya Yesus a pailyo koboonaqa a olo tigelosiqqa aqa angro nanjo areq aisiq minjrej, “Ningi aqaratosib gegerere njerenejunub e? Uŋgum. Bati koboqo. Ningi nam atsib uniye. E Tamo Angro ojsib une tamo nanjo banq di atqajqa bati agi bqo. ⁴⁶ Ningi tigelab gilqom. Tamo e ojsim jeu tamo nanjo banq di atqajqa agi brantqo.”

Judas na Yesus osiq jeu tamo nanjo banq di atej

⁴⁷ Onaqa Yesus aqa angro 12-pela nanji deqaji bei agi Judas a na qaja tamo gargakoba nanji sebru ti torom ti elejonab joqsiqua Yesus aqa areq di branteb. Atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nanji na nanji qarijnrnab Yesus ojqa beb. ⁴⁸ Tamo Yesus ojsim jeu tamo nanjo banq di atqas qaji a nami nanji ti anjam gereiyosib minjrej, “E na tamo kundoqyqai agide. A ojsib osib giliye.” ⁴⁹ Onaqa Judas a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba, kaiye.” Degsi minjsiq kundoqyej. ⁵⁰ Kundoqyonaqa Yesus na minjej, “O was, ni kiyaaq bonum?” Degsi minjnaqa qaja tamo nanji brantosib ban waiyosib Yesus ojob.

⁵¹ Onaqa Yesus aqa angro bei na aqa sebru osiqqa atra tamo gate aqa kanjal tamo bei gateq di qalqajqa waiyej grotosiqqa dabkala segi gentetej. ⁵² Onaqa Yesus na aqa angro di minjej, “Ino sebru olo ate. Tamo bei na tamo bei sebru na qalqas di a kamba sebru na qalib moiqas. ⁵³ E na ijo Abu minjitqa a na lan angro 72,000 nanji qarijnrnimqa bosib e aqaryaibqa kere. Ni deqa qaliesai kio? ⁵⁴ Ariya e degsi ijo Abu minjqasai. Deqa aqa anjam bei nami nengrenyejeb qaji di aqa damu brantqas. Agi nami endegsib nengrenyejeb, ‘Kristus a moiqas.’”

⁵⁵ Yesus a na aqa angro di degsi minjsiqqa olo qaja tamo nanji minjrej, “E leŋ ojo tamo deqa kio ningi sebru ti torom ti elejosib e ojqa bonub? E bati gaigai atra tal miligiq dia ningi koba na sosimqa tamo ungasari nanji Qotei aqa anjam minjroqnem bati deqa ningi yala ban waiysib e ojosai. ⁵⁶ Ningi kumbra di yeb deqa Qotei aqa medabu o tamo nanjo anjam nami nengrenyeleŋeb qaji di aqa damu agi brantqo.” Yesus a nanji degsi minjrnaqa aqa angro kalil nanji a uratosib jaraieb.

Atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nanji Yesus aqa jejamuq di anjam qamqajqa deqa koroeb

⁵⁷ Onaqa qaja tamo nanji na Yesus osib atra tamo gate aqa nam Kaiafas aqa talq osi gileb. Osi gilsib Juda gate kokba ti dal anjam qalie tamo nanji ti kalil koroesonab nanjo ulatamuq dia tigelteb. ⁵⁸ Ariya nanji Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq na Yesus dauryosiq uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiq nanji Yesus kieryib unqajqa deqa qaja tamo qudeji nango ambleq di awesoqnej.

⁵⁹ Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nanji kalil koroosibqa Yesus aqa jejamuq di anjam kie qamsib dena a qalib moiqajqa deqa qairoqneb. ⁶⁰ Anjam namonab namonab ugeinjrej. Nanji Yesus aqa une bei itosai. Deqa nanji na tamo gargakoba metnjrnab bosib gisa gisaŋ anjam Yesus aqa jejamuq di qameleŋoqneb. Ariya nanji degyeqnabqa nango ambleq dena tamo aiyel tigelosibqa Yesus aqa jejamu laŋa gisaŋyosib mareb, ⁶¹ “Yesus a endegsi marnaq iga quem, ‘E Qotei aqa atra tal kobaquja endi kongrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqa kere.’”

⁶² Onaqa atra tamo gate a nanjo anjam di qusiqa a tigelosiqqa Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “Tamo nanji di anjam

gargekoba ni qa mareq nub. Di ni kamba anjam bei marqasai e?"⁶³ Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai. Deqa atra tamo gate na olo nene-myej, "Qotei nambile gaigai unu qaji aqa n̄am na e ni nenemm qai, ni Kristus e? Ni Qotei aqa Ijiri e? Ni e merbe."

⁶⁴ Onaqa Yesus na minnej, "Od. Anjam agi ni na maronum di kere. Ni que. E ni merm qai. Bunuqna e Tamo Anjro laŋ qureq oqsij Qotei singila koba ti unu qaji aqa baŋ woq di awesosij olo laŋbiq na boqnit niŋgi e nubqab."⁶⁵ Onaqa atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulaŋ minjin oqetonaqa aqa segi gara jugo bumbranjosiq marej, "Aqa une agi a segi babtqo iga quonum. Deqa kiyqa tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas? Aqa misilij anjam agi niŋgi quonub."⁶⁶ Deqa niŋgi kiersib marqab?" Onaqa naŋgi kalil mareb, "A bole une ti. Deqa qalib moiem."

⁶⁷⁻⁶⁸ Naŋgi kalil degsib marnabqa naŋgo ambleq dena tamo qudei naŋgi tigelosib Yesus aqa ulatamuq di miselyoqnsib baŋ na qaloqneb. Osib aqa n̄amdamu gara na qosetosib ula poŋyoqnsib minjoqneb, "Ni Kristus amqa ni ubtsim mare, yai na ni lumqo?"

Pita a gisaŋoqalubtosiq marej, "E Yesus qaliesai."

⁶⁹ Ariya Pita a tal meq di awesonaqa kaŋgal uŋa bei na aqa areq bosiq minnej, "Ni dego Yesus Galili qaji aqa anjro bei. Ni nami a dauryis laqnem."⁷⁰ Onaqa Pita a tamo kalil naŋgo n̄amgalaq dia tulaŋ saidosiq uŋa di minnej, "Ni anjam merbonum di e qaliesai."⁷¹ Degsi minjsiq tigelosiq tal qala beiq gilsiq di soqnej. Sonaqa kaŋgal uŋa bei na olo Pita unsiqa tamo naŋgi Pita aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej, "Tamo di a dego Yesus Nasaret qaji aqa anjro bei. A nami Yesus dauryis laqnej."⁷² Onaqa Pita a olo tulaŋ saidosiq marej, "E tamo

di qaliesai bolesai. E bole maronum."⁷³ Olo kiŋala soboleiyonaq tamo qudei jojom di tigelesoqneb qaji naŋgi Pita aqa areq bosib minjeb, "Iga ino anjam maro na qalieonum, ni Galili qaji tamo. Dena iga poigwo, ni Yesus aqa anjro bei."⁷⁴ Onaqa Pita a olo tulaŋ singila na saidosiq marej, "E tamo di qaliesai bolesai. E bole maronum. E gisaŋot Qotei na e lubem." A degsi marnaqa tuwe anjamej.⁷⁵ Tuwe anjamaŋaqa Pita a qusiqa anjam nami Yesus na minnej qaji, "Tuwe anjamosaisoqnmqna ni gisaŋoqalubtsim marqam, 'E Yesus qaliesai,'" anjam deqa olo are qalsiq poiyonaqa oqedosiq tulaŋ akamugetej.

Naŋgi Yesus osib Pailat aqa baŋq di ateb

27¹⁻² Onaqa nobqolo malu qameqnaq atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti naŋgi kalil koroesosibqa Yesus qalib moiqajqa anjam keretoqneb. Anjam kereonaq naŋgi Yesus aqa baŋ ton-tetosib osi gilsib Rom naŋgo Tamo Koba Pailat aqa baŋq di ateb.

Judas a aqa segi jejamu qalsiq moiiej

³⁻⁴ Ariya atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti naŋgi anjam keretosib Yesus qalqajqa marnabqa Judas a qusiqa olo areqalo bei osiq naŋgo areq bosiq minjrej, "E une kobaquja yonum. Tamo e nuŋgo baŋq di atonum qaji di a une saiqoji. Niŋgi a laja qalsib moiqtqab. Deqa meniŋ silali 30 niŋgi na ebeb qaji endi olo oiye." Degsi minjraŋaqa naŋgi na kamba minjeb, "Di ino segi une. Silali di olo iga egaim. Di ni ame."⁵ Onaqa Judas a silali di olo osi gilsiq atra tal meq di breiyosiq aisiq a segi na aqa kakoroq di sil waiysiq gainosiq moiiej.

⁶ Onaqa atra tamo kokba naŋgi atra tal meq gilsib silali Judas na breiyej qaji di unsib mareb, "Silali endi tamo qalim moiqajqa aqa awai. Deqa iga silali endi

atra tal aqa silali ti turtqasai.”⁷ Nanġi degsib marsibqa silali di olo osib web gereiyo qaji tamo bei aqa mandam taqal bei awaiyeb. Yauġ tamo nanġi moreño-qnibqa mandam dia subq ateleñoqnaqja deqa awaiyeb.⁸ Silali dena mandam taqal di awaiyeb deqa aqa ñam “Leġ Aio Qaji Mandam” degsib ñam waiyeb. Bini tamo nanġi ñam degsib mareqnu. ⁹⁻¹⁰Nanġi degyeb deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Jeremaia a nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “Israel tamo unġasari nanġi Kristus aqa jejamu qalib moiqaqja aqa awai meniġ silali 30 atqab. Amqa silali di osib web gereiyo qaji tamo bei aqa mandam taqal bei awaiyqab. Tamo Koba Qotei a na anjam degsi merbqo.” Jere-maia a nami degsi marej.

Pailat a na Yesus nenemyej, “Ni Juda nanġo Mandor Koba e?”

¹¹Onaqa nanġi Yesus osib Pailat aqa ulatamuq dia tigeltanabqa Pailat na nenemyej, “Ni Juda nanġo Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na minnej, “Od. Anjam agi ni na maronum di kere.” ¹²Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nanġi Yesus aqa anjam di qusib nanġi minjiġ oqetnjrnaqa Yesus gisanjoqnsib aqa jejamuq di anjam gargekoba qameleño-qne. Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei kamba yala marosai. ¹³Deqa Pailat na olo Yesus nenemyej, “Nanġi anjam gargekoba ino jejamuq di qamelenqnu. Di ni queqnum e?” ¹⁴Onaqa Yesus a kamba anjam bei marosai. Deqa Pailat a tulaġ prugugetej.

Pailat a nanġi Yesus ġamburbasq di qamqajqa minjrej

¹⁵Pailat aqa kumbra agiende. Wausau gaigai Juda nanġo yori bati koba brant-qnimqa Juda tamo qudei nanġi tonto talq di soqniqbqa Juda nanġi na bei aqa ñam maroqniqbqa Pailat na uratoqnim

giloqnaqas. ¹⁶Ariya bati di Juda tamo bei aqa ñam Barabas a tonto talq di atnab soqnej. A leġ ojo tamo. ¹⁷Deqa tamo unġasari kalil nanġi Pailat aqa areq di koroonabqa a na nenemnjrej, “E Juda tamo yai tonto talq dena uratsiy enġwai? E Barabas uratsiy enġwai kio Yesus agi niġi Kristus qa mareqnu qaji a uratsiy enġwai kio? Niġi na merbiye.” ¹⁸Pailat a nanġi degsi minjrej. Di kiyaaq? A qalieej, atra tamo kokba nanġi Yesus qa are tulaġ minjiġ oqetnjrnaqa deqa ojsib Pailat aqa banq di ateb. ¹⁹Ariya Pailat a une pegiyo qaji awo jaramq di aweson-aqa aqa ġauqali na anjam bei pepa mutu kiñalaq di nenġrenyosiq Pailat aqaq qar-iġnej. A endegsi nenġrenyej, “Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji. Deqa ni a kumbra uge bei yaim. Qolo e ġeio-bilqeiosim Yesus unonum. Deqa e are tulaġ gulubekobaibqo.”

²⁰Ariya atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nanġi na tamo unġasari kalil nanġo areqalo tigeltetnjreb. Nanġi na Pailat minjibqa a na Barabas uratsim enjrsim Yesus osim qalim moiqaqja deqa nanġo areqalo tigeltetnjreb. ²¹Onaqa Pailat na olo tamo unġasari nanġi nenemnjrej, “Juda tamo aiyel tonto talq di unub. E tamo yai uratsiy enġwai? Niġi na merbiye.” Onaqa nanġi na kamba minjeb, “Ni Barabas uratsi ege.” ²²Onaqa Pailat na olo minjrej, “E na niġi Barabas enġwajqa merbonub. Deqa e Yesus kieryqai? Agi niġi a qa mareqnu. ‘A Kristus.’” Onaqa nanġi kalil murqumyosib minjeb, “Ni Yesus osim ġamburbasq di qame.” ²³Onaqa minjrej, “Kiyaaq Yesus qalit moiqaq? A une kie yqo deqa a ġamburbasq di qamqai?” Degsi minjrnaqa nanġi olo tulaġ koba murqumyoqnsib waiġyoqnsib minjoqne, “Ni a ġamburbasq di qame.” ²⁴Nanġi Pailat degsib waiġyosib minjnbqa a qusiqa endegsi poiyej, “Tamo unġasari nanġi ijo anjam quetbqasai.

E nanği saidnırqai di nanği nırinösib qoto tigelqab.” Pailat a degsi poiyej deqa a tamo unğasari nanğo ulatamuq dia ya bei tabırq di qamsıqa ya dena aqa bañ yansosıqa minjrej, “Yesus a moıqas di nunğo une. Ijo une sai.”²⁵ On-aqa tamo unğasari nanği na minjeb, “Di kere. Unğum. Yesus a moıqas di gago une na moıqas. Gago anğro nanği dego une di o ti sqab.”²⁶ Nanği Pailat degsib minjnabqa a nanğo anjam di dauryosıqa Barabas tonto talq dena oqeç at-sıqa nanği enjrej. Osıqa olo Yesus osıq qaja tamo nanğo bañq di at-sıqa minjrej, “Nıngi Yesus bu toqon na kumbainyiye.” Degsi minjrnaqa nanği na Yesus osıb kumbainyeb. Kumbainysıb koboonaqa Pailat na olo minjrej, “Nıngi na Yesus namburbasq di qamqajqa osıb giliye.”

Qaja tamo nanği na Yesus misilınyosıb gısan na bınyıoqneb

²⁷ Osıqa nanği qarınjrnaqa nanği Yesus osıb Rom nanğo tal kobaquaja osi gıleb. Osi gılsıb qaja tamo kalil nanği metjnab bosıb tal dia koroeb.²⁸ Koroosıb Yesus aqa gara jugo qaji di piqte-tosıb gara jugo olekoba lent mandor kokba nanği gaıgai jıgeqnuq deqaji bei osıb Yesus jıgeteb.²⁹ Osıb sil luwit osıb lulumosıb sil dena mandor kokba nanğo gate tatal bul gereıysıb aqa gateq di atetosıb sıngıla na teqıyeb. Osıb bu toqon kanerjo osıb aqa bañ woq di yonab a mandor koba bul ojsıq tıgelesoqnej. Yesus a segi qa mandor koba maroqnej deqa nanği na kumbra degyeb. Osıb aqa areq di sınga pulutosıb a misilınyosıb gısan na bınyıosıb minjoqneb, “O Juda nanğo Mandor Koba, kaiye.”³⁰ Degsıb Yesus minjoqnsıb bu toqon esoqnej qaji di tatruiysıb dena aqa gateq di qaloqnsıb miselyoqneb.³¹ Nanği degsıb Yesus misilınyosıb koboonaqa gara lent di piqte-tosıb aqa segi gara jugo qaji di olo jıge-

tosıb aqa qawarq di aqa segi namburbas atetosıb a bañ ojsıb qamqajqa osi gıleb.

Nanği Yesus osi gılsıb namburbasq di qameb

³² A osi gıloqnsıbqa gamq dia tamo bei walwelosıq aieqnaqa a turosıb ojsıb Yesus aqa qawarq dena namburbas yaiyosıb tamo di yonabqa a kamba qoboıyosıqa Yesus gam na dauryosıq gıloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji.³³ Nanği Yesus osi gılsıb sawa agu kınala aqa ñam Gılğota di branteb. Nam di aqa damu, “Tamo gate tanu.”³⁴ Di brantosıb qaja tamo nanği na wain ya ti kıl aqa ya isa koba de ti bulyosıb Yesus anaiyonab uyo oneıyonaq ugeıyonaq uratej.³⁵ Onaqa qaja tamo nanği na Yesus osıb namburbasq di qameb. Qamsıb Yesus aqa gara eleñqa marsıb gılteleñeb. Gılteleñosıb menıñ silalı alañeb. Tamo yai aqa menıñ na buñnrqas a na gara oqas. Degsıb marsıb menıñ silalı alañosıb gara eleñeb.³⁶ Ariya Yesus a namburbas goge di gainesonaaqa qaja tamo nanği namburbas utruq dia awoosıb Yesus taqatesoqneb.³⁷ Osıb ñam sarqei bei osıb quraq di anjam endegsıb nenğrenyeb, “Tamo endi Yesus. A Juda nanğo Mandor Koba.” Degsıb nenğrenyosıb ñam sarqei di osıb Yesus aqa namburbas mutu gogeç di qameb. Osıb mareb, “Yesus aqa une ağı a marqo, ‘E Juda nanğo Mandor Koba.’ A degsi marqo deqa anjam di ağı namburbas mutu gogeç di qamonum.”

³⁸ Bati deqa bajın tamo aıyel dego namburbasq di gaintnrısıb ñumeb. Bei Yesus aqa bañ woq di qameb. Bei Yesus aqa bañ qonañq di qameb.³⁹ Ariya Yesus a namburbas goge di gainesonaaqa tamo unğasari nanği aqa ulatamuq dena walwelosıb gıle beoqnsıb a misilınyoqnsıbqa gate gainyoqnsıb minjoqneb,⁴⁰ “Ni nami marem, ‘E atra tal koba kongron-tosıyqa bati qalub qa olo tıgeltqai.’ Ni

degsi marem. Deqa ni ino segi jejamu aqaryaiye. Ni Qotei aqa Ŋiri boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas uratosim mandamq aie.”⁴¹⁻⁴² Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanġi ti Juda gate kokba ti nanġi dego Yesus degsib misilijyoqneb. Osib segi segi maroqneb, “A na tamo uŋgasari gargekoba aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. A Israel nanġo Mandor Koba boleamqa a na aqa segi jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas uratosim mandamq aiimqa iga unsim marqom, ‘Bole.’⁴³ A segi mareqnu, ‘E Qotei qa ijo areqalo singilatejunum. E segi Qotei aqa Ŋiri.’ Aqa anjam di boleamqa Qotei na a aqaryaiyim ŋamburbas uratosim mandamq aiem.”⁴⁴ Onaqa bajij tamo aiyel Yesus aqa areq di gaintnjreb qaji nanġi dego Yesus degsib misilij anjam minjoqneb.

Yesus a moiej

⁴⁵ Ariya qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi sonaq gilsiq seŋ bati 3 onaq bilaqtej. ⁴⁶ Onaqa Yesus a tulaŋ koba leleŋsiq marej, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo Qotei, O ijo Qotei. Ni kiyaaqa e qoreibonum?”⁴⁷ Onaqa tamo qudei Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji nanġi aqa anjam di qusib mareb, “Ninġi quiyee. A Elaija meteqnu.”⁴⁸ Degsi marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara ŋeŋġi bei osiq wain isa kobaq di tuqtosiqa soruq di qosisiqa osi bosiqqa Yesus anaiyqajqa soqtosiqa aqa medabuq di atej. ⁴⁹ Onaqa tamo qudei nanġi mareb, “Iga mati tariŋosim koqyesqom. Elaija a bosim Yesus ŋamburbasq dena osim mandamq atqas kio?”⁵⁰ Nanġi degsib marsib tariŋosi sonabqa Yesus a olo tulaŋ koba leleŋsiqa mondor titosiqa aqa ŋambile uratosiq moiej.

⁵¹ Onaqa bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gainesoqnej

qaji a goge na braŋosiq aisiq poaiyelej. Onaqa mimiŋ kobaquja dego dosiq mandam reŋġinyonaqa meniŋ kokba paraparaeleŋeb. ⁵²⁻⁵³ Onaqa bati deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari gargekoba nami moreŋeb qaji nanġo sub waqeleŋonabqa nanġi olo subq na tigeleb. Ariya bunuqna Yesus a dego subq na tigelonaqa tamo uŋgasari nanġi di Qotei aqa qure koba miligiq gilnabqa tamo uŋgasari gargekoba nanġi na unjreb. ⁵⁴ Ariya qaja tamo nanġi ŋamburbasq dia Yesus taqatesoqneb qaji nanġo gate koba ombla na mimiŋ dosiq mandam reŋġinyonaq meniŋ kokba paraparaeleŋonab unsibqa nanġi tulaŋ ulaugetosib mareb, “Bole. Tamo endi a Qotei aqa Ŋiri.”

⁵⁵⁻⁵⁶ Ariya Yesus a ŋamburbasq di moinaqa uŋgasari qudei nanġi isaq di tigelesosib Yesus koqyesoqneb. Bei Maria Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems wo Josep wo nanġo ani. Ariya uŋa bei Sebedi aqa ŋiri aiyel nanġo ani. Yesus a nami Galili sawaq di sonaqa uŋgasari nanġi di a daurysib laqnsib kaŋgalyoqneb. Bunuqna Yesus a Galili sawa uratosiqa a na nanġi joqsiqa koba na Jerusalem beleŋeb.

Josep a bosiq Yesus aqa jejamu osi gilsiq subq atej

⁵⁷⁻⁵⁸ Onaqa bilaqtonaqa ŋoro tamo bei aqa ŋam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Arimatea qure qaji. A dego Yesus daurys laqnej qaji. Deqa a Pailat aqa talq gilsiq nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” Onaqa Pailat na odyosiqa aqa qaja tamo qudei nanġi minjrej, “Ninġi Yesus aqa jejamu osib Josep yiye.”⁵⁹⁻⁶⁰ Onaqa qaja tamo nanġi di Yesus aqa jejamu ŋamburbasq dena osib Josep yonabqa a na osi gilsiq gara qat omu na dalaosiq aqa segi sub bunuj nami meniŋ miligiq

di gereiyey qaji dia atej. Atsiqa meniñ kobaquja belbeltosiq sub me getentosiqqa olo aiej. ⁶¹Onaqa Maria Makdala qure qaji nanği Maria bei wo bosib Josep na Yesus atej qaji sub areq dia awoosib taqatesoqneb.

Qaja tamo nanği sub me taqatesoqneb

⁶²Ariya Juda nango yori bati brantqa laqnaqa yori bati aqa inği inği kalil gereiyosib atnab soqnej. Deqa atra tamo kokba ti Farisi nanği ti Pailat aqa talq gilsib minjeb, ⁶³“O Tamo Koba, Yesus a gisañ tamo. Deqa a moisosaisosiqqa endegsi marnaq iga quem, ‘Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.’ A degsi marnaq quem. ⁶⁴Deqa ni na ino qaja tamo qudei qarinqrimqqa nanği gilsib sub me geregere getentosib taqatesoqnibqa bati qalub koboqas. Ni degye. Ni degyqasai di Yesus aqa anğro nanği gilsib aqa jejamu bajinosib gisañosib tamo unğasari nanği minjraqab, ‘Yesus a subq na tigelqo.’ Yimqa nango gisañ anjam di tulañ kobaosim Yesus aqa gisañ anjam nami marej qaji di tulañ bunyqas.” ⁶⁵Onaqa Pailat na minjrej, “Di kere. Niñgi segi na qaja tamo qudei joqsib gilibqa nanği na sub me geregere getentosib taqatesqab.” ⁶⁶Pailat a nanği degsi minjrnaqa nanği na qaja tamo qudei nanği joqsib gilsib minjreb, “Niñgi na sub me geregere taqatesoqniye.” Degsib minjrsib meniñ kobaquja nami sub me getentesoqnej qaji di olo geregere siñgilatosib sub meq di saga waiyeb. Tamo qudei nanği na Yesus aqa jejamu bajinqa bosib saga taqal atibqa nanği bunuqna bosib saga unqab. Dena nanği poinjrqa, nanği Yesus bajinonub. Deqa osib saga waiyeb.

Yesus a olo subq na tigelej

28 Yori bati koboonaqa nebeonaq nobqolo ambru Maria Makdala

qure qaji nanği Maria bei wo tigelosib Yesus aqa sub unqajqa gileb. ²Nanği gileqnaqqa Tamo Koba Qotei aqa lañ anğro bei lañ goge dena aisiqa meniñ kobaquja sub me getentesoqnej qaji di belbeltosiq qalaq di atsiqa meniñ quraq di awesoqnej. Awesonaqa mimiñ kobaquja dej. ³Lañ anğro di aqa ulatamu kola minjal bul tulañ minjalo. Aqa gara lañbi bul tulañ qat. ⁴Onaqa qaja tamo nanği sub me taqatesoqneb qaji nanği na lañ anğro di unsibqa nanği tulañ ulaugetosib gindagindañosib mandamq di ululonjosib tamo moreño bul tindañosoqneb.

⁵Ariya uña aiyel nanği gilsib subq di brantosib lañ anğro di itonabqa a na minjrej, “Niñgi ulaaib. E qalie, niñgi Yesus ñamburbasq di qameb qaji a qa ñameqnuq. ⁶A endi sosai. A subq na tigelqo. Agi a nami niñgi endegsi merngej, ‘E subq na tigelqai.’ Deqa niñgi aiyel bosib sub miligi uniye. A ñeioteb qaji lume agi unu. ⁷Niñgi unsibqa olo puluosib gurgur ti aisib Yesus aqa anğro nanği endegsib minjriye, ‘Yesus a subq na tigelqo. Tigelosiq niñgi qa namoosiq Galili sawaq gilqo. Niñgi dego Galili sawaq gilsib dia a itqab.’ O uña aiyel, e niñgi anjam di mernğwa bonum.” Lañ anğro na uña aiyel di nanği degsi minjrej.

⁸Onaqa uña aiyel nanği di tulañ ulaugeteb. Osib nanği olo arebolebolein-jrej. Deqa nanği subq dena olo puluosib gurgur ti aisib lañ anğro na anjam minjrej qaji di Yesus aqa anğro nanği minjraqajqa aieb. ⁹Nanği aiyel aieqnaqqa gamq dia Yesus a segi nanği aiyel tur-osiqqa minjrej, “O kaiye.” Degsi minjrnaqa nanği aiyel aqa areq bosibqa aqa siñga ojsib a biñiyeb. ¹⁰Onaqa Yesus na minjrej, “Niñgi ulaaib. Niñgi aisib ijo was nanği endegsib minjriye, ‘Niñgi Galili sawaq giliye. Gilsib dia niñgi Yesus itqab.’”

Qaja tamo nanjo gisanj anjam

¹¹ Ariya uña aiyel aieqnaqqa qaja tamo sub taqatesoqneq qaji nanji tigelosib qure miligiq aieb. Aisib kumbra kalil subq di brantonaq uneb qaji di atra tamo kokba nanji sainjreb. ¹² Sainjrnab qusibqa Juda gate kokba kalil nanji metnjrnab bosib koroeb. Koroosib qaja tamo nanji di silali kobaquja enjrsib anjam endegsib keretosib minjreb, ¹³ “Ninji na tamo ungasari nanji anjam endegsib minjroqniye, ‘Iga sub taqatsim nreñesonamqa Yesus aqa angro nanji qolo bosib subq dena Yesus aqa jejamu bajinosib jaraieb.’ Ninji na anjam degsib tamo ungasari nanji minjroqniye. ¹⁴ Pailat a nunjo anjam di qusim ninji qa njirinamqa iga na aqa are olo latetosim anjam gereiynamqa a ninji gulube bei enjwasai.” ¹⁵ Onaqa qaja tamo nanji silali di osib atra tamo kokba nanjo anjam di dauryosib Yesus aqa angro nanji na aqa jejamu subq dena bajineb anjam di mare mare laqnaqqa anjam di tulanj kobaonaqa Juda tamo ungasari tulanj gargekoba nanji quelejosib maroqneq agi bini maroqnsib unub.

Yesus na aqa angro nanji aqa anjam osib tamo ungasari nanji minjroqnsib laqajqa deqa wau enjrej

¹⁶ Onaqa Yesus aqa angro 11-pela nanji Galili sawaq gilsib mana bei Yesus a nami nanji deq oqwajqa minjrej qaji deq oqeb. ¹⁷ Oqsib dia Yesus itosib a binjyosib aqa ñam soqteb. Ariya nanji qudei areqalo aiyeltosib mareb, “Di Yesus bole kio sai kio?” ¹⁸ Ariya Yesus a nanjo areq gilsiqqa minjrej, “E na mandam ti lanj ti taqatqajqa deqa ijo Abu na singila kalil ijo banj di atqo. ¹⁹ Deqa ninji walwelosib sawa sawa kalil keretoqnsibqa tamo ungasari kalil nanji ijo anjam minjroqnsib laqniye. Minjroqnsibqa nanji ijo anjam quoqnsib dauryoqnsibqa ijo segi angro bole sqab. Deqa ninji na ijo Abu aqa ñam na ti e Qotei aqa Njiri ijo segi ñam na ti Qotei aqa Mondor Bole aqa ñam na ti nanji yansnjroqniye. ²⁰ O ijo angro, anjam kalil e nami ninji merngoqnem qaji di ninji walwelosib tamo ungasari nanji minjroqnsib laqniye. Laqnsibqa nanji quoqnsib dauryoqnaq. Ninji segi sosib wauoqnaq edegaib. E bati gaigai ninji koba na wauoqnsiy sqai. Degsim soqnim soqnim dijo bati brantqas.”

MAK

Jon yansnjro qaji a na tamo ungasari nangi anjam palontosiq minjroqnej

1 Qotei aqa Njiri Yesus Kristus aqa anjam bole e utruq na saqai.

²Nami Qotei na aqa Njiri Yesus endegi minjej, “Ni que. E na ijo anjam maro tamo qarinyitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas. ³A wadau sawaq dia tular koba lelenosim tamo ungasari nangi endegi minjroqnas, “Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiye. Aqa gam tingitetiye.” Qotei na nami aqa Njiri degsi minjej. Onaqa aqa medabu o qaji tamo Aisaia a na anjam di nengrenyonaq soqnej.

⁴⁻⁵Ariya bunuqna Jon yansnjro qaji a wadau sawaq di brantej. Brantosiq dia tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Tamo ungasari Judia sawaq di soqneb qaji nangi ti Jerusalem qureq di soqneb qaji nangi ti kalil Jon aqa areq gileq nabqa a na nangi endegi minjroqnej, “Ningi are bulyibqa Qotei na nungo une kalil kobotetngwas. Amqa e na ningi yansngwai.” Degsi minjretnaqa nangi na nango une kalil palonteqnabqa Jordan yaq di yansnjroqnej.

⁶Jon a wadau sawaq di soqnej di a ingi ingi saiqoji. Deqa a gara jugo kamel aqa jungum na gereiyeb qaji di jugoqnsiqa alalag na singilatsiq laqnej. A ingi uyqa dego saiqoji. Deqa a sis ti bisim qaq ti uyoqnej. ⁷A Qotei aqa anjam palonteqnsiqa tamo ungasari nangi endegi minjroqnej, “Tamo Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo singila koba. Ijo singila aqa singila ti keresai. Deqa e a kangalyqajqa e tamo bolesai. ⁸E ya na laña yansngeqnum. Ariya Tamo Koba a bosimqa Qotei aqa Mondor aqa singila na ningi yansngwas.” Jon a na tamo ungasari nangi anjam degsi minjroqnej.

Jon na Yesus yansej

⁹Ariya bati bei Yesus a Jon na yansqa marsiqa Nasaret qureq dena tigelosiqa Galili sawa uratosiq Jon aqa areq bej. Bonaqa Jon na Jordan yaq di yansej. ¹⁰Yansonaga a yaq na gogetosiqa bati di a tarosiq lañ goge koqyonaqa lañ waqej. Lañ waqonaqa Qotei aqa Mondor binon bulosiq lañ goge dena aisiq Yesus aqa jejamuq di awoej. ¹¹Awoonaga lañ goge dena Qotei na Yesus metonaqa aqa kakoro quej. A endegi minjnaq quej, “Ni ijo Angro qujai. E na ni tular qalaqalaimeqnum. E ni qa tular areboleboleibqo.”

Satan a bosiq Yesus walawalaiyej

¹²⁻¹³Onaqa Qotei aqa Mondor na Yesus wadau sawaq osi gilsiq di uratonaga bati 40 a di laqnej. Di laqnaqa Satan bosiqqa Yesus walawalaiyim a une bei ysim Qotei aqa anjam ulontqajqa deqa Yesus walawalaiyoqnej. Yesus a wagme juwan nangi ti soqneb. Sonabqa Qotei aqa lañ angro nangi bosib Yesus singilatsib soqneb.

Yesus a Galili sawaq dia aqa wau utru atej

¹⁴Bati bei Jon a tonto talq waiyonab sonaqa Yesus a olo Galili sawaq aiej. Aisiq dia Qotei aqa anjam bole palontosiqa tamo ungasari nangi minjroqnej. ¹⁵A na nangi anjam endegi minjroqnej, “Qotei a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwajqa bati jojomoqo. Deqa ningi are bulyiye. Osib Qotei aqa anjam bole nungo areqaloq di singilatiye.”

Yesus a tamo qolqe nangi a dauryqajqa metnjrej

¹⁶Yesus a na nangi anjam degsi minjroqnej. Minjrnsiq koboonaqa a na nangi uratnrnsiqa ya agu kobaquja ñam Galili deq aiej. Aisiqa alile dia walweloqn-

siqa nam atej Saimon aqa was Andru wo nanği qe o qaji tamo deqa kakan waiyeqnaq unjrej. ¹⁷ Unjr-siqa minjrej, “Niği aiyel e daurbiye. Niği qe o qaji tamo deqa niği qe eqnub. Dego kere e wau enğitqa niği degsib olo tamo oqn-qab.” ¹⁸ Yesus a na nanği degsi minjr-naqa nanği nanço kakan uratosib Yesus dauryeb.

¹⁹ Onaqa Yesus a olo walwelosiq gilok-iñalaysiqa Sebedi aqa jiri Jems wo aqa was Jon wo nanği aiyel qobuğ miligiq dia kakan braño qandimeqnaq unjr-siqa metnjrej. ²⁰ Metnjrnaqa nanço abu Sebedi wau tamo ti qobuğ miligiq di son-abqa nanği uratnjrsib Yesus dauryeb.

Yesus a na mondor uge tamo bei aqaq dena wiyej

²¹ Ariya nanği Yesus koba na walwelosib gilsib Kaperneam qureq di branteb. Brantosib sonabqa Juda nanço yori batiej. Deqa Yesus a Juda nanço Qotei tal miligiq gilsiq Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ²² Aqa anjam palontoqnej di singila ti. Dal anjam qalie tamo nanço anjam maroqneb de ti keresai. Yesus a segi anjam aqa abu. Deqa aqa anjam na dal anjam qalie tamo nanço anjam tulan bunyoqnej. Deqa tamo ungasari nanği Yesus aqa anjam qusib nanği tulan prugeleñeb.

²³ Ariya bati di tamo bei mondor uge na ojo qaji a Qotei tal miligiq di awesoqnej. Deqa a na Yesus unsiqa a tulan koba leleñosiqa Yesus minjrej, ²⁴ “O Yesus Nasaret qaji tamo, ni iga kiergwajqa bonum? Ni iga padaltgwa bonum e? E ni qalie. Ni qujai Qotei aqa Tamo Boledamu. Ino jejamuq di une bei saiqoji.” ²⁵ Degsi minjnaqa Yesus na mondor uge di jirintosiq minjrej, “Ni medabu getentsim tamo di uratosim ni ulan.” ²⁶ Degsi minjnaqa mondor uge dena tamo di kunjimyosiqa

tulan koba leleñosiqa tamo di uratosiqa ulanrej. ²⁷ Onaqa tamo ungasari nanği Yesus aqa singila di unsiqna nanği tulan koba prugeleñosib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiero? A anjam bunuj mareqnu. Aqa anjam bunuj di singila ti mareqnu. A segi anjam aqa abu. Agi a na mondor uge nanği minjreñnaqa nanği aqa anjam dauryosib jaraieqnaq.” ²⁸ Tamo ungasari nanği Yesus qa anjam degsib mare mare laqnaqna nanço anjam di tulan kobaonaqa Galili sawaq dia tamo ungasari kalil nanği quekriteb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

²⁹ Ariya Yesus aqa anğro nanği ti Qotei tal uratosibqa Saimon wo Andru wo nanço tal gogeteb. Jems wo Jon wo nanği koba na tal gogeteb. ³⁰ Tal gogetosibqa Saimon aqa mimibe makobaiy-onaq jejamu tulan kanğanyonaqa ñeies-onaq uneb. Deqa Yesus aqa anğro nanği na Yesus minjrej, “Ni na uña di boletqa kere e?” Onaqa minjrej, “Od, e na boletqa kere.” ³¹ Degsi minjr-siqa uña maiyej qaji aqa areq gilsiq ban ojsiqna tigeltej. Tigeltonaqa aqa jejamu kanğan di koboonaqa a tigelosiqa nanği inği goietnjrej.

Yesus na tamo ungasari gargekoba nanği boletnjroqnej

³² Seğ aieqnaqa qure deqaji tamo ungasari ma utru segi segi so qaji nanği ti mondor uge uge na ojeleno qaji nanği ti nanço was nanği na joqsib Yesus aqa areq osi beleñoqneb. ³³ Osi beleñoqn-sib Yesus soqnej qaji tal meq di ko-rooqneb. ³⁴ Onaqa Yesus a na tamo ungasari kalil ma ti so qaji nanği boletnjroqnej. Osiqa mondor uge nanği dego winjroqnej. Mondor uge nanği Yesus qalie deqa nanği aqa ñam ubtqa mareqnaq na nanği saidnjroqnej.

Yesus a Galili sawaq dia Qotei aqa anjam maroqnsiq laqnej

³⁵ Onaqa nobqolo ambru Yesus a na tamo ungasari nanngi alelnjrsiqa wadau sawaq gilsiq dia Qotei pailyoqnej. ³⁶⁻³⁷ Pailyeqnaqa aqa angro nanngi Saimon ombla na a qa namosib gilsib itosib minjeb, “Tamo kalil nanngi ni qa nameqnuq.” ³⁸ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninngi tigelabqa iga qure qureq giloqnsimqa dia Qotei aqa anjam palontosim tamo ungasari nanngi minjroqnom. Qotei a deqa e qarinqbonaq mandamq aiem.” ³⁹ Degsi minjrsiqa walwelo siqa Galili sawaq dia qure qure kalilq di brantoqnsiqa Juda nanngi Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Osiqa mondor uge uge nanngi winjreqnaqa nanngi na tamo nanngi uratnjroqnsib jaraiqneq.

Yesus na tamo bei yu na aqa jejamu ugeelenej qaji di boletej

⁴⁰ Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeelenej qaji a Yesus aqa areq bosiq aqa singaq dia singa pulutosiqa pailyosiq minjrej, “O Tamo Koba, ni na e boletbqa are soqnmqa e boletbe. E qalie, ni na e boletbqa kere deqa e inoq bonum.” ⁴¹ Onaqa Yesus na tamo di aqa yu unsiqa are ugeiyonaqa ban waiysiq ojej. Ojsiqa minjrej, “E ni boletmq are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.” ⁴² Degsi minjnaqa aqa yu kalil koboonaqa aqa jejamu olo boleej. ⁴³ Onaqa Yesus na olo singila na minjrej, “Ino jejamu boleqo deqa ni tigelosim gile. ⁴⁴ Ariya ni tamo qudei nanngi ijo ñam ubtsim minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyo qaji ingi ingi Moses nami marej qaji di osim Qotei atraiye. Yimqa tamo ungasari nanngi ni numsib marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’” ⁴⁵ Onaqa a gilej di a Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus na a boletej deqa an-

jam mare mare laqnaqa tamo ungasari tulan gargekoba quekritisib Yesus dauryqa maroqneq. Deqa Yesus a segitosiqa gilsiq wadau sawaq di soqnej. Tamo ungasari nanngi a dauryosib jujunyaib deqa a qure beiq di brantosaioqnej. A wadau sawaq di sonaqa tamo ungasari tulan gargekoba nanngi qure qure kalilq dena tigeloqnsib aqa areq belejoqneq.

Yesus na tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

2 Ariya bati bei Yesus a olo Kaperneam qureq gilsiq di sonaqa qure deqaji tamo ungasari nanngi endegsib queq, “Yesus a olo gago qureq bqo. A talq di unu.” ² Degsib qusib mare mare laqnaqna tamo ungasari tulan gargekoba queq. Deqa nanngi bosib siranme junonabqa Yesus na Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ³ Onaqa tamo qolqe nanngi na tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di atsibqa qoboyosib Yesus aqa talq osi beb. ⁴ Osi bosib nam ateb tamo tulan gargekoba nanngi siranme juneb. Deqa nanngi Yesus aqa areq gilqa kere-saiinjnaqa tal quraq oqsib goge na waqtosibqa tamo sapera qoji gulaintosib ura uratonab Yesus aqa areq aiej. ⁵ Onaqa Yesus a nanngi areqalo unej nanngi areqalo qujai Yesus na tamo di boletqa kere. Degsi unsiq deqa tamo jejamu laiyej qaji di minjrej, “O ijo angro, ino une kalil e na kobotetmonum.”

⁶ Onaqa dal anjam qalie tamo qudei warum dia awesoqneq qaji nanngi Yesus aqa anjam di qusibqa nango areqalo na mareb, ⁷ “Yesus a kiyaya anjam degsi marqo? A Qotei misilinyqo. Yai na tamo nanngi une kobotqa kere? Qotei a segi qujai.” ⁸ Nanngi degsib are qalsib sonabqa Yesus a nanngi areqalo di qalieosiqa minjrej, “Ninngi kiyaya areqalo uge di onub?” ⁹ Anjam kie e na tamo jejamu laiyoq qaji di minjqajqa wau koba sai? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’ anjam de

kio, 'Ni tigelosim ino sapera osim walwel,' anjam de kio? ¹⁰ Ariya e Tamo Anagro e mandamq endia singila ti unum deqa e na tamo nanjo une kobotetnrqa kere. Nnngi degsib qalieqajqa deqa e na tamo di boletqai." Yesus a na nanngi degsi minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiq minjej, ¹¹ "E ni mermqai. Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile." ¹² Degsi minjnaqa aqa jejamu boleonaqa a tigelosiq aqa sapera osiq tamo ungasari kalil nanjo namdamuq na walwelosiq gilej. Onaqa tamo ungasari kalil nanngi Yesus aqa singila di unsibqa nanngi tulan prugelenosib Qotei aqa nam soqtosib mareb, "Kumbra iga endego unonum di kumbra tulan bei. Tamo bei na kumbra deqaji bei yeqnaq iga nami unosaiognem."

Yesus na Livai a dauryqajqa metej

¹³ Onaqa Yesus a olo aliile ainaqa tamo ungasari tulan gargekoba nanngi bosib aqa areq di koroonaqqa a na Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ¹⁴ Dena walwelosiq takis o qaji tamo bei aqa nam Livai a takis o qaji talq di awesonaq gilsiq itej. A Alfias aqa njiri. A itosiq minjej, "Ni e daurbe." Degsi minjnaqa a tigelosiq Yesus dauryej.

¹⁵ Yesus dauryosiq giloqnsiq Yesus aqa anagro nanngi ti minjrej, "Nnngi ijo talq bosib nnngi uyiye." Degsi minjnaqa nanngi Livai aqa talq gilsibqa awoosib nnngi uyoqneb. Nanngi segi sai. Une tamo ti takis o qaji tamo ti tulan gargekoba nanngi dego koba na Yesus dauryosib Livai aqa talq di awoosib Yesus aqa anagro nanngi ti nnngi uyoqneb. ¹⁶ Onaqa Farisi tamo qudei nanngi bosib Yesus a une tamo ti takis o qaji tamo ti nanngi koba na nnngi uyeqnaq unjrsibqa Yesus aqa anagro nanngi minjreb, "Yesus a kiyaaq une tamo ti takis o qaji tamo ti nanngi koba na nnngi uyeqnaq?" ¹⁷ Onaqa Yesus a Farisi nanngo anjam di qusiqa minjrej, "Tamo

ma saiqoji nanngi ma gereiyo tamo aqaq gilosaieqnaq. Tamo ma ti nanngi segi ma gereiyo tamo aqaq gileqnaq. Tamo bei a marqas, 'E tamo bole. E une saiqoji.' E tamo deqaji nanngi metnjrit ijoq bqajqa e deqa bosai. Tamo a marqas, 'E une ti.' E tamo deqaji nanngi metnjrit ijoq bqajqa e deqa bem."

Yesus a qurienj kumbra qa anjam marej

¹⁸ Bati bei Jon aqa anagro nanngi ti Farisi nanngi ti ya uratoqnsib qurienogneb. Deqa nanngi Yesus aqa areq bosib minjeb, "Jon aqa anagro nanngi nnngi uratoqnsib qurienogneb. Farisi nanngo angro nanngi dego nnngi uratoqnsib qurienogneb. Ariya ino angro nanngi kiyaaq qurienogneb?" ¹⁹ Onaqa Yesus a na kamba minjrej, "Tamo bei a unja ban ojqa bati qa a aqa was nanngi ti soqnmqa nanngi are gulubeinjqas e? Sai. ²⁰ Ariya bunuqna nanngo was yainjribqa bati deqa nanngi are gulubeinjqas qurienogneb sqab.

²¹ Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari branjoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na gara jugo sari di yansimqa gara mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari di uratim branjoq qelikobaqas. Gara mutu bunuj osim gara jugo bunuj branjoq di qandimqab di kere. ²² Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu kaja aqa jegara na gereiyo qaji sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami kanqranosiq singilaej. Deqa a wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bilerjosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj osim ya nobu bunujq di qamqas di kere."

Yesus a yori bati qa anjam marej

²³ Onaqa Juda nanngo yori bati bei Yesus aqa anagro nanngi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa anagro nanngi wit gei

elenjoqnsib uye uye giloqneb. ²⁴ Nanği degsib gileqnaqqa Farisi tamo qudei nanği bosib unjrsibqqa Yesus minjeb, “Ino anğro nanği kiyaaqqa kumbra degyeqnub? Yori bati qa kumbra degyo di getento koba.”

²⁵ Onaqa Yesus na kamba Farisi nanği minjrej, “Nami Devit aqa wau tamo ti nanği mamjnraqa kumbra yeb qaji di ninği buk miligiq di sisiyosai kio? ²⁶ Nami Abiatar a atra tamo koba sonaqa bati deqa Devit a atra tal miligiq gilsiqqa Qotei atraiyqajqqa bem nami atnab soqnej qaji di osiqa giñgenyosiqqa aqa wau tamo nanği koba na uye. Bem di atra tamo nanço segi uyqajqqa bem. Niñği quiye. Devit a degsi yej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ñamdamuq di une saiqoji. Niñği anjam di sisiyosai kio?”

²⁷ Osiqa minjrej, “Qotei a tamo nanği qa are qalsiqa deqa yori bati atej. A yori bati qa are qalsiqa deqa tamo nanği atosai. ²⁸ E Tamo Anğro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba.”

Yesus na yori bati qa tamo bei bañ qandamyey qaji di boletej

3 Olo yori bati bei Yesus a Juda nanço Qotei tal miligiq gilsiqqa tamo bei bañ qandamyey qaji a di sonaq unej. ² Onaqa Farisi nanği Yesus koqyoqneb. Nanği are qaleb, “Yesus a yori bati qa tamo di boletqas kio? Yimqa minjqom, ‘Ni na yori bati grotonum.’” Deqa nanği Yesus koqyoqneb. ³ Onaqa Yesus a tamo bañ qandamyey qaji di minjej, “Ni tigelosim au.” ⁴ Degsi minjnaqa tigelosiqqa Yesus aqa areq gileqnaqa Yesus na Farisi nanği nenemnrej, “Iga yori bati qa kumbra bole yqom kio kumbra uge yqom kio? Tamo bei a padalqa laqnimqa iga na aqaryaiyonam a bole sqas di kere kio iga na uratonam a padalqas di kere kio? Dal anjam a kiersi marqo? Niñği mer-

biye.” Onaqa Farisi nanği kamba olo anjam bei Yesus minjosai. Nanği mequme-soqneb. ⁵ Onaqa Yesus a nanği koqnrej. Nanği Yesus aqa anjam quqwajqqa are sosai deqa a nanği qa are minjin oqej. Osiqa tamo bañ qandamyey qaji di minjej, “Ni ino bañ waiy.” Degsi minjnaqa aqa bañ waiyonaq boleej. ⁶ Onaqa Farisi nanği Yesus aqa mañwa di unsibqa nanği a qa minjin oqetjnraqqa Qotei tal uratosib oqedosib Herot aqa wau tamo nanği ti koba na koroosib nanği gam kiersib Yesus qalib moiqaqqa deqa qairoqneb.

Tamo uñgasari gargekoba nanği Yesus dauryosib alile aisib aqa areq di korooqneb

⁷⁻⁸ Onaqa Yesus aqa anğro nanği ti tigelosib tamo uñgasari kalil nanği uratnjrsib alile aisib di sonabqa tamo uñgasari tulañ gargekoba nanği anjam endegsib queb, “Yesus a mañwa tulañ gargekoba yeleneqnu.” Degsib qusib deqa Yesus dauryosib alile aisib aqa areq di korooqneb. Galili sawa nanği ti Judia sawa nanği ti Jerusalem qure nanği ti Idumia sawa nanği ti qure kalil Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji nanği ti Tair qure ti Saidon qure ti nanği kalil beleñosib Yesus aqa areq di korooqneb. ⁹ Onaqa Yesus a na aqa anğro nanği endegsi minjrej, “Qobuñ bei atib soqnem. Tamo uñgasari nanği bosib e tulañ juñjibqqa e qobuñ gogetosiy di awoqai.” Onaqa aqa anğro nanği qobuñ bei atnab soqnej. ¹⁰ Yesus a nami tamo uñgasari tulañ gargekoba nanği boletjnroqnej. Deqa tamo ma ti kalil nanği aqa areq boqñibqqa a na nanço jejamu ojetjnrimqa nanği boleqajqqa deqa marsib bosib juñjyoqneb. ¹¹ Tamo mondor uge uge na ojeleno qaji nanği dego Yesus aqa areq boqneb. Boqnsibqqa mondor uge nanği na Yesus unoqnsib aqa siñgaq dia siñga pulutoqnsib maoqnsib minjoqneb, “Ni

Qotei aqa Ħiri.”¹² Degsib minjeqnabqa Yesus a na nanġi sinġila na saidnroqnej, “Niġi ijo ñam ubtsib maraib.”

Yesus na tamo 12-pela nanġi giltjnrej

¹³⁻¹⁵ Onaqa Yesus a dena walwelosiqa manaq oqej. A endegsi are qalej, “E na ijo anġro qudei giltjnritqa nanġi e koba na laqnsibqa ijo wau ojoqnaqab.” A degsi are qalsiqa manaq oqsiq dia aqa anġro qudei nanġi metnjrnaqa aqa areq bonabqa nanġo ambleq dena anġro 12-pela giltjnrej. Nanġi a ombla sqajqa deqa ti a na nanġi qarijnrimqa nanġi aqa anjam mare mare laqnsib mondor uge uge nanġi winjroqnaqajqa deqa ti nanġi giltjnrej. ¹⁶ Tamo 12-pela giltjnrej qaji nanġo ñam agiende. Bei Saimon. Aqa ñam bei Yesus na Pita waiyej. ¹⁷ Bei Sebedi aqa ħiri Jems nanġi aqa was Jon wo. Nanġo ñam bei Yesus na Boanerges wainjrej. Ñam di aqa damu, “Nanġo anjam kola bul.” ¹⁸ Ariya Andru wo Filip wo. Bei Bartolomyu nanġi Matyu wo. Bei Tomas. Bei Alfias aqa ħiri Jems. Bei Tadius. Bei Saimon agi Rom nanġi winjrqajqa maroqnej qaji. ¹⁹ Ariya bei Judas Iskariot agi Yesus osiqa jeu tamo nanġo banq di atej qaji. Yesus aqa anġro 12-pela nanġo ñam agide. Nanġi aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltjnrej.

Tamo qudei nanġi maroqneb, “Yesus a Belsebul aqa sinġila na mondor uge nanġi winjreqnu.”

²⁰ Ariya Yesus a na aqa anġro nanġi joqsiqa olo manaq dena aisiqa aqa talq gilej. Gilsiq di sonaqa tamo unġasari tulan ġargekoba olo bosib aqa areq di korooqneb. Deqa aqa anġro nanġi ti inġi uyqa bati saiqoji. ²¹ Onaqa Yesus aqa was nanġi aqa aniqali koba na degsi qusibqa tigelosib Yesus oqajqa marsib Nasaret qure uratosib qure Yesus soqnej qaji deq gileb. Nanġi maroqneb, “Yesus a nanariqo kio?”

²² Onaqa dal anjam qalie tamo qudei Jerusalem dena beb qaji nanġi Yesus yomuiyosib maroqneb, “Mondor uge nanġo gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Deqa sinġila dena Yesus a na mondor uge nanġi winjreqnu.” ²³ Onaqa Yesus a nanġi metnjrnaqa aqa areq bonabqa yawo anjam endegsi minjrej, “Satan na aqa segi mondor uge nanġi kiersim winjrqas? Di keresai. ²⁴ Tamo nanġi qure qujaiq di unub qaji nanġi segi poaiyelosib qotqab di nanġi koba na geregere sqa keresai. ²⁵ Tamo nanġi tal qujaiq di unub qaji nanġi segi poaiyelosib qotqab di nanġi dego koba na geregere sqa keresai. ²⁶ Dego kere Satan na aqa segi mondor uge nanġi jeutnjrsim winjrqas di aqa sinġila kobosim aqa wau ulonqas.

²⁷ “Tamo bei a tamo sinġila koba bei aqa tal gogetosim aqa inġi inġi kalil bajinġa keresai. A mati tamo sinġila di sil na tontim soqnmqqa di aqa inġi inġi kalil bajinġas. Tontqasai di aqa inġi inġi bajinġa keresai.

²⁸ “Niġi quie. E bole mernġwai. Tamo unġasari nanġo une kalil Qotei na kobotetnjrqas. Tamo unġasari nanġo misilij anjam kalil dego Qotei na kobotetnjrqas. ²⁹ Ariya tamo a Qotei aqa Mondor Bole misilinyqas une di Qotei na kobotqasai. Une di tamo aqa jejamuq di gaigai sqas.” ³⁰ Yesus a na dal anjam qalie tamo nanġi anjam degsi minjrej. Di kiyaaq? Nanġi maroqneb, “Yesus a mondor uge ti.”

Yesus aqa ai aqa was nanġi tal qabe?

³¹ Onaqa Yesus aqa was nanġi aqa aniqali ombla na Yesus qa ħamosib bosib talq di iteb. Yesus a warum miligiq di sonaqa nanġi oqeq di tigelosib tamo qudei minjreb, “Iga Yesus qa bonum. Deqa niġi a minjib endeq bem.” ³² Onaqa tamo unġasari Yesus aqa sinġaq dia awesoqneb qaji nanġi na Yesus minjeb,

“Ino was nanġi ino ai ombla na ni qa bonub agi oqeq di tigelejunub.”³³ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo ai ijo was nanġi tal qabe?”³⁴ Degsi minjrasiqa tamo unġasari aqa siġaq dia awesoqneb qaji nanġi koqnjrasiqa minjrej, “Niġi segi ijo ai ijo was nanġi.”³⁵ Niġi quie. Tamo a Qotei aqa areqalo dauryisim sqas di a ijo was bole. A ijo jaja bole. A ijo ai bole.”

Sago yago breiyqa yawo anjam

4¹⁻² Onaqa Yesus a olo alile ainaqa tamo unġasari tulaġ gargekoba bosib aqa areq di koroonabqa a sasalosiqqa qobuġ bei gogeq di awoej. Awoosiqqa tamo unġasari kalil nanġi alile di sonabqa a na yawo anjam gargekoba minjroqnej.

Ariya a na yawo anjam bei endegsi minjrej,³ “Niġi quie. Tamo bei a gilsiqa aqa iġi wauq di saga yago breiyeleneġ. ⁴Breiyanaqa jagwa na saga yago qudei puyonaqa gam qalaq aieleġeb. Onaqa qebari nanġi bosib uyekriteb. ⁵Ariya saga yago qudei mandam lanjaq di aieleġeb. Mandam di guma meniġ ti. Gogeq di mandam kiġala. Deqa saga yago aieleġosib urur oqoqjateb. ⁶Nanġo jirim tulaġ guma aiosai deqa seġ oqsik kaġkaġonaqa nanġi laosib moreġeb. ⁷Ariya saga yago qudei sil luwit ambleq di aieleġeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsik kabutnjrnaq geitosai. ⁸Ariya saga yago qudei mol mandam boledamuq di aieb. Di aisib oqoboledamuysib gei tulaġ gargekoba ateleġeb. Qudei 30. Qudei 60. Qudei 100.”⁹ Yesus a na tamo unġasari nanġi yawo anjam degsi minjrasiq koboonaca olo endegsi minjrej, “Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Yesus a kiyaca tamo unġasari nanġi yawo anjam minjreġnu?

¹⁰ Onaqa Yesus a na tamo unġasari nanġi uratnjrsiqqa a kiġala qalaq gilsiqa a segi sonaca aqa anġro 12-pela nanġi ti tamo qudei a dauryisib laqneb qaji nanġi ti aqa areq bosibqa aqa yawo anjam di aqa utru geregere qalieqajqa deqa nenyumeb. ¹¹Nenyumonabqa a na kamba endegsi minjrej, “Yawo anjam di aqa utru agi mernġwai. Niġi quie. Qotei a tamo unġasari nanġo Mandor Koba sosiq nanġi taqatnjreġnu. Anjam di aqa utru ulieġunu. Di e na babbatqa ijo anġro niġi segi utru qalieqab. Ariya tamo unġasari qala qalaq di unub qaji nanġi yawo anjam segi minjroqnej. ¹²Deqa nanġi ġam atsib ijo kumbra laġa unoqnsib utru poinjrqsai. Nanġo dabkala na ijo anjam laġa quoqnsib di dego utru poinjrqsai. Deqa nanġi are buljosib Qotei aqabqa keresai. Deqa Qotei na nanġo une kobotetnjrqsai.”

Sago yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na aqa anġro nanġi minjrej

¹³ Osiqa minjrej, “Saga yago qa yawo anjam maronum di aqa utru niġi poinġgosai e? Dego di niġi kiersib ijo yawo anjam kalil qa poinġwas?”¹⁴ Tamo a saga yago breiyeġ di aqa utru endegsi unu. A Qotei aqa anjam mare mare laqneb. ¹⁵Saga yago qudei gam qalaq ainabqa qebari nanġi bosib uyekriteb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanġi Qotei aqa anjam qusib nanġo are miligiq di esoqniqbqa Satan a urur bosim anjam Qotei na nanġo are miligiq di atej qaji di olo yainjrqsai. ¹⁶Saga yago qudei mandam lanjaq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanġi Qotei aqa anjam qusib tulaġ areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib nanġo areq atqab. ¹⁷Ariya anjam di nanġo are miligiq tulaġ guma aiosai. Deqa nanġi sokiġalayibqa

bunuqna Qotei aqa anjam gotranjo qaji tamo qudei nanngi bosib nanngi gulube enjrsib ugeugeinjr qab. Yimqa nanngo areqalo Yesus qa singilateq nub qaji di olo ulonqab. ¹⁸⁻¹⁹ Saga yago qudei sil luwit ambleq aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusibqa nanngo areqalo miligiq di es-qonibqa ariya bunuqna nanngi olo mandam qa ingi ingi qa are koba qaloqnsibqa silali koba oqnqajqa are prugnjoqnqas. Yimqa nanngo areqalo dena nanngi wala walainjrsim Qotei aqa anjam nanngo are miligiq di tentimqa di loumqas. Deqa a gei boletqasai. ²⁰ Ariya saga yago qudei mol mandam boledamuq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusib nanngo are miligiq di geregere ojsib singilatqab. Deqa Qotei aqa anjam di nanngo are miligiq di tulan kobaqas. Qudei 30. Qudei 60. Qudei 100.”

Tamo bei a lam qatrentsim puloqamqa guwe na kabutqasai

²¹ Yesus a na nanngi yawo anjam degsi minjrsiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a lam qatrentsim puloqamqa guwe na kabutqasai. Bijal surumq di atqasai. Boleq di gaintim sosimqa warum suwanqas. ²² Dego kere kumbra kalil uliejunu qaji di Qotei na boleq atimqa tamo kalil nanngi unqab. Uli anjam kalil dego Qotei na babtinqa tamo kalil nanngi qusib poinjr qas. ²³ Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

²⁴ Osiqa minjrej, “Qotei aqa anjam nngi queq nub qaji endi geregere qusib dauryoqniye. Nngi dauryoqnqab dego kere Qotei a kamba powo koba engoqnqas. Osim olo powo tulan koba engoqnqas. ²⁵ Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo

kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yayimqa a laña sqas.”

Sago yago nanngi segi oqeleq nub.

Yesus a yawo anjam deqa marej

²⁶ Osiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei a tamo ungasari nanngo Mandor Koba sosiq nanngi taqatnjreqnu. Kumbra di tamo bei a saga yago breiyeqnu dego kere. ²⁷ Tamo di a qolo ñeioqnsiqa nobqolo a olo tigelooqnsiqa walweleqnu. A kumbra degyeqnaqa saga yago nanngi segi kokitoqnsibqa oqeleq nub. Saga yago nanngi segi kiersib oqeleq nub di tamo a qaliesai. ²⁸ Mandam a segi waueqnaqa saga yago nanngi kokitoqnsibqa bangateq nub. Dena sottoqnsibqa geiteleqoqnsibqa melieq nub. ²⁹ Amqa tamo di a bosim serie na gijgenyosim oqas. Meli sau bqo deqa gijgenyosim oqas.”

Sis yago qa yawo anjam

³⁰ Yesus a na nanngi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa olo endegsi minjrej, “Qotei a tamo ungasari nanngo Mandor koba sosiq nanngi taqatnjreqnu kumbra di aqa utru nngi geregere poingwajqa deqa yawo anjam bei endegsi merngwai. ³¹⁻³² Kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere. Sis yago nanngi tulan kiñilala qas yago bul. Ingi ingi qudei nanngo yago kokba yala. Sis yago nanngi tulan kiñilala. Ariya tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagonaqa bunuqna a oqsiiq tulan kobaquajae. Osiqa ñam qudei bunjrsiq dani kokba ateleqej. Onaqa qebari nanngi bosib aqa waburq di awoeleqej.”

Yesus a na tamo ungasari nanngi yawo anjam segi minjroqnej

³³ Yesus a na tamo ungasari nanngi yawo anjam gargekoba deqaji minjroqnej. Nanngi aqa yawo anjam quqwa kere deqa degsi minjroqnej. ³⁴ A anjam bei

minjrosaiognej. Yawo anjam segi minjroqnej. Olo segitoqnsiqa aqa segi anjgro nanđi yawo anjam aqa utru geregere plaltosiq minjroqnej.

Yesus a marnaqa jagwa a laej

³⁵ Ariya bilaqtonaqa Yesus a segi qobuđ goge di sosiqa aqa anjgro nanđi endegsi minjrej, “Niđgi bosib qobuđ endi gogetibqa iga gilsim ya agu taqal beiq di brantqom.” ³⁶ Degsi minjrnaqa nanđi qobuđ gogetonabqa koba na tamo unđgasari kalil uratnjrsibqa qobuđ na gileq nabqa tamo qudei nanđi dego nanđo qobuđ segi segi osib Yesus dauryosib gileb. ³⁷ Yesus aqa anjgro nanđi ti qobuđ na gileq nabqa jagwa tulađ koba tigelosiq ya korkortosiqa qobuđ qaloqnsiqa mormađ miligiq ainaqa ya maqej. ³⁸ Yesus a nami qobuđ bunuq dia gate kulunđ atsiqa ņeisiq qambumtej. Deqa aqa anjgro nanđi tulađ ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib minjeb, “O Tamo Koba, iga padalqa laqnum. Ni deqa are qalosai kio?” ³⁹ Onaqa Yesus a tigelosiq jagwa ti ya ti singila na minjrej, “Niđgi laoiye.” Onaqa jagwa laej. Ya dego maninej. ⁴⁰ Onaqa Yesus a na aqa anjgro nanđi endegsi minjrej, “Niđgi kiyaaq ulaonub? Niđgi e qa yala poingosai. Deqa niđgi ulaonub.” ⁴¹ Onaqa Yesus aqa anjgro nanđi aqa singila di unsibqa nanđi olo tulađ koba ulaugetosib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiero deqa jagwa ti ya ti minjrqaqa aqa anjam qusib laonub? Yqoqa qobuđ a bole urur ti gilqo.”

Yesus na tamo bei mondor uge uge na ojeleno qaji di boletej

5 Onaqa Yesus aqa anjgro nanđi ti qobuđ na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Gerasa sawaq di tiryeb. ² Tiryosib Yesus a qobuđ uratosiq mandamq ainaqa tamo bei a tamo sub ato sawaq dena brantosiq walwelosiq Yesus aqa areq bej. Tamo di a mondor uge uge

na ojeleno qaji. ³ A bati gaigai tamo sub ato sawaq di ņeioqnej. A tamo singila koba. Tamo bei na a ojqa keresai. Sil kokba na tontetqa keresai dego. ⁴ Bati gargekoba tamo qudei nanđi na aqa singa ti bađ ti sil kokba na tonteq nabqa a olo kukoqyoqnej. Tamo bei na a ojqa keresai bolesai. ⁵ A bati gaigai qolo ti qanam ti tamo sub ato sawaq dia, manaq dia dego tulađ koba leleqoqnsiqa aqa segi jejamu meniđ na pupoiyoqnej.

⁶⁻⁸ Deqa bati di a isaq na ņam atsiqa Yesus unsiqa urur ti aqa areq bosiq aqa singaq dia singa pulutej. Onaqa Yesus na mondor uge di minjrej, “O mondor uge, ni na tamo di uratosim ulađ.” Degsi minjnaqa mondor uge dena tulađ koba leleqosiqa singila na pailosiq Yesus minjrej, “O Yesus, Tamo Koba Qotei aqa ņiri, ni e kierbqajqa bonum? E Qotei aqa ņam na ni mermqai, ni e jaqatiđ ebaim.” ⁹ Onaqa Yesus na mondor uge di nenemyej, “Ino ņam yai?” Degsi nenemyonaqa minjrej, “Ijo ņam Qoto Tamo Gargekoba. Iga mondor tulađ gargekoba tamo endi aqa jejamuq di unum.” ¹⁰ Osiqa singila na pailosiq Yesus minjrej, “Ni iga sawaq beiq waigaim.”

¹¹ Bati deqa bel tulađ gargekoba nanđi mana goge dia suwaroqneb. ¹² Deqa mondor uge nanđi na Yesus minjeb, “Ni iga qarinqimqa iga bel nanđo jejamuq gileleqom.” ¹³ Mondor uge nanđi degsib Yesus minjnabqa a na nanđi odnjrnaqa tamo di uratosibqa segi segi bel nanđo jejamuq gileleqeb. Gilnabqa bel kalil nanđi gurgurosib botau dena prugeleđosib yaq aisib ya uysib moreqeb. Bel moreqeb qaji nanđi sisiyeb 2,000.

¹⁴ Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo nanđi kumbra di unsibqa deqa jaraiosib qure miligiq aisib tamo unđgasari kalil nanđi sainjroqnsib laqneb. Gamq dia dego sainjroqnsib laqneb. Onaqa nanđi qusibqa nanđi Yesus unqajqa marsib aqa

areq beleḡeb. ¹⁵ Aqa areq bosib ḡam ateb tamo nami mondor uge ti soqnej qaji aqa areqalo boleosiḡ gara tigsig awesonaq uneb. Unsib tulaḡ ulaugeteb. Di kiyaaq? Mondor uge tulaḡ gargekoba nami tamo di aqa jejamuḡ di soqneb deqa. ¹⁶ Onaqa tamo naḡḡo ḡamdamu na Yesus a mondor uge di winjrnaq uneb qaji naḡḡi bel qa ti tamo mondor uge qa ti tamo uḡḡasari naḡḡi sainjrnab queb. ¹⁷ Qusi-bqa Yesus minjeb, “Ni gago sawa endi uratosim sawa beiq gile.”

¹⁸ Onaqa Yesus a qobuḡ gogetosiq gilqa laqnaqa tamo mondor uge wiyetej qaji a siḡgila na pailosiq minjej, “E ni daurmḡai.” ¹⁹ Onaqa Yesus na saidyosiq minjej, “Ni olo ino segi qureḡ gilsim Tamo Koba a ni qa dulosisqa kumbra tulaḡ boledamu emḡo deqa ino was naḡḡi sainjre.” ²⁰ Onaqa a puluosiq aqa segi qureḡ gilsiq Yesus na a kumbra tulaḡ boledamu yej deqa Dekapolis sawaq (ḡam di aqa damu, Qure 10-pela) dia tamo uḡḡasari kalil naḡḡi minjroqnsiq laqnej. Minjreqnaqa naḡḡi aqa anjam quoqnsib tulaḡ prugeleḡoqneb.

Yesus na aḡḡro bei moiej qaji di olo tigeltej. A na uḡa bei aqa gara mutu ojej qaji di boletej

²¹ Onaqa Yesus a olo qobuḡ gogetosiq ya agu taqal beiq gilej. Gilsiq qobuḡ tiryonaq mandamḡ aisiḡ alile di sonaqa tamo uḡḡasari tulaḡ gargekoba bosib aqa areq di korooqneb. ²²⁻²³ Korosib sonabqa Qotei tal taqato tamo bei aqa ḡam Jairus a deḡo walwelosiq Yesus unsiq aqa areq bosiq siḡḡa pulutosiq siḡgila na pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ijo aḡḡro sebiḡ a moiqa laqnu. Deqa ni bosim ino baḡ aqa jejamuḡ di atimqa a olo boleosis ḡambibile sqas.” ²⁴ Onaqa Yesus na Jairus odyosiq tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa tamo uḡḡasari tulaḡ gargekoba naḡḡi deḡo tigelosib naḡḡi aiyel daurn-

jrsib jujuḡosib giloqneb. ²⁵ Gileqnaqba naḡḡo ambleq dia uḡa bei ma ti soqnej qaji a naḡḡi daurnjrsiq giloqnej. Uḡa di a nami bai na unej leḡ aioqnsiq deḡsi soqnej wausau 12-pela uratej. ²⁶ Yu qoso tamo gargekoba naḡḡi nami a boletqa yeḡnab a jaqatiḡkobaiyoqnej. A ma gereiyo talq giloqnsiq silali koba urateqnaqa naḡḡi aqa jejamu gereiyeqnaqba a boleosaioqnej. Aqa ma olo kobaqujaoqnej. ²⁷⁻²⁸ Deqa a Yesus aqa ḡam qusiqa are qalej, “E aqa gara mutu segi baḡ na ojitaḡ ijo ma koboqas.” Deḡsi are qalsiq a Yesus aqa qoreḡ na dadauryosiq baḡ waiysiq Yesus aqa gara mutu ojej. ²⁹ Ojnaqa aqa leḡ aioqnej qaji di koboej. Koboonaqa a aqa segi jejamu poiyoḡnaqa marej, “Bole, ijo ma saiḡo.” ³⁰ Onaqa Yesus a deḡo poiyoḡnaqa are qalej, “Siḡgila qudei ijo jejamu uratosiq gilqo.” Deḡsi poiyoḡnaqa bulosiq tamo uḡḡasari tulaḡ gargekoba soqneb qaji naḡḡi unjrsiq minjrej, “Tamo yai na ijo gara ojḡo?” ³¹ Deḡsi minjrnaqa aqa aḡḡro naḡḡi na minjeb, “Ni kiyaaq deḡsi nenemonum? Ni une. Tamo uḡḡasari tulaḡ gargekoba naḡḡi ni daurmosib jujuḡmejunub.” ³² Onaqa Yesus a uḡa gara mutu ojej qaji di unqajqa ḡam atej. ³³ Onaqa uḡa di a endeḡsi poiyej, “Ijo ma saiḡo deqa Yesus a e nubqajqa ḡam ateqnu.” A deḡsi poiyoḡnaqa tulaḡ ulageḡtosiq are toḡḡoḡyonaqa jiḡḡa na bosiq Yesus aqa areq dia siḡḡa pulutosiq ubtsiq minjej, “E segi na ino gara mutu ojonum.” ³⁴ Onaqa Yesus na minjej, “O uḡa, ni ino areqalo e qa siḡḡilatosis ijoḡ bonum deqa ino ma aḡi koboqo. Deqa ni are lawo na gilsim bole soqḡime.”

³⁵ A uḡa deḡsi minjsiq walwelosi gileqnaqa tamo qudei naḡḡi Jairus aqa talq dena bosibqa gamḡ dia Jairus wo Yesus wo turosib naḡḡi na Jairus minjeb, “Uḡḡum. Ino aḡḡro nami moiḡo. Deqa ni na Tamo Koba Yesus laḡa wau koba yaim. Uratim gilem.” ³⁶ Onaqa

Yesus a nanggo anjam di qusiqa Jairus minjej, “Ni ulaaim. Ni e qa ino areqalo siŋgilatsim soqnimqa aqo gilqom.”³⁷⁻³⁹ Degsi minjsiqa tamo ungasari kalil nangi a dauryqa saidnjrsiqa aqa angro qalub agi Pita na Jems na Jems aqa was Jon na nangi segi joqsiqa Jairus ombla gilsib aqa talq di branteb. Brantosi Yesus a njam atej tamo ungasari tulaŋ gargekoba sosibqa qatronj koba yoqnsib akam murqumyeqnaŋ unjrej. Unjrsiqa tal miligiq gilqa osiqa minjrej, “Niŋgi kiyaaq qatronj koba yoqnsib akameqnuŋ? Angro di a moiosai. A laŋa n̄esiq qambumtejunu.”⁴⁰ Degsi minjrnaqa nangi Yesus kikiyeb. Nanggi qalieeb, “Angro a nami moioboletqo.” Degsib qalieosib deqa Yesus kikiyeb. Onaqa Yesus a nangi kalil minjrej, “Niŋgi sasaloie.” Degsi minjrnaqa nangi sasalosib siranme uratonabqa Yesus a angro moiej qaji aqa ai wo abu wo osiqa aqa segi angro qalub nangi dego joqsiqa angro moisiq n̄eiesoqnej qaji aqa warum miligiq gilej.⁴¹ Gilsiq angro aqa baŋ ojsiqa soqtosiq minjej, “Talita, kum.” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O angro, ni tigel.”⁴² Degsi minjrnaqa angro di a olo n̄ambile osiqa urur tigelej. Tigelosiq walwelej. Angro aqa wausau 12-pela. Onaqa nangi kalil Yesus aqa siŋgila di unsibqa nangi tulaŋ prugeleŋeb.⁴³ Onaqa Yesus a nangi siŋgila na endegsi minjrej, “Niŋgi ijo kumbra endi unonub deqa niŋgi ijo n̄am ubtsib tamo qudei minjraib.” Osiqa aqa ai wo abu wo minjrej, “Niŋgi iŋgi goisib angro endi anaiyiye.”

Yesus aqa qure utru nangi na a qoreiyeb

6 Yesus a na nangi degsi minjrsiqa nangi uratnjrsiq aqa angro nangi joqsiqa aqa segi qure utruq gilej.² Gilsiq di sonaqa yori batiej. Deqa a Juda nanggo Qotei tal miligiq gilsiq tamo

ungasari gargekoba sonabqa tigelosiq Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Minjreŋnaqa tamo ungasari nangi aqa anjam qusibqa nangi tulaŋ prugeleŋosib maroqneŋ, “Yesus a powo qabe na osiqa anjam siŋgila endeqaji palontosiq mergeqnu? A kiersim maŋwa endeqaji babteleŋeqnu?”³ Iga qalie, a laŋa tal gereiyo qaji tamo. A Maria aqa njiri. A Jems na Joes na Judas na Saimon na nanggo was. Aqa nawi kalil nangi agi iŋa koba na endi unum.” Nanggi degsib yomu anjam marsib Yesus qa ugeeb.⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnaŋas di nangi aqa anjam quietqa asginjrqaŋas. Deqa a n̄am saiqoji sqas. Aqa segi talq dia dego a n̄am saiqoji sqas. Ariya a qure bei beiq giloqnsim anjam minjroqnaŋas di nangi aqa anjam quetoqnsib aqa n̄am soqtoqnaŋab.”⁵ Yesus a na nangi degsi minjrsiqa aqa segi qure utruq dia a maŋwa bei yqaŋa asgiyej. Osiqa tamo quja quja segi nanggo gateq di aqa baŋ atnaqa nanggo ma koboej.⁶ Aqa segi qure utru nangi a qa nanggo areqalo siŋgilatosai. Deqa a are gulubeiyej.

Yesus na aqa angro 12-pela nangi aqa anjam marsib laqajqa qarijnjrej

Deqa a nangi uratnjrsiqa walwelosiq qure bei beiq giloqnsiqa dia Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.⁷ Osiqa bati bei a na aqa angro 12-pela nangi metnjrnaqa aqa areq bonabqa nangi mondor uge uge winjroqnaŋajqa deqa siŋgila enjrej. Osiqa minjrej, “Niŋgi aiye aiyel giloqnsibqa qure qureq dia ijo anjam palontosiq laqniye.”⁸ Niŋgi iŋgi iŋgi osib gilaib. Nungo qaquŋ aib. Silali osib gilaib. Toqonj segi osib walweliye.⁹ Siŋga tatal dego jigsib giliye. Gara jugo aiye aiyel aib.”¹⁰ Osiqa minjrej, “Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniye. Dia sosib

dena olo tigelosib qure beiq giloqniye. ¹¹Tamo bei na ninji gereingwa ura-
timqa kio nungo anjam quqwa asgiy-
imqa kio ninji qure di uratqa oqn-
sib nungo sinqa tatal tumbum butuy-
oqniye. Yimqa nanji nungo kumbra di
unsib poinjrqas, ‘Bole, iga kumbra uge-
tonum.’” ¹²Yesus a na aqa angro 12-pela
nanji anjam degsi minjrsiq qarijnjr-
naqa nanji tigelosib qure qureq giloqnsi-
bqa Qotei aqa anjam palontosib minjro-
qneb. Endegsib minjroqneb, “Ninji are
buliyiye.” ¹³Degsib minjroqnsib mon-
dor uge uge nanji winjroqnsibqa tamo un-
gasari nango gateq di goren bilenteqn-
abqa nango ma saioqnej.

**Herot a are qalej, “Yesus a Jon
yansjro tamo olo subq na tigelqo.”**

¹⁴Yesus aqa angro nanji aqa ñam
mare mare laqnaqqa Mandor Koba Herot
a dego quej. Qusiq marej, “Tamo di
Jon yansjro qaji tamo de kio? A moisiq
olo subq na tigelqo. Dena a singila osiq
manwa endeqaji bableleqnu.” ¹⁵On-
aqa tamo qudei nanji Yesus aqa ñam
qusib maroqneb, “Yesus a Elaija kio olo
bqo?” Onaqa qudei maroqneb, “Yesus a
Qotei aqa medabu o tamo nanji nami
soqneb deqaji bei kio?” ¹⁶Ariya Herot a
segi Yesus aqa ñam qusiq marej, “Jon e
na nami kakoro gentetem qaji agi a kio?
A moisiq olo subq na tigelqo.”

¹⁷⁻¹⁸Herot a na nami aqa aube Filip
aqa nauqali Herodias yaيسىq ej. Deqa
Jon yansjro qaji a na Herot minjo-
qnej, “Ni ino segi was aqa unja em di
kumbra bolesai. Ni kumbra ugetonum.”
Jon a na Herot degsi minjoqnej. Deqa
Herot a Jon qa minjin oqetonaqa aqa
qaja tamo qudei nanji qarijnjrnaqa
gilsib Jon ojsib sil na qosisib tonto talq
waiyeb. ¹⁹Ariya Herot aqa nauqali a Jon
qa tulan njirijugetej. Deqa a na Herot
waijyosiq minjoqnej, “Ni na Jon qalim
moiem.” Yeqnaqa Herot na saidyoqnej.

²⁰Di kiyaaq? Herot a Jon qa ulaosiq
a geregere taqatoqnej deqa. Herot a
qalieej, “Jon a tamo bole. Aqa jejamuq
di une bei saiqoji. A Qotei aqa segi an-
gro.” Herot a degsi qalieosiq deqa Jon
taqatoqnsiq aqa anjam quoqnej. Quo-
qnsiq are koba qaloqnej. A Jon aqa an-
jam quqwajqa arearetoqnej. Deqa aqa
nauqali na Jon qalqa minjeqnaq a na
saidyoqnej.

²¹Bati bei Herot aqa nauqali a na Jon
qalim moiqaqqa gam endegsi gereiyej.
Herot aqa njambabo bationaqa Herot na
maruro atsiqa aqa qaja tamo gate nanji
ti Galili sawa taqato tamo nanji ti met-
njrnaqa bosib aqa talq di koroeb. ²²Ko-
roosib inji uyeqnaqqa Herot aqa nauqali
aqa asi a warum miligiq bosiqqa nanji
lou tuetnjroqnej. Onaqa nanji a unsibqa
tulan areboleboleinjrej. Deqa Herot na
angro sebin di minjej, “Ni ijo inji kie
oqajqa merbqam emqai.” ²³Osiqa aqa
anjam di singilatosiq olo minjej, “Ijo
anjam di e bole dauryqai. Ni ijo ñoro
kalil ambleq na potosim oqajqa marqam
emqai. E ijo anjam di uratqasai bolesai.”

²⁴Onaqa angro sebin di a gilsiq
aqa aniqali nenemyej, “E inji kie qa
Herot minjqai?” Onaqa minjej, “Ni Jon
yansjro qaji aqa gate qa mare.” ²⁵On-
aqa a olo urur ti warum miligiq gilsiq
Herot minjej, “Ni Jon yansjro qaji aqa
gate tabirq di atsim ebe.” ²⁶Onaqa Herot
a angro sebin aqa anjam di qusiq a
Jon qalim moiqaqqa are sosai deqa a are
tulan gulubekobaiyey. Aqa segi anjam
tamo kalil nanjo ulatamuq dia marsiq
singilatej qaji deqa ti are qalsiq are gu-
lubekobaiyey. Aqa anjam di olo beltsim
anjam bei marqas di a jemaqqas. Deqa
a na angro sebin di minjej, “Di kere. Ni
Jon aqa gate oqam.” ²⁷⁻²⁸Osiqa aqa qaja
tamo bei qarinyosiq minjej, “Ni gilsim
Jon aqa kakoro gentosim aqa gate osau.”
Degsi minjnaqa a gilsiq tonto talq dia
Jon aqa kakoro gentosiq aqa gate tabirq

di atsiqa osi bosiq angro sebiñ di yej. Yonaqa a na osi gilsiq aqa aniqali yej.

²⁹ Onaqa Jon aqa angro nanği deqa qusibqa bosib Jon aqa qusa osi gilsib subq ateb.

Yesus na tamo 5,000 nanği inği anainjrej

³⁰ Bati bei Yesus aqa angro 12-pela nami qarijnjmaqa qure qureq giloqneb qaji nanği olo bosibqa Yesus aqa areq di koroosib kumbra kalil nanği yoqneb qaji deqa ti anjam kalil nanği palontosib maroqneb qaji deqa ti Yesus saiyoqneb.

³¹ Saiyeqnaqba bati di tamo ungasari tulan gargekoba nanği Yesus aqa angro ti nanço areq di gile beoqneb. Deqa nanği inği uyqa bati saiçoji. Deqa Yesus na aqa angro nanği endegsi minjrej, “Ninği tigeliye. Iga tamo ungasari nanği uratnjrsim segitosimqa wadau sawaq dia kiñala aqaratqom.” ³² Degsi minjrsiqa aqa angro nanği joqsıqa koba na qobuñ gogetosib wadau sawaq gileb.

³³ Nanği qobuñ na gileqnaqba tamo ungasari kalil nanği ñam atsib Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjmaqa nanço segi qure qureq dena tigelosibqa sinğa na gurgurosib Yesus tiryqajqa sawaq dia namoosib bumbranjyeb. ³⁴ Onaqa Yesus a qobuñ na gilsiq tiryosıqa ñam atej tamo ungasari tulan gargekoba nami tiryqa sawaq dia tariñesonab unjrej. Nanği kaja bul mandor saiçoji. Deqa Yesus a nanği qa are ugeiyej. Osıqa nanço areq aisıqa Qotei aqa anjam gargekoba minjroqnej. ³⁵ Ariya señ aieqnaqa Yesus aqa angro nanği aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, endi wadau sawa. Señ aieqnu. Qoloqas. ³⁶ Deqa ni na tamo ungasari nanği minjrimqa nanği qure qureq gilsib dia inği uysib ñereñqab.” ³⁷ Onaqa Yesus na minjrej, “Ninği na inği anainjriye.” Degsi minjmaqa nanği na kamba minjeb, “Iga kiersim inği anainjrqom? Iga 200 kina

qabe na osimqa inği awaisim nanği anainjrqom?” ³⁸ Onaqa Yesus na nenemnjrej, “Ninği inği gembub unu? Ninği gilsib uniye.” Onaqa nanği gilsib unsib minjeb, “Iga bem 5-pela qe aiyela segi unu.”

³⁹ Onaqa Yesus na tamo ungasari kalil nanği minjrej, “Ninği qur segi segi ysıbqa ñinğ di awoeleñoiye.” ⁴⁰ Onaqa nanği kalil dedegsib awoeb. Qudei nanği qur segi segi 100 awoeleñeb. Qudei nanği qur segi segi 50 awoeleñeb. ⁴¹ Awoonabqa Yesus a na bem 5-pela ti qe aiyel ti di osıqa lañ goge tarosıq Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ginğenyosıqa aqa angro nanği enjrsiqa minjrej, “Bem endi jeisib tamo ungasari nanği anainjriye.” Osıqa qe aiyel dego ginğenyosıqa aqa angro nanği enjrsiqa minjrej, “Qe endi dego jeisib tamo ungasari nanği anainjriye.” Degsi minjmaqa nanği bem ti qe ti osi giloqnsıbqa tamo ungasari nanği jeisib enjreqnaq uy-oqneb. ⁴² Uynab kalil menetnjrej. ⁴³ Onaqa inği oto urateleñeb qaji di Yesus aqa angro nanği na koroıyosib gumba kokba 12-pelaq di jignab maqeleñej. ⁴⁴ Tamo kalil bem ti qe ti uyeb qaji nanği sisiyeb 5,000.

Yesus a ya banğaq na walwelej

⁴⁵ Onaqa Yesus a na aqa angro nanği endegsi minjrej, “Ninği qobuñ gogetosib namoosib gilsib Betsaida qureq di tiryosib soqnıye. E na tamo ungasari nanği minjritqa nanço qure qureq jaraioqnaq bqaı.” ⁴⁶ Onaqa Yesus aqa angro nanği namoosib gileqnaqba Yesus a na tamo ungasari nanği minjmaqa jaraieqnaqba a segi Qotei pailyqa marsıq manaq oqej. ⁴⁷⁻⁵⁰ Oqsıq a segi mana goge di sonaqa bilaqtej. Onaqa aqa angro nanği qobuñ suweıyosib isağ gilsib ya agu ambleq di gileqnaqba jagwa koba tigelosıqa ya korkortosıqa nanği pulutnjrej. Nobqolo ambru Yesus a aqa an-

gro nanġi qa bosiq a ya banġaq na wal-welosiq a nanġi daurnjrsiq gilej. Gilsiq nanġi jojomnrsiq bujnjrqa laqnaqa njam ateb Yesus a ya banġaq na wal-welosiq beqnaqa unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib tulaġ ulaugetosib lelenkabayeb. Onaqa Yesus na minjrej, “Nuġo are sinġilatiye. Endi e beqnum. Ulaaib.”⁵¹⁻⁵² Degsi minjrsiq qobuġ gogeton-aqa jagwa laej. Onaqa Yesus aqa aġgro nanġi aqa sinġila di unsibqa nanġi tulaġ prugeleġeb. Di kiyaaqa? Nanġi Yesus aqa sinġila di unsib utru geregere poinjrosai deqa. Nami Yesus na tamo 5,000 nanġi iġġi anainjrej kumbra di ueb nanġi poinjrosai. Nanġo areqalo getenjnresojnej.

Yesus a Genesaret sawaq dia ma tamo gargekoba nanġi boletnjroqnej

⁵³ Ariya Yesus aqa aġgro nanġi koba na qobuġ na gilsib ya agu taqal beiq di brantosib Genesaret sawaq di tiryeb.⁵⁴⁻⁵⁵ Tiryonabqa qure deqaji tamo uġgasari nanġi Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrnaqa tigelosib gurgur ti qure qureq giloqnsibqa Yesus tiryej qaji sawa di tamo uġgasari nanġi minjreġnab quoqnsib nanġo ma tamo nanġi sapera ateleġoqnsib qoboiyosib Yesus aqa areq osi beleġeqnab a na nanġi boletnjroqnej.⁵⁶ Osiq a wal-welosiq qure kiñilala ti qure kokba ti nanġo segi segi gamq dia dego branteqnaqa tamo uġgasari nanġi a unoqnsibqa tamo ma ti nanġi joqoqnsib nanġo qure ambleq dia atoqnsib minjoqneb, “O Tamo Koba, nanġi ino gara mutu segi ojibqa nanġo ma saioqnaqas.” Onaqa Yesus a na nanġi odnjreġnaqa ma tamo kalil nanġi aqa areq boqnsib aqa gara mutu ojoqneb. Ojeqnaq nanġo ma kalil saieleġoqnej.

Qotei aqa dal anjam a na moma nanġo dal anjam tulaġ bujyejunu

7 Onaqa bati deqa Farisi nanġi ti dal anjam qalie tamo nanġi ti Jerusalem dena bosibqa Yesus aqa areq di koroeb.² Koroosib njam ateb Yesus aqa aġgro qudei nanġi iġġi uyqa osib mati baġ yansosaisosib laġa uyeqnaq unjreb.³ Bati gaigai Farisi nanġi iġġi uyqa oqnsib mati baġ yanseqnub. Nanġi baġ yansqasai di nanġi mati iġġi uyqasai. Juda tamo kalil nanġi kumbra degyeqnaq. Di nanġo moma nanġo kumbra dauryeqnub.⁴ Nanġi maket dena boqnsibqa nanġi iġġi uyqa oqnsib mati nanġo jejamu geregere yanseqnub. Nanġi nanġo jejamu yansqasai di nanġi mati iġġi uyqasai. Nanġi kumbra deqaji gargekoba yeqnub. Nanġo ya gambaġ, ya nobu, web dego mati geregere yanselenjoqnsib iġġi uyeqnaq. Kumbra di nanġo moma nanġoq dena eleġosib dauryeqnub.⁵ Deqa bati di Farisi nanġi ti dal anjam qalie tamo nanġi ti Yesus nenemyeb, “Ino aġgro nanġi kiyaaqa gago moma nanġo dal anjam gotraġneyeqnub? Aġi nanġi iġġi uyqa oqnsib mati baġ yansosaisosib laġa uyeqnaq.”⁶ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niġġi gisaġ tamo. Baban na niġġi tamo bole. Ariya nuġo are miligi uge. Aġi Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a nami niġġi qa anjam endegsi nenġreġney unu, “Tamo nanġi di nanġo medabu na ijo ñam soqteqnaq. Ariya nanġo are miligi e qa sosai.”⁷ Nanġi laġa baban na e qa loueqnaq. Nanġi nanġo segi anjam palontoqnsib olo beltoqnsib gisaġosib mareqnaq, “Gago anjam endi Qotei aqa anjam.”⁷ Aisaia a niġġi qa keretsiq a anjam degsi nenġreġney. Aqa anjam di bole.⁸ Aġi niġġi kumbra degyeqnaq. Niġġi Qotei aqa dal anjam gotraġnoqnsibqa olo mandam tamo

nangō dal anjam dauryqajqa tulaŋ singilaeqnuḅ.”

⁹Yesus a na Farisi nangi anjam degsi minjršiqā olo minjrej, “Niŋgi Qotei aqā dal anjam gotraŋyoqnsibqā olo nuŋgo segi kumbra dauryeqnuḅ. ¹⁰Moses a nami marej, ‘Ni ino ai wo abu wo nangō sorgomq di geregere sosimqā nangō anjam dauryoqne. Tamo bei na aqā ai wo abu wo nangi misilinjrīmqa a qalib moiem.’ Moses a nami degsi marej. ¹¹Ariya niŋgi mareqnuḅ, ‘Tamo bei aqā ai kio aqā abu kio iŋgi qa truquamqā a na minjqas, ‘Ijo iŋgi iŋgi ejunum endi e ni emqā kere. Eo. E ni emqasai. E nami Qotei atraiyqā giltem deqā e ni aqaryaimqasai.’” ¹²A degsi minjqas di niŋgi marqab, ‘A keretqo. A na aqā ai wo abu wo nangi aqaryainjrai.’ Niŋgi degsib marqab. ¹³Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqā anjam gotraŋyoqnsibqā nuŋgo segi moma nangō kumbra dauryeqnuḅ. Niŋgi kumbra deqaji gargəkoba yeqnuḅ.”

Iŋgi bei kie na tamo jiga yqas? Yesus a anjam deqā marej

¹⁴Yesus a na Farisi nangi anjam degsi minjršiqā olo tamo uŋgasari kalil nangi metnjrnaqā aqā areq bonabqā minjrej, “Niŋgi kalil ijo anjam endi geregere qusib poingem. ¹⁵Tamo bei a iŋgi uyimqā aqā miligiq aiqas dena tamo jiga yqasai. Iŋgi iŋgi kalil tamo aqā miligiq na oqoqnsiq branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu. ¹⁶Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

¹⁷Yesus a na tamo uŋgasari nangi anjam degsi minjršiq koboonaqā a nangi uratnjršiqā tal miligiq gilej. A tal miligiq gilsiq di sonaqa aqā aŋgro nangi bosib aqā yawo anjam di aqā utru qa nenemyeb. ¹⁸⁻¹⁹Nenemyonabqā minjrej, “Niŋgi dego ijo yawo anjam di aqā utru poingosaiunu e? Tamo nangi iŋgi uyeqnaḅqā aisiq meneq di unu. Meneq

dena bi talq di waiyeqnuḅ. Dena tamo jiga yqā keresai. Di kiyāqa? Iŋgi di tamo aqā are miligiq aiosai. Aqā bi aniq aiqo koboqo. Deqā Qotei aqā ŋamdamuq di iŋgi uyo kalil jiga saiqoji.” ²⁰Osiqā minjrej, “Iŋgi iŋgi kalil tamo nangō are miligiq na oqoqnsiq branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu. ²¹Iŋgi iŋgi tamo nangō are miligiq na branteqnu qaji agi ubtsiy mernjgwai. Areqalo uge uge, uŋa qa laoaq, bajinjoqā, tamo qaloqa, ²²was aqā ŋauŋ anjamyoaqā, was bei aqā ŋoro qa maulyoaqā, kumbra uge uge yoqa, gisaŋoqa, laŋa laŋa laoaq, was bei qa ugeoqa, was yomuiyoqa, nangō segi ŋam soqtoqa, nanari kumbra yoqa. ²³Kumbra uge uge deqaji tamo nangō are miligiq na brantoqnsiq dena tamo jiga yeqnu.”

Fonisia qaji uŋa a Yesus qa aqā areqalo singilatej

²⁴Onaqa Yesus a sawa di uratosiqā walwelosiq Tair qure nangō sawaq gilej. Tamo nangi a qa qalieaib deqā a uliosiq gilej. Gilsiq tal bei gogetosiq sosiqā a talq dia uliesqā keresaiyej. Di kiyāqa? Tamo qudei nangi a uneb deqā. Unsibqā mareb, “Yesus a gago sawaq bqo. A talq di unu.” ²⁵Degsib marnabqā uŋa bei a qusiqā aqā aŋgro sebiŋ a mondor uge ti soqnej deqā a Yesus aqā talq giloqūjatosiqā aqā areq di singa pulutej. ²⁶Uŋa di a Grik qaji. A Juda uŋa sai. A Siria sawaq dia ŋambabej. A Finisia qure qaji. A na Yesus waiŋyoqnsiqā minjoqnej, “Ni na mondor uge di wiyimqā a na ijo aŋgro uratosim ulanqas.” ²⁷Onaqa Yesus a uŋa di aqā anjam qusiqā yawo anjam bei endegsi minjej, “Iga aŋgro du du nangi mati iŋgi anainjrīm uyib menetnjrimqā di bauŋ nangi iŋgi uyqab. Iga aŋgro du du nangō iŋgi yainjrsim olo bauŋ nangi anainjrqom di kumbra bolesai.”

²⁸Onaqa uŋa dena olo Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni kere maronum. Ariya e kamba anjam bei mermit ni que. Aŋ-

gro du du nanġi inġi uyeqnaqba inġi n̄enġi ululoŋeqnaqa bauŋ nanġi dego uyeqnaqba.”

²⁹ Onaqa Yesus na minġej, “O uŋa, ni kere maronum. Ni degsi maronum deqa ni gilime. Mondor uge na ino anġro uratosiq ulanqo.” ³⁰ Degsi minjnaqa a aqa talq gilsiqqa n̄am atej mondor uge na nami aqa anġro uratonaqa a bijalq di n̄eiesonaq unej.

Tamo bei dabkala geteŋo meŋ singilaej qaji di Yesus na boletej

³¹ Onaqa Yesus a Tair qure nango sawa uratosiq Saidon qure ambleq na wal-welosiq Dekapolis sawaq gilsiq Galili ya aguq di brantej. ³² Di brantosiq sonaqa tamo qudei nanġi na tamo bei dabkala geteŋo meŋ singilaej qaji a osi bosibqa Yesus pailyosib minġej, “O Tamo Koba, ni na ino baŋ aqa gateq di atimqa a boleqas.” ³³ Onaqa Yesus na tamo di osiqa tamo unġasari nanġi uratnrjsiq a segi sosiqqa aqa baŋ gei aiyel tamo di aqa dabkalaq jigej. Jigsiqqa aqa segi maul osiqa tamo di aqa meŋ tonġetej. ³⁴ Osiqqa laŋ tarosiqqa are tulaŋ gulubekobaiyonaqa jagwa titsiqqa marej, “Efata.” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “Dabkala waqeme.” ³⁵ A degsi marnaqa tamo di aqa dabkala waqej. Aqa meŋ dego boleej. Onaqa a anjam bole maroqnej. ³⁶ Onaqa Yesus a na tamo unġasari nanġi endegsi minġej, “Niŋgi kumbra unonub endi tamo qudei nanġi ubtsib minjraib.” Degsi minjnaqa nanġi aqa anjam di quetosai. Nanġi giloqnsibqa Yesus aqa kumbra deqa mare mare laqneb. ³⁷ Mare mare laqnaqba tamo gargekoba quoqnsibqa nanġi tulaŋ prugelenjoqnsib maroqneb, “Kumbra kalil Yesus a yeqnu qaji di a geregere yeqnu. Agi a na tamo dabkala geteŋjro qaji nanġi boletnġreqnaqa nanġo dabkala olo waqeqnaqa nanġi anjam queqnaqba. Tamo meŋ singilainjro qaji

nanġi dego gereinjreqnaqa nanġi anjam bole mareqnaqba.”

Yesus a na tamo 4,000 nanġi inġi anainjrej

8 Onaqa bati bei Yesus a wadau sawaq di sonaqa tamo unġasari tulaŋ gargekoba nanġi olo aqa areq di korooqneb. Nanġi inġi saiqoġi. Deqa Yesus a na aqa anġro nanġi metnrjnaqa aqa areq bonabqa minġej, ² “Tamo unġasari nanġi bati qalub e koba na soqneb nanġi inġi saiqoġi. Deqa e nanġi qa are ugeibqo. ³ Nanġi qudei isaq na beb. Deqa e nanġi mam ti suweinjrirtqa gamq dia nanġi mam na lao uge.” ⁴ Degsi minjnaqa nanġi na kamba minġej, “Sawa endi wadau. Deqa iga inġi qabe na osimqa tamo unġasari gargekoba endego anainjronam kereqas?” ⁵ Onaqa Yesus na minġej, “Niŋgi bem gembub unu?” Onaqa minġej, “Bem 7-pela unu.”

⁶ Onaqa Yesus na tamo unġasari nanġi minġej, “Niŋgi kalil mandamq di awoelenoiye.” Degsi minjnaqa nanġi kalil mandamq di awoonabqa Yesus na bem 7-pela di osiqa Qotei pailyosiqqa bem gingeŋyosiqqa aqa anġro nanġi enjreqnaqa nanġi na osi giloqnsibqa tamo unġasari nanġi enjreqnaq uyoqneb. ⁷ Qe kiñilala qudei dego soqneb. Deqa Yesus na qe di osiqa Qotei pailyosiqqa aqa anġro nanġi minġej, “Qe endi dego tamo unġasari nanġi anainjriye.” Degsi minjnaqa nanġi na qe di osib tamo unġasari nanġi jeisib enjreqnaq uyoqneb. ⁸ Uynab kalil menetnġej. Onaqa inġi oto urateleŋeb qaji di Yesus aqa anġro nanġi na koroiyosib gumba kokba 7-pelaq di jignab maqeleŋej. ⁹ Tamo kalil inġi uyeqba qaji nanġi sisiyeb 4,000.

Onaqa Yesus a na tamo unġasari kalil nanġi suweinjrjnaqa nanġo qure qureq giloqneb. ¹⁰ Nanġi gileqnaqba Yesus na aqa anġro nanġi olo joqsiqa koba na

qobuŋ bei gogetosib Dalmanuta sawaq gileb.

Farisi tamo qudei nanŋi Qotei aqa maŋwa bei unqajqa deqa Yesus minjeb

¹¹ Onaqa bati bei Farisi qudei nanŋi Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib a ojqajqa deqa a ombla anjam na qoteb. Osib gisanjosib minjeb, “Ni endego Qotei aqa maŋwa bei babbtimqa iga unsim dena poigwas, ni Qotei aqa wau ojeqnum.” ¹² Degsib Yesus minjnabqa a nanŋi qa are tulaŋ gulubeiyonaqa jagwa titsiqa minjrej, “Niŋgi tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji kiyaya e Qotei aqa maŋwa bei laŋa babbtit niŋgi unqajqa merbeqnuŋ? Niŋgi quiye. E Qotei aqa maŋwa bei niŋgi osorŋwasai.” ¹³ Yesus a Farisi nanŋi degsi minjrsiqa nanŋi uratnrjsiqa aqa segi aŋgro nanŋi ti olo qobuŋ gogetosibqa ya agu taqal beiq gileb.

Yesus a bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam marej

¹⁴ Ariya nanŋi qobuŋ na giloqnsibqa aqa aŋgro nanŋi segi segi maroqneb, “Iga bem osai. Iga bem oqajqa are walgwo. Agi bem qujai bole qujai qobuŋ miligiq endi unu.” ¹⁵ Degsi mareqnabqa Yesus a nanŋo anjam di qusiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Niŋgi gegerere ŋam atsib soqniye. Bem tiyeqnu qaji sum Farisi nanŋo bem ti bulyimqa bem dena tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Herot aqa bem dego tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Deqa niŋgi gegerere ŋam atsib soqniye.” ¹⁶ Onaqa Yesus aqa aŋgro nanŋi aqa yawo anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Iga bem osai deqa kio mergwo?” ¹⁷ Onaqa Yesus a nanŋo anjam di qaliesiqa nenemnjrej, “Niŋgi kiyaya bem osai deqa mareqnuŋ? Kiyaya niŋgi e qa poiŋgosaiunu? Nuŋgo areqalo geteŋgejunu kio?” ¹⁸ Niŋgi ijo siŋgila

unoqnsib unosaubuleqnuŋ. Niŋgi ijo anjam quoqnsib quosaubuleqnuŋ. ¹⁹ E nami bem 5-pela giŋgeŋjosimqa tamo 5,000 anainjronam uynab menetnrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba kokba gem-bub jignab maqeleŋej?” Onaqa nanŋi na Yesus minjeb, “Gumba 12-pela.” ²⁰ Onaqa olo minjrej, “Bati bei e bem 7-pela dego giŋgeŋjosimqa tamo 4,000 anainjronam uynab menetnrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba kokba gem-bub jignab maqeleŋej?” Onaqa minjeb, “Gumba 7-pela.” Onaqa minjrej, “Niŋgi ijo kumbra di unoqnsib olo are walŋgwo kio?” ²¹ Niŋgi kiyaya e qa poiŋgosaiunu?”

²² Yesus a na nanŋi degsi minjrsiqa koba na qobuŋ na gilsib Betsaida qureq di tiryeb. Tiryosib mandamq ainabqa tamo qudei nanŋi na tamo bei ŋam qandimyej qaji a Yesus aqa areq osi bosib minjeb, “Ni ino baŋ aqa gateq di atimqa a olo boleosim ŋam poiyaqas.” ²³ Onaqa Yesus na tamo di aqa baŋ ojsiqa qure polomq osi gilsiya aqa ŋamdamuq di misel atetej. Osiqa aqa gateq di aqa baŋ atsiqa nenemyej, “Ni sawa unqa kere e?” ²⁴ Onaqa a ŋam atsiqa marej, “E tamo nanŋi unjronum nanŋi ŋamtaŋ bul anŋileqnuŋ.” ²⁵ Onaqa Yesus na tamo di aqa ŋamdamuq di aqa baŋ olo atnaqa a ŋam atej ŋamdamu bole suwaŋej. A sawa kalil gegerere unej. ²⁶ Onaqa Yesus na minjej, “Ni ino talq gilime. Ni qure miligiq gilaim.”

Yesus a tamo yai? Pita na ubtej

²⁷ Onaqa Yesus a na aqa aŋgro nanŋi olo joqsiqa koba na walwelosib Sisaria Filipai qure nanŋo sawaq di brantosib gamq dia Yesus na aqa aŋgro nanŋi endegsi nenemnjrej, “Tamo ungasari nanŋi e nuboqnsib nanŋi e yai qa mareqnuŋ?” ²⁸ Onaqa nanŋi na minjeb, “Tamo qudei nanŋi mareqnuŋ, ni Jon yansjro qaji tamo. Tamo qudei nanŋi mareqnuŋ, ni Elaija. Ariya qudei nanŋi mareqnuŋ, ni

Qotei aqa medabu o tamo nanġi nami soqneb deqaji bei.”²⁹ Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, “Niġi segi e nuboqn-sib niġi e qa kiersib mareqnub?” Onaqa Pita na minnej, “Ni segi qujai Kristus Qotei na qariġmeġ qaji.”³⁰ Pita a anjam degsi ubtonaqa Yesus na aqa anġro nanġi siġgila na getentnjrsiqa minnjrej, “Niġi anjam di tamo qudei minjraib.”

Yesus a moio qa ti a olo subq na tigelu qa ti anjam mareġ

³¹ Osiqa minnjrej, “E Tamo Anġro. Deqa bunuqna e jaqatinġ koba oqai. Juda tamo kokba ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanġi ti e qoreibosib lubsib moiottbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”³² Yesus a anjam degsi ubtsiq nanġi minjrnaja Pita a qusiqa Yesus osiqa qalaq gilsiq qiriġtosiq minnej, “Ni anjam degsi maraim.”³³ Onaqa Yesus a bulosiqa aqa anġro nanġi koko-qnjrej. Osiqa olo Pita koqyosiqa qiriġtosiq minnej, “Ni Satan bul. Deqa ni ijo qoreq gile. Ni Qotei aqa areqalo dauryosai. Ni mandam tamo nanġo areqalo dauryonum. Daurysim aġi ni na anjam di merbonum.”

³⁴ Osiqa tamo unġasari kalil nanġi ti aqa segi anġro nanġi ti metnjrnaja aqa areq bonabqa minnjrej, “Tamo bei na e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratosim bati gaigai aqa segi ġamburbas qoboiosim e daurbqnem.”³⁵ Di kiyaja? Tamo bei a aqa segi ġambile qa areqalo kobaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa ti ijo anjam bole qa ti are qalsimqa aqa segi ġambile uratqas di a olo ġambile bole oqas.”³⁶ Tamo bei a mandam qa ġoro kalil koroiyqas di mondoġ aqa segi qunuġ padalqas. Yimqa ġoro dena a kiersim aqaryaiyqas? Di keresai.”³⁷ Aqa qunuġ padalqas di a awai kie atsim dena aqa qunuġ olo ġambile sqas? Di keresai.”³⁸ Tamo unġasari bini bati endeqa unub qaji nanġi Qotei torei qoreioqnsib une

atsib laqnub. Deqa tamo bei a ijo ġnam qa ti ijo anjam qa ti jemaikyqas di mondoġ e Tamo Anġro e ijo Abu aqa rian na ti ijo Abu aqa laġ anġro nanġo rian na ti bosiyqa e kamba tamo di aqa ġnam metqajqa jemaibqas.”

9 Osiqa minnjrej, “Niġi quie. E bole mernġwai. Tamo qudei ijo areq endia tigelejunub qaji nanġi moreġosaiso-qnibqa Qotei a siġgila ti bosim nuġo Mandor Koba sosim niġi taqatġgeso-qnim niġi unqab.”

Yesus a mana goge dia aqa jejamu bulyonaq aqa anġro qalub nanġi unobeiteb

² Yesus a na nanġi anjam degsi minjrsiq koboonaqa bati 6-pela onaqa a tigelosiqa Pita na Jems na Jon na nanġi qalub joqsiqa koba na mana goge kobaq oqeb. Nanġi segi qalub oqsib di soqneb. Sosibqa Yesus aqa jejamu bulyonaq nanġi unobeiteb.”³ Aqa gara dego tulaġ puloġosiq qatekriteġ. Tamo bei na gara yansqas di a degsim qatqa keresai.”⁴⁻⁵ Onaqa tamo aiyel brantosib Yesus ombla na anjam maroqneb. Tamo aiyel di Moses wo Elaija wo. Nanġi aiyel brantonabqa Yesus aqa anġro nanġi na unjrsibqa Pita na Yesus minnej, “O Tamo Koba, Moses wo Elaija wo bosib iga koba na endi unum di bolequja. Deqa ni marimqa iga tal kiġilala qalub gereiyqom. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa.”⁶ Nanġi tulaġ ulaugeteb deqa Pita a anjam bei marqa saiyonaqa laġa mareġ.”⁷ Onaqa laġbi aisiqa nanġi kabutnjrnaja laġbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq nanġi queb, “Endi ijo Anġro qujai e na tulaġ qalaqalaiyeqnum qaji. Niġi aqa anjam quetoqniye.”⁸ Onaqa Yesus aqa anġro nanġi bulosib ġam ateb nanġi tamo aiyel di olo unjrosai. Yesus a segi nanġi koba na sonab uneb.”

⁹ Ariya nanġi Yesus ombla manaq dena olo aioqnsibqa Yesus na minnjrej,

“Kumbra niŋgi mana goge di unonub qaji di ubtsib tamo qudei minjraib. Bunuqna e Tamo Anġro moisiy olo subq na tigelotqa bati deqa niŋgi na ubtsib minjroqnaqab.”¹⁰ Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib segi segi maroqneb, “Yesus a kiyaaq subq na tigelqa marqo? Anjam di aqa utru iga poigosai.” Degsi marsibqa Yesus aqa anjam di naŋgo areqaloq di atnab soqnej.¹¹ Osib Yesus minjeb, “Dal anjam qalie tamo naŋgi mareqnu, ‘Elaija a namo bamqa Kristus a bunuqna bqas.’ Anjam di kiyaaq degsib mareqnu?”¹² Onaqa Yesus na minjrej, “Naŋgo anjam di bole. Elaija a namo bosim tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo gereiyetnjsim soqnimqa bunuqna Kristus bqas. Qotei aqa anjam nami degsib neŋgrenyeb unu.”¹³ Ariya e niŋgi endegsi merŋgwai. Elaija agi bej. Bonaqa kumbra kalil naŋgi a qa yqajqa are soqnej qaji agi yeb. Ysibqa agi qaleb. A qa nami anjam degsib neŋgrenyeb unu. E Tamo Anġro dego degsib kumbra uge ebqab. Anjam di dego nami neŋgrenyeb unu.”

Yesus na anġro mel mondor uge ti so qaji a boletej

¹⁴ Ariya Yesus na aqa anġro qalub naŋgi di joqsiqa koba na manaq dena olo aisib ŋam ateb mana utruq dia Yesus aqa anġro naŋgi ti dal anjam qalie tamo qudei ti anjam na qoteqnaq unjreb. Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi dego mana utruq dia Yesus qa tariŋosib aqa anġro naŋgi kainjnresonab unjreb.¹⁵ Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus unsibqa naŋgi tulaŋ prugeleŋosib gurgur ti aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, kaiye.”¹⁶ Degsi minjnabqa Yesus na aqa anġro naŋgi nenemnrej, “Niŋgi anjam kie qa dal anjam qalie tamo naŋgi ti anjam na qoteqnu?”¹⁷ Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena tamo bei brantosiqqa Yesus minjej, “O Qalie Tamo Koba, e ijo anġro

mel osi bonum agiende. Ni na boletqajqa deqa osi bonum. A mondor uge ti. Deqa aqa medabu getenyejunu.”¹⁸ Mondor uge dena aqa jejamu ojoqnsiqqa mandamq waiyeqnaqa ara gijiriqtoqnsiqqa tindaneqnu. Oqnsiqqa maul aieqnu. Deqa e na ino anġro naŋgi minjronum, ‘Niŋgi mondor uge di wiyiye.’ Minjronumqa naŋgi na wiyqa yonub keresaijnjqo.”

¹⁹ Onaqa Yesus a anjam di qusiqa marej, “Niŋgi tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bolesai? Bati gembub e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulube di qoboioy-oqnaqai? Anġro mel di ijo areq osi boiye.”²⁰ Onaqa osi bonabqa mondor uge dena Yesus unsiqqa anġro di qunjimyonaaqa a mandamq aisiqqa belbelonaqa aqa medabuq na maul aioqnej.

²¹ Onaqa Yesus na anġro di aqa abu nenemyej, “Bati gembub a degesoqnej?” Onaqa minjej, “A anġro kiŋala qa degesoqnej agi bini unu.”²² Mondor uge na a qalsim moiotqa oqnsiqqa bati gaigai a ŋamyuoq o yaq waiyeqnu. Deqa ni na iga aqaryaigwa kereamqa aqaryaige.”²³ Onaqa Yesus na minjej, “‘Kereamqa’ degsi merbaim. Ni e qa ino areqalo siŋgilatqam di ni kumbra kalil yqa kere.”

²⁴ Onaqa tamo dena leleŋosiqqa Yesus minjej, “E ni qa ijo areqalo siŋgilatonum di ijo areqalo olo gulubeibeqnu. Deqa ni na aqaryaibimqa e geregere ijo areqalo ni qa siŋgilatsiy sqai.”²⁵ Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi gurgur ti bosib Yesus aqa areq di koroeqnaqqa Yesus a naŋgi unjrsiqqa mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej, “Ni mondor uge. Ni na anġro di aqa dabkala getentonum. Ni aqa medabu dego getentonum. Deqa ni anġro di uratosim ulaŋ. Olo aqa jejamuq gilaim.”²⁶ Degsi minjnaqa mondor uge a leleŋkobayosiqqa anġro di siŋgila na qunjimyosiqqa a uratosiq ulaŋej. Ulaŋonaqa anġro di a moiubulosiqqa ŋeiesonaqa tamo qudei naŋgi unsib mareb, “A

moiqa.”²⁷ Onaqa Yesus na anġro di aqa baŋ titonaqa a boleosiq tigelej.

²⁸ Onaqa Yesus aqa anġro nanġi aqa areq lumu bosib nenemyeb, “Iga kiyaaqqa mondor uge di wiyqa yonumqa kere-saiigwo?”²⁹ Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi mondor uge deqaji winjrqa osibqa Qotei paillyqab dena qujai niŋgi na mondor uge winjrib jaraiqab. Gam bei na sai.”

Yesus a olo aqa moio qa ti a olo subq na tigelqo qa ti anjam marej

³⁰ Onaqa Yesus a na aqa anġro nanġi olo joqsiqa koba na sawa di uratosib Galili sawa ambleq na walwelosib giloqneb. Tamo unġasari nanġi a qa qalieaib deqa nanġi uliosib giloqneb.³¹ Giloqnsibqa gamq dia Yesus na aqa anġro nanġi anjam endegsi minjrej, “E Tamo Anġro. Deqa jeu tamo nanġi na e ojsibqa qaja tamo nanġo baŋq di atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”³² Onaqa Yesus aqa anġro nanġi aqa anjam di gegerere poinjrosai. Deqa nanġi a olo nenemyaqaja ulaeb.

Yesus aqa anġro nanġi anġro yai a segi qujai ñam ti tigelqas deqa anjam na qotoqneb

³³ Ariya nanġi gilsib Kaperneam qureq di branteb. Brantosib tal bei gogetosib di sosibqa Yesus na aqa anġro nanġi endegsi nenemnjrej, “Niŋgi gamq dia anjam kie qa anjam na qotoqneb?”³⁴ Onaqa nanġi mequmosib soqneb. Di kiyaaqqa? Nanġi gamq dia anġro yai a segi qujai tamo ñam ti tigelqas deqa anjam na qotoqneb.³⁵ Onaqa Yesus a awoosiqa aqa anġro 12-pela nanġi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Nuŋgo ambleq di anġro bei a ñam ti tigelqas marsimqa a mati nuŋgo kanġal tamo soqnem. Osimqa a ñam ti tigelqas.”³⁶ Yesus a na nanġi degsi minjrsiqa anġro kiñala bei osiqa nanġo ambleq di tigeltoasiqa

olo soqonyosiqa nanġi minjrej,³⁷ “Tamo bei a ijo ñam qa are qalsimqa anġro kiñala endego bei osim gegerereiyqas di a e dego osim gegerereibqas. Tamo a e osim gegerereibqas di a na e segi gegerereibqasai. A na ijo Abu e qariŋbei qaji di dego osim gegerereiyqas.”

Tamo nanġi iga jeutgosaieqnub qaji nanġi iga koba na wau qujai

³⁸ Onaqa Jon na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni que. Iga tamo bei unem. A ino ñam na mondor uge nanġi winjreqlaqa iga na unsimqa saidyem. Di kiyaaqqa? A iga koba na wauosaieqnu deqa.”³⁹ Onaqa Yesus na minjej, “Niŋgi a saidyaib. A ijo ñam na maŋwa bei babtqas di kere. Deqa a urur e misiliŋbqasai.”⁴⁰ Tamo nanġi iga jeutgosaieqnub qaji nanġi iga koba na wau qujai.⁴¹ Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Kristus aqa anġro.’ A degsi are qalsimqa tamo di ya qaryimqa ya tigsim anaiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Yimqa aqa awai bole di tamo bei na olo yayiqa keresai.

Tamo bei na anġro kiñala bei osim kumbra ugeq waiyqas di kumbra tulaŋ uge

⁴² “Tamo bei na ijo anġro kiñala endego bei e qa aqa areqalo singilatqo qaji di osim uneq waiyqas di uge. Tamo qudei nanġi na tamo di ojsib meniŋ kobaquja osib sil na aqa kakoroq di tontosib waiyib ya robuq aisim moiqas di kere.”⁴³⁻⁴⁴ Ino baŋ na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa baŋ di gentsim waiy. Ni baŋ geŋo sosimqa ino baŋ na uneq waiyqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni baŋ aiyel ti sosimqa ino baŋ na uneq yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuoq waimqas. Ŋamyuoq di mosoqasai. Gaigai yuoqnas. Ŋamyuoq dia tamo nanġo ambli bati gaigai sosibqa nanġi moreŋqa keresai.⁴⁵⁻⁴⁶ Ino singa

na ni titmosim uneq waimqa laqnmqqa siŋga di gentsim waiy. Ni siŋga geŋo sosimqa ino siŋga na une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya ni siŋga aiyel ti sosimqa ino siŋga na une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuoq waimqas. Ŋamyuo di mosoqasai. Gaigai yuoqnqas. Ŋamyuoq dia tamo naŋgo ambli bati gaigai sosibqa naŋgi moreŋqa keresai. ⁴⁷Ino ŋamdamu na ni titmosim uneq waimqa laqnmqqa ŋamdamu di otorosim waiy. Ni ŋamdamu qujai ti sosimqa ino ŋamdamu na une bei yqasai di kere. Di Qotei a ino Mandor Koba sosim ni taqatmqas. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti sosimqa ino ŋamdamu na une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuoq waimqas. ⁴⁸Ŋamyuo di mosoqasai. Gaigai yuoqnqas. Ŋamyuoq dia tamo naŋgo ambli bati gaigai sosibqa naŋgi moreŋqa keresai.

⁴⁹“Niŋgi quiye. Tamo naŋgi bar oqn-sib iŋgiq di atoqnsib Qotei atraiye-qnub. Dego kere ŋamyuo na niŋgi kalil ekritqas.

⁵⁰“Bar a bole. A qajarara koba. Ariya bar aqa qajarara koboqas di iŋgi kie na olo qajararatqas? Di keresai. Dego kere niŋgi bar bul sosibqa nuŋgo was naŋgi koba na gegerere lawo na laqniye.”

Tamo a uŋa uratqa kere e? Yesus a deqa anjam bei marej

10 Yesus a na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrej. Osiqa sawa di uratosiqa Judia sawaq gilsiq Jordan ya taqal beiq di soqnej. A di sonaqa tamo uŋgasari tulan gargekoba naŋgi olo bosib aqa areq di koroonabqa aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di olo dauryosiqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.

²Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa qusib naŋgi a ojqajqa deqa laŋa gisanjyosib endegsib nenemyeb, “Tamo bei na aqa uŋa uratqa kere e? Gago dal anjamq di degsi

unu e?” ³Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi segi qalie deqa niŋgi mariye. Moses a nami dal anjam kiersi marej?”

⁴Onaqa naŋgi na minjeb, “Moses a nami endegsi marej, ‘Tamo bei na aqa uŋa uratqa osimqa pepa bei nengrenjyosim yosim di a uratqas.’” ⁵Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi Qotei aqa anjam quqwajqa tulan asgimo ani deqa Moses a dal anjam degsi nengrenjeye. ⁶Niŋgi quiye. ‘Tulan nami Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyosiqa bati deqa a tamo wo uŋa wo dego gereinjrej. ⁷⁻⁸Deqa tamo bei na aqa ai wo abu wo naŋgi uratnjrsimqa aqa ŋauqali wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.’ Qotei a nami degsi marej. Deqa naŋgi olo jejamu aiyel sqasai. Naŋgi jejamu qujai sqab. ⁹Qotei na naŋgi aiyel turtnjrjo deqa tamo bei na olo potnjrai.”

¹⁰Yesus a na Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa a tal bei miligiq gilsiq di sonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib aqa anjam deqa nenemyeb. ¹¹Nenemyonabqa minjrej, “Tamo bei na aqa ŋauŋ uratosimqa olo uŋa bei oqas tamo dena aqa ŋauŋ kumbra uge yqas. ¹²Uŋa a dego aqa gumbuluŋ uratosimqa olo tamo bei oqas uŋa dena aqa gumbuluŋ kumbra uge yqas.”

Yesus a marej, “Niŋgi na aŋgro du du naŋgi ijo areq bqajqa saidnjraib.”

¹³Onaqa tamo uŋgasari qudeji naŋgo aŋgro du du naŋgi Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrqajqa marsibqa joqsib Yesus aqa areq beb. Beqnaabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na saidnjrsib minjreb, “Nuŋgo aŋgro du du naŋgi joqsib endeq baib.” ¹⁴Degsib saidnjreb deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi ŋirinjnrsiqa minjrej, “Aŋgro du du naŋgi metnjribqa ijo areq bebe. Naŋgi saidnjraib. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi aŋgro du du dego bul sqab di Qotei a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas. ¹⁵Niŋgi quiye.

E bole merngwai. Tamo bei a angro du du nanqi dego bul sqasai di Qotei na a osim taqatqasai. Deqa a nanqo Mandor Koba sqa keresai dego.”¹⁶ Yesus a na aqa angro nanqi anjam degsi minjrsiqa angro du du nanqi di soqonjrsiqa aqa ban nanqo gateq di atetnjsiqa nanqi qa Qotei pailyej.

Tamo bei ñoro koba ti soqnej qaji a Yesus ombla anjam mareb

¹⁷ Osiqa dena tigelosiqa gam dauryosiq gileqnaqa tamo bei urur ti aqa areq bosiq aqa singaq di singa pulutosiqa nenemyej, “O Qalie Tamo Bole, e kumbra bole kie dauryosiy dena e ñambile gaigai sqai?”¹⁸ Onaqa Yesus na kamba minnej, “Ni kiyaaqa e tamo bole qa merbonum? Qotei a segi qujai tamo bole.”¹⁹ Ariya ni Qotei aqa dal anjam qalie unum. ‘Ni tamo bei qal-sim moiotaime. Ni tamo bei aqa uña jejamu ojetaim. Ni bajinaim. Ni tamo bei aqa jejamu laña gisanjaim. Ni was bei aqa inqi bei laña gisanj na yayi aim. Ni ino ai wo abu wo nanqo sorgomq di geregere sosimqa nanqo anjam dauryoqne.”²⁰ Onaqa tamo dena olo Yesus minnej, “O Tamo Koba, e angro kiñala qa dal anjam di kalil dauryosim boqnem agi bini degsi unum.”²¹ Onaqa Yesus a tamo di koqyosiqa qalaiyosiq minnej, “Ni dal anjam di kalil dauryosim keronum. Ariya kumbra qujai ni keretosai. Deqa e ni mermqai. Ni gilsim ino inqi inqi kalil qarinyosim silali osim tamo inqi inqi saiqoji unub qaji nanqi jeisi enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Yimqa bunuqna ni lañ qureq dia awai bole itqam.”²² Yesus a na tamo di degsi minjnaq qusiqa aqa inqi inqi kalil qa are tulañ gulubeiyej. A inqi inqi koba ti soqnej deqa ulatamu ugeiyonaqa ulañej.

²³ Onaqa Yesus a na aqa angro nanqi koqnjrsiqa endegsi minjrej, “Tamo un-

gasari inqi inqi koba ti unub qaji nanqi Qotei na taqatnjsim nanqo Mandor Koba sqa marsibqa lañ qure oqwajqa banqi koba.”²⁴ Onaqa Yesus aqa angro nanqi aqa anjam di qusibqa nanqi tulañ prugeleneb. Onaqa Yesus na olo minjrej, “O ijo angro, ninqi quie. Tamo ungasari nanqi Qotei na taqatnjsim nanqo Mandor Koba sqa marsibqa lañ qureq oqwajqa banqi koba.”²⁵ Kamel a yumba miligiq gilqajqa tulañ banqi koba. Dego kere tamo ungasari inqi inqi koba ti unub qaji nanqi Qotei na taqatnjsim nanqo Mandor Koba sqa marsibqa lañ qureq oqwajqa tulañ banqi koba.”²⁶ Onaqa Yesus aqa angro nanqi aqa anjam di qusibqa olo tulañ prugelenosib segi maroqne, “Yesus a anjam degsi mergwo deqa tamo yayi nanqi ñambile gaigai sqa kere?”²⁷ Onaqa Yesus a nanqi koqnjrsiqa minjrej, “Tamo nanqi segi ñambile sqa keresai. Ariya Qotei a kumbra kalil yqa kere.”

²⁸ Onaqa Pita na Yesus minnej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago inqi inqi kalil uratosimqa ni daurmonum.”²⁹⁻³⁰ Onaqa Yesus na minjrej, “Ninqi quie. E bole merngwai. Tamo kalil e qa ti ijo anjam bole qa ti are qaloqn-sib nanqo segi tal uratosib nanqo was nanqi, nanqo jaja nanqi, nanqo ai wo abu wo nanqi, nanqo angro nanqi ti nanqo wau kalil dego uratnjsib e daurbqab tamo nanqi di Qotei na tal, was, jaja, ai, angro, wau gargekoba olo enjrqas. Yimqa tamo qudei nanqi na nanqi ugeugeinjroqnaq. Ariya mondoñ nanqi ñambile gaigai sqab.”³¹ Ninqi quie. Tamo gargekoba bini ñam koba ti unub qaji nanqi mondoñ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo gargekoba bini ñam saiqoji unub qaji nanqi mondoñ ñam koba ti tigelqab.”

**Yesus a olo aqa moio qa ti a subq
na tigelo qa ti anjam marej**

³² Osiqa Yesus a na aqa angro nanqi joqsiqa koba na gam dauryosib Jerusalem qureq aioqneb. Aioqnsibqa Yesus a namoeqnaqa aqa angro nanqi bunuqna dauryoqnsibqa are toñtoñjroqnej. Tamo ungasari qudei gam na dauryoqneb qaji nanqi dego ulaosi aioqneb. Onaqa Yesus a na aqa angro 12-pela nanqi segitnjrsiqa Jerusalem dia a une kie turqas deqa nanqi sainjrej. ³³⁻³⁴ A na nanqi endegsi minjrej, “Ninigi quie. Iga Jerusalem aieqnum. E Tamo Angro deqa Jerusalem dia jeu tamo nanqi na e osib dal anjam qalie tamo nanqi ti atra tamo kokba ti nanqo banq di e atqab. Yimqa nanqi na e ojsib ijo jejamu laña gisañyosib merbqab, ‘Ni une ti. Deqa ni moiqam.’ Nanqi na e degsib gisañbosib e ojsib tamo nanqi Qotei aqa ñam qaliesai qaji nanqo banq di e atqab. Yimqa nanqi na e ojsib misilinboqnsib miselboqnsib bu toqoñ na e kumbainboqnbqab. Osib e ñamburbasq di lubsib moiotbqab. Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”

**Jems wo Jon wo nanqi tamo kokba
sqajqa deqa Yesus minjeb**

³⁵ Onaqa Sebedi aqa ñiri ayiel Jems wo Jon wo nanqi Yesus aqa areq bosib minjeb, “O Qalie Tamo Koba, aqo ayiel anjam bei mermonam ni gago anjam dauryqa kere kio?” ³⁶ Onaqa Yesus na nanqi ayiel nenemjrej, “E ninigi kierng-wajqa deqa ninigi e qa bonub?” ³⁷ Onaqa nanqi ayiel na Yesus nenemyeb, “Mondon ni rianj koba ti lañ goge dena bosim gago Mandor Koba sosimqa bati deqa ni marimqa aqo ayiel ino banj woq di ino banj qonanq di awoqom.”

³⁸ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam ninigi merbonub di aqa utru

ninigi geregere poingosai. E jaqatinj koba oqai. Jaqatinj di ya uge uyo bul. E gulube koba dego oqai. Gulube di tamo nanqi ya tuqtñjro bul. Jaqatinj ti gulube ti e oqai di ninigi ayiel dego oqa kere e?” ³⁹ Onaqa nanqi na minjeb, “Od, aqo ayiel oqa kere.”

Onaqa Yesus a na olo nanqi ayiel minjrej, “Bole, jaqatinj e oqai di ninigi dego oqab. Gulube e oqai di ninigi dego oqab. ⁴⁰ Ariya mondonj tamo yai nanqi ijo banj woq di ijo banj qonanq di awoqab di e na marqa keresai. Di ijo wau sai. Tamo nanqi Qotei na giltñjrej qaji nanqi segi ijo banj woq di ijo banj qonanq di awoqab.”

⁴¹ Yesus aqa angro 10-pela nango ñamgalaq dia nanqi ayiel aube wo na anjam di Yesus minjeb deqa nanqi qusib nanqi ayiel qa ñirineb. ⁴² Onaqa Yesus na aqa angro 10-pela nanqi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Ninigi qalie, mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji nanqi minjinj na tamo ungasari nanqi taqatnjroqnsibqa singila na anjam minjreqnub. ⁴³ Ariya kumbra di nunqoq di sai. Nunqo ambleq di angro bei a ñam ti tigelqa marsimqa a mati nunqo wau tamo soqnem. Osimqa a ñam ti tigelqas. ⁴⁴ Nunqo ambleq di angro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati nunqo wau tamo sosimqa ninigi kanjalñgoqnem. Osimqa a olo tamo kobaqujaqas. ⁴⁵ E Tamo Angro. Ninigi ijo kumbra qalieosib degsib dauryoqniye. Tamo nanqi na e aqaryabosib wauetbqajqa e deqa bosai. E na tamo nanqi wauetnjrqa bem. E na tamo ungasari gargekoba nanqi aqaryainjrsiy ijo segi ñambibile uratosiy nanqi elerñqai. E deqa bem.”

**Yesus a na tamo bei
ñamdamu geteño di boletej**

⁴⁶ Yesus a na aqa angro nanqi anjam degsi minjrsiq koboonaqa nanqi jo-

qsiqa koba na walwelosib aisib Jeriko qureq di branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na walwelosib olo Jeriko qure uratosib aieq nabqa tamo ungasari tulan gargekoba nanji Yesus dauryosib koba na aioqneb. Aieq nabqa tamo bei njamdamu geteño aqa ñam Bartimeus a gam qalaq di awesosiq tamo ungasari nanji silali qa ñilnjqronej. Bartimeus a Timeus aqa ñiri. ⁴⁷ A gam qalaq di awesosiq anjam endegsi quej, “Yesus Nasaret qaji a beqnu.” A degsi qusiqa tulan koba leleñosiq marej, “O Yesus, Devit aqa ñiri, ni e qa are ugeimeme.” ⁴⁸ Onaqa tamo ungasari gargekoba Yesus dauryosib aioqneb qaji nanji na Bartimeus ñirintosi minjeb, “Ni leleñkobaaim. Kiri.” Degsib minjeq nabqa a nanjo anjam quetnjrosai. A olo tulan koba leleñosiq Yesus minjqonej, “O Devit aqa ñiri, ni e qa are ugeimeme.” ⁴⁹ Onaqa Yesus a tigelosiq tamo ungasari nanji minjrej, “Tamo di metibqa ijo areq beme.” Onaqa nanji na tamo njamdamu geteño di metosib minjeb, “Ni are siñilat. Ni tigel. Yesus a ni metmeqnu.” ⁵⁰ Degsi minjnab qusiqa aqa gara taqal atsiqa urur tigelosiq Yesus aqa areq bej. ⁵¹ Bonaqa Yesus na nenemyej, “E ni kiermaqajqa deqa ni e qa leleñoqnam?” Onaqa minjej, “O Tamo Koba, e olo ñam poibim sawa unqajqa deqa e ni qa leleñoqnam.” ⁵² Onaqa Yesus na minjej, “Ni e qa ino areqalo siñilatonum deqa e ni boletmqai. Deqa ino njamdamu olo poimimqa ni gile.” Degsi minjnaqa aqa njamdamu poiyonaqa sawa unsiqa tigelosiq Yesus dauryosiq aiej.

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq walwelosiq Jerusalem qureq aiej

11 Ariya Yesus aqa angro nanji koba na walwelosib aisib Jerusalem qure jojomyosib Betfage qure ti Betani qure ti dia branteb.

Qure aiyel di agi Oliv mana utruq di unu. Di brantosib Yesus na aqa angro aiyel qarinqrsiq minjrej, ² “Ñingi aisib qure bei agi jojomq di unu di brantosib donki bei tontonub unu di unqab. Donki di bunuj tamo bei nami aqa quraq di awoosaiqonej qaji. Ningi donki di unsib sil palontosib titosib osi boiye. ³ Ningi sil palontoqnbqa tamo qudei nanji na nenemngwab, ‘Ñingi kiyaaq donki aqa sil palonteqnu?’ Degsib nenemnggibqa ñingi na endegsib minjriye, ‘Tamo Koba a wau ti deqa iga donki sil palontsim osi gilqom. Yaintim aqa wau koboamqa a na olo qarinyim bqa.’” ⁴⁻⁵ Yesus a na nanji aiyel degsi minjrsiq qarinqjrnaqa aisib gam jojomq di donki di uneb. Donki di nami tal meq di tontonab sonaq uneb. Unsib sil palonteq nabqa tamo qudei gamq di tigelesoqneb qaji nanji na nanji aiyel nenemnjreb, “Ñingi kiyaaq donki aqa sil palonteqnu?” ⁶ Onaqa nanji aiyel na anjam Yesus a nami minjrej qaji di olo minjreb. Minjrnab odnjrnabqa donki di osib Yesus aqa areq osi beb. ⁷ Bosib nanjo aiyel gara jugo piqtosib donki aqa quraq di tunabqa Yesus a segi donki gogetosiq quraq di awoej. ⁸ Awoonaqa donki a walwelosiq aieqnaqa tamo ungasari tulan gargekoba nanji beleñosib nanjo segi gara jugo piqteleñosib gamq dia tueleñoqneb. Tamo qudei nanji nañuq dena ñam banqa ti tuwom banqa ti giñgenyosibqa osi bosib di dego gamq dia tueleñoqneb. ⁹ Onaqa Yesus a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa tamo ungasari namooqneb qaji nanji ti bunuoqneb qaji nanji ti tulan koba leleñoqnsibqa maroqneb, “O Tamo Koba Qotei, iga ni qa tulan areboleboleigwo. Tamo a bqa endi ino ñam na bqa. Deqa ni na a osim tulan geregereiyime. ¹⁰ A na gago moma qeli Devit aqa wau osimqa a kamba gago Mandor Koba sosim iga

taqatgwajqa bqo. Deqa ni na a tulan geregereiyime. O Qotei lan goge di unum qaji, iga ino ñam soqtoqnqom!” Tamo ungasari nanqi degoqnsib lelen ti Yesus dauryoqneq.

¹¹ Onaqa Yesus a walwelosi gilsiq Jerusalem qureq di brantosiq atra tal koba miligiq gilej. Gilsiq inqi inqi kalil atra tal miligiq di soqnej qaji di koqyoqnsiq laqnej. Bilaqtonaqa a olo atra tal koba uratosiq aqa segi anqro 12-pela nanqi joqsiqa koba na puluosib Betani qureq aieb.

Yesus a qura minjej, “Ni olo bunu geitqasai.”

¹² Nebeonaqa nanqi olo tigelosib Betani qure uratosib gileb. Nanqi giloqnsibqa gamq di Yesus a mamyej. ¹³ Onaqa a isaq na ñam atsiqa qura banqa ti sonaq unsiqa aqa gei unqajqa utruq gilej. Gilsiq unej qura gei bei saiqoji. Geitqa bati sai deqa banqa segi sonab unej. ¹⁴ Unsiqa qura di minjej, “Ni olo bunu geitqasai. Tamo bei a bosim ino gei bei oqasai.” Degsi minjnaqa aqa anqro nanqi queb.

Yesus a na tamo ungasari inqi inqi qarinyeleqeb qaji nanqi atra talq dena winjrej

¹⁵ Onaqa nanqi walwelosi gilsib Jerusalem qureq di brantosib Yesus a atra tal koba miligiq gilsiq ñam atej tamo ungasari gargakoba nanqi inqi inqi qarinyeleqnsibqa dena silali eqnab unjrsiq nanqi winjrnaq jaraieb. Tamo ungasari silali piloqneq qaji nanqi ti tamo ungasari binon qarinyesib dena silali oqneq qaji nanqi ti nanqo jar ti jaram ti bilbelyosiq nanqi dego winjrnaq jaraieb. ¹⁶ Osiqa tamo ungasari atra tal miligiq na inqi inqi osi laqneq qaji nanqi dego saidnjrsiq winjrnaq jaraieb. ¹⁷ Ariya nanqi kalil jaraieqnaqqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami

endegsib nengrenyeb unu, ‘Ijo tal endi tamo ungasari kalil nanqo pailyqajqa tal.’ Qotei aqa anjam degsi unu. Ariya ninqi olo tal endi ugetonubqa a bajin tamo nanqo tal bulqo.”

¹⁸ Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanqi ti Yesus aqa anjam di qusibqa nanqi a qa ulaosib a qalib moiqajqa gam ñamoqneq. Di kiyaaqa? Tamo ungasari kalil nanqi Yesus aqa anjam quwajqa tulan arearetnjroqnej deqa. ¹⁹ Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa anqro nanqi koba na olo Jerusalem qure uratosib aieb.

Ninqi inqi bei qa Qotei pailyqa osibqa endegsib are qaliye, “Inqi di Qotei na ebqas.”

²⁰ Nebeonaqa nanqi olo tigelosib gam dauryosib giloqnsib qura di olo uneb utru ti kalil laosiq moiej. ²¹ Onaqa Pita a anjam Yesus na nami qura minjej qaji deqa olo are qalsiq Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni unime. Qura ni ya ñirintem qaji agi laosiq moiqa.” ²² Onaqa Yesus na aqa anqro nanqi endegsi minjrej, “Ninqi Qotei qa nunqo areqalo singilatoqniye. ²³ Ninqi quiye. E bole merngwai. Tamo bei na mana kobaqaja endi minjqas, ‘Ni tigelosim yuwalq aie.’ A Qotei qa aqa areqalo singilatosimqa a mana degsi minjsim endegsi are qalqas, ‘Bole, mana a na ijo anjam dauryqas.’ Degsi are qalsim minjqas mana a aqa anjam di dauryosim tigelosim yuwalq aiqas. ²⁴ Deqa ninqi quiye. Ninqi inqi bei qa Qotei pailyqa osibqa endegsib are qaliye, ‘Inqi di Qotei na ebqas.’ Degsib are qalsib pailyqab di a engwas. ²⁵ Deqa ninqi Qotei pailyqa osibqa tamo bei qa ñirin ti soqnimqa mati aqa une di kobotosim ariya ninqi Qotei pailyye. Yimqa nunqo Abu lan qureq di unu qaji a kamba nunqo une kalil kobotetngwas. ²⁶ Ariya ninqi tamo di aqa une kobotetqasai di nunqo Abu

lan̄ qureq di unu qaji a dego nun̄go une kobotetngwasai.”

**Gate nan̄gi na Yesus nenemyeb,
“Ni sin̄gila qabe na osim
kumbra endi yeqnum?”**

²⁷ Yesus a na aqa an̄gro nan̄gi anjam degsi min̄jrsiq koboonaqa nan̄gi koba na walwelosib gilsib olo Jerusalem qureq di branteb. Brantosib Yesus a olo atra tal koba miligiq gilsiq dia walweleqnaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nan̄gi ti Juda gate nan̄gi ti Yesus aqa areq bosib nenemyeb, ²⁸ “Ni iga merge. Ni sin̄gila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qarinq̄mej deqa ni bosim wau endi yeqnum?”

²⁹ Onaqa Yesus na kamba min̄jrej, “E kamba anjam bei nin̄gi nenemngwai. Nenemngitqa nin̄gi e merbibqa e yai na qarinq̄bonaq bosim wau endi yeqnum di ubtsiy mern̄gwai. ³⁰ Nin̄gi na merbiye. Yai na Jon qarinq̄yonaqa bosiq̄ tamo un̄gasari nan̄gi yansjroqnej? Qotei na kio? Tamo bei na kio?”

³¹ Onaqa nan̄gi Yesus aqa anjam di qusibqa nan̄gi segi segi qairosib maroqneq, “Iga Yesus min̄jqom, ‘Qotei na Jon qarinq̄yey,’ degsi min̄jqom di a na iga mergwas, ‘Kiyaqa nin̄gi Jon aqa anjam quetosai?’ ³² Ariya iga min̄jqom, ‘Tamo bei na Jon qarinq̄yey,’ degsi min̄jqom di tamo un̄gasari nan̄gi njirin̄osib bosib iga lugwab. Di kiyaaq? Nan̄gi mareq̄nub, ‘Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’” ³³ Nan̄gi degsib marsib deqa olo Yesus min̄jeb, “Yai na kio Jon qarinq̄yey di iga qaliesai.” Onaqa Yesus na kamba min̄jrej, “Nin̄gi degsib merbonub deqa e dego yai na qarinq̄bonaq bosim wau endi yeqnum di nin̄gi mern̄gwasai.”

**Wain wau taqato tamo uge
nan̄gi qa yawo anjam**

12

Yesus a na nan̄gi degsi min̄jrsiq̄ olo yawo anjam bei en-

degsi min̄jrej, “Tamo bei a tigelosiq̄ aqa wauq gilej. Gilsiq̄ wain sil yagelen̄osiq̄a jey qosej. Qoso koboonaqa meniñ qura gogeq di tabir kuru bul gereiyej. Wain sil geitimqa wain gei koroiyosib parapayosib aqa ya di bilentqajqa deqa gereiyej. Osiqa wauq di tal atsiqa wau taqato tamo qudei nan̄go ban̄q di aqa wau uratetn̄jrsiq̄a sawa isaq gilsiq̄ di soqnej. ² Sonaqa wain gei melionaqa wau lan̄ja na aqa kan̄gal tamo bei qarinq̄yonaqa wau taqato tamo nan̄goq aisiqa min̄jrej, ‘Wau lan̄ja a na e qarinq̄bqo bonum. Deqa nin̄gi wain gei ebibqa e na osi gilqai.’ ³ Degsi min̄jrinaqa nan̄gi na a ojsib qalougetosib wiyonab lan̄ja puluosi gilej. ⁴ Gilnaqa wau lan̄ja na olo kan̄gal tamo bei qarinq̄yonaq wau taqato tamo nan̄goq aisiqa wain gei oqajqa min̄jrinaqa nan̄gi na a dego ojsib aqa gate paratetosib tulan̄ ugeugeiyeb. ⁵ Onaqa wau lan̄ja na olo kan̄gal tamo bei qarinq̄yonaq ainaqa a dego qalougetosib moioteb. Olo kan̄gal tamo gargekoba nan̄gi qarinq̄jreqnaqa aieq̄nab qudei qalougetoqneq. Qudei qalsib moiotoqneq. ⁶ Onaqa wau lan̄ja a endegsi are qalej, ‘Ijo segi an̄gro qujai e na tulan̄ qalaqalaye qnum qaji di qarinq̄yit aiaq̄ di nan̄gi a qalqasai. Nan̄gi aqa anjam quetqab.’ ⁷ Degsi are qalsiq̄ aqa segi njiri qarinq̄yonaq aiej. Aieq̄naqa wau taqato tamo nan̄gi a unsibqa nan̄gi segi segi qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lan̄ja aqa segi njiri. A na aqa abu aqa in̄gi in̄gi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moiotosimqa wau endi iga na oqom.’ ⁸ Degsib marsibqa wau lan̄ja aqa njiri ojsib qalnab moinaqa aqa jejamu osib wau qalaq di waiyeb.

⁹ Deqa nin̄gi kiersib are qalonub? Wau lan̄ja a bosimqa wau taqato tamo uge nan̄gi di kiern̄jqas? Nin̄gi quiye. A bosim nan̄gi ñumsim moiotn̄jqas. Osim aqa wau di olo yain̄jrsim tamo qudei

nanjo banq di uratetnjrimqa nanji na taqatesqab.

¹⁰“Qotei aqa anjam bei unu. Ningi anjam di nami sisiyosai kio? Agi anjam nami endegsib nengrenyeb unu,

“Tal gereiyo qaji tamo nanji na tal aqa ai arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb.

Onaqa tal aqa ai di Qotei na olo osiq tu-maqa di tigeltej unu.

Tal aqa ai di tal singilatqajqa deqa tigel-tej unu.

¹¹Tamo Koba Qotei a segi na tal aqa ai di tigeltej deqa iga unsim mareqnum, “Tal aqa ai di tulanj bolequja.” ”

¹²Yesus a na atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanji ti yawo anjam degsi minjrnaqa nanji qusib endegsib qalieeb, “Yesus a yawo anjam dena gago jejamu qametgwo.” Nanji degsib qalieosibqa minjinj oqetnjrnaqa Yesus ojqa mareb. Ariya nanji tamo ungasari nanji ulainjrsib deqa nanji Yesus ojqa uratosib jaraieb.

Farisi nanji Yesus a anjam bei grotimqa a ojqajqa deqa nenemyeb, “Iga Sisar takis yqom e?”

¹³⁻¹⁴Jaraiosib Farisi nanji ti Herot aqa wau tamo qudei ti nanjoq gilsib minjreb, “Ningi Yesus aqaq gilsib a gisanjosib anjam bei nenemyibqa a anjam grotimqa di iga qusim ojgom.” Degsib minjrsib nanji qarijnrnab Yesus aqa areq gilsib gisanjosib minjeb, “O Qalie Tamo Koba, iga qalie, ni anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo ungasari nanji minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjre-qnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam ti nanji anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji nanji anjam bei minjrosaiieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil nanji minjre-qnum. Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Takis atqom kio sai kio? Ni kiersi are qalonum?”

¹⁵Onaqa Yesus a nanjo gisanj anjam di poiyo-naqa minjrej, “Kiyaqa ningi e anjam bei grotitqa qusib ningi e ojqa-jqa deqa gisanbeq-nub? Meni silali bei osi boiye. Osbab e unqai.” ¹⁶Degsi minjrnaqa nanji meni silali bei osi bosib osoryonab unsiq minjrej, “Meni silali quraq di tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu? Ningi merbiye.” Onaqa nanji na minjeb, “Di Sisar aqa ulatamu.” ¹⁷Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa ingi ingi a qa olo yiye. Ariya Qotei aqa ingi ingi a qa olo yiye.” Onaqa nanji Yesus aqa anjam di qusibqa nanji tulanj prugele-nejeb.

Tamo moreño qaji nanji olo subq na tigelqajqa anjam deqa Sadyusi nanji na Yesus nenemyeb

¹⁸Onaqa bati qujai deqa Sadyusi tamo qudei nanji Yesus a nenemyqa beb. Sadyusi nanji mareq-nub, “Tamo moreño qaji nanji olo subq na tigelqasai.” Deqa nanji bosib Yesus endegsib nenemyeb, ¹⁹“O Qalie Tamo Koba, ni que. Moses a nami anjam endegsi nengrenyey, “Tamo bei a moiimqa aqa ñauqali angro saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo unja qobul di osimqa aqa was moiej qaji aqa angro ñambabtetqas.” Moses a nami anjam degsi nengrenyey. ²⁰Deqa ni que. Was 7-pela nanji soqneb. Nanjo was matu a unja osiqa moiej. A angro saiqoji. ²¹Onaqa aqa aube yala na olo unja qujai di osiqa a dego moiej. A angro saiqoji. Onaqa aqa aube yala na olo unja di ej. Osiqua a dego moiej. A angro saiqoji. ²²Degsib gilsib was 7-pela kalil nanji unja qujai di osib morenejeb. Nanji angro saiqoji. Nanji kalil morejonabqa ariya bunuqna unja di a dego moiej. ²³Ni iga merge. Mondonj subq na tigelobati-amqa tamo kalil nanji subq na tigelabqa unja di a yai aqa ñauñ tñtñ sqas? Ni qalie, nanji kalil unja qujai di eb.”

²⁴Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji di aqa

damu ningi poingosai. Qotei aqa singila dego ningi poingosai. Deqa ningi anjam grotonub. Grotosib agi nenembonub. ²⁵Mondor tamo nanngi subq na tigelosibqa nanngi unatqasai. Nanngi tamotqasai. Nanngi lan angro bul laja sqab.

²⁶“Ariya tamo nanngi moisib olo subq na tigelqab deqa e ningi endegsi nenemngwai. Moses a nami Qotei aqa anjam bei nengrenyej di ningi sisiyosai kio? Agi Moses a anjam endegsi nengrenyej, ‘Jam marin miligiq dia pulonqnaqa Qotei a nam pulonq di sosiqqa Moses metosiq minnej, ‘E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.’” ²⁷Moses a anjam degsi nengrenyej. Qotei a tamo moreno qaji nanngo Qotei sai. A tamo nambile so qaji nanngo Qotei. Anjam di ningi tulan grotonub!”

Dal anjam kie a tulan bolequja?

²⁸Onaqa dal anjam qalie tamo bei a bosiqqa Yesus a Sadyusi nanngi ti anjam na qoteq nab unjrej. Yesus a kamba anjam geregere olo Sadyusi nanngi minjreqnaqa di qusiqa Yesus nenemyej, “Qotei aqa dal anjam kie a segi qujai tulan bolequja? Dal anjam kie na dal anjam kalil bunjrejunu?” ²⁹Onaqa Yesus na minnej, “Dal anjam tulan bolequja agi mermqai. ‘O Israel tamo ungasari, ningi quye. Gago Tamo Koba Qotei a segi qujai Qotei. ³⁰Deqa ningi gago Tamo Koba Qotei a tulan qalaqalaiyiye. Qalaqalaiyosib nungo are miligi ti nungo qunon ti nungo areqalo ti nungo singila ti kalil Qotei yekritiye.’ Dal anjam di a segi qujai tulan bolequja. A na dal anjam kalil bunjrejunu. ³¹Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. ‘Ni ino segi jejamu gereyeyqnum dego kere ino was nanngi dego degsim geregereinjroqname.’ Dal anjam boledamu aiyel agi mermonum. Dal anjam deqaji bei saiqoji.”

³²Onaqa dal anjam qalie tamo dena kamba Yesus minnej, “O Tamo Koba, ni bole maronum. Qotei a segi qujai Qotei. Qotei bei saiqoji. ³³Iga a tulan qalaqalaiyosim gago are miligi ti gago powo ti gago singila ti kalil a yekritqom di kumbra bolequja. Iga gago segi jejamu gereyeyqnum dego kere gago was nanngi geregereinjroqnom di dego kumbra bolequja. Dal anjam aiyel di tulan boledamu. Iga Qotei atraiyqom di laja kiñala. Iga inngi bei namyuo na koitsim Qotei atraiyqom di dego laja kiñala. Ariya iga dal anjam aiyel di dauryqom di tulan bolequja.”

³⁴Dal anjam qalie tamo di a tulan poiyoonaqa anjam degsi marnaqa Yesus a qusiqa minnej, “Ni anjam tulan boledamu maronum. Deqa sokiñalayimqa Qotei a ni taqatmosim ino Mandor Koba sqas.”

Onaqa tamo ungasari nanngi olo anjam bei Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Yesus a na tamo ungasari nanngi Kristus qa anjam bei nenemnjrej

³⁵Ariya Yesus a atra tal koba miligiq di sosiqqa a Qotei aqa anjam plaltosiq tamo ungasari nanngi minjroqnej. Osiqu anjam bei endegsi minjrej, “Dal anjam qalie tamo nanngi mareq nab, ‘Kristus a Devit aqa niri.’ ³⁶Ariya Devit a segi nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba dego.’ Agi Qotei aqa Mondor na Devit aqa medabu singilatetonaqa endegsi marej, ‘Tamo Koba Qotei a na ijo Tamo Koba minnej,

“Ni ijo ban woq endi awo.

Awesoqnimqa e na ino jeu tamo kalil nanngi eleqosiy ino sorgomq di atitqani na nanngi taqatnjroqnom.”’

³⁷Agi Devit a segi marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa Kristus a kiersi Devit aqa niri dego sqas?”

Dal anjam qalie tamo nanği kumbra uge uge yoqnsib laqnuv

Yesus a na tamo unğasari nanği Qotei aqa anjam deqaji minjreçnaqa nanği aqa anjam quqwajqa tulañ arearetñroqnej. ³⁸ Onaqa Yesus a Qotei aqa anjam bei palontosiq endegsi minjrej, “Dal anjam qalie tamo nanği kumbra uge uge yoqnsib laqnuv. Deqa niñgi na nanço kumbra uge di geregere tenemtoqniye. Tenemtsib nanço kumbra di dauryaib. Nanço kumbra uge agi ubtsiy mernğwai. Nanği bati gaigai koro sawaq dia gara jugo olekokba jugoqnsib laqnibqa tamo unğasari nanği na nanği unjrsib nanço ñam soqtetñrsib bañ ojetñroqñajqa deqa nanği gara walaosi laqnuv. ³⁹ Nanği bati gaigai Qotei tal miligiq dia tamo ñam ti nanço awo jaramq dia awoqñibqa tamo unğasari nanği na nanği unjrsib biñjnrqajqa deqa nanği kumbra degyeqnuv. Nanği goio kokba bati qa giloqn-sibqa tamo ñam ti nanço awo jaramq dia awoqñibqa tamo unğasari nanği na nanği unjrsib nanço ñam soqtetñjrçajqa deqa nanği kumbra degyeqnuv. ⁴⁰ Nanği uña qobul nanği gisaññroqnsibqa nanço tal ti iñgi iñgi ti laña yainjreçqnuv. Nanği qure ambleq dia tigelon-sibqa tamo unğasari nanği na nanği unjrsib nanço ñam soqtetñroqñajqa deqa nanği pail olekokba yeqnuv. Di gisañ koba. Deqa mondoñ tamo nanço une qa peginjrqa bati qa Qotei a nanği tulañ ugeugeinjrças.”

Uña qobul aqa silali kiñala soqnej di a Qotei yej

⁴¹ Onaqa bati bei Yesus a olo atra tal miligiq gilsiq silali ato qaji kulum jojomq di awoej. Awoosiqqa ñam atej tamo unğasari nanği bosib silali ateqnab unjroqnej. Ñoro tamo gargekoba nanği boqnsib silali tulañ kokba atoqneb. ⁴² Onaqa uña qobul bei ñoro tulañ saiqoji a

dego bosiqqa meniñ silali kiñilala aiyel segi waiyej. ⁴³ Waiyonaqa Yesus na unsiqa aqa anğro nanği metñrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niñgi quiye. E bole mernğwai. Uña qobul endi a ñoro tulañ saiqoji. Aqa meniñ silali kiñilala aiyel segi naj agi waiyekritqo. Aqa kumbra dena a na ñoro tamo kalil nanği buññrsiq silali kobaquja atqo. ⁴⁴ Ñoro tamo nanği silali koba ejunub. Nanği oto kiñala segi waiyonub. Ariya uña qobul endi a silali tulañ saibolesai. Aqa meniñ silali kiñilala aiyel segi naj agi waiyekritqo.”

Yesus a marej, “Bunuqna jeu tamo nanği na bosib atra tal koba niñaqyqab.”

13 Yesus a na aqa anğro nanği anjam degsi minjrsiq koboonaqa nanği joqsqa koba na atra tal koba uratosib giloqnsibqa aqa anğro bei na minjej, “O Qalie Tamo Koba, ni une. Atra tal endi tulañ bolequja. Meniñ na atra tal walato qaji di tulañ boledamu!” ² Onaqa Yesus na kamba minjej, “Atra tal niñgi unonub endi bunuqna jeu tamo nanği na bosib tulañ niñaqyosib aqa meniñ kalil paraparainjrsibqa taqal breinjrçab. Yimqa meniñ bei meniñ bei aqa quraq di sqasai. Meniñ kalil segi segiqab.”

Gulube kokba brantelenças. Yesus a deqa anjam marej

³ Yesus a na degsi minjsiqqa Oliv manaq oqsic atra tal areiyosiq awesonaqa Pita na Jems na Jon na nanği qalub Yesus aqa areq bosibqa lumu nenemyeb, ⁴ “Ni iga merge. Bati gembu jeu tamo nanği bosib atra tal niñaqyqab? Niñaqyqa osibqa kumbra kie namoqna bamqa iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomq?’”

⁵ Onaqa Yesus na minjrej, “Niñgi geregere ñam atsib soqniye. Tamo qudeci nanği na niñgi gisañgo uge. ⁶ Bunuqna gisa gisañ tamo gargekoba nanği ijo ñam

na boqnsib tamo ungasari nanği minjroqnaqab, ‘E Kristus.’ Degsib tamo ungasari tulaņ gargekoba nanği gisaņjroqnaqab.

⁷“Ariya diņo bati jojomoqnmıqa nanği anjam endegsib quonaqab, ‘Sawa bei beiq dia nanği aņ na qotokobaiyeqnu.’ Ariya nanği anjam di qusibqa nanği deqa tulaņ prugaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa branteme. Ariya kumbra di brantımq diņo bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas. ⁸Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qoto tigelonaqnsibqa segi segi qoto itnjroqnaqab. Mandor kokba qudei nanği dego qoto tigelonaqnsibqa mandor kokba qudei nanği qoto itnjroqnaqab. Sawa bei beiq dia mimiņ kokba ti mam ti iņgi saio bati dego brantelenqas. Kumbra kalil di uņa aņgrotqa osıqa mati jaqatiņ kiņala eqnu dego kere.

⁹“Deqa nanği geregere ņam atsib soqniye. Kumbra kalil di brantosaisoqnmıqa tamo qudei nanği bosib nanği ijo segi aņgro unub deqa ojelenosib tamo kokba nanžo ulatamuq dia nanği tigeltnjoqnaqab. Yımqa nanği na nunžo jıjımuq di anjam gargekoba laņa laņa qametņgoqnsib nanžo Qotei tal miligiq dia nanği kumbaıņgoqnaqab. Nanği ijo ņam ejunub deqa nanği na nanği olo joqoqnsib Rom nanžo mandor kokba ti Rom nanžo gate kokba ti nanžo ulatamuq dia nanği tigeltnjoqnaqab. Bati deqa Qotei na nanği siņgila engoqnmıqa nanği ijo anjam geregere minjroqnaqab. ¹⁰Sawa sawa kalilq dia dego nanği ijo anjam bole ubtsib mare mare laqnbqa tamo ungasari kalil nanği quonaqab. Yımqa bati deqa diņo bati brantqas. ¹¹Nanği na nanği ojsib gate kokba nanžo ulatamuq dia tigeltnjoqnbqa nanği ulaosib endegsib are qalaib, ‘Iga na kamba anjam kie minjrıom?’ Nanği degaib. Bati deqa Qotei aqa Mondor na nunžo medabu siņgılatetņgımq nanği kamba anjam minjrıqab. Di kiyaqa?

Nanği segi na anjam minjrıqasai. Qotei aqa Mondor na nunžo medabu siņgılatetņgımq nanği anjam marqab. ¹²Bati deqa kumbra uge endeqaji brantelenqas. Tamo qudei nanği na nanžo segi was nanği ojelenoqnsib jıjı tamo nanžo banq di atelenoqnbqa nanği na nanği ņumoqnb moreņoqnaqab. Tamo qudei nanği na nanžo segi aņgro nanği dego degsib ojelenoqnaqab. Aņgro qudei nanği na nanžo segi ai wo abu wo nanği jıjıtnjoqnsib ojelenoqnsib jıjı tamo nanžo banq di atelenoqnbqa nanği na nanği ņumoqnb moreņoqnaqab. ¹³Bati deqa tamo kalil nanği nanği ijo ņam ejunub deqa nanği qa are tulaņ ugeınjroqnaqas. Ariya tamo ungasari ijo ņam siņgıla na ojsib gılsı gılsib diņo bati itqab di Qotei na nanği oqas.”

Sulum tulaņ ugedamu brantqas

¹⁴Osiqa Yesus a olo anjam endegsı minjrej, “Iņgi tulaņ ugedamu Qotei aqa getento tal miligiq di tigelam nanği unqab.” E Mak. Tamo a ijo anjam endı sisiyeqnu qaji a geregere sisiyosim poiyem. “Nanği iņgi ugedamu di unısbqa bati deqa tamo ungasari Judia sawaq di unub qaji nanği jaraiosib manaq oqoqujatebe. ¹⁵Tamo nanği tal meq di unub qaji nanği jaraiqa oqnsib iņgi iņgi oqa osibqa olo warum miligiq gılaib. Nanği jaraiqujatebe. ¹⁶Tamo nanği wauq di unub qaji nanği jaraiqa oqnsib nanžo gara jugo oqa osibqa olo puluosib qıreq baib. Nanği dena torei jaraiqujatebe. ¹⁷Bati deqa uņa guman ti unub qaji nanği jaraiıo bangioqnb gulube koba oqab. Uņa aņgro mom ti nanği dego jaraiıo bangioqnb gulube koba oqab. ¹⁸Deqa nanği endegsib Qotei paiıyoqniye, ‘Gulube di awa bati qa brantaiq.’ ¹⁹Bati deqa tamo ungasari nanği gulube tulaņ kobaquja oqab. Gulube deqaji nami brantosaiıoqnej. Qotei na mandam atej bati deqa gulube deqaji bran-

tosai dena bosiq bosiq agi bini unum. Bunuqna laŋa ambleq di dego brantqasai. Agi bati qujai deqa brantqas. ²⁰ Gulube di aqa bati Tamo Koba Qotei na truqutqas. A na truqutqasai di tamo ungasari kalil nanŋi padalekritqab. Ariya aqa segi tamo ungasari nami giltnjrej qaji nanŋi padalaib deqa a na gulube di aqa bati truqutqas.

²¹ “Bati deqa tamo bei na nanŋi gisan-gosim mernŋwas, ‘Ninŋi uniye. Kristus bŋo agiende,’ o ‘Kristus bŋo agide.’ Degsim mernŋimqa ninŋi aqa anjam quetaib. ²² Tamo qudei nanŋi bosib gisanosib marqab, ‘E Kristus.’ Qudei nanŋi marqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib maroqn-sib maŋwa kokba gargekoba babto-qnqab. Nanŋo maŋwa dena nanŋi na tamo ungasari kalil nanŋi ugeugejnraqa-jqa deqa wauoqnqab. Osib Qotei aqa segi tamo ungasari nami giltnjrej qaji nanŋi dego ugeugejnraqajqa wauoqnqab. ²³ Deqa ninŋi geregere ŋam atsib soqniye. Kumbra kalil di brantosaisonaqa agi e namoqna merngonum.”

Tamo Anŋro a singila ti rianŋ ti bqas

²⁴ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Gulube kalil di nanŋo bati koboamqa seŋ ambruqas. Bai dego suwanqasai. ²⁵ Bongar nanŋi laŋ goge dena ululoŋosib mandamq aiqab. Laŋ goge dia inŋi inŋi kalil reŋginyelenqab. ²⁶ Bati deqa e Tamo Anŋro singila ti rianŋ koba ti lanbiq na mandamq aioqnit tamo ungasari nanŋi tarosib e nubqab. ²⁷ Yimqa bati deqa e na ijo laŋ anŋro nanŋi qarijnritqa nanŋi sawa sawa kalil keretosib Qotei aqa segi tamo ungasari nami giltnjrej qaji nanŋi laŋ utru utruq dena koroinjraqab.”

Ninŋi qayu qa yawo anjam dena poingwas

²⁸ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “E na qayu qa yawo anjam ninŋi mernŋitqa dena poingwas. Qayu banŋa qalsim olo ŋalguyoqnmqa ninŋi unsib qalieqab, seŋ aqa bati jojomqo. ²⁹ Dego kere kumbra kalil e na merngonum qaji endi brantimqa ninŋi unsibqa endegsib qalieoiye, ‘Bole, Kristus bqajqa bati jojomqo. A siranmeq di tigelejunu.’ ³⁰ Ninŋi quiye. E bole mernŋwai. Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nanŋi kalil moreŋosaisoqnbqa kumbra kalil e na merngonum qaji endi brantelenqas. ³¹ Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Yesus aqa bqajqa bati di tamo bei a qaliesai

³² Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ijo bqajqa bati tamo qujai bei qaliesai. Laŋ anŋro nanŋi qaliesai. E Qotei aqa Ijiri e segi dego qaliesai. Ijo Abu a segi qalie.

³³ “Ninŋi ijo bqajqa bati qaliesai deqa ninŋi geregere ŋam atsib soqniye. ³⁴ Ninŋi ijo anjam endi poingwajqa deqa yawo anjam bei endegsi mernŋwai. Tamo kobaquja bei a sawa isaq gilqa osimqa aqa wau tamo nanŋo banŋ di aqa tal ti inŋi inŋi ti uratetnjrsimqa nanŋi wau segi segi enjrqas. Osim aqa wau tamo bei minjqas, ‘Ni siranmeq di tigelesosim geregere ŋam atoqne.’ ³⁵ Dego kere ninŋi geregere ŋam atsib soqniye. Di kiyaya? Tal lanja a olo bqajqa bati ninŋi qaliesai. A bilaq kio, qolo kio, tuwe anjamoqnmqa kio, nobqolo kio bqas. ³⁶ A boqujatosim ninŋi ŋerenesoenqnb ningaim deqa ninŋi geregere ŋam atsib soqniye. ³⁷ E anjam merngonum qaji endi tamo kalil dego minjreknun, ‘Ninŋi geregere ŋam atsib

soqniye.” Yesus a na aqa angro nanġi anjam degsi minjrej.

Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanġi ti Yesus ojsib moiotqajqa gam n̄amoqneb

14 Onaqa Juda nango yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa n̄am Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel nanġi Isip sawaq dia padalqa laqnabqa eleṅosiq aqaryainjrej. Juda nanġi deqa olo are qalqajqa bati agi jojomej. Bati aiyel soqnej. Deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanġi ti endegsib maroqneb, “Iga kiersim Yesus gisanjosim ojsim qalsim moiotqom?”² Osib nanġi mareb, “Iga yori bati qa Yesus ojqsai. Ojqom di tamo unġasari nanġi iga nugsib n̄irin̄osib qoto tigelo uge.”

Uṅa bei a goreṅ quleq tulaṅ boledamu osiq Yesus aqa gateq di bilentej

³ Onaqa Yesus a Betani qureq gilsiqu tamo bei nami jejamu yu na ugetej qaji aqa n̄am Saimon aqa talq di soqnej. Sosiqa inġi uyeqnaqa uṅa bei a goreṅ quleq tulaṅ boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji di jalinaq jigsiqu osi bosiqu aqa medabu paratosiqu Yesus aqa gateq di bilentej. ⁴ Onaqa tamo qudei tal miligiq di awesoqneb qaji nanġi kumbra di unsibqa nanġi n̄irin̄osib segi segi maroqneb, “Uṅa di a kiyaaqa goreṅ di laṅa n̄anġuiyqo?” ⁵ A goreṅ di osim tamo qudei enjrqo qamu meniṅ silali 300 yonub qamu gilsim tamo inġi inġi saiqoji unub qaji nanġi jeisi enjrqo qamu di kere.” Osib uṅa di n̄irin̄teb. ⁶ Onaqa Yesus a na nanġi kamba minjrej, “Niṅgi uṅa di gulube yaib. A uratib kumbra degbem. A kumbra bole ebqo. ⁷ Tamo inġi inġi saiqoji unub qaji nanġi bati gaigai niṅgi ti sqab. Deqa niṅgi na nanġi aqaryainjrqa are soqnimqa aqaryainjro-

qnqab. Ariya e bati gaigai niṅgi ti sqasai. ⁸ E moiqai. Moiitqa e subq atqab. Uṅa a deqa are qalsiqu namoqna ijo jejamuq di goreṅ bilentsiq dena ijo jejamu subq atqa gereiyetbqo. A na kumbra degbqa kere agi degbqo. ⁹ Niṅgi quiye. E bole merṅwai. Bunuqna ijo wau tamo nanġi sawa sawa kalilq dia ijo anjam bole mare mare laqnsibqa uṅa endi ijo jejamuq di goreṅ bilentqo qaji a qa are qaloqnsib maroqnqab.”

Judas a na Yesus osim atra tamo nango banq di atqajqa deqa nanġi minjrej

¹⁰ Onaqa Judas Iskariot a tigelosiqu atra tamo kokba nanġoq gilej. Judas a Yesus aqa angro 12-pela nanġi deqaji bei. A nanġoq gilsiqu minjrej, “E Yesus osiy nunġo banq di atitqa niṅgi na qalqab.” ¹¹ Degsi minjrnaqa nanġi qusib tulaṅ areboleboleinjraqa minjeb, “Ni Yesus osim gago banq di atimqa iga ni silali emqom.” Degsi minjnabqa a gilsiqu a Yesus osim nango banq di atqajqa gam n̄amoqnej.

Yesus a aqa angro nanġi koba na inġi uyoqneb

¹² Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantej. Qotei na nami Israel nanġi endegsi minjrej, “Niṅgi kaja du du nanġi n̄umelen̄osib siran̄meq dia leṅ liyibqa e na unsiy niṅgi padaltn̄gwasai.” Qotei a nami Israel nanġi degsi minjrej. Kumbra deqa are qalqajqa yori bati agi brantej. Brantonaqa Juda nanġi mareb, “Iga kaja du du nanġi n̄umelen̄osim Qotei atraiyqom.” Ariya bati deqa Yesus aqa angro nanġi na Yesus endegsib nene-myeb, “Ni iga merge. Iga aisim tal qabia yori bati aqa inġi inġi gereiyetmonamqa ni inġi uyqam?” ¹³ Onaqa Yesus a na aqa angro aiyel qarinn̄rsiqu minjrej, “Niṅgi aiyel aisib qure ambleq dia tamo bei ya nobu qoboiyosim giloqnim gamq dia

itosib dauryiye. ¹⁴ Ningi a dauryosib tal a gogetqas qaji di miligiq gilsib tal lanja endegsib minjiye, “Tamo Koba a marqo, “E ijo angro nanqi koba na awoosim yori bati aqa ingi uyqajqa warum a qabi unu?” ’ ¹⁵ Ningi degsib minjibqa a na warum kobaquja bei gogeqsi unu di ningi osorngwas. Warum dia nami jar ti awo jaram ti ateleheb unu. Ningi aiyel aisib warum dia gago ingi ingi gereiye-lejoiye.” ¹⁶ Onaqa nanqi aiyel qure miligiq aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsi brantonab unsibqa ingi ingi kalil warum dia gereiyeleheb.

¹⁷⁻¹⁸ Onaqa bilaqtonaqa Yesus aqa angro 12-pela nanqi koba na aisib warum di miligiq gilsibqa awoosib ingi uyoqnsibqa Yesus a na nanqi endegsi minjrej, “Ningi quiye. E bole merngwai. Ningi ijo angro 12-pela. Nungo ambleq dena ijo angro bei tigelosimqa e ojsim jeu tamo nanqo banq di e atqas. Angro di a e ombla ingi uyeqnum.” ¹⁹ Degsi minjrnaq qusibqa nanqo are tulan gulubekobainjrnaqa segi segi Yesus nemyoqneb, “O Tamo Koba, ni e qa kio maronum?” ²⁰ Onaqa minjrej, “Angro aqo ombla endego tabir qujaiq dia bem quiq di tuqtoqnsim uyeqnum angro dena e ojsim jeu tamo nanqo banq di atqas. A dego ijo angro 12-pela ningi deqaji bei. ²¹ Ningi quiye. E Tamo Angro moiqai. Nami Qotei aqa anjam degsib nengrenyeb unu. Deqa ungum. E anjam di dauryosiy moiqai. Ariya tamo e ojsim jeu tamo nanqo banq di atqas qaji a tulan padalougetqas. A nami nambabosai gamu di kere.”

**Yesus a bem ti wain ti osiq
aqa angro nanqi anainjrej**

²² Yesus a na aqa angro nanqi anjam degsi minjrnsiqqa nanqi koba na ingi uyoqnsibqa Yesus a Qotei pailyosiqqa

bem bei osiq gingenyosiqqa nanqi enjrnsiqqa endegsi minjrej, “Endi ijo jejamu. Osib uyiye.” ²³ Osiqqa wain osiqqa gambanq di bilentosiqqa Qotei pailyosiqqa aqa angro nanqi enjrnaqa nanqi kalil osib uyeb. ²⁴ Onaqa Yesus na minjrej, “Wain gambanq endi ijo lej. Tamo ungasari gargekoba nanqo une kobotetnrjqajqa deqa ijo lej aisim Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyeq qaji di singilatqas. ²⁵ Ariya ningi quiye. E bole merngwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy gilsiy mondon dijo bati qa Qotei a nunqo Mandor Koba soqnmqqa bati deqa e olo wain bunuj uyqai.”

²⁶ Yesus a na aqa angro nanqi anjam degsi minjrnsiqqa nanqi koba na louosib koboonaqa qure uratosib Oliv manaq oqeb.

**Yesus na aqa angro nanqi minjrej,
“Ningi kalil e uratbosib jaraiqab.”**

²⁷ Nanqi manaq oqoqnsibqa Yesus na minjrej, “Ningi kalil ijo nam ulontosib e uratbosib jaraiqab. Nunqo kumbra deqa Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘E na kaja nanqo mandor qalitqa kaja nanqi segi segi jaraiqab.’ Qotei aqa anjam nami degsib nengrenyeb. ²⁸ Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelosiy ningi qa namoosiy Galili sawaq gilitqa ningi bunuqna e daurbosib dia e itbqab.” ²⁹ Onaqa Pita na minjrej, “Angro kalil nanqi ino nam ulontosib jaraiqab e segi ino nam ulontqasai.” ³⁰ Onaqa Yesus na kamba Pita minjrej, “Ni que. E bole mermqai. Qolo qujai endeqa tuwe anjamoaiyeltosaisoqnmqqa ni gisañoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’” ³¹ Onaqa Pita a tulan saidosiq minjrej, “Sai. E ni ombla moiqa marimqqa ungum e ino nam ulitqasai bolesai.” Onaqa Yesus aqa angro kalil nanqi anjam qujai di minjoqneb.

**Yesus a nañu agu bei aqa ñam
Getsemani dia sosiq aqa Abu pailyej**

³² Ariya nanği koba na walwelosib manaq oqsib nañu agu beiq di branteb. Nañu agu di aqa ñam Getsemani. Dia brantosib Yesus na aqa anğro nanği minjrej, “Niñgi endia awesoqniye. E kiñala sasalosiy ijo Abu pailyosiy bqai.”

³³ Degsi minjrısiqa aqa anğro qalub agi Pita na Jems na Jon na nanği segi joqsıqa pailyoqajqa sasalej. Sasalosıqa pailyoqnsıqa a are tulañ gulubekobaiyej.

³⁴ Osıqa aqa anğro qalub nanği minjrej, “E are tulañ gulubekobaiqbqo. Gulube dena e moiepratonum. Deqa niñgi e ombla endia sosımqa ñam atoqniye.”

³⁵⁻³⁶ Degsi minjrısiqa olo kiñala sasalosıqa mandamq di ñam quosıqa Qotei pailyosıq minjej, “O Aba. (Di Hibru anjam. Aqa damu, “O Abu.”) Gam bei soqnimqa ni na marımqa gulube aqa bati bqo endi e buñbosım gilem. Ni kumbra kalil yqa kere. Deqa ni na marımqa gulube endi e qa baiq. Uñgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosım ye.”

³⁷ Yesus a na degsi Qotei pailyosıqa olo tigelosıqa aqa anğro nanğro areq aisiq unjrej nanği are gulube na ñereñesoqneb. Deqa Yesus na Pita minjej, “O Saimon, ni ñeiejunum e? Ni ñam sokıñalayqa keresai e? ³⁸ Niñgi ñereñai. Niñgi ñam sosib pailyoqniye. Amqa gulube bei nuñgoq bqas dena niñgi uneq waiñgwasai. Bole, nuñgo areqalo kalil e daurbqajqa unu. Ariya niñgi segi gulube di oqajqa niñgi siñgila saiqojı.”

³⁹⁻⁴⁰ Degsi minjrısiqa olo puluosi sasalosıq aqa anjam nami pailyej qaji degsi olo pailyosıq bosıqa aqa anğro qalub nanği urñamnjrnaqa ñereñesonab unjrej. Unjrnaqa nanği Yesus anjam bei minjqa keresaiinjrej.

⁴¹ Olo gılsiq Qotei pailyosıq bosıq nanği itnjrsiq minjrej, “Niñgi aqaratosib

geregere ñereñejunub e? Uñgum. Bati koboqo. Niñgi ñam atsib uniye. E Tamo Anğro ojsib une tamo nanğro bañq di atqajqa bati agi bqo. ⁴² Niñgi tigelab gilqom. Tamo e ojsım jeu tamo nanğro bañq di atqajqa agi brantqo.”

**Judas na Yesus osiq jeu tamo
nanğro bañq di atej**

⁴³ Onaqa Yesus aqa anğro 12-pela nanği deqaji bei agi Judas a na qaja tamo gargekoba nanği sebru ti torom ti eleñonab joqsıqa Yesus aqa areq di branteb. Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanği ti Juda gate kokba ti nanği na nanği qarınjnab Yesus ojqa beb. ⁴⁴ Tamo Yesus osım jeu tamo nanğro bañq di atqas qaji a nami nanği ti anjam gereiyosib minjrej, “E na tamo kundoqyqai agide. A ojsib geregere taqatosib osib giliye.”

⁴⁵ Onaqa Judas a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba.” Degsi minjsiq kundoqyej. ⁴⁶ Kundoqyonaqa qaja tamo nanği brantosib bañ waiyosib Yesus ojeb.

⁴⁷ Onaqa Yesus aqa anğro bei jojom di tigelesoqnej qaji a na aqa sebru osıqa atra tamo gate aqa kanğal tamo bei gateq di qalqajqa waiyej grotosıqa dabkala segi gentetej. ⁴⁸ Onaqa Yesus na qaja tamo nanği minjrej, “E leñ ojo tamo deqa kio niñgi sebru ti torom ti elejosib e ojqa bonub? ⁴⁹ E bati gaigai atra tal miligiq dia niñgi koba na sosımqa tamo unğasari nanği Qotei aqa anjam palontsim minjroqnem. Bati deqa niñgi yala bañ waiysib e ojosai. Niñgi kumbra di yonubqa Qotei aqa anjam kalil nami nengreñyeleneb qaji di aqa damu agi brantqo.” ⁵⁰ Yesus a na nanği degsi minjrej. Onaqa aqa anğro kalil nanği a uratosib jaraieb.

Angro wala bei a yosi ulañej

⁵¹ Bati deqa angro wala bei a ñeio gara segi na kabuosiq Yesus dauryonab a ojob. ⁵² Ojñabqa ñeio gara segi nañgo bañq di uratosiqa a yosi ulañej.

Atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nañgi Yesus aqa jejamuq di anjam qamqajqa marsib koroesoqneb

⁵³ Onaqa qaja tamo nañgi na Yesus osib atra tamo gate aqa talq osi gileb. Osi gilsib atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti dal anjam qalie tamo nañgi ti kalil koroesonab nañgo ulatamuq dia tigelteb. ⁵⁴ Ariya nañgi Yesus osi gileqñabqa Pita a kiñala isa isaq na Yesus dauryosiq uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiq nañgi Yesus kieryib unqajqa deqa qaja tamo qudei nañgi tal meq dia ñam tunğuyosib awesonabqa bosiq nañgi koba na ñam yoroqnej.

⁵⁵ Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti nañgi kalil koroosibqa Yesus aqa jejamuq di anjam kie qametosib dena a qalib moiqajqa deqa qairoqneb. Anjam ñamonab ñamonab ugeinjrej. Nañgi Yesus aqa une bei itosai. ⁵⁶ Deqa nañgi tamo gargekoba metnjrnab bosibqa gisa gisañ anjam Yesus aqa jejamuq di qamelenjoqneb. Nañgi anjam laña laña na qamoqneb. Nañgi anjam qujai na qamosai. ⁵⁷ Onaqa nañgo ambleq dena tamo qudei nañgi tigelosibqa Yesus aqa jejamu laña gisañyosib mareb, ⁵⁸ “Yesus a endegsi marnaq iga quem, ‘E atra tal kobaquja endi tamo na gereiyo qaji di koñgrontosiyqa bati qalub qa olo atra tal bei tamo na gereiyosai qaji di tigelqtai.’” ⁵⁹ Ariya nañgo anjam di dego qujaiosai. Nañgi anjam laña laña maroqneb.

⁶⁰ Onaqa atra tamo gate a nañgo anjam di qusiqa a tigelosiq Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “Tamo nañgi di anjam gargekoba ni qa mareqñub. Di ni

kamba anjam bei marqasai e?” ⁶¹ Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai.

Deqa atra tamo gate a na olo nenemyej, “Ni Kristus e? Ni Qotei Goge Koba aqa Ijiri e? Ni e merbe.” ⁶² Onaqa Yesus na minnej, “Od. Agi e segi. Ni que. Bunuqna e Tamo Angro lañ qureq oqsiy Qotei siñgila koba ti unu qaji aqa bañ woq di awesosiy olo lañbiq na boqñit ningi e nubqab.” ⁶³ Onaqa atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulañ minjin oqetonaqa aqa segi gara jugo bumbranyosiq marej, “Aqa une agi a segi na babtqo iga quonum. Deqa kiyaaq tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas? ⁶⁴ Aqa misiliñ anjam agi ningi quonub. Deqa ningi kiersib marqab?” Onaqa nañgi kalil mareb, “A bole une ti. Deqa qalib moiem.”

⁶⁵ Nañgi kalil degsib marnabqa nañgo ambleq dena tamo qudei nañgi tigelosib Yesus miselyoqneb. Osib aqa ñamdamu gara na qosetosib bañ na qaloqñsib minjoqneb, “Ni Kristus amqa ni ubtsim mare, yai na ni lumqo?” Onaqa qaja tamo qudei nañgi Yesus aqa areq bosib a ula ponyoqneb.

Pita a marej, “E Yesus qaliesai.”

⁶⁶⁻⁶⁷ Ariya Pita a tal meq di awesosiq ñam yoreqnaqa atra tamo gate aqa kañgal uña bei a bosiq Pita unsiqa koqyosiq minnej, “Ni dego Yesus Nasaret qaji aqa angro bei. Ni nami a dauryi laqñem.” ⁶⁸ Onaqa Pita a tulañ saidosiq minnej, “Ni anjam merbonum di e qaliesai.” Degsi minjsiq tigelosiq tal qala beiq gilsiq di soqnej. ⁶⁹ Sonaqa kañgal uña dena olo Pita unsiqa tamo nañgi jojom di tigelesoqneb qaji nañgi minjrej, “Tamo di a dego Yesus aqa angro bei.” ⁷⁰ Onaqa Pita a olo tulañ saidej.

Olo kiñala soboleiyonaq tamo qudei Pita aqa areq di tigelesoqneb qaji nañgi Pita koqyosib minjeb, “Ni Galili qaji

tamo. Deqa iga qalieonum, ni Yesus aqa angro bei.”⁷¹ Onaqa Pita a olo tulanj singila na saidosiq marej, “E tamo di qaliesai bolesai. E bole maronum. E gisanjot Qotei na e lubem.”⁷² A degsi marnaqa tuwe anjamej. Tuwe anjamonaqa Pita a qusiqa anjam nami Yesus na minnej qaji, “Tuwe anjamoaiyeltosaisoqnimqa ni gisanjoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai,’” anjam deqa olo are qalsiqa poiyoanaqa tulanj akamugetej.

Nanggi Yesus osi gilsib Pailat aqa banq di ateb

15 Onaqa nobqolo malu qameqnaq atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti dal anjam qalie tamo nanggi ti kalil koroesosibqa Yesus qalib moiqaqja anjam keretoqneb. Anjam kereonaq nanggi Yesus aqa banj tontetosib osi gilsib Pailat aqa banq di ateb.² Onaqa Pailat na Yesus nenemyej, “Ni Juda nanjo Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na minnej, “Od. Anjam agi ni na maronum di kere.”³ Onaqa atra tamo kokba nanggi Yesus aqa anjam di qusib nanggi minjinj oqetnjrnaqa Yesus gisanjoqnsib aqa jejamuq di anjam gargekoba qametoqneb.⁴ Deqa Pailat na olo Yesus minnej, “Nanggi anjam gargekoba ino jejamuq di qameleqneqneb. Ni kamba anjam bei marqasai e?”⁵ Onaqa Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai. Deqa Pailat a tulanj prugugetej.

Pailat a marej, “Ninggi na Yesus osib namburbasq di qamiye.”

⁶Wausau gaigai Juda nanjo yori bati koba brantoqnimqa Juda tamo qudei nanggi tonto talq di soqniqbqa Juda nanggi na bei aqa nam maroqniqbqa Pailat na uratoqnim giloqngas.⁷ Ariya Juda tamo bei aqa nam Barabas a tonto talq di atnab soqnej. A nami tamo qudei jo-

qsiqa Rom nanggi ti qotsib tamo qudei numnab morenejeb. Deqa a ojsib tonto talq di waiyeb.⁸ Ariya bati di tamo ungasari nanggi Pailat aqa areq gilsibqa a nanjo yori bati qa kumbra gaigai yoqnej qaji di olo yqajqa minjeb.⁹ Minjnabqa Pailat na nenemnjrej, “E Juda tamo yai tonto talq dena uratsiy engwai? E nunjo Mandor Koba Yesus uratsiy engwai e? Ninggi na merbiye.”¹⁰ Pailat a na nanggi degsi minjrej? Di kiyaaqa? A qalieej, atra tamo kokba nanggi Yesus qa are tulanj minjinj oqetnjrnaqa deqa ojsib Pailat aqa banq di ateb.¹¹ Onaqa atra tamo kokba nanggi na tamo ungasari kalil nanjo areqalo tigeltetnjreb. Nanggi na Pailat minjibqa a na Barabas uratsim enjrsimqa olo Yesus osim qalim moiqaqja deqa nanjo areqalo tigeltetnjreb. Onaqa nanggi na Pailat aqa areq gilsib minjeb, “Ni Barabas oqeq atsim ege. Yesus oqeq ataim.”¹² Onaqa Pailat na olo minjrej, “Ninggi na e Barabas engwajqa merbonum. Deqa e Yesus kieryqai? Agi ninggi a qa mareqneb, ‘A Juda gago Mandor Koba.’ Deqa e a kieryqai?”¹³ Onaqa nanggi kalil murqumyosib minjeb, “Ni na namburbasq di qame.”¹⁴ Onaqa minjrej, “Kiyaaqa Yesus qalit moiqaq? A une kie yqo deqa a namburbasq di qamqai?” Degsi minjrnaqa nanggi olo tulanj koba murqumyoqnsib wainjoqnsib minjoqneb, “Ni na Yesus namburbasq di qame.”¹⁵ Onaqa Pailat a tamo ungasari nanjo are latetnjrqa osiqa nanjo anjam di dauryosiq Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa nanggi enjrej. Enjrsiqa olo Yesus osiq qaja tamo nanjo banq di atsiqa minjrej, “Ninggi na Yesus osib bu toqonj na kumbainyiye.” Degsi minjrnaqa nanggi na Yesus osib bu toqonj na kumbainyeb. Kumbainyisib koboonaqa Pailat na olo minjrej, “Ninggi na Yesus namburbasq di qamqajqa osib giliye.”

Qaja tamo nanği na Yesus misiliņyosib gisaņ na a biņiyeb

¹⁶⁻¹⁷ Degsi minjrnaqa nanği Yesus baņ ojsib Rom nanęo tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib qaja tamo kalil nanği met-njnab bosib koroeb. Koroosib gara jugo olekoba lent mandor kokba nanği gaigai jigeqñub deqaji bei osib Yesus jigeteb. Osib sil luwit osib lulumosib sil dena mandor kokba nango gate tatal bul gereysib aqa gateq di atetosib singila na teqiyeb. Yesus a segi qa Mandor Koba maroqnej deqa nanği na kumbra degyeb. ¹⁸ Osib Yesus misiliņyosib gisaņ na biņiyosib minjoqñeb, “O Juda nango Mandor Koba, kaiye!” ¹⁹ Degsib Yesus minjoqñsib bu toqoņ na aqa gateq di qaloqñsib miselyoqñsib aqa areq di singa pulutoqñsib gisaņyoqñsib biņiyoqñeb. ²⁰ Nanği degsib Yesus misiliņyosib ko-boonaqa gara lent di piqtetosib aqa segi gara jugo qaji di olo jigetosib aqa qawarq di aqa segi ģamburbas atetosib a baņ ojsib qamqajqa osi gileb.

Nanği Yesus osi gilsib ģamburbasq di qameb

²¹ A osi giloqñsibqa gamq dia tamo bei walwelosiq Jerusalem qureq aieqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ģamburbas yayiosib tamo di yonabqa a kamba qoboyosiqqa Yesus gam na dau-ryosiq giloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji. A Aleksander wo Rufus wo nanęo siqali.

²² Nanği Yesus osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Golgota di branteb. Ñam di aqa damu, “Tamo gate tanu.” ²³ Di brantosib qaja tamo nanği na wain ya ti kial aqa ya isa koba de ti bulyosib Yesus anaiyonab uyo oneiy-onaq ugeiyonaq uratej. ²⁴ Onaqa qaja tamo nanği na Yesus osib ģamburbasq di qameb. Qamsib Yesus aqa gara elenęa marsib giltelenęeb. Giltelenęosib meniņ

silali alaņeb. Tamo yai aqa meniņ na buņnrqas a na gara oqas. Degsib marsib meniņ silali alaņosib gara elenęeb.

²⁵ Seņ bati 9 onaqa nobqolo nanği Yesus ģamburbasq di qameb. ²⁶ Qamsib ģam sarqeı bei osib quraq di anjam endegsib nenęrenyeb, “Tamo endi a Juda nanęo Mandor Koba.” Degsib nenęrenyosib ģam sarqeı di osib Yesus aqa ģamburbas mutu gogeq di qameb. Osib mareb, “Yesus aqa une aģi a marqo, ‘E Juda nanęo Mandor Koba.’ A degsi marqo deqa anjam di aģi ģamburbas mutu gogeq di qamonum.” ²⁷ Bati deqa bajiņ tamo aiyel dego ģamburbasq di gaintnrjsib ñumeb. Bei Yesus aqa baņ woq di qameb. Bei Yesus aqa baņ qonaņq di qameb. ²⁸ Nanği kumbra di yeb deqa Qoteı aqa anjam bei nami nenęrenyeb qaji di aqa damu brantej. Aģi endegsib nenęrenyeb, “Tamo uņęasari nanği Kristus unsib marqab, ‘A dego une tamo. Deqa a une tamo ti gaiņesqab.’”

²⁹ Ariya Yesus a ģamburbas goge di gaiņesonaqa tamo uņęasari nanği aqa ulatamuq dena walwelosib gile beoqñsib a misiliņyoqñsibqa gate gaiņyoqñsib minjoqñeb, “Ni nami marem, ‘E atra tal koba koņęrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqai.’ Ni nami degsi marem. ³⁰ Ino anjam di boleamqa ni ino segi jejamu aqaryayosim ģamburbas uratosim mandamq aie.” ³¹ Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanği ti dego Yesus degsib misiliņyoqñeb. Osib segi maroqñeb, “A na tamo uņęasari gargekoba aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. ³² A mareqnu, ‘E segi Kristus. E Israel nanęo Mandor Koba.’ Aqa anjam di boleamqa a na aqa segi jejamu aqaryayosim ģamburbas uratosim mandamq aımqa iģa unsim marqom, ‘Bole.’” Onaqa bajiņ tamo aiyel Yesus aqa areq di gaintnrjeb qaji nanği dego Yesus degsib misiliņ anjam minjoqñeb.

Yesus a moiej

³³ Ariya qanam jige seŋ bati 12 on-aqa sawa kalil tulaŋ ambruosi sonaq sonaq gilsiq seŋ bati 3 onaq bilaqtej.

³⁴ Onaqa Yesus a tulaŋ koba leleŋosiq marej, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo Qotei. O ijo Qotei. Ni kiyaaq e qor-eibonum?” ³⁵ Onaqa tamo qudei Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa anjam di qusib mareb, “Niŋgi quiye. A Elaija meteqnu.” ³⁶ Degsi marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara ñeŋgi bei osiq wain isa kobaq di tuqtosiqqa soruq di qosisiqa osi bosiqa Yesus anaiyqajqa soqtosiqqa aqa medabuq di atej. Osiqa marej, “Iga mati tariŋosim koqyesqom. Elaija a bosim Yesus ŋamburbasq dena osim mandamq atqas kio?” ³⁷ Degsi marnaaq naŋgi tariŋosi sonabqa Yesus a olo tulaŋ koba leleŋej. Osiqa mondor titosiq aqa ŋambile uratosiq moiej.

³⁸ Onaqa bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gainesoqnej qaji a goge na braŋosiq aisiq poaiyelej. ³⁹ Yesus a degsi mondor titosiq moiej deqa qaja tamo naŋgo gate koba Yesus aqa areq di tigelesoqnej qaji a na unsiqqa marej, “Bole. Tamo endi a Qotei aqa Ŋiri.”

⁴⁰ Ariya Yesus a ŋamburbasq di moinaqa ungasari qudei naŋgi isaq di tigelesosib Yesus koqyesoqneb. Bei Maria Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems yala wo Joses wo naŋgo ani. Uŋa bei Salome. ⁴¹ Yesus a nami Galili sawaq di sonaqa ungasari naŋgi di a daurysib laqnsib kaŋgalyoqneb. Bunuqna Yesus a Galili sawa uratosiqqa a na naŋgi qalub ungasari qudei ti joqsiqa naŋgi koba na Jerusalem beleŋeb.

Josep a na Yesus aqa jejamu osiq subq atej

⁴² Ariya Juda naŋgo yori bati bran-tqa laqnaqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej. ⁴³ Onaqa bilaq-tonaqa tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Juda naŋgo gate bei. A Arimatea qure qaji. Aqa kumbra tulaŋ boledamu. Deqa tamo ungasari kalil naŋgi a qa maroqneb, “A tamo bolequja.” A endegsi are qaloqnej, “Diŋo bati qa Qotei a bosim gago Mandor Koba sqas.” A degsi are qaloqnsiq diŋo bati brantqajqa deqa tariŋosiq soqnej. Ariya Josep a Pailat aqa talq gilsiqqa aqa areq di tigelej. A ulaosai. Osiqa Pailat nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” ⁴⁴ Onaqa Pailat a tulaŋ prugugetosiq marej, “Yesus a urur moiqa e?” Osiqa qaja tamo naŋgo gate koba a metonaq bonaq nenemyej, “Yesus a bole moiqa e?” ⁴⁵ Onaqa minjej, “Od, a moiqa.” Onaqa Pailat a anjam di qusiqa Josep odyosiq minjej, “Di kere. Ni Yesus aqa jejamu am. Osim subq ate.” ⁴⁶ Onaqa Josep a gilsiqqa qat awaiyosiqqa Yesus aqa jejamu ŋamburbasq dena osiqqa gara qat na dalaosiq osi gilej. Osi gilsiqqa sub bei nami meniŋ miligiq di gereiyeb qaji dia atsiqa meniŋ kobaquja belbeltosiq sub me getentej. ⁴⁷ Josep na Yesus sub ateqnaqa Maria Makdala qure qaji naŋgi Maria bei agi Joses aqa ani wo bosib koqyesoqneb.

Yesus a olo subq na tigelej

16 Ariya yori bati koboonaqa Maria Makdala qure qaji a na Maria Jems aqa ai na Salome na naŋgi qalub ŋam so aqa ya quleq tulaŋ boledamu di awaiyeb. Ŋam so aqa ya di Yesus aqa jejamuq di liyqajqa deqa awaiyeb. ²⁻³ Osib nobqolo ambru naŋgi tigelosib Yesus aqa jejamuq di liyqajqa deqa subq

giloqnsib gamq dia segi segi maroqneb, “Yai na meniŋ kobaquja sub me getentejunu qaji di beltsim taqal atetgwas?”

⁴ Degsi maroqnsib gilsib ŋam ateb meniŋ kobaquja di waqosiq taqalq di sonaq uneb. Meniŋ di tulaŋ kobaquja. ⁵ Onaqa naŋgi sub meq aisib aŋgro wala bei baŋ woq di awesonaq unsib tulaŋ ulaugeteb. Aŋgro wala di aqa gara tulaŋ qat.

⁶ Onaqa aŋgro wala na minjrej, “Niŋgi ulaaib. E qalie, niŋgi Yesus Nasaret qaji ŋamburbasq di qameb qaji a qa ŋameqnu. A endi sosai. A subq na tigelqo. Niŋgi bosib sub miligi uniye. A ŋeioteb qaji lume agi unu. ⁷ Niŋgi unsibqa olo puluosib aisib Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi Pita ombla na endegsib minjriye, ‘Yesus a subq na tigelqo. Tigelosiq niŋgi qa namoosiq Galili sawaq gilqo. Agi a nami niŋgi endegsi merngej, ‘E niŋgi qa namoosiy Galili sawaq gilqai.’ Deqa niŋgi dego Galili sawaq gilsib dia a itqab.”

⁸ Onaqa naŋgi qalub tulaŋ ulaugetosib are toŋtoŋnjrnaqa sub uratosib olo puluosib aieb. Aioqnsibqa gamq dia tamo ungasari naŋgi turoqnsib anjam bei minjrosai oqneb. Naŋgi laŋa aioqneb. Di kiyaaqa? Naŋgi tulaŋ ulaugeteb deqa.

Maria Makdala qure qaji a Yesus unej

⁹ Ariya yori bati koboonaa nobqolo ambru Yesus a subq na tigelej. Tigelosiq mati Maria Makdala qure qaji aqaq di brantonaq unej. Maria agi nami Yesus na mondor uge 7-pela naŋgi aqaq dena winjretej qaji. ¹⁰⁻¹¹ A Yesus unsiqqa olo puluosi gilsiq Yesus aqa aŋgro qudei nami Yesus daurysib laqneb qaji naŋgi are tulaŋ ugeinjrnaqa akameqnaqba itnjrsiq minjrej, “E Yesus unonum. A ŋambile unu.” Onaqa naŋgi Maria aqa anjam di qunab ugeinjrej. Naŋgi aqa anjam di poinjrosai.

Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi gamq dia Yesus uneb

¹² Olo bati bei Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi naŋu gam bei daurysib gileqnaqba Yesus aqa jejamu bulyosiq naŋgoq di brantonaq uneb. ¹³ Unsibqa naŋgi olo puluosib aisib Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi minjreb, “Yesus aqa jejamu bulyosiq gagoq di brantonaq iga unonum.” Degsi minjrnabqa naŋgi dego qunab ugeinjrej. Naŋgi anjam di poinjrosai.

Yesus a na aqa aŋgro naŋgi wau enjrej

¹⁴ Olo bati bei Yesus aqa aŋgro 11-pela naŋgi tal miligiq di awoosib iŋgi uyeqnaqba Yesus a naŋgoq di brantej. Yesus a nami subq na tigelonaqa tamo qudei naŋgi na unsib naŋgi sainjrnab qunab ugeinjrej. Naŋgo areqalo geteŋnjresoqnej. Deqa Yesus a naŋgoq di brantonaq naŋgi njriŋtnjrej. ¹⁵ Osiqa minjrej, “Niŋgi tigelosib sawa sawa kalil kereotosib tamo ungasari kalil naŋgi ijo anjam bole minjroqnsib laqniye. ¹⁶ Tamo naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatosib yanso oqab qaji naŋgi di Qotei na oqas. Ariya tamo naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai qaji naŋgi di Qotei na naŋgo uneqa peginjrsim awai uge enjrqas. ¹⁷ Tamo naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi maŋwa gargekoba endegsib yoqnaqba. Naŋgi ijo ŋam na mondor uge uge winjroqnaqba. Qotei na naŋgo meŋ bulyetnjroqnaqba naŋgi anjam bunuj maroqnaqba. ¹⁸ Naŋgi baŋ waiysib amal uge ojoqnaqba dena moreŋqasai. Naŋgi ya uge uge uyoqnaqba dena dego moreŋqasai. Naŋgi tamo ma ti naŋgo gateq di baŋ atoqnaqba naŋgi olo boleqnaqba.”

Yesus a laŋ qureq oqej

¹⁹ Tamo Koba Yesus a na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrnaqa Qotei na laŋ qureq osi oqnaqa aqa baŋ woq

di awoej. ²⁰Onaqa aqa angro nanji jaraiosib sawa sawa kalil keretosib Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqneb.

Laqnabqa Tamo Koba Yesus a nanji koba na wauoqnsiqqa manwa gargekoba yeqnaqa dena nanjo anjam singilaoqnej.

LUK

Luk a anjam endi nengrenyosiq Tiofilus aqaq qarinyej

1¹⁻² O Tamo Koba Tiofilus, nami kumbra kalil Qotei a gago ambleq di yoqnej qaji di aqa wau tamo nanngi unoqnsib iga saigoqneb. Deqa tamo gargekoba nanngi qusib nengrenyeleneb. ³Deqa e dego anjam di nengrenyosiy ni qa qarinyyqa are qalem. Are qalsimqa anjam aqa utru geregere qalieqajqa deqa nenemosim laqnem. Nenemosim laqnsimqa anjam aqa utru geregere qalieosim nengrenyosim agi ni qa qarinyonum. ⁴Deqa ni sisiyosim poimim endegsi marqam, “Bole, anjam iga nami mergoqneb qaji di bole kalil.”

Lan angro bei na Sekaraia minjej. “Ino nauj Elisabet a gumanosim angro mel oqas. Yim ni aqa nam Jon waiyqam.”

⁵Herot a Judia sawa nanngo mandor koba sonaqa bati deqa atra tamo bei aqa nam Sekaraia a soqnej. A atra tamo Abiya nami soqnej lej nanngo deqaji. Sekaraia aqa nauqali a atra tamo gate Aron aqa lej. Aqa nam Elisabet. ⁶Sekaraia aqa nauqali wo nanngo so tulan boledamu. Nanngi Qotei aqa dal anjam kalil geregere dauryosib soqneb. Nanngi Tamo Koba Qotei aqa namdamuq di une saiqoji. ⁷Elisabet aqa miligi ugeej deqa aqa gumbulu qali wo angro saiqoji sosisbqa qelieb.

⁸Bati bei atra tamo Abiya aqa lej deqaji nanngi Sekaraia ombra Qotei atraiyqa marsibqa Jerusalem gileb. ⁹Nanngi tamo bei giltibqa a Tamo Koba Qotei aqa atra tal miligiq gilsim nam qaq koitim quleqamqa Qotei atraiyqajqa deqa Jerusalem gileb. Gilsib nanngi tamo yai giltqab di qalieqajqa

deqa nanngi meniñ alaño bubuñeb. Meniñ alaño nabqa Sekaraia aqa meniñ na buñej. Deqa nanngi Sekaraia giltonabqa a atra tal miligiq gilsiq Qotei atraiyey. ¹⁰Qotei atraiyeqnaqa tamo ungasari tulan gargekoba nanngi atra tal oqeq di koroosib Qotei pailiyosib soqneb. ¹¹⁻¹²Onaqa Tamo Koba Qotei aqa lan angro bei aisiq Sekaraia aqa ulatamuq di brantosiq atra bijal nam qaq koitoqnej qaji ban woq di tigelonaq unsiq tulan ulaugetej. ¹³Onaqa lan angro na minjej, “Sekaraia, ni ulaaim. Qotei a ino pail quqwo. Deqa ino nauj Elisabet a gumanosim angro mel oqas. Yim ni aqa nam Jon waiyqam. ¹⁴Angro di hambabimqa ni tulan areboleboleimqas. Tamo ungasari gargekoba dego a unsibqa tulan areboleboleinjrqas. ¹⁵Angro di a nam kobaquja osimqa Tamo Koba Qotei aqa namdamuq di tamo bolequja sqas. A wain ti ya singila ti uyoqnqasai. A aqa ai miligiq di soqnimqa Qotei aqa Mondor Bole na a geregere taqatesqas. ¹⁶Bunuqna a na qujai Israel tamo ungasari gargekoba nanngi anjam minjroqnimqa nanngi qusib are bulyosib nanngo Tamo Koba Qotei areiyosib sqab. ¹⁷Tamo Koba Kristus a bqa laqnimqa Jon a Kristus qa namoosimqa Qotei aqa medabu o qaji tamo Elaija aqa kumbra ti singila ti osim Kristus aqa gam gereiyetqas. A Kristus aqa gam endegsi gereiyqas. Tamo nanngi nanngo angro ti jeu jeu soqnebqa a na nanngi anjam minjroqnimqa nanngi are bulyosib koba na are qujaitosib sqab. Tamo nanngi Qotei aqa anjam gotranyeqneb qaji a na powo ti singila ti enjroqnimqa nanngi are bulyosib kumbra uge uratosib tamo nanngi kumbra bole bole yeqneb qaji nanngo kumbra dauryosib sqab. A na degsim tamo ungasari nanngo areqalo gereiyetnjrim soqnebqa Tamo Koba a bqas.”

¹⁸Onaqa Sekaraia a na kamba laŋ angro di minjej, “E kiersiy angtrotqai? Deqa e kiersiy qalieqai, ino anjam di bole? E tulaŋ qelionum. Ijo ŋauŋ a dego qeligo. Deqa aqo aiyel kiersim angro ŋambabtqom?”

¹⁹Onaqa laŋ angro na Sekaraia minjej, “Ijo ŋam Gabriel. E Qotei aqa ulatamuq di tigelejrunum qaji. Qotei a segi na e qarinqoqa bosim anjam bole endi ni mermonum. ²⁰Deqa ni que. Ni ijo anjam poimosai deqa bini medabu geteŋmimqa sqam. Bunuqna anjam mermonum qaji aqa damu kalil brantimqa ino medabu olo waqtosim anjam maroqnqam. Bati Qotei na giltqo qaji batiamqa ijo anjam aqa damu kalil brantim ni unqam.” Laŋ angro na degsiqa Sekaraia minjej.

²¹Tamo ungasari nanŋi Sekaraia a olo atra talq dena oqedqajqa deqa tariŋoqneb. Osib maroqneb, “Sekaraia a kiyaaq atra tal miligiq di sokobaiyqo?”

²²Onaqa Sekaraia a oqedosiqa nanŋi anjam minjrqa yonaq keresaiyej. Deqa nanŋi mareb, “Qotei aqa kumbra bei atra tal miligiq di brantqoqa Sekaraia a unqo. Deqa a anjam marqa keresai.” Sekaraia aqa medabu geteŋyej deqa a baŋ na segi nanŋi anjam minjroqnej. ²³Ariya bati bei aqa atraiyo wau koboonaaq a olo pulusiqa aqa qureq oqej. ²⁴Ariya olo bati bei aqa ŋauqali Elisabet a gumanej. Deqa a bai 5-pela aqa talq di soqnej. A boleq di walwelosaiqonej. Osiqa marej, ²⁵“Bini Tamo Koba Qotei a na kumbra tulaŋ boledamu e ebsiqa tamo ungasari nanŋo ŋamdamuq dia ijo gulube kobotetbqo.”

Laŋ angro na Maria minjej, “Ni gumaŋosim angro mel oqam. Yim ni aqa ŋam Yesus waiyqam.”

²⁶Onaqa bai 5-pela di koboonaaq Qotei na aqa laŋ angro Gabriel olo qarinyonaqa Galili sawa nanŋo qure bei ŋam Nasaret deq aiej. ²⁷Aisiq dia

dunŋenge bei aqa ŋam Maria aqaq di brantej. Maria a tamo bei aqa ŋam Josep baŋ ojqajqa bati ateb. Josep a Mandor Koba Devit aqa leŋ. ²⁸Laŋ angro Gabriel a Maria aqaq di brantosiqa minjej, “O Maria, kaiye. Tamo Koba Qotei a ni ombla unum. A na ni kumbra tulaŋ boledamu emqo.” ²⁹Onaqa Maria a anjam di qusiqa are koba qalsiqa laŋ angro di minjej, “Ino anjam merbonum di e poibosai.” ³⁰Onaqa laŋ angro na minjej, “Maria, ni ulaaim. Qotei a ni qa are tulaŋ boledamuiyqo. ³¹Deqa ni gumaŋosim angro mel oqam. Osim aqa ŋam Yesus waiyqam. ³²A ŋam tulaŋ kobaquja oqas. Nanŋi a qa maroqnqab, ‘A Tamo Koba Qotei laŋ goge di unu qaji aqa segi ŋjiri.’ Nanŋi a qa degsib maroqnqab. Qotei na a giltqo deqa a na aqa moma Devit nami mandor koba soqnej qaji aqa wau osim a kamba Mandor Koba sqas. ³³Deqa a Jekop aqa moma kalil nanŋo Mandor Koba sosimqa bati gaigai nanŋi taqat-ŋjroqnas. Aqa wau di koboqa keresai.”

³⁴Onaqa Maria na laŋ angro di minjej, “Kumbra di kiersi brantqas? E tamo osaiunum.”

³⁵Onaqa laŋ angro na minjej, “Qotei aqa Mondor Bole a ni qa aisimqa Tamo Koba Qotei aqa siŋgila ni emqas. Deqa a ino leŋq dena ŋambabosimqa aqa so tulaŋ boledamu sqas. Deqa a Qotei aqa kumbra ti sqas. Nanŋi a qa maroqnqab, ‘A Qotei aqa ŋjiri.’

³⁶“Ni que. Ino gagai Elisabet a dego angro mel oqas. A qeligo deqa nanŋi nami a qa maroqneb, ‘A angro oqa keresai.’ Ariya bini a gumaŋqo bai 6-pela gilqo. ³⁷Qotei a kumbra kalil yqa kere. Kumbra bei a yqa keresai di saiqoji.”

³⁸Onaqa Maria na laŋ angro di minjej, “E Tamo Koba Qotei aqa kanŋal uŋa. Qotei na kumbra ebqajqa ni merbonum qaji di kumbra ebem.” Degsi minjnaqa laŋ angro na Maria uratosiqa gilej.

Maria a Elisabet unqajqa gilej

³⁹ Bati deqa Maria a tigelosiqqa urur ti Sekaraia aqa qureq oqej. Qure di yamban. A Judia sawaq di unu. ⁴⁰ Oqsiiq Sekaraia aqa talq di brantosiqqa Elisabet itosiq minjej, “O gagai Elisabet, kaiye.” ⁴¹⁻⁴² Onaqa Elisabet a Maria aqa anjam di qunaqa angro Elisabet aqa meneq di soqnej qaji a anjilej. Onaqa Qotei aqa Mondor Bole na Elisabet aqaaq aisiq siingila yonaqa a tulan koba maosiqqa Maria minjej, “Qotei na kumbra tulan boledamu ni emqo. Kumbra deqaji Qotei na nami ungasari qudei enjrosaiioqnej. Angro ino meneq di unu qaji a dego Qotei na kumbra tulan boledamu yqo. ⁴³ O Maria, ni ijo Tamo Koba aqa aniqali. E unja kiero deqa ni ijo talq bonum? ⁴⁴ Ni que. Ni e metbonum e ino anjam quonumqa angro ijo meneq di unu qaji a areboleboleiyqoqa anjilqo. ⁴⁵ Kumbra Tamo Koba Qotei na ni emqajqa mermej qaji di ni qusim marem, ‘Bole, Qotei na kumbra di ebqas.’ Deqa Qotei na aqa segi anjam di dauryosim kumbra tulan boledamu ni emimqa ni tulan arebolebole na sqam.” Elisabet na degsiqa Maria minjej.

Maria a Qotei aqa ñam soqtej

⁴⁶ Onaqa Maria na kamba aqa medabu waqtosiqqa marej, “Tamo Koba Qotei a na kumbra tulan boledamu ebqas. Deqa ijo are na e Qotei aqa ñam soqtosim binijonum. ⁴⁷ Qotei na e aqaryaibosiq kumbra tulan boledamu ebeqnu. Deqa e a qa tulan areboleboleibqo. ⁴⁸ E aqa kanjal unja. E unja bolesai. E ñam saiqoji. Di unqum. Qotei na e uratbosai. A na e nubsiiqa kumbra tulan boledamu ebqo. Deqa bati endeqa ti bunuq qa ti tamo ungasari kalil nanji e qa endegsib

maroqnqab, ‘Qotei na Maria kumbra tulan boledamu yej.’

⁴⁹ Siingila kalil Qotei aqaaq di unu. Deqa a na kumbra tulan boledamu ebqo.

Qotei aqa ñam getento koba. Aqaaq di une bei sosai.

⁵⁰ Tamo ungasari kalil Qotei aqa anjam dauryeqnub qaji nanji qa Qotei a tulan duloqnsiiqa kumbra tulan boledamu enjreqnu. Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nanji qa ti bunuqna brantelenoqnqab qaji nanji qa ti Qotei a duloqnsim sqas.

⁵¹ Qotei a siingila koba ti unu. Deqa a wau siingila gargekoba yeleneqnu.

Tamo ungasari nanjo segi ñam soqtqa are qaleqnub qaji nanji Qotei na olo ugeugeinjroqnsiiqa nanjo areqalo niñaqyettjreqnu.

⁵² Qotei a na mandor kokba nanji kobotnjroqnsiiqa tamo ungasari nanjo segi ñam soqtqa are qalosaieqnub qaji nanji gereinjroqnsiiqa ñam koba enjreqnu.

⁵³ Tamo nanji mam unub qaji Qotei na inji anainjreqnaq nanji kere na unub.

Ariya tamo nanji inji koba ti unub qaji a na uratnjreqnaqa nanji inji saainjreqnu.

⁵⁴⁻⁵⁵ A na aqa wau tamo Israel nanji aqaryainjreqnu.

A nami marej, ‘E Israel nanji qa gaigai duloqnsiiq aqaryainjroqnqai.’

Aqa anjam nami marej qaji deqa are qaloqnsiiqa agi bini Israel nanji aqaryainjreqnu.

Qotei aqa anjam di a na nami gago moma utru Abraham aqa moma kalil nanji ti ubtsiq minjrej.”

Maria na aqa medabu waqtosiqqa anjam degsi marej.

⁵⁶ Bai qalub Maria a Elisabet aqa talq di soqnej. Di koboonaqa a olo puluosiiqa aqa qureq aiej.

Elisabet na Jon nambabtej

⁵⁷ Onaqa Elisabet aqa bati kereon-aqa a angro mel nambabtej. ⁵⁸ Onaqa aqa qure qujai nanği ti aqa leŋ qujai nanği ti kalil endegsi poinjrej, “Tamo Koba Qotei a Elisabet qa tulaŋ dulosiq deqa aqa miligi gereiyqoqa angro mel nambabtqo.” Nanği degsi poinjr-naqa Elisabet aqa talq gilsib a ti koba na areboleboleinjrej.

⁵⁹⁻⁶⁰ Bati 8-pela koboonaqa nanği angro di muluŋ waiyqa marsib koroeb. Koroosib aqa ñam Sekaraia waiyqa laqn-abqa aqa aniqali na saidnjrsiqa minjrej, “Aqa ñam Jon waiyqom.” ⁶¹ Onaqa nanği na minjeb, “Kiyaqa aqa ñam Jon waiyqom? Ñam di ino leŋ nan-goq di sosai.” ⁶² Degsi minjsib baŋ na Sekaraia minjeb, “Ni ino angro ñam yai waiyqam?” ⁶³ Onaqa a baŋ na minjrej, “Pepa bei osbabqa e aqa ñam nengrenyit niŋgi unqab.” Pepa osibonabqa endegsi nengrenyey, “Aqa ñam Jon waiyqom.” Degsi nengrenyonaqa nanği kalil ñam di unsibqa are koba qaleb. ⁶⁴ Onaqa bati qujai deqa Sekaraia aqa meŋ otyonaqa medabu waqtosiqa Qotei aqa ñam soq-toqnej. ⁶⁵ Bati deqa tamo ungasari kalil qure dia soqneb qaji nanği kumbra deqa qusib ulaeb. Ulaosib kumbra deqa mare mare laq nabqa nango anjam di tulaŋ kobaonaqa qure kalil Judia sawaq di so qaji nanği quekriteb. ⁶⁶ Tamo ungasari anjam di queb qaji nanği kalil maroqneb, “Angro di a bunuqna tamo kiero sqas?” Nanği degsi maroqneb. Di kiyaqa? Qotei aqa siŋgila angro di aqaq di sonaq uneb deqa.

Sekaraia a Qotei aqa medabu osiqa anjam marej

⁶⁷ Onaqa Qotei aqa Mondor a Jon aqa abu Sekaraia aqaq ainaqa medabu waqtosiqa endegsi marej, ⁶⁸ “Iga gago Tamo Koba Qotei aqa ñam tulaŋ koba so-

qtqom. A Israel gago Qotei. Iga aqa segi tamo ungasari unum deqa a na bosim iga elenam iga padalqasai. ⁶⁹ Qotei aqa wau tamo Devit aqa leŋ dena tamo bei nambabqas. A tamo siŋgila koba sqas. Qotei na a giltqo deqa a na iga elenam iga padalqasai. ⁷⁰ Anjam di Qotei na nami aqa segi medabu o qaji tamo nanği minjreqnaqa nanği qusib palontoqneb. ⁷¹ Nanği endegsib maroqneb, ‘Qotei na gago jeu tamo nango baŋq dena iga elenqas. Tamo nanği iga qa ugeeqnub qaji nango baŋq dena dego iga elenqas.’ ⁷² Qotei a nami gago moma utru nanği qa dulosiqa aqaryainjrej. Aqa segi anjam nami marsiq siŋgilatej qaji deqa are qalsiqa nanği aqaryainjrej. ⁷³ Aqa anjam di a nami siŋgilatosiq Abraham minjej. Ariya bini a olo anjam di dauryosim iga aqaryaigwajqa are qaleqnu. ⁷⁴ A na iga gago jeu tamo nango baŋq dena elenqajqa are qaleqnu. Yim iga aqa wau ojsim olo ulaoqnqasai. ⁷⁵ Deqa iga mandamq endia bati gaigai kumbra tiŋtiŋ dauryoqnsimqa kumbra bole kalil Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di siŋgila na yoqnqom. ⁷⁶ O ijo angro Jon, bunuqna ni Tamo Koba Qotei aqa medabu o qaji tamo sqam. Tamo ungasari nanği degsib ni qa maroqnqab. Gago Tamo Koba a bqa laqnimqa ni a qa namoosim aqa gam gereiysim soqnim a bqas. ⁷⁷⁻⁷⁸ Ni na Qotei aqa segi tamo ungasari nanği anjam minjroqnmqa nanği qusib endegsi poinjrqa, ‘Bole, Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyonaq deqa a na gago une kobotegosim iga oqas.’ Od, gago Qotei a laŋ goge dena suwaŋ qarinyim iga qa bqas. ⁷⁹ Tamo nanği ambruq di sosib morenqa ulaoqnbqa Qotei na nanği suwantnjroqnaqas. Osim a na iga gam osorgoqnmqa iga lawo kumbra dauryoqnqom.”

⁸⁰ Onaqa angro kiñala Jon a kobaqujaeqnaqa Qotei aqa Mondor na siŋgila yoqnej. A tamo kobaqujaosiqa tigelosiq wadau sawaq gilsiq di soqnej. A di sosiqa

a na Israel tamo ungasari nanġi Qotei aqa anjam minjrim quqwajqa bati qa tariñoqnej.

Maria na Yesus ħambabtej

2 Bati deqa Rom nanġo mandor koba Sisar Ogastus a marej, “Iga na tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanġo ñam sisiyqom.”² Kwirinius a Siria sawaq di mandor koba sonaqa bati deqa nanġi na nanġo ñam sisiyeb. Nanġi nami ñam sisiyosaiñoqneb.³ Ariya tamo ungasari kalil nanġo ñam atelenqajqa marsibqa nanġo segi segi qure utruq gileleñeb.⁴ Onaqa Josep a Nasaret qureq dena tigelosiqa Devit aqa qure utruq oqej. Nasaret qure a Galili sawaq di unu. Devit aqa qure utru aqa ñam Betlehem. Betlehem a Judia sawaq di unu. Josep a deq oqej. Di kiyaaq? A Devit aqa leñ dena ħambabej deqa.⁵ Josep a Maria oqajqa marej deqa nanġi aiyel ombla na nanġo ñam atqajqa Betlehem oqeb. Bati deqa Maria a gumañ ti.⁶⁻⁷ Nanġi oqeb ħereño tal koba qaji tamo na maqej. Deqa nanġi bulmakau nanġo talq di ħereñeb. Nanġi di sonabqa Maria aqa bati kereonaqa a anġro ej. Aqa anġro matu mel ħambabonaqa gara na dalaosiq bulmakau nanġo inġi uyo tabirq dia ħeiofej.

Lañ anġro nanġi Qotei aa anjam bole osi bosib kaja taqato tamo nanġi minjreb

⁸ Qolo qujai deqa qure qalaq dia tamo qudei nanġo kaja ñiñ uyeqnaqqa taqat-njresoqneb.⁹ Onaqa Tamo Koba Qotei aqa lañ anġro bei aisiqa nanġo areq di tigelonaq uneb. Aqa rian na nanġi tulañ koba suwantnġrnaqa nanġi unsib tulañ ulaugetej.¹⁰ Onaqa lañ anġro dena nanġi minjrej, “Niñgi ulaaib. E niñgi anjam bole merñgwajqa bonum. Merñgitqa niñgi qusib tulañ areboleboleñgwas. Tamo ungasari sawa sawa

kalilq di unub qaji nanġi dego ijo anjam endi qusib tulañ areboleboleñgwas.¹¹ Anjam bole agiende. Bini Qotei na aqa segi ħiri qarinyoqqa Devit aqa qure utruq dia ħambabqo. A gago Tamo Koba Kristus. A na qujai tamo ungasari nanġi eleñamqa nanġi ħambile gaigai sqab. Nanġi padalqasai.¹² Anġro mom di gara na dalaosib bulmakau nanġo inġi uyo tabirq di ħeiotonub unu. Niñgi aisib unsib poiñgwas, ‘Bole, Kristus agide.’”

¹³ Degsi minjreñnaqa lañ anġro tulañ gargekoba nanġi lañ goge dena bosib lañ anġro nami bej qaji a ombla tigelosibqa Qotei aqa ñam soqtoqnsib maroqneb,¹⁴ “Lañ goge dia Qotei a ñam kobaquja oqo. Mandamq endia tamo ungasari nanġi are lawo na soqnebe. Qotei a nanġi qa are boleiyeqnu.”

Kaja taqato tamo nanġi Yesus unqajqa marsib Betlehem qureq aieb

¹⁵ Lañ anġro nanġi olo puluosib lañ qureq oqeqnaqqa kaja taqato tamo nanġi segi segi qairosib mareb, “Iga tigelosim Betlehem qureq aisim kumbra Tamo Koba Qotei a iga deqa mergwo qaji di unqom.”¹⁶ Degsi marsibqa gurgur ti aisib Maria wo Josep wo nanġo anġro mom a bulmakau nanġo inġi uyo tabirq di ħeiotosib sonab unjreb.¹⁷ Unjrsibqa anġro deqa anjam lañ anġro na minjrej qaji di kalil ubtosib mare mare laqneb.¹⁸ Mare mare laqnaq tamo kalil anjam di queb qaji nanġi prugeleñjosib are koba qaloqneb.¹⁹ Ariya Maria a anjam di qusiqa aqa areqaloq di atsiq soqnej.²⁰ Onaqa kaja taqato tamo nanġi olo puluosib gileb. Nanġi lañ anġro aqa anjam qusib aisib Kristus uneb deqa nanġi tulañ areboleboleñgwas Qotei aqa ñam soqtoqnsib giloqneb.

Nanġi aqa ñam Yesus waiyeb

²¹ Ariya Yesus a ħambabosiq sonaqa bati 8-pela kereonaqa a muluñ waiyeb.

Osib aqa ñam Yesus waiyeb. Ñam di agi nami lañ angro na Maria gumaño-saisonaq minnej qaji.

Simeon wo Ana wo nanği atra talq dia Yesus uneb

²² Juda nanço kumbra bei agiende. Uña anğrotimqa bati 40 koboamqa nanği uña aqa jejamu yansetibqa a Qotei aqa ñamdamuq di une saiqoji sqas. Dal anjam di Moses a nami marej. Deqa Maria aqa jejamu yansetqa bati kere-onaqa aqa gumbulu qali wo Jerusalem gilsibqa atra tal miligiq dia Maria aqa jejamu yansetosib Yesus osib Tamo Koba Qotei aqa banq di ateb. ²³ Agi Moses a nami Tamo Koba Qotei aqa dal anjam endegsi nenğrenyej, “Anğro matu mel ñambabamqa niñgi Qotei aqa banq di atibqa a Qotei aqa segi tamo sqas.” ²⁴ Nanği aiyel Tamo Koba Qotei aqa dal anjam Moses nami nenğrenyej qaji di kalil dauryosibqa iñgi bei osib Qotei atraiyeb. Agi Moses a nami endegsi nenğrenyej, “Binon matu aiyel kio qebari bunuj aiyel kio osib Qotei atraiyiye.” Nanği aiyel anjam di dauryosib degsib yeb.

²⁵ Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Simion. Aqa so tulañ boledamu. A Qotei aqa sorgomq di geregere sosiq aqa dal anjam kalil dauryoqnej. Qotei aqa Mondor na a siñgilatonaq soqnej. Qotei na Kristus qarinyim bosim Israel tamo unğasari nango are boletetnrqajqa deqa Simion a are qalsiq tariñosiq soqnej. ²⁶ Qotei aqa Mondor na nami Simion minnej, “Ni mati moiqasai. Ni moiosaisoqnimqa Tamo Koba Qotei a na aqa Kristus qarinyim bamqa ni unsim moiqam.” ²⁷ Onaqa bati bei Qotei aqa Mondor na Simion aqa are tigeltetonaqa atra tal miligiq gilej. Gilsiq di sonaqa Maria wo Josep wo nanği Moses aqa dal anjam nami marej qaji di dauryqajqa marsibqa nanço anğro Yesus osib a Qotei

aqa banq di atqajqa deqa atra tal miligiq gileb. ²⁸ Onaqa Simion a Yesus unsiq a osiq soqonyej. Soqonyosiq Qotei aqa ñam soqtosiq endegsi pailyej,

²⁹ “O Tamo Koba Qotei, e ino wau tamo. Ino anjam nami merbem qaji di ni uratosai. Deqa e lawo na moiqai.

³⁰ Ni na ino segi tamo unğasari nanği elenjam nanği padalaib deqa ino Kristus qarinyonumqa agi e unonum.

³¹ Tamo unğasari kalil nanço ñamgalaq dia ni kumbra di yonum.

³² Kristus aqa rian na tamo unğasari kalil sawa isa isaq di unub qaji nanği suwantnrqas.

Ino segi tamo unğasari Israel nanği dego a na bosim nanği suwantnrjimqa nanço ñam kobaqas.”

³³ Simion a degsi marnaqa Yesus aqa ai wo abu wo nanği anjam di qusib are koba qaloqneb. ³⁴ Onaqa Simion a nanği aiyel qa Qotei pailyosiq Yesus aqa ani Maria minnej, “Ni que. Qotei na anğro endi giltqo deqa Israel tamo gargekoba nanği ulonqab. Gargekoba dego olo tigelqab. A toqor bul sqas deqa tamo gargekoba nanği a jeutoqnqab. ³⁵ Deqa tamo gargekoba nanço areqalo uliejunu qaji di olo boleq dqas. Yimqa serie na ino are qametmo bul are jaqatin oqnqam.”

³⁶ Bati deqa Qotei aqa medabu o qaji uña bei soqnej aqa ñam Ana. A Fanuel aqa asi. A Aser aqa leñ. A tulañ qeliej. A nami tamo osiq gumbulu qali wo wausau 7 soqneb. ³⁷ Aqa gumbuluñ moinaqa a segi qobul soqnej. Aqa wausau kalil 84. A qobul sosiq a bati gaigai qolo ti qanam ti atra tal miligiq giloqnsiq iñgi ti ya ti uratoqnsiq Qotei pailyoqnej. A atra tal uratoqnsiq. ³⁸ Ariya Simion anjam marsiq koboonaqa Ana a bosiq a anğro kiñala di unsiq Qotei aqa ñam soqtej. Osiq Jerusalem tamo unğasari Qotei na

elenqajqa deqa tariñosib soqneb qaji nanği Yesus qa sainjroqnej.

Maria wo Josep wo nanği olo Nasaret qureq gileb

³⁹ Maria wo Josep wo nanği Jerusalem dia Tamo Koba Qotei aqa dal anjam kalil dauryekritosib nanği olo puluosib Galili sawaq gilsib nanği segi qure utru Nasaret di soqneb. ⁴⁰ Di sosibqa nango anğro kiñala Yesus a boleqn-siqa singilaoqnsiq powo qelikoba oqnej. Qotei a Yesus qa are tulañ boleiyiqnsiqa gegerereiyqnej.

Yesus aqa wausau 12-pela kereonaqa a Jerusalem aisiq atra tal miligiq gilej

⁴¹ Yesus aqa ai wo abu wo nanği wausau gaigai Juda nango yori bati koba unqajqa maroqnsib tigelosib Jerusalem aioqneb. Qotei na nami Israel nanği Isip sawaq dia padalqa laqnaqqa elenşisq aqaryainjrej. Juda nanği deqa olo are qalsib yori bati unqajqa maroqnsib Jerusalem aioqneb. ⁴² Deqa Yesus aqa wausau 12-pela kereonaqa a na aqa ai wo abu wo nanği daurnjrsiqa yori bati di unqajqa koba na Jerusalem aieb. ⁴³ Aisib yori bati di unsib koboonaqa tamo unğasari kalil nanği olo puluosib nango segi segi qureq olo gileqnaqqa anğro wala Yesus a segi Jerusalem di soqnej. Aqa ai wo abu wo nanği deqa qaliesai. ⁴⁴ Nanği are qaleb, “Yesus a tamo qudei nanği daurnjrsiqa nami gilqo kio?” Degsi are qalsibqa qanam qujai nanği wal-welosi gileb. Gilsib gamq dia Yesus un-sai deqa nango segi kadoi nanği ti nango segi leñ nanği ti Yesus qa nene nenemnjroqneb. ⁴⁵ Onaqa ugeinjmaqa nanği puluosib olo Jerusalem aisibqa dia Yesus qa namoqneb. ⁴⁶ Bati qalub nanği Yesus qa namoqneb. Namosib gilsib atra tal miligiq dia njam ateb Yesus a di awesonaq uneb. A dal anjam qalie tamo nango ambleq dia awesosiqa nango an-

jam quoqnsiqa a kamba anjam qudei nanği nenemnjroqnej. ⁴⁷ Aqa powo tulañ kobaquja. Deqa a dal anjam qalie tamo nango anjam qusiqa kamba anjam bole bole minjreqnaqa tamo unğasari nanği qusibqa tulañ prugelenoqneb. ⁴⁸ Onaqa aqa ai wo abu wo nanği a unsibqa are koba qaleb. Osib aqa ai na minjeñ, “O ijo anğro, ni kiyaaqqa aqo ino abu wo kumbra deggonum? Ni que. Aqa aiyel tulañ are gulubeigwoqa ni qa namoqnam.” ⁴⁹ Onaqa Yesus na minjrej, “Niñgi kiyaaqqa e qa namoqnaq? E ijo Abu aqa talq endi unum. Niñgi di qaliesai kio?” ⁵⁰ Onaqa aqa ai wo abu wo nanği aqa anjam di qusib poinjrosai.

⁵¹ Onaqa Yesus a tigelosiqqa aqa ai wo abu wo nanği daurnjrsiqa Nasaret qureq gileb. Gilsib dia a nango aiyel anjam gegerere dauryoqnsiqa nango sorgomq di soqnej. Onaqa aqa aniqali na aqa kumbra di unsiqa tulañ arearetonaqa aqa areqaloq di atnaq soqnej. ⁵² Yesus a Nasaret qureq di sosiqa tamo kobaqujaoqnsiqa aqa qalie dego kobaqujaoqnej. A Qotei aqa njamdamuq dia kumbra tulañ boledamu yoqnej. A tamo unğasari kalil nango njamdamuq dia dego kumbra tulañ boledamu yoqnej.

Jon yansnjro qaji a wadau sawaq gilsiqqa dia Qotei aqa anjam palontoqnej

3 Sisar Taiberius a wausau 15 Rom nango mandor koba sonaqa Pontius Pailat a Judia sawa nango gate koba soqnej. Bati deqa Herot a Galili sawa nango gate koba soqnej. Herot aqa aube Filip a na Ituria sawa ti Trakonitis sawa ti taqatoqnej. Lisaniyas a na Abilene sawa taqatoqnej. ² Anas wo Kaiafas wo nanği aiyel atra tamo gate soqneb. Bati deqa Sekaraia aqa niri Jon a wadau sawaq di sonaqa Qotei na aqa anjam ubtsiq Jon minjeñ. ³ Deqa Jon a sawa kalil Jordan ya qalaq di soqneb qaji nan-

goq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontosiq tamo ungasari nanği endegsi minjroqnej, “Ninği are buliybqa e na ninği yansnğwai. Amqa Qotei a nunğo une kalil kobotetnğwas.” ⁴Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a Jon qa anjam endegsi nenğrenğyej, “Tamo bei a wadau sawaq di tigelosimqa a tulan koba leleņosim tamo ungasari nanği endegsi minjroqnqas, “Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiye. Gam tingitetiye. ⁵Botau kalil mororyiye. Mana kokba ti mana kiñilala ti kalil giņgeņjrsib taqal atiye. Gam kanenjo kalil tingitiye. Gam niñaqejunub qaji di dego gereiyiye. ⁶Yimqa Qotei na iga eleņamqa tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanği Qotei aqa wau di unqab.”

⁷Tamo ungasari tulan gargekoba nanği Jon na yansnrqa marsibqa aqa areq beqnaqqa siņgila na endegsi minjroqnej, “Ninği amal uge bul. Ninği yai na anjam utru merņgwoqa mondoņ Qotei aqa minjiņ nunğoq aiaim deqa ulaosib ijoq bonub? ⁸Ninği are buliyiye. Osib nunğo kumbra uge kalil uratosib kumbra bole bole yoqniye. Yimqa e unsiy marqai, ‘Bole, ninği are bulyonub.’ Osiy ninği yansnğwai. Ninği endegsib are qalaib, ‘Iga Abraham aqa leņ. Deqa iga Qotei aqa nāmğalaq di tamo bole.’ Ninği degsib are qalaib. Ninği quiyiye. Ninği Abraham aqa leņ di laņa. Qotei na marimqa meniņ kalil endi dego tamo bulyosib tigelosib Abraham aqa leņ sqab. ⁹Tapor qalat ađi Qotei na ojsiqa nām utruq di qomqajqa ojsiqa tigeļejunu. Deqa nām kalil gei boletosaieqnub qaji di Qotei na tapor dena qomeleņosim nām yuoq di breinjrqa.”

¹⁰Jon na tamo ungasari nanği anjam degsi minjrnaqa nanği na kamba nemyeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa iga kumbra kieryom?” ¹¹Onaqa Jon

na minjrej, “Ni gara aiyel soqnimqa bei osim tamo gara saiqoji unu qaji di ye. Ni inği koba ti soqnimqa inği qudei osim tamo inği saiqoji unu qaji di ye.” ¹²Onaqa takis o qaji tamo qudei nanği dego Jon na yansnrqa marsibqa aqa areq bosib nemyeb, “O Qalie Tamo Koba, ni mare. Iga takis o qaji tamo. Deqa iga kumbra kieryom?” ¹³Onaqa Jon na kamba minjrej, “Nunğo gate kokba nanği takis silali gembub ninği oqajqa merņgonub dego kere oqniye. Silali bei laņa goge ataib.” ¹⁴Onaqa qaja tamo qudei nanği Jon aqa areq gilsib nemyeb, “Ni mare. Iga kumbra kieryom?” Onaqa Jon na minjrej, “Ninği tamo qudei nanği ugeugeinjrnsib silali laņa yainjroqnaib. Ninği gisaņosib tamo qudei nanğo silali laņa yainjrqa marsibqa nanğo jejamuq di une bei bei atoqnaib. Ninği endegsib are qaloqniye, ‘Iga waueqnum deqa aqa awai di kere.’”

¹⁵Ariya tamo kalil nanği Kristus bqajqa bati qa tariņoqneb deqa nanği Jon aqa anjam di quoqnsib are qaloqneb, “Jon a Kristus kio?” ¹⁶Onaqa Jon na nanğo areqalo di qalieosiqa minjrej, “Tamo Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo siņgila koba. Ijo siņgila aqa siņgila ti keresai. Deqa e a kanğalyqajqa e tamo bolesai. E ya na laņa yansnğeqnum. Ariya Tamo Koba a bosimqa Qotei aqa Mondor aqa siņgila na ti nām yuo na ti ninği yansnğwas. ¹⁷Aqa banq di a savol ojejunu. A bosim savol dena wit ñoqoryosim damu eleņosim aqa talq di atqas. Ariya a suwi olo eleņosim nām yuo gaigai yuejunu qaji dia breinjrqa yuekritqab.”

¹⁸Jon a tamo ungasari nanği anjam degsi minjroqnsiqa anjam gargekoba dego nanğo are qametnrqajqa deqa minjroqnej. A Qotei aqa anjam utru bole bole babtoqnsiqa nanği minjroqnej.

Herot na Jon ojsiqa tonto talq di waiyej

¹⁹ Ariya Jon a gate koba Herot aqa une bei babtosiqa deqa njirintej. Aqa une agi aqa segi was aqa n̄auqali Herodias yaiysiq ej. Une deqa ti kumbra uge uge kalil Herot a yoqnej qaji deqa ti Jon na njirintej. ²⁰ Deqa Herot a olo kumbra uge bei yej. Agi a Jon ojsiqa tonto talq di waiyej.

²¹ Ariya Jon a na tamo un̄gasari kalil nan̄gi yansnjreqnaqa Yesus a dego bonaqa Jon na yansonaqa bati di a tarosi laŋ goge koqyosiq Qotei pailyeqnaqa laŋ waqej. ²² Laŋ waqonaqa Qotei aqa Mondor binor̄ bulosiq laŋ goge dena aisiqa Yesus aqa jejamuq di awoej. Awoonaqa laŋ goge dena Qotei na Yesus metonaqa aqa kakoro quej. A na endegsi min̄jnaq quej, “Ni ijo segi an̄gro qujai. E na ni tulaŋ qalaqalaimeqnum. E ni qa tulaŋ areboleboleibqo.”

Yesus aqa moma nan̄go ñam kalil

²³ Yesus aqa wausau 30 kereonaqa aqa wau utru atej. Nan̄gi Yesus qa endegsib maroqneb, “A Josep aqa njiri.” Josep a Heli aqa njiri. ²⁴ Heli a Matat aqa njiri. Matat a Livai aqa njiri. Livai a Melki aqa njiri. Melki a Janai aqa njiri. Janai a Josep aqa njiri. ²⁵ Josep a Matatias aqa njiri. Matatias a Amos aqa njiri. Amos a Nahum aqa njiri. Nahum a Esli aqa njiri. Esli a Nagai aqa njiri. ²⁶ Nagai a Mat aqa njiri. Mat a Matataias aqa njiri. Matataias a Semen aqa njiri. Semen a Josek aqa njiri. Josek a Joda aqa njiri. ²⁷ Joda a Joanan aqa njiri. Joanan a Resa aqa njiri. Resa a Serubabel aqa njiri. Serubabel a Sealtiel aqa njiri. Sealtiel a Neri aqa njiri. ²⁸ Neri a Melki aqa njiri. Melki a Adi aqa njiri. Adi a Kosam aqa njiri. Kosam a Elmadam aqa njiri. Elmadam a Er aqa njiri. ²⁹ Er a Josua aqa njiri. Josua a Elieser aqa njiri. Elieser a Jorim aqa njiri. Jorim a Matat aqa njiri.

Matat a Livai aqa njiri. ³⁰ Livai a Simeon aqa njiri. Simeon a Juda aqa njiri. Juda a Josep aqa njiri. Josep a Jonam aqa njiri. Jonam a Eliakim aqa njiri. ³¹ Eliakim a Melea aqa njiri. Melea a Mena aqa njiri. Mena a Matata aqa njiri. Matata a Natan aqa njiri. Natan a Devit aqa njiri. ³² Devit a Jesi aqa njiri. Jesi a Obet aqa njiri. Obet a Boas aqa njiri. Boas a Salmon aqa njiri. Salmon a Nason aqa njiri. ³³ Nason a Aminadap aqa njiri. Aminadap a Atmin aqa njiri. Atmin a Arni aqa njiri. Arni a Hesron aqa njiri. Hesron a Peres aqa njiri. Peres a Juda aqa njiri. ³⁴ Juda a Jekop aqa njiri. Jekop a Aisak aqa njiri. Aisak a Abraham aqa njiri. Abraham a Tera aqa njiri. Tera a Nahor aqa njiri. ³⁵ Nahor a Seruk aqa njiri. Seruk a Reu aqa njiri. Reu a Pelek aqa njiri. Pelek a Eber aqa njiri. Eber a Sela aqa njiri. ³⁶ Sela a Kainan aqa njiri. Kainan a Arpaksat aqa njiri. Arpaksat a Siem aqa njiri. Siem a Noa aqa njiri. Noa a Lamek aqa njiri. ³⁷ Lamek a Metusela aqa njiri. Metusela a Enok aqa njiri. Enok a Jaret aqa njiri. Jaret a Mahalalal aqa njiri. Mahalalal a Kenan aqa njiri. ³⁸ Kenan a Enos aqa njiri. Enos a Set aqa njiri. Set a Adam aqa njiri. Adam a Qotei aqa njiri.

Satan na Yesus wadau sawaq dia walawalaiyej

4¹⁻² Ariya Qotei aqa Mondor a Yesus aqa jejamuq di awoonaqa a Jordan yaq dena olo pulueqnaqa Mondor na a wadau sawaq osi gilsiq di uratonaqa bati 40 a di laqnej. Di laqnaqa Satan bosiqqa Yesus a une bei atqajqa deqa marsiqqa walawalaiyoqnej.

Bati deqa Yesus a ingi uratsiqqa qurien̄ ti soqnej. A laŋa soqnej. Bati 40 di ko-boonaqa a mamyej. ³ Onaqa Satan na min̄jej, “Ni Qotei aqa ņiriamqa meniŋ kalil endi min̄jrim bem bulyibqa ni uye.” ⁴ Degsi min̄jnaqa Yesus na kamba min̄jej, “Moses a nami Qotei aqa anjam en-

degsi nengrenyey unu, “Tamo nanği inği na segi ɲambile sqasai.”

⁵ Onaqa Satan na Yesus olo osiqa mana goge kobaq oqsiqa goge dia Yesus tigelt-siqa sawa sawa kalil mandor kokba nanği na taqatejunub qaji di Yesus osoryej. ⁶ Osoryosiqa minjej, “Sawa sawa kalil nanžo singila ti ñoro ti di ni emqai. Sawa sawa kalil di ijo. Qotei na nami ebej. Deqa e na tamo bei yqa marsiy yqai. ⁷ Deqa ni ijo ulatamuq endia singa pulutosim e qa louimqa sawa sawa kalil di ni emqai.” ⁸ Onaqa Yesus na minjej, “Moses a nami Qotei aqa anjam endegsi nengrenyey unu, ‘Ino Tamo Koba Qotei a segi qa louoqnsimqa aqa sorgomq di soqne.’”

⁹ Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Jerusalem qureq aisiq atra tal quraq oqsiq goge dia Yesus atsiqa minjej, “Ni Qotei aqa ɲiriamqa endena prugosim mandamq aie. ¹⁰ Agi Qotei aqa anjam nami endegsib nengrenyey unu, ‘Qotei na aqa laɲ angro nanği minjrimqa bosib ni taqatmqab.’ ¹¹ Anjam bei dego nami endegsib nengrenyey unu, ‘Laɲ angro nanği bosib baɲ na ni soqtmibqa ino singa meniɲ na qalqasai.’”

¹² Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, “Qotei aqa anjam bei dego endegsib nengrenyey unu, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei aqa singila unqa osimqa ni na kumbra bei laɲa yaim. A ni aqaryaimqas kio sai kio di unqa osimqa kumbra bei laɲa yaim.’”

¹³ Satan a kumbra kalil dena Yesus uneq waiyqa yonaq ugeiyonaqa a uratosiq ulaɲej. Bunuqna a na olo Yesus walawalaiyqa marsiqa tariɲosiq soqnej.

Yesus a Galili sawaq dia aqa wau utru atej

¹⁴ Qotei aqa Mondor aqa singila Yesus aqaaq di sonaqa deqa a olo puluosiq Galili sawaq aiej. Aisiq di sonaqa nanği a qa mare mare laqnaqqa tamo ungasari

kalil nanği quekriteb. ¹⁵ Onaqa a bati gaigai Juda nanžo Qotei tal miligiq giloqnsiqa tamo ungasari nanği Qotei aqa anjam minjreanaqa nanği quoqnsib aqa ñam soqtoqneb.

Nasaret qure qaji tamo ungasari nanği Yesus aqa anjam qunabqa tulaj minjɲ oqetnjrej

¹⁶ Onaqa Yesus a dena walwelosiq Nasaret qureq aiej. Di aqa segi qure utru. A dia bolelej. Aisiq dia aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa yori bationaqa Juda nanžo Qotei tal miligiq gilsiq Qotei aqa anjam sisiyqa osiq tigelej. ¹⁷ Onaqa buk Baibel yonabqa a na waqtosiqa Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa anjam nami nengrenyey qaji mutu bei itosiq endegsi sisiyey, ¹⁸ “Tamo Koba Qotei na e giltbej deqa aqa Mondor ijoq di unu. A na e giltbosiqa endegsi merbej, ‘Ni na tamo uge uge nanği ijo anjam bole plaltosim minjroqne.’ Agi Qotei na e qarɲbonaq mandamq aiem deqa e na tamo ungasari nanžo segi une na singila na ojejunu qaji nanği Qotei aqa anjam bole minjroqnitqa nanžo une uratoqnaq. E na tamo ɲam qandimo unub qaji nanği boletnjroqnitqa nanği olo ɲamdamu poinjroqnaq. Tamo nanği nanžo jeu tamo na ugeugeinjreknub qaji nanği aqaryainjroqnitqa nanžo gulube kobooqnaq. ¹⁹ Tamo Koba Qotei na aqa segi tamo ungasari nanği elenqajqa bati agi brantqo. E anjam di mare mare laqajqa deqa Qotei na e qarɲbonaq mandamq aiem.”

²⁰ Yesus a anjam degsi sisiyosiq koboonaqa buk Baibel kabutosiq Qotei tal taqato tamo yosiq a olo awoej. Onaqa tamo ungasari kalil Qotei tal miligiq di soqneq qaji nanği Yesus koqyesoqneq.

²¹ Onaqa Yesus na nanği minjrej, “Qotei aqa anjam e endego sisiyonum niɲi quonub qaji di aqa damu agi bini brantqo.” ²² Degsi minjraqa nanği kalil

aq a anjam di qusibqa nanġi arebole-bolejn rnaqa mareb, “Yesus aqa anjam di bolequja.” Nanġi degsi marsibqa olo areqalo kobaiyoqnsib maroqneb, “Yesus a Josep aqa ħiri. Deqa a powo qabe na osiqa anjam bole endeqaji palontosiġ mergeqnu?”

²³ Onaqa Yesus na minjrej, “Niġġi yawo anjam endegsib merbqab kio, ‘O ma gereiyo tamo, ni ino segi jejamu gereiye.’ Osib niġġi endegsib merbqab, ‘Kaperneam qureq dia ni ino siġġila babteqnamqa tamo nanġi unoqneb. Iga degsim queqnum. Siġġila dego kere olo ino segi qure utruq endia babt. Yimqa iga unqom.” ²⁴ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Niġġi quiye. E bole merġġwai. Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnaqas di nanġi aqa anjam quietqa asġġinrqaqas. Deqa a ñam saiqoġi sqas. ²⁵ E bole merġġwai. Qotei aqa medabu o qaji tamo Elaija aqa bati qa laġ geteġesonaqa wausau qalub bai 6-pela gilsiq awa bosaiognej. Deqa sawa sawa kalilq dia nanġi mam koba eb. Bati deqa Israel sawaq dia uña qobul gargekoba soqneb. ²⁶ Sonabqa Qotei na Elaija nanġoq qariġyosai. A na Elaija qariġyon-aqa Saidon sawaq gilsiq Sarefat qureq dia uña qobul bei aqaq di segi brantosiġ aqaryaiyej. ²⁷ Qotei aqa medabu o qaji tamo Elisa aqa bati qa Israel sawaq dia lepra tamo gargekoba soqneb. Ariya Elisa a nanġi boletnjrosai. A Siria sawaq gilsiq dia lepra tamo bei aqa ñam Naman sonaqa a segi qujai boletej.”

²⁸⁻³⁰ Yesus a na tamo unġasari Qotei tal miligiq di soqneb qaji nanġi anjam degsi minj rnaqa nanġi kalil qusibqa minjġi ani oqetnj rnaqa tigelosib Yesus oġeb. Yesus ojsib tututosib qure qalaq osi gileb. Nanġo qure mana goge di soqnej. Deqa nanġi Yesus mana goge dena waiyqa marsib osi gilnabqa a nanġo ambleq na loumosiq ulaġej.

Yesus a na tamo bei aqaq dena mondor uge wiyetej

³¹ Ariya Yesus a Galili sawa nango qure bei aqa ñam Kaperneam deq gilej. Gilsiq di sosiqa yori batieqnaqa tamo unġasari nanġi koroinjroqnsiqa Qotei aqa anjam plaltosiġ minjroqnej. ³² Yesus aqa anjam maroqnej di siġġila ti. A segi anjam aqa Abu. Deqa tamo unġasari kalil nanġi aqa anjam quoqnsib tulaġ prugelejoqneb.

³³ Yori bati bei tamo bei mondor uge ti so qaji a Qotei tal miligiq di soqnej. Deqa a tulaġ koba leleġosiqa Yesus minjej, ³⁴ “O Yesus Nasaret qaji tamo, ni iga kierġwajqa bonum? Ni iga padaltgwa bonum e? E ni qalie. Ni Qotei aqa segi ħiri bolequja. Ino jejamuq di une bei saiqoġi.”

³⁵ Mondor uge dena Yesus degsi minj rnaqa Yesus a siġġila na ħirinġosiġ minjej, “Ni medabu getentsim tamo di uratosim ni ulaġ.” Onaqa mondor uge dena tamo di uratqa osiqa tamo unġasari nango ambleq dia tamo di waiyonaq mandamq di ħeiesonaqa uratosiq ulaġej. Tamo di aqa jejamu yala ugetosai. A bole soqnej. ³⁶ Onaqa tamo unġasari kalil nanġi Yesus aqa kumbra di unsibqa nanġi tulaġ koba prugeleġosib segi segi maroqneb, “Yesus a anjam bunuj mareqnu. Aqa anjam bunuj di siġġila ti mareqnu. Aġi a na mondor uge nanġi anjam minjreġnaqa nanġi aqa anjam dauryosib jaraieqnu.” ³⁷ Nanġi degsi marsibqa jaraiosib sawa sawa kalilq dia Yesus aqa kumbra deqa mare mare laqnaq tamo unġasari kalil nanġi quekriteb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

³⁸ Onaqa Yesus a tigelosiqa Qotei tal uratosiq Saimon aqa tal gogetej. Tal gogetosiqa Saimon aqa mimibe makobaiyonaqa jejamu kaġkaġyonaq unej. Deqa Yesus aqa anġro nanġi na

minjeb, “Ni a boletime.”³⁹ Onaqa Yesus a gilsiq uña maiyej qaji aqa areq di tigelosiqqa anjam segi minjnaqa aqa jebamu kanjan di koboej. Onaqa uña a tigelosiqqa nanji inji goietnjrej.

Yesus na tamo ungasari gargekoba nanji boletnjrej

⁴⁰ Sen aiqa laqnaqa tamo ungasari ma utru segi segi so qaji nango was nanji na joqsib Yesus aqa areq osi belejoqneb. Osi belejeqnaqqa Yesus na aqa ban nango segi segi gateq di ateqnaqa nango ma koboeqnaqa nanji jaraioqneb. ⁴¹ Mondor uge gargekoba dego Yesus na winjreqnaqa nanji na tamo ungasari nanji uratnjroqnsib jaraioqneb. Jaraioqnsib tulan koba lelejoqnsib Yesus minjoqneb, “Ni Qotei aqa Ijiri.” Yeqnabqa Yesus a singila na minjroqnej, “Ningi ijo ñam ubtsib maraib.” Degsi saidnjroqnej. Di kiyaaq? Nanji qalie, Yesus a Kristus deqa.

Yesus a qure qureq giloqnsiqqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej

⁴² Onaqa nobqolo ambru Yesus a na nanji alelnjrsiqqa qure di uratosiq wadau sawaq gilej. Gilsiq di sonaqa tamo ungasari nanji a qa ñamosib gilsib itosib minjeb, “Ni iga uratgaim.” ⁴³ Onaqa Yesus na minjrej, “E qure bei bei nangoq dego giloqnsiyqa Qotei aqa anjam bole endegsi minjroqnaqai, ‘Ningi are bulyibqa Qotei a nunjo Mandor Koba sosim ningi taqatngwas.’ Degsi minjroqnaqai. Qotei a deqa e qarijnbonaq mandamq aiem.” ⁴⁴ Yesus a nanji degsi minjrsiqqa nanji uratnjrsiq gilsiq Judia sawaq dia walweloqnsiqqa Juda nango Qotei tal miligiq giloqnsiqqa tamo ungasari nanji Qotei aqa anjam palantosiq minjroqnej.

Yesus na Pita minjnaqa a kakan waiyosiq qe ani ej

5 Bati bei Yesus a Genesaret ya aguq gilsiqqa alile dia tigelesonaqa tamo ungasari tulan gargekoba nanji Qotei aqa anjam quqwajqa are qalsibqa Yesus aqa areq bosib koroeb. ² Koroesonabqa Yesus a ñam atsiqa qobun ayiel alile di tiryosib sonab unjrej. Qe o qaji tamo nanji qobun di tiryosib nango kakan yansoqneb. ³ Qobun bei Saimon aqa qobun. Yesus a Saimon aqa qobun goqe di awoosiqqa Saimon minjej, “Qobun tutim kiñala sasalosim yaq aiem.” Onaqa Saimon na qobun tututonaq sasalonaqa Yesus a qobun miligiq dia awesosiqa tamo ungasari kalil nanji alile di sonabqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej.

⁴ Anjam minjrsiq koboonaqa a na Saimon minjej, “Ningi qobun oyoosib ya robuq oqsib nunjo kakan waiyqab qe oqab.” ⁵ Onaqa Saimon na kamba minjej, “O Tamo Koba, iga qolo waukobaonum gilsim nebeqo. Iga qe bei yala osai. Unjum. Ni maronum deqa e kakan olo waiyqai.” ⁶⁻⁷ Degsi Yesus minjsiqqa nanji ya robuq oqsib kakan olo waiysib qe tulan koba eb. Qe koba onabqa nango kakan qe na maqej deqa branqa laqnaqa titqa keresaiinjnaqa nango was qudei qobun beiq di soqneb qaji nanji metnjrnab bosib koba na kakan titosib qe osib qobun ayiel miligiq di jugonab maqosib tugwa laqneb. ⁸ Onaqa Pita a Yesus aqa manwa di unsiqqa Yesus aqa singaq di singa pulutosiq minjej, “O Tamo Koba, e une tamo. Deqa ni e uratbosim gile.” ⁹ Pita na Yesus degsi minjej. Di kiyaaq? Aqa was nanji ti qe tulan koba elenjosib prugeleneb deqa. ¹⁰ Sebedi aqa njiri ayiel Jems wo Jon wo nanji Pita ombla wau qujai. Nanji dego Yesus aqa manwa di unsibqa prugeleneb. Onaqa Yesus na Pita min-

jej, “Ni ulaa'im. Ni qe o tamo deqa ni qe eqnum. Bunuqna ni degsim olo tamo oqnaqam.” ¹¹ Onaqa nanği nanęo qobuę alile dia suweiyosib nanęo ai wo abu wo nanği uratnjrsib nanęo ñoro ti inęi inęi kalil deęo uratosib Yesus dauryeb.

Yesus na tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleņej qaji di boletej

¹² Nanęi Yesus dauryosib bati bei koba na qure beię gileb. Dia tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleņej qaji a Yesus unsiqa aqa areq bosiq turuosiqa mandamq di ęam quosiqa Yesus pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnimqa e boletbe. E qalie, ni na e boletbqa kere deqa e inoq bonum.” ¹³ Degsi minjnaqa Yesus a baę waiysiq tamo di aqa jejamu ojej. Ojsiq minjej, “E ni boletmqa are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa yu uge kalil mosoosiq aqa jejamu olo boleej. ¹⁴ Onaqa Yesus na minjej, “Ino jejamu boleqo deqa ni tigelosim gile. Ariya ni tamo qudei nanęi ijo ñam ubtsim minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyo qaji inęi inęi Moses nami marej qaji di osim Qotei atraiyime. Yimqa tamo unęasari nanęi ni numsis marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’” ¹⁵ Onaqa a gilsiq a Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus na a boletej deqa mare mare laqnaqa aqa anjam tulaņ kobaonaqa sawa sawa kalilq dia tamo unęasari gargekoba quekriteb. Deqa tamo unęasari tulaņ gargekoba nanęi Yesus aqa anjam quqwajqa marsibqa boqnsib aqa areq di koroqneq. A na nanęo ma boletetnjraqajqa deqa ti aqa areq di koroqneq. ¹⁶ Koroqneq Yesus a bati gaigai nanęi uratnjrsim a segi sqajqa maroqnsiq nanęi alelnjroqnsiq wadau sawaq giloqnsiq dia a segi sosiq Qotei pailyoqnej.

Yesus na tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

¹⁷⁻¹⁸ Bati bei tamo unęasari nanęi olo koroesonabqa Yesus a na Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Minjreqnaqa bati di Farisi nanęi ti dal anjam qalie tamo nanęi ti tigelosib bosib Yesus aqa areq di awoeleņesoqneq. Nanęi Galili sawa nanęo qure qureq dena ti Judia sawa nanęo qure qureq dena ti Jerusalem qureq dena deęo tigelosib bosib Yesus aqa areq di awoeleņesoqneq. Bati di Tamo Koba Qotei aqa siņgila Yesus aqa jejamuq di soqnej. Deqa a na tamo nanęo ma gereiyetnjraqa marnaqa tamo qudei nanęi na tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di atsib Yesus aqa areq di atibqa Yesus na boletqajqa deqa qoboyosib beb. ¹⁹ Bosib ęam ateb tamo tulaņ gargekoba siraņme juņeb. Deqa nanęi Yesus aqa areq gilqa keresaijnnaqa tal quraq oqsib goge na waqtosibqa tamo sapera qoji gulaintosib ura uratonab Yesus aqa areq aiej. ²⁰ Onaqa Yesus a tamo nanęi di nanęo areqalo unej nanęo areqalo qujai Yesus na tamo di boletqa kere. Deqa a na tamo jejamu laiyej qaji di minjej, “O ijo was, ino une kalil e na kobotetmonum.” ²¹ Onaqa dal anjam qalie tamo nanęi ti Farisi nanęi ti tal dia awesoqneq qaji nanęi Yesus aqa anjam di qusibqa nanęo areqalo na mareb, “Yesus a Qotei misilinyqo. Yai na tamo nanęo une kobotqa kere? Qotei a segi qujai.” ²² Nanęi degsib are qalsib sonabqa Yesus a nanęo areqalo di qalieosiqa minjrej, “Nięi kiyaqa degsib are qaleqnuq? ²³ Anjam kie e na tamo jejamu laiyoq qaji di minjqajqa wau koba sai? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’ anjam de kio, ‘Ni tigelosim walwel,’ anjam de kio? ²⁴ Ariya e Tamo Anęro e mandamq endia siņgila ti unum deqa e na tamo nanęo une kobotetnjraqa kere. Nięi degsib

qalieqajqa deqa e na tamo di boletqai.” Yesus a na nanġi degsi minjrsiqa tamo jexamu laiyej qaji di koqyosiqa minnej, “E ni mermqai. Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile.” ²⁵ Degsi minjnaqa tamo di a tamo unġasari kalil nanġo nġamdamuq na tigelosiqa aqa sapera nġiesosqnej qaji di qoboiyosiqa Qotei aqa nġam soqtosiqa walwelosiq aqa qureq gilej. ²⁶ Onaqa tamo unġasari kalil nanġi Yesus aqa sinġila di unsibqa nanġi tulan nġugelejosib Qotei aqa nġam soqtosib a binjyeb. Osib nanġi ulaosib mareb, “Kumbra iga endego unonum di kumbra bei. Tamo bei na kumbra deqaji bei yeqnaq iga nami unosaiqnem.”

Yesus na Livai minnej, “Ni e daurbe.”

²⁷ Yesus a dena walwelosiqa takis o qaji tamo bei aqa nġam Livai a takis o talq di awesonaq gilsiq itej. Osiqa minnej, “Ni e daurbe.” ²⁸ Onaqa aqa inġi inġi kalil uratosiqa tigelosiq Yesus dauryej. ²⁹ Yesus dauryosiqa giloqnsiq Yesus minnej, “Ni ijo talq bosim inġi uye.” Degsi minjsiqa aqa segi talq osi gilsiq maruro atsiqa inġi goietej. A segi sai. Takis o qaji tamo tulan nġargekoba nanġi ti Yesus aqa segi anġro nanġi ti tamo lanġa lanġaj nanġi ti dego metnġrnaq bosib koba na awoosib inġi uyoqneb. ³⁰ Onaqa Farisi nanġi ti dal anjam qalie tamo nanġi ti bosib di unsibqa Yesus aqa anġro nanġi minjreb, “Ninġi kiyaaq takis o qaji tamo ti une tamo ti nanġi koba na awoosib inġi ti ya ti uyeqneb?” ³¹ Onaqa Yesus a Farisi nanġo anjam di qusiqa minjrej, “Tamo ma saiqoji nanġi ma gereiyo tamo aqaq gilosaiqneb. Tamo ma ti nanġi segi ma gereiyo tamo aqaq gileqneb. ³² Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E une saiqoji.’ E tamo deqaji metit ijoq bqajqa e deqa bosai. Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji metit ijoq bqajqa e deqa bem.”

Yesus a qurienj qa anjam marej

³³ Onaqa Farisi nanġi na Yesus olo minjeb, “Jon aqa anġro nanġi bati gaigai inġi uratoqnsib qurienjoqnsib Qotei pai-lyoqnsib unub. Farisi nanġo anġro nanġi dego kumbra degyeqneb. Ariya ino anġro nanġi kiyaaq qurienjosaieqneb? Agi nanġi bati gaigai inġi ti ya ti uyoqnsib unub.” ³⁴ Onaqa Yesus a nanġo anjam di qusiqa a kamba yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a unġa baġ ojqqa bati qa a aqa was nanġi ti soqnmqqa nanġi are gulubeinjrqaqas e? Sai. ³⁵ Ariya bunuqna nanġo was yainjribqa bati deqa nanġi are gulubeinjrinqa qurienjosib sqab.

³⁶ Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari braġoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di a na gara jugo bunuj di ugeugeiyqas. Gara jugo bunujq dena mutu osim gara jugo sariq di qandimesqas di aqa uno bolesaiqas. Di kiyaaq? Gara sari ti gara bunuj ti kerekereqasai. ³⁷ Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu kaja aqa jegara na gereiyo qaji sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami kanġraġosiq sinġilaej. Deqa a wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bilerjosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. ³⁸ Ariya a ya nobu kaja aqa jegara na gereiyo qaji bunujq di wain bunuj qamimqa ombla bole sqab. ³⁹ Tamo bei a wain namij uysimqa a olo wain bunuj uyqa marqasai. Di kiyaaq? A marqas, “Namij di bole.”

Yesus a yori bati qa wau getentqajqa deqa anjam marej

6 Juda nanġo yori bati bei qa Yesus aqa anġro nanġi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa anġro nanġi wit gei eleġoqnsib baġ na nġoqoryoqnsib uye uye giloqneb. ² Nanġi degsib gileqnbqqa Farisi tamo qudei nanġi bosib nanġi un-

jsrib minjreb, “Niŋgi kiyaaqa kumbra degyeqnub? Yori bati qa kumbra degyo di getento koba.”³ Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej, “Nami Devit aqa wau tamo ti naŋgi mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niŋgi sisiyosai kio?”⁴ Devit a atra tal miligiq gilsiqqa Qotei atraiyqajqa bem nami atnab soqnej qaji di osiqa giŋgenyosiqqa aqa wau tamo naŋgi koba na uyeb. Bem di getento. Di atra tamo nango segi uyqajqa bem. Niŋgi quiye. Devit a degsi yej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamdamuq di une saiqoji. Niŋgi anjam di sisiyosai kio?”⁵ Osiqa minjrej, “E Tamo Anġro. Deqa e segi na yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba.”

Yori bati bei qa Yesus na tamo bei baŋ qandamyey qaji di boletej

⁶Olo yori bati bei qa Yesus a Juda nango Qotei tal miligiq gilsiqqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Qotei tal miligiq dia tamo bei baŋ wo qandamyey qaji a soqnej.⁷ Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti Yesus koqyoqneb. Naŋgi are qaleb, “Yesus a yori bati qa tamo di boletqas kio? Yimqa minjqom, ‘Ni na yori bati grotonum.’” Deqa naŋgi Yesus koqyoqneb.⁸⁻⁹ Onaqa Yesus a nango areqalo di qalieosiqa tamo baŋ qandamyey qaji di minjej, “Ni tigelosim gago ambleq au.” Degsi minjnaqa a tigelosi gilsiq nango ambleq di tigelesonaqa Yesus na Farisi naŋgi minjrej, “E mati niŋgi anjam bei nenemŋgitqa niŋgi kamba merbiye. Iga yori bati qa kumbra bole yqom kio kumbra uge yqom kio? Tamo bei a padalqa laqnimqa iga na aqaryaiyonam bole sqas di kere kio iga a uratonam padalqas di kere kio? Dal anjam a kiersi marqo? Niŋgi na merbiye.”¹⁰ Yesus a naŋgi kalil degsi minjrsiq koqjresonaqa naŋgi na kamba olo anjam bei minjosai. Naŋgi mequmesoqneb. Deqa Yesus a tamo baŋ qandamyey qaji

di minjej, “Ni ino baŋ waiy.” Degsi minjnaqa aqa baŋ waiyonaq boleej.¹¹ Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa siŋgila di unsibqa naŋgi minjiŋ oqetnjrnaqa segi segi qairosib maroqneb, “Bunuqna gam bei brantimqa iga Yesus qalim moiqas.”

Yesus na aqa anġro 12-pela naŋgi giltjnej

¹²Bati deqa Yesus a segi sosim Qotei pailyqa marsiq manaq oqej. Manaq oqsic dia Qotei pailyeqnaqa nebeej.¹³ Onaqa Yesus na tamo kalil a dauryosib laqneb qaji naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa nango ambleq dena anġro 12-pela segi giltjnej. Naŋgi a ombla sosib aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltjnej.¹⁴ Nango ñam agiende. Bei Saimon. Aqa ñam bei Yesus na Pita waiyej. Naŋgi aqa was Andru wo. Bei Jems. Naŋgi aqa was Jon wo. Bei Filip. Bei Bartolomyu.¹⁵ Ariya Matyu wo Tomas wo. Bei Alfias aqa ŋiri Jems. Bei Saimon agi Rom naŋgi winjrqaqqa maroqnej qaji.¹⁶ Ariya bei Jems aqa ŋiri Judas. Bei Judas Iskariot agi Yesus osiqa jeu tamo nango baŋq di atej qaji. Yesus aqa anġro 12-pela nango ñam agide. Naŋgi Yesus aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltjnej.

Yesus na tamo unġasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

¹⁷⁻¹⁸Onaqa Yesus a naŋgi joqsiqa koba na manaq dena olo aisib sawa guŋ dia sonabqa tamo unġasari tulaŋ gargekoba a dauryosib laqneb qaji naŋgi bosib aqa anjam quqwajqa koroeb. Tamo unġasari tulaŋ gargekoba naŋgi dego Yesus aqa anjam quqwajqa beb. Judia sawa nango qure qureq dena ti Jerusalem qureq dena ti Tair qure wo Saidon qure wo nango sawa alile jom dena dego tigelosib Yesus aqa anjam quqwajqa bosib koroeb. Yesus a nango ma boletetnjrqajqa deqa ti beb. Bonabqa Yesus a na tamo unġasari kalil mondor

uge na ojeleno qaji nanği boletnjroqnej.
¹⁹ Yesus aqa jejamuq dena singila gileq-naqa tamo ma ti kalil nanngo ma saioqnej. Yeqnaqa tamo unğasari kalil nanği Yesus aqa singila di unoqnsib deqa aqa jejamuq di nanngo ban atqa maroqnsib ban waiyoqneq.

**Tamo yai nanği tulağ
 areboleboleinjraqas Yesus
 a deqa anjam marej**

²⁰ Onaqa Yesus a bulosiqqa tamo unğasari a dauryosib laqneq qaji nanği koqnjrsiqqa endegsi minjrej,

“Ninği bini inği inği saiqoji unub qaji bunuqna Qotei a nunngo Mandor Koba sosim ninği taqatğwas. Yimqa ninği tulağ areboleboleinğwas.

²¹ “Ninği bini mam unub qaji bunuqna kere na sqab. Deqa ninği tulağ areboleboleinğwas.

“Ninği bini akam ti unub qaji bunuqna akam uratosib olo kikiosib tulağ areboleboleinğwas.

²²⁻²³ “Ninği ijo ñam oqnsib e daurbeqneq deqa bunuqna tamo qudei nanği na ninği jeutnğoqnsib misilinjgoqnsib nunngo ñam ugeugeiyonqab. Nami nanngo moma nanği na Qotei aqa medabu o qaji tamo nanği degsib ugeugeinjroqneq. Dego kere bunuqna nanği ninği dego ugeugeinğonqab. Di kiyaaq? Ninği na e Tamo Anğro daurbeqneq deqa. Di unğum. Nanği ninği ugeugeinğibqa ninği tulağ areboleboleinğeme. Ninği quiyee. Nunngo awai bole ağı lağ goge di unu. Bunuqna ninği oqsib awai di itqab.

²⁴ “Ariya ninği bini ñoro koba ti unub qaji bunuqna ninği gulube oqab. Di kiyaaq? Nunngo are boletetğwajqa inği ağı ninği mandamq endia ekritonub.

²⁵ “Ninği inği qa kere na unub qaji bunuqna ninği mam sqab.

“Ninği bini kiekieqneq qaji bunuqna ninği are ugeinğim akam ti sqab.

²⁶ “Bini tamo unğasari nanği na nunngo ñam soqteqneq. Dego kere nami nanngo moma nanği na gisağ anjam maro tamo nanngo ñam soqtoqneq. Deqa bunuqna ninği olo jemaingwas.

**Ninği nunngo jeu tamo nanği qa
 boleoqnsib gereinjroqniye**

²⁷ “Ninği ijo anjam qusib dauryeqneq qaji e na anjam endegsi mernğit quiyee. Tamo qudei nanği na ninği jeutnğoqneq ninği na kamba nanği jeutnğraib. Ninği nanği qa olo boleoqnsib gereinjroqniye. ²⁸ Ninği ijo segi anğro unub deqa tamo qudei nanği na ninği misilinjgeqneq. Ariya ninği na kamba nanği misilinjğraib. Nanği olo anjam bole bole minjroqniye. Tamo nanği ninği ugeugeinğe qneq qaji nanği kamba ugeugeinğraib. Ninği nanği qa olo Qotei pailyoqniye. ²⁹ Tamo bei a ni qa ħiriñosim ula poñmimqa belosim waliñee bei osoryimqa poñyem. Tamo bei na ino gara jugo yaimimqa ni na saidyaim. Olo ino gara jugo bei dego ye. ³⁰ Tamo bei na ino inği bei yaimqajqa mermimqa ye. Yosim a na kamba olo ni emqajqa minjaim. ³¹ Kumbra bole bole tamo nanği na ninği enğwajqa arearetğwo qaji kumbra di ninği na nanği olo enjroqniye.

³² “Tamo unğasari ninği qa boleeqneq qaji nanği qa segi ninği kamba boleeqneq di kumbra tulağ bolesai. Dal anjam gotrañyo tamo nanği dego tamo nanği nanği qa boleeqneq qaji nanği qa kamba boleeqneq. ³³ Tamo nanği ninği kumbra bole bole engeqneq qaji nanği segi ninği na kamba kumbra bole bole enjroqneq di kumbra tulağ bolesai. Dal anjam gotrañyo qaji tamo nanği dego kumbra degyeqneq. ³⁴ Ninği na tamo qudei nanği inği bei enjraqa osibqa nanği na kamba olo ninği enğwajqa minjrsib inği enjraqab di kumbra tulağ bolesai. Dal anjam gotrañyo qaji tamo nanği na dego nanngo was nanği inği inği enjroqneq nanği

na kamba olo enjraqqa minjroqnsib ingi ingi enjreqnub. ³⁵ Deqa ningi ijo anjam endi quie. Tamo qudei nanngi na ningi jeutngqonibqa ningi na kamba nanngi jeutnjraib. Ningi nanngi qa olo boleqnsib nanngi gereinjroqniye. Osib ingi bole bole enjroqnsib nanngi na kamba olo enjwajqa minjroqnaib. Ningi kumbra degyqab di ningi Qotei lan goge di unu qaji aqa angro bole sqab. Sosibqa awai tulan boledamu oqab. Ningi qalie, tamo qudei nanngi Qotei binjyosaieqnu. Tamo qudei nanngi kumbra uge uge yeqnub. Ariya tamo nanngi di Qotei na kamba kumbra uge uge enjroqnsib. A na olo nanngi kumbra bole bole enjreqnu. Deqa ningi dego Qotei aqa kumbra di dauryosib tamo bole ti tamo uge ti nanngi turtnjroqnsib kumbra bole bole enjroqniye. Ningi kumbra degyqab di ningi Qotei aqa angro bole sqab. ³⁶ Nunngo Abu a gaigai tamo nanngi qa duloqnsiqqa nanngo une kobotetnjreqnu. Deqa ningi dego Qotei aqa kumbra di dauryosib tamo kalil nanngi qa duloqnsibqa nanngo une kobotetnjroqniye.

Ningi na tamo qudei nanngo jejamuq di anjam lanja qametnjraib

³⁷ “Ningi tamo qudei nanngo kumbra lanja uge qa minjraib. Yimqa Qotei a kamba dego nunngo kumbra uge qa ningi merngwasai. Ningi tamo qudei nanngo jejamuq di anjam lanja qametnjraib. Yimqa Qotei a kamba dego nunngo jejamuq di anjam bei qametngwasai. Ningi na tamo nanngo une kalil taqal atetnjroqniye. Yimqa Qotei a dego nunngo une kalil taqal atoqngas. ³⁸ Ningi na tamo nanngi ingi ingi enjroqnsib lueoqniye. Yimqa Qotei a kamba dego ningi ingi ingi enjgoqngas. Osim ingi ingi tulan koba enjgoqnsim nunngo mogomq di bilentoqnimqa ojqa keresaiingqonimqa bilenqnsib dobulq aioqngab. Ningi tamo nanngi kumbra bole bole enjroqngab dego kere

Qotei a kamba ningi kumbra bole bole enjgoqngas.” Yesus a na aqa angro nanngi anjam degsi minjrej.

³⁹ Osiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei nam qandimo unu qaji a na tamo bei dego nam qandimo unu qaji di gam osoryqa keresai. A na aqa ban ojsim ombla walwelqab ombla mangalsib subq aiqab. ⁴⁰ Angro kiñala bei na aqa abu bunyqa keresai. A kobaqujasimqa di aqa abu ombla kerekereqab.

⁴¹ “Kiyaga ni ino was aqa namgalaq dia nam ñengi kiñala unu di unsimqa ino segi namgalaq dia nampan kobaquja unu di ni unosai? ⁴² Kiyaga ino segi namgalaq dia nampan kobaquja soqnimqa tentosim ino was minjqam, ‘Was, e ino namgalaq dia nam ñengi kiñala unonum di osiy taqal waiyetmqai?’ Nampan kobaquja ino segi namgalaq di unu qaji di ni unosai. Ni gisan tamo. Ni mati nampan kobaquja ino segi namgalaq di unu qaji di taqal waiysim namdamu suwanmimqa ariya degam nam ñengi kiñala ino was aqa namgalaq di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete.”

Namtañ uge nanngi gei uge ateqnub

⁴³ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Namtañ bole nanngi gei bole ateqnub. Nanngi gei uge atosaeqnu. Namtañ uge nanngi gei uge ateqnub. Nanngi gei bole atosaeqnu. ⁴⁴ Deqa tamo nanngi nam aqa gei unsibqa dena nanngi poinjrqas, ‘Namtañ di bole. Namtañ di uge.’ Ningi man luwit marinq dena qura gei osib uyosaieqnu. Sil luwit marinq dena wain gei osib uyosaieqnu. ⁴⁵ Tamo bole nanngo are miligiq di areqalo bole bole gargekoba unu. Deqa nanngi kumbra bole bole yeqnub. Ariya tamo uge nanngo are miligiq di areqalo uge uge gargekoba unu. Deqa nanngi kumbra uge uge yeqnub. Tamo nanngo

areqalo nanngo are miligiq di unu qaji di nanngo medabuq na branteqnu.”

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

⁴⁶ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Kiyaqa ningi endegsib merbeqnu, ‘O Tamo Koba, O Tamo Koba’ degsib merboqnsib ijo anjam dauryosaieqnu? ⁴⁷⁻⁴⁸ Ningi quiye. Tamo ungasari ijoq boqnsib ijo anjam dauryeqnu qaji nanngi tal gereiyo qaji tamo bul. Tal gereiyo qaji tamo a na tal utru atqa osimqa tal ai sub bogelejosim guma koba aielenjosim meniñ qura iteleqnas. Bunuqna awa koba bosimqa ya meli dosim tal di qamsim putqasai. Singila na tigelesqas. Di kiyaya? A meniñ quraq di tal atqo deqa. Tamo nanngi ijo anjam qusib dauryeqnu qaji nanngi tal gereiyo qaji tamo di bul. ⁴⁹ Ariya tamo nanngi ijo anjam qusib dauryeqna urateqnu qaji nanngi tamo bei laña sub gogeq di tal ateq qaji a bul. Tal atnaq sonaqa awa koba bosiqqa ya meli dosiqa tal di qamsiq rengintosiqa putonaq aisiq tulan niñaqej.”

Yesus na Rom nanngo qaja tamo gate bei aqa kanğal tamo boletej

7 Yesus a na tamo ungasari nanngi anjam kalil degsi minjrnaq qunabqa a nanngi uratnjrsiqa Kaperneam qureq aiej. ² Dia Rom nango qaja tamo gate bei soqnej. Aqa kanğal tamo bei a tulan qalaqalaiyoqnej qaji di makobaiysiqa moiqa laqnej. ³ Deqa tamo qudei nanngi na qaja tamo gate di minjeb, “Yesus a bqo Kaperneam qureq endi unu.” Degsi minjnab qusiqa are qalej, “E tamo qudei nanngi qarinnjritqa aisib Yesus minjib bosim ijo kanğal tamo boletqas.” Osiqa qarinnjrnaq aieb. ⁴ Aisib Yesus itosib singila na pailiyosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga uratgaim. Qaja tamo gate di a tamo boledamu. ⁵ A Juda tamo un-

gasari kalil nanngi qa tulan boleqnsiqa gaigai geregereinjreanu. Agi a na gago Qotei tal gereiyetgej.”

⁶ Nanngi degsib Yesus minjnab qusiqa tigelosiq nanngi daurnjrsiq koba na gileb. Gilsib tal jomyeqnabqa qaja tamo gate dena aqa was qudei nanngi olo qarinnjrnaq aisib gamq dia Yesus turosib minjeb, “O Tamo Koba, gago was a marqo, ‘Unğum, ni laña waukobaaaim. E tamo bolesai deqa ni ijo talq baim. ⁷ E segi dego ino areq bqa keresai. Deqa ni isaq na anjam segi marimqa dena ijo kanğal tamo a boleqas. ⁸ E dego tamo kokba qudei nanngo sorgomq di unum. Ijo qaja tamo nanngi ijo sorgomq di unub. E bei minjqai, “Ni gile.” Yimqa a gilqas. Bei minjqai, “Ni au.” Yimqa a bqas. Ijo kanğal tamo bei minjqai, “Wau di ye.” Degsi minjtitqa a ijo anjam dauryeqnas.”

⁹ Onaqa Yesus a qaja tamo gate aqa anjam di qusiqa a tulan prugugetej. Osiqa bulosiq tamo ungasari gargekoba a dauryoqneb qaji nanngi minjrej, “Ningiqiye. Qaja tamo gate di a e qa aqa areqalo tulan singilatqo. Juda tamo bei nami e qa degsi aqa areqalo singilato qaji bei unosai.” ¹⁰ Yesus a na tamo ungasari nanngi anjam degsi minjrnaqa qaja tamo gate aqa was nanngi a na qarinnjrej qaji nanngi qusibqa olo puluosib aqa talq gilsib kanğal tamo di a namo boleosiqa sonaq uneb.

Yesus a Nain qureq dia unja qobul bei aqa niri qujai nami moiej qaji di olo tigeltej

¹¹ Olo bati bei Yesus a qureq beiq gilej. Qure di aqa ñam Nain. Yesus aqa anğro nanngi ti tamo ungasari gargekoba dego Yesus dauryosib Nain qureq gileb. ¹² Yesus a gilsiq qureq polomq di branteqnaqa tamo bei nami moiej qaji a subq atqajqa qoboiyosib giloqneb. Tamo di aqa ai qobul. Aqa anğro qujai bole qujai agi a segi. Anğro di qoboiyosib gile-

qnaḅqa tamo unḡasari tulaḡ gargekoba qure dia soqneb qaji naḡi uḡa di koba na walwelosib giloqneb. ¹³ Onaqa Tamo Koba Yesus a uḡa di unsiqa a qa tulaḡ dulosiqa minjeḡ, “Ni akamaim.” ¹⁴ Degsi minjsiq walwelosiqa baḡ waiysiq kulum aḡgro jigeḅ qaji di ojnaqa tamo naḡi a qoboiyosib giloqneb qaji tigeleb. Onaqa Yesus na aḡgro moiej qaji di minjeḡ, “O aḡgro, e ni mermqai, ni tigel.” ¹⁵ Degsi minjnaqa a tigelosiq awoosiq anjam maroqnej. Onaqa Yesus na a baḡ ojsiqa osi gilsiq aqa aniqali yeḡ. ¹⁶ Onaqa tamo unḡasari kalil qure dia soqneb qaji naḡi Yesus aqa siḡgila di unsibqa naḡi tulaḡ prugeleḡosib Qotei aqa ñam soqtosib maroqneb, “Bole, bini Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja gago ambleq endi brantqo. Qotei na aqa segi tamo unḡasari naḡi aqaryainjraqajqa deqa tamo di qarinqoqa gagoq bqo.” ¹⁷ Yesus a kumbra di yonaqa tamo naḡi unsib deqa mare mare laqnaḅ anjam di tulaḡ kobaonaqa tamo unḡasari Judia sawaq di soqneb qaji naḡi ti tamo unḡasari sawa bei beiq di soqneb qaji naḡi dego kalil quekriteḅ.

**Jon yansjro qaji a na aqa aḡgro
aiyel naḡi qarinqjrnaqa
Yesus aqa areq gileḅ**

¹⁸⁻¹⁹ Onaqa Jon aqa aḡgro naḡi dego anjam di qusib Jon minjnab qusiqa aqa aḡgro aiyel naḡi metnjrnaq aqa areq bonabqa minjrej, “Niḡi Tamo Koba Yesus aqa areq gilsib endegsib nene-myiye, ‘Kristus aḡi Qotei na nami qarinqyim bqajqa mareḡ qaji di ni kio? Ni saiamqa iga tamo bei qa tariḡqom kio?’” ²⁰ Jon na naḡi aiyel degsi minjrsiq qarinqjrnaqa Yesus aqa areq gilsib minjeb, “Jon yansjro qaji tamo a na iga qarinqwoqa aḡi inoq bonum. A ni endegsi nennemmqo, ‘Kristus aḡi Qotei na nami qarinqyim bqajqa mareḡ qaji di ni kio? Ni saiamqa iga tamo bei qa tariḡqom kio?’”

²¹ Bati deqa Yesus a na tamo unḡasari tulaḡ gargekoba ma utru segi segi so qaji naḡi ti tamo naḡo jejamu mondor uḡe uḡe na ojeloḡo qaji naḡi ti boletnjroqnej. Tamo ḡam qandimo gargekoba dego boletnjreqnaqa ḡam poinjroqnej. ²² Deqa Yesus a na tamo aiyel Jon na qarinqjrej qaji di minjrej, “Kumbra nuḡḡo ḡamdama na unonub qaji ti anjam nuḡḡo dabkala na quonub qaji ti deqa aisib Jon geregere saiyosib minjiye. Endegsib minjiye, “Tamo ḡam qandimnjro qaji naḡi olo ḡam poinjreqnaq sawa uneqnuḅ. Tamo jejamu lainjro qaji naḡi olo walweleqnuḅ. Tamo naḡo jejamu yu na ugeeleḡo qaji naḡo yu kalil koboeqnu. Tamo dabkala geteḡnjro qaji naḡi olo poinjreqnaqa anjam queqnuḅ. Tamo moreḡo qaji naḡi olo tigeleqnuḅ. Tamo inḡi inḡi saiqoḡi unub qaji naḡi Qotei aqa anjam bole queqnuḅ.’ Niḡi aisib Jon degsib saiyosib minjiye. ²³ Ariya niḡi quiye. Tamo naḡi e nub-sib e qa naḡo areqalo siḡgilatosib olo ijo ñam ulontosaieqnuḅ qaji naḡi tulaḡ areboleboleinjrim sqab.”

²⁴ Onaqa Jon aqa aḡgro aiyel naḡi Yesus aqa anjam di qusibqa naḡi olo puluosib Jon minjqajqa aieqnaḅqa Yesus a na tamo unḡasari gargekoba naḡi di Jon qa endegsi minjrej, “Niḡi nami wadau sawaq gilsibqa niḡi tamo kiero unqajqa gileḅ? Niḡi tamo silai aqa baḡḡa bul jagwa na pileteqnaqa di unqajqa gileḅ kio? Sai. Jon a tamo deqaji sai. ²⁵ Deqa niḡi tamo kiero unqajqa wadau sawaq gileḅ? Niḡi tamo gara bole walaosi laqnu qaji di unqajqa gileḅ kio? Di dego sai. Tamo gara bole walaoqnsib ñoro koba ti unub qaji naḡi mandor kokba naḡo talq di unub. ²⁶ Deqa niḡi tamo kiero unqajqa wadau sawaq gileḅ? Niḡi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei unqajqa gileḅ kio? Od. Agide. Niḡi deqa unqa gileḅ. Deqa e niḡi endegsi mernḡwai. Jon a Qotei aqa med-

abu o qaji tamo kobaquja. A na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanği tulan buņnjrejunu.²⁷ Agi nami e mandamq aiosaisonamqa Qotei a Jon qa endegsi merbej, ‘Ni que. E na tamo bei qariny-itqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.’ Tamo di agi Jon. Anjam di agi Qotei aqa nengrenq di unu.

²⁸ Deqa niņgi quie. E bole mernjg-wai. Jon yansnjro qaji a na tamo kalil mandamq endi unub qaji nanği tulan buņnjrejunu. Ariya tamo qudei ñam saiqoji unub qaji nanği Qotei na taqat-njroqnsiqa a nanġo Mandor Koba unu. Deqa tamo nanği dena kamba Jon tulan buņyeyunub.”

²⁹ Yesus a na tamo unġasari nanği anjam degsi minjrnaqa takis o qaji tamo qudei nanği dego anjam di qusib mareb, “Bole. Qotei aqa kumbra kalil a na yeqnu qaji di bolequja.” Nanği degsib mareb. Di kiyaya? Nanği nami are bulyonab Jon na yansnjrej deqa.³⁰ Ariya Farisi nanği ti dal anjam qalie tamo nanği ti Jon na yansnjrqa urateb deqa nanği gam bole Qotei na osornjrej qaji di qoreiyeb.

³¹ Onaqa Yesus na olo tamo unġasari nanği endegsi minjrej, “Tamo unġasari bini bati endeqa unub qaji nanġo kumbra qa e yawo anjam kiersiy marqai? Nanği tamo kiero?”³² E nanği qa endegsi marqai. Nanği anġro du du bul qure ambleq dia alaņoqnsib anġro qudei na qudei minjreqnub, ‘Iga yumba anjamonumqa niņgi lou tuosai. Iga are uge qa louonumqa niņgi akamosai.”³³ Os-iqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Jon yansnjro qaji a bosiq a niņgi ti wain ti uratosiq sonaqa niņgi a qa mareqnu, ‘A mondor uge ti.’³⁴ Ariya e Tamo Anġro bosimqa niņgi ti wain ti uyeqnamqa niņgi e nuboqnsib mareqnu, ‘Niņgi uniye. Yesus a qunjaņ ani. A wain uyo ani. A takis o qaji tamo ti une tamo ti nanği koba na walweleqnu.”³⁵ Niņgi e qa mis-ilin anjam degsib mareqnu. Ariya tamo

unġasari qudei nanği Qotei aqa powo eqnub dena iga qalieonum, Qotei aqa powo di tulan boledamu.”

Unġa bei a goreņ quleq ti dena Yesus aqa siņga liyoqnej

³⁶ Bati bei Farisi tamo bei aqa ñam Saimon a Yesus minjej, “Ni ijo talq bamqa aqo ombla niņgi uyqom.” Onaqa Yesus a Saimon odyosiqa aqa talq gilsiq Saimon ombla awoosib niņgi uyoqneq.³⁷⁻³⁸ Onaqa sambala unġa bei qure dia soqnej qaji a anjam endegsi quej, “Yesus a Saimon aqa talq di unu. A di sosisqa niņgi uyeqnu.” A anjam degsi qusiqa goreņ jaliņa quleq ti osiq Saimon aqa tal miligiq gilsiq Yesus aqa qoreq na bosiq aqa siņga jomq di tigelosiq akamej. Akamonaqa aqa ñam ya Yesus aqa siņgaq ainaqa siņga tombol na awoosiq aqa ñam ya siņgaq aiej qaji di aqa segi gate banga na piyoqnsiqa Yesus aqa siņga kundoqyoqnsiqa goreņ quleq ti dena olo Yesus aqa siņga liyoqnej.

³⁹ Unġa a kumbra di yonaqa Saimon a unsiq are qalej, “Yesus a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole qamu unġa endi bosiq aqa jejamu ojjo qaji di sambala unġa degsi qalieqo qamu.”

⁴⁰ Onaqa Yesus a Saimon aqa areqalo di qalieosiqa minjej, “Saimon, e ni anjam bei mermqai.” Onaqa Saimon na minjej, “O Tamo Koba, ni mare.”⁴¹ Onaqa Yesus na yawo anjam endegsi Saimon minjej, “Tamo aiyel na tamo bei silali yayieq. Bei na 100 kina yayieq. Bei na 10 kina yayieq. Yayionabqa minjrej, ‘Bunuqna niņgi na kamba silali di olo ebqab.’⁴² Ariya bunuqna nanği aiyel na kamba silali di a olo yqa keresai deqa a na nanği aiyel minjrej, ‘Unġum, niņgi na silali di olo ebaib. Uratiye.’ Degsi minjrej. Deqa Saimon, ni merbe, tamo yayi a tamo deqa tulan are boledamuyqas? Tamo 100 kina yayieq qaji a kio tamo 10 kina yayieq qaji a kio?”

⁴³Onaqa Saimon na minjej, “E are qalonum, tamo 100 kina ej qaji a tamo deqa tulaŋ are boledamuiyqas. Tamo 10 kina ej qaji a tamo deqa tulaŋ are boledamuiyqasai.” Onaqa Yesus na Saimon minjej, “Ni kere maronum.”

⁴⁴Osiq bulosiq a sambala uŋa di areiyosiq Saimon minjej, “Ni uŋa endi unime. E ino tal miligiq gilnumqa ni ijo siŋga yansetbosai. Ariya uŋa endi bosiq aqa ŋam ya na ijo siŋga yansetbosiq aqa gate baŋga na ijo siŋga piyqo. ⁴⁵E ino tal miligiq gilnumqa ni e kundoqbosai. Ariya uŋa endi bosiq ijo siŋga kundoqyoqnaj agi kundoqyoqnsiq unu. ⁴⁶Ni na ijo gate goreŋ na liyosai. Ariya uŋa endena goreŋ boledamu quleq ti osi bosiq dena ijo siŋga liyqo. ⁴⁷Deqa Saimon, e ni mermqai. Sambala uŋa endi aqa une tulaŋ gargekoba. E na aqa une kalil kobotetonum deqa a e qa are tulaŋ boledamuiyqo. Ariya tamo a une quja quja segi atimqa e na kobotetqai di a e qa are bolekiñaluyqas.” ⁴⁸Osiq uŋa di minjej, “Ino une kalil e na kobotetmonum.” ⁴⁹Onaqa tamo naŋgi Yesus koba na awoosib iŋgi uyoqneq qaji naŋgi aqa anjam di qusibqa segi segi maroqneq, “Yesus a tamo kiero deqa a na tamo naŋgo une kobotetnreanu?” ⁵⁰Onaqa Yesus na uŋa di minjej, “Ni ino areqalo e qa siŋgilatonum deqa ino une kalil e na kobotetmonum. Deqa ni are lawo na gilime.”

Uŋgasari qudei naŋgi Yesus dauryosib koba na walweloqneq

8 Bati bei Yesus a walwelosiq qure kokba ti qure kiñilala ti dia brantqonsiq Qotei a tamo uŋgasari naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnrqas anjam bole di minjre minjre laqnej. Tamo 12-pela agi Yesus na aqa anjam

mare mare laqajqa giltnej qaji naŋgi Yesus koba na walweloqneq. ²Uŋgasari qudei nami naŋgo jejamuq di mondor uge uge sonabqa Yesus na winjrej qaji naŋgi ti uŋa qudei nami mainjrnaqa Yesus na boletnej qaji naŋgi dego Yesus dauryosib koba na walweloqneq. Uŋa bei aqa ñam Maria. A Makdala qure qaji. Nami mondor uge 7-pela naŋgi aqa jejamuq di sonabqa Yesus na winjretej. ³Uŋa bei aqa ñam Joana. A Kusa aqa ŋauŋ. Kusa a Mandor Koba Herot aqa tal taqatoqnej qaji. Uŋa bei Susana. Uŋgasari gargekoba naŋgi dego Yesus dauryoqneq. Naŋgi naŋgo segi silali na Yesus aqa aŋgro ti iŋgi awaiyetnjoqneq.

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

⁴Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi qure qure kalilq dena bosib Yesus aqa areq di koroonaq a tigelosiq yawo anjam endegsi minjrej, ⁵“Tamo bei a saga yago osiq aqa iŋgi wauq di breiyej. Breiyonaqa saga yago qudei gam qalaq aieleŋeb. Onaqa tamo qudei naŋgi walwelosib saga yago di sosenonabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb. ⁶Saga yago qudei mandam lanjaq di aieleŋeb. Mandam di guma meniŋ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago aieleŋosib urur oqoqujateb. Onaqa mandam olo kanŋraŋonaq saga yago laosib moreŋeb. ⁷Saga yago qudei sil luwit ambleq di aieleŋeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsiq kabutnrnaq geitosai. ⁸Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aisib oqoboledamuyisib gei tulaŋ gargekoba ateb. 100 dego.” Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi minjrnsiq koboonaqa a tulaŋ koba leleŋosiq marej, “Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Yesus a utru kiyaaqa tamo ungasari nanngi yawo anjam minjroqnej?

⁹Onaqa Yesus aqa angro nanngi aqa yawo anjam di qusibqa nanngi anjam aqa utru geregere qalieqajqa deqa Yesus nenemyeb. ¹⁰Nenemyonabqa a na kamba endegsi minjrej, “Yawo anjam di aqa utru agi merngwai. Niŋgi quiye. Qotei a tamo ungasari nanngo Mandor Koba sosiq nanngi taqatnjreqnu. Anjam di aqa utru uliejunu. Di e na babbittqa ijo angro niŋgi segi utru qalieqab. Ariya tamo ungasari qudei nanngi yawo anjam segi quoqnaqab. Deqa nanngi bati gargekoba ŋam atoqnaqab ijo anjam aqa damu unqasai. Nanngi bati gargekoba dabkala na ijo anjam lanja quoqnaqab utru poinjrqasai.”

Saga yago qa yawo anjam di aqa utru Yesus na babtej

¹¹Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Saga yago qa yawo anjam maronum di aqa utru e na babbittqa niŋgi quiye. Saga yago di Qotei aqa anjam. ¹²Saga yago qudei gam qalaq aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusib nanngo are miligiq di esoqnaqab Satan a bosim Qotei aqa anjam nanngo are miligiq di unu qaji di yainjrimqa nanngi Qotei aqa anjam nanngo areqaloq di siŋgilatqa keresai. Deqa Qotei a nanngi oqasai. ¹³Saga yago qudei mandam lanjaq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusib tulan arebolebolein-jrimqa anjam di oqujatosib nanngo areq atqab. Ariya nanngi bati truquyala Qotei qa nanngo areqalo siŋgilatibqa bunuqna une bei bei nanngoq bamqa nanngi Qotei olo uratosib ulonqab. Di kiyaaqa? Nanngi Qotei aqa anjam nanngo are miligiq di unu qaji di siŋgila na ojasai deqa. ¹⁴Saga yago qudei sil luwit ambleq aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusibqa nanngo areqalo

miligiq di esoqnaqab ariya bunuqna une bei bei nanngoq bamqa nanngo segi jejamu qa ulaoqnaqab. Nanngi ñoro koba esqajqa ti nanngo segi jejamu qa areboleboleinjqajqa ti deqa are koba qaloqnaqab. Yimqa nanngo areqalo dena anjam bole nanngo are miligiq di unu qaji di tentimqa lounqas. Deqa a gei boletosai. ¹⁵Ariya saga yago qudei mol mandam boledamuq di aieb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei nanngi Qotei aqa anjam qusib ojsib dauryoqnaqab. Nanngo are miligiq bolequja deqa nanngi siŋgila na tigelesosib gei bole atelenqab.”

Tamo bei a lam qatrentosim kulum miligiq jugwasai

¹⁶Yesus a yawo anjam degsi minjrisiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a lam qatrentosim web na kabutqasai. A bijal surumq di atqasai. Boleq di gaintim sqas di warum suwanjamqa tamo ungasari nanngi tal miligiq gilsib warum geregere unqab. ¹⁷Deqa kere kumbra kalil uliejunu qaji di olo boleq dqas. Ingi ingi kalil tamo nanngi na kabutejunub qaji di deqa olo boleq dimqa tamo nanngi unsib qalieqab. ¹⁸“Deqa niŋgi ijo anjam geregere qusib poingem. Di kiyaaqa? Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yayimqa a lanja sqas. A mareqnu, ‘E powo ti.’ Di sai. A powo saiqoji.”

Tamo yai nanngi Yesus aqa was bole? Tamo yai nanngi aqa ai bole?

¹⁹⁻²⁰Onaqa Yesus aqa was nanngi aqa aniqali ombila na Yesus qa ŋamosib bosib talq di iteb. Tamo ungasari gargekoba siranme juŋeb deqa aqa areq gilqa keresaiinjrnaqa tamo qudei nanngi na Yesus minjrej, “Ino was nanngi ino ai ombila na ni numqa bonub agi oqeq di tigele-

junub.”²¹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo ungasari Qotei aqa anjam qusib dauryeqnub qaji nanngi ijo ai bole. Nanngi ijo was bole dego.”

Yesus na jagwa ti ya ti anjam minjrnaqa nanngi laosib tulan maninej

²²⁻²³ Bati bei Yesus aqa angoro nanngi ti qobun bei gogetosibqa Yesus na minjrej, “Iga ya agu taqal beiq gilqom.” Degsi minjrnaqa nanngi gileqnaqba Yesus a urnamyonaqa qobun miligiq di nejsiq qambuntej. Onaqa jagwa koba tigelosiq ya korkortosiqa qobun qaloqnsiqa morman miligiq ainaqa ya maqonaqa qobun padalqa laqnej.²⁴ Onaqa Yesus aqa angoro nanngi tulan ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib minjeb, “O Tamo Koba, iga padalqa laqnum.” Degsi minjnabqa Yesus a nanngo anjam di qusiqa qutuosiq tigelej. Tigelosiq jagwa ti ya ti singila na minjrej, “Ninggi laoiye.” Onaqa jagwa ti ya ti laosib tulan maninej.²⁵ Onaqa Yesus na aqa angoro nanngi minjrej, “Ninggi kiyaaqa e qa nungo areqalo singilatosai?” Degsi minjrnaqa nanngi tulan ulaugetosib segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiero deqa jagwa ti ya ti minjrqaqa aqa anjam qusib laonub?”

Yesus a tamo bei aqa jejamuq dena mondor uge nanngi winjretej

²⁶ Onaqa Yesus aqa angoro nanngi ti Galili sawa uratosib ya agu ambleq na potosib qobun na gilsib Gerasa sawaq di tiryeb.²⁷ Tiryosibqa Yesus a mandamq ainaqa qure deqaji tamo bei bosiqqa Yesus itej. Tamo di a mondor uge uge na ojeleno qaji. A bati gaigai yosi laqnej. A nami koba degsi soqnej. A talq di nejsio-saiqnej. A gaigai tamo sub ato sawaq di nejsioqnej.²⁸ Deqa a Yesus unsiqa tulan koba lelenosiqa bosiqqa Yesus aqa areq di singa pulutosiqa minnej, “O Yesus, Tamo Koba Qotei aqa Njiri, ni e kier-

bqa bonum? E ni endegsi mermqai, ni e jaqatin ebaim.”

²⁹ Mondor uge dena Yesus degsi minnej. Di kiyaaqa? Yesus na singila na minjoqnej, “Ni tamo di uratosim ulan.” Mondor uge dena bati gargekoba tamo di aqa jejamu ugeugeiyeteqnaqa tamo qudei nanngi na ojoqnsibqa sil kokba na aqa singa ti ban ti tontoqnsib gegerere taqatoqneb. Yeqnaqa mondor uge dena sil kokba kukoqyelenoqnsiqa tamo di oqnsiqa wadau sawaq osi gilqojnej.

³⁰ Deqa Yesus na mondor uge di nemyej, “Ino nam yai?” Degsi nemyonaqa minnej, “Ijo nam Qoto Tamo Gargekoba.” A na Yesus degsi minnej. Di kiyaaqa? Mondor uge tulan gargekoba tamo di aqa jejamuq di soqneb deqa.³¹ Onaqa mondor uge nanngi singila na pailosib Yesus minjeb, “Ni na iga sub guma kobaq di waigaim.”

³²⁻³³ Bati deqa bel tulan gargekoba nanngi mana goge dia suwaroqneb. Deqa mondor uge nanngi na Yesus minjeb, “Ni iga qarinqimqa iga bel nanngo jejamuq gilelenqom.” Onaqa Yesus na mondor uge nanngi odnjrnaqa nanngi na tamo di uratosibqa segi segi bel nanngo jejamuq gileleneb. Gilnabqa bel kalil nanngi gurgurosib botau dena prugelenosib yaq aisib ya uysib moreneb.

³⁴ Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo nanngi kumbra di unsibqa deqa jaraiosib qure miligiq aisib tamo ungasari kalil nanngi sainjroqnsib laqneb. Gamq dia dego sainjroqnsib laqneb.³⁵ Onaqa nanngi qusibqa nanngi Yesus unqajqa beb. Bosib nam ateb tamo nami mondor uge ti sosiq yosi laqnej qaji aqa areqalo boleosiqa gara tigsig Yesus aqa singaq di awesonaq uneb. Unsib ulaugeteb.³⁶ Onaqa tamo nanngi Yesus na mondor uge di winjrnaq tamo boleonaq namdamu na uneb qaji nanngi na tamo ungasari nanngi sainjreqnab quoqneb.³⁷ Yesus a manwa di babtej

deqa tamo ungasari kalil Gerasa sawaq di soqneb qaji nanqi tulan ulaugetosib Yesus minjeb, “Ni iga uratgosim ulan.” Onaqa Yesus a qobun gogetosiq nanqi uratnjrsiq aiej. ³⁸ Aiqa laqnaqa tamo mondor uge wiyetej qaji a singila na pailosiq minjej, “E ni daurmqai.” Onaqa Yesus na saidyosiq minjej, ³⁹ “Ni olo ino segi qureq gilsim Qotei na kumbra tulan boledamu emqo deqa nanqi sainjre.” Onaqa a puluosiq aqa segi qureq gilsiq Yesus na kumbra tulan boledamu yej deqa tamo ungasari kalil nanqi sainjroqnsiq laqnej.

Angro mel a moinaqa Yesus na olo tigeltej. A na unja bei aqa gara mutu ojej qaji di boletej

⁴⁰ Onaqa Yesus a olo qobun gogetosiq Galili sawaq gilej. Gilsiq qobun tiryonaq mandamq aisiq nam atej tamo ungasari tulan gargekoba nanqi nami bosib a qa tarinesonab unjrej. Deqa nanqi a unsi-bqa nanqi tulan areboleboleinjrej. ⁴¹ Onaqa nango ambleq dena Qotei tal taqato tamo bei aqa nam Jairus a walwelosiq Yesus aqa areq bosiq singa pulutosiq pailosiq minjej, “Ni ijo talq au.” ⁴² Degsi minjej. Di kiyaaqa? Aqa angro sebin qujai bole qujai moiqa laqnej deqa. Angro aqa wausau 12-pela.

Onaqa Yesus na Jairus odyosiq tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa tamo ungasari tulan gargekoba nanqi dego tigelosib nanqi aiyele daurnjrsib jujunosib giloqneb. ⁴³ Gileqnaqqa nango ambleq dia unja bei ma ti soqnej qaji a nanqi daurnjrsiq giloqnej. Unja di nami bai na unej leq aioqnsiq degsi soqnej wausau 12-pela uratej. Tamo gargekoba nanqi nami a boletqa yeqnab nanqi keresaiinjroqnej. ⁴⁴ Deqa a Yesus aqa qoreq na dadauryosiq ban waiysiq Yesus aqa gara mutu ojej. Ojnaqa aqa leq aioqnej qaji di koboej. ⁴⁵ Onaqa Yesus a marej, “Tamo yai na ijo gara

ojqo?” Onaqa tamo ungasari kalil nanqi saidonabqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni unime. Tamo ungasari tulan gargekoba nanqi ni daurmosib jujunmejunub.” ⁴⁶ Onaqa Yesus a kamba marej, “E qalieonum, tamo bei na ijo gara ojjoqa singila qudei ijo jejamu uratosiq aqaq gilqo.” ⁴⁷ Onaqa unja di a are qalej, ‘E Yesus aqa gara ojonum ijo ma koboqo di ulitqa keresai.” A degsi are qalsiq are tonjonyonaqa jinga na bosiq Yesus aqa areq dia singa pulutosiq tamo ungasari kalil nanqi nandamuq dia aqa kumbra yej qaji di ubtektej. A Yesus aqa gara ojej deqa ti aqa ma urur koboej deqa ti ubtej. ⁴⁸ Onaqa Yesus na minjej, “O unja, ni ino areqalo e qa singilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo. Deqa ni are lawo na gilsim bole soqnime.”

⁴⁹ A na unja degsi minjsiq walwelosi gileqnaqa tamo bei a Jairus aqa talq dena bosiq gamq dia Jairus wo Yesus wo turosiq a na Jairus minjej, “Ungum. Ino angro nami moiqa. Deqa ni Tamo Koba Yesus laja wau koba yaim. Uratim gilem.” ⁵⁰ Degsi minjnaqa Yesus a anjam di qusiq Jairus minjej, “Ni ulaaim. Ni e qa ino areqalo singilatosim soqnimqa ino angro a boleosis nambile sqas.” ⁵¹ Osiqqa Jairus ombla gilsib Jairus aqa talq di brantosib Yesus a miligiq gilqa osiqqa tamo ungasari kalil tal meq di tigelesoqneb qaji nanqi minjrej, “Angro aqa ai wo abu wo nanqi segi aiyele e daurbosib tal miligiq gilqab. Ijo angro qalub agi Pita na Jon na Jems na nanqi dego e ombla na tal miligiq gilqom. Ningi kalil oqeq di soqniye.” ⁵² Angro a moiej deqa tamo ungasari kalil nanqi akamkobaoqneb. Deqa Yesus na saidnjrsiqqa minjrej, “Ningi akamaib. Angro di a moiosai. A laja nejsiq qambumtejunu.” ⁵³ Degsi minjrnaqa nanqi Yesus kikiyeb. Nanqi qalieeb, “Angro a nami moioboletqo.” Degsi qalieosib

deqa Yesus kikiyeb. ⁵⁴Onaqa Yesus a tal miligiq gilsiq a ngro aqa ban ojsiq a soqtosiq minjej, “O Angro, ni tigel.” ⁵⁵Degsi minjnaqa a olo nambile osiq a urur tigelej. Onaqa Yesus na aqa ai wo abu wo nangi minjrej, “Ningi ingi osib a anaiyiye.” ⁵⁶Aqa ai wo abu wo nangi Yesus aqa singila di unsib deqa nangi tulan prugelenjeb. Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi ijo kumbra endi unonub deqa nangi ijo nam ubtsib tamo qudei minjraib.”

Yesus na aqa angro 12-pela nangi wau enjrej

9 Bati bei Yesus na aqa angro 12-pela nangi koroinjrjsiq nangi mon-dor uge uge winjroqnqajqa deqa ti tamo nango ma kobotetnjroqnqajqa deqa ti singila enjrej. ²Singila enjrsiq qarinnjrjsiq minjrej, “Ningi giloqnsibqa Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosisq nangi taqatnjre-qnu anjam di minjre minjre laqnsibqa nango ma kobotetnjroqniye.” ³Osiqa endegsi minjrej, “Ningi ingi ingi osib gilaib. Toqon ojaib. Nungo qaqun aib. Uyo ingi bei osib gilaib. Silali osib gilaib. Gara jugo aiye ayel aib. ⁴Ningi qure bei beiq di brantqnsibqa tal qujaiq di soqniye. Dena olo tigelosib qure beiq giloqniye. ⁵Tamo nangi ningi gereingosaiabqa ningi qure di uratqa oqnsib nungo singa tumberum butuyoqniye. Yimqa nangi nungo kumbra di unsib poinjrqs, “Bole, iga kumbra ugetonum.” ⁶Yesus a na aqa angro 12-pela nangi anjam degsi minjrnaga nangi tigelosib qure qureq giloqnsibqa Yesus aqa anjam bole tamo ungasari nangi minjroqnsib laqnsibqa nango ma kobotetnjroiyoqneq.

Herot a qalieqajqa, Yesus a tamo yai

⁷Nangi degsib Yesus aqa nam mare mare laqnaqqa Mandor Koba Herot a

dego quej. Tamo qudei nangi endegsib marnab quej, “Yesus a Jon yansnjro qaji tamo de kio? A moisiq olo subq na tigelqo.” Qusiqa endegsi are qalej, “Jon e na nami kakoro gentem qaji agi a kio?” Osiqa areqalo kobaiyej. ⁸Onaqa tamo qudei nangi maroqneq, “Yesus a Elaija kio olo bqo?” Onaqa qudei maroqneq, “Yesus a Qotei aqa medabu o tamo nangi nami soqneq deqaji bei kio? A olo subq na tigelqo.” ⁹Ariya Herot a segi marej, “Jon agi e na kakoro gentem moiej koboej. Di tamo yaiyo olo bqo? E a qa anjam gargekoba queqnum.” Herot a degsi marsiqqa Yesus unqajqa are qalsiq soqnej.

Yesus na tamo 5,000 nangi ingi anainjrej

¹⁰Onaqa Yesus aqa angro 12-pela qarinnjrmaq qure qureq giloqneq qaji nangi olo Yesus aqaq bosibqa kumbra kalil nangi yoqneq qaji deqa Yesus saiyosib minjoqneq. Minjnabqa Yesus a qusiqa nangi joqsik qure bei nam Betsaida gileb. ¹¹Nangi gileqnaqqa tamo ungasari nangi endegsib queq, “Yesus a Betsaida gileqnu.” Degsib qusibqa Yesus dauryosib gileb. Dauryosib gileqnaqqa unjrjsiq minjrej, “Ningi are buliyibqa Qotei a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwas.” Tamo ungasari ma ti so qaji nangi dego Yesus dauryosib gileqnaqqa a na nangi kalil boletnjroqneq. ¹²Onaqa serj aisiq bilaqteqnaqa Yesus aqa angro 12-pela nangi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni na tamo ungasari nangi minjrimqa mati qure qureq gilsib di ingi uysib nerenqab. Endi wadau sawa. Ingi saiqoji.” ¹³Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi na ingi anainjriye.” Degsi minjrnaqa nangi na kamba minjeb, “Iga ingi sai. Iga bem 5-pela qe aiyela segi unu. Di keresai. Iga qureq aisim ingi tulan koba awaiysim tamo ungasari nangi anainjrqom di dego kereqa-

sai.”¹⁴ Nanġi degsi mareb. Di kiyaaq? Tamo 5,000 soqneb deqa.

Onaqa Yesus a kamba aqa anġro nanġi endegsi minjrej, “Niġi na tamo unġasari nanġi minjribqa nanġi qur segi segi 50 awoelenqab.”¹⁵ Onaqa Yesus aqa anġro nanġi na tamo unġasari nanġi minjrnab dedegsib awoelenjeb.¹⁶ Awoonabqa Yesus na bem 5-pela ti qe aiyel ti di osiqa lanġ goge tarosiqa Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ti qe ti ġinġenyosiqa aqa anġro nanġi enjrebnqa nanġi na osi ġiloqnsib tamo unġasari nanġi ġeisib enjrebnab uyoqneb.¹⁷ Uynab kalil menetnjrej. Onaqa inġi oto uratelejnab qaji di Yesus aqa anġro nanġi na koroiyosib gumba kokba 12-pelaq di ġignab maqelejnab.

Pita a babtej, Yesus a tamo yai

¹⁸Bati bei Yesus aqa anġro nanġi ti sasalosib nanġi segi sosibqa Yesus a Qotei pailyoqnej. Pailyo koboonaqa a na aqa anġro nanġi endegsi nenemnjrej, “Tamo unġasari nanġi e nubonqnsib nanġi e yai qa mareqnu?”¹⁹ Onaqa aqa anġro nanġi na minjeb, “Tamo qudei nanġi mareqnu, ni Jon yansjro qaji tamo. Tamo qudei nanġi mareqnu, ni Elaija. Ariya qudei mareqnu, ni Qotei aqa medabu o tamo nami soqneb nanġi deqaji bei aġi olo subq na tigelqo.”²⁰ Onaqa Yesus a nanġi olo nenemnjrej, “Niġi segi e nubonqnsib niġi e qa ġiersib mareqnu?” Onaqa Pita na minjrej, “Ni Kristus, Qotei aqa segi Ġiri qujai.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai.”

²¹Pita a anġam degsi marnaqa Yesus a na aqa anġro nanġi sinġila na getentnjrsiqa minjrej, “Niġi anġam di ubtsib tamo qudei minjraib.”²² Osiqa minjrej, “E Tamo Anġro. Deqa bunuqna e ġaqatij koba oqai. Aġi Juda tamo kokba

ti atra tamo kokba ti dal anġam qalie tamo nanġi ti e qoreibosib lubsib moiottbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”

²³Osiqa aqa anġro kalil nanġi endegsi minjrej, “Tamo bei na e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritisim bati ġaigai aqa segi namburbas qoboiyosim e daurbonqem.”²⁴ Tamo bei a aqa segi nambile qa areqalo kobaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa aqa segi nambile uratqas di a olo nambile bole oqas.²⁵ Tamo bei a mandam qa nro kalil koroiyqas di mondon aqa segi qunur padalqas. Yimqa nro dena a ġiersim aqaryaiyqas? Di keresai.²⁶ Tamo bei a ijo niam qa ti ijo anġam marqajqa ti jemaiyqas di mondon e Tamo Anġro ijo segi rian na ijo Abu aqa rian na ti ijo Abu aqa lanġ anġro nanġo rian na ti bosiyqa e kamba tamo di aqa niam metqajqa jemaibqas.²⁷ Niġi quiye. E bole merġwai. Tamo qudei ijo areq endia tigelejnub qaji nanġi morenjosaisoqnbqqa Qotei a bosim nanġi taqatnjresoqnim nanġi unqab.”

Yesus na aqa anġro qalub nanġi joqsiqa koba na manaq oqsib dia Yesus aqa jejamu bulyonaq nanġi unobeiteb

²⁸Yesus a anġam degsi marsiq koboonaqa bati 8-pela onaqa a Qotei pailyqajqa marsiqa Pita na Jon na Jems na nanġi qalub joqsiqa koba na manaq oqeb.²⁹ Manaq oqsib dia Yesus a Qotei pailyeqnaqa aqa ulatamu bulyonaq nanġi unobeiteb. Aqa gara dego tulan pulonjosiq gatekritej.³⁰ Onaqa tamo aiyel brantosib Yesus ombla anġam maroqneb. Tamo aiyel di Moses wo Elaija wo.³¹ Nanġi aiyel rian koba ti Qotei aqa sinġila ti beb. Bosibqa Yesus a bunuqna Jerusalem dia aqa wau kobotosim moisiy mandam uratqas anġam deqa Yesus ombla qairoqneb.³² Yesus aqa anġro qalub nanġi

tulanj urñamnjrnaqa ñereñesoqneb deqa olo qutuosibqa ñam poinjrnaqa Yesus aqa rianj koba de ti tamo aiyel Yesus ombla tigelesoqneb qaji nanñi ti unjreb. ³³ Onaqa Moses wo Elaija wo nanñi Yesus uratosib gilqa laqnabqa Pita na Yesus minnej, “O Tamo Koba, Moses wo Elaija wo bosib iga koba na endi unum di bolequja. Deqa iga tal kiñilala qalub gereiyqom. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa.” Pita a anjam bei marqa sai-yonaqa laña marej.

³⁴ Mareqnaqa lañbi aisiqa nanñi kabutnrnaqa nanñi ulaugeteb. ³⁵ Onaqa lañbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq nanñi queb, “Endi ijo Anñgro qujai e segi na giltem qaji. Ningi aqa anjam quetoqniye.” ³⁶ Onaqa Yesus aqa anñgro nanñi anjam di qusib ñam ateb nanñi tamo aiyel di olo unjrosai. Yesus a segi nanñi koba na sonab uneb. Bati deqa nanñi kumbra uneb qaji di tamo qudei nanñi minjrosai qneb. Nanñi mequmosib soqneb.

Yesus na anñgro mel bei aqa jejamuq dena mondor uge wiyetej

³⁷ Nebeonaqa nanñi manaq dena olo aisib tamo unñgasari tulanj gargekoba mana utruq dia tariñeqnab itñjreb. ³⁸ Onaqa tamo unñgasari nanño ambleq dena tamo bei brantosiqa tulanj koba maosiq Yesus minnej, “O Tamo Koba, ni ijo anñgro mel unime. A ijo anñgro qujai bole qujai. ³⁹ Mondor uge na aqa jejamu ojoqnsiqa mandamq waiyeqnaqa a tulanj koba leleñoqnsiqa aqa medabuq na maul aieqnu. Mondor uge dena a qunjimyoqnsiqa aqa jejamu tulanj ugeugeiyeqnu. A yala uratosai qnu. ⁴⁰ Deqa e na ino anñgro nanñi minjronum, ‘Ningì mondor uge di wiyiye.’ Minjronumqa nanñi na wiyqa yonub keresaijnraqo.”

⁴¹ Onaqa Yesus a anjam di qusiqa marej, “Ningì tamo unñgasari bini bati endeqa unub qaji nunño areqalo e qa sinñi-

latosai bolesai. Nunño kumbra ti nunño areqalo ti tulanj uge. Bati gembub e ningì koba na sosiyqa nunño gulube di qoboioqnoqai?” Degsi marsiqa anñgro di aqa abu minnej, “Ino anñgro mel di osau.” ⁴² Onaqa osi beqnaqa mondor uge dena aqa jejamu ojsiq mandamq waiysiq qunjimyoqnej. Yeqnaqa Yesus na mondor uge di ñiriñtosiq wiyonaq anñgro aqa jejamu uratonaq boleelj. Onaqa Yesus na anñgro di ban ojsiq osi gilsiq aqa abu yej. ⁴³ Onaqa tamo unñgasari kalil mana utruq dia soqneb qaji nanñi Qotei aqa sinñila di unsibqa nanñi tulanj prugeleñeb.

Yesus a olo marej, “E moisiy olo subq na tigelqai.”

Yesus a manwa di yej deqa tamo unñgasari kalil nanñi unsib prugeleñosib are koba qaloqneb. Onaqa bati deqa Yesus na aqa anñgro nanñi endegsi minñrej, ⁴⁴ “Ningì ijo anjam endi geregere quiye. E Tamo Anñgro. Deqa sokiñalayitqa Juda tamo kokba nanñi na e ojsib jeu tamo nanño banq di atqab.” ⁴⁵ Onaqa Yesus aqa anñgro nanñi aqa anjam di qusib anjam aqa utru Qotei na ulitej deqa nanñi poinjrosai. Osib nanñi Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Yesus aqa anñgro nanñi ñiriñosib anñgro yai a segi qujai tamo ñam ti tigelqas deqa anjam na qotoqneb

⁴⁶ Bati bei Yesus aqa anñgro nanñi segi segi ñiriñosib anñgro yai a segi qujai tamo ñam ti tigelqas deqa anjam na qotoqneb. ⁴⁷⁻⁴⁸ Onaqa Yesus a nanño areqalo di qalieosiqa anñgro kiñala bei osiqa aqa segi areq di tigeltoosiqa aqa anñgro nanñi osornñrej. Osornñrsiqa minñrej, “Tamo bei a ijo ñam qa are qalsimqa anñgro kiñala endego bei osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas. Tamo a e osim geregereibqas di a na ijo Abu e qar-ñbej qaji di dego osim geregereiyqas. Di kiyaaq? Nunño ambleq di tamo bei na

aqa segi ñam soqtqa uratqas di a na ijo angro kalil nanği bunjnrsimqa a segi qujai tamo ñam ti tigelqas.”

Tamo nanği nanği jeutngosaieqñub qaji nanği nanği koba na wau qujai

⁴⁹ Onaqa Jon na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni que. Iga tamo bei unem. A ino ñam na mondor uge nanği winjreqnaqa iga na unsimqa saidyem. Di kiyaaq? A iga koba na wauosaieqñu deqa.” ⁵⁰ Onaqa Yesus na minjej, “Ninği a saidyab. Tamo nanği nanği jeutngosaieqñub qaji nanği nanği koba na wau qujai.”

Yesus a Samaria qureq bosim di ñeiqajqa marnaqa Samaria tamo nanği na saidyeb

⁵¹ Onaqa Yesus a mandam uratosim lanğ qureq oqwajqa bati jojomonaqa a Jerusalem qureq aiqajqa areqalo qujaitosiqqa Jerusalem areiysiq walwelej. ⁵²⁻⁵³ Walweloqnsiqqa tamo qudei nanği qarijnjrnaqa nanği namo aisib Samaria nanço qure beiq di brantosib Yesus aisim di ñeiqajqa minjnabqa nanği na saidosib minjreb, “Yesus a gago qureq baiq.” Nanği degsi saideb. Di kiyaaq? Nanği qalieeb, Yesus a walwelosiqqa Jerusalem aioqnej deqa. ⁵⁴ Nanği degsib marnabqa Yesus aqa angro aiyel Jems wo Jon wo nanği qusibqa nanği minjinğ oqetjnjrnaqa Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni marimqa iga ñamyuo metonamqa lanğ goge dena aisim tamo nanği di koitjnjrqa.” ⁵⁵ Onaqa Yesus a bulosiqqa nanği aiyel ñirintjnrej. ⁵⁶ Osiqa aqa angro kalil nanği joqsiiqa koba na qure beiq aieb.

Tamo qudei nanği Yesus dauryqajqa mareb

⁵⁷ Nanği gam dauryosib aieqñabqa tamo bei na Yesus minjej, “Ni sawa sawaq giloqñimqa e ni daurmoqñai.”

⁵⁸ Onaqa Yesus na minjej, “Baunğ juwanğ nanği tal ti. Agi sub miligiq di ñereñeqñub. Qebari nanği simi ti. Deqa nanği simiq di ñereñeqñub. Ariya e Tamo Anğro ñeiqajqa tal saiqoji. Deqa ni e daurbqajqa gulube koba.” ⁵⁹ Osiqa tamo bei minjej, “Ni e daurbe.” Degsi minjnaqa tamo dena minjej, “Od. Ni marim oodbimqa e mati aisii ijo abu qa tarinjoqñai. A moimqa subq atsiy di e ni daurmoqñai.” ⁶⁰ Onaqa Yesus na minjej, “Unğum. Tamo moio qaji nanği segi na tamo moio qaji nanği subq ateləoqñab. Ariya ni sawa sawaq giloqñimqa Qotei a tamo unğasari nanço Mandor Koba sosiq nanği taqatjnreqñu anjam di minjroqñsim laqne.”

⁶¹ Onaqa tamo bei na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni marimqa e mati gilsiiya ijo was nanği bağ ojeleñosiy bosiy ni daurmqai.” ⁶² Onaqa Yesus na minjej, “Tamo bei a kuñi ojsimqa a bulosim qoreq ñam atoqñqas tamo dena Qotei a tamo unğasari nanço Mandor Koba sosiq nanği taqatjnreqñu anjam di mare mare laqa keresai.”

Yesus na tamo 72 nanği qarijnjrnaqa nanği gilsib aqa anjam mare mare laqneb

10 Bati bei Tamo Koba Yesus na tamo kalil a dauryosib laqneb qaji nanği metjnjrnaqa aqa areq bonabqa nanço ambleq dena tamo 72 nanği giltjnrej. Nanği aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltjnrej. Giltjnrsiiqa nanği aiyel aiyel qarijnjrnaqa nanği a qa namoosib qure kalil a segi bunuqna walwelosim gilqas qaji nanği deq gilqajqa minjrsiiqa qarijnjnrej. ² A nanği qarijnjrnaqa osiiqa yawo anjam endegsi minjrej, “Wauğ dia inği gargekoba melionub. Ariya inği meli bunuj otorqajqa wau tamo koba sai. Deqa ninği wau lanğa minjibqa a na wau tamo qudei eleñosim qarijnjrnaqa

nangi aqa wauq gilsib ingi meli bunuj otorelenqab.

³“Deqa ningi giliye. Ningi quiye. Ningi kaja du du bul deqa e na ningi qar-ingitqa gilsib bauj juwan nango ambleq dia walweloqnqab. ⁴Ningi silali osib gilaib. Nungo qaquj aib. Singa tatal jigaib. Ningi walweloqnsibqa gamq dia tamo qudei turosibqa nangi anjam bei minjraib. ⁵Ningi tal bei gogetoqnsib mati tamo ungasari tal miligiq di unub qaji nangi endegsib minjroqniye, ‘Ningi are lawo na soqniye.’ ⁶Degsib minjroqniqbqa lawo tamo bei sqas di a nungo lawo anjam di oqas. Ariya lawo tamo bei sqasai di nungo lawo anjam di olo puluosim nungoq bqas. ⁷Ningi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniye. Olo tal bei bei gogetoqnaib. Nangi na ningi joqsib ingi ti ya ti anaingoqniqbqa uyoqniye. Ningi Qotei aqa wau tamo deqa nungo awai agi oqniye.

⁸“Ningi qure bei beiq giloqniqbqa nangi ningi joqsib ingi anaingoqniqbqa uyoqniye. ⁹Ningi qure dia sosibqa tamo ungasari ma ti unub qaji nangi boletnjroqnsib endegsib minjroqniye, ‘Qotei a bosim nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwajqa bati agi jojomqo.’ ¹⁰Ariya ningi qure beiq giloqniqbqa nangi ningi qoreingosib ningi gereingosaiabqa ningi nangi olo uratnjrqa oqnsib nango qure ambleq dia tigelosibqa nangi endegsib minjroqniye, ¹¹‘Qotei a nungo Mandor Koba sosim ningi taqatngwajqa bati jojomqo degsi merngonumqa ningi segi na saidosib Qotei qoreiyonub. Deqa nungo qure qa tumbrum gago singa qandratqo qaji agi butuyetngonum.’ Nangi degsib minjroqniye. ¹²E ningi merngwai. Mondonj Qotei na tamo ungasari nango une qa peginjrqqa batiamqa a na qure deqaji tamo ungasari nangi tulan padaltnjrougetqas. Ariya Qotei na Sodom qure nangi degsim padaltnjrqasai. A na nangi

gulube kiñala enjrqas. Di kiyaaqa? Nangi ijo ñam qaliesai deqa.

Tamo ungasari are bulyqasai qaji nangi mondonj tulan padalougetqab

¹³“O tamo ungasari Korasin qure ti Betsaida qure ti di unub qaji, ningi tulan padalougetqab. Tamo bei a Tair qure ti Saidon qure ti deq gilsiq manwa e nungoq di yoqnem qaji di nanngoq di yo qamu nangi nami are bulyosib nango une qa are ugeinjrnaq unsib are uge qa gara jigsib ñam sumq di awoeb qamu. ¹⁴Deqa e ningi endegsi merngwai. Mondonj Qotei na tamo ungasari nango une qa peginjrqqa batiamqa a na ningi tulan padaltngougetqas. Ariya Qotei na Tair qure ti Saidon qure ti nangi degsim padaltnjrqasai. A na nangi gulube kiñala enjrqas. Di kiyaaqa? Nangi ijo ñam qaliesai deqa. ¹⁵O Kaperneam tamo ungasari, ningi lanj qureq oqwa kere e? Keresai. Qotei na ningi breingimqa moio qureq aiqab.”

¹⁶Yesus a anjam degsi marsiqa aqa angro nangi endegsi minjrej, “Tamo bei a nungo anjam qusim dauryqas di a ijo anjam dego qusim dauryqas. Ariya tamo a ningi qoreingwas di a e dego qoreibqas. Tamo a e qoreibqas di ijo Abu e qarinqbei qaji a dego qoreiyqas.”

Tamo 72 Yesus na qarinqnjrej qaji nangi olo Yesus aqa areq beb

¹⁷Ariya Yesus na tamo 72 nangi qarinqnjrnaq gilsib aqa anjam mare mare laqneb. Onaqa bunuqna nango wau di koboonaqa nangi olo puluosib Yesus aqa areq aisib nangi tulan areboleboleinjrnaqa deqa minjeb, “O Tamo Koba, iga ino ñam na mondor uge uge nangi winjreqnamqa nangi gago anjam dauryosib jaraiqneq.” ¹⁸Onaqa Yesus na minjrej, “Kola minjal urur mandamq aieqnu dego kere Satan a urur lanj goge dena ulonosiq aieqnaq e unonum. ¹⁹Ningi

quiyе. E na Qotei aqa siŋgila niŋgi en-gonum deqa niŋgi amal uge ti deŋi ti naŋgo siŋgila tentsib laqnaqab. Nungo jeu tamo Satan aqa siŋgila kalil dego niŋgi na kobotoqnaqab. Deqa iŋgi bei na yala niŋgi ugeugeiŋgwa keresai. ²⁰ Mondor uge naŋgi nungo anjam dauryosib jaraieqnaqab niŋgi deqa tulaŋ areboleboleiŋgaiq. Nungo ñam ijo Abu na laŋ qureq dia nenŋrenyqo unu. Niŋgi deqa tulaŋ areboleboleiŋgem.”

Yesus a tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei pailyej

²¹ Bati deqa Qotei aqa Mondor a Yesus aqaaq aisiq aqa areqalo siŋgilatetonaqa a tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei endegsi pailyej, “O Abu, ni segi laŋ qa ti mandam qa ti Koba. Deqa e ni biŋimosim ino ñam soqtonum. Ijo anjam e na tamo uŋgasari naŋgi minjreqnum qaji di ni na tamo powo ti unub qaji naŋgi qa ulitoqnsimqa tamo aŋgro du du bul naŋgi segi qa babteqnam naŋgi poinjreqnu. O Abu, ni degsim yeqnum di kere. Ni ino segi areqalo dauryosim agi degyeqnum.” ²² Yesus a degsi Qotei pailyej. Osiqa marej, “Ijo Abu na iŋgi iŋgi kalil ijo baŋq di ateleŋej unu. E segi Qotei aqa Ijiri. Tamo bei a e qa qaliesai. Ijo Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a ijo Abu qaliesai dego. E segi ijo Abu qa qalie. Ariya e na tamo qudei naŋgi ijo Abu osornjrqa areibqas di osornjrqi. Yimqa naŋgi dego ijo Abu qa qalieqab.”

²³ Yesus a degsi marsiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa naŋgi segi sasalosib a na minjrej, “Ijo kumbra niŋgi bini uneqnaqab qaji deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgeme. ²⁴ Niŋgi quiyе. Nami mandor kokba naŋgi ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti tulaŋ gargekoba kumbra niŋgi bini uneqnaqab qaji di unqajqa maroqneq naŋgi unosaiqneq. Anjam niŋgi bini queqnaqab qaji di

dego naŋgi quqwaŋqa maroqneq naŋgi quosaiqneq.”

Samaria qaji tamo bei na Juda tamo bei aqaryaiyej. Yesus a deqa anjam sa marej

²⁵ Onaqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa siŋgila laŋa unqa osiqa deqa Yesus gisaŋyosiq minjej, “O Qalie Tamo Koba, e kumbra bole kie dauryosiyqa dena e ŋambile gaigai sqai?” ²⁶ Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni Moses aqa dal anjam qalie. Ni gaigai sisiyeqnum. Deqa ŋambile gaigai sqajqa gam di ni segi na mare.” ²⁷ Onaqa tamo dena minjej, “Moses a nami dal anjam endegsi nenŋrenyej, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei tulaŋ qalaqalaiyime. Qalaqalaiysim ino are miligi ti ino qunuŋ ti ino siŋgila ti ino areqalo ti kalil yekritime. Osim ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi dego geregereinjri.” ²⁸ Onaqa Yesus na minjej, “Ni kere maronum. Deqa ni kumbra di yoqnaqam dena ni ŋambile oqam.”

²⁹ Onaqa tamo dena aqa segi ñam soqtaqajqa are qalsiqa deqa Yesus olo nenemyej, “Tamo yai a ijo was deqa gereiyqai?” ³⁰ Onaqa Yesus na kamba yawo anjam endegsi minjej, “Tamo bei a Jerusalem dena tigelosiqa gam dauryosiq Jeriko qureq aieqnaqa gamq dia bajin tamo qudei naŋgi na a ojsib aqa iŋgi iŋgi kalil yayiekrateb. Osib aqa gara palontetosib qalougetonab a moiqa laqnaqa gam qalaq di a uratosib jaraieb. ³¹ A gam qalaq di ŋeiesonaqa Juda naŋgo atra tamo bei a gam dena walwelosiq gilsiq tamo di unej. Unsiqa a aqaryaiyqa uratosiqa gam qalaq beiq na buŋyosiq gilej. ³² Onaqa sokiŋalayonaq Juda tamo bei a dego gam dena walwelosiq gilej. A Livai aqa leŋ. A Qotei aqa atra tal taqatoqnej qaji. A gam dena walwelosiq tamo di gam qalaq di ŋeiesonaq unsiqa a dego tamo di aqaryaiyqa

uratosiqa gam qala beiq na bunyosiqa walwelosi gilej.

³³⁻³⁴ “Ariya olo sokiñalayonaq Samaria tamo bei a dego gam dena walwelosiq gilej. Juda nanği mareqñub, ‘Samaria nanği tamo uge.’ A gilsiq tamo di unsiqa a qa tulañ dulosiqa aqa areq gilsiq goreñ ti wain ti osiq aqa jejamu pupoiyeleñeb qaji di yanselenosiqa qoselenetetej. Osiqa a soqtosiqa aqa donki quraq di atsiqa osi gilsiq tamo ñereño qaji talq dia gereiyosiq taqatoqnej. ³⁵ Onaqa nebeonaqa Samaria tamo di aqa segi qureq gilqa laqnsiqa ñereño qaji tal taqato tamo aqa bañq di silali bañga qudei atsiqa minjeñ, ‘Ni silali endena tamo di geregereiyogñe. E bosiy ino segi silali bañga gembub ni olo uratqam di ni kamba emqai.’”

³⁶ Yesus na dal anjam qalie tamo di yawo anjam degsi minjsiqa olo minjeñ, “Tamo qalub nanği gam dena walwelosi gileb. Deqa ni merbe. Tamo yai a tamo gam qalaq di qalñab ñeiesoqnej qaji aqa was bole?” ³⁷ Onaqa dal anjam qalie tamo a na kamba Yesus minjeñ, “Samaria tamo agi tamo deqa dulosiqa gilsiq gereiyej qaji di aqa was bole.” Degsi marnaqa Yesus na dal anjam qalie tamo di minjeñ, “Ni kere maronum. Deqa ni dego gilsim kumbra degsim yoqne.”

Yesus a Marta wo Maria wo nanço talq di soqnej

³⁸ Onaqa bati bei Yesus na aqa angro nanği olo joqsiqa koba na walwelosi gilsib qure beiq di branteb. Qure dia uña bei soqnej aqa ñam Marta. A nanği unjrñsiqa joqsiq koba na aqa tal gogeteb. ³⁹ Marta aqa jaja bei soqnej aqa ñam Maria. A dego Tamo Koba Yesus unej. Unsiqa aqa singaq di awoosiqa aqa anjam quoqnej. ⁴⁰ Ariya Marta a nanço inği goietnrqajqa marsiqa deqa wau koba yoqnej. Osiqa Yesus aqa areq gilsiq minjeñ, “O Tamo Koba, ijo jaja

na e uratbqoqa e segi inği goioqñsim inği inği kalil gereiyeqñum. A na e yala aqaryaibosai. Deqa ni na minjimqa a na e aqaryaibem.” ⁴¹ Onaqa Tamo Koba Yesus na kamba Marta minjeñ, “O Marta, ni inği inği kalil qa are koba qaleqñum. Ni inği inği deqa are kobaimaiq. ⁴² Inği qujai qa are qalqam di kere. Agi Maria a inği qujai di oqo. Inği di tulañ boledamu. Di tamo bei na olo yaiyqa keresai.”

Yesus a aqa angro nanği pailyqajqa gam osornjrej

11 Onaqa bati bei Yesus a sawa beiq gilej. Gilsiq dia Qotei pailyosiq sonaqa aqa angro bei na minjeñ, “O Tamo Koba, iga kiersim Qotei pailyqom? Jon a nami aqa angro nanği pailyqajqa gam osornjroqnej dego kere ni na iga dego pailyqajqa gam osorge.” ² Onaqa Yesus na aqa angro nanği endegsi minjrej, “Niñgi Qotei pailyqa osibqa endegsib pailyiye,

‘O Abu, ino ñam tulañ boledamu. Deqa iga na ino ñam getentoqñom.

Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqñime.

³ Gago uyo inği bati gaigai keretgoqñime.

⁴ Tamo nanği iga qa une ateqñub qaji nanço une kalil iga na kobotetñreqñum.

Deqa ni na gago une kalil dego olo kobotetgime.

Satan na iga walawalaigosim uneq waigwa laqñimqa ni na Satan getentime.”

⁵⁻⁶ Yesus a na aqa angro nanği anjam degsi minjrñsiqa olo endegsi minjrej, “Ino was bei a qolo jige ino talq bosimqa oqeq di tigelosim mermqas, ‘O was, ijo was bei a sawa isaq na walwelosiq ijo talq bqoqa e inği bei anaiyqajqa di saiqoji. Deqa ni bem qalub ebimqa e anaiyqai.’ ⁷ A degsi mermimqa ni na kamba minjqam, ‘Ni e ñeio ñam gen-

tbaim. E siraj qandimonum. E ijo an-gro nanği ti ɲejejunum. Deqa e ni bem emqa keresai.’ Ni na ino was degsi min-jqam. ⁸ Degsi minjimqa ino was a ni tulaɲ wainmqas. Wainmimqa ni tigelosim bem yqam. A ino was deqa ni bem yqasai. A ni tulaɲ wainmqas deqa ni tigelosim inği keretsim yqam. ⁹ Deqa e niği endegsi mernjgawai. Niği inği bei qa osib Qotei pailyqab di a na eɲgwas. Niği inği bei oqa marsibqa ɲamqab di itqab. Niği sirajme kindokindonabqa Qotei na siraj waqtetɲgwas. ¹⁰ Tamo kalil Qotei pailyeqnub qaji nanği inği eqnub. Tamo kalil inği qa ɲameqnub qaji nanği Qotei na aqaryainjreqnaq inği di iteqnub. Tamo kalil sirajme kindokin-doneqnub qaji nanği Qotei na siraj waqtetnjreqnu.

¹¹ “Ino angro a mamyim qe qa mer-mimqa di ni qe yqam. Ni amal uge yqa-sai. ¹² A na tuwe tawel qa mermimqa ni degin yqasai. Ni tuwe tawel yqam. ¹³ Deqa niği quiye. Niği tamo bole-sai. Nunjo kumbra uge. Ariya ino angro na inği qa mermeqnaq ni inği bole bole yeqnum. Ni a uratosaeqnum. Nunjo kumbra dena niği endegsi poingem, ‘Bole, gago Abu laɲ qureq di unu qaji a dego iga uratgosaieqnu. A na aqa Mondor Bole iga egwajqa pailyqom di a na egwas. A na iga uratgwasai bolesai.’”

Tamo qudei nanği Yesus qa endegsib mareb, “Mondor uge nanjo gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu.”

¹⁴ Onaqa Yesus a na tamo bei mon-dor uge na medabu getentesoqnej qaji di mondor uge wiyetonaqa a olo boleosiqa anjam maroqnej. Deqa tamo uɲgasari kalil qure dia soqneb qaji nanği Yesus aqa singila di unsibqa nanği tulaɲ prugeleɲeb. ¹⁵ Onaqa tamo qudei nanği dego Yesus aqa singila di unsibqa nanği Yesus yomuiyosib maroqneb, “Mondor

uge nanjo gate koba Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Deqa singila dena Yesus na mondor uge nanği winjreqnu.”

¹⁶ Onaqa tamo qudei nanği Yesus aqa singila laɲa tenemtqa marsibqa deqa gisanjyosib minjeb, “Ni Qotei laɲ goqe di unu qaji aqa singila bei babtımqa iga unsim marqom, ‘Bole, ni Qotei aqa ɲjiri.’” ¹⁷ Onaqa Yesus a nanjo areqalo di qalieosiqa deqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo nanği qure qu-jaiq di unub qaji nanği segi poaiyelosib qotqab di nanği koba na geregere sqa keresai. Tamo nanği tal qujaiq di unub qaji nanği segi poaiyelosib qotqab di nanği dego koba na geregere sqa keresai.

¹⁸ Dego kere Satan na aqa segi mondor uge nanği winjrqas di nanği poaiyelqab. Deqa a kiersim aqa mondor uge nanği olo taqatnjrqas? Di keresai. Niği mare-qnub, e Belsebul aqa singila na mondor uge nanği winjreqnum. ¹⁹ Belsebul na e aqaryai-beqnaqa e mondor uge nanği winjreqnum qamu yai na nunjo angro nanği aqaryainjreqnaqa nanği mondor uge nanği winjreqnub? Nunjo segi an-gro nanği na niği endegsib mernjgwab, ‘Nunjo anjam di uge.’ ²⁰ Ariya Qotei na e aqaryaimimqa e mondor uge nanği win-jrqai di niği endegsi poinjgwas, ‘Bole, Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqo.’

²¹ “Tamo singila koba bei a an ti qaja ti ojelenosim aqa tal geregere taqatqas di aqa inği inği kalil bole sqab. ²² Ariya tamo bei tulaɲ singila koba a bosim tamo di ombla qotsim singilaqas di a na qaja ti an ti tal aqa abu a dena singilaoqnej qaji di yayelenosim aqa inği inği kalil elenqas. Osim olo tamo qudei nanjo banq di inği inği di atelenqas.

²³ “Tamo bei na e kadoibqasai di a na e jeutbqas. A na e tamo uɲgasari nanği ko-roinjrqajqa aqaryai-bqasai di a na tamo uɲgasari nanği olo winjrim jaraiqab.”

Mondor uge a tamo bei aqa jejamu uratosim olo bunuqna bqas

²⁴ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq di sosimqa a na tamo di uratosim ulanosim sawa kangranoq gilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa sawa namam ugeiyim marqas, ‘E olo puluosiya ijo tal uratem qaji deq olo gilqai.’ ²⁵⁻²⁶ A degsi marsimqa gilsim tal di nami manj salsib ingi ingi kalil gereiyeb milalejunu di unsimqa olo puluosim aisim mondor uge 7-pela tulan ugedamu nanngi joqsim bosim koba na tal dia sqab. Soqnibqa tamo di aqa so tulan ugeqas. Aqa so uge namij degwasai. Aqa so tulan ugedamuqas.”

Tamo yai nanngi tulan areboleboleinjrim sqab?

²⁷ Yesus a yawo anjam degsi marnaqa tamo ungasari nanngo ambleq dena unja bei a brantosiqqa tulan koba lelenosiq Yesus minnej, “Ino ai agi ni nami nam-babtmosiqqa munngum anaimoqnej qaji a Qotei aqa namdamuq di unja tulan bolequja. Deqa a tulan areboleboleiyim sqas.” ²⁸ Onaqa Yesus na kamba minnej, “Ijo ai a segi sai. Tamo nanngi Qotei aqa anjam qusib dauryeqnub qaji nanngi dego tulan areboleboleinjrim sqab.”

Tamo qudei nanngi Yesus na aqa manwa bei lanja babtunqajqa minjoqneb

²⁹ Onaqa tamo ungasari tulan gargekoba nanngi belejosib Yesus aqa areq di koroeqnaqqa a nanngi endegsi minjroqnej, “Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nanngo kumbra tulan ugedamu. Nanngi gaigai ijo manwa lanja unqajqa metbeqnub. Deqa e na ijo manwa bei nanngi osornjrqasai. Qotei aqa medabu o tamo Jona nami soqnej qaji aqa manwa segi osornjritqa nanngi unqab. ³⁰ Agi Jona a nami Ninive

tamo ungasari nanngi Qotei aqa anjam minjrnac dena nanngi Qotei aqa singila qalieeb. Dego kere e Tamo Angro na tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nanngi Qotei aqa anjam minjroqnit dena segi nanngi Qotei aqa singila qalieoqnaqab. ³¹ Mondonj Qotei na tamo ungasari nanngo une qa peginjrqqa batiamqa unja kobaquja nami guta di sawa taqatoqnej qaji a tigelosimqa tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nanngo kumbra uge boleq atetnjrqas. Di kiyaaqa? Unja di a nami Solomon aqa powo kobaquja qa marsiqqa sawa isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo bei Solomon tulan bunyejunu qaji a nunngo ambleqsi unu.” Yesus a a segi qa anjam degsi marej. ³² Osiqa marej, “Mondonj Qotei na tamo ungasari nanngo une qa peginjrqqa batiamqa Ninive tamo nanngi tigelosibqa tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nanngo kumbra uge boleq atetnjrqab. Di kiyaaqa? Ninive tamo nanngi nami Jona aqa anjam qusib are bulyeb deqa. Ariya bini tamo bei Jona tulan bunyejunu qaji a nunngo ambleqsi unu.” Yesus a a segi qa anjam degsi marej.

Gago namdamu di gago jejamu qa pulonj bul

³³ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo bei a lam qatrentosim tal surumq di atqasai. Kulum miligiq jugwasai. Boleq di gaintim sqas di warum suwanamqa tamo ungasari nanngi tal miligiq gilsib warum geregere unqab. ³⁴ Ino namdamu di ino jejamu qa pulonj bul. Deqa ino namdamu boleqas ino jejamu kalil suwanesqas. Ariya ino namdamu ugeqas di ino jejamu kalil ambruqas. ³⁵ Deqa ninqi geregere nam atsib soqniye. Nunngo jejamu suwanjunu di olo ambruo uge. ³⁶ Ino jejamu kalil suwanekritqas di taqal bei ambruqa keresai. Deqa ino jejamu kalil suwanjoq

di soqneme. Lam qatrentosim ni suwant-meqnu dego kere.”

Farisi ti dal anjam qalie tamo nanği ti kumbra uge uge yeqnub

³⁷ Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa Farisi tamo bei a Yesus aqa areq bosiq minjej, “Aqo ombla ijo talq gilsim inği uyqom.” Onaqa nanği ombla aqa talq gilsib awoeb. ³⁸ Awoosib Yesus a inği uyqa osiqa a Juda nanžo moma kumbra dauryqa uratej. Deqa a banj mati yansosai. A lanja inği uyej. Deqa Farisi tamo a Yesus aqa kumbra di unsiqa tulanj prugugetej. ³⁹ Onaqa Tamo Koba Yesus na minjej, “Ninği Farisi nunžo kumbra uge agi mermqai. Ninği kap ti tabir ti qore segi yanseqnub. Ninği miligi yansosaieqnub. Dego kere ninği babanj na tamo bole. Ariya nunžo are miligi kumbra uge uge ti bajin kumbra ti dena maqejunu. ⁴⁰ Ninği nanari tamo! Qotei a nunžo jejamu gereiysiq a nunžo are miligi dego gereiyej. Di ninği qaliesai kio? ⁴¹ Deqa inği inği kalil nunžo are miligiq di unu qaji di ninği elenosib tamo inği inği saiqoji unub qaji nanği enjroqniye. Ninği kumbra degyibqa nunžo inği inği kalil milalesqas.

⁴² “O Farisi tamo, ninği tulanj padalougetqab. Di kiyaaq? Ninği dal anjam kiñilala segi dauryeqnub deqa. Agi ninği lei ti lombo ti saga ti oqnsib pupoiyoqnsib Qotei atraiyeqnub. Ariya ninği Qotei aqa dal anjam kokba dauryqajqa urateqnub. Agi ninği na tamo ungasari nanği gereinjrosaieqnub. Ninği Qotei dego qalaqalaisyosaieqnub. Ninği dal anjam kiñilala segi dauryeqnub. Deqa e ninği endegsi mernğwai. Ninği are buliyiye. Osib dal anjam kokba dego dauryosib laqniye. Ariya dal anjam kiñilala dauryqajqa urataib.

⁴³ “O Farisi tamo, ninği tulanj padalougetqab. Di kiyaaq? Ninği Qotei

tal miligiq dia tamo ñam ti nanžo awo jaramq dia awooqnsib tamo ungasari nanği na ninği nungoqnsib binjngwajqa deqa ninği areboleboleingeqnu. Ninği koro sawaq dia dego tamo ungasari nanžo ñamdamuq dia laqnsibqa nanği na ninği nungoqnsib nunžo ñam soqtetngsib banj ojetngonqajqa deqa ninği areboleboleingeqnu.

⁴⁴ “O Farisi tamo, ninği tulanj padalougetqab. Di kiyaaq? Ninği tamo moio qaji sub bul. Sub gogeq di marin na kabutqo. Deqa tamo ungasari nanği quraq na walweloqnqab di nanği qalieqasai.”

⁴⁵ Yesus a anjam degsi marnaqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa anjam di qusiqa minjej, “O Qalie Tamo Koba, ni anjam degsi maronum dena iga dal anjam qalie tamo gago ñam dego ugetoiyonum.” ⁴⁶ Onaqa Yesus na kamba minjej, “Di bole. Ninği dal anjam qalie tamo ninği dego tulanj padalougetqab. Di kiyaaq? Ninği na gaigai tamo ungasari nanği dal anjam tulanj gargekoba dauryqajqa minjreqnub deqa. Nunžo anjam dena ninği na tamo ungasari nanği gulube tulanj kokba enjreqnab qoboiysi unub. Ariya ninği segi olo nanği qa duloqnsib gulube kokba di qoboiyetnjrosaieqnub.

⁴⁷ “Ninği tulanj padalougetqab. Di kiyaaq? Nunžo moma nanği nami Qotei aqa medabu o qaji tamo nanği ñumeqnsib moreneqnsib ninği na olo nanžo sub gereiyeqnub. ⁴⁸ Nunžo kumbra dena ninği mareqnub, nunžo moma nanği kumbra bole yoqneb. Agi nanği na Qotei aqa medabu o qaji tamo nanği ñumeqnsib ninği na olo nanžo sub gereiyeqnub.

⁴⁹ “Utru deqa Qotei a endegsi marqo, ‘E na ijo medabu o qaji tamo nanği ti tamo nanği ijo anjam mare mare laqnsib qaji nanği ti qarinnjritqa tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nanžoq gilo-

qñibqa nañgi na nañgi jeutñjroqnsib tulañ ugeugeinñroqñqab. Qudei ñumoqnib moreñoqñqab.’ Qotei a powo koba ti unu deqa a degsi marqo. ⁵⁰⁻⁵¹Nami Qotei a mandam atej bati deqa nuñgo moma nañgi na nañgo une utru atsib agi Kein na Abel qalñaq moiej. Dena bosib bosib Sekaraia atra bijal ti atra tal ti ambleq di qalñab moiej. Niñgi quiye. E bole merñgwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na osim tamo uñgasari bini bati endeqa unub qaji nañgo jejamuq di atelenqas.

⁵²“O dal anjam qalie tamo, niñgi quiye. Tamo uñgasari nañgi Qotei qalieqajqa gam itqa mareqñabqa niñgi na olo gam getentetñjreqñub. Niñgi segi na Qotei qalieqajqa gam itqa keresai. Deqa tamo uñgasari nañgi dego gam itqa yeqñab niñgi na gam getentetñjreqñub. Nuñgo une deqa niñgi tulañ padalougetqab.”

⁵³Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa tigelosiq sawa di uratosiq gilej. A gileqnaqa dal anjam qalie tamo nañgi ti Farisi nañgi ti a qa minjiñ oqetñjrnaqa deqa anjam gargekoba nenemyelenoqñeb. ⁵⁴A anjam bei grotimqa nañgi a ojñajqa deqa anjam gargekoba nenemyoqñsib a dadauryoqñeb.

Farisi nañgo kumbra uge di bem tiyosim kobaqujaeqnu dego kere

12 Onaqa tamo uñgasari tulañ gargekoba nañgi Yesus unqajqa bosib koroosib jujunñkobaeb. Singa waiysib walwelqa keresai. Deqa tamo qudei nañgi na tamo qudei nañgo siñga sosenñjroqñeb. Onaqa Yesus na aqa añgro nañgi joqsiqa nañgi sasalosib a na minñrej, “Farisi nañgo kumbra tulañ ugedamu. Deqa niñgi gegerere ñam atsib soqñiye. Farisi nañgo kumbra uge di tulañ kobaqas. Bem tiyosim kobaqujaeqnu dego kere. Nañgo kumbra uge agi marqai. Nañgi gisañ ani. Babañ na nañgi tamo bole.

Ariya nañgo are miligi uge. ²Deqa niñgi quiye. Kumbra kalil kabuejunu qaji di boleq dqas. Uli anjam kalil dego tamo nañgi qusib poinñrjas. ³Deqa anjam kalil niñgi ambruq di mareqñub qaji di suwanamqa tamo kalil nañgi quqwab. Anjam kalil niñgi warum miligiq di mareqñub qaji di tamo qudei nañgi qusib bijal gogeq di tigelosib maroqñqab.”

Niñgi tamo nañgi ulainñraib. Niñgi Qotei segi ulaiyiye

⁴Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minñrej, “O ijo was, niñgi quiye. Niñgi jeu tamo nañgi ulainñraib. Nañgi nuñgo jejamu segi qalsib moiotqa kere. Nañgi nuñgo qunuñ moiotqa keresai. Deqa niñgi nañgi ulainñraib. ⁵Tamo niñgi ulaiyqab qaji agi deqa merñgwai. Qotei a segi nuñgo jejamu moiotosim bunuqna nuñgo qunuñ dego ñamyuoq waiyqa kere. Deqa niñgi a segi ulaiyiye.

⁶“Niñgi qalie. Tamo nañgi qebari sinñjir silali kobaquja na awaiyosaieqñub. Silali kiñala na awaiyeqñub. Ariya Qotei a na qebari sinñjir nañgi gegerere taqatñjreqñu. A na nañgi uratñjrosai eqnu. ⁷Dego kere Qotei a nuñgo gate bañga segi segi sisiyeqnu. A niñgi segi segi qa qalie bole. Deqa niñgi ulaaib. Niñgi na qebari kalil nañgi tulañ buññjrejñunub.”

Niñgi tamo uñgasari nañgo ulatamuq dia Yesus aqa ñam marqajqa jemaiñgaiq

⁸Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minñrej, “Tamo nañgi ijo ñam tamo uñgasari nañgo ulatamuq dia mareqñub qaji mondoñ e Tamo Añgro na kamba Qotei aqa lañ añgro nañgo ulatamuq dia nañgo ñam dego marqai. ⁹Ariya tamo nañgi ijo ñam tamo uñgasari nañgo ulatamuq dia marqajqa jemaiñjreqñu qaji mondoñ e kamba Qotei aqa lañ añgro nañgo

ulatamug dia nanggo ñam dego marqajqa jemaibqas.

¹⁰“Tamo bei na e Tamo Anġro misil-ijbqas aqa une di Qotei na kobotqa kere. Ariya tamo bei na Qotei aqa Mondor Bole misilinyqas une di Qotei na kobotqa keresai.

¹¹“Bunuqna Juda tamo nanggi na ninġi ojsib nanggo Qotei tal miligiq dia tigeltj-gosib nenemġibqa ninġi na kamba anjam kie minjrqaqqa deqa are kobainġaiq. Mandor kokba nanggo ulatamug dia dego ninġi tigeltjgibqa ninġi na kamba anjam minjrqaqqa ulaaib. ¹²Bati deqa Qotei aqa Mondor na areqalo enġimqa ninġi anjam marqab.”

Ñoro tamo qa yawo anjam

¹³Onaqa tamo unġasari koroesoqneq qaji nanggo ambleq dena tamo bei tigelosiqqa Yesus minnej, “O Qalie Tamo Koba, ni na ijo was minjimqa a na gago abu moiej qaji aqa ñoro kalil ambleq na potosim taqal bei ebqas.” ¹⁴Onaqa Yesus na minnej, “O was, tamo yai na e giltbqoqa e nunġo gulube di gereiyqai?” ¹⁵Degsi minjsiqqa tamo unġasari kalil nanggi endegsi minjrej, “Ninġi ñoro koba ti sqajqa deqa are koba qaloqnaib. Ninġi ñoro koba ti sqab dena ninġi ħambile bole oqa keresai. Ninġi ijo anjam deqa geregere are qaliye.”

¹⁶Osiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei soqnej. Aqa wauq dia inġi tulaġ koba melioqnej. ¹⁷Deqa a endegsi are qalej, ‘E kierqai? Ijo inġi tulaġ koba melieleġqo. Deqa e inġi di atqajqa tal keresaiibqo.’ ¹⁸Osiqa marej, ‘E endegyqai. E na ijo tal kalil koġeġosiy olo tal kokba ateleġqai. Osiy ijo inġi meli kalil di tal kokbaq dia jugwai. Ijo ñoro kalil dego dia jugeleġqai. ¹⁹Jugeleġosiy marqai, “Ijo inġi inġi tulaġ koba agi atonum unu. Deqa e aqaratosiy laġa awesqai. Ijo inġi ti ya ti uyoqnsiy areboleboleibim sqai. E wausau gargekoba

laġa sqai ijo inġi di koboqasai.” ²⁰A degsi marnaqa Qotei na minnej, ‘Ni nanari tamo. Qolo qujai endeqa e ino qunuġ yaimitqa ni moiqam. Yimqa inġi inġi kalil ni na gereiysi atonum qaji di tamo yai na olo oqas?’ ²¹Dego kere tamo nanggi ñoro koba koroiyonub qaji nanggo ñoro qoji padalqab. Nanggi laġ qure qa ñoro saiqoji. Deqa Qotei na nanggi ñu-mim morenqab.”

Ninġi mandamq endia nunġo segi jejamu bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib

²²Yesus a yawo anjam degsi marsiq koboonaqa a na aqa anġro nanggi endegsi minjrej, “Deqa e ninġi endegsi mernġwai. Ninġi mandamq endia nunġo segi jejamu bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib. Osib endegsib maraib, ‘Iga inġi qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu kabutqom?’ Ninġi degsib maraib. ²³Ninġi inġi uyo na segi ħambile sqasai. Ninġi gara jugoqnaqab dena segi nunġo jejamu bole sqasai. ²⁴Ninġi qebari nanggi unjriye. Nanggi inġi yagosaieqnaib. Inġi otorosib talq di atosaiieqnaib. Ariya Qotei na qebari nanggi inġi anainjreqnu. Ninġi qalie, qebari nanggi qunuġ saiqoji. Ariya ninġi tamo qunuġ ti. Ninġi na qebari nanggi tulaġ buġnjrejrunub. ²⁵Ninġi mandamq endia sokobaiyqajqa are koba qaloqnaib. Ninġi are koba qalqab areqalo dena ninġi nunġo segi soboleiyqajqa bati olo toto-ryqa keresai. ²⁶Ninġi kumbra kiñala deqaji yqa keresai. Deqa ninġi kiyaaqqa inġi inġi qabe na oqajqa are koba qaleqnaib?

²⁷“Ninġi ħam so unjriye. Nanggo wala kiersib branteqnaib di ninġi qaliesai. Nanggi segi wauosaieqnaib. Nanggo segi wala gereiyosaieqnaib. Qotei a segi na nanggo wala gereiyeqnu. Ariya e ninġi endegsi mernġwai. Nami Solomon a gara wala ti boledamu jugoqnej. Ariya ħam so aqa wala di tulaġ boledamu. Wala

dena Solomon aqa wala tulan bunye-junu. ²⁸Mañ lanaj bini oqwas nebe tamo nanği na giñgeñyosib olo ñamyuoq waiyqab. Mañ lanaj di Qotei na wala enjreqnu. Deqa niñgi kiyaaqa Qotei qa nungo areqalo siñgilatqa yonub keresai-ñgwo? Niñgi mañ lanaj sai. Niñgi tamo qunun ti. Deqa niñgi endegsi poiñgem. Qotei a niñgi dego gara eñgoqnqas. ²⁹Niñgi endegsib maraib, ‘Iga iñgi ti ya ti qabe na osim uyqom?’ Osib niñgi areqalo kobaiyaib. ³⁰Tamo unğasari Qotei qaliesai qaji nanği iñgi iñgi deqa are koba qaleqnu. Ariya niñgi deqa are koba qalaib. Nungo Abu a qalie, niñgi lanja sqa keresai. Niñgi iñgi iñgi deqaji oqnsib sqab. ³¹Ariya niñgi kumbra endi yoqniye. Niñgi Qotei aqa sorgomq di geregere soqniqba a nungo Mandor Koba sosim niñgi taqatñgoqnqas. Niñgi degyqab di Qotei na kamba iñgi bole bole dego eñgoqnqas.”

Niñgi lanj qure qa iñgi iñgi oqajqa deqa are qaloqniye

³²Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “O ijo kaja du du niñgi ulaaib. Nungo Abu a nami niñgi qa osiqa endegsi merñgej, ‘E nungo Mandor Koba sosiy niñgi taqatñgwai.’ Qotei a nami degsi merñgej. ³³Deqa niñgi kumbra endegyiye. Niñgi nungo ñoro kalil qar-ñyosib silali osib tamo iñgi iñgi saiqoji unub qaji nanği di jeisi enjriye. Osib silali jugwajqa quñ ugeosaieqnu qaji di gereyiye. Osib lanj qure qa iñgi iñgi eleñosib di jigelenoiye. Iñgi iñgi di koboqa keresai. Bajin tamo nanği bosib oqasai. Sisimbin na ugetqasai. Iñgi iñgi di gaigai sqas. ³⁴Sawa qabia ino iñgi iñgi kalil unu qaji dia ino areqalo kalil dego siñgilatim sqas.”

Wau tamo bole nanği tal lanja a olo bqajqa deqa tariñoqnsib ñam ateqnu

³⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Niñgi nungo gara tigeleñosib nungo iñgi iñgi kalil gereiysib lam qatrentosib ijo bqajqa bati qa tariñosib soqniye. ³⁶Tamo bei a uña bañ ojqa bati-amqa nanği a qa goiokobayibqa di uyqajqa gilqas. Gilsim iñgi uysim olo puluosim aqa talq bosimqa sirañme kindokindonamqa aqa wau tamo nanği a qa tariñejunub deqa sirañme waqtoqujatqab. Dego kere niñgi ijo bqajqa bati qa tariñosib soqniye. ³⁷Tal lanja aqa wau tamo nanği a qa tariñosib ñam atoqniqba bosim degsi unjrimqa nanği tulan areboleboleinjraqas. Deqa a na nanği minjrim awoelenabqa iñgi anainjroqnqas. ³⁸A qolo jige kio nebeqa laqniqba kio bosim aqa wau tamo nanği a qa tariñosib ñam atoqniqba degsi unjrimqa nanği tulan areboleboleinjraqas.

³⁹“Niñgi are qaliye. Bati gembu bajin tamo bosim tal paratqas di tal lanja a qalieqasai. A nami qalieosiq qamu a ñam atsiq sonaq qamu bajin tamo bosiq tal paratqa yonaq unsiq wiyej qamu. ⁴⁰Dego kere e Tamo Anğro ijo bo bati niñgi qaliesai. E bosiy niñgi pruatñgaim deqa niñgi geregere ñam atsib e qa tariñosib soqniye.”

Tamo yai a wau tamo bole? Yesus a deqa yawo anjam marej

⁴¹Onaqa Pita na Yesus minjrej, “O Tamo Koba, ni yawo anjam maronum di iga ino anğro 12-pela iga segi quqwa-jqa kio tamo kalil nanği dego quqwa-jqa kio?” ⁴²Onaqa Tamo Koba Yesus na minjrej, “Wau tamo yai a areqalo bole ti sosiqa gaigai wau bole yeqnu? Wau tamo di tal lanja a na minjeqnu, ‘Ni na ijo wau tamo kalil nanği geregere taqatñroqnsimqa nanço iñgi uyqajqa batioqn-

imqa ingi anainjroqnsim soqne.’ Tamo di a wau tamo bole. Deqa tal lanja na a degsi minjqas. ⁴³ Degsi minjsimqa sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim bosim wau kalil a na aqa wau tamo nami yej qaji di kalil keretsi soqnmqa a bosim unimqa wau tamo di a tulanj arebole-boleiyqas. ⁴⁴ Deqa ningi quiye. E bole merngwai. Wau tamo di a wau bole yej deqa tal lanja na aqa ingi ingi kalil osim aqa banq di atim a na taqatetoqnqas. ⁴⁵ Ariya wau tamo di a tamo ugeqamu a endegsi are qalqas, ‘Ijo tamo koba a urur bqasai.’ Degsi are qalsimqa wau tamo ti ungasari ti nanngi lanja lanja kumbainjroqngas. Osim lanja ingi koba uyoqnsim sqas. Wain koba dego uyoqnsim nanarioqngas. ⁴⁶ Aqa tamo koba bqajqa bati a qaliesai. Deqa a kumbra degsim soqnmqa aqa tamo koba brantouqjatosim unimqa a tulanj prugugetqas. Deqa aqa tamo koba a na wau tamo di ugeugeiyosim qalsim tamo nanngi Qotei qa nanngo areqalo singilatosaieqngub qaji nanngo so sawaq waiyim aiqas.

⁴⁷ “Ningi quiye. Tal lanja na aqa wau tamo bei minjqas, ‘Ni wau di ye.’ Yimqa a geregere qusim olo asgimosim wau di yosaiamqa tal lanja na a kumbainyog-argekobatqas. ⁴⁸ Ariya tal lanja na aqa wau tamo bei minjqas, ‘Ni wau di ye.’ Yimqa a geregere quosai deqa a wau di yosaiamqa tal lanja na a jinnga na kumbainyoqujaitqas. Deqa ningi quiye. Qotei a tamo bei powo koba yqas di a na minjqas, ‘Ni powo koba ti unum deqa ni na ijo wau geregere yoqne.’ Od, Qotei a tamo bei aqa banq di wau koba atqas di a na minjqas, ‘E wau koba ino banq di atonum deqa ni wau di geregere taqatosim yoqne.’”

Yesus na tamo ungasari nanngi pupoinjrimqa nanngi jeu jeu sqajqa deqa a bej

⁴⁹ Yesus a na aqa angro nanngi anjam degsi minjrsiqa olo minjrej, “E namyuo waiyt mandamq aiqajqa e deqa bem. E endegsi Qotei pailyeqnum, ‘O Abu, namyuo di urur pulonjeme.’ ⁵⁰ E yanso bei oqai. E yanso di osaiunum deqa e are tulanj gulubekobaibeqnu. ⁵¹ O ijo angro, ningi kiersib are qalonub? E na qaja kobotitqa tamo ungasari nanngi geregere lawo na sqajqa deqa e mandamq aiem kio? Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E na tamo ungasari nanngi pupoinjritqa nanngi jeu jeu sqajqa deqa e bem. ⁵² Bini bati endeqa ti bunuq qa ti tamo 5-pela tal qujaiq di unub qaji nanngi ijo nam qa jeu jeu sqab. Tamo qalub nanngi na tamo aiyel jeutnjrqab. Tamo aiyel nanngi na tamo qalub jeutnjrqab. ⁵³ Abu nanngi na nanngo segi angro mel nanngi jeutnjroqngab. Angro mel nanngi na nanngo segi abu nanngi jeutnjroqngab. Ai nanngi na nanngo segi angro sebinj nanngi jeutnjroqngab. Angro sebinj nanngi na nanngo segi ai nanngi jeutnjroqngab. Ainj qeli nanngi na nanngo segi ainj yala nanngi jeutnjroqngab. Ainj yala nanngi na nanngo segi ainj qeli nanngi jeutnjroqngab. Ijo nam qa nanngi degsib jeu jeu sqab.”

Qotei aqa kumbra branteqnu qaji di tamo nanngi unoqnsib utru poinjrosaiqnu

⁵⁴ Yesus a degsi marsiqa olo tamo ungasari kalil nanngi endegsi minjrej, “Sen aioq dena lanjbi tigelamqa ningi unsib marqab, ‘Awa bqas.’ Degsib marqab awa bqas. ⁵⁵ Meli jagwa bamqa ningi unsib marqab, ‘Sawa kanjanqas.’ Degsib marqab sawa kanjanqas. ⁵⁶ Ningi gisanj tamo. Ningi mandam ti lanj ti unoqnsib dena ningi poingeqnu, ‘Sawa ugeqas. Sawa boleqas.’ Ariya kiyaya Qotei aqa

kumbra bini branteqnu qaji di ningi un-
oqnsib utru poingosaieqnu?”

**Tamo bei a ni qa anjam bei
soqnimqa ningi segi aiyel
anjam urur gereiyocuqjatiye**

⁵⁷ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Kumbra bole ti kumbra uge ti di ningi kiyayaq geregere pegiyosaieqnu?” ⁵⁸ Tamo bei a ni qa anjam bei soqnimqa ningi ombla walwelosib anjam gereiyo talq giloqnsibqa gamq dia ningi segi aiyel na anjam urur gereiyocuqjatiye. Ysib anjam moiotsib a ni osim anjam gereiyo talq gilqasai. Ariya ningi gamq di anjam gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa anjam pegiyo tamo aqa ulatamug dia tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a na ni osim qaja tamo nanjo banq di atqas. Yimqa nanji na ni osib tonto talq waimqab. ⁵⁹ Deqa ni que. Ni tonto talq dena olo oqedqasai. Ni mati ino une aqa awai kalil keretimqa di ni uratmib oqedqam.”

Tamo a are bulyqasai di a padalqas

13 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa tamo qudei nanji na aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, Galili tamo qudei nanji Jerusalem dia wagme osib Qotei atraiyeqnaqqa Pailat na aqa qaja tamo qudei nanji qarijnjrnaj gilsib nanji numnab nango leŋ aisiq wagme nanjo leŋ ti tuturej.” ² Onaqa Yesus na minjrej, “Ningi kiersib are qalonub? Galili tamo nanji di Qotei aqa namdamug di une kokba ti soqneb deqa kio degsib numeleŋeb? Ariya Galili tamo qudei nanji Qotei aqa namdamug di une kiñilala ti unub deqa nanji numeleŋosai. Ningi degsib are qalonub kio? ³ Ningi degsib are qalaib. E ningi mernjwai. Ningi are bulyqasai di ningi kalil dego padalqab. ⁴ Jerusalem dia tal olekoba aqa nam Siloam di puosiqqa tamo 18-pela nanji numnaq moreŋeb. Deqa

ningi kiersib are qalonub? Tamo 18-pela moreŋeb qaji nanji Qotei aqa namdamug di une kokba ti soqneb deqa kio nanji degsib moreŋeb? Ariya tamo ungasari kalil Jerusalem di unub qaji nanji une kiñilala ti unub deqa nanji moreŋosai. Ningi degsib are qalonub kio? ⁵ Ningi degsib are qalaib. E ningi mernjwai. Ningi are bulyqasai di ningi kalil dego padalqab.”

Ŋam geitosai qaji aqa yawo anjam

⁶ Yesus a na nanji degsi minjrsiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei na aqa wauq gilsiqqa saga qura yagej. Bunuqna a qura gei oqajqa marsiq gilej. Gilsiq unej qura geitosai. ⁷ Deqa a na aqa wau taqato tamo minjeŋ, ‘Ni que. Wausau qalub gilqo e boqnsim nam atognem qura geitosai. Deqa ungun. Qomsim waiy. A kiyayaq mandam aqa namur laŋa saitqas?’ ⁸ Onaqa wau taqato tamo na minjeŋ, ‘O Tamo Koba, mati uratim soqnem. Wausau qujai endeqa e na aqa utruq dia moror qamsiy namur atsiy unqai. ⁹ Degyitqa wausau bei qa geitqas kio sai kio? Saiamqa ni marim e qomsiy waiyqai.’” Yesus a na nanji yawo anjam degsi minjrej.

**Yori bati bei qa
Yesus na uŋa bei boletej**

¹⁰⁻¹¹ Onaqa yori bationaqa Yesus a Juda nango Qotei tal miligiq gilsiqqa tamo ungasari nanji koroesonabqa Qotei aqa anjam minjroqnej. Minjroqnsiqa nam atej uŋa bei sonaq unej. Uŋa di a maiyej. Mondor uge na ma yonaqa wausau 18 a groŋosiq laqnej. A tiŋtiŋ tigelqa keresai. ¹² Deqa Yesus na uŋa di unsiq metonaqa aqa areq bonaqa minjeŋ, “O uŋa, ni que. Endego ino ma ni uratmqo.” ¹³ Degsi minjsiqa uŋa aqa jejamug di ban atnaqa aqa ma koboonaqa a tiŋtiŋ tigelosiqqa Qotei pailyosiqa aqa nam soqtej.

¹⁴ Onaqa Qotei tal taqato tamo a Yesus aqa kumbra di unsiqa minjiņ oqetej. Di kiyaaqa? Yesus a yori bati qa uņa di boletej deqa. Deqa Qotei tal taqato tamo na tamo uņgasari naņgi endegsi minjrej, “Bati 6-pela iga waueqnum. Deqa wau qa bati segi nunņo ma boletqajqa boqniye. Yori bati qa nunņo ma boletqajqa baib.” ¹⁵ A degsi marnaqa Tamo Koba Yesus na kamba minjrej, “Niņgi gisaņ tamo. Niņgi yori bati gaigai nunņo bulmakau ti donki ti joqsib giloqnsib ya anainjreqnub. ¹⁶ Ariya uņa endi a Abraham aqa lej. Satan na ma yonaqa wausau 18 ma ti soqnej. Deqa e kiyaaqa yori bati qa aqa ma di uratit sqas? Sai. E boletqai.” ¹⁷ Yesus a degsi marnaqa aqa jeu tamo naņgi aqa anjam di qusibqa naņgi kalil jemainjrej. Kumbra kalil Yesus na yoqnej qaji di tulaņ bolequja deqa tamo uņgasari kalil naņgi di unoqnsib tulaņ areboleboleinjqonej.

Sis yago qa yawo anjam

¹⁸ Onaqa Yesus na olo minjrej, “Qotei a tamo uņgasari naņgo Mandor Koba sosiq naņgi taqatnjreqnu. Yawo anjam kie niņgi merngitqa anjam di aqa utru niņgi gegerere poiņgwas? ¹⁹ Deqa e anjam endegsi mernğwai. Qotei aqa kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere. Bunuqna sis a oqsiiq tulaņ kobaqujaej. Onaqa qebari naņgi bosib aqa daniq dia simi ateleņeb.”

Bem tiyeqnu qaji sum aqa yawo anjam

²⁰ Osiiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei a tamo uņgasari naņgo Mandor Koba sosiq naņgi taqatnjreqnu. Yawo anjam kie niņgi merngitqa anjam di aqa utru niņgi gegerere poiņgwas? ²¹ Deqa e anjam endegsi mernğwai. Qotei aqa kumbra di bem tiyeqnu qaji sum bul. Uņa bei a bem

tiyeqnu qaji sum kiņala osiiqa bem sum laņaj ti turtsiq web kobaqujaq dia bulyonaqa bem kalil tiyekritej.”

Niņgi siranņme kiņalaq dena miligiq gilqajqa wauoiye

²² Yesus a yawo anjam degsi marsiq koboonaqa tigelosiiqa Jerusalem aiqajqa gam dauryosiq aioqnsiiqa qure kokba ti qure kiņilala ti dia Qotei aqa anjam minjrej minjre aioqnej. ²³ Aieqnaqa tamo bei na minjrej, “O Tamo Koba, tamo quja quja segi Qotei na eleņamqa naņgi nambile gaigai sqab e? Ni iga gegerere merge.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, ²⁴ “Niņgi siranņme kiņalaq dena miligiq gilqajqa wauoiye. Niņgi quiye. Tamo gargekoba naņgi miligiq gilqajqa wauoqnib ugeinjqoneqnsas. ²⁵ Tal aqa abu a tigelosim warum miligiq gilsim siranņme kabutimqa niņgi oqeq di tigelosibqa siranņme kindokindonjosib minjqoneqnsas, ‘O Tamo Koba, ni na siranņme waqtetgime.’ Amqa a na kamba mernğwas, ‘Niņgi tal qabe? E niņgi qaliesai.’ ²⁶ Degsi mernğimqa niņgi na minjqab, ‘O Tamo Koba, iga ni ombla iņgi ti ya ti uyoqnem. Ni gago qureq dia Qotei aqa anjam plaltosim mergoqnem.’ ²⁷ Degsi minjibqa a na kamba mernğwas, ‘Niņgi tal qabe? E niņgi qaliesai. Deqa niņgi kalil jaraiye. Niņgi kumbra uge yo qaji tamo.’ ²⁸ A na niņgi degsim mernğsim niņgi qalaq di breiņgwas. Yimqa Abraham na Aisak na Jekop na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naņgi ti Qotei na taqatnjrsim naņgo Mandor Koba soqnimqa niņgi naņgi unjrsibqa akamkobayoqnsib pailoqnsib nunņo jaqatiņ qa qalagei anjam atoqnsas. ²⁹ Tamo uņgasari gargekoba naņgi sawa guta na guma na tauņ na bebeņ na ti bosib Qotei aqa qureq di koroelenabqa Qotei a naņgo Mandor Koba sosim naņgi taqatnjrqas. Yimqa naņgi Qotei ombla awoosib iņgi uyqab. ³⁰ Niņgi quiye. Tamo qudei bini nām

koba ti unub qaji nanḡi mondoḡ ñam saiqoḡi sqab. Ariya tamo qudei bini ñam saiqoḡi unub qaji nanḡi mondoḡ ñam koba ti tigelqab.”

Yesus a Jerusalem qure qa are ugeiyeyj

³¹ Onaqa bati deqa Farisi tamo qudei nanḡi Yesus aqa areq bosib minjeb, “Mandor Koba Herot a ni lumsim moiotmqa mareqnu. Deqa ni sawa endi uratosim ulaj.” ³² Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninḡi gilsib gisaḡ tamo Herot a endegsib minjiye, ‘Yesus a marqo, “Bini e mondor uge nanḡi winjroqnsiyqa tamo ma ti nanḡi boletnjroqñqai. Nebe dego e wau di yoqñqai. Ariya alieb e ijo wau di kobotqai.” ’ Ninḡi gilsib Herot deqsib minjiye. ³³ Bini e walwelosi aisiy nebe olo tigelosiy aisiy ariya alieb e Jerusalem di brantqai. Di kiyaya? Jerusalem dia qujai jeu tamo nanḡi na Qotei aqa medabu o qaji tamo nanḡi ñumib moreḡqab. Nanḡi qure beiq dia nanḡi ñumqasai.

³⁴ “O Jerusalem tamo unḡasari, Qotei na aqa medabu o qaji tamo nanḡi nuḡgoq qarinqreḡnaqa ninḡi na meniḡ na ñumeqñab moreḡeqñub. Bati gargekoba e na ninḡi tuwe du du bul koroḡḡwajqa yeqnam ninḡi uratsib jaraieqñub. ³⁵ Deqa ninḡi quiye. Qotei na nuḡgo atra tal kobaquja uratetḡḡimqa a laḡa sqas. Deqa ninḡi e olo nubqasai. Degsim gilsim gilsim mondoḡ e olo laḡ qureq na boqñitqa ninḡi e nubsibqa marqab, ‘Ninḡi uniye. Tamo a bqo di Tamo Koba Qotei aqa ñam na bqo. Deqa Qotei na a tulanḡ qalaqalaiyqo.”

Yesus na tamo bei aqa jejamu sunyeleḡej qaji di boletej

14 Yori bati bei qa Yesus a Farisi gate bei aqa talq gilsiqqa a ombla inḡi uyeḡ. Nanḡi inḡi uyeqñabqa tamo qudei tal dia soqñeb qaji nanḡi Yesus koqyoqñeb. A anjam bei grotimqa min-

jqajqa deqa koqyoqñeb. ² Ariya tamo bei jejamu sunyeleḡej qaji a Yesus aqa areq di awesoqñej. ³ Deqa Yesus na tamo di unsiqa dal anjam qalie tamo nanḡi ti Farisi nanḡi ti endegsi nenemnjrej, “Ninḡi mariye. Yori bati qa tamo boletqajqa di kere kio? Dal anjam a kiersi marqo?” ⁴ Onaqa nanḡi na kamba anjam bei Yesus minjosai. Nanḡi kirieleḡesoqñeb. Deqa Yesus na tamo di aqa jejamu ojsiqqa aqa ma boletej. Osiq qarinyonaqa aqa segi qureq aiej. ⁵ Onaqa Yesus na Farisi nanḡi olo nenemnjrej, “Nuḡgo aḡgro kio nuḡgo bulmakau kio yori bati qa uloḡosim subq aiimqa ninḡi na aqaryaiyosib subq dena osib goḡe atqab kio sai kio? Ninḡi na merbiye.” ⁶ Onaqa nanḡi na kamba olo anjam bei Yesus minjqqa yonab keresaiinjrej.

Ninḡi na nuḡgo segi ḡam soqtaib

⁷ Bati deqa Yesus a na tamo qudei nanḡi unjrej, nanḡi tamo ñam ti nanḡo awo jaramq dia awoosib inḡi uyoqñeb. Deqa a na nanḡi yawo anjam endegsi minjrej, ⁸⁻⁹ “Tamo bei na maruro atsim ni metmimqa ni gilsim tamo ñam ti nanḡo awo jaramq di namo awoaim. Ni tamo ñam ti nanḡo awo jaramq di awoqam di goio lanja na tamo ñam ti bei metim bam ni mermqas, ‘Ni awo jaram di uratosim tamo ñam ti yim awoqas.’ Yim ni jemaimim gilsim tamo laḡaj nanḡo awo jaramq di awoqam. ¹⁰ Deqa tamo bei na maruro atsim metmimqa ni gilsim tamo laḡaj nanḡo awo jaramq di awo. Yimqa goio lanja na bosim mermqas, ‘O was, ni bosim tamo ñam ti nanḡo awo jaramq endi awo.’ Yim tamo kalil inḡi uyeqñub qaji nanḡo ḡamdamuq dia ni ñam koba oqam. ¹¹ Tamo nanḡi nanḡo segi ñam soqteqñub qaji nanḡo ñam Qotei na aguq atqas. Ariya tamo nanḡi nanḡo segi ñam soqtosaieqñub qaji Qotei na ñam kobaquja enjrqas.”

**Ninggi na tamo qudei ninggi
kamba inggi engwa keresai
qaji nanngi di gereinjroqniye**

¹² Yesus na anjam degsi minjrasiqa goio lanja di minjej, “Ni maruro atsimqa ino segi was nanngi ti ino segi leŋ nanngi ti tamo ñoro koba ejunub qaji nanngi ti metnjraim. Ni degyqam di nanngi na kamba maruro atsib ni metmib gilim inggi anaimqab. ¹³ Deqa ni maruro atsimqa tamo ñoro saiqoji unub qaji nanngi ti tamo jejamu lainjro qaji nanngi ti tamo singga uge nanngi ti tamo ñam qandimo nanngi ti metnjrim bab inggi anainjre. ¹⁴ Amqa ni tulaŋ areboleboleimqas. Di kiyaya? Nanngi na kamba ni inggi anaimqa keresai. Deqa mondoŋ tamo ungasari kumbra bole bole yeqñub qaji nanngi subq na tigelo batiamqa Qotei na kamba awai tulaŋ boledamu ni emqas.”

**Tamo bei a maruro atej. Yesus
a deqa yawo anjam marej**

¹⁵ Yesus a anjam degsi marnaqa tamo bei Yesus ombla awoosib inggi uyoqñeb qaji a anjam di qusiqa minjej, “Mondoŋ Qotei na aqa segi tamo ungasari nanngi taqatnjrsim nanngo Mandor Koba sosimqa a na nanngi inggi anainjrim awoosib koba na inggi uyqab. Deqa nanngi tulaŋ areboleboleinjrim sqab.” ¹⁶ Onaqa Yesus na kamba yawo anjam bei endegsi minjej, “Tamo bei a maruro atqa osiqa tamo gargekoba nanngi endegsi minjrej, ‘E maruro atqai. Ijo maruro aqa bati brantimqa e na ninggi metngitqa bosib ijo maruro uniye.’ ¹⁷ Onaqa aqa maruro bati brantonaqa aqa kanngal tamo bei qarinyonaq gilsisqa tamo nanngi di metnjrej, ‘Ninggi boiye. Inggi inggi kalil gereiysib atonub unu.’ ¹⁸ Degsi metnjrnaqa nanngi kalil bqa urateb. Nanngi segi segi utru kiyaya bqa urateb di minjoqñeb. Bei na minjej, ‘E mandam bunuj awaiyonum. Di unqajqa aiqai. Deqa ni goio lanja minje,

“E bqa keresai.”’ ¹⁹ Bei na minjej, ‘E bulmakau bunuj 10-pela awaiyem. Deqa bini e na nanngi wau enjritqa wauqab. Di unjrqaqqa aiqai. Deqa ni goio lanja minje, “E bqa keresai.”’ ²⁰ Bei na minjej, ‘E bini uŋa bunuj onum. Deqa e dego bqa keresai.’

²¹ “Nanngi degsi marnabqa kanngal tamo a olo puluosiq gilsiq anjam kalil nanngi na minjeb qaji di goio lanja minjnaqa a minjinj oqetonaqa olo qarinyosiqa minjej, ‘Ni urur aisimqa gam kokbaq dia gam kiñilalaq dia tamo inggi inggi saiqoji unub qaji nanngi ti tamo jejamu lainjro qaji nanngi ti tamo ñam qandimnjro qaji nanngi ti tamo singga ugeinjro qaji nanngi ti kalil joqsimqa ijo talq belenjoie.’ ²² Onaqa kanngal tamo a olo aisimqa tamo nanngi di kalil joqsi bosimqa aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, e ino anjam dauryosim agi nanngi kalil joqsi bonum. Ariya ino tal tamo na maqosaiunu.’

²³ “Onaqa goio lanja na olo aqa kanngal tamo qarinyosiqa minjej, ‘Ni aisim gam kalilq dena ti nañuq dena ti tamo nanngi joqsim au. Nanngi kalil babqa ijo tal magwas. ²⁴ Ariya tamo nanngi bqa uratonub qaji nanngi ijo maruro unqasai.”

**Tamo bei a Yesus dauryqa
marsimqa a mati geregere
are qalsim Yesus dauryem**

²⁵ Yesus a yawo anjam degsi marsimqa tigelosiq walwelej. A walwelosi gileqnaqa tamo ungasari tulaŋ gargekoba nanngi dego a dauryosib giloqñeb. Deqa a bulosimqa nanngi endegsi minjrej, ²⁶ “Tamo bei a e daurbqa osimqa aqa abu, aqa ai, aqa ñaun, aqa angro nanngi, aqa was nanngi, aqa jaja nanngi ti, aqa segi jejamu dego jeutnjrqasai di a ijo angro sqqa keresai. ²⁷ Tamo bei na aqa segi ñamburbas qoboiyosim e daurbqasai di a ijo angro sqqa keresai.”

²⁸ Osiqa nan̄gi endegsi minjrej, “Tamo bei a tal atqa osimqa a mati awoosim tal kobotqajqa aqa awai geregere are qalsim aqa silali sisiyqas. Aqa silali kereqas kio sai kio degsi are qalqas. ²⁹⁻³⁰ Ariya a mati degsi are qalqasai di a tal aqa utru atsim bati amble di aqa silali saiamqa tal kobotqa keresaiiyimqa tamo qudei nan̄gi unsib a kikiyosib minjqab, ‘Ni tal aqa utru atem di ni kobotqa keresai.’ Yim a jemaiyqas.

³¹ “Mandor koba bei na mandor koba bei qoto itqa marsimqa a mati awoosim geregere endegsi are qalqas, ‘Ijo qaja tamo 10 tausen nan̄gi na mandor di aqa qaja tamo 20 tausen nan̄gi ñumsib winjrqqa kere kio?’ ³² A degsi are qalsim marqas, ‘E na mandor di qoto bunyqa keresaiibqas.’ Degsi marsimqa aqa wau tamo qudei nan̄gi qariñjrim gilsib mandor di minjqab, ‘Uñgum, iga qotqa uratonum.’

³³ “Dego kere tamo bei na e daurbqa osimqa a mati aqa segi iñgi iñgi kalil uratosim di a e daurbqa kere. Aqa iñgi iñgi kalil uratqasai di a ijo angro sqa keresai.”

Bar qa yawo anjam

³⁴ Osiqa olo marej, “Bar a bole. In̄giq di bar atoqnib aqa uyo boledamuqas. Ariya bar aqa qajarara koboqas di iñgi kie na olo qajararatqas? Di keresai. ³⁵ Bar aqa qajarara koboqas di a ugeqas. Iga bar di osim mandam ti bulyonamqa mandam namuryqa keresai. Deqa iga bar di uratosim waiyqom. Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

15 Bati bei takis o qaji tamo nan̄gi ti une tamo nan̄gi ti kalil Yesus aqa anjam quqwa marsibqa aqa areq bosib koroeb. ² Koroonaabqa Farisi nan̄gi ti dal anjam qalie tamo nan̄gi ti di unsibqa Yesus yomuiyosib mareb, “Niñgi uniye.

Yesus a une tamo nan̄gi joqsiqu koba na walweloqnsib iñgi uyeqñub.”

³ Degsi marnabqa Yesus a nan̄jo anjam di qusiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, ⁴ “Tamo bei na aqa kaja du du 100 nan̄gi joqsim laqñimqa nan̄gi ñiñ uyoqñibqa qujai bei alelqas. Alelamqa tamo dena kaja du du 99 nan̄gi uratñjrsimqa qujai alelqo qaji di ñamosim gilsim itqas. ⁵ Itosim areboleboleiyim soqtosim qoboiyqas. ⁶ Qoboiyosi aism aqa qureq di brantosim aqa was nan̄gi ti aqa qure qujai nan̄gi ti kalil koroinjrsimqa minjrqas, ‘Niñgi uniye. Ijo kaja alelqo qaji agi olo itonum! Deqa niñgi e ombla areboleboleigim sqom!’” ⁷ Osiqa Yesus na olo minjrej, “Dego kere une tamo qujai a are bulyimqa lañ goge dia nan̄gi a qa tulañ areboleboleinjqas. Bole, tamo tiñtiñ 99 nan̄gi nami are bulyeb. Deqa nan̄gi olo are bulyqajqa wau saiqoji. Nan̄gi qa dego lañ goge dia nan̄gi areboleboleinjqreñnu. Ariya une tamo qujai a are bulyimqa nan̄gi a qa tulañ areboleboleinjqas.”

Silali loumqo qaji aqa yawo anjam

⁸ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Uña bei aqa silali ban̄ga 10-pela sqas. Ariya silali ban̄ga qujai loumimqa a lam qatrentosim aqa talq di mañ solsim ñamosim itqas. ⁹ Itosim gilsim aqa was nan̄gi ti aqa qure qujai nan̄gi ti kalil koroinjrsimqa minjrqas, ‘Ijo silali ban̄ga qujai loumqo qaji agi olo itonum! Deqa niñgi e ombla areboleboleigim sqom!’” ¹⁰ Osiqa Yesus na olo minjrej, “Dego kere une tamo qujai a are bulyimqa Qotei aqa lañ angro nan̄gi a qa tulañ areboleboleinjqas.”

Tamo bei aqa ñiri aiyel qa yawo anjam

¹¹ Yesus a degsi marsiqu olo marej, “Tamo bei aqa ñiri aiyel soqñeb. ¹² Bati bei ñiri yala na aqa siqali minjeñ, ‘Abu,

ni na ino ñoro kalil ambleq na potosimqa taqal bei e ebe.' Degsi minjnaqa siqali na aqa ñoro ambleq na potosiqqa taqal bei aqa ñiri yala yej. Taqal bei aqa ñiri koba yej. ¹³ Onaqa bati bei ñiri yala na aqa ñoro kalil qarinyosiqqa silali osiq tigelosiqqa sawa beiq gilej. Gilsiq dia diqosi laqnsiqqa aqa silali kalil uyekritej. ¹⁴ Onaqa sawa dia mam koba aiej. Deqa ñiri yala a ingi tulañ saiey. ¹⁵ Deqa a sawa deqaji tamo bei aqaq gilnaqa minnej, 'Ni ijo bel taqatnjroqnsim ingi anainjroqnsim wauoqnqam.' ¹⁶ Onaqa a gilsiqqa bel nanqi taqatnjroqnsiqqa ingi anainjroqnej. Osiq are qaloqnej, 'E mam koba unum. Deqa bel nanqi ingi oto uratoqnbqqa di osiy uyoqnitqa dena e kereqoqnqas.' A degsi are qalsiq soqnej. Di kiyaaqa? Tamo bei na yala ingi anaiyo-saiyoqnej deqa.

¹⁷ "Osiqa are qalej, 'Bole. E kumbra grotonum. Deqa bini e mam na moiqa laqnum. Ijo abu aqa wau tamo nanqi ingi koba uyeqñub. Ariya e segi qujai agi mam na moiqa laqnum. ¹⁸ Deqa e olo puluosiy ijo abu aqaq aisiy minjqai, "O Abu, e Qotei aqa ñamgalaq dia ino ñamgalaq dia dego une kobaquja atonum. ¹⁹ Deqa e ino angro sqa keresai. Deqa ni marimqa e ino wau tamo sosiy ni wauetmoqnqai." ' ²⁰ Degsi are qalsiqqa tigelosiq bel taqato wau di uratosiq aqa abu aqaq olo aiej.

"Aieqnaqa aqa abu ñam atsiqa isaq di unsiq a qa tulañ dulosisqa urur ti gilsiq a soqonyosiqqa qalaqalayoqnsiqqa kundoqyoqnej. ²¹ Kundoqyonaqa minnej, 'O Abu, e Qotei aqa ñamdamuq dia ino ñamdamuq dia dego une kobaquja atonum. Deqa e ino angro sqa keresai.' ²² Degsi minjnaqa aqa abu na aqa wau tamo qudei nanqi minjrej, 'Ñinggi urur ti gilsib gara jugo tulañ boledamu olekoba di osi bosib jigetiye. Bañriñ dego osi bosib aqa bañ duq di jigetiye. Singa tatal dego osib aqa singaq di jigelenjetiye.

²³ Bulmakau meli bunuj didiqo di qalsib goisib osi babqa iga koba na uysim areboleboleigim sqom. ²⁴ Iga degyqom. Di kiyaaqa? Ijo angro yala a moiobulosiq agi olo ñambile sosiq bqo deqa. A loumej agi gagoq di brantqo.' Degsi minjnaqa nanqi urur ti gilsib bulmakau goisib koba na awoosib areboleboleinjnaq soqneb.

²⁵⁻²⁶ "Ariya ñiri koba a wauq di sosiq dena puluosi bosiq tal jojomyosiqqa nanqi areboleboleinjreanaq lou tueqñabqa qusiqqa wau tamo bei metonaq aqa areq bonaqa nenemyej, 'Nanqi lou kiyaaqa tueqñub?' ²⁷ Degsi nenemyonaqa wau tamo dena minnej, 'Ino was yala a olo bqo. Deqa ino abu na bulmakau meli bunuj didiqo di qalqo nanqi uyoqñsib areboleboleinjreanaq lou tueqñub. Aqa angro moiobulosiq olo ñambile sosiq brantqo deqa lou tueqñub.' ²⁸ Degsi minjnaq qusiqqa ñiriñosiq qudalej. Osiqa tal miligiq gilqa uratej. Deqa aqa abu a talq dena oqedosisqa minnej, 'O ijo angro, ni tal miligiq au. Bamqa iga koba na awoosim ingi uysim areboleboleigim sqom.' ²⁹ Onaqa ñiri koba a na kamba aqa siqali minnej, 'O Abu, ni que. E wausau gargekoba ino anjam dauryosim ni wauetmoqñem. E ino anjam bei yala gotrañyosaiyoqñem. Ni deqa e qa are qalsim e ijo kadoi nanqi ti koba na areboleboleigwajqa kaja du bei qalsim goisaiyoqñem. ³⁰ Ariya ino angro yala a na ino ñoro kalil osiqqa gam qaji uña nanqi ti sambalaosi laqnsiqqa silali kalil uyekritej. Osiq olo bqoqa ni a qa tulañ areboleboleimqoqa bulmakau meli bunuj didiqo di agi qaletonum.'

³¹ "Degsi minjnaqa aqa siqali na kamba minnej, 'O ijo angro, ni gaigai e ombla unum. Ijo ingi ingi kalil di ino dego. ³² Ariya bini iga maruro atsimqa areboleboleigeqnu. Di kiyaaqa? Ino was a moiobulosiq agi olo ñambile sosiq

bqo deqa. A loumej agi gagoq di olo brantqo.”

Yesus a ñoro taqato tamo aqa kumbra qa yawo anjam marej

16 Yesus a na Farisi nanġi anjam degsi minjrsiq koboonaqa olo aqa anġro nanġi yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei soqnej. Aqa ñoro kalil aqa wau tamo bei na taqatoqnej. Bati bei tamo qudei nanġi na ñoro tamo di minjeb, ‘Ino ñoro taqato tamo a na ino ñoro kalil laña uyeqnu.’² Degsi minjnabqa a na ñoro taqato tamo di metonaq aqa areq bonaqa minjrej, ‘Ni qa anjam degsi merbonubqa e quonum. Ni kiyaaqa kumbra degyonum? Deqa ni ijo ñoro kalil uyonum qaji di sisiosim merbimqa e geregere qalieosiy ni kobotmqai. Yim ni ijo ñoro olo taqatoqnqasai.’

³“Onaqa ñoro taqato tamo di a segi are qalej, ‘E kierqai? Ijo tamo koba a na e kobotbqas. E singila saiqoji. Deqa e wau bei yqa keresai. E tamo qudei nanġi minjrit silali laña ebqab e jemaibqas.

⁴Deqa e kierqai? E qalieonum. Tamo qudei nami ijo tamo koba aqaq dena ñoro osibqa nanġi a kamba olo yqajqa minjeb qaji nanġi di metnjrit ijoq babqa ñoro nami eb qaji di e na aguq atitqa nanġi e qa tulañ areboleboleinjrqa. Deqa ijo tamo koba a na e wibimqa tamo nanġi dena e osi gilsib nanġo talq dia e geregereiboqnqab.’⁵ A degsi are qalsiqa tamo kalil nami aqa tamo koba aqaq dena ñoro eb qaji nanġi metnjrinaq bonabqa tamo namo bej qaji di nenemyej, ‘Ni ñoro gembub ijo tamo koba aqaq dena em?’⁶ Onaqa minjrej, ‘E gorenj kulum 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro taqato tamo na minjrej, ‘Pepa nanġi nami nenġrenyeb qaji di osim gorenj kulum 50 segi nenġrenye. Amqa ijo tamo koba a bosim pepa di unsim gorenj kulum 50 segi olo yaimqas.’⁷ Osiaqa olo tamo bei nenemyej, ‘Ni ñoro gembub ijo tamo

koba aqaq dena em?’ Onaqa minjrej, ‘E bem sum aqa quñ 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro taqato tamo na minjrej, ‘Pepa nanġi nami nenġrenyeb qaji di osim bem sum aqa quñ 80 segi nenġrenye. Amqa ijo tamo koba a bosim pepa di unsim bem sum aqa quñ 80 segi olo yaimqas.’

⁸“Onaqa ñoro tamo a aqa ñoro taqato tamo aqa kumbra gisañ di poiyaonaqa aqa ñam soqtosiq minjrej, ‘Ni keronum.’ Degsi minjrej. Di kiyaaqa? Ñoro taqato tamo uge di a powo ti sosiq deqa kumbra gisañ di yej. Deqa ninġi quiyee. Mandam endeqa tamo unġasari nanġi mandam qa kumbra dauryqajqa nanġo powo kobaquja. Ariya ninġi Qotei aqa segi tamo unġasari suwañqoq di unub qaji ninġi mandam qa kumbra dauryqajqa nanġo powo kiñala.

⁹“Deqa e ninġi endegsi mernġwai. Ninġi mandam qa ñoro na tamo unġasari nanġi aqaryainjroqnbqqa nanġi na ninġi kadoingwab. Osib bunuqna mandam qa ñoro kalil koboamqa nanġi na ninġi joqsib tal gaigai sqas qaji dia ninġi geregereingonqab.

¹⁰“Ninġi tamo bei aqa banq di ñoro kiñala atib a na geregere taqatqas di ninġi ñoro qelikoba dego aqa banq di atibqa a na geregere taqatqas. Ariya ninġi tamo bei aqa banq di ñoro kiñala atib a na geregere taqatqasai di ninġi ñoro qelikoba dego aqa banq di atibqa a na geregere taqatqasai.¹¹ Ninġi mandam qa ñoro geregere taqatqasai di lañ qure qa ñoro dego ninġi geregere taqatqa keresai. Deqa tamo yai na lañ qure qa ñoro nunġo banq di atqas? Tamo dego bei sosai.¹² Ninġi tamo bei aqa ñoro geregere taqatqasai di nunġo segi ñoro dego geregere taqatqa keresai. Deqa tamo yai na ñoro bei nunġo banq di atqas? Tamo dego bei sosai.

¹³“Tamo qujai a tamo kokba aiyel nanġo sorgomq di sqa keresai. A tamo kobaquja bei qalaqalayiosim olo tamo

kobaquja bei qa are ugeiyqas. Bei aqa anjam dauryoqnqas. Bei qoreiyqas. Dego kere ningi silali ti Qotei ti ombla turtsib nanngo sorgomq di sqa keresai.”

Yesus a dal anjam qa ti Qotei a tamo ungasari nanngo Mandor Koba sosiq nanngi taqatnjreqnu deqa ti anjam palontosiq marej

¹⁴ Yesus a na aqa angro nanngi anjam degsi minjrnaqa Farisi nanngi qusib deqa Yesus yomuiyeb. Farisi nanngi bati gaigai silali koba oqnqajqa are qaloqneb. Utru deqa nanngi Yesus yomuiyeb.

¹⁵ Onaqa Yesus na kamba Farisi nanngi minjrej, “Ninggi mareqnu, ‘Iga kumbra bole yo qaji tamo. Tamo ungasari nanngo namdamuq dia iga kumbra bole bole yeqnum.’ Ningi degsib mareqnu. Ariya nunngo are miligi di Qotei a segi qalie. Di kiyaaqa? Kumbra qudei tamo nanngi arearetnjreqnu qaji di Qotei aqa namdamuq di tulan ugedamu.

¹⁶ “Nami Qotei aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nanngo anjam ti maroqneb dena bosib bosiq Jon aqa bati brantej. Jon aqa bati brantej dena bosiq agi bini tamo nanngi sawa sawa kalilq dia Qotei aqa anjam bole palontosib mareqnu. Tamo kalil nanngi Qotei na taqatnjrsim nanngo Mandor Koba sqaqqa deqa are qaloqnsib areqalo di tulan sinjilatejunub.

¹⁷ “Lan ti mandam ti koboqab. Ariya Qotei aqa dal anjam mutu kiñala bei koboqasai bolesai.”

Yesus a tamo bei na aqa nanngi uratqa kumbra qa anjam marej

¹⁸ Yesus a anjam degsi marsiqa olo endegsi marej, “Tamo bei na aqa nanngi uratosimqa olo unja bei oqas tamo dena aqa nanngi kumbra uge yqo. Unja bei aqa gumbuluq na a uratimqa bunuqna tamo bei na olo oqas tamo dena unja di kumbra uge yqo.”

Yesus a ñoro tamo wo Lasarus wo nanngo sa anjam marej

¹⁹ Yesus a anjam degsi minjrsiq ko-boonaqa olo anjam bei endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei soqnej. A bati gaigai gara bole bole jugoqnsiqa tulan areboleboleiyeqnaqa inngi bole bole uyoqnsiq soqnej. ²⁰ Ariya aqa tal meq dia tamo uge bei aqa nam Lasarus a bati gaigai awooqnsiq ñeioqnsiq soqnej. Lasarus a inngi inngi tulan saibolesai. Aqa jejamu kalil yu na ugetej. ²¹ Deqa a tal meq dia awesonaqa ñoro tamo a inngi uyeqnaqa ñenngi ululoneqnaqa osiq uyoqnej. Aqa yuq dena leq aieqnaqa bauq nanngi boqnsib nanngo meq na yu bilgetoqneb.

²² “Bati bei Lasarus moiej. Moinaqa Qotei aqa lan angro nanngi bosib aqa qunuq osib Abraham aqa areq di awoteb. Ariya bunuqna ñoro tamo a dego moinaqa subq ateb. ²³⁻²⁴ Subq atnabqa aqa qunuq aisiq moio qureq di soqnej. Sosiqa jaqatin kobaiyeqnaqa tarosiqa Abraham isaq di sonaq unej. Lasarus a Abraham aqa areq di awesonaq unsiqa tulan koba maosiqa Abraham minnej, ‘O Abu Abraham, e namyuoq endi sosimqa tulan kanqanoqnsim jaqatin koba eqnum. Deqa ni e qa are ugeimimqa Lasarus minjim aqa ban gei yaq di tuqtosimqa bosim ijo meq di atimqa kiñala ulilibqas.’

²⁵ “Onaqa Abraham na minnej, ‘O angro, ni are qale. Ni nami ñoro koba ti sosimqa areboleboleimeqnaqa inngi bole bole uyoqnem. Ni degsi sonamqa Lasarus a ino inngi ñenngi uyoqnsiq soqnej. Deqa bini Lasarus a sawa bole endi sosiqa a tulan areboleboleiyeqnu. Ariya ni agi namyuoq di sosimqa jaqatin koba eqnum. ²⁶ Ni nam atsim une. Ni ti iga ti ambleq di sub guma koba unu. Deqa iga na sub di laqaiosim nunngoq bqa keresai.

Niŋgi dego sub di laqaiosib gagoq bqa keresai.’

²⁷⁻²⁸ “Onaqa ñoro tamo dena kamba Abraham minjej, ‘O Abraham, ni na Lasarus minjimqa olo puluosimqa ijo abu aqa talq gilsim ijo was 5-pela naŋgi saidnjrimqa naŋgi sawa uge endeq bqasai.’ ²⁹ Onaqa Abraham na minjej, ‘Ino was naŋgi Moses aqa dal anjam qalieonub. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam dego qalieonub. Naŋgi anjam di dauryqab di kere.’ ³⁰ Onaqa ñoro tamo dena olo minjej, ‘O Abu Abraham, di keresai. Ariya tamo bei moio qaji a subq na tigelosim anjam minjrimqa di naŋgi qusib are bulyosib dauryqab.’

³¹ “Onaqa Abraham na minjej, ‘Tamo naŋgi Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti qusib are bulyqasai di tamo bei a subq na tigelosim naŋgi anjam minjrqas di dego naŋgi qusib are bulyqasai.’”

**Tamo bei na Yesus aqa angro
kiñala bei uneq waiyqas
di a tulanj padalougetqas**

17 Yesus a anjam degsi marsiq kobotosiqa aqa angro naŋgi endegsi minjrej, “Kumbra qudei na tamo ungasari naŋgi uneq breinjroqnas. Bole, kumbra di brantoqnas. Ariya tamo a kumbra di babtoqnas qaji a tulanj padalougetqas. ² Tamo dena ijo angro kiñala endego bei e qa aqa areqalo singilatqo qaji di osim uneq waiyqas di uge. Tamo qudei naŋgi na tamo di ojsib meniŋ kobaquja osib sil na aqa kakoroq di tontosib waiyib ya robuq aisim moiqa di kere. Deqa niŋgi segi segi geregere ñam atsib soqniye.

³ “Ino was bei a une bei atimqa ni na minje, ‘Une di urat.’ Yim a ino anjam di qusim are bulyimqa ni aqa une di torei moiotime. ⁴ Ariya a na une 7-pela

ni emoqnsim bati qujai deqa olo boqn-sim ni mermoqnas, ‘O was, e kumbra grotonum.’ Degsi mermo 7-pelatimqa ni aqa une kalil di torei moiotime.”

**Yesus na aqa angro naŋgo areqalo
singilatetnjrqajqa deqa minjeb**

⁵ Onaqa Yesus aqa angro nami giltinjrej qaji naŋgi na Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni na gago areqalo singilatetgimqa iga ni qa gago areqalo geregere singilatsim sqom.” ⁶ Onaqa Tamo Koba Yesus na kamba minjrej, “Nungo areqalo e qa singilato qaji di sis yago bul kiñala sqas di kereqas. Degesqas di niŋgi subar endi minjibqa a nungo anjam dauryosim jirim qoji waqosim aisim yuwalq di tigelqas.”

**Yesus a wau tamo aqa
kumbra qa anjam marej**

⁷ Yesus a naŋgi anjam degsi minjri-siqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei na aqa wau tamo bei qar-inyim gilsimqa aqa kaja naŋgi taqatnjroqnas kio aqa ingi wauq gilsimqa dia mandam qamsim bulyoqnas kio ariya a wau di kobotimqa aqa tamo koba na endegsi minjqasai, ‘Ni namo ingi uye.’ Degyqasai. ⁸ A minjqas, ‘Ni ijo ingi goi-etbosim gara tigsimqa ingi suweiyosim ebimqa ingi ti ya ti uyqai. Uyt menet-bimqa bunu ni kamba ingi ti ya ti uyqam.’ Aqa wau tamo degsi minjqas. Di kiyaaqa? A wau tamo lanaj deqa. ⁹ Deqa a na aqa tamo koba aqa anjam qusim dauryoqnimqa aqa tamo koba na aqa ñam soqtetqasai. ‘Ni keretsimqa ijo wau ojonum’ degsi minjqasai. Di kiyaaqa? A wau tamo lanaj deqa. ¹⁰ Deqa niŋgi dego Qotei aqa wau tamo sosibqa wau kalil a na niŋgi engoqnas qaji di yoqniye. Yoqnsib mariye, ‘Iga wau tamo lanaj. Deqa wau kalil Qotei na egeqnu qaji agi wau yeqnum.’”

**Yesus a na tamo 10-pela
nango jejamu yu na ugeelenej
qaji nangi boletnjrej**

¹¹ Yesus a dena tigelosiq Jerusalem aiaqajqa gam dauryosiq Samaria sawa ti Galili sawa ti ambleq dena walwewelosi aioqnej. ¹²⁻¹³ Aioqnsiq qure beiq di brantej. Onaqa tamo 10-pela nango jejamu yu na ugeelenej qaji nangi bosib gamq dia Yesus itosibqa nangi kiñala isaq di tigelosib tulanj koba maosib minjeb, “O Tamo Koba Yesus, ni iga qa are ugeimimqa aqaryaige.” ¹⁴ Onaqa Yesus a nangi unjrsiq minjrej, “Ninggi olo puluosi aisib nunjo jejamu atra tamo nangi osornjriye.” Degsi minjrnaqa nangi aioqnsibqa gamq dia nango yu kalil ko-boonaqa nango jejamu boleonaq uneb. ¹⁵ Onaqa nango ambleq dena qujai a segi olo puluosiq Yesus aqa areq gilej. A tulanj koba lelejoqnsiq Qotei aqa ñam soqtoqnsiq giloqnej. ¹⁶ Gilsiq Yesus aqa singaq dia singa pulutosiq binjyosiq minjrej, “O Tamo Koba, ni keretsimqa ijo jejamu boletonum.” Tamo di a Samaria qaji. ¹⁷ Onaqa Yesus a tamo di unsiq marej, “E na tamo 10-pela nango jejamu boletetjronumqa ariya qujai a segi ijoq bqo. Tamo 9-pela nangi qabi unub? ¹⁸ Nangi ijoq olo bosai. Nangi Qotei aqa ñam soqtosai dego. Sawa bei qaji tamo endi a segi qujai olo bosiq Qotei aqa ñam soqtqo.” ¹⁹ Yesus a degsi marsiq tamo di minjrej, “Ni tigelosim gile. Ni ino areqalo e qa singilatunum deqa ino jejamu boleqo.”

**Mondoñ Tamo Angro
a lañ qureq na bqas**

²⁰ Bati bei Farisi nangi na Yesus endegsib nenemyeb, “Bati gembu Qotei a bosim aqa segi tamo ungasari nango Mandor Koba sosim nangi taqatnjrqas?” Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei a tamo nango Mandor Koba sqa bati di bran-

timqa kumbra bei namoqna brantqasai. Deqa nunjo ñamdamu na kumbra bei namoqna unsib dena poingwasai. ²¹ Tamo bei na bosim endegsi mernjwasai, ‘Ninggi uniye, Qotei na iga taqatgwa bqo agiende,’ o ‘Qotei bqo agide.’ Degyqasai. Ninggi quiye. Qotei a nami bosiq nunjo ambleq endi Mandor Koba sosiq ninggi taqatnjgeqnu.”

²² Yesus a anjam degsi marsiq kobotosiq aqa angro nangi endegsi minjrej, “Bati bei bamqa ninggi e Tamo Angro olo bqajqa bati unqajqa maroqnqab. Ariya nangi bati di unqasai. ²³ Tamo qudei nangi na ninggi gisanjoqnsib mernjoqnsiq, ‘Ninggi uniye. Tamo Koba bqo agide,’ o ‘Tamo Koba bqo agiende.’ Degsib mernjoqnsibqa ninggi nangi dau-rnjraib. ²⁴ Kola minjaleqnaqa lañ kalil suwanjgeqnu. Dego kere e Tamo Angro brantitqa tamo ungasari kalil nangi e nubqab. ²⁵ Ariya namoqna e jaqatij koba oqai. Amqa tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nangi na e qoreibqab.

²⁶ “Noa aqa bati qa tamo ungasari nangi kumbra yoqneb dego kere e Tamo Angro bqajqa bati qa nangi kumbra degyoqnqab. ²⁷ Agi Noa aqa bati qa nangi kalil ingi uyoqnsib ya uyoqnsib unja bañ ojelenjoqnsib sonabqa Noa a qobun miligiq gilnaqa awa koba aisiqa mandam ya maqonaqa tamo kalil moreñekriteb. ²⁸⁻²⁹ Lot aqa bati qa dego tamo ungasari nangi ingi uyoqnsib ya uyoqnsib ingi ingi awaiyelenjoqnsib silali oqnsib ingi yagelenjoqnsib tal atelenjoqneb. Nangi kumbra degyoqnsib sonabqa Lot a Sodom qure uratosiq ulañeqnaqa ñamyuo ti meniñ pulonj ti lañ goge dena awa bul aisiqa Sodom tamo ungasari kalil nangi padaltjrej. ³⁰ Dego kere tamo ungasari nangi kumbra degyoqnsib soqnsibqa e Tamo Angro brantqai.

³¹ “Gulube aqa bati di brantimqa tamo nangi tal meq di unub qaji nangi jaraiqa oqnsib ingi ingi oqa osibqa olo

warum miligiq gilaib. Nanġi jaraioku-jatebe. Tamo nanġi wauq di unub qaji nanġi jaraiqa oqnsib inġi inġi oqa osibqa olo puluosib qureq baib. Nanġi dena torei jaraioku-jatebe. ³²Kumbra nami Lot aqa nġaqali aqag di brantej qaji ninġi deqa are qaliye. ³³Tamo bei a aqa segi nġabile qa areqalo kobaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a aqa segi nġabile uratqas di a olo nġabile bole oqas.

³⁴“E na ninġi endegsi mernġwai. Ijo bqajqa bati brantimqa qolo deqa tamo aiyel bijal qujaiq di nġerġesoqniqbqa Qotei na bei laj qureq osi oqsimqa bei uratim sqas. ³⁵Uġa aiyel tal qujaiq dia saplan ġereiyuqniqbqa Qotei na bei laj qureq osi oqsimqa bei uratim sqas. ³⁶Tamo aiyel wau qujaiq dia inġi yagoqniqbqa Qotei na bei laj qureq osi oqsimqa bei uratim sqas.” Yesus a na aqa anġgro nanġi anjam degsi minjrej. ³⁷Onaqa nanġi na kamba Yesus nenemyeb, “O Tamo Koba, kumbra kalil di sawa qabia brantqas?” Onaqa Yesus na minjrej, “Wagme nanġi qusaonub qaji sawa dia qal nanġi koroqab.”

Uġa qobul a bati gaigai anjam ġereiyu tamo na a aqaryaiyqa minjoqnej

18¹⁻² Yesus a na aqa anġgro nanġi anjam degsi minjrej. Osiqa nanġi bati gaigai Qotei pailyoqniqb asġinjraim deqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qure beiq dia anjam pegiyo tamo bei soqnej. Tamo di aqa kumbra bole-sai. A Qotei ulaiyosaiuqnej. A tamo uġgasari nanġi qa dego are qalosaiuqnej. ³Qure dia uġa qobul bei dego soqnej. A bati gaigai anjam pegiyo tamo di aqa areq giloqnsiqa minjoqnej, ‘Tamo bei na e gulube ebegnu. Deqa ni na aqaryai-bosim gago aiyel anjam pegiyetġimqa tamo dena e olo gulube ebqasai.’ ⁴A degsi minjeqnaqa a aqaryaiyqa uratoqnej. Ariya bunuqna a are qalej. ‘Bole, e Qotei ulaiyosaiuqnum. E tamo uġgasari

nanġi qa are qalosaiuqnum. ⁵Ariya uġa qobul di a bati gaigai e wainboqnsiqa merbeqnu, “Ni aqaryai-be.” A merbo gaigai yeqnu deqa unġum e aqa anjam ġereiyetqai. E aqa anjam ġereiyetqasai di a bati gaigai ijo areq boqnsim sqas. Yimqa e tulanġ asgibo uge.”

⁶Tamo Koba Yesus a na aqa anġgro nanġi yawo anjam degsi minjrsiqa olo minjrej, “Anjam pegiyo tamo uge aqa anjam marej qaji di ninġi quonub. ⁷Qusib are qaliye. Qotei a tamo bole. A tamo uge sai. Deqa aqa segi tamo uġgasari nami ġiltjnrej qaji nanġi qolo ti qanam ti pailyoqniqb di a nango pail qusimqa tarinġsokobaiyqasai. A nanġi urur aqaryainjrqas. ⁸E ninġi mernġwai. Qotei a na aqa segi tamo uġgasari nanġi urur aqaryainjroqujatqas. Ariya mondoj e Tamo Anġgro laj goge dena bosiyqa tamo uġgasari mandamq endi unub qaji nanġi kumbra kieryoqnsib soqniqbqa e unjrqai. Nanġi e qa nanġo areqalo sinġilatosib sqab kio sai kio di ġeregere unqai.”

Farisi tamo bei wo takis o qaji tamo bei wo nanġi aiyel Qotei pailye

⁹Tamo qudei nanġi mareqnu, “Iga tamo bole. Iga tamo qudei nanġi unub dego sai. Nanġi tamo uge.” Tamo qudei nanġi degsib mareqnu. Deqa Yesus na tamo deqaji nanġi yawo anjam endegsi minjrej, ¹⁰“Tamo aiyel nanġi Qotei pailyoqniqb marsibqa atra tal miligiq ġileb. Bei Farisi tamo. Bei takis o qaji tamo. ¹¹Nanġi atra tal miligiq ġilsibqa Farisi tamo a namo tiġelosiqa aqa segi jġjamu soqtosiqa endegsi pailyej, ‘O Qotei, e tamo qudei nanġi unub dego sai. E ġisaġ na tamo uġgasari nanġi silali yainjrosaiuqnum. E sambala kumbra yosaiuqnum. E kumbra uge bei dego yosaiuqnum. E takis o qaji tamo di bul sai. ¹²E gaigai ni pailmqa oqnsim inġi ti ya ti urateqnum. E ijo segi inġi inġi kalil potelenoqnsim oto bei ni atraimeqnum.’

¹³ Farisi tamo a degsiqa Qotei pailyej. Onaqa takis o qaji tamo a kiñala isaq di tigelesosiqa lañ goge koqyosim pailyqajqa jemaionaqa turuosiqqa are soqonyosiqa marej, ‘O Qotei, e une ti. Deqa ni e qa dulosimqa ijo une kalil kobotetbe.’ Takis o qaji tamo a degsiqa Qotei pailyej.”

¹⁴ Yesus a yawo anjam degsi minjr-siqa olo minjrej, “Niñgi quiye. E bole merngwai. Takis o qaji tamo di aqa une kalil Qotei na kobotetonaqa a olo puluosiqa aqa talq aiej. Ariya Farisi tamo di aqa une Qotei na kobotetosai. Di kiyaaqa? Tamo kalil nanngo segi ñam soqteqñub qaji nanngi di Qotei na olo nanngo ñam aguuq atetnjqras. Ariya tamo nanngi nanngo segi ñam aguuq ateqñub qaji nanngi di Qotei na olo nanngo ñam soqtetnjqras.”

Yesus a marej, “Anğro du du nanngi ijo areq bqajqa saidnjraib.”

¹⁵ Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa tamo unğasari qudei nanngo anğro du du nanngi Yesus na aqa bañ nanngo gateq di atetnjqrajqa deqa joqsib Yesus aqa areq beb. Beqnabqa Yesus aqa anğro nanngi na saidnjrsib minjreb, “Nunngo anğro du du joqsib endeq baib.” ¹⁶ Degsib saidnjreb deqa Yesus na anğro du du nanngi metnjrsiqa aqa anğro nanngi njrintnjrsiqa minjrej, “Anğro du du nanngi metnjribqa ijo areq bebe. Nanngi saidnjraib. Di kiyaaqa? Tamo unğasari nanngi anğro du du dego bul sqab di Qotei a nanngo Mandor Koba sosim nanngi taqatnjqras. ¹⁷ Niñgi quiye. E bole merngwai. Niñgi anğro du du nanngi dego bul sqasai di Qotei a niñgi osim taqatnğwasai. Deqa a nanngo Mandor Koba sqa keresai dego.”

Juda gate bei ingi ingi koba ti soqnej qaji a Yesus ombla anjam mareb.

¹⁸ Onaqa Juda gate bei na Yesus endegsi nenemyej, “O Qalie Tamo Bole, e kiersiyqa ñambile gaigai sqai?” ¹⁹ On-

aqqa Yesus na kamba minnej, “Ni kiyaaqa e tamo bole qa merbonum? Qotei a segi qujai tamo bole. ²⁰ Ariya ni Qotei aqa dal anjam kalil qalie unum. ‘Ni tamo bei aqa unqa jejamu ojetaim. Ni tamo bei qalsim moiotaaim. Ni bajinaim. Ni tamo bei aqa jejamu laña gisanayaim. Ni ino ai wo abu wo nanngo sorgomq di geregere sosimqa nanngo anjam dauryoqne.” ²¹ Onaqa Juda gate dena olo Yesus minnej, “E anğro kiñala qa dal anjam di kalil dauryosim boqnem agi bini degsi unum.” ²² Degsi minjnaqa qusiqa kamba minnej, “Ni dal anjam kalil dauryosim keretonum. Ariya kumbra qujai ni keretosai. Deqa e ni mermqai. Ni gilsim ino ingi ingi kalil qarinyosim silali osim tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanngi jeisi enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Osim bunuqna ni lañ qureq dia awai bole itqam.” ²³ Yesus a na tamo di degsi minjnaq qusiqa aqa ingi ingi kalil qa are gulubekobaiyej.

²⁴ Onaqa Yesus na tamo di koqyosiqa minnej, “Tamo unğasari ingi ingi koba ti unub qaji nanngi Qotei na taqatnjrsim nanngo Mandor Koba sqajqa bañgi koba. ²⁵ Kamel a yumba miligiq gilqajqa tulañ bañgi koba. Dego kere tamo unğasari ingi ingi koba ti unub qaji nanngi Qotei na taqatnjrsim nanngo Mandor Koba sqajqa tulañ bañgi koba.” ²⁶ Onaqa tamo unğasari nanngi Yesus aqa anjam di qusib minjeb, “Ni anjam degsi merqonum deqa tamo yai nanngi ñambile gaigai sqa kere?” ²⁷ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo nanngi segi ñambile sqa keresai. Ariya Qotei a kumbra kalil yqa kere.”

²⁸ Yesus a degsi minjrnaqa Pita na minnej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago ingi ingi kalil uratosimqa ni daurmonum.” ²⁹⁻³⁰ Onaqa Yesus na minjrej, “Niñgi quiye. E bole merngwai. Tamo bei a Qotei na taqatosim aqa Mandor Koba sqa marsimqa aqa segi

qure uratosim aqa n̄aun, aqa was nan̄gi, aqa ai wo abu wo nan̄gi, aqa an̄gro nan̄gi ti kalil uratn̄rsim e daurbqas tamo di Qotei na in̄gi in̄gi gargekoba olo yelenqas. Yimqa mondon̄ a n̄ambile gaigai sqas.”

Yesus a olo marej, “E moisiy olo subq na tigelqai.”

³¹ Yesus a na aqa an̄gro 12-pela nan̄gi anjam degsi min̄rsiq koboon-aqa nan̄gi joqsiqa segitn̄rsiqa endegsi min̄rej, “Niŋgi quiye. Iga Jerusalem aieqnum. E Tamo Angro deqa Jerusalem dia anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo nan̄gi nami e qa nen̄grenyeb qaji di aqa damu brantqas. ³² Agi j̄eu tamo nan̄gi na e osib tamo nan̄gi Qotei aqa n̄am qaliesai qaji nan̄go ban̄q di e atqab. Yimqa nan̄gi na e ojsib misilin̄boqnsib miselboqnsib ugeugeiboqnaqab. ³³ Osib e kumbain̄bosib lubsib moioltqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.” ³⁴ Yesus a na aqa an̄gro nan̄gi anjam degsi min̄rnaq qusibqa anjam di aqa utru Qotei na ulitej deqa nan̄gi gegerere poin̄rosai.

Yesus na tamo bei n̄amdamu geten̄yej qaji di boletej

³⁵ Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jeriko qure jojomyeqnaqa tamo bei n̄amdamu geten̄yej qaji a gam qalaq di awoosiqa tamo un̄gasari nan̄gi silali qa n̄iln̄jqonej. ³⁶ Tamo un̄gasari tulan̄ gargekoba nan̄gi Yesus dauryosib qatron̄osib aieqnaqab tamo dena qusiqa nenem̄n̄rej, “Niŋgi qabiteqnaqab?” ³⁷ Onaqa nan̄gi na min̄jeb, “Yesus Nasaret qaji a aieqnu. Deqa iga a dauryosim aieqnum.” ³⁸ Degsi min̄jnabqa a tulan̄ koba lelen̄osiqa marej, “O Yesus, De- vit aqa N̄jiri, ni e qa are ugeimeme.” ³⁹ Onaqa tamo un̄gasari namoeb qaji nan̄gi na tamo di n̄irin̄tosib min̄jeb, “Ni lelen̄kobaaim. Kiri.” Degsi min̄jnabqa a

nan̄go anjam quetn̄jrosai. A olo tulan̄ koba lelen̄osiq Yesus min̄jqonej, “O De- vit aqa N̄jiri, ni e qa are ugeimeme.” ⁴⁰ Onaqa Yesus a tigelosiqa tamo un̄- gasari nan̄gi min̄rej, “Tamo di osib ijo areq osi boiye.” Onaqa nan̄gi na a osib Yesus aqa areq osi beb. Osi bonabqa nenem̄yej, ⁴¹ “E ni kiermqajqa deqa ni e qa lelen̄oqnaqab?” Onaqa min̄rej, “O Tamo Koba, e olo n̄am poibim sawa unqa- jqa deqa e ni qa lelen̄oqnaqab.” ⁴² Onaqa Yesus na min̄rej, “Ni e qa ino areqalo singilatonom deqa e ni boletmqai. Deqa ino n̄amdamu olo poimeme.” ⁴³ Degsi min̄jnaqa aqa n̄amdamu poiyoonaqa sawa unsiqa Qotei aqa n̄am soqtosiqa tigelosiq Yesus dauryosiq aiej. Onaqa tamo un̄- gasari kalil nan̄gi Yesus aqa singila di unsibqa nan̄gi dego Qotei aqa n̄am soqtoqneqab.

Yesus a Sakius aqa talq gilej

19 ¹⁻³ Onaqa Yesus aisiqa Jeriko qureq di brantosiq qure ambleq na walweleqnaqa tamo bei aqa n̄am Sak- ius a Yesus tamo kiero degosiq unqa- jqa dauryej. Sakius a takis o qaji tamo nan̄go gate. A n̄oro koba ti soqnej. A tamo truquyala. Deqa a Yesus dauryosiq unqajqa yonaq ugeiyej. Di kiyaaq? Tamo gargekoba nan̄gi na sawa getenteb deqa. ⁴ Deqa Sakius a urur ti gilsiq tamo un̄- gasari kalil nan̄gi bun̄n̄rsiqa namoosiq gam qalaq di n̄am bei oqsiq n̄am atej. N̄am atsiqa are qalej, “Yesus a gam en- dena bamqa e gegerere unqai.” ⁵ Onaqa Yesus a gam dena walwelosi gilsiq n̄am utruq di tigelosiq tarosiq Sakius unsiqa min̄rej, “O Sakius, ni mandamq aioqujat. Bini e ino talq di sqai.” ⁶ Degsi min̄jnaqa a qusiqa mandamq aioqujatosiqa tulan̄ areboleboleiyonaqa Yesus osiqa ombla na aqa talq gileb. ⁷ Gilnabqa tamo un̄- gasari kalil nan̄gi unsibqa n̄jirin̄jeb. N̄jir- in̄josib mareb, “Niŋgi uniye. Yesus a une tamo dauryosiqa aqa talq gilqo.” ⁸ Ariya

Sakius a Yesus osiqa aqa talq gilsib inji uyoqnsib Sakius a tigelosiqa Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni que. E ijo inji inji kalil ambleq na potosiy tamo inji inji saiqoji unub qaji nanjgi jeisi enjrqi. E nami tamo bei gisanjosim silali dala qujai yayem kio? Degamqa e kamba silali dala qolqe olo yqai.”⁹ Onaqa Yesus a Sakius aqa anjam di qusiqa tamo ungasari nanjgi minjrej, “Bini Sakius a are bulyosiq Abraham aqa anjgro tintinqo. Deqa a Qotei na oqo. Tamo kalil aqa tal qujaiq endi unub qaji nanjgi dego Qotei na oqo.”¹⁰ E segi Tamo Anjgro. Deqa e na tamo ungasari padalo gamq di unub qaji nanjgi namosiy itnjrsiy elenqai. Yimqa nanjgi padalo gam uratosib nambile gaigai sqab. E deqa mandamq aiem.”

Tamo kobaquja bei na aqa wau tamo 10-pela nanjgi silali enjrej. Yesus a deqa yawo anjam marej

¹¹ Onaqa tamo ungasari nanjgi Yesus aqa anjam di qusibqa are qaleb, “Bini Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqo kio?”¹² Nanjgi degsib are qaleb. Di kiyaaq? Yesus a Jerusalem qure jojomyej deqa. Onaqa Yesus a yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo kobaquja bei a sawa isaq gilej. Tamo di a are qalej, ‘E sawa deq gilitqa sawa deqaji tamo ungasari nanjgi na e mandor koba atqab. Yibqa e olo puluosiyo bosiy ijo segi tamo ungasari nanjgi mandor koba sosiy nanjgi taqatnjrqai.’ A degsi are qalsiqa sawa isaq gilej.”¹³ A gilqa osiqa aqa wau tamo 10-pela nanjgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa nanjgi segi segi 20 kina enjrsiqa minjrej, ‘Silali endena wauosib olo silali aqa oto dego oiye. Bunuqna e olo bosiy unqai.’

¹⁴ “A degsi minjrsiqa sawa isaq gilsiq di sonaqa aqa qure qujai nanjgi a qa tulan ugeosib are qaleb, ‘A gago mandor koba sqasai.’ Degsib are qalsib deqa

tamo qudei nanjgi qarinnjnab sawa deq gilsib sawa deqaji tamo ungasari nanjgi minjreb, ‘Tamo di a gago mandor koba ataib. A na taqatgwa iga uratonum.’¹⁵ Degsi minjrnab qusibqa nanjgi anjam uratosib tamo di mandor koba ateb. Onaqa bunuqna tamo di a olo puluosiyo aqa segi qureq aisiqa wau tamo 10-pela nanjgi wau qa silali enjrej qaji nanjgi metnjrej. Metnjrnaqa nanjgi aqa areq bonabqa a na minjrej, ‘E nami silali enjgem qaji dena waueb olo silali di osorbiye.’

¹⁶ “Onaqa wau tamo deqaji bei bosiqna minjej, ‘O Tamo Koba, ino 20 kina ebem qaji dena wauonamqa olo 200 kina brantej agiende.’¹⁷ Onaqa aqa tamo koba na minjej, ‘Ni wau tamo bolequja. Ni wau kiñala geregere taqatonum deqa e na qure kokba 10-pela olo ino banq di uraitqna ni na taqatnjroqnaqam.’

¹⁸ “Onaqa wau tamo bei olo bosiqna aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, ino 20 kina ebem qaji dena wauonamqa olo 100 kina brantej agiende.’¹⁹ Onaqa aqa tamo koba na minjej, ‘Ni dego wau tamo bolequja. Deqa e qure kokba 5-pela ino banq di uraitqna ni na taqatnjroqnaqam.’

²⁰ “Onaqa wau tamo bei olo bosiqna aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, ni unime. Ino 20 kina ebem qaji agi olo osibetmonum. E gara ñenji bei na dalaosim atnam soqnej.’²¹ E kumbra degyem. Di kiyaaq? E ni qa ulaem deqa. E qalieem, ni tamo njriñ ani. Tamo qudei na waueqnaq silali branteqnaqa ni segi na eqnum. Tamo qudei na inji yageqnaq melieqnaqa ni segi na otorosim uyeqnum. Deqa e ni qa ulaosim ino silali agi gara ñenji na dalaosim atnam soqnej.’

²² “Onaqa tamo koba dena kamba endegsi minjrej, ‘Ni wau tamo uge. Ino segi anjam dena e na ino une qa pegimqai. Ni nami qalieem, e tamo njriñ ani. Tamo qudei na waueqnaq silali branteqnaqa e segi na eqnum. Tamo qudei na inji

yageq nab melieqnaqa e segi na otorosim uyeqnum. Ni nami e qa degsim qalieem.

²³Deqa ni kiyaaq ijo silali di osi gilsim silali talq di atosai? Ni di atem qamu e bosimqa silali talq dena ijo silali aqa oto kobaqo qamu turtsim onum qamu.'

²⁴Degsi minjsiqa tamo qudei aqa areq di tigelesoqneb qaji nanqi minjrej, 'Ninqi 20 kina di yayosibqa wau tamo nami wauosiqa 200 kina ej qaji di olo yiye.'

²⁵Onaqa nanqi na minjeb, 'O Tamo Koba, a 200 kina ejunu. Deqa ni kiyaaq 20 kina olo yqa maronum?'

²⁶"Onaqa tamo koba na minjrej, 'Ninqi quie. E endegsi mernjwai. Tamo a wau geregere taqatoqnqas di Qotei na olo wau gargekoba aqa banq di atimqa a na taqatoqnqas. Ariya tamo a wau geregere taqatoqnqasai di wau kiñala a na taqatejunu qaji di Qotei na olo aqa banq dena yayimqa a lanja sosimqa wau bei taqatoqnqasai.' ²⁷Osiqa minjrej, 'Tamo nanqi e qa jeu ateb qaji nanqi joqsib boiye. Nanqi e qa mareb, "Tamo di mandor ataib." Deqa tamo nanqi di joqsib bosib ijo ulatamuq endia nanqi ñumelenjib morenqab."

²⁸Yesus a na yawo anjam degsi minjrsiqa a Jerusalem aiqajqa gam dauryosiq aiaoqnej.

Yesus a mandor koba bul Jerusalem miligiq gilej

²⁹⁻³⁰Aisiqa Betfage qure ti Betani qure ti Oliv mana utruq di unub qaji di jojomysiqa aqa angro aiyel qarijnjrsiqa minjrej, "Ninqi aisib qure aiyel dia brantosib donki bei tontonub unu di unqab. Donki di bunuj tamo bei nami aqa quraq di awoosaiqnej qaji. Ninqi donki di unsibqa sil palantosib titosib osi boiye. ³¹Ninqi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemngwas, 'Ninqi kiyaaq donki aqa sil palonteqnub?' Degsi nenemngimqa ninqi na endegsib minjiye, "Tamo Koba

a wau ti deqa donki qa mergwo bosim sil palonteqnum."

³²Yesus a nanqi aiyel degsi minjrsiq qarijnjrnqa aisib anjam Yesus na minjrej qaji di dauryosib donki di uneb.

³³Unsib sil palonteqnabqa donki aqa abu nanqi bosib nanqi aiyel nenemnjreb, "Ninqi kiyaaq donki aqa sil palonteqnub?" ³⁴Degsi nenemnjrnabqa nanqi aiyel na kamba minjreb, "Tamo Koba a wau ti. Deqa donki qa mergwo bosim sil palonteqnum."

³⁵Degsi minjrnab odnjreb. Deqa nanqi aiyel na donki di osib Yesus aqa areq osi gileb. Osi gilsib nango segi gara jugo piqtosib donki aqa quraq di tusib Yesus soqtosib donki aqa quraq di awoteb.

³⁶Onaqa Yesus a donki aqa quraq di awoonaqa donki a walwewosi aieqnaqa tamo ungasari tulanj gargekoba nanqi belesosib nango gara jugo piqtelenjosib gamq dia tuelenjoqneb. ³⁷Onaqa Yesus a Oliv mana utru jojomysiqa walwewosi aieqnaqa Yesus aqa angro gargekoba nanqi a dauryosib aieleneb. Yesus a nami manwa tulanj gargekoba yeqnaqa nanqi unoqneb. Deqa a donki aqa quraq di awoosiq walwewosi aieqnaqa nanqi a unsibqa tulanj areboleboleinjreqnaqa lelenjoqnsib murqumyoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnsib maroqneb, ³⁸"Tamo a bqa endi Tamo Koba Qotei aqa ñam na bqa. A gago Mandor Koba. Deqa Qotei na a tulanj geregereiyonqas. Deqa iga Qotei lanj qureq di unu qaji aqa ñam soqtoqnqom! A na gago are latetgeqnu." Yesus aqa angro nanqi degoqnsib lelenj ti Yesus dauryoqneb.

³⁹Onaqa Yesus a walwewosi aieqnaqa tamo ungasari nango ambleq dena Farisi tamo qudei nanqi tigelosib Yesus minjreb, "O Qalie Tamo Koba, ni ino angro nanqi medabu getentetnjrime." ⁴⁰Onaqa Yesus na minjrej, "Ijo angro nango medabu getentqab di meni nanqi endi dego

tamo bulyosib tulaŋ koba murqumyosib Qotei aqa ñam soqtoqnqab.”

Yesus a Jerusalem qure qa akamej

⁴¹ Yesus a nanŋi degsi minjrnsiq aisiq Jerusalem qure jojomyosiq aŋam atej. Ŋam atsiqa Jerusalem qure unsiqa akamej. ⁴² Akamosiq marej, “O Jerusalem tamo uŋgasari, bini bati endeqa niŋgi Qotei aqa kumbra qalieeb qamu niŋgi geregere lawo na unub qamu. Ariya kumbra di niŋgi qa uliejunu. Deqa niŋgi unqa keresai. ⁴³⁻⁴⁴ Deqa niŋgi quie. Bati bei brantimqa tamo qudei nanŋi bosib niŋgi jeutŋgosib nuŋgo qure agutibqa niŋgi jaraiqa keresaiŋwas. Amqa nanŋi na niŋgi qoto itŋgosib tulaŋ ugeugeiŋgosib nuŋgo qure niñaqyekritqab. Osib meniŋ kalil paraparainrsib breinjribqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segisegiqab. Jeu tamo nanŋi bosib niŋgi degŋgwab. Di kiyaaq? Qotei a niŋgi aqaryaŋgwa bati brantqo di niŋgi poiŋgosai deqa.”

Yesus na tamo nanŋi atra tal miligiq dia iŋgi iŋgi qarinyoqneb qaji nanŋi winjrnaq jaraieb

⁴⁵ Yesus a nanŋi degsi minjrnsiq atra tal koba miligiq gilsiq aŋam atej tamo uŋgasari gargekoba nanŋi iŋgi iŋgi qarinyelenoqnsibqa dena silali eqnab unjrnsiq nanŋi winjrnaq jaraieb. ⁴⁶ Nanŋi jaraieqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenŋreŋyeb unu, ‘Ijo tal endi pailyqajqa tal.’ Qotei aqa anjam degsi unu. Ariya niŋgi olo tal endi ugetonubqa a bajin tamo nanŋo tal bulqo.”

⁴⁷⁻⁴⁸ Yesus a bati gaigai atra tal miligiq giloqnsiq dia tamo uŋgasari nanŋi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Yeqnqa tamo uŋgasari kalil nanŋi aqa anjam quqwa tulaŋ arearet-njroqnej. Deqa atra tamo kokba ti dal

anjam qalie tamo nanŋi ti Juda gate kokba ti nanŋi minjin oqetnjrnaqa Yesus qalib moiqaqqa gam ŋamoqneb. Ariya nanŋi tamo uŋgasari nanŋi ulainjrsib deqa nanŋi Yesus ojsib qalqa keresai.

Juda tamo bole bole nanŋi na Yesus nenemyeb, “Yai na ni qarinyej deqa ni wau endi yeqnum?”

20¹⁻² Bati bei Yesus a atra tal koba miligiq gilsiq dia tamo uŋgasari nanŋi Qotei aqa anjam bole palontosiq minjroqnej. Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanŋi ti Juda tamo bole bole nanŋi ti bosib nenemyeb, “Ni iga merge. Ni singila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qarinyej deqa ni wau endi yeqnum?”³ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E kamba anjam bei niŋgi nenemŋgitqa niŋgi e merbiye. ⁴ Yai na Jon qarinyonaqa bosiq tamo uŋgasari nanŋi yansnjroqnej? Qotei na kio? Tamo bei na kio? Niŋgi na merbiye.”⁵ Onaqa nanŋi Yesus aqa anjam di qusibqa nanŋi segi segi qairosib maroqneb, “Iga Yesus minjqom, ‘Qotei na Jon qarinyej’ degsi minjqom di a iga mergwas, ‘Kiyaaq niŋgi Jon aqa anjam quetosai?’ ⁶ Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei na Jon qarinyej’ degsi minjqom di tamo uŋgasari nanŋi njriŋosib bosib iga meniŋ na lugwab. Di kiyaaq? Nanŋi mareqnub, ‘Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’”⁷ Nanŋi degsib marsib deqa olo Yesus minjeb, “Yai na kio Jon qarinyej di iga qaliesai.”⁸ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi degsi merbonub deqa e dego yai na qarinybonaq bosim wau endi yeqnum di niŋgi merŋgwasai.”

Wain wau taqato tamo uge nanŋi qa yawo anjam

⁹ Yesus a anjam degsi minjrnsiq olo tamo uŋgasari nanŋi koroinjrsiq yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a

tigelosiq aqa wauq gilej. Gilsiq wain sil yagelenosiq tamo qudei nanjo banq di aqa wau uratenjrsiq sawa isaq gilsiq dia sokobaiyej. ¹⁰ Sonaqa wain gei melionaqa wau lanja na aqa kanjal tamo bei minjej, 'Ni gilsim wau taqato tamo nanji minjre, "Wau lanja a na qarinqbo bonum. Ningi wain gei ebibqa osi aiqai." ' Degsi minjsiq qarinyonaqa wau taqato tamo nanjoq gilsiq minjrej, 'Wau lanja a na e qarinqbo bonum. Ningi wain gei ebibqa osi aiqai.' Degsi minjrnaqa nanji na a ojsib qalougetosib wiyonab lanja puluosi aiej. ¹¹ Ainaqa wau lanja na olo kanjal tamo bei qarinyonaq gilnaqa a dego qalougetosib ugeugeiyosib wiyonabqa a lanja puluosiq aiej. ¹² Onaqa wau lanja na olo kanjal tamo bei qarinyonaq gilnaqa a dego qalougetosib ugeugeiyosib wiyonab aiej. ¹³ Onaqa wau lanja a are qalej, 'E kierqai? E endegyqai. E ijo segi angro qujai e na tulan qalaqalaiyeqnum qaji di qarinyit gilqas nanji a qalqasai. Nanji aqa anjam quietqab. A ijo segi angro deqa nanji a qalqasai.' ¹⁴ Degsi are qalsiq aqa segi njiri qarinyonaq gilej. Gileqnaqa wau taqato tamo nanji a unsibqa nanji segi segi qairosib mareb, 'Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi njiri. A na aqa abu aqa inji inji kalil oqas. Deqa iga a qalsim moitosimqa wau endi iga na oqom.' ¹⁵ Degsib marsibqa wau lanja aqa njiri ojsib wau qalaq osi gilsib dia qalnab moiej.

"Ariya ningi kiersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato tamo uge nanji di kiernjrmas? ¹⁶ E ningi mernjg-wai. A bosim nanji nimsim moiot-njrmas. Osim aqa wau di olo yainjr-sim tamo qudei nanjo banq di uraten-njrimqa nanji na taqatqab." Yesus a na nanji yawo anjam degsi minjrnaqa nanji qusib kamba minjeb, "Wau taqato tamo nanjo kumbra di tulan uge. Nanji kumbra deqaji yaib."

¹⁷ Onaqa Yesus a na tamo ungasari nanji koqnjrsiq minjrej, "Qotei aqa anjam bei unu. Nanji kiyayaq anjam endi nengrenyeb? Agi anjam endegsib nen-grenyeb unu,

'Tal gereiyo qaji tamo nanji na tal aqa ai arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa tal aqa ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu. Tal aqa ai di tal singilatqajqa deqa tigel-tej unu.'

¹⁸ Deqa tamo kalil ulojosib tal aqa ai di aqa quraq aiqab qaji tal aqa ai dena nanjo tanu ginjenyqas. Ariya tal aqa ai di ulojosimqa tamo bei aqaq aiqas di aqa jejamu ti tanu ti torei paraparayqas."

¹⁹ Yesus a na atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanji ti yawo anjam degsi minjrnaqa nanji qusib endegsib qalieeb, "Yesus a yawo anjam dena gago jejamu qametgwo." Nanji degsib qalieosibqa minjin oqetnjrnaqa Yesus ojqa mareb. Ariya nanji tamo ungasari nanji tulan ulainjrsib deqa nanji Yesus ojqa uratosib jaraieb.

Tamo qudei nanji Yesus a anjam bei grotim ojqaqqa deqa nenemyeb, "Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e?"

²⁰ Deqa nanji Yesus lanja koqyeso-qneb. Osib endegsib are qaleb, "Iga tamo qudei qarinqnjam nanji Yesus aqa areq gilsib anjam bei nenemyibqa a anjam grotimqa di iga qusim ojgom. Ojsim Rom nanjo gate koba aqa banq di atqom." Nanji degsi are qalsibqa tamo qudei minjreb, "Ningi na Yesus gisanjosib anjam bei nenemyibqa a ningi tamo bole edegwas. Osim anjam bei grotqas. Yimqa iga na ojgom."

²¹ Nanji na tamo qudei degsib minjrsib nanji qarinqnjam Yesus aqa areq gilsib gisanjosib minjeb, "O Qalie Tamo Koba, iga qalie, ni anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo ungasari nanji

minjroqnsim Qotei aqa kumbra osorn-jreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam ti nanği anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji nanği anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil nanği minjreqnum. ²² Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiersi are qalonum?" ²³ Onaqa Yesus a nango areqalo uge di poiyonaqa minjrej, ²⁴ "Ninği meniñ silali bei osorbiye." Degsi minjrnaqa nanği meniñ silali bei osi bosib osoryonab unsiqqa minjrej, "Meniñ silali quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?" Onaqa nanği na minjeb, "Di Sisar aqa ulatamu." ²⁵ Onaqa a na minjrej, "Deqa Sisar aqa inği inği a qa olo yiye. Ariya Qotei aqa inği inği a qa olo yiye." ²⁶ Onaqa nanği Yesus aqa anjam di qusib nanği tulañ prugeleşosib anjam bei minjqa keresai-injrnaqa mequmosib soqneb.

Tamo moreño qaji nanği olo subq na tigelqajqa anjam deqa Sadyusi nanği na Yesus nenemyeb

²⁷ Onaqa Sadyusi tamo qudei nanği Yesus a nenemyqa beb. Sadyusi nanği mareqnum, "Tamo moreño qaji nanği olo subq na tigelqasai." ²⁸ Deqa nanği bosib Yesus endegsib nenemyeb, "O Qalie Tamo Koba, ni que. Moses a nami anjam endegsi nengrenyej, 'Tamo bei a moiimqa aqa ñauqali anğro saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo uña qobul di osimqa aqa was moiej qaji aqa anğro ñambabtetqas.' Moses a nami anjam degsi nengrenyej. ²⁹ Deqa ni que. Was 7-pela nanği soqneb. Nanço was matu a uña osiqa moiej. A anğro saiqoji. ³⁰ Onaqa aqa aube yala na olo uña qujai di osiqa a dego moiej. A anğro saiqoji. ³¹ Onaqa aqa aube yala na olo uña qobul di osiqa a dego moiej. A anğro saiqoji. Degsib gilsib was 7-pela kalil nanği uña qujai di osib moreñeb. Nanği

anğro saiqoji. ³² Nanği kalil moreñon-abqa ariya bunuqna uña di a dego moiej. ³³ Ni iga merge. Mondoñ subq na tigelobatiamaqa tamo kalil nanği subq na tigelobabqa uña di a yai aqa ñauñ tiñtiñ sqas? Ni qalie, nanği kalil uña qujai di eb."

³⁴ Onaqa Yesus na minjrej, "Mandamq endia tamo nanği unateqnum. Uña nanği tamoteqnum. ³⁵ Ariya mondoñ Qotei aqa segi tamo unğasari nami giltñrej qaji nanği subq na tigelosibqa nanği tamotqasai. Nanği unatqasai. ³⁶ Nanği lañ anğro bul laña sqab. Deqa Qotei na nanği subq na tigeltnjrimqa nanği aqa segi anğro bole sqab. Deqa nanği olo moreñqa keresai. ³⁷ Ariya tamo nanği olo subq na tigelqab deqa e ninği endegsi mernğwai. Moses a nami Qotei aqa anjam bei endegsi nengrenyej unu, 'Ñam mariñ miligiq dia puloñeqnaqa Qotei a ñam puloñq di sosisqa Moses metosiq minjej, 'E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.' ' ³⁸ Moses a anjam degsi nengrenyej. Anjam dena iga poigwo, Qotei a tamo moreño qaji nango Qotei sai. A tamo ñambile so qaji nango Qotei. Di kiyaaqa? Nanği kalil aqa ñamgalaq di ñambile unub deqa."

³⁹⁻⁴⁰ Onaqa dal anjam qalie tamo nanği Yesus aqa anjam di qusibqa nanği olo anjam bei nenemyqajqa keresai-injrej. Deqa nanği na minjeb, "O Qalie Tamo Koba, ino anjam di bole."

Yesus a tamo unğasari nanği Kristus qa anjam bei nenemñrej

⁴¹ Onaqa Yesus na olo minjrej, "Tamo unğasari nanği mareqnum, 'Kristus a Devit aqa ñiri.' ⁴²⁻⁴³ Ariya Devit a segi nami marej, 'Kristus a ijo Tamo Koba dego.' Agi louqa buk miligiq dia Devit a anjam endegsi nengrenyej, 'Tamo Koba Qotei na ijo Tamo Koba minjej, "Ni ijo bañ woq endi awo.

Awesoqnimqa e na ino jEU tamo kalil nanġi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa ni na nanġi taqatnjroqnmam.”’

⁴⁴Ninġi uniye. Devit a segi marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa Kristus a kiersi Devit aqa ħiri sqas?”

Dal anjam qalie tamo nanġi kumbra uge uge yeqnub

⁴⁵Tamo uŋgasari kalil nanġi Yesus aqa anjam di queq nabqa nanġo ŋam-galaq dia aqa anġro nanġi anjam endegsi minjrej, ⁴⁶“Dal anjam qalie tamo nanġi kumbra uge uge yoqnsib laqnu. Deqa ninġi na nanġo kumbra uge di geregere tenemtoqniye. Tenemtsib nanġo kumbra di dauryaib. Nanġo kumbra uge agi ubtsiy merŋgwai. Nanġi bati gaigai koro sawaq dia gara jugo olekokba jugoqnsib laqnuibqa tamo uŋgasari nanġi na nanġi unjrsib nanġo ñam soqtetnjrsib baŋ ojetnjroq nqajqa deqa nanġi gara walaosi laqnu. Nanġi bati gaigai Qotei tal miligiq dia tamo ñam ti nanġo awo jaramq dia awoqnuibqa tamo uŋgasari nanġi na nanġi unjrsib binjnrqajqa deqa nanġi areboleboleinjreqnu. Nanġi goio kokba bati qa giloqnsibqa tamo ñam ti nanġo awo jaramq dia awoqnuibqa tamo uŋgasari nanġi na nanġi unjrsib nanġo ñam soqtetnjrqajqa deqa nanġi areboleboleinjreqnu. ⁴⁷Nanġi na uŋa qobul nanġi gisaŋnjroqnsibqa nanġo tal ti inġi inġi ti laŋa yainjreqnu. Nanġi qure ambleq dia tigelqnsibqa tamo uŋgasari nanġi na nanġi unjrsib nanġo ñam soqtetnjroq nqajqa deqa pail olekokba yeqnu. Di gisaŋ koba. Deqa mondoŋ tamo nanġo une qa peginjrqqa bati qa Qotei na nanġi gulube tulaŋ kobaquja enjrqas.”

Uŋa qobul bei aqa silali kiñala soqnej di kalil osiq Qotei yekritej

21 Bati bei Yesus a olo atra tal miligiq gilsiqqa ŋam atej ñoro

tamo nanġi bosib silali ato qaji kulumq dia silali ateqnab unjroqnej. ²Onaqa uŋa qobul bei ñoro tulaŋ sai qoġi soqnej qaji a dego bosiqqa silali kiñilala aiyel segi waiyonaqa Yesus na unsiqa aqa anġro nanġi minjrej, ³“Ninġi quiye. E bole merŋgwai. Uŋa qobul endi a ñoro tulaŋ sai qoġi. Aqa meniŋ silali kiñilala aiyel segi naj agi waiyekritqo. Aqa kumbra dena a na ñoro tamo kalil nanġi buŋjrsiqqa silali kobaquja atqo. ⁴Ñoro tamo nanġi silali koba ejunub. Nanġi oto kiñala segi waiyonub. Ariya uŋa qobul endi a silali tulaŋ saibolesai. Aqa meniŋ silali kiñilala aiyel segi naj agi waiyekritqo.”

Bunuqna jEU tamo nanġi na bosib atra tal tulaŋ niñaqyqab

⁵Onaqa Yesus aqa anġro qudei nanġi atra tal di koqyosibqa Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni une. Meniŋ na atra tal walato qaji di tulaŋ boledamu. Qotei atraiyo qaji inġi inġi dego meniŋ ti turtsib atra tal endi walateb.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, ⁶“Atra tal ninġi unonub endi bunuqna jEU tamo nanġi na bosib tulaŋ niñaqyosib aqa meniŋ kalil paraparainjrsibqa taqal breinjrqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segiseqiqab.”

Gulube kobaquja bunuqna brantqas qaji deqa Yesus a anjam marej

⁷Onaqa minjeb, “O Qalie Tamo Koba, bati gembu jEU tamo nanġi bosib atra tal niñaqyqab? Niñaqyqa osibqa kumbra kie namoqna bamqa iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomoqo?’” ⁸Onaqa Yesus na minjrej, “Ninġi geregere ŋam atsib soqniye. Tamo qudei nanġi na ninġi gisaŋgo uge. Bunuqna gisa gisaŋ tamo gargekoba nanġi ijo ñam na boqnsib maroqnuqab, ‘E Kristus.’ Qudei na maroqnuqab, ‘Kristus bqajqa bati agi jojomoqo.’ Degsib gisaŋosib maroqnuqab

ningi nanği daurnjraib. ⁹Bunuqna ningi anjam endegsib quonqab, ‘Sawa bei beiq dia nanği an na qotokobaiyeqñub.’ Ariya ningi anjam di qusib ningi deqa tulañ prugaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa branteme. Ariya kumbra di brantimqa diño bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas.”

¹⁰Yesus a nanği degsi minjrısqıa olo minjrej, “Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qoto tigelonqñibqa segi qoteleñoqñqab. Mandor kokba qudei nanği dego qoto tigelonqñibqa mandor kokba qudei nanği qoto itnjroqñqab. ¹¹Sawa bei beiq dia mimiñ kokba ti ma uge ti mam ti ingi saio bati dego brantelenqas. Lañ goge dia mañwa bei bei brantonqñibqa tamo unğasari nanği unoqñsib ulaugetoqñqab.

¹²“Ariya kumbra kalil di brantosaisoqñibqa namoqna tamo qudei nanği na bosib ningi jeutñoqñsib ugeugeingonqñsib ojelenoqñqab. Ojelenoqñsib Juda gate kokba nanço ulatamuq dia ningi tigeltñoqñibqa nanği na nunço jejamuq di anjam gargəkoba qametñoqñsib ningi tonto talq di breingonqñqab. Ningi ijo ñam ejunub deqa nanği na ningi joqsib Rom nanço mandor kokba ti nanço gate kokba ti nanço ulatamuq dia ningi tigeltñoqñqab. ¹³Bati deqa Qotei na gam waqtetñoqñimqa ningi aqa anjam geregere palontosib minjroqñqab. ¹⁴Deqa ningi na kamba anjam kie minjraqajqa deqa nami are koba qalaib. ¹⁵Di kiyaqa? E segi na nunço medabu singilatetngısiy areqalo engıtqa ningi kamba anjam minjroqñqab. Minjroqñibqa nanği na anjam bei nunço jejamuq di qametngwa yoqñib ugeinjroqñqas.

¹⁶“Bati deqa nunço segi meani nanği ti nunço segi was nanği ti nunço segi leñ nanği ti nunço segi kadoi nanği ti tigelosib ningi ojelenosib jeu tamo nanço bañq di atelenoqñqab. Osib ningi

qudei lunçoqñib moreñoqñqab. ¹⁷Ningi ijo ñam ejunub deqa tamo unğasari kalil nanği ningi qa tulañ ugeonqñsib jeutñoqñqab. ¹⁸Ariya Qotei na ningi geregere taqtatñoqñqas. Deqa ijo anğro bei padalqasai. Ningi kalil bole sqab. Nunço gate bañga bei ugeqasai dego. ¹⁹Deqa ningi ijo ñam singila na ojsib soqñib soqñib Qotei na ningi elenqas. Amqa ningi ħambile gaigai sqab.

Qaja tamo nanği bunuqna Jerusalem qureq niñaqyqab

²⁰“Bunuqna qaja tamo nanği bosib Jerusalem qure agutosib soqñibqa ningi unsibqa endegsib marqab, ‘Bole, Jerusalem qure padalqa bati agi brantqo.’ ²¹Bati deqa tamo unğasari Judia sawaq di unub qaji nanği jaraiosib manaq oqoqujatebe. Tamo nanği Jerusalem qureq di unub qaji nanği dego qure uratosib jaraioujatebe. Tamo nanği wauq di unub qaji ti gamq di laqñub qaji nanği ti olo puluosib qureq baib. Nanği dena torei jaraioujatebe. ²²Qotei a nami marej, ‘Bati deqa e na tamo unğasari nanço une qa peginjrsiy nanği ñumqai.’ Qotei a nami degsi marej. Deqa bati di brantimqa Qotei aqa anjam kalil nami nenğrenyeb qaji di aqa damu brantqas. ²³Bati deqa Qotei aqa minjıñ mandamq aiimqa Juda tamo unğasari nanği gulube tulañ kobaquja oqab. Deqa unça gumañ ti unub qaji nanği jaraiouqñsib gulube koba oqñqab. Unça anğro mom ti unub qaji nanği dego jaraiouqñsib gulube koba oqñqab. ²⁴Jeu tamo nanği bosib Juda tamo unğasari nanği di serie na ñumoqñib moreñoqñqab. Osib nanği ojelenosib joqsib sawa bei beiq dia uratnjroqñqab. Leñ bei bei qaji tamo nanği bosib Jerusalem qure tulañ niñaqyosib taqatesqab. Taqatesoqñibqa bati Qotei

a nami giltej qaji di brantimqa Qotei na nanği olo taqal wainjrqsas.

Tamo Angro a singila ti rianğ ti lağbiq na mandam aiqas

²⁵“Bati deqa seğ ambruqas. Bai dego suwanqasai. Bongar nanği ululoğosib mandamq aielenqab. Yuwal dego korkortosim anjam atoqnimqa tamo uğgasari sawa sawa kalilq di so qaji nanği quoqnb dena nanğo areqalo niñaqyet-njroqnmqa nanği tulağ ulaugetoqnqab. ²⁶Lağ goqe dia inği inği kalil reğğiyelenamqa tamo uğgasari nanği di unsib maroqnqab, ‘Bole, gulube oqa batiqo.’ Nanği degsib maroqnsib ulağetosib ñam eririqnjroqnas. ²⁷Bati deqa e Tamo Angro singila ti rianğ koba ti lağbiq na mandamq aioqnit tamo uğgasari nanği tarosib e nubqab. ²⁸Ariya kumbra kalil di brantqa utru atoqnimqa ninği ulaaib. Ninği tigelosib tarosib ñam atoqniye. Di kiyaya? Qotei a ninği elenqajqa bati ağı jojomqo.”

Ninği qayu qa yawo anjam dena poiğgem

²⁹Yesus a na nanği anjam degsi minjrekritosiqa olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ninği qayu ti ñamtağ kalil ti unjriye. ³⁰Qayu bağga qalsim olo ñalğuyoqnmqa ninği unsib endegsib marqab, ‘Seğ aqa bati jojomqo.’ ³¹Değo kere kumbra kalil e na merğgonum qaji endi brantimqa ninği unsibqa endegsi poiğgem, ‘Bole, Qotei na aqa seğı tamo uğgasari nanği taqatnjrsim nanğo Mandor Koba sqajqa bati ağı jojomqo.’

³²“Ninği quiiye. E bole merğğwai. Tamo uğgasari bini bati endeqa unub qaji nanği kalil moreğosaisoqnbqqa kumbra kalil e na merğgonum qaji endi brantelenqas. ³³Lağ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Ninği ñam atsib soqniye

³⁴Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ninği geregere ñam atsib soqniye. Ninği ya uge uyoqnsib nanarioqnqajqa are prugğoqnaiq. Nuğgo seğı jejamu qa inği inği qa areqalo kobaiyoqnaib. Ninği kumbra uge kalil deqaji yoqnbqqa e urur mandamq aisiy ninği pruqtğgo uge. ³⁵Ağı aliem urur bel qaleqnu dego kere. Bati deqa e bosiy tamo uğgasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanğgoq di brantoqujatqai. ³⁶Deqa ninği bati gaigai ñam atoqnsib Qotei pailyoqnsib soqniye. Qotei pailyoqnsib soqnbqqa Qotei na ninği singila enğoqnmqa kumbra kalil bumbranyelenqab qaji di nuğgoq bqasai. Bati deqa e Tamo Angro nuğgoq botqa ninği ijo ulatamuq dia tigelqab.” Yesus a na aqa angro nanği anjam degsi minjrej.

³⁷Bati gaigai qanam Yesus a atra tal miligiq di sosiqa tamo uğgasari nanği Qotei aqa anjam palontosiğ minjroqnej. Qoloeqnaqa a olo qure uratoqnsiqa mana ñam Oliv dia ñeioqnej. ³⁸Nebeeqnaqa a olo tigeloqnsiqa atra tal miligiq dia Qotei aqa anjam palontoqnej. Deqa tamo uğgasari kalil nanği aqa anjam quqwa maroqnsib nobqolo ambru tigeloqnsibqa atra tal miligiq giloqneb.

Judas a na Yesus osim atra tamo kokba nanğo bağq di atqajqa deqa anjam gereiyeğ

22 Onaqa Juda nanğo yori bati koba jojomeğ. Yori bati di aqa ñam Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel nanği Isip sawaq dia padalqa laqnağba elenosiğ aqaryainjrej. Juda nanği deqa olo are qalqajqa yori bati ağı jojomeğ. ²Deqa bati di atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanği ti Yesus qalsib moiotqajqa gam ñamoqneb. Di kiyaya? Nanği tamo uğgasari nanği ulainjreb deqa.

³Onaqa Satan a Judas aqa miligiq aiej. Judas aqa ñam bei Iskariot. A dego Yesus aqa angoro 12-pela nanngi deqaji bei. ⁴Satan a Judas aqa miligiq aisiq walawalaiyonaqa tigelosiq atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo nanngi ti nanngoq gilsiq minjrej, “E Yesus osiy nungo banq di atitqa ninngi na qalqab.” ⁵Degsi minjrnaqa nanngi tulan areboleboleinjnaqa minjeb, “Ni Yesus osim gago banq di atimqa iga na silali emqom.” ⁶Degsi minjnabqa a nanngo anjam di qusiq minjrej, “Di kere.” Degsi minjrnsiq gilsiq a Yesus osim nango banq di atqajqa deqa gam ñamoqnej. A are qalej, “Yesus a tamo ungasari nanngi uratnjrsim a segi soqnimqa bati deqa e na osiy Juda tamo kokba nanngo banq di atqai.”

Yesus aqa angoro aiyel nanngi yori bati koba aqa ingi ingi gereiyeb

⁷Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantej. Qotei a nami Israel nanngi endegsi minjrej, “Ninngi kaja du du nanngi ñumsib siranmeq dia leñ liyibqa e na unsiy ninngi padaltngwasai.” Qotei a nami Israel nanngi degsi minjrej. Kumbra deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa Juda nanngi mareb, “Yori bati brantqo. Deqa iga kaja du du nanngi ñumsim Qotei atraiyqom.” ⁸Onaqa bati deqa Yesus na aqa angoro aiyel Pita wo Jon wo nanngi minjrej, “Bini yori bati koba. Deqa ninngi aiyel aisib gago ingi ingi gereiyetgibqa iga koba na aisim ingi uyqom.” ⁹Onaqa nanngi aiyel na minjeb, “Ni iga merge. Iga aisim tal qabia ingi ingi gereiyqom?” ¹⁰⁻¹¹Onaqa Yesus na nanngi aiyel qarinnjrnsiq minjrej, “Ninngi aiyel aisib qure ambleq dia tamo bei ya nobu qoboiyosim giloqnim gamq dia gogetqas qaji di miligiq gilsib tal lanja endegsib minjiye, “Tamo Koba a marqo, “Bini yori bati koba. Deqa e ijo angoro

nanngi koba na awoosim ingi uyqajqa warum qabi unu?” ¹²Ninngi degsib minjibqa a na warum kobaquja bei gogeqsi unu di ninngi osorngwas. Warum dia nami jar ti awo jaram ti ateleñeb unu. Ninngi aiyel aisib warum dia gago ingi ingi gereiyelenoiye.” ¹³Onaqa nanngi aiyel aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji degsi brantonab unsibqa ingi ingi kalil warum dia gereiyeleneb.

Yesus aqa angoro nanngi koba na bem ti wain ti uyebe

¹⁴Onaqa ingi uyqa bati brantonaqa Yesus aqa anjam palonto tamo 12-pela nami giltjrej qaji nanngi ti koba na aisib warum di miligiq gilsibqa awoosib ingi uyoqneb. ¹⁵Nanngi ingi uyoqnsibqa Yesus na nanngi endegsi minjrej, “E ninngi koba na awoosim yori bati endeqa ingi uyqajqa tulan areboleboleibqo. Ariya ingi uyo koboamqa e jaqatinj oqai. ¹⁶E ninngi merngwai. E ingi endi olo uyqasai. Degsi gilsiy gilsiy mondonj Qotei a nungo Mandor Koba soqnimqa ingi endi aqa utru e na geregere babtosiyo olo uyqai.”

¹⁷Osiqa a wain osiqa gambanq di bilentosiq Qotei pailyosiq aqa angoro nanngi endegsi minjrej, “Ninngi wain gambanq endi osib uyiye. ¹⁸Ninngi quiye. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy gilsiy mondonj Qotei a nungo Mandor Koba soqnimqa e olo uyqai.” ¹⁹Yesus a na nanngi degsi minjrnsiq olo Qotei pailyosiq bem osiq gingenyosiq nanngi enjrnsiq endegsi minjrej, “Endi ijo jejamu. E na ninngi aqaryaingwajqa deqa ijo jejamu endi ninngi engwai. Deqa ninngi ijo jejamu osib uyiye. Bunuqna ninngi gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniye.” ²⁰Nanngi bem unyabqa Yesus na olo wain gambanq osiq Qotei pailyosiq minjrej, “Wain gambanq endi ijo leñ. Nungo une kobotqajqa deqa ijo leñ aisim Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di singilatqas. ²¹Ariya ninngi uniye. Tamo e osim jeu tamo nanngo banq

di atqas qaji agi iga koba na endego awoosim ingi uyeqnum. ²²E Tamo Anggro. Deqa Qotei na nami merbej, ‘Ni moiqam.’ A degsi merbej deqa e aqa anjam di dauryosiy moiqai. Ariya tamo e osim jeu tamo nanngo banq di atqas qaji a tulan padalougetqas.” ²³Yesus a na aqa anggro nanngi anjam degsi minjrnaq qusi-bqa nanngi segi segi maroqneb, “Anggro yai na kumbra di yqas?”

Yesus aqa anggro nanngi nriņosib anjam na qotoqnsib maroqneb, “Anggro yai a ñam ti tigelqas?”

²⁴Ariya nanngi segi segi nriņosib anjam na qotoqneb. Osib maroqneb, “Gago ambleq endena Yesus aqa anggro yai a ñam ti tigelqas?” ²⁵Onaqa Yesus a nanngo areqalo di qalieosiq minjrej, “Mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji nanngi minjin na tamo ungasari nanngi taqatnjroqnsibqa singila na anjam minjreqnub. Yeqnabqa tamo ungasari nanngi na nanngo ñam soqtoqnsibqa mareqñub, ‘Nanngi iga geregere taqatgoqnsibqa kumbra bole bole yeqñub.’ ²⁶Ariya ninngi kumbra degyaib. Nunngo ambleq di anggro bei a ñam ti tigelqa marsimqa a mati anggro kiñala bulem. Osimqa a ñam ti tigelqas. Nunngo ambleq di anggro bei a tamo kobaquja tigelqa osimqa a mati nunngo kanğal tamo soqñem. Osimqa a tamo kobaqujaqas. ²⁷Ninngi are qaliye. Tamo yai a tamo kobaquja? Tamo awoosiq ingi uyeqñu a kio? Kanğal tamo ingi suweiyosiq anaiyeqñu a kio? Tamo agi awoosiq ingi uyeqñu qaji a tamo kobaquja. Ariya ninngi degyaib. Ninngi ijo kumbra dauryiye. Agi e nunngo ambleq endi sosimqa ninngi kanğalñgeqñum.

²⁸“E gulube gargekoba qoboiyeqnamqa ninngi e uratbosaieqñub. Ninngi gaigai e beterbeqñub. Ninngi keretsib e beterbeqñub. ²⁹Ijo Abu na e Mandor Koba atej deqa e na kamba ninngi man-

dor kokba atelenqai. ³⁰Yimqa ninngi e koba na awoelenosib ingi ti ya ti uyoqñab. Osib ninngi awo jaram kokbaq dia awoosib Israel nanngo moma 12-pela nanngo leñ kalil nanngi taqatnjroqñab.”

Yesus na Pita minnej, “Ni bini gisaņoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’”

³¹Yesus a na aqa anggro nanngi anjam degsi minjrsiq koboonaqa olo Pita minnej, “O Saimon, ni que. Ijo anggro kalil ninngi dego quiyee. Satan a na ninngi uneq wainğwa marqo. Ninngi singila na tigelesosib e daurbqab kio e uratbosib jaraiqab kio di Satan a nunngo areqalo tenemtsim qalieqajqa deqa ninngi uneq wainğwa marqo. Agi tamo nanngi wit ñoqoryoqnsib damu eleñeqñub dego kere. ³²O Pita, e ni qa gaigai endegsim Qotei pailyeqñum, ‘O Abu, ni na Pita aqa areqalo singilatetimqa a e uratbqasai.’ E ni qa degsim pailyeqñum. Bole, ni mati ulonğam. Ariya bunuqna ni olo are bulyosimqa ijoq bqam. Bosim ino was nanngi singilatnjroqñam.”

³³Onaqa Pita na Yesus minnej, “O Tamo Koba, ni na marimqa aqo ombla tonto talq aiqom. Aisim ni marimqa aqo ombla moreñqom.” ³⁴Onaqa Yesus na minnej, “O Pita, ni que. Bini tuwe anjamosaisoqñimqa ni gisaņoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’”

Yesus na aqa anggro nanngi minjrej, “Ninngi silali ti qaquñ ti sebru ti oiye.”

³⁵Osiqa Yesus na aqa anggro nanngi endegsi minjrej, “Nami e na ninngi qaringsosim mernğem, ‘Ninngi gilsib ijo anjam mare mare laqñiye.’ Osim endegsim mernğem, ‘Ninngi silali ti gilaib. Nunngo qaquñ aib. Singa taqal jigaib.’ Degsi mernğonamqa ninngi gileb. Gilsibqa ninngi ingi bei qa truqueb e?” Onaqa nanngi na minjeb, “Sai. Iga ingi bei qa truquosai.” ³⁶Onaqa a na minjrej, “Ariya bini e an-

jam bei olo beltsiy merngwai. Nungo silali bei soqnimqa oiye. Nungo qaquñ bei soqnimqa di dego oiye. Niñgi sebru saiamqa nungo gara jugo bei qarinyib tamo bei na silali engim dena sebru awaiyiye. ³⁷ Niñgi quiye. Qotei aqa anjam bei nami e qa nengrenyeb qaji di aqa damu brantqas. Agi nami e qa anjam endegsib nengrenyeb, ‘Tamo ungasari nanği Kristus unsib marqab, ‘A dego une tamo. Deqa a une tamo nanği koba na gainesqab.’ ’ Degsib e misilinqbab. Yimqa Qotei aqa anjam kalil nami e qa nengrenyeb qaji di aqa damu brantqas.” ³⁸ Onaqa Yesus aqa angro nanği na minjeb, ‘‘O Tamo Koba, ni unime. Iga sebru aiyel ejunum.’’ Onaqa Yesus na minjrej, ‘‘Di kere.’’

Yesus a Oliv manaq oqsıq dia Qotei pailıyej

³⁹ Ariya Yesus aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosıqa Jerusalem qure uratosıq Oliv manaq oqej. Aqa angro nanği dego a dauryosib oqeb. ⁴⁰ Oqsıbqa nañu agu beiq di brantosib Yesus na aqa angro nanği minjrej, ‘‘Niñgi endegsib pailıye, ‘O Abu, gulube bei gagoq di brantosim ıga uneq waigaiq.’’’ ⁴¹ Yesus a degsı minjrısqı nanği uratnrsıq kiñala sasalej. Tamo bei na meniñ waiyim isaq yala gilqas dego kere a sasalosıqa sınga pulutosıq Qotei pailıyej. ⁴² A endegsı pailıyej, ‘‘O Abu, ni na marımqa gulube endi e qa baiq.’’ Degsı pailıyosıqa olo urur are qalsıq endegsı pailıyej, ‘‘Unğum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.’’

⁴³⁻⁴⁴ Yesus a degsı sıngıla na Qotei pailıyosıqa a are tulañ gulube kobaiyej. Onaqa a ñeskobaiyosıqa aqa ñes leñ ti mandamq aıoqnej. Deqa lañ angro bei aısıqa Yesus taqysıqa aqa areqalo olo sıngılatetej. ⁴⁵⁻⁴⁶ Yesus a pailıyosıq koboonıqa a olo tıgelosıqa aqa an-

gro nanço areq aısıq unjrej, nanği are gulube na ñereñesoqneb. Deqa minjrej, ‘‘Niñgi kiyaqa ñereñejunub? Niñgi tıgelosib Qotei pailıye. Yim gulube bei nunçoq di brantosim niñgi uneq waıngo uge.’’

Judas na Yesus osıq jıe tamo nanço bañq di atej

⁴⁷ Ariya Yesus aqa angro 12-pela nanği deqaji bei agi Judas a na qaja tamo gargəkoba nanği joqsıqa Yesus aqa areq di branteb. Brantonabqa Judas a Yesus aqa areq bosıq kundoqyej. ⁴⁸ Kundoqyonaqa minjej, ‘‘O Judas, ni bosim e Tamo Angro e kundoqbonum e? Yim qaja tamo nanği e qa qaliesıb ojqaıqa deqa.’’

⁴⁹ Onaqa qaja tamo nanği brantosıb bañ waiysıb Yesus ojqa laqnabqa aqa angro nanği di unsıbqa Yesus minjeb, ‘‘O Tamo Koba, ni na marımqa ıga gago sebru osım tamo nanği di ñumnam morenqab.’’ ⁵⁰ Degsı minjsıbqa aqa angro bei na aqa sebru osıqa atra tamo gate aqa kañgal tamo bei gateq di qalqajqa waiyej grotosıqa dabkala wo segi gentetej. ⁵¹ Onaqa Yesus na aqa angro nanği minjrej, ‘‘Kumbra degyaıb. Uratiye.’’ Degsı minjrısqı tamo di aqa dabkala ojnaqa olo bolelej.

⁵² Osıqa atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo nanği ti Juda tamo bole bole ti nanği minjrej, ‘‘E leñ ojo tamo deqa kio niñgi sebru ti torom ti elenısib e ojqa bonub e? ⁵³ E nami koba atra tal milıgıq dia niñgi koba na sosım anjam merngoqnem bati deqa niñgi yala bañ waiysıb e ojosai. Ariya bini nunço bati brantqo. Endego ambru aqa sıngıla agi brantqo.’’

Pita a marej, ‘‘E Yesus qaliesai.’’

⁵⁴⁻⁵⁵ Yesus a na nanği degsı minjrnaqa nanği a ojsıb walwelosıb atra tamo gate aqa talq osi gıleb. Nanği Yesus osi gıleqnabqa Pita a kiñala isa isaq na nanği daurnjrısqı gılej. Gılsıqa atra

tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiqa nanği koqnroqnej. Nanği Yesus kieryib unqajqa deqa qaja tamo qudei nanği tal meq di nřam tunğuyosib awesonabqa bosiq nanği koba na nřam yoroqnej. ⁵⁶Pita a nřamyuo areq di aweson-aqa kangal uņa bei na unsiqa koqyosiq qaja tamo nanği minjrej, “Tamo endi Yesus ombla soqneb.” ⁵⁷Onaqa Pita a saidosiq minjrej, “Uņa, e tamo di qaliesai.” ⁵⁸Sokińalaynaq tamo bei na olo Pita unej. Unsiqa minjrej, “Ni dego Yesus aqa anğro bei.” Onaqa Pita na minjrej, “E aqa anğro sai.” ⁵⁹Olo kińala soboleiyonaq tamo bei na Pita koqyosiq tamo nanği dia soqneb qaji sińgila na minjrej, “Tamo endi a dego Galili qaji tamo. Deqa e qalieonum, a Yesus dauryoqnej qaji.” ⁶⁰Onaqa Pita na minjrej, “Ni anjam maronum di e poibosai bolesai.” Degsi minjnaqa tuwe anjamej. ⁶¹⁻⁶²Tuwe anjamaonaqa Tamo Koba Yesus a bulosiq Pita koqyonaqa anjam nami Yesus na minjrej qaji, “Bini tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisańoqalubtsim marqam, ‘E Yesus qaliesai,’” anjam deqa olo are qalsiq poiyonaqa tal qalaq gilsiq tulań akamugetej.

Nanği na Yesus misilińyoqnsib bań na qaloqneb

⁶³Ariya tamo Yesus ojev qaji nanği a osi gilsibqa atra tamo gate aqa tal miligiq dia a misilińyoqnsibqa bań na qaloqneb. ⁶⁴Bań na qaloqnsibqa aqa nřamdau gara na qosetosib minjoqneb, “Ni Kristus amqa ni ubtsim mare, yai na ni lumqo?” ⁶⁵Degsib minjoqnsib olo misiliń anjam gargekoba minjoqneb.

Juda tamo kokba nanği koroonaqqa qaja tamo nanği na Yesus osi bosib nanğo ulatamuq di tigelteb

⁶⁶Onaqa nobqolo malu qameqnaq Juda gate kokba ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanği ti bosib koroona-

abqa qaja tamo nanği na Yesus osi bosib nanğo ulatamuq dia tigeltonabqa Juda tamo kokba nanği na nenemyeb, ⁶⁷“Ni Kristus amqa geregere merge.” Onaqa a na minjrej, “E Kristus degsi merńğwai di nińgi ijo anjam di quetbqasai. ⁶⁸E anjam bei nenemńğwai di nińgi ijo anjam di dego quetbqasai. ⁶⁹Deqa e nińgi endegsi merńğwai. Bunuqna e Tamo Anğro lań qureq oqsiy Qotei sińgila koba ti unu qaji aqa bań woq dia gaigai awesqai.”

⁷⁰Yesus a nanği degsi minjnaqa nanği na nenemyeb, “Deqa ni Qotei aqa Ijri e?” Onaqa a na kamba minjrej, “Od. Agi nińgi na maronub di kere.” ⁷¹Onaqa nanği Yesus aqa anjam di qusib tulań minjriń oqetnřnaqa segi segi maroqneb, “Aqa une agi a segi babtqo iga quonum. Deqa kiyayaqa tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas?”

Juda tamo kokba nanği na Yesus osi gilsib Pailat aqa ulatamuq di tigelteb

23 Juda tamo kokba nanği degsib marsibqa tigelosib Yesus osi gilsib Rom nanğo tamo koba Pailat aqa ulatamuq dia tigelteb. ²Tigeltosib Pailat minjeb, “Iga Yesus uneqnum, a na Juda tamo unğasari nanği kumbra uge uge yqajqa deqa areqalo tigelteńjreqnu. A na nanği mandor koba Sisar takis yqajqa saidnřoqnsiq minjreqnu, ‘E segi nuńgo Mandor Koba. E segi Kristus.’” Nanği degsib gisańosib Yesus aqa jejamuq di anjam qameteb. ³Onaqa Pailat a nanğo anjam di qusiq Yesus nenemyej, “Ni Juda nanğo Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na minjrej, “Od. Anjam agi ni na maronum di kere.” ⁴Onaqa Pailat na atra tamo kokba ti tamo unğasari kalil nanği ti minjrej, “E segi are qalonum, Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji.” ⁵Degsi minjnaqa nanği na kamba minjeb, “Yesus a na tamo unğasari nanği kumbra uge uge yqajqa deqa areqalo tigelteńjreqnu. Agi

a Galili sawaq dia aqa wau utru atsiqa dena Judia sawaq gilsiq qure qure kalilq dia walweloqnsiqa tamo ungasari nanġi kumbra uge uge yqajqa deqa areqalo tigeltetnġreqnu. Dena bosiq gago qure endia dego kumbra degyeqnu.”

Pailat na Yesus qarinyonaqa Herot aqaq gilej

⁶Onaqa Pailat a nanġo anjam di qusiqa nenemnjrej, “Yesus a Galili qaji tamo e?”⁷ Degsi nenemnjrnaqa nanġi na minjeb, “Od, a Galili qaji tamo.” Onaqa Pailat a nanġo anjam di qusiqa minjrej, “Herot a Galili sawa taqatejunu. Bini a Jerusalem endi unu. Deqa e Yesus Herot aqaq qarinyitqa a kamba Yesus aqa anjam quqwas.” Degsi minjrnsiqa Yesus qarinyonaqa Herot aqaq gilej.

⁸Herot a nami anjam endegsi quoqnej, “Yesus a maŋwa gargekoba babteqnu.” Deqa a Yesus itqajqa are qaloqnej. Yesus a bosim Herot aqa ulatamuq dia maŋwa bei yim unqajqa deqa are qaloqnej. Deqa Pailat na Yesus qarinyonaqa Herot aqaq gilnaqa Yesus aqa ulatamuq unsiqa tulaŋ areboleboleiyej. ⁹Onaqa Herot na Yesus anjam gargekoba nenemyoqnej. Nenemyeqnaqa Yesus a kamba anjam bei marosai. A torei kiriesoqnej. ¹⁰Deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo nanġi ti bosib Herot aqa ulatamuq dia tigelosib gisaŋosib Yesus aqa jejamuq di anjam gargekoba qameleŋoqneb. ¹¹Onaqa Herot a nanġo anjam di qusiqa aqa qaja tamo qudei nanġi minjrnaqa bosib Yesus tulaŋ ugeugeiyosib misilinyoqneb. Yesus a segi Mandor Koba degsi maroqnej deqa nanġi gara jugo olekoba mandor kokba nanġi gaigai jigeqnuq deqaji bei osib jigetosib qarinyonab olo Pailat aqaq aiej. ¹²Bati deqa Herot wo Pailat wo nanġi jeu turyeb. Nami nanġi ombra jeu soqneb.

Pailat a Yesus ŋamburbasq di qamqajqa marej

¹³⁻¹⁴Onaqa Pailat na atra tamo kokba ti Juda gate kokba ti tamo ungasari kalil nanġi ti metnjrnaqa aqa areq bosib keroonabqa endegsi minjrej, “Niŋgi Yesus osib ijo areq di tigeltosib merbonub, ‘Tamo endena tamo ungasari nanġi kumbra uge uge yqajqa deqa areqalo tigeltetnġreqnu.’ Ariya niŋgi quiye. Yesus a segi ijo areq di tigelesonaqa aqa kumbra deqa e na geregere nenemyonumqa niŋgi quonub. Ariya anjam kalil niŋgi aqa jejamuq di qameqnuq qaji di e quonum ugeibqo. E aqa jejamuq di une bei itosai. ¹⁵Herot a dego Yesus aqa jejamuq di une bei itosai. Deqa a na Yesus olo qarinyoqqa ijoq bqo. Deqa niŋgi quiye. Niŋgi Yesus aqa une kobaquja bei babtosai. Deqa e na Yesus laŋa moiotqa keresai. ¹⁶⁻¹⁷Deqa e na ijo qaja tamo qudei nanġi minjrit nanġi bu toqoŋ na Yesus kumbainyosib a uratib olo gilqas.”

¹⁸Onaqa tamo ungasari kalil nanġi Pailat aqa anjam di qusibqa nanġi tulaŋ koba murqumyosib minjeb, “Ni Yesus urataim. Ni a moiotime. Osim Barabas oqeq atsim iga ege.” ¹⁹Barabas a nami tamo qudei nanġi joqsiqa Rom nanġi ti qotsib tamo qudei ŋumnab moreŋeb. Deqa nanġi Barabas osib tonto talq di waiyeb. ²⁰Ariya Pailat a Yesus uratim oqedqajqa areqalo soqnej. Deqa a na tamo ungasari nanġi olo nenemnjrej, “Niŋgi maribqa e Yesus uratit gilqas.” ²¹Onaqa nanġi olo tulaŋ koba murqumyosib wainyosib minjoqneb, “Ni Yesus urataim. Ni ŋamburbasq di qame! Ni ŋamburbasq di qame!” ²²Onaqa olo minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqa? A une kie yqo deqa a ŋamburbasq di qamqai? Niŋgi Yesus aqa une kobaquja bei babtosai. Deqa e Yesus laŋa moiotqa keresai. Deqa e na ijo qaja tamo nanġi minjrit nanġi bu toqoŋ na Yesus kum-

baiņyosib a uratib olo gilqas.”²³⁻²⁴ On-aqa tamo uņgasari naņgi olo tulaņ koba murqumyoqnsib siņgila na Pailat saidyoqnsibqa waiņyosib minjoqneb, “Ni Yesus ņamburbasq di qame!” Degsib siņgila na Pailat minjoqnsib naņgo anjam dena Pailat aqa anjam qalotoqneb. Deqa Pailat a naņgo anjam di dauryosiqa minjrej, “Di kere. Uņgum. E na ijo qaja tamo naņgi minjrit Yesus osi gilsib ņamburbasq di qamib moiqas.”²⁵ Degsi minjrsiqa Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa naņgi enjrej. Enjrsiqa tamo uņgasari naņgo areqalo dauryosiqa olo Yesus osiqa qaja tamo naņgo baņq di atnaqa naņgi na osib aqa qawarq di aqa segi ņamburbas atetosib a osi gileb.

Naņgi na Yesus osib ņamburbasq di qameb

²⁶ A osi giloqnsibqa gamq dia tamo bei walwelosiq Jerusalem qureq aieq-naqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ņamburbas yayiosib tamo di yon-abqa a kamba qoboiyosiqa Yesus gam na dauryosiq giloqnej. Tamo di aqa ņam Saimon. A Sairini qure qaji.

²⁷ Tamo uņgasari tulaņ gargekoba naņgi Yesus gam na dauryosib giloqneb. Giloqnsibqa naņgo ambleq dia uņa qudei naņgi are tulaņ ugeinjnaqa Yesus qa akamoqnsib lou ti giloqneb.²⁸ Gileqnaqqa Yesus a qusiqa bulosiqa naņgi minjrej, “O Jerusalem uņgasari, niņgi e qa akamaib. Niņgi nungo aņgro naņgi qa ti niņgi segi qa ti are qalsib akamoie.”²⁹ Niņgi quie. Bati bei brantimqa tamo naņgi endegsib marqab, ‘Uņa naņgo miligi ugeej qaji naņgi areboleboleinjreme. Uņa nami aņgrotosaioqneb qaji naņgi areboleboleinjreme. Uņa aņgro muņgum anainjrosaięqneb qaji naņgi dego areboleboleinjreme.’ Naņgi degsib marqab.³⁰ Bati deqa naņgi na mana endegsib minjraqab, ‘Niņgi bosib iga kabutgosib ulitgiye.’³¹ Bini naņgi

ņam gesgi kumbra degyeqneb. Ariya naņgi ņam moio kumbra kieryqab?”

³² Ariya qaja tamo naņgi na Yesus osi giloqnsibqa bajiņ tamo aiel naņgi dego ņamburbasq di ņumib moreņqajqa deqa koba na joqsib giloqneb.³³ Naņgi gilsib sawa agu kiņala bei aqa ņam Tamo Gate Tanu di brantosib dia Yesus ņamburbasq di gaintsib qameb. Qamsib bajiņ tamo aiel naņgi dego ņamburbasq di gaintjrsib ņumeb. Bei Yesus aqa baņ woq di qameb. Bei Yesus aqa baņ qonaņq di qameb.³⁴ Yesus a ņamburbasq goqe di sosiqa a endegsi Qotei pailyej, “O Abu, ni na naņgo une di kobotime. Naņgi une yonub di naņgi qaliesai.” Ariya qaja tamo naņgi Yesus aqa gara eleņqa marsib gilteleņeb. Osib meniņ silali alaņeb. Tamo yai aqa meniņ na buņjraqas a na gara oqas. Degsib marsib meniņ silali alaņosib gara eleņeb.

³⁵ Ariya tamo uņgasari kalil naņgi tigelesosib Yesus koqyeqnaqqa Juda gate kokba naņgi na Yesus misilijyosib maroqneb, “A na tamo uņgasari naņgi aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. A segi Kristus boleamqa a na aqa segi jejamu aqaryaiyosim ņamburbas uratosim mandamq aiem.”³⁶⁻³⁷ Qaja tamo naņgi dego Yesus degsib misilijyeb. Osib aqa areq gilsib wain isa koba anaiyosib misilijyosib minjeb, “Ni Juda naņgo Mandor Koba boleamqa ni na ino segi jejamu aqaryaiyosim ņamburbas urat.”³⁸ Onaqa qaja tamo naņgi ņam sarqei bei osib quraq di anjam endegsib neņgrenyeb, “Tamo endi a Juda naņgo Mandor Koba.” Degsib neņgrenyosib ņam sarqei di osib Yesus aqa ņamburbas mutu goqeq di qameb.

³⁹ Onaqa bajiņ tamo bei ņamburbasq di gainteb qaji a na Yesus misilijyosiqa minjeļ, “Ni Kristus boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim aqo aiel dego aqaryaige.”⁴⁰ Onaqa bajiņ tamo

bei na aqa anjam di qusiqa olo n̄ir-
iṅtosiq minjej, “Ni dego gulube qujai
endi onum. Deqa ni kiyaya Qotei ulaiyo-
sai? ⁴¹Aqo aiyel une tamo. Deqa iga
kere moreṅqom. Ariya Yesus aqa jeja-
muq di une bei saiqoji.” ⁴²A degsi mar-
siqa Yesus minjej, “O Yesus, mondoṅ ni
olo bosim Mandor Koba sosimqa ni e qa
are qalsim e ame.” ⁴³Onaqa Yesus na
minjej, “Ni que. Bini qujai ni e ombla laṅ
qureq di sqom.”

Yesus a moiej

⁴⁴⁻⁴⁵Onaqa qanam jige seṅ bati 12
onaqa sawa kalil tulaṅ ambruosi sonaq
sonaq gilsiq seṅ bati 3 onaq bilaqtej. Bati
qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq
di gainesoqnej qaji a goge na bran̄osiq
aisiq poaiyelej.

⁴⁶Onaqa Yesus a tulaṅ koba leleṅosiq
marej, “O Abu, e na ijo qunuṅ osim ino
baṅq di atonum.” Degsi marsiqa mondor
titosiq moiej.

⁴⁷Onaqa qaja tamo naṅgo gate koba a
Yesus degsi mondor titosiq moiej di un-
siqa a Qotei aqa ñam soqtosiq marej,
“Bole, Yesus aqa jejamuq di une bei
saiqoji.”

⁴⁸Onaqa tamo uṅgasari kalil Yesus
unqa beleṅeb qaji naṅgi dego Yesus
degsi moiej di unsibqa a qa tulaṅ are
ugeinr̄naqa are soqonyeb. Osib jaraiosib
naṅgo segi segi talq gileleṅeb.

⁴⁹Onaqa tamo qudei nami Yesus dau-
ryosib laqneb qaji naṅgi ti uṅgasari
qudei nami Yesus dauryosib Galili sawa
uratosib Jerusalem beleṅeb qaji naṅgi
ti isaq di tigelesosibqa Yesus a ṅambur-
basq di gainosiq moinaq koqyoqneb.

Josep na Yesus aqa jejamu osiq sub bei nami meniṅ miligiq di gereiyeb qaji dia atej

⁵⁰Tamo bei aqa ñam Josep a dego
tigelosiq Yesus a ṅamburbasq di
gainosiq moinaq unej. Josep a Juda

naṅgo gate bei. A Arimatea qure
qaji. Arimatea qure a Judia sawaq
di unu. Josep a tamo bolequja. Aqa
kumbra tulaṅ boledamu. ⁵¹Juda gate
kokba naṅgi Yesus qalib moiqaqqa
maroqneb bati deqa Josep a naṅgi
koba na marosaioqneb. A uratoqnej. A
endegsi are qaloqnej, “Mondoṅ Qotei
a bosim gago Mandor Koba sosim iga
taqatgwas.” A degsi are qaloqnsiq bati
di brantqajqa deqa tariṅoqnsiq soqnej.
⁵²Ariya Josep a Pailat aqa areq bosiq
nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa
jejamu osiy subq atqa kere e?” ⁵³Degsi
nenemyonaqa Pailat na odyonaqa gilsiq
Yesus aqa jejamu ṅamburbasq dena
osiq gara qat na dalaosiq osi gilsiq sub
bei nami meniṅ miligiq di gereiyeb qaji
dia atej. Sub di bunuj. Tamo bei nami
sub dia atosaisoqneb. ⁵⁴Bati di Juda
naṅgo yori bati brantqa laqnej deqa
yori bati aqa iṅgi iṅgi kalil gereiyosib
atnab soqnej.

⁵⁵Ariya bati di uṅgasari qudei nami
Yesus dauryosib Galili sawaq dena
beleṅeb qaji naṅgi Josep koba na subq
gileb. Gilsib Josep na Yesus atej qaji
sub di uneb. ⁵⁶Unsib olo puluosib naṅgo
talq aisib ṅam so aqa ya quleq tu-
laṅ boledamu di gereiyosib atnab soqnej.
ṅam so aqa ya di Yesus aqa jejamuq
di liyqajqa marsib deqa gereiyeb. On-
aqa yori bati brantonaqa naṅgi Qotei
aqa dal anjam dauryosib wau getentosib
aqaratosib soqneb.

Yesus a olo subq na tigelej

24 Ariya yori bati koboonaqa
nebeonaq nobqolo ambru
uṅgasari naṅgi di olo tigelosib ṅam so
aqa ya quleq boledamu nami gereiyeb
qaji di osib Yesus aqa jejamuq di
liyqajqa deqa subq gileb. ²Naṅgi gilsib
ṅam ateb meniṅ kobaquja sub me
getenteb qaji di waqosiq taqalq di sonaq
uneb. ³Unsib sub meq aisib Tamo Koba

Yesus aqa jejamu unqajqa marsib n̄am ateb nan̄gi aqa jejamu unosai. ⁴⁻⁵Deqa nan̄gi are tulañ kobainjrej. Onaqa tamo aiyel brantosib un̄gasari nan̄go areq di tigelesonab un̄jrsib tulañ ulaugetosib turuosib mandamq di n̄am queb. Tamo aiyel di nan̄go gara tulañ minjalo. Onaqa tamo aiyel nan̄gi na minjreb, “Niñgi kiyaaqa tamo moreño qaji nan̄go sawaq endia tamo n̄ambile unu qaji a qa n̄ameqñub?” ⁶Yesus a endi sosai. A olo subq na tigelqo. A nami niñgi koba na Galili sawaq di sosibqa bati deqa a niñgi endegsi merñgej, ‘E subq na olo tigelqai.’ Niñgi aqa anjam deqa olo are qaliye. ⁷Agi a na niñgi endegsi merñgej, ‘E Tamo An̄gro ojsibqa une tamo nan̄go ban̄q di atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.’ A niñgi degsi merñgej. Niñgi aqa anjam deqa olo are qaliye.”

⁸⁻⁹Onaqa un̄gasari nan̄gi di Yesus aqa anjam deqa olo are qalsibqa subq dena olo puluosib aisib anjam kalil lañ an̄gro na minjreb qaji di Yesus aqa an̄gro 11-pela nan̄gi ti tamo qudei ti olo sainjreb. ¹⁰Un̄a bei aqa n̄am Maria. A Makdala qure qaji. Bei Joana. Bei Maria. A Jems aqa aniqali. Ariya un̄gasari qudei nan̄gi dego lañ an̄gro nan̄go anjam di qusib aisib Yesus aqa an̄gro 11-pela nan̄gi sainjreb. ¹¹Sainjrnab qunab ugeinjrnab mareb, “Un̄gasari nan̄go anjam di laña sa anjam.” ¹²Onaqa Pita a tigelosiq urur ti gilsiq sub miligiq di tirosiq n̄am atej gara Yesus dalaeb qaji di segi sonaq unej. Unsiqa olo puluosiq aqa talq aisiq are koba qaloqnsiq maroqnej, “Yesus aqa jejamu qabi unu?”

Tamo aiyel nan̄gi Emeus gamq dia Yesus iteb

¹³Ariya bati deqa Yesus aqa an̄gro bei wo bei wo nan̄gi Jerusalem qure uratosib qure bei aqa n̄am Emeus deq gileb. Jerusalem dena tigelosib qure deq

gilqajqa kiñala isaq. 11-pela kilomita dego. ¹⁴Nan̄gi aiyel giloqnsibqa kumbra kalil jeu tamo nan̄gi na Yesus yoqñeb qaji deqa saoqnsib giloqñeb. ¹⁵Saoqnsib gileqñabqa Yesus a segi nan̄goq di brantosiqa nan̄gi koba na walwelosib giloqñeb. ¹⁶Nan̄gi Yesus uneb nan̄gi a qa poinjrosai.

¹⁷Deqa a nan̄gi aiyel endegsi nenemnjrej, “Niñgi anjam kie maroqnsib gileqñub?” Degsi nenemnjrnaqa nan̄gi tigeleb. Yesus a moiej deqa nan̄gi aiyel ulatamu ugeinjrej. ¹⁸Onaqa bei aqa n̄am Kliopas a na kamba Yesus minje, “Tamo gargekoba nan̄gi Jerusalem qureq endi unub. Ariya ni segi qujai kio kumbra di brantej ni qaliesai?” ¹⁹Onaqa Yesus na kamba nenemnjrej, “Kumbra kie brantej?”

Onaqa nan̄gi aiyel na minjeb, “Yesus Nasaret qaji a n̄amburbasq di qalñab moiej. Iga kumbra deqa mareqñum. Yesus a Qotei aqa medabu o qaji tamo bei. A Qotei aqa siñgila ti sosiq deqa a Qotei aqa mañwa gargekoba yeqnaqa tamo un̄gasari nan̄gi unoqñeb. A Qotei aqa siñgila ti sosiq deqa anjam bolequja mareqnaqa tamo un̄gasari nan̄gi quoqñeb. ²⁰Ariya a kumbra degyeqnaqa atra tamo kokba ti gago gate kokba nan̄gi ti a ojsib Rom nan̄go tamo kokba nan̄go ban̄q di ateb. Atnabqa nan̄gi na a osib tigelosib minjeb, ‘Ni une tamo. Deqa ni moiqam.’ Degsi minjsib a osib n̄amburbasq di qalñab moiej. ²¹Nami iga endegsi are qaloqñem, ‘Yesus a na qujai iga Israel tamo un̄gasari aqaryaigosim gago jeu tamo nan̄go ban̄q dena iga elenqas.’

“Anjam bei dego unu. Jeu tamo nan̄gi na Yesus qalñab moinaqa bati qalub gilsiq agi bini brantqo. ²²⁻²³Yqoqa nobqolo amburu gago un̄gasari qudei nan̄gi subq gilsib Yesus aqa jejamu unqajqa marsib n̄am atonub nan̄gi aqa jejamu unosai. Dena puluosib bosib iga

mergonub, 'Iga subq dia laŋ aŋgro aiyel unjronumqa naŋgi na mergonub, "Yesus a subq na tigelqo. Deqa a ɲambile unu." ' Uŋgasari naŋgi iga degsi mergonubqa iga tulaŋ prugugetonum. ²⁴ Gago was qudei naŋgi dego subq gilsib kumbra kalil uŋgasari naŋgi na unsib saigonub qaji di unonub. Unsib Yesus aqa jejamu unqajqa marsib ɲam atonub naŋgi dego aqa jejamu unosai."

²⁵ Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Nuŋgo areqalo tulaŋ truquingwo. Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam nami maroqneb qaji di niŋgi poiŋgosai. ²⁶ Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami anjam endegsib maroqneb, 'Kristus agi Qotei na giltej qaji a jaqatiŋ koba osim moiqas. Osim a laŋ qureq oqimqa Qotei na ɲam kobaquja yqas.' Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami anjam degsib maroqneb. Naŋgo anjam di niŋgi qaliesai kio?" ²⁷ Yesus a naŋgi degsi minjrnsiqa a segi qa anjam kalil nami neŋgreɲyelenɛb qaji di sainjrnsiqa Moses aqaq dena utru atsiq gilsiq Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam kalil nami a qa neŋgreɲyelenɛb qaji di geregere plaltosiq minjroqnej.

²⁸⁻²⁹ Ariya naŋgi qalub koba na walwelosib qure naŋgi gilqa mareb qaji di jojomyoqnsib Yesus a naŋgi uratnrjsim gam bei dauryqa laqnaqa naŋgi aiyel na saidyosib minjeb, "Ni iga uratgaim. Qoloqas. Deqa ni iga koba na sqom." Degsi minjnabqa a naŋgi aiyel daurnjrnsiqa naŋgo talq aisib koba na soqneb. ³⁰ Sosib awoosib iŋgi uyoqnsib Yesus a bem osiq Qotei pailiyosiqqa bem giŋgenyosiqqa naŋgi aiyel anainjrej. ³¹ Anainjrnaqa bati deqa naŋgi Yesus qa poinjrnaqa mareb, "Bole, tamo endi Yesus." Degsi marnabqa Yesus a naŋgo ambleq na loumosiq ulaŋej. ³² Ulaŋonaq naŋgi mareb, "Bole, aqo aiyel gamq di walwelosib gileqnamqa Yesus a Qotei aqa anjam nami neŋgreɲyeb qaji di aqa

utru geregere plaltosiq mergeqnaqa iga qusim tulaŋ arearetgoqnaŋ."

³³ Naŋgi aiyel degsi marsib bati qujai deqa olo puluosib Jerusalem aisib Yesus aqa aŋgro 11-pela naŋgi tamo qudei ti koroesonab itnjreb. ³⁴ Itnjrnab minjreb, "Bole, Tamo Koba Yesus a subq na tigelqo. Agi a subq na tigelosiq Saimon aqaq di brantqoqa Saimon a bole unqo." ³⁵ Degsi minjrnbqqa naŋgi aiyel kamba gamq dia anjam kalil Yesus na minjrej qaji deqa ti a na bem giŋgenyosiq anainjrnaqa naŋgi aiyel a qa poinjrej deqa ti naŋgi sainjreb.

Yesus aqa aŋgro naŋgi na a uneb

³⁶ Degsi sainjreŋqabqa Yesus a segi naŋgo ambleq di brantosiqa minjrej, "Niŋgi are lawo na soqniye." ³⁷ Degsi minjrnaqa naŋgi kalil ulaosib tulaŋ prugelenosib are qaleb, "Iga buga bei unonum kio?" ³⁸ Degsi are qalnabqa Yesus na minjrej, "Niŋgi kiyaya e buga qa marsib ulaosib prugonub?" ³⁹ Endi e di. Niŋgi ijo baŋ bile unsib ijo singa unsib baŋ waiysib ijo jejamu ojsib poiŋgwas, e damu ti tanu ti. Ariya buga a damu ti tanu ti saiqoji." ⁴⁰⁻⁴¹ Yesus a na naŋgi degsi minjrnsiqa aqa baŋ ti singa ti naŋgi osornjrnaqa naŋgi unsib tulaŋ areboleboleinjrej. Onaqa naŋgi olo areqalo aiyelteb. Tamo endi Yesus bole kio Yesus bolesai kio degsib are qaloqneb. Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi iŋgi bei unu e?" ⁴²⁻⁴³ Onaqa naŋgi qe bei koiteb qaji di gentosib mutu bei Yesus yonab osiq naŋgo ɲamgalaq di uyej.

⁴⁴ Uysiqqa minjrej, "Nami e niŋgi koba na sosimqa bati deqa e niŋgi endegsim merngem, 'Dal anjam kalil Moses na nami e qa neŋgreɲyeb qaji di aqa damu brantqas. Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami e qa neŋgreɲyelenɛb qaji di aqa damu dego brantqas. Anjam kalil louqa buk miligiq di nami e qa neŋgreɲyeb qaji di dego

aqa damu brantqas.’ E nami ningi degsi merngem.”⁴⁵ Yesus a na nanği degsi minjrısqı aqa anjam dena nanğo areqalo waqtetnrnaqa nanği Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji di aqa utru geregere poinjrej.⁴⁶ Onaqa Yesus na olo minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Kristus a jaqatınj koba osim moiqas. Moısım bati qalub koboamqa a olo subq na tıgelqas.’ Nami e qa anjam degsib nengrenyeb unu.”⁴⁷⁻⁴⁸ Deqa ningi gılsıb e qa mare mare laqnsıbqa sawa sawa kalılq dia tamo unğasarı nanği anjam endegsıb minjroqniye, ‘Nıngi are bulıyie. Yıbqa Qotei a Yesus aqa ñam na nunğo une kalıl kobotetıngwas.’ Nıngi tamo unğasarı nanği anjam degsıb minjroqnsıb kumbra kalıl e nami nunğo ñamdamuq di yoqnem qaji deqa nanği sainjroqniye. Nıngi Jerusalem dia wau utru atsıb dena walwelosıb sawa sawa kalılq dia ijo

anjam minjre minjre laqniye.⁴⁹ Nıngi quiye. Mondor Bole ijo Abu na nami nunğoq qarınıyqa marej qaji di e na qarınıyt nunğoq bıqas. Deqa ningi qure endia tarınoqniye. Tarınosı soqnbıba lağ goge dena sıngıla nunğoq bamqa ningi sıngıla osıb sawa sawa kalılq dia ijo anjam minjre minjre laqniye.”

Qotei na Yesus osıq lağ qureq oqej

⁵⁰ Yesus a na aqa anğro nanği anjam degsı minjrısqı nanği joqsıqa Jerusalem qure uratosıq Betanı qureq gılej. Gılsıq dia aqa bağ soqtosıqa aqa anğro nanği qa pılyej.⁵¹ Pılyeqnaqa Qotei na a metonaq nanği uratnrısqı lağ qureq oqej.⁵² A lağ qureq oqeqnaqa aqa anğro nanği sıngı pulutosıbqa a qa louosıb tulağ areboleboleınjrej. Onaqa nanği olo puluosıb Jerusalem qureq aieb.⁵³ Aısıb dia bati gaıgai atra tal mıligıq gıloqnsıbqa Qotei aqa ñam soqtoqneb.

JON

Anjam a ɳambile unu. A tamo yusiqa gago ambleq di soqnej

1 Tulaɳ nami iɳgi iɳgi kalil brantosaɳaqa Anjam soqnej. Anjam a Qotei ombla soqneb. Anjam a segi Qotei. ²Tulaɳ nami Anjam a Qotei ombla soqneb. ³Aqa baɳ na Qotei na iɳgi iɳgi kalil gereiyej. Iɳgi bei gam bei na brantosaɳ. Iɳgi iɳgi kalil branteleɳeb qaji di Anjam a segi na marnaq branteb. ⁴Anjam a segi ɳambile qa utru. ɳambile di puloɳ bul. Deqa ɳambile dena tamo uɳgasari naɳgi suwantɳjreɳnu. ⁵Puloɳ di ambruq di suwaɳejunu. Ambru na puloɳ di mosotosaieɳnu.

⁶Tamo bei brantej aqa ɳam Jon. Qotei na a qariɳyonaq bej. ⁷A anjam palontqa bej. A puloɳ qa anjam palontoqnej. Tamo uɳgasari kalil naɳgi aqa anjam qusib puloɳ qa naɳgo areqalo siɳgilatqajqa deqa palontoqnej. ⁸Jon a puloɳ sai. A puloɳ qa anjam palontqa bej. ⁹Puloɳ di puloɳ bole. A mandamq aisiqa tamo uɳgasari kalil naɳgi suwantɳjreɳnu.

¹⁰Ariya Anjam a mandamq di soqnej. Aqa baɳ na Qotei na mandam atej. Ariya tamo uɳgasari mandamq di soqneb qaji naɳgi a qa poinjrosai. ¹¹A aqa segi qure utruq ainaqa aqa leɳ naɳgi a areiyosai. ¹²Ariya tamo uɳgasari qudei naɳgi a areiyeb. Tamo uɳgasari naɳgi di aqa ɳam qa naɳgo areqalo siɳgilateb qaji. Onaqa a na naɳgi giltɳjrej. Yim naɳgi Qotei aqa aɳgro sqajqa deqa. ¹³Naɳgo meani na ɳambabɳjro qaji dena naɳgi Qotei aqa aɳgro brantosaɳ. Naɳgo segi areqalo na naɳgi Qotei aqa aɳgro brantosaɳ. Tamo bei aqa areqalo na dego naɳgi Qotei aqa aɳgro brantosaɳ. Qotei a segi na marej deqa naɳgi aqa aɳgro tiɳtiɳ branteb.

¹⁴Anjam di a tamo yusiqa gago ambleq di soqnej. Onaqa iga aqa ɳam koba ti aqa siɳgila ti di unem. Aqa ɳam agiende. A segi qujai Qotei aqa ɳiri. A iga qa are tulaɳ boleiyeɳnu. A segi anjam bole qa utru. ¹⁵A qa nami Jon na tamo uɳgasari naɳgi minjroqnsiqa endegi leleɳoqnej, “E tamo deqa nami endegi merɳgoqnem, ‘Tamo ijo qoreq na bqaq qaji a na e tulaɳ buɳbejunu. Di kiyaaq? E ɳambabosaiɳnaɳqa a nami soqnej deqa.’”

¹⁶A iga kalil qa are tulaɳ boleiyoqnsiqa iga geregereigeɳnu. ¹⁷Bole, nami Qotei a Moses aqa baɳ na iga dal anjam egej. Ariya Yesus Kristus aqa wau na Qotei a iga qa are tulaɳ boleiyeɳnu. A segi anjam bole qa utru. ¹⁸Tamo bei na Qotei aqa ulatamu unosai. Qotei aqa ɳiri qujai a segi Qotei. A aqa Abu Qotei aqa areq di sosiqa beteryejunu. A na qujai iga Qotei osorgej.

Jon yansɳro qaji a anjam palontosiq tamo uɳgasari naɳgi minjroqnej

¹⁹Bati bei Juda tamo kokba naɳgi na atra tamo kokba ti Livai naɳgi ti qariɳjɳrabqa naɳgi Jerusalem qure uratosib Jon aqa areq gilsib nenemyeb, “Ni tamo yai?” ²⁰Ariya Jon a anjam ulitosai. A segi qa ubtosiqa minjrej, “E Kristus sai.” ²¹Onaqa naɳgi na olo nenemyeb, “Di ni tamo yai? Ni Elaija kio?” Onaqa a na minjrej, “Sai.” Onaqa naɳgi na olo minjeb, “Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja iga a qa tariɳeqnum qaji tamo de kio?” Onaqa a na kamba minjrej, “Sai. E a sai.” ²²Deqa olo nenemyeb, “Ni tamo yai? Ni segi qa kiersi mareɳnum di geregere mergimqa iga olo aisim tamo naɳgi iga qariɳgonub qaji di minjroqom.” ²³Onaqa Jon na minjrej, “Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a anjam endegi neɳgɳreɳyej, ‘Tamo bei a wadau sawaq di sosimqa a tulaɳ koba leleɳosim tamo uɳgasari naɳgi endegi minjroq-

qas, “Tamo Koba a bqas. Deqa ningi na aqa gam gereyete.” ’ Aisaia a nami anjam degsi nengrenyej. Gam gereyeteq tamo agi e.”

²⁴ Farisi nangi na atra tamo nangi di qarinqrnab Jon aqaq gileb. ²⁵ Onaqa nangi na olo Jon nenemyeb, “Ni Kristus sai. Ni Elaija sai. Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo di sai. Deqa ni kiyaaq tamo ungasari nangi yansnjreqnum?” ²⁶ Onaqa Jon na kamba minjrej, “E ya na nangi laja yansnjreqnum. Ariya nungo ambleq di tamo bei unu. Ningi a qa qaliesai. ²⁷ Agi e nami a qa endegsi merngoqnem, ‘A ijo qoreq na bqas.’ E nami ningi degsi merngoqnem. Tamo di a ñam ti. E ñam saiqoji. Deqa e na a kangalyqajqa e tamo bolesai.” ²⁸ Jon a Betani qureq dia anjam di minjroqnej. Betani qure di Jordan ya taqal beiq di unu. Dia Jon na tamo ungasari nangi yansnjroqnej.

Yesus a Qotei aqa Kaja Du

²⁹ Nebeonaqa Yesus a walwelosiq Jon aqa areq beqnaqa unsiqqa marej, “Ningi uniye. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du. A na qujai tamo ungasari mandamq endi unub qaji nangi une kobotetnrqajqa bej. ³⁰ E tamo deqa nami endegsi merngoqnem, ‘Tamo ijo qoreq na bqas qaji a na e tulañ bunbejunu. Di kiyaaq? E ñambabosaisonamqa a nami soqnej deqa.’ ³¹ E nami a qa qaliesai. Ariya Israel tamo ungasari nangi a qa qalieqajqa deqa e bosim ya na tamo nangi yansnjreqnum.”

³² Jon a na nangi degsi minjrsiqqa olo endegsi minjrej, “Qotei aqa Mondor a lañ qure uratosiq binonj bulosiqqa mandamq aisiqa Yesus aqa gateq di awoonaq e unem. ³³ E nami a qa qaliesai. Ariya Qotei agi e ya na tamo ungasari nangi yansnjrqajqa qarinqnej qaji a na merbej, ‘Ijo Mondor Bole aisim tamo bei aqa gateq di awoamqa ni unqam. A na qujai Mondor aqa singila na tamo ungasari nangi yansnjroqnas.’ ³⁴ Qotei a

na e degsi merbonaqa e tamo di unsimqa marem, ‘Bole, tamo di a Qotei aqa Ñiri.’”

Tamo qalub nangi Yesus aqa angro sqa marsib a dauryeb

³⁵ Olo nebeonaqa Jon a na aqa angro ayel joqsqa nangi koba na tigelesoqneb. ³⁶ Sonabqa Yesus a walwelosiq gileqnaqa unsiqqa nangi ayel minjrej, “Ningi uniye. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du.” ³⁷ Degsi minjraqa nangi ayel Jon dauryqa uratosib Yesus dauryosib gileb. ³⁸ Onaqa Yesus a bulosiqqa nangi ayel a dauryosib beqnaqqa unjrsiqqa nenemnjrej, “Ningi ayel kiyaaq e daurbeqntub?” Onaqa minjrej, “Rabai, ni tal qabia unum?” Ñam “Rabai” di Hibru anjam. Gago anjam, “Qalie Tamo Koba.” ³⁹ Ariya Yesus na nangi ayel minjrej, “Ningi ayel bosib ijo tal uniye.” Ariya nangi ayel Yesus dauryosib gilsib tal a soqnej qaji di uneb. Unsib señ bati 4 onaq bilaqtej deqa nangi a ombla soqneb.

⁴⁰ Tamo ayel Jon aqa anjam qusib Yesus dauryeb qaji bei aqa ñam Andru. A Saimon Pita aqa was. ⁴¹ A Yesus uratosiq aqa was Saimon itosiq minjrej, “Iga Mesaia unonum.” Ñam “Mesaia” di Hibru anjam. Gago anjam, “Kristus.” ⁴² Degsi minjsiqqa Saimon osiq Yesus aqa areq osi gilej. Onaqa Yesus na Saimon unsiqqa minjrej, “Ni Saimon, Jon aqa ñiri. Bunuqna ino ñam Sifas mermoqnaqab.” Ñam “Sifas” di Hibru anjam. Gago anjam, “Pita.” Aqa damu, “Meniñ.”

Yesus a na Filip wo Nataniel wo nangi metnjrej

⁴³ Olo nebeonaqa Yesus a Galili sawaq gilqa osiqqa Filip itosiq minjrej, “Ni e daurbe.” ⁴⁴ Filip a Betsaida qure qaji. Di Andru wo Pita wo nangi qure utru. ⁴⁵ Ariya Filip a mati olo aisiqa Nataniel itosiq minjrej, “Ni au. Iga tamo a qa nami Moses a dal anjam nengrenyej qaji a unonum.

Qotei aqa medabu o qaji tamo nanġi dego a qa osib nengrenyeleneb. Tamo di Yesus Nasaret qure qaji. A Josep aqa nġiri.”⁴⁶ Onaqa Nataniel na kamba Filip minnej, “Nasaret di qure kobaquja sai. Di qure kiñala. Kristus a qure dena bqa kere kio?” Onaqa Filip na minnej, “Ni bosim tamo di unime.”

⁴⁷ Onaqa Nataniel a walwelosiq Yesus aqa areq beqnaqa unsiqa a qa marej, “Niġi uniye. Tamo di a Israel tamo bolequja. A gisañ anjam marosaieqnu.”⁴⁸ Onaqa Nataniel na Yesus nenemyej, “Ni kiersim e qa qalieonum?” Onaqa Yesus na kamba minnej, “Filip a ni metmosaisonaqa ni qura utruq di awesonamqa e ni numonum.”⁴⁹ Onaqa Nataniel a Yesus aqa anjam di qusiqa minnej, “O Qalie Tamo Koba, ni degsi maronum deqa e poibqo, ni Qotei aqa Nġiri. Ni Israel nanġo Mandor Koba.”⁵⁰ Onaqa Yesus na kamba minnej, “Ni qura utruq di awesonam e ni numonum e degsi ubtsi mermonum deqa ino areqalo e qa siġilatonum e? Di e ijo siġila kiñala segi babtonum ni unonum. Bunuqna e ijo siġila kokba babtoqnit ni unoqnqam.”⁵¹ Osiqa marej, “Niġi quiye. E bole mernġwai. E segi Tamo Anġro. Deqa bunuqna lañ waqamqa Qotei aqa lañ anġro nanġi ijo jejamuq na lañ qureq oqoqnsib olo mandamq aioqniñ niġi unqab.”

Kana qureq dia anġro wala bei aqa uña bañ oja bati brantej

2 Bati aiyel koboonaqa Kana qure agi Galili sawaq di unu dia anġro wala bei aqa uña bañ oje. Deqa tamo uñgasari nanġi koroosib iñġi goieb. Anjam qarinyonab Yesus aqa aniqali a koro deq gilej.² Yesus aqa anġro nanġi ti dego metnġrnab koro deq gileb.³ Koroosib iñġi uyeqnaqba wain saijnmaqa Yesus aqa aniqali na minnej, “Nanġi wain saijnrjo.”⁴ Onaqa Yesus na min-

nej, “Ai, di ino wau. Di ijo wau sai. Ijo wauqa bati brantosaiunu.”⁵ Onaqa aqa aniqali na kanġal tamo nanġi endegsi minnej, “Yesus a anjam kie mernġimqa di dauryiye.”

⁶ Tal dia ya nobu 6-pela kokba meniñ na gereiyo qaji ateleñonab soqneb. Juda nanġi Qotei pailyqa oqnsib ya nobu dena ya tigoqnsib nanġo bañ ti jejamu ti yansoqneb. Deqa ya nobu di ateleñonab soqneb. Ya nobu quja quja 100 lita.⁷ Ariya Yesus na kanġal tamo nanġi minnej, “Ya nobu di maqteleñiye.” Onaqa nanġi ya nobuq di ya qamelenonab maqeleñeb.⁸ Onaqa Yesus na olo minnej, “Ya bei tigsib osi gilsib goio lanja tamo yiye.” Onaqa kanġal tamo nanġi Yesus aqa anjam di dauryosib ya bei tigsib osi gilsib goio lanja tamo yeb.⁹ Yesus na ya lañaj di bulyonaq wain babej. Deqa goio lanja tamo a uyo oneiyosiq marej, “Endi wain bole.” Wain di qabe na bej di a qaliesai. Kanġal tamo ya tigeñ qaji nanġi segi qalie. Ariya goio lanja tamo a na tamo uña bañ oje qaji di metonaq aqa areq bonaq minnej,¹⁰ “Bati gaigai tamo nanġi iñġi goioqnsib wain qaqañiñ bole namo tamo nanġi anainjreñqab uyeqnaq olo bunu wain qaqañiñ bolesai di anainjreñqub. Ariya ni degosai. Ni wain qaqañiñ bole tentosim namo wain qaqañiñ bolesai anainjronum uyonub olo bunu wain qaqañiñ bole anainjronum.”

¹¹ Yesus a Kana qureq dia Qotei aqa mañwa di babtej. Kana qure agi Galili sawaq di unu. A nami Qotei aqa mañwa bei babtosaioqnej. Bati deqa qujai a na mañwa babtqa utru atej. Mañwa dena a na aqa ñam koba ti aqa siġila ti boleq atej. Onaqa aqa anġro nanġi aqa siġila di unsibqa nanġi a qa nanġo areqalo siġilateb.

¹² Ariya uña bañ ojo bati di koboonaqa Yesus aqa aube nanġi ti aqa anġro nanġi ti aqa aniqali koba na Kana qure uratosib

Kaperneam qureq aieb. Aisib dia bati qudei soqneb.

Yesus a na tamo nanği atra tal miligiq dia ingi ingi qarinyoqneb qaji nanği winjrej

¹³ Qotei a nami Israel nanği Isip sawaq dia padalqa laq nabqa elejosiq aqaryainjrej deqa are qalqajqa yori bati jojomon-aqa Yesus a Jerusalem aiej. ¹⁴ Aisiq atra tal koba miligiq gilej. Gilsiqq ñam atej tamo nanği na bulmakau ti kaja ti binonj ti qarinyeq nabqa tamo qudei nanği na awaiyeq nab unjrej. Silali piloqneb qaji tamo nanği nanžo awo jaramq di awesosib silali pileq nabqa nanği dego unjrej. ¹⁵ Unjrsiqq raunğa osiq dena toqon gereiyosiq ganinyoqnsiq nanği kalil nanžo kaja ti nanžo bulmakau ti winjrnaqa atra tal uratosib jaraieb. Silali piloqneb qaji tamo nanği dego winjrsiqq nanžo awo jaram bilbelyosiq silali bimbleyenyej. ¹⁶ Osiq tamo nanği binonj qarinyoqnsibqa dena silali oqneb qaji nanği endegsi minjrej, “Niği binonj di elejosib jaraiye. Ijo Abu aqa tal endi awaiyo tal sai.” ¹⁷ Onaqa Yesus aqa anğro nanği aqa kumbra di unsibqa Qotei aqa anjam bei nami nenğrenyeb qaji deqa olo are qaleb. Agi nami endegsib nenğrenyeb, “O Abu, e ino tal qa tulan arearetbqo. Deqa e ino tal bole sqajqa waukobaeqnum.”

¹⁸ Yesus a na tamo nanği di winjrnaqa Juda tamo kokba nanği unsibqa deqa nenemyeb, “Ni Qotei aqa singilakie babtımqa iga unsim dena poigwas, ‘Bole, Qotei na ni qarınmqoqa bosim tamo nanği di winjronum?’” ¹⁹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E singila endegsi babtqai. Niği na atra tal kobaquja endi koğrontibqa bati qalub qa e olo tigeltqai.” ²⁰ Onaqa nanği na minjeb, “Atra tal endi gereiyeq nab wausau 46 koboej. Ni kiyaaq anjam grotosim ni

bati qalub qa olo tigeltqa maronum? Keresai.”

²¹ Yesus a atra tal qa marej di aqa segi jejamu qa sigitosiq yawo anjam marej. ²² Deqa bunuqna a moisiq bati qalub ko-boonaqa olo subq na tigelonaqa aqa anğro nanği aqa anjam deqa olo are qalsibqa Qotei aqa anjam nami nenğrenyeb qaji deqa ti Yesus aqa anjam marej qaji deqa ti poinjrnaqa a qa nanžo areqalo singilateb.

Tamo kalil nanžo kumbra Yesus a qalie bole

²³ Ariya Qotei a nami Israel nanği Isip sawaq dia padalqa laq nabqa elejosiq aqaryainjrej deqa are qalqajqa yori bati brantonaqa Yesus a Jerusalem di sosiqq Qotei aqa manğa wargekoba babteqnaqa tamo unğasari tulanğ wargekoba nanği unoqnsibqa aqa ñam qa nanžo areqalo singilatoqneb. ²⁴ Ariya Yesus a nanği areinjrosai. Di kiyaaq? A tamo kalil nanžo kumbra a qalie bole. ²⁵ A powo bei qa truquosai. Deqa tamo bei na tamo nanžo kumbra Yesus a qalieqajqa minjqa keresai. A segi tamo nanžo areqalo a qalie bole.

Nikodemus a qolo Yesus aqa areq bosiq a ombla na anjam qaireb

3 Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Nikodemus. A Farisi tamo. A Juda nanžo gate bei. ² A qolo Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Qalie Tamo Koba, iga qalieonum, Qotei na ni qarınmeje deqa ni bosim gago qalie tamo unum. Qotei a tamo bei ombla sqasai di a manğa ni yeqnum qaji di babtqa keresai.”

³ Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni que. E bole mermqai. Tamo bei a anğro mom bunuj bulosim ñambabqasai di Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqasai. Deqa a Qotei unqa keresai.” ⁴ Onaqa Nikodemus na nenemyej,

“Tamo qeliqo qaji a kiersim olo aqa ai miligiq aisim angro mom bunuj bulosim nambabqas?”

⁵Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni que. E bole mermqai. Tamo bei a ya na ti Qotei aqa Mondor na ti angro mom bunuj bulosim nambabqasai di Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqasai bolesai. ⁶Aqa ai wo abu wo nanqi aiyel jejamu ti sosib dena a nambabteb. Deqa a dego jejamu ti unu. Ariya Qotei aqa Mondor na a nambabtqas di a mondor ti sqas. ⁷E ni mermonum, ‘Ningi angro mom bunuj bulosib nambaboie.’ Ni ijo anjam di qusim prugugetaim. ⁸Jagwa a segi puyoqnsiq a sawa sawaq gileq-naqa ni aqa anjam ato queqnum. Ariya a qabe na kio boqnsiq qabiteqnu di ni qaliesai. Tamo kalil Qotei aqa Mondor aqa singila na angro mom bunuj bulosib nambabeqnuq qaji nanqi kere dego.”

⁹Onaqa Nikodemus na Yesus nenemyej, “Kumbra di kiersi brantqas?” ¹⁰Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni Israel nango qalie tamo koba. Ni kiyaaq ijo anjam endeqa poimosai? ¹¹Ni que. E bole mermqai. Iga anjam qalieosim deqa agi mareqnum. Iga kumbra unoqnsim deqa saeqnum. Ariya ningi gago anjam endi olo qoreiyeqnuq. ¹²E mandam endeqa anjam merngonumqa ningi qusib nungo areqaloq di singilatosai. Deqa e lanj qure qa anjam dego merngwai di ningi kiersib nungo areqaloq di singilatqab? ¹³Tamo bei a lanj qureq oqosai. E Tamo Angro e segi qujai lanj qureq dena mandamq aiem. ¹⁴Nami Moses a wadau sawaq di sosiqa a amal sigitosiq soqtosiq a gaintej. Dego kere e Tamo Angro dego soqtbosib gaintbqab. ¹⁵Amqa tamo kalil e qa nango areqalo singilatqab qaji nanqi nambile gaigai sqab.

¹⁶“Qotei aqa Njiri qujai unu. Qotei na tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nanqi tulanj qalaqalainjrsiq deqa aqa segi Njiri qujai di nanqi enjrej. A en-

degsi are qalej, ‘Tamo ungasari kalil ijo Angro qa nango areqalo singilatqab qaji nanqi di padalqasai. Nanqi nambile gaigai sqab.’ Qotei a degsi are qalsiq deqa aqa segi Njiri qujai nanqi enjrej. ¹⁷Qotei a na tamo ungasari mandamq endi unub qaji nango kumbra qa nanqi peginjraqajqa deqa are qalsiq aqa Njiri nanngoq qarinyosai. A na nanqi elejam nanqi padalaib deqa are qalsiq aqa Njiri qarinyonaq mandamq aiej. ¹⁸Qotei na tamo nanqi Yesus qa nango areqalo singilateqnuq qaji nanqi peginjraqasai. Ariya tamo nanqi Yesus qa nango areqalo singilatosaietqnuq qaji nanqi Qotei na peginjraqas. Di kiyaaq? Nanqi aqa segi Njiri aqa ñam qa nango areqalo singilatosai deqa. ¹⁹Qotei na tamo nanqi di peginjraqas di aqa utru agiende. Puloñ a mandamq ainaqa tamo nanqi ambru qa arearetnjroqnej. Nanqi puloñ qa arearetnjrosaietqnej. Di kiyaaq? Nanqi kumbra uge uge yoqneb deqa. ²⁰Tamo kalil kumbra uge uge yeqnuq qaji nanqi puloñ jeuteqnuq. Nango kumbra uge uge di puloñ na boleq ataim deqa nanqi puloñ aqaq bosaieqnuq. ²¹Ariya tamo ungasari anjam bole dauryeqnuq qaji nanqi puloñ aqaq beqnuq. Boqnsib wau bole bole yeqnabqa tamo ungasari nanqi unoqnsib endegsib mareqnuq, ‘Bole, nanqi Qotei aqa singila oqnsib deqa wau bole bole yeqnuq.’”

Yesus a tamo yai deqa Jon yansnjro qaji a anjam palontosiq tamo ungasari nanqi minjroqnej

²²Ariya bati bei Yesus aqa angro nanqi ti walwelosib Judia sawaq gileb. Gilsib dia aqa angro nanqi ti sosibqa a na tamo ungasari nanqi yansnjroqnej. ²³Jon yansnjro qaji a Aion qureq di sosiqa a dego tamo ungasari nanqi yansnjroqnej. Aion qure di Salim qure jojomq di unu. Dia ya koba soqnej deqa tamo ungasari nanqi Jon aqa areq be-

qnaabqa a na yansnjroqnej. ²⁴Bati deqa Herot na Jon tonto talq waiyosaisoqnej.

²⁵Bati bei Jon aqa angoro qudei nanngi Juda tamo bei ti jejamu yanso kumbra qa anjam na qotoqneb. ²⁶Onaqa Jon aqa angoro nanngi Jon aqa areq gilsib minjeb, “O Qalie Tamo Koba, nami tamo ni ombla Jordan ya taqal beiq di sosi-bqa ni a qa anjam maroqnem qaji bini tamo ungasari kalil nanngi aqa areq gile-qnaabqa a na yansnjreqnu. Nanngi inoq bosaeqneb.” ²⁷Onaqa Jon na kamba minjrej, “Qotei lanj qureq di unu qaji a na tamo bei ingi yqasai di a ingi oqa keresai. ²⁸Ningi segi ijo anjam bei e nami merngoqnem qaji di quoqneb. Agi e merngoqnem, ‘E Kristus sai. Qotei na e qarinjbonaqa e namoosim Kristus bqa-jqa gam gereiyetoqnem.’ ²⁹Tamo unja banj ojgas qaji a segi na unja di oqas. Aqa was a lanja qalaq di tigelesosimqa tamo unja banj ojgo qaji aqa anjam quonqas. Qusimqa tulanj areboleboleiyqas. Dego kere e bini tulanj areboleboleibqo. ³⁰Kristus aqa nam tulanj kobaqas. Ijo nam aguq aiqas.” Jon a na nanngi degsi minjrej.

³¹Tamo lanj qureq di sosiqa dena mandamq aiej qaji a na ingi ingi kalil tulanj bunjrejunu. Tamo nanngi mandamq endena branteleqeb qaji nanngi mandam endeqa kumbra yeqnub. Osib mandam endeqa anjam segi mareqneb. Ariya tamo lanj qureq di sosiqa dena mandamq aiej qaji a na ingi ingi kalil tulanj bunjrejunu. ³²Kumbra a uneqnu qaji a deqa saeqnu. Anjam a queqnu qaji di a babteqnu. Ariya tamo bei na aqa anjam di ojo-saeqnu. ³³Tamo nanngi Yesus aqa anjam ojeqneb qaji nanngi a qa nanngo areqalo singilatoqnsib mareqneb, “Bole, Qotei a anjam bole qa utru.” Nanngi degsib mareqneb. ³⁴Tamo Qotei na qarinyej qaji a Qotei aqa anjam babtosiq mergeqnu. Di kiyaaqa? Qotei na aqa Mondor aqa singila potosiq taqal bei segi Yesus yo-

sai. A na aqa singila kalil Yesus yekritej. ³⁵Abu Qotei na aqa segi Njiri Yesus tulanj areiyooqnsiq qalaqalaiyeqnu. Deqa a na ingi ingi kalil aqa segi Njiri aqa banj di ateleqebnu. ³⁶Tamo nanngi Qotei aqa Njiri qa nanngo areqalo singilatqab qaji nanngi nambile gaigai sqab. Ariya tamo nanngi Qotei aqa Njiri aqa anjam dauryqa uratqab qaji nanngi nambile itqasai. Qotei aqa minjrij nanngoq di sqas.

Yesus a Samaria qaji unja bei wo anjam maroqneb

4 ¹⁻³Farisi nanngi endegsib queb, “Yesus a na Jon buyyosiqqa tamo ungasari tulanj gargekoba yansnjreqnaqa nanngi a dauryeqnub. Jon a tamo gargekoba yansnjrosaeqnu.” Farisi nanngi degsib queb. Bole, Yesus a segi na tamo ungasari nanngi yansnjrosaiyoqnej. Aqa angoro nanngi na yansnjroqneb. Tamo Koba Yesus a qalieej, Farisi nanngi degsib queb. Deqa a Judia sawa uratosiqqa olo Galili sawaq aiej. ⁴A gam dauryosiqqa Samaria sawa amble potosiqa walwelosiq aiej.

⁵Aisiq Samaria nanngo qure kiñala bei aqa nam Sikar di brantej. Qure qalaq dia mandam taqal bei soqnej. Mandam taqal di Jekop a nami aqa njiri Josep yej. ⁶Ya uyqajqa sub bei dia soqnej. Ya sub di Jekop a nami bogej qaji. Yesus a walwelosiq qanam jige senj bati 12 onaqa aqa jejamu asgiyonaqa aqaratqa osiqqa ya sub qalaq di awoej.

⁷⁻⁸Onaqa aqa angoro nanngi ingi awaiyqa marsib qure ambleq aieb. Aieqnaabqa Samaria unja bei a ya tugwajqa bej. Bonaqa Yesus na minjrej, “Ya gambanj tigsim e anaibe.” ⁹Onaqa Samaria unja dena Yesus kamba minjrej, “Ni Juda tamo. E Samaria unja. Deqa ni kiyaaqa e merbonum, ‘Ya gambanj tigsim e anaibe?’” Unja a na degsiqa Yesus minjrej. Di kiyaaqa? Juda nanngi Samaria nanngi ti koba na anjam marosaeqneb

deqa. ¹⁰ Onaqa Yesus na uña di minjej, “Ni inġi Qotei na laña emqajqa di qaliesim qamu tamo ni na ya tigsim anaiyqajqa mermqo qaji a qa poimqo qamu ni na e merbimqa ñambile gaigai sqajqa ya di anaimonum qamu.”

¹¹ Onaqa uña dena minjej, “Tamo Koba, ni ya tugwajqa ya gambaj saiqoji. Ya sub endi tulañ guma koba. Deqa ni qabe na ñambile gaigai sqajqa ya di oqam?” ¹² Gago moma utru Jekop a nami ya sub endi bogsiqa gago moma nañgi enjrej. A segi ya sub endena ya uyoqnej. Aqa anġro nañgi aqa bulmakau ti aqa kaja ti nañgi dego sub endena ya uyoqneb. Ni na a bunyqam kio?” ¹³ Onaqa Yesus na kamba minjej, “Tamo nañgi ya sub endena ya uyoqnqab di nañgi olo bunu ya qarnjroqnqas. ¹⁴ Ariya e na tamo nañgi ya anainjrqi di nañgi bunu ya qarnjrqsai. Ya e na anainjrqi di nañgi uyibqa nañgo are miligiq di ya ani bul polyoqnimqa nañgi ñambile gaigai sqab.” ¹⁵ Onaqa uña dena Yesus minjej, “O Tamo Koba, ya di anaibimqa e olo ya qarbasai. Yimqa e olo bosiy ya sub endena ya tugwasai.”

¹⁶ Onaqa Yesus na minjej, “Ni mati aisim ino gumbuluñ metosim niñgi ombla endeq boiye.” ¹⁷ Onaqa uña na minjej, “E tamo saiqoji.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni tamo saiqoji di kere maronum. ¹⁸ Di kiyaaq? Ni nami tamo 5-pela osim uratnjrem. Ariya tamo ni bini ombla unum qaji di ino tamo sai. Deqa ino anjam di bole.” ¹⁹ Onaqa uña dena minjej, “O Tamo Koba, ni anjam di ubtsi merbonum deqa e poibqo, ni Qotei aqa medabu o qaji tamo bole. ²⁰ Gago moma nañgi nami Samaria manaq endia koroqnsib Qotei qa louoqneb. Ariya niñgi Juda tamo niñgi mareqñub, ‘Qotei qa louqajqa sawa qujai agi Jerusalem.’”

²¹ Onaqa Yesus na minjej, “Uña, ni ijo anjam endi qusim poimeme. Bati bei brantimqa manaq endia niñgi Abu qa

louoqnqasai. Jerusalem dia dego niñgi Abu qa louoqnqasai. ²² Niñgi Samaria qaji tamo unġasari niñgi louqa oqnsib niñgi yai qa loueqñub di niñgi gegerere poingosai. Ariya iġa Juda qaji iġa louqa oqnsim iġa yai qa loueqñum di iġa gegerere poiqeñnu. Di kiyaaq? Qotei na iġa Juda tamo iġa giltgej. Deqa gago bañ na Qotei na tamo unġasari nañgi elenqas. ²³ Ariya bati bei brantqas agi brantqo. Tamo nañgi ijo Abu qa louqa oqnsib aqa Mondor Bole na ti kumbra bole na ti a qa louoqnqab di nañgi bole na louqab. Yim ijo Abu a nañgi qa tulañ areboleboleiyqas. ²⁴ Qotei a segi Mondor. Deqa tamo nañgi Qotei qa louqa oqnsib aqa Mondor Bole na ti kumbra bole na ti a qa louoqnqab di nañgi bole na louqab.” ²⁵ Onaqa uña dena Yesus minjej, “E qalie, Mesaia bqas.” “Mesaia” di Hibru anjam. Gago anjam, “Kristus.” Osiqa Yesus minjej, “Mesaia a bosimqa Qotei aqa anjam kalil ubtsim mergekritqas.” ²⁶ Onaqa Yesus na minjej, “Mesaia agi e segi. Aqo ombla anjam mareqñum.”

²⁷ Yesus na uña degsi minjnaqa aqa anġro nañgi olo qureq na bosibqa a uña de wo anjam mareqñab unsibqa tulañ koba prugeleneb. Ariya nañgi Yesus nenemyosai, “Ni kiyaaq uña de wo anjam mareqñub?” Degosai. ²⁸ Onaqa uña dena aqa ya nobu uratosiqa olo qure miligiq aisiqa tamo unġasari nañgi minjrej, ²⁹ “Niñgi bosib tamo di uniye. E kumbra nami yoqñem qaji di a na ubtekritqo. Tamo di Kristus kio?” ³⁰ Degsi minjrnaqa nañgi qure uratosib Yesus unqajqa beb.

³¹ Beqñabqa Yesus aqa anġro nañgi na minjeb, “O Qalie Tamo Koba, ni bosim inġi uye.” ³² Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo inġi uyo bei unu di niñgi qaliesai.” ³³ Onaqa aqa anġro nañgi aqa anjam di qusibqa segi segi maroqñeb, “Tamo bei na inġi bei uyqajqa osi bosiq yqo kio?” ³⁴ Onaqa Yesus na minjrej, “E na

ijo Abu e qarinqbej qaji aqa areqalo dau-ryosiy aqa wau kobotqai. Ijo ingi uyo bole agide.

³⁵“Ningi mareqnuq, ‘Bai qolqe koboamqa ingi meliqas.’ Ningi degsib mareqnuq. Ariya e na ningi endegsi merngwai. Ningi nam atsib ingi wau uniye. Ingi meliosi unu. ³⁶Tamo nanngi ingi meli gentoqnsib koroiyoqnsib awai eqnuq. Nanngo awai agiende. Nanngi nambile gaigai sqab. Deqa tamo nanngi ingi yageqnuq qaji ti tamo nanngi ingi meli genteqnuq qaji ti koba na areboleboleinjrqas. ³⁷Deqa anjam endi bole, ‘Tamo bei na ingi yagwas. Bei na ingi meli gentqas.’ ³⁸E ningi qarinqonumqa gilsib wau ningi na wauosai qaji dena ingi eleqonub. Tamo qudei nanngi waukobaeb. Ningi lanja gilsib ingi eleqonub.”

³⁹Bati deqa unja na Samaria tamo ungasari gargekoba qure dia soqneq qaji nanngi Yesus qa sainjrnaq qusibqa Yesus qa nanngo areqalo singilateb. Di kiyayaq? Unja na endegsi minjrej, “Tamo dena e kumbra nami yoqnem qaji di ubtekritqo.” ⁴⁰Degsi minjrnaq qusibqa Yesus aqa areq gilsib minjeb, “Ni gago qureq endia iga koba na sqom.” Degsi minjnabqa Yesus a bati aiyel nanngo qureq dia soqnej. ⁴¹Sosiqqa Qotei aqa anjam palontosiq nanngi minjreqnaqa tamo ungasari gargekoba aqa anjam qusib poinjrnaqa a qa nanngo areqalo singilateb. ⁴²Osib unja di minjeb, “Ni na bosim Yesus qa anjam mergonum qusim gago areqaloq di sonaq olo a segi na mergwo qusim turtsim gago areqalo a qa torei singilatatum. Osim endegsi poigwo, ‘Bole, Yesus a na qujai tamo ungasari mandamq endi unub qaji nanngi oqas.’”

Yesus a na Rom nanngo qaja tamo bei aqa niri boletej

⁴³Ariya bati aiyel koboonaqa Yesus a qure di uratosiqqa walweloq Galili sawaq gilej. ⁴⁴A segi nami endegsi marej, “Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnaq di nanngi aqa anjam quietqa asginjrqaq. Deqa a nam saiqoji sqas.”

⁴⁵Yesus a Galili sawaq di branton-aqa tamo ungasari sawa dia soqneq qaji nanngi a qa areboleboleinjrnaqa a osib geregeriyeb. Di kiyayaq? Nami Juda nanngo yori bati koba qa Yesus a Jerusalem di sosiqqa Qotei aqa manwa gargekoba yeqnaq tamo ungasari nanngi di unoqneq.

⁴⁶Ariya Yesus a olo Kana qureq aiej. Qure di agi Galili sawaq di unu. Qure dia nami a na ya lanaj bulyonaqa wain babej. Aisiq di sonaqa Kaperneam qureq dia Rom nanngo Mandor Koba aqa qaja tamo bei aqa niri makobaiyonaq njesoqnej. ⁴⁷Deqa qaja tamo di Yesus a Judia sawa uratosiq bosiq Galili sawaq di soqnej di qusiqqa aqa areq bosiq pailyosiq minjeb, “O Tamo Koba, ijo anggro moiqa laqnu. Deqa ni bosim a boletime.”

⁴⁸Onaqa Yesus na qaja tamo di minjeb, “Nunggo segi namdamu na ijo manwa bei unqasai di ningi e qa nunngo areqalo singilatqasai.” ⁴⁹Onaqa qaja tamo dena olo Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni urur au. Ijo anggro a moio uge.” ⁵⁰Onaqa Yesus na minjeb, “Ni gile. Endego ino anggro a boleqo nambile unu. A moiqasai.” Onaqa a Yesus aqa anjam di qusiqqa aqa areqaloq di singilatatosiq gilej.

⁵¹A gileqnaqa aqa kanjal tamo qudei nanngi aqa talq dena bosib gamq di tur-osib minjeb, “Ino anggro a boleosiq nambile unu.” ⁵²Onaqa a na nenemnjrej, “Sej bati gembub a boleqo?” Onaqa minjeb, “Ya qanam sej bosiq ingi uyo bati tinynaqa aqa jejamu kanjan ko-

boonaqa a boleej.”⁵³ Degsi minjnabqa a qalieej, “Sej bati deqa tintin Yesus na ya merbej, ‘Endego ino angro a boleqo nambile unu. A moiqasai.’” A degsi qalieosiq deqa a Yesus qa aqa areqalo singilatej. Tamo kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nanqi dego Yesus qa nanqo areqalo singilateb.⁵⁴ Yesus a Judia sawa uratosiq bosiq Galili sawaq di sosisqa bati deqa a manwa di yej. A nami Galili sawaq dia manwa bei yosaiqnej. Aqa manwa qujai nami yej qaji agi a ya lanaj bulyonaq wain babej.

Yesus a ya kuru bei aqa ñam Betesda dia tamo bei boletej

5 Bati bei Yesus a Judia nanqo yori bati koba unqa marsiqa Jerusalem aiej.

²Jerusalem dia ya kuru bei soqnej. Ya kuru di kaja nanqo siranme qalaaq di soqnej. Ya kuru di aqa ñam Betesda. Di Hibru anjam na mareqñub. Ya kuru areqsi jagwa oqajqa tal kiñilala 5-pela soqneb.³ Dia tamo ma ti, tamo ñam qandimo, tamo singa uge, tamo jejamu lainjro qaji tulan gargekoba soqneb. Nanqi ya anñilqajqa tariñoqnsib soqneb.⁴ Bati qudei Tamo Koba Qotei aqa lan angro ya kuru miligiq aioqnsiqa ya enteqnaqa anñiloqnej. Ya anñiloqñimqa tamo a namo yaq aiqas qaji aqa ma koboqas. Utru deqa nanqi ya anñilqajqa tariñoqñeb.

⁵Ariya Yesus a Jerusalem aiej bati deqa tamo bei wausau 38 ma ti soqnej qaji a di tariñoqñej.⁶ Onaqa Yesus na tamo di ñeiesonaq unsiqa a bati olekoba ma de ti soqnej di qalieosiq nenemyej, “Ni olo boleqajqa are unu e?”

⁷Onaqa minnej, “O Tamo Koba, ya anñiloqñimqa tamo yai na e aqaryai-bosim urur yaq osi aiqas? Tamo bei saiqoji. E aiqa yeqnam ma tamo qudei nanqi na e buñboqnsib namo yaq

aieqñub.”⁸ Onaqa Yesus na minnej, “Ni tigelosim ino sapera qoboiyosim walwel.”⁹ Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa jejamu boleonaqa a tigelokuqjatosiq aqa sapera qoboiyosiq walwelosiq gilej.

Bati di Judia nanqo yori bati.¹⁰ Deqa Judia tamo kokba nanqi na tamo boleej qaji di unsib minjeb, “Bini gago yori bati. Iga wauqa getento. Deqa ni ino sapera qoboiyaim.”¹¹ Onaqa a na kamba minjrej, “Tamo e boletbqo qaji a na merbqo, ‘Ni ino sapera qoboiyosim walwel.’”¹² Onaqa nanqi na nenemyeb, “Tamo yai na ni mermqo, ‘Ni ino sapera qoboiyosim walwel?’”¹³ Onaqa a na minjrej, “Tamo e boletbqo qaji aqa ñam di e qaliesai.” A nanqi degsi minjrej. Di kiyaaqa? Tamo gargekoba sonabqa Yesus a nanqo ambleq na ulañej deqa.

¹⁴Onaqa nebeonaq Yesus a atra tal miligiq gilsiq tamo a na boletej qaji a di sonaqa itosiq minnej, “Ni que. E ni boletmonum. Deqa ni olo une bei ataim. Gulube kobaquja bei ino jejamuq di olo branto uge.”¹⁵ Onaqa tamo di aisiqa Judia tamo kokba nanqi minjrej, “Tamo e boletbej qaji agi Yesus.”

¹⁶Onaqa Judia tamo kokba nanqi Yesus ugeugeiyqajqa maroqñeb. Di kiyaaqa? A manwa di yori bati qa yoqnej deqa.¹⁷ Onaqa Yesus a nanqo anjam di qalieosiq nanqi minjrej, “Ijo Abu a nami gaigai wauoqnej agi bini wauoqnsi unu. Deqa e dego wauqñum.”¹⁸ Onaqa Judia tamo kokba nanqi Yesus aqa anjam di qusibqa nanqi a qalib moiqaqqa nanqo areqalo torei singilaeb. Di kiyaaqa? A yori bati segi gentosai. A dego marej, “Qotei a ijo Abu.” Aqa anjam dena a segi qa marej, “Aqo Qotei wo ombla kerekere.” Utru deqa nanqi Yesus qalib moiqaqqa nanqo areqalo torei singilaeb.

**Yesus a Qotei aqa Ijiri deqa
kumbra kalil aqa Abu na
yeqnu qaji di a dego yeqnu**

¹⁹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninggi quiye. E bole merngwai. E Qotei aqa Ijiri. E ijo segi areqalo na kumbra bei yqa keresai. Kumbra ijo Abu na yeqnaq e uneqnum qaji di segi e yeqnum. E Qotei aqa Ijiri deqa kumbra kalil ijo Abu na yeqnu qaji di e dego yeqnum. ²⁰ E ijo Abu aqa segi Ijiri deqa a na e tulan qalalaiboqnsiqa kumbra kalil a na yeqnu qaji di e olo osorbeqnu. Bunuqna ijo Abu na kumbra tulan singila kokba dego osorboqnas. Yimqa ningi unsib tulan prugeleqab. ²¹ Ijo Abu na tamo morejo qaji nanngi olo nambile enjroqnsiqa subq na tigeltjreqnu. Deqa e Qotei aqa Ijiri e kamba dego ijo segi areqalo na tamo nanngi nambile enjreqnum. ²² Ijo Abu na tamo nanngo une qa nanngi peginjrosaeqnu. E aqa segi Ijiri deqa a na wau di e ebej. Deqa e na tamo nanngo une qa nanngi peginjreqnum. ²³ E wau di yeqnum deqa tamo kalil nanngi ijo Abu aqa nam soqteqnu dego kere nanngi ijo nam dego soqtetboqnaq. Di kiyaaqa? E Qotei aqa Ijiri deqa. Tamo nanngi ijo nam soqtosaieqnu qaji nanngi ijo Abu e qarinqbej qaji aqa nam dego soqtosaieqnu.

²⁴ “Ninggi quiye. E bole merngwai. Tamo a ijo anjam qusim ijo Abu e qarinqbej qaji a qa aqa areqalo singilatqas di a nambile gaigai sqas. Deqa e aqa une qa a pegiyqasai. A moio gam uratqo deqa a olo nambile unu.

²⁵ “Ninggi quiye. E bole merngwai. Bati bei brantqas agi brantqo. Deqa tamo ungasari morejo qaji nanngi ijo kakoro qusib dena nanngi nambile oqab. Di kiyaaqa? E Qotei aqa Ijiri deqa. ²⁶ Ijo Abu a segi nambile qa utru. E aqa Ijiri. A na e singila ebej deqa e dego nambile qa utru. ²⁷ E Tamo Angro. Deqa ijo Abu na e nam ebej. Nam dena e na

tamo ungasari nanngo kumbra qa peginjraqai. ²⁸ Ningi ijo anjam di qusib deqa are koba qalaib. Bati bei brantimqa tamo ungasari kalil subq di unub qaji nanngi ijo kakoro quqwab. ²⁹ Qusib olo sub uratosib tigelqab. Tamo ungasari kumbra bole bole yoqneb qaji nanngi tigelosibqa nambile sqab. Tamo ungasari kumbra uge uge yoqneb qaji nanngi tigelabqa e na nanngo kumbra uge deqa nanngi peginjrsiy nanngi padaltnjraqai.”

**Iggi qudei na Yesus
aqa nam ubteqnu**

³⁰ Yesus a degsi marsiqa olo marej, “E ijo segi areqalo na wau bei yqa keresai. Ijo Abu na e anjam merbeqnaq dauryoqnsim tamo ungasari nanngi peginjreqnum. E kumbra tintinj na nanngi peginjreqnum. Di kiyaaqa? E ijo segi areqalo dauryosaieqnum. Ijo Abu e qarinqbej qaji aqa areqalo dauryeqnum.

³¹ “E segi na ijo wau ti ijo kumbra ti ubtsiy marqai di tamo nanngi ijo anjam qusib bole qa maraib. ³² Ariya tamo bei unu agi Qotei. A na dego ijo wau ti ijo kumbra ti ubtsiy mareqnu. E qalieonum, anjam a mareqnu qaji di anjam bole.

³³⁻³⁴ “Mandam tamo bei aqa anjam na ijo anjam singilatqajqa e deqa are qalosaieqnum. Ariya e qalieonum, ningi nami tamo qudei qarinqjnab nanngi Jon aqagilnabqa Jon na nanngi anjam minjroqnej. Ariya ningi Jon aqa anjam qa are qaliye. Yimqa anjam dena Qotei na ningi oqas. Jon a ijo wau ti ijo kumbra ti ubtsiy maroqnej. Ningi deqa are qaliye. Di kiyaaqa? Jon a anjam bole ubtsiy maroqnej deqa. ³⁵ Jon a lam pulon bul sosiqa tamo nanngi suwanjroqnej. Yeqnaqa ningi aqa suwanjoq di sokialayoqnsib deqa areboleboleingqojnej.

³⁶ “Ariya anjam e palonteqnum qaji dena Jon tulan bunyejunu. Wau kalil ijo Abu na e yosiy kobotqajqa ebej qaji wau dena Jon aqa wau tulan bunyejunu.

E wau di yeqnum deqa tamo ungasari nanği unoqnsib endegsi poinjreqnu, ijo Abu na e qarinqbonaq bem. ³⁷Ijo Abu e qarinqbej qaji a segi e qa anjam mareqnu. Ariya ninği aqa kakoro nami quosaiqneq. Aqa ulatamu dego ninği nami unosaiqneq. ³⁸Qotei aqa anjam dego nunço are miligiq di sosai. Di kiyaaq? Tamo Qotei na qarinqyonaq mandamq aiej qaji aqa anjam ninği nunço areqaloq di siŋgilatosaieqneq.

³⁹“Ninği are qaleqneq, Qotei aqa anjam nenğrenq di so qaji dena ninği ħambile gaigai sqab. Ninği degsib are qaloqnsib deqa ninği Qotei aqa anjam di gaigai sisiyoqnsib peleiyeqneq. Ariya anjam di e qa mareqnu. ⁴⁰Ariya ninği ħambile oqa marsib e qa bqajqa urateqneq.

⁴¹“E mandam tamo nançoq dena ñam koba oqajqa e deqa are qalsim anjam endi marosaieqnum. ⁴²Ariya e ninği qa qalieonum. Nunço are miligiq dia ninği Qotei qalaqalaiyosaieqneq. ⁴³E ijo Abu aqa ñam na bonamqa ninği ijo anjam osai. Tamo bei aqa segi ñam na bqas di ninği aqa anjam oqujatqab. ⁴⁴Ninği nunço segi was nançoq dena ñam koba oqajqa are qaleqneq. Ariya Qotei a segi qujai unu. Ninği aqaq dena ñam koba oqajqa are qalosaieqneq. Ninği kumbra degyeqneq deqa ninği kiersib e qa nunço areqalo siŋgilatqab? Di keresai.

⁴⁵“E ijo Abu aqa ħamgalaq dia nunço une qa peginqwai edegaib. Nunço une qa peginqwajqa tamo qujai agi Moses. Ninği are qaleqneq, Moses a na ninği aqaryainğwas. Di sai. ⁴⁶Ninği Moses aqa anjam nunço areqaloq di siŋgilatonub qamu ijo anjam dego nunço areqaloq di siŋgilatonub qamu. Di kiyaaq? Moses a e qa anjam nenğrenyej deqa. ⁴⁷Ariya ninği Moses aqa anjam nami nenğrenyej qaji di nunço areqaloq di siŋgilatosaieqneq. Deqa ninği kiersib ijo

anjam dego nunço areqaloq di siŋgilatqab? Di keresai.”

Yesus a na tamo 5,000 nanği inği anainjrej

6 Bati bei Yesus a Galili ya agu taqal beiq gilej. Ya agu di aqa ñam bei Taiberias ya agu. ²Nami Yesus a Qotei aqa manğa gargekoba babteqnaqa tamo ungasari tulağ gargekoba nanği unoqneq. Agi a na tamo ma ti soqneq qaji nanği boletnjreqnaqa tamo ungasari nanği unoqneq. Deqa Yesus a ya agu taqal beiq gileqnaqa nanği a dauryosib giloqneq. ³Onaqa bati di Yesus a na aqa anğro nanği joqsıqa koba na manaq oqsıbqa mana goge dia awesoqneq. ⁴Bati deqa Juda nanço yori bati koba bei jojomej. Qotei a nami Israel nanği Isip sawaq dia padalqa laqnaqqa eleğosiq aqaryainjrej deqa are qalqajqa bati jojomej. ⁵Onaqa Yesus a ħam atsiqa tamo ungasari tulağ gargekoba a dauryosib aqa areq beqnaqqa unjrsıqa aqa anğro bei Filip nenemyej, “Iga qabe na inği awaiyosim tamo ungasari kalil di anainjronam kereqas?” ⁶Filip aqa areqalo kie Yesus kamba minjim a quqwajqa deqa lağa nenemyej. Kumbra kie a segi yqajqa di a nami qalieej.

⁷Onaqa Filip na kamba Yesus minnej, “Iga 200 kina osim dena inği awaiyosim inği kiñala kiñala anainjrqom di kereqasai.” ⁸Ariya Saimon Pita aqa was Andru di Yesus aqa anğro bei a na Yesus minnej, ⁹“Anğro wala bei unu. A bem 5-pela qe kiñılala aiyele ojejunu. Di dego tamo ungasari gargekoba endi anainjrqom di tulağ kereqasai.” ¹⁰Onaqa Yesus na aqa anğro nanği minjrej, “Ninği na tamo ungasari minjribqa kalil mandamq di awoelenqeb.” Sawa dia ñinğ koba soqnej. Deqa Yesus aqa anğro nanği na tamo ungasari minjrnabqa kalil ñinğ di awoelenqeb. Tamo awoelenqeb qaji sisiyeb 5,000.

¹¹ Awoonabqa Yesus na bem ti qe ti di osiqa Qotei pailyosiqa tamo ungasari awoelenjeb qaji nanği jeisi anainjretnaq uyoqneb. Uynab kalil menetnjrej. ¹² Nanği menetnjrnaqa Yesus na aqa anğro nanği minjrej, “Ninği inği oto kalil koroiyiye. Oto bei urataib.” ¹³ Degsi minjrnaqa nanği bem 5-pela aqa oto kalil tamo ungasari nanği uratelenjeb qaji di koroiyosib gumba kokba 12-pelaq di jignab maqelenej.

¹⁴ Tamo ungasari kalil nanği Yesus aqa maņwa di unsib deqa maroqneb, “Bole, Qotei aqa medabu o tamo nami Qotei na qarinyim bqajqa marej qaji agi a di.” ¹⁵ Onaqa Yesus a nanço anjam di qusiqa endegsi qalieej, tamo ungasari kalil nanği bosib a ojsib a nanço Mandor Koba sqajqa minjqab. Yesus a degsi qalieosiqa nanği a mandor koba ataib deqa a sawa di uratosiqa a segi manaq oqsıq di soqnej.

Yesus a ya banğaq na walwelej

¹⁶ Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa anğro nanği alile aieb. ¹⁷ Aisib qobuņ bei gogetosib qobuņ suweiyosib gileb. Nanği mareb, “Iga ya agu taqal beiq gilsim Kaperneam qureq di tiryqom.” Nanği degsib marsib gileb. Qoloonaca Yesus a nançoq bosaisoqnej. ¹⁸ Nanği ya agu ambleq di gileq nabqa jagwa koba tigelosiqa ya korkortosiqa nanği pulutnjrej. ¹⁹ Nanği 5-pela o 6-pela kilomita oyoosib gileq nabqa Yesus a ya banğaq na walwelo siqa nanği daurnjrsiq gilej. Gilsiq qobuņ jojomyonaqa ñam ateb a ya banğaq na walwelo siq beqnaqa unsib ulakobaeb. ²⁰ Deqa Yesus na minjrej, “Endi e beqnum. Ulaaib.” ²¹ Degsi minjrnaqa nanği areboleboleinjrnaqa a metonab qobuņ gogetej. Onaqa qobuņ a ururosiq sawa nanği gilqajqa gilteb qaji di tiryej.

Tamo unğasari nanği Yesus qa ñamoqneb

²² Nebeonaqa tamo unğasari qudeı nanği ya agu taqal beiq di soqneb. Nanği qalie, ya bilaq qobuņ qujai segi dia tiryosiq soqnej. Qobuņ bei dia sosai. Yesus aqa anğro nanği segi qobuņ di gogetosib gileb. Yesus a nanği koba na qobuņ di gogetosai. ²³ Ariya qobuņ qudeı Taiberias qure uratosib bosib sawa Tamo Koba Yesus a nami Qotei pailyosiq tamo unğasari nanği inği anainjrnaq uye b qaji sawa di jojom di tiryeb. ²⁴ Onaqa tamo unğasari nanği uneb, Yesus a di sosai. Aqa anğro nanği dego di sosai. Deqa nanği qobuņ di gogetelenjosib gilsib Kaperneam qureq dia Yesus qa ñamoqneb.

Yesus a segi ñambile qa inği uyo bole

²⁵ Osib nanği ya agu taqal beiq dia Yesus itosib nenemyeb, “O Qalie Tamo Koba, ni bati gembu ende q bem?” ²⁶ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninği quiye. E bole merņgwai. Ninği ijo singila unsib e qa poingwo deqa ninği e qa ñamosai. E ninği bem anaingonam uynab menetņgej utru deqa ninği e qa ñamoq nab. ²⁷ Jejamu qa inği a koboqas. Ninği inği deqa wauaib. Inği gaigai sqas qaji deqa ninği wauoiye. Inği dena ninği ñambile gaigai sqab. Ñambile gaigai sqajqa inği di e Tamo Anğro na ninği anaingwai. Ijo Abu Qotei na e giltbej deqa e na inği di anaingwai.”

²⁸ Onaqa nanği na kamba Yesus nenemyeb, “Iga wau kie yonamqa Qotei a marqas, ‘Di ijo wau bole agide?’” ²⁹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa wau agi merņgwai. Ninği tamo Qotei na qarinyej qaji a qa nuņço areqalo singilatiye. Tamo di agi e segi.”

³⁰⁻³¹ Onaqa nanği Yesus aqa anjam di qusibqa olo nenemyeb, “Ni Qotei aqa maņwa kie babtım iga unsim ni qa gago

areqalo singilatqom? Nami gago moma nanği wadau sawaq di sosib laņ qure qa bem uyoqneb. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘A na laņ qure qa bem tamo unğasari nanği anainjreqnaq uyoqneb.’ Degsib nengrenyeb. Ariya ni wau kie yim iga unsim ni qa poigim gago areqalo ni qa singilatqom?’³² Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niņgi quiyе. E bole mernğwai. Moses a na laņ qure qa bem di niņgi anainğosaioqnej. Ijo Abu a segi na laņ qure qa bem bole niņgi anainğeqnu.³³ Bem bole Qotei na niņgi eņğeqnu qaji di laņ qureq dena mandamq aisiq tamo unğasari mandamq endi unub qaji nanği ğambile enjreqnu.”³⁴ Onaqa nanği na Yesus minjeb, “O Tamo Koba, bati gaigai iņgi di anaigoqne.”³⁵ Onaqa Yesus na minjrej, “E segi ğambile qa bem bole. Deqa tamo bei a ijoq bqas di a bunu mamyasai. Tamo bei a e qa aqa areqalo singilatqas di a bunu ya qaryqasai dego.

³⁶“E niņgi mernğonum, niņgi gaigai nuņgo ğamdamu na e nubeqnub. Ariya niņgi e qa nuņgo areqalo singilato-saieqneb.³⁷ Tamo unğasari kalil Qotei na e ebej qaji nanği ijoq boqnaq. Tamo ijoq bqas qaji di e na olo wiyqa keresai bolesai.³⁸ E ijo segi areqalo dauryqajqa e deqa laņ qure uratosim mandamq aiosai. Abu e qarinqbej qaji aqa areqalo dauryqajqa deqa e laņ qure uratosim mandamq aiem.³⁹ Abu e qarinqbej qaji aqa areqalo endegsi unu. Tamo unğasari kalil a na ebej qaji bei e na uratit padalqasai. E na nanği kalil diņo bati qa olo subq na tigeltjrqai.⁴⁰ Ijo Abu aqa areqalo endegsi unu. Tamo kalil e Qotei aqa İjiri nubsib e qa nanğo areqalo singilatqab qaji nanği ğambile gaigai sqab. Diņo bati qa e na nanği olo subq na tigeltjrqai.”

⁴¹Onaqa Juda tamo kokba nanği Yesus aqa anjam di qusibqa nanği a qa ugeosib a qa yomuoqneb. Di kiyaaq?

A marej, “E segi bem bole laņ qure uratosim mandamq aiem qaji.” Deqa nanği a qa yomuoqneb.⁴² Yomuoqnsib maroqneb, “Tamo di Yesus. A Josep aqa ğiri. Aqa ai wo abu wo nanği qa iga qalie. A kiyaaq marqo, ‘E laņ qure uratosim mandamq aiem?’”

⁴³Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niņgi segi segi anjam koba e qa maroqnaib.⁴⁴ Ijo Abu na e qarinqbonaq mandamq aiem. Tamo bei aqa segi areqalo na ijoq bqas keresai. Ijo Abu na are bulyetim ijoq bqas. Yim diņo bati qa e na olo subq na tigeltqai.⁴⁵ Qotei aqa med-abu o qaji tamo nanği nami anjam endegsib nengrenyeb unu, ‘Qotei a na tamo unğasari kalil nanği aqa kumbra osornjroqnim nanği a qa qalieoqnaq.’ Deqa tamo unğasari kalil ijo Abu aqa anjam quoonsib a qa qalieeqnub qaji nanği ijoq beqneb.

⁴⁶“Tamo bei a ijo Abu aqa ulatamu unosai bolesai. E segi qujai ijo Abu aqa ulatamu unem. Agi e nami Qotei ombla sosim dena bem.⁴⁷ Niņgi quiyе. E bole mernğwai. Tamo a e qa aqa areqalo singilatqas di a ğambile gaigai sqas.⁴⁸ E segi ğambile qa bem uyo bole.⁴⁹ Nami nuņgo moma nanği wadau sawaq di sosibqa laņ qure qa bem uyoqneb. Ariya bunuqna nanği kalil moreņekriteb.⁵⁰ Ariya e segi qujai bem bole laņ qure uratosim mandamq aiem qaji. Tamo unğasari nanği bem di uyqab di nanği moreņqasai.⁵¹ E segi ğambile qa bem bole laņ qure uratosim mandamq aiem qaji. Tamo bei a bem di uyqas di a ğambile gaigai sqas. Bem di agi ijo segi jejamu. E na tamo unğasari mandamq endi unub qaji nanği ijo segi jejamu nanği anainjrit uyqab. Uysib nanği ğambile sqab.”

⁵²Onaqa Juda nanği Yesus aqa anjam di qusib segi segi ğiriņosib maroqneb, “Tamo di a kiersimqa aqa segi jejamu iga anaigim uyqom?”

⁵³Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi quie. E bole merŋgwai. E Tamo Anġro. Deqa niŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqasai di niŋgi ŋambile gaigai sqasai. ⁵⁴Tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi ŋambile gaigai sqab. Deqa diŋo bati qa e na naŋgi olo subq na tigeltŋjrqi. ⁵⁵Di kiyaaqa? Ijo jejamu di iŋgi uyo bole. Ijo leŋ di ya uyo bole. ⁵⁶Tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi e ombla sqab. E naŋgi ombla sqai. ⁵⁷Ijo Abu ŋambile unu qaji a na e qariŋbej deqa aqa singila na e segi dego ŋambile unum. Dego kere tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi dego ijo singila na ŋambile sqab. ⁵⁸E segi bem bole laŋ qure uratosim mandamq aiem qaji. Nami nuŋgo moma naŋgi laŋ qure qa bem uyoqne. Ariya bunuqna naŋgi kalil moreŋekriteb. E segi bem uyo bole. Deqa tamo naŋgi bem bole di uyqab di naŋgi moreŋqasai. Naŋgi ŋambile gaigai sqab.” ⁵⁹Yesus a Kaperneam qureq Juda naŋgo Qotei tal miligiq dia sosiqa Qotei aqa anjam di palontsiq tamo uŋgasari naŋgi minjroqnej.

Yesus a segi ŋambile gaigai sqajqa anjam utru

⁶⁰Onaqa Yesus aqa anġro naŋgi aqa anjam di qusibqa naŋgi segi segi gargekoba endegsib maroqne, “Anjam di gulube koba. Tamo yai a anjam di poiyaq kere?” ⁶¹Degsib maroqnsib Yesus qa yomueqnaqqa aqa are miligiq di qalieosiqa minjrej, “Ijo anjam dena nuŋgo areqalo ugetetŋgwo e? ⁶²Qure e Tamo Anġro nami soqnem qaji deq olo oqitqa niŋgi e nubsibqa kiersib are qalqab? ⁶³Qotei aqa Mondor a segi na tamo uŋgasari naŋgi ŋambile enjreqnu. Nuŋgo segi jejamu na niŋgi aqaryaiŋwa keresai. Ijo anjam kalil e na merŋgeqnum qaji di Mondor aqa anjam. Anjam dena niŋgi ŋambile oqab.

⁶⁴Ariya niŋgi qudei e qa nuŋgo areqalo singilatosaieqnum.” Yesus a naŋgi degsi minjrej. Di kiyaaqa? Aqa anġro yai naŋgi a qa naŋgo areqalo singilatqasai di a nami qalieej. Tamo yai na Yesus ojsim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas qaji di dego a nami qalieej. ⁶⁵Osiqa minjrej, “Tamo naŋgi di e qa naŋgo areqalo singilatosaieqnum. Utru deqa e niŋgi merŋgonum, ‘Qotei na tamo bei singila yqasai di a ijoq bqa keresai.’”

⁶⁶Yesus a anjam degsi marnaqa aqa anġro gargekoba naŋgi a dauryqa uratosib jaraieb. ⁶⁷Onaqa Yesus a na aqa anġro 12-pela naŋgi minjrej, “Niŋgi dego e uratosib jaraieq e?”

⁶⁸Onaqa Saimon Pita na minjej, “O Tamo Koba, iga ni uratmosim tamo yai aqaq gilqom? Ni segi qujai ŋambile gaigai sqajqa anjam mergeqnum. ⁶⁹Iga ni qa gago areqalo singilatosis endegsi qalieonum, Qotei aqa segi Tamo Bole a na nami giltej qaji agi ni qujai.”

⁷⁰Onaqa Yesus na minjrej, “E segi na ijo anġro 12-pela niŋgi giltŋgem. Ariya nuŋgo ambleq di ijo anġro bei a mondor uge ti unu.” ⁷¹Yesus a Saimon Iskariot aqa ŋiri Judas qa degsi marej. Yesus aqa anġro 12-pela naŋgi deqaji bei agi Judas. A na bunuqna Yesus ojsim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas qaji.

Yesus a yori bati unqa marsiq Jerusalem gilej

7 Bati bei Yesus a Galili sawaq dia laqnej. A Judia sawaq dia laqajqa uratej. Di kiyaaqa? Juda tamo kokba naŋgi a qalib moiqaqqa maroqne deqa. ²Ariya Juda naŋgo yori bati koba jomej. Yori bati di aqa utru agi marqai. Juda naŋgo moma naŋgi nami jagwa oqajqa tal gereiyelenosib osi laqne deqa are qalqajqa bati. ³Deqa Yesus aqa aube naŋgi na minjeb, “Ni Galili sawa endi saim. Ni sawa endi uratosim Judia sawaq gile. Gilsim dia ino maŋwa

babtoqnimqa ino angro nanği unoqn-qab. ⁴Tamo bei na aqa kumbra babtqa osimqa a uliosim yqasai. Deqa ni ino manğa boleq na yqa marsimqa ni tamo unğasari kalil nanğo nğamgalaq di tigelosim yoqne.” ⁵Yesus aqa aube nanği a qa nanğo areqalo şingilatosai deqa nanği degsib misiliñ anjam minjeb. ⁶Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo bati kereosaiunu. Ariya bati kalil di nunğo bati. ⁷Tamo unğasari mandamq endi unub qaji nanği niñgi jeutnğwa kere-sai. Ariya nanği gaigai e jeutbeqnu. Di kiyaya? E nango kumbra uge uge babet-njreqnum deqa. ⁸Niñgi Jerusalem gilsib yori bati di uniye. E gilqa keresai. Di kiyaya? Ijo bati kereosaiunu.” ⁹Degsi minjrşiq a Galili sawaq di soqnej.

¹⁰Ariya aqa aube nanği yori bati di unqajqa gilnabqa a dego gilej. A boleq na gilosai. A loumosiq gilej. Yim tamo nanği a unaib deqa. ¹¹Ariya yori bati di brantonaqa Juda tamo kokba nanği Jerusalem dia Yesus qa nğamo-qneb. Nğamosib maroqneb, “Yesus a qabi unu?” ¹²Onaqa tamo unğasari nanği segi segi anjam gargekoba laña laña Yesus qa maroqneb. Qudei nanği mareb, “Yesus a tamo bolequja.” Qudei nanği mareb, “Sai. A na tamo unğasari nanği gisa gisanjreqnu.” ¹³Nanği degsib maro-qneb. Ariya nanği Juda tamo kokba nanği ulainjrşib deqa nanği a qa boleq na anjam marosaioqneb.

¹⁴Ariya yori bati gilsiq ambleqyonaqa Yesus a segi brantosiqa atra tal miligiq gilsiq dia tamo unğasari nanği Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ¹⁵Onaqa Juda tamo kokba nanği Yesus aqa anjam di qusibqa nanği are koba qaloqn-sib segi segi maroqneb, “Yesus a powo kobaquja di qabe na osiqa anjam mareqnu? A nami skul beiq gilosai.” ¹⁶Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam e mareqnum qaji endi ijo anjam sai. Anjam endi ijo Abu e qarınbej qaji aqa

anjam. ¹⁷Tamo bei a Qotei aqa areqalo dauryqajqa are soqnimqa anjam e mareqnum qaji endi aqa utru a geregere poiyyas. Osim qalieqas, ijo anjam endi Qotei aqaq dena bej. E ijo segi areqalo na marosaieqnum. A degsim qalieqas. ¹⁸Tamo bei aqa segi areqalo na anjam marqas di a aqa segi nğam soqtqa osim deqa anjam marqas. Ariya Qotei agi e qarınbej qaji aqa nğam e soqtqa osim deqa anjam mareqnum. Deqa e tamo bole. E gisanğ tamo sai.

¹⁹“Nami Moses na niñgi dal anjam engej. Ariya nunğo ambleq di tamo bei a dal anjam di dauryosaieqnu. Kiyaya niñgi e lubsib moiottbqa mareqnu?” ²⁰Onaqa tamo unğasari nanği na kamba Yesus minjeb, “Mondor uge inoq di unu. Yai nanği na ni lumsib moiottmqa mareqnu?” ²¹Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E manğa qujai babtonamqa niñgi kalil are koba qaleqnu. ²²Ariya niñgi are qaliye. Moses a na niñgi muluñ engej. Onaqa niñgi yori bati qa nunğo angro nanği muluñ breinjreqnu. Bole, Moses a muluñ qa utru sai. Nunğo moma nanği muluñ qa utru. ²³Niñgi Moses aqa dal anjam geregere dauryqa oqnsib deqa niñgi yori bati qa nunğo angro nanği muluñ breinjreqnu. Ariya e yori bati qa tamo qujai aqa jejamu boletonumqa niñgi unsibqa kiyaya e qa nğiriñonub? ²⁴Laña nğamdamu na inği inği tenemtoqnaib. Kumbra bole na inği inği kalil tenemtoqniye.”

Tamo unğasari nanği qalieqajqa, Yesus a tamo yai

²⁵Ariya bati deqa tamo unğasari qudei Jerusalem di soqneb qaji nanği Yesus aqa kumbra di unsibqa nanği segi segi endegsib maroqneb, “Yesus a kio Juda tamo kokba nanği na qalib moiqajqa mareqnu?” ²⁶Niñgi uniye. A boleq na anjam mareqnaqa nanği a anjam bei minjosaieqnu. Nanği qalieonub kio,

tamo di a Kristus? ²⁷ Kristus aqa qure utru di tamo bei a qaliesai. Ariya tamo endi aqa qure utru di iga qalie bole.”

²⁸ Onaqa Yesus a atra tal miligiq di sosiq a na tamo ungasari nanqi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Os- iqa lelenosiq endegsi minjrej, “Ninigi are qalonub, ninigi e qa qalie. E qabe na bem di ninigi qalie e? Ariya e ijo segi areqalo na bosai. Ijo Abu na e qarinqbonaq bem. Ijo Abu a segi kumbra bole qa utru. Ariya ninigi a qa qaliesai. ²⁹ E a qa bole qalie. E a ombla sonamqa dena e qarinqbonaq agi bem.”

³⁰ Onaqa nanqi Yesus aqa anjam di qusibqa nanqi a ojsib tonto talq di waiyqa mareb. Ariya a ojqa bati kere- osaisoqnej deqa tamo bei na a ojsai. ³¹ Bati deqa tamo ungasari gargekoba nanqi Yesus qa nanngo areqalo singilateb. Osib mareb, “Kristus a bosim Qotei aqa manwa gargekoba tamo endena babte- qnu qaji di bunyqa keresai.”

Farisi nanqi na qaja tamo nanqi Yesus ojqa qarinqjreb

³² Tamo ungasari nanqi anjam degsib Yesus qa mareqnab Farisi nanqi qusi- bqa atra tamo kokba nanqi ti koroosib qaja tamo qudei nanqi qarinqjrnabqa Yesus ojqa gileb. ³³ Deqa Yesus a endegsi marej, “E ninigi koba na sokiñalaysiy ijo Abu e qarinqbej qaji aqaq olo oqwai. ³⁴ Oqitqa ninigi e qa ñamqab e nubqa- sai. Qure e sqai qaji di ninigi oqwa kere- sai.” ³⁵ Onaqa Juda nanqi segi segi maro- qneb, “Yesus a qabitimqa iga a unqasai? A Grik nanngo sawaq gilqas kio? Gilsim dia Juda tamo qudei nanqi koba na sosib Grik nanqi anjam minjroqnaqas kio? ³⁶ A marqo, ‘Ninigi e qa ñamqab e nubqasai. Qure e sqai qaji di ninigi oqwa keresai.’ Utru kiyayqa a degsi marqo?”

Yesus a ñambile gaigai sqajqa ya qa anjam marej

³⁷ Ariya yori bati gilsiq koboqa laqnaqa yori kobaquja brantej. Bati deqa Yesus a tigelosiqa lelenosiq marej, “Tamo bei a ya qaryimqa ijoq bosim ya uyem. ³⁸ Tamo bei a e qa aqa areqalo singilatqas di aqa are miligiq na ñambile gaigai sqajqa ya oqoqnsim ya ani bul polyoqnaqas. Nami Qotei aqa anjam degsib nenngrenyeb unu.” ³⁹ Yesus a ya qa marej di a Qotei aqa Mondor qa sigitosiqawo anjam marej. Yesus a lan qureq oqsq ñam koba osaisoqnej deqa Qotei aqa Mondor bosaisoqnej. A bunuqna oqsim Qotei aqa Mondor qarinqyim bamqa tamo nanqi Yesus qa nanngo areqalo singilatqab qaji nanqi Qotei aqa Mondor oqab. Deqa Yesus a yawo anjam degsi marej.

Tamo ungasari nanqi Yesus aqa anjam qusib poiayeleb

⁴⁰ Onaqa tamo ungasari qudei nanqi Yesus aqa anjam di qusib mareb, “Bole, Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja nami Qotei na qarinqyim bqajqa marej qaji agi a endi.” ⁴¹ Onaqa tamo qudei nanqi mareb, “Tamo endi a bole Kris- tus.” Onaqa tamo qudei nanqi mareb, “Sai. Kristus a bqas di a Galili sawaq dena bqasai. ⁴² Kristus a Devit aqa len dena ñambabosim aqa qure utru Betle- hem dena bqas. Nami Qotei aqa anjam degsib nenngrenyeb unu.” ⁴³ Tamo un- gasari nanqi degsib Yesus qa anjam titi- tosib ñirinqosib poeleqeb. ⁴⁴ Osib tamo qudei nanqi Yesus ojqa mareb. Mareb di tamo bei na ojsai.

Juda gate kokba nanqi Yesus qa nanngo areqalo singilatosa

⁴⁵ Onaqa qaja tamo Farisi nanqi na qarinqjrnab Yesus aqaq gileb qaji nanqi olo puluosib atra tamo kokba ti Farisi ti

nanqoq ainabqa minjreb, “Ningi kiyaaq Yesus ojsib osi bosai?” ⁴⁶ Onaqa qaja tamo nanqi na kamba minjreb, “Iga Yesus aqa anjam quonum di anjam bolequja maroqnaj. Tamo bei nami anjam deqaji marosaioqnej. Deqa iga a ojosai.” ⁴⁷ Onaqa Farisi nanqi na minjreb, “Yesus a na ningi dego gisangwo e?” ⁴⁸ Ningi uniye. Juda tamo koba bei Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Farisi tamo bei dego Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Sai bolesai. ⁴⁹ Ariya tamo ungasari laja lajaj nanqi dal anjam qaliesai deqa agi Yesus qa nanqo areqalo singilatonub. Deqa Qotei a na nanqi qoreinjrim torei padalqab.” Farisi nanqi na qaja tamo nanqi degsib minjreb.

⁵⁰ Onaqa Juda gate bei Nikodemus agi nami Yesus aqaq gilsiq anjam minjej qaji a Farisi nanqo ambleq di tigelosiq endegsi minjrej, ⁵¹ “Gago dal anjam kiersi unu? Iga tamo bei ojsim aqa une laja minjqom e? Sai. Gago dal anjam a degsi sosai. Iga mati aqa anjam qusim aqa kumbra geregere qalieqom.” ⁵² Onaqa Farisi nanqi na kamba minjeb, “Ni dego Galili qaji tamo kio? Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji di geregere peleye. Peleyiqam endegsi poimqas, Qotei aqa medabu o qaji tamo bei Galili sawaq dena bqasai.”

Nanqi na unja bei une atej qaji a ojsib Yesus aqa areq osi beb

⁵³ Onaqa koro koboonaqa nanqi kalil jaraisibqa nanqo segi segi talq gilelenjeb.

8 Ariya Yesus a Oliv manaq oqej. ² Nobqolo ambru a olo tigelosiq atra tal miligiq gilej. Gilsiq di sonaqa tamo ungasari kalil nanqi aqa areq beq nabqa a di awesosiq Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ³ Ariya unja bei tamo wo une ateq nab tamo qudei nanqi na unsibqa dal anjam qalie tamo nanqi ti Farisi nanqi ti minjrnab nanqi na unja

di ojsib osi bosib tamo ungasari nanqo njanqalaq di tigeltib. ⁴ Osib Yesus minjeb, “O Qalie Tamo Koba, unja endi tamo bei wo une ateq nab tamo qudei nanqi na unonub. ⁵ Ni qalie, Moses a nami dal anjam endegsi nengrenyeyej, ‘Unja bei a tamo wo une atimqa meniñ na qalib moiem.’ Deqa ni kiersi marqam?” ⁶ Nanqi Yesus laja are qameteb. Nanqi endegsib are qaleb, “Iga Yesus laja are qametonam a anjam bei grotimqa qusim a ojqom.” Onaqa Yesus a kamba nanqi anjam bei minjrosai. A mana qamsiq turuosiq bañ gei na mandamq di nengrenyoqnej.

⁷ Onaqa nanqi na olo anjam di Yesus nenemyonabqa a tigelosiq minjrej, “Nunqo ambleq di tamo yai a une saiqoji? A na namo meniñ osim unja di qalem.” ⁸ Osiq olo turuosiq mandamq di nengrenyoqnej. ⁹ Onaqa nanqi Yesus aqa anjam di qusibqa nanqi segi segi kalil oqedosib jaraieb. Tamo kokba nanqi namoosib jaraionab qudei bunueb. Osib Yesus uratonab a segi di soqnej. Unja di a Yesus aqa ulatamuq di tigelesoqnej.

¹⁰ Onaqa Yesus a olo tigelosiq unja di minjej, “Unja, tamo nanqi qabitonub? Tamo bei na ino une qa olo mermosai.” ¹¹ Onaqa unja dena Yesus minjej, “Od, Tamo Koba, tamo bei na ijo une qa olo merbosai.” Onaqa Yesus na minjej, “E dego ino une qa mermqasai. Deqa ni gile. Olo une bei ataim.”

Yesus a puloñ bul deqa a na tamo ungasari mandamq endi unub qaji nanqi suwantnjreqnu

¹² Yesus a unja degsi minjnaq gileqnaqa a na tamo ungasari nanqi olo endegsi minjrej, “E mandam endeqa puloñ. Tamo a e daurbqas di a ambrud di walwelqasai. A suwanqoq di walweloqnsim njanbible gaigai sqas.” ¹³ Onaqa Farisi nanqi Yesus aqa anjam di qusibqa endegsib minjeb, “Ni ino segi wau

qa ti kumbra qa ti anjam mareqnum. Deqa tamo nanği ino anjam quetmaib.”¹⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Di bole. E ijo segi kumbra qa anjam mareqnum. Ariya tamo nanği ijo anjam quetbqa kere. Di kiyaaqa? E qabe na bem di e segi qalie bole. E qabitsiy puluosiy olo oqwai di dego e qalie. Ariya e qabe na bem di ninği qaliesai. E qabitsiy puluosiy olo oqwai di dego ninği qaliesai.”¹⁵ Ninği laña mandam qa kumbra na tamo nanği peginjreqlub. E tamo nanço kumbra qa peginjrosaielqnum.¹⁶ Ariya e na tamo nanço kumbra qa nanği peginjraqai di tamo nanği ijo anjam quetbqa kere. Di kiyaaqa? E segi na tamo nanği peginjrosaielqnum. Ijo Abu e qarinqbej qaji a ombla na wauoqnsim tamo nanği peginjreqlub.¹⁷ Nunço dal anjam bei endegsib nenğrenyeb unu, “Tamo aiyel nanği anjam qujai marqab di nanço anjam bole.”¹⁸ Deqa e segi na ijo wau qa ti ijo kumbra qa ti anjam mareqnum. Ijo Abu e qarinqbej qaji a dego e ombla na ijo wau qa ti ijo kumbra qa ti anjam mareqnum.”

¹⁹ Onaqa Farisi nanği na Yesus nene-myeb, “Ino Abu qabi unu?”

Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninği e qa qaliesai deqa ijo Abu qa dego ninği qaliesai. Ninği e qa qalie qamu ninği ijo Abu qa dego qalie qamu.”

²⁰ Yesus a atra tal miligiq di sosiqa tamo unğasari nanği anjam degsi minjrej. A silali ato qaji warum jojomq di awesoqnej. Warum dia tamo nanği Qotei atraiyoqnsibqa silali atoqneb. Yesus ojqa bati kereosaisoqnej deqa tamo bei na a ojosai.

Yesus a marej, “Qure e oqwai qaji di ninği oqwa keresai.”

²¹ Onaqa Yesus a na olo tamo unğasari nanği endegsi minjrej, “E

ninği uratnğitqa ninği e qa nımqab e nubqasai. Ninği nunço une ti sosibqa morenqab. Qure e oqwai qaji di ninği oqwa keresai.”²² Onaqa Juda nanği Yesus aqa anjam di qusibqa nanği segi segi endegsib maroqneb, “Yesus a kiyaaqa março, ‘Qure e oqwai qaji di ninği oqwa keresai?’ A na aqa segi jejamu qalim moiqaş kio?”²³ Onaqa Yesus na olo minjrej, “Ninği mandam tamo. E lañ goge qaji tamo. Ninği mandam endeqaji tamo. E mandam endeqaji tamo sai.”²⁴ Deqa e ninği merñgonum, ninği nunço une ti sosibqa morenqab. E segi qujai Qotei. Ninği deqa nunço areqalo şingilatqasai di ninği nunço une ti sosibqa morenqab.”

²⁵ Onaqa nanği na Yesus nenemyeb, “Ni tamo yai?” Onaqa Yesus na minjrej, “E nami ijo ñam ubtsim merñgem.”²⁶ E nunço kumbra qa anjam gargekoba merñgwajqa ijo areqaloq di unu. Deqa e nunço kumbra qa ninği peginqwai. Ariya ijo Abu e qarinqbej qaji a anjam bole qa utru. Deqa anjam kalil a na merbeqnu qaji di e quoqnsim tamo unğasari mandamq endi unub qaji nanği minjreqlub.” Yesus a na nanği degsi minjrej.

²⁷ Nanği qaliesai, Yesus a nanği aqa Abu qa anjam degsi minjrej.²⁸ Deqa a na olo minjrej, “Ninği na e Tamo Anğro soqtbosib gaintbibqa bati deqa ninği poingwas, e segi qujai Qotei. Osib qalieqab, e ijo segi areqalo na kumbra bei yosaieqlub. Anjam kalil ijo Abu na merbeqnaq queqlub qaji di segi mareqnum.”²⁹ Ijo Abu e qarinqbej qaji a e ombla sosiqa taqbejunu. A na e uratbosaieqlub. Di kiyaaqa? E gaigai kumbra kalil a tulañ areareteqlub qaji di yeqlub.”³⁰ Yesus a anjam degsi marnaqa tamo unğasari nanği qusibqa nanği gargekoba Yesus qa nanço areqalo şingilateb.

**Tamo ungasari nanği anjam
bole qa utru poinjrim une
na nanği ojqa keresai**

³¹ Ariya Yesus a na Juda nanği a qa nanço areqalo singilateb qaji nanği endegsi minjrej, “Ninği ijo anjam singila na ojcab di ninği ijo anğro tinğin sqab. ³² Deqa ninği anjam bole geregere qalieqab. Yimqa anjam bole dena ninği aqaryaingimqa une bei na ninği ojqa keresai.” ³³ Onaqa nanği na kamba minjreb, “Iga Abraham aqa moma. Iga nami tamo bei aqa kanğal tamo lanğaj sosai. Deqa ni kiyaaqa mergonum, ‘Une bei na ninği ojqa keresai?’”

³⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninği quiye. E bole merğgwai. Tamo kalil une yoqnsib laqñub qaji nanği une aqa kanğal tamo lanğaj bul unub. ³⁵ Kanğal tamo lanğaj nanği lanğa wau tamo unub. Nanği abu saiqoji. Ariya anğro nanği abu ti. Deqa nanği gaigai nanço abu ombla na sqab. ³⁶ E Qotei aqa Ĩiri deqa e Abu ti. Deqa e na ninği aqaryaingitqa une bei na ninği ojqa keresaiholesai.

³⁷ “E qalie, ninği Abraham aqa moma unub. Ariya ijo anjam nunço are miligiq di sosai. Utru deqa ninği e lubsib moiobqa mareqñub. ³⁸ Kumbra kalil ijo Abu na e osorbej qaji agi e na olo ninği saingeqnum. Ariya ninği dego kumbra kalil nunço abu na osorğeqnu qaji di ninği yeqñub.”

³⁹ Onaqa Juda nanği Yesus aqa anjam di qusibqa olo kamba minjreb, “Gago abu bole agi Abraham.” Onaqa Yesus na minjrej, “Ninği Abraham aqa anğro qamu kumbra Abraham nami yoqnej qaji di ninği dego yeqñub qamu. ⁴⁰ Sai. Qotei aqa anjam bole kalil a na e merbeqnaq queqnum qaji di e ninği olo merğeqnum. Yeqnaqa ninği olo e lubsib moiobqa mareqñub. Abraham a nami kumbra deqaji yosaiognej. ⁴¹ Ninği nunço

abu aqa kumbra yeqñub.” Onaqa nanği na minjreb, “Gago ai nanği lanğa lanğa laosib iga ĩambabtgosai. Gago Abu qujai agi Qotei.” ⁴² Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei a nunço Abu qamu ninği e qalaqalaibonub qamu. Di kiyaaqa? E Qotei aqaq dena bem deqa. E ijo segi areqalo na bosai. Qotei na e qarinqbonaq bem.

⁴³ “Kiyaaqa ninği ijo anjam endi poinğosai? Utru endegsi merğgwai. Ninği ijo anjam quqwa keresai deqa. ⁴⁴ Ninği nunço abu Satan aqa anğro. Ninği nunço abu Satan aqa areqalo dauryqajqa tulanğ singilaeqñub. Satan a nami tamo qalo qaji tamo soqnej agi bini unu. A kumbra bole dauryosaieqnu. Di kiyaaqa? A kumbra bole dauryqajqa torei urateqnu. A anjam marqas di a gisañ anjam segi marqas. A gisañ anjam qa utru. A gisañ tamo. A gisañ anjam kalil aqa abu. ⁴⁵ Ariya e anjam bole merğeqnum deqa ninği ijo anjam nunço areqaloq di singilatosaeqñub. ⁴⁶ E une yonum ninği degsib are qaleqñub e? Ninği degsib are qalqab di ninği ijo une babtije. Ariya e anjam bole marqai di ninği kiyaaqa ijo anjam nunço areqaloq di singilatosaeqñub? ⁴⁷ Qotei aqa anğro nanği aqa anjam kalil queqñub. Ninği Qotei aqa anğro sai deqa ninği aqa anjam quosaieqñub.”

**Yesus a marej, “Abraham a
ğambabosaisonaqa e
Qotei ombla soqñem.”**

⁴⁸ Onaqa Juda nanği Yesus aqa anjam di qusibqa minjreb, “Iga bole maronum, ni Samaria qaji tamo. Mondor uge inoq di unu.” ⁴⁹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Mondor uge ijoq di sosai. E ijo Abu aqa ñam soqteqnum. Ariya ninği na olo ijo ñam ugetetbeqñub. ⁵⁰ E ijo segi ñam soqtqa are qalosaieqnum. Ijo Abu a segi na ijo ñam soqtetbeqnu. Agi a na qujai nunço une qa ninği pegingwas. ⁵¹ Ninği quiye. E bole merğgwai. Tamo bei na ijo

anjam qusim dauryqas di a olo moiqa keresai. Saibolesai.”

⁵² Onaqa Juda nanġi na minjeb, “Endego iga qalieonum, mondor uge inoq di unu. Abraham a moiej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanġi dego morenġekriteb. Ariya ni maronum, “Tamo bei na ijo anjam qusim dauryqas di a olo moiqa keresai.” ⁵³ Ni na gago moma utru Abraham bunyqam kio? A moiej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanġi dego morenġeb. Deqa ni segi qa kiersi marqam?”

⁵⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E ijo segi ñam soqtonum qamu e lanġa soqtonum qamu. Ariya ijo Abu na ijo ñam soqtetbeqnu. Agi ninġi a qa mareqnu, ‘A gago Qotei.’” ⁵⁵ Ariya ninġi a qa qaliesai. Ariya e segi a qa qalie. E a qa qaliesai degsi marqai di e ninġi bul gisaġ tamo sqai. E a qa qaliesim deqa agi aqa anjam dauryeqnum.

⁵⁶ “Nunġo moma utru Abraham a nami ijo bqajqa bati unqa marsiqa areboleboleiyonaq soqnej. A unsiqa tulaġ areboleboleiyej.” ⁵⁷ Onaqa Juda nanġi Yesus aqa anjam di qusibqa minjeb, “Ino wausau 50 osaiunu. Ni Abraham unem e?” ⁵⁸ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ninġi quiye. E bole mernġwai. Abraham a ġambabosaisonaqa e nami Qotei ombla soqnem.”

⁵⁹ Onaqa nanġi Yesus aqa anjam di qusibqa nanġi a qa minjin oqetjnmaqa meniġ elerjosib Yesus meniġ na qalsib moiqtqa yonab a loumosiq atra tal uratosiq ulaġej.

Tamo bei ġam qandimo ġambabej qaji di Yesus na boletej

9 Yesus a walwelosiq gilsiq gam qalaq dia tamo bei ai miligiq na ġam qandimo ġambabej qaji di awesonaq unej. ² Onaqa Yesus aqa anġro nanġi na Yesus nenemyeb, “O Qalie Tamo Koba, yai aqa une na tamo di ai miligiq na ġam

qandimo ġambabej? Aqa segi une na kio aqa ai wo abu wo nanġo une na kio?”

³ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo di aqa segi une na sai. Aqa ai wo abu wo nanġo une na sai dego. Qotei na tamo di boletimqa aqa wau di boleq dimqa tamo unġasari nanġi unsib Qotei aqa ñam soqtqab. Utru deqa tamo di ai miligiq na ġam qandimo ġambabej. ⁴ Sawa suwaġesoqnmqa ijo Abu e qarinjbej qaji aqa wau yoqnoqom. Ambruamqa tamo nanġi wauqa keresai. ⁵ E mandamq endi sosimqa e mandamq endeqa puloġ unum.”

⁶ Yesus a nanġi degsi minjrsiqa mandamq di miselosiq aqa misel mandam ti ojnaq jagi bulonaq osiqa tamo di aqa ġamdamuq di atej. ⁷ Atsiqa qarinyosiq minjrej, “Ni gilsim ya bei ñam Siloam di yal.” “Siloam” di Hibru anjam. Aqa damu, “Qarinyqo.” Onaqa tamo di gilsiq yalonaqa ġam poiyoonaqa sawa unej. Sawa unsiqa olo puluosi bej. ⁸ Bonaqa aqa qure qujai nanġi ti tamo nanġi a nami ġam qandimo sosisqa silali qa ġilnġreqnaq unoqneb qaji nanġi ti a olo unsibqa mareb, “Tamo nami ġam qandimo sosisqa silali qa ġilgoqnej qaji agiende kio?” ⁹ Onaqa tamo qudei nanġi mareb, “Od, agi a qujai.” Onaqa tamo qudei nanġi mareb, “A sai. Tamo endi aqa ulatamu tamo ġam qandimo aqa ulatamu bul.” Onaqa a segi na minjrej, “Agi e di.”

¹⁰ Onaqa tamo unġasari nanġi na nenemyeb, “Ni ġamdamu kiersi poimqoqa sawa unonum?” ¹¹ Onaqa a na kamba minjrej, “Tamo bei aqa ñam Yesus a na jagi gereiyosiq ijo ġamdamuq di atsiqa merbqo, ‘Ni gilsim Siloam yaq di yal.’ Degsi merbqoqa e gilsim yalonumqa ġam poibqoqa sawa unonum.” ¹² Onaqa tamo unġasari nanġi na olo nenemyeb, “Tamo ni boletmqo qaji a qabi unu?” Onaqa a na minjrej, “A qabitqo kio di e qaliesai.”

¹³ Onaqa tamo nami nam qandimyesoqnej qaji di tamo ungasari nanqi na osib Farisi nanqoq osi gileb. ¹⁴ Bati Yesus na jagi gereiyosiq tamo di aqa namdamuq di atnaqa nam poiyej di Juda nanqo yori bati qa. ¹⁵ Deqa tamo ungasari nanqi na tamo di osib Farisi nanqoq osi gilnabqa nanqi na endegsib nenemyeb, “Ni namdamu kiersi poimqoqa sawa unonum?” Onaqa a na minjrej, “Tamo bei aqa nam Yesus a jagi gereiyosiq ijo namdamuq di atqoqa e yalonum nam poibqoqa sawa unonum.” ¹⁶ Onaqa Farisi qudei nanqi endegsib mareb, “Iga qalie, Qotei na Yesus qarinyosai. Di kiyaaqa? A yori bati gentqo deqa.” Ariya tamo qudei nanqi mareb, “Sai. Une tamo a kiersim manwa deqaji babtqas?” Farisi nanqi anjam deqa niri nirinosis poiayeleb.

¹⁷ Onaqa tamo nami nam qandimyesoqnej qaji di Farisi nanqi na olo neneemyeb, “Yesus a na ino namdamu boletqo deqa ni a qa kiersi are qalonum?” Onaqa a na minjrej, “E are qalonum, a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”

¹⁸ Bole, tamo di a nami nam qandimo sosiqo olo nam poiyej. Ariya Juda tamo kokba nanqi deqa areqalokobaiye. Osib aqa ai wo abu wo nanqi metnjrnab beb. ¹⁹ Bonabqa endegsib nenemjreb, “Tamo endi nunqo angro e? A bole aqa ai miligiq na nam qandimo nam-babej e? Boleamqa ninqi mergibqa iga quqwom. A kiersi bini nam poiyoqqa sawa uneqnu?” ²⁰ Onaqa aqa ai wo abu wo nanqi na kamba minjreb, “Di bole, a gago angro. A ai miligiq na nam qandimo nam-babej di iga qalie.” ²¹ Ariya a kiersi bini nam poiyoqqa sawa uneqnu di iga qaliesai. Tamo yai na aqa namdamu boletqo di dego iga qaliesai. A tamo boleqo. A segi nenemyibqa a segi na marqas.” ²² Aqa ai wo abu wo nanqi Juda tamo kokba nanqi ulainjrsib deqa anjam degsib minjreb. Juda tamo kokba nanqi nami maroqneb,

“Tamo bei na marqas, ‘Yesus a bole Kristus,’ degsi marimqa tamo di iga taqalq waiyonam a bunu olo Qotei tal miligiq gilqasai.” ²³ Deqa nanqi aiyel Juda tamo kokba nanqi ulainjrsib minjreb, “A tamo boleqo. A segi nenemyiye.”

²⁴ Onaqa tamo nami nam qandimyesoqnej qaji di Juda tamo kokba nanqi na olo metonab bonaq minjreb, “Ni Qotei aqa nam soqtosim anjam bole merge. Iga qalieonum, Yesus a une tamo. Ni degsi merge.” ²⁵ Onaqa a na kamba minjrej, “A une tamo kio sai kio di e qaliesai. Ariya e nami nam qandimo soqnem bini e olo nam poibqoqa sawa uneqnum di e qalieonum.”

²⁶ Onaqa nanqi na olo nenemyeb, “Yesus a ni kiermqo? A kiersi ino namdamu boletqoqa ni sawa uneqnum?”

²⁷ Onaqa a na kamba minjrej, “E nami merngonum ninqi ijo anjam quetbosai. Kiyaaqa ololo merngit quqwab? Ninqi dego Yesus aqa angro sqajqa deqa e nenembeqnu e?”

²⁸ Onaqa Farisi nanqi na tamo di misilinyosib minjreb, “Ni Yesus aqa angro. Iga Moses aqa angro. ²⁹ Iga qalie, nami Qotei a bole Moses anjam minjoqnej. Ariya Yesus a qabe na kio bej di iga qaliesai.” ³⁰ Onaqa tamo dena kamba minjrej, “E nunqo anjam di quonum ugeibqo. Yesus a na ijo namdamu boletqoqa e sawa uneqnum. Ariya ninqi mareqnu, ‘Yesus a qabe na kio bej di iga qaliesai.’” ³¹ Iga qalie, tamo nanqi une ateqnu qaji nanqi Qotei pailyqab di Qotei a nanqo pail quqwasai. Ariya tamo nanqi Qotei qa ulaoqsib aqa areqalo dauryeqnu qaji nanqi Qotei pailyqab di Qotei a nanqo pail quqwas. ³² Tamo ai miligiq na nam qandimo nam-babo qaji di tamo bei na boletonaq iga nami unosaioqnem. ³³ Qotei na Yesus qarinyosai qamu a kumbra bole bei babtqa keresai.”

³⁴ Onaqa Farisi nanqi na kamba minjreb, “Une aqa kumbra inoq di betere-

junu. Ni une ti sosimqa nambabem agi bini ni degsi unum. Deqa ni Qotei aqa anjam iga mergaim.” Degsib minjsib a taqalq waiyosib a olo Qotei tal miligiq gilqajqa saidyeb.

Tamo nanngi Yesus qa nanngo areqalo singilatqasai di nanngi tamo nam qandimo bul sqab

³⁵ Farisi nanngi na tamo di taqalq waiyonab Yesus a degsi qusiq a qa namosiq itosiq minnej, “Ni Tamo Angro qa ino areqalo singilatqasai?” ³⁶ Onaqa a na kamba Yesus minnej, “O Tamo Koba, Tamo Angro di yai? Ni merbimqa e qusiy ijo areqalo a qa singilatqai.” ³⁷ Onaqa Yesus na minnej, “Ni Tamo Angro itonum agi e. Endego aqo ombla anjam mareqnum.” ³⁸ Onaqa a na Yesus minnej, “O Tamo Koba, e ni qa ijo areqalo singilatqasai.” A degsi Yesus minjsiq aqa areq di singa pulutosiq a binjiyej.

³⁹ Onaqa Yesus a marej, “E tamo ungasari nanngo kumbra qa nanngi peginjraqajqa deqa mandamq aiem. Deqa tamo nam qandimo unub qaji nanngi olo nam poinjrqa. Tamo namdamu bole ateqnub qaji nanngi olo nam qandimnrqa.” ⁴⁰ Onaqa Farisi qudei Yesus aqa areq di soqneb qaji nanngi aqa anjam di qusib nenemyeb, “Iga dego nam qandimgejunu kio?” ⁴¹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ningi nam qandimgejunu qamu ningi une saiqoji unub qamu. Ariya ningi maronub, ‘Iga namdamu bole ateqnum.’ Deqa ningi une ti unub.”

Yesus a kaja nanngo taqato tamo bole

10 Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Ningi quiye. E bole merngwai. Tamo bei a kaja nanngo jeŋ miligiq gilqa osimqa siranmeq na gilqa uratosim qalaq na jeŋ prugosim miligiq gilqas di a bajinj tamo. ² Tamo a siranmeq na jeŋ miligiq gilqas di a kaja nanngo mandor bole. ³ Deqa sir-

anme taqato tamo na siran waqtetonim miligiq giloqnsim aqa segi kaja nanngo nam metnjroqnm nanngi aqa kakoro qusib boqrib joqsim oqedoqngas. ⁴ Aqa segi kaja kalil nanngi joqsim oqedoqnsim a nanngi qa namoosim giloqnmqa nanngi aqa kakoro qa poinjrqa deqa nanngi a dauryoqngab. ⁵ Tamo lanaj bei na nanngi metnjrqas di nanngi aqa kakoro qaliesai deqa nanngi a dauryqasai. Nanngi a uratosib jaraiqab.” ⁶ Yesus a na Farisi nanngi yawo anjam degsi minjrnaqa nanngi qusib utru poinjrosai. ⁷ Deqa Yesus a na aqa yawo anjam di aqa damu ubtosiq endegsi minjrej, “Ningi quiye. E bole merngwai. Kaja nanngo jeŋ miligiq gilqajqa siranme agi e segi. ⁸ Tamo kalil e bosaisonam nami beb qaji nanngi bajinj tamo. Ariya kaja nanngi nanngo medabu dauryosai. ⁹ E segi siranme. Tamo bei a e qa bosim jeŋ miligiq giloqngas di Qotei na a oqas. Amqa a miligiq gile oqede osim ingi bole uyoqngas.

¹⁰ “Bajinj tamo nanngi ingi bei qa bosaiqenub. Nanngi kaja bajinjosib numqajqa deqa beqnub. Ariya e degyqa bosai. E na kaja nanngi nambile enjritqa nanngi nambile sqajqa e deqa bem. ¹¹ E kaja nanngo Mandor bole. Deqa e na kaja nanngi aqaryainjrqa osiy ijo segi nambile uratosiy moiqai. ¹² Tamo lanaj bei a silali qa segi wauqa osimqa a kaja nanngi geregere taqatnjrqasai. Tamo di a kaja nanngo mandor bolesai. Kaja nanngi di aqa sai. Deqa bauŋ juwan bamqa unsim kaja nanngi uratnjrsim a ulanqas. Amqa bauŋ juwan na kaja qudei numim kalil segisegiosib jaraiqab. ¹³ A silali qa segi wauqa osimqa a kaja nanngi geregere taqatnjrqasai. Deqa a kaja nanngi qa are sosai. Deqa bauŋ juwan bamqa a kaja nanngi uratnjrsim ulanqas.

¹⁴ “E kaja nanngo mandor bole. E ijo segi kaja nanngi qa qalie. Ijo segi kaja nanngi e qa dego qalie. ¹⁵ Ijo Abu a e qa qalie. E ijo Abu qa qalie. Dego

kere e ijo segi kaja nanği qa qalie. Nanği dego e qa qalie. Deqa e na kaja nanği aqaryainjrqa osiy ijo segi nambile uratosiy moiğai. ¹⁶ Ijo kaja qudei dego jeñ oqeğ di unub. Nanği jeñ miligiq endi sosai. Deqa e nanği dego joqsıy bosiy ijo kaja jeñ miligiq endi unub qaji nanği ti turtnırsiy jeñ qujaiğ di breinjrğai. Yim nanği mandor qujaiğ di sosib ijo med-abu dauryoqnab. ¹⁷ Ijo Abu na e tulañ qalaqalaibeğnu. Di kiyaaq? E ijo segi nambile uratosiy moiğai. Osiy olo subq na tigelğai. ¹⁸ Tamo bei na ijo nambile yaibqa keresai. E ijo segi areqalo na ijo nambile uratosiy moiğai. E siğila ti unum deqa e na ijo nambile uratqa kere. E siğila ti unum deqa e na olo ijo nambile oqa kere. Ijo Abu na nami merbej, ‘Ni degye.’ Deqa e degyğai.”

¹⁹ Onaqa Juda nanği Yesus aqa anjam di qusibqa areqalo bei bei osib poeleğeb. ²⁰ Osib tamo gargekoba nanği endegsib mareb, “Yesus a mondor uge ti unu. Deqa a tulañ nanariqo. Niği kiyaaq aqa anjam queqnub?” ²¹ Ariya tamo qudei nanği mareb, “Tamo a mondor uge ti sqas di a anjam bole deqaji marğa keresai. Mondor uge a na tamo nam qandimo boletqa kere e?”

Juda tamo kokba nanği Yesus aqa anjam qa minjiñ oqetnırej

²² Nami Juda nanği moma nanği atra tal sirañ waqteb. Deqa olo are qalqajqa yori bati Jerusalem dia brantej. Bati di ulili aiqa bati. ²³ Onaqa Yesus a atra tal miligiq gilsıqa dena atra tal me nam Solomon dia walweloqnej. ²⁴ Walweleqnaqa Juda tamo kokba nanği Yesus aqa areğ di koroosib minjeb, “Bati gembub koboamqa ni na ino nam ubtsim geregere mergwam? Ni Kristus boleamqa geregere merge.”

²⁵ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E nami niği merğonum, ‘E Kristus.’ Merğonumqa niği quonub ugeiğwo.

Wau kalil e ijo Abu aqa nam na yeğnum qaji di niği geregere tenemtoqniye. Tenemosib endegsi poingwas, ‘Bole, Yesus a Kristus.’ ²⁶ Niği ijo kaja sai deqa niği e qa nunğo areqalo siğilatosaięnub. ²⁷ Ijo kaja nanği ijo med-abu queqnub. E nanği qa qalie. Nanği e daurbeğnub. ²⁸ E nanği nambile enjritqa nanği nambile gaigai sqab. Deqa nanği padalqasai bolesai. Tamo bei na nanği ijo bañğ dena yaibqa keresai. ²⁹ Ijo Abu a na nanği e ebej. A segi qujai Qotei Koba. A na inği inği kalil tulañ buñnırejunu. Deqa tamo bei na ijo kaja nanği ijo Abu aqa bañğ dena yaıyqa keresai bolesai. ³⁰ Aqo ijo Abu wo iga tamo qujai.”

³¹ Onaqa Juda nanği Yesus aqa anjam di qusibqa nanği a qalib moiğajqa marsib meniñ eleğeb. ³² Osib Yesus qalqa laqnab endegsi minjrej, “E na niği Qotei aqa wau bole bole gargekoba osorğoqnem. Niği wau deqa kiersib are qalsib deqa e lubsib moiottba meniñ eleğonub?”

³³ Onaqa Juda nanği na kamba endegsib minjeb, “Iga ino wau bole bei qa are qalsim ni meniñ na lumqasai. Ni Qotei misiliğyonum deqa lumqom. Ağı ni Qotei aqa sawa osim maronum, ‘E segi Qotei.’ Ni değsi maraim. Ni mandam tamo. Deqa ni lumqom.”

³⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nunğo dal anjam bei nami endegsib nengreğyeb unu, ‘E niği merğonum, ‘Niği qotei.’ ” Nunğo dal anjam nami değsib nengreğyeb unu. ³⁵ Ağı nami Qotei a tamo nanği endegsi minjrej, ‘Niği qotei.’ Qotei aqa anjam kalil nengreğq di unu qaji di iga olo bulyqa keresai. ³⁶ Ariya ijo Abu a segi na e giltbosıqa qarınbonaq mandamq aiem. Deqa e maronum, ‘E Qotei aqa İjiri.’ E değsi maronumqa niği kiyaaq merbonub, ‘Ni Qotei aqa sawa osim maronum, “E segi Qotei?” ’

³⁷“E ijo Abu aqa wau yosaiotqa ningi ijo anjam quetbaib. ³⁸Ariya e Qotei aqa wau yeqnum. Deqa ningi ijo anjam quib ugeingim ningi ijo wau uniye. Unsib poiŋgwas, bole, e Qotei aqa Ŋiri. Osib dena ningi geregere qalieqab, ijo Abu na e beterbejunu. E na ijo Abu beteryejunum.”

³⁹Onaqa nanŋi Yesus aqa anjam di qusib a ojqa yonab a nanŋi alelnjrsiqa ulaŋej.

⁴⁰Ulaŋosiqa olo Jordan ya taqal beiq gilej. Gilsiqqa sawa Jon na nami tamo uŋgasari nanŋi yansnjroqnej qaji sawa di soqnej. ⁴¹Sonaqa tamo uŋgasari gargekoba nanŋi aqaq giloqneb. Aqaq giloqnsib segi segi maroqneb, “Bole, Jon a na aqa anjam siŋgilatqa osiqa Qotei aqa maŋwa bei babtosaioqnej. Ariya anjam kalil a na Yesus qa maroqnej qaji di bole.” ⁴²Nanŋi degsib maroqneb. Deqa Yesus a sawa dia sonaqa tamo uŋgasari gargekoba nanŋi a qa nanŋo areqalo siŋgilatoqneb.

Lasarus a makobaiyosiq moiej

11 Tamo bei aqa ñam Lasarus a maiyej. Lasarus aqa qure utru Betani. Qure di Maria aqa nawi Marta wo nanŋo qure utru. ²Maria agi Tamo Koba Yesus aqa siŋgaq di goreŋ bilentosiq aqa gate banga na nuntej qaji agi a. Aqa nawi Lasarus a maiyej. ³Deqa Maria wo Marta wo nanŋi na tamo qudei qarijn-jrnab Yesus aqaq gilsib minjeb, “O Tamo Koba, tamo ni tulaŋ qalaqalaye qnum qaji a maiyo.” ⁴Onaqa Yesus a nanŋo anjam di qusiqa minjrej, “Ma di tamo moiqaqqa ma sai. Tamo uŋgasari nanŋi Qotei aqa siŋgila unsib aqa ñam soqtqajqa deqa a ma di oqo. Gam dena e Qotei aqa Ŋiri e dego ñam koba oqai.”

⁵Yesus a Marta na aqa nawi Maria na Lasarus na nanŋi qalub tulaŋ qalaqalainjroqnej. ⁶Lasarus a maiyej anjam di qusiqa quosaibulosiqa sawa a soqnej

qaji dia bati aiyel olo soqnej. ⁷Osiqa aqa anŋro nanŋi minjrej, “Iga olo Judia sawaq aiqom.” ⁸Onaqa nanŋi na Yesus minjeb, “O Qalie Tamo Koba, nami yala Juda nanŋi meniŋ na ni lumqa mareb. Di ni olo deq aiqam e?” ⁹Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Seŋ oqsiiq qanamqo sawa suwaŋqo. Deqa tamo nanŋi sawa unsib walwelqa kere. Maŋgalqasai. ¹⁰Ariya seŋ aisiq qoloqo sawa ambruqo. Deqa tamo nanŋi walwelqa keresai. Maŋgalqab.”

¹¹Yesus a anjam degsi marsiqa olo minjrej, “Gago was Lasarus a ŋeiejunu. E aisiy dudumyqai.” ¹²Onaqa Yesus aqa anŋro nanŋi aqa anjam di qusibqa minjeb, “O Tamo Koba, a ŋeiejunu degam aqa ma saiqas.” ¹³Nanŋi Lasarus a bole ŋeiejunu edegeb. Di sai. A bole moiej. Yesus a Lasarus aqa moio qa sigitosiqa ŋeio qa marej. ¹⁴Deqa a na olo ubtosiq minjrej, “Lasarus a bole moiyo. ¹⁵Ningi ijo siŋgila unsib e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa e aqaq aiosaisonam a moiyo. Deqa e ijo kumbra deqa areboleboleibqo. Ningi tigelab iga Lasarus aqaq aiqom.”

¹⁶Onaqa Tomas aqa ñam bei Didimus a na Yesus aqa anŋro qudei nanŋi minjrej, “Uŋgum. Iga kalil aisim Yesus a ti moiyoqom.”

Yesus a marej, “E segi subq na tigelo qa utru. E segi ŋambile gaigai sqajqa utru.”

¹⁷Onaqa Yesus a nanŋi ti aisibqa Betani qure jojomyeb. Osib anjam endegsi queb, Lasarus a nami moiej subq ateb. Bati qolqe koboej. ¹⁸Betani qure di Jerusalem qure jojom. 3 kilomita dego. ¹⁹Deqa Juda tamo uŋgasari gargekoba Betani qureq bosib Marta wo Maria wo nanŋo jaja moiej deqa are latetnjraqqa koroosib soqneb.

²⁰Onaqa Marta a anjam endegsi quej, “Yesus a beqnu.” A degsi qusiqa wal-

welosiqqa gamq di turqajqa gilej. Maria a talq di awesoqnej. ²¹ Marta a gilsiq Yesus gamq di turosiq minnej, “O Tamo Koba, ni nami endi so qamu ijo jaja a moiosai qamu. ²² Ariya bini e qalieonum, ni ingi kie qa Qotei pailyqam a na emqas.”

²³ Onaqa Yesus na Marta minnej, “Ino jaja a olo subq na tigelqas.” ²⁴ Onaqa Marta na kamba minnej, “E qalie, dijo batiamqa tamo ungasari kalil nanji subq na tigelabqa ijo jaja dego ombla tigelqab.” ²⁵ Onaqa Yesus na minnej, “E segi subq na tigelqo qa utru. E segi nambibile sqajqa utru. Tamo a e qa aqa areqalo singilatosim moiqas di ungum. A nambibile sqas. ²⁶ Tamo kalil nambibile sosib e qa nanjo areqalo singilateqnuq qaji nanji olo bunu moiqasai. Nanji nambibile gaigai sqab. O Marta, ni ijo anjam di qusim ino areqaloq di singilatonum e?”

²⁷ Onaqa Marta na Yesus minnej, “Od, Tamo Koba. E qalieonum, ni Kristus, Qotei aqa Ŋiri. Ni qujai Qotei na nami qarinqmonaqa mandamq aiem qaji. Deqa e ni qa ijo areqalo singilatonum.”

Yesus a Lasarus qa are ugeiyonaqa akamej

²⁸ Marta a anjam degsi marsiqa olo puluosi aisiq aqa nawi Maria metonaq aqa areq bonaq ombla sasalosibqa minnej, “Qalie Tamo Koba Yesus a bqo. A endi unu. A ni qa marqo.” ²⁹ Onaqa Maria a Marta aqa anjam di qusiqa tigeloku-jatosiq Yesus unqa gilej. ³⁰ Yesus a qure miligiq aiosaisoqnej. A Marta wo gamq di anjam mareb sawaq di soqnej. ³¹ Son-aqa Juda tamo ungasari Maria ombla aqa talq dia are latetoqneb qaji nanji Maria a tigeloku-jatosiq tal uratosiq gileqnaqa unsib are qaleb, “A Lasarus aqa subq dia akamtqajqa gileqnu.” Nanji degsi are qalsib tigelosib Maria dauryosib gileb.

³² Maria a gilsiq sawa Yesus soqnej qaji di brantosiqqa Yesus unsiqqa aqa areq

di singa pulutosiqa minnej, “O Tamo Koba, ni nami endi so qamu ijo jaja a moiosai qamu.”

³³ Onaqa Yesus a Juda tamo ungasari Maria dauryosib beb qaji nanji Maria ombla akamoqneb di unsiqqa nanji qa are ugeiyonaqa nenemnjrej, ³⁴ “Ninji Lasarus qabia subq ateb?” Onaqa nanji na minjeb, “O Tamo Koba, ni bosim aqa subq une.” ³⁵ Degsi minjnbqqa Yesus a dego akamej. ³⁶ A akamonaqa Juda nanji di unsibqa mareb, “Ninji uniye. Yesus a Lasarus tulan qalaqalaiyoqnej deqa akamqo.” ³⁷ Onaqa Juda tamo qudei nanji Yesus qa yomuosib mareb, “Yesus a nami tamo nam qandimo boletnjroqnej. A kiyqaqa Lasarus boletosai? Amqa a moiqasai.”

Yesus a Lasarus subq na tigeltej

³⁸ Onaqa Yesus a nanjo yomu anjam di qusiqa are gulubeiyonaqa walwelosiq Lasarus aqa subq gilej. Sub di mana miligiq di bogeb. Lasarus nami subq at-sib meniŋ kobaquja na sub me getenteb. ³⁹ Deqa Yesus na minjrej, “Meniŋ kobaquja di taqal atiyee.” Onaqa tamo moiej qaji aqa nawi Marta a na Yesus minnej, “O Tamo Koba, a nami moiej bati qolqe gilqo. Iga meniŋ taqal atqom di aqa qusa quleqwas.” ⁴⁰ Onaqa Yesus na kamba minnej, “E nami mermonum, ni e qa ino areqalo singilatqam di ni Qotei aqa singila unqam.” ⁴¹ Degsi minjnaqa nanji meniŋ kobaquja di taqal atnabqa Yesus a lanj goge tarosiqqa Qotei endegsi pailyej, “O Abu, ni ijo pail endi quonum deqa e ni qa tulan areboleboleibqo. ⁴² E qalieonum, ni gaigai ijo pail queqnum. Ariya e tamo ungasari ijo areq endia tigelejunub qaji nanji qa are qalsim deqa e ni pailmonum. Amqa nanji qalieqab, ni na e qarinqbonam mandamq aiem.”

⁴³ Yesus a degsi Qotei pailyosiq ko-boonaqa a tulan koba maosiq marej,

“O Lasarus, ni subq dena tigelosim au.”
 44 Degsi marnaqa tamo moiej qaji a subq dena tigelosiq oqedej. Aqa singa ti ban ti nami gara na dalaeb. Aqa ulatamu dego gara na qoseb. Deqa Yesus na minjrej, “Aqa gara di pamblojyib walwelosim gilem.”

Juda tamo kokba nanği koroosib Yesus qalib moiqaqqa maroqneq

45 Bati deqa Juda tamo unğasari Maria aqa talq dia are latetoqneq qaji nanği Yesus aqa singila di unsibqa nanço ambleq di tamo gargəkoba nanği Yesus qa nanço areqalo singilateb. 46 Ariya nanği qudei Farisi nançoq gilsib kumbra Yesus yej qaji deqa sainjreb. 47 Sainjrnb qusibqa atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti metnrnb nanço areq bosib koba na koroosib mareb, “Iga kierqom? Yesus a mañwa gargəkoba yeleñeqnu. 48 Iga a uratonam degsi kumbra yoqnqas di tamo unğasari kalil nanği a qa nanço areqalo singilatqab. Yim Rom nanği bosib gago atra tal niñaqyosib iga dego kobotgoiqab.”

49 Wausau deqa tamo bei aqa ñam Kaiafas a Juda nanço atra tamo gate soqnej. Deqa a nanço ambleq di tigelosiq minjrej, “Ninği tulañ nanarionub. Anjam laña laña mareqnub. 50 Ninği are qaliye. Tamo qujai a tamo unğasari kalil qa moiqaq di kere. Amqa iga kalil padalqasai.”

51 Kaiafas aqa segi areqalo na anjam di marosai. A wausau deqa atra tamo gate soqnej deqa a Qotei aqa medabu osiqa anjam di marej. Yesus a Juda nanği qa moiqaq anjam di ubtsiq marej. 52 Bole, Yesus a Juda nanği segi qa moiqaqasai. Qotei aqa anğro kalil sawa bei beiq di unub qaji nanği qa ti moiqaq. Moisis nanği kalil koroinjrimqa nanği aqa segi tamo unğasari sqab. Kaiafas a anjam di ubtsiq marej.

53 Ariya bati deqa Juda tamo kokba nanği Yesus qalib moiqaqqa anjam gereiyonqneq. 54 Onaqa Yesus a di qalieosiq deqa a Juda nanço ambleq di walwelosaioqnej. A segitosiq qure kiñala bei wadau sawa jom deq gilsiq aqa anğro nanği koba na dia soqneq. Qure di aqa ñam Efraim.

55 Onaqa Juda nanço yori bati koba jojomej. Qotei a nami Israel nanği Isip sawaq dia padalqa laqnaqqa elejosiq aqaryainjrej deqa are qalqajqa yori bati jojomonaqa Juda tamo unğasari tulañ gargəkoba nanço qure qureq dena tigelosib yori bati di unqajqa deqa Jerusalem beb. Juda nanço kumbra agiende. Yori bati di brantosaisoqnimqa nanği Jerusalem bosib nanço segi jejamu yansosib yori bati tariñqab. Deqa nanği Jerusalem beb. 56 Ariya nanği Jerusalem bosib Yesus qa ñamoqneq. Deqa nanği atra tal miligiq bosib segi segi maroqneq, “Ninği kiersib are qalonub? Yesus a yori bati unqajqa Jerusalem bqas kio sai kio?” 57 Nanği degsib maroqneq. Di kiyaaq? Atra tamo kokba ti Farisi ti nanği na tamo unğasari nanği nami endegsib minjreb, “Tamo bei a Yesus qabi soqnimqa unsim bosim iga mergem. Yim iga Yesus ojsim tonto talq waiyqom.”

Maria a goreñ quleq tulañ boledamu Yesus aqa singaq di bilentej

12 Ariya Juda nanço yori bati koba jojomej. Bati 6-pela amqa branqtas. Deqa Yesus a tigelosiq Betani qureq gilej. Qure di Lasarus agi Yesus na subq na tigeltej qaji aqa qure utru. 2 Gilnaqa qure deqaji tamo unğasari nanği unsibqa areboleboleinjrnaqa inği goieteb. Ariya Marta a inği suweiyosiq Lasarus wo Yesus wo tamo qudei ti metnrnraq bosib koba na awoosib inği uy-oqneq. 3 Onaqa Maria a goreñ quleq tulañ boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji di jalinaq jigsiqasi osi bosiq Yesus

aqa siŋgaq di bilentosiq aqa segi gate baŋga na nuntetej. Onaqa goreŋ aqa quleq na tal keretej. ⁴Onaqa Yesus aqa aŋgro bei aqa ñam Judas Iskariot bunuqna Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas qaji a Maria aqa kumbra di unsiqa ŋiriŋosiq marej, ⁵“Iga kiyaaqa goreŋ di qarinyosai? Osim meniŋ silali 300 osim tamo iŋgi iŋgi saiqoji unub qaji naŋgi aqaryainjrosai?” ⁶Judas a tamo iŋgi iŋgi saiqoji unub qaji naŋgi qa are qalsiq anjam di marosai. A bajinj tamo. A Yesus aqa aŋgro naŋgo silali jugwajqa quŋ taqatoqnej. Deqa naŋgi quŋ miligiq di silali ateqnab a na olo bajinqonej. A deqa are qalsiq marej.

⁷Onaqa Yesus a Judas aqa anjam di qusiqa minjej, “Uŋa di uratim a goreŋ di ojeme. Ojesoqnimqa e moiqai. Moitqa naŋgi na e subq atqab. ⁸Tamo iŋgi iŋgi saiqoji unub qaji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Ariya e bati gaigai niŋgi ti sqasai.”

Atra tamo kokba naŋgi Lasarus dego qalsib moiqtqa maroqneb

⁹Ariya Juda tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi qalie, Yesus a Betani qureq bosiq di soqnej. Deqa naŋgi a unqa beleŋeb. Naŋgi Yesus segi unqajqa bosai. Naŋgi qalie, Yesus a nami Lasarus subq na tigeltej. Deqa naŋgi a dego unqa beb. ¹⁰Yesus a Lasarus subq na tigeltej deqa atra tamo kokba naŋgi Lasarus dego qalsib moiqtqa maroqneb. ¹¹Di kiyaaqa? Juda tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi atra tamo kokba naŋgi daurnjrqa uratosib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib a dauryeb.

Yesus a mandor koba bul Jerusalem miligiq gilej

¹²Juda tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi yori bati di unqa marsib Jerusalem beleŋeb. Beleŋosib Jerusalem dia ŋereŋesonab nebeonaqa

naŋgi endegsib queb, “Yesus a Jerusalem bqas.” ¹³Naŋgi degsi qusib deqa naŋgi tuwom baŋga eleŋosib Yesus gamq di turqajqa aieb. Aisib Yesus beqnaqa gamq di turosibqa tulaŋ koba leleŋosib endegsib minjeb, “Iga Qotei qa tulaŋ areboleboleigwo. Tamo a bqo endi Tamo Koba Qotei aqa ñam na bqo. Deqa Qotei na a tulaŋ gereiyeme. A Israel naŋgo Mandor Koba.”

¹⁴Onaqa Yesus a donki osiqa quraq di awoej. Aqa kumbra deqa nami Qotei aqa anjam endegsib nengreŋyeb unu, ¹⁵“O Saion tamo uŋgasari, niŋgi ulaaib. Niŋgi uniye. Nungo Mandor Koba a donki bunuj quraq di awoosiq beqnu.” ¹⁶Nami Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di aqa utru poinjrosai. Ariya bunuqna Qotei na Yesus ñam kobaquja yonaqa naŋgi Qotei aqa anjam nengreŋq di so qaji deqa olo are qalsibqa qalieeb, anjam di Yesus qa nengreŋyeb. Osib tamo uŋgasari naŋgo kumbra deqa olo are qalsib aqa utru poinjrej.

¹⁷Lasarus a moisiq subq di sonaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus ombla sosib a Lasarus metosiq subq na tigeltonaq uneb. Unsib deqa anjam mare mare laqneb. ¹⁸Mare mare laqneb tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba queleŋeb. Quelenosib deqa Yesus a donki bunuj quraq di awoosiq Jerusalem beqnaqa naŋgi a gamq di turqajqa aieleŋeb. ¹⁹Ainabqa Farisi naŋgi na unjrsibqa segi segi maroqneb, “Iga Yesus siŋgila na saidyeqnamqa keresaiigeqnu. Niŋgi uniye. Tamo uŋgasari kalil naŋgi a dauryeqnub.”

Grik tamo qudei naŋgi Yesus unqajqa Filip minjeb

²⁰Ariya tamo uŋgasari Qotei louqa marsib yori bati di unqajqa Jerusalem aieleŋeb qaji naŋgo ambleq di Grik tamo qudei soqneb. ²¹Deqa Grik tamo naŋgi di Filip aqaq di branteb. Di kiyaaqa? Filip

a dego Grik tamo deqa. Filip aqa qure utru Betsaida. Qure di Galili sawaq di unu. Ariya nanği Filip aqaq di brantosib minjeb, “O gago was, iga Yesus unqa bonum.” ²² Onaqa Filip a aisiqa Grik tamo nanço anjam mareb qaji di Andru minjej. Minjsiqa Andru ombla gilsib anjam di olo Yesus minjeb. ²³ Minjnab qusiqa nanği kamba minjrej, “E Tamo Anğro. Deqa e ñam koba oqajqa bati brantqo. ²⁴ Niñgi quiye. E bole mernğ-wai. Wit yago breiyibqa mandamq aisim moiqasai di a laña sqas. Ariya moiqas di a olo qoqi oqsım gei gargekoba atelenqas. ²⁵ Dego kere tamo bei na aqa segi ñambile tulañ qalaqalaiyqas di a padalqas. Ariya tamo bei a mandamq endia aqa segi ñambile qoreiyqas di a ñambile gaigai sqas. ²⁶ Tamo bei a ijo wau yqa osımqa a e daurbem. Yımqa qure e sqai qaji di ijo wau tamo a dego e ombla sqas. Tamo bei a ijo wau yoqnqas di ijo Abu na a ñam kobaquja yqas.”

Nanği na Tamo Anğro soqtosib gaintqab

²⁷ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi marej, “Endego e are tulañ gulubekobaibqo. Deqa e endegsi Qotei pailyqai kio, ‘O ijo Abu, ni na marımqa gulube e qa bqa laqnu endi e qa baiq?’ Uñğum, e degsi Qotei pailyqasai. Gulube aqa bati endi e qa branteme. E deqa mandamq aiem. ²⁸ O ijo Abu, ni na ino ñam tulañ kobaqujatime.” Yesus a anjam degsi marnaqa lañ goge dena anjam endegsi bej, “E ijo ñam agi kobaqujatonum. Deqa olo kobaqujatqai.” ²⁹ Onaqa tamo unğasari Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji nanği anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Kola anjam atqo kio?” Onaqa tamo qudei nanği mareb, “Sai. Lañ anğro bei na Yesus anjam minjço.”

³⁰ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam niñgi quonub qaji di e

aqaryaibqajqa bosai. Di niñgi aqaryaingwajqa bej. ³¹ Niñgi quiye. Qotei a tamo unğasari mandamq endi unub qaji nanço une qa nanği peginjraqajqa bati brantqo. Qotei na mandam endeqa gate koba Satan taqal waiyqajqa bati agi brantqo. ³² E bini mandamq endi unum. Ariya bunuqna jeu tamo nanği na e soqtbosib goge gaintbqab. Yımqa bati deqa e na tamo unğasari kalil nanği metnjritqa nanği e qa bqab.” ³³ Yesus aqa segi moiqajqa gam di boleq atqa osiqa degsi marej.

³⁴ Onaqa tamo unğasari nanği dena kamba Yesus minjeb, “Kristus a bati gaigai sqas. Nami dal anjam degsi marnab iga quem. Deqa ni kiyaca maronum, ‘E Tamo Anğro soqtbosib gaintbqab?’ Tamo Anğro di tamo yai?”

³⁵ Onaqa Yesus na minjrej, “Puloñ a nunço ambleq di sokiñalaysim niñgi olo uratğwas. Puloñ a nunço ambleq endi unu. Deqa niñgi puloñ di osib puloñq na laqniye. Yımqa ambruğwasai. Tamo ambruq na laqnu qaji a ambruq di sosim qabitqas kio? Di a qalieqasai. ³⁶ Puloñ a nunço ambleq endi unu. Deqa niñgi puloñ di osib puloñ qa nunço areqalo singilatiye. Niñgi degyqab di niñgi puloñ aqa anğro bole sqab.”

Juda tamo gargekoba nanği Yesus qa nanço areqalo singilatosaı

Yesus a anjam degsi minjrsiqa nanği uratnjrnaq nanği a olo unosai. ³⁷ Yesus a Qotei aqa mañwa gargekoba nanço ñamgalaq di yoqnej. Yeçnaqa nanği un-oqnsib deqa nanço areqalo singilatosaı. ³⁸ Nanço kumbra uge dena anjam bei nami Qotei aqa medabu o tamo Aisaia na marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, “O Tamo Koba, tamo yai a gago anjam endi qusiqa aqa areqaloq di singilatqo? Tamo yai a Tamo Koba Qotei aqa singila unqo?” Aisaia a nami anjam degsi marej.

³⁹Deqa nanġi Yesus qa nanġo areqalo sinġilatqa keresai. Utru deqa Aisaia a anjam bei dego endegsi nenġrenyej, ⁴⁰“Qotei a nanġo njamdamu getentet-njrej. A nanġo are miligi dego getentet-njrej. Deqa nanġi nanġo njamdamu na Qotei aqa kumbra bei unqa keresai. Nanġi nanġo are miligi na Qotei aqa anjam dego poinjrqa keresai. Deqa nanġi are bulyosib e qa bqa keresai. Deqa e na nanġi olo boletnjrqasai.” ⁴¹Aisaia a nami Yesus aqa sinġila unsiq deqa Yesus qa degsi marej.

⁴²Bole, Juda tamo kokba gargekoba nanġi are bulyosib Yesus qa nanġo areqalo sinġilateb. Ariya nanġi Farisi nanġi ulainjrsib deqa nanġi boleq na Yesus aqa n̄am marosaiqneq. Nanġi are qaleb, “Iga boleq na Yesus aqa n̄am marqom di Farisi nanġi na iġa Qotei tal miligi qilqa saidgwab.” ⁴³Nanġi degsib are qaleb. Di kiyafa? Nanġi tamo na nanġo n̄am soqtqajqa arearetnjroqnej. Nanġi Qotei na nanġo n̄am soqtqajqa arearetnjrosaiqnej.

Anjam Yesus na tamo unġasari nanġi palontsiq minjroqnej qaji dena nanġo une qa nanġi peginjrqa

⁴⁴Onaqa Yesus a tulaġ koba lelejosiq marej, “Tamo bei a e qa aqa areqalo sinġilatqas di a e qa segi aqa areqalo sinġilatqasai. Ijo Abu e qarinqej qaji a qa dego aqa areqalo sinġilatqas. ⁴⁵Tamo bei a e nubqas di a ijo Abu e qarinqej qaji di dego unqas. ⁴⁶E puloġ bulosim mandamq aiem. Deqa tamo unġasari kalil e qa nanġo areqalo sinġilatqab qaji nanġi ambruc di sqasai. ⁴⁷Tamo bei a ijo anjam qusimqa ariya a dauryqasai di e aqa une deqa a pegiyqasai. E na tamo unġasari mandamq endi unub qaji nanġo une qa peginjrqa bosai. E nanġi oqajqa bem. ⁴⁸Ariya tamo bei na e qoreibosim ijo anjam quqwa uratqas di aqa une qa pegiyqajqa tamo unu. Diġo bati-

amqa anjam e mareqnum qaji dena tamo di aqa une qa pegiyqas. ⁴⁹E ijo segi areqalo na anjam endi marosaiqnum. Ijo Abu e qarinqej qaji a na anjam merbeqnaqa quoqnsim agi mareqnum. ⁵⁰E qalieonum, ijo Abu Qotei aqa anjam di nambile gaigai sqajqa anjam. Deqa anjam kalil e mareqnum qaji endi ijo Abu na e merbeqnaq quoqnsim agi mareqnum.”

Yesus na aqa anġro nanġo sinġa yansetnjrej

13 Qotei a nami Israel nanġi Isip sawaq dia padalqa laqnaqqa elejosiq aqaryainjrej deqa are qalqajqa yori bati koba jojomonaqa Yesus a endegsi qalieej, “E mandam endi so bati koboqo. E moisiy ijo Abu aqag olo oqwa bati brantqo.” A degsi qalieosiq deqa aqa segi tamo unġasari mandamq di soqneq qaji nanġi tulaġ qalaqalainjroqnsiq gilsu gilsiq aqa moiqa bati itej.

²Ariya bilaqtonaqa a na aqa anġro nanġi joqsiqa koba na awoosib inġi uyoqneq. Inġi uyeqnaqqa Satan a Judas Iskariot aqa are miligiq aisiqa Judas na Yesus osim jeu tamo nanġo banq di atqajqa areqalo di tigeltetej. Judas a Saimon Iskariot aqa n̄iri. ³Ariya Yesus a qalieej, aqa Abu na inġi inġi kalil aqa banq di atelenej. A Qotei aqag dena bej olo pulosim Qotei aqag oqwas di dego qalieej. ⁴Deqa a aqa anġro nanġi ti inġi uyoqnsibqa a tigelosiqqa aqa gara olekoba piqtosiq jejamu piyo qaji gara osiqqa tigej. ⁵Tigsiqu kanġal tamo bulosiq tabirq di ya qamsiq aqa anġro nanġo sinġa yansetnjroqnsiq jejamu piyo qaji gara tigej qaji dena nuntetnjroqnej.

⁶Osiqa Pita aqa sinġa yansetqa laqnaqa minnej, “O Tamo Koba, ni ijo sinġa yansetbqam e?” ⁷Onaqa Yesus na kamba minnej, “Kumbra e endego yeqnum endi ni utru poimosaiunu.

Bunuqna ni poimqas.”⁸ Onaqa Pita na Yesus saidyosiq minjej, “Ni ijo singa yansqasai. Saibolesai.” Onaqa Yesus na minjej, “E ni yansmqasai di ni e ombla sqa keresai.”⁹ Onaqa Saimon Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni ijo singa segi yansaim. Ijo baŋ ti gate ti dego yansetbe.”¹⁰ Onaqa Yesus na minjej, “Tamo a yalqo a olo yalqasai. Aqa singa segi yansqas di kere. Dena a torei milalo sqas. Niŋgi milalo unub. Ariya e niŋgi kalil qa marosai.”¹¹ Yesus a qalieej, aqa aŋgro bei agi Judas a na Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas. Deqa a marej, “Niŋgi kalil milalo sosai.”

¹² Yesus a naŋgo singa yansetnjrsiq koboonaqa aqa segi gara olekoba olo jigsisqa awoosiq nenemnjrej, “Kumbra e endego niŋgi eŋgonum qaji endi niŋgi utru poiŋgwo e?”¹³ Niŋgi e merbeqnu, ‘O Qalie Tamo Koba. O Tamo Koba.’ Niŋgi e degsib merbeqnu. Di kere merbeqnu. Agi e segi qujai.¹⁴ E nuŋgo Tamo Koba. E nuŋgo Qalie Tamo Koba dego. Ariya e nuŋgo singa yansetjgonum. Deqa niŋgi dego nuŋgo was naŋgo singa yansetnjroqniye.¹⁵ Kumbra e endego niŋgi eŋgonum qaji endi niŋgi kamba dego degsib yqajqa deqa kumbra osorjgonum.¹⁶ Niŋgi quye. E bole merŋgwai. Kaŋgal tamo na aqa tamo koba bunyqa keresai. Tamo a wau bei yqa gilqas qaji a na tamo a qarinyqo qaji di bunyqa keresai.¹⁷ Kumbra e yeqnum qaji endi aqa utru niŋgi poiŋgwo. Deqa niŋgi ijo kumbra endi dauryqab di niŋgi tulaŋ areboleboleiŋwas.

¹⁸ “Ijo anjam endi e niŋgi kalil qa marosai. E segi na niŋgi giltjgem deqa e niŋgi qa qalieonum. Ariya anjam bei Qotei aqa nengreŋq di unu qaji di aqa damu brantqas. Anjam agiende, ‘Tamo e ombla bem uyqas qaji a na e jeutbqas.’¹⁹ Kumbra di brantosaisonaqa e nami merjgonum. Deqa bunuqna kumbra di brantimqa niŋgi e qa nuŋgo are-

galo singilatosib marqab, ‘Bole, Yesus a segi Qotei bole.’²⁰ Niŋgi quye. E bole merŋgwai. Tamo bei na tamo bei e qarinyonum qaji a oqas di a e dego oqas. A e oqas di a na ijo Abu e qarinjbej qaji a dego oqas.”

Judas a Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas

²¹ Yesus a naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa a are tulaŋ gulubekobaiyon-aqa marej, “Niŋgi quye. E bole merŋgwai. Ijo aŋgro bei na e osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas.”²² Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi kokoqoqne. Naŋgi qaliesai, Yesus a aŋgro yai qa degsi marej.²³ Yesus aqa aŋgro bei agi Yesus na tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji a Yesus aqa areq di awesoqnej.²⁴ Deqa Saimon Pita a baŋ na aŋgro di minjej, “Ni na Yesus nenemyimqa a aŋgro yai qa degsi marqo di mermqas.”²⁵ Onaqa aŋgro dena Yesus beteryosiq nenemyej, “O Tamo Koba, ni aŋgro yai qa maronum?”²⁶ Onaqa Yesus na minjej, “Aŋgro e na endego bem osiy quiq di tuqtosiy anaiyqai qaji a na e osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas.” Degsi minjsiq bem quiq di tuqtosiq Saimon Iskar-iot aqa njiri Judas anaiyej.

²⁷ Anaiyonaq uynaq Satan a Judas aqa are miligiq ainaqa Yesus na minjej, “Ni kumbra yqam qaji di endego yoqujat.”²⁸ Yesus a na Judas degsi minjnaqa aqa aŋgro kalil awoelenesoqne qaji naŋgi aqa anjam di qusibqa utru poinjrosai.²⁹ Judas a na naŋgo silali jugwajqa quŋ taqatoqnej. Deqa naŋgi are qaleb, Judas a gilsim yori bati aqa iŋgi iŋgi awaiyqajqa deqa kio Yesus na degsi minjej. Naŋgi qudei are qaleb, Judas a gilsim iŋgi awaiyosim tamo iŋgi iŋgi saiqoji unub qaji naŋgi anainjrqajqa deqa kio Yesus na degsi minjej.³⁰ Ariya Judas a bem di uysiq warum uratosiq oqedej. Di qolo.

Yesus na dal anjam bunuj aqa angro nanġi enjrej

³¹ Judas a oqedonaqa Yesus a endegsi marej, “Bini e Tamo Angro ñam koba oqai. E ñam koba otqa dena Qotei a dego ñam koba oqas. ³² Qotei a ñam koba osimqa a na e dego ñam koba ebqas. A urur ñam koba ebqas. ³³ O ijo angro ninġi quiye. E ninġi koba na sok-inalaysiy uratnġitqa ninġi e qa ñamoqnqab. Qure e oqwai qaji di ninġi oqwa keresai. Ijo anjam di e nami Juda tamo nanġi minjroqnem agi bini ninġi dego olo merngonum. ³⁴ Endego e dal anjam bunuj enġwai. Dal anjam bunuj agiende. Ninġi nunġo was nanġi qalaqalainjroqniye. E ninġi qalaqalainjroqniye. ³⁵ Ninġi nunġo was nanġi qalaqalainjroqniybqa tamo kalil nanġi nunġo kumbra di unsibqa dena qalieoqnqab, ninġi ijo angro bole.”

Yesus na Pita minnej, “Ni marqam, ‘E Yesus qaliesai.”

³⁶ Onaqa Saimon Pita na Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, ni qabitqam?” Onaqa Yesus na minnej, “Qure e oqwai qaji di ni mati oqwa keresai. Bunuqna ni e daurbosim qure deq bqam.” ³⁷ Onaqa Pita na olo Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, kiyaaqa e bini ni daurmqa keresai? Ni marimqa e ni qa ijo ñambile uratosiy moiġai.”

³⁸ Onaqa Yesus na kamba minnej, “Ni e qa ino ñambile uratosim moiġa kere e? Ni que. E bole mermqai. Tuwe anjamosaisoqnimqa ni maroqalubtqam, ‘E Yesus qaliesai.”

Yesus a segi qujai tamo unġasari nanġi Abu Qotei aqaq oqwajqa gam

14 Osiqa Yesus a na aqa angro kalil nanġi olo endegsi minjrej, “Ninġi are gulubeinġaiq. Ninġi Qotei qa nunġo

areqalo sinġilateqnu. Ariya ninġi e qa dego nunġo areqalo sinġilateqniye. ² Lan qureq dia ijo Abu aqa talq di warum gargekoba unub. E oqsiy nunġo segi segi warum gereiyetnġwai. Degsi sosai qamu e anjam endi ninġi mernġosai qamu. ³ E nunġo segi segi warum gereiyetnġsiy olo bosiy ninġi joqsiy qure e sqai di ninġi dego e ombla sqab. ⁴ Qure e sqai deq oqwajqa gam di ninġi qalie.”

⁵ Onaqa Tomas na Yesus minnej, “O Tamo Koba, qure ni oqswam qaji di iga qaliesai. Deqa iga kiersim qure deq oqwajqa gam qalieqom?” ⁶ Onaqa Yesus na minnej, “E segi gam. E segi anjam bole qa utru. E segi ñambile qa utru dego. Deqa tamo bei a gam bei na ijo Abu aqaq oqwa keresai. Ijo Abu aqaq oqwajqa gam agi e segi qujai. ⁷ Ninġi e qa qalieonub qamu ninġi ijo Abu qa dego qalieonub qamu. Agi endego ninġi ijo Abu qa qalieosib a unonub.”

⁸ Onaqa Filip na Yesus minnej, “O Tamo Koba, ni na ino Abu iga osorgimqa di iga qa kereqas.” ⁹ Onaqa Yesus na minnej, “O Filip, e bati olekoba ninġi koba na soqnem. Ni e qa qalieosaiunum e? Tamo a e nubqo di a ijo Abu dego unqo. Deqa ni kiyaaqa e merbonum, ‘Ni na ino Abu iga osorge?’ ¹⁰ E ijo Abu beteryejunum a dego e beterbejunu di ni poimosai kio? Anjam e na ninġi mernġeqnum qaji endi ijo segi areqalo na marosai. Ijo Abu na e beterbesosiqqa aqa wau ojeqnu. ¹¹ E ijo Abu beteryejunum a dego e beterbejunu. Ninġi ijo anjam di qusib poingem. Ariya ninġi qusib ugeinġimqa wau kalil e nunġo ñamgalaq di yeqnum qaji deqa olo are qalsib dena nunġo areqalo e qa sinġilatiye.

¹² “Ninġi quiye. E bole mernġwai. Tamo bei a e qa aqa areqalo sinġilatqas di wau kalil e yeqnum qaji a dego yoqnqas. Osim ijo wau di bunyosim wau tulan kokba yoqnqas. Di kiyaaqa? E ijo Abu aqaq olo oqwai deqa. ¹³ E Qotei aqa Ġiri

deqa ningi ingi bei qa osib ijo ñam na Qotei paillyqab di e na ingi di enḡwai. Yim dena ijo Abu a ñam koba oqas. ¹⁴Niḡgi ingi bei qa osib ijo ñam na Qotei paillyqab di e na ingi di enḡwai.”

Yesus na aqa Abu minjim a na aqa Mondor qarinyqas

¹⁵Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Niḡgi e qalaqalaibo degosib ijo anjam dauryoqniye. ¹⁶Amqa e na ijo Abu minjitqa a na Aqaryainḡo tamo bei qarinyimqa nuḡgoq bosim siḡilatḡwas. Osim bati gaigai ningi koba na sqas. ¹⁷Aqaryainḡo tamo di a anjam bole qa Mondor. Tamo uḡgasari mandamq endi unub qaji nanḡi Mondor di oqa keresai. Nanḡi a unosai eqnub. Nanḡi a qa qalie-sai dego. Ariya niḡgi a qa qalie. A niḡgi koba na unub. Bunuqna a bosim nuḡgo are miligi q di sqas.

¹⁸E niḡgi mandum aḡro bul uratḡgwasai. E niḡgi qa olo bqai. ¹⁹Tamo uḡgasari mandamq endi unub qaji nanḡi sokiñalaysibqa e olo nubqasai. Ariya niḡgi na e olo nubqab. E ḡambile unum deqa niḡgi dego ḡambile sqab. ²⁰Sosib bati deqa niḡgi endegsib qalieqab, e na ijo Abu beteryejunum. Niḡgi na e beterebejunub. E na niḡgi beterebejunum. ²¹Niḡgi quiye. Tamo bei a ijo dal anjam qusim dauryoqnqas di a na e tulaḡ qalaqalaiboqnqas. Tamo a e qalaqalaiboqnqas di ijo Abu na kamba a qalaqalaiboqnqas. E dego a tulaḡ qalaqalaiboqnqas aqaq di brantoqnqas e segi qa babtoqnqai.”

²²Onaqa Judas bei Judas Iskariot sai a na Yesus endegsi nenemyej, “O Tamo Koba, kiyaaq ni tamo uḡgasari kalil mandamq endi unub qaji nanḡoq di brantqa saidosim gago segi q di brantoqnsim ni segi qa babtoqnqam?” ²³Onaqa Yesus na kamba minjej, “Tamo bei na e tulaḡ qalaqalaibqas di a ijo anjam dauryoqnqas. Yimqa ijo Abu na kamba tamo

di qalaqalaibqas aqa ijo Abu wo aqaq bosim a ombla gaigai sqom. ²⁴Tamo bei a e qalaqalaibqas di a ijo anjam dauryqasai. Anjam e na niḡgi merḡgeqnum qaji endi ijo anjam sai. Anjam endi ijo Abu e qarinyej qaji aqa anjam.

²⁵“Anjam endi e niḡgi koba na sosim deqa merḡgeqnum. ²⁶Bunuqna Aqaryainḡo tamo a niḡgi qa bosim siḡilatḡwas. A Qotei aqa Mondor Bole. Ijo Abu na a qarinyim ijo ñam na bosim anjam kalil niḡgi merḡgekritqas. Osim nuḡgo areqalo tigeltetḡgimqa anjam kalil e nami niḡgi merḡgoqnem qaji deqa olo are qalqab.

²⁷“E niḡgi uratḡgwa osiyqa nuḡgo are latetḡgwai. E segi are lawo na unum niḡgi degsib are lawo na sqajqa deqa e na nuḡgo are latetḡgwai. Mandam tamo uḡgasari nanḡi na degsib nuḡgo are latetḡgwa keresai. Deqa niḡgi are gulubeiḡgaiq. Osib ulaaib. ²⁸E niḡgi endegsim merḡgonum quonub, ‘E niḡgi uratḡgsiy olo niḡgi qa bqai.’ Niḡgi e qalaqalaibonub qamu niḡgi ijo anjam deqa areboleboleiḡgwo qamu. Di kiyaaq? E ijo Abu aqaq olo oqwai deqa. Ijo Abu na e tulaḡ buḡbejunu. ²⁹E ijo Abu aqaq oqosaisosim anjam endi agi merḡgonum. Deqa bunuqna e ijo Abu aqaq oqitqa niḡgi e qa nuḡgo areqalo siḡilatqab.

³⁰“Mandam endeqa gate koba Satan a beqnu. Deqa e olo anjam olekoba tisiy merḡgoqnsiy sqasai. Satan a na e gulube bei ebqa keresai. ³¹Ariya ijo areqalo agiende. Tamo uḡgasari mandamq endi unub qaji nanḡi endegsib qalieqab, e na ijo Abu tulaḡ qalaqalaibeqnum deqa aqa anjam kalil a na e merbeqnu qaji di e olo dauryeqnum. Ariya niḡgi tigelab iga gilqom.”

Yesus a segi wain ḡamtaḡ bole

15 Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “E segi wain ḡam-

taŋ bole. Ijo Abu a wain wau qa lanja. ²Ijo dani qudei nanŋi gei bole atqasai di ijo Abu na nanŋi giŋgeŋjrsim taqal breinjrqas. Ijo dani gei bole ateleŋeqnub qaji di ijo Abu na gereinjreŋnaqa nanŋi olo gei koba ateleŋeqnub. ³Ijo anjam e nami merŋgoqnem qaji dena niŋgi gereiŋwo. Deqa niŋgi torei milalejunub. ⁴Niŋgi e beterbesoqniŋba e dego niŋgi beterŋgesqai. Ijam dani a segi sqas di a geitqa keresai. Qoboq di qamesqas di a geitqas. Dego kere niŋgi e beterbesqasai di niŋgi gei bole atqa keresai.

⁵“E segi wain ŋamtaŋ bole. Niŋgi ijo dani bul. Tamo bei a e beterbesqas di e dego a beteryesqai. Yimqa a gei koba ateleŋoqŋqas. Niŋgi e uratbqab di niŋgi kumbra bole bei yqa keresai. ⁶Tamo bei a e beterbqasai di a ŋam dani bul giŋgeŋyosib taqal breiyib kaŋgraŋamqa koroiyosib ŋamyuoq di breiyib yugwas.

⁷“Niŋgi e beterbesosib ijo anjam nuŋgoq di soqniŋqa niŋgi iŋgi bei qa osib Qotei pailyqab di a na iŋgi di eŋgwas. ⁸Niŋgi ŋam dani bul sosib gei koba ateleŋabqa tamo uŋgasari nanŋi nuŋgo kumbra di unsibqa niŋgi qa endegsib marqab, ‘Nanŋi Yesus aqa aŋgro bole.’ Amqa nuŋgo kumbra dena ijo Abu aqa ŋam tulaŋ kobaqujaqas. ⁹Ijo Abu na e tulaŋ qalaqalaibeŋnu dego kere e na niŋgi tulaŋ qalaqalaibeŋnoqnem. Deqa niŋgi gaigai ijo qalaqalaiyo kumbra ti soqniye. ¹⁰Niŋgi ijo dal anjam kalil dauryoqŋqab di niŋgi ijo qalaqalaiyo kumbra ti sqab. E ijo Abu aqa dal anjam dauryoqnsimqa aqa qalaqalaiyo kumbra ti unum dego kere. ¹¹Ijo areqalo agiende. E segi tulaŋ areboleboleibeŋnu niŋgi dego tulaŋ areboleboleiŋgoqnem. Utru deqa e na anjam endi niŋgi merŋgonum. ¹²Ijo dal anjam agiende. E na niŋgi qalaqalaibeŋqnum dego kere niŋgi na nuŋgo was nanŋi dego qalaqalaibeŋnoqniye. ¹³Tamo bei na

aqa kadoi nanŋi tulaŋ qalaqalaibeŋnoqsim deqa a na nanŋi aqaryainjrqas osimqa aqa segi ŋambile uratosim moiŋqas di a kumbra tulaŋ boledamu yqas. Qalaqalaiyo kumbra dena qalaqalaiyo kumbra kalil tulaŋ buŋnjrejunu. ¹⁴Niŋgi ijo anjam e na merŋgeqnum qaji endi dauryoqŋqab di niŋgi ijo segi kadoi bole sqab. ¹⁵Kaŋgal tamo nanŋi nanŋo tamo kokba nanŋo wau utru geregere qaliesai. Deqa e niŋgi olo kaŋgal tamo qa merŋwasai. Anjam kalil ijo Abu na e merbeqnaq queqnum qaji di e na ubtsim niŋgi merŋgeqnum. Deqa e niŋgi ijo kadoi qa merŋgeqnum.

¹⁶“Niŋgi na e giltbosai. E na niŋgi ijo segi qa osim giltŋgem. Osim niŋgi wau eŋgem. Yimqa niŋgi gilsib gei koba ateleŋoqniŋba nuŋgo gei bole gaigai sqas. Deqa niŋgi ijo ŋam na iŋgi bei qa ijo Abu pailyqab di a na eŋgwas. ¹⁷E na niŋgi dal anjam endegsi merŋg-wai. Niŋgi segi segi na nuŋgo was nanŋi qalaqalaibeŋnoqniye.”

Tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji nanŋi na Yesus aqa aŋgro nanŋi jeutnjroqŋqab

¹⁸Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji nanŋi na niŋgi jeutŋgoqŋqab di niŋgi endegsi poiŋgem, nanŋi nami e dego jeutgoqneŋ. ¹⁹Niŋgi mandam endeqa tamo qamu tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji nanŋi na niŋgi qalaqalaibeŋnoqnum qamu. Agi nanŋi na nanŋo segi aŋgro nanŋi qalaqalaibeŋnoqŋqab dego kere. Ariya niŋgi mandam endeqa tamo sai. E na niŋgi giltŋgem deqa niŋgi mandam endeqa kumbra urateb. Utru deqa mandam endeqa tamo uŋgasari nanŋi na niŋgi jeutŋgeqnum. ²⁰E nami merŋgonum, kaŋgal tamo na aqa tamo koba buŋyqa keresai. Niŋgi ijo anjam deqa geregere are qaliye. Jeu tamo nanŋi na e ugeugeibeŋqnum dego kere niŋgi dego ugeugeiŋgoqŋqab. Nanŋi ijo

anjam dauryoqneb qamu nanği nuᅅgo anjam dego dauryonub qamu. ²¹ Ariya jeu tamo nanği ijo Abu e qarinqbej qaji a qa qaliesai. Deqa nanği na ninği ugeugeingqonqab. Di kiyaaqa? Ninği ijo ñam ejunub deqa.

²² “E bosim jeu tamo nanği di anjam minjrosai qamu nanği une saiqoji qamu. Ariya bini nanği nanço une di ulitqa gam saiqoji. ²³ Tamo bei na e jeutbqas di a na ijo Abu dego jeutqas. ²⁴ E wau bunuj tamo bei na nami yosaiqonej qaji di nango ambleq di yosai qamu nanği une saiqoji qamu. Ariya e nanço ambleq di wau bunuj yeqnamqa nanği unoqneb. Deqa nanği na aqo ijo Abu wo jeutgeqnu. ²⁵ Nanço kumbra uge dena Qotei aqa dal anjam bei nami nenğrenyeb qaji di aqa damu branteqnu. Agi nami endegsib nenğrenyeb, ‘Tamo nanği na e laña jeutbeqnu.’

²⁶ “Ninği singilatngwajqa Mondor a ijo Abu ombla unub. E na a qarinyit ninği qa bqas. A anjam bole qa Mondor. A ijo Abu aqaq dena bqas. Bosim ijo wau qa ti ijo kumbra qa ti anjam babtqas. ²⁷ Ninği dego e qa anjam babtqab. Di kiyaaqa? Nami e ijo wau utru atem bati deqa ninği e ombla sosib ijo wau unoqneb dena bosib agi bini ninği e ombla unum.

16 “Ninği ijo ñam ulontaib deqa e na anjam endi merņgeqnum. ² Juda tamo kokba nanği na ninği taqal waingosib ninği olo Qotei tal miligiq gilqa saidngwab. Yimqa bunuqna bati bei bamqa tamo nanği ninği lingoqn-sib moiotņgeqnu qaji nanği endegsib are qalqab, ‘Iga Qotei aqa wau bole yeqnum.’ ³ Nanği aqo ijo Abu wo qa qaliesai deqa nanği na ninği degngwab. ⁴ Ariya bini e nanço kumbra deqa ninği sainonum. Bunuqna nanği na ninği degngibqa ninği ijo anjam endeqa olo are qalqab.”

Yesus a Mondor Bole aqa wau qa anjam marej

Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Nami e ninği koba na sosim deqa e na anjam endi ninği merņgosaiqnem. ⁵ Ariya bini e ninği uratņgsiy ijo Abu e qarinqbej qaji aqaq olo oqwai. Ariya nuᅅgo ambleq di anğro bei na e kamba nenembosai, ‘Ni qabitqam’ degbosai. ⁶ E na anjam endi merņgonumqa ninği qusib are gulubeingwo. ⁷ Ninği quiye. E bole merņgwai. E ninği aqaryainğwajqa deqa uratņgsiy oqwai. E oqwasai di ninği singilatngwajqa Mondor a nuᅅgoq bqasai. Ariya e oqsiy Mondor qarinyitqa a nuᅅgoq bqas. ⁸ Bosim mandam endeqa tamo unğasari nanço une babtoqnim nanği poinjroqnas. Kumbra bole qa utru di dego a na osornjroqnim nanği qalieoqnaq. Qotei a mondoņ tamo unğasari nanço une qa nanği peginjrqas. Kumbra di dego nanği qalieqajqa deqa Qotei aqa Mondor na nanği osornjroqnas. ⁹ Une aqa utru agiende. Mandam endeqa tamo unğasari nanği e qa nanço areqalo singilatosaieqnu. ¹⁰ Kumbra bole aqa utru agiende. E ijo Abu aqaq oqitqa ninği e olo nubqasai. ¹¹ Qotei na tamo nanço une qa peginjrqas kumbra di aqa utru agiende. Mandam endeqa gate koba Satan aqa une qa Qotei na pegiyosim a ñamyuoq waiyqas.

¹² “E anjam gargekoba ninği merņgwajqa ijo areqaloq di unu. Bini e merņgwasai. Di kiyaaqa? Nuᅅgo areqalo na ojqa keresai deqa. ¹³ Ariya anjam bole qa Mondor a bosimqa nuᅅgo areqalo gereiyetņgimqa ninği anjam bole kalil poinğekritqas. A aqa segi areqalo na anjam merņgwasai. A anjam quooqnsim di segi ninği merņgoqnas. Osim kumbra mondoņ brantelenqas qaji di dego ubtsim merņgoqnas. ¹⁴ A ijo anjam osim ninği merņgoqnas. Osim kumbra dena

a na ijo ñam koba ti ijo singila ti boleq atoqnqas. ¹⁵ Ijo Abu aqa inġi inġi kalil di ijo dego. Deqa e niġgi merġonum, Qotei aqa Mondor a ijo anjam osim niġgi merġoqnqas.”

**Yesus na aqa aġgro naġgi
uratnjrim are ugeinjrim bunuqna
naġgi olo areboleboleinjrqas**

¹⁶ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Niġgi sokiñalaysib e nubqasai. Olo sokiñalaysib e nubqab.” ¹⁷ Onaqa Yesus aqa aġgro qudei naġgi segi segi marelejoqneb, “Yesus a marqo, ‘Niġgi sokiñalaysib e nubqasai. Olo sokiñalaysib e nubqab.’ Osiq marqo, ‘Ijo anjam di aqa utru agiende. E ijo Abu aqaq olo oqwai.’ A kiyaaq degsi marqo?” ¹⁸ Naġgi degsib marsib olo mareb, “Yesus a marqo, ‘Niġgi sokiñalaysib e nubqab.’ Anjam di aqa utru iga poigosai.”

¹⁹ Naġgi degsib Yesus nenemyqa osib segi segi mareqnab a qalieosiqa endegsi minjrej, “E niġgi merġonum, ‘Niġgi sokiñalaysib e nubqasai. Olo sokiñalaysib e nubqab.’ Ijo anjam di aqa utru niġgi poingosai deqa niġgi segi segi nenemeqneb. ²⁰ Niġgi quiye. E bole merġwai. Niġgi e qa are tulaġ ugeiġimqa akam ti sqab. Ariya mandam endeqa tamo uġgasari naġgi areboleboleinjrim sqab. Niġgi are gulubeiġwas. Ariya nuġgo are gulube di olo koboamqa niġgi areboleboleiġwas. ²¹ Uġa a aġgro oqa batiamqa aqa jeku jamu tulaġ jaqatiġyoqnimqa a are gulubekobaiyqas. Ariya a aġgro osim aqa jaqatiġ koboamqa a aqa jaqatiġ deqa olo are qalqasai. A aġgro osim deqa tulaġ areboleboleiyim sqas. ²² Dego kere bini niġgi are gulubeiġwo. Ariya bunuqna e niġgi olo niġgitqa niġgi are gulube di uratosib tulaġ areboleboleiġwas. Nuġgo arebolebole di tamo bei na olo yaġiġwa keresai. ²³ Bati deqa niġgi

na olo e anjam bei nenembqasai. Deqa niġgi quiye. E bole merġwai. Niġgi inġi bei qa osib ijo ñam na Abu pailyqab di a na engwas. ²⁴ Niġgi nami ijo ñam na Qotei pailyosaiqneb. Ariya bini niġgi inġi bei qa osibqa niġgi ijo ñam na Qotei pailyoqniye. Osib deqa niġgi inġi di osib niġgi tulaġ areboleboleiġgoqnqas.”

**Yesus a segi na mandam endeqa
singila kalil gotraġyosiq tigelejunu**

²⁵ Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “E anjam merġeqnum endi yawo na anjam merġeqnum. Bunuqna e olo yawo anjam bei merġwasai. Anjam aqa damu gegerere plaltosiy ijo Abu qa merġoqnqai. ²⁶ Yimqa bati deqa niġgi ijo ñam na ijo Abu pailyoqnbqab. Deqa e niġgi qa olo ijo Abu pailyqasai. Niġgi segi na ijo Abu pailyoqnbqab. ²⁷ Ijo Abu a na niġgi tulaġ qalaqalaġiġeqnu. Di kiyaaq? Niġgi na e qalaqalaibeqneb deqa. Osib niġgi endegsi poingeqnu, Qotei na e qariġbonaq bem. ²⁸ Nami e ijo Abu ombla sosim dena mandamq aiem. Bini e olo mandam uratosiy aqaq olo oqwai.”

²⁹ Onaqa Yesus aqa aġgro naġgi aqa anjam di qusib minjeb, “Od, endego ni boleq na anjam ubtosim merġonum. Ni yawo anjam mergosai. ³⁰ Deqa iga bini poigwo, ni kumbra kalil qa qalieonum. Deqa tamo bei na ni anjam bei nenemosaisoqnimqa ni a qa tariġqasai. Ni namoqna aqa anjam kamba minjqa kere. Utru deqa iga ni qa gago areqalo singilatosisim qalieonum, ni Qotei ombla sosim dena bem.”

³¹ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niġgi e qa nuġgo areqalo singilatosisim e? Di keretonub. ³² Niġgi quiye. Bati bei bqas agi jomomqo. Od, bati di bqo. Deqa jeu tamo naġgi na niġgi teteiġibqqa niġgi kalil e uratosibqqa segisegiosib nuġgo qureq jaraiibqqa e segi sqai. Bole, e segi sqasai. Di kiyaaq? Ijo Abu a e

ombla unum deqa. ³³Niŋgi na e beterbosib are lawo na sqajqa deqa e na anjam endi niŋgi merŋgonum. Niŋgi mandamq endia sosib niŋgi gulube koba oqnqab. Deqa uŋgum. Niŋgi are siŋgilatiye. E segi na mandam endeqa siŋgila kalil gotraŋyosim tigelejunum.”

Yesus na aqa aŋgro naŋgi qa Qotei pailyej

17 Yesus a na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrasiq koboonaaqa laŋ goge tarosiqa Qotei endegsi pailyej, “O Abu, bati brantqo. E ino segi Aŋgro deqa ni na e ñam koba ebime. Yim e kamba dego ni ñam koba emqai. ²Di kiyaaqa? Ni na e siŋgila ebem. Osim e na tamo uŋgasari kalil naŋgo gate sqa marsim e giltbem. Deqa tamo uŋgasari ni na e ebem qaji naŋgi di e na ŋambibile enjritqa naŋgi ŋambibile gaigai sqab. ³ŋambibile gaigai sqajqa kumbra agiende. Tamo ŋambibile gaigai sqab qaji naŋgi ni qa qalieqab. Agi ni segi Qotei bole. E Yesus Kristus qa dego naŋgi qalieqab. Agi ni na e qarinqbonam bem.

⁴“Ino ñam koba ti ino siŋgila ti di e na tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi osornjroqnem. Osim wau kalil ni na e yqajqa ebem qaji agi yekritem. ⁵O Abu, nami mandam a brantosaisonaqa e ni ombla ñam koba ti soqnem. Ñam di ni na e olo ebimqa aqo ombla ñam koba ti sqom.

⁶“Mandam endeqa tamo uŋgasari ni na ebem qaji naŋgi di e na ino ñam osornjroqnem. Naŋgi ino segi tamo uŋgasari sonabqa ni na naŋgi e ebem. Naŋgi ino anjam dauryoqneb. ⁷Bini naŋgi qalieonub, iŋgi iŋgi kalil ni na e ebem qaji di inoq dena branteb. ⁸Anjam kalil ni na e merboqnem qaji di e na kamba naŋgi minjreqnam naŋgi quonqnsib endegsi poinjrej, e nami ni ombla sosim dena bem. Deqa naŋgi e qa naŋgo

areqalo siŋgilatosib qalieeb, ni na e qarinqbonam bem.

⁹“E naŋgi qa osim ni pailmonum. Mandam endeqa tamo uŋgasari kalil naŋgi qa e ni pailmosai. Tamo uŋgasari ni na e ebem qaji naŋgi segi qa osim ni pailmonum. Di kiyaaqa? Naŋgi ino segi tamo uŋgasari unub deqa. ¹⁰Ijo segi tamo uŋgasari kalil naŋgi di ino dego. Ino segi tamo uŋgasari kalil naŋgi di ijo dego. Naŋgoq dena ijo ñam kobaqujaeqnu.

¹¹“E inoq olo bqai. Deqa e mandamq endia olo sqasai. Ariya ijo segi tamo uŋgasari naŋgi mandamq endi sqab. O Abu, ino kumbra kalil boledamu. Ni segi qujai une saiqoji. Ino segi ñam koba ni na ebem qaji ñam dena ni na ijo segi tamo uŋgasari naŋgi geregere taqatnroqnome. Amqa aqo aiyel are qujaitejunum dego kere naŋgi kamba dego are qujaitosib sqab. ¹²E naŋgi ti sosimqa ino ñam kobaquja ni na ebem qaji ñam dena naŋgi taqatnroqnem. Deqa ijo aŋgro bei padalosai. Ijo aŋgro qujai agi ni na nami padalqajqa giltem qaji a segi padalqas. A padalamqa ino anjam bei nami nengrenyeb qaji di aqa damu brantqas. ¹³E inoq bqai. E tulaŋ areboleboleibeqnu dego kere ijo segi tamo uŋgasari naŋgi dego tulaŋ areboleboleinjrqaqqa deqa e mandamq endia sosimqa anjam endi maronum.

¹⁴“E na ino anjam naŋgi minjrem. Utru deqa tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi na naŋgi jeutnjreqnub. Di kiyaaqa? Ijo aŋgro naŋgi mandam endeqa tamo sai. Agi e dego mandam endeqa tamo sai. ¹⁵Ni na ijo segi tamo uŋgasari naŋgi joqimqa naŋgi mandam uratosib laŋ qureq oqwajqa e deqa ni pailmosai. Naŋgi mandamq endi soqnbqa ni na naŋgi taqatnjresoqnimqa tamo uge Satan a na naŋgi ugeugeinjrAIM deqa ni pailmonum. ¹⁶Naŋgi dego mandam endeqa tamo sai. Agi e dego

mandam endeqa tamo sai. ¹⁷Ino anjam kalil bole. Ni na ino anjam bole di nanġi minjroqnimqa nanġo are miligiq di wauoqnimqa dena nanġi ino segi tamo unġasari tiñtiñ sqab. ¹⁸Nami ni na e qar-iñbonam mandamq aisim tamo unġasari nanġo ambleq di soqnem. Deqa e na kamba ijo segi tamo unġasari nanġi qar-iñjritqa mandam endeqa tamo unġasari nanġo ambleq di sqab. ¹⁹E niñgi qa osiy ijo segi jejamu osiy ni emekritqai. Ijo kumbra dena nanġi ino segi tamo unġasari tiñtiñ sosib ino anjam bole dauryoqnaqab.

²⁰“E ijo anġro 11-pela nanġi qa segi ni pailmosai. Bunuqna ijo anġro 11-pela nanġi ijo anjam mare mare laqribqa tamo unġasari gargekoba nanġi nanġo anjam quoqnsib e qa nanġo areqalo sinġilatoqnaqab. E nanġi qa dego ni pailmonum. ²¹O Abu, ni ijoq di unum. E dego inoq di unum. Aqo aiyel are qujaitosim unum. Ijo segi tamo unġasari kalil nanġi dego aqo aiyel koba na are qujaitosib sqajqa deqa e ni pailmonum. Soqribqa mandam endeqa tamo unġasari nanġi na unjrsibqa nanġi dego e qa nanġo areqalo sinġilatqab. Osib qaliegab, ni na e qar-iñbonam bem. ²²Aqo aiyel are qujaitosim unum. Ijo segi tamo unġasari kalil nanġi dego aqo aiyel koba na are qujaitosim sqajqa deqa ñam koba ti sinġila ti ni na ebem qaji di e na kamba olo nanġi enjrem. ²³E ijo segi tamo unġasari nanġoq di unum. Ni ijoq di unum. Kumbra dena nanġi kalil dego aqo aiyel koba na are qujaitosib sqab. Soqribqa mandam endeqa tamo unġasari nanġi na unjrsibqa qaliegab, ni na e qar-iñbonam bem. Osib qaliegab, ni na e tulañ qalaqalaibeqnum dego kere ijo segi tamo unġasari nanġi dego ni na tulañ qalaqalainjreqnum.

²⁴“O Abu, tamo unġasari ni na e ebem qaji qure e sqai qaji di nanġi dego e ombla sqajqa deqa e ni pailmonum.

Nanġi e ombla sosibqa rian ti ñam koba ti ni na nami ebem qaji di unqajqa deqa ti e ni pailmonum. Nami ni mandam atosaisosimqa agi rian ti ñam ti di ni na e ebem. Di kiyaaq? Ni na e tulañ qalaqalaiboqnem deqa. ²⁵O Abu, ino kumbra kalil tulañ tiñtiño. Mandam endeqa tamo unġasari nanġi ni qa qalie-sai. Ariya e ni qa qalie. Ijo segi tamo unġasari nanġi dego ni qa qalie. Deqa nanġi qalieonub, ni na e qar-iñbonam bem. ²⁶E na ino ñam nanġi osornjroqnem. Nanġi olo osornjrqai. Yimqa ni na e tulañ qalaqalaibeqnum dego kere nanġi dego ino qalaqalaiyo kumbra ti sqab. Amqa e segi nanġi ti sqai.”

Judas na Yesus osiq jeu tamo nanġo banq di atej

18 Yesus a degsi Qotei pailyosiq ko-boonaqa a na aqa anġro nanġi joqsiqa koba na walwelosib Kidron ya dosib taqal beiq aisib nañu agu beiq di soqneb. ²Bati gaigai Yesus aqa anġro nanġi koba na nañu agu dia korooqneb. Deqa Yesus aqa anġro Judas agi Yesus osim jeu tamo nanġo banq di atqas qaji a nañu agu di qaliesoqnej. ³Deqa a na qaja tamo gargekoba nanġi wañal ti lam ti sebru ti eleñonab joqsiqa nañu agu deq gileb. Atra tamo kokba ti Farisi ti nanġi na nanġi qar-iñjrnab Yesus ojqa gileb. ⁴Gulube kalil Yesus aqaq di brantqas qaji di a nami qaliesoqnej. Deqa jeu tamo nanġi aqaq bonabqa a nanġo areq gilsiq na nenemnjrej, “Niñgi yai qa bonub?”

⁵Onaqa nanġi na kamba minjeb, “Iga Yesus Nasaret qaji a qa bonum.” Onaqa Yesus na minjrej, “E agiende.” Judas agi Yesus osiq jeu tamo nanġo banq di atej qaji a nanġi koba na tigelesoqneb. ⁶Onaqa nanġi Yesus aqa anjam di qusibqa qore na ululoñosib ñereñeb.

⁷Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, “Niñgi yai qa bonub?” Onaqa nanġi na

minjeb, “Iga Yesus Nasaret qaji a qa bonum.” ⁸ Onaqa Yesus na minjrej, “E nami merngonum, e agiende. Niŋgi e qa bonub di e segi ojiye. Ijo anġro nanġi uratnjrib gileb.” ⁹ Yesus a nanġi anjam degsi minjrej deqa aqa anjam bei nami marej qaji di aqa damu brantej. Agi a nami endegsi marej, “O Abu, tamo kalil ni na e ebem qaji bei e na uratit padalqasai.”

¹⁰ Onaqa jeu tamo nanġi Yesus oje-qnab Saimon Pita a na aqa sebru osiqa atra tamo gate aqa kanġal tamo bei gateq di qalqajqa waiyej grotosiqa dabkala segi gentetej. Kanġal tamo di aqa ñam Malkus. ¹¹ Onaqa Yesus na Pita minjej, “Ino sebru olo ate. Jaqatiŋ kalil ijo Abu na ebqa merbej qaji di e oqai. Jaqatiŋ di ya uge uyo bul.”

Nanġi Yesus ojsib Anas aqa talq osib gileb

¹² Onaqa qaja tamo nanġi ti nanġo gate ombla na Yesus ojsib aqa baŋ tontetej. ¹³ Osib Kaiafas aqa soube Anas aqa talq osib gileb. Kaiafas a wausau deqa Juda nanġo atra tamo gate soqnej. ¹⁴ Agi a na nami Juda tamo kokba nanġi minjrej, “Tamo qujai a tamo unġasari kalil qa moiqa di kere.”

Pita a marej, “E Yesus aqa anġro sai”

¹⁵ Nanġi Yesus osi gileqnaqba Saimon Pita wo Yesus aqa anġro bei wo nanġi qoreq na daurnjrsib gileb. Yesus aqa anġro di atra tamo gate a qalie. Deqa a Yesus dauryosiq torei jeŋ miligiq gilsiq atra tamo gate aqa talq di brantej. ¹⁶ Ariya atra tamo gate a Pita qaliesai. Deqa Pita a siranme qalaq oqeq di tigelesoqnej. Onaqa Yesus aqa anġro agi atra tamo gate a qaliesoqnej qaji a na bosiq kanġal uŋa siranme taqatoqnej qaji di minjnaqa odyonaqa Pita osiq ombla na jeŋ miligiq gilsib tal qalaq di

tigelesoqnej. ¹⁷ Onaqa kanġal uŋa siranme taqatoqnej qaji a na Pita nene-myej, “Ni Yesus aqa anġro bei kio?” Onaqa Pita na kamba minjej, “Eo. E aqa anġro sai.” ¹⁸ Tal qalaq dia atra tamo gate aqa kanġal tamo nanġi ti aqa tal taqato tamo ti nanġi yornjrnaqa ŋam tunġuyosib ŋamyuo areq di tigelesosib ŋam yoroqneq. Onaqa Pita a dego bosiq nanġi koba na tigelesosib ŋam yoroqnej.

Nanġi na Yesus osib atra tamo gate aqa ulatamuq dia tigelteb

¹⁹ Ariya bati deqa qaja tamo nanġi na Yesus osi gilsib atra tamo gate aqa tal gogetosib aqa ulatamuq di tigelteb. Tigeltonabqa atra tamo gate a na anjam gargekoba Yesus nenemyoqnej. Yesus aqa anġro nanġi qa ti aqa anjam tamo unġasari nanġi minjroqnej qaji deqa ti nenemyoqnej. ²⁰ Onaqa Yesus na kamba minjej, “E boleq na tamo unġasari nanġi ijo anjam minjroqnem. E bati gaigai Juda nanġo Qotei tal miligiq dia, atra tal miligiq dia, nanġo koro sawaq dia ijo anjam palontosim minjroqnem. E uliosim anjam minjrosaiqnem. ²¹ Deqa ni kiyaa e nenemkobaibeqnum? Tamo unġasari ijo anjam quoqneq qaji nanġi segi nenemnjrinqa nanġi segi na mermqab. E anjam minjroqnem qaji di nanġi qalie. Nanġi segi na mermqab.”

²² Yesus a na atra tamo gate degsi minjej. Onaqa qaja tamo bei Yesus aqa areq di tigelesoqnej qaji a na baŋ lubtosiqa Yesus aqa ulatamuq di qalej. Osiq minjej, “Ni kiyaa atra tamo gate aqa medabu ojonum?” ²³ Onaqa Yesus na kamba minjej, “E anjam maronum endi gisanamqa ubtsi merbe. Ariya ijo anjam boeamqa di ni kiyaa e lubonum?”

²⁴ Onaqa Anas na aqa qaja tamo nanġi minjrnaqa Yesus osib atra tamo gate Kaiafas aqaq gileb. Yesus aqa baŋ tontesonabqa osi gileb.

**Pita a olo marej, “E
Yesus aqa angro sai”**

²⁵ Ariya Saimon Pita a n̄amyuo areq di tigelesosiq n̄am yoreqnaqa tamo qudei nan̄gi na minjeb, “Ni dego Yesus aqa angro bei kio?” Onaqa Pita a saidosiq minjrej, “Eo. E aqa angro sai.”

²⁶ Onaqa atra tamo gate aqa kan̄gal tamo bei a na Pita minjrej, “E ni kio Yesus ombla nañu aguq di sonam numonum?” Tamo di agi Pita na tamo dabkala gentetej qaji aqa aube. ²⁷ Onaqa Pita a olo saidosiq minjrej, “Di e sai.” Pita a na degsi minjnaqa bati qujai deqa tuwe anjamej.

**Nan̄gi na Yesus osib
Pailat aqa talq osi gileb**

²⁸ Onaqa nobqolo malu qameqnaq Juda tamo kokba nan̄gi na Kaiafas aqa talq dena Yesus osib Rom nan̄go mandor koba Pailat aqa tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib nan̄gi segi Pailat aqa tal miligiq gilosai. Nan̄gi endegsib are qaleb, “Pailat a Juda tamo sai. A sawa bei qaji tamo. Deqa iga aqa tal miligiq gilqa keresai. Gago dal anjam degsi unu. Iga aqa tal miligiq gilqom di iga une ti sqom. Sonamqa gago yori bati koba brantqas di iga in̄gi uyqa keresai.” Nan̄gi degsi are qalsib deqa nan̄gi segi Pailat aqa tal miligiq gilosai. ²⁹ Deqa nan̄gi oqeq di tigelesonabqa Pailat a segi oqedosiq nan̄goq di brantej. Osiqa nenemnjrej, “Tamo endi a une kie yqo deqa nin̄gi a osib ijoq bonub?” ³⁰ Onaqa nan̄gi na Pailat minjeb, “Tamo endi a kumbra uge yosai qamu iga inoq osi bosai qamu.”

³¹ Onaqa Pailat na olo minjrej, “Nin̄gi na a osib nun̄go segi dal anjam na aqa une qa pegiyiye.” Onaqa nan̄gi na kamba Pailat minjeb, “Iga Juda tamo. Deqa iga na tamo moiotqa keresai.”

³² Nan̄gi Pailat degsib minjeb deqa anjam bei nami Yesus a marej qaji di aqa

damu brantej. Agi Yesus a segi nami aqa moiqajqa gam ubtej.

³³ Onaqa Pailat a olo puluosiq aqa tal miligiq gilsiq aqa qaja tamo nan̄gi minjrnaqa nan̄gi na Yesus osib beb. Bonabqa Pailat na nenemyej, “Ni Juda nan̄go Mandor Koba e?” ³⁴ Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ni ino segi areqalo na anjam di merbonum kio tamo qudei nan̄gi na e qa saimonub qusim anjam di merbonum kio? Ni e merbe.” ³⁵ Onaqa Pailat na olo minjrej, “Ni are qalonum, e Juda tamo e? Sai. E sawa bei qaji. Nun̄go segi lej deqaji nan̄gi na ni osi bonub. Agi atra tamo kokba nan̄gi na ni ijoq osi bonub. Deqa ni merbe. Ni une kie yonum deqa ni osi bonub?”

³⁶ Onaqa Yesus na minjrej, “Mandam endeqa mandor kokba nan̄gi na tamo taqatnjreqnub e nan̄gi unub dego sai. E mandam endeqaji mandor sai. Tamo e na taqatnjreqnum qaji nan̄gi dego mandam endeqaji tamo sai. E mandam endeqaji mandor qamu Juda tamo kokba nan̄gi e ojeq nab qamu ijo wau tamo nan̄gi ti qotonub qamu.” ³⁷ Onaqa Pailat na olo Yesus nenemyej, “Ni bole mandor e?” Onaqa Yesus na minjrej, “Od, ni kere merbonum. E mandor. E anjam bole ubtqajqa deqa mandamq aisim n̄ambabem. Tamo kalil anjam bole dauryeqnub qaji nan̄gi ijo anjam queq nub.” ³⁸ Onaqa Pailat na minjrej, “Anjam bole di kie?”

**Juda tamo kokba nan̄gi na
Pailat a Yesus n̄amburbasq di
qamqajqa minjoqneb**

Osiqa Pailat a olo tigelosiq oqedosiq Juda tamo kokba nan̄goq gilsiq minjrej, “E tamo endi aqa jejamuq di une bei unosai. ³⁹ Deqa e nun̄go kumbra bei dauryqai. Nun̄go kumbra bei agi endegsi unu. Wausau gaigai nun̄go yori bati koba branteqnaqa e na Juda tamo qujai tonto talq dena uratoqnsim en̄ge-

qnum. Deqa niŋgi na merbiye. Wausau endeqa e tamo yai uratsiy engwai? E nunŋo mandor koba Yesus uratsiy engwai e?"⁴⁰ Onaqa Juda tamo kokba naŋgi olo tulaŋ siŋgila na saidosib minjeb, "Ni Yesus uratim oqedaiq. Tonto tamo Barabas uratim oqedem." Barabas a leŋ ojo tamo bei.

19 Onaqa Pailat na Yesus osiqa aqa qaja tamo nango baŋq di atsiqa minjrej, "Niŋgi na Yesus bu toqoŋ na kumbainyiye." Degsi minjrnaqa naŋgi na Yesus osib bu toqoŋ na kumbainyeb.² Kumbainyisib koboonaqa naŋgi na sil luwit osib lulumosib dena mandor kokba nango gate tatal bul gereiyisib aqa gateq di atetosib siŋgila na teqiyeb. Osib gara jugo olekoba lent mandor kokba naŋgi gaigai jigeqnuv deqaji bei osib Yesus jigeteb. A segi qa Mandor Koba maroqnej deqa naŋgi na kumbra degyeb.³ Osib Yesus aqa areq bosib a misilinyoqnsib gisaŋ na binjiyoqnsib minjoqneb, "O Juda nango Mandor Koba, kaiye." Naŋgi degsib Yesus misilinyoqnsib baŋ lubtosib aqa ulatamuq di qaloqneb.

⁴ Onaqa Pailat a Yesus olo osiqa aqa talq dena oqeq atsiqa tamo unŋasari nango ulatamuq dia tigeltej. Tigeltosiq minjrej, "Niŋgi tamo endi uniye. E aqa jejamuq di une bei yala unosaibolesai. Niŋgi di qalieqajqa deqa e Yesus niŋgi qa osi bonum."⁵ Ariya Yesus a oqedej. Gate tatal sil luwit na gereiyosib aqa gateq di ateteb qaji de ti gara lent a jigeteb qaji de ti qoji oqedej. Onaqa Pailat na olo minjrej, "Tamo endi uniye."

⁶ Degsi minjrnaqa atra tamo kokba ti nango qaja tamo naŋgi ti Yesus unsi-bqa naŋgi murqumyoqnsib Pailat wainyoqnsib minjoqneb, "Ni na ŋamburbasq di qame! Ni na ŋamburbasq di qame!" Onaqa Pailat na minjrej, "Niŋgi segi na Yesus osib ŋamburbasq di qamiye. E aqa jejamuq di une bei unosai."⁷ Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na olo Pailat

minjeb, "Yesus a segi qa marqo, 'E Qotei aqa Ŋiri.' Aqa une deqa a moiem. Gago dal anjam degsi unu."

⁸ Onaqa Pailat a nango anjam di qusiqa a tulaŋ ulaugetej.⁹ Osiqa a olo Yesus osiq tal miligiq gilsiq nenemyej, "Ni qabe na bem? Ni e merbe." Onaqa Yesus a mequmesoqnej. A na kamba anjam bei Pailat minjosai.¹⁰ Onaqa Pailat na olo minjrej, "Ni anjam bei merbqasai e? Ni que. E tamo kobaquja. Deqa e na odqai di naŋgi ni uratmib ni gilqam. E na saidqai di naŋgi ni uratmqasai. Naŋgi ni osib ŋamburbasq di qamqab. Ni degsi poimosai e?"

¹¹ Onaqa Yesus na Pailat minjrej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na ni siŋgila emosai qamu ni na e kumbra bei ebqa keresai qamu. Deqa ino une kiŋala. Ariya atra tamo gate agi e ojsiq ino baŋq di atqo qaji aqa une kobaquja."¹² Yesus a na Pailat degsi minjrnaqa qusiqa olo oqedosiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, "Unŋum. E Yesus uratit gilqas." A na naŋgi degsi minjreqlaqa naŋgi na olo tulaŋ saidoqnsib murqumyoqnsib minjoqneb, "Ni Yesus uratim gilaiq. Ni a uratqam di ni mandor koba Sisar aqa wau tamo bolesai. Yesus a marqo, 'E segi mandor koba.' A degsi marqo deqa a na Sisar jeu atqo."

¹³ Naŋgi na Pailat degsib minjnab qusiqa a olo Yesus osiq oqedosiqa aqa awo jaram kobaq di awoej. Pailat a gaigai tamo nango une qa peginjraqa oqnsiq deqa awo jaramq dia awoqnej. Jaram so qaji sawa di aqa ñam Meniŋ Bijal. Hibru anjam na Gabata mareqnuv.¹⁴ Ariya Juda nango yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej. Seŋ bati 12 onaqa qanam jigej. Deqa Pailat na Yesus osiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, "Niŋgi nunŋo mandor koba uniye."¹⁵ Onaqa naŋgi tulaŋ koba leleŋosib

minjeb, “Ni na a taqal waiy! Osim namburbasq di qame!” Onaqa Pailat na minjrej, “E nungo mandor koba osiy namburbasq di qamqai e?” Onaqa atra tamo kokba nanği na kamba minjeb, “Gago mandor bei saiqoji. Gago mandor qujai agi Sisar.”¹⁶ Onaqa Pailat a nanngo areqalo dauryosiqqa Yesus osiq nanngo banq di atsiqa minjrej, “Niği na Yesus osib namburbasq di qamiye.”

Nanği na Yesus osib namburbasq di qameb

¹⁷ Degsi minjrnaqa ariya qaja tamo nanği na Yesus osib aqa qawarq di aqa segi namburbas qoboyetosib a ban ojsib Jerusalem qure uratosib osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Tamo Gate Tanu di branteb. Ñam di Hibru anjam na Gologota mareqñub.¹⁸ Di brantosib Yesus osib namburbasq di qameb. Tamo aiyel dego namburbasq di gaintnjrsib ñumeb. Yesus a ambleq di gaintsib tamo bei aqa ban qonanq di gainteb. Bei aqa ban woq di gainteb.

¹⁹ Onaqa Pailat a nã sarqei bei osiq quraq di anjam endegsi nengrenyej, “Yesus Nasaret qaji a Juda nanngo Mandor Koba.” Degsi nengrenyosiq nã sarqei di osi gilsiqqa qaja tamo nanği enjrnaqa nanği na osib Yesus aqa namburbas mutu gogeq di qameb.²⁰ Sawa agu Yesus namburbasq di qameb qaji di Jerusalem qure jojom. Deqa Juda tamo ungasari tulan gargekoba nanği gile beoqnsib anjam Pailat na nengrenyej qaji di sisyoqñeb. Anjam di Hibru anjam na Rom nanngo anjam na ti Grik nanngo anjam na ti turtsiq nengrenyej.²¹ Onaqa Juda nanngo atra tamo kokba nanği na Pailat minjeb, “‘Yesus a Juda nanngo Mandor Koba’ anjam degsi nengrenyaim. ‘A marej, ‘E Juda nanngo Mandor Koba,’ ’ degsi nengrenye.’”

²² Onaqa Pailat na minjrej, “Ungum. E anjam nengrenyonum degesoqñem.”

²³ Ariya qaja tamo nanği na Yesus namburbasq di qamsibqa nanği Yesus aqa gara elenqa marsib gilteleñeb. Gilteleñosib tumbol qolqe ateb. Aqa gara jugo olekoba di gara banga qujai na gereiyeb. Gara banga bei na totoryosai. Gara di tulan boledamu.²⁴ Deqa qaja tamo nanği segi segi qairosib mareb, “Iga gara di bumbranjqasai. Iga meniñ silali alañoñam tamo yay aqa meniñ na bunjrqs a na gara di oqas.” Degsi marsib meniñ silali alañoñeb. Nanği kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei nami nengrenyej qaji di aqa damu brantej. Agi nami endegsi nengrenyej, “Nanği ijo gara elenqa marsib gilteleñqab. Gilteleñosib meniñ silali alañoñqab.”

²⁵ Yesus aqa ai wo aqa ani yala wo namburbas utruq di tigelesoqñeb. Maria Makdala qaji wo Klopas aqa nãuqali Maria wo nanği aiyel dego bosib koba na tigelesoqñeb.²⁶ Onaqa Yesus a tirosiqa aqa ai wo aqa angro bei a tulan qalaqalaiyoqñej qaji a wo nanği aiyel namburbas utruq di tigelesonab unjrsiqa aqa ai metosiq minjej, “O ai, di ino angro.”²⁷ Osiqa angro di minjej, “Di ino ai.” Onaqa bati qujai deqa angro dena Yesus aqa ai osiqqa aqa segi talq dia ombla sosibqa taqatoqñej.

Yesus a moiej

²⁸ Ariya Yesus a endegsi qalieej, “Wau kalil ijo Abu na ebej qaji agi kobotonum.” Osiqa Qotei aqa anjam bei nami nengrenyej qaji di aqa damu brantqajqa deqa marej, “E ya qarbbqo.”²⁹ A degsi marnaqa qaja tamo nanği qusibqa gara ñenği bei osib wain isa kobaq di tuqtosib nãmanj bei aqa dani osib mutuq di gara ñenği qosisib osib Yesus anaiyqajqa soqtosib aqa medabuq di ateb. Wain di ya nobu bei namburbas utruq di nami atnab soqñej qaji dena tigsib Yesus anaiyeb.³⁰ Onaqa Yesus a

wain isa koba di uysiq marej, “Bini e ijo wau kobotonum.” Degsi marsiqa aqa gate gulainjosiqa mondor titosiq moiej.

Qaja tamo bei na aqa qaja osiq Yesus aqa jar bangaq di qamej

³¹ Ariya Juda nango yori bati koba brantqa laqnej deqa yori bati aqa ingi ingi kalil gereisib atnab soqnej. Nebe yori bati kobaquja. Deqa Juda nanngi mareb, “Iga yori bati qa tamo nanngi namburbasq di uratnjrim sqasai.” Osib Pailat aqa areq bosib minjeb, “Ni na ino qaja tamo nanngi minjrimqa gilsib tamo namburbasq di gainjejunub qaji nango singa gentetnjribqa urur morejabqa osib subq atqab.” ³² Onaqa Pailat a nango anjam di qusiqa odosiq aqa qaja tamo qudei qarijnjrnaq gilsib tamo aiyel Yesus koba na namburbasq di gainje-soqneb qaji nango singa gentetnjreb. ³³ Osib Yesus aqa areq gilsib uneb a nami moiej. Deqa nanngi aqa singa gentosai. ³⁴ Ariya qaja tamo bei a na aqa qaja osiq Yesus aqa jar bangaq di qamnaq leŋ ti ya ti aiej. ³⁵ E Jon. Nanngi kumbra di yonabqa e ijo segi nãmdamu na unem. Deqa e bini mare mare laqnum. Anjam e mareqnum qaji endi bole. E segi qalieonum, e anjam bole mareqnum. Deqa ninngi ijo anjam endi qusib Yesus qa nungo areqalo singilatiye. ³⁶ Qaja tamo nanngi kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di aqa damu brantej. Agi endegsib nengrenyeb, “Nanngi aqa tanu bei gentqasai.” ³⁷ Qotei aqa anjam bei dego aqa damu brantej. Anjam agiende, “Nanngi qaja na aqa jar bangaq di qamsibqa koqyesqab.”

Nanngi na Yesus aqa qusa osib sub bunujq di ateb

³⁸ Onaqa tamo bei aqa nãam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Ari-matea qure qaji. A Yesus dauryisi laqnej

qaji. A Juda tamo kokba nanngi ulainjrsiq deqa uliosiq Yesus dauryisi laqnej. A boleq na dauryosaiioqnej. Ariya Josep a Pailat aqa areq gilsiq nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” Onaqa Pailat na Josep odyonaqa a Yesus aqa jejamu osiq subq atqa gilej. ³⁹ Nikodemus agi nami qolo Yesus aqaq gilej qaji a dego Josep ombra na Yesus aqa jejamu osib subq atqa gileb. Nikodemus a gilqa osiqa nãam so aqa ya quleq ti utru aiyela turtosiq gereiyosiq osi gilej. Ijam so aqa ya di aqa gulube 30 kilogram. ⁴⁰ Onaqa nanngi aiyel Yesus aqa jejamu osib gara boledamu na dalaosib nãam so aqa ya di osib aqa jejamuq di liyeb. Juda nanngi na tamo subq atqa oqnsib degyeqnum.

⁴¹ Sawa Yesus namburbasq di qameb qaji qalaq dia mandam taqal bei soqnej. Mandam taqal dia sub bunuj bei soqnej. Sub dia nami tamo bei atosaisoqneb. ⁴² Sub di isaq di sosai. A jojomq di soqnej. Juda nango yori bati aqa ingi ingi kalil gereiyqa bati brantej deqa nanngi aiyel na Yesus aqa jejamu osib sub dia ateb.

Yesus a olo subq na tigelej

20 Yesus a subq di sonaq yori batiej. Nebeonaqa nobqolo ambru Maria Makdala qure qaji a tigelosiqqa Yesus aqa subq gilej. Gilsiq nãam atej meniŋ kobaquja sub me getenteb qaji di waqosiq taqalq di sonaq unej. ² Unsiqa olo puluosiq urur ti aisiq Saimon Pita wo Yesus aqa angoro bei agi a tulanq qalaqalaiyoqnej qaji a wo nanngi aiyel itnjrsiqa minjrej, “Gago Tamo Koba Yesus aqa jejamu subq dena osib jaraionub. Qabia kio atonub di iga qaliesai.”

³ Degsi minjrnaqa Pita wo angoro de wo nanngi anjam di qusibqa Yesus aqa sub unqajqa gileb. ⁴ Nanngi aiyel gurgurosib giloqnsib angoro dena Pita bunyosiqqa namoosi gilsiq subq di brantej. ⁵ Osiq

sub meq di tigelosiq miligi tirosiq gara Yesus dalaeb qaji di sonaq unej. A sub miligiq aiosai. ⁶Onaqa Saimon Pita a bunuqna urur ti bosiq brantsiq a torei sub miligiq aiej. Aisiq a dego gara Yesus dalaeb qaji di unej. ⁷Gara mutu bei Yesus aqa gate qoseteb qaji di dego lubosiq taqal beiq di sonaq unej. Gara mutu di gara qudei ti turtsi sosai. A segiq di soqnej. ⁸Onaqa angro bei agi namo subq di brantej qaji a dego sub miligiq aiej. Aisiq gara di unsiq endegsi poiyej, “Bole, Yesus a subq na tigelqo.” ⁹Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Kristus a subq na tigelqas.” Bati deqa Yesus aqa angro nanqi anjam di poinjrosaisoqnej. ¹⁰Ariya nanqi olo puluosib nanqo qureq aieb.

Maria Makdala qure qaji a Yesus unej

¹¹Onaqa Maria a sub qalaq di tigelosiq akamoqnej. Akamoqnsiq sub miligi tirej. ¹²Tirosiq lañ angro aiyel sub miligiq di sonab unjrej. Nanqi gara qat jigsib Yesus ñeioteb qaji lumeq dia awesoqneb. Bei gateqsi bei singaqsi awesoqneb. ¹³Onaqa lañ angro aiyel nanqi na Maria minjeb, “Uña, ni kiyaaqa akameqnum?” Onaqa minjrej, “Nanqi ijo Tamo Koba osib jaraionub. Qabia kio atonub di e qaliesai.” ¹⁴Maria a nanqi degsi minjrsiq bulosiq aqa qoreq di Yesus a tigelosonaq unej. Ariya Maria a qaliesai, di Yesus.

¹⁵Onaqa Yesus na Maria minjrej, “O uña, ni kiyaaqa akameqnum? Ni yai unqa bonum?” Onaqa Maria a are qalej, “Tamo endi mandam taqal endi taqateqnu qaji kio?” Degsi are qalsiq minjrej, “O Abu, ni na kio ijo Tamo Koba osim sawa qabia atonum di merbimqa e gilsiy oqai.” ¹⁶Onaqa Yesus na minjrej, “O Maria.” Degsi minjnaqa Maria a Yesus qa poiyoñaqa Yesus areiysiq minjrej, “O Rabonai.” Di Hibru anjam. Aqa

damu, “O Qalie Tamo Koba.” ¹⁷Onaqa Yesus na Maria minjrej, “Ni e ojaim. Di kiyaaqa? E ijo Abu aqaq oqosaiunum deqa. Ariya ni ijo was nanqoq gilsim endegsi minjrej, “Yesus a marqo, “E ijo Abu aqaq olo oqwai. Ijo Abu agi nunqo Abu dego. Ijo Qotei agi nunqo Qotei dego.” Ni gilsim nanqi degsi minjrej.”

¹⁸Onaqa Maria Makdala qaji a Yesus aqa anjam di qusiq a gilsiq Yesus aqa angro nanqi itnjrsiq minjrej, “E gago Tamo Koba Yesus unonum.” Osiq anjam kalil Yesus na minjrej qaji di olo nanqi sainjrej.

Yesus aqa angro nanqi na Yesus uneb

¹⁹Ariya yori bati koboosiq bilaqtonaqa Yesus aqa angro nanqi siranme kalil qandimteleñosib warum miligiq di soqneb. Di kiyaaqa? Nanqi Juda tamo kokba nanqi ulainjreb deqa. Onaqa bati qujai deqa Yesus a tal miligiq di brantosiq nanqo ambleq di tigelosiq minjrej, “O ijo angro, ñinqi are lawo na soqniye.” ²⁰Osiqa aqa ban ti jar banga ti nanqi osornjrej. Onaqa nanqi kalil Tamo Koba Yesus unsibqa nanqi tulañ areboleboleinjrej. ²¹Onaqa Yesus na olo minjrej, “Ñinqi are lawo na soqniye. E ijo Abu na qarinqbonaq mandamq aiem. Dego kere e na ñinqi qarinqitqa gilsib ijo anjam mare mare laqniye.” ²²Yesus a na aqa angro nanqi anjam degsi minjrsiq aqa mondor puynjrsiq minjrej, “Ñinqi Qotei aqa Mondor Bole oiye. ²³Ñinqi tamo ungasari nanqo une kobotetnjrqab di Qotei a dego nanqo une kobotetnjrqas. Ariya ñinqi tamo ungasari nanqo une kobotetnjrqasai di Qotei a dego nanqo une kobotetnjrqasai.”

Tomas a Yesus unej

²⁴Yesus a nanqoq di brantej di Tomas a nanqi koba na sosai. Tomas a Yesus aqa angro 12-pela deqaji bei. Aqa ñam bei Didimus. ²⁵Onaqa Yesus aqa angro

nanği gilsib Tomas itosib minjeb, “Iga gago Tamo Koba Yesus unonum.” Degsi minjnabqa a nanço anjam di qunaq ugeiyonaq minjrej, “E ijo nãdamu na Yesus aqa bañ tutu na qameb qaji pirigi di unsiy ojqai di e marqai, ‘Bole, Yesus a subq na tigelqo.’ E aqa jar bañga qaja na qameb qaji di dego unsiy ojqai di e marqai, ‘Bole.’ E unqasai di e bole qa marqasai.”

²⁶ Ariya bati 7-pela koboonaqa Yesus aqa anğro nanği olo tal miligiq di soqneb. Tomas a dego nanği koba na soqneb. Siranme kalil qandimeleñesonabqa Yesus a olo tal miligiq di brantosiqqa nango ambleq di tigelosiqqa minjrej, “O ijo anğro, niñgi are lawo na soqniye.” ²⁷ Osiqa Tomas minjrej, “O Tomas, ni ino bañ gei na ijo bañ bile qameb qaji aqa pirigi qamsim une. Ino bañ waiysim ijo jar bañga aqa pirigi dego oje. Areqalo aiyeltaim. Areqalo qujaitosim e qa ino areqalo siñgilat.” ²⁸ Onaqa Tomas a na Yesus minjrej, “O Yesus, endego e poibqo, ni ijo Tamo Koba. Ni ijo Qotei dego.”

²⁹ Onaqa Yesus na olo Tomas minjrej, “Ni ino nãdamu na e nubsim deqa ino areqalo e qa siñgilatonum e? Ariya tamo unğasari nango nãdamu na e nubosaieqnub qaji nanği e qa nango areqalo siñgilatqab di nanği tulañ areboleboleinjrqaş.”

Utru kiyaaqa Jon na anjam endi nengrenyej

³⁰ Yesus a Qotei aqa mañwa tulañ gargekoba aqa anğro nango nãdamuq di yoqnej. Ariya e aqa mañwa kalil deqa nengrenyosai. Aqa mañwa quja quja segi e buk miligiq endi nengrenyonum. ³¹ Niñgi ijo anjam endi sisiosib Yesus qa nunço areqalo siñgilatosib a bole Kristus Qotei aqa ñiri degsi poiñgwajqa deqa e na anjam endi nengrenyonum. Yimqa niñgi Yesus aqa nãam na nãabile gaigai sqab.

Yesus aqa anğro 7-pela nanği na a uneb

21 Onaqa bati bei Yesus a Galili ya agu qalaq dia sosiqa olo aqa anğro nançoq di brantej. Ya agu di aqa nãam bei Taiberias. Yesus a aqa anğro nançoq di olo brantej deqa e kiñala saqai. ² Ya agu qalaq dia Yesus aqa anğro 7-pela nanği soqneb. Anğro bei Saimon Pita. Bei Tomas aqa nãam bei Didimus. Bei Nataniel. Nataniel aqa qure utru Kana. Kana a Galili sawaq di unu. Sebedi aqa ñiri aiyel nanği dego ya agu qalaq di soqneb. Ariya Yesus aqa anğro aiyel dego nanği koba na soqneb. ³ Onaqa Saimon Pita a na nanği minjrej, “E qe oqajqa deqa kakañ waiyqa aieqnum.” Onaqa nanği na minjeb, “Iga koba na aiqom.” Degsi minjsib nanği koba na aisib qobuñ gogetosib kakañ waiyoqneb. Di qolo. Waiyeq nab nebeej. Nanği qe bei osai bolesai.

⁴ Ariya nobqolo ambru nanği qobuñ miligiq di sosib nãam ateb Yesus a alile di tigelesonaq uneb. Ariya nanği qaliesai, di Yesus. ⁵ Onaqa a na nenemnjrej, “O ijo anğro, niñgi qe onub e?” Onaqa nanği na minjeb, “Eo. Iga qe osai.” ⁶ Onaqa minjrej, “Niñgi qobuñ aqa qala bei bañ woq di kakañ waiysib qe oqab.” Onaqa nanği Yesus aqa anjam di dauryosib bañ woq di kakañ waiyeb qe tulañ ani eb. Qe di tulañ gulube deqa nanği na soqtosib qobuñ goge di atqa keresaiinjrej.

⁷ Onaqa Yesus aqa anğro bei agi Yesus a tulañ qalaqalaiyoqnej qaji a na Pita minjrej, “Tamo di gago Tamo Koba Yesus.” Onaqa Saimon Pita a anjam di qusiqa aqa gara jugo wauqa osiq piqtej qaji di olo jigsiq qobuñ dena prugosiq yaq aisiq Yesus aqa areq gilej. ⁸ Onaqa Yesus aqa anğro nanği qobuñ na beb. Nanği alile jojom 100 mita dego. Deqa kakañ qe na maqesonaq nanği bosib qobuñ na titosib aisib alile di tiryeb.

⁹Alile di tiryosib ñam ateb Yesus a nami ñam tunguyosiq qe koitonaq ñamyuoq di sonaq uneb. Bem qudei dego sonaq uneb. ¹⁰Onaqa Yesus na minjrej, “Ñingi qe onub di qudei osi boiye.” ¹¹Onaqa Pita a olo qobuñ gogetosiq kakan qe ti titosiq alile di atej. Qe di kokba. Qe kalil sisiyeb 153. Di qe gargekoba. Ariya kakan yala brajosai.

¹²Onaqa Yesus a na qe qudei osiq koitej. Osiaq nanği minjrej, “Ñingi bosib qe ti bem ti endi uyiye.” Ariya nanği ulaosib deqa anğro bei na yala nenemyosai, “Ni tamo yai?” Degosai. Nanği qalie, di Tamo Koba Yesus. ¹³Onaqa Yesus a ñamyuo jojomyosiq bem ti qe ti di osiq nanği anainjronaq uyeb.

¹⁴Yesus a nami subq na tigelosiq aqa anğro nanğoq di brantoaiyeltej. Bini qalubqo.

Yesus na Pita minjej, “Ni na ijo kaja du du nanği gereinjroqnime”

¹⁵Nanği inği uynab menetnjrnaqa Yesus na Saimon Pita nenemyej, “O Saimon, Jon aqa ñiri, ni ijo anğro kalil buñjrsimqa ni segi e tulan qalaqalaibeqnum e?” Onaqa Pita na minjej, “Od, Tamo Koba, ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na minjej, “Deqa ni na ijo kaja du du nanği gereinjroqnime.”

¹⁶Osiqa olo Pita nenemyej, “O Saimon, Jon aqa ñiri, ni e qalaqalaibeqnum e?” Onaqa Pita na minjej, “Od, Tamo Koba, ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na minjej, “Deqa ni na ijo kaja nanği taqatnjroqnime.”

¹⁷Osiqa olo nenemyoqalubtej, “O Saimon, Jon aqa ñiri, ni e qalaqalaibeqnum e?” Yesus na Pita anjam di nenemyoqalubtej deqa Pita a are gulubeiyonaq minjej, “O Tamo Koba, ni inği inği kalil qa qalie. Deqa ni qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na

olo minjej, “Deqa ni na ijo kaja nanği gereinjroqnime.

¹⁸“O Pita, ni que. E bole mermqai. Ni anğro wala sosimqa bati deqa ni ino segi areqalo dauryosim sawa ni gilqajqa maroqnem ni deq giloqnem. Ariya bunuqna ni qeliosimqa ino bañ soqtim tamo bei na ni tontmosim sawa ni gilqajqa uratqam qaji deq osi gilqas.” ¹⁹Pita aqa moiqaqqa gam di Yesus na ubtetqa osiaq deqa degsi minjej. Pita a gam kie na moisim dena Qotei aqa ñam soqtqas di Pita a qalieqajqa deqa Yesus na degsi minjej. Osiaq Pita minjej, “Ni e daurbe.”

Yesus aqa anğro bei a tulan qalaqalaiyoqnej qaji deqa anjam marej

²⁰Osiqa Pita ombla walweloqnsibqa Pita a bulosiq anğro Yesus na a tulan qalaqalaiyoqnej qaji a nanği aiyel daurnjreqnaq unej. Anğro di agi nami Yesus aqa anğro nanği ti awoosib inği uyoqnsibqa a Yesus beteryosiq nenemyej, “O Tamo Koba, anğro yai na ni osim jeu tamo nanğo bañq di atqas?” ²¹Pita a anğro di unsiq Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, bunuqna ino anğro di a kumbra kie na moiqa?” ²²Onaqa Yesus na Pita minjej, “Anğro di a moiosaisoqnimqa e olo bqai degsi minjitqa ni deqa are koba qalaim. Di ino wau sai. Di ijo wau. Ni e daurbe.” ²³Yesus a na Pita degsi minjej. Deqa Yesus aqa anğro di a moiqasai anjam di sawa sawaq gileqnaqa Kristen was qu kalil nanği quoqneb. Anğro di a moiqasai Yesus na Pita degsi minjosai. A na minjej, “Anğro di a moiosaisoqnimqa e olo bqai degsi minjitqa ni deqa are koba qalaim.”

²⁴Anğro di agi e segi. E Jon. E na anjam endi nenğrenyonum. E ijo segi ñamdamu na Yesus aqa kumbra kalil endi unsim deqa agi nenğrenyonum. Iga qalieonum, ijo anjam endi bole.

²⁵ Yesus a mandamq endia sosiqa a kumbra tulan gargekoba yoqnej. Deqa e are qalonum, Yesus aqa kumbra kalil deqa saosim nengrenyqom di buk tulan tumbol kobaosim sawa sawa kalilq dia maqosim sawa atqa keresaiqas.

YESUS AQA ANJAM MARO TAMO NANĠGI

Yesus na aqa Mondor qarinyim aqa angro nanġoq aiaqas

1 O Tiofilus, e nami anjam bei neġ-grenjyosim ni qa qarinyem. Kumbra kalil Yesus na yoqnej qaji deqa ti anjam kalil a na tamo unġasari nanġi minjro-qnej qaji deqa ti utruq na nengrenjyem. ²Nengrenjyosim gilsimqa Qotei na Yesus osiq laj qureq oqej di patem. Yesus a laj qureq oqosaisosiq aqa segi angro giltnej qaji nanġi koroinjrsiq Qotei aqa Mondor na medabu singilateton-aqa minjrej, “Ninġi walweloqnsib ijo anjam mare mare laqniye.” Degsi minjrsiq nanġi uratnjrsiq laj qureq oqej. ³Nami Yesus a jaqatiġ koba osiq moiej. Osiq olo subq na tigelosiq aqa segi angro nanġoq di brantoqnsiq maġwa gargekoba yeqnaqa nanġi unoqneb. Un-oqnsib maroqneb, “Bole, Yesus a subq na tigelqo. A ġambile unu.” Bati 40 qa Yesus a mandamq di sosiq aqa angro nanġoq di brantoqnej. Brantoqnsiq Qotei a tamo unġasari nanġo Mandor Koba sosiq nanġi taqatnjrejunu anjam di minjroqnej. ⁴Onaqa bati bei Yesus na aqa angro nanġi olo koroinjrsiq minjrej, “Ninġi Jerusalem urataib. Ijo Abu aqa Mondor ninġi nami eġwa marej qaji deqa ninġi tariġoqnsib soqniye. E nami ninġi deqa mernġoqnem. ⁵Jon a ya na tamo unġasari nanġi laġa yansjroqnej. Ariya bati qudei koboamqa e Qotei aqa Mondor na ninġi yansġwai.”

⁶Onaqa bati bei Yesus na aqa angro nanġi olo koroinjrnaqa nanġi na endegsib nenemyeb, “O Tamo Koba, bini bati endeqa kio ni na Rom nanġo singila kobotosim iga Israel tamo unġasari singila egimqa iga na kamba mandam endi taqatqom?” ⁷Onaqa Yesus na

minjrej, “Ninġi bati di qalieqa maraib. Di nunġo wau sai. Di ijo Abu aqa wau. A segi na bati di giltej unu. ⁸Ariya Qotei aqa Mondor nunġoq bamqa ninġi singila osib e qa anjam mare mare laqniye. Ninġi Jerusalem endia, Judia sawaq dia, Samaria sawaq dia, sawa sawa kalil keretosib e qa anjam mare mare laqniye.”

Yesus a laj qureq oqej

⁹Yesus a na aqa angro nanġi anjam degsi minjrsiq a mandam uratosiq laj goge oqeqnaq nanġi a koqyesoqneb. Onaqa lajbi na a kabutonaqa nanġi a olo unosai. ¹⁰⁻¹¹Nanġi laj goge tarosib ġam ateqnabqa tamo aiyel gara qat jigej qaji nanġi bosib nanġo areq di tigelosib minjrej, “O Galili qaji tamo, ninġi kiyaqaj laj goge tarosib ġam ateqnub? Yesus a ninġi uratġgsiq laj goge oqeqnaq ninġi unonub mondoġ a degsim olo bqas.”

Nanġi na tamo bei giltonab a Judas aqa sawa ej

¹²⁻¹³Mana nanġi soqneb qaji aqa ġam Oliv mana. Mana di Jerusalem qure jomq di unu. Deqa nanġi mana dena olo puluosib Jerusalem aisib tal gogetosib nanġo warum bei gogeqsi nanġi gaigai soqneb qaji warum deq gileb. Yesus aqa angro warum deq gileb qaji nanġo ġam agiende. Pita na Jon na Jems na Andru na Filip na Tomas na Bartolomyu na Matyu na Alfius aqa ġiri Jems na Saimon a nami Rom nanġi winjrqajqa maroqnej qaji a na Jems bei aqa ġiri Judas na. Yesus aqa angro 11-pela nanġi di warum deq gileb. ¹⁴Nanġi ti unġasari qudei ti Yesus aqa was nanġi ti aqa aniqali Maria dego nanġi koba na gaigai warum dia korooqnsibqa are qujaitoqnsib Qotei pailyoqneb.

¹⁵Bati bei tamo unġasari 120 Yesus qa nanġo areqalo singilateb qaji nanġi koroosib sonabqa Pita a nanġo ambleq

di tigelosiqqa minjrej, ¹⁶“O ijo was ninji quiye. Qotei aqa anjam bei nami nenjgrejyeb qaji di aqa damu bini brantqo. Anjam di aqa damu Qotei a nami brantqa marej deqa bini brantqo. Anjam di Qotei aqa Mondor na Devit minjnaqa qusiqa nenjgrejyonaq soqnej. A Judas qa nenjgrejyey. Judas agi a na jeu tamo nanji gam osornjrnaqa Yesus ojeb. ¹⁷A nami iga koba na sosimqa Yesus aqa wau ojoqnem.” Pita a na nanji anjam degsi minjrej.

¹⁸O Tiofilus, e Judas qa kiñala saqai. Judas a nami Yesus osiqa jeu tamo nanjo banq di atej. Judas aqa kumbra di tulaj uge. Aqa kumbra dena Juda tamo kokba nanji na silali yonabqa osiqa mandam taqal bei awaiyey. Awaiyosiqqa bunuqna a mandam dia ulonjosiqa aqa mene paraonaqa bi bilenej. ¹⁹Bunuqna tamo ungasari kalil Jerusalem di soqneb qaji nanji anjam di qusibqa mandam di aqa ñam “Akeldama” waiyeb. Di nanjo segi anjam na ñam waiyeb. Ñam di aqa damu, “Lej Aiqajqa Mandam.”

²⁰Ariya Yesus aqa tamo ungasari 120 nanji koroesonabqa Pita na olo minjrej, “Devit a nami Qotei louqa buk miligiq di Judas qa endegsi nenjgrejyey, ‘Aqa tal laja sqas. Aqa tal tamo bei na olo oqasai.’ Osiqa olo Judas qa endegsi nenjgrejyey, ‘A Kristus aqa wau ojoqnej. Ariya tamo bei na olo wau di ojqs.’ Devit a nami Judas qa degsi nenjgrejyey.

²¹“Deqa ijo was ninji quiye. Iga tamo bei giltonamqa a na Judas aqa sawa osim iga ti Yesus aqa wau ojoqom. Bati iga Tamo Koba Yesus dauryosim laqnamqa tamo nanji iga koba na soqnem qaji deqaji bei oqom. ²²Jon yansnjro qaji aqa bati qa Yesus na aqa wau utru atej dena bosibosiqa Qotei na Yesus yaigosiqqa laj qureq oqej bati deqa tamo nanji iga koba na soqnem qaji deqaji bei giltonamqa a iga ti Yesus aqa wau ojsim Yesus

a moisiq olo subq na tigelej deqa mare mare laqnoqom.”

²³Pita a nanji anjam degsi minjrnaqa nanji na tamo aiyel giltjnreb. Josep wo Matias wo giltjnreb. Josep aqa ñam bei Barsabas. Aqa ñam bei Jastas. ²⁴Nanji aiyel giltjnrsibqa endegsib Qotei paiyeb, “O Tamo Koba Qotei, ni tamo kalil nanjo areqalo qalie. Deqa tamo aiyel endi ni yai giltqam di iga osorgimqa tamo dena Judas aqa sawa osim aqa wau ojqs. ²⁵Judas a wau di uratosiqqa moisiq sawa uge ni nami a aiqajqa giltem qaji deq aiej.” ²⁶Nanji degsib Qotei paiyosib koboonaqa tamo yai na kamba Judas aqa wau ojajqqa deqa marsibqa meniñ silali alajeb. Meniñ silali alajonabqa Matias aqa meniñ na bunyey. Deqa nanji Matias giltonabqa a Yesus aqa anjgro 11-pela Yesus aqa anjam mare mare laqajqa nami giltjnrej qaji nanji koba na sosib wauoqneb.

Qotei aqa Mondor aiej

2¹⁻²Onaqa Juda nanjo yori bati koba ñam Pentikos di brantej. Juda nanjo moma nanji nami inji meli bunuj otoreleñeb deqa are qalqajqa yori bati brantonaqa Yesus aqa tamo ungasari kalil nanji tal qujaiq di koroosib sonabqa laj goge dena jagwa koba anjam ato bulosiq tal nanji awesoqneb qaji deq aiej. Aisiq tal keretej. ³Onaqa Qotei aqa Mondor a ñam pulonj bulosiqqa aisiq segi segiosiqqa nanjo gateq di awoelenonaq uneb. ⁴Osiqa nanjo segi segi are miligiq aisiq meñ bulyetjnjrnaqa nanji kalil qure segi segi nanjo anjam mareleñoqneb.

⁵Bati deqa Juda tamo ungasari tulaj gargekoba nanji qure qure kalil dena bosib Jerusalem di soqneb. Nanji kalil Qotei qa louoqneb qaji. ⁶⁻⁷Ariya jagwa koba anjam ato bulonaqa nanji kalil qusib bosib koroonaqqa nanjo segi segi qure utru anjam mareqnaq qusibqa are koba qalsib maroqneb, “Tamo

ungasari kalil endi Galili qaji. ⁸Nanġi kiersib gago segi segi qure utru anjam mareqna b iġa queqnum? ⁹Iġa kalil qure bei bei qaji. Iġa qudei Partia, Midia, Elam, Mesopotemia, Judia, Kapadosia, Pontus, Esia sawaq dena belemem. ¹⁰Iġa qudei Frigia, Pamfilia, Isip, Libia sawa Sairini sawa jojomoq dena belemem. Iġa qudei Rom dena belemem. ¹¹Iġa qudei Judia tamo. Iġa qudei Juda nanġo louqa kumbra dauryeqnum. Iġa qudei Krit. Iġa qudei Arebia qaji. Nanġi kiersib gago segi segi qure utru anjam na Qotei aqa wau kokba deqa mareqna b iġa queqnum?" ¹²Tamo unġasari nanġi anjam degsib marsibqa nanġi are koba qalsib segi segi maroqneb, "Nanġi kumbra di kiersib yonub?" ¹³Onaqa tamo qudei nanġi yomuosi b mareb, "Nanġi wain bunuj uysi b deqa nanariosib anjam lanġa lanġa mareqna b."

Pita a anjam palontej

¹⁴Onaqa Yesus aqa anġro 11-pela nanġi Pita ombla na tigelosi bqa Pita na aqa medabu waqtosiqa endegi minjrej, "Niġi Juda tamo ti tamo unġasari kalil Jerusalem qureq endi so qaji niġi ti ijo anjam endi qusi b poiġgem. ¹⁵Niġi maronub, 'Tamo nanġi di wain uysi b nanarionub.' Di sai. Endego nobqolo koba. Wain uyqa bati sai. ¹⁶Kumbra endeqa Qotei aqa medabu o qaji tamo Joel a nami endegi marej, ¹⁷'Qotei a marqo, "Diġo bati jojomamqa e na ijo Mondor qarinyitqa tamo unġasari kalil nanġoq aiqas. Aisim nunġo anġro mel ti nunġo anġro sebiġ ti nanġi siġgila enjrimqa nanġi ijo medabu osib ijo anjam maroqna b. Nunġo anġro wala nanġi ti nunġo tamo bole bole nanġi ti areqalo waqtet-njroqnitqa njeobilqei oqnsibqa ijo kumbra gargekoba unoqna b. ¹⁸Bati deqa e na ijo Mondor qarinyitqa ijo wau tamo ti ijo wau unġa ti nanġoq aisim siġgila enjroqnimqa nanġi ijo medabu osib ijo

anjam maroqna b. ¹⁹Lanġ goge dia e na manġwa gargekoba yoqna b. Mandamq dia dego manġwa gargekoba yoqna b. Lenġ ti nġamyuo ti qurem koba ti qarinyit mandamq aiqas. ²⁰Seġ ambruqas. Bai lentosim lenġ bulqas. Amqa nunġo Tamo Koba a rianġ koba ti siġgila koba ti bqas. ²¹Bati deqa tamo unġasari gargekoba nanġi endegsib pailyqab, 'O Tamo Koba, ni na iġa aqaryaigime.' Yimqa a na nanġo pail qusim nanġi kalil eleġamqa nanġi so bole gaigai sqab." ' Qotei aqa medabu o qaji tamo Joel a nami anjam degsi marej.

²²"Deqa Israel tamo unġasari, niġi ijo anjam endi quye. Niġi qalie, Qotei na Yesus Nasaret qaji a qarinyona q mandamq aisiqa kumbra gargekoba nunġo ambleq di yoqnej. Kumbra yeqnaqa niġi unoqnsib maroqneb, 'Bole, Qotei na Yesus qarinyona q bej.' ²³Qotei na tamo di osiq nunġo banġ di atej. A nami kumbra degyqa are qalsiq deqa anjam keretej. Onaqa niġi na Yesus osib tamo uge nanġo banġ di atnabqa nanġi na osib nġamburbasq di qalnab moiej. Nunġo kumbra dena niġi segi na Yesus qalsib moioteb. ²⁴Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigelto siqa moio gam kobotej. Di kiyaaqa? Moio na Yesus a olo ojqa kere-sai. ²⁵Agi Devit a nami Yesus qa endegi marej,

'Ijo Tamo Koba a bati gaigai ijo ulatam uq di sonaq uneqnum.

A ijo banġ woq di unu deqa e padalqasai. ²⁶Deqa e tulanġ areboleboleibqo. E arebolebole na anjam mareqnum.

Inġi bole bole kalil Qotei na e ebqajqa nami marej qaji e di oqajqa tariġoqnsim unum.

²⁷Ni na ijo qununġ uratim moio qureq aiqasai.

Ni na ino segi anġro bolequja Kristus aqa jejamu dego subq di uratim quasaqasai.

²⁸ Ɔambile sqajqa gam di ni na e osorbonum.

Ni e ombla sqam deqa e tulaŋ areboleboleibqo.’

Devit a nami anjam degsi marej.

²⁹ “O ijo was niŋgi quie. E bole merngwai. Gago moma Devit a nami moinaqa subq ateb. Aqa sub agi bini unu iga gaigai uneqnum. ³⁰⁻³¹ Nami Qotei na Devit minjej, ‘Mondoŋ ino leŋ naŋgi paraosibqa dena tamo bei Ɔambabqas. Amqa e na tamo di gilitqa ni mandor koba unum dego kere a kamba ino sawa osim Mandor Koba sqas.’ Qotei na nami Devit anjam degsi minjej. Osiqa aqa anjam di singilatosiqa olo minjej, ‘E ijo anjam di uratqasai. E dauryqai.’ Devit a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole. Deqa kumbra Qotei na mondoŋ yqas qaji di Devit a nami qalieej. Osiqa Kristus qa endegsi marej, ‘Bunuqna a subq na tigelqas.’ Osiqa marej, ‘Qotei na Kristus moio qureq di uratqasai. Aqa jejamu dego subq di uratim qusaqasai.’ ³² Yesus qujai di Qotei na subq na tigeltonaqa iga kalil Ɔamdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare laqnum. ³³ A laŋ qureq oqsıq Ɔam kobaquja osiq Qotei aqa baŋ woq di awesoqnej. Osiq Qotei aqa Mondor niŋgi nami engwa marej qaji di aqa Abu aqaq dena yayiosıqa qarinyqo aiqoqa niŋgi unsib nungo dabkala na dego quonub. ³⁴ Devit a subq na tigelosiq laŋ qureq oqosai. Ariya a Kristus qa endegsi marej,

‘Tamo Koba Qotei na ijo Tamo Koba Kristus minjej,

“Ni ijo baŋ woq endi awo.

³⁵ Awesoqnimqa e na ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa ni na naŋgi taqatnjroqnaqam.” ’

Devit a nami Kristus qa degsi marej.

³⁶ “Deqa Israel tamo uŋgasari, niŋgi kalil ijo anjam endi geregere qusib

poiŋgem. Yesus agi niŋgi na Ɔamburbasq di qalnab moiej qaji a Qotei na olo osıqa gago Tamo Koba Kristus atej.” (Ɔam Kristus di aqa damu, “Tamo Qotei na nami giltej qaji”) Pita a na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrej.

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyosib yanso eb

³⁷ Onaqa naŋgi Pita aqa anjam di qunabqa anjam dena nango are qametnjrej. Deqa naŋgi na Yesus aqa angro naŋgi Pita ombla minjreb, “O gago was niŋgi na mergiye. Iga kieronamqa Qotei na iga eleŋamqa iga padalqasai?” ³⁸ Onaqa Pita na kamba minjrej, “Niŋgi segi segi are bulyosib Qotei aqaq boiye. Babqa iga Yesus Kristus aqa Ɔam na niŋgi yansıgonam Qotei na nungo une kalil kobotetŋwas. Osim aqa Mondor Bole niŋgi laŋa engwas. Awai saiqoji. ³⁹ Qotei a nami marej, ‘E niŋgi ti nungo angro ti tamo kalil isa isaq di unub qaji naŋgi ti ijo Mondor engwai.’ Qotei a nami degsi marej. Deqa niŋgi quie. Qotei na aqa anjam di uratqasai. Tamo uŋgasari kalil gago Tamo Koba Qotei na metnjrim aqabqab qaji naŋgi aqa Mondor enjrqas.”

⁴⁰ Pita a anjam deqaji gargekoba singila na naŋgi minjroqnej. Osiqa olo endegsi minjrej, “Niŋgi geregere Ɔam at-sib soqniye. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi kumbra uge uge yoqnsib laqnum. Deqa niŋgi nango kumbra uge di dauryoqnaib. Uratosib soqniye. Niŋgi naŋgi ti Qotei na padaltŋgo uge.” ⁴¹ Onaqa tamo uŋgasari kalil Pita aqa anjam di qusib nango are miligiq di ateb qaji naŋgi yansnjreb. Bati deqa tamo uŋgasari 3,000 naŋgi Yesus qa nango areqalo singilatosib tamo uŋgasari nami Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nango miligiq aisib koba na soqneb.

Yesus aqa tamo uŋgasari kalil nanği are qujaitosib soqneb

⁴²Tamo uŋgasari Yesus qa nanço areqalo siŋgilateb qaji nanği bati gaigai Yesus aqa anğro 12-pela nanço anjam quoqnsib dauryoqneb. Nanği bati gaigai are qujaitoqnsib bem gentosib uyoqnsibqa Qotei pailyosib soqneb. ⁴³Qotei na Yesus aqa anğro 12-pela nanği siŋgila enjreqnaqa nanği manğa gargekoba yoqneb. Onaqa Yesus aqa tamo uŋgasari nanği kalil manğa di unoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqneb. ⁴⁴Tamo kalil Yesus qa nanço areqalo siŋgilateb qaji nanği bati gaigai korooqnsibqa nanço areqalo qujaitosib soqneb. Nanço inği inği kalil di koba qaji degsib maroqnsib Yesus aqa tamo uŋgasari kalil nanği jeisib enjroqneb. ⁴⁵Nanço mandam ti nanço inği inği ti qarinyeleŋeqnab tamo qudei nanği na awaiyoqnsib silali enjreqnab oqnsib Yesus aqa tamo uŋgasari inği inği saiqoji soqneb qaji nanği jeisib enjroqneb. ⁴⁶⁻⁴⁷Nanği bati gaigai nanço areqalo qujaitosib sosibqa Juda nanço atra tal miligiq dia korooqnsib louoqneb. Nanço segi segi talq dia dego korooqnsibqa bem gentosib uyoqneb. Nanği kalil arebolebole ti lawo na sosibqa Qotei aqa ñam soqtoqnsib koba na inği uyoqneb. Degyeq nabqa tamo kalil nanği Yesus aqa tamo uŋgasari nanço kumbra di unoqnsibqa nanği qa tulaŋ areboleboleinğroqnej. Bati gaigai tamo uŋgasari qudei nanği are bulyeq nab Tamo Koba Qotei na nanği eleŋeqnaqa nanği boqnsib tamo nami Yesus qa nanço areqalo siŋgilateb qaji nanço miligiq aioqnsib koba na soqneb.

Pita wo Jon wo nanği na tamo bei siŋğa qandamo ŋambabej qaji a Yesus aqa ñam na boletej

3¹⁻²Bati gaigai bilaq seŋ keliŋteqnaqa Juda tamo uŋgasari nanği atra

tal miligiq giloqnsib dia Qotei pailyoqneb. Ariya pailyo bati bei Pita wo Jon wo nanği aiyel pailyqa marsib atra tal miligiq gileq nabqa tamo bei ai miligiq na siŋğa qandamo ŋambabej qaji a atra tal siranme jojomq di awesoqnej. Bati gaigai aqa was nanği a qoboyosib boqnsib atra tal aqa siranme jojomq dia ateq nabqa awooqnsiqa tamo uŋgasari atra tal miligiq gileq nabqa silali qa ñilnğroqnej. Siranme di aqa ñam Siranme Boledamu. ³Bati deqa Pita wo Jon wo nanği atra tal miligiq gilqa laq nabqa unğrsiqa silali qa ñilnğrej. ⁴Onaqa nanği aiyel na tamo di kokoqyosibqa Pita na minjej, “Ni aqo nige.” ⁵Degsi minğnaqa a are qalej, “Nanği aiyel silali bei ebqab.” Degsi are qalsiqa nanği aiyel koq nğresoqnej. ⁶Onaqa Pita na minjej, “E silali saiqoji. Ijo inği bei unu di ni emqai. Yesus Kristus Nasaret qaji aqa ñam na e ni endegsi mermonum, ‘Ni tigelosim walwel.’” ⁷⁻⁸Degsi minğsiqa aqa baŋ woq di ojsiq tigeltonaqa aqa siŋğa tombol siŋgilaonab tigelokujaatosiq walwelej. Osiqa Pita wo Jon wo nanği aiyel daurnğrsiqa atra tal miligiq gilsiq tulaŋ areboleboleiyeqnaqa prupruqoqnsiq Qotei aqa ñam soqtoqnej. ⁹⁻¹⁰A degyeqnaqa tamo uŋgasari kalil nanği a unsibqa are koba qaloqneb. Osib maroqneb, “Tamo siŋğa qandamo bati gaigai atra tal siranme jojomq dia awooqnsiqa silali qa ñileqnu qaji agi a di.”

Pita a atra tal miligiq dia anjam palontej

¹¹Tamo a di Pita wo Jon wo nanği aiyel daurnğrsi laqnaqa tamo uŋgasari kalil nanği a unoqnsib tulaŋ prugeleŋosib are koba qaloqneb. Deqa nanği gurgur ti bosib atra tal meq dia Pita wo Jon wo sonabqa koba na korooqneb. Atra tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me. ¹²Tamo uŋgasari nanği bosib koroeeq nab Pita

a nanġi unjrsiqa endegsi minjrej, “O Israel tamo unġasari, niġi kiyaaqa aqo aiyel tamo di boletonum unsibqa are koba qaleqnu? Niġi kiyaaqa aqo aiyel nigsibqa endegsib are qalonub, ‘Nanġo segi siġgila na ti kumbra bole na ti tamo di boletonubqa walwelqo?’ Niġi degsib are qalaib. ¹³ Abraham, Aisak, Jekop, gago moma kalil nanġi ti nanġo Qotei a na aqa wau tamo Yesus lan qureq osi oqsiq ñam kobaquja yej. Deqa Yesus aqa siġgila na tamo di boleosiq walwelqo. Yesus qujai di niġi na osib jeu tamo nanġo banq di ateb. Onaqa Pailat na Yesus osim tonto talq dena oqeq atqajqa mernġonaqa niġi na saidosib urateb. ¹⁴ Yesus a Qotei aqa segi Tamo Boledamu. A une saiqoji. Ariya niġi na Yesus uratosib saidosib Pailat minjeb, ‘Lej ojo tamo Barabas tonto talq dena oqeq atsim ege.’ Niġi na Pailat degsib minjnabqa a nunġo anjam di dauryosiqa lej ojo tamo Barabas osiqa oqeq atsiq engej. ¹⁵ Ariya Yesus a segi ġambile qa utru. Di niġi na qalnab moiej. Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltonaqa iga gago ġamdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare laqnum. ¹⁶ Aqo aiyel Yesus qa gago areqalo siġgilatosim deqa aqa ñam na tamo siġga qandamo di boletonum a siġgilaqo. Tamo siġga qandamo di niġi qalie. Niġi gaigai a unoqneb. Ariya Yesus a segi na aqo aiyel siġgila egwoqa a qa gago areqalo siġgilatosim deqa tamo di boletonumqa nunġo ġamgalaq di walwelqo.

¹⁷ “O gago was niġi quiye. E qalieonum, niġi ti nunġo gate kokba ti Yesus Kristus qa poingosai deqa a qaleb. ¹⁸ Nami Qotei na aqa medabu o qaji tamo kalil nanġo medabu siġgilatetnjreqnaqa nanġi endegsib maroqneb, ‘Kristus agi Qotei na giltqo qaji a jaqatiġ koba osim moiqa.’ Ariya bunuqna niġi na Yesus qalnab moiej.

Niġi kumbra di yonabqa Qotei aqa medabu o qaji tamo nanġo anjam nami maroqneb qaji di aqa damu agi brantej.

¹⁹ “Deqa niġi quiye. Niġi na nunġo une kalil torei uratosib are bulyosib Qotei aqaq babqa a na nunġo une kalil kobotetġimqa niġi aqa anġro bole sqab. ²⁰ Amqa Tamo Koba Qotei a na niġi siġgilatetġimqa niġi kalil arebolebole ti lawo na sqab. Mondoġ a na Yesus qarinyim nunġoq bqas. Tamo di agi Yesus Kristus Qotei na nami giltej qaji. ²¹ A lan qureq oqej di unu. A di soqnimqa Qotei na mandam bunuj ti lan bunuj ti atqa bati brantimqa a olo bqas. Qotei a nami marej, ‘E mandam bunuj ti lan bunuj ti atqai.’ Osiqa aqa anjam di aqa medabu o qaji tamo nanġi minjrnaqa nanġi na nengrenyeb.

²² “Moses a nami Yesus qa endegsi marej, ‘Mondoġ Tamo Koba Qotei a na aqa medabu o qaji tamo bei e bul nunġo ambleq dena tigeltimqa a na anjam mernġoqnqas. Anjam mernġoqnimqa niġi aqa anjam kalil qusib dauryoqniye. ²³ Tamo kalil aqa anjam quqwa uratqab qaji nanġi Qotei na ñumim morenqab. Deqa nanġi olo Qotei aqa tamo unġasari nanġo ambleq di sqasai.’ Moses a nami degsi marej. ²⁴ Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanġi dego nami Yesus qa anjam degsib maroqneb. Samuel a nami Yesus bqajqa bati qalieosiqa deqa Yesus qa maroqnej. Samuel a moinaqa Qotei aqa medabu o tamo kalil bunuqna ġambabelenqeb qaji nanġi dego Yesus bqajqa bati qalieosib deqa maroqneb.

²⁵ “Qotei a niġi elenqa osiqa deqa aqa medabu o qaji tamo nanġi qarinnjreqnaqa aqa anjam mare mare laqneb. A nami nunġo moma nanġi ti anjam qoseb. Anjam qosisib anjam di siġgilatosib kereonaqa Abraham endegsi minjeb, ‘Mondoġ ino lej nanġi paraosibqa dena tamo bei ġambabqas. Ġam-

babosim tamo unğasari kalil mandamq endi unub qaji nanği eleņosim geregere-injrqs.’ Qotei a nanği eleņqa osiqa deqa anjam di Abraham minnej. ²⁶ Osiqa bunuqna aqa wau tamo Yesus osiqa qar-ınyonaq namoqna nuņgoq aiej. Yesus a nuņgoq aisim nanği kalil aqaryainğimqa nanği nuņgo kumbra uge kalil uratqajqa deqa are qalsiq Yesus qarınyonaq nuņgoq aiej.”

Nanği na Pita wo Jon wo ojeleņosib tonto talq di breinjreb

4 ¹⁻³ Pita wo Jon wo nanği na tamo unğasari nanği anjam degsib minjreqn-abqa atra tamo nanği ti Sadyusi nanği ti atra tal taqato tamo nanço gate ombla na nanço aiyel anjam di qusibqa tulanğ minjin oqetnjrnaqa bosib nanği aiyel ojeleņosib tonto talq di breinjreb. Nanği aiyel na tamo unğasari nanği anjam endegsib minjroqneb, “Yesus a moisiq olo subq na tigelej deqa tamo kalil nanği dego moisib olo subq na tigelqab.” Utru deqa atra tamo nanği ti Sadyusi nanği ti minjin oqetnjrnaqa nanği aiyel ojeleņosib tonto talq di breinjreb. Bilaqtej deqa nanği aiyel tonto talq di uratnjrnab sonab nebeej. ⁴ Tamo unğasari tulanğ gargekoba nanço aiyel anjam qusib Yesus qa nanço areqalo singilateb. Tamo unğasari Yesus qa nanço areqalo singilateb qaji kalil turteb 5,000.

Nanği na Pita wo Jon wo osi gilsib Juda gate kokba nanço ulatamuq dia tigeltnjreb

⁵ Nebeonaqa Juda nanço gate kokba ti tamo bole bole ti dal anjam qalie tamo nanği ti bosib Jerusalem di koroeb. ⁶ Atra tamo gate Anas na Kaiafas na Jon na Aleksander na Anas aqa leņ kalil dego bosib koroeb. ⁷ Koroosib nanği aiyel metnjrnab bosib nanço ambleq di tigelonab nenemnjreb, “Ninği singila

qabe na osib tamo di boleteb? Ninği yai aqa ñam na boleteb?”

⁸⁻⁹ Onaqa Qotei aqa Mondor a Pita aqa miligiq aisiq medabu singilate-ton-aqa a na nanği endegsi minjrej, “O Israel gate ti tamo bole bole ti ninği ijo anjam endi quie. Aqo aiyel na tamo singa qandamo boletem deqa ninği na iga osib nuņço ñamgalaq di tigeltonub. Tamo di a kiersi bolelej deqa ninği qalieqa osib nenemgonub. ¹⁰ Deqa ninği ti Israel tamo unğasari kalil ti ijo anjam endi qusib poingem. Yesus Kristus Nasaret qaji agi ninği na ñamburbasq di qalnb Qotei na olo subq na tigeltej qaji aqa ñam na tamo endi aqa jejamu boleosiq nuņço ulatamuq endia tigelesonaq ninği unonub. ¹¹ Yesus a tal aqa ai bul. Ninği tal gereiyo qaji tamo bul. Ninği na tal aqa ai di arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa Qotei na tal aqa ai di olo osiqa tal singilatqajqa deqa tumaq di tigeltej unu. ¹² Ninği quie. Tamo bei aqa ñam na Qotei na iga oqasai. Iga oqajqa tamo bei saiqoji. Qotei na tamo bei iga osorgosai bolesai. Yesus aqa ñam na qujai Qotei na iga oqas. Amqa iga padalqasai. Sawa bei beiq dia dego tamo bei na iga oqajqa di sosai.”

¹³ Pita wo Jon wo nanği singila na tigelosib anjam di maroqneb nanği ulaosai. Deqa Juda tamo kokba nanği are koba qaloqneb. Di kiyaca? Nanği qalieeb, nanği aiyel nami skul beiq gilosai. Nanği tamo lanaj. Degsib qalieosib mareb, “Nanği aiyel nami Yesus ombla laqneb deqa anjam singila na mareq-nub.” ¹⁴ Onaqa tamo singa qandamyonaq olo bolelej qaji a Pita wo Jon wo nanço areq di tigelesonaq Juda tamo kokba nanği unsibqa nanği aiyel anjam bei kamba minjrqa keresaiinjreb.

¹⁵ Deqa nanği na qaja tamo qudei nanği minjrnabqa bosib nanği aiyel joqsib taqal beiq gilnabqa nanği segi qairosib mareb, ¹⁶ “Iga nanği aiyel kiern-

jrqom? Nanġi aiyel na maṅwa yonubqa Jerusalem tamo uṅgasari kalil nanġi quekritonub. Deqa iga na ulitqa keresai.

¹⁷ Nanġo aiyel anjam tulaṅ kobaamqa tamo uṅgasari gargekoba quo uge. Deqa iga endegyqom. Iga nanġi aiyel saidnjrnamqa Yesus aqa ñam mare mare laqasai.” ¹⁸ Juda tamo kokba nanġi degsib marsibqa nanġi aiyel olo metnjrnab bonabqa siṅgila na saidnjrsib minjreb, “Niṅġi aiyel olo Yesus aqa ñam maroqnaib. Medabu getentiye.”

¹⁹ Onaqa Pita wo Jon wo nanġi na kamba minjreb, “Aqo aiyel Qotei aqa anjam dauryqa uratosim nuṅgo anjam dauryqom di Qotei aqa ṅamgalaq di kumbra bole kio uge kio di niṅġi segi mariye. ²⁰ Aqo aiyel medabu getentqa keresai. Kumbra kalil gago ṅamdamu na unoqnem qaji deqa iga maroqnsim laqnqom. Anjam kalil gago dabkala na quoqnem qaji di dego iga maroqnsim laqnqom. Iga uratqa keresai.”

²¹ Onaqa Juda tamo kokba nanġi na olo nanġi aiyel Yesus aqa ñam marqajqa siṅgila na saidnjrsib uratnjrnab gileb. Nanġi aiyel na tamo siṅga qandamo boletonabqa tamo uṅgasari tulaṅ gargekoba unsib deqa tulaṅ areboleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb. Deqa Juda tamo kokba nanġi tamo uṅgasari nanġi ulainjreb. Osib endegsib are qaleb, “Iga nanġo aiyel jejamuq di une bei unosai. Deqa iga nanġi aiyel ñumqqa keresai. Ñumqom di tamo uṅgasari nanġi minjiṅ oqetnjrimqa iga kamba lugwab.” Utru deqa Juda tamo kokba nanġi tamo uṅgasari nanġi ulainjrsib nanġi aiyel uratnjrnab gileb. ²² Tamo siṅga qandamo nanġi aiyel na boletet qaji aqa wausau 40. Deqa tamo uṅgasari nanġi tulaṅ prugelenosib areboleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb.

Nanġi siṅgila osib Yesus aqa anjam mare laqajqa deqa Qotei pailyeb

²³ Juda tamo kokba nanġi na nanġi aiyel uratnjrnab gilsib tamo uṅgasari Yesus qa nanġo areqalo siṅgilateb qaji nanġoq di brantosib anjam kalil atra tamo kokba ti tamo bole bole ti nanġi na minjreb qaji deqa sainjreb. ²⁴ Sainjrnab qusibqa tulaṅ areboleboleinjrej. Deqa nanġi kalil medabu qujaitosib Qotei endegsib pailyeb, “O Tamo Koba Qotei, ni na laṅ ti mandam ti yuwal ti iṅġi iṅġi kalil dego atem unub. ²⁵ Nami ni na ino segi Mondor Bole qarinyonamqa aisiq ino wau tamo agi gago moma Devit aqa medabu siṅgilatetonaqa endegsi marej, ‘Kiyaqa sawa bei bei qaji tamo nanġi minjiṅ oqetnjreqnu?’

Kiyaqa nanġo areqalo nanarionaq nanġi Qotei ti qotqajqa qaireqnu?’

²⁶ Sawa bei bei qaji nanġo mandor kokba nanġi tigelosib nanġi Kristus qalib moiqaqqa deqa qoteqnub.

Mandor kokba nanġi na Tamo Koba Qotei wo aqa Kristus wo qoto itnjrqajqa deqa koroeqnub.’

²⁷ “O Qotei, Devit aqa anjam di aqa damu gam endena brantej. Herot wo Pontius Pailat wo Israel tamo ti qure bei bei qaji tamo nanġi ti kalil qure endia koroosibqa ino segi wau tamo bole Yesus ni nami giltem qaji a qoto itqa marsibqa anjam kereteb. ²⁸ O Qotei, ni nami marem, ‘Nanġi na Yesus qalib moiqas.’ Ino anjam di agi nanġi dauryosib Yesus qalib moiej. Nanġo segi areqalo na nanġi Yesus qalosalai. Ni nami ino segi siṅgila na ti ino areqalo na ti marnamqa deqa nanġi na Yesus qalib moiej. ²⁹ O Tamo Koba Qotei, Juda tamo kokba nanġi minjiṅ oqetnjrqoqa iga ula egwajqa anjam mergonub di ni unime. Iga ino wau tamo. Deqa ni na iga siṅgila egoqnmqa iga ino anjam maroqnqom. Iga ulaqasai. ³⁰ Ni na iga siṅgila egoqn-

imqa iga ino segi wau tamo bole Yesus aqa ñam na tamo ungasari nanngi boletnjroqnmqa nanngo ma kobooqnqas. Iga ino manwa yoqnmqa tamo ungasari nanngi unoqnsib Yesus qa poinjroqnmqa ino ñam soqtoqnqab.”

³¹ Nanngi degsib Qotei pailiyosib ko-boonaqa tal nanngi koroosoqneq qaji di rennginyej. Onaqa Qotei aqa Mondor aisiqa nanngi singgila enjrnaqa nanngi wal-welosib singgila na Qotei aqa anjam mare mare laqneq. Nanngi ulaosai.

Tamo ungasari nanngi na nanngo Kristen was nanngi aqaryainjroqneq

³² Bati deqa tamo ungasari Yesus qa nanngo areqalo singgilateb qaji nanngi kalil areqalo qujaitosib soqneq. Tamo bei na aqa ingi ingi saiaosiq aqa segi qa maro-saioqnej. Nanngo ingi ingi kalil di koba qaji degsib maroqnsib Yesus aqa tamo ungasari kalil nanngi jeisib enjroqneq.

³³ Tamo Koba Yesus a subq na tigelej anjam di aqa angoro 12-pela nanngi singgila na maroqneq. Nanngo anjam di singgila ti. Nanngi mareqneq Qotei a nanngi qa are tulan boleiyosiq nanngi singgila enjroqnej. ³⁴⁻³⁵ Tamo ungasari Yesus qa nanngo areqalo singgilateb qaji nanngo ambleq di tamo bei yala ingi bei qa truquo-saioqnej. Di kiyaaqa? Nanngi nanngo mandam ti tal ti qarinyeqnabqa tamo qudei nanngi na awaiyoqnsib silali enjreqnab silali di osi boqnsib Yesus aqa angoro 12-pela nanngo banq di ateqnab nanngi na tamo ingi ingi saiqoji soqneq qaji nanngi jeisib enjroqneq.

³⁶ Nanngo ambleq di tamo bei soqnej aqa ñam Josep. Aqa ñam bei Barnabas. Yesus aqa angoro 12-pela nanngi na ñam di waiyeb. Aqa ñam di aqa damu, “Tamo are singgilatetnjro qaji.” Barnabas a Juda nanngo moma utru Jekop aqa angoro Livai aqa leq. A Saiprus nui qaji. ³⁷ Ariya bati deqa aqa mandam bei soqnej di tamo qudei nanngi na awaiyoqnsib silali yonab

osi gilsiq Yesus aqa angoro 12-pela nanngo banq di uratej.

Ananaias aqa nauqali Safaira wo nanngi na Qotei gisañyeb

5¹⁻² Ariya tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. Aqa nauqali aqa ñam Safaira. Ananaias aqa mandam bei tamo qudei nanngi na awaiyoqnsib silali yonabqa a silali di osiq nanngi aqa nauqali wo anjam keretosib silali oto aqa segi qa ulitosisiq oto segi osi gilsiq Yesus aqa angoro 12-pela nanngo banq di uratej. ³ Onaqa Pita na minnej, “Ananaias, kiyaaqa Satan a ino are miligiq aiaqqa ni Qotei aqa Mondor gisañyonum? Ino mandam awaiyonub silali osim kiyaaqa oto bei ino segi qa marsim ulitonum? ⁴ Nami ino mandam awaiyosaisonabqa di ino segi mandam. Ariya bunuqna mandam awaiyoqnsib silali emonub di ino segi silali. Ni segi na silali di taqatosim ni wau kie yqa osim ye. Ni kiyaaqa gisañosim maronum, ‘Silali kalil agi osi bonum?’ Ni kiyaaqa kumbra uge di yqajqa are qalonum? Ni que. Ni tamo nanngi gisañ anjam minjrosai. Ni Qotei gisañ anjam minjonum.” ⁵⁻⁶ Pita a degsi marnaqa Ananaias a anjam di qusiqa moioqujatosiq mandamq di ulonej. Onaqa angoro wala nanngi bosib aqa jejamu gara na dalaosib osi gilsib subq ateb. Onaqa tamo ungasari kalil anjam di queq qaji nanngi tulan ulaugeteb.

⁷ Sokiñalayonaq aqa nauqali bej. Aqa gumbuluñ moiej di a qaliesai. ⁸ A bonaqa Pita na minnej, “Ni mare. Ni ino gumbuluñ wo nungo mandam bei tamo qudei nanngi na awaiyoqnsib silali engonub qaji kalil agi ino gumbuluñ na osi bosiq ebqo endi segi e?” Onaqa minnej, “Od. Silali kalil agide.” ⁹ Degsi minjnaqa Pita na minnej, “Kiyaaqa ni ino gumbuluñ wo anjam keretosib kumbra uge di yonub? Ningi maronub, ‘Tamo Koba Qotei aqa Mondor a gago kumbra di unqasai.’ Degosib ningi yonub. Ni que. Angoro wala

ino gumbuluŋ subq atonub qaji nanġi bosib siranmeq di tigelonub. Nanġi ni dego qoboimosib gilsib subq atqab.”¹⁰ Degsi minjnaqa a dego moioqujatosiq Pita aqa sinġaq di ulonej. Onaqa anġro wala nanġi bosib a moiej di unsib qoboyosib gilsib aqa gumbulu qali aqa areq di subq ateb.¹¹ Onaqa anġam di tulanġ kobaonaqa Yesus aqa tamo unġasari kalil tamo qudei nanġi ti qusib tulanġ ulaugeteb.

Yesus aqa anġro 12-pela nanġi maŋwa gargekoba yoqneb

¹²Bati deqa Qotei na Yesus aqa anġro 12-pela nanġi sinġila enjreqlaqa nanġi maŋwa gargekoba yeqnabqa tamo unġasari nanġi unoqneb. Tamo unġasari Yesus qa nanġo areqalo sinġilateb qaji nanġi kalil are qujaitoqnsibqa Juda nanġo atra tal meq dia koroqnsibqa Qotei qa louoqneb. Tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me.¹³ Tamo unġasari laŋa laŋaj kalil Jerusalem qureq di soqneb qaji nanġi na tamo unġasari Yesus qa nanġo areqalo sinġilateb qaji nanġo ñam soqtetnjroqnsibqa nanġi ti koba na koroqajqa ulaoqneb.¹⁴ Tamo ti uŋa ti tulanġ gargekoba Tamo Koba Yesus qa nanġo areqalo sinġilatoqnsib boqnsib tamo nami Yesus qa nanġo areqalo sinġilateb qaji nanġo miligiq aieqneb nanġi tulanġ kobaoqneb.¹⁵ Deqa nanġi na tamo unġasari ma ti soqneb qaji nanġi sapersaq di ŋeiotnjroqnsib qoboinjrsib boqnsib gam qalaq di ateleŋoqneb. Pita a gam na walwelosim giloqnmqa aqa seŋ qunun na nanġi waburnjroqnmqa nanġo ma kobooqnaqajqa deqa are qalsibqa gam qalaq di ateleŋoqneb.¹⁶ Qure kiñilala kalil Jerusalem qure jojomq di soqneb qaji nanġi na dego tamo mainjro qaji nanġi ti tamo mondor uge uge ti soqneb qaji nanġi ti joqnsib boqneb. Joqnsib beqneb Yesus aqa anġro 12-pela nanġi na nanġi kalil boletnjroqneb.

Qotei aqa laŋ anġro bei bosiqatonto tal siranme waqtonaqa Yesus aqa anġro nanġi oqedeb

¹⁷⁻¹⁸ Yesus aqa anġro 12-pela nanġi kumbra degyeqnaqba atra tamo gate aqa wau qujai agi Sadyusi nanġi ti koba na unsib minjin oqetnjrnaqa nanġi ojeleŋosib tonto talq di breinjrnab soqneb.¹⁹ Sonabqa qoloej. Onaqa Tamo Koba Qotei aqa laŋ anġro bei aisiqatonto tal siranme waqtosiq nanġi joqnsiq oqedeb. Oqedonabqa laŋ anġro na minjrej,²⁰ “Niŋgi gilsib atra tal miligiq dia tigelosib tamo unġasari nanġi ŋambile gaigai sqajqa anġam di palontosib minjroqniye.”²¹ Onaqa nanġi laŋ anġro aqa anġam di qusib dauryosib nobqolo malu qameqnaqa atra tal miligiq gilsib dia tigelosib tamo unġasari nanġi Qotei aqa anġam palontosib minjroqneb.

Ariya atra tamo gate aqa wau tamo ti nanġi na Juda tamo kokba ti Israel tamo bole bole ti nanġi metnjrnab bosib koroeb. Koroosib anġam keretosib nanġo qaja tamo nanġi minjreb, “Niŋgi aisib Yesus aqa anġro 12-pela nanġi tonto talq dena joqnsib boiye.”²² Onaqa qaja tamo nanġi aisib tonto talq di brantosib ŋam ateb Yesus aqa anġro 12-pela nanġi di sosai. Nanġi degsi unsib deqa olo puluosib bosib Juda tamo kokba nanġi minjreb,²³ “Iga ainum tonto tal siranme qandimesonaq unonum. Tal taqato tamo nanġi an ti siranmeq di tigelonub. Ariya iga siran waqtosim miligiq gilonum iga tamo bei unosai.”

²⁴ Degsi minjrnabqa atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo nanġo gate ombla na anġam di qusib are koba qalsib maroqneb, “Yesus aqa anġro 12-pela nanġi kiersib tonto tal uratosib jaraionub?”²⁵ Onaqa tamo bei bosiqatonto talq di breinjreb qaji agi atra tal miligiq di sosibqa tamo unġasari nanġi anġam minjre-

qñub.”²⁶ Degsi minjrnaqa atra tal taqato tamo ñango gate ombla na tigelosib atra tal miligiq gilsib ñam ateb Yesus aqa angro 12-pela ñangi na tamo ungasari ñangi anjam minjreqnab unjreb. Unjrsib ñangi ojelenosib joqsib gileb. Singila na ojsib gilosai. Jingga na joqsib gileb. Tamo ungasari ñangi ñirinosisib meniñ osib ñangi ñumaib deqa ulaosib jingga na joqsib gileb.

Yesus aqa angro ñangi Yesus aqa anjam Juda tamo kokba ñango ulatamuq dia marqajqa ulaosai

²⁷ Jingga na joqsib gilsib Juda tamo kokba ñango ulatamuq dia tigeltjreb. Tigelonabqa atra tamo gate a na ñangi ñirinjtjrnsiqqa minjrej,²⁸ “Ñingi Yesus aqa ñam mare mare laqajqa iga singila na saidngem. Di ñingi na olo mare mare laqñabqa tamo ungasari kalil Jerusalem qureq endi unub qaji ñangi quekronub. Di segi sai. Ningsi iga qa mareqñub, iga na Yesus ñamburbasq di qalnam moiej. Degsib maroqñsib une di gago jejamuq di ateqñub.”

²⁹ Atra tamo gate a na Yesus aqa angro 12-pela ñangi anjam degsi minjrnaqa ñangi Pita ombla na kamba minjreb, “Iga Qotei aqa anjam segi dauryqom di kere. Iga tamo ñango anjam dauryqasai.”³⁰ Di bole, ñingi na Yesus ñamburbasq di qalñab moiej. Moinaqa gago moma ñango Qotei a na olo subq na tigeltj. ³¹ Yesus qujai di Qotei na lañ qureq osi oqsiqu aqa bañ woq di awotej. Deqa Yesus a gago Tamo Koba. A na qujai iga elenamqa iga padalqasai. Yesus qujai dena iga Israel tamo ungasari are bulyetgsim gago une kobotetgwas. ³² Iga gago segi ñamdamu na Yesus aqa kumbra di unoqñsim deqa mare mare laqñum. Qotei aqa Mondor Bole na dego Yesus aqa kumbra deqa mare mare laqñu. Qotei na tamo un-

gasari aqa anjam dauryeqñub qaji ñangi aqa Mondor di enjreqñu.”

Gamaliel a Juda tamo kokba ñangi minjrej, “Ñingi Yesus aqa angro gulube enjrqqa osibqa mati are qaliye.”

³³ Onaqa Juda tamo kokba ñangi Yesus aqa angro 12-pela ñango anjam di qusibqa minjñiq oqetjrnnaqa ñangi ñumib moreñqqa maroqñeb. ³⁴ Onaqa ñango ambleq dena Farisi tamo bei aqa ñam Gamaliel a tigelej. A dal anjam qalie tamo kobaquja. Tamo kalil ñangi bati gaigai a qa maroqñeb, “A tamo bolequja.” A tigelosiqu qaja tamo ñangi minjrej, “Ñingi mati Yesus aqa angro 12-pela ñangi joqsib taqal beiq giliye.” ³⁵ Onaqa ñangi gilñabqa Gamaliel a na Juda tamo kokba ñangi minjrej, “O Israel tamo, ñingi Yesus aqa angro 12-pela ñangi gulube enjrqqa osibqa mati geregere are qaliye. ³⁶ Ningsi qalie, nami yala tamo bei aqa ñam Teudas a tigelosiqu aqa segi ñam soqtoqñsiqu maroqñej, ‘E tamo kobaquja.’ Degsi mareqñnaqa tamo 400 a dauryoqñeb. Onaqa Rom ñangi na bosib a qalñab moinaqa tamo ñangi a dauryoqñeb qaji kalil segi segi jaraionab aqa wau koboej. ³⁷ Bunuqna Rom tamo ungasari ñango ñam kalil sisiyqa bationaqa Galili qaji tamo bei aqa ñam Judas a dego tigelosiqu Rom ñangi ti qotqajqa maroqñsiqu tamo ñango are tigeltetjreqñnaqa ñangi a dauryoqñeb. Onaqa Rom ñangi na a qalñab moinaqa tamo kalil a dauryoqñeb qaji ñangi segi segi jaraieb. ³⁸ Deqa ñingi quiye. Ningsi Yesus aqa angro 12-pela ñangi di uratñjrib ñango wau yoqñeb. Ningsi ñango segi areqalo na wauqab ñango wau koboqas. ³⁹ Ariya ñangi Qotei aqa areqalo na wauqab di ñingi na ñangi kobotñjrqa keresai. Ningsi ñangi ñumqab di ñingi Qotei ti qotqab.”

Gamaliel a na Juda tamo kokba ñangi anjam degsi minjrnaqa ñangi aqa an-

jam di qusib dauryosib Yesus aqa angro 12-pela nanği n̄umqa urateb. ⁴⁰ Osib nanği metnjrnabqa nanği olo bonabqa bu toqoŋ na nanği kumbainjrsib nanği Yesus aqa n̄am olo marqajqa siŋgila na saidnjrsib nanği uratnjreb. ⁴¹ Onaqa nanği areboleboleinjrnaqa koro sawa di uratosib gileb. Nanği Yesus aqa n̄am qa jaqatiŋ eb deqa Qotei a nanği qa marej, “Nanği Yesus aqa n̄am qa siŋgilaonub deqa nanği jaqatiŋ oqa kere.” Qotei a nanği qa degsi marej deqa nanği areboleboleinjrnaq gileb. ⁴² Nanği Yesus aqa anjam mare mare laqajqa uratosai-oqneb. Nanği bati gaigai Yesus aqa anjam plaltoqnsib maroqneb. Atra tal miligiq dia, tamo uŋgasari nanği segi segi talq dia nanği anjam endegsib minjroqneb, “Yesus a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji.”

Nanği na tamo 7-pela inği jeio wau oqajqa giltnjreb

6 Bati deqa Juda tamo uŋgasari tulanj gargekoba nanği are bulyoqnsib Yesus qa nanği areqalo siŋgilateqneb. Juda tamo uŋgasari qudei nanği Grik nanği lanj deqaji. Deqa nanği Grik anjam qalie. Ariya Juda tamo uŋgasari qudei nanği Hibru qaji. Deqa nanği Hibru anjam qalie. Bati bei Grik qaji Juda nanği tigelosib Hibru qaji Juda nanği qa n̄irin̄eb. Di kiyaaq? Inği jeio batieqnaqa nanği na Grik qaji Juda nanği uŋa qobul nanği uratnjroqnsib nanği segi uŋa qobul nanği inği jeisi enjroqneb. ² Onaqa Yesus aqa angro 12-pela nanği degsi qusibqa tamo uŋgasari kalil Yesus qa nanği areqalo siŋgilateb qaji nanği koroinjrsib minjreb, “Iga Yesus aqa angro 12-pela. Deqa iga gulube di gereiyqasai. Gago wau qujai agi iga Qotei aqa anjam mare mare laqnum. Iga gago wau di uratosim inği jei jeioqnqasai. ³ Deqa was qu, ninği tamo 7-pela nanği ambleq dena giltnjriye. Tamo en-

deqaji giltnjriye. Nanği kumbra tulanj boledamu. Qotei aqa Mondor nanği deq di sosiq nanği siŋgilateqneb. Nanği powo koba ti unub. Tamo deqaji giltnjrsib wau enjribqa nanği na inği jeietŋgoqnqab. ⁴ Amqa iga Yesus aqa angro 12-pela iga bati gaigai Qotei pailyoqnsim Yesus aqa anjam mare mare laqnaqom. Gago wau bole agide.”

⁵ Onaqa nanği kalil anjam di dauryosib tamo 7-pela giltnjreb. Bei aqa n̄am Stiven. Stiven aqa areqalo kalil Yesus qa siŋgilateqneb. A areqalo aiyel-tosaioqnej. Qotei aqa Mondor a Stiven aqa are miligiq aioqnsiq siŋgilateqnej. Bei aqa n̄am Filip. Bei Prokorus. Bei Nikanor. Bei Timon. Bei Parmenas. Bei Nikolas. Nikolas aqa qure utru Antiok. A nami Juda tamo sai. A bunuqna Jerusalem bosiq Juda nanği louqa kumbra dauryosiq nanği miligiq aiej. ⁶ Ariya Kristen was nanği na tamo 7-pela nanği di giltnjrsib Yesus aqa angro 12-pela nanği ulatamuq di tigeltjnab nanği gateq di baŋ atsib nanği siŋgila oqajqa deqa nanği qa Qotei pailieb.

⁷ Bati deqa Qotei aqa anjam tulanj kobaoqnej. Tamo uŋgasari Jerusalem di soqneb qaji nanği ambleq di tamo uŋgasari tulanj gargekoba nanği are bulyoqnsib Yesus qa nanği areqalo siŋgilateqnsib tamo nami Yesus qa nanği areqalo siŋgilateb qaji nanği miligiq aioqneb. Atra tamo gargekoba nanği dego Yesus aqa angro 12-pela nanği anjam dauryoqnsibqa Yesus qa nanği areqalo siŋgilateqneb.

Nanği Stiven ojsib Juda tamo kokba nanği ulatamuq dia tigeltb

⁸ Qotei a Stiven qa are tulanj boleiy-oqnsiq deqa a siŋgila yeqnaqa a na tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji nanği n̄amgalaq dia maŋwa gargekoba yoqnej. ⁹ Onaqa bati bei Juda tamo qudei nanği tigelosib Stiven ombla

anjam na qotoqneb. Tamo nanġi di Juda nanġo Qotei tal beiq dia gaigai louoqneb. Nanġi nami kanġal tamo sonabqa uratnjrnab laña soqneb deqa nanġi Qotei tal dia louoqneb. Deqa Qotei tal di aqa ñam endegsib waiyeb, “Tamo Lanaj Nanġo Qotei Tal.” Tamo nanġi di Stiven ombla anjam na qotoqneb. Nanġi nami Sairini qure ti Aleksandria qure ti Silisia sawa ti Esia sawa dena ti beleqeb.¹⁰ Nanġi Stiven ombla anjam na qoteqneb Qotei aqa Mondor na Stiven powo koba yoqnej deqa nanġi aqa anjam qalotqa keresai.¹¹ Deqa nanġi lumu na tamo qudei nanġi metnjrnab bonab minjreb, “Niġi na Stiven aqa jejamu laña gisanjiye.” Degyosib silali enjreb. Silali enjrnab nanġi gisanjosib mareb, “Stiven a Moses wo Qotei wo qa misilij anjam mareqnaq iga quonum.”¹² Nanġi degsib marnabqa Juda tamo unġasari nanġi ti Juda tamo bole bole ti dal anjam qalie tamo nanġi ti qusibqa Stiven qa minjiñ oqetnjrnaba a ojob. A ojsib koro sawaq osi gilsib Juda tamo kokba nanġo ulatamuq dia tigeltb.¹³ Tigeltosib tamo qudei nanġi dego tigeltnjrnab nanġi Stiven aqa jejamu laña gisanjosib mareb, “Tamo endi bati gaigai Qotei aqa atra tal qa ti Moses aqa dal anjam qa ti misilij anjam mareqnu.”¹⁴ Bati bei a endegsi marnaq iga quem, ‘Yesus Nasaret qaji a na atra tal endi niñaqyosim Moses aqa dal anjam iga nami egej qaji di dego kobotosim dal anjam bunuj egwas.’”¹⁵ Onaqa tamo kalil koro sawaq dia awesoqneb qaji nanġi gisañ anjam di qusib Stiven koqyeb. Aqa ulatamu lan angro aqa ulatamu bulonaq uneb.

Stiven a Juda tamo kokba nanġo ulatamuq dia Qotei aqa anjam plaltosiq minjrej

7 Onaqa atra tamo gate a na Stiven nenemyej, “Nanġo anjam maronub di bole e?”²⁻³ Onaqa Stiven a kamba

marej, “O ijo was ti ijo abu ti niġi ijo anjam endi quie. Nami gago moma utru Abraham a Mesopotemia sawaq di sosiqa Haran qureq gilosaionaqa bati deqa gago Qotei lan qureq di unu qaji a Abraham aqa ulatamuq di brantosiq minnej, ‘O Abraham, ni na ino mandam ti ino was nanġi ti uratnjrsimqa mandam bei e na osormitqa deq gilime.’⁴ Qotei na Abraham degsi minjnaqa a tigelosiq Kaldia sawa uratosiq Haran qureq gilsiq di soqnej. Bunuqna aqa abu moinaqa Qotei na a qarinyonaq mandam iga bini unum qaji endeq bosiq soqnej.⁵ Sonaqa Qotei na mandam mutu bei a yosai. A angro saiqoji sonaqa Qotei na minnej, ‘Bunuqna e na ni ti ino moma kalil ħambabeleñqab qaji nanġi ti mandam endi engwai.’⁶ Osia minnej, ‘Mati ino moma nanġi sawa beiq di yaun tamo soqnebqa sawa deqaji tamo nanġi na wau koba enjroqnsib ugeugeinjroqnebqa wausau 400 gilqas.⁷ Yimqa e na kamba sawa deqaji tamo nanġi ugeugeinjritqa ino moma nanġi sawa di uratosib bosib mandam endia sosib e qa louoqneq.’ Qotei na nami Abraham degsi minnej.⁸ Osia minnej, ‘E ni ti ino moma nanġi ti nunġo Qotei sqai. Niġi dego ijo segi tamo unġasari sqab.’ Osia aqa anjam di siġilatqa osiaqa Abraham minnej, ‘Ni muluñ unoqnaq.’ Degsi minjnaqa Abraham aqa angro Aisak ħambabonaqa bati 8 qa muluñ waiyej. Aisak aqa angro Jekop ħambabonaqa a dego muluñ waiyej. Onaqa Jekop na kamba aqa angro 12-pela nanġi muluñ wainjrej. Di gago moma utru 12-pela.

⁹⁻¹⁰ “Onaqa bati bei Jekop aqa angro 11-pela nanġi nanġo was Josep qa ugeosib a ojsib tamo qudei nanġo banq di atnabqa nanġi na silali enjrsib Josep osi sumsib Isip sawaq dia uratonab soqnej. Ariya Josep a Isip sawaq di sosiqa a tamo kobaquja bei wauetoqnej. Josep a gulube ti sonaqa Qotei na aqaryaiy-

oqnsiqa geregereiyonej. Osiqa Josep powo koba yeqnaqa a Isip nanjo mandor koba aqa ulatamuq dia kumbra tulaŋ boledamu yeqnaqa unoqnsiqa Josep qa are tulaŋ boleiyonaq soqnej. Deqa a na Josep minjej, 'Ni Isip nanjo gate koba sqam.' Degsi minjej deqa Josep a Isip sawa taqatoqnej. Isip nanjo mandor koba aqa tal dego taqatoqnej.

¹¹ "Bunuqna Isip sawa ti Kenan sawa ti mam koba osib deqa nanji gulube koba iteb. Onaqa gago moma nanji dego inŋi saiinjrej. ¹² Inŋi saijnrnaqa Jekop a endegsi quej, 'Isip sawaq dia inŋi koba unu.' Deqa a gago moma nanji qarijnrnaq inŋi awaiyqa Isip sumeb. Sum-sib inŋi awaiyosib olo puluosib beb. ¹³ Bunuqna gago moma nanji olo inŋi awaiyqa qarijnrnaq Isip sumeb. Sum-sib nanjo was Josep aqa ulatamuq dia tigelonab a segi qa babtonaq nanji a qa poinjrej. Bati deqa Isip nanjo mandor koba a dego Josep aqa abu qa ti aqa was nanji qa ti poinjrej. ¹⁴ Onaqa Josep na aqa was nanji olo qarijnrnaq aisib Josep aqa leŋ kalil aqa abu Jekop ombla joqsib Isip sumeb. Tamo ti unja ti kalil turtonab 75. ¹⁵ Bati deqa Jekop a Isip sawaq sumsiqua dia sosisq moiej. Gago moma utru nanji dego dia morenej. ¹⁶ Onaqa nanjo qusa osi bosib Sekem qureq dia subq atelenej. Sub di nami Abraham na Hamor aqa angro nanjoq dena silali na awaiyej.

¹⁷ "Ariya wausau gargekoba gilnaqa Qotei na gago moma nanji mandam iga bini unum qaji endi enjraqa bati jojomej. Agi nami Qotei na Abraham minjej, 'Bunuqna e na ni ti ino moma nanji ti mandam endi enŋwai.' Bati di jojomonaqa gago moma utru nanjo leŋ kalil Isip sawaq dia tulaŋ kobaeb. ¹⁸ Bati deqa Isip nanjo mandor koba bei tigelej. A Josep qa poiyosai. ¹⁹ Deqa a na gago moma nanji gisa gisaŋjroqnsiq ugeugeinjoqnej. Gago moma nanjo

angro ŋambabeqnaq a na nanji minjre- qnaq osi giloqnsib naŋuq di uratnjre- qnaq moreŋoqneq. ²⁰ Bati deqa Moses a ŋambabej. Qotei a Moses qa are tulaŋ boleiyonaq soqnej. Bai qalub qa Moses aqa meani nanjo talq dia a ulitosib geregereiyoneq. ²¹ Bunuqna nanji Moses osib yaq di uratonab son- aqa Isip nanjo mandor koba aqa asi na itosiq aqa segi qa marsiq a boletonaq tamo kobaqujaej. ²² A Isip nanjo skul kobaq giloqnsiq powo koba oqnej. Deqa a tamo singila koba soqnej. A singila na wauoqnsiqa anjam maroqnej.

²³⁻²⁴ "A wausau 40 sosisqa bati deqa aqa segi leŋ Israel nanji unjraqjqa mar- siqa gilsiq nanjoq di brantej. Branton- aqa Isip tamo bei na Israel tamo bei qalougeteqnaq unsiqua a kamba Israel tamo di aqaryaiosiq Isip tamo di qal- naq moiej. ²⁵ Osiqa are qalej, 'Ijo leŋ Israel nanji ijo kumbra di unsib en- degsi poinjras, "Bole, Qotei na Moses giltimqa a na iga joqsim Isip sawa uratqom." ' Di nanji degsi poinjrosai. ²⁶ Nebeonaqa Moses a olo walwelosi gilsiq Israel tamo aiyel qoteqnaq unj- siqa nanji aiyel potnjrsiq minjrej, 'Ninŋi aiyel was wo. Kiyaga ninŋi qoteqnaq?' ²⁷ Degsi minjraqa tamo aqa was qalo- qnej qaji a na tigelosiq Moses aqa baŋ gotrajyetosiq minjej, 'Yai na ni gago gate koba atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa bonum? ²⁸ Ya ni na Isip tamo bei qalnam moiej degsim e olo lub- sim moiobqam kio?' ²⁹ Onaqa Moses a anjam di qusiqa a ulaŋosiq gilsiq Midian sawaq di yaunej. Di sosisqa unja osiqa an- gro mel aiyel ŋambabtnjrej.

³⁰ "A di sosisqa wausau 40 koboonaqa a wadau sawaq gilsiq Sainai mana utruq dia ŋam luwit yusiq puloneqnaqa Qotei aqa laŋ angro bei ŋam puloŋq di sonaq unej. ³¹⁻³² Unsiqua are koba qalsiqa olo geregere unqa osiqa ŋam luwit utruq gilnaqa ŋam puloŋq dena Tamo Koba

Qotei na anjam endegsi minjnaq quej, 'O Moses, e ino moma nanjo Qotei. E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.' Degsi minjnaqa Moses a ulaugetosiq gindagindanej. Osiqua nam pulonj di unqa uratosiqua turuej. ³³On-aqa Tamo Koba Qotei na olo minnej, 'Mandam mutu kiñala ni tigelejunum endi getento koba. Deqa ino sinja tatal piqt. ³⁴Ni que. Ijo segi tamo ungasari nanji Isip sawaq dia gulube ti sonab e unjonum. Nanji akamkobaeqna e quonum. Deqa e na nanji Isip nanjo mandor koba aqa banq dena elenqai. E deqa ni mermqa bonum. Deqa ni tigel. E ni qarinqmitqa Isip aiqam.' Qotei na Moses degsi minnej.

³⁵"O was qu, Moses qujai di nami Israel nanji na banj gotranjyetosib minjeb, 'Yai na ni gago gate koba atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa bonum?' Agi a qujai Qotei na qarinqyonaq Isip sawaq aisiqa a Israel tamo ungasari nanjo gate koba sosiqa nanji Isip nanjo mandor koba aqa banq dena elenje. Agi lanj angro a nam luwitq di sosiqa Moses aqaq di brantonaqa aqa medabun na Qotei na Moses minnej, 'E ni qarinqmitqa Isip aiqam.' ³⁶Moses qujai dena Isip sawaq aisiq dia manjwa gargekoba yoqnej. Osiqua Israel nanji joqsiqa Isip sawa uratosib wadau sawaq gileb. Gilsib Yuwal Lentq dia Moses na manjwa gargekoba yeqnaqa wausau 40 koboej. ³⁷Moses qujai dena Israel tamo ungasari nanji minjrej, 'Bunuqna Qotei na aqa medabu o qaji tamo bei e bul nunjo ambleq dena tigeltimqa a na ninji anjam mernjoqnqas.' ³⁸Moses qujai dena Israel tamo ungasari nanji joqsiq wadau sawaq dia korooqneq. Di gago moma nanji. Moses qujai di Sainai manaq oqsiqa dia lanj angro na anjam minnej qaji a ombla soqneq. Sosibqa Moses na nambile gaigai sqajqa anjam

Qotei aqaq dena yayosiqqa gago moma nanji enjrej.

³⁹"Ariya Moses a Sainai mana goge dia sonaqa gago moma nanji na aqa anjam dauryqa uratosib a qoreiyeb. Osib olo puluosib Isip sawaq gilqajqa maroqneq. ⁴⁰Osib Aron endegsib minjeb, 'Ni na gago qotei qudei gereiyetgimqa nanji na iga joqsiq puluosim Isip olo sumqom. Moses agi iga Isip sawaq dena joqsiq bej qaji bini a qabitqo kio di iga qaliesai.' Nanji na Aron degsib minjeb. ⁴¹On-aqa bati deqa gago moma nanji bulmakau sigitosib aqa sulum gereiyeb. Gereiyosib qotei gisanj di atraiyosib areboleboleinjrej. ⁴²Nanji kumbra degyeb deqa Qotei na nanji qoreinjraqa nanji seŋ ti bai ti bongar ti binjroqneq. Nanjo kumbra deqa Qotei aqa medabu o qaji tamo nanji nami endegsib nenjgryeb, 'O Israel tamo ungasari, ninji wausau 40 wadau sawaq di sosibqa bulmakau ti kaja ti nūmoqnsib qotei gisa gisanj atrainjroqneq. Ninji na e atraibosaiqneq. ⁴³Ninji qotei gisanj Molek aqa tal ti qotei gisanj Refan aqa bongar ti sigitosib nanjo sulum gereiyosib wadau sawaq di osi laqnsib nanji binjroqneq. Nunjo une deqa e ninji winjgitqa ninji sawa endi uratosib Babilon qure taqal beiq aisib di sqab.' Nami Qotei aqa anjam degsib nenjgryeb.

⁴⁴"Ariya gago moma nanji wadau sawaq di sosibqa nanji Qotei bole aqa segi so tal dego osi laqneq. Tal di Qotei na nami sigitosiqqa Moses osoryonaqa degsi gereiyeb. Tal dia Qotei a segi bati gaigai sosiqa Israel tamo ungasari nanji anjam minjroqnej. ⁴⁵Bunuqna gago moma nanji tal di onabqa Josua na nanji joqsiq bosiqqa mandam endia soqneq. Sonabqa Qotei na Josua minjnaqa a na sawa bei bei qaji tamo kalil nanji winjraqa jaraionabqa gago moma nanji mandam endi enjrej. Bati deqa gago moma nanji Qotei aqa tal di o

ti bosib mandam endia atnab soqnej gilsiq gilsiq Devit aqa batiej. ⁴⁶ Qotei a Devit qa are tulan boleiyonaq soqnej. Deqa Devit a Qotei endegsi pailyej, ‘O Jekop aqa Qotei, ni odbimqa e ni sqajqa tal kobaquja gereiyetmqai.’ ⁴⁷ Degsi pailiyonaqa Qotei na saidyej. Deqa a tal gereiyosai. Onaqa bunuqna Devit aqa njri Solomon na Qotei a segi sqajqa tal kobaquja di gereiyetej.

⁴⁸ “O was ninji quiye. Tamo Koba Qotei a lanj goge di unu. Deqa tal tamo na gereiyu qaji a dia sqasai. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a nami anjam endegsi marej, ⁴⁹ ‘Tamo Koba Qotei a marqo, “Lanj qure a ijo awo jaram koba. Mandam a ijo singa atqajqa sawa. Deqa e sqajqa tal ninji na gereiyetbqa keresai. E aqaratqajqa sawa bei sosai. ⁵⁰ Ijo segi ban na inji inji kalil gereiyem unu.” ’”

⁵¹ Stiven a anjam di kalil marekritisosiq olo singila na endegsi minjrej, “Ninji anjam gotranjo ani tamo. Nunjo are Qotei aqaq di sosai. Ninji sawa bei bei qaji tamo nanji bul. Sawa bei bei qaji tamo nanji Qotei qaliesai dego kere ninji dego Qotei qaliesai. Ninji Qotei aqa anjam quqwa urateqnu. Ninji bati gaigai Qotei aqa Mondor aqa anjam dego quqwa urateqnu. Nunjo moma nanji kumbra di yoqneb agi ninji na olo yeqnu. ⁵² Nunjo moma nanji kumbra endegsib yoqneb. Nanji na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanji ugeugeinjroqnsib ñumoqneb. Bei uratosaiyoqneb. Kalil ñumoqneb. Qotei aqa medabu o qaji tamo nanji na nunjo moma nanji anjam endegsib minjroqneb, ‘Kumbra Tinjin Yeqnu Qaji Tamo a bqas.’ Degsib minjrejnab nanji quqwa uratoqnsib nanji ñumoqneb. Ariya Yesus a bonaqa ninji na nunjo moma nanjo kumbra di dauryosib Yesus osib jeu tamo nanjo banq di

atnabqa nanji na qalnab moiej. ⁵³ Ninji Qotei aqa dal anjam Moses a nami Qotei aqa lanj angro aqa banq dena yaiyej qaji di dauryqa uratosib agi Yesus qaleb.” Stiven a na Juda tamo kokba nanji degsi minjrej.

Nanji Stiven meniñ na qalsib moioteb

⁵⁴ Onaqa nanji Stiven aqa anjam di qunab are qametnjrnaqa minjin ani oqetnjrnaqa qalagei anjam atoqnej. ⁵⁵ Bati qujai deqa Qotei aqa Mondor na Stiven singila yonaqa a lanj goge tarosiqqa Qotei aqa rianj koba unej. Yesus a Qotei aqa banj woq di tigelesonaq unej. ⁵⁶ Osiqua Juda tamo kokba nanji minjrej, “Ninji quiye. Lanj waqwoqa Tamo Anagro a Qotei aqa banj woq di tigelesonaq e unonum.”

⁵⁷ Stiven a nanji degsi minjrnaba nanji kalil aqa anjam di quqwa uratosib tulanj koba murqumyosib nanjo dabkala ban na getentosib gurgur ti gilsib singila na ojeb. ⁵⁸ Ojsib meniñ na qalib moiqaqqa titosib qure polomq osi gileb. Onaqa tamo nanji nami Stiven aqa jejamu lanja gisanjeb qaji nanji na nanjo gara jugo piqtelejosib angro wala bei aqa ñam Sol aqa singaq di koroiyeb. ⁵⁹ Osib meniñ na Stiven qaleqnabqa moiqa osiqa Yesus endegsi pailyej, “O Tamo Koba Yesus, ni na ijo qunun ame.” ⁶⁰ Degsi pailiyosiqqa singa tombol na awoosiq tulanj koba maosiq marej, “O Tamo Koba Yesus, nanji e lubonub nanjo une deqa marsim kambatnjraime. Nanjo une di kobotetnjrime.” A degsi pailiyosiqqa moiej.

8¹⁻² Nanji Stiven qalnab moinaqa Sol a unsiqqa tulanj areboleboleiyej. Osiqua marej, “Keretosib Stiven qalnub moiqa.” Onaqa tamo qudei Qotei aqa kumbra dauryoqneb qaji nanji Stiven moiej deqa are ugeijnjrnaba akamosib bosib aqa jejamu osib subq ateb.

**Sol a tamo ungasari Yesus qa
nango areqalo singilateb
qaji nanği ugeugeinjroqnej**

Bati deqa Juda tamo kokba nanği Jerusalem dia tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nanği qa tulan minjın oqetnjrnaqa ugeugeinjroqnej. Deqa nanği segi segi jaraiosib Judia sawa ti Samaria sawa ti deq giloqnej. Ariya Yesus aqa anğro 12-pela nanği segi Jerusalem di soqneb. Nanği jaraiosai. ³Sol a dego tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nanği qa tulan minjın oqnaqa ugeugeinjroqnej. Deqa a nango segi segi talq giloqnsıqa tamo ti unğa ti ojelenoqnsıqa nanği joqsi aioqnsıqa tonto talq di breinjroqnej.

**Yesus aqa tamo ungasari nanği Qotei
aqa anjam mare mare laqneb**

⁴Ariya Yesus aqa tamo ungasari jaraieb qaji nanği sawa bei beiq giloqnsib dia Qotei aqa anjam mare mare laqneb. ⁵Filip a dego gilsıqa Samaria qureq dia tamo ungasari nanği Kristus aqa anjam minjroqnej. ⁶Minjroqnsıqa mańwa gargekoba yeqnaqa nanği unoqnsib Filip aqa anjam qusib dauryoqneb. ⁷Tamo ungasari gargekoba nanği mondor uge ti sonabqa Filip na mondor uge wiyetnjreqnaqa mondor uge nanği na nango jejamu uratoqnsib tulan koba lelenoqnsib jaraijoqneb. Tamo ungasari jejamu lainjro qaji ti singa qandamnıro qaji ti gargekoba Filip na boletnjroqnej. ⁸Deqa qure dia tamo ungasari nanği Qotei aqa singila unoqnsib tulan areboleboleinjroqnej.

⁹Qure dia quńam tamo bei soqnej aqa nńam Saimon. A nami quńam gargekoba yoqnsıqa aqa segi nńam soqtoqnsıqa maroqnej, “E tamo kobaquja.” Degyeqnaqa tamo ungasari qure dia soqneb

qaji nanği a ulaiyoqnsibqa bińıyoqneb. ¹⁰Deqa tamo nńam ti tamo lanaj ti kalil qure dia soqneb qaji nanği Saimon aqa anjam qusib dauryoqneb. Osib aqa nńam soqtoqnsib maroqneb, “Tamo di singila koba. A Qotei aqa singila na waueqnu.” ¹¹Nanği degyoqneb. Di kiyaya? Saimon a nami quńam qaloqnsıq mańwa gargekoba yoqnej deqa. Degsi ynaq nnaq nanği a unoqnsib bińıyoqneb. ¹²Ariya Qotei a tamo ungasari nango Mandor Koba sosiq nanği taqatnjreqnu anjam bole di Filip a palontoqnsıqa Yesus Kristus aqa nńam mare mare laqnaqa tamo ungasari gargekoba nanği quoqnsib are bulyoqnsib Yesus qa nango areqalo singilatoqneb. Degyeqnaqqa Filip a na nanği yansnjroqnej. ¹³Onaqa quńam tamo Saimon a dego Filip aqa anjam di qusıqa quńam uratosiq are bulyosiq aqa areqalo Yesus qa singilatej. Deqa Filip na Saimon dego osiq yansej. Yansonaqa Saimon a Filip dauryosiq laqnsıqa Qotei na Filip aqa bań na mańwa gargekoba yeqnaq unoqnsıqa tulan koba prugoqnej.

¹⁴⁻¹⁵Bati deqa Samaria tamo ungasari gargekoba nanği Qotei aqa anjam osib Yesus qa nango areqalo singilateb. Deqa Yesus aqa anğro 12-pela Jerusalem qureq di soqneb qaji nanği degsi qusıbqa Pita wo Jon wo qarınjnırnab Samaria nanjoq gileb. Gilsib Samaria nanjoq di brantosib nanği qa endegsib Qotei pailıyeb, “O Abu, ni na Samaria nanği ino Mondor enjıime.” Degsib Qotei pailıyeb. ¹⁶Di kiyaya? Bati deqa Qotei aqa Mondor nanjoq aiosaisoqnej deqa. Nanği Tamo Koba Yesus aqa nńam na segi yanso eb. ¹⁷Deqa nanği aiyel na Samaria tamo ungasari nanği qa pailıyoqnsibqa nanjo gateq di bań ateleneqnab nanği Qotei aqa Mondor oqneb.

¹⁸Yesus aqa anğro aiyel nanği degyeqnaqqa quńam tamo Saimon a unsiqa silali osi bosıqa nanği aiyel silali enjıraqa osıqa minjrej, ¹⁹“Nıńgi e dego singila

ebibqa e kamba tamo ungasari nanço gateq di baŋ atoqnitqa nançi Qotei aqa Mondor oqnqab.”

²⁰ Degsi minjrnaqa Pita na minjej, “Siŋgila endi Qotei na iga laŋa egwo. Iga silali na awaiyosai. Deqa ni silali na awaiyqa maraim. Ni kumbra uge-tonum. Deqa ni ino silali qoji padalqam. ²¹ Ino are miligi Qotei na unço bolesai. Deqa ni iga ombla na wau endi ojqa keresai. ²²⁻²³ E ni numonum ino areqalo tulaŋ uge. Ino kumbra uge dena ni oĵosiŋilatmqo. Deqa ni are bulye. Osim ino kumbra uge di uratosim Tamo Koba Qotei pailyimqa a ino areqalo uge di taqal waiyetmosim a ni qa olo are boleiyqas.” ²⁴ Onaqa Saimon na minjrej, “Niŋçi segi aiyel e qa Tamo Koba Qotei pailyiye. Yimqa e padalqa merbonub di e padalqasai.”

²⁵ Ariya Pita wo Jon wo nançi Tamo Koba Yesus aqa anjam bole palontoqn-sib Samaria tamo ungasari nançi min-jroqnsib laqnsib bati bei olo puluosib Jerusalem aieb. Nançi Jerusalem aioqn-sib Samaria nanço qure qure kalilq dia brantqnsib Yesus aqa anjam bole min-jre minjre aieqnaq quoqneq.

Filip a Itiopia tamo Yesus aqa anjam bole plaltosiq minjej

²⁶ Onaqa Tamo Koba Yesus aqa laŋ angro bei Filip aqaq aisiqa minjej, “Ni tigelosim gam Jerusalem dena Gasa qureq aiejunu deq aie.” Gam di wadau sawaq di unu. ²⁷ Onaqa Filip a laŋ angro aqa anjam di qusiqa tigelosiq gam deq aiej. Aisiq gam dena walweleqnaqa Itiopia tamo bei Qotei louqa Jerusalem aisiq dena puluosiq Itiopia sawaq olo gileqnaqa gamq di turej. Tamo di a tamo kobaquja. A Itiopia nanço mandor koba aqa ñoro taqato tamo. Mandor di a uja. Aqa ñoro kalil silali ti tamo dena taqatoqnej. ²⁸ Aqa karis goge di awoosiq

Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa anjam nami nenġrenyej qaji di sisiyosiq giloqnej. ²⁹ Onaqa Qotei aqa Mondor na Filip minjej, “Ni gilsim karis di jojomye.” ³⁰ Degsi minjrnaqa Filip a uruosiq karis jojomyosiq tamo di a Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia aqa anjam sisiye-naqa qusiqa nenemyej, “Ni anjam sisiye-qnum di aqa damu poimqo e?” ³¹ Onaqa tamo dena minjej, “E kiersi anjam endi aqa damu poibqas? Tamo bei na anjam endi aqa damu plaltosim merbimqa e poibqas.” Osiqa Filip minjrnaqa a karis gogetosiq ombla awoeb.

³² Tamo di a Qotei aqa anjam endegsi sisiyoqnej, “A kaja du bul qalqajqa marsib osi gilqab. Kaja nançi juŋġum joqetnjreqnaq mequmosib unub dego kere a mequmosim sqas. ³³ Nançi gisaŋ anjam gargekoba aqa jejamuq di laŋa qametsibqa a gulube koba yosib qalib moiqaq. Deqa a mandamq endi olo sqasai. A angro saiyoqi sqas deqa tamo bei na aqa angro qa marqa keresai.”

³⁴ Itiopia tamo dena anjam di sisiyekritosiq Filip minjej, “Ni e merbe. Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia aqa anjam endi yai qa nenġrenyej? A segi qa kio tamo bei qa kio nenġrenyej?”

³⁵ Onaqa Filip na minjej, “A Yesus qa nenġrenyej.” Osiqa anjam dena utru atsiq Qotei aqa anjam qudei ti turtosiq Yesus qa saiyoqnej. ³⁶ Onaqa nançi gam dauryosib giloqnsib gam qalaq di ya bei sonaq unsibqa Itiopia tamo dena Filip minjej, “Ni une. Ya agide. Inçi bei na e getentbqa keresai. Deqa ni e yansbe.” ³⁷ Onaqa Filip na minjej, “Ni are bulyosim ino areqalo kalil Yesus qa siŋgilatqam di e ni yansmqai.” Onaqa minjej, “E ijo areqalo Yesus Kristus qa siŋgilatqam poibqo, a Qotei aqa Ŋiri.”

³⁸ Degsi minjsiq aqa karis tigeltosiq nançi aiyel mandamq aisib Filip na a osiq yaq aisiq yansej. ³⁹ Onaqa nançi aiyel ya uratosib gogetonabqa Tamo

Koba Qotei aqa Mondor aisiqa Filip lountosiq osi gilsiq sawa beiq di atnaqa Itiopia tamo a olo Filip unosai. A yanso ej deqa a tulan areboleboleiyonaqa gam dauryosiq aqa qureq gilej.⁴⁰ Onaqa Filip a Asdot qureq di brantosiq dena walweloqnsiq qure qureq dia Yesus aqa anjam bole tamo ungasari nanqi minjroqnsiq gilsiq Sisaria qureq di brantej.

Sol a are bulyosiq Yesus qa aqa areqalo singilatej

9 Sol a na tamo ungasari Tamo Koba Yesus dauryoqneb qaji nanqi ugeugeinjrsim moiotnjrqajqa singila na maroqnej. Deqa bati bei a atra tamo gate aqaq gilsiq minjej,² “Ni anjam bei nengrenyosim ebimqa e anjam di osiy aisiq Damaskus qureq dia Juda tamo kokba nanqi enjritqa nanqi na anjam di sisiosib e odbibqa tamo ungasari Damaskus qureq dia Yesus aqa gam dauryeqnub qaji nanqi tontnjrsiy joqsiq Jerusalem bqai.”³⁻⁴ Degsi minjnaqa anjam di nengrenyosiq yonaqa walwelosi aisiq Damaskus qure jojomyeqnaqa gamq dia pulonj singila koba minjal ti lanj goqe dena aqaq aisiq tulan koba rianonaqa a ulonjosiq mandamq di nej. Neiesosiq Yesus aqa kakoro quej. Yesus na minjej, “O Sol. Ni kiyaga e ugeugeibeqnum?”⁵ Onaqa Sol na minjej, “O Tamo Koba, ni yai?” Onaqa minjej, “E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum qaji.”⁶ Deqa ni tigelosim Damaskus qureq aie. Aisim dia tamo bei itqam. A na ni wau kie yqam di mermqas.”

⁷ Onaqa tamo nanqi Sol ombla soqneb qaji nanqi Yesus aqa kakoro qusib nam ateb nanqi tamo bei unosai. Deqa nanqi ulaosib mequmosib lanj tigelesoqneb.⁸ Onaqa Sol a mandamq dena olo tigelosiq nam plaltej a sawa unqa keresai. Deqa nanqi a babanysib Damaskus qureq osi aieb.⁹ Sol a bati qalub nam

qandimyonaq soqnej. Deqa a inji bei uyosai. A ya uyosai dego.

¹⁰ Damaskus qureq dia tamo bei aqa nam Ananaias soqnej. A Yesus dauryoqnej qaji. Bati deqa Tamo Koba Yesus na aqa areqalo waqtetosiq nejobilqei na minjej, “O Ananaias.” Onaqa minjej, “Tamo Koba, e agiende.”¹¹ Onaqa Tamo Koba Yesus na minjej, “Ni tigelosimqa gam bei aqa nam Tintinj di dauryosim gilsim Judas aqa talq di brantqam. Tarsus tamo bei aqa nam Sol a dia pailyoqnsi unu di unqam.”¹² E na aqa areqalo waqtetonumqa a nejobilqei na kumbra endegsi unqo. Tamo bei aqa nam Ananaias a bosiq Sol aqaq di banj atqoqa nam poiyqo sawa unqo. Sol a nejobilqei na kumbra degsi unqo.” Tamo Koba Yesus na Ananaias degsi minjej.

¹³ Onaqa Ananaias na kamba Yesus minjej, “O Tamo Koba, tamo gargekoba nanqi e merbeqnum, ‘Sol a na Jerusalem dia Yesus aqa tamo ungasari nanqi tulan ugeugeinjreanu.’ Nanqi e degsib merbeqnum.”¹⁴ Deqa ni que. Atra tamo kokba nanqi na Sol qarinyonab Damaskus qure endeq bej. A qure endia tamo ungasari ino nam qa loueqnub qaji nanqi tontnjrsim joqsim Jerusalem gilqajqa deqa bej.”¹⁵ Onaqa Tamo Koba Yesus na Ananaias minjej, “Ni ijo anjam mermonum qaji endi daurye. Sol a ijo wau tamo. E na a giltonum deqa a na ijo nam osi walwelosim sawa sawa kalilq dia tamo ungasari Qotei qaliesai qaji nanqi ti mandor kokba ti Israel tamo ungasari nanqi ti ijo nam minjroqngas.”¹⁶ A ijo nam qa gulube gargekoba itoqngas. Gulube di e na osoryoqnitqa itoqngas.”

¹⁷ Onaqa Ananaias na minjej, “Od, Tamo Koba, e ino anjam dauryqai.” Osiq tigelosiq gilsiq Sol soqnej qaji tal di gogetosiq Sol aqaq di banj atsiqa minjej, “O ijo was Sol, Tamo Koba Yesus agi gamq dia inoq di brantonaq unem qaji a na e endegsi merbej, ‘Ni gilsim Sol

boletimqa aqa ñamdamu olo poiyoqas. Yimqa Qotei aqa Mondor Sol aqa are miligiq aisim a siñgilatqas.' Yesus na e degsi merbsiqa qarinqbqoqa agi e inoq bonum." ¹⁸ Ananaias na Sol degsi minjnaqa bati qujai deqa inñgi bei qe gajige bul Sol aqa ñamdamuq dena ulononaq ñam poiyoanaqa sawa unej. Sawa unsiqa tigelonaq Ananaias na Yesus aqa ñam na yansej. ¹⁹⁻²⁰ Yansonaqa a inñgi uysiqa jexamu siñgilaej.

Sol a Damaskus qureq dia tamo ungasari nanñgi anjam endegsi minjroqnej, "Yesus a Qotei aqa Inñji."

Ariya Sol a bati quja quja Damaskus qureq dia tamo ungasari Yesus dauryoqneq qaji nanñgi koba na korooqneq. A Juda nanñgo Qotei tal dego miligiq gilonsiqa nanñgi endegsi minjroqnej, "Yesus a Qotei aqa Inñji." ²¹ Yeqnaqa tamo ungasari aqa anjam quoqneq qaji nanñgi tulan prugelenoqnsib maroqneq, "Ninñgi uniye. Sol a Yesus aqa ñam mare mare laqnu. A nami Jerusalem dia tamo ungasari Yesus aqa ñam qa loueqnub qaji nanñgi ugeugeinñroqnej. Osiqa Damaskus qureq endia dego nanñgi tontnñrsim atra tamo kokba nanñgoq joqsim gilqajqa bej." Tamo ungasari nanñgi degsib maroqnsib tulan prugelenoqneq.

²² Sol a siñgila na Qotei aqa wau yoqnej. Yeqnaqa aqa siñgila ti aqa powo ti tulan kobaoqnej. Deqa a siñgila na Qotei aqa anjam maroqnej. A anjam gegerere plaltoqnsiqa endegsi maroqnej, "Yesus a bole Kristus Qotei na qarinqyej qaji." Degsi mareqnaqa Juda tamo kokba Damaskus qureq di soqneq qaji nanñgi aqa anjam di quoqnsib nanñgi na kamba olo aqa anjam di qalotqa keresai.

Juda tamo kokba nanñgi Sol qalsim moiotqajqa maroqneq deqa a ulañej

²³ Onaqa bati gargekoba yala koboon-aqa Juda tamo kokba nanñgi koroosib

mareb, "Iga Sol qalsim moiotqom." ²⁴⁻²⁵ Nanñgi anjam degsib marnabqa Sol a quej. Deqa a qure di uratosim ulanqajqa maroqnej. Mareqnaqa Juda tamo kokba nanñgi qolo ti qanam ti qure aqa siranñme kalil taqateleñesoqneq. Taqatesonabqa tamo ungasari Sol dauryosib laqneq qaji nanñgi na qolo a osib gumba q di jigsib qure aqa jeñ gogetosib sil na gumba ton-tosib goqe na ura uratonab jeñ qalaaq aiej.

Sol a Jerusalem qureq gilsiq di soqnej

²⁶ Jeñ qalaaq aisiqa dena walwelosiq Jerusalem qureq di brantej. Di brantosiq tamo ungasari Yesus dauryoqneq qaji nanñgoq gilsiq minñrej, "E ninñgi ti koba na Qotei aqa wau ojqom." Degsi minñrnaqa nanñgi a ulaiyosib saidyeb. A are bulyosiq Yesus aqa anjam dauryosi laqnej di nanñgi poinñrosai. Deqa a nanñgi ti wauqajqa minñrnaqa nanñgi a ulaiyosib saidyeb. ²⁷ Onaqa Barnabas na Sol osiqa Yesus aqa anñro 12-pela nanñgoq gilsiq Sol a nami Damaskus qureq aioqnsiqa gamq dia Tamo Koba Yesus unnaqa anjam minñej qaji deqa nanñgi sainñrej. Sol a Damaskus qureq aisiq dia sosiqa Juda tamo ungasari nanñgi Yesus aqa anjam minñroqnsiq laqnej a ulaosioqnej deqa ti nanñgi sainñrej. ²⁸ Onaqa nanñgi Barnabas aqa anjam di qusibqa nanñgi Sol osib koba na soqneq. Sosibqa Sol a Jerusalem dia walweloqnsiqa siñgila na Tamo Koba Yesus aqa ñam maroqnej. A ulaosioqnej. ²⁹ Bati bei Sol a Qotei aqa anjam qa Juda tamo qudei ti anjam na qotoqneq. Tamo nanñgi di Grik anjam maroqaji. Nanñgi Sol ombla anjam na qotsibqa nanñgi a qa ugeosib mareb, "Iga Pol qalsim moiotqom." ³⁰ Onaqa Kristen was nanñgi anjam di qusibqa Sol osib Sisaria qureq osi aieb. Aisib dena Sol qarinqyonabqa Tarsus qureq gilej.

³¹ Bati deqa Judia sawaq dia, Galili sawaq dia, Samaria sawaq dia dego

tamo ungasari Yesus qa nanjo areqalo singilateb qaji nanji geregere lawo na soqneb. Nanji bati gaigai Tamo Koba Qotei aqa ñam binjoqnsibqa aqa anjam dauryeqnabqa Qotei aqa Mondor na nanjo are singilatetnjreqnaqa tamo ungasari tulanj gargekoba are bulyoqnsib nanjo miligiq aieqnab nanji tulanj kobaoqneb.

Pita na Ainions boletej

³² Bati bei Pita a sawa beiq di laqnsiqa a gilsiq Lida qureq di brantej. Brantosiqa Qotei aqa segi tamo ungasari qure dia soqneb qaji nanji itnjrej. ³³⁻³⁴ Dia tamo bei soqnej aqa ñam Ainions. A jejamu laiyoqnaq soqnej. Wausau 8-pela a bijalq di ñeiesoqnej. Onaqa Pita na unsiqa minje, “Ainions, Yesus Kristus na ni boletmqo. Deqa ni tigelosim ino bijal qale.” Degsi minjnaqa aqa jejamu singilaonaq a tigelej. ³⁵ Onaqa tamo ungasari kalil Lida qure ti Saron sawa ti dia soqneb qaji nanji tamo di boleonaq unsibqa nanji are bulyoqnsib Tamo Koba Yesus qa nanjo areqalo singilateb.

Pita na Tabita olo tigeltej

³⁶ Jopa qureq dia unja bei soqnej aqa ñam Tabita. A Yesus dauryoqnej qaji. Grik anjam na aqa ñam Dorkas. A unja bolequja. A gaigai kumbra tulanj boledamu yoqnsiqa tamo ungasari inji inji saiqoqi soqneb qaji nanji lueinjroqnsiq inji anainjroqnej. ³⁷ Ariya bati bei a maiyosiq moiej. Moinaqa unja qudei nanji na aqa jejamu yansosib warum bei goge di atnab soqnej. ³⁸ Lida qure di Jopa qure jojom. Deqa Jopa qureq dia tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nanji Pita a Lida qureq di soqnej di qusibqa tamo aiyel qarinnjrnab aisib Pita minjeb, “Ni urur au. Iga ni qa bonum. Ni iga daurgosim koba na Jopa qureq gilqom.” ³⁹ Onaqa Pita a tigelosiq nanji daurnjrsiqa koba na gilsib Jopa qureq

di branteb. Brantonabqa nanji Pita osib unja moiej qaji aqa warum miligiq gileb. Gilnabqa unja qobul kalil nanji Pita aqa areq di koroosib nanji akamoqnsib nanjo gara jugo ti gara tugo ti nami Dorkas ombla na sosibqa gereiyosiq enjrelenej qaji di Pita osoryeb. ⁴⁰ Onaqa Pita a nanji minjrej, “Ninggi kalil oqediye.” Degsi minjnaqa nanji oqedonab sinja pulutosiq Qotei pailyej. Pailyoqnsiq kobonaqa unja moiej qaji aqa areq gilsiq minje, “O Tabita, ni tigel.” Degsi minjnaqa a ñam plaltosiqa Pita unsiq tigelosiq awoej. ⁴¹ Onaqa Pita na aqa banj ojsiq tigeltej. Tigeltosiqa Qotei aqa segi tamo ungasari nanji ti unja qobul nanji ti metnjrnaqa nanji warum miligiq bosib Tabita uneb a ñambile soqnej. ⁴² Onaqa tamo ungasari kalil Jopa qureq di soqneb qaji nanji deqa queb. Qusib nanjo qure dia tamo ungasari tulanj gargekoba nanji are bulyoqnsib Tamo Koba Yesus qa nanjo areqalo singilateb. ⁴³ Onaqa Pita a bati gargekoba yala Jopa qureq di soqnej. Tamo bei wagme aqa jegara na gara gereiyosiq qaji aqa ñam Saimon aqa talq di nanji ombla soqneb.

Lañ angro bei na Kornilius anjam minje

10 Ariya Sisaria qureq dia tamo bei soqnej aqa ñam Kornilius. A Juda tamo sai. A Rom qaji tamo. A qaja tamo nanjo gate. A na qaja tamo 100 nanji taqatnjroqnej. Aqa qaja tamo nanji Itali sawa qaji. ² Kornilius a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. Deqa tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nanji a ti bati gaigai Qotei aqa sorgomq di soqneb. Juda tamo ungasari nanji inji inji saainjreqnaqa a nanji silali na aqaryainjroqnej. A bati gaigai Qotei pailyoqnej. ³ Ariya bati bei senj kelinjtonaqa Qotei na Kornilius aqa areqalo waqtetonaqa ñeibilqeiobulosiqa Qotei aqa lañ angro bei aqaq bonaq unej. Onaqa lañ

angro dena minjej, “O Kornilius.”⁴ Onaqa Kornilius na laŋ angro di koqyosiq tulaŋ ulaugetosiq minjej, “O Tamo Koba, ni kiyaaq ijoq bonum?”

Onaqa laŋ angro dena minjej, “Qotei a gaigai ino pail queqnu. Juda tamo ungasari nanŋi inŋi inŋi saijnreqnaqa ni na nanŋi aqaryainreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni qa tulaŋ areboleboleiyeqnu.⁵ Deqa ni que. Ni na tamo qudei nanŋi qarijnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A itosib osib beb. Osib babqa a na anjam bei ni mermqas.⁶ A tamo bei wagme aqa jegara na gara gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu.”

⁷Laŋ angro dena Kornilius anjam degsi minjsiq olo ulaŋej. Onaqa Kornilius na aqa kaŋgal tamo aiyel metnjrnaqa aqa areq beb. Qaja tamo qujai dego metonaq aqa areq bej. Qaja tamo di a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. A bati gaigai Kornilius ombla sosiq waue-toqnej.⁸ Kornilius na nanŋi qalub metnjrnaq aqa areq bonabqa anjam kalil laŋ angro na minjej qaji di nanŋi qalub minjrsiq qarijnjrnaq Jopa qureq aieb.

Pita a ŋeiobilqeiobulej

⁹Nanŋi walwelosi aisib gamq di qoloinjrnaqa ŋereŋeb. Olo nebeonaqa tigelosib aisib Jopa qure jojomyeqnaqqa bati deqa Pita a Qotei pailyqa osiq warum bei gogeqsi deq oqej. Di qanam jige.¹⁰⁻¹¹ Oqsiq warum dia sonaqa a mamyonaaq unja qudei nanŋi minjrnaqa inŋi goieteb. Inŋi goieqnaqqa Qotei na Pita aqa areqalo waqtetonaqa a ŋeiobilqeiobulosiq laŋ waqonaq inŋi bei gara kobaquja bul plalosiq mutu qolqeq di ojelenosib laŋ goge dena ura uratonab aieqnaq unej.¹² Gara miligiq di wagme utru segi segi soqneb. Bel, bauŋ, amal ti bagu ti qebari ti

sonab unjrej.¹³ Uneqnaqa Qotei a laŋ goge dena anjam bei minjnaq quej. A minjej, “Pita, ni tigelosim wagme bei qalsim uye.”¹⁴ Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge uge deqaji e nami uyosaioqnem. Moses a marej, ‘Wagme deqaji uyqajqa di getento koba.’”¹⁵ Onaqa Qotei na olo Pita minjej, “Inŋi inŋi kalil e na bole qa maronum qaji di ni na olo uge qa maraim.”¹⁶ Gara di degsi aioqalubtosiq olo torei oqej.

¹⁷Ŋeiobilqei di aqa utru Pita a poiyo-sai. Deqa a are koba qalsiq soqnej. Onaqa tamo qalub Kornilius na qarijnjrej qaji nanŋi Jopa qureq di brantosib tamo qudei nanŋi endegsib nenemnjreb, “Saimon aqa tal qabi unu?” Degsi nenemnjrnaqa nanŋi na minjreb, “Saimon aqa tal agide.” Onaqa nanŋi walwelosib Saimon aqa tal meq di tigeleb.¹⁸ Tigelosib maosib mareb, “Saimon ñam bei Pita a tal endi unu e?”¹⁹ Pita a ŋeiobilqei deqa are koba qaleqnaqa Qotei aqa Mondor na minjej, “Ni que. Tamo qalub bosib ni qa maronub.”²⁰ Deqa ni tigelosim nanŋi daurnjrsim gile. Ni are gulubeimaiq. E na nanŋi qarijnjronum bonub.”

²¹Onaqa Pita a tal uratosiq mandamq aisiq nanŋo areq di brantosiq minjrej, “Ninŋi tamo ŋamonub qaji agi e. Ninŋi kiyaaq bonub?”²² Onaqa nanŋi na minjreb, “Qaja tamo gate aqa ñam Kornilius a tamo bolequja. A bati gaigai Qotei qa ulaoqnsiq aqa anjam dauryeqnu. Juda tamo ungasari kalil nanŋi a qa mareqnuq, ‘A tamo bolequja.’ Ni que. Ya bilaq Qotei aqa laŋ angro bei Kornilius aqaq di brantosiq minjej, ‘Ni tamo qudei nanŋi qarijnjrimqa aisib Pita minjib ino talq bosim anjam bei mermim quqnam.’”²³ Onaqa Pita a nanŋo anjam di qusiqa nanŋi joqsiq aqa talq dia koba na soqneb. Ŋereŋosib nebeonaqa Pita a nanŋi koba na tigelosib aieb. Jopa tamo qudei

Yesus dauryoqneb qaji nanği dego koba na aieb.

Pita a Kornilius aqa talq aiej

²⁴ Nanği aisib gamq di qoloinjrnaqa ngereneb. Olo nebeonaqa nanği tigelosib aisib Sisaria qureq di branteb. Kornilius a nanği qa tariñoqnsiq nam atoqnej. A na aqa tamo si nanği ti aqa segi leñ nanği ti kalil minjrnaq bosib a ti koroosib tariñesoqneb. ²⁵ Onaqa Pita a aisıqa Kornilius aqa talq di brantej. Brantosiqa tal miligiq gilnaqa Kornilius a bosıqa Pita aqa sinğaq di sinğa pulutosıqa a biñıyej. ²⁶ Onaqa Pita na Kornilius tigeltosiq minnej, “Ni tigel. Ni e biñibaim. E Qotei sai. Aqo ombla mandam tamo.” ²⁷ Degsi minjsıqa nanği ombla anjam qaireb. Osib warum bei miligiq gileb. Warum miligiq dia tamo unğasari gargəkoba nanği koroosonabqa unjrej.

²⁸ Unjrısqı minjrej, “Niñgi qalie, e Juda tamo. Niñgi Juda tamo sai. Niñgi sawa bei bei qaji tamo. Deqa gago Juda kumbra agiende. Iga nunço tal gogetqajqa getento koba. Iga niñgi koba na laqajqa dego getento koba. Moses aqa dal anjam nami degsi nenğrenyej unu. Di unğum. Qotei na e endegsi merbej, ‘Sawa bei bei qaji tamo nanği ijo namdamuq di tamo bolesai edegaim.’ Qotei na e degsi merbej. ²⁹ Deqa niñgi e qa anjam qarınjonab e nunço anjam gotrajyosai. Agi e nunço anjam dauryosim bosim nunço tal gogetonum. Deqa niñgi merbiye, niñgi kiyıqa e bqajqa anjam qarınjeb?”

³⁰⁻³¹ Onaqa Kornilius na Pita minnej, “Ya ya endi bati qolqe gilqo señ bati kere endego señ kelintonıqa e pailıeqnamqa tamo bei gara tulañ qat jıgsıqa bosiq ijo ulatamuq di tigelosıqa merbej, ‘O Kornilius, Qotei a gaigai ino pail queqnu. Juda tamo unğasari nanği inği inği saıinjrınaqa ni na nanği aqarıyainjrinqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni qa

tulañ areboleboleıyeqnu. ³² Deqa ni que. Ni na tamo qudei nanği qarınjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa nam Saimon nam bei Pita a itqab. A itosib osib beb. Osib babqa a na anjam bei ni mermqas. A tamo bei wagme aqa jegara na inği inği gereıyo qaji aqa nam Saimon aqa talq di unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu.’ ³³ Lañ anğro na e degsi merbonaqa e urur tigelosim tamo qudei nanği qarınjrnım Jopa qureq aisib inoq di branteb. Brantonabqa ni na nanği daurnjr-sim agi ijo talq bonum. Deqa e ni qa tulañ areboleboleıbqo. Endego ıga kalil endia koroosımqa Qotei aqa namgalaq di awejunum. Deqa anjam kalil Tamo Koba Qotei na ni mermej qaji di mergımqa ıga quqwom.” Kornilius na Pita degsi minnej.

Pita na tamo unğasari kalil Kornilius aqa talq di koroosqneb qaji nanği anjam bole minjrej

³⁴ Onaqa Pita a tigelosıqa nanği endegsi minjrej, “E Juda tamo. Niñgi Juda tamo sai. Niñgi sawa bei bei qaji tamo. Di unğum. Qotei a ıga Juda tamo ıga bole qa maroqnsiq olo sawa bei bei qaji tamo nanği uge qa marosaıeqnu. Aqa namdamuq di tamo kalil kere kere unub. Endego e degsi qalieonum. ³⁵ Deqa Qotei na ıga Juda tamo segi oqasai. Sawa sawa kalilq dia tamo unğasari kumbra bole bole yoqnsib Qotei aqa sorgomq di unub qaji nanği dego a na eleñeqnu. ³⁶ Bole, nami Qotei na aqa anjam bole qarınjonıqa Israel nanço segiq aiej. Anjam di aqa damu endegsi unu. Tamo unğasari nanği Qotei ti jeu sonabqa Yesus Kristus na jeu kobotej. Yesus a tamo kalil nanço Tamo Koba. ³⁷ Niñgi qalie, Jon a bosıqa tamo unğasari nanği yanso qa anjam minjroqnej. Bati deqa Yesus Nasaret qaji a Galili sawaq di sosıqa aqa wau utru atej. Aqa wau utru atısqı a walweloqnsıqa Judia sawa nanço qure kalil kere-toqnsiq wauoqnej. ³⁸ Qotei na aqa Mon-

dor singila koba ti unu qaji di Yesus yon-aqa a walweloqnsiqa kumbra bole bole yoqnsiqa tamo ungasari Satan na uget-njro qaji nanği kalil boletnjroqnej. Qotei a Yesus ombla soqneb deqa a singila ti wauoqnej. ³⁹ Yesus a Juda nanęo sawa ti Jerusalem qure ti dia maņwa gargekoba yeqnaqa iga gago ņamdamu na unoqnem. Iga deqa bini saosim laqnum. Onaqa jeu tamo nanği na Yesus osib ņamburbasq di qalsib moioteb. ⁴⁰ Bati qalub kobonaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltonaqa a tigelosiqa gago ņamgalaq dia branteqnaqa iga unoqnem. ⁴¹ A tamo kalil nanęo ņamgalaq di brantosaioqnej. Tamo nanği Qotei na nami Yesus aqa kumbra qa saonqajqa giltnjrej qaji nanęoq di segi brantoqnej. Yesus a subq na tigelosiqa iga koba na awooqnsimqa ingi ti ya ti uyoqnem. Deqa bini iga a qa saosim laqnum. ⁴² Yesus a na nami iga endegsi mergej, ‘Niņgi na tamo ungasari nanği e qa endegsib minjroqniye, “Yesus a segi qujai Qotei na giltej qaji. Deqa mondoņ a na qujai tamo ņambile unub qaji ti tamo nami moreņeb qaji nanği ti nanęo une qa peginjrsim nanği ņamyuoq wainjrqas.” ’ Yesus a na nami iga degsi mergej. ⁴³ O was qu, Qotei aqa med-abu o qaji tamo kalil nanği nami Yesus qa endegsib maroqneb, ‘Qotei na tamo kalil Kristus qa nanęo areqalo singilateqnuq qaji aqa ņam na nanęo une kobotetnjrqas.”

Qotei na sawa bei bei qaji tamo nanği dego aqa Mondor enjrej

⁴⁴⁻⁴⁶ Pita a nanği anjam degsi minjre-qnaga bati qujai deqa Qotei aqa Mondor aisiqa tamo kalil Pita aqa anjam quoqneb qaji nanęo meņ bulyetnjrnaqa nanği qure bei bei nanęo anjam poinjrnaga mareleņoqneb. Maroqnsib Qotei aqa ņam soqteqnaqqa Juda tamo nami Yesus qa nanęo areqalo singilateb qaji ağı tamo nanği Pita koba na beb qaji

nanği di qusibqa tulaņ koba prugeleneb. Di kiyaaq? Bati deqa Qotei na sawa bei bei qaji tamo nanği dego aqa Mondor enjrej deqa. Onaqa Pita a endegsi marej, ⁴⁷ “Iga Juda tamo nami Qotei aqa Mondor em dego kere sawa bei bei qaji tamo nanği dego bini aqa Mondor onub. Deqa tamo bei na iga nanği yansnjrqajqa saidgwa keresai.” ⁴⁸ Osiqa nanği minjrej, “Niņgi Yesus Kristus aqa ņam na yanso oiye.” Degsi minjrnaga nanği na yanso osib Pita minjeb, “Ni iga koba na endi sqom.” Degsi minjnabqa a nanği koba na soqneb.

Pita a Jopa qureq dia kumbra kie brantej qaji deqa Jerusalem qureq gilsiq tamo nanği sainjrej

11 Yesus aqa anęro 12-pela nanği ti Kristen was kalil Judia sawaq di soqneb qaji nanği ti anjam endegsib queb, “Sawa bei bei qaji tamo nanği dego are bulyosib Qotei aqa anjam dauryeqnuq.” ² Deqa Pita a olo Jerusalem qureq gilnaqa dia Juda tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji nanği na Pita ņirinęosib minjeb, ³ “Sawa bei bei qaji tamo nanği muluņ unosaieqnuq. Deqa ni kiyaaq nanęo tal goęetosim nanği ti awoosim ingi uyem?”

⁴ Onaqa Pita a nanęo anjam di qusiqa utruq na anjam saosiq endegsi minjrej, ⁵ “E Jopa qureq dia pailyeqnamqa Qotei na ijo areqalo waqtetbonaqa e ņeio-bilqeibulosimqa ingi bei gara kobaquja bul plalosiq mutu qolqeq di ojeleņosib laņ goge dena ura uratonab ijo ulatamuq ainaq unem. ⁶ Unsim geregere gara miligi peleiyosim wagme utru segi segi unjrem. Wagme juwaņ ti amal ti bagu ti qebari ti gara miligiq di sonab unjrem. ⁷ Onaqa Qotei a laņ goge dena endegsi merbonaq quem, ‘O Pita, ni tigelosim wagme bei qalsim uye.’ ⁸ Onaqa e na Qotei minjem, ‘O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge uge deqaji e nami uyosaio-

qnem. Agi Moses a marej, “Wagme uge deqaji uyqajqa di getento koba.”⁹ Onaqa Qotei a laŋ goge dena olo merbej, ‘Ingi ingi kalil e na bole qa maronum qaji di ni na olo uge qa maraim.’¹⁰ Gara di degsi aioqalubtosiqqa wagme kalil gara ti olo torej goge oqej.

¹¹ “Bati qujai deqa tamo qalub nanŋi bosibqa e soqnem qaji tal meq dia tigeleb. Tamo bei aqa ñam Kornilius a na nanŋi Sisaria qureq dena qarijnjrnaq ijoq beb.¹² Onaqa Qotei aqa Mondor na e merbej, ‘Ni tigelosim nanŋi qalub daurnjrsim gile. Ni are gulubeimaiq.’ Degsi merbonaqa e tigelosim nanŋi qalub daurnjrsim Yesus aqa tamo 6-pela agi endia tigelejunub qaji nanŋi koba na gilem. Gilsim Sisaria qureq di brantosim Kornilius aqa tal gogetem.¹³⁻¹⁴ Gogetonamqa Kornilius na iga saigosiq endegsi mergej, ‘Laŋ anŋro bei a bosiqqa ijo talq endia tigelesonaq unem. Unnamqa merbej, “Ni na tamo qudei nanŋi qarijnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a osib beb. Osib babqa a na ni anjam bei mermqas. Mermimqa anjam dena Qotei na ni ti tamo unŋasari kalil ni ombla tal qujaiq di unub qaji nanŋi ti oqas.”’¹⁵ Kornilius a na iga anjam degsi mergonaqa e kamba anjam mareqnamqa Qotei aqa Mondor a tamo kalil Kornilius aqa talq di koroesoqneb qaji nanŋoq aiej. Qotei aqa Mondor a nami iga Juda gagoq aiej dego kere nanŋoq aiej.¹⁶ Nanŋoq ainaqa e unsimqa Tamo Koba Yesus aqa anjam nami mergej qaji deqa olo are qalem. Agi a nami endegsi mergej, ‘Jon a ya na tamo unŋasari nanŋi laŋa yansjnroqnej. Ariya e Qotei aqa Mondor na niŋgi yansŋwai.’¹⁷ O ijo was niŋgi quiyee. Iga nami gago Tamo Koba Yesus Kristus qa gago areqalo siŋgiltonamqa Qotei na aqa Mondor Bole iga egej. Dego kere bini sawa bei bei qaji tamo nanŋi dego Yesus qa nanŋo areqalo siŋgiltonubqa Qotei

na aqa Mondor nanŋi dego enjrqa. Deqa aqa wau di e na getentqa keresai.” Pita a degsi marej.

¹⁸ Onaqa Juda tamo Pita niŋriŋteb qaji nanŋi aqa anjam di qusibqa nanŋo niŋriŋ koboej. Osib nanŋi Qotei aqa ñam soqtosib mareb, “Bole, Qotei a sawa bei bei qaji tamo nanŋi dego are bulyetnjreqnu. Deqa nanŋi dego nambile gaigai sqab.”

**Antiok qureq dia tamo unŋasari
gargekoba nanŋi are bulyoqnsibqa
Tamo Koba Yesus qa nanŋo
areqalo siŋgiltonaqneb**

¹⁹ Nami Juda tamo kokba nanŋi na Stiven qalsib moiotsibqa bati deqa tamo unŋasari kalil Yesus qa nanŋo areqalo siŋgilateb qaji nanŋi dego ugeugeinjroqnsib gulube koba enjroqneb. Deqa nanŋi segi segi jaraiosib Fonisia sawa ti Saiprus nui ti Antiok qure ti deq gileleŋeb. Gilsib dia Qotei aqa anjam mare mare laqneb. Laqnsibqa Juda tamo unŋasari nanŋi segi Qotei aqa anjam minjroqneb. Sawa bei bei qaji tamo nanŋi anjam minjrosaiqneb.²⁰ Ariya nanŋo ambleq di Saiprus qaji tamo qudei ti Sairini qaji tamo qudei ti soqneb. Nanŋi Antiok qureq aisib dia Grik tamo nanŋi dego Tamo Koba Yesus aqa anjam bole plaltosib minjroqneb.²¹ Nanŋi Tamo Koba Yesus aqa siŋgila ti wauoqnsib anjam mareqnaq tamo unŋasari tulaŋ gargekoba nanŋi Tamo Koba Yesus qa nanŋo areqalo siŋgiltonoqnsib are bulyoqneb.

²² Onaqa Yesus aqa tamo unŋasari Jerusalem di soqneb qaji nanŋi di qusibqa Barnabas qarijnjonab Antiok qureq aiej.²³ Aisiqa Qotei a nanŋi qa dego are boleiyuqnsiqqa aqaryainjroqnej di unej. Unsiqa tulaŋ areboleboleiyey. Deqa a na nanŋi kalil are siŋgilatetnjroqnsiqqa minjroqnej, “Niŋgi Tamo Koba Yesus gaigai dauryoqnsib soqniye.”²⁴ Barnabas a tamo tulaŋ bolequja. Qotei aqa Mondor

aqaq di sonaqa a singila ti wauoqnej. Aqa areqalo kalil Yesus qa singilatsiq soqnej. Deqa a Qotei aqa anjam mareqnaqa tamo ungasari gargekoba nanngi quoqnsib are bulyoqnsib Tamo Koba Yesus qa nanngo areqalo singilatoqneb.

²⁵ Ariya bati bei Barnabas a Sol namqajqa deqa Tarsus qureq gilej. ²⁶ Gilsiq Sol namosiq itosiq ombla pulosib Antiok qureq olo aieb. Aisib dia wausau qujai Yesus aqa tamo ungasari nanngi koba na wauoqneb. Wauoqnsibqa tamo ungasari tulan gargekoba nanngi Qotei aqa anjam minjroqneb. Antiok dia tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nanngo nam Kristen wainjreb.

²⁷ Onaqa bati bei Qotei aqa medabu o qaji tamo qudei nanngi Jerusalem dena tigelosib walwelosib Antiok qureq beb. ²⁸ Bei aqa nam Agabus. Nanngi Antiok qureq bonabqa Qotei aqa Mondor na Agabus aqa medabu singilatetonaqa a tigelosiq marej, “Bunuqna sawa sawa kalilq dia nanngi mam koba oqab.” Onaqa bunuqna Rom nanngo mandor koba Klodius aqa bati brantonaqa mam koba di aiej. ²⁹ Kristen tamo ungasari nanngi Agabus aqa anjam di qusibqa nanngi nanngo segi segi silali soqnej qaji di koroiosib Kristen was qu Judia sawaq di soqneb qaji nanngi aqaryainjrqa osibqa silali qarinyonab nanngoq aiej. ³⁰ Silali di nanngi na Barnabas wo Sol wo enjrnabqa nanngi na osi aisib Kristen gate Judia sawaq di soqneb qaji nanngo banq di ateb.

Herot na Jems qalsiq moinaqa a olo Pita ojsiqa tonto talq di waiyej

12 Bati deqa Mandor Koba Herot a na Yesus aqa tamo ungasari qudei nanngi ojelenosiq augegeinjrej. ² Osiqa qaja tamo bei qarinyonaqa gilsiq Jon aqa was Jems serie na qalnaq moiej. ³ A degyonaqa Juda tamo kokba nanngi tulan arebolebolejrej. On-

qa Herot a di qalieosiq nanngo are boletetnrqajqa deqa olo Pita ojej. Bati di Juda nanngo bem tiyosai qaji uyqajqa yori bati koba. ⁴ Herot a Pita ojsiqa tonto talq di waiyej. Osiqa qaja tamo 16-pela nanngi minjrnaqa nanngi tonto talq dia Pita taqatesoqneb. Herot a endegsi are qalej, “Juda nanngo yori bati koba nam Pasova di koboamqa e Pita osiy Juda tamo ungasari nanngo ulatamuq dia tigeltqai.” ⁵ Pita a tonto talq di sonaqa Yesus aqa tamo ungasari nanngi singila na Pita qa pailyoqneb.

Lañ angro bei bosiq Pita tonto talq dena oqeq atej

⁶ Ariya Herot a marej, “Nebeamqa e na Pita osiy Juda nanngo ulatamuq di tigeltqai.” Herot a degsi marej. Deqa qolo di qaja tamo aiyel na Pita osib tonto tal miligiq dia warum beiq di waiysib ambletosib sil kokba aiyel na tontonab neiesoqnej. Qaja tamo qudei nanngi tonto tal siranme jojomq di tigelosib taqatoqneb. ⁷ Onaqa qolo qujai di Tamo Koba Qotei aqa lañ angro bei a warum miligiq di brantoqujatej. Aqa rian na warum di tulan suwantej. Onaqa lañ angro dena Pita jar bangaq di kontosiqa dudumyej. Dudumyosiq minjej, “Ni tigeloloqjat.” Degsi minjrnaqa sil kokba aiyel Pita aqa ban qoseb qaji di pambloqnsib uloneb. ⁸ Onaqa lañ angro na olo Pita minjej, “Ino gara tigsim ino singa tatal jige.” Onaqa Pita a degyonaqa olo minjej, “Ino gara jugo dego jigsim e daurbe.” ⁹ Degsi minjrnaqa Pita a warum di uratosiq lañ angro di dauryosiq gilej. Lañ angro a bole Pita tonto talq dena oqeq atej di Pita a poiyosai. A are qalej, “E neiobilqeionum kio?” ¹⁰ Nanngi warum di uratosib walwelosib qaja tamo bei tonto tal taqatesoqnej qaji di bunyosib gilsib olo qaja tamo bei bunyosib siranme kobaquja ain na gereiyeb qaji di brantonab siran a segi

waqonaqa nanġi aiyel oqedeb. Siranġme di tonto talq dena oqedosim qureq aiqa-
jqa siranġme. Nanġi siranġme dena oqe-
dosib gam dauryosib giloqnsib laġ anġro
na Pita uratosiq ulanġej.

¹¹ Onaqa Pita a poiyoanaqa marej,
“Bole. Endego e qalieonum, Juda tamo
kokba nanġi na e lubqa laqnaqqa Tamo
Koba Qotei na aqa laġ anġro qarinyoqqa
bosiq e aqaryaibosiq Herot aqa baġq
dena e oqo.” ¹² Pita a degsi poiyoanaqa
walwelosi gilsiq Jon aqa ñam bei Mak
aqa aniqali Maria aqa talq di brantej.
Tal miligiq dia tamo unġasari gargekoba
nanġi koroesosib Pita qa pailyoqneq.
¹³⁻¹⁴ Onaqa Pita a tal meq di brantosiq
siranġmeq di tigelosiq kindokindonġosiq
maeqnaqa wau unġa bei aqa ñam Roda
a bosiqqa siranġ waqtqa osiqqa Pita aqa
kakoro qusiq tulanġ areboleboleijej. On-
aqa a siranġ waqtqa uratosiqqa olo urur
ti warum miligiq gilsiqqa nanġi minjrej,
“Pita bġo agi tal meq di tigelejunu!”
¹⁵ Onaqa nanġi na minjrej, “Ni nanari-
onum. Di Pita sai.” Degsi minjnabqa a
tulanġ singilaosiqqa minjrej, “E nanariosai.
E bole maronum. Pita a bġo aqa kakoro
quonum.” Onaqa nanġi na minjrej, “Di
Pita sai. Di aqa laġ anġro kio?”

¹⁶ Onaqa Pita a siranġmeq di tigele-
sosiqqa kindokindoneqnaqa nanġi kalil
bosib siranġ waqtosib Pita uneb. Unsib tu-
lanġ prugeleġej. ¹⁷ Onaqa Pita a aqa baġ
soqtosiqqa nanġi anġam marqa getent-
nġrnaqa nanġi kirionabqa Tamo Koba
Yesus na tonto talq dena oqeq atej deqa
nanġi sainjrej. Osiqqa minjrej, “Niġgi
gilsib Kristen was kalil Jems ombla en-
degisib minjriye, ‘Pita a tonto talq dena
oqedqo.’” Pita a nanġi degsi minjrsiqqa
nanġi uratnġrsiq tal beiq gilej.

¹⁸ Ariya nebeonaqa qaja tamo tonto
tal taqatesoqneq qaji nanġi ġam ateb
Pita a tonto talq di sosai degsi unsi-
bqa nanġi tulanġ ulaugetosib are koba
qaloqnsib maroqneq, “Pita a qabitqo?”

¹⁹ Onaqa Herot a na aqa qaja tamo
qudei nanġi minjrej, “Niġgi tonto talq
gilsib Pita osib boiye.” Degsi minjnabqa
nanġi tonto talq gilsib Pita qa ġamonab
ugeinjrej. Ugeinjnaqa olo puluosib aisib
Herot minjrej. “Pita a tonto talq di so-
sai.” Degsib Herot minjnabqa a segi
gilsiq qaja tamo tonto tal taqatesoqneq
qaji nanġi nenemjnabqa minjrej, “Pita
a qabitqo kio di iga qaliesai.” Nanġi
degisib Herot minjrej deqa a na aqa qaja
tamo qudei nanġi minjrej, “Nanġi Pita
geregere taqatosai deqa niġgi na nanġi
ñumib moreġqab.” Osiqqa bunuqna Herot
a Judia sawa uratosiqqa Sisaria qureq
aisiq di soqneq.

Herot a moiej

²⁰ Herot a nami Tair qure ti Saidon
qure ti nanġi qa ġirinuġetej. Deqa tamo
unġasari qure aiyel dia soqneq qaji nanġi
koroosib mareb, “Iga tamo qudei qarinn-
jrimqa nanġi Sisaria qureq aisib Herot
aqa are latetqab. Yimqa aqa ġirinj kobo-
qas.” Nanġi degsib marsib tamo qudei
qarinnjnabqa nanġi aisib Herot aqa
talq di brantosib tal taqato tamo aqa
ñam Blastus endegsib minjrej, “Ni na
Herot minjim a odimqa iga a ombla
qairqom. Yimqa aqa ġirinj koboqas.” Tair
qure ti Saidon qure ti nanġi na sawa
Herot a taqatoqneq qaji dena inġi awaiy-
oqneq. Utru deqa nanġi na Herot aqa
ġirinj kobotqajqa mareb. Onaqa Blastus
a nango anġam di qusiqqa gilsiq Herot
minjrej.

²¹ Minjnaqa Herot a qusiqqa odosiqqa
nanġi koba na qairqajqa bati atej. Ariya
bati brantonaqa nanġi gilsib koroonaqqa
Herot a bosiqqa nanġi anġam bei min-
jrqqa osiqqa mandor kokba nanġo wala
jigsiqqa aqa awo jaram kobaq di awoosiq
nanġi anġam minjroqneq. ²² Minjreqnaqa
tamo unġasari koroesoqneq qaji nanġi
aqa anġam di quoqnsib nanġi tulanġ are-
boleboleinjnaqa leleġosib maroqneq,

“Herot a mandam tamo sai. A dego qotei bei. Deqa a anjam degsi mareqnu.”
²³Herot aqa kumbra dena a Qotei aqa ñam soqtosai. Aqa segi ñam soqtoqnsiqa anjam maroqnej. Deqa Tamo Koba Qotei a Herot qa ñiriñosiqa aqa lañ aŋgro bei qarinyonaqa urur aisiq Herot a ma uge yonaqa aqa bi ani ambli na uynab a moiej.

²⁴Ariya bati deqa Tamo Koba Yesus aqa anjam tulañ kobaoqnsiqa qure kalil keretoqnej.

²⁵Onaqa Barnabas wo Sol wo nañgi Jerusalem dia nañgo wau kobotosib olo puluqa laqnsib Jon aqa ñam bei Mak a osib koba na Antiok qureq gileb.

Antiok qureq dia nañgi Barnabas wo Sol wo Qotei aqa wau ojqajqa deqa giltñjreb

13 Antiok qureq dia Yesus aqa tamo ungasari nañgo ambleq di Qotei aqa medabu o qaji tamo nañgi ti Qotei aqa anjam plalto qaji tamo nañgi ti soqneb. Nañgo ñam agiende. Bei Barnabas. Bei Simeon aqa ñam bei Niger. Ñam di aqa damu, “Jejamu tulu.” Bei Lusius. A Sairini qaji. Bei Manain. A nami Tamo Koba Herot ombra aŋgro sosibqa tal qujaiq di boleeb. Ariya bei Sol. ²Bati bei nañgi Tamo Koba Qotei qa louoqnsib quriñosib iñgi ti ya ti uratsib sonabqa Qotei aqa Mondor na nañgi minjrej, “Ñingi na Barnabas wo Sol wo nañgi aiyel giltñjsib qarijnjribqa e na wau enjro qaji di nañgi gilsib wauoqñqab.”
³Onaqa nañgi Qotei pailyqa osibqa iñgi ti ya ti uratosib nañgo aiyel gateq di bañ atsib pailyosib Qotei aqa Mondor na anjam minjrej qaji di nañgi dauryosib nañgi aiyel qarijnjrnab gileb.

Saiprus nuiq dia Barnabas wo Sol wo nañgi na Yesus aqa anjam bole tamo ungasari nañgi minjroqneb

⁴Qotei aqa Mondor na nañgi aiyel qarijnjrnab gilsib Selusia qureq di brantototib dia qobuñ bei gogetosib qobuñ na gilsib Saiprus nuiq di branteb. ⁵Brantototib Salamis qureq di tiryosib dena nañgi salama na walwelosib nui di aqa qure kalilq dia brantoqnsibqa Juda nañgo Qotei tal miligiq giloqnsib Qotei aqa anjam minjre minjre laqneb. Jon a dego nañgi koba na gilsib Qotei aqa anjam na nañgi aqaryainjroqnej.

⁶Nañgi Saiprus nui aqa qure kalil keretosib qure qujai Pafos di branteb. Osib qure dia quñam tamo bei aqa ñam Barjisas iteb. A Juda tamo. A na tamo ungasari nañgi gisa gisañjroqnsiqa endegsi minjroqnej, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” ⁷⁻⁸Rom nañgo gate koba bei aqa ñam Sergius Paulus a qure dia soqnej. Barjisas a gaigai Sergius Paulus dauryosiq laqnej. Sergius Paulus a qalie tamo kobaquja. Barnabas wo Sol wo Pafos qureq di brantonabqa Sergius Paulus a Qotei aqa anjam quqwa marsiqa nañgi aiyel metñjrnabqa aqa areq bosib Qotei aqa anjam minjoqneb. Minjeqñabqa quñam tamo Barjisas (Grik anjam na aqa ñam Elimas) a qusiqa areqalej, “E na Barnabas wo Sol wo nañgo anjam gegentoqñqai. Sergius Paulus a Qotei aqa anjam di qusimqa aqa areqalo Yesus qa siñgilato uge.” ⁹⁻¹⁰A degsi areqalsiqa nañgo aiyel anjam gegentoqnej. Onaqa Qotei aqa Mondor a Sol aqa ñam bei Pol aqa miligiq aisiq siñgila yonaqa a na quñam tamo di koqyosiq minjej, “Ni Satan aqa aŋgro. Ni na kumbra bole kalil jeutsi laqnum. Ni gisa gisañ anjam marqajqa ino areqaloq di koba unu. Ni gisa gisañ kumbra yqajqa tulañ siñgilaeqnum. Ni na Tamo Koba Qotei aqa anjam bole beltoqnsimqa gisa gisañ

anjam segi mareqnum. Ino kumbra uge di ni na uratqa keresai. ¹¹ Deqa ni que. Endego Tamo Koba Qotei aqa singila inoq aiimqa ni nãdamu getenmimqa bati gargekoba yala sej unqasai.” Degsi minjnaqa aqa nãdamu ambriuyonaqa a sawa unqa keresai. Deqa a na tamo qudei nanqi metnjroqnsiqã endegsi minjroqnej, “Niñgi na ijo bañ ojsib e gam os-orbiye.” ¹² Onaqa Sergius Paulus a Tamo Koba Qotei aqa singila di unsiqa Qotei aqa anjam Barnabas wo Sol wo na minjoqneq qaji di poiyonaqa tulañ pruguge-tosiq Yesus qa aqa areqalo singilatej.

**Barnabas wo Pol wo nanqi Antiok
qure Pisidia sawaq di unu qaji
dia Qotei aqa anjam tamo
unqasari nanqi minjroqneq**

¹³ Onaqa tamo nanqi Pol daurysib laqneq qaji nanqi a ombla na tigelosib Pafos qure uratosib qobuñ na gilsib Pamfilia sawaq di brantosib Perga qureq di tiryeb. Tiryosib dia Jon Mak a nanqi uratnjrsiqã olo puluosiq Jerusalem aiej. ¹⁴⁻¹⁵ Onaqa Pol wo Barnabas wo nanqi Perga qure uratosib singa na walwelosib Pisidia sawaq gilsib Antiok qureq di branteb. Brantosib di sonabqa yori batiej. Deqa nanqi Juda nãngo Qotei tal miligiq gilsib awoonabqa Juda gate kokba nanqi tigelosib Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nãngo anjam ti sisiyoqneq. Sisiyosib kobonaqa nanqi na Pol wo Barnabas wo minjreb, “O gago was aiyel, niñgi gagoq bonub deqa tamo unqasari nãngo are singilatetnjrãjqã anjam bei soqnmqã tigelosib mariye.”

¹⁶ Onaqa Pol a tigelosiqã aqa bañ soqtosiqã tamo unqasari nanqi anjam marqa getentjnãnaqa nanqi kirionabqa endegsi minjrej, “O Israel tamo ti tamo kalil Qotei aqa sorgomq di unub qaji niñgi ti ijo anjam endi quiyel. ¹⁷ Iga Israel gago Qotei a nami gago moma

nanqi aqa segi qa giltjnãnaqa nanqi Isip sawaq dia yaun tamo sonabqa a na nanqi geregere taqatnjroqnej. Onaqa nanqi tulañ kobaonabqa Qotei a singila na nanqi joqsiqa Isip sawa uratosib gileb. ¹⁸ Nanqi gilsib wadau sawaq di brantosib wausau 40 qa wadau sawaq di sosibqa gulube koba oqneq. Bati deqa Qotei na nanqi geregere taqatnjroqnej. ¹⁹ Dena gago moma nanqi walwelosib Kenan sawaq di brantonabqa dia Qotei na Kenan nãngo qure kokba 7-pela padalt-njrsiq nãngo mandam pupoiyosiq gago moma nanqi enjrej. Qotei a nanqi deg-njrsiq bosi bosiq wausau 450 koboej. ²⁰ Di kobonaqa Qotei na Israel tamo qudei nanqi gate atsiqa singila enjre-naqa singila dena nanqi na Israel tamo unqasari nanqi taqatnjroqneq. Jeu tamo nanqi bosib Israel nanqi ugeugeinjre-qneq singila dena nanqi na olo jeu tamo nanqi di gotrañnjroqneq. Degsib ysib ysib Qotei aqa medabu o qaji tamo Samuel aqa bati brantej.

²¹ “Onaqa Israel nanqi na Samuel minjeb, ‘Ni na tamo bei gilmimqa a gago mandor koba sosim iga taqatgwas.’ Degsib Samuel minjnabqa a na Kis aqa nãri Sol giltonaqa a Israel nãngo mandor koba soqnej. Sol a Benjamin aqa lenj. A wausau 40 qa Israel nãngo mandor koba soqnej. ²² Onaqa bunuqna Qotei na Sol kobotosiqã olo Devit giltonaqa a kamba Israel nãngo mandor koba soqnej. Qotei a Devit qa endegsi marej, ‘E Jesi aqa nãri Devit unonum, aqa kumbra tulañ boledamu. E Devit aqa kumbra qa tulañ arearetbqo. E qalieonum, a ijo areqalo kalil dauryoqnãas.’ ²³ Osiqa Qotei aqa anjam nami marej qaji di a dauryosiqã Devit aqa lenj dena tamo bei giltosiqã qarinyonaq Israel gagoq bej. Tamo di aqa ñam Yesus. A na iga oqãjqã deqa qarinyonaq bej.

²⁴ “Yesus a wau utru atosaisonaqa Jon a namoqna bosiqã Israel tamo unqasari

nanġi endegsi minjroqnej, ‘Niġi are bulyibqa e na niġi yansġgwai.’²⁵ Osiqa aqa wau kobaqa laqnaqa a na nanġi olo endegsi minjrej, ‘Niġi e qa kiersib mareqnu? E nami mernġem, e Kristus sai. Kristus a ijo qoreq na bqas. Aqa ñam kobaquja. E ñam saiqoji. E tamo lanaj. Deqa e na Kristus kanġalyqajqa e tamo bolesai.’ Jon a nami degsi marej.

²⁶ “O ijo was niġi quiyee. Qotei na iga Abraham aqa moma iga ti niġi sawa bei bei qaji tamo Qotei aqa sorgomq di unub qaji niġi ti oqajqa deqa marsiq Yesus aqa anjam qarinyqo gagoq bqo.²⁷ Tamo unġasari kalil Jerusalem qureq di unub qaji nanġi ti nanġo gate kokba ti nanġi na Yesus tigeltosib aqa jejamu lanja gisanġosib a qalib moiqaqja anjam kereteb. Di kiyaaqa? Yesus a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji di nanġi poinjrosai deqa. Qotei aqa medabu o tamo nanġo anjam yori bati gaigai sisiyeqnu qaji di aqa damu dego nanġi poinjrosai. Utru deqa nanġi na Yesus tigeltosib aqa jejamu lanja gisanġosib a qalib moiqaqja anjam keretosib qalnab moiej. Nanġo kumbra dena nanġi Qotei aqa medabu o tamo nanġo anjam nami nenġrenyeb qaji di dauryosib yeb.²⁸ Nanġi une bei Yesus aqa jejamuq di unosai. Yim nanġi a qalsib moiqaqja deqa. Deqa nanġi gisanġosib une bei aqa jejamuq di lanja qamsib Pailat minjeb, ‘Yesus a une ti. Deqa ni na ġamburbasq di gaint.’ Degsib minjnabqa a na Yesus osiq qaja tamo nanġo banq di atnaqa nanġi na qalnab moiej.²⁹ Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo nanġi nami nenġrenyeb qaji di Juda nanġi dauryosib yeb. Agi nanġi na Yesus qaleb. Osib Yesus ġamburbasq dena osib subq ateb.³⁰⁻³¹ Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltonaqa a tigelosiqqa tamo nanġi nami a ombla na Galili sawa uratosib Jerusalem qureq aieb qaji nanġo ġamdamuq dia bati gargekoba branteqnaqa nanġi un-

oqneb. Deqa bini nanġi Yesus qa anjam saosib laqnaqqa Juda tamo unġasari kalil nanġi queqnu.

³² “Nami Qotei na gago moma nanġi endegsi minjrej, ‘E na Kristus qarinyitqa a nunġoq bosim niġi oqas.’ Qotei aqa anjam bole di aqo Barnabas wo na niġi mernġeqnum.³³ Qotei na aqa anjam di dauryosim Yesus qarinyim gagoq bqajqa deqa marsiq a na Yesus olo subq na tigeltetj. Gago moma nanġo lej agi iga. Deqa a gagoq bej. Anjam deqa nami Devit a louqa buk miligiq di endegsi nenġrenyey, ‘Ni ijo anġro bole.

Bini e ni ġambabtmonum.’

Devit a nami lou namba 2q di anjam di nenġrenyey.³⁴ Onaqa bunuqna Yesus a moinaqa Qotei na olo subq na tigeltetj. Deqa Yesus a olo moiqaasai. Aqa jejamu subq di qusaqasai dego. Agi Qotei a nami endegsi marej, ‘E niġi elenotqa niġi ijo segi tamo unġasari boledamu sosib ġambible oqab. Ijo anjam di e bole dauryqai. E uratqasai. Agi anjam deqaji e nami Devit minjoqnem.’ Qotei a nami degsi marej.³⁵ Deqa niġi quiyee. Nami Devit na Qotei endegsi minjrej, ‘Ni na ino segi anġro bole Kristus nami giltem qaji a subq di uratim qusaqasai.’ Devit a nami degsi Qotei minjsiq agi louqa buk miligiq di nenġrenyey.³⁶ Niġi qalie, Devit a mandor koba sosisqa Qotei aqa areqalo dauryoqnsiqqa Israel tamo unġasari nanġi geregere taqatnjroqnej. Bunuqna a moinaqa aqa jejamu osib subq ateb. Aqa moma nanġi nami subq atelenjeb a degsib subq ateb. Onaqa aqa jejamu subq di qusaej.³⁷ Ariya tamo Qotei na subq na tigeltetj qaji aqa jejamu subq di qusaosai. Tamo di agi Yesus.³⁸ O ijo was, niġi geregere poinġgem. Yesus qujai di aqa ñam na Qotei a nunġo une kobotetġgwas. Iga Yesus qujai deqa anjam plaltoqnsim niġi mernġeqnum.³⁹ Niġi Moses aqa dal anjam dauryqab dena Qotei a nunġo une kobotetġgwa-

sai. Ningi dena Qotei aqa n̄amdamuq di une saiqoji sqa keresai. Tamo nan̄gi Yesus qa nan̄go areqalo siŋgilatqab qaji nan̄gi segi Qotei na une kobotetn̄jrimqa nan̄gi aqa n̄amdamuq di une saiqoji sqab. ⁴⁰Deqa niŋgi gegerere n̄am atsib soqniye. Gulube kalil Qotei aqa medabu o tamo nan̄gi nami deqa maroqneb qaji di nuŋgoq bo uge. Agi nami nan̄gi na nuŋgoq moma nan̄gi anjam endegsib minjroqneb, ⁴¹‘O ijo anjam misiliŋyo qaji tamo niŋgi quiyē. Nuŋgo bati endeqa e na maŋwa bei osorŋitqa niŋgi unsib tulaŋ prugeleŋqab. Tamo bei na ijo siŋgila di unsiq deqa saingwo qamu niŋgi qusib gisan qa maronub qamu. Niŋgi bole qa marosai qamu. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab.’” Pol a na Juda tamo uŋgasari nan̄gi anjam degsi minjrej.

⁴²Onaqa lou koboonaqa Pol wo Barnabas wo nan̄gi Qotei talq dena oqedonabqa tamo uŋgasari nan̄gi na minjreb, “Yori bati bei qa niŋgi bosib anjam deqaji olo mergibqa iga quqwom.” ⁴³Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba nan̄gi Pol wo Barnabas wo nan̄go anjam qusib nan̄gi aiyel daurnjreb. Juda tamo ti sawa bei bei qaji tamo nami Juda nan̄go louqa kumbra dauryoqneb qaji nan̄gi ti Pol wo Barnabas wo nan̄gi daurnjreb. Deqa nan̄gi aiyel na nan̄go are siŋgilatetn̄jroqnsib endegsib minjroqneb, “Qotei a niŋgi qa are tulaŋ boleiyeqnu deqa niŋgi aqa areqalo gegerere dauryoqnsib soqniye.”

⁴⁴Onaqa yori bati bei qa tamo uŋgasari kalil Antiok qureq di soqneb qaji nan̄gi Qotei aqa anjam quqwa marsibqa bosib Qotei talq di koroeb. ⁴⁵Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba nan̄gi Pol aqa anjam quqwajqa bosib koroonaqba Juda tamo kokba nan̄gi na nan̄gi unjrsibqa are minjiŋ oqetn̄jrnaqa Pol a anjam mareqnaqa nan̄gi na aqa anjam gegentoqnsib a misiliŋyoqneb. ⁴⁶Deqa Pol wo Barnabas wo nan̄gi na Juda tamo kokba nan̄gi

siŋgila na endegsib minjreb, “Qotei na aqa Barnabas wo qariŋgosiq mergej, ‘Ningi aisib namoqna Juda nan̄go segiq di brantoqnsib ijo anjam minjroqniye.’ Qotei na iga degsi mergej deqa iga bosim Qotei aqa anjam niŋgi Juda tamo uŋgasari namoqna mern̄gonum. Mern̄gonumqa agi niŋgi na gago anjam qusib gotraŋyonub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi nuŋgo segi jejamuq di une atsib niŋgi n̄ambile gaigai sqajqa gam uratonub. Deqa niŋgi quiyē. Bini aqa aiyel niŋgi uratŋsimqa sawa bei bei qaji tamo nan̄goq gilsim Qotei aqa anjam nan̄gi minjroqnmom. ⁴⁷Iga degyqom. Di kiyaaqa? Tamo Koba Qotei na nami iga segi segi endegsi mergej, ‘E na ni qariŋmitqa ni puloŋ bul sosim aisim sawa bei bei qaji tamo nan̄goq di brantoqnsim ijo anjam minjroqnmqa nan̄gi qusib are bulyosib amburu uratosib suwaŋoq bqa. Ni sawa sawa kalilq dia tamo uŋgasari nan̄gi anjam endegsim minjroqne, “Ningi are bulyosib Qotei aqaq babqa a na niŋgi oqas.” Ni aisim sawa bei bei qaji tamo nan̄gi anjam degsim minjroqne.”

⁴⁸Onaqa sawa bei bei qaji tamo nan̄gi Pol aqa anjam di qusibqa nan̄gi tulaŋ arebolebolein̄jrnaqa Tamo Koba Yesus aqa anjam biŋiyeb. Deqa qure dia tamo uŋgasari kalil Qotei na nami n̄ambile gaigai sqajqa gilt̄njrej qaji nan̄gi are bulyosib Yesus qa nan̄go areqalo siŋgilateb. ⁴⁹Bati deqa Tamo Koba Qotei aqa anjam tulaŋ kobaoisqa sawa di keretej. ⁵⁰Onaqa Juda tamo qudei nan̄gi Pol wo Barnabas wo nan̄go kumbra di unsibqa nan̄gi tulaŋ minjiŋ oqetn̄jrnaqa uŋa kokba qudei Qotei qa louqneb qaji nan̄gi ti qure deqa gate kokba ti nan̄go are ugetetn̄jrnaqba nan̄gi tigelosib Pol wo Barnabas wo nan̄gi tulaŋ ugeugein̄jrsib nan̄gi aiyel qure dia sqajqa siŋgila na saidn̄jrsib nan̄gi winjrnab gileb. ⁵¹Deqa nan̄gi aiyel nan̄go siŋga tumburum butuyosib Antiok qure

uratosib Aikoniam qureq aieb. Nanço aiyel kumbra di Antiok tamo unçasari nançi unsib nanço segi une qalieqajqa deqa nançi aiyel kumbra di yeb. ⁵²Bati deqa Antiok qureq dia Qotei aqa Mondor a tamo unçasari Yesus qa nanço areqalo sinçilateb qaji nanço are miligiq aioqn-siqa nançi sinçilatnjreqnaqa nançi tulañ areboleboleinjroqnej.

**Barnabas wo Pol wo nançi
Aikoniam qureq dia Qotei aqa
anjam palontosib minjroqneb**

14 Ariya Pol wo Barnabas wo nançi Aikoniam qureq di brantosib Juda nanço Qotei tal miligiq gileb. Gilnabqa tamo unçasari nançi koroeson-abqa tigelosib Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb. Minjreqnabqa tamo unçasari tulañ gargekoba Juda ti Grik ti nanço aiyel anjam dena are qametnjrn-naqa nançi are bulyosib Yesus qa nanço areqalo sinçilateb. ²Ariya Juda tamo qudei Pol wo Barnabas wo nanço anjam quqwa urateb qaji nançi na sawa bei bei qaji tamo nanço are ugetet-njrnabqa nançi tamo unçasari Yesus qa nanço areqalo sinçilateb qaji nançi qa ugeosib misilinjyoqneb. ³Deqa nançi aiyel Aikoniam qureq dia sokobaiyosib Tamo Koba Qotei a tamo unçasari nançi qa are tulañ boleiyeqnu anjam di minjroqneb. Nançi aiyel ulaosai. Tamo Koba Qotei na nançi aiyel sinçila enjreqnaqa nançi manwa gargekoba yoqneb. Nanço kumbra dena Tamo Koba Qotei na tamo unçasari nançi osornjroqnej, nanço aiyel anjam di bole. ⁴Ariya Aikoniam qureq dia tamo unçasari nançi Pol wo Barnabas wo nanço anjam quoqn-sib poeleneb. Qudei nançi Juda nançi daurnjreb. Qudei nançi Pol wo Barnabas wo nançi daurnjreb. ⁵Onaqa Grik tamo qudei ti Juda tamo qudei ti nanço tamo kokba ti nançi aiyel qa minjinç oqetnjr-

naqa maroqneb, “Iga nançi aiyel meniñ na ñumsim moiotnjrqom.”

**Barnabas wo Pol wo nançi Likonia
sawaq dia Yesus aqa anjam
bole minjre minjre laqneb**

⁶Degsib mareqnabqa nançi aiyel qusi-bqa jaraiosib Likonia sawaq gileb. Gilsib sawa dia Lистра qure ti Derbe qure ti qure qudei dego nançoq di brantoqneb. ⁷Brantoqnsib dia Yesus aqa anjam bole nançi minjre minjre laqneb.

⁸Ariya Lистра qureq dia tamo bei ai miligiq na sinça qandamo ñambabej qaji soqnej. A nami walweloşαιοqnej. Aqa sinça sinçila saiqoji. Awogaigaisoqnej. ⁹Bati deqa Pol na Qotei aqa anjam palontsiq tamo unçasari nançi minjreqnaqa tamo di a quoqnej. Onaqa Pol na tamo di koqyosiqa aqa areqalo unej aqa areqalo qujai Qotei na a boletbqa kere. ¹⁰Degsi unsiq deqa tamo di metosiq minjej, “Ni tigel.” Minjnaqa a tigeloku-jatosiq walwelej.

¹¹Pol a kumbra di yonaqa tamo unçasari tulañ gargekoba nançi unsibqa nanço segi Likonia anjam na tulañ koba leleñoqnsib maroqneb, “Niñçi uniye. Gago qotei nançi tamo bulyosib gagoq bonub.” ¹²Nançi degsib are qalsib deqa Barnabas minjeb, “Ni gago qotei Sus.” Ariya Pol a Qotei aqa anjam plaltosiq maroqnej deqa nançi na minjeb, “Ni gago qotei Hermes.” ¹³Qure polomq dia nanço qotei Sus aqa atra tal soqnej. Deqa atra tamo gate a na bulmakau qudei osiq ñam so na walatnjrsiqa Pol wo Barnabas wo nançi aiyel atrainjrqa marsiqa tamo unçasari gargekoba joqsiq nançi koba na qure polomq gileb.

¹⁴Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo aiyel Barnabas wo Pol wo nançi di qusi-bqa are tulañ gulubeinjrnnaqa nanço segi gara bumbrançyosib gurgur ti tamo unçasari nanço ambleq aisib tulañ koba leleñosib minjreb, ¹⁵“O tamo unçasari,

ningi kiyaaqa kumbra endi yeqnub? Aqo aiyel mandam tamo, ningi ti kere. Aqo aiyel na Yesus Kristus aqa anjam bole ningi merņgeqnum. Ningi are bulyosib qotei gisa gisaņ endi torei uratosib Qotei ņabile gaigai unu qaji a qa nuņgo areqalo singilatqajqa deqa aqo aiyel na Yesus Kristus aqa anjam bole ningi merņgeqnum. Qotei agi a na laņ ti mandam ti yuwal ti ingi ingi kalil ti gereiyej. ¹⁶ Bole, nami Qotei na sawa bei bei qaji tamo naņgi uratnjreqnaqa naņgi naņgo segi areqalo dauryosib laqneb. ¹⁷ Bati deqa Qotei a ningi qa uliosaiqonej. Ningi a qa qalieqajqa deqa a bati gaigai ningi gegereingoqnej. A laņ goge dena awa engeqnaqa ingi uyo kalil aqa bati qa melieqnaqa ningi bati gaigai uyoqnsib areboleboleinggoqnej.” ¹⁸ Onaqa tamo uņgasari naņgi Pol wo Barnabas wo naņgo anjam di qusib quosaibulosib olo minjreb, “Ningi gago qotei.” Degsib minjroqnsib naņgi aiyel atrainjrqajqa tulaņ singilaeqnaq naņgi na saidnjroqneb.

¹⁹ Onaqa Juda tamo qudei naņgi Antiok dena ti Aikoniam dena ti walwelosib Listra qureq beb. Bosib dia tamo uņgasari naņgo are ugetetjnrbq naņgi tigelosib Pol meniņ na qaleb. Osib a girinyosib gilsib qure qalaq di ateb. Naņgi are qaleb, “A moiqo.” ²⁰ Onaqa tamo uņgasari Yesus qa naņgo areqalo singilateb qaji naņgi bosib Pol a mandamq di ņeiesonaq a kainyosib tigelesonabqa a tigelosiq olo qure miligiq aiej. Nebeonaqa a na Barnabas osiq ombla na walwelosib Derbe qureq gileb.

Barnabas wo Pol wo naņgi na tamo uņgasari Yesus qa naņgo areqalo singilateb qaji naņgo are singilatetnjroqneb

²¹ Naņgi aiyel Derbe qureq di sosib Yesus aqa anjam bole plalteqnaqnaq tamo uņgasari tulaņ gargekoba naņgi qusib are bulyoqnsib Yesus qa naņgo areqalo

singilatoqneb. Bunuqna naņgi aiyel olo puluosib qure kalil naņgi nami laqneb qaji deq olo giloqneb. Listra qure ti Aikoniam qure ti Antiok qure ti deq giloqneb. ²² Naņgi aiyel degsib giloqnsibqa tamo uņgasari Yesus dauryoqneb qaji naņgo are singilatetnjroqnsib minjroqneb, “Ningi Yesus qa nuņgo areqalo singilatosib soqniye. Bole, ningi gulube gargekoba iteleņoqnaq. Di uņgum. Gulube nuņgoq boqnbq Qotei a nuņgo Mandor Koba sosim ningi taqatņgoqnaqas.” ²³ Ariya qure kalil naņgi aiyel nami laqneb qaji deq olo giloqnsibqa Kristen gate ateleņoqneb. Osib ingi ti ya ti uratosib naņgi qa pailyosib Tamo Koba Yesus agi naņgi a qa nami naņgo areqalo singilateb qaji aqa baņq di ateb.

Barnabas wo Pol wo naņgi Antiok qure Siria sawaq di unu qaji deq olo aieb

²⁴ Bunuqna Barnabas wo Pol wo naņgi aiyel Pisidia sawa amble potosib walwelosib Pamfilia sawaq di branteb. ²⁵ Brantosib Perga qureq aisib dia Yesus aqa anjam palontosib minjroqneb. Dena tigelosib Atalia qureq aieb. ²⁶ Aisib dena qobuņ gogetosib aisib Antiok qure agi nami naņgi aiyel dena tigelosib walweleb qaji di olo branteb. Dia nami Yesus aqa tamo uņgasari naņgi korosib Qotei na naņgi aiyel aqaryainjrim singila na wauoqnaqajqa deqa Qotei pailyosib naņgi aiyel qarinyjnrb gileb. Ariya naņgi aiyel wau di kobotosib puluosib qure deq olo aieb. ²⁷ Aisib Yesus aqa tamo uņgasari naņgi koroinjrsibqa naņgi aiyel qure qureq dia laqnsibqa Qotei na naņgi aqaryainjreqnaqa naņgi kumbra kalil yoqneb qaji deqa naņgi sainjroqneb. Sainjroqnsib endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa bei bei qaji tamo naņgi dego gam waqtetnjreqnaqa naņgi are bulyoqnsib Yesus qa naņgo areqalo singilateqnaq.” ²⁸ Ariya naņgi

aiyel Antiok qureq dia tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nanngi koba na sokobaiyesoqneb.

**Kristen tamo ungasari nanngi
Jerusalem qureq dia anjam
gereiyqajqa deqa koroeb**

15 Bati bei Yesus aqa tamo ungasari Jerusalem qureq di soqneb qaji nanngo ambleq na Juda tamo qudei nanngi tigelosib Judia sawa uratosib walwelosib Antiok qureq gileb. Gilsib dia Kristen tamo ungasari nanngi endegsib minjreb, “Ninggi Moses aqa dal anjam dauryosib muluḡ unqab di Qotei a ninggi oqas. Ninggi muluḡ unqasai di Qotei a ninggi oqasai.” ² Degsi minjrnabqa Pol wo Barnabas wo nanngi qusibqa ḡir-ḡkobaosib nanngi ti anjam na qotoqneb. Onaqa Kristen tamo ungasari nanngi di qusibqa nanngi koroosib anjam endegsib kereteb, “Iga na Pol wo Barnabas wo Yesus aqa tamo qudei ti nanngi qarijn-jrim Jerusalem qureq aisib dia Yesus aqa angoro 12-pela nanngi ti Kristen gate ti koba na koroosib anjam di gereiyqab.”

³ Nanngi degsib anjam keretosib nanngi qarijnjrnab aieb. Nanngi aioqnsibqa Fonisia sawa ti Samaria sawa ti dia Kristen tamo ungasari nanngi itnjroqnsibqa endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa bei bei qaji tamo ungasari nanngi dego are bulyetnjreqnu.” Degsib minjreqnab nanngi quoqnsib tulaḡ areboleboleinjroqnej.

⁴ Ariya nanngi aisib Jerusalem qureq di brantonabqa Yesus aqa tamo ungasari kalil nanngi ti Yesus aqa angoro 12-pela nanngi ti Kristen gate kokba ti nanngi na minjreb, “Ninggi kere bonub. Bonub degamqa ninggi sawa bei beiq dia Qotei aqa anjam qa wauoqneb deqa iga saigib iga quqwom.” Onaqa Pol wo Barnabas wo Qotei na singilatnjreqnaqa sawa bei beiq dia wau kalil yoqneb qaji deqa nanngi sainjrnab queb. ⁵ Nanngi kalil

qusibqa tamo qudei nami Farisi nanngo ambleq di soqneb qaji nanngi tigelosib mareb, “Sawa bei bei qaji tamo nanngi Yesus qa nanngo areqalo singilatqa osib muluḡ dego unsib Moses aqa dal anjam dauryoqnaqab di kere. Nanngi Yesus qa nanngo areqalo laḡa singilatqab di keresai.”

⁶⁻⁷ Nanngi degsib marnabqa Yesus aqa angoro 12-pela nanngi ti Kristen gate kokba ti nanngi anjam di qusibqa nanngi anjam di gereiyqajqa koroosib anjam gargekoba mareleḡoqneb. Onaqa Pita a tigelosiqqa nanngi endegsi minjrej, “O ijo was kalil, e na anjam bei ninggi merngit quiye. Ninggi qalie, Qotei a nami nunggo ambleq dena e giltbosiqqa merbej, ‘O Pita, e ni qarijnmitqa ni gilsimqa sawa bei bei qaji tamo nanngi Tamo Koba Yesus aqa anjam bole minjroqnmqqa nanngi quoqnsibqa Yesus qa nanngo areqalo singilatqnaqab.’ Qotei na e degsi merbej. ⁸ Qotei a tamo kalil nanngo areqalo qalie. Deqa a na aqa Mondor Bole nami iga egej dego kere sawa bei bei qaji tamo nanngi dego enjreqnu. Aqa kumbra dena a na iga osorgeqnu, a na sawa bei bei qaji tamo nanngi dego oqajqa are qaleqnu. ⁹ Qotei a gam bei na iga Juda tamo ungasari eleḡosim olo gam bei na sawa bei bei qaji tamo nanngi eleḡqasai. Nanngi ti iga ti koba na Yesus qa gago areqalo singilatqom gam dena qujai Qotei na iga are bulyetgosim gago une kobotetgwas. ¹⁰ Deqa ninggi kiyaqqa Kristen tamo ungasari nanngi muluḡ unsib Moses aqa dal anjam dauryqajqa anjam di minjroieqnu? Nunggo kumbra dena ninggi na nanngi gulube koba enjreqnu. Gulube di nami gago moma nanngi oqa keresai. Bini iga na dego gulube di oqa keresai. Ninggi endegsib are qalonub kio, ‘Qotei a gago kumbra di unqasai.’ Degosib ninggi yonub. ¹¹ Iga endegsi poigwo. Tamo Koba Yesus a iga qa are tulaḡ boleiyeqnu aqa kumbra dena

Qotei na iga oqas. Dego kere kumbra dena qujai Qotei na sawa bei bei qaji tamo nanqi dego oqas.”

¹²Pita a na nanqi anjam degsi minjrnaqa nanqi kalil aqa anjam di qusibqa nanqi mequmesoqneb. Onaqa Barnabas wo Pol wo nanqi kamba tigelosib Qotei na nami nanqi aiyel singilatnjreqnaqa nanqi sawa bei bei qaji tamo nanqo ambleq dia manwa gargekoba yoqneb deqa nanqi sainjrnab queb.

¹³Sainjrsib koboonaqa Jems a kamba tigelosiqqa nanqi kalil endegsi minjrej, “O ijo was kalil, e na anjam bei ninqi merngit quie. ¹⁴Saimon a mergwo, ‘Qotei a nami sawa bei bei qaji tamo nanqo ambleq dena aqa segi tamo ungasari nanqi oqa marsiq giltjrej.’ Saimon a iga degsi mergwo. ¹⁵Saimon aqa anjam de ti Qotei aqa medabu o tamo nanqo anjam nami nengrenyeb qaji de ti utru qujai. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a nami anjam endegsi nengrenyej, ¹⁶‘Tamo Koba Qotei a marqo, “Bunuqna e olo bosiy Devit aqa tal ulonej qaji di olo tigeltqai. Tal aqa ingi ingi kalil ugeeleheb qaji di dego bunuj atelengqai. ¹⁷Amqa sawa bei bei qaji tamo nanqi e itbqa maroqnsib ijoq boqnqab. E na nanqi giltjritqa nanqi ijo segi tamo ungasari sqab.” ¹⁸Tamo Koba Qotei aqa anjam di a nami babtej agi bini olo babtosiq mareqnu.’ Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a nami anjam degsi nengrenyej.

¹⁹“Deqa ijo areqalo endegsi merngwai. Sawa bei bei qaji tamo nanqi are bulyoqnsibqa Qotei aqaq boqnbqa iga nanqi gulube bei enjrqasai. ²⁰Iga anjam qujai endegsim nengrenyosim nanqoq qarinyqom, ‘O was qu, ninqi na qotei gisan atrainjro qaji ingi bei uyaib. Ninqi sambala kumbra yaib. Wagme sil na kakoro tontnjrnab moreheb qaji di ninqi uyaib. Wagme leñ ti dego uyaib.’ Iga anjam qujai di nengrenyosim sawa

bei bei qaji tamo nanqoq qarinyqom. ²¹Iga qalie, tulan nami qure qure kalilq dia Juda nanqi na Moses aqa dal anjam palontoqneb agi bini palonteqnub. Agi nanqi yori bati gaigai nanqo Qotei talq dia Moses aqa dal anjam degsib sisiyeqnub.”

Nanqi anjam bei nengrenyosib sawa bei bei qaji tamo nanqi qa qarinyeb

²²Jems a na nanqi kalil anjam degsi minjrnaqa Yesus aqa angro 12-pela nanqi ti Kristen gate kokba ti Yesus aqa tamo ungasari kalil nanqi ti anjam di qusib kereonaq koba na gereiyeb. Gereiyosib nanqo ambleq dena tamo aiyel giltjreb. Tamo aiyel di qarinyjrib Pol wo Barnabas wo daurnjrsib Antiok qureq aisib anjam gereiyeb qaji di Yesus aqa tamo ungasari Antiok qureq di soqneb qaji nanqi deqa sainjrqa-jqa giltjreb. Tamo aiyel giltjreb qaji nanqo ñam Judas aqa ñam bei Barsabas wo Sailas wo. Nanqi aiyel Kristen gate kokba soqneb. ²³Yesus aqa tamo ungasari Jerusalem qureq di soqneb qaji nanqi na anjam di nengrenyosib nanqi aiyel enjrnabqa Antiok qureq osi aieb. Nanqi na anjam endegsib nengrenyeb,

“O Yesus aqa tamo ungasari kalil Antiok qureq di unub qaji, kaiye. Iga na anjam endi nengrenyosim ninqi qa qarinyonum. Iga nungo Kristen was. Iga Yesus aqa angro 12-pela iga ti Kristen gate kokba iga ti anjam endi nengrenyosim ninqi qa qarinyonum. Sawa bei bei qaji tamo Antiok qure ti Siria sawa ti Silisia sawa ti dia unub qaji ninqi qa anjam endi qarinyonum. ²⁴Iga nami anjam endegsi quem. Tamo qudei nanqi gago ambleq na tigelosib nunqoq gilsib nanqo segi areqalo na anjam bei merngsib dena nungo areqalo niñaqyetygeb. Tamo nanqi di iga na qarinyjrosai. ²⁵Deqa iga kalil koroosim areqalo qujaitosim tamo aiyel giltjnr-

simqa agi ningi qa qarinnjronum. Nango ñam Judas wo Sailas wo. Nanngi aiyel gago was boledamu aiyel Barnabas wo Pol wo nanngi daurnjrsib nunngoq bonub. ²⁶Nanngi aiyel gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam singila na ojsib waueq-nub. Jeu tamo nanngi na nanngi aiyel ñumib moreñqajqa mareq-nab nanngi ulaosaieq-nub. ²⁷Deqa iga na nanngi aiyel qarinnjronum nunngoq bonub. Nanngi aiyel na gago anjam nengrenyonum qaji endi ningi olo merñgib quqwajqa deqa bonub. ²⁸O was ningi quiyee. Iga kalil Qotei aqa Mondor ombla na areqalo qu-jaitosim anjam endegsi qosonum. Iga ningi gulube koba engwasai. Ningi gago anjam truquyala endi segi qusib dauryqab di kereqas. Gago anjam truquyala agiende. ²⁹Ningi na qotei gisanj atrainjro qaji ñngi bei uyaib. Wagme leñ ti uyaib. Wagme sil na kakoro tontnjrnab moreñeb qaji di uyaib. Sambala kumbra dego yaib. Ningi kumbra di segi dauryqab di ningi geregere sqab. Koboqo.” Yesus aqa tamo ungasari Jerusalem qureq di soqneb qaji nanngi na anjam degsib nengrenyeb.

³⁰Nengrenyosib tamo nanngi di enjrsib qarinnjrnab Antiok qureq aieb. Aisib dia Yesus aqa tamo ungasari nanngi koroinjrsibqa anjam nengrenyeb qaji di enjreb. ³¹Onaqa nanngi kalil anjam di sisiyosib anjam dena nanngo are singilatetnjrnaqa nanngi tulan arebolebolein-jrej. ³²Judas wo Sailas wo nanngi Qotei aqa medabu o qaji tamo. Deqa nanngi aiyel anjam olekoba Yesus aqa tamo ungasari nanngi minjrnab qunabqa anjam dena nanngo are singilatetnjrej. ³³Nanngi aiyel bati qudei Antiok qureq di sonabqa bunuqna Yesus aqa tamo ungasari nanngi na minjreb, “O gago was ningi aiyel olo aiiye.” Degsib minjrsib qarinnjrnabqa nanngi Yesus aqa angro 12-pela Jerusalem di soqneb qaji nanngoq olo aieb. ³⁴Ariya Sailas a areqalo bei

osiq Antiok qureq di sqajqa marsiq soqnej. Judas a segi aiej. ³⁵Onaqa Pol wo Barnabas wo nanngi Antiok qureq di sosibqa Yesus aqa tamo qudei ti koba na wauoqnsibqa Tamo Koba Qotei aqa anjam plaltoqnsib tamo ungasari nanngi minjroqneb.

Pol wo Barnabas wo nanngi aiyel ñirinjkobaosib poeb

³⁶Onaqa bati bei Pol na Barnabas minjeñ, “Aqo aiyel nami qure qureq walweloqnsimqa Tamo Koba Qotei aqa anjam plaltosim minjroqnem. Deqa iga qure kalil deq olo gilsimqa Yesus aqa tamo ungasari nanngi olo unjrqom. Nanngi kiersi unub kio di unjrqom.” ³⁷Onaqa Barnabas na Pol minjeñ, “Di kere. Iga Jon olo osim iga koba na gilqom.” Jon aqa ñam bei Mak. ³⁸Onaqa Pol na Barnabas minjeñ, “Mak a nami iga koba na wauqa gilnamqa Pamfilia sawaq dia a na iga uratgosiq olo Jerusalem aiej. Deqa iga a olo osi gilqasai.” ³⁹Pol na Barnabas anjam degsi minjnaqa nanngi aiyel ñirinjkobaosib poeb. Deqa Barnabas a Mak osiqa qobun na Saiprus nuiq gileb. ⁴⁰Ariya Pol a Sailas osiqa ombla na wauqa gileb. Tamo Koba Qotei na nanngi aiyel aqaryainjrim singila na wauqajqa deqa Yesus aqa tamo ungasari nanngi na nanngi aiyel qa Qotei pailyosib nanngi aiyel qarinnjrnab gileb. ⁴¹Nanngi aiyel gilsib Siria sawa ti Silisia sawa ti ambleq na walweloqnsibqa qure qure kalilq dia brantoqnsibqa Yesus aqa tamo ungasari nanngi itnjroqnsib nanngi Qotei aqa anjam minjroqnsib singilatetnjroqneb.

Pol a Timoti osiq ombla na walweloqneb

16 Onaqa bati bei nanngi aiyel walwelosib Derbe qureq di branteb. Dena tigelosib Listra qureq gileb. Dia tamo bei soqnej aqa ñam Timoti. A Yesus qa aqa areqalo singilatej qaji. Timoti

aqá aniqali a Juda qaji uña. A dego Yesus qa aqa areqalo singilatej qaji. Timoti aqa siqali a Grik qaji tamo. ²Listra qure ti Aikoniam qure ti dia Yesus aqa tamo ungasari nanji maroqneq, “Timoti a tamo bolequja.” ³Onaqa Pol a Timoti osim ombla na walwelqajqa marsiqa a osiq mulun waiyej. Di kiyaaq? Juda tamo ungasari sawa dia soqneq qaji nanji endegsib qalieeb, “Timoti aqa siqali a Grik qaji tamo.” Nanji degsib qalieeb deqa Pol na Timoti osiq mulun waiyej. ⁴Mulun waisiqa nanji aiyel ombla na gilsib qure qureq dia walweloqnsibqa anjam nami Yesus aqa angro 12-pela nanji ti Kristen gate kokba ti Jerusalem dia gereiyeb qaji di Yesus aqa tamo ungasari nanji qusib dauryqajqa deqa minjroqnsib laqneq. ⁵Bati deqa Pol wo Sailas wo nanji na Yesus aqa tamo ungasari nanji itnjroqnsibqa Qotei aqa anjam minjreknab anjam dena nanjo are singilatetnjroqnej. Deqa bati gaigai tamo ungasari gargekoba nanji are bulyoqnsibqa Yesus aqa tamo ungasari nanjo miligiq aieqneq nanji tulan kobaoqneq.

Pol a ñeiobilqeiobulosiqa Masedonia tamo bei unej

⁶Bati bei Pol na Sailas na Timoti na nanji qalub walwelosib Frigia sawa ti Galesia sawa ti dia Qotei aqa anjam mare mare giloqneq. Nanji nami Esia sawaq dia Yesus aqa anjam marqa laqneq Qotei aqa Mondor na nanji saidnjrej. ⁷⁻⁸Deqa nanji Frigia sawa ti Galesia sawa ti dia laqnsibqa dena walwelosib Misia sawaq di branteb. Dena Bitinia sawaq gilqa laqneq Yesus aqa Mondor na nanji saidnjrnaqa nanji Misia sawa amble potosib aisib torei Troas qureq di branteb. ⁹Ariya nanji Troas qureq di sosibqa qolo Pol a ñeiobilqeiobulosiqa Masedonia tamo bei

unej. Masedonia tamo di bosiq Pol aqa ulatamuq di tigelosiq minnej, “Ni Masedonia bosim Qotei aqa anjam na iga aqaryaige.” ¹⁰Pol a ñeiobilqei degsi unej deqa iga tigelosim Masedonia sawaq aiem. Iga endegsi poigej, “Qotei na iga Masedonia sawaq dia tamo ungasari nanji Yesus aqa anjam minjrqajqa deqa metgwo.”

Lidia a Yesus qa aqa areqalo singilatej

¹¹Ariya iga Troas qureq dena qobun gogetosim Samotres nui tinjosim aiem. Aisim nui di bunjosim nebeonaqa Neapolis qureq di tiryem. ¹²Dena iga singa na walwelosim Filipai qureq di brantem. Qure di nami Rom nanji bosib awoeb qaji. Qure di Masedonia nanjo qure kobaquja. Iga aisim bati gargekoba yala qure dia soqnem. ¹³Onaqa Juda nanjo yori bationaqa iga qure polomq aisim ya qalaq di brantem. Iga are qalem, “Ya qalaq di Juda nanjo pailyo sawa unu kio?” Degosim aiem. Aisim ungasari qudei dia koroesonab nanji itnjrsimqa nanji koba na awoosim Qotei aqa anjam minjroqnem. ¹⁴Nanjo ambleq di uña bei soqnej aqa ñam Lidia. A gara lent oqnsiq qarinyeqnaqa tamo nanji na awaiyoqneq. Di aqa silali wau. Aqa qure utru Taiataira. A Qotei qa louoqnej qaji uña. A ya qalaq di sonaqa Pol na bosiq itej. Bati deqa Qotei na aqa areqalo waqtetonaqa a Pol aqa anjam qusiq poiyoonaqa are bulyosiqa aqa areqalo Yesus qa singilatej. ¹⁵Deqa tamo ungasari Lidia aqa talq di soqneq qaji nanji ti Lidia a ti yanso eb. Onaqa Lidia na iga mergej, “E are bulyosim Tamo Koba Yesus qa ijo areqalo singilatatum ningi bole edegosib bosib ijo talq endia iga koba na sqom.” Lidia a tulan singilaej deqa iga aqa talq dia a ombla na soqnem.

**Tamo qudei nanġi Filipai qureq dia
Pol wo Silas wo nanġi qa
jirinjosib tonto talq di breinjreb**

¹⁶ Ariya bati bei iga olo pailyo sawaq aieqnamqa kangal uña bei bosiqqa gamq di iga itgej. Uña di a mondor uge ti soqnej. Mondor uge dena kumbra bunuqna brantelenqas qaji di ubtsiq minjeqnaqa a quoqnsiqqa tamo qudei nanġi kamba minjeqnaqa nanġi quoqnsib a silali koba yeqnaq osi giloqnsiqqa aqa tamo kokba nanġo banq di atoqnej. ¹⁷ Iga Pol koba na aieqnamqa uña di a iga daurgoqnsiqqa tulan koba leleñoqnsiqqa maroqnej, “Tamo nanġi di Tamo Koba Qotei aqa wau tamo. Qotei a niñġi oqajqa gam di nanġi na osorñgeqnuq.” ¹⁸ Bati gargekoba uña dena anjam degsi maroqnsiq iga daurgoqnej. Onaqa bati bei Pol a uña deqa minjiñ oqnaqa bulosiqqa mondor uge di minjej, “E Yesus Kristus aqa ñam na ni mermonum, ni uña di uratosim ulañ.” Degsi minjnaqa mondor uge dena uña di uratosiq ulañej.

^{19–20} Onaqa uña di aqa tamo kokba nanġi silali oqajqa gam saijnrnaqa di unsibqa Pol wo Sailas wo nanġi qa minjiñ oqetjnarnaqa ojsib koro sawaq joqsib gilsib Rom gate kokba nanġo ulatamuq dia tigeltjnreb. Tigeltjnrsibqa nanġo aiyel jejamu laña gisañjrsib Rom gate kokba nanġi endegsib minjreb, “Tamo aiyel nanġi endena iga tamo unġasari qure endia unum qaji gulube koba egeqnuq. Nanġi aiyel Juda tamo. ²¹ Nanġi aiyel kumbra osorgeqnuq di iga Rom tamo na dauryqa keresai.” ²² Onaqa tamo unġasari kalil qure dia soqneb qaji nanġi anjam di qusibqa Pol wo Sailas wo nanġi qa minjiñ oqetjnarnaqa mareb, “Nanġi aiyel kumbainjnriye.” Degsib marnabqa Rom gate kokba nanġi na nanġi aiyel ojsib qaja tamo nanġo banq di atnabqa nanġi na osib gara bumbranjetjnrosib bu toqon

na kumbainjnreb. ²³ Nanġi kumbainjnrogargekobatosib tonto talq di breinjrsib tonto tal taqato tamo a minjeb, “Ni na nanġi aiyel siñgila na tontnjrsim geregere taqatjnresoqne.” ²⁴ Degsi minjnabqa a nanġi aiyel joqsiqua tonto tal miligiq dia warum beiq di breinjrsiq ñamtañ kobaquja na nanġo siñga gitantetjnrej.

²⁵ Onaqa qolo jige Pol wo Sailas wo nanġi tonto tal miligiq dia Qotei pailyoqnsib loueqnabqa tamo nanġi tonto talq di soqneb qaji nanġi quoqneb. ²⁶ Ariya bati qujai deqa mimiñ koba dosiqqa siñgila na tonto tal reñġinyonaqa siranme kalil waqeleñeb. Sil kokba kalil tamo nanġi tontjnreb qaji di pambloñeleñeb. ^{27–28} Onaqa tonto tal taqato tamo a tigelosiqqa ñam atej siranme kalil waqeleñesonaq unej. Deqa a are qalej, “Tonto tamo kalil nanġi jaraionub.” Degsi are qalsiqqa aqa serie osiq aqa segi jejamu qalqa laqnaqa Pol a maosiq minjej, “Ni ino segi jejamu qalaim. Iga kalil endi unum. Iga jaraiosai.” ^{29–30} Pol a degsiqa tonto tal taqato tamo di minjnaqa a na qaja tamo qudei nanġi metjnarnaq lam osi bosib tonto talq di atnab suwanjej. Onaqa a tulan ulaugetosiq gindagindanosiq urur ti warum miligiq gilsiq Pol wo Sailas wo nanġo siñgaq dia ñam quosiq ñeiej. Dena tigelosiqqa nanġi aiyel joqsi oqedosiq nenemjnrej, “O tamo kokba aiyel, e kumbra kie yitqa Qotei na e oqas?”

³¹ Onaqa nanġi aiyel na minjeb, “Ni Tamo Koba Yesus qa ino areqalo siñgilate. Yimqa Qotei na ni ti tamo unġasari kalil ni ombla tal qujaiq di unub qaji nanġi ti oqas.” ³² Degsi minjnabqa a na nanġi aiyel aqa talq osi gilnabqa nanġi aiyel na a ti tamo unġasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nanġi ti Tamo Koba Yesus aqa anjam plaltosib minjroqneb. ³³ Onaqa qolo qujai deqa tonto tal taqato tamo a na nanġi aiyel joqsiqua

nango jejamuq di yu yansetnjrej. Osika tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nanqi koba na are bulyosib Yesus qa nango areqalo singilateb. Osib nanqi yanso eb. ³⁴Onaqa tonto tal taqato tamo a na nanqi aiyel joqsika aqa talq dia warum bei miligiq gilsib inqi anainjrej. A ti tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nanqi ti tulan are-boleboleinjrej. Di kiyaaq? Nanqi are bulyosib Qotei qa nango areqalo singilateb deqa.

³⁵Ariya nebeonaqa Rom gate kokba nanqi na qaja tamo qudei nanqi qar-injnabq a isib tonto tal taqato tamo di minjeb, “Ni na tamo aiyel di oqeq atim nanqi gileb.” ³⁶Onaqa a nango anjam di qusiqa gilsiq Pol minjej, “Gate kokba nanqi na qaja tamo qudei nanqi qar-injnronub bosib e endegsi merbonub, ‘Ni na nanqi aiyel oqeq atim nanqi gileb.’ Nanqi e degsi merbonub. Deqa ninqi aiyel are lawo na giliye.” ³⁷Onaqa Pol a anjam di qusiqa qaja tamo nanqi minjrej, “Aqo aiyel Rom qaji tamo. Rom gate kokba nanqi na gago une bole bei babto-sai. Nanqi aqo aiyel laja ojsib tamo ungasari nango namdamuq dia kumbainjgosib tonto talq di waigeb. Bini nanqi lumu na iga olo oqeq atib gilqajqa maronub. Deqa iga gilqasai. Nanqi segi bosib iga tonto talq endena oqeq atib gilqom.”

³⁸Onaqa qaja tamo nanqi Pol aqa anjam di qusibqa nanqi olo gilsib Rom gate kokba nanqi minjnabq qusib ulaeb. Di kiyaaq? Pol wo Sailas wo nanqi Rom qaji tamo degsi marnab queb deqa. ³⁹Deqa gate kokba nanqi Pol wo Sailas wo nango are latetnjrqa marsibqa tonto talq a isib minjreb, “Bole, iga grotonum.” Degsib minjnabq nango aiyel are laonaqa nanqi na siran waqtetnjrsib jinnga na joqsib oqedeb. Oqedosib nanqi aiyel minjreb, “Ninqi qure endi uratosib giliye.” ⁴⁰Degsib minjnabq nanqi aiyel tonto

tal uratosibqa walwelosib Lidia aqa talq gileb. Gilsib dia Yesus aqa tamo ungasari qudei nanqi itnjrsibqa Yesus aqa anjam na nango are singilatebnjreb. Osib nanqi uratnjrsib qure di uratosib gileb.

**Juda tamo qudei nanqi Tesalonaika
tamo ungasari nango are
ugetetnjrnabq nanqi Pol wo
Silas wo ojqa mareb**

17 Nanqi gilsib Amfipolis qureq di brantosib dena walwelosib Apolonia qureq gileb. Dena tigelosib gilsib Tesalonaika qureq di branteb. Dia Juda nango Qotei tal bei soqnej. ²Deqa Pol aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Qotei tal miligiq gilej. Gilsiq yori bati qalub qa Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji di plaltoqn-siqqa Juda tamo ungasari nanqi minjroqnej. ³Pol a na anjam aqa utru geregere plaltosiq endegsi minjroqnej, “Kristus a jaqatin koba osim moiqa. Moisis olo subq na tigelqas. Qotei aqa anjam nami degsib nengrenyeb unu.” Osika minjroqnej, “Yesus agi e ninqi a qa merngeqnum qaji a bole Kristus Qotei na qar-inyey qaji.” ⁴Pol a na nanqi anjam degsi minjreanaqa Juda tamo ungasari qudei nanqi aqa anjam di qusib poinjnaqa Yesus qa nango areqalo singilatosib Pol wo Sailas wo nanqi daurnjreb. Grik tamo ungasari gargekoba Qotei qa louoqneb qaji nanqi ti unja kokba qudei ti nanqi dego Yesus qa nango areqalo singilatosib Pol wo Sailas wo nanqi daurnjreb.

⁵Nanqi daurnjnabq Juda tamo kokba nanqi unsib deqa minjin oqetnjrnaqa tamo uge qudei nanqi koro sawaq dena elejosib minjreb, “Ninqi na tamo ungasari nango are ugetetnjribqa nanqi na Pol wo Sailas wo ojqaqab.” Degsi minjnabq nanqi na tamo ungasari kalil nango are ugetetnjrnabq nanqi murqumyoqn-sibqa Pol wo Sailas wo nanqi ojqa marsib gurgur ti Jeson aqa talq gileb. Gilsib

dia nanġi aiyel itnjrsib qure deqa gate kokba nanġo ulatamuq dia tigeltjrqqa marsib aieb. ⁶⁻⁷ Aisib njam ateb Pol wo Sailas wo nanġi Jeson aqa talq di sosai. Deqa nanġi Jeson laña ojsib Yesus aqa tamo unġasari qudei dego ojelenosib joqsib aisib qure deqa gate kokba nanġo ulatamuq dia tigeltjreb. Tigeltjrsib olo murqumyoqnsib nanġo aiyel jejamu laña gisañjrsib mareb, “Pol wo Sailas wo nanġi qure qure kaliliq dia tamo unġasari nanġo are niñaqyetnjroqnsib laqnuq. Agi bini nanġi gago qure endeq bonubqa Jeson na nanġi joqsiqu aqa talq di ulitjrqo unub. Tamo aiyel dena gago mandor koba Sisar aqa dal anjam uratoqnsib mareqnuq, ‘Mandor koba bei unu aqa ñam Yesus.’ Nanġi aiyel degsib mareqnuq.” ⁸⁻⁹ Nanġi gisañ anjam degsib marnabqa qure deqa gate kokba ti tamo unġasari kalil nanġi ti anjam di qusibqa nanġi minjin oqetjrnanaqa Yesus aqa tamo unġasari qudei ti Jeson ombla minjreb, “Nanġo aiyel une di ninġi na awaiyqab. Deqa ninġi silali atibqa iga na ninġi uratjngnam gilqab.” Onaqa nanġi silali atnabqa gate kokba nanġi na nanġi uratjrnab gileb.

Pol wo Silas wo nanġi Beria qureq dia Qotei aqa anjam minjroqneq

¹⁰ Onaqa qolo qujai deqa Yesus aqa tamo unġasari qure dia soqneq qaji nanġi na Pol wo Sailas wo qarinjrnab walwelosib gilsib Beria qureq di branteb. Di brantosib Juda nanġo Qotei tal miligiq gilsib Qotei aqa anjam palontosib minjroqneq. ¹¹ Juda tamo unġasari Beria qureq di soqneq qaji nanġo kumbra tulañ boledamu. Tesalonaika qureq di soqneq qaji nanġi ti keresai. Juda tamo unġasari Beria qureq di soqneq qaji nanġi Qotei aqa anjam quqwajqa tulañ areboleboleinjreqlanaqa bati gaigai Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji di geregere peleiyuqneq. Pol wo Sailas

wo nanġo anjam bole kio sai kio di nanġi qalieqa marsib deqa bati gaigai nanġo aiyel anjam ti Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji de ti geregere tenemtoqneq. ¹² Deqa qure dia Juda tamo unġasari tulañ gargekoba nanġi are bulyoqnsibqa Yesus qa nanġo areqalo singilatoqneq. Grik uña kokba qudei ti Grik tamo qudei ti nanġi dego are bulyosib Yesus qa nanġo areqalo singilateb.

¹³ Onaqa Juda tamo unġasari Tesalonaika qureq di soqneq qaji nanġi Pol a Beria qureq gilsiq dia dego Qotei aqa anjam maroqnej di qusibqa minjin oqetjrnanaqa mareb, “Iga Pol qalqom.” Degsib marsibqa Beria qureq bosib dia tamo unġasari nanġo are ugetetjreb. ¹⁴ Degyonabqa Yesus aqa tamo unġasari nanġi di qusibqa tamo qudei minjrnabqa nanġi na Pol suweiyosib alile aieb. Ariya Sailas wo Timoti wo nanġi Beria qureq di soqneq. ¹⁵ Tamo nanġi Pol suweiyeb qaji nanġi a osib koba na torei Atens qureq aieb. Aisib Atens qureq dia nanġi Pol uratosib olo puluqa laqnaqqa Pol na minjrej, “Ninġi puluosib gilsib Sailas wo Timoti wo nanġi aiyel minjrib ijoq boqujateb.”

Pol a Atens qureq dia Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej

¹⁶ Onaqa Pol a nanġi aiyel qa Atens qureq di tarijesoqnej. Sosiqua qure ambleq di walweloqnsiqua qotei gisa gisañ nanġo sulum gargekoba unoqnsiqua are tulañ gulubekobaiyoqnej. ¹⁷ Ariya a Atens qureq di sosiqa a bati gaigai Juda nanġo Qotei tal miligiq giloqnsiqua Juda ti Grik tamo unġasari Qotei qa louoqneq qaji nanġi ti Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Atens nanġo koro sawaq dia dego a bati gaigai tigeluqnsiqua tamo unġasari dia soqneq qaji nanġi Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. ¹⁸ Bati bei Grik nanġo qalie tamo Atens qureq di soqneq qaji nanġi

Pol ombla anjam na qoteb. Nanġi qudei qalie tamo koba Epikurias aqa skulq dena qalie eb. Nanġi qudei skul bei aqa ñam Stoik dena qalie eb. Pol a na nanġi endegsi minjroqnej, “Yesus a moisiq olo subq na tigelej. Deqa mondoŋ tamo kalil nanġi dego subq na olo tigelqab.” Pol a na nanġi degsi minjroqnej deqa nanġi Pol ombla anjam na qotoqnsib segi segi maroqneb, “Pol a anjam laŋa laŋa mareqnu. A anjam kie mergwajqa bqo?” Ariya tamo qudei nanġi endegsib maroqneb, “Pol a qure bei nanġo qotei qa mergeqnu kio?”¹⁹ Nanġi degsib maroqnsib Pol osib nanġo koro sawa aqa ñam Areopagus deq osi gileb. Osi gilsib nanġo ambleq di tigeltoqnsib minjeb, “Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru geregere mergimqa iga qusim qalieqom.”²⁰ Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru bei. Iga anjam deqaji nami quosaiqnem. Deqa ni na anjam aqa utru geregere mergimqa iga qalieqom.”²¹ Tamo unġasari Atens qureq di soqneb qaji nanġi ti tamo unġasari sawa bei beiq na Atens qureq beleŋeb qaji nanġi ti bati gaigai koro sawaq dia korooqnsibqa anjam bunu bunuj maroqneb.

²² Deqa Pol a nanġo koro sawa ambleq di tigelosiqa minjrej, “O Atens tamo unġasari ninġi quie. E nunġo qureq endia sulum gargekoba uneleŋosim dena e qalieonum, ninġi qotei gargekoba louoqnaqja are koba qaleqnu.”²³ E nunġo qure ambleq dia walweloqnsimqa nunġo atra bijal kalil uneleŋosim gilsim atra bijal bei dego unonum. Atra bijal di aqa quraq di anjam endegsi nengrenyonab sonaq unonum, ‘Atra bijal endi qotei bei iga qaliesai qaji aqa atra bijal.’ O Atens tamo unġasari ninġi ijo anjam endi quie. E Qotei deqa mernġwai. A Qotei bole. Ninġi a qa qaliesai. Ninġi a qa laŋa loueqnu.

²⁴ “Qotei di a laŋ ti mandam ti ninġi ninġi kalil dego gereiyelenej. A segi qujai laŋ qa ti mandam qa ti Tamo Koba. Deqa atra tal tamo na gereiyo qaji a dia sqasai.”²⁵ Iga mandam tamo. Deqa iga na Qotei aqaryayosim ninġi bei yqa keresai. A ninġi bei qa truquosaieqnu. A segi ninġi ninġi kalil nanġo utru. A segi na iga ħambile egeqnu. Ninġi ninġi kalil dego a segi na egeqnu.”²⁶⁻²⁷ Qotei dena nami tamo qujai Adam gereiyej. Adam gereiyonaqa aqa leŋ nanġi paraosibqa sawa sawa kalil kereteb. Qotei na tamo unġasari nanġo segi segi sqajqa bati ateleŋej. Nanġo segi segi sqajqa mandam beli dego ateleŋej. Osiqa endegsi are qalej, ‘Tamo unġasari nanġi e qa ħamosib gilsib itbqab.’ A degsi are qalej. O Atens tamo unġasari ninġi quie. Qotei a isaq di sosai. A nunġo jojomq di unu.”²⁸ A segi na iga ħambile egeqnaqa iga mandamq endia sosim walweleqnum. Nunġo segi qalie tamo qudei nanġi nami deqa mareb. Agi nanġi endegsib mareb, ‘Iga dego Qotei aqa anġro.’²⁹ Di bole. Iga Qotei aqa anġro. Deqa ninġi quie. Qotei a sulum bul sai. Tamo nanġi gol na silva na meniŋ na ti sulum gereiyeqnu Qotei a dego sai. Tamo nanġo segi baŋ na ti qalie na ti sulum gereiyeqnu. Qotei a sulum deqaji bul unu ninġi degaib.

³⁰ “Nami tamo nanġi nanari soqneb. Nanġi Qotei qaliesai. Deqa nanġi qotei gisa gisaŋ nanġo sulum gereinjroqnsib biŋinjroqneb. Bati di Qotei a nanġo kumbra di unsiqa unosaiulosiqa nanġi kambatnjrosaiqnej. Ariya bini Qotei na tamo unġasari kalil sawa sawa kalilq di unub qaji nanġi endegsi minjreqnu, ‘Ninġi are bulyosib kumbra uge uge di uratiye.’”³¹ Qotei a na bati atej unu. Bati di brantimqa a na tamo unġasari kalil nanġo une qa peginjrqas. Aqa segi kumbra bole na ti aqa ħiri Yesus Kristus giltej qaji aqa baŋ na ti nanġo une qa peginjrqas. Tamo unġasari nanġi di qalieqa-

jq̄a deqa Qotei na Yesus subq na olo tigeltej.”

³² Pol a Atens qureq dia tamo ungasari nanqi anjam degsi minjrnaqa nanqi Yesus subq na tigelej anjam di qusibqa nanqi qudei Pol kikiyeb. Ariya nanqi qudei na Pol minjeb, “Anjam di bunuqna ni na olo mergim iga quqwom.” ³³ Onaqa Pol a nanqi uratnrsiqa gilej. ³⁴ Tamo qudei nanqi Pol aqa anjam di qusib poinjrej deqa nanqi Yesus qa nanqo areqalo singilatosib Pol dauryeb. Bei aqa ñam Dionisius. A koro sawa deqaji gate bei. Uña bei aqa ñam Damaris. Tamo ungasari qudei dego nanqi Yesus qa nanqo areqalo singilatosib Pol dauryeb.

Pol a Korin qureq dia Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej

18 Ariya bati bei Pol a Atens qure uratosiqa walwelosiq Korin qureq gilej. ² Gilsiq dia Juda tamo bei aqa ñam Akwila itej. Akwila aqa qure utru Pontus. Nami yala nanqi aqa ñauqali Prisila wo Itali sawa uratosib Korin beb. Rom nanqo mandor koba Sisar Klodius a marej, “Juda nanqi Rom qureq endia sqasai. Kalil jaraiye.” Deqa nanqi aiyel Itali sawa uratosib Korin qureq beb. Bosib Korin qureq di sonabqa Pol a gilsiq nanqi itnjrej. ³ Pol a nanqi ti wau qujai. Deqa nanqi koba na Korin qureq di sosibqa silali qa wauoqneb. Nanqo silali wau agi nanqi gara na tal gereiyoqneb. ⁴ Yori bati gaigai Pol a Juda nanqo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Juda ti Grik ti nanqi Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Aqa anjam dena nanqo are qametnjrimqa nanqi Yesus qa nanqo areqalo singilatqajqa deqa anjam minjroqnej.

⁵ Onaqa bati bei Sailas wo Timoti wo nanqi Masedonia sawa uratosib bosib Korin qureq dia Pol itosib nanqi koba na soqneb. Deqa Pol a na aqa silali wau

di uratosiqa Qotei aqa anjam segi wauoqnej. Osiqu Juda nanqo Qotei tal miligiq giloqnsiqa nanqi singila na endegsi minjroqnej, “Yesus a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji.” ⁶ Degsi minjreqlaqa Juda nanqi Pol aqa anjam di qusib gotranjy-oqnsib Pol misilinyoqneb. Deqa Pol a na aqa segi gara jugo tumbrum butuyosiqa minjrej, “Ningi padalqab di nunqo segi une na ningi padalqab. Ijo une na sai. Deqa bini e ningi uratngsiy sawa bei bei qaji tamo nanqoq giloqnsiyqa Yesus aqa anjam nanqi segi minjroqñai.” ⁷ Pol a na Juda nanqi degsi minjrsiqa nanqo Qotei talq dena oqedosiq gilsiq tamo bei aqa ñam Titius Jastus aqa talq di soqnej. Titius a dego Qotei qa louoqnej qaji tamo. Aqa tal di Juda nanqo Qotei tal jojomq di soqnej. ⁸ Bati deqa Qotei tal taqato tamo aqa ñam Krispus a ti tamo ungasari kalil a ombla tal qujai di soqneb qaji nanqi ti Pol aqa anjam qusib are bulyosib Tamo Koba Yesus qa nanqo areqalo singilateb. Korin tamo ungasari tulañ gargakoba nanqi dego Pol aqa anjam qusib Yesus qa nanqo areqalo singilatosib yanso eb.

⁹ Bati bei qolo Qotei na Pol aqa areqalo waqtetonaqa a ñeibilqeiobulosiqa Tamo Koba Yesus unej. Unnaqa minje, “O Pol, ni ulaaim. Ni qure endia sosimqa ino medabu waqtoqnsimqa boleq na ijo anjam mare mare laqne. Mequmaim. ¹⁰ Ni ijo anjam mare mare laqñimqa tamo bei na ni ugeugeimqasai. Di kiyaaq? E ni ombla sqai deqa. Qure endia ijo segi tamo ungasari gargakoba unub. Deqa ni boleq na ijo anjam mare mare laqne. Ni ulaaim.” ¹¹ Yesus a na Pol anjam degsi minjnaqa a anjam di dauryosiqa Korin qureq dia wausau qujai bai 6-pela sosiqa tamo ungasari nanqi Qotei aqa anjam plaltoqnsiq minjroqnej.

¹² Ariya Pol a Korin qureq di sonaqa Rom nanqo gate koba bei aqa ñam Galio a Akaia sawa taqatoqnej. Bati deqa

Juda nangi Pol qa minjin oqetnjmaqa a ojsib koro sawaq osi gilsib Galio aqa awo jaram namoq di tigeltib. ¹³Tigel-tosib Galio minjeb, “Tamo endena iga Juda tamo ungasari gago dal anjam gotranjoqnsiqa iga Qotei louqajqa gam bei osorgeqnu.” ¹⁴Onaqa Pol a kamba anjam marqa laqnaqa Galio na getentosiqqa Juda nangi minjrej, “O Juda tamo ungasari, ninji quiyee. Tamo endi a une kobaquja bei yimqa kio tamo bei qalim moiimqa kio ninji a ojsib bosib ijo ulatamuq endia tigeltqab di e nungo anjam quqwai. ¹⁵Ariya ninji bosib nungo segi dal anjam qa ti nungo segi moma nango ñam qa ti maronub deqa e na nungo anjam di gereiyqasai. Di ijo wau sai. Ninji segi na gereiyiye.” ¹⁶⁻¹⁷Galio a na Juda nangi degsi minjrsiqa aqa awo jaramq dena nangi winjrej. Deqa Juda nangi are ugeinjmaqa nango Qotei tal taqato tamo aqa ñam Sostenes a ojsib Galio aqa awo jaram namoq dia qalougeteb. Onaqa Galio a di unsiqa a deqa are qalosai. Unsiq unosaibulej.

Pol a Antiok qureq olo gilsiqqa di soqnej

¹⁸Pol a bati gargekoba yala Korin qureq di sosisqa Yesus aqa tamo ungasari nangi koba na wauoqneb. Osiqa dena tigelosiqqa nangi uratnjrsiqa Senkria qureq gilej. Gilsiq di sosisqa Juda nango kumbra dauryosiqqa aqa segi gate banqa ti mejungum ti gentej. Nami a Qotei pailyoqnsiq deqa aqa gate banqa ti mejungum ti gentosai-oqnej. Deqa a tulanj olekobaoqnej. Ariya pailyo di koboonaqa a Senkria qureq dia aqa gate banqa ti mejungum ti gentej. Osiqa Senkria qure uratqa osiqqa Prisila wo Akwila wo nangi joqsiqa koba na qobunjo gogetosib gileb. Gilsib Siria sawaq di brantosib Efesus qureq di tiryeb. ¹⁹⁻²¹Tiryosib mandamq aisib Pol a Juda nango Qotei tal miligiq

gilsiqqa nangi Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Onaqa nangi Pol aqa anjam qusib minjeb, “Ni bati qudei iga koba na endi sqom.” Minjnabqa a na nangi saidnjrsiqa gilqa osiqqa minjrej, “Qotei na odbimqa bunuqna e nungoq olo bqai.” Degsi minjrsiqa a qobunjo gogetosiq gilej. A Prisila wo Akwila wo nangi Efesus qureq di uratnjmaq soqneb. ²²Pol a gilsiqqa Sisaria qureq di tiryosiqqa qobunjo uratosiqqa sinqa na walwelosi aisiq Jerusalem qureq di brantej. Brantosiqqa Yesus aqa tamo ungasari nangi itnjrsiqa koba na soqneb. Osiqa nangi olo uratnjrsiqa walwelosiq Antiok qureq gilej.

²³Gilsiq Antiok dia bati gargekoba yala sosisqa dena walwelosiq Galesia sawa ti Frigia sawa ti dia laqnej. Laqnsiqqa nango qure kalilq dia brantoqnsiqqa tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nangi koroinjroqnsiqa Qotei aqa anjam na are singilatetnjroqnej.

Apolos a Efesus qureq dia Qotei aqa anjam plaltoqnej

²⁴Onaqa bati bei Juda tamo bei aqa ñam Apolos aqa qure utru Aleksandria a bosiqqa Efesus qureq di wauoqnej. A Qotei aqa anjam maro qaji tamo. A Qotei aqa anjam tulanj qaliedamu. Deqa a na Qotei aqa anjam kalil nami nengrenyeb qaji di geregere plaltoqnej. ²⁵Tamo qudei nangi na nami Tamo Koba Yesus aqa gam Apolos osoryeb. Deqa a singila na Yesus aqa anjam plaltoqnsiqqa tamo ungasari nangi minjroqnej. Ariya Yesus aqa ñam na tamo yansnjrqajqa kumbra di Apolos a qaliesai. Jon yansnjro qaji a na nami tamo ungasari nangi yansnjroqnej kumbra di segi Apolos a qalieej. ²⁶Deqa bati bei a Juda nango Qotei tal miligiq dia singila na anjam minjreqlaqa Prisila wo Akwila wo nangi aqa anjam qusibqa a osib Qotei aqa gam bole geregere osoryonab

a poiyej. ²⁷ Onaqa bunuqna Apolos a marej, “E Akaia sawaq gilqai.” A degsi marnaqa Yesus aqa tamo ungasari Efesus qureq di soqneb qaji nanqi na odosib minjeb, “Di kere. Ni gilime.” Degsib minjsibqa anjam bei nengrenyosib Apolos yonab a na osi gilsiqqa Yesus aqa tamo ungasari Akaia sawaq di soqneb qaji nanqi enjrej. Endegsib nengrenyeb, “O gago was ningi quiyee. Apolos a nungoq bqa. Deqa ningi a osib geregereiyee.” Ariya Apolos a Akaia sawaq dia Yesus aqa tamo ungasari nanqi itnjrnaqa nanqi na a osib geregereiyeb. Onaqa a na nanqi Qotei aqa anjam minjreqnaqa aqa anjam dena nanqi are singilatetnjroqnej. Qotei a nami nanqi qa are tulan boleiyosiqqa nanqi areqalo waqtetnjrnaqa nanqi are bulyosib Yesus qa nanqi areqalo singilateb. Apolos a bosiqqa tamo ungasari nanqi di are singilatetnjroqnej. ²⁸ Osiaqa Juda tamo nanqi koba na anjam na qotoqnsib Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji di plaltoqnsiqqa Yesus a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji anjam di singila na minjroqnej. A boleq na anjam minjroqnej.

Pol a Efesus qureq dia Qotei aqa aqa anjam palontej

19¹⁻² Apolos a Korin qureq di sonaqa Pol a Esia sawa yamba nanqi qure qureq na walweloqnej. A walwelosia aisiq Efesus qureq di brantosiqa tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji nanqi sonab itnjrsiqqa endegsi nenemnjrej, “Nami ningi Yesus qa nungo areqalo singilatosib bati deqa Qotei aqa Mondor eb e?” Onaqa nanqi na saideb, “Eo. Iga Qotei aqa Mondor osai. Qotei aqa Mondor unu kio sai kio di iga nami quosaiqnem.” ³ Onaqa Pol na olo nenemnjrej, “Ningi anjam kie qusib yanso eb?” Onaqa nanqi na minjeb, “Jon yansnjro qaji aqa anjam segi iga qusim dena yanso em.”

⁴ Onaqa Pol na olo minjrej, “Nami Jon a na tamo ungasari nanqi yansnjrqqa oqnsiqqa endegsi minjroqnej, ‘Ningi are bulyosib babqa e ningi yansngwai. Tamo ijo qoreq na bqa qaji a qa nungo areqalo singilatosib soqniye.’ Jon a na tamo ungasari nanqi degsi minjroqnej. Tamo Jon aqa qoreq na bqajqa maroqnej qaji agi Yesus.” ⁵ Onaqa nanqi Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa Tamo Koba Yesus aqa nam na yanso eb. ⁶ Yanso onabqa Pol a nanqi gateq di aqa ban atnaqa Qotei aqa Mondor nanqi aisiqa menj bulyetnjrnaqa nanqi qure bei bei nanqi anjam poinjrnaqa marelenjoqneb. Osib nanqi Qotei aqa medabu osib anjam maroqneb. ⁷ Bati deqa tamo 12-pela nanqi Qotei aqa Mondor eb.

⁸ Pol a bai qalub qure dia sosisqa Juda nanqi Qotei tal miligiq giloqnsiqqa singila na Qotei aqa anjam minjroqnej. Qotei a tamo ungasari nanqi Mandor Koba sosisq nanqi taqatnjreqnu anjam di aqa utru nanqi geregere poinjrqajqa deqa Pol a anjam singila na minjroqnej. ⁹ Degyeqnaqa Juda tamo ungasari qudei nanqi Pol aqa anjam di qusibqa nanqi a qa ugeosib aqa anjam dauryqa uratosib jambile gaigai sqajqa gam Yesus na nami iga osorgej qaji di qoreiyosib tamo ungasari nanqi minjroqneb, “Yesus aqa gam di uge.” Deqa Pol a nanqi uratnjrsiqqa tamo ungasari Yesus qa nanqi areqalo singilateb qaji nanqi segi joqsiqa tamo bei aqa nam Tiranus aqa skul kobaq gileb. Gilsib dia Pol a bati gaigai Qotei aqa anjam plaltoqnsiq minjroqnej. ¹⁰ Pol a wausau aiyel Efesus qureq di sosisqa Tamo Koba Yesus aqa anjam plaltosiq maroqnej. Deqa aqa anjam tulan kobaonaqa tamo ungasari kalil Esia sawaq di soqneb qaji Juda ti Grik ti nanqi quoqneb.

Skeva aqa njiri 7-pela nanngi mondor uge nanngi winjraqajqa wauoqneb

¹¹Qotei na Pol siŋgila yeqnaqa a maŋwa gargekoba babtoqnej. ¹²Deqa tamo qudei nanngi na nanngo gara ñeŋgi oqnsib Pol aqa jejamuq di betertoqnsib gara di olo osi giloqnsib tamo mainjro qaji nanngo jejamuq di ateqnab nanngo ma saioqnej. Tamo mondor uge ti so qaji nanngo jejamuq di dego gara ñeŋgi ateqnab mondor uge nanngi jaraioqneb.

¹³Ariya Juda tamo qudei nanngi dego mondor uge nanngi winjrib jaraiqajqa maroqnsib sawa sawaq dia walweloqnsibqa tamo mondor uge ti so qaji nanngi itnjroqnsib minjroqneb, “Ningi na silali egibqa iga na mondor uge wiyetŋwom.” Juda tamo di nanngi Yesus qalie-sai. Deqa bati bei nanngi Tamo Koba Yesus aqa ñam na mondor uge bei wiyqa osib mondor uge endegsi minjeb, “Iga Tamo Koba Yesus agi Pol a mareqnu qaji aqa ñam na ni mermonum, ni tamo di uratosim ulaŋ.” ¹⁴Juda nanngo atra tamo koba bei aqa ñam Skeva aqa njiri 7-pela nanngi na kumbra di degyeb. ¹⁵Onaqa mondor uge na nanngi kamba minjrej, “E Yesus qalie. E Pol dego qalie. Ariya ningi tal qabe?” ¹⁶Mondor uge na nanngi degsi minjrnaqa tamo mondor uge ti so qaji a siŋgila na prugosiq nanngo qawarq di awoosiq nanngi ñumougetnjrsiq jejamu niñaqyettjrej. Osiqa nanngo gara bum-branjyetnjrnaqa nanngi tal uratosib yosi jaraieb. ¹⁷Onaqa tamo ungasari kalil Juda ti Grik ti Efesus qureq di soqneb qaji nanngi deqa qusibqa tulaŋ ulaugeteb. Osib nanngi Tamo Koba Yesus aqa ñam tulaŋ koba soqteb. ¹⁸Bati deqa tamo ungasari tulaŋ gargekoba nanngi are bulyoqnsibqa Yesus qa nanngo areqalo siŋgilatanoqneb. Deqa nanngi boqnsib nanngo kumbra uge uge nami yoqneb qaji di tamo kalil nanngo ñamdamuq dia ubtosib maroqneb. ¹⁹Tamo ungasari gargekoba

nami quñam qaloqneb qaji nanngi bosib nanngo quñam qalo qaji buk kalil koroiyoqnsibqa tamo ungasari nanngo ulatamuq dia koiteleŋoqneb. Buk di nami tamo qudei nanngoq dena silali na awaiyo qaji. Silali kalil sisiyeb 50,000 kina. ²⁰Nanngo kumbra dena Tamo Koba Yesus aqa anjam tulaŋ kobaoqnsiqa sawa sawaq gileqnaqa tamo ungasari tulaŋ gargekoba nanngi quoqneb.

Efesus nanngi Pol qa minjriŋ oqetnjrnaqa murqumyeb

²¹Bati bei Qotei aqa Mondor na Pol areqalo yonaqa a endegsi marej, “E Masedonia sawa ti Akaia sawa ti dia walweloqnsiyqa dena aisiy Jerusalem qureq di brantqai.” Osiqa marej, “Di koboamqa e Jerusalem uratosiy gilsiy Rom qure dego unqai.” ²²Pol a degsi marsiqa tamo aiyel a koba na wauo qaji Timoti wo Erastus wo nanngi qar-iŋnjrnaqa namoosib Masedonia sawaq gileb. Pol a segi Esia sawaq di soqnej. A bunuqna Masedonia sawaq gilqa marsiq deqa nanngi aiyel namoqna qar-iŋnjrnaq gileb.

²³Bati deqa Efesus qureq dia tamo qudei nanngi ñambile gaigai sqajqa gam Tamo Koba Yesus na nami iga osorgej qaji deqa njirin kobaoqneb. ²⁴Nanngo njirin aqa utru agiende. Tamo bei aqa ñam Demetrius a Efesus qureq di soqnej. A silva na iŋgi iŋgi gereiyo qaji tamo. A na gisaŋ qotei bei aqa ñam Artemis aqa atra tal sigitoqnsiqa atra tal sulum kiñilala silva na gereiyeqnaqa tamo nanngi silali na awaiyeqnaqba a ti aqa wau qujai nanngi ti dena silali koba oqneb. ²⁵Ariya bati bei Demetrius a na aqa wau qujai nanngi koroinjrsiqa nanngo areqalo tigeltettjrim nanngi Pol qa njirin qajqa deqa endegsi minjrej, “Ningi quiye. Gago wau endena iga silali koba eqnum. ²⁶Ariya Pol a na gago wau endi ugeteqnu. Agi a gam endena ugeteqnu.

A na tamo ungasari gargekoba nanngi are tigeltetnjroqnsiqa minjreqnu, 'Tamo nanngi ban na qotei gereiyo qaji di qotei bolesai. Di qotei gisañ.' Yeqnaqa nanngi aqa anjam di dauryosib qotei Artemis qoreiyeqnu. Osib nanngi Artemis aqa atra tal sulum dego awaiyqa urateqnu. Pol aqa kumbra di ningi uneqnu. Aqa anjam di dego ningi queqnu. Aqa kumbra di Efesus qureq endia segi yosai. Esia sawa keretoqnsiqa dia dego a kumbra di yeqnu. ²⁷ Pol aqa kumbra dena gago silali wau endi ulonqas. Di segi sai. Gago qotei koba Artemis aqa atra tal aqa ñam dego ugeqas. Amqa tamo ungasari kalil nanngi Artemis aqa ñam soqtqa uratqab. Ningi qalie, Esia sawaq endia tamo ungasari nanngi Artemis aqa ñam soqtoqnsibqa a qa loueqnu. Sawa sawa kalilq dia dego tamo ungasari nanngi Artemis aqa ñam soqteqnu. Deqa iga Pol singila na njirintosim wiyqom. Aqa anjam dena Artemis aqa ñam torei ulonjo uge."

²⁸ Onaqa Demetrius aqa wau qujai nanngi aqa anjam di qusibqa tulan minjin oqetnjrnaqa tulan koba murqumyoqnsib maroqneq, "Gago qotei Artemis a segi qujai gago qotei." ²⁹ Nanngi anjam degsib mareqnaqqa tamo ungasari kalil Efesus qureq di soqneq qaji nanngi qusibqa nanngi dego tulan murqumyoqnsibqa Masedonia tamo aiyel Pol dauryosib beb qaji nanngo ñam Gaius wo Aristarkus wo nanngi ojsib giriñnjrosib qure deqa gate kokba nanngo ulatamuq dia tigelt-njrqa marsib gurgur ti koro sawaq joqsib gileb. ³⁰ Onaqa Pol a deqa qusiqa tamo ungasari nanngo are latetnjrqa marsiqa nanngo ambleq aiqa laqnaqa Kristen tamo ungasari nanngi na saidyeb. ³¹ Rom qaji tamo kokba qudei Esia sawa taqatoqneq qaji nanngi Pol qalie. Deqa nanngi dego anjam qariñyosib endegsib Pol minjeb, "Ni koro sawaq gilaim."

³² Tamo ungasari tulan gargekoba nanngi koro sawaq dia koroosib murqumyoqneq. Utru kie qa nanngi bosib koroeb di nanngi qaliesai. Utru bei bei qa maroqnsibqa laña laña murqumyoqneq. ³³ Onaqa Juda nanngi na tamo bei aqa ñam Aleksander osib koro sawa ambleq di tigeltanabqa tamo ungasari nanngi a unsibqa mareb, "Tamo di aqa une qa kio iga bosim koroonum." Onaqa Aleksander a tigelosiqa tamo ungasari nanngi anjam bei minjrqa osiqa nanngi kiriqajqa deqa aqa ban soqtej. ³⁴ Ban soqtonaqa nanngi kiriosai. Di kiyaya? Nanngi poinjrej, Aleksander a Juda tamo. Deqa nanngi kalil olo murqumyoqnsib maroqneq, "Iga Efesus gago qotei Artemis a segi qujai gago qotei." Nanngi anjam qujai di tulan waiñyoqnsib sokobaiyeb.

³⁵ Onaqa Efesus nanngo gate bei a kamba tigelosiqa tamo ungasari kalil nanngi kiriqajqa deqa aqa ban soqtonaqa nanngi kirieleñonabqa minjrej, "O Efesus tamo ungasari ningi quie. Efesus qureq endia ningi na qotei koba Artemis aqa atra tal taqateqnu. Artemis aqa sulum nami lañ goge dena ulonjosiq mandamq aiej qaji di dego ningi na taqateqnu. Tamo ungasari kalil nanngi di qalieonub. ³⁶ Deqa tamo bei a said qa marqa keresai. O ijo was, ningi grotosib une yaib deqa ningi mati kiriosib geregere are qaliye. ³⁷ Tamo aiyel endi nanngi une saiqoji. Ningi na nanngi laña joqsib bonub. Nanngi gago atra talq dena ingi bei bajijosai. Nanngi gago qotei Artemis aqa ñam misilinyosai dego. ³⁸ Deqa Demetrius a ti aqa wau qujai nanngi ti nanngi aiyel qa anjam bei soqnimqa joqsib Rom gate kokba nanngo ulatamuq dia tigeltnjrsib anjam marqab. ³⁹ Ningi dego nanngi aiyel qa anjam bei soqnimqa bati atibqa Rom gate kokba nanngi koroosib nunjo anjam gereiyqab. ⁴⁰ Bini iga laña njirin tigeltanum utru

saiqoji. Deqa Rom gate kokba nanġi bosib koro endeqa utru nenemgibqa iga na kamba anjam bei minjrqa keresaiigwas.”⁴¹ Gate tamo dena tamo unġasari kalil nanġi anjam degsi minjrsiqa nanġi winjrnaq jaraieb.

Pol a Masedonia sawa ti Grik sawa ti dia walweloqnej

20 Nanġi jaraionabqa Pol na Kristen nanġi metnrnaqa aqa areq di keroonabqa nanġo are sinġilatetnrrej. Osiqa nanġi uratnrjsiqa Masedonia sawaq gilej.² Gilsiq sawa dia walweloqnsiqa Kristen nanġi itnjroqnsiqa Qotei aqa anjam gargakoba minjroqnej. Minjreqlaqa aqa anjam dena nanġo are sinġilatetnrroqnej. Onaqa a nanġi uratnrjsiqa gilsiq Grik nanġo sawaq di brantej.³ Brantosiqa sawa dia bai qalub sosiqa dena qobuġ na Siria sawaq gilqa laqnaqa Juda tamo qudei nanġi na Pol qalsib moiotqa mareqnab qusiqa endegsi are qalej, “E qobuġ na gilqasai. E olo puluosiy sinġa na Masedonia sawaq aisiy dena Siria sawaq gilqai.”⁴⁻⁵ A degsi are qalsiqa tigelosiq aiqa osiqa tamo qudei nanġi joqsiqa koba na aieb. Tamo di nanġo ñam agi marqai. Bei Sopater. A Pirus aqa ġiri. A Beria qure qaji. Tesalonaika tamo aiyel Aristarkus wo Sekundus wo nanġi dego Pol koba na aieb. Bei Gaius. A Derbe qure qaji. Bei Timoti. Esia qaji tamo aiyel Tikikus wo Trofimas wo nanġi dego Pol koba na aieb. Tamo nanġi di Pol na joqsiqa koba na Masedonia sawaq aieb. Aisib dia iga Pol qu uratgosib namo aisib Troas qureq di branteb. Brantosib dia iga qa tariñoqneb.⁶ Ariya Juda nanġo bem tiyosai qaji uyqa bati koboonaqa iga Filipai qureq dia qobuġ bei gogetosim qobuġ na aisim bati 5-pela koboonaqa Troas qureq di tiryem. Tiryosim dia tamo nanġi iga qa tariñoqneb qaji nanġi itnjrsimqa bati 7-pela nanġi koba na soqnem.

Troas qureq dia Yutikus a uloġosiqa moinaqa Pol na olo tigeltej

⁷ Onaqa Juda nanġo yori bati koboonaqa qolo iga na Kristen nanġi korojnrsimqa nanġi koba na bem gentosim uyem. Bem uyeqnamqa Pol na Qotei aqa anjam minjroqnej. A anjam olekoba mareqnaq qolo jigeej. Di kiyaaqa? Nebeamqa a nanġi uratnrjsim aiqaiqa deqa.⁸ Nanġi koroesonabqa warum goge dia lam gargakoba pumbloqnej.⁹ Angro wala bei aqa ñam Yutikus a siranġme kiñala dadanġ gogeqsi aqa areq di awesoqnej. Onaqa Pol a anjam tulanġ olekoba mareqnaqa Yutikus a urnġamyonaqa tibiboqnej. Osiq qambumtosiqa warum goge dena uloġosiq mandamq aiej. Onaqa nanġi kalil mandamq aisib Yutikus osib soqteb a moiej.¹⁰ Onaqa Pol a dego mandamq aisiq angro wala di soqonyej. Soqonyonaqa a olo ġambile soqnej. Deqa Pol na tamo unġasari kalil Nanġi minjrej, “Niġi are ugeiġgaiq. A ġambile unu.”¹¹ Pol a na nanġi degsi minjrsiqa olo warum gogeq oqsiqa dia bem ġiġenġyonaqa nanġi uyeb. Uynabqa Pol na olo anjam olekoba nanġi minjreqlaqa nebeej. Nebeonaqa Pol a nanġi uratnrjsiqa aiqa osiqa endegsi minjrej, “O ijo was niġi quiyee. E aieqnum. Deqa niġi bole soqniye.”¹² Angro wala di a ġambile sonaqa deqa aqa was nanġi tulanġ arebolebolejnnaqa a osib nanġo talq gileb.

Pol a Troas qure uratosiqa Miletus qureq gilej

¹³ Ariya iga Pol uratosim qobuġ bei gogetosim aisim Asos qureq di tiryem. Di kiyaaqa? Pol a nami iga endegsi mergej, “Niġi namooiye. E bunuqna sinġa na walwelosiy aisiy Asos qureq dia niġi itġgwai. Osiy dena niġi koba na qobuġ gogetosim aiqom.” Pol a iga degsi mergej. Deqa iga namo qobuġ na

aisim Asos qureq di tiryosim Pol qa tar-
iñoqnm. ¹⁴ Ariya Pol a bunuqna Asos
qureq bosiq dia iga itgonaqa iga koba
na qobuñ gogetosim qobuñ na aisim Mi-
tilini qureq di tiryem. ¹⁵ Nebeonaqa iga
dena qobuñ na aisim Kios nui qalaq
di tigelosim ñereñem. Olo nebeonaqa
iga qobuñ na aisim Samos nui qalaq
di tigelosim ñeiem. Olo nebeonaqa iga
aisim Miletus qureq di tiryem. ¹⁶ Pol
na iga endegsi mergej, “Iga Efesus qure
bunyosim urur Jerusalem aiqom. Aisim
di soqnimqa Juda nanjo inñi meli bunuj
otoro bati ñam Pentikos di brantim un-
qom. E Esia sawaq endia bati olekoba
sqasai.” Pol a na iga degsi mergej.

**Efesus nanjo Kristen gate nanji
Miletus qureq di koroonabqa
Pol na anjam minjrej**

¹⁷⁻¹⁹ Deqa iga Miletus qureq di
tiryosim Pol na tamo qudei nanji
qariñjnraqa nanji singa na gilsib
Efesus qureq di brantosib Kristen
gate nanji endegsi minjreb, “Ninji
Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa
areq di koroabqa a na ninji anjam bei
merñgwas.” Onaqa Kristen gate nanji
tigelosib Miletus qureq aisib dia Pol
itosib aqa areq di koroonabqa a na
nanji anjam endegsi minjrej,

“O Kristen gate ninji quie. E Esia
sawaq branto ñasiti e nunjoq bosim
ninji koba na soqnm. Sosimqa e bati
gaigai Tamo Koba Yesus aqa anjam ninji
merñgoqnm. E ijo segi ñam soqtqa-
jqa are qalosaiqnm. Ijo kumbra di
ninji qalie. E ninji koba na sosimqa gu-
lube gargekoba itoqnsim akamoqnm.
Bati gargekoba Juda nanji na e lub-
sib moiotbqa mareqnab dena e are gu-
lubekobaiboqnej. ²⁰ Ninji qalie, e bati
gaigai nunjo koro sawaq dia, nunjo segi
segi talq dia nunjo are singilatetñgwa-
jqa anjam merñgoqnm. E anjam de-
qaji ninji merñgawajqa uratosaiqnm.

²¹ E bati gaigai Juda tamo ti Grik tamo
ti nanji are bulyosib Qotei aqaq bosib
gago Tamo Koba Yesus qa nanjo are-
qalo singilatqajqa deqa e singila na an-
jam minjroqnm. ²² Deqa ninji quie.
Bini Qotei aqa Mondor na ijo are tigeltet-
bqoqa e Jerusalem qureq aieqnm. Dia
kumbra kie ijoq di brantqas di e qalie-
sai. ²³ E qure qureq dia laqnamqa Qotei
aqa Mondor na e endegsi merbeqnu, ‘Ni
Jerusalem dia tonto talq aisim gulube
koba oqam.’ Deqa e qalieonum, kumbra
di ijoq bqas.

²⁴ “Di unqum. E ijo segi jejamu qa
are qalosaiqnm. Wau kalil Tamo Koba
Yesus na ebej qaji di yosiy kobotqajqa
are qaleqnm. Wau di endegsi unu. E
singila na Yesus aqa anjam bole tamo un-
gasari nanji minjre minjre laqnqai. An-
jam bole di aqa damu agiende. Qotei a
tamo ungasari nanji qa are boleiyqnm-
siqa nanji eleneqnu.

²⁵ “Deqa ninji quie. E nami nunjo
ambleq di sosimqa anjam endegsi plal-
tosim merñgoqnm, ‘Qotei a nunjo
Mandor Koba sosisiq ninji taqatñge-
qnu.’ Ariya bini e qalieonum, e ninji
uratñgitqa ninji ijo ulatamu olo unqasai.
²⁶⁻²⁷ E nunjo ambleq di sosimqa e Qotei
aqa areqalo kalil ninji merñgawajqa
uratosaiqnm. Agi kalil merñgekrite.
Deqa tamo bei a nunjo ambleq di
padalqas di ijo une na sai. ²⁸ O ijo was
ninji nunjo segi segi jejamu geregere
taqatosib Qotei aqa tamo ungasari nanji
dego geregere taqatñroqniye. Qotei aqa
tamo ungasari nanji kaja bul. Qotei na
aqa segi ñjiri Yesus Kristus aqa leñ na
nanji awainjrej. Deqa ninji na nanji
geregere taqatñroqnsibqa nanjo man-
dor bole soqniye. Wau di Qotei aqa Mon-
dor na ninji enggej. ²⁹ E qalie, e ninji
uratñgitqa gisan anjam maro tamo qudei
nanji nunjo ambleq aiqab. Baun juwan
na kaja ugeugeinjqreñub dego kere gisan
anjam maro tamo nanji di nunjo am-

bleq aisib Qotei aqa tamo ungasari nanqi ugeugeinjqroqnb. ³⁰ Nunqo ambleq dena dego gisañ anjam maro tamo qudei nanqi tigelosib Qotei aqa anjam bole bulbulyoqnsibqa gisañ anjam merngoqnb. Yibqa Yesus aqa tamo ungasari nanqi qusibqa Qotei aqa anjam bole ulontosib nanqi daurnjqrb. ³¹ Deqa ninqi gegerere ñam atsib sosibqa ijo kumbra e bati gaigai nunqo ambleq di yoqnem qaji deqa are qalsib dauryoqniye. Agi wausau qalub e ninqi koba na sosimqa ninqi padalaib deqa qolo ti qanam ti Qotei aqa anjam ninqi merngoqnsim akamoqnem. E wau di uratosaiognem. Ninqi ijo kumbra deqa gegerere are qalsib dauryoqniye.

³² “Bini e ninqi Qotei aqa banq di atelenitqa a na ninqi gegerere taqatngognqas. Qotei a ninqi qa are boleyosiqqa elenqej anjam di ninqi siñgila na ojesoqnbqa anjam dena nunqo are siñgilatetngognqas. Ninqi Qotei aqa segi tamo ungasari a na nami gilteñeñ qaji. Deqa mondoñ a na ninqi inqi bole bolegoqnbqas.

³³ “E silali qa kio gara qa kio tamo bei ñilyosaiognem. ³⁴ Ninqi qalie, e inqi bei qa truquoqnsimqa e segi wauoqnsim inqi awaiyoqnsim tamo nanqi e ombla na wauoqnem qaji nanqi inqi anainjqroqnem. ³⁵ Kumbra kalil e nunqo ambleq di yoqnem qaji di ninqi segi unoqneb. Unoqnsib endegsi poingqonej, ‘Pol aqa kumbra di bole. Deqa iga Pol aqa kumbra di dauryosim siñgila na wauoqnsimqa tamo ungasari siñgila saiqoji unob qaji nanqi aqaryainjqroqnom. Iga Tamo Koba Yesus aqa anjam nami marej qaji deqa are qaloqnsim degsi wauoqnbqom.’ Agi Yesus a segi nami endegsi marej, ‘Tamo bei na tamo bei aqaryaiyosim inqi bei yqas di tamo inqi oqas qaji a areboleboleiyqas. Ariya tamo a na inqi yqas qaji a olo tulañ arebolebolekobaiyqas.’”

³⁶ Pol a na Efesus gate nanqi anjam degsi minjrsiq koboonaqa siñga pulutosiqqa nanqi koba na Qotei pailyeb. ³⁷ Pailyosib koboonaqa gate nanqi are tulañ ugeinjqnaqa Pol soqonyosib akamoqnsib a kundoqyoqneb. ³⁸ Pol na minjrej, “Ninqi ijo ulatamu olo unqasai.” Aqa anjam deqa nanqi are tulañ ugeinjqrej. Ariya nanqi na iga suweigonab iga alile aisim nanqi uratnjsim qobuñ gogetosim aiem.

Pol a qobuñ gogetosiqqa Jerusalem qureq gilej

21 Iga qobuñ na aisim Kos nui bujyosim aisim nebeonaqa Rodes nuiq di tiryonam olo nebeej. Nebeonaqa iga Rodes nui uratosim aisim Patara qureq di tiryem. ² Dia qobuñ bei Fonisia sawaq gilqa laqnaqa iga qobuñ di gogetosim gilem. ³ Iga qobuñ na gilsim Saiprus nui jojomyosim banq qonanq waiysim bujyosim gilem. Gilsim Siria sawa bujyosim Tair qureq di tiryem. Dia tamo qobuñq di wauo qaji nanqi na inqi inqi kalil wanqarosib mandamq di ateleñeb. ⁴ Qure dia iga na Kristen tamo qudei nanqi itnjrsimqa bati 7-pela nanqi koba na soqnem. Sonamqa Qotei aqa Mondor na anjam ubtosiqqa nanqi endegsi minjrej, “Pol a Jerusalem dia gulube koba itqas.” Degsi minjqnaq qusibqa Pol minjqoneb, “Ni Jerusalem aiem.” Onaqa Pol a kamba minjqonej, “Sai. E Jerusalem aiqai.” ⁵ Ariya bati 7-pela koboonaqa iga Pol ombla na qure di uratosim qobuñ gogetqa marsim alile aiem. Kristen tamo ungasari nanqo anqro ti nanqi na iga suweigosib alile aisim dia iga koba na siñga pulutosim Qotei pailyem. ⁶ Pailyo koboonaqa iga nanqi banq ojsimqa minjqrem, “Ninqi bole soqniye.” Onaqa nanqi na iga mergeb, “Ninqi aiiye.” Degsi mergonab iga qobuñ

gogeteqnamqa nanġi olo puluosib nanġo qureq gileb.

Sisaria qureq dia Qotei aqa medabu o qaji tamo bei Agabus a na Pol anjam bei minnej

⁷Ariya iga qobuġ na Tair qure uratosim aisim Tolemes qureq di tiryem. Tiryosim dia Kristen nanġi itnjrsimqa bati qujai nanġi koba na soqnem. ⁸Nebeonaqa iga Tolemes qure uratosim walwelosi aisim Sisaria qureq di brantem. Brantosim Yesus aqa anjam maro tamo bei aqa ñam Filip aqa talq gilsimqa a ombla soqnem. Nami Jerusalem dia tamo 7-pela nanġi inġi jeio wau yqajqa giltjnreb deqaji bei agi Filip. ⁹Filip aqa asi qolqe nanġi a ombla soqneb. Nanġi Qotei aqa medabu o qaji uġa.

¹⁰Bati qudei iga Sisaria qureq di son-amqa Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa ñam Agabus a Judia sawaq dena walwelosiq gagoq bej. ¹¹Bosiq Pol aqa alalag yayiosiq qombilgej. Qombil aqa utru agiende. Agabus na Pol aqa alalag osiq aqa segi baġ ti sinġa ti alalag dena qosej. Osiq mergej, “Qotei aqa Mondor na e endegsi merbqo, ‘Jerusalem qureq dia Juda nanġi na tamo alalag endi tige-qnu qaji aqa sinġa ti baġ ti endegsib qosqab. Osib tamo di osi gilsib sawa bei bei qaji tamo nanġo baġq di atibqa nanġi na a ugeugeiyqab.” Dena qombil osorgej.

¹²Onaqa iga Agabus aqa anjam di qusimqa iga ti tamo uġgasari qudei qure dia soqneb qaji nanġi ti Pol minjoqnem, “Ni Jerusalem aiain.” ¹³Onaqa Pol na iga mergej, “Niġi kiyafa akamoqn-sib are gulubetetbeqnu? E Tamo Koba Yesus aqa ñam qa tonto talq waibqab di kere. Aqa ñam qa e lubib moiqai di dego kere. E gulube di uratqasai. E itqai.” ¹⁴Pol a degsi gago anjam quqwa uratosiq mergonaqa iga na olo saidyosai.

Iga marem, “Uġġum. Pol a Tamo Koba Qotei aqa areqalo dauryosim Jerusalem aiem.”

Pol a Jerusalem qureq di brantej

¹⁵Ariya bati qudei kobonaqa iga Jerusalem aiqa marsimqa gago inġi inġi kalil gereiyosim tigelosim aiem. ¹⁶Aiqa yeqnam Sisaria tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji nanġi na iga suweigosib koba na aisim Jerusalem qureq di brantem. Brantosim nanġi na iga tamo bei aqa ñam Nason aqa talq dia uratosib olo pulueb. Deqa iga Nason ombla aqa talq di soqnem. Nason a nami Yesus dauryoqnsiq soqnej. Aqa qure utru Saiprus. ¹⁷Ariya iga Jerusalem di brantonamqa Kristen was nanġi na iga nugsibqa tulaġ areboleboleinjraqa iga osib geregereigeb.

¹⁸⁻¹⁹Nebeonaqa iga Pol ombla na Jems unqajqa aqa talq gilem. Kristen gate kalil nanġi Jems koba na koroesonab iga gilsim tal gogetosim nanġi itnjrem. Nami Qotei na Pol qarinyonaqa a sawa bei beiq dia laqnsiq tamo uġgasari nanġi Yesus aqa anjam minjre minjre laqnej. Deqa a Jerusalem dia Kristen gate nanġi itnjrsiq aqa wau deqa nanġi sainjrej.

Kristen gate nanġi na Pol minjeb, “Ni atra tal miligiq gile.”

²⁰Onaqa nanġi Pol aqa anjam di qusibqa nanġi tulaġ areboleboleinjraqa Qotei aqa ñam soqteb. Osib Pol minjeb, “O gago was Pol, ni qalie, Juda tamo uġgasari tulaġ gargekoba nanġi are bulyoqnsibqa Yesus qa nanġo areqalo sinġilateqnu. Nanġi Moses aqa dal anjam dauryaqajqa dego tulaġ sinġilaeqnu. ²¹Deqa tamo qudei nanġi na ino jejamu laġa gisanjoqnsib Juda nanġi endegsib minjreqnu, ‘Pol a na Juda tamo uġgasari sawa bei beiq di unub qaji nanġi Moses aqa dal anjam dau-

ryqa saidnjroqnsiq endegsi minjreanu, “Nunġo anġro nanġi muluġ breinjraib. Juda kumbra deġo Moses nami merġġej qaji di uratiye. Di dauryaib.”²¹ Nanġi degsib ino jejamu laġa gisaŋyoqnsib Juda tamo uŋġasari nanġi minjreanu.²² Iga qalie, Juda nanġi quqwab, ni Jerusalem bonum. Qusibqa ni qa are ugeinjrqas. Deqa iga kierqom?²³ Od, iga ni endegsi mermim ni degye. Gago ambleq endia Juda tamo qolqe unub. Nanġi gago Juda kumbra dauryosib Qotei pailyqa osib nanġo gate baŋġa ti mejuġġum ti urateb unub.²⁴ Deqa ni nanġi joqsim atra tal miligiq gilsim une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di nanġi koba na dauryosib yiye. Osim wagme awaiyetnjrimqa nanġi na Qotei atraiyosib nanġo gate baŋġa ti mejuġġum ti joqwab. Ni degyimqa Juda tamo kalil nanġi ni numsis endegsib qalieqab, ‘Bole, Pol a deġo Moses aqa dal anġam dauryo qaji tamo. Anġam nanġi a qa mareqnuq qaji di bolesai.’ Nanġi degsib qalieosib ni qa boleqab.²⁵ Ariya iga nami anġam endegsim nenġreŋyosim sawa bei bei qaji tamo uŋġasari Yesus qa nanġo areqalo siŋgilato qaji nanġi qa qarinyem, ‘Niŋġi na qotei gisaŋ atrainjro qaji iŋġi bei uyaib. Wagme leŋ ti uyaib. Wagme sil na kakoro tontnjrnab moreŋeb qaji di uyaib. Sambala kumbra deġo yaib.’ Iga nami anġam degsim keretosim nenġreŋyosim nanġi qa qarinyem.”²⁶ Onaqa Pol a Kristen gate nanġo anġam di qusiqa minjrej, “Od, e nunġo anġam di dauryqai.” Osiqa nebeonaqa a na tamo qolqe nanġi di joqsiqa atra tal miligiq gilsiq une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di nanġi koba na dauryosib yeb. Osiqa atra tamo gate endegsi minjej, “Bati 7-pela koboamqa e na gago segi segi wagme osiy Qotei atraiyqai.”

Juda tamo qudei nanġi atra tal miligiq dia Pol oġeb

²⁷⁻²⁸ Ariya bati 7-pela di koboqa laqnaqa Juda tamo qudei Esia sawaq dena beleŋeb qaji nanġi Pol a atra tal miligiq di sonaq unsibqa bosib a oġeb. Ojsib murqumyoqnsib Juda tamo uŋġasari kalil nanġo areqalo ugetetnjrqas marsibqa Pol aqa jejamu laġa gisaŋyosib minjreb, “O Israel tamo uŋġasari, niŋġi kalil bosib iga aqaryaigosib Pol qalib moiqas. Pol a sawa sawa kalilq dia iga Juda qa ti Moses aqa dal anġam qa ti atra tal qa ti misiliŋ anġam mareqnaqa tamo uŋġasari kalil queqnuq. Di segi sai. A deġo Grik tamo qudei nanġi joqsiqa koba na atra tal miligiq gileb. Aqa kumbra dena a na Qotei aqa atra tal di ugetej.”²⁹ Nanġi na degsib minjreb. Di kiyaqa? Nami Efesus tamo bei aqa ñam Trofimus a Pol ombla na Jerusalem qureq dia laqnaqba unjrsib are qaleb, “Pol a tamo di osiqa atra tal miligiq gilej.” Degsi are qalsib deqa minjreb.

³⁰ Onaqa tamo uŋġasari kalil Jerusalem qureq di soqneb qaji nanġi anġam di qusibqa minjiŋ oqetnjrnaqa leleŋkobaoqnsibqa gurgur ti atra tal miligiq gilsib Pol oġeb. Ojsib girinyosib oqeq atsib atra tal aqa siranġme kalil kabuteleŋeb.

Rom qaja tamo nanġi bosib Pol olo eb

³¹ Osib nanġi Pol moiotqa marsibqa baŋ na qaloqneb. Onaqa Rom qaja tamo nanġo gate koba a anġam endegsi quej, “Juda tamo uŋġasari kalil nanġi minjiŋ oqetnjrqoqa murqumyeqnuq.”³² A degsi qusiqa aqa qaja tamo qudei nanġo gate nanġi ti joqsiqa gurgur ti tamo uŋġasari nanġo ambleq ainabqa unjrsibqa Pol qalqa urateb.³³ Onaqa qaja tamo nanġo gate koba a bosiqqa Pol ojsiqa aqa qaja tamo nanġi minjrej, “Sil siŋgila kokba aiyel osi bosib a tontiyem.” Onaqa

nanġi bosib Pol tontonabqa qaja tamo nanġo gate koba a na tamo unġasari kalil nanġi endegsi nenemnjrej, “Tamo endi yai? A une kie yqo deqa niġi a qaloqna?”³⁴ A na nanġi degsi nenemnjrnaqa nanġi olo leleġkobaoqnsib anjam utru segi segi mareleġoqneb. Qudei anjam bei maroqneb. Qudei anjam bei maroqneb. Nanġi degsib mareleġoqnsib deqa nanġi Pol aqa une utru geregere ubtsi marqa keresai. Deqa qaja tamo nanġo gate koba a na aqa qaja tamo nanġi minjrnaca nanġi Pol osib nanġo ġeio talq osi gileb.³⁵⁻³⁶ Osi giloqnsib nanġo ġeio tal jojomyeqnabqa tamo unġasari kalil nanġi minjri ani oqetnjrnaca nanġi daurnjroqnsib murqumyoqnsib maroqneb, “Niġi na Pol qalsib moi-otiye.” Nanġi degsib maroqneb deqa qaja tamo nanġi na Pol soqtosib nanġo qawarq di atsib osi giloqneb.

Pol na aqa anjam aqa utru ubtsiq Juda nanġi minjrej

³⁷ Osi gilsib nanġo ġeio tal gogeq di atqa laqnaabqa Pol a Grik anjam na qaja tamo nanġo gate koba endegsi nene-myej, “E ni anjam bei mermqa kere e?” Onaqa minjej, “Ni Grik anjam qalie e?”³⁸ E endegsi are qalonum. Ni Isip tamo bei nami Rom ti qotqa marsiqa tigelosiq qaja tamo 4,000 joqsiqa wadau sawaq di laqnej qaji agi ni edegonum.”³⁹ Onaqa Pol na minjej, “E tamo di sai. E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a qure kobaquja. A Silisia sawaq di unu. A qure ñam ti. Deqa ni mare. E na tamo unġasari kalil nanġi anjam bei minjrqca kere e?”⁴⁰ Onaqa qaja tamo gate a na Pol ody-naqa tetaq di tigelosiq aqa baġ soqton-aqa tamo unġasari kalil nanġi kiri kiri-onabqa Hibru anjam na endegsi minjrej, **22** “O ijo was niġi ijo abu ti e kamba anjam bei mernġit quiee.”² Pol a Hibru anjam na nanġi degsi minjrnaca nanġi kalil torei kiri kiriosib sonab

olo endegsi minjrej,³ “E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a Silisia sawaq di unu. E dia ġambabonam ijo ai wo abu wo nanġi na e Jerusalem qureq osi bonabqa e endia tamo kobaqu-jaem. Kobaqujaosimqa Gamaliel aqa skul kobaq gilem. Gilsim di sonamqa a na gago moma nanġo dal anjam kalil geregere plaltosiq osorboqnej. Deqa e Qotei aqa kumbra kalil dauryqajqa tulaġ singilaoqnem. Niġi bini Qotei aqa kumbra kalil dauryqajqa singilaeqneb dego kere e dego dauryqajqa tulaġ singilaoqnem.”⁴ Deqa e na tamo unġasari Yesus aqa gam dauryoqneb qaji nanġi tulaġ ugeugeinjroqnsim tontnjroqnsim tonto talq di breinjreqnam qaja tamo nanġi na ñumeqnaab moreġoqneb.⁵ Niġi na Juda tamo kokba ti atra tamo gate a ti nanġi nenemnjribqa ijo kumbra deqa niġi saingwab. Agi e na nami atra tamo gate a endegsi minjem, ‘Ni anjam bei nengrenyosim ebimqa e anjam di Damaskus qureq osi aisij Juda gate kokba Damaskus qureq di unub qaji nanġi enjritqa sisiyosib odbibqa e na tamo unġasari Yesus qa nanġo areqalo singilateqneb qaji nanġi ojelenosiy joqsiy bosiy Jerusalem endia tonto talq di breinjrqai.’ E degsim atra tamo gate minjem.

Pol a kiersi Kristen tamo brantej deqa anjam saej

⁶⁻⁷ “Deqa e walwelosi aisim Damaskus qure jojomyeqnamqa qanam jige puloġ singila koba minjal ti laġ goge dena aisij ijo ulatamuq di tulaġ koba rianonaqa e uloġosim mandamq di ġeiem. Ĥeiesosim kakoro bei laġ goge dena brantonaq quem. A endegsi merbej, ‘O Sol, ni kiyaa e ugeugeibeqnum?’⁸ Onaqa e na kamba minjem, ‘O Tamo Koba, ni yai?’ Onaqa merbej, ‘E Yesus Nasaret qaji agi ni na ugeugeibeqnum qaji.’⁹ Tamo e ombla na walweloqneb qaji nanġi dego

puloŋ di uneb. Ariya anjam Yesus na merbej qaji di nanŋi qusib poinjrosai.

¹⁰“Onaqa e na olo Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, ni e wau kie yqajqa merbqam?’ Onaqa Tamo Koba Yesus na merbej, ‘Ni tigelosim Damaskus qureq aisim dia tamo bei itqam. A na ni wau kie yqam di mermqas.’ ¹¹Puloŋ di tulaŋ koba rianŋsiq ŋam qamotbonaqa deqa e ŋam ambruibonaqa ŋam atqa keresai. Deqa tamo nanŋi e ombla na walweloqneb qaji nanŋi ijo baŋ ojsib e babanŋbsib Damaskus qureq osi aieb.

¹²“Damaskus qureq dia tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. A Qotei aqa dal anjam dauryo qaji tamo. Juda tamo uŋgasari kalil Damaskus qureq di soqneb qaji nanŋi a qa maroqneb, ‘A tamo bolequja.’ ¹³Ariya e Damaskus qureq aisim di sonamqa Ananaias na e itbosiq ijo areq di tigelosiq merbej, ‘O ijo was Sol, ino ŋamdamu olo poimeme.’ Degsi merbonaqa bati qujai deqa ijo ŋamdamu poibonaqa e olo ŋam atsim Ananaias aqa ulatamu unem. ¹⁴Onaqa Ananaias na olo merbej, ‘Gago moma nanŋo Qotei a na ni gilmqo. Ni aqa areqalo dauryosim Yesus unimqa a na ni anjam bei mermim quqwajqa deqa ni gilmqo. Yesus agi kumbra tintiŋ yeqnu qaji tamo. ¹⁵Deqa ni Yesus aqa anjam mare mare laqnimqa tamo uŋgasari kalil nanŋi quoqnbqab. Kumbra kalil ni unoqnbqam qaji deqa ti anjam kalil ino dabkala na quoqnbqam qaji deqa ti ni na tamo uŋgasari kalil nanŋi sainjroqnbqam quoqnbqab. ¹⁶Deqa ni tariŋaim. Ni urur tigelosim are bulyosim Yesus aqa ñam qa ino areqalo sinŋilatosim pailye. Yimqa e na ni yansmitqa Qotei na ino une kalil kobotetmqas.’ Ananaias na e anjam degsi merbonaqa e aqa anjam di dauryosim yem.

Qotei na Pol qarinyonaqa a sawa bei bei tamo nanŋoq gilej. A deqa anjam saej

¹⁷⁻¹⁸“Onaqa bati bei e olo Jerusalem qureq bosimqa atra tal miligiq dia Qotei pailyoqnbqam. Pailyoqnbqam bati deqa e ŋeioibilqeiobulosim Yesus unem. Yesus unnamqa merbej, ‘Ni Jerusalem endia ijo anjam maroqnbqab di Juda nanŋi na ni quetmoqnbqasai. Deqa ni Jerusalem endi saim. Ni urur tigelosim Jerusalem qure uratosim aie.’ ¹⁹⁻²⁰Onaqa e na Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, e kiyaya Jerusalem uratqai? Juda nanŋi na ijo anjam quetbqab. Nanŋi qalie, nami e are bulyosaisosim bati deqa e nanŋo Qotei tal miligiq giloqnbqam tamo uŋgasari ni qa nanŋo areqalo sinŋilato qaji nanŋi ojeleŋoqnbqam toqoŋ na ñumoqnbqam tonto talq di breinjroqnbqam. Nami Juda nanŋi na ino wau tamo Stiven meniŋ na qaleqnbqab e jojom di tigelosim tamo nanŋi a qaloqneb qaji nanŋo gara jugo taqatesosim endegsi minjroqnbqam, “Keretosib Stiven qalonub moiqo.” Ijo kumbra di Juda nanŋi qalie. Deqa nanŋi ijo anjam quetbqab.’ ²¹Onaqa Tamo Koba Yesus na e olo merbej, ‘Ni tigelosim Jerusalem qure uratosim aie. E ni qarinyonmitqa ni sawa isaq aisim dia sawa bei bei qaji tamo nanŋi ijo anjam minjroqnbqam.’”

Pol a na qaja tamo nanŋi minjrej, “E Rom qaji tamo.”

²²Pol a anjam degsi maroqnsiq gilsiq a sawa bei bei qaji tamo nanŋoq aiaqa marnaqa anjam qujai di Juda nanŋi qusib deqa minjriŋ ani oqetnjrnaqa tulaŋ koba leleŋosib maroqneb, “Pol a qalib moiem. Tamo deqaji mandamq endi olo saiŋ.” ²³Juda nanŋi degsib maroqnsib murqumyoqnsib nanŋo gara jugo piqteleŋosib nanŋo baŋ na wi ramboiy-oqnsib breiyeqnbqab goge oqoqnej. ²⁴On-

aqa qaja tamo nanġo gate koba a Juda nanġo kumbra di unsiqa aqa qaja tamo nanġi minjrej, “Niġi Pol osib nunġo nġeio tal miligiq osi gilsib bu toqoġ na kumbainjiye. Kumbainjosib nene-myibqa aqa une kie qa kio tamo unġasari nanġi murqumyoqnsib a qalib moiqaqja marequb di a na geregere mergimqa iga quqwom.”²⁵ Onaqa qaja tamo nanġi na Pol sil na tontosib kumbainjyqa laqn-abqa a na qaja tamo gate bei jojom di tigelesoqnej qaji di minjej, “E Rom qaji tamo. Deqa niġi ijo une geregere qaliesaisosib e laġa kumbainjbqab di kumbra bole kio?”

²⁶ Onaqa qaja tamo gate dena Pol aqa anjam di qusiqa a qaja tamo nanġo gate koba aqa areq gilsiq nenemyej, “Pol a Rom qaji tamo. Deqa ni a kieryqam?”²⁷ Degsi minjnaq qusiqa Pol aqa areq gilsiq minjej, “Ni merbe, ni bole Rom qaji tamo e?” Onaqa Pol na minjej, “Od. E Rom qaji.”²⁸ Degsi minjnaqa gate koba dena olo Pol minjej, “E silali kobaquja waiyonamqa deqa nanġi na e Rom qaji tamo ateb.” Onaqa Pol na kamba minjej, “E silali waiyosai. Ijo ai wo abu wo nanġi Rom qaji. Deqa e Rom qaji tamo tiġtiġ.”²⁹ Onaqa qaja tamo nanġi Pol aqa anjam di qusib a kumbainjyqa urateb. Pol a marej, “E Rom qaji tamo.” A degsi marej deqa qaja tamo nanġo gate koba a ulaej. Di kiyaaqa? A na aqa qaja tamo nanġi minjrnaqa Pol sil na tonteb deqa.

Pol a na Juda tamo kokba nanġi anjam palontosiq minjrej

³⁰ Ariya nanġi sonab nebeej. Une kie qa kio Juda nanġi na Pol qalsib moiqtqa maroqneb di qaja tamo nanġo gate koba a qalieqa marsiqa Pol osiq sil palontetosiq atra tamo kokba ti Juda tamo bole bole ti nanġi metnrnaq bosib koroonabqa Pol osiqa nanġo ulatamuq di tiġeltej.

23 Onaqa Pol a Juda tamo kokba nanġi koqnrsiqa endegsi minjrej, “O ijo was niġi quiye. E nami Qotei aqa nġamgalaq dia kumbra bole bole yoqnem agi bini yoqnsim unum. Deqa e are gullube saiqoji.”² Onaqa atra tamo gate aqa nġam Ananaias a Pol aqa anjam di qusiqa minjiġ oqetonaqa tamo nanġi Pol aqa areq di tigelesoqneb qaji nanġi minjrej, “Niġi Pol aqa medabuq di qaliye.”³ Onaqa Pol na Ananaias minjej, “Qotei na ni dego lumqas. Ni nġamtanġ jġat nġam qaq qat na laġa babanġ di limo bul. Deqa ino uno boledamu. Ariya ino miligi jġat. Agi ni Moses aqa dal anjam dauryosim ijo une qalieqajqa tiġeltonum. Osim olo Moses aqa dal anjam gotranjyosim nanġi e lubqajqa minjronum. Di kumbra uge.”

⁴ Onaqa tamo nanġi Pol aqa areq di tigelesoqneb qaji nanġi aqa anjam di qusibqa minjeb, “Ni kiyaaqa Qotei aqa atra tamo gate degsi misilinjyonum?”⁵ Degsib minjnabqa Pol na minjrej, “O was qu, a atra tamo gate di e qaliesai. Deqa e anjam grotonum. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Ni ino gate koba anjam uge minjaim.’ Deqa niġi kere merbonub.”

⁶ Ariya Juda tamo kokba awoelene-soqneb qaji nanġo ambleq dia Sadyusi tamo ti Farisi tamo ti soqneb. Onaqa Pol a degsi qaliesosiq lelenosiq minjrej, “O ijo was niġi quiye. E Farisi tamo. Ijo abu a dego Farisi tamo. Deqa e endegsi are qalonum. Tamo kalil moreno qaji nanġi mondoġ olo subq na tiġelqab. Anjam deqa e ijo areqalo tulaġ siġilatejunum. Anjam deqa qujai nanġi na e ojsib agi nunġo nġamdamuq di tiġeltonub.”

⁷ Pol a na nanġi degsi minjrnaqa Farisi ti Sadyusi ti nanġi nġirinkobaosib areqalo aiyel osib poeleneb.⁸ Di kiyaaqa? Sadyusi nanġi gaigai maroqneb, “Tamo moreno qaji nanġi olo subq na tiġelqasai. Laġ anġro saiqoji. Mondor dego saiqoji.”

Ariya Farisi nanġi maroqneb, “Tamo moreġo qaji nanġi bole subq na olo tigelqab. Laġ aġgro unub. Mondor nanġi dego unub.”⁹ Deqa nanġi poelenosib nġirinosib murqumyoqneb. Onaqa Farisi nanġo dal anjam qalie tamo qudei nanġi tigelosib sinġila na mareb, “Iga Pol aqa anjam quonum di a une saiqoji. Mondor bei na kio laġ aġgro bei na kio anjam minjonubqa a degsi marqo.”¹⁰ Onaqa Sadyusi nanġi anjam di qusibqa nanġi tulaġ nġirinkobaosib Pol qalqajqa laqn-abqa qaja tamo nanġo gate koba a di unsiqa are qalej, “Nanġi Pol ojsib aqa jejamu tulaġ ugeugeiyqab.” A degsi are qalsiqa ulaosiq aqa qaja tamo nanġi met-njrnaqa bosib Sadyusi nanġo baŋq dena Pol yainjrsib nanġo nġeio talq olo osi gileb.

¹¹ Gilsib di sonab nebeosiq olo qoloon-aqa Tamo Koba Yesus a bosiqqa Pol aqa areq di tigelosiq minnej, “Ni are sinġilatime. Ulaaim. Ni Jerusalem endia ijo anjam mare mare laqnum dego kere ni Rom aisim dia dego ijo anjam sinġila na minjroqne.” Tamo Koba Yesus na Pol degsi minnej.

Juda tamo qudei nanġi Pol qalsib moiotqajqa anjam qoseb

¹² Onaqa olo nebeonaqa Juda tamo qudei nanġi koroosibqa are qujaitosib anjam endegsib qoseb, “Iga Pol qalsim moiotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bolesai. Deqa iga Pol moiotosaisosimqa iga inġi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiotosimqa ariya bati deqa iga olo inġi ti ya ti uyqom.”¹³ Juda tamo 40-pela nanġi anjam degsib qoseb. ¹⁴ Osib atra tamo kokba ti Juda tamo bole bole ti nanġoq gilsib minjreb, “Iga anjam endegsi qosonum. Iga Pol qalsim moiotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bolesai. Deqa iga Pol moiotosaisosimqa iga inġi ti ya ti mati uyqasai.

Iga Pol qalsim moiotosimqa ariya bati deqa iga olo inġi ti ya ti uyqom. Iga anjam degsi qosonum.¹⁵ Deqa inġi na qaja tamo nanġo gate koba a endegsi minjiye, ‘Ni Pol olo osau. Osbamqa iga olo koroosimqa aqa anjam geregere qusim aqa une qalieqom.’ Nġi na qaja tamo nanġo gate koba a degsi minjibqa a Pol osi bosim nunġoq di brantosaosimqa gamq dia iga Pol qalsim moiotqom.”

¹⁶ Ariya nanġi anjam degsi kereton-abqa Pol aqa nawi aqa nġiri a nanġo anjam di qusiqqa tigeluqjatsiq qaja tamo nanġo nġeio talq gilsiqqa anjam di Pol minnej. ¹⁷ Minjnaq qusiqqa qaja tamo gate bei metonaq aqa areq bonaq minnej, “Ni aġgro wala endi osim nunġo gate koba aqa areq osi aiimqa a na anjam bei minjqas.”¹⁸ Onaqa gate koba dena aġgro wala di osiqqa aqa gate koba aqa areq osi aisiqqa minnej, “Tonto tamo Pol a na e merbqo, ‘Ni aġgro wala endi osi aie.’ Degbqo deqa agi ino areq osi bonum. A na ni anjam bei mermqas.”

¹⁹ Onaqa qaja tamo nanġo gate koba dena aġgro wala di baŋq titsiqqa kiñala sasalosiqqa nenemyej, “Ni anjam kie merbqam?”²⁰ Onaqa minnej, “Juda nanġi na ni gisaŋmosib endegsib mermqab, ‘Nebe ni Pol gagoq osau. Osbamqa iga koroosim aqa anjam geregere qusim aqa une qalieqom.’ Nanġi ni degsi mermqab.”²¹ Deqa ni nanġo anjam di quet-njraim. Tamo 40-pela nanġi anjam endegsib qosisib maronub, ‘Iga Pol qalsim moiotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bolesai. Deqa iga Pol moiotosaisosimqa iga inġi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiotosimqa ariya bati deqa iga olo inġi ti ya ti uyqom.’ Nanġi anjam degsib qosonub. Deqa bini nanġi gamq di tariŋeqnub. Ni na Pol osi aioqnimqa gamq dia nanġi Pol qalsib moiotqab.”²² Onaqa qaja tamo nanġo gate koba a aġgro wala di aqa

anjam qusiqa minnej, “Ni gile. Ni anjam degsi merbonum di tamo qudei minjraim. Torei tent.”

Nanġi na Pol qarinyonabqa a Rom nanġo tamo koba Feliks aqaq aiej

²³ Degsi minjsiqa aqa qaja tamo gate aiyel nanġi metnjrnaqa aqa areq bonab minjrej, “Ninġi na qaja tamo 200 sinġa na walwelo qaji nanġi ti qaja tamo 200 anġ ti laqnuq qaji nanġi ti qaja tamo 70 hos na walwelo qaji nanġi ti minjribqa nanġi bini qolo seġ bati 9 Pol osib Sisaria qureq aiqab. Ninġi na endegsib minjriye, ‘Nunġo walwelqajqa inġi inġi gereiyosib soqniye. ²⁴ Pol aqa hos qudei dego gereiyib soqnem. Pol a hos goge dia awoamqa ninġi na geregere taqatosib osi aisib Rom tamo koba Feliks aqa talq di brantiye.’ Ninġi aiyel na qaja tamo nanġi degsib minjriye.” Qaja tamo nanġo gate koba a na nanġi aiyel degsi minjrsiqa olo endegsi minjrej, ²⁵ Osiqa anjam bei endegsi nengrenyej,

²⁶ “O tamo koba Feliks, ijo ñam Klodius Lisias. E qaja tamo nanġo gate koba. Ijo anjam endi ni quqwajqa deqa e nengrenyosim ni qa qarinyonum. O kaiye. ²⁷ Tamo agi inoq osi bonub qaji aqa ñam Pol. Juda nanġi na a ojsib moiotqa laqnaqqa e na ijo qaja tamo nanġi joqsim aisim nanġo banq dena yainjrem. E qalieem, Pol a Rom qaji tamo. Deqa e na a qaryaiyosim nanġo banq dena yainjrem. ²⁸ Pol aqa une kie qa kio a moiotqa maroqneq di e qalieqa osimqa Pol osi gilsim Juda tamo kokba nanġo ulatamuq dia tigeltem. ²⁹ Tigeltonamqa nanġi anjam gargekoba mareleġneqnaqqa e qusimqa endegsi poibej. Juda tamo kokba nanġi nanġo segi dal anjam qa marsib Pol aqa jejamuq di anjam laġa laġa qameteqnuq. Nanġi Pol aqa une kobaquja bei babtosai. Deqa e na laġa moiotqa kersai. Tonto talq di laġa waiyqa kersai

dego. E degsi poibej. ³⁰ Ariya bati bei e anjam endegsi quem, ‘Juda tamo qudei nanġi anjam endegsib qosisib maronub, “Iga gamq dia tarinyonamqa qaja tamo nanġo gate koba a na Pol osi aioqnimqa iga na qalsim moiotqom.”’ E anjam di qusim deqa agi Pol qarinyonum ni qa bqo. Ariya e na tamo nanġi Pol aqa jejamuq di anjam qameteqnuq qaji nanġi endegsi minjronum, ‘Ninġi segi Sisaria qureq aisib Feliks aqa ulatamuq dia tigelosib Pol aqa une geregere minjrib a quqwas.”

³¹ Qaja tamo nanġo gate koba a na anjam degsi nengrenyosiqqa aqa qaja tamo nanġi enjrnaqa nanġi na aqa anjam dauryosibqa qolo Pol osib Antipatris qureq osi aisib dia ġereġeb. ³² Nebeon-aqa qaja tamo sinġa na walwelo qaji nanġi Antipatris qureq dena olo puluosib Jerusalem qureq gilsib nanġo ġeio talq di soqneq. Onaqa qaja tamo hos na walwelo qaji nanġi segi Pol suweiyosib torei Sisaria qureq osi aieb. ³³ Osi aisibqa nanġo gate koba aqa anjam nengrenyej qaji di Feliks yosib Pol osib aqa ulatamuq dia tigelteq. ³⁴ Onaqa Feliks a anjam di sisiyosiqqa Pol nenemyej, “Ni sawa qabe qaji?” Onaqa Pol na minnej, “E Silisia sawa qaji.” ³⁵ Degsi minjnaqa Feliks na olo minnej, “Tamo nanġi ino jejamuq di une qameqnuq qaji nanġi babqa e ino anjam geregere quqwai.” Osiqa qaja tamo nanġi minjrnaqa nanġi na Pol osib tamo koba Herot aqa talq di waiysib taqatoqneq.

Juda tamo kokba nanġi bosib Feliks aqa ulatamuq dia Pol aqa jejamuq di anjam qamoqneq

24 Bati 5-pela koboonaqa Juda nanġo atra tamo gate Ananias a ti Juda tamo kokba qudei ti Juda nanġo anjam taqyo tamo bei aqa ñam Tertulus a ti Sisaria qureq aieb. Aisib Rom nanġo tamo koba Feliks aqa ulatamuq

dia tigelosibqa Pol aqa jejamuq di anjam qamoqneb. ²Onaqa Rom nanjo tamo koba Feliks a na Pol metonaq warum miligiq bosiqqa aqa ulatamuq dia tigelesonaqa Tertulus a tigelosiqqa Pol aqa jejamuq di anjam qamqa osiqqa Feliks minjej, “O Tamo Koba Feliks, ni na gago sawa endi geregere taqateqnum deqa bini iga bole unum. Iga qoto saiqoji. Ni na iga geregere aqaryaigoqnsimqa gago gulube kalil kobotetgeqnum. ³Deqa iga ni qa tulan areboleboleigwoqa ino ñam soqteqnum.

⁴“O Tamo Koba Feliks, e anjam olekoba mermqasai. Ni asgimo uge. Deqa ni gago anjam truquyala endi que. ⁵Iga tamo endi uneqnum, a tamo uge. A kumbra uge uge yoqnsi laqnsiqqa Juda tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanjo areqalo ugetet-njreqnaqa nanji ñirin kobaoqnsibqa qoto tigelteqnum. A na tamo ungasari nanji joqoqnsiqqa minjreqnu, ‘Ñinji Nasaret tamo Yesus dauryiye.’ ⁶⁻⁷A na gago atra tal aqa ñam dego ugetetgeqnu. Deqa iga a ojsim gago segi dal anjam na aqa une qa pegiyqa laqnamqa qaja tamo nanjo gate koba Lisias a bosiqqa gago anjam gentosiqqa gago banq dena Pol singila na yaigej. ⁸Yaigsiqqa mergej, ‘Ñinji Pol qa anjam bei soqnimqa aisib Rom nanjo tamo koba Feliks aqa ulatamuq di mariye.’ Deqa iga bosim ino ulatamuq endia Pol aqa une agi mermeqnum. Deqa Tamo Koba Feliks, ni segi na Pol nenemyimqa anjam kalil iga aqa jejamuq di qameqnum qaji di bole kio sai kio di a segi na mermimqa ni quqwam.” Tertulus a anjam degsiqa Feliks minjej.

⁹Onaqa Juda tamo kokba kalil nanji tigelosib Tertulus aqa anjam di taqyosib mareb, “Aqa anjam di bole.”

Pol a kamba Feliks aqa ulatamuq dia tigelosiq anjam marej

¹⁰Onaqa Feliks a Pol aqa anjam quqwajqa deqa aqa ban soqtosiq Pol metonaqa a kamba tigelosiqqa marej, “O Tamo Koba Feliks, e qalie, ni wasau gargekoba sawa endi taqatesoqnem agi bini taqatejunum. Deqa e kamba ijo anjam mermqai. ¹¹Ya ya endi e Qotei louqajqa Jerusalem aiem. E aiem bati 12-pela gilqo. Juda tamo kokba nanji di qalie. Ni segi na nenemnjrimqa degsib mermqab. ¹²E Jerusalem aisim di sosimqa e anjam na qotosaiqnem. Qoto tigeltoaiqnem dego. E qoto bei yeqnam Juda nanji na e nubosai. E atra talq dia, Juda nanjo Qotei talq dia, qure ambleq dia dego lawo na soqnem. E kumbra uge bei yosaiqnem. ¹³Deqa anjam kalil Juda nanji na ijo jejamuq di qameqnum qaji di bolesai. Nanji ijo une bole bei ubtsib marqa keresai.

¹⁴“Ijo une qujai agiende. E Yesus aqa gam dauryeqnum. Juda tamo kokba nanji mareqnum, ‘Gam di bolesai. Gam dena tamo ungasari nanji ñirinoqnsib poeleqnum.’ Gam di qujai e dauryoqnsimqa gago moma nanjo Qotei qa louoqnsimqa Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o tamo nanjo anjam nami nenjrenjyeb qaji deqa ti ijo areqalo singilatejunum. ¹⁵Mondonj Qotei na tamo bole ti tamo uge ti nanji olo subq na tigeltnjrqas. Qotei qujai deqa e ijo areqalo singilatoqnsim subq na tigelto bati qa tariñoqnsim unum. Juda tamo kokba nanji dego Qotei qa nanjo areqalo singilateqnsib subq na tigelto bati qa tariñoqnsib unub. ¹⁶E subq na tigelto bati qa tariñoqnum deqa e bati gaigai ijo segi so geregere taqatoqnsimqa Qotei aqa ñamdamuq dia, tamo ungasari kalil nanjo ñamdamuq dia kumbra bole bole yoqnsim laqnum.

¹⁷“Ariya e sawa bei beiq dia wauosim laqnamqa wausau qudei koboonaqa agi Jerusalem aiem. Yesus aqa tamo ungasari sawa bei beiq di so qaji nangi na silali koroiyosib ebnabqa osi aisim Juda nangi mam soqneb deqa enjrem. Silali qudei osi aisim Qotei dego atraiyem. ¹⁸E atra tal miligiq gilsimqa une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di dauryosim yem. Di koboonaqa e Qotei atraiyeqnamqa Juda tamo kokba nangi bosib e nubeb. E tamo ungasari gargekoba joqsim sonam nangi e nubosai. E qoto bei dego tigelteqnam nubosai. ¹⁹Ariya Juda tamo qudei Esia sawaq dena beleḡeb qaji nangi na e atra tal miligiq di sonam nubsibqa bosib e ojeb. Deqa nangi e qa anjam bei soqnmqqa bosib ino ulatamuq endia tigelosib ijo une marqab. ²⁰Ariya nangi bosai. Deqa ni na Juda tamo kokba agi bosib endia tigelejunos qaji nangi nenemnjrimqa e Jerusalem dia nango ulatamuq di tigelosonam une kie kio ijo jejamuq di uneb di ni mermqab. ²¹Bole, ijo anjam qujai endeqa nangi na ijo jejamuq di une qametbeb. E nango ulatamuq dia tigelesosim lelejosim endegsi minjrem, ‘Tamo kalil moreḡo qaji nangi mondoḡ olo subq na tigelqab. Anjam deqa qujai ningi na e ojsib ijo jejamuq di une qametbonub.’ O Tamo Koba Feliks, e nango ulatamuq di tigelosim anjam degsi minjrem.” Pol a na Feliks degsi minjej.

²²Feliks a tamo ungasari Yesus aqa gam dauryosib laqneb qaji nango kumbra qalie. Deqa a na Juda tamo kokba nangi endegsi minjrej, “Nunḡo anjam di mati soqnem. Qaja tamo nango gate koba Lisias a bamqa ningi olo anjam di maribqa e qusiy gereiyqai.” ²³Osiqa aqa qaja tamo gate bei minjej, “Ni na Pol osim tonto talq di waiysim taqatesoqne. A gulube bei yaim. Aqa was nangi a unqa bosib inḡi inḡi qa aqaryaiyqa maroqnbqa ni na saidnjram.”

Feliks na Pol tonto tal di atnaqa a wausau aiye di soqnej

²⁴Bati qudei koboonaqa Feliks nangi aqa nḡuqali Drusila wo olo beb. Drusila a Juda unḡa. Bosib Feliks a Pol metonaq aqa areq bej. Bosiqqa tamo nangi Kristus Yesus qa nango areqalo singilatqajqa kumbra di Feliks minjnaq quej. ²⁵Kumbra bole bole dauryoqnqajqa deqa ti gago segi segi so geregere taqatoqnqajqa deqa ti Feliks minjnaq quej. Mondoḡ Qotei na tamo ungasari nango une qa peginjrqajqa deqa ti Pol na Feliks minjnaq quej. Qusiqqa ulaosiq Pol minjej, “Ni mati aisim ino warumq di soqne. Bunuqna e bati atsiy olo ni metmit bosim anjam di merbqam.” ²⁶Feliks a bati gargekoba Pol aqa anjam quqwajqa deqa segi metosaiqnej. A endegsi are qaloqnej, “E Pol metitqa a bosim silali ebimqa e tonto talq dena a uratqajqa deqa kio merbqas?” Osiq deqa metoqnej.

²⁷Wausau aiye koboonaqa Feliks a Judia sawa taqato wau di uratonaga tamo bei aqa nḡam Porsius Festus a kamba Feliks aqa wau di osiqqa Judia sawa taqatesoqnej. Onaga Feliks a na Juda tamo kokba nango are boletetnjrqajqa deqa a Pol tonto talq di uratonaga soqnej.

Pol a marej, “E Sisar aqa ulatamuq di tigelqai.”

25 Ariya Festus a Judia sawaq aisiq Sisaria qureq di soqnej. Bati qalub koboonaqa a dena tigelosiqqa Jerusalem qureq aiej. ²⁻³Aisiq di sonaga atra tamo kokba ti Juda tamo bole bole ti nangi bosib Festus aqa ulatamuq dia tigelosib Pol aqa jejamuq di olo anjam qamoqneb. Osib Festus minjeb, “Ni na anjam qarinyosim ino qaja tamo nangi endegsim minjre, ‘Ninḡi Sisaria qureq dena Pol osib Jerusalem osib

boiye.’ Minjrimqa gago are boleqas.” Nanġi degsib Festus minjeb. Di kiyaaqa? Nanġi nami anjam endegsib qoseb. Qaja tamo nanġi na Pol osi boqniqbqa gamq dia nanġi Pol qalsib moiotqab. ⁴Onaqa Festus na kamba minjrej, “Pol a Sisaria qureq dia tonto talq di unu. Bati qudei koboamqa e segi olo Sisaria qureq aiqai. ⁵Deqa ninġi na nuġgo tamo kokba nanġi endegsib minjriye, ‘Ninġi Pol qa anjam bei soqnimqa Festus dauryosib Sisaria qureq aiiye. Aisib dia Festus aqa ulatamuq di tigelosib Pol aqa une minjib a quqwas.’ Nuġgo tamo kokba nanġi degsib minjriye.”

⁶Festus a bati 8-pela o 10-pela Jerusalem qureq di sosiqa olo puluosiq Sisaria qureq aiej. Aieqnaqa Juda tamo kokba qudei nanġi a dauryosib aieb. Nebeonaqa Festus a aqa awo jaram kobaq di awoosiqqa aqa qaja tamo qudei nanġi minjrej, “Ninġi Pol osib boiye.” Onaqa nanġi na Pol osi bosib Festus aqa ulatamuq di tigelteb. ⁷Onaqa Juda tamo kokba Festus dauryosib beb qaji nanġi Pol kalilyosib Festus aqa ulatamuq dia tigelosib anjam gargekoba laña laña Pol aqa jejamuq di qamelenoqneb. Nanġo anjam di utru saiqoji. ⁸Onaqa Pol a kamba marej, “E Juda gago dal anjam bei gotranjyosaieqnum. E gago atra talqa anjam uge bei marosaieqnum. E Rom nanġo mandor koba Sisar a dego kumbra uge bei yosaieqnum. Deqa e une saiqoji.”

⁹Pol a degsi marnaqa Festus a na Juda tamo kokba nanġo are boletet-njrqajqa deqa Pol endegsi nenemyej, “Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino anjam olo marqa kere e?” ¹⁰Onaqa Pol na minnej, “E bini Sisar aqa awo jaram namoq endi tigelejunum. Endia ijo anjam marqai. Ni qalie, e Juda nanġi qa une bei yosai. Deqa e kiyaaqa Jerusalem aiqai? ¹¹Une kobaquja bei ijo jejamuq di soqnimqa unġum e lubsib

moiotbeb. Ariya anjam nanġi ijo jejamuq di qameqnuq qaji di bolesaiamqa nanġi e laña osib qaja tamo nanġo banq di atqa keresai. Deqa ni que. E Rom qaji tamo. Deqa ni na e qarinqbimqa e Rom qureq gilsiy dia Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelqai. Yimqa a na ijo anjam qusim gereiyqas.” ¹²Pol a na Festus degsi minjnaqa a warumq dena oqedosiqa aqa qaja tamo qudei nanġi koba na anjam qairosib olo warum miligiq gilsiqa Pol minnej, “Ni Sisar aqa ulatamuq dia tigelqa maronum deqa e ni qarinqmitqa Sisar aqaq gilqam.”

Festus a Pol qa kumbra kieryqas deqa mandor koba Agripa nenemyej

¹³Onaqa bati qudei koboonaqa Rom nanġo mandor koba bei aqa ñam Agripa nanġi aqa jaja Bernaisi wo Festus unqajqa marsib Sisaria aieb. ¹⁴Aisib bati gargekoba yala Sisaria qureq di sonabqa Festus na Agripa minnej, “Tamo bei aqa ñam Pol a nami Feliks na tonto talq di waiyej unu. ¹⁵Deqa e Jerusalem di sonamqa Juda tamo kokba ti Juda tamo bole bole ti nanġi na Pol aqa jejamuq di anjam qamsib endegsib merbeb, ‘Ni mare, “Pol a une ti.” Osim ni na ino qaja tamo nanġi minjrimqa nanġi Pol qalib moiem.’ ¹⁶Onaqa e na kamba endegsi minjrem, ‘Iga tamo bei laña ojsim qaja tamo nanġo banq di atqa keresai. Rom gago kumbra degsi sosai. Deqa ninġi Pol qa anjam bei soqnimqa a mati ijo ulatamuq dia tigelamqa ninġi aqa une marib qusimqa a kamba aqa anjam marqas.’

¹⁷“E na Juda tamo kokba nanġi anjam degsi minjrnampa nanġi e daurbosib Sisaria qureq beb. Bonab e tariņosai. Nebeonaqa nanġi koroesonabqa e ijo awo jaramq dia awoosim ijo qaja tamo qudei nanġi minjrnampa nanġi Pol osi bosib ijo ulatamuq dia tigelteb. ¹⁸Onaqa Juda tamo kokba nanġi tigelosib Pol aqa jejamuq di anjam gargekoba

gamelenoqneb. E are qalem, nanği une kokba Pol aqa jejamuq di qamqab. Nanği degyosai. ¹⁹Nanği nanço Qotei louqa kumbra deqa segi nřiriŋosibqa Pol aqa jejamuq di anjam qamoqneb. Pol a maroqnej, ‘Tamo bei aqa ñam Yesus a moisiq olo subq na tigelej.’ Deqa ti nanği nřiriŋosibqa Pol aqa jejamuq di anjam laña qamoqneb. ²⁰Onaqa e nanço anjam deqa utru itqa yonam keresai-bonaqa Pol nenemyem, ‘Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino anjam marqa kere e?’ ²¹E degsi Pol minjnamqa a saidosiq merbej, ‘E Rom qaji tamo. Deqa e mati tonto talq endi sqai. Bunuqna ni na e qarinqbimqa e Rom qureq gilsiy dia Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelqai. Yimqa a na ijo anjam qusim gereiyetbqas.’ Pol a na e degsi merbonaqa e ijo qaja tamo nanği minjrem, ‘Ninği Pol osib tonto talq di waisib taqatesoqniye. Bunuqna e na Pol qarinyitqa Sisar aqaq gilqas.’” ²²Festus a na Agripa degsi minjnaqa Agripa na minje, “E dego Pol aqa anjam quqwai.” Onaqa Festus na minje, “Nebe ni aqa anjam quqwam.”

²³Ariya nebeonaqa Agripa wo Bernaisi wo nanği gara wala boledamu jigsib koro sawaq beq nabqa tamo uŋgasari nanği na unjrsib nanço ñam soqtoqneb. Qaja tamo nanço gate kokba ti tamo ña ñam ti kalil nanği dego bosib koro sawaq di koroeb. Onaqa Festus a na aqa qaja tamo nanği minjrnaqa nanği Pol osi bosib Agripa aqa ulatamuq dia tigelteb. ²⁴Onaqa Festus na Agripa minje, “O Mandor Koba Agripa, Pol aqi osi bonub. Ni unime. Ninği kalil koroonub qaji endi ninği dego Pol uniye. E Jerusalem qureq di sonamqa Juda tamo uŋgasari kalil nanği Pol aqa jejamuq di anjam gargekoba qamelenoqnsib murqumyoqnsib endegsib merboqneb, ‘Ni Pol qalim moiem. A olo mandamq endi saiq.’

Bosib Sisaria qureq endia dego Pol aqa jejamuq di anjam qamoqnsib e degsib merboqneb. ²⁵Ariya e Pol aqa jejamuq di une kobaquja bei unosai. Deqa e Pol laña moi otqa keresai. Ariya Pol na merbej, ‘E Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq dia tigelqai. Yimqa a na ijo anjam qusim gereiyetbqas.’ Onaqa e na Pol minjem, ‘Di kere. E ni qarinqmitqa Rom qureq gilqam.’ ²⁶O Mandor Koba Agripa, e Pol aqa jejamuq di une bei unosai. Deqa e a qa anjam kie nenğrenyit gago tamo koba Sisar aqaq gilqas? Laña qarinyqai di Sisar a qarinqas. Deqa e Pol osi bosim ino ulatamuq endia tigeltonum. Di kiyaya? Ni segi na Pol nenemyimqa aqa une bei babtımqa ninği kalil qusib merbibqa une deqa nenğrenyit Sisar aqaq gilqas. ²⁷E are qalonum, tamo a une saiqoqi soqnimqa e laña qarinyit Sisar aqaq gilqas di kumbra bolesai.”

Pol a Agripa aqa ulatamuq dia tigelosiq anjam marej

26 Onaqa Agripa na Pol minje, “Ni kamba ino anjam marımqa e quqwai.” Degsi minjnaqa Pol na aqa baŋ soqtosıqa endegsi marej, ²“O Mandor Koba Agripa, bini e ino ulatamuq endia tigelejunum. Anjam kalil Juda nanği na ijo jejamuq di qamelenoqneb qaji di e na kamba marıt ni que. Yimqa e areboleboleıbqas. ³Gago Juda kumbra kalil ni qalie. Iga anjam na qoteqnum qaji di dego ni qalie. Deqa ni ijo anjam endi quime. Ni asgimaiq.

⁴“Juda tamo kokba kalil nanği ijo kumbra qa qalie unub. E anğro wala qa sosımqa e Judia sawaq dia kumbra kie yoqnem di nanği qalie. Bunuqna e Jerusalem qureq gilsim dia e kumbra kie yoqnem di dego nanği qalie. ⁵Nanği nami ijo kumbra qa qaliesoqneb. Ni na nanği nenemnjrimqa degsib mermqab. Farisi nanço dal anjam dauryqajqa tulan

wau koba. Gago Juda gago dal anjam ti keresai. E angoro wala qa sosimqa e Farisi nango ambleq di sosim e nango kumbra dauryoqnem. Juda tamo kokba nangi di qalie. ⁶Bini e ino ulatamuq endia tigelejunum. Di kiyaaqa? E ijo areqalo Qotei qa singilatosim anjam a nami gago moma nangi minjrej qaji di aqa damu brantqajqa deqa e tarijoqnsim unum. Utru deqa nangi na e tigeltbonub. ⁷Gago moma utru Jekop a na nami aqa angoro 12-pela nangi nambabtjrej. Onaqa nango leŋ kalil paraonabqa Qotei na nangi endegsi minjrej, ‘Mondor e na niŋgi olo subq na tigeltŋwai.’ Anjam deqa qujai iga bini gago areqalo singilatejunum. Deqa qolo ti qanam ti iga Qotei qa singila na louoqnsimqa aqa anjam gegerere dauryeqnum. O Mandor Koba Agripa, mondor iga olo subq na tigelqom. Anjam deqa qujai Juda tamo kokba nangi na ijo jejamuq di une qamsibqa e tigeltbonub. ⁸Niŋgi qudei endegsib are qaleqnuq kio, ‘Qotei na tamo nangi subq na tigeltjrqasai?’ Niŋgi kiyaaqa degsib are qaleqnuq? Nungo areqalo di bolesai.

⁹“Bole, e segi nami Yesus Nasaret qaji aqa nam ugeugeiyuqnsim jeutsi laqnem. ¹⁰E Jerusalem qureq dia kumbra uge di yoqnem. Agi atra tamo kokba nangi na e odbeq nabqa e na Qotei aqa tamo ungasari nangi ojelejoqnsim tonto talq di breinjroqnem. Juda tamo kokba nangi na nangi nimsib moiottjrqqa mareq nabqa e dego nangi koba na areqalo qujaitosim maroqnem, ‘Nangi nimsib moiottjriye.’ ¹¹E bati gargekoba Juda nango Qotei tal kalil miligiq giloqnsimqa dia Yesus aqa tamo ungasari nangi ojelejoqnsim ugeugeinjroqnem. E endegsi are qaloqnem, ‘E nangi jaqatiŋ koba enjritqa nangi ulaosib Yesus qoreiyosib aqa nam misilinyqab.’ Degsim are qaloqnsim deqa nangi ugeugeinjroqnem. E nangi qa minjiŋ ani oqetbeqnaqa nangi daurnjroqnsimqa qure isa

isaq giloqnsim dia nangi itnjroqnsim ugeugeinjroqnem.

Pol a kiersi Kristen tamo brantej deqa sainjrej

¹²⁻¹³“O Mandor Koba Agripa, e wau degsi yeqnamqa bati bei atra tamo kokba nangi na e qarinqbonabqa Damaskus qureq aiem. E aieqnamqa qanam jige pulorj singila koba minjal ti laŋ goge dena ijoq ainaq unem. A tulaŋ koba rianosiqa tamo e ombla aioqnem qaji nangi ti iga suwantgej. Aqa rian di seŋ ti keresai. ¹⁴Suwantgonaqa iga kalil ululoŋosim mandamq di nerenem. E njeiesosimqa tamo bei aqa kakoro quem. A Hibru anjam na endegsi merbej, ‘O Sol, ni kiyaaqa e ugeugeibeqnum? Ni e ugeugeibeqnum dena ino segi jejamu dego ugeugeiyeqnum. Ino segi qaja pulutosim ino jejamu qoruyqam dego kere.’ ¹⁵Onaqa e na minjem, ‘O Tamo Koba, ni yai?’ Onaqa a na merbej, ‘E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum qaji. ¹⁶Deqa ni tigel. E ni giltmonum deqa ni ijo wau tamo sosimqa ijo singila bini osormonum qaji deqa ti ijo singila bunuqna osormoqnaqi qaji deqa ti sawa sawa kalilq dia tamo ungasari nangi minjroqnsim laqnaqam. Utru deqa e bini inoq di brantosim ni giltmonum. ¹⁷Bunuqna e ni qarinqmitqa ni Juda tamo ti sawa bei bei qaji tamo ti nanngoq giloqnaqam. Deqa ni nangi qa ulaaim. E ni taqatmesoqnitqa nangi ni moiottmqasai. ¹⁸Ni nanngoq gilsim ijo anjam minjroqnmqa nangi e qa poinjroqnm ambru uratosib suwanjoq bqaq. Satan a na nangi joqej unu. Deqa ni na nangi are bulyetjroqnmqa nangi Satan aqa singila uratosib Qotei aqaq giloqnaqab. Amqa e na nango une kalil kobotetjritqa nangi tamo ungasari nami e qa nango areqalo singilateb qaji nangi ti koba na ijo segi tamo ungasari boledamu sqab.’

**Pol a nami Qotei aqa anjam
palontosiqqa tamo uŋgasari nanŋi
minjroqnej a deqa Agripa saiyey**

¹⁹“Deqa Mandor Koba Agripa, laŋ goge dena puloŋ ainaqa e unsimqa anjam Yesus na merbej qaji di gotraŋyosai. ²⁰E aqa anjam di dauryosim tigelosim Damaskus qureq aiem. Aisim dia Qotei aqa anjam plaltoqnsimqa tamo uŋgasari nanŋi endegsi minjroqnem, ‘Niŋgi are bulyosib Qotei aqaq bosib nuŋgo kumbra uge uge kalil uratosib kumbra bole bole yoqniye. Amqa tamo uŋgasari nanŋi nuŋgo kumbra di unsib endegsi poinjrqaq, “Bole, nanŋi bole are bulyonub.” ’ E Jerusalem dia, Judia sawaq dia, sawa bei beiq dia dego tamo uŋgasari nanŋi anjam degsi minjroqnem. ²¹Utru deqa Juda tamo kokba nanŋi na atra tal miligiq dia e nubsibqa bosib e ojob. Osib mareb, ‘Iga Pol qalsim moiqtom.’ ²²Ariya nanŋi degsib marsib e moiqtosai. Di kiyaya? Qotei a nami e taqatboqnej agi bini e bole unum. Deqa bini e tamo kokba ti tamo laŋaj ti nanŋo ulatamuq endia tigelesosim Qotei aqa anjam palontosim minjroqnem. E anjam bei palontosaieqnum. Nami Qotei aqa medabu o tamo nanŋi Moses ombla na kumbra bunuqna brantelenqas qaji di ubtsib nengrenyoqneb. Anjam di segi e bini palonteqnum. ²³Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo nanŋi nami anjam endegsib nengrenyeb, ‘Kristus a jaqatiŋ koba osim moiqaq. Moismqa tamo kalil qa namoosim olo subq na tigelqas. Osim Juda tamo ti sawa bei bei qaji tamo nanŋi ti ambruq di soqniqqa nanŋi anjam minjroqnimqa nanŋi are bulyosib ambru uratosib suwaŋoq boqniqab.”

**Pol na Agripa minjej, “Ni
Kristus qa ino areqalo singilat.”**

²⁴Pol a anjam degsi marsiq gileqnaqa Festus na aqa anjam gentosiqqa

leleŋosiq minjej, “Pol, ni nanarionum. Ino qalie kobaquja dena ni tulaŋ nanaritmqa.” ²⁵Onaqa Pol na minjej, “O Tamo Koba Festus, e nanariosai. Ijo anjam endi bole. E areqalo bole na anjam mareqnum.” ²⁶Osiqa Agripa minjej, “O Mandor Koba Agripa, ijo anjam endi ni nami qalieosim soqnem. Deqa e ni mermqa ulaosai. Yesus aqa kumbra iga dauryeqnum qaji di iga uli na yosaioqnem. Iga gaigai boleq na yoqnem. Deqa ni kumbra deqa geregere qalieonum. ²⁷O Mandor Koba Agripa, ni kiersi are qalonum? Qotei aqa medabu o tamo nanŋo anjam nami nengrenyeb qaji di bole e? Od, e qalieonum, ni maronum, di bole.”

²⁸Onaqa Agripa na Pol nenemyej, “Ni kiersi are qalonum? Ni endego e are bulyosiy Kristen tamo brantqajqa merbonum e?” ²⁹Onaqa Pol na minjej, “Ni endego are bulyqam di kere. Sokobaiyosim are bulyqam di dego kere. Deqa e ni qa ti tamo kalil endia sosib ijo anjam queqnuq qaji nanŋi qa ti endegsi Qotei pailyeqnum, ‘O Abu, ni na nanŋi are bulyetnjrimqa nanŋi e unum degsib sqab. Ariya e sil na tontbeb unum nanŋi degsib sqajqa e ni pailmosai.’ O Mandor Koba Agripa, e degsim Qotei pailyeqnum.”

³⁰⁻³¹Pol a na anjam degsiqa Agripa minjnaqa Festus wo Bernaisi wo tamo kalil awoeleŋesoqneb qaji nanŋi Agripa koba na tigelosib warumq dena oqedeb. Oqedosib endegsib qairosib mareb, “Iga Pol aqa jejamuq di une kobaquja bei unosaiholesai. Deqa iga na a qalsim moiqtqa keresai. A tonto talq waiyqa keresai dego.” ³²Nanŋi degsib marsibqa Agripa na Festus minjej, “Pol a Sisar aqa ulatamuq di tigelqa marosai qamu ni na endego a tonto talq dena uratim oqedqo qamu.”

Nanġi na Pol Rom qureq osi gilqajqa deqa qobuġ di ateb

27 Onaqa nanġi iga qobuġ gogetosim Itali sawaq gilqajqa anjam keretosib Pol tamo qudei ti tonto talq dena eleġosib qaja tamo nanġo gate bei aqa ñam Julius aqa banq di ateb. Julius a Rom qaji tamo. ²Onaqa Julius a na iga Pol qu joqsiqu Adramitium qure nanġo qobuġ bei Esia sawaq gilqa laqnaqa gogetosim koba na gilem. Qobuġ di yuwal qala qalaq na dauryosim qunduj kalil aiqa marnabqa iga gogetosim gilem. Tamo bei aqa ñam Aristarkus a iga koba na gilem. Aristarkus aqa qure utru Tesalonaika. Tesalonaika a Masedonia sawaq di unu. ³Iga gilsim nebeonaqa Saidon qureq di tiryem. Tiryonamqa Julius a Pol qa dulosiq odyonaqa qobuġ uratosiq aqa was nanġi itjnmaqa nanġi na iġġi iġġi qudei qa aqaryaiyeb. ⁴Onaqa iga Saidon qure uratosim gileqnamqa jagwa na gotranġonaqa deqa Saiprus nui taqyosim gilem. ⁵Gilsim yuwal gentosim Silisia sawa ti Pamfilia sawa ti di brantosim yuwal qala qalaq na dauryosim gilsim Lisia sawaq di brantosim Maira qureq di tiryem.

⁶Dia Julius a Aleksandria qure nanġo qobuġ bei Itali sawaq gilqa laqnaqa unsiqa a na iga Pol qu tonto tamo nanġi ti joqsiqu qobuġ di gogetem. ⁷Gogetosim jinġa na gileqnamqa bati gargekoba koboej. Onaqa jagwa na gotranġonaqa iga siġgila na gilsim Nidas qure jojomyem. Dena jagwa na olo gotranġonaqa iga gilqa keresaiigonaqa qobuġ bulyosimqa Krit nui aqa luwi bei ñam Salmone di tiġyosim oqem. ⁸Oqsim luwi di buġyosimqa tamo qobuġ di wauo qaji nanġi waukobaosib oqsib Krit nui qoreq di beterosib qala qalaq na gileb. Iga gilsim sawa bei aqa ñam Qunduj Boledamu di Lasea qure jojom di brantem.

⁹⁻¹⁰Iga bati gargekoba uratem deqa Juda nanġo qurienjo bati koboej. Yuwal ugeqa bationaq deqa Pol na tamo qobuġ di wauo qaji nanġi endegsi minjrej, “Niġġi quiye. E qalieonum, iga qobuġ na gilqom di iga gulube koba itqom. Qobuġ aqa iġġi iġġi gargekoba loumqas. Qobuġ dego tugwas. Qobuġ a segi sai. Iga tamo kalil dego padalqom.”

¹¹Pol a na nanġi degsi minjmaqa qobuġ kuñi ojo tamo wo qobuġ aqa abu wo nanġi aiyel na Pol aqa anjam di gotranġyosib gilqa mareb. Julius a dego Pol aqa anjam gotranġyosiqqa nanġo aiyel anjam dauryej. ¹²Deqa iga qobuġ na gilem. Qunduj iga soqnem qaji di jagwa bati qa qobuġ beteqajqa qunduj bolesai. Deqa tamo gargekoba nanġi mareb, “Jagwa bati brantqa jojomoqo. Deqa iga qunduj endi uratosim gilsim Finiks qunduj di jagwa bati qa beterosim sqom.” Finiks a Krit nuiq di unu. Dia jagwa bati qa beteqajqa qunduj bolequja.

Jagwa koba bonaqa yuwal ugeej

¹³Deqa jagwa lawo guta na bonaqa tamo qobuġ di wauo qaji nanġi mareb, “Jagwa endena iga qarimġim gilsim Finiks qunduj di tiryqom.” Degsi marsib dur titosib qobuġ milligiq di at-sib dena iga Krit nui aqa qala dauryosim gilem. ¹⁴⁻¹⁵Gileqnamqa manaq dena meli jagwa koba bosiq gotranġonaqa gilqa keresaiigonaqa iga loo goge oqsim di sonamqa jagwa na segi osi laqnej. ¹⁶⁻¹⁷Onaqa iga nui kiñala bei aqa ñam Kauda aqa qoreq dia otosim sonamqa nui dena jagwa getentonaqa yuwal kiñala laej. Onaqa tamo qobuġ di wauo qaji nanġi waukobaosib qobuġ du soqtosibqa qobuġ ani gogeq di at-sib sil na qoseb. Qobuġ du ulonjam deqa sil na qoseb. Osib olo sil bei osib qobuġ ani yuwal na paraparaaim deqa sil na kainysib siġgilateb. Osib qobuġ rer qalrab aiej. Qobuġ ururosime Afrika

sawa jojomyosim dia sargum gogetosim paraaim deqa ulaosib qobuŋ rer qalnab aiej. Onaqa jagwa na segi osi laqnej. ¹⁸Nebeonaqa iga loo goge di sonam jagwa tulaŋ kobaosiq iga gotraŋgonaqa yuwal ugeonaqa qobuŋ tuqepratej. Deqa tamo qobuŋq di wauo qaji nanŋi qobuŋ aqa iŋgi iŋgi qudei breinjrnabqa yuwalq aieb. ¹⁹Olo nebeonaqa nanŋi qobuŋ aqa parara qomsib rer ti oyo ti osib breinjrnab yuwalq aieb. ²⁰Bati gargekoba iga seŋ ti bongar ti unosai. Iga namoqna are qalem, “Iga padalqasai.” Ariya jagwa singila koba boqnsiqa iga gotraŋgoqnej deqa gago areqalo namij di iga uratosim marem, “Iga padalqom. Jagwa endi koboqasai.”

²¹Bati gargekoba tamo qobuŋq di wauo qaji nanŋi iŋgi uyosai. Deqa Pol a nanŋo ambleq di tigelosiq minjrej, “O wau tamo niŋgi quye. E nami merngem, niŋgi Krit nui uratosib gilaib. Niŋgi ijo anjam di dauryosai deqa agi iga gulube koba itonum. Niŋgi uniye. Qobuŋ aqa iŋgi iŋgi gargekoba loumelenqo. ²²Deqa e niŋgi olo endegsi merngwai. Niŋgi are laeme. Tamo bei padalqasai. Iga kalil bole sqom. Qobuŋ segi padalqas. ²³⁻²⁴Ya qolo ijo Qotei agi e bati gaigai a qa loueqnum qaji aqa laŋ anŋro bei bosiq ijo areq di tigelosiq merbej, ‘O Pol, ni ulaaim. Ni Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelqam. Deqa Qotei na ni taqatmim ni padalqasai. Tamo kalil ni ombla qobuŋ na gileqnub qaji nanŋi dego taqatnrim nanŋi padalqasai.’ Laŋ anŋro na e degsi merbej. ²⁵Deqa niŋgi ulaaib. E qalionum, Qotei aqa anjam qolo merbej qaji di a dauryosim degyqas. ²⁶Ariya niŋgi quye. Iga qobuŋ na gilsim nui beiq di sargum gogetosimqa qobuŋ segi padalqas.”

²⁷Pol a na nanŋi degsi minjrnaqa iga Mediterenian yuwalq dia otosim sonamqa jagwa na segi osi laqnej. Onaqa yori aiyel koboonaqa bati bei qolo jige

yuwal a mandam qaleqnaq anjam ateqnaq tamo qobuŋq di wauo qaji nanŋi qusib are qaleb, “Iga nui bei jojomyonum kio?” ²⁸Nanŋi degsi are qalsibqa yuwal aqa robu qalieqajqa deqa sil waiyonab ainaq uneb di tarag yala, 40 mita. Dena iga gilokiŋalaysimqa nanŋi olo sil waiyosib uneb di tulaŋ taragej, 30 mita. ²⁹Degsi unsibqa are qaleb, “Iga gilqom di nuiq di sargum gogetqom.” Degsi are qalsibqa ulaosib mareb, “Iga dur waiyonamqa qobuŋ tigelqas.” Degsi marsibqa qobuŋ bunuq dena dur qolqe waiyonab yuwalq aiej. Onaqa nanŋi endegsib waiŋoqneq, “Urur koba suwanem.” ³⁰Onaqa tamo qobuŋq di wauo qaji nanŋi endegsib are qaleb, “Iga qobuŋ uratosim jaraiqom.” Nanŋi degsib are qalsibqa gisaŋosib tamo nanŋi minjreb, “Iga qobuŋ namoq dena dur waiyqom.” Degsib minjrsib qobuŋ du uli na osib qobuŋ ani aqa namoq na gaintonabqa yuwalq aiej. ³¹Degyeqnaq Pol a di unsiq qaja tamo nanŋi ti nanŋo gate Julius a ti endegsi minjrej, “Tamo qobuŋq di wauo qaji nanŋi qobuŋ uratosib jaraiqa laqnub. Nanŋi jaraiqab di niŋgi kalil padalqab.” ³²Onaqa qaja tamo nanŋi na qobuŋ du aqa sil gentonabqa jagwa na osi ulaŋej. Deqa tamo qobuŋq di wauo qaji nanŋi jaraiqa keresaiinjrej.

³³Onaqa nebeqa laqnaqa Pol na tamo kalil nanŋi endegsi minjrej, “Niŋgi iŋgi uyiye. Bati olekoba niŋgi iŋgi uyosai. Nunŋo are ŋeiosai dego. Agi yori aiyel gilqo. ³⁴Deqa e singila na endegsi merngwai, niŋgi iŋgi uysib dena niŋgi singilaqab. Osib niŋgi kalil bole sqab. Bei padalqasai.” ³⁵Pol a na tamo kalil nanŋi degsi minjrsiqa bem bei osiq nanŋo ulatamuq dia Qotei pailiosiq bem di gentosiq uyej. ³⁶Degonaqa tamo kalil nanŋi areboleboleinjrnabqa nanŋi kamba dego bem elenŋosib uyej. ³⁷Iga tamo qobuŋq di soqnem qaji iga kalil

276. ³⁸Tamo kalil nanġi iŋġi uynab menetnrnaqa qobuŋ otqajqa marsibqa wit aqa quŋ kokba qudei wit korbi osib waiyeleŋonabqa yuwalq aiej.

Qobuŋ paraparaej

³⁹Ariya nebeonaqa nanġi ŋam at-sib mandam bei uneb. Nanġi mandam di poinjrosai. Nanġi qunduŋ bei dego uneb. Qunduŋ di aqa alile bolequja ulul ti. Unsib are qaleb, “Iga alile dia qobuŋ tiryqom.” ⁴⁰Degsi are qalsibqa dur nami waiyeb qaji sil ġinġenġyosibqa dur yuwalq di urateleŋeb. Osib kuŋi tonteb qaji sil di palontosib kuŋi ojsib rer ġiryosib alile di tiryqajqa aieb. ⁴¹Aisib qobuŋ namoq sargum bei gogetosiq dia ojtonaq soqnej. Onaqa yuwal kokbaysiqqa qobuŋ bunuq di qalnaqa paraparaej. ⁴²Onaqa qaja tamo nanġi mareb, “Tonto tamo nanġi qawainosi jaraiab deqa iga na ñumnam moreŋqab.” ⁴³Degsi marnabqa nanġo gate Julius a are qalej, “Nanġi Pol dego qalib moiaim deqa e na nanġi said-njrjai.” Degsi are qalsiqqa nanġi min-jrej, “Tonto tamo nanġi ñumaib.” Osiqqa tamo qawaino qalie nanġi min-jrej, “Ninġi namo prugosib yuwalq aisib qawainosib alile di patqab.” ⁴⁴Osiqa tamo qawaino qaliesai qaji nanġi min-jrej, “Qobuŋ paraparaqo qaji aqa sarqei ninġi na eleŋosib bileq atsib dena otosib aisibqa alile di patqab.” A degsi min-jrnaqa nanġi deġyosib iga kalil koba na alile dia ġereġere pateleŋem.

Pol a Malta nuiq di soqnej

28 Iga kalil alile dia pateleŋonamqa nui di aqa ñam Malta degsi mergonab quem. ²Onaqa tamo unġasari nui dia soqneb qaji nanġi kumbra tulaŋ boledamu ysibqa iga ġereġereġeb. Osib awa boqnej deqa iga yorgonaqa

ŋam tunġuyosib mergeb, “Ninġi bosib ŋamyuo areq endi awooiye.” Onaqa iga ŋamyuo areq di awoonam jejamu kanġanġej. ³Onaqa Pol a ŋam ko-roiyosiqqa osi ġilsiqqa ŋamyuoq di atnaqa amal uge ŋam miligiq di soqnej qaji kanġanġyonaqa oqedosiqqa Pol aqa baŋq di uŋiyosiqqa ġainesoqnej. ⁴Onaqa nui deqaji tamo unġasari nanġi amal uge Pol aqa baŋq di uŋiyosiqqa ġainesoonaqa unsi-bqa segi segi maroqneb, “Tamo endi a tamo qalo qaji kio? A yuwalq di moio-sai deqa gago qotei na amal uge qar-inyqoqa a uŋiyqo. Deqa a moiqas.” ⁵Onaqa Pol na aqa baŋq butuyonaqa amal uloŋosiqqa ŋamyuoq aiej. Onaqa Pol a bole soqnej. Aqa jejamu yala gulube bei osai. ⁶Onaqa nanġi Pol koqyoqneb. Aqa jejamu sunyqas kio a moisim uloŋoqu-jatqas kio degsi marsibqa tariŋkobaiyeb. Tariŋonab tariŋonab Pol aqa jejamuq di gulube bei brantosai. Deqa nanġi areqalo bei osib mareb, “Tamo endi a qotei bei.”

⁷Ariya tamo bei aqa ñam Publius a nui dia soqnej. A tamo kobaquja. A na nui di taqatoqnej. Aqa tal jojomq di soqnej deqa a na iga joqsiiqa aqa talq ġilsiqqa dia bati qalub iga ġereġereġoqnej. ⁸Iga Publius aqa talq di sonamqa aqa siqali makobaiyonaqa ŋeiesoqnej. Aqa jejamu tulaŋ kanġanġyosiqqa bi mormantej. Deqa Pol na aqa areq ġilsiqqa Qotei pailiyosiqqa aqa jejamuq di baŋq atnaqa aqa ma koboosiqqo olo boleej. ⁹A deġyonaqa nui deqaji tamo unġasari main-jrej qaji nanġi qusibqa Pol aqa areq beq-nabqa a na nanġi kalil boletnrjoqnej. ¹⁰Ariya nui deqaji tamo unġasari kalil nanġi iga ġereġereġoqnsib kumbra tulaŋ boledamu egoqneb. Onaqa bunuqna iga nui di uratqa laqnamqa iŋġi iŋġi kalil iga saġeleŋej qaji di nanġi na olo eġeleŋonab gago iŋġi iŋġi kereej.

Pol a olo qobuñ bei osiq Rom qureq di brantej

¹¹ Iga nui dia bai qalub soqnem. Di ko-boonaqa iga qobuñ bei gogetosim aiem. Qobuñ di jagwa bati qa nui dia beterosiq soqnej. Qobuñ di Aleksandria qure qaji. Qobuñ aqa namoq dia qotei bei aqa ñam Sus aqa angro aiyel nango sulum gereiyosib atnab soqnej. ¹² Iga Malta nui uratosim qobuñ na aism Sirakyus qureq di tiryosimqa bati qalub di soqnem. ¹³ Dena qobuñ na aism Regium qureq di tiryosim ñeiem. Nebeonaqa jagwa guta na bonaqa iga qobuñ na aieqnam qoloej. Olo nebeonaq iga aism Puteoli qureq di tiryem. ¹⁴ Dia iga Kristen tamo qudei nanği itnjrem. Itnjrnamqa nanği na mergonabqa iga bati 7-pela nanği koba na soqnem. Sosimqa nanği olo uratnjrsimqa sinğa na walwelosim Rom qureq di brantqa marsim aiem. ¹⁵ Rom dia Kristen tamo qudei nanği iga aieqnam di qusibqa gamq dia iga itgwajqa marsib walweleri beb. Nanği beq nabqa iga aiosim gam qalaq di koro sawa bei aqa ñam Apus dia nanği qudei turem. Olo aismqa sawa bei aqa ñam Njereño Tal Qalub dia nanği qudei turem. Turosım unjrsimqa Pol a tulañ areboleboleiyonaqa Qotei binjyosiq aqa are sinğilakobaiyej.

¹⁶ Ariya iga nanği ti koba na aism Rom qureq di brantem. Onaqa Rom nango mandor koba Sisar a na aqa qaja tamo qudei nanği qarınjnnaqa bosib Pol osib aqa segi talq di atnab soqnej. Pol a ulanaim deqa qaja tamo qujai minjnab a na taqatesoqnej.

Pol a Rom qureq dia Yesus aqa anjam bole tamo unğasari nanği minjroqnej

¹⁷ Pol a di sosiq bati qalub koboonaqa a na Juda tamo kokba Rom dia soqneb qaji nanği metnjrnaqa bosib aqa areq di koroona minjrej, “O ijo was ninği

quiye. Jerusalem dia Juda tamo kokba nanği e laña ojsib tonto talq waibeb. Nanği ijo une bei unosai. E Juda gago kumbra bei ugeugeiyosaiognem. Gago moma nango dal anjam dego gotranjyosaiognem. Juda tamo kokba nanği e laña ojsib Rom nango banq di ateb. ¹⁸ Deqa e Rom gate kokba nango ulatamıq di tigelosim ijo anjam mareqnamqa nanği qusibqa une kobaquja bei ijo jejamıq di unosai. Deqa nanği mareb, ‘Pol a une saiqoji. Deqa iga na a qalsim moiotqa keresai. Deqa unğum. Iga na tonto talq dena uratim oqedqas.’ Nanği degsib mareb. ¹⁹ Onaqa Juda nanği anjam di gotranjyeb. Deqa e gam bei saiqoji. E marem, ‘E Sisar aqa ulatamıq di tigelotqa a ijo anjam quqwas.’ E degsi marem. Ariya e Juda nango jejamıq di une bei qamqajqa are sosai. ²⁰ Utru deqa e ninği metnğonum. E ninği ninğsiy ijo anjam mernğwajqa deqa metnğonum. Mondoñ Qotei na iga Israel tamo unğasari iga subq na tigeltgwas. Iga anjam deqa qujai gago areqalo sinğilatosim tarınqnum. Utru deqa e sil kokba endena tontbonub.” Pol a na degsiqa Juda tamo kokba nanği minjrej.

²¹ Onaqa nanği na Pol minjeb, “Judia sawa qaji tamo qudei nanği anjam bei ni qa nengrenjyosib gagoq qarınjyosai. Juda tamo bei na bosiq ni qa anjam uge bei mergosai. ²² Deqa ni segi na ino anjam mergim iga quqwom. Iga qalieonum, sawa sawa kalilq dia tamo unğasari nanği Yesus aqa anjam bunuj di misilınjyeqnub.” Juda tamo kokba nanği na Pol degsib minjeb.

²³ Osib olo koroqajqa bati ateb. Onaqa koro bati brantonaqa Juda tamo kokba tulañ gargekoba nanği nobqolo bosib Pol aqa talq di koroeb. Koroonaqa Pol a nango ambleq di tigelosiq anjam utru atsiq anjam gargekoba nanği minjretnaq gilsiq bilaqtej. Qotei a tamo unğasari nango Mandor Koba sosiq nanği taqat-

njqreanu anjam di aqa utru plaltosiqqa minjroqnej. Moses aqa dal anjam dena ti Qotei aqa medabu o tamo nanjo anjam nami nenqrenyeb qaji dena ti anjam mutu quja quja elejqonsiqqa nanjo are qametnjrimqa nanqi are buljosib Yesus qa nanjo areqalo singilatqajqa deqa singila na minjroqnej. ²⁴ Minjqre-naqa Juda tamo kokba qudei nanqi Pol aqa anjam qusib mareb, "Anjam di bole." Onaqa nanqi qudei Pol aqa anjam qusib quosaibulosib mareb, "Anjam di bolesai." ²⁵ Nanqi degsib areqalo aiyel-tosib tigelosib jaraiqa laqnabqa Pol na anjam qujai endegsi minjqrej, "Mondor Bole a nami Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia aqa medabuq na gago moma nanqi anjam minjqrej. A anjam bole endegsi minjqrej, ²⁶ 'O Aisaia, ni Israel tamo nanjoq giloqnsimqa endegsim minjqre-qne, "Ninqi bati gargekoba ijo anjam quqnsib anjam aqa utru ninqi poinqoqnasai. Ninqi bati gargekoba nunjo njamdamu na ijo kumbra unoqnsib kumbra aqa utru dego ninqi poinqoqnasai." ²⁷ O Aisaia, Juda tamo nanjo areqalo getenjqrejunu deqa nanjo dabkala na ijo anjam quqwa tulan asginjqroqnas. Nanqi njam brunjesqab. Deqa nanjo njamdamu na ijo kumbra unoqna keresai.

Nanjo dabkala na ijo anjam dego quqna keresai. Deqa nanqi ijo anjam aqa utru poinqrqa keresai. Nanqi are buljosib ijoq bqa keresai. Deqa e na nanqi boletnjrqasai.' Qotei a nami Aisaia degsi minjqrej."

²⁸ Osiqu Pol a olo anjam endegsi minjqrej, "Deqa ijo was ninqi endegsi poinqgem. Juda tamo unqasari nanqi na Qotei aqa anjam quqwa urateqnuq deqa Qotei na sawa bei bei qaji tamo nanqi oqa marsiqqa anjam qarinqyo nanjoq gilqo. Nanqi Qotei aqa anjam uratqasai. Nanqi qusib dauryqab." ²⁹ Pol a na Juda tamo kokba nanqi anjam degsi minjqre-naqa nanqi qusibqa segi segi njrinjqobaosib tigelosib jaraieb.

³⁰ Onaqa Pol aqa segi tal awaiyoqnej qaji dia wausau aiyel sonaqa tamo unqasari gargekoba nanqi a unqajqa beqnaqqa a na nanqi joqoqnsiqqa aqa talq dia koba na awoqnsib qairoqneq. ³¹ Qotei a tamo unqasari nanjo Mandor Koba sosiq nanqi taqatnjreanu anjam di aqa utru Pol na plaltoqnsiqqa nanqi sainjqroqnej. Tamo Koba Yesus Kristus qa dego anjam plaltosiq sainjqroqnej. Pol a anjam deqaji marqajqa ulaosaiyoqnej. A anjam deqaji mareqnaqa tamo bei na saidyosaiyoqnej.

ROM

Pol a Kristus aqa wau tamo

1 E Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. E aqa anjam maro tamo sqajqa deqa metbej. Osiqa e Qotei aqa anjam bole marsim laqajqa deqa giltbej.

²Tulan nami Qotei na aqa medabu o qaji tamo nanngi minjrnaqa nanngi aqa anjam bole di osib nenngrenyeb unu. Nenngren di Qotei aqa segi nenngren. ³Qotei aqa anjam bole di aqa segi Njiri aqa anjam. Aqa Njiri a tamo bulyosiqa Devit aqa leŋ dena nambabej. ⁴Ariya bunuqna Qotei na a olo subq na tigeltonaqa bati deqa Qotei aqa Mondor na iga endegsi osorgej, Yesus a Qotei aqa Njiri singila koba. O was qu, a gago Tamo Koba Yesus Kristus. ⁵Yesus Kristus aqa wau na Qotei a iga qa are tulan boleiyosiqa aqa ñam na iga aqa anjam maro tamo sqajqa deqa wau egej. Tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanngi Yesus qa nanngo areqalo singilatosib aqa anjam dauryqajqa deqa are qalsiq wau egej. ⁶Ninggi dego Yesus Kristus aqa tamo ungasari unub. A na ninggi metngej deqa ninggi aqa anjam qusib dauryeqnub.

⁷Qotei a na ninggi tamo ungasari Rom qureq di unub qaji ninggi tulan qalaqalaingeqnu. A na ninggi metngej deqa ninggi aqa segi tamo ungasari unub. O was qu, e anjam endi nenngrenyosim ninggi qa qarinyonum. Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanngi aiyel ninggi qa are tulan boleinjrimqa ninggi lawo na soqniye.

Pol a Rom nanngi unjrqaja marej

⁸Mati e ninggi anjam endegsi mernggwai. Ninggi Yesus Kristus qa nunngo areqalo singilatejunub deqa tamo ungasari nanngi ninggi qa saosib laqnabqa sawa sawa kalilq dia tamo nanngi queqnu. E

deqa are qaloqnsim deqa Yesus Kristus aqa ñam na ijo Qotei binjiyeqnum. ⁹E ijo are miligi singilatsim deqa e Qotei aqa wau ojoqnsim aqa Njiri aqa anjam bole palontosim laqnum. Qotei a segi qalie, bati gaigai e pailyqa oqnsim ninggi qa are qaleqnum. ¹⁰E gaigai ninggi qa endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na merbimqa e gam itosiy aisiy nanngi unjrqai.” ¹¹O was qu, e ninggi nunngwajqa are koba qaleqnum. Di kiyaaqa? E Mondor Bole aqa anjam ninggi mernngitqa dena nunngo are singilateŋngwajqa deqa. ¹²Ijo areqalo agiende. E ninggi qa bosiy ninggi Yesus qa nunngo areqalo singilateqnub qaji di unsiyqa dena ijo are singilatqai. Ariya ninggi dego e Yesus qa ijo areqalo singilateqnum qaji di unsibqa dena nunngo are singilatqab. Gam dena e ti ninggi ti are singilatosim sqom.

¹³O was qu, ninggi endegsib qalieoiye. Bati gargekoba e bosiy ninggi nunngwajqa are qaleqnum. Ijo areqalo agiende. Tamo ungasari sawa bei beiq di unub qaji nanngo ambleq dia e waueqnamqa nanngi are bulyoqnsib Yesus qa nanngo areqalo singilateqnub dego kere nunngo ambleq dia dego wauoqnitqa ninggi qudei are bulyoqnsib Yesus qa nunngo areqalo singilatoqnab. Ariya wau gargekoba na gam getentetbeqnu deqa agi unum. ¹⁴E na Grik tamo nanngi ti yaun tamo nanngi ti powo tamo ti nanari tamo nanngi ti Yesus aqa anjam minjroqnit quqwajqa deqa Qotei na e wau ebej. ¹⁵Deqa ninggi Rom qureq di unub qaji ninggi dego Yesus aqa anjam bole mernngoqnit quqwajqa deqa are prugbeqnu.

Yesus aqa anjam bole a Qotei aqa singila ti unu

¹⁶E Yesus aqa anjam bole di marqajqa jemaibosaieqnu. Di kiyaaqa? Anjam bole di Qotei aqa singila ti unu. Singila dena Qotei na tamo kalil Yesus qa nanngo areqalo singilateqnub qaji nanngi padalqa

gamq dena olo eleŋeqnu. A namoqna Juda naŋgi eleŋej. Ariya a na olo tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi dego eleŋqas. ¹⁷ Anjam bole dena Qotei na aqa kumbra iga osorgej. Aqa kumbra agiende. A na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatem dena a na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Di kiyaaq? Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai iga Qotei aqa ŋam-galaq di tamo bole une saiqoji sqom. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋ-greŋyeb unu, “Qotei na tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnu qaji naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrqa. Yim deqa naŋgi ŋambile gaigai sqab.”

Tamo uŋgasari kalil naŋgi na Qotei qoreiyeb

¹⁸ Iga qalie, Qotei a laŋ goge di sosiqa aqa minjiŋ boleq ateqnu. A na tamo uŋgasari a qoreiyeqnsib kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi awai uge enjreqnu. Naŋgo kumbra uge dena naŋgi Qotei aqa anjam bole olo tenteqnu. ¹⁹ Tamo naŋgi di Qotei aqa kumbra qalie unub. Qotei a segi na naŋgi osornjreqnu. Ariya naŋgi olo Qotei qoreiyeqnub deqa a na naŋgi awai uge enjreqnu. ²⁰ Qotei a nami iŋgi iŋgi kalil gereiyonaq sonaqa tamo naŋgi di unoqneb dena bosiq agi bini naŋgi uneqnu. Gam dena naŋgi Qotei aqa kumbra uliejunu qaji di qalie unub. Aqa kumbra utru ti aqa siŋgila gaigai sqas qaji deqa ti naŋgi qalie unub. Deqa tamo bei a endegsi marqa keresai, “E Qotei qaliesai deqa e une saiqoji.”

²¹ Naŋgi Qotei qa qalie unub. Ariya a segi Qotei bole naŋgi degsib marosaieqnu. Deqa naŋgi aqa ŋam soqtosib a binjyosaieqnu. Naŋgo kumbra dena naŋgi nanaritnjroqnsiq naŋgo areqalo getentetnjreqnaqa naŋgi ambruq di laqnu. ²² Naŋgi diqoqnsib mareqnu, “Iga powo koba ti unum.” Di sai. Naŋgi

tulaŋ nanarioqnsib laqnu. ²³ Osib naŋgi Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qoreiyeqnsib a qa louqajqa uratoqnsibqa olo beloqnsib mandam tamo ti qebari ti wagme ti amal ti naŋgo sulum gereiyeqnsib naŋgi qa loueqnub.

Tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra uge uge yeqnub

²⁴ Naŋgi Qotei qoreiyeqnub deqa a na kamba naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi kumbra tulaŋ uge uge jigat yoqnaqajqa are prugnreqnu. Kumbra dena naŋgi na naŋgo segi jejamu tulaŋ ugeugeiyeqnub. ²⁵ Tamo uŋgasari deqaji naŋgi Qotei aqa anjam bole uratoqnsib olo beloqnsib gisaŋ anjam segi dauryeqnub. Deqa naŋgi Qotei bole iŋgi iŋgi kalil gereiyej qaji a qoreiyeqnsibqa iŋgi iŋgi kalil a na gereiyej qaji naŋgi di binjroqnsib naŋgo sorgomq di unub. Ariya Qotei a iŋgi iŋgi kalil qa utru deqa iga bati gaigai aqa ŋam soqtoqnaqom. Bole.

²⁶ Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei qoreiyeqnub deqa a na kamba naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi kumbra tulaŋ uge uge jigat yoqnaqajqa are prugnreqnu. Naŋgo kumbra jigat agiende. Uŋgasari naŋgi tamo ti ŋereŋqajqa uratoqnsibqa uŋa bei wo bei wo ŋereŋoqnsib sambala kumbra yeqnub. ²⁷ Tamo naŋgi dego uŋa ti ŋereŋqajqa uratoqnsibqa tamo bei wo bei wo ŋereŋoqnsib sambala kumbra yqajqa are tulaŋ prugnreqnu. Naŋgi jema kumbra di yeqnub deqa Qotei a naŋgo kumbra di keretoqnsiq naŋgo segi jejamuq di awai tulaŋ ugedamu enjreqnu.

²⁸ Naŋgi Qotei aqa sorgomq di sqajqa are qalosaieqnu deqa Qotei a na naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi naŋgo segi areqalo uge uge dauryeqnsib kumbra uge uge yeqnub. ²⁹ Naŋgo kumbra uge agiende. Naŋgi kumbra bole tiŋtiŋ yqajqa torei urateqnu. Naŋgi ŋoro koba oqajqa ma-maulnjreqnu. Naŋgi tamo naŋgi jeut-

njreqnub. Nanği tamo qudei ingi koba ti unub qaji nanği qa are ugeinjreqnu. Nanği tamo nanği ñumsib moiotnjreqnub. Nanği laña laña ñiriñoqnsib gisañ anjam mareqnub. Nanği tamo qudei nanço ingi ingi laña yainjreqnub. Nanği tamo qudei nanği ugeugeinjreqnub. Kumbra di nançoq di tulañ koba unu. Nanği yomueqnub. ³⁰Nanği gisañ na tamo nanço ñam ugetetnjreqnub. Nanği Qotei jeuteqnub. Nanği diqoqn-sib laqnsib nanço segi ñam soqtqnub. Nanği kumbra uge uge bunuj babteleñeqnub. Nanği nanço ai wo abu wo nango medabu gotrañyeqnub. ³¹Nanği areqalo bole ti sosaieqnub. Nanği anjam bei maroqnsib olo dauryqa urateqnub. Nanği nanço segi was nanği qalaqalainjrosaeieqnub. Nanği tamo qudei nanği qa dulosaieqnub. ³²Qotei aqa dal anjam endegsi unu, “Tamo nanği kumbra uge deqaji yeqnub qaji nanği ñumib moreñeb.” Dal anjam degsi unu. Tamo nanği di dal anjam di qalie. Ariya nanği olo gotrañyoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Di segi sai. Nanği na tamo qudei nanği kumbra uge uge deqaji yeqnub unoqnsib bole qa maroqnsib nanço ñam soqtetnjroqnsib minjreqnub, “Keretonub. Niñgi kumbra degyoqniye.”

**Tamo kumbra uge uge yeqnub
qaji nanği Qotei na
kamba awai uge enjrqas**

2 Niñgi qudei tamo nanço jejamuq di anjam qametnjreqnub qaji niñgi segi segi e na endegsi mernğwai. Ni segi une saiqoji qa marqa keresai. Ni que. Ni na tamo nanço jejamuq di anjam qametnjreqnum di ni segi dego ino jejamuq di anjam qameqnum. Di kiyaya? Kumbra uge nanği yeqnub qaji di ni segi dego yeqnum. ²Iga qalie, tamo nanği kumbra uge deqaji yeqnub qaji nanği Qotei na kamba awai uge enjreqnu. Qotei a kere nanği awai uge

enjreqnu. ³Ni na tamo nanği kumbra uge deqaji yeqnub qaji nanço jejamuq di anjam qametnjreqnum. Ariya kumbra nanği yeqnub qaji di ni segi dego yeqnum. Deqa ni kiersi are qalonum? Qotei na tamo nanği di awai uge enjrsim ariya a na ni awai uge emqasai ni degsi are qalonum kio? ⁴Ni que. Qotei a gaigai kumbra tulañ boledamu ni emqasai a ni qa tariñsokobaiyeqnu. Deqa a urur ni awai uge emosaieqnu. Qotei aqa kumbra bole di ni unsim uge qa marsim gotrañyqam e? Degaim. Ni are bulyqajqa deqa Qotei a ni qa are qaloqnsiq kumbra bole osormeqnu. Ni di qaliesai kio? ⁵Ino are miligi geteñejunu deqa ni are bulyosai. Ino kumbra dena ni na ino awai uge tombol ateqnum. Deqa mondoñ diño batiamqa Qotei a kumbra tiñtiñ na tamo nanço une qa minjrsimqa aqa minjiñ boleq atsim awai tulañ ugedamu ni emqas. ⁶Osimqa bati deqa Qotei a tamo unğasari kalil nanço kumbra keretosim awai segi segi enjrqas. ⁷Tamo unğasari qudei nanço kumbra tulañ boledamu. Nanği siñgila na kumbra bole bole dauryoqnsib lañ qure qa gam itqajqa waukobaeqnub. Nanği lañ qureq dia ñam koba oqajqa ti ñambile gaigai sqajqa ti waukobaeqnub. Deqa Qotei na tamo unğasari nanği di ñambile enjrim nanği so bole gaigai sqab. ⁸Ariya tamo qudei nanği nanço segi jejamu qa are qaloqnsib deqa nanği anjam bole gotrañyoqnsib kumbra uge uge dauryeqnub. Deqa Qotei a tamo nanği deqaji qa minjiñ oqimqa awai ugedamu enjrqas. ⁹Tamo kalil kumbra uge uge yeqnub qaji nanği mondoñ gulube koba ti jaqatiñ ti oqab. Juda nanği mati oqab. Bunuqna sawa bei bei qaji nanği dego oqab. ¹⁰Ariya tamo kalil kumbra bole bole yeqnub qaji nanği Qotei na aqaryainjrimqa nanği lañ qureq oqsib dia ñam koba ti lawo ti so bole gaigai sqab. A mati Juda nanği aqaryainjrqas. Bunuqna

a sawa bei bei qaji nanği dego aqaryain-jrqas. ¹¹ Qotei a kumbra qujai dena tamo unğasari kalil nanği peginjreqnu. Nanği Juda tamo kio sawa bei bei qaji tamo kio a deqa are qalosaieqnu.

¹² Niñgi quiye. Tamo kalil dal anjam saiqoji unub qaji nanği padalqab. Di kiyayaq? Nanği une yeqnu deqa. Nanği dal anjam saiqoji unub di unğum. Ariya tamo kalil Qotei aqa dal anjam ejunub qaji nanği kumbra qa dego Qotei na nanği peginjrqas. Di kiyayaq? Nanği dego une yeqnu. Nanği dal anjam ejunub di unğum. Dal anjam dena Qotei na nanği dego peginjrqas. ¹³ Di kiyayaq? Tamo nanği dal anjam laña quoqnsib olo dauryosaieqnu qaji nanği Qotei aqa ñam-galaq di tamo bolesai. Tamo nanği dal anjam qusib dauryeqnu qaji nanği segi Qotei na tamo bole une saiqoji qa min-jrqas. ¹⁴ Bole, sawa bei bei qaji tamo nanği dal anjam saiqoji unub. Ariya nanği qudei nanği segi areqalo na dal anjam aqa kumbra dauryeqnu. Bole, nanği dal anjam saiqoji unub. Ariya nanği dal anjam aqa kumbra dauryeqnu deqa iga qalieonum, dal anjam a nanği areqaloq di bole waueqnu. ¹⁵⁻¹⁶ Nanği kumbra dena Qotei aqa dal anjam nanği are miligiq di nengrenyej qaji di olo boleq ateqnu. Nanği are miligiq di nanği kumbra bole ti kumbra uge ti qalie unub. Dena iga osorgeqnu, dal anjam a nanği are miligiq di waueqnu. Deqa mondoñ nanği areqalo dena nanği endegsi minjqas, “Niñgi une ti.” Osim nanği kumbra qudei qa nanği endegsi minjqas, “Nunği kumbra di bole.” Bati deqa Qotei na tamo kalil nanği kumbra ti nanği anjam ti nanği are miligiq di uliejunu qaji di boleq atekritosim dena nanği peginjrqas. Anjam bole e palonteqnum qaji di aqa damu endegsi merñgwai. Mondoñ Qotei a Kristus Yesus aqa wau na tamo kalil nanği kumbra qa nanği peginjrqas.

Juda tamo nanği are qaleqnu, “Iga dal anjam ti unum deqa iga kere unum.”

¹⁷ Ariya niñgi Juda tamo qudei niñgi endegsib are qaleqnu, “Iga dal anjam ti unum deqa Qotei na iga pegigwasai.” Osib niñgi nunği segi ñam soqtoqnsib endegsib mareqnu, “Iga Qotei aqa tamo tiñtiñ.” Niñgi degsib mareqnu. ¹⁸ Bole, niñgi Qotei aqa areqalo qalie bole. A na aqa dal anjam niñgi osorñgej deqa niñgi kumbra tiñtiñ dauryqajqa tulañ arearetñgeqnu. ¹⁹⁻²⁰ Osib niñgi endegsib are qaleqnu, “Iga dal anjam ti unum deqa iga powo bole ti anjam bole ti ejunum. Deqa tamo ñam qandimo unub qaji nanği iga na gam osornjreqnum. Osim tamo nanği ambruq di unub qaji iga na suwantñreqnum. Tamo powo saiqoji unub qaji nanği iga na powo enjreqnum. Tamo nanği anğro kiñilala bulosib Qotei aqa anjam qaliesai qaji nanği iga na anjam aqa damu osornjreqnum.” ²¹ Od, niñgi gaigai tamo unğasari nanği dal anjam plaltosib minjqas. Ariya kiyayaq niñgi segi olo dal anjam dauryosaieqnu? Niñgi mareqnu, “Bajinai.” Ariya niñgi segi olo bajineqnu. ²² Niñgi mareqnu, “Niñgi tamo bei aqa uña jeyamu ojetaib.” Ariya niñgi segi olo was bei aqa ñauñ jeyamu ojeteqnu. Niñgi gisan qotei nanği qa louqajqa saideqnu. Saidoqnsib niñgi segi olo nanği atra talq dena sulum bajineqnu. ²³ Niñgi nunği segi ñam soqtoqnsib mareqnu, “Iga Qotei aqa dal anjam qalie bole.” Ariya niñgi segi olo dal anjam di gotranjeqnu. Nunği kumbra dena niñgi Qotei aqa ñam ugeteqnu. ²⁴ Agi Qotei aqa anjam bei nami niñgi qa endegsib nengrenyeb unu, “Nunği kumbra uge di sawa bei bei qaji nanği unoqnsib mareqnu, ‘Nunği Qotei di bolesai.’ Osib nanği Qotei aqa ñam misilinyeqnu.”

Tamo yai a Juda tamo bole?

²⁵ Bole, ni dal anjam dauryoqnsim ariya ni muluŋ dego aiqam di kumbra bole. Ariya ni dal anjam gotraŋyoqnsim laŋa muluŋ aiqam di keresai. Ino kumbra dena ni tamo muluŋ aiosai qaji nanŋi bulosim laŋa unum. ²⁶ Ariya tamo bei muluŋ aiosai qaji a dal anjam kalil dauryekritqas di a tamo nanŋi muluŋ aieqnuŋ qaji nanŋi bul sqas. ²⁷ Bole, niŋgi Juda tamo deqa niŋgi dal anjam ejunub. Niŋgi muluŋ dego aieqnuŋ. Ariya niŋgi dal anjam gotraŋyoqnuŋ qaji nanŋi muluŋ aiosai qaji nanŋi nuŋgo jejamuŋ di anjam qametŋg-wab. Di kiyaya? Nanŋi Qotei aqa dal anjam dauryeqnuŋ deqa. Nanŋi segi muluŋ aiosai di uŋgum. ²⁸ Tamo bei a laŋa babarŋ na Juda tamo sqas di a Juda tamo bolesai. Aqa jejamu segi osim muluŋ aiqas di aqa muluŋ bolesai. ²⁹ Tamo a are bulyosim aqa are miligiq na Juda tamo sqas di a Juda tamo bole. A are miligiq na muluŋ aiqas di aqa muluŋ bole. A na aqa jejamu laŋa osim dal anjam dauryqas di keresai. Ariya Qotei aqa Mondor na siŋgila yimqa dena aqa are miligiq na muluŋ aiqas di a muluŋ bole aiqo. Deqa a Qotei aqa ŋamgalaq di ñam bole ti sqas. A mandam tamo nanŋo ŋamgalaq di ñam bole ti sqasai.

Qotei a gaigai kumbra tiŋtiŋ na tamo nanŋi peginjreŋnu

3 O was qu, niŋgi na e kamba endegsib merbqab kio, “O Pol, ni maronum, ‘Muluŋ aiqajqa kumbra di jejamu qa kumbra segi sai.’ Ni degsi maronum deqa Juda nanŋi muluŋ aieqnuŋ dena nanŋi na tamo qudei buŋjrqab e? Juda nanŋo muluŋ dena iŋgi bole kie brantqas?” O was qu, niŋgi na e kamba degsib merbqab kio? ² Deqa e niŋgi kamba endegsi merŋgwai. Qotei a na

iŋgi tulaŋ bole bole Juda nanŋi enjrej. Iŋgi bole bei agiende. A na Juda nanŋi aqa anjam taqatqajqa deqa wau enjrej. ³ Bole, Juda tamo qudei nanŋi Qotei aqa anjam di dauryosib nanŋo areqaloŋ di siŋgilatosaiqnuŋ. Nanŋi urateqnuŋ. Deqa iga endegsi marqom kio, “Qotei a gisaŋ tamo. A segi aqa anjam di dauryosaiqnuŋ.” ⁴ O was qu, iga degsi marqasai. Iga endegsi marqom. Tamo kalil nanŋi gisaŋ tamo. Ariya Qotei a segi qujai gisaŋ tamo sai. A anjam bole segi gaigai mareqnu. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengreŋyeb unu, “O Qotei, ni gaigai kumbra tiŋtiŋ na e pegibeŋnum.

Ariya tamo qudei nanŋi na ni pegimqa maribqa ni na olo nanŋi buŋjrsim ni une saiqoji sqam.”

⁵⁻⁶ Deqa was qu, niŋgi na kamba olo e endegsib merbqab kio, “Iga kumbra uge yoqnuŋ dena Qotei aqa kumbra tiŋtiŋ olo brantoqnuŋ di iga kiersi marqom? Qotei a gago une qa minjiŋ oqim awai uge egwas di a kumbra uge yqo. Degsi marqom e?” O was qu, iga degsi marqasai. Qotei a gaigai kumbra tiŋtiŋ segi yeqnu. A kumbra tiŋtiŋ yqasai di a kiersim tamo uŋgasari nanŋo kumbra qa peginjrqas? Nuŋgo areqalo di mandam tamo nanŋo areqalo. ⁷ Ariya tamo bei a marqas, “E gisaŋ anjam maroŋnitqa dena Qotei aqa anjam bole olo brantoqnuŋ. Yim aqa ñam tulaŋ goge oqoqnuŋ. Deqa a kiyaya e une tamo qa merbsim awai uge ebqas?” O was qu, nuŋgo anjam di uge. ⁸ Tamo qudei nanŋi anjam uge deqaji endegsib mareqnuŋ, “Uŋgum, iga kumbra uge uge yoqnuŋ. Yimqa gam dena kumbra bole brantoqnuŋ. Pol a anjam degsi palontosiq iga mergeqnuŋ.” O was qu, tamo qudei nanŋi degsib iga yomuigosib mareqnuŋ. Di gisaŋ. Nanŋo kumbra uge deqa Qotei na nanŋi awai ugedamu enjrqas.

Tamo bole bei sosai bolesai

⁹Deqa iga kiersi marqom? Iga Juda tamo deqa iga na tamo qudei nanği bunjnreqnum degsi marqom e? Iga degsi marqasai. Agi e niği merjgonum, iga Juda tamo ti Grik tamo nanği ti iga kalil une ti unum. Une na iga kalil kabutgejunu. ¹⁰Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo bole bei sosai bolesai.

Qujai bei a Qotei aqa kumbra tiñtiñ dauryosaieqnu.

Tamo dego bei sosai.

¹¹Tamo powo ti bei sosai.

Tamo qujai bei a Qotei itqa are qalo-saieqnu. Tamo dego bei sosai.

¹²Tamo kalil nanği gam bole uratekronub.

Nanği kalil tamo uge.

Qujai bei na kumbra bole dauryo-saieqnu. Sai bolesai.

¹³Nanği kalil anjam uge mareqnu.

Tamo moio qaji sub meajsonaq tamo nanžo qusa sub miligiq di qusaeqnu dego kere tamo kalil nanžo medabu na anjam tulañ uge uge mareqnu.

Nanği gisañ anjam koba mareleñeqnu.

Amal uge na tamo uñinjreqnu dego kere tamo kalil nanžo medabu na tamo unğasari nanği ugeugeinjreqnu.

¹⁴Gaigai nanžo medabu na tamo nanği ugeugeinjroqsib gulube enjreqnu.

¹⁵Nanği bati gaigai tamo ñumsib moiot-njrqañqa are qaloqsib deqa urur ti gileqnu.

¹⁶Nanği na tamo unğasari nanği ugeugeinjraqa are qaloqsib deqa gulube koba enjreqnu.

¹⁷Nanği tamo unğasari nanği koba na lawo na sqajqa kumbra qaliesai.

¹⁸Nanği Qotei yala ulaiyosaieqnu.”

O was qu, Qotei aqa anjam nami degsib nengrenyeb unu.

¹⁹Iga qalie, Moses a dal anjam nengrenyey di tamo nanği dal anjam aqa sorgomq di unub qaji nanği qa osiq deqa nengrenyey. Deqa tamo bei a endegsi marqa keresai, “E tamo bole. E une saiqoji.” A degsi marqa keresai. Iga tamo unğasari kalil sawa sawa kalilq di unum qaji iga Qotei aqa ñamgalaq di une ti unum. ²⁰Deqa tamo bei a dal anjam dauryosim dena a Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa tamo dego bei sosai. Dal anjam na iga gago une osorgeqnu. Di segi.

Tamo unğasari Yesus Kristus qa nanžo areqalo singilateb qaji nanği segi tamo bole une saiqoji sqab

²¹O was qu, iga tamo bole une saiqoji sqajqa gam bei unu. Iga dal anjam dauryoqnqom gam dena sai. Qotei na gam bei babtosiqa iga osorgej. Nami Moses a gam deqa marsiq dal anjamq di nengrenyey unu. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanği dego gam deqa marsib anjam nengrenyeb. ²²Gam agiende. Tamo unğasari Yesus Kristus qa nanžo areqalo singilateqnu qaji nanği segi Qotei na tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Gam di segi. Gam bei saiqoji. ²³Iga kalil une ateqnum deqa iga lañ qureq oqsim dia Qotei ombla sqa keresai. ²⁴Ariya Qotei a iga qa are boleiyosiq Kristus Yesus qarinyonaqa a na iga eleñej gam dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Di gago wau na sai. Qotei a Kristus Yesus aqa wau na iga laña eleñej awai saiqoji. ²⁵Agi Qotei a endegsi are qalej. A na Yesus qarinyim a bosim moiim aqa leñ aism tamo unğasari kalil a qa nanžo areqalo singilateqnu qaji nanžo une taqal waiysim aqa minjiñ kobotqas. Kumbra dena a na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Aqa kumbra di a na iga osorgej. Nami Qotei a tamo nanği are bulyqajqa deqa marsiq nanği qa tariñoqn-

siqa nanġo une qa urur kambatnjrosai-
qnej. ²⁶ Ariya bini bati endi Qotei na
iga endegsi osorgeqnu, a gaigai kum-
bra bole tiñtiñ segi yeqnu. Deqa iga en-
degisi qalieonum, Qotei a na tamo uñ-
gasari Yesus qa nanġo areqalo singilate-
qnu b qaji nanġi tamo bole une saiqoji
qa minjreqnu di a kumbra bole tiñtiñ
yeqnu.

²⁷ Deqa tamo yai na aqa segi ñam so-
qtqa kere? Tamo dego bei sosai. Iga
gago segi ñam soqtqajqa kumbra di
torei koboej. Dal anjam dauryqajqa gam
dena kumbra di kobotosai. Iga Yesus
qa gago areqalo singilatqom gam dena
qujai gago segi ñam soqtqajqa kum-
bra di kobotej. ²⁸ Di kiyaaq? Bini iga
qalieonum, iga Yesus qa gago areqalo
singilatqom gam dena qujai iga Qotei
aqa ñamgalaq di tamo bole une saiqoji
sqom. Iga dal anjam dauryqom gam
dena sai.

²⁹ Deqa iga kiersi marqom? Qotei a
Juda nanġo segi Qotei e? A sawa bei
bei qaji tamo nanġo Qotei sai e? Sai.
A sawa bei bei qaji tamo nanġo Qotei
dego. ³⁰ Qotei a segi qujai Qotei bole.
Deqa muluñ aio qaji tamo ti muluñ aio-
saieqnu b qaji tamo nanġi ti Yesus qa
nanġo areqalo singilatqab di Qotei a
nanġo areqalo di unsim nanġi tamo bole
une saiqoji qa minjrqas. ³¹ Iga maronum,
iga Yesus qa gago areqalo singilatqajqa
kumbra di tulañ boledamu. Ariya iga
degsi maronum dena iga olo dal anjam
taqal ateqnum e? Sai. Iga Qotei aqa dal
anjam olo singilateqnum.

Abraham a Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole soqnej

4 Abraham a iga bul mandam tamo.
A gago moma utru. Deqa iga a qa
kiersi marqom? ² Abraham a kumbra
bole yoqnej gam dena a Qotei aqa ñam-
galaq di tamo bole soqnej qamu a aqa
segi ñam soqtqa kere. Ariya aqa kum-

bra dena a Qotei aqa ñamgalaq di tamo
bole sosai. ³ Qotei aqa anjam kie neñ-
greqq di unu? Anjam agiende. “Abra-
ham a Qotei qa aqa areqalo singilatej
gam dena Qotei na a tamo bole une
saiqoji qa minnej.” ⁴ Iga qalie, tamo a
wauqas di a awai oqas. A laña awai oqa-
sai. A wauosim dena awai oqas. ⁵ Ariya
tamo bei a Qotei aqa ñamgalaq di tamo
bole sqa marsimqa a kierqas? A kum-
bra bole yoqnas gam dena a tamo bole
sqas e? Sai. Ariya a Qotei qa aqa areqalo
singilatosim endegsi marqas, “Qotei a na
tamo une ti unub qaji nanġi olo tamo
bole qa minjreqnu.” A degsim Qotei qa
aqa areqalo singilatosim marimqa gam
dena Qotei na a tamo bole une saiqoji qa
minjqas. ⁶ Devit a dego nami anjam de-
qaji maroqnej. Agi a marej, “Tamo nanġi
kumbra bole bei yosaiibqa Qotei a laña
nanġi tamo bole une saiqoji qa minjrqas
di nanġi tulañ arebolebolejnjqas.” ⁷ Agi
Devit a endegsi marej,
“Qotei a tamo nanġo kumbra uge qa are
walyimqa

nanġo une kobotetnjrqas di
nanġi tulañ arebolebolejnjqas.

⁸ Tamo Koba Qotei a tamo nanġo une qa
olo bunu are qalqasai di
nanġi tulañ arebolebolejnjqas.”

⁹ Deqa iga kiersi marqom? Tamo mu-
luñ aio qaji nanġi segi arebolebolejn-
jqas e? O tamo muluñ aiosaieqnu b qaji
nanġi dego arebolebolejnjqas e? Od.
Nanġi kalil koba na arebolebolejnjqas.
Agi iga mareqnum, Abraham a Qotei
qa aqa areqalo singilatej gam dena qu-
jai Qotei na a tamo bole une saiqoji qa
minnej. ¹⁰ Ariya Abraham a kiersi son-
aqa Qotei na a tamo bole une saiqoji
qa minnej? A muluñ aiej kio a muluñ
aiosaisoqnej kio? Od, Abraham a muluñ
aiosaisonaqa Qotei na a tamo bole une
saiqoji qa minnej. ¹¹ A muluñ aiosaiso-
qnej bati deqa a Qotei qa aqa areqalo
singilatej. Deqa Qotei na a tamo bole

une saiqoji qa minjej. Osiqa aqa segi anjam Abraham minjej qaji di singilatqa osiqa olo minjej, “Ni muluŋ aie.” Deqa iga endegsi qalieonum, Abraham a tamo kalil muluŋ aiosaiosib nanŋo areqalo Qotei qa singilateqnum qaji nanŋo moma matu.¹² A tamo nanŋi muluŋ aieqnum qaji nanŋo moma matu dego. Ariya tamo nanŋi nanŋo jejamu laŋa oqnsib muluŋ aieqnum qaji a nanŋo moma matu sai. Tamo nanŋi muluŋ aioqnsib olo Abraham aqa kumbra dego dauryosib Qotei qa nanŋo areqalo singilateqnum qaji a nanŋo moma matu bole. Agi gago moma matu Abraham aqa kumbra agiende. A muluŋ aiosaisosiq Qotei qa aqa areqalo singilatej.

Tamo unŋasari Qotei qa nanŋo areqalo singilateqnum qaji nanŋi inŋi inŋi Qotei na Abraham yqa minjej qaji di oqab

¹³Nami Qotei na Abraham aqa moma nanŋi ti endegsi minjrej, “E ninŋi mandam kalil engwai.” Ariya Abraham a dal anjam dauryej deqa Qotei na anjam di minjosai. A Qotei qa aqa areqalo singilatej gam dena Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej. Utru deqa Qotei na Abraham aqa moma nanŋi ti minjrej, “E ninŋi mandam kalil engwai.”¹⁴ Tamo nanŋi dal anjam dauryqab gam dena nanŋi inŋi inŋi kalil Qotei a nami iga egwa marej qaji di oqneb qamu iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum kumbra di laŋa uloŋej qamu. Qotei aqa anjam nami marej qaji di dego laŋa uloŋej qamu.¹⁵ Iga qalie, dal anjam unu deqa tamo nanŋi dal anjam gotraŋyeqnum. Deqa Qotei a nanŋi qa minjiŋ oqeteqnu. Ariya dal anjam sosai qamu tamo nanŋi dal anjam gotraŋyeqnum degsi marqa keresai qamu.

¹⁶Qotei a Abraham a qa ti aqa moma bunuqna brantqab qaji nanŋi qa ti aretulaŋ boleiyosiq deqa inŋi inŋi kalil di

nanŋi enjrqa marej. Deqa tamo unŋasari Qotei qa nanŋo areqalo singilateqnum qaji nanŋi inŋi inŋi di oqab. Juda tamo dal anjam ejunub qaji nanŋi segi inŋi inŋi di oqasai. Tamo kalil Abraham aqa kumbra dauryosib Qotei qa nanŋo areqalo singilateqnum qaji nanŋi dego inŋi inŋi di oqab. Abraham agi a iga kalil gago moma matu.¹⁷ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “O Abraham, e ni giltmonum deqa ni tamo unŋasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanŋo moma matu sqam.” O was qu, Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa a Qotei aqa ŋamgalaq di gago moma matu unu. Qotei qujai di tamo moreŋo qaji nanŋi olo subq na tigeltjnre-qnu. A segi na marnaqa inŋi inŋi kalil nami sosai qaji di brantelenj.

¹⁸Abraham a qaliesai, Qotei a kiersim aqa anjam nami marej qaji di dauryosim yqas? Ariya Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatosiq marej, “E qalieonum, Qotei aqa anjam nami marej qaji di aqa damu brantqas.” Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatosiq degsi qalieej deqa a tamo unŋasari gargekoba sawa sawa kalilq di unub qaji nanŋo moma matu soqnej. Agi Qotei a nami Abraham endegsi minjej, “Ino moma nanŋi tulaŋ gargekobaqab.”¹⁹ Abraham aqa wausau 100. Deqa aqa singila koboej. Aqa ŋauqali Sara a dego tulaŋ qeliej. Deqa a angtrotqa keresai. Abraham a di qalieej ariya a Qotei qa aqa areqalo singilatosiq ojesoqnej.²⁰ Anjam Qotei na nami minjej qaji a deqa are qalsiq soqnej. A areqalo aiyeltosai. A Qotei qa aqa areqalo singilatosiq aqa ñam soqtoqnej.²¹ A qalieej, anjam Qotei na nami minjej qaji di a dauryosim yqa kere.²² Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.

²³Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Qotei na a

tamo bole une saiqoji qa minjej.” Ariya anjam di Abraham qa segi nengrenyosai. ²⁴Iga kalil qa ti anjam di nengrenyeb. Iga dego Qotei qa gago areqalo singilateqnum deqa a iga tamo bole une saiqoji qa mergwas. Qotei agi gago Tamo Koba Yesus subq na tigeltej qaji a qa qujai gago areqalo singilateqnum. ²⁵Qotei na Yesus uratonaqa nanji na a qalnab moiej. Yim a gago une kobotqajqa deqa. Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigel-tosiq dena iga tamo bole une saiqoji qa mergej.

Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej

5 Ariya iga Yesus qa gago areqalo singilattem deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a jeu kobotej deqa iga Qotei ombla geregere unum. ²Yesus a na iga tamo ungasari a qa gago areqalo singilateqnum qaji gam waqtetgej deqa Qotei a iga qa are tulanj boleiyon-aqa iga elenej. Qotei na kumbra di iga egej deqa bini iga kumbra di osim tigelejunum. Deqa bini iga Qotei na lanj qureq osi oqsim dia iga a ombla geregere sqajqa deqa tariņeqnum. Iga deqa tulanj areboleboleiqnaq unum. ³Ariya iga deqa segi areboleboleigosai. Iga gulube oqnsim unum deqa ti areboleboleiqnu. Di kiyaaqa? Iga qalieonum, gulube dena gago are singilatetgeqnaqa iga singila na tigeleqnum. ⁴Iga singila na tigeleqnum deqa gulube gagoq beqnaqa iga na gotranjeqnum. Iga gulube gotranjoqnsim deqa iga Qotei qa gago areqalo singilatoqnsim a na iga lanj qureq osim oqwa-jqa deqa tariņoqnsim unum. ⁵Ariya iga lanja tariņosaieqnum. Qotei na aqa Mondor Bole iga egej deqa Mondor dena aqa qalaqalaiyo kumbra gago are miligiq di atej unu.

⁶Iga gago segi jejamu aqaryaiyqa keresai sonamqa Kristus a iga tamo un-

gasari kumbra uge uge yeqnum qaji iga qa osiq moiej. Bati Qotei a nami atej qaji di brantonaqa a iga qa moiej. ⁷Bole, tamo bei a tamo bole bei aqaryaiyqa osim moiqasai. Ariya tamo tulanj boledamu bei soqnim a qa kio tamo bei a are singilatosim moiqas. ⁸Ariya iga une tamo sonamqa Kristus a iga qa moiej. Aqa kumbra dena Qotei na iga osorgwo, a iga tulanj qalaqalaigeqnu. ⁹Kristus a moinaqa aqa leņ aisiq gago une kobotetgej deqa bini Qotei a iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Deqa iga bole qalieonum, mondorj Qotei a Kristus aqa banj na iga oqas. Yim aqa minjinj oqwa batiamqa iga so bole sqom. ¹⁰Iga Qotei ti jeu sonamqa aqa Ŋiri a jeu kobotqa marsiq moiej. Deqa aqa wau dena iga bini Qotei ombla geregere unum. Ariya Qotei aqa Ŋiri a olo ŋambibile unu. Deqa iga bole qalieonum, aqa ŋambibile dena Qotei na iga olo oqas. ¹¹Anjam bei dego unu. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa singila na iga Qotei ombla geregere unum deqa iga tulanj areboleboleiqnu.

Adam a moio qa utru. Ariya Yesus a ŋambibile qa utru

¹²Iga qalie, tamo qujai Adam a une atej. Aqa une dena aqa leņ kalil nanji dego une elenej. Adam a une ti deqa a moiej. Aqa leņ nanji dego aqa une osib kalil morenej. ¹³Dal anjam a bosaison-aqa bati deqa tamo kalil nanji une at-sib laqneb. Ariya dal anjam sosai deqa Qotei a nango une geregere ubtqa keresai. ¹⁴Ariya Adam a soqnej dena bosiq Moses aqa bati qa tamo kalil nanji morenoqneb. Adam a Qotei aqa dal anjam qujai gotranjej. Ariya Adam aqa une di tamo bei na yosai. Adam a segi na yej. Ariya tamo kalil nanji dego Adam aqa une di osib morenej.

Adam a Kristus bunuqna bqaq qaji a sigitej. ¹⁵Ariya Adam aqa une qujai de

ti Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu aqa kumbra de ti ombla kerekere sai. Tamo qujai Adam a une atej dena tamo gargekoba naŋgi moreŋoqneb. Ariya Qotei a tamo gargekoba naŋgi qa are tulaŋ boleiyeqnu aqa kumbra dena moio kobotej. Deqa iga bole qalieonum, tamo qujai Yesus Kristus a tamo gargekoba naŋgi qa are boleiyej aqa kumbra di tulaŋ boledamu. Qotei na iga Yesus laŋa egej awai saiqoji. ¹⁶Qotei na iga Yesus laŋa egej aqa kumbra de ti Adam aqa une ti ombla kerekere sai. Adam a une qujai yej dena Qotei na tamo uŋgasari naŋgi une enjrsiqa minjrej, “Niŋgi une ti deqa niŋgi awai uge oqab.” Ariya Qotei na iga Yesus laŋa egej aqa kumbra di aqa utru agiende. Tamo uŋgasari naŋgi une gargekoba yeqnabqa Qotei a naŋgi qa olo are tulaŋ boleiyoŋaqa naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrej. ¹⁷Tamo qujai Adam a Qotei aqa dal anjam gotraŋyej. Aqa une dena tamo kalil naŋgi moreŋeb. Ariya Qotei a iga qa are boleiyoŋaqa iga Yesus laŋa egej aqa kumbra dena moio aqa siŋgila tulaŋ buŋyosiqa kobaqujaej. Deqa iga bole qalieonum, Qotei a tamo naŋgi qa are boleiyoŋaqa naŋgi kalil aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sosibqa naŋgi tamo qujai Yesus Kristus aqa wau na ŋambile osib mandor kokba gaigai sqab.

¹⁸Iga Yesus aqa wau deqa geregere are qaloŋqom. Tamo qujai Adam a dal anjam gotraŋyej. Aqa une dena Qotei na iga tamo uŋgasari kalil une ti qa mergej. Dego kere tamo qujai Kristus a kumbra bole tiŋtiŋ yej. Qotei a deqa are qalsiqa iga kalil tamo bole une saiqoji qa mergsiqa ŋambile egej. ¹⁹Tamo qujai Adam a Qotei aqa anjam gotraŋyej. Aqa kumbra dena tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego une eleŋeb. Dego kere tamo qujai Kristus a Qotei aqa anjam dau-ryej. Aqa kumbra dena tamo uŋgasari

gargekoba naŋgi tamo bole une saiqoji sqab.

²⁰Tamo naŋgi nami dal anjam eb bati deqa naŋgi dal anjam tulaŋ koba gotraŋyoqneb. Naŋgi une tulaŋ gargekoba yoqneb ariya Qotei a olo naŋgi qa are tulaŋ boleiyoqnej. ²¹Une aqa kumbra na moio babtej deqa une na iga siŋgila na taqatgesoqnej. Ariya bini Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu aqa kumbra dena iga olo taqatgejunu. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyoŋnsiqa iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Kumbra dena iga ŋambile gaigai sqom.

Iga Kristus beteryosim a koba na moiobulem

6 Ariya bini iga kiersi marqom? Iga endegsi marqom kio, “Uŋgum, iga une gargekoba yoŋqom. Yim dena Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyoŋnqas.” Iga degsi marqom kio? ²Sai. Iga moiobulem deqa iga une aqa kumbra uratem. Deqa iga kiersim olo une yoŋqom? ³Iga Kristus Yesus beteryosim aqa ŋam na yanso em. Kumbra dena iga a beteryosim a koba na moiobulem. Niŋgi di qaliesai kio? ⁴Iga yanso osim dena iga Kristus beteryosim a koba na moiobulem. Deqa Abu Qotei na iga Kristus koba na subq atej. Os- iqa aqa siŋgila kobaquja na olo Kristus subq na tigeltej. Deqa iga dego a ti ŋambile bunuj em. Deqa iga kumbra bole dauryoŋqom.

Iga Kristus beteryosim olo subq na tigelqom

⁵Kristus a moiej deqa iga a beteryosim a ti moiobulem. Ariya a olo subq na tigelej dego kere iga kamba dego a beteryosim olo subq na tigelqom. ⁶Iga qalie, gago areqalo namij a Kristus ombla ŋamburbasq di moiej. Yim une aqa siŋgila gago jejamuq di waueqnu qaji di koboqajqa deqa. Deqa bini iga olo

une aqa sorgomq di sqasai. ⁷Di kiyaaq? Iga moio tamo bulem deqa une na iga olo ojqa keresai.

⁸Od, iga Kristus ombla moiobulem deqa iga qalieonum, iga a ombla olo nambile sqom. ⁹Iga qalie, Kristus a subq na olo tigelej deqa a olo bunu moiqa keresai. Moio na a olo ojqa keresai. ¹⁰A bati qujai qa moiej. Aqa kumbra dena a na une aqa singila kobotej. Ariya bini a olo nambile unu di a Qotei ombla nambile unub. ¹¹Dego kere niŋgi dego endegsib are qaliye. Niŋgi dego moiobuleb deqa niŋgi olo une aqa sorgomq di sqasai. Niŋgi Kristus Yesus beteryosib deqa niŋgi Qotei ombla nambile unub.

¹²Deqa une na nuŋgo jejamu taqatqa laqnimqa niŋgi na olo saidiyie. Yim nuŋgo une na niŋgi titŋgimqa niŋgi nuŋgo jejamu qa areqalo uge uge dauryqasai. Nuŋgo jejamu agi bunuqna moiqas. ¹³Une na nuŋgo siŋga ti baŋ ti taqatqa laqnimqa niŋgi na olo saidiyie. Yim niŋgi kumbra uge uge yoqnqasai. Niŋgi subq na olo tigelobulosib nambile unub deqa niŋgi nuŋgo segi jejamu osib Qotei yiye. Yosib nuŋgo siŋga ti baŋ ti nuŋgo jejamu ti kalil Qotei aqa baŋq di atibqa a segi na taqatqas. Yim dena niŋgi kumbra bole tiŋtiŋ yoqnqab. ¹⁴Deqa une na niŋgi olo taqatŋwasai. Di kiyaaq? Bini niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sqasai. Qotei a niŋgi qa are tulaŋ boleyiej kumbra di aqa sorgomq di niŋgi unub.

Iga kumbra bole tiŋtiŋ aqa wau tamo

¹⁵Iga olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai deqa iga kierqom? Qotei a iga qa are tulaŋ boleyiej kumbra di aqa sorgomq di iga unum. Deqa uŋgum, iga une yoqnqom e? Sai. ¹⁶Niŋgi quiyie. Niŋgi nuŋgo segi jejamu tamo bei yosib aqa anjam dauryoqnqab di niŋgi aqa wau tamo sqab. Dego kere niŋgi une aqa wau tamo sqab di niŋgi moreŋqab. Ariya niŋgi Qotei aqa wau tamo sosib aqa an-

jam dauryoqnqab di niŋgi tamo bole une saiqoji sqab. Di niŋgi qaliesai kio? ¹⁷Bole, nami niŋgi une aqa wau tamo soqneb. Ariya bini Qotei na niŋgi osiq aqa anjam aqa sorgomq di atej unub deqa niŋgi nuŋgo are miligiq na aqa anjam dauryeqnub. Qotei a kumbra degyej deqa iga a qa tulaŋ areboleboleiqnu. ¹⁸Nuŋgo une na niŋgi tonto talq waingobulonaq sonabqa Qotei a dena niŋgi olo eleŋej. Deqa bini niŋgi kumbra bole tiŋtiŋ aqa wau tamo unub. ¹⁹O was qu, e mandam tamo nuŋgo kumbra qa niŋgi yawo anjam merngeqnum. Di kiyaaq? Niŋgi ijo anjam endi geregere poiŋgosai deqa. Nami niŋgi na nuŋgo siŋga ti baŋ ti nuŋgo jejamu ti kalil niŋgi odnjreqnabqa niŋgi kumbra jiga ti kumbra uge ti nuŋgo wau tamo sosib niŋgi kumbra ugeq di breiŋgoqneb. Ariya bini niŋgi na nuŋgo siŋga ti baŋ ti nuŋgo jejamu ti kalil di olo minjribqa niŋgi kumbra bole tiŋtiŋ aqa wau tamo sqab. Yim deqa niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari boledamu sosib aqa kumbra bole dauryoqnqab.

²⁰Nami niŋgi une aqa wau tamo sosib bati deqa niŋgi kumbra bole tiŋtiŋ aqa wau tamo sqasai. ²¹Kumbra uge uge niŋgi nami yoqneb qaji dena niŋgi iŋgi bole kie oqneb? Agi bini niŋgi kumbra deqa olo are qaloqnsib dena niŋgi jemai eqnub. O was qu, niŋgi kumbra dena iŋgi bole bei osaiqneb. Agi kumbra dena tamo nangi moio gam tureqnub. ²²Ariya nuŋgo une na niŋgi tonto talq waingobulonaq sonabqa Qotei a dena olo niŋgi eleŋej. Deqa bini niŋgi Qotei aqa segi wau tamo unub. Deqa niŋgi iŋgi bole bole endi oqnqab. A na niŋgi aqa segi kumbra boleq di atimqa niŋgi kumbra bole bole a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnqab. Osib niŋgi nambile gaigai sqab. ²³Une na aqa wau tamo nuŋgi awai enjreqnu. Awai agiende. Tamo nangi moreŋeqnub.

Ariya Qotei na iga iŋgi boledamu laŋa egeqnu. Iŋgi boledamu di agi iga ŋambile gaigai sqom. Ŋambile di iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na oqom.

Iga areqalo bunuj osim dena iga kumbra bole dauryoqnqom

7 O was qu, e na anjam endi niŋgi tamo dal anjam qalie unub qaji niŋgi merngwai. Tamo a moiosaisoqnimqa dal anjam na a taqatoqnqas. Ariya a moiim dal anjam na a olo taqatqasai. Niŋgi di qaliesai kio? ²Agi dal anjam a marqo, uŋa bei a tamo ti soqnim aqa tamo a moiosaisoqnim a tamo di uratqa kere-sai. Dal anjam na getentejunu. Ariya aqa tamo moiimqa di a olo tamo bei oqa kere. Dal anjam na olo getentqasai. ³Deqa aqa tamo soqnim a tentsim olo tamo bei anjamyqas di iga a qa endegsi marqom, a sambala uŋa. Ariya aqa tamo moiimqa di a olo tamo bei oqa kere. Dal anjam na getentosai. Deqa a tamo bei oqas di a sambala uŋa sai.

⁴Deqa ijo was qu, niŋgi Kristus aqa jexamu beteryosib a ombla moreŋeb. Deqa niŋgi olo dal anjam aqa sorgomq di sosai. Niŋgi tamo bei agi Kristus subq na tigelej qaji aqa segi tamo ungasari unub. Deqa iga kumbra bole Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di babtoqnqom. ⁵Nami iga areqalo namij aqa kumbra dauryoqnem bati deqa dal anjam a na gago singaq di gago banq di gago jexamu kalilq dia areqalo uge uge tigelteqnaqa iga une yoqnem. Osim kumbra dena iga moio qa gam babtoqnem. ⁶Bati deqa dal anjam na iga tonto talq waigobulonaq soqnem. Ariya bini iga Kristus ombla moiobulejunum deqa iga olo dal anjam aqa sorgomq di sosai. Iga bini waueqnum di iga dal anjam nami nenŋrenyeb qaji di dauryqajqa wauosai. Qotei aqa Mondor na kumbra bunuj osorgeqnaqa iga kumbra di dauryqajqa waueqnum.

Une na iga moiotej

⁷E maronum, nami dal anjam a na gago miligiq dia areqalo uge uge tigelteqnaqa iga une yoqnem. Deqa iga kiersi marqom? Dal anjam a une tamo bulej e? Sai. Dal anjam a une tamo bulosai. Dal anjam a na ijo une e osorbeqnu. Osorbosai qamu e une poibosai qamu. Agi dal anjam a marej, “Ni ino was aqa iŋgi iŋgi qa mamaulmai.” Degsi marosai qamu mamaul kumbra di kumbra uge e degsi poibosai qamu. ⁸Ariya dal anjam bej dena une a gam itosiqqa ijo are miligiq di mamaul kumbra gargekoba babteleŋej. Dal anjam bosai qamu une a tamo moio qaji bulosiq uliejunu qamu. ⁹Nami e Qotei aqa dal anjam qalieo-saisosimqa bati deqa e ŋambile soqnem. Ariya bunuqna Qotei aqa dal anjam ijoq bonaqa ijo une a tamo ŋambile so qaji bulosiq tigelej. ¹⁰Onaqa dena e moiem. Dal anjam aqa wau utru agi tamo naŋgi ŋambile enjrqajqa. Ariya e dal anjam dena ŋambile osai. Dal anjam na e moiotej. ¹¹Di kiyaaqa? Dal anjam bej dena une a gam itosiqqa e gisanbej. Kumbra dena une na e moiotej.

¹²Deqa iga dal anjam qa kiersi marqom? Iga endegsi marqom. Dal anjam a bole. A Qotei aqa segi dal anjam. A Qotei aqaq na bej. Dal anjam kalil di Qotei aqa segi anjam. A tiŋtiŋ kalil. A bole kalil. ¹³Deqa e kiersi marqai? Dal anjam bole dena e lubsiq moiotej degsi marqai e? Sai. Une na e moiotej. Dal anjam bej dena une a gam itosiqqa e moiotej. Qotei a odonaqa une a kumbra degyej. Di kiyaaqa? Qotei a endegsi are qalej, une a boleq dimqa iga unsim qalieqom, bole, une a tulaŋ ugedamu. Gam dena dal anjam a une aqa kumbra boleq atej. Une aqa kumbra di tulaŋ ugedamu.

Gago une na iga taqatgejunu

¹⁴Iga qalie, Qotei aqa dal anjam a Qotei aqa Mondor aqaq na bej. Ariya e areqalo namijq di unum deqa e Qotei aqa areqalo dauryqa keresai. Di kiyaaqa? Une na e tonto talq waibobulej unum deqa e une aqa wau tamo unum. ¹⁵Kumbra e yeqnum qaji di aqa utru e poibosai. Kumbra e yqajqa arearetbeqnu qaji di e olo yosaieqnum. Ariya kumbra e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum. ¹⁶Ariya kumbra e yeqnum qaji di e yqajqa arearetbosaieqnu. Ijo kumbra dena e endegsi osorbeqnu, e are qalonum, Qotei aqa dal anjam a bole. ¹⁷Deqa e segi na kumbra uge di yosaieqnum. Une ijo are miligiq di unu qaji a na kumbra uge di yeqnu. ¹⁸E qalieonum, ijo are miligiq di ingi bole bei sosai. E ijo areqalo namij qa maronum. Bole, e kumbra bole dauryqa are unu. Ariya e dauryqa keresai. ¹⁹Kumbra bole e yqajqa arearetbeqnu qaji di e yosaieqnum. Kumbra uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum. ²⁰Ariya kumbra e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum. Deqa e segi na kumbra di yosaieqnum. Une ijo are miligiq di unu qaji a na kumbra di yeqnu.

²¹Deqa ijoq di e kumbra endegsi unum. E kumbra bole dauryqajqa are sonaqa kumbra uge na olo gam getetbeqnu. ²²Bole, ijo areqaloq di e Qotei aqa dal anjam tulan arearetbeqnu. ²³Ariya e endegsi ononum. Une a ijo banq di ijo singaq di ijo jejamu kalilq dia wauoqnsiqqa Qotei aqa dal anjam ijo areqaloq di unu qaji di qoto iteqnu. Une di singila koba. Deqa a na e tonto talq waibobuloqnsiqqa ijo banq ti ijo singa ti ijo jejamu ti kalil di singila na taqateqnu. ²⁴Gulube dena ijo areqalo tulan ugetetbeqnu! Deqa tamo yai na e aqaryaibimqa e ijo jejamu moiqa qaji endi olo uratqai? ²⁵Od, e qalieonum.

Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa banq na Qotei na e aqaryaibimqa e ijo jejamu endi uratqai. Deqa e Qotei tulanq binjiyeqnum. Bole, e ijo segi areqalo na Qotei aqa dal anjam aqa sorgomq di unum. Ariya e areqalo namijq di unum deqa ijo une na e olo singila na taqatbeqnu.

Kristus a gago une kobotosiqa Qotei aqa Mondor Bole egej

8O was qu, iga Kristus Yesus beteryejunum deqa dal anjam na gago une qa iga olo mergwa keresai. Deqa iga gago une qa olo awai uge oqasai. ²Di kiyaaqa? Ningi segi segi Kristus Yesus aqa tamo deqa. Qotei aqa Mondor Bole iga nambile egej qaji a na ningi aqaryaingej deqa une ti moio ti na ningi olo taqatngwa keresai. Qotei aqa Mondor a segi na ningi taqatnggeqnu. ³Dal anjam na gago une kobotqa keresai. Di kiyaaqa? Iga areqalo namijq di unum deqa iga dal anjam dauryqa keresai. Ariya dal anjam na gago une kobotqa keresai deqa Qotei a segi na gago une kobotej. A gam endena gago une kobotej. A na aqa segi Ijiri Yesus qarinyonaqa a une tamo bulosiqa gago une kobotqa bonaqa aqa segi jejamuq di Qotei na gago une aqa awai uge atsiqa une aqa singila kobotej. ⁴Qotei a kumbra degyej. Yim iga dal anjam aqa kumbra tintin dauryosim sqajqa deqa. Deqa iga gago areqalo namij na walweloqnsiqnum. Iga Qotei aqa Mondor Bole aqa kumbra na walweleqnum.

⁵Tamo nanngi areqalo namij na walweleqnum qaji nanngi areqalo namij segi dauryeqnub. Ariya tamo nanngi Qotei aqa Mondor Bole aqa kumbra na walweleqnum qaji nanngi Mondor Bole aqa areqalo dauryeqnub. ⁶Tamo nanngi areqalo namij dauryoqngab di nanngi morengqab. Ariya tamo nanngi Mondor Bole aqa areqalo dauryoqngab di nanngi lawo na nambile sqab. ⁷Tamo nanngi areqalo namij

dauryoqnaq di nanği Qotei ti jeu sqab. Di kiyaaq? Nanği Qotei aqa dal anjam aqa sorgomq di sosai deqa. Nanği dal anjam dauryqa keresai bolesai. ⁸Tamo nanği areqalo namij na walweleqnuq qaji nanği kumbra Qotei a areareteqnu qaji di dauryqa keresai.

⁹Ariya ninği areqalo namij na walwelošieqnuq. Qotei aqa Mondor a nunço are miligiq di unu deqa ninği aqa kumbra na walweleqnuq. Tamo a Kristus aqa Mondor ti sqasai di a Kristus aqa tamo sqa keresai. ¹⁰Ninği une ti unub deqa nunço jejamu moiqaş. Ariya Kristus a nunço are miligiq di unu deqa ninği Qotei aqa nıamgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Deqa Qotei aqa Mondor na ninği nıambile engwas. ¹¹Qotei a na aqa İiri Kristus Yesus subq na olo tigeltej. Qotei aqa Mondor a nunço are miligiq di unu deqa Qotei na aqa Mondor aqa şingila na nunço jejamu moiqaş qaji di dego olo subq na tigeltosim ninği nıambile engwas.

Qotei aqa Mondor a na iga Qotei aqa anğro tıntın sqajqa deqa elenej

¹²Deqa was qu, iga kumbra qujai na walwelqom. Iga areqalo namij na walwelqajqa e deqa marosai. ¹³Ninği areqalo namij na walwelqab di ninği morenqab. Ariya ninği Qotei aqa Mondor aqa kumbra na walweloşib aqa şingila na nunço segi jejamu aqa kumbra uge uge moiqtqab di ninği nıambile sqab. ¹⁴Tamo unğasari kalil Qotei aqa Mondor na nanği gam osornjreqnaq walweleqnuq qaji nanği Qotei aqa anğro tıntın unub. ¹⁵Qotei na ninği laņa wau tamo sqajqa deqa aqa Mondor ninği engosai. Ninği laņa wau tamo sqab di ninği ulaqab. Qotei na ninği aqa segi anğro tıntın sqajqa deqa aqa Mondor ninği engej. Deqa aqa şingila na ninği endegsib Qotei meteqnuq, “O ni gago Abu.” ¹⁶Qotei aqa Mondor a segi gago

are miligiq di waueqnu deqa iga endegsi boleq di mareqnum, bole, iga Qotei aqa anğro unum. ¹⁷Ariya iga Qotei aqa anğro unum deqa mondoņ iga inği bole bole Abu Qotei na nami iga egwa marej qaji di oqom. Inği bole di ağı gago was Kristus a na nami esoqnej. A jaqatın ej dego kere iga dego jaqatın oqnsim sqom. Ariya mondoņ iga a ombla nıam koba osim so bole gaigai sqom.

Mondoņ Qotei na nıam koba ti so bole ti iga egwas

¹⁸Mondoņ Qotei na nıam koba ti so bole ti di boleq atsim iga egwas. E are qalonum, so bole dena jaqatın iga bini eqnum qaji di tulaņ bunyqas. ¹⁹Di kiyaaq? Qotei a nami aqa anğro nanği boleq atqajqa bati atej. Inği inği kalil Qotei a nami ateleņej qaji nanği bati di unqajqa deqa tariņoqnsib unub. Inği inği nanği di taroqnsib nıam atoqnsib endegsib nenemeqnuq, “Bati gembu bati di brantqas?” ²⁰Bini inği inği kalil nanği di ugeosib unub. Nanço segi areqalo na nanği ugeosai. Qotei a segi na nanği ugetnjrej. Di kiyaaq? Nanği kumbra bole bole mondoņ Qotei na enjrqas qaji deqa tariņoqnsib sqajqa deqa. ²¹Qotei na inği inği kalil di nanği ugetnjrsiq tonto talq di breinjrobulej unub. Ariya bunuqna bati Qotei a nami atej qaji di brantımqa a na inği inği kalil di olo boletnjrimqa nanği Qotei aqa anğro nanği ti koba na tulaņ boledamu sqab.

²²Iga qalie, inği inği kalil Qotei a nami ateleņej qaji nanği di jaqatın koba oqnsib akam ti unub. Nanği nami jaqatın oqneb ağı bini oqnsib unub. Uņa a anğrotqa osiq gulube eqnu dego kere. ²³Inği inği kalil di nanği segi akamosai. Iga Qotei aqa Mondor ejunum deqa iga dego akamoqnsim unum. Qotei na aqa Mondor iga namo egej. Iga Qotei aqa anğro unum deqa iga dego jaqatın oqnsim akamoqnsim unum. Mondoņ Qotei

na iga aqa segi angro qa boleq na endegsi marqas, “Nanġi ijo angro kalil.” O was qu, bati di brantqajqa deqa iga tariñoqnsim unum. Bati di brantimqa Qotei na gago jejamu bulyetgosim jejamu bunuj egwas. ²⁴ Qotei na iga elenej deqa bini iga Qotei qa gago areqalo singilatosisim a na iga jejamu bunuj egwajqa deqa tariñoqnsim unum. Iga mareqnum, iga inġi deqa tariñeqnum. Di kiyaaqa? Iga inġi di osaiunum deqa. Ariya tamo bei a inġi bei osimqa a kiyaaqa inġi deqa olo tariñqas? ²⁵ Ariya iga qalie, iga inġi di osaiunum deqa iga mondoŋ oqom. Deqa iga are singilatoqnsim tariñoqnsim unum.

²⁶ Iga singila saiqoji unum deqa Qotei aqa Mondor a dego iga aqaryaigeqnu. Iga inġi kie qa pailyqajqa di iga gegerere qaliesai. Deqa Qotei aqa Mondor a segi na iga aqaryaigwa osiqa iga qa pailyeqnu. A akamoqnsiq boleq na marosaieqnu. ²⁷ Qotei a tamo nanġo are miligi unoqnsiq deqa a Mondor aqa areqalo dego qalieeqnu. Di kiyaaqa? Mondor a Qotei aqa segi areqalo dauryosiq deqa aqa tamo unġasari nanġi qa pailyeqnu.

²⁸ Iga qalieonum, Qotei na tamo unġasari kalil a tulaŋ qalaqalaiyeqnu qaji nanġi gegerere taqatnjreqnu. Deqa kumbra kalil nanġoq di branteqnu qaji dena nanġi olo boletnjreqnu. Tamo nanġi di Qotei na nami oqa marsiq metnjrej. ²⁹ Tamo nanġi Qotei na nami oqa marej qaji nanġi di a na giltnjrej dego. Yim nanġi aqa Angro Yesus a bulosib aqa segi kumbra bole dauryqajqa deqa. Gam dena Qotei aqa angro gargekoba nanġi brantoqni b Kristus a nanġo was matu sqas. ³⁰ Ariya tamo nanġi Qotei na nami giltnjrej qaji nanġi di a na metnjrej dego. Tamo nanġi a na metnjrej qaji nanġi di a na tamo bole une saiqoji qa minjrej. Tamo nanġi a na tamo bole une saiqoji qa minjrej qaji nanġi di a na aqa segi nambile bole ti ñam koba ti enjrej.

Inġi bei na Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra getentqa keresai

³¹ Deqa iga Qotei aqa kumbra deqa kiersi marqom? Qotei na iga aqaryaigej deqa tamo yai na iga olo jeutgwas? Tamo dego bei sosai. ³² Qotei na aqa segi Ŋjiri Yesus getentosai. A na qarinyonaq iga kalil aqaryaigwa bosiq moiej. A na aqa segi Ŋjiri Yesus iga egej deqa iga qalieonum, a na inġi inġi kalil dego iga egoqnas.

³³ Qotei na iga aqa segi qa giltgej deqa tamo yai na gago une qa olo mergwas? Tamo dego bei sosai. Qotei a segi na iga tamo bole une saiqoji qa mergej. ³⁴ Deqa tamo yai na iga gago une aqa awai uge olo oqa mergwas? Tamo dego bei sosai. Kristus Yesus a moisiq olo subq na tigelej. Deqa bini a Qotei aqa baŋ woq di awejunu. Awesosiq iga qa Qotei pailyeqnu. ³⁵ Kristus a segi na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Deqa tamo yai na aqa qalaqalaiyo kumbra di olo getentimqa a na iga qalaqalaigwasai? Tamo dego bei sosai. O was qu, iga gulube osimqa kio, jaqatij osimqa kio, tamo qudei na iga ugeugeigibqa kio, iga mam koba osimqa kio, gara saigimqa kio, kumbra uge bei na ugetgimqa kio, qoto bei gagoq di brantimqa kio Kristus a deqa iga qalaqalaigwasai e? Sai. ³⁶ Bole, inġi uge uge di gagoq di brantoqnaq. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenġrenyeb unu,

“O Qotei, iga ino segi tamo unġasari unum deqa bati gaigai jeu tamo nanġi na iga lugoqnsib moiotgeqnu. Nanġi iga kaja du du bul nugoqnsib lugeqnu.”

³⁷ Ariya Kristus na iga qalaqalaigej deqa gulube kalil di gagoq di brantoqnas di unġum. A na gaigai iga aqaryaigeqnu deqa iga qoto singilaoqnsim tigelejunum. ³⁸⁻³⁹ Od, Qotei na iga tulaŋ

qalaqalaigeqnu. Deqa e endegsi ijo are singilatosim qalieonum, inği bei na Qotei getentim a na iga olo qalaqalaigwasai inği dego bei sosai. Moio ti nambile ti lan anğro nanği ti mondor singila nanği ti inği inği bini unub qaji nanği ti inği inği bunuqna brantelenqab qaji nanği ti inği inği kalil singila ejunub qaji nanği ti inği inği kalil lan goge di unub qaji nanği ti inği inği kalil mandam sorgomq di unub qaji nanği ti inği inği kalil Qotei na nami atelenej qaji nanği ti kalil dena Qotei getentqa keresai. Yim a na iga olo qalaqalaigwasai. Iga qalieonum, gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa singila na Qotei na iga qalaqalaigoqnsim sqas.

Pol a Israel nanği qa are gulubeiyeqnu

9 E Kristus aqa tamo deqa e ninği anjam bole mernğwai. E ninği gisan anjam mernğwasai. Qotei aqa Mondor na e areqalo ebeqnu deqa e qalieonum, ijo anjam endi bole. ²Ijo anjam agiende. E gaigai are tulan gulubeibeqnaqa are koba qaleqnum. ³Ijo areqalo koba agiende. Qotei na e taqal waibim Kristus na e qoreibosim ijo was qu agi Jekop aqa leñ nanği olo kamba elenqajqa deqa e are koba qaleqnum. Osim deqa e gaigai Qotei pailyeqnum. ⁴Jekop aqa leñ nanği Israel tamo. Deqa Qotei na nanği aqa segi anğro qa minjrej. Nanği Qotei aqa rian ti aqa singila ti uneb. A na aqa anjam bunuj ti aqa dal anjam ti louqajqa kumbra ti nanği enjrej. Osiqa inği bole kalil a na nami nanği enjrqa marej qaji di enjrej. ⁵Nanço moma utru nanği nami ñam koba ti soqneb. Nançoq dena Kristus a nambabej. Kristus a segi Qotei. A inği inği kalil nanço gate. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Kumbra Qotei a Israel nanği qa yej qaji deqa Pol a marej

⁶Qotei na ijo was agi Jekop aqa leñ nanği di elenqsai deqa e gaigai nanği qa are gulubeibeqnu. Deqa Qotei aqa anjam nami marej qaji di ulonej e? Sai. E qalie, tamo gargekoba nanği Israel nanço leñ dena nambabeb ariya nanği kalil Israel tamo tiñtin sai. ⁷Iga endegsi marqasai, “Israel nanği Abraham aqa leñ na nambabeb deqa nanği kalil aqa anğro tiñtin.” Iga degsi marqasai. Qotei na nami Abraham minjej, “Aisak aqa leñ na segi ino anğro tiñtin nanği brantqab.” ⁸Anjam di aqa utru agiende. Tamo nanği mandam tamo nanço leñ na nambabeb qaji nanği Qotei aqa anğro tiñtin sai. Tamo nanği Qotei aqa anjam nami marej qaji di qusib bole qa marsib nanço areqaloq di singilatqab qaji nanği segi Abraham aqa anğro tiñtin sqab. ⁹Agi Qotei na nami Abraham endegsi minjej, “Bati e nami giltem qaji di brantimqa e olo ni qa botqa ino nawn Sara a anğro mel oqas.”

¹⁰Qotei aqa anjam bei dego unu. Rebeka a bati qujai qa anğro aiyel Eso wo Jekop wo nambabtnjrej. Nanço abu qujai agi gago moma utru Aisak. ¹¹⁻¹²Ariya Qotei aqa kumbra gaigai dauryeqnu qaji di a dauryosiq aqa segi areqalo na anğro qujai giltej. A anğro aqa wau qa are qalosai. A segi na metosiq giltej. Deqa Rebeka na aqa anğro aiyel nanği di nambabtnjrosaisonaqa nanği aiyel kumbra bole ti kumbra uge ti yosaisonaqqa Qotei na Rebeka endegsi minjej, “Anğro namo nambabqas qaji a di anğro bunu nambabqas qaji aqa wau tamo sqas.” ¹³Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nerğrenyeb unu, “E Jekop qalaqalaiyonum. Ariya e Eso qalaqalaiyosai.”

¹⁴Qotei a kumbra degyej deqa iga kiersi marqom? Qotei a kumbra uge yej degsi marqom e? O was qu, iga degsi marqasai. ¹⁵Agi Qotei na nami

Moses endegsi minnej, “E tamo bei qa are boleibqa are soqnim e a qa are boleibqas. E tamo bei qa dulqajqa are soqnim e a qa dulqai.”¹⁶ Deqa Qotei na tamo bei giltqas di tamo aqa areqalo na sai. Tamo aqa wau na sai. Qotei aqa segi are bole na a tamo bei giltqas.¹⁷ Agi Qotei na nami Isip nango mandor koba endegsi minnej, “E na ni mandor koba atem unum. Di kiyaaqa? E na ijo singila kobaquja ni osormitqa tamo ungasari kalil nanngi unsib ijo ñam osib sawa sawa kalilq dia mare mare laqajqa deqa e ni mandor koba atem.” Qotei aqa anjam di nami nengrenyeb unu.¹⁸ Deqa was qu, iga endegsi qalieonum. Qotei a tamo bei qa are boleiyqa are soqnim a tamo deqa are boleiyqas. Ariya a tamo bei aqa areqalo getentqa are soqnim di a getentqas.

¹⁹ Ariya nunngo ambleq di tamo bei a endegsi merbqas, “Qotei a kumbra degyeqnu deqa a kiyaaqa iga olo une ti qa mergeqnu? Tamo yai a aqa segi areqalo dauryosim olo Qotei aqa areqalo gotranyqa kere? Tamo dego bei so-sai.”²⁰ O tamo, ni tamo kiero deqa ni Qotei ñirintqam? Tamo bei na mandam osim web gereiyim web na tigelosim endegsi minjqas kio, “Ni kiyaaqa e degsi gereibonum?” A degsi minjqas keresai.²¹ Web gereiyo tamo a aqa segi areqalo na mandam ongol aiyel osimqa web aiyel gereiyqas. Web bei tulañ boledamu gereiyqas. Di ingi goiqajqa. Ariya web bei bolesai laña wau qudei qa gereiyqas. Web gereiyo tamo aqa kumbra di uge kio? Sai. Di kumbra bole.

²² Qotei a segi dego kumbra di yeqnu. A na aqa minjinj boleq atimqa tamo kalil nanngi aqa singila kobaquja unsib qalieqajqa deqa a kumbra di yeqnu. Qotei a tamo qudei nanngi qa minjinj oqetnjreqnu deqa nanngi padalqa tariñeqnub. Ariya Qotei na nanngi urur padalt-njrosaiqnu. A nanngi qa tariñsokobaiyeqnu.²³ Di kiyaaqa? Aqa areqalo agiende.

Tamo ungasari kalil nanngi aqa rianj ti aqa singila ti unsib qalieqajqa deqa. Ariya Qotei a tamo qudei nanngi qa are tulañ boleiyeqnu. Deqa a na nanngi so bole ti ñam koba ti enjrqajqa atej unu. Di dego tamo ungasari kalil nanngi unsib qalieqajqa deqa Qotei a nanngi qa tariñsokobaiyeqnu.²⁴ Tamo Qotei a nanngi qa are boleiyeqnu qaji nanngi di agi iga tamo ungasari Qotei na metgej qaji iga. Iga Juda nango segiq dena bosai. Iga sawa bei bei qaji nangoq dena dego bem.²⁵ Agi Hosea a nami Qotei aqa medabu osiqa anjam bei endegsi nengrenyey unu, “Tamo nami ijo tamo sosai qaji nanngi di e na olo ijo segi tamo qa minjrqai. Tamo nami e na qalaqalainjrosaiqnem qaji nanngi di e na olo qalaqalainjrqai.²⁶ E nami sawa bei bei qaji tamo nanngi endegsi minjrem, ‘Ninngi ijo tamo sai.’ Ariya bunuqna e na nanngi olo endegsi minjrqai, ‘Ninngi ijo segi angro unub. Agi e Qotei ñambile unum qaji.’”

²⁷ O was qu, Aisaia a Israel nanngi qa are qalsiq deqa a Qotei aqa medabu osiqa anjam endegsi marej, “Israel aqa leñ nanngi ulul bul tulañ gargekobaqab. Ariya Qotei a nangoq dena tamo quja quja segi elenqas.²⁸ Tamo Koba Qotei a na tamo ungasari mandamq endi unub qaji nango une qa minjrsim nanngi urur padaltnjroqujatqas.”²⁹ Agi Aisaia a nami anjam bei endegsi marej, “Qotei singila koba ti unu qaji a na iga quja quja uratgonaq soqnem. A na iga padaltgosai. Padaltgej qamu iga Sodom ti Gomora ti bulosim kalil padalekitem qamu.”

Israel nanngi Qotei qa nango areqalo singilatosai. Deqa nanngi Qotei aqa ñamgalaq di tamo bolesai

³⁰ Deqa iga kiersi marqom? Iga endegsi marqom. Sawa bei bei qaji nanngi tamo bole une saiqoji sqajqa gam ñamosaiqneb. Ariya nanngi gam iteb. Gam agiende. Nanngi Yesus qa nango are-

qalo singilateb gam dena nanġi tamo bole une saiqoji soqneb. ³¹Ariya Israel nanġi Moses aqa dal anjam dauryqajqa waukobaoqneb. Nanġi are qaloqneb, gam dena nanġi tamo bole une saiqoji sqab. Ariya nanġi dal anjam dauryoqneb gam dena nanġi tamo bole une saiqoji sosai. ³²Di kiyaaq? Nanġi tamo bole une saiqoji sqa marsib Yesus qa nanġo areqalo singilatosai. Nanġi maroqneb, “Iga segi waukobaosim dena iga tamo bole une saiqoji sqom.” Nanġi tal aqa ai utru quraqyosib mangaleb. ³³Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Niġi quie. E na tal aqa ai utru bei giltem unu. Deqa tal aqa ai utru di tamo nanġi quraqyosib manġalqab. E na tal aqa ai utru di olo osiy tal singilatqajqa deqa Saion qureq di tigeltit sqas. Tamo nanġi tal aqa ai utru deqa nanġo areqalo singilatqab di nanġi jemainjrqasai.”

Israel nanġi Qotei aqa kumbra qaliesai

10O was qu, ijo areqalo koba agiende. Qotei na Israel tamo unġasari nanġi elenqajqa deqa e are koba qaleqnum. Osim deqa e gaigai Qotei pailyeqnum. ²E Israel nanġi qa qalieem deqa e endegsi mareqnum, nanġi kumbra Qotei a areareteqnu qaji di dauryqajqa tulaġ singilaeqnum. Ariya nanġi Qotei aqa kumbra deqa geregere poinjrosaietqnu. ³Qotei a iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu aqa kumbra di nanġi qaliesai. Deqa nanġi nanġo segi singila na tamo bole une saiqoji sqajqa are qaleqnum. Deqa nanġi Qotei aqa sorgomq di sosib a segi na nanġi aqaryainjrimqa nanġi tamo bole une saiqoji sqajqa olo urateqnum. ⁴Iga qalie, Kristus na Moses aqa dal anjam kalil keretekritej. Aqa kumbra dena tamo unġasari kalil a qa nanġo areqalo singilateqnum qaji

nanġi Qotei aqa nġamgalaq di tamo bole une saiqoji sqab.

⁵Tamo nanġi dal anjam dauryeqnum qaji nanġi Qotei na kiersim tamo bole une saiqoji qa minjrqas? Moses a deqa osiqa nami endegsi nengrenyey, “Tamo bei a dal anjam kalil dauryekritosim di a nġabile sqas.” Moses a anjam degsi nengrenyey. ⁶Ariya tamo nanġi Kristus qa nanġo areqalo singilateqnum qaji nanġi Qotei na tamo bole une saiqoji qa minjrqas. Deqa Moses a nanġi qa osiq anjam endegsi nengrenyey, “Niġi nunġo segi are miligiq na endegsib maraib, ‘Yai a laġ qureq oqwas?’” Niġi degsib marqab di niġi Kristus osib mandamq osi bqab. Di keresai. ⁷“Niġi endegsib maraib, ‘Yai a moio qureq aiqas?’” O was qu, niġi degsib marqab di niġi Kristus olo subq na tigeltqab. Di dego keresai. ⁸Ariya anjam di aqa utru endegsi unu, “Anjam di a jojom di unu. A isaq di sosai. A nunġo medabuq di unu. A nunġo are miligiq di dego unu.” O was qu, tamo nanġi Yesus qa nanġo areqalo singilatqajqa anjam di agi iga mare mare laqnum. ⁹Deqa niġi nunġo medabu waqtosib Yesus a segi qujai Tamo Koba degsib boleq na marqab di Qotei na niġi oqas. Qotei a Yesus subq na olo tigeltej anjam di nunġo are miligiq di singilatosib sqab di Qotei na niġi oqas. ¹⁰Gago are miligiq na iga Yesus qa gago areqalo singilateqnum deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Ariya gago medabu na iga Yesus aqa nġam soqtoqnsim boleq na mareqnum deqa Qotei na iga oqas.

¹¹Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo nanġi Kristus qa nanġo areqalo singilatqab di nanġi jemainjrqasai.” ¹²Iga Juda tamo ti Grik tamo ti iga kalil kerekere unum. Tamo Koba Kristus a gago kalil qa Tamo Koba. Deqa a na tamo kalil Kristus metoqnsib pailyeqnum qaji nanġi tulaġ

geregereinjqreanu. ¹³Agi Qotei aqa anjam bei endegsi unu, “Tamo kalil Tamo Koba Kristus metoqnsib pailyeqnu qaji nanqi a na oqas.”

¹⁴Ariya nanqi a qa nanqo areqalo singilatqasai di nanqi kiersib a metosib paillyqab? Nanqi aqa anjam quqwasai di nanqi kiersib a qa nanqo areqalo singilatqab? Anjam palonto tamo nanqi Qotei aqa anjam palontqasai di nanqi kiersib aqa anjam quqwab? ¹⁵Qotei na anjam palonto tamo nanqi qarijnjqrasai di nanqi kiersib aqa anjam palontqab? Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenqrenyeb unu, “Tamo nanqi Qotei aqa anjam bole mare mare laqnu deqa tamo ungasari nanqi unjqroqnsib tulan areboleboleinjreanu.”

Israel nanqi Qotei aqa anjam bole osib dauryosai

¹⁶Ariya tamo ungasari kalil nanqi anjam bole di qusib dauryosaieqnu. Agi nanqi qa Aisaia a nami endegsi marej, “O Tamo Koba, tamo yai nanqi gago anjam di qusib nanqo areqaloq di singilateqnu?” ¹⁷Ariya was qu, iga qalie, iga Qotei aqa anjam di quoqnsim gago areqaloq di singilateqnu. Anjam iga queqnu qaji di Kristus aqa medabuq na branteqnu.

¹⁸Ariya e ninqi endegsi nenemngwai. Israel nanqi Kristus aqa anjam bole di nami quosai kio? Sai. Nanqi quoqneb. Agi Qotei aqa anjam endegsi unu, “Qotei aqa anjam di gilsiq sawa sawa kalil kertonaga tamo ungasari kalil nanqi quoqneb.” ¹⁹Deqa e ninqi olo nenemngwai. Israel nanqi anjam di aqa utru poinjqrosai kio? Sai. Nanqi poinjqrej. Agi Moses a nami Qotei aqa anjam bei endegsi marej, “Sawa bei bei qaji nanqi ijo namgalaq di nam saiqoji. Nanqi tamo bolesai. Nanqi e qa qaliesai dego. Ariya e na nanqi elenjosiy ijo kumbra dena e na Israel nanqo are ugetetnjrit nanqi njirinqab.”

²⁰Agi Aisaia a dego nami anjam endegsi singila na marej, “Tamo nanqi e qa namosaiqneb qaji nanqi e itbeb. Tamo nanqi e qa marosaiqneb qaji nanqi qa e brantonam nanqi e nubeb.” ²¹Ariya Aisaia a Israel nanqi qa are qalsiq endegsi marej, “E bati gaigai nanqi qa tarijqoqnsim metnjreanqam nanqi olo diqoqnsib ijo anjam gotranjeqnu.”

Qotei a Israel tamo quja quja segi elenej

11 Deqa e ninqi endegsi nenemngwai. Qotei na aqa segi tamo ungasari agi Israel nanqi qoreinjrsiq torei walinjqrej e? Sai. E dego Israel tamo. E Abraham aqa moma. E Benjamin aqa lejq. ²Qotei a na aqa segi tamo ungasari nami giltjqrej qaji nanqi olo qoreinjrosai. Agi Elaija aqa anjam bei nenqrenq di unu. Aqa anjam di ninqi qaliesai kio? Elaija a Israel nanqo une qa marsiq endegsi Qotei pailyej, ³“O Tamo Koba, Israel nanqi na ino medabu o qaji tamo nanqi numelenjqnsib ino atra bijal ginqenyeqnu. E segi qujai ni daurmeqnu. Ariya nanqi ijo kumbra di unoqnsib deqa e lubqa laqnu.” Elaija a Qotei degsi pailyej. ⁴Ariya Qotei na kamba Elaija kiersi minjejq? A endegsi minjejq, “Ni segi e daurbosai. Ijo tamo 7,000 nanqi dego e daurbeqnu. Nanqi singa pulutosib gisaq qotei Bal a qa louosaieqnu.” Qotei na Elaija degsi minjejq.

⁵Deqa kere bini Qotei a tamo quja quja segi elenejq unub. A nanqi qa are boleiyonaq kumbra dena a na nanqi giltjqrej. ⁶A nanqo wau qa are qalsiq nanqi giltjqrosai. A nanqi qa are boleiyonaq dena a na nanqi giltjqrej. Nanqi wau bei yib Qotei a deqa are qalsiq nanqi giltjqrej qamu a nanqi qa are boleiyey kumbra di laqa ulonejq qamu.

⁷Deqa iga kiersi marqom? Iga endegsi marqom. Israel nanqi tamo bole une saiqoji sqajqa waukobaeqnu ugein-

jiroqnej. Ariya nanği qudei Qotei na aqa segi qa marsiq giltnej deqa nanği aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Ariya nanği qudei nango areqalo getenjnrejunu. ⁸ Agi Qotei aqa anjam bei nanği qa nami endegsib nenjnrejyeb unu, “Qotei na nanği nanaritnjrsiqa nango namdamu ti nango dabkala ti torei getentetnjrej. Nanği nami degsi soqneb bosiq agi bini degsib unub.”

⁹ Devit a dego nanği qa osiqa endegsi marej,

“Nanği inği uyqa korooqniqqa gulube gargekoba nanğoq di brantognsim kakan bul nanği kabutnjroqnas.

Osim sil bul nango kakoro qainyjetnjrim nango sinğa meniğ di tanjosib ululojosib awai ugedamu oqnaqab.

¹⁰ Nanğo namdamu dego getenjnrim sawa unqajqa keresaiinjrim sqab.

Soqniq Qotei na nango qore tanu pulutetnjrim nanği tingiqa keresai. Nanği gaigai degsib sqab.”

Qotei na sawa bei bei qaji nanği olo elenejqu

¹¹ Deqa was qu, e ninği endegsi nenmngwai. Israel nanği ululojeb deqa nanği torei padalqab e? Sai. Bole, nanği Qotei qoreiyeb deqa Qotei a olo sawa bei bei qaji tamo unğasari nanği elenejqu. Ariya Israel nanği Qotei aqa kumbra di unsiqqa are ugeinjrim aqaq olo bqajqa deqa are qalsiq sawa bei bei qaji tamo unğasari nanği elenejqu. ¹² Israel nanği Qotei qoreiyeb deqa Qotei na olo tamo unğasari sawa bei beiq di unub qaji nanği geregereinjreqnu. Israel nanği Qotei aqa kumbra urateb deqa Qotei na olo sawa bei bei qaji tamo unğasari nanği kumbra bole enjreqnu. Deqa iga bole qalieonum, Israel tamo unğasari kalil nanği olo puluosib Qotei aqaq bqab di Qotei na tamo unğasari kalil nanği dego kumbra tulan boledamu enjrqas.

¹³ Ariya endego e na ninği sawa bei bei qaji tamo unğasari nanği anjam endegsi merngit quiye. Qotei na e nunğo ambleq di wauqajqa deqa qarinqej. Deqa e ijo wau deqa tulan areboleboleibeqnu. ¹⁴ Di kiyaaq? E na ijo was qu Israel nango areqalo tigeltetnjritqa inği bole bole Qotei a ninği engeqnu qaji di nanği dego oqa maribqa Qotei na nanği qudei elejqas. ¹⁵ Bati Qotei na Israel nanği walinjrsiqa bati deqa a na tamo unğasari sawa bei beiq di unub qaji nango jeu kobotej. Deqa iga bole qalieonum, bati Qotei na Israel nanği olo elejosim bati deqa a na tamo unğasari kalil morenej qaji nanği dego olo subq na tigeltnjrqas.

¹⁶ Tamo nanği wit bunuj oqnsib dena bem gereiyosib poteqnu. Taqal bei nanği Qotei atraiyeqnu. Deqa bem kalil dego Qotei aqa segi bem. Namtan aqa jirim di Qotei aqa segi jirim. Deqa nam aqa dani di dego Qotei aqa segi dani.

¹⁷ Israel nanği namtan oliv qure qaji di bul. Dani qudei Qotei na ginğenjnrsiqa breinjrej. Ariya ninği sawa bei bei qaji tamo ninği nañu qaji oliv aqa dani bul. Dani di Qotei na olo elejosiqqa namtan oliv qure qaji di aqa qoboq di betertelenej unub. Dani di agi ninği segi. Dani Qotei na ginğenjnrsiq breinjrej qaji nango sawa di agi ninği na olo eb. Deqa bini ninği namtan oliv qure qaji aqa dani nanği ti namur bole oqnsib unub. ¹⁸ Deqa ninği endegsib are qalaib, “Iga tamo bole deqa iga na namtan oliv qure qaji aqa dani nanği bunjnrejunu.” Ninği degsib are qalqab di ninği mati olo endegsib are qaliye. Namtan oliv aqa jirim na ninği namur engeqnu. Ninği na namtan oliv aqa jirim namur yosaieqnu.

¹⁹ Ariya ninği na e kamba endegsib merbqab, “Qotei na dani qudei ginğenjnrsiq nanği breinjrsiqa olo iga osiqa nango limeq di betertelenej unum.” ²⁰ Di bole. Ariya Qotei aqa kumbra di aqa

utru agiende. Israel nanği Qotei qa nanġo areqalo siġgiltasai deqa Qotei na nanği ġiġgeġnjrsiqa breinjrej. Ariya niġgi Qotei qa nanġo areqalo siġgilatejunub deqa Qotei na niġgi olo eleġej. Di nanġo wau na sai. Deqa niġgi nanġo segi ñam soqtosib diqai. Niġgi ulaoiye.²¹ Niġgi are qaliye. Ñamtaġ oliv qure qaji aqa dani di Qotei na ġiġgeġnjrsiqa breinjrej. Dego kere niġgi nanġo segi ñam soqtosib diqwab di a na niġgi dego ġiġgeġngosim breiġwas.²² Niġgi gegerere are qaliye. Qotei na tamo qudei nanği kumbra bole enjreqnu. Os-iqa olo tamo qudei nanği gulube enjreqnu. Tamo nanği aqa kumbra urateqnu. Ariya niġgi aqa kumbra bole dauryqa siġgilaqab di a na niġgi kumbra bole eġgoqnqas. Saiqas di a na niġgi dego ġiġgeġngosim breiġwas.²³ Dani qudei Qotei na nami ñamtaġ oliv qure qaji dena ġiġgeġnjrsiq breinjrej qaji nanği di olo are bulyosib Qotei qa nanġo areqalo siġgilatqab di a na nanği olo eleġosim ñamtaġ oliv qoboq di betertnjrqas. Od, Qotei a na nanği olo betertnjrqa kere.²⁴ Niġgi qalie, nami niġgi nañu qaji oliv aqa dani soqneb. Onaqa Qotei na niġgi ġiġgeġngosiq osi bosiq ñamtaġ oliv qure qaji aqa qoboq di beterteleġej. Ñamtaġ oliv qure qaji di nanġo ñam utru tiġtiġ sai. Deqa iga bole qalieonum. Bunuqna Qotei na ñamtaġ oliv qure qaji aqa segi dani nanği olo eleġosim bosim nanġo segi limeq di olo betertnjrqas.

Qotei a tamo unġasari kalil nanği qa are boleiyosim eleġqajqa are unu

²⁵ O was qu, niġgi segi powo koba ti unub niġgi deġsib are qalaib. Niġgi deġaib deqa e na uli anjam bei niġgi endegsi merġwai. Israel tamo unġasari qudei nanġo areqalo geteġnjrejunu. Nanği deġsib soqneb sawa bei bei qaji tamo unġasari Qotei na nami

giltnjrej nanği di kalil eleġekritosim kereamqa bati deqa a na Israel tamo unġasari kalil nanġo areqalo dego waqtetnjrimqa nanği olo are bulyqab.²⁶ Gam dena Qotei na Israel nanği kalil eleġqas. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengreġyeb unu, “Aqaryaigo Tamo Koba a Jerusalem dena tiġelosim bosim Jekop aqa leġ kalil nanği are bulyetnjrim nanği Qotei aqa anjam gotraġyqajqa kumbra di olo uratqab.²⁷ Yimqa bati deqa e na ijo anjam bunuj siġgiltasosiy nanği enjrsiy dena nanġo une kalil kobotetnjrqai.” Qotei aqa anjam nami deġsib nengreġyeb.²⁸ Israel nanği Yesus aqa anjam bole qoreiyeb deqa nanği Qotei ti jeu unub. Deqa Qotei na nanği kamba uratnjrsiq olo niġgi sawa bei bei qaji tamo eleġeqnu. Ariya nami Qotei na Israel nanği aqa segi tamo sqa marsiq nanği giltnjrsiq qalaqalainjrej. A nanġo moma utru nanği qa are qalsiq deqa nanği qalaqalainjrej.²⁹ Iga qalie, Qotei na aqa segi tamo unġasari nanği metnjroqnsiq iġgi bole bole enjreqnu. Aqa kumbra di a olo uratqa keresai.

³⁰ Nami niġgi Qotei aqa anjam gotraġyoqneb. Ariya bini Israel nanği kamba Qotei aqa anjam gotraġyeqnub. Gam dena Qotei a olo niġgi qa are boleiyosim eleġeqnu.³¹ Dego kere Israel nanği Qotei aqa anjam gotraġyeqnub ariya Qotei a niġgi qa are boleiyosim eleġeqnu gam dena bunuqna a nanği qa kamba olo are boleiyosim eleġqas.³² Qotei a na tamo unġasari kalil nanği uratnjreqnaqa nanği aqa anjam gotraġyoqneb. Aqa kumbra dena a na nanği tonto talq di breinjrobulo naq soqneb. Qotei a deġyey. Di kiyaaqa? A nanği kalil qa olo are boleiyosim eleġqajqa deqa.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

³³ O was qu, Qotei aqa kumbra ti aqa areqalo ti aqa powo ti di tulaġ kokba.

Di tulan guma koba dego. Deqa iga na aqa areqalo di aqa utru geregere ubtsim marqa keresai. Aqa gam kalil dego iga dauryosim itqa keresai. ³⁴Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “Tamo yai a Qotei aqa areqalo qalieqa kere? Osim a gam osoryqa kere? ³⁵Tamo yai na Qotei ingi bei yosimqa a na kamba olo yqajqa minjqas? Tamo dego bei sosai.” ³⁶O was qu, Qotei a ingi ingi kalil atelenej. A ingi ingi kalil qa utru. Ingi ingi kalil di aqa segi. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Ningi nungo segi jejamu osib Qotei atraiyiye

12 Ariya was qu, Qotei a iga qa are tulan boleiyosiq elenej deqa e ningi singila na endegsi merngwai. Ningi nungo segi jejamu osib Qotei atraiyiye. Osib deqa ningi ñambile sosib Qotei aqa segi tamo ungasari tintinj sqab. Deqa ningi kumbra Qotei a tulan areareteqnu qaji di yoqniye. Ningi degyoqnqab di ningi Qotei aqa kumbra na bole louoqnqab. ²Ningi mandam tamo nanngo kumbra dauryosib walwelaib. Qotei na areqalo bunuj engoqnmqa ningi kumbra bunuj dauryoqniye. Osib kumbra dena ningi Qotei aqa areqalo geregere qalieqab. Agi ningi kumbra bole ti kumbra Qotei a tulan areareteqnu qaji de ti kumbra tulan tintinjo de ti geregere qalieqab.

Wau segi segi Qotei na ningi engej qaji di yoqniye

³Qotei a e qa are boleiyonaq deqa wau ebej. Deqa e ningi segi segi endegsi merngwai. Ningi nungo segi powo ti kumbra ti soqtosib nunngo was qudei nanngi bunjnraqa are qalaib. Ningi nungo kumbra geregere tenemtosib areqalo bole ti sosib Qotei qa nunngo areqalo singilatoqniye. Ariya a na ningi segi segi singila engej qaji di olo soqtosib nunngo

was qudei nanngi bunjnraib. ⁴Ningi qalie, iga kalil jejamu qujai. Ariya gago jejamu miligiq dia sarqei gargekoba unub. Nanngi kalil wau qujai yosaieqnub. Nanngi wau segi segi yeqnub. ⁵Dego kere iga tamo ungasari gargekoba unum. Ariya iga kalil Kristos aqa jejamu qujai. Deqa iga segi segi kalil koba na korooqnsim jejamu qujaiq di turtejunum.

⁶Qotei a iga qa are boleiyonaq deqa iga powo segi segi egej. A na tamo qudei nanngi aqa medabu osib anjam palontqajqa powo enjrej deqa nanngi a qa nunngo areqalo singilatosisib aqa anjam geregere palontoqnebe. ⁷A na tamo qudei nanngi aqa segi tamo ungasari nanngi aqaryainjraqajqa powo enjrej deqa nanngi na tamo ungasari nanngi di geregere aqaryainjroqnebe. A na tamo qudei nanngi aqa anjam plaltqajqa powo enjrej deqa nanngi aqa anjam geregere plaltoqnebe. ⁸A na tamo qudei nanngi aqa segi tamo ungasari nanngo areqalo singilatetnjraqajqa powo enjrej deqa nanngi nanngo areqalo geregere singilatetnjroqnebe. A na tamo qudei nanngi silali ingi ingi jeisib tamo ungasari ingi qa trueqnu qaji nanngi enjraqajqa powo enjrej deqa nanngi silali ingi ingi koba koroiyosib jeisib enjroqnebe. A na tamo qudei nanngi aqa wau taqatqajqa powo enjrej deqa nanngi na wau di geregere taqatoqnebe. A na tamo qudei nanngi aqa segi tamo ungasari nanngi qa dulosib geregereinjraqajqa powo enjrej deqa nanngi arebolebole na nanngi geregereinjroqnebe.

Ningi na nungo Kristen was nanngi bole qalaqalainjroqniye

⁹O was qu, ningi na tamo ungasari nanngi bole qalaqalainjroqniye. Ningi gisañ na nanngi qalaqalainjraib. Ningi kumbra uge kalil torei uratosib kumbra bole segi beteryosib yoqniye. ¹⁰Ningi gaigai Qotei aqa segi tamo ungasari nanngi nunngo was tintinj edegosib nanngi

qalaqalainjroqniye. Ningi nungo segi ñam tentoqnsib Kristen was nanjo ñam olo soqtoqniye. ¹¹ Ningi gaigai singila na Qotei aqa wau ojoqniye. Qotei aqa Mondor a nungoq aioqnsim are tigeltetngonim ningi Tamo Koba Yesus aqa wau ojqaqqa tulanj singilaoqniye. ¹² Mondor Tamo Koba Qotei na ningi lanj qureq osi oqwas. Ningi deq oqwajqa tarijognsib areboleboleinggoqneme. Osib gulube ningi qa boqnimqa singila na tigeloqnsib qoboiyoqniye. Osib gaigai Qotei pailyoqniye.

¹³ Qotei aqa segi tamo ungasari qudei nanngi ingi qa truquoqniqbqa ningi na nanngi aqaryainjroqniye. Tamo lanj nanngi dego nungo meq boqniqbqa nanngi oqnsib geregereinjroqniye.

¹⁴ Tamo qudei nanngi na ningi ugeugeingibqa di unngum, ningi kamba olo nanngi ugeugeinjraib. Ningi nanngi qa pailyoqniye. Od, Qotei na nanngi aqaryainjraqajqa deqa are qalsib nanngi qa pailyoqniye. Qotei na nanngi ugetnjraqajqa deqa pailyaib. ¹⁵ Kristen was qudei nanngi areboleboleinjrimqa ningi kamba dego nanngi koba na areboleboleingeme. Ariya was qudei nanngi akamoqniqbqa ningi kamba dego nanngi koba na akamoie. ¹⁶ Ningi segi segi kalil areqalo qujaitosib soqniye. Ningi nungo segi ñam soqtqa are qalaib. Ningi tamo lanj nanngi koba na laqajqa areboleboleingem. Ningi nungo segi ñam soqtosib endegsib maraib, “Iga segi qalie koba ti unum.” Ningi degaib.

¹⁷ Tamo qudei nanngi na ningi kumbra uge enggibqa ningi na kamba kumbra uge enjraib. Ningi tamo kalil nanngo ñamgalaq dia kumbra bole segi yoqniye.

¹⁸ Ningi ñirinj ti qoto ti uratiye. Gam soqnimqa ningi gaigai tamo kalil nanngi koba na are qujaitosib soqniye. ¹⁹ O ijo was bole, tamo qudei nanngi na ningi gulube enggibqa ningi na kamba nanngi gulube enjraib. Uratosib Qotei

aqa banq di nanngi atib a segi nanngi qa minjinj oqim gulube enjraqas. Agi Tamo Koba Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Une kambatqajqa wau di ijo segi wau. E segi na tamo nanngo une qa nanngi kambatnjraqai. ²⁰ Deqa ino jeu tamo bei a mamymqqa ni a gereiysim ingi anaiye. A ya qaryimqqa dego gereiysim ya anaiye. Ni a degyimqqa a aqa kumbra uge qa are qalsim jemaqqas.” ²¹ O was qu, e ningi segi segi endegsi mernjwai. Kumbra uge bei na ni ojqa laqnim ni segi singilaosim kumbra bole dauryosim dena ni kumbra uge bunyosim gotranjyqam.

Ningi sawa taqato qaji mandor kokba nanngo sorgomq di soqniye

13 Ningi kalil sawa taqato qaji mandor kokba nanngo sorgomq di soqniye. Iga qalie, sawa taqato qaji mandor kokba nanngi lanja brantosai. Qotei a segi na nanngi wau enjreqlaqa nanngi sawa taqateqnu. Qotei a segi na nanngi atelenej unub. ² Deqa tamo nanngi mandor kokba nanngo anjam gotranjyqab di nanngi Qotei aqa anjam dego gotranjyonub. Nanngo kumbra dena nanngi awai uge oqab. ³ Sawa taqato qaji mandor kokba nanngi wau yeqnu di tamo kumbra bole bole yeqnu qaji nanngi ula enjraqajqa sai. Tamo kumbra uge uge yeqnu qaji nanngi segi ula enjraqajqa deqa wau yeqnu. Deqa ningi mandor kokba nanngi qa ulaqajqa uratosib kumbra bole bole yoqniye. Yimqqa nanngi na nunngo ñam soqtetngwab. ⁴ Sawa taqato qaji mandor kokba nanngi Qotei aqa wau tamo bul. Nanngo wau qujai agi nanngi na ningi aqaryaingoqnsib geregereingeqnu. Ariya ningi kumbra uge uge yoqnuqab di ningi nanngi qa ulaqab. Ningi qalie, sawa taqato qaji mandor kokba nanngi sebru ojejunub. Nanngi sebru lanja ojosai. Nanngi Qotei aqa wau tamo unub deqa nanngi na tamo ungasari kum-

bra uge uge yeqnub qaji nanġi sebru dena awai uge enjreqnub. ⁵Deqa iga sawa taqato qaji mandor kokba nango sorgomq di sqom. Iga awai uge oqa uratosim nango anjam dauryqom. Deqa segi sai. Iga gago are miligiq di qalieonum, kumbra di bole. Osim deqa ti iga nango anjam dauryqom.

⁶Utru deqa ninġi takis waiyeqnu. Di kiyaaqa? Sawa taqato qaji mandor kokba nanġi Qotei aqa wau tamo deqa nanġi gaigai singila na wau Qotei na enjrej qaji di taqateqnu. ⁷Deqa ninġi na mandor kokba nango inġi inġi nanġi qa olo enjroqniye. Osib takis o qaji tamo nango banq di takis atoqniye. Ninġi tamo bei aqa sorgomq di sosib ariya ninġi aqa anjam dego qusib kumbra bole bole osoryoqniye. Tamo bei a tamo kobaquja soqnm ninġi aqa ñam soqtoqniye.

Ninġi qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye

⁸Ninġi was bei aqa inġi inġi onub di nunġoq di sokobaiyaiq. A qa kamba olo yiye. Ariya inġi bei nunġoq di gaigai soqnm. Inġi agiende. Ninġi qalaqalaiyo kumbra yoqnsib soqniye. Di kiyaaqa? Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a Qotei aqa dal anjam kalil dego kere-tosim dauryekritqas. ⁹Iga qalie, dal anjam a endegsi marqo, “Ninġi tamo unġasari nanġi ñumsib moiotnjraib. Ninġi bajinaib. Ninġi was bei aqa inġi inġi qa mamaulngaiq. Ninġi was bei aqa unġa jexamu ojetaib.” Ariya anjam bei dego unu. Anjam agiende, “Ni ino segi jexamu gereiyeqnum dego kere ni ino was nanġi dego degsim geregerinjroqne.” O was qu, anjam qujai dena dal anjam kalil kabutejunu. ¹⁰Tamo bei na tamo bei qalaqalaiyqas di a na tamo di kumbra uge bei yqa keresai. Deqa tamo bei na tamo qudei nanġi qalaqalainjrqas di a dal anjam kalil dego keretosim dauryqas.

Ninġi kumbra tinġin dauryosib walweloqniye

¹¹E ninġi degsi mernġonum. Di kiyaaqa? Bati iga bini unum endi ninġi qalie. Ninġi njeio qa kumbra uratosib tigelqajqa bati agi brantqo. Ninġi qalie, Qotei na iga oqajqa bati isaq yala sonaqa iga Kristus qa gago areqalo singilatam. Ariya bini Qotei na iga oqajqa bati jojomoq. ¹²Qolo koboeqnaqa sawa suwanqqa laqnu. Deqa iga ambru qaji kumbra kalil uratosim suwan qaji kumbraq di sqom. Suwan qaji kumbra di iga qoto qa gara bul jigsim sqom. ¹³Tamo a qanam walweleqnu dego kere iga kumbra bole tinġin na walweloqnm. Deqa iga diqoqnsim alaŋkobaoqnsim ya uge uyoqnsim nanarioqnasai. Iga sambala kumbra dego yoqnaqajqa are pruggoqnm kumbra uge jigat yoqnasai. Iga laŋa laŋa nriŋoqnsim tamo qudei nanġi qa are ugegoqnasai. ¹⁴Ninġi Tamo Koba Yesus Kristus beteryosib a gara bul jigsib soqniye. Sosib deqa ninġi nunġo jexamu qa areqalo uge uge di dauryqajqa are qaloqnasai.

Ninġi nunġo Kristen was nango kumbra pegiyaib

14 Tamo bei a Yesus qa aqa areqalo singilateqnu ariya aqa areqalo di kiñala singilaosaiunu. Deqa ninġi a qoreiyai. Ninġi a osib Kristen nango ambleq osib boiye. Ninġi aqa kumbra qudei uge qa minjsib a ombla anjam na qotoqnaib. ²Tamo qudei nanġi Yesus qa nango areqalo singilateqnu deqa nanġi inġi uyo bei getentosaieqnu. Kalil uyeqnu. Ariya tamo qudei nango areqalo kiñala singilaosaiunu deqa nanġi wagme qudei uyo saieqnu. Kalil getenteqnu. ³Ariya tamo nanġi inġi inġi kalil uyeqnu qaji nanġi na olo tamo nanġi wagme getente-

qñub qaji nañgi uge qa minjraib. Tamo nañgi wagme getenteqñub qaji nañgi na tamo nañgi ingi ingi kalil uyeqñub qaji nañgi dego uge qa minjraib. Qotei na nañgi ti nañgi ti eleñej. ⁴Ni tamo kiero deqa ni na tamo bei aqa wau tamo a uge qa minjqam? A siñgila na wau bole yqas kio aqa wau ulonqas kio di aqa wau qa gate a segi na pegiyqas. Ariya e qalieonum, a siñgila na tigelosim wau bole yqas. Di kiyaaqa? Tamo Koba Qotei na a siñgilatimqa a siñgila na tigelesqas.

⁵Tamo bei a endegsi are qalqas, “Bati qudei yori bati kokba. Bati qudei bati lañaj.” Ariya tamo bei a marqas, “Sai. Bati kalil kerekere unub.” O was qu, nañgi segi segi nuñgo areqalo geregere tenemtosib areqalo bole ti soqniye. ⁶Tamo qudei nañgi yori bati qudei uneqñub. Di nañgi Tamo Koba Yesus qa are qalsib deqa uneqñub. Tamo qudei nañgi ingi ingi kalil uyeqñub. Di nañgi Tamo Koba Yesus qa are qalsib deqa ingi ingi kalil uyeqñub. Di kiyaaqa? Nañgi ingi uyqa oqnsib Qotei pailyoqnsib uyeqñub. Tamo qudei nañgi ingi qudei getenteqñub. Di nañgi Tamo Koba Yesus qa are qalsib deqa getenteqñub. Nañgi dego ingi getentqa oqnsib Qotei pailyoqnsib getenteqñub.

⁷Iga qalie, gago ambleq di tamo bei a endegsi marqa keresai, “Ijo ñambile di ijo segi. E segi na taqatejunum. E moiqai di e segi na marsiy moiqai.” A degsi marqa keresai. ⁸Iga ñambile sqom di Tamo Koba Yesus aqa segi. Ariya iga moiqom di dego Tamo Koba Yesus aqa segi. Deqa iga ñambile sqom kio iga moiqom kio di iga Tamo Koba Yesus aqa segi tamo unqasari sqom. ⁹Kristus a dego moisiq olo ñambile osiq subq na tigelej. Di kiyaaqa? A tamo ñambile unub qaji ti tamo moreñeb qaji nañgi ti nañgo Tamo Koba sqajqa deqa.

¹⁰Nañgi kiyaaqa nuñgo Kristen was nañgo kumbra laña tenemtoqnsib nañgi

uge qa minjreqñub? Osib nañgi misiliññ-jreqñub? Nañgi qalie, mondoñ iga kalil Qotei aqa ulatamuq di tigelamqa a na iga pegigwas. ¹¹Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenqrenyeb unu, “E segi Tamo Koba. E ñambile gaigai unum qaji. Deqa e anjam bole endegsi marqai. Mondoñ tamo unqasari kalil nañgi e qa bosib ijo areq di siñga pulutosib nango medabu qujaitosib merbqab, ‘Ni segi Qotei.’” ¹²Qotei aqa anjam degsi unu. Deqa iga qalieonum, iga segi segi kalil Qotei aqa ulatamuq di tigelosim gago kumbra kalil babtosi minjnam a quqwas.

Nañgi nuñgo Kristen was nañgi kumbra ugeq breinjraib

¹³Deqa iga gago Kristen was nañgo kumbra laña tenemtosim nañgi uge qa minjqasai. Iga areqalo bei dauryqom. Gago Kristen was nañgi une ataib deqa iga na nañgi kumbra uge beiq breinjraqasai. ¹⁴Tamo Koba Yesus a na e powo ebej deqa e qalieonum, ingi ingi kalil Qotei na ateleñej qaji di aqa ñamgalaq di jiga bei saiqoji. Ariya Kristen was bei a ingi bei qa endegsi are qalqas, “Ingi di jigat.” A degsi are qalqas deqa a ingi di getentqas. ¹⁵Deqa a ingi di jigat qa marimqa nañgi ingi di osib uyib niñgsimqa a are gulubeiyqas. Nuñgo kumbra dena nañgi qalaqalaiyo kumbra uratosib deqa nañgi aqa are gulubetetqab. Kristus a nuñgo was deqa osiq moiñ deqa nañgi nuñgo ingi uyo qa osib a ugeugeiyaib. ¹⁶Nañgi mareqñub, iga ingi di uyqom di kumbra bole. Ariya nuñgo kumbra bole di tamo qudei nañgi unsib olo uge qa maraib deqa nañgi geregere ñam atoqniye. ¹⁷Iga ingi ti ya ti uyoqñom kumbra dena Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwasai. Ariya iga kumbra tiñtiñ yoqnsim lawo kumbra dauryoqnsim Qotei aqa Mandor aqa wau na areboleboleigim sqom kumbra dena Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatg-

was. ¹⁸Tamo nanġi kumbra dena Kristus aqa wau ojoqnqab di Qotei a nanġi qa tulaġ arearetognqas. Yim tamo kalil nanġi na nanġi unjrsib marqab, “Nanġi tamo bole.”

¹⁹Deqa iġa kalil lawo na sqajqa ti gago Kristen was nanġo are sinġilatet-njrqajqa ti deqa are qaloqnsim wauoqnom. ²⁰Niġi iġi uyo qa are qalsib dena Qotei aqa wau ugetaib. Bole, niġi iġi kalil uyqa kere. Ariya niġi iġi bei uysib dena nuġo was bei uneq waiyqab di niġi kumbra uge yonub. ²¹Deqa niġi kumbra di uratiye. Niġi wagme kio niġi wain kio uysibqa o kumbra bei kio ysbqqa dena nuġo was bei uneq waiyqab di niġi kumbra uge yonub. ²²Niġi Qotei qa nuġo areqalo sinġilateqnu deqa niġi qalie, niġi iġi iġi kalil uyqa kere. Ariya niġi iġi bei uyib nuġo was bei a unsim uneq aiaim deqa niġi nuġo qalie di nuġo are miligiq di ulitib soqnem. Yim Qotei a segi unqas. Tamo bei a iġi bei bole qa marsim uyqa are gulubeiyqasai di a arebolebole na uyem. ²³Ariya tamo bei a iġi bei uyqa osim areqalo aiyeltosim uyqas di a une ti sqas. A Qotei qa aqa areqalo sinġilatosiq ariya a qaliesai, a iġi di uyqas di kumbra bole kio sai kio. Degsim a une ti sqas. Iga Qotei qa gago areqalo sinġilatosim ariya iġa qaliesai, kumbra bei bole kio sai kio. Osim iġa kumbra di yqom di iġa une yonum.

Niġi Kristus aqa areqalo ti aqa kumbra ti dauryoqniye

15 Iga Kristen tamo sinġila ti unum qaji iġa na Kristen was qudei sinġila saiqoġi unub qaji nanġi aqaryainjroqnsim nanġo gulube qoboiyetnjroqnom. Iga gago segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai. ²Iga segi segi na gago Kristen was nanġi aqaryainjroqnom. Osim dena iġa nanġo are sinġilatetnjrim nanġi bole sqab. ³Iga qalie, Kristus a dego

aqa segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalo-saioqnej. Agi Kristus a nami endegsi Qotei pailyej, “O Abu, tamo qudei nanġi ni qa anjam uge mareqnu. Nanġo anjam di e qa dego mareqnu.” O was qu, Qotei aqa anjam di agi nengrenq di unu. ⁴Qotei aqa anjam kalil nanġi nami nengrenyeb qaji di iġa Qotei aqa gam osorgwajqa deqa osib nengrenyeb. Anjam dena gago areqalo sinġilatetgim iġa sinġila na tigelosim Qotei na mon-don iġa oqajqa deqa tarijoqnsim sqom. Utru deqa nengrenyeb. ⁵Qotei a segi na gago areqalo sinġilatetgeqnu. A segi na iġa aqaryaiqeqnu deqa iġa sinġila na tigeleqnum. Ariya Qotei na niġi aqaryainjimqa niġi Kristus Yesus aqa kumbra dauryosib areqalo qujaitosib soqniye. ⁶Sosib niġi kalil medabu qujaitosib gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqtoqniye.

Kristus a na Juda tamo nanġi ti sawa bei bei qaji tamo nanġi ti aqaryainjrej

⁷Kristus a nami niġi osiq geregereingej dego kere niġi dego nuġo Kristen was qu nanġi oqnsib geregereinjroqniye. Yim nuġo kumbra dena niġi Qotei aqa ñam tulaġ soqtoqnqab. ⁸E endegsi marqai. Kristus a Juda nanġi aqaryainjrqa oqnsiq wauoqnej. Qotei aqa anjam a bole di nanġi qalieqajqa deqa osiq wauoqnej. Anjam Qotei na nami Juda nanġo moma utru nanġi minjroqnej qaji di sinġilatqajqa deqa ti Kristus a wauoqnej. ⁹Ariya Kristus a sawa bei bei qaji nanġi qa dego wauoqnej. Di kiyqa? Qotei a nanġi qa dego are tulaġ boleyej. Aqa kumbra di nanġi unsib aqa ñam soqtqajqa deqa Kristus a wauoqnej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “E sawa bei bei qaji nanġo ambleq dia ino ñam soqtqai. E ino ñam soqtqa osiy ni qa louoqnqai.”

¹⁰ Anjam bei dego unu, “O sawa bei bei qaji tamo ungasari, ningi ti Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanngi ti koba na areboleboleingim soqniye.”¹¹ Olo anjam bei dego unu,
 “O sawa bei bei qaji tamo ungasari kalil, ningi Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqniye.

O tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji,

ningi aqa ñam soqtoqniye.”

¹² Ariya Aisaia a dego Qotei aqa medabu osiq anjam bei endegi marej, “Mondon Devit aqa abu Jesi aqa lej dena mandor kobaquja bei brantqas. Brantosim a na sawa bei bei qaji tamo ungasari kalil nanngi taqatnjresqas. A bosim nanngi boletnjrqajqa deqa nanngi a qa tariñoqnsib sqab.”

¹³ O was qu, Qotei a nami ingi bole bole di iga egwajqa marej deqa iga bini tariñoqnsim unum. Ningi a qa nungo areqalo singilateqnu deqa a na nungo are boletetngimqa ningi tulan areboleboleingim lawo na sqab. Yim Qotei aqa Mondor na ningi singilatngimqa ningi ingi bole bole a na engwa marej qaji deqa tariñoqnsib sqab.

Pol a Qotei aqa wau ojoqnej deqa a tulan areboleboleiyej

¹⁴ O was qu, ijo are miligiq di e qalieonum, ningi kumbra bole gaigai yeqnu. Ningi tulan powo koba ti unub deqa ningi segi segi na Qotei aqa tamo ungasari nanngi gam bole osornjreqnu.

¹⁵ Ijo anjam mutu qudei e nengreny-onum qaji endi anjam singila. Qotei a e qa are boleiyonaq wau ebej ningi deqa olo are walngaim deqa e anjam endi nengrenyonum.¹⁶ E Kristus Yesus aqa wau tamo deqa e sawa bei bei qaji tamo nanngo ambleq dia wauoqnsim Qotei aqa anjam bole nanngi minjreqnum. E na nanngi osiy Qotei aqaq dia atrainjrob-ulitqa a nanngi elenqajqa deqa waue-

qnum. Qotei aqa Mondor na nanngi singilatnjrimqa nanngi Qotei aqa segi tamo ungasari sosib kumbra bole yoqnqajqa deqa e nanngi qa waueqnum.

¹⁷ Aqo Kristus Yesus wo ombla waueqnum deqa e Qotei aqa wau endi yqajqa tulan areboleboleibeqnu.¹⁸⁻¹⁹ E ingi bei qa mernjwasai. Kristus a ijo ban na wau yeqnu qaji deqa segi ningi sainjwai. A na ijo medabu singilatetboqnsiqa ijo ban na wau bole bole yeqnu. A na e singila ebeqnaqa e manjwa gargekoba yeqnum. Qotei aqa Mondor na dego e singilatbeqnaqa e waueqnum. Kristus a kumbra kalil di yeqnu. Di kiyaaq? A na sawa bei bei qaji nanngo are tigeltetnjrimqa nanngi Qotei aqa anjam dauryqajqa deqa. Utru deqa e Jerusalem dena wau utru atsim Kristus aqa anjam bole mare mare laqnsim gilsim torei Ilirikum sawaq dia diqtem.²⁰ Ariya e na tamo ungasari Kristus aqa ñam qaliesai qaji nanngo sawaq dia aqa anjam bole palontqajqa are qaleqnum. Tal aqa ai utru tamo bei na tigeltej qaji dia e olo tal atqajqa are qalosaieqnum.²¹ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo nanngi Kristus aqa ñam nami quosai qaji nanngi a unqab. Tamo nanngi aqa anjam nami quosai qaji nanngi qusib a qa poinjrqas.”

Pol a mati Rom nanngi unjrsim Spen sawaq aiqas

²² O was qu, e wau di yeqnum dena e ningi qa bqajqa gam geteneqnu. Deqa e ningi qa bqa yeqnam keresaibeqnu.²³ Ariya bini e sawa endia wau bei saiqoji. Wausau gargekoba e ningi nunjwajqa are qaloqnem.²⁴ Deqa e Spen sawaq aiqa osiyqa e mati ningi qa bosiy nungsiy ningi ti koba na sokiñalayitqa ningi ingi ingi qa aqaryaibibqa e Spen sawaq aiqai.

²⁵ Ariya e mati Jerusalem gilsiy dia Qotei aqa tamo ungasari nanngi unj-

siy aqaryainjrqi. ²⁶Qotei aqa tamo ungasari Masedonia sawa ti Akaia sawa ti di unub qaji nanngi na Kristen tamo ungasari Jerusalem dia inggi inggi qa truqueqnu qaji nanngi aqaryainjrqa marsib silali koroiyeb unu. ²⁷Nanngi nanngo segi areqalo na silali di koroiyeb. Nanngo kumbra di bole. Di kiyaaqa? Nanngi na kamba inggi deqaji olo Juda nanngi enjrqa-jqa wau ti deqa. Juda nanngi na nanngi Qotei aqa anjam qa aqaryainjreknub deqa nanngi na kamba olo Juda nanngi jekamu qa inggi inggi qa aqaryainjrqa-jqa wau ti.

²⁸Deqa e mati wau di kobotosiy silali di Jerusalem osiy gilsiy bunuqna e Spen sawaq aiqa osiy e ninggi qa bosiy nungwai. ²⁹E qalieonum. E ninggi qa bqai di e Kristus aqa kumbra bole osi bosiy ninggi osornngitqa dena ninggi singilaqab.

³⁰O was qu, ninggi gago Tamo Koba Yesus Kristus a qa ti qalaqalaiyo kumbra Qotei aqa Mondor na iga osorgeqnu qaji deqa ti are qalsibqa e ombla na Qotei pailyqajqa waukobaoqniye. Osib ninggi e qa dego Qotei pailyoqniye. ³¹Yim a na e aqaryabosim anjam gotranjo tamo Judia sawaq di unub qaji nanngo banq dena e olo oqas. Ninggi Qotei pailyibqa a na aqa segi tamo ungasari Jerusalem di unub qaji nanngo are tigeltetnrimqa e na nanngi silali qa aqaryainjreknub ijo wau deqa nanngi tulan arebolebolein-jrim sqab. ³²Deqa Qotei na marim e ninggi qa bosiy nungsiy dena e areboleboleibqas. Osiy ninggi koba na aqaratosiy dena singila oqai.

³³Qotei a na iga so bole ti lawo kumbra ti egeqnu. A ninggi kalil koba na soqnebe. Bole.

Pol a Rom nanngi qa kaiye anjam qarinyej

16 Ninggi gago jaja Fibi osib geregereiyiye. A na Kristen tamo ungasari Senkria qureq di unub

qaji nanngi qa waueqnu. ²Ninggi Tamo Koba Yesus aqa nam na Fibi osib geregereiyiye. Iga Qotei aqa segi tamo ungasari unum deqa iga kumbra bole di yqom. Fibi a gulube ti soqnmqa kio inggi bei qa truquamqa kio ninggi na aqaryaiyiye. A nami tamo ungasari gargekoba nanngi aqaryainjroqnsiq e dego aqaryaboqnej. Deqa ninggi a urataib. A kamba dego aqaryaiyiye.

³Ninggi na ijo kaiye anjam endi osib Prisila wo Akwila wo nanngi aiyel minjriye. Nanngi aiyel e koba na Kristus Yesus aqa wau ojeqnum. ⁴Nami jeu tamo nanngi na e lubqa laqnab nanngi aiyel moiqa ulaosaiosib deqa e aqaryaibeb. Deqa e nanngi qa osim Qotei binjiyeqnum. E segi sai. Kristen tamo ungasari sawa kalilq di unub qaji nanngi dego nanngi aiyel qa osib Qotei binjiyeqnu. ⁵Ninggi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen tamo ungasari kalil Prisila wo Akwila wo nanngo talq dia koroosib loueqnu qaji nanngi dego minjriye.

Osib Epainetus dego ijo kaiye anjam endi minjiye. A ijo kadoi bole. A Esia sawa qaji. Nami tamo kalil Esia sawaq di unub qaji nanngi are bulyosaisonabqa Epainetus a namoqna are bulyosiq Kristus qa aqa areqalo singilatej.

⁶Ninggi na ijo kaiye anjam endi osib Maria dego minjiye. A ninggi aqaryaingwa are qaloqnsiq waukobaoqnej.

⁷Ninggi na ijo kaiye anjam endi osib Andronikus wo Junias wo nanngi aiyel dego minjriye. Nanngi aiyel ijo len nanngi. Jeu tamo nanngi na nanngi aiyel e ombla na ojelejosib tonto talq breigonab soqnem. Qotei na nanngi aiyel wau enjrej deqa nanngi aqa anjam maroqnsib laqnub. Deqa nanngi aiyel dego nam ti. Nami e are bulyosaisonam nanngi namoqna are bulyosib Kristus qa nanngo areqalo singilateb.

⁸ Ariya ningi ijo kaiye anjam endi Ampliatus dego minjiye. Aqo aiyel Tamo Koba Yesus aqa kumbra dauryeqnum deqa e na a tulaŋ qalaqalaiyeqnum.

⁹ Ningi Urbanus dego ijo kaiye anjam endi minjiye. A iga ti koba na Kristus aqa wau ojeqnum. Ariya ningi Stakis dego ijo kaiye anjam endi minjiye. A ijo kadoi bole.

¹⁰ Ningi Apeles dego ijo kaiye anjam endi minjiye. Iga qalieonum, a bole Kristus dauryeqnu.

Ariya ningi ijo kaiye anjam endi osib Aristobulus aqa leŋ naŋgi ti dego minjriye.

¹¹ Osib ijo kadoi Herodion a dego ijo kaiye anjam endi minjiye.

Ariya ningi ijo kaiye anjam endi osib Narsisus a ti aqa leŋ naŋgi ti dego minjriye. Naŋgi Tamo Koba Yesus aqa tamo bole.

¹² Ningi Trifina wo Trifosa wo naŋgi aiyel dego ijo kaiye anjam endi minjriye. Naŋgi aiyel Tamo Koba Yesus qa waukobaeqnum.

Ningi ijo kaiye anjam endi osib Persis dego minjiye. A ijo kadoi bole. A Tamo Koba Yesus aqa wau siŋgila na ojeqnu.

¹³ Ningi ijo kaiye anjam endi Rufus dego minjiye. A tamo bole deqa a Tamo Koba Yesus dauryeqnu. Aqa aniqali dego ijo kaiye anjam endi minjiye. A ijo ai bul.

¹⁴ Ningi ijo kaiye anjam endi osib Asinkritus na Flegon na Hermes na Patrobas na Hermas na Kristen was kalil naŋgi koba na unub qaji naŋgi ti dego minjriye.

¹⁵ Osib Filologus wo Julia wo naŋgi aiyel dego ijo kaiye anjam endi minjriye. Ariya ningi na ijo kaiye anjam endi osib Nereus na aqa jaja na Olimp as na ariya Qotei aqa tamo ungasari kalil naŋgi koba na unub qaji naŋgi ti dego minjriye.

¹⁶ Ariya ningi na nungo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjriye. Kum-

bra di agi Qotei aqa tamo ungasari kalil naŋgi yeqnum.

Ariya Kristus aqa tamo ungasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi na kamba dego ningi kaiyeiŋgonub.

Tamo qudei naŋgi Kristen tamo ungasari naŋgi potoiyeltnjreqnub

¹⁷ O was qu, nungo ambleq di tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam ningi nami qusib dauryeb qaji di gotranjyoqnsib olo bulbulyoqnsib naŋgo kumbra dena naŋgi na Kristen tamo ungasari naŋgi potoiyeltnjroqnsib uneq breinjreqnub. Deqa e ningi siŋgila na endegsi merngwai. Ningi tamo deqaji naŋgi qa geregere ŋam atoqniye. Osib naŋgi qoreinjroqniye. ¹⁸ Tamo deqaji naŋgi gago Tamo Koba Kristus aqa wau ojosaieqnum. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib deqa waueqnum. Osib tamo ungasari naŋgi walawalainjroqnsib gisa gisaŋnjroqnsibqa naŋgi nanaritnjreqnub. Deqa kumbra bole ti kumbra uge ti di naŋgi geregere poinjrosaiqnu.

¹⁹ O was qu, e qalie, ningi Qotei aqa anjam geregere dauryosib laqnum. Laqnum tamo kalil naŋgi nungo kumbra deqa queqnum. Deqa e ningi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Ariya e ningi endegsi merngwai. Ningi kumbra bole yqajqa geregere qalieosib kumbra uge yqajqa aŋgro kiŋilala bul nanariosib soqniye. ²⁰ Qotei a na iga so bole ti lawo kumbra ti egeqnu. Sokiŋala a na Satan ojsim osi bosim nungo siŋgaq di atim ningi na sosqab.

Gago Tamo Koba Yesus a ningi qa are boleiyeme.

Tamo qudei naŋgi dego kaiye anjam Rom naŋgi qa qariŋyeb

²¹ Ijo wau qujai Timoti a na ningi kaiyeiŋgwo. Lusius na Jeson na Sosipater na naŋgi qalub dego ningi kaiyeiŋgonub. Naŋgi qalub ijo leŋ naŋgi.

²²Ijo ñam Tertius. E Pol aqa med-abuq na anjam endi osim ijo segi baɲ na nengrenyonum. E segi dego Tamo Koba Yesus aqa ñam na niŋgi kaiyeiŋgonum.

²³Gaius a na dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A na e osiqa aqa segi talq dia e geregereibeqnu. Osiqa Kristen tamo uŋgasari kalil endia unub qaji naŋgi dego geregereinjqnu.

Erastus wo gago was Kwartus wo naŋgi aiyel dego niŋgi kaiyeiŋgonub. Erastus a na Korin qure naŋgo silali taqateqnu.

²⁴Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi kalil qa are boleyeme. Bole.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

²⁵Qotei a siŋgila koba ti unu deqa a na niŋgi siŋgilatɲwas. Yim niŋgi Yesus

Kristus aqa anjam bole e na mare mare laqnum qaji di osib nuŋgo areqaloq di siŋgilatqab. O was qu, tulaŋ nami Kristus aqa anjam bole di uliesoqnej. ²⁶Ariya bini Qotei na anjam di olo boleq atej. Qotei ɲambile gaigai unu qaji a marnaqa aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam di nengrenyonab sonaqa iga na olo anjam di osim tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi minjre minjre laqnum. Deqa naŋgi uli anjam di quoqn-sib poinjqnu. Qotei na anjam di boleq atej. Di kiyaaqa? Tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi anjam di qusib naŋgo areqaloq di siŋgilatosib dauryqajqa deqa. ²⁷Qotei qujai di a powo koba ti unu. Kumbra kalil a Yesus Kristus aqa baɲ na yoqnej qaji iga deqa are qaloqnsim aqa ñam gaigai soqtoqnqom. Bole.

1 KORIN

Pol a Yesus aqa anjam marsiq laqnu

1 E Pol. Kristus Yesus na e qarinqbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e merbej, “Ni ijo Anqro Yesus aqa anjam marsim laqne.” Onaqa e Qotei aqa areqalo di dauryosim agi e Yesus aqa anjam marsim laqnum. O was qu, aqa gago was Sostenes wo anjam endi neq-grenyosim niŋgi qa qarinyonum. ²Niŋgi Korin qureq dia Qotei qa loueqnub qaji. Kristus Yesus a na niŋgi osiqa Qotei aqa segi kumbra boleq di atej. Osiqa niŋgi aqa segi tamo sqa marsiqa giltŋgej. Niŋgi ti Kristen tamo unqasari kalil qure qure kalilq dia gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam qa louoqnsib pailyeqnu qaji naŋgi ti Qotei na turtŋgosiqa aqa segi tamo sqa marsiqa niŋgi giltŋgej. Yesus a gago Tamo Koba. A Kristen tamo kalil dego naŋgo Tamo Koba. ³Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are tulaŋ bolein-jrimqa niŋgi lawo na soqniye.

Pol a Korin naŋgi qa are qaloqnsiq Qotei biŋiyeqnu

⁴Qotei a Kristus Yesus aqa baŋ na niŋgi qa are tulaŋ boleiyosiq gereinjrej. Deqa e bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim ijo Qotei biŋiyeqnum. ⁵⁻⁶E Qotei biŋiyeqnum. Di kiyayaqa? Kristus aqa anjam iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di nuŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu deqa. Niŋgi Kristus beteryejunub deqa Qotei na niŋgi kumbra bole kalil yoqnaqqa tulaŋ keretŋgej. Nuŋgo anjam maro qa ti nuŋgo powo qa ti kalil Qotei na niŋgi tulaŋ keretŋgej. ⁷Deqa niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo bqaqqa tariŋoqnsib unub. Niŋgi Qotei aqa Mondor aqa siŋgila ti unub. Niŋgi aqa

siŋgila bei qa truquosaieqnu. ⁸Yesus Kristus a na niŋgi siŋgilatŋgoqnaqas deqa niŋgi siŋgila na tigelesosib gilsib gilsib diŋo bati itqab. Yimqa gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo laŋ qureq na brantimqa bati deqa niŋgi Qotei aqa ŋam-galaq di une saiqoji sqab. ⁹Niŋgi Qotei aqa ŋjiri gago Tamo Koba Yesus Kristus a ombla areqalo qujaitosib sqajqa deqa Qotei na niŋgi metŋgej. Kumbra kalil Qotei a nami niŋgi eŋgwajqa marej qaji di a na eŋgwas.

Korin naŋgi anjam bei bei qa ŋiriŋoqnsib pupoeqnu

¹⁰Ariya was qu, e gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi kalil areqalo qujaitosib anjam qujai maroqniye. Niŋgi anjam bei bei qa ŋiriŋosib pupoaib. Niŋgi areqalo qujai ti sosib koba na geregere soqniye. ¹¹O was qu, Kloe aqa talq di unub qaji naŋgi na anjam bei endegsib e merbeb, “Korin Kristen naŋgi ŋiri ŋiriŋoqnsib anjam na qoteqnu.” Merbonab quem. ¹²O was qu, niŋgi segi segi anjam na qoteqnu qaji nuŋgo utru agiende. Niŋgi qudei mareqnu, “E Pol dauryo qaji tamo.” Niŋgi qudei mareqnu, “E Apolos dauryo qaji tamo.” Niŋgi qudei mareqnu, “E Pita dauryo qaji tamo.” Ariya niŋgi qudei mareqnu, “E Kristus dauryo qaji tamo.” Niŋgi anjam na qoteqnu qaji nuŋgo utru agide. ¹³Niŋgi kiyayaqa kumbra degyeqnu? Kristus a segi poelenjosiq tamo gargekobaaj kio? E Pol e segi niŋgi qa ŋamburbasq di moiem kio? Niŋgi ijo ñam na yanso eb kio? Di sai. ¹⁴E nuŋgo ambleq di tamo qudei yansnjrosai. Krispus wo Gaius wo naŋgi segi aiyel e na yansnjrem. Deqa e Qotei qa areboleboleibqo. ¹⁵Deqa tamo bei na endegsi marqa keresai, “E Pol aqa ñam na yanso em.” ¹⁶Bole, tamo naŋgi Stefanas aqa talq di unub qaji naŋgi dego e na

yansnjrem. Ariya e olo tamo qudei nanği yansnjrem kio di e poibosai. ¹⁷ Kristus a na e tamo nanği yansnjrqqa qarinqbosai. E aqa anjam bole palontqncqajqa deqa e qarinqbej. Deqa e mandam tamo nanço powo na Kristus aqa anjam palontosaieqnum. E mandam tamo nanço powo na anjam palontem qamu Kristus a namburbasq di moiej di a laņa moiej qamu.

Kristus a segi Qotei aqa singila ti aqa powo ti unu

¹⁸ Tamo nanği padalqa gamq di unub qaji nanği mareqnum, “Kristus a namburbasq di moiej anjam di nanari anjam.” Ariya iga Qotei na elejeqnu qaji iga mareqnum, “Kristus a namburbasq di moiej anjam di Qotei aqa singila ti unu.” ¹⁹ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenğrenyeb unu, “Tamo nanği powo ti qa mareqnum qaji nanço powo di e na taqal atetnjrqai. Qalie tamo nanço qalie dego e na kobotetnjrqai.” ²⁰ O was qu, tamo nanği powo ti qa mareqnum qaji nanği qa iga kiersi marqom? Dal anjam qalie tamo nanği ti tamo nanği anjam na qotqajqa singilaeqnum qaji nanği qa ti iga kiersi marqom? Iga endegsi marqom. Qotei na tamo nanği mandam endeqa powo ti unub qaji nanği olo nanaritnjreqnaqa nanği nanari anjam segi maroqnsib laqnum.

²¹ Qotei aqa segi powo na a endegsi qalieej. Tamo nanği mandam endeqa powo ti unub qaji nanço powo dena nanği Qotei qalieqa keresai. Qotei a degsi qalieosiq deqa a na tamo unğasari nanği oqajqa gam bei endegsi osornjrej. Anjam iga palonteqnum qaji di tamo nanği nanari qa mareqnum. Ariya tamo unğasari nanği anjam di qusib Qotei qa nanço areqalo singilatqab gam dena qujai a na nanği oqas. ²² Juda nanği Qotei aqa maņwa unqajqa mareqnum. Grik nanği powo oqajqa tulaņ singilaeqnum. ²³ Ariya Kristus a namburbasq di

moiej anjam di iga palontsim laqnam Juda nanği quoqnsib gisaņ qa mareqnum. Grik nanği dego anjam di quoqnsib nanari qa mareqnum. ²⁴ Ariya tamo unğasari Qotei na metnjrej qaji agi Juda ti Grik ti nanği qalieonub, Kristus a Qotei aqa singila ti unu. A Qotei aqa powo ti dego unu. ²⁵ Mandam tamo nanği mareqnum, “Qotei aqa anjam di nanari anjam.” Di sai. Anjam di Qotei aqa powo ti unu deqa anjam dena mandam tamo nanço powo tulaņ bunyejunu. Mandam tamo nanği mareqnum, “Qotei aqa anjam di singila saiqoji.” Di sai. Anjam di Qotei aqa singila ti unu deqa anjam dena mandam tamo nanço singila tulaņ bunyejunu.

²⁶ O was qu, niņgi are qaliye. Qotei na niņgi metnjrej bati deqa niņgi gargekoba mandam tamo nanço nğamgalaq di powo ti sosai. Niņgi gargekoba singila ti ñam ti sosai. ²⁷ Tamo Qotei na giltnjrej qaji nanço utru agiende. Tamo nanği mandam endeqa powo ti unub qaji nanği na olo tamo Qotei na giltnjrej qaji nanği nanari qa minjreqnum. Ariya tamo nanari qa minjreqnum qaji nanği di Qotei na giltnjrej deqa tamo nanği mandam endeqa powo ti unub qaji nanği di Qotei na olo jemai enjreqnu. Tamo nanği mandam endeqa singila ti unub qaji nanği na olo tamo Qotei na giltnjrej qaji nanği singila saiqoji qa minjreqnum. Ariya tamo singila saiqoji qa minjreqnum qaji nanği di Qotei na giltnjrej deqa tamo nanği mandam endeqa singila ti unub qaji nanği di Qotei na olo jemai enjreqnu. ²⁸ Tamo nanği mandamq endia ñam ti unub qaji nanği na olo tamo Qotei na giltnjrej qaji nanği ñam saiqoji qa minjroqnsib tamo uge qa minjreqnum. Ariya tamo ñam saiqoji qa minjreqnum qaji nanği di Qotei na giltnjrej deqa tamo ñam ti unub qaji nanço ñam koba di Qotei na olo aguq ateqnu. ²⁹ Deqa Qotei aqa nğamgalaq di tamo bei na aqa segi

ñam soqtqa keresai. ³⁰ Qotei a segi na ningi eleņosiqa Kristus Yesus aqa baņq di atej unub. Deqa Kristus aqa wau na iga Qotei aqa areqalo bole ti aqa powo ti unum. Aqa wau na iga tamo bole tiņtiņo unum. Aqa wau na iga Qotei aqa segi kumbra boleq di sosim walweleqnum. Aqa wau na Qotei na iga gago uneq dena olo awaigej deqa gago une na iga olo taqatgosai. ³¹ Deqa iga gago segi ñam soqtqa keresai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo bei a ñam bei soqtqa marsimqa a Tamo Koba Qotei aqa ñam segi soqtme.”

Pol a Korin nanngo areqalo Yesus qa singilateqnum qaji deqa anjam marej

2 O was qu, e nami ningi qa bosim Qotei aqa anjam merngoqnem bati deqa e anjam kokba powo tamo nanngi mareqnum qaji di ningi merngosai. ² E endegsi are qalem. E nunngo ambleq di sosiyqa e Yesus Kristus qa segi ningi merngoqnqai. A ħamburbasq di moiej anjam di segi ningi merngoqnqai. E anjam bei ningi mernğwasai. E degsi are qalem. ³ Ariya e nunngo ambleq di sosimqa e singila saiqoqi soqnem deqa e ulaugetosim ginda gindaņoqnem. ⁴ Anjam e palontoqnem qaji di e powo tamo nanngo kumbra na palontosai. E ijo segi powo kobaquja na palontosai. Yim dena ningi are bulyqajqa e deqa are qalosaurai. E Qotei aqa Mondor aqa singila ningi osorņoqnem. ⁵ Di kiyaaqa? Mandam qaji tamo nanngo powo na ningi Kristus qa nunngo areqalo singilato uge. Ningi Qotei aqa singila na Kristus qa nunngo areqalo singilatqajqa deqa osim anjam palontoqnem.

Qotei aqa Mondor na iga areqalo bole ti powo ti egeqnu

⁶ Bole, tamo nanngi Qotei aqa kumbra qa tulaņ singilaeqnum qaji nanngi iga na anjam minjreqram quaqnsib dena nanngi

powo bole ejunub. Ariya powo di mandam qaji tamo nanngo powo sai. Powo di mandam qaji tamo kokba padalqa gamq di unub qaji nanngo powo sai. ⁷ Iga powo deqa mare mare laosaieqnum. Iga Qotei aqa segi powo qa mareqnum. Qotei a nami mandam atosaisosiqa aqa powo dena a na iga a ombla laņ qureq di sqajqa gam gereiyetgej. Aqa powo di nami ulitesoqnej. ⁸ Aqa powo di mandam qaji tamo kokba nanngi kalil poinjro-saieqnu. Nanngi poinjrej qamu nanngi Tamo Koba Yesus laņ qureq di unu qaji a osib ħamburbasq di qamosai qamu. ⁹ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Laņ qure qa ingi ingi di tamo nanngo ħamdamu na unosaieqnum. Nanngo dabkala na quosaieqnum. Deqa nanngi ingi ingi deqa are qalosaieqnum. Ariya ingi ingi di Qotei na tamo unğasari a tulaņ qalaqalaiyeqnum qaji nanngi gereiyetņjrej unu. Deqa mondoņ nanngi oqsib oqab.” ¹⁰ O was qu, anjam di nami uliesonaqa Qotei na aqa Mondor aqa wau na babtosiq mergej. Mondor a ingi ingi kalil qa qalie. Qotei aqa areqalo kalil uliejunu qaji di Mondor a qalie. ¹¹ Tamo bei a tamo bei aqa areqalo qalieqa keresai. Aqa segi mondor aqa are miligiq di unu qaji a segi aqa areqalo qalie. Dego kere tamo bei a Qotei aqa areqalo qalieqa keresai. Qotei aqa Mondor a segi Qotei aqa areqalo qalie. ¹² O was qu, iga mandam qaji mondor osai. Iga Mondor Bole Qotei aqaq dena bej qaji di em. Deqa ingi ingi kalil Qotei na iga egeqnu qaji di Mondor na iga osorgeqnu deqa iga qalie. ¹³ Iga ingi ingi deqa anjam marsim laqnum. Iga mandam qaji tamo nanngo powo osim dena anjam marosaieqnum. Qotei aqa Mondor na iga powo egeqnu dena iga anjam mareqnum. Qotei aqa Mondor aqa anjam di iga na tamo nanngi Qotei aqa Mondor ti unub qaji nanngi segi minjreqram.

¹⁴Ariya tamo nan̄gi Qotei aqa Mondor ti sosai qaji nan̄gi lan̄ qa in̄gi in̄gi di oqa keresai. Di kiyaaqa? Nan̄gi mareq-nub, “In̄gi in̄gi di bolesai. Di nanari tamo nan̄go in̄gi.” O was qu, in̄gi in̄gi di iga Qotei aqa Mondor aqaq dena elejeqnum. Deqa tamo nan̄gi Qotei aqa Mondor ti sosai qaji nan̄gi in̄gi in̄gi deqa poinjrqa keresai. Tamo nan̄gi Mondor ti unub qaji nan̄gi segi in̄gi in̄gi deqa poinjrqa kere. ¹⁵Deqa tamo nan̄gi Qotei aqa Mondor ti unub qaji nan̄gi lan̄ qaji in̄gi in̄gi kalil geregere pegiyeq-nub. Ariya tamo bei na nan̄go kumbra pegiyqa keresai. ¹⁶Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neḡreḡyeb unu, “Tamo yai a Qotei aqa areqalo qalieqa kere? Osim a gam osoryqa kere? Tamo dego bei sosai.” Ariya was qu, iga mandam qaji tamo sai. Kristus aqa areqalo gagoq di unu deqa iga Qotei aqa areqalo qalieqa kere.

Pol wo Apolos wo nan̄gi Qotei aqa wau tamo bole

3 O was qu, e nun̄go ambleq di soq-nem bati deqa nin̄gi Kristus aqa kumbra geregere qalieosaisoqneb deqa nin̄gi an̄gro mom bul soqneb. Deqa anjam e na tamo un̄gasari Qotei aqa Mondor dauryeqnub qaji nan̄gi minjreqnum di nin̄gi olo mern̄gwa keresai. Anjam e na tamo un̄gasari nan̄go areqalo namij dauryeqnub qaji nan̄gi minjreqnum di segi nin̄gi mern̄goqnem. ²Nin̄gi an̄gro mom bul soqneb deqa nin̄gi damu singila uyqa keresai. Deqa e na nin̄gi damu anain̄gosaiqnem. E na nin̄gi mun̄gum anain̄goqnem. Agi bini nin̄gi damu uyqa keresai unub. ³Di kiyaaqa? Nin̄gi nun̄go areqalo namij dauryeqnub deqa. Agi nin̄gi nun̄go was nan̄gi qa are ugeḡḡeq-naqa ombla anjam na qotoqnsib laq-nub. Nun̄go kumbra di jejamu qa kumbra uge. Di mandam qaji tamo nan̄go kumbra. ⁴Agi nun̄go ambleq di tamo qudeu nan̄gi

mareq-nub, “E Pol dauryo qaji tamo.” Ariya nin̄gi qudeu mareq-nub, “E Apolos dauryo qaji tamo.” O was qu, nun̄go kumbra di mandam qaji tamo nan̄go kumbra.

⁵Apolos di tamo yai? E Pol e segi tamo yai? Aqo aiyel Qotei aqa wau tamo segi. Agi Tamo Koba Qotei na aqo aiyel wau segi segi egej deqa iga Kristus aqa anjam nin̄gi mern̄goqnem. Onaqa nin̄gi quoqnsib Kristus qa nun̄go areqalo singilateb. ⁶E wauq di in̄gi yagem. Apolos a na wau taqateqnej. Ariya Qotei a segi na in̄gi boleteqnu. ⁷Deqa tamo a in̄gi yageqnu qaji a ñam saiqoji. Tamo a wau taqateqnu qaji a dego ñam saiqoji. Ariya Qotei in̄gi boleteqnu qaji a segi ñam koba ti. ⁸Tamo a in̄gi yageqnu qaji wo tamo a wau taqateqnu qaji wo nan̄gi aiyel ombla Qotei aqa wau ojeq-nub. Ariya mondoḡ Qotei a na nan̄go wau segi segi pegiyosim awai enjrqas. ⁹Aqo aiyel Qotei ombla na wau ojeqnum. Qotei aqa in̄gi wau agi nin̄gi segi.

Qotei aqa wau tamo nan̄gi tal gereiyo qaji tamo bul

Nin̄gi segi Qotei aqa tal bul a na gereiyej qaji. ¹⁰Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej deqa e tal gereiyo qaji tamo bulosim e tal gereiyqajqa qalie bole. Deqa e tal aqa utru atem. Ariya bini tamo qudeu nan̄gi kamba olo tal aqa ai gogeq di tal ateqnub. Ariya e na tamo kalil nan̄gi endegsi minjreqnum, “Nin̄gi tal ateqnub deqa nin̄gi geregere atoqniye.” ¹¹O was qu, nin̄gi qalie, Qotei a na Yesus Kristus osiq a tal aqa ai tuma qaji bul tigeltej unu. Deqa tamo bei na olo tal aqa ai tuma qaji bei ataiq. ¹²Tamo nan̄gi tal aqa ai gogeq di tal atqa osibqa gol na ti silva na ti meniḡ naimyo na ti ḡamtaḡ na ti liki na ti wit aqa sau na ti tal ateqnub. ¹³Ariya mondoḡ tamo nan̄gi peginjro batiamqa Qotei na tamo kalil nan̄go wau segi segi

boleq atsim n̄amyuo na pegiyosim nan̄go wau bole kio uge kio di unqas. ¹⁴Tamo qudei nan̄go tal ateb qaji di n̄amyuo na yugwasai di nan̄gi awai bole oqab. ¹⁵Ariya tamo qudei nan̄go tal ateb qaji di n̄amyuo na yuelenqas deqa nan̄go wau kalil torei loumqas. Ariya tamo nan̄gi di padalqasai. Nan̄gi n̄amyuoq di padalqa jojomoqnb Qotei na nan̄gi olo oqas.

Ningi Qotei aqa segi tal bul

¹⁶Ningi Qotei aqa segi tal bul. Qotei aqa Mondor a nun̄go miligiq di unu. Di ningi qaliesai kio? ¹⁷Qotei aqa tal di aqa segi getento tal. Qotei aqa tal di agi ningi segi. Deqa tamo bei na Qotei aqa tal di ugeugeiyqas di Qotei na kamba tamo di ugeugeiyqas.

Ningi na tamo nan̄go ñam soqtoqnaib

¹⁸Ningi na nun̄go segi jejamu gisan̄yaib. Nun̄go ambleq di tamo bei a mandam qaji powo ti sosim endegsi are qalqas, “E segi powo koba ti unum.” Di gisan̄. Deqa tamo di a mati marqas, “Bole, e powo ti sosai. E nanari tamo.” Degsi marim Qotei na a olo powo yimqa dena a powo bole ti sqas. ¹⁹Di kiyaaq? Tamo nan̄gi mandam qaji powo ti unub qaji nan̄gi Qotei aqa ñamgalaq di nanari tamo unub. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nen̄gren̄yeb unu, “Tamo nan̄gi powo ti unub qaji nan̄gi nan̄go kumbra uge na tamo qudei nan̄gi ugeugeinjrqa are qaleqnu. Deqa Qotei a kamba nan̄go kumbra uge dena nan̄gi olo padaltnjreqnu.” ²⁰Anjam bei dego unu,

“Tamo nan̄gi powo ti unub qaji nan̄go areqalo Tamo Koba Qotei a segi qalie. A qalie, kumbra uge kalil nan̄gi yqajqa are qaleqnu qaji di nan̄gi yib ugein̄jrim padalqab.”

²¹Deqa ningi na tamo nan̄go ñam soqtoqnaib. In̄gi in̄gi kalil di nun̄go. ²²E Pol ti Apolos ti Pita ti mandam ti ñambile ti moio ti in̄gi in̄gi kalil bini unub qaji nan̄gi ti in̄gi in̄gi kalil bunuqna brantqab qaji nan̄gi ti di kalil nun̄go. ²³Ariya ningi Kristus aqa. Ariya Kristus a Qotei aqa.

Tamo Koba Qotei a segi na aqa wau tamo nan̄gi peginjreqnu

4 O was qu, aqo Apolos wo Kristus aqa wau tamo. Iga Qotei aqa uli anjam taqatejunum. Ningi iga qa degsib are qaliye. ²Ningi qalie. Tamo bei na tamo bei aqa wau taqatqas di a na aqa medabu geregere dauryqas. ³Deqa ningi na kio anjam pegiyo tamo qudei nan̄gi na kio ijo kumbra tenemtosib e pegibqab di e deqa yala are qalqasai. E segi dego ijo kumbra tenemtosaeqnum. ⁴Bole, e ijo kumbra uge bei qa poibosai. Ariya e endegsi marqa keresai, “E tamo tiñtiño.” E degsi marqa keresai. Tamo Koba Qotei a segi na e pegibqas. Di aqa wau. ⁵Qotei na tamo nan̄go une qa peginjrqa bati brantosaiunu deqa ningi na tamo qudei nan̄gi une ti qa minjraib. Ningi mati tariñesoqnbqa mondoñ Tamo Koba Yesus a bosimqa a segi na in̄gi in̄gi kalil ambruq di uliejunub qaji di suwan̄oq di atqas. Osim tamo kalil nan̄go areqalo dego boleq atqas. Yim bati deqa Qotei a gago segi segi kumbra geregere pegiyosim mergwas.

Korin nan̄gi nan̄go segi ñam soqteqnu

⁶O was qu, aqo Apolos wo gago kumbra qa agi e na ningi mern̄gonum. Ningi gago kumbra deqa are qalsib Qotei aqa anjam nen̄gren̄q di unu qaji di ningi geregere dauryosib olo gotran̄yaib deqa ningi mern̄gonum. Deqa was qu, ningi diqoqsib tamo qudei nan̄go ñam soqtetn̄jroqsib olo tamo qudei nan̄go ñam aguq atoqnaib. ⁷Tamo yai na ningi tamo

kokba atqo unub? Ingi bei kie nungoq di unu di Qotei na ningi engosai? Nungo ingi ingi kalil agi Qotei na ningi engej. Deqa ningi kiyaaq nungo segi nam olo soqtosib nungo segi singila na ingi ingi kalil di ejunub degsib are qaleqnub?

⁸Od, ningi endegsib are qaleqnub, "Iga ingi ingi kalil kere na unum. Iga noro koba ejunub. Deqa iga na Pol wo Apolos wo nangi aiyel bunjrsimqa iga segi mandor kokba bul tigelejunum." O was qu, ningi degsib are qalaib. Ningi mandor kokba bul tigelejunub qamu e ningi qa tulan areboleboleibqo qamu. Osim aqo Apolos wo dego ningi beterygosim ningi koba na mandor kokba bul tigelejunum qamu. ⁹E endegsi are qalonum. Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum deqa Qotei na gago nam tulan aguq atej unu. Deqa iga tonto tamo bulonum. Tonto tamo nangi agi anjam pegiyo tamo nangi na une ti qa minjroqnsib tamo kalil ti lan angro nangi ti nangi namgalaq dia nangi nunoqnsib moiotnjreqnub. O was qu, iga tamo nangi di bul. ¹⁰Iga Kristus aqa nam osi laqnum deqa iga nanari tamo bul unum. Ariya ningi Kristus aqa kumbra qa tulan qalie unub. Iga singila saiqoji unum. Ariya ningi singila ti unub. Iga nam saiqoji unum. Ariya ningi nam ti unub. ¹¹Iga nami mam ti ya qar ti soqnem agi bini unum. Iga gara bolesai dego. Tamo qudei nangi na iga ugeugeiqnub. Iga tal saiqoji. ¹²Iga nes ti gago segi ban na ti wauoqnsim unum. Tamo qudei nangi na iga misilingeqnub. Ariya iga kamba nangi qa olo palyeqnum. Tamo qudei nangi na iga ugeugeiqnab iga na kamba nangi ugeugeinjro-saieqnum. Iga medabu getentosim gulube di qoboiyeqnum. ¹³Tamo qudei nangi na iga yomuigeqnab iga na kamba olo nangi anjam bole minjreqnum. Iga tamo uge bulonum. Iga tamo ungasari kalil nangi namgalaq dia ingi tulan jigat

bulosim unum. Iga nami degsi soqnem agi bini unum.

**Pol a na Korin nangi minjrej,
"Ningi ijo kumbra dauryiye."**

¹⁴O was qu, ningi ijo anjam endi sisiyosib jemaingwajqa e deqa nen-grenyosai. E nungo areqalo tingitetng-wajqa deqa osim anjam endi nenngreny-onum. Ningi ijo angro bole. E ningi tulan qalaqalaingeqnum. ¹⁵Tamo 10,000 nangi na Kristus aqa kumbra ningi osorngoqncab di unqum. Ningi abu gargekoba sai. Agi e segi qujai nungo abu. E qujai namo Kristus Yesus aqa anjam ningi merngonam qusib are bulyeb. Dena e nungo abuem. ¹⁶Deqa e ningi endegsi merngwai. Ningi ijo kumbra kalil unoqnsib dauryoqniye. ¹⁷Utru deqa e Timoti qarinyonumqa a ningi qa bqas. E nami Tamo Koba Yesus aqa anjam Timoti minjnam a are bulyosiq singilaej. Deqa a ijo angro bole. E na a tulan qalaqalaieqnum. A Tamo Koba Qotei aqa wau geregere taqateqnu. A ningi qa bosim ijo kumbra qa ningi saingim ningi quqwab. Ijo kumbra agiende. E Kristus beteryejunum. Ijo kumbra di e na sawa sawa kalilq dia Kristen tamo ungasari nangi osornjreqnam nangi dauryeqnub.

¹⁸Ariya ningi qudei are qaleqnub, e ningi qa bqasai. Osib deqa ningi diqoqnsib laqnum. ¹⁹O was qu, ningi degaib. Tamo Koba Qotei na merbimqa e ningi qa urur boqujatqai. Tamo nangi diqoqnsib laqnum qaji nangi anjam quqwajqa e deqa bqasai. Nango singila qabe na eqnub di unqajqa bqai. ²⁰Di kiyaaq? Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu di a lanja anjam maro na iga taqatgosaieqnu. A aqa singila kobaquja na iga taqatgeqnu. ²¹Nungo areqalo kie? E ningi qa bosiy niringngsiy tingitngwai kio e bosiy ningi qalaqalaingosiy lawo na gereingwai kio? Ningi segi mariye.

Sambala kumbra a Korin nanngo ambleq di soqnej

5 O was qu, e anjam bei endegsi quem. Nunngo ambleq di tamo bei a sambala kumbra yeqnu. Aqa sambala kumbra di tulan ugedamu. Tamo nanngi Qotei qaliesai qaji nanngi sambala kumbra deqaji yosaieqnu. Aqa sambala kumbra agiende. A na aqa abu aqa n̄auqali olo oqnsiq ombla sambalaieqnu. ²Tamo di a sambala kumbra di yeqnu deqa ninngi are ugeingonaq akamosaieqnu. Ninngi diqoqnsib laqnu. Ninngi are ugeingej qamu ninngi tamo di osib nunngo ambleq dena taqal waiyeb qamu.

³O was qu, e ninngi koba na sosai. E isaq endi unum. Ariya ijo areqalo ninngi qa unu deqa e ninngi ti sobulejunum. Deqa e sambala tamo di aqa une qa pegiyonum koboqo. ⁴Deqa e ninngi endegsi mern̄gwai. Ninngi gago Tamo Koba Yesus aqa n̄am na korooiye. Yim koroq dia e ninngi ti sobulitqa Tamo Koba Yesus aqa singila dego nunngoq di sqas. ⁵Ninngi koroesosibqa tamo di ojsib Satan aqa banq di atibqa Satan na a osim aqa j Jamu gulube yqas. Yim mondon̄ Tamo Koba Yesus a olo bqajqa batiamqa Qotei na tamo di aqa qunun̄ olo oqas.

Korin nanngi na tamo uge di wiyib gilem

⁶Ninngi nunngo segi n̄am soqteqnu di kumbra bolesai. Ninngi qalie, tamo nanngi sum kiñala oqnsib bem ti bulyeqnuab bem tiyekritoqnsiq tulan̄ kobaqujaeqnu. ⁷Deqa was qu, ninngi na bem tiyeqnu qaji aqa sum namij di taqal atiyē. Osib dena ninngi olo bem bunuj bulosib sum saiyoqi sqab. E qalieonum, ninngi sum saiyoqi unub koboqo. Di kiyaqa? Bem Tiyosai Qaji Uyqa Bati qa nanngi na Kristus qalnab a kaja du bulosiq gago une qa moisiq aqa lej aiej. ⁸Deqa iga Bem Tiyosai Qaji Uyqa Bati di unsim bem

tiyeqnu qaji sum namij di uratosim olo bem bunuj sum saiyoqi unu qaji di oqom. Sum namij di gago une ti gago kumbra uge ti sigitejunu. Ariya bem bunuj sum saiyoqi unu qaji di are bole ti anjam bole ti sigitejunu.

⁹E nami anjam endegsi nengrenyosim ninngi qa qarinyem, “Ninngi sambala tamo nanngi koba na laqnaib.” ¹⁰Ariya ninngi tamo nanngi Yesus qaliesai qaji nanngi koba na laqnaib e degsi ninngi mern̄gosai. Ninngi nanngi koba na laqnaq kere. Tamo nanngi sambala kumbra yeqnuab qaji ti mandam qa n̄oro qa maun̄jreqnu qaji nanngi ti gisañ na tamo nanngo silali yain̄jreqnuab qaji nanngi ti gisañ qotei qa loueqnuab qaji nanngi ti ninngi nanngi koba na laqajqa e deqa ninngi said̄ngosai. Ninngi nanngi koba na laqasai di ninngi torei mandam uratqab. Di keresai. ¹¹Ariya tamo bei a marqas, “E nunngo Kristen was bole.” Osim a olo sambala kumbra yqas kio tamo bei aqa n̄oro qa maulyqas kio gisañ qotei qa louqas kio tamo nanngi misilin̄jrqas kio ya uge uyoqnsim nanarioqnaqas kio gisañ na tamo nanngo silali yain̄jrqas kio Kristen tamo di ninngi koba na laqnaib. Ninngi a ombla in̄gi uyoqnaib dego. Agi e nami anjam deqa nengrenyosim ninngi qa qarinyem. ¹²Deqa e kiersiy marqai? Tamo nanngi Yesus qaliesai qaji nanngo une qa e na pegin̄jqai e? Sai. Di ijo wau sai. Ariya Kristen tamo nanngo une qa pegin̄jqajqa di nunngo wau tiñtiñ. ¹³Tamo nanngi Yesus qaliesai qaji nanngo une qa Qotei a segi na pegin̄jqas. Ariya Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Ninngi na tamo uge di osib nunngo ambleq dena taqal waiyiye.”

Ninngi nunngo Kristen was bei qa anjam bei soqnim a oqnsib anjam pegiyo talq osib giloqnaib

6 Nunngo kumbra uge bei agiende. Nunngo ambleq di tamo qudei nanngi

Kristen was bei qa anjam soqnim a oqnsib anjam pegiyo talq osi giloqn-sib anjam pegiyo tamo nanngi Qotei qaliesai qaji nanngo ulatamuq di tigelteq-nub. Nanngi a oqnsib Qotei aqa tamo unngasari nanngo ulatamuq di tigeltosaieq-nub. Nanngo kumbra uge deqa nanngi jemainjrosaeqnu. ²Iga Qotei aqa segi tamo unngasari unum deqa mondoŋ iga na tamo kalil mandamq endi unub qaji nanngo une qa peginjrqom. Di ninngi qaliesai kio? Iga degyqom deqa kiyaaqa ninngi segi na nunngo Kristen was nanngo anjam kiñilala qa nanngi peginjrqo keresai? ³Mondoŋ iga na laŋ anngro nanngo une qa dego peginjrqom. Ninngi di qaliesai kio? Iga degyqom deqa e endegsi are qalonum. Iga mandam endeqa anjam kalil dego pegiyqa kere. ⁴Deqa nunngo ambleq di tamo qudei nanngi anjam bei soqnim kiyaaqa nanngi anjam pegiyo tamo Qotei qaliesai qaji nanngi qa gileq-nub? Tamo nanngi di Kristen tamo sai. ⁵Ninngi nunngo kumbra deqa jemaingwajqa deqa e na anjam endi ninngi merngonum. Nunngo ambleq di powo tamo bei unu kio? Soqnim Kristen was bei a was bei qa anjam soqnim powo tamo dena nanngo anjam pegiyqa kere kio? ⁶Ariya kiyaaqa Kristen was bei a was bei oqnsiq anjam pegiyo tamo nanngi Kristus qa nanngo areqalo sinngilatosaieq-nub qaji nanngi qa giloqnsiq nanngo ulatamuq di tigelteqnu?

⁷Ninngi nunngo Kristen was nanngi qa anjam soqnim nanngi oqnsib anjam pegiyo tamo nanngi qa gileq-nub nunngo kumbra di uge. Nunngo kumbra dena ninngi Kristus aqa kumbra dauryqajqa olo uratoqnsib uloneq-nub. Ninngi nunngo Kristen was bei qa anjam soqnim, unngum, ninngi a uratib une enngem. Ninngi a uratib nunngo inngi inngi bajinngem. ⁸Ariya ninngi degyosaieq-nub. Ninngi segi olo nunngo Kristen was nanngi une enjroqnsib nanngo inngi inngi bajinngetnjreq-nub. Nunngo kumbra di uge.

⁹⁻¹⁰Tamo nanngi kumbra uge uge yeq-nub qaji nanngi Qotei na joqsim taqatnjrqasai. Osim a nanngo Mandor Koba sqasai dego. Di ninngi qaliesai kio? O was qu, ninngi na nunngo segi jejamu gisanngiyaib. Tamo nanngi sambala kumbra yeq-nub qaji nanngi ti tamo nanngi gisanngi qotei qa loueq-nub qaji nanngi ti tamo nanngi was bei aqa nngunng jejamu ojeteq-nub qaji nanngi ti tamo nanngi unng wo ngerenng uratoqnsib olo tamo bei wo bei wo ngerenng oqnsib sambala kumbra yeq-nub qaji nanngi ti tamo nanngi bajinnget-nub qaji nanngi ti tamo nanngi was bei aqa inngi inngi qa mamaunngjreqnu qaji nanngi ti tamo nanngi ya uge uy-oqnsib nanarieq-nub qaji nanngi ti tamo nanngi was bei yomuiyeq-nub qaji nanngi ti tamo nanngi was bei aqa silali gisanng na yayieq-nub qaji nanngi ti tamo deqaji kalil nanngi Qotei na joqsim taqatnjrqasai. Osim a nanngo Mandor Koba sqasai dego. ¹¹Nami ninngi qudei tamo deqaji soqneb. Ariya bunuqna ninngi are bulyeb deqa Qotei na nunngo are miligi yansetngosiqa ninngi aqa segi kumbra boleq di atsiqa Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na ti gago Qotei aqa Mondoŋ aqa sinngila na ti ninngi gereinngej. Deqa bini ninngi aqa nngamgalaq di tamo bole une saiqoji unub.

Nunngo jejamu di Qotei aqa Mondor aqa segi tal

¹²Kristen tamo qudei nanngi mareq-nub, “E kumbra kalil yqa kere.” Di nanngi bole mareq-nub. Ariya ni kumbra kalil di yqam dena ni aqaryaimqa keresai. Bole, e kumbra kalil yqa kere. Ariya e kumbra bei aqa sorgomq di sqasai. Yim a na e taqatngqasai. ¹³Tamo qudei nanngi mareq-nub, “Uyo inngi aqa wau agi aisim meneq di sqajqa. Mene aqa wau agi inngi uyqajqa.” Di nanngi bole mareq-nub. Ariya mondoŋ Qotei na uyo inngi ti mene ti di kalil torei kobotqas. Ariya gago jejamu di sambala kumbra yqajqa

sai. Gago jejamu di Tamo Koba Yesus aqa. A segi na taqateqnu. ¹⁴Qotei aqa singila na a Tamo Koba Yesus subq na tigeltej. Deqa mondon a na iga dego tigeltgwas.

¹⁵Nunjo segi segi jejamu di Kristus aqa jejamu qujai. Di ningi qaliesai kio? Deqa e Kristus aqa jejamu di osiy sambala uña aqa jejamuq di betertqai di kumbra bolesai. ¹⁶Tamo bei a sambala uña wo beteqab di a uña de wo jejamu qujaitosib sqab. Di ningi qaliesai kio? Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo bei aqa njaugali wo beterosib nangi jejamu qujaitosib sqab.” ¹⁷Ariya tamo bei a Tamo Koba Yesus wo beteqab di nangi aiye Mondor qujai ti sqab. ¹⁸Deqa was qu, ningi gaigai sambala kumbra uratoqnsib isaq giloqniye. Une kalil tamo nangi yeqnu qaji di nango jejamuq di beterosaieqnu. Ariya tamo nangi sambala kumbra yeqnu di kumbra dena nango jejamuq di beterosiq nango jejamu ugeteqnu. ¹⁹Nunjo jejamu di Qotei aqa Mondor aqa segi tal. Qotei a segi na Mondor di ningi engej deqa a nunjo miligiq di unu. Ningi di qaliesai kio? Nunjo jejamu di nunjo segi jejamu sai. Di Qotei aqa jejamu. ²⁰Qotei a awai kobaquja na ningi awaingej. Deqa kumbra kalil ningi yeqnu qaji di ningi Qotei aqa nam soqtaq maroqnsib yoqniye.

Pol a uña oqajqa kumbra qa anjam marej

7 Ariya was qu, anjam qudei ningi nami nengrenyosib e qa qarinyeb qaji deqa e kamba olo ningi merngwai. Anjam bei ningi nengrenyeb qaji agi uña oqajqa anjam. Deqa e kamba ningi endegsi merngwai. Tamo nangi uña oqasai di kumbra bole. ²Ariya nunjo ambleq di sambala kumbra kobaaaim deqa ningi segi segi uña oiye. Uña ningi dego segi segi tamo oiye. ³Tamo nango je-

jamu di nango njaug qa. Deqa tamo nangi nango jejamu getentaib. Uña nango jejamu di dego nango gumbuluq qa. Deqa uña nangi dego nango jejamu getentaib. ⁴Ungasari nangi na nango segi jejamu taqatosaiqnu. Nango jejamu di nango gumbuluq na taqateqnu. Tamo nangi dego nango segi jejamu taqatosaiqnu. Nango jejamu di nango njaug na taqateqnu. ⁵Deqa ningi nunjo jejamu getentaib. Ariya bati bei ningi nunjo uña wo ombla areqalo qujaitosib pailyaq bati atsib di ningi nunjo jejamu getentosib pailyoqniye. Ariya bunuqna pailyo bati koboamqa ningi nunjo jejamu olo turtiye. Ningi degyqasai di ningi nunjo segi jejamu geregere taqatqa keresai deqa Satan a na ningi osim sambala kumbraq olo waingwas. ⁶Ijo anjam di e na ningi aqaryaingwa osim deqa merngonum. Anjam di ningi dauryqajqa deqa e tulaq singila na merngosai. ⁷E are qalonum, tamo kalil nangi e bul laja sqab di bole. Ariya Qotei na tamo nangi singila segi segi enjreqnu. A na tamo qudei nangi singila bei enjreqnu. Osiaq olo tamo qudei nangi singila bei enjreqnu.

⁸Ariya tamo ungasari uña ti tamo ti sosai qaji nangi e na anjam endegsi minjrqai. Uña qobul nangi dego e na anjam endegsi minjrqai. Ningi e bul laja sqab di bolequja. ⁹Ariya ningi nunjo segi jejamu taqatosib laja sqa keresaiamqa ningi uña oiye. Ningi tamo oiye. Ningi laja sosib olo sambala kumbra yqa are prugngwas di kumbra bolesai.

¹⁰Ariya ningi tamo ti uña ti unub qaji e na dal anjam endegsi merngwai. E segi na ningi merngwasai. Tamo Koba Yesus a dego ningi merngwai. Aqa dal anjam agiende. Uña ningi na nunjo tamo nangi uratnjraib. ¹¹Ariya uña bei na aqa tamo uratqas di a olo tamo bei aiq. A laja soqnem. Ariya a laja sqa keresaiamqa a na olo aqa tamo nami uratej qaji di olo

eme. Tamo nanği dego nanžo uņa nanği uratnjraib.

¹² Ariya niņği qudei e na anjam endegi merņgwai. E segi na merņgwai. Ni Kristen tamo. Ariya ino ņauņ a Kristen uņa sai. Di uņgum. Ni a urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim. ¹³ E uņa nanği dego anjam di minjrқai. Ni Kristen uņa. Ariya ino gumbuluņ a Kristen tamo sai. Di dego uņgum. Ni a urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim. ¹⁴ Niņği quyiye. Tamo bei a Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Ariya a Kristen uņa oqas. Kumbra dena a Kristen nanžo miligiq aisim Qotei aqa jojomq di sqas. Uņa bei dego a Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Ariya a Kristen tamo oqas. Kumbra dena a Kristen nanžo miligiq aisim Qotei aqa jojomq di sqas. Degsi sqasai di nanžo anğro nanği Qotei aqa ņamgalaq di jiga ti sqab. Ariya bini nanği Kristen nanžo miligiq di unub deqa nanği jiga ti sosai. ¹⁵ Ariya Kristen tamo bei aqa uņa a Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Deqa uņa dena tamo di uratqa marsim uratem. Tamo a deqa une saiқoji. A uratqasai di a tonto talq di sobulqas. Kristen uņa dego aqa tamo a Yesus qa aqa areqalo singilatosai. Deqa tamo dena uņa di uratqa marsim uratem. A dego une saiқoji. A uratqasai di a tonto talq di sobulqas. Qotei a niņği nunžo Kristen was qu nanği koba na geregere sqajqa metņgeqnu. Deqa niņği ijo anjam di dauryiye. ¹⁶ O uņa, ni na ino gumbuluņ Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas kio sai kio di ni qalieqasai. O tamo, ni dego ino ņauņ Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas kio sai kio di ni qalieqasai.

Gam Qotei na iga segi segi dauryqqa marsiq giltgej qaji di iga dauryosim sqom

¹⁷ Gam Qotei na iga segi segi dauryqqa marsiq giltgej qaji di iga dauryosim sqom. Iga nami gam kie dauryosim sonamqa Qotei na iga metgej degsim olo dauryosim sqom. Anjam di agi e na Kristen tamo uņgasari sawa sawa kalilq dia koroosib loueqnub qaji nanği minjre minjre laqnum. ¹⁸ Niņği qudei nami muluņ aisib sonabqa Qotei na niņği metņgej deqa niņği degesoqniye. Niņği qudei nami muluņ aiosai degsib sonabqa Qotei na niņği metņgej. Niņği dego degesoqniye. Niņği olo muluņ aiaib. ¹⁹ Niņği muluņ aieb kio niņği muluņ aiosai kio di laņa. Ariya niņği Qotei aqa dal anjam dauryqab di kumbra bole utru ti. ²⁰ Iga nami kiersim sonamqa Qotei na iga metgej degsim sqom. ²¹ Niņği qudei kanğal tamo sonabqa Qotei na niņği metņgej. Ariya niņği deqa are gulubeingaiq. Niņği degsib soqniye. Ariya bunuqna niņği kanğal tamo sqa uratosib olo nunžo segi wau ojqa gam soqnimqa olo degyiye. ²² Tamo nanği kanğal tamo sonabqa Qotei na metnjrej qaji nanği Tamo Koba Yesus aqa. Deqa nanği aqa ņamgalaq di kanğal tamo sosai. Dego kere tamo nanği kanğal tamo sosai sonabqa Qotei na metnjrej qaji nanği olo Kristus aqa kanğal tamo bul unub. ²³ Qotei a awai kobaquja na niņği awaiņgej. Deqa niņği tamo bei aqa kanğal tamo saib. ²⁴ O was qu, iga nami kiersim sonamqa Qotei na iga metgej degsim olo Qotei ombla sqom.

Tamo uņa osai qaji nanği ti uņa tamo osai qaji nanği qa ti Pol a anjam marej

²⁵ Ariya e na tamo nanği uņa ti sosai qaji nanği Tamo Koba Qotei aqa dal anjam bei minjrқasai. E ijo segi areqalo na nanği anjam bei endegi minjrқai. Tamo

Koba Qotei a e qa tulan dulej deqa e qalieonum, ijo anjam endi bole. ²⁶E endegsi are qalonum. Bini bati endeqa gulube kokba bqa jojomeqnu deqa ningi kalil kiersib unub degsib olo soqniye. ²⁷Ningi uña ti unub qaji ningi degsib soqniye. Ningi nungo uña olo uratqa gam ñamaib. Ningi uña osai qaji ningi dego degsib soqniye. Ningi olo uña oqa are qalaib. ²⁸Ariya ningi uña oqab di kere. Di ningi unetosai. Dungenge nanji dego tamo oqab di kere. Di dego nanji unetosai. Ariya tamo nanji uña oqab qaji nanji mandamq endia gulube koba oqab. Ningi gulube di aib deqa e na anjam endi ningi merngonum.

²⁹O was qu, diño bati jojomqo deqa e na ningi endegsi merngwai. Tamo nanji uña ti unub qaji nanji uña saiqoji so bul soqnebe. ³⁰Tamo nanji akameqnu qaji nanji akamosai bul soqnebe. Tamo nanji areboleboleinjreanu qaji nanji areboleboleinjrosai bul soqnebe. Tamo nanji ingi ingi awaiyeqnu qaji nanji ingi ingi saiqoji so bul soqnebe. ³¹Tamo nanji mandam qa ingi ingi qa waueqnu qaji nanji ingi ingi qa wauosai bul soqnebe. Ningi qalie, sokiñala mandam ti aqa ingi ingi kalil ti torei koboqab.

³²O was qu, ningi mandam qa ingi ingi qa are gulubeingim areqalo bei bei aib deqa e na ningi anjam endegsi merngwai. Ningi qalie, tamo uña ti sosai qaji nanji Tamo Koba Yesus aqa kumbra dauryqajqa are qaloqnsib unub. Deqa kumbra Yesus a tulan areareteqnu qaji di nanji yoqnsib unub. ³³Ariya tamo nanji uña ti unub qaji nanji mandam qa ingi ingi qa are qaloqnsib unub. Deqa kumbra nanjo uña a areareteqnu qaji di nanji yoqnsib unub. ³⁴Deqa nanji areqalo aiye aiyeltoqnsib unub. Dungenge nanji ti uña nanji tamo osai qaji nanji ti dego Tamo Koba Yesus aqa kumbra dauryqajqa are qaloqnsib unub. Deqa nanji Qotei aqa kumbra boleq di sosib

nanjo segi jejamu ti qunuñ ti torei Qotei yekriteqnu. Ariya uña nanji tamo ti unub qaji nanji mandam qa ingi ingi qa are qaloqnsib unub. Deqa kumbra nanjo tamo a areareteqnu qaji di nanji yoqnsib unub. ³⁵E ningi aqaryaingwa osim deqa anjam di ningi merngonum. E na ningi gulube engwajqa deqa anjam di merngosai. Ningi kumbra bole dauryoqnsib gaigai Tamo Koba Yesus aqa wau ojsib sqajqa deqa osim anjam di ningi merngonum. Yim kumbra bei na ningi titngim ningi olo areqalo bei bei o uge.

³⁶Ariya tamo bei aqa dunge kobaqujaosim tamo oqa kereamqa a endegsi are qalqas, “Ijo dunge a laña sqa keresai. Deqa e na a tamo oqa getentqasai. Getentit bati olekoba gilqas di uge. Deqa unqum. A tamo em.” A degsi are qalqas di kere. A une atosai. ³⁷Ariya tamo bei a endegsi are qalqas, “E qalieonum, ijo dunge a laña sqa kere. Deqa e na getentqai. Yim a tamo oqasai.” A degsi are qalqasimqa aqa segi areqalo dauryosim aqa dunge getentqas di kere. A dego une atosai. ³⁸Deqa tamo bei na aqa dunge odyim a tamo oqas di a kumbra bole yqo. Ariya tamo bei na aqa dunge getentim a tamo oqasai di a kumbra tulan boledamu yqo.

³⁹Uña bei aqa tamo a moiosaisoqnimqa uña dena tamo di uratqa keresai. Ariya a moiimqa di a olo tamo bei oqa osim em. Ariya a na Kristen tamo segi olo em. ⁴⁰Ariya ijo areqalo agiende. Uña di a olo tamo bei oqa uratosim laña sqas di a areboleboleiyim sqas. Qotei aqa Mondor a ijoq di unu deqa e anjam di ningi merngonum.

Pol a sulum atrainjro qaji ingi ingi uyqajqa kumbra qa anjam marej

8 Ariya e na sulum atrainjro qaji ingi ingi uyqajqa kumbra qa ningi merngwai. Tamo qudei nanji endegsib mareqnu, “Iga kalil powo ti unum.”

Di nanġi bole mareqnu. Ariya nanġo powo dena nanġi olo tulaġ diqoqn-sib nanġo segi ñam soqtoqnsib laqnu. Ariya iga qalaqalaiyo kumbra dauryqom dena iga Kristen tamo unġasari nanġo areqalo singilatetnjroqnoq. ²Tamo bei a marqas, “E powo ti unum.” A degsi marqo deqa iga qalieonum, aqa powo kereosaiunu. ³Ariya tamo bei a Qotei qalaqalaiyoqnoqas di Qotei a tamo deqa bole poiyyo.

⁴Deqa e na sulum atrainjro qaji inġi inġi uyqajqa kumbra qa ninġi endegsi mernġwai. Mandamq endia sulum nanġi unub di nanġi qotei bolesai. Nanġi laġa gisaġ qotei nanġi sig-itejunub. Qotei bole aġi a segi qujai unu. Qotei bei sosai. Di iga qalieonum. ⁵Bole, tamo qudei nanġi mareqnu, “Qotei gargekoba unub. Tamo kokba dego gargekoba unub.” Ariya laġq di mandamq di qotei deqaji nanġi unub di unġum. ⁶Iga qalieonum, Qotei qujai unu. A gago Abu. A inġi inġi kalil qa utru. Iga aqa segi tamo unġasari tinġin unum. Tamo Koba qujai dego unu. Di Yesus Kristus. A inġi inġi kalil atelenej. Iga kalil aqaq dena ñambile em.

⁷Ariya Kristen tamo qudei nanġi anjam deqa geregere poinjrosaiunu. Nanġi nami inġi inġi oqnsib gisaġ qotei nanġo sulum atrainjroqneb deqa bini nanġi endegsib are qaleqnu, “Iga sulum atrainjro qaji inġi di uyqom di iga sulum nanġi di olo atrainjroqnoq. Dena iga unetqom.” O was qu, nanġi powo bole osai deqa nanġi degsib are qaleqnu. ⁸Bole, gago inġi uyo na iga Qotei aqa areq gilqa keresai. Iga inġi getentqom dena iga Qotei aqa ñamgalaq di une ti sqasai. Ariya iga inġi inġi uyoqnoq dena iga Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole sqasai dego. ⁹Ariya ninġi geregere are qaliye. Ninġi qalie, ninġi inġi bei uyqa are soqnim ninġi uyiye. Di une sai. Ariya ninġi inġi uyibqa tamo nanġi powo bole osai

qaji nanġi ninġi nunġsib dena uloġosib uneq aiqab di ninġi olo inġi di uyaib.

¹⁰Ninġi powo ti unub qaji ninġi sulum nanġo atra tal miligiq gilsib dia inġi uyoqnu Kristen was bei powo bole osai qaji a bosim ninġi nunġsimqa a endegsi are qalqas, “Kristen was qu nanġi di inġi inġi di uyeqnu deqa unġum, e dego uyqai.” Osim a uloġosim uneq aiqas. ¹¹Nunġo powo dena ninġi na Kristen was bei di powo bole osai qaji a uneq waiyonub. Ninġi qalie, Kristus a was deqa moiej. ¹²Deqa ninġi quiyie. Ninġi na Kristen was qudei powo bole osai qaji nanġi uneq breinjrsib nanġo areqalo Kristus qa singilateb qaji di olo ugetetnjrqab di ninġi Kristus dego une yonub. ¹³Deqa e damu bei uyitqa dena ijo was a uneq aiqas di e olo damu uyqasai. Ijo was a uloġosim uneq aiaim deqa e damu uratqai.

Pol a Yesus aqa wau ojeqnu dena a silali osaieqnu

9 Ninġi ijo kumbra uniye. E kumbra kie yqa are sqas e yqai. Qotei na e qarinqej deqa e aqa anjam marsim laqnu. E ijo segi ñamdama na gago Tamo Koba Yesus unem. E nunġo ambleq di Tamo Koba Yesus aqa wau ojem dena ninġi are buljosib Kristen tamo branteb. Ninġi ijo kumbra deqa qaliesai kio? ²Tamo qudei nanġi mareqnu, “Pol a Yesus aqa anjam maro tamo bolesai.” Nanġi degsib mareqnu di unġum. Ninġi segi e qa qalie. E nami Tamo Koba Yesus aqa anjam ninġi mernġeqnam qusib are bulyeb. Dena ninġi qalieeb, e Tamo Koba Yesus aqa anjam maro tamo bole.

³Tamo qudei nanġi ijo kumbra laġa tenemteqnu deqa e na kamba olo nanġi endegsi nenemnjreqnu, ⁴“Iga Yesus aqa wau ojeqnu dena iga awai osim gago segi inġi ti ya ti uyqa kere e? ⁵Iga uġa oqa are soqnim Kristen uġa osim laqna kere e? Aġi Tamo Koba Yesus aqa

wau tamo qudei nanġi ti aqa was nanġi ti Pita ombla na uġa oqnsib laqnu**b**. ⁶Aqo Barnabas wo segi gago baġ na wauoqnsim dena silali oqno**m** e? Yesus aqa wau tamo qudei nanġi degyqasai e?” ⁷O was qu, qoto tamo nanġi qoteqnu**b** dena nanġi awai eqnu**b**. Nanġi nanġo segi silali wau ojsaieqnu**b**. Tamo nanġi iŋġi yageqnu**b** dena nanġi iŋġi meli olo oqnsib uyeqnu**b**. Tamo nanġi kaja nanġi taqatnjreqnu**b** dena nanġi muŋġum qaq olo oqnsib uyeqnu**b**.

⁸E mandam tamo nanġo areqalo dau-ryosim deqa anjam di mernġosai. Anjam di agi Qotei aqa dal anjamq di dego unu. ⁹Agi Moses a nami dal anjam bei endegsi nengrenyej, “Bulmakau nanġi rais paraparaiyoqnsib aqa sau taqal atoqnsib nanġi aqa damu olo uyqa yoqnu**b** niŋġi na nanġi saidnjraib.” O was qu, Qotei a bulmakau nanġi qa are qalsiq anjam di marej kio? Sai. ¹⁰A iga qa osiqa anjam di marej. Od, Moses a iga qa osiqa anjam di nengrenyej. Di kiyafa? Tamo bei a iŋġi yagwas di iŋġi meliamqa a osim uyqas. Tamo bei a rais ñoqoryosim damu segitqas di a dego damu osim uyqas. Nanġi nami qalieeb, nanġi iŋġi di osib uyqab. Utru deqa nanġi wau di yeqnu**b**. ¹¹O was qu, iga Qotei aqa anjam qa niŋġi aqaryainġoqnem. Di nuŋġo qunu**q** qa. Ariya niŋġi na kamba jejamu qa iŋġi iŋġi qa olo iga aqaryaiġwajqa mernġwom di iga une yonum e? Iga nuŋġo are miligiq di iŋġi yagobulem. Iŋġi di meliqo deqa niŋġi na olo otorosib egwajqa mernġwom di iga une yonum e? Sai. ¹²Yesus aqa wau tamo qudei nanġi Qotei aqa anjam qa niŋġi aqaryainġeqnu**b** deqa niŋġi na nanġi odnjreqnabqa nanġi nuŋġoq dena awai olo eqnu**b**. Ariya iga nami nuŋġo ambleq di wau utru atsim wauoqnem. Deqa niŋġi na iga dego odgib iga nuŋġoq dena awai oqom di kere.

Ariya iga na Kristus aqa anjam bole getentaim deqa iga nuŋġoq dena awai

oqa uratem. Osim dena iga gulube gargekoba qoboiyoqnem. ¹³Atra tamo nanġi atra tal miligiq di wauoqnsib dena nanġi iŋġi iŋġi oqnsib uyeqnu**b**. Tamo nanġi atra bijal taqateqnu**b** qaji nanġi dego atra bijalq dena atraiyqa wagme oqnsib uyeqnu**b**. Niŋġi di qaliesai kio? ¹⁴Dego kere Tamo Koba Yesus a endegsi marej, “Tamo nanġi Qotei aqa anjam bole mareqnu**b** qaji nanġi dena awai oqnsib nanġo segi iŋġi awaiyoqnsib uyoqnu**b**.”

¹⁵Ariya e nuŋġoq dena awai oqa uratem. E nuŋġoq dena awai oqajqa are qalsim anjam endi nengrenyosai. Tamo Koba Qotei a na e merbej, “Ni wau dena awai oqa kere.” Ariya e uratem. Degsi soqnim e moiqai. E ijo kumbra deqa tulaŋ areboleboleibeqnu. Deqa tamo bei na ijo kumbra di olo getentaiq. ¹⁶E Yesus aqa anjam bole marsim laqnum ijo wau deqa e ijo segi ñam soqtqa keresai. Qotei na e wau ebej deqa e wau di yoqnu**q**ai. E uratqa keresai. Uratqai di Qotei na e gulube ebqas. ¹⁷E ijo segi areqalo na Yesus aqa anjam marsim laqnum qamu e dena awai eqnum qamu. Ariya e ijo segi areqalo na wau di yosaieqnum. Qotei na wau ebej deqa e wau di yoqnsim laqnum. ¹⁸Deqa e awai kie oqai? Ijo awai agiende. E Yesus aqa anjam bole maroqnsiy dena silali oqnoqasai. Ijo awai bole agide. Bole, e silali oqa kere. Ariya e oqa uratem. E tamo unġasari nanġi Qotei aqa anjam qa laŋa aqaryainġroqnu**q**ai. Ijo awai bole agide.

Pol a tamo unġasari kalil nanġo wau tamo

¹⁹E kumbra bei yqa are sqas e yqai. E tamo bei aqa sorgomq di sosai. Ariya e ijo segi areqalo na tamo kalil nanġo sorgomq di sosim nanġi qa wauoqnsim dena e na tamo gargekoba nanġi are bulyetnjreqnam nanġi Kristus aqaq beqnu**b**. ²⁰Deqa e Juda nanġo sorgomq

di sosimqa e nanngo kumbra dauryoqnsim dena e na nanngi are bulyetnjreqnam nanngi Kristus aqaq beqñub. Tamo nanngi Moses aqa dal anjam aqa sorgomq di unub qaji nanngi dego e na oqajqa deqa e nanngo kumbra dauryoqnsim dal anjam aqa sorgomq di sobulejunum. Bole, e segi dal anjam aqa sorgomq di sosai. Ariya e nanngo kumbra di dauryoqnsiy dena e na nanngi are bulyetnjroqñit nanngi Kristus aqaq bqajqa deqa are qalsim dal anjam aqa sorgomq di sobulejunum. ²¹Tamo nanngi Moses aqa dal anjam saiqoji unub qaji nanngi dego e na oqajqa deqa e nanngo kumbra dauryoqnsim dal anjam saiqoji sobulejunum. Bole, e Qotei aqa dal anjam ti unum. Agi e Kristus aqa dal anjam aqa sorgomq di unum. Ariya e nanngo kumbra di dauryoqnsiy dena e na nanngi are bulyetnjroqñit nanngi Kristus aqaq bqajqa deqa are qalsim dal anjam saiqoji sobulejunum. ²²Tamo nanngi singila saiqoji unub qaji nanngi dego e na oqajqa deqa e nanngo kumbra dauryoqnsim singila saiqoji sobulosim dena e na nanngi are bulyetnjreqnam nanngi Kristus aqaq beqñub. O was qu, e tamo kalil nanngo sorgomq di sosim nanngo kumbra dauryeqnum. Di kiyaaqa? E na nanngi qudei are bulyetnjroqñit nanngi Kristus aqaq bqajqa deqa. ²³E kumbra kalil yeqnum qaji di e Yesus aqa anjam bole di singilatqa marsim deqa yeqnum. Yimqa mondoñ anjam bole di aqa awai Tamo Koba Yesus na e ebqas. Agi tamo kalil Yesus aqa anjam bole deqa nanngo areqalo singilateqñub qaji nanngi awai di oqab.

Iga lañ qaji awai oqajqa deqa gurgurqom

²⁴E mandam tamo nanngo alañ qa merngwai. Tamo nanngi gurguroqnsib bubuñeqñub di nanngi awai oqajqa. Ariya tamo qujai a segi na nanngi kalil bunñjrsimqa awai oqas. Dego kere niñgi awai

oqa marsib singila na gurguroqniye. ²⁵Tamo gurgureqñub qaji nanngi awai oqa marsib deqa gurgur qalieqa osib mati nanngo segi jejamu singilateqñub. Yim gurgur batiamqa nanngi singila na gurgurqab. Ariya nanngo awai di mandam qaji awai. Deqa nanngo awai di koboqas. Ariya lañ qaji awai iga oqa mareqnum qaji di koboqasai. Di gaigai sqas. ²⁶Deqa e ururoqnsim laña laña ñam atosaieqnum. E awai bole di koqyoqnsim urureqnum. E qoto tamo bul unum deqa e laña laña ijo bañ waiyo-saieqnum. E tamo qalqajqa deqa ijo bañ tiñsim geregere waiyeqnum. ²⁷Osim dena e na ijo segi jejamu qaloqnsim singilateqñub. Yim ijo jejamu a ijo areqalo dauryqajqa deqa. E na tamo uñgasari nanngi Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnum. Ariya bunuqna e segi awai bole osaiam deqa e na ijo segi jejamu qaloqnsim singilateqñub.

Gulube bei bei gagoq bamqa iga dena uloño uge

10 O was qu, niñgi ijo anjam endeqa geregere poingem. Nami Moses aqa bati qa gago moma kalil nanngi wadau sawaq di sonabqa Qotei a lañbi na nanngi gam osornjroqñej. Bati di nanngi Yuwal Lent di gentosib mandam boleq aisib walwelosib gileb. ²Nanngi kalil Moses dauryeb deqa nanngi lañbi ti Yuwal Lentq dena ti yanso eb. ³Bati deqa Qotei aqa Mondor a lañ goge dena ingi osi boqnsiq nanngi kalil anainjreqnaqa nanngi di uyoqñeb. ⁴Ya dego Qotei aqa Mondor na nanngi kalil anainjreqnaq uyoqñeb. Mondor na nanngi meniñ bei osornjrnaqa meniñ dena ya branteqnaqa nanngi uyoqñeb. Meniñ dena wadau sawaq dia nanngi daurnjrsiq giloqñej. Meniñ di agi Kristus. ⁵Ariya gago moma gargekoba nanngi kumbra uge uge yoqñeb deqa Qotei a nanngi qa areareto-

sai. Deqa a wadau sawaq dia nanği ñumnaq moreñeb.

⁶Nanği kumbra uge uge dauryqa are prugnroqnej deqa Qotei na nanği ñumnaq moreñeb. Nanço kumbra uge di iga dego dauryqa are pruggaim deqa Moses a anjam di nenğrenyej. ⁷Deqa ninği qotei gisañ atsib nanği qa louoqnaib. Agi gago moma qudei nanği qotei gisañ atsib nanği qa louoqneb. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenğrenyeb unu, “Nanği korooqnsib inği ti ya ti uyoqnsib olo tigelqnsib uña ti alañoqneb.”

⁸Iga sambala kumbra dego yqasai. Agi gago moma qudei nanği sambala kumbra yoqneb deqa bati qujai qa Qotei na 23,000 tamo unğasari nanği ñumnaq moreñeb. ⁹Iga Kristus aqa kumbra tenemtosim laña pegiyqasai. Agi gago moma qudei nanği Tamo Koba Qotei aqa kumbra tenemtoqnsib laña pegiyqneb deqa Qotei na amal uge qarınjrnaqa bosib nanği uñınjrnaq moreñeb.

¹⁰Iga Qotei laña nırınqtasai dego. Agi gago moma qudei nanği Qotei laña nırınqtoqneb. Deqa Qotei a na padalto qaji lañ anğro bei qarınyonoaq aisiq nanği padaltınjrej.

¹¹Gago moma nanği kumbra uge kalil di yoqneb deqa Qotei na nanği ñumnaq moreñeb. Anjam di agi Moses a na nenğrenyej unu. Di kiyaaqa? Iga tamo unğasari diño bati endeqa unum qaji anjam di sisiyosim poigim gago moma nanço kumbra uge di dauryaim deqa. ¹²Ariya tamo bei a endegsi are qalqas, “E singila na tigelejunum.” Osim a geregere ñam atem. A uloñosim uneq aio uge. ¹³Gulube kalil ninği qa branteqnu qaji di mandam tamo kalil nançoq di dego branteqnu. Ariya Qotei a tamo bole deqa a ninği uratıgwasai. A na marımqa gulube di aqa singila na nuñoq singila bunyqasai. Qotei na gam waqtetıgoqnimqa ninği gulube di britoqnsib singila na tigelqoqneb.

Iga na Qotei ti mondor uge uge nanği ti binjınjrqa keresai

¹⁴Deqa ijo was bole, ninği qotei gisañ nanği atsib nanği qa louoqnaib. Ninği nanği torei uratınjrnsib isaq giliye.

¹⁵Ninği powo ti unub deqa e na anjam di ninği merıjonum. Deqa ninği ijo anjam di qusib geregere peleiyye. ¹⁶Wain gambaj iga Qotei pailyosim uyeqnum qaji di iga Kristus aqa leñ qa are qalsim deqa a ti korooqnsim uyeqnum. Bem iga gıngenyoşim uyeqnum qaji di iga Kristus aqa jejamu qa are qalsim deqa a ti korooqnsim uyeqnum. ¹⁷Bem qujai unu agi Kristus aqa jejamu. Deqa iga kalil koba na korooqnsim bem qujai di uyeqnum. Deqa iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. ¹⁸Ninği Israel nanço kumbra qa are qaliye. Israel nanği atra bıjalq dia damu koitoqnsib oto bei oqnsib Qotei atraiyeqnum. Osib olo oto bei oqnsib uyeqnum. Nanço kumbra dena nanği Qotei koba na korooqnsib uyeqnum.

¹⁹Sulum atrainjro qaji inği inği di atraiyqa inği bole e degaib. E degsi marosai. Sulum nanği di qotei bole e degaib. E degsi marosai. ²⁰E endegsi maronum. Sulum atrainjro qaji inği inği di sawa bei bei qaji tamo nanği na oqnsib mondor uge nanği atrainjreqnum. Nanği Qotei bole atraiyosaieqnum. Deqa was qu, ninği inği inği di uratiye. Uratqasai di ninği mondor uge uge nanği ti beteqab. ²¹Ninği Tamo Koba Yesus aqa wain gambaj ti mondor uge uge nanço wain gambaj ti di turtsib uyqa keresai. Ninği Tamo Koba Yesus aqa atra bıjal ti mondor uge uge nanço atra bıjal ti di dego turtsib dena uyqa keresai. ²²Iga kumbra degyqom di iga Tamo Koba Yesus aqa are ugetetim a iga qa minjınj oqwas. Gago singila na aqa singila bunyqa kere e? Keresai.

Iga bati gaigai Qotei aqa ñam soqtoqnqom

²³Iga kumbra kalil yqa kere. Ariya iga kumbra kalil di yqom dena iga aqaryai gwa keresai. Bole, iga kumbra kalil yqa kere. Ariya kumbra kalil dena gago areqalo singilatet gwa keresai. ²⁴Iga gago segi jejamu qa are qaloqnqasai. Iga gago was nanği qa dego are qaloqnsim nanği aqaryainjroqnqom. ²⁵Ninği maket dena damu awaiyoqnsib uyoqniye. Damu di nami sulum nanği atrainjroqne b kio sai kio ninği deqa are koba qalsib nenemoqnaib. Ninği osib uyoqniye. ²⁶Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenğrenyeb unu, “Mandam endi Tamo Koba Qotei aqa segi mandam.

Inği inği kalil mandamq endi unub qaji di dego Qotei aqa.”

²⁷Deqa tamo bei Yesus qaliesai qaji a na inği goisim ninği metngimqa ninği a ombla gilqa are soqnim giliye. Gilsib inği kalil a na anaingwas qaji di ninği osib uyiye. Ninği deqa are koba qalsib nenemoqnaib. ²⁸Ariya Kristen was bei na ninği merngwas, “Inği di sulum atrainjro qaji inği.” Degsi merngimqa ninği was deqa are qalsib inği di osib uyaib. Ninği uyqab di ninği unetqab. ²⁹Ninği segi unetqab e deqa merngosai. Tamo anjam merngwo qaji a are qalqas, ninği unetonub. E deqa ninği merngonum.

Ariya Kristen was deqaji bei sosaiamqa e inği uyqa are soqnim uyqai. Di une sai. Kiyaqa e tamo bei aqa areqalo dauryosiy inği getentqai? ³⁰E Qotei pailyosiy inği di uyqai di tamo bei a kiyayqa e olo uge qa merbqas?

³¹Deqa ninği inği ti ya ti uyqa oqn-sib ninği Qotei aqa ñam soqtetoqnsib uyoqniye. Ninği kumbra bei yqa oqn-sib ninği Qotei aqa ñam soqtetoqnsib yoqniye. ³²Ninği na Juda tamo ti Grik tamo ti Qotei aqa segi tamo unğasari

nanği ti kumbra uge bei enjraib. Yim nanği dena ululoqnsib uneq aio uge. ³³E dego tamo unğasari kalil nanği kumbra bole bole enjreqnam nanği ijo kumbra di unoqnsib arearetnjreqnu. E ijo segi jejamu qa are qalosaieqnum. E tamo unğasari gargekoba nanği qa are qaloqnsim aqaryainjreqnum. Yim Qotei na nanği oqajqa deqa.

11 Ninği ijo kumbra dauryosib walweloqniye. Agi e segi Kristus aqa kumbra dauryoqnsim walweleqnum dego kere.

Pol a unğa nanço gate kabutqajqa kumbra qa anjam marej

²E qalieonum, ninği gaigai e qa are qaloqnsib deqa anjam kalil e nami ninği merngonem qaji di ninği geregere ojsib dauryeqnub. Deqa e ninği qa tulan areboleboleibqo. ³Ariya ninği ijo anjam bei dego qusib poingem. Tamo kalil nanço gate agi Kristus. Unğa nanço gate agi nanço tamo nanği. Ariya Kristus aqa gate di Qotei. ⁴Deqa tamo bei a gate tatal atsim pailyqas kio anjam palontqas kio di a na aqa segi gate jemai yqo. Aqa gate agi Kristus. ⁵Ariya unğa bei a aqa gate kabutosaiosim pailyqas kio anjam palontqas kio di a dego aqa segi gate jemai yqo. Unğa a degyqas di a unğa qudei nanço gate banğa gentsib torei milalteqnub qaji nanği bulqas. ⁶Unğa a aqa gate kabutqa uratosim di a aqa gate banğa genteme. Ariya a aqa gate banğa gentosim kio torei milaltosim kio dena a jemaiyqas di a aqa gate kabuteme. ⁷Ariya tamo nanği nanço gate kabutaib. Di kiyayqa? Tamo nanği Qotei sigitoqnsib aqa ñam ti aqa singila ti boleq ateqnub deqa. Ariya unğa nanği tamo nanço ñam ti nanço singila ti boleq ateqnub.

⁸Nami Qotei a unğa aqa tanu osiqa dena tamo gereiyosai. A tamo aqa tanu osiqa dena unğa gereiyey. ⁹Qotei a unğa qa osiqa tamo gereiyosai. A tamo qa os-

iqa deqa uña gereiyej. ¹⁰ Deqa uña nanği nanğo segi gate kabutqab. Yim tamo unğasari nanği unsib marqab, “Bole, nanği nanğo tamo nanğo sorgomq di unub deqa nanği nanğo gate kabuteqñub.” O was qu, lañ anğro nanği dego kumbra di unsib deqsib marqab.

¹¹ Iga kalil Tamo Koba Yesus ombla unum deqa uña nanği nanğo segi qa sai. Tamo nanği dego nanğo segi qa sai. ¹² Qotei a tamo aqa tanu osiqa dena uña gereiyej deqa uña nanği tamo nanğo. Ariya tamo nanği uña nanğoq dena ñambabeqñub deqa tamo nanği uña nanğo. Ariya Qotei a segi qujai inği inği kalil qa utru.

¹³ Uña a aqa segi gate kabutosaiosim Qotei pailyqas di kumbra bole e? Niñgi segi mariye. ¹⁴ Mandam tamo nanğo kumbra na iga endegsi poigeqñu, tamo nanği gate banğa mariñ uratqab di bole-sai. ¹⁵ Ariya uña nanğo gate banğa mariñ uratqab di bolequja. Di nanğo wala bole. Nanğo gate banğa di Qotei na enjreqñu deqa gate banğa dena nanğo gate kabuteqñu. ¹⁶ O was qu, tamo bei a ijo anjam deqa ñiriñosim gotrañyqas di a endegsi poiye. Iga kumbra bei dauryosaieqñum. Qotei aqa tamo unğasari qure qure kalilq di unub qaji nanği dego kumbra bei dauryosaieqñub.

**Korin nanği Qotei
louqa korooqnsibqa
kumbra bole yosaieqñub**

¹⁷ Ariya e nuñgo kumbra qudei qa areboleboleibosaieqñu. E deqa niñgi merñgit quiye. Niñgi Qotei louqa korooqnsibqa niñgi kumbra bole babto-saieqñub. Niñgi kumbra uge babteqñub. ¹⁸ E mati deqa niñgi merñgwai. E anjam endegsi quem. Niñgi Qotei louqa korooqnsibqa niñgi pupooqnsibqa anjam na qoteqñub. E anjam di qusim marem, anjam di bole. ¹⁹ Di kiyaaq? E endegsi are qalonum. Niñgi pupoabqa

dena niñgi poingwas, nuñgo ambleq di tamo yai nanği Qotei aqa kumbra bole tiñtiñ dauryeqñub. ²⁰ Deqa e qalieonum, niñgi Qotei louqa koroeqñub di niñgi Tamo Koba Yesus aqa inği uyqajqa deqa sai. ²¹ Niñgi qunjañ bolet deqa niñgi namo boqnsib Qotei tal miligiq dia inği uyekriteqñub was qudei nanği bunu boqnsib mamñreqñu. Osib tamo qudei nanği wain koba dego uyoqnsib narnarieqñub. ²² Nuñgo kumbra dena niñgi Qotei tal ugetoqnsib tamo inği saiqoji unub qaji nanği jemai enjreqñub. Nuñgo segi segi tal unub. Deqa niñgi mati nuñgo segi talq di inği ti ya ti uysib bunuqna bosib Qotei louqa korooiye. Ariya niñgi degyosaieqñub deqa e anjam kiersiy merñgwai? E nuñgo kumbra deqa areboleboleibqo degsi merñgwai e? Sai. E degsi merñgwasai.

Pol a bengem qa anjam marej

²³⁻²⁴ Ariya bengem qa anjam e nami niñgi merñgem qaji di e na olo merñgwai. Anjam di Tamo Koba Yesus a na merbonaq quem. Anjam agiende. Nami Judas na Yesus ojsiq jeu tamo nanğo banq di atej. Qolo qujai di Tamo Koba Yesus a bem osiqa Qotei pailyosiqa bem di giñgenyosiqa aqa anğro nanği anainjrej. Anainjrqa osiqa endegsi minjrej, “Endi ijo jejamu. E na niñgi aqaryainğwajqa deqa ijo jejamu endi niñgi enğwai. Deqa niñgi osib uyiye. Bunuqna niñgi gaigai uyoqnsib e qa are qaloqñiye.” ²⁵ Degsi minjrnaqa nanği bem uynab koboonaqa a na olo wain gamban osiq Qotei pailyosiqa minjrej, “Wain gamban endi ijo leñ. Leñ di aisim Qotei aqa anjam bunuj siñgilatqas. Deqa niñgi osib uyiye. Bunuqna niñgi wain gamban endi dego gaigai uyoqnsib e qa are qaloqñiye.” ²⁶ O was qu, niñgi Yesus aqa anjam deqa are qaloqnsib bati gaigai niñgi bem ti wain gamban ti di uyoqnsib niñgi anjam endegsib marsib laqñiye, “Tamo

Koba Yesus a iga qa jaqatinj osiq moiej.” Marsib laqni b mondoŋ a olo b qas.

**Tamo bei a bem ti wain gamban
ti uyqa osimqa a mati aqa
segi so geregere peleiyeme**

²⁷ Deqa tamo bei a kumbra uge na Tamo Koba Yesus aqa bem ti wain gamban ti di uyqas di a na Yesus aqa jejamu ti lej ti dego ugetqas. Dena a unetqas. ²⁸ Deqa tamo bei a bem ti wain gamban ti di uyqa osimqa a mati aqa segi so geregere peleiyosim di a uyqas. ²⁹ Di kiyaya? Tamo a mati Yesus aqa jejamu qa geregere are qalosaosim bem ti wain gamban ti di uyqas di a unetqas. Deqa Qotei na a kamba gulube yqas. ³⁰ Utru deqa nunjo ambleq di tamo ungasari gargakoba nanŋi siŋgila saiqoji sosib mainjreqnu. Osib nanŋi qudei moreŋeqnub. ³¹ Ariya iga gago segi so geregere peleiyosim bem ti wain gamban ti di uyqom di iga une ti sqasai. Deqa Qotei na iga gulube egwasai. ³² Ariya Tamo Koba Qotei a gago kumbra uge qudei unqnsiq deqa iga gulube egeqnu di a gago kumbra tingitetgwajqa deqa. Yim mondoŋ iga tamo kalil mandamq endi unub qaji nanŋi ti une osim padalo uge.

³³ Deqa ijo was qu, ninŋi bem ti wain gamban ti uyqa koroosibqa ninŋi urur uyaib. Ninŋi nunjo was nanŋi qa tarinjoie. ³⁴ Ninŋi qudei mamŋimqa ninŋi mati nunjo segi talq di inŋi uysib bunuqna bosib korooye. Ninŋi namo bosib koroosib Qotei tal miligiq dia inŋi koba uyekritqab di ninŋi unetqab. Deqa Qotei na kamba ninŋi gulube enqwas.

Ariya ijo anjam qudei e mati neŋgreŋyqasai. Bunuqna e ninŋi qa bosiy anjam di nunjo ulatamuq di gereiyqai.

**Qotei aqa Mondor a na iga
siŋgila segi segi egeqnu**

12 Ariya was qu, Qotei aqa Mondor a na iga siŋgila segi segi egeq-

naqa iga wau ojeqnum. E deqa ninŋi mernŋit quiye. ² Ninŋi qalie, nami ninŋi Qotei qalieosaisonabqa sulum nanŋi na ninŋi titŋgeqna bqa ninŋi nanŋi daurnjroqneb. Sulum nanŋi di anjam marqa keresai. ³ Deqa ninŋi ijo anjam endeqa geregere are qaliye. Qotei aqa Mondor a tamo bei aqaq di sosim aqa medabu siŋgilatetimqa a endegsi marqa keresai, “Yesus a tamo uge deqa Qotei na a qoreiyem.” Ariya tamo bei a Qotei aqa Mondor ti sqasai di a endegsi marqa keresai, “Yesus a Tamo Koba.”

⁴ O was qu, Qotei aqa Mondor na iga kumbra segi segi egeqnu. Ariya Qotei aqa Mondor qujai segi unu. ⁵ Iga Tamo Koba Yesus aqa wau segi segi ojeqnum. Ariya Yesus a segi qujai Tamo Koba. ⁶ Iga kumbra segi segi na wau ojeqnum. Ariya Qotei qujai segi unu. A na qujai tamo ungasari kalil nanŋi siŋgila enjreqnaqa nanŋi wau ojeqnu. ⁷ Qotei aqa Mondor a na iga segi segi kalil siŋgila egeqnu. Yim iga na Kristen tamo ungasari kalil nanŋi aqaryainjroqnaqja deqa. ⁸ Qotei aqa Mondor na tamo qudei nanŋi siŋgila enjreqnu deqa nanŋi areqalo bole babtoqnsib tamo ungasari nanŋi minjreqnub. Mondor qujai dena tamo qudei nanŋi siŋgila enjreqnaqa nanŋi Qotei aqa qalie bole babtoqnsib tamo ungasari nanŋi osornjreqnub. ⁹ Mondor qujai dena tamo qudei nanŋi siŋgila enjreqnaqa nanŋi Kristus qa nanjo areqalo siŋgilaboletqnsib wau geregere ojeqnu. Mondor qujai dena tamo qudei nanŋi siŋgila enjreqnaqa nanŋi tamo mainjro qaji nanŋi olo boletnjreqnub. ¹⁰ Tamo qudei nanŋi siŋgila oqnsib dena nanŋi Qotei aqa maŋwa bableteŋeqnub. Tamo qudei nanŋi siŋgila oqnsib dena nanŋi Qotei aqa medabu oqnsib anjam geregere palonteqnub. Tamo qudei nanŋi powo oqnsib dena nanŋi na mondor kalil nanŋi peginjroqnsib mareqnu, “Mondor nanŋi di bole. Mondor nanŋi

di uge.” Tamo qudei nan̄gi powo oqn-sib dena nan̄gi meñ bulyoqnsib qure utru segi segi nan̄go anjam mareñeqnub. Tamo qudei nan̄gi powo oqnsib dena nan̄gi qure utru segi segi nan̄go anjam di quoqnsib damu poinjreqnaqa bulyeqnub. ¹¹ Ariya Mondor qujai dena wau kalil di tamo nan̄gi enjreqnu. A aqa segi areqalo na tamo segi segi nan̄gi kumbra enjreqnaqa nan̄gi wau di ojeqnub.

Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai

¹² Tamo segi segi kalil nan̄gi jejamu qujai. Ariya nan̄go jejamu miligiq dia sarqei gargekoba unub. Agi nan̄gi bañ ti sin̄ga ti ñamdamu ti dabkala ti unub. Sarqei kalil di jejamu qujaiq di turtsib unub. Dego kere Kristus a dego degsi unu. Agi iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. ¹³ Di kiyaaqa? Qotei aqa Mondor a segi qujai na iga kalil elen̄osiqa turtgej deqa iga kalil tamo qujaionum. Iga Juda tamo ti Grik tamo ti kan̄gal tamo ti tamo lañaj ti kalil Qotei aqa Mondor qujai di osim a ya jumbum bul uyoqnsim dena iga sin̄gila eqnum.

¹⁴ Gago jejamu miligiq dia bañ segi sosai. Sin̄ga segi sosai. Gago jejamu miligiq dia sarqei gargekoba unub. Agi gago bañ ti sin̄ga ti ñamdamu ti dabkala ti jejamu qujaiq di turtsib unub. ¹⁵ Ariya gago sin̄ga nan̄gi na marqab, “E bañ sai. Deqa e jejamu miligiq di sosai.” Nan̄gi degsib marqab di laña marqab. Agi nan̄gi jejamu miligiq di unub. ¹⁶ Gago dabkala nan̄gi na marqab, “E ñamdamu sai. Deqa e jejamu miligiq di sosai.” Nan̄gi dego degsib marqab di laña marqab. Nan̄gi jejamu miligiq di unub. ¹⁷ Gago jejamu a ñamdamu segi sqas di iga anjam quqwa keresai. Gago jejamu a dabkala segi sqas di iga in̄gi quleqgwa keresai. ¹⁸ Ariya gago jejamu a degsi sosai. Qotei na gago bañ ti sin̄ga ti ñamdamu ti dabkala ti kalil osiqa jejamu qujaiq di ateleñej unub. A aqa segi areqalo na degyej.

¹⁹ Gago jejamu a ñamdamu segi sqas kio a bañ segi sqas kio a sin̄ga segi sqas kio di gago jejamu a kiersi sqas? A bole sqa keresai. ²⁰ Ariya gago jejamu a degsi sosai. Gago jejamu miligiq dia sarqei gargekoba unub. Agi gago bañ ti sin̄ga ti ñamdamu ti dabkala ti kalil jejamu qujaiq di turtsib unub.

²¹ Gago ñamdamu na gago bañ minjqas, “Ni ulañ. E segi wauqa kere.” Degsi minjqas keresai. Gago gate na gago sin̄ga minjqas, “Ni ulañ. E segi wauqa kere.” Degsi minjqas keresai. ²² Iga are qaleqnum, gago jejamu sarqei qudei nan̄gi sin̄gila saiqoji unub. Ariya nan̄gi dego wau bole yeqnub. Deqa iga na nan̄gi uratnjrqa keresai. ²³ Gago jejamu sarqei iga bolesai qa mareqnum qaji nan̄gi di iga na olo geregereinjreqnum. Agi jemañyqajqa sarqei di iga gara na kabuteqnum. ²⁴ Ariya gago jejamu sarqei qudei nan̄gi uno boledamu. Deqa iga na nan̄gi kabutnjrosiaeqnum. Qotei na gago jejamu sarqei kalil elen̄osiqa jejamu qujaiq di turtsiq atej unub. Deqa gago jejamu sarqei qudei ñam saiqoji unub qaji nan̄gi di Qotei na olo ñam soqtetnjreqnu. ²⁵ Gago jejamu a poosim segisegiaim deqa Qotei a degyeqnu. Yim jejamu sarqei kalil nan̄gi segi segi geregereinjroqnaqa deqa. ²⁶ Deqa jejamu sarqei bei a jaqatiñ oqas di jejamu sarqei kalil nan̄gi dego jaqatiñ oqab. Jejamu sarqei qujai a ñam koba oqas di jejamu sarqei kalil nan̄gi a ombla na areboleboleinjrqas.

²⁷ Ariya nin̄gi kalil Kristus aqa jejamu qujai. Nin̄gi segi segi aqa jejamu sarqei unub. ²⁸ Qotei na Kristen tamo uñgasari nan̄gi wau segi segi enjreqnu. Nan̄gi qudei a na qarijnjreqnaqa nan̄gi aqa anjam osi walweloqnsib mare mare laqnub. Nan̄gi qudei a na wau enjreqnu deqa nan̄gi aqa medabu oqnsib anjam geregere palonteqnub. Nan̄gi qudei a na wau enjreqnu deqa nan̄gi aqa anjam plaltoqnsib kumbra Qotei a tu-

lan areareteqnu qaji di tamo ungasari nanği osornjreqnub. Nanği qudei a na singila enjreqnu deqa nanği aqa manğa babteleñeqnub. Nanği qudei a na singila enjreqnu deqa nanği tamo mainjro qaji nanği olo boletnjreqnub. Nanği qudei a na wau enjreqnu deqa nanği na tamo ungasari nanği aqaryainjreqnub. Nanği qudei a na Kristen gate ateqnu deqa nanği na Kristen tamo ungasari nanği gegerere taqatnjreqnub. Nanği qudei a na meñ bulyetnjreqnu deqa nanği qure utru segi segi nango anjam mareleñeqnub. ²⁹Deqa e na niñgi endegsi nennemñgwai. Kristen tamo ungasari kalil nanği Qotei na qarinnjreqnaqa nanği aqa anjam mare mare laqñub e? Sai. Nanği kalil Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnub e? Sai. Nanği kalil Qotei aqa anjam plalteqnub e? Sai. Nanği kalil Qotei aqa manğa babteleñeqnub e? Sai. ³⁰Nanği kalil tamo mainjro qaji nanği olo boletnjreqnub e? Sai. Nanği kalil meñ bulyoqnsib qure utru segi segi nango anjam mareleñeqnub e? Sai. Nanği kalil qure utru segi segi nango anjam di quoqnsib damu poinjreqnaqa bulyeqnub e? Di dego sai kalil. Qotei na nanği kalil wau segi segi enjreqnu. ³¹Ariya was qu, niñgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra qudei tulan boledamu di osib dauryqajqa singilaoqniye.

Iga qalaqalaiyo kumbra dauryoqnqom

Qotei aqa kumbra tulan boledamu bei agi e na niñgi merñgit quiye.

13 Kumbra tulan boledamu di agi qalaqalaiyo kumbra. E meñ bulyosiy qure utru segi segi nango anjam kio lan anğro nango anjam kio maroqnqai ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo anjam maro di bolesai. Ijo anjam maro di laña noul bulosim qatronkobaqas. Osim gruma bul laña anjam atqas. ²E Qotei aqa medabu osiy

anjam palontoqnqai kio e Qotei aqa uli anjam kalil qalieosiy utru babteleñqai kio e qalie koba ti sqai kio e Qotei qa ijo areqalo tulan singilatosisiy deqa mana kobaquja minjitqa a ijo anjam dauryosim tigelosim sawa beiq gilqas kio ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo kumbra kalil di Qotei aqa ñam-galaq di kumbra bolesai. ³E ijo inği inği kalil eleñosiy tamo inği inği saiqoji unub qaji nanği jeisiy enjrqai kio e ijo segi jejamu osiy jeu tamo nango banq di atitqa nanği na osib ñamyuo na koitqab kio ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo kumbra kalil dena e yala aqaryaibqa keresai.

⁴Tamo nanği qalaqalaiyo kumbra dauryqab di nanği nango was nanği qa urur minjiñ oqoqnqasai. Nanği lawo na tamo kalil nanği kumbra bole enjroqnqab. Nango was bei a inği inği koba ti soqñim nanği a qa are ugeinjrqsai. Nanği nango segi ñam soqtoqnqasai dego. ⁵Tamo nanği qalaqalaiyo kumbra dauryqab di nanği diqoqnsib sqasai. Nanği nango segi jejamu qa are qaloqnqasai dego. Nanği qalaqalaiyo kumbra dauryqab di nanği urur ñiriñoqnqasai. Nango was bei na nanği kumbra uge bei enjrimqa nanği deqa are qalsib a olo kambatqasai. ⁶Tamo nanği qalaqalaiyo kumbra dauryqab di nanği kumbra uge qa areboleboleinjrqsai. Nanği kumbra bole qa segi areboleboleinjrqqas. ⁷Tamo nanği qalaqalaiyo kumbra dauryqab di nanği gulube kalil qoboiyoqnqab. Osib nanği gaigai Qotei qa nango areqalo singilatoqnsib a mondoñ olo bqas deqa tariñoqnqab. Osib nanği gulube kalil qa singila na tigelesqab.

⁸Qalaqalaiyo kumbra di koboqa keresai. Qotei na tamo qudei nanği wau enjreqnu deqa nanği aqa medabu oqnsib aqa anjam gegerere palonteqnub. Ariya wau di koboqas. Qotei na tamo qudei nango meñ bulyetnjreqnu deqa

nangi qure utru segi segi nango anjam mareleñeqnub. Kumbra di dego koboqas. Qotei na tamo qudei nangi qalie koba enjreqnaqa nangi anjam bole mareqñub. Qalie di dego koboqas. ⁹Iga qalie ti unum. Ariya gago qalie di oto oto deqa iga truquiqeqnu. Iga Qotei aqa medabu oqnsim anjam palonteqnum. Anjam di dego oto oto deqa iga truquiqeqnu. ¹⁰Ariya mondon Kristus a olo bosim inji inji kalil keretimqa bati deqa qalie ti anjam ti iga truquiqeqnu qaji di torei koboqas. ¹¹Nami e angro kiñala sosimqa e angro kiñilala nango powo ti areqalo ti osim anjam maroqñem. Ariya bunuqna e tamo kobaqujaosimqa e angro kiñilala nango kumbra di uratem. ¹²Dego kere bini iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosaiunum. Gago qalie di oto oto deqa iga truquiqeqnu. Iga ya qolbiq di gago ulatamu geregere unqa keresai dego kere iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosaiunum. Ariya mondon iga Qotei aqa areq bosim aqa ulatamu unsimqa bati deqa iga a qa geregere qalieqom. A iga qa geregere qalieeqnu dego kere iga kamba a qa geregere qalieqom. ¹³Iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum kumbra di a gaigai sqas. Qotei na iga oqajqa deqa iga tariñoqñsim unum kumbra di dego gaigai sqas. Qalaqalaiyo kumbra di dego gaigai sqas. Ariya qalaqalaiyo kumbra di tulañ bolequja. Qalaqalaiyo kumbra dena kumbra kalil tulañ bunñrejunu.

Iga Qotei aqa medabu oqnsim anjam palonteqnom di wau bolequja

14 Deqa was qu, ningi gaigai qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniye. Sosib wau kalil Qotei aqa Mondor na ningi engeqnu qaji di dego yqajqa tulañ singilaoqniye. Wau boledamu bei agiende. Qotei aqa Mondor na ningi singila engimqa ningi Qotei aqa medabu oqnsib anjam

palonteqniye. Osib wau di yqajqa tulañ singilaoqniye. ²Ningi qalie, tamo nangi meñ bulyoqñsib qure utru segi segi nango anjam mareqñub di nangi tamo nangi minjrosaieqñub. Nangi Qotei segi minjeqñub. Di kiyaaqa? Anjam di uli anjam deqa tamo qudei nangi qusib poinjrqa keresai. Qotei aqa Mondor na nangi singila enjreqnu deqa nangi meñ bulyoqñsib anjam di mareqñub. ³Ariya tamo nangi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqñub qaji nangi anjam aqa damu geregere babteqñab tamo nangi quoqñsib poinjreqnu. Deqa anjam dena nango areqalo singilatetnjroqñsiq nangi kumbra bole yqajqa are tigeltetnjroqñsiq nango are miligi boletetnjreqnu. ⁴Tamo nangi meñ bulyoqñsib qure utru segi segi nango anjam mareleñeqñub qaji nangi nango segi areqalo singilateqñub. Ariya tamo nangi Qotei aqa medabu oqñsib anjam palonteqñub qaji nangi na Kristen tamo ungasari kalil nangi dego areqalo singilatetnjreqñub. ⁵Ijo areqalo agiende. Ningi kalil meñ bulyoqñsib qure utru segi segi nango anjam maroqñqab di bolequja. Ariya ningi Qotei aqa medabu oqñsib anjam palonteqñqab di tulañ boledamu. Ningi quiyee. Tamo bei a meñ bulyosim qure utru bei nango anjam maroqñim tamo bei a kamba anjam di aqa damu poiym bulyosim palontqas di kere. Anjam dena Kristen tamo ungasari kalil nango areqalo singilatetnjrqas. Ariya anjam bulyo tamo bei sqasai di meñ bulyo tamo aqa anjam na Kristen tamo ungasari nango areqalo singilatetnjrqasai. Deqa tamo nangi Qotei aqa medabu oqñsib anjam palonteqñub qaji nangi na meñ bulyo tamo nangi tulañ bunñjresqab. ⁶O was qu, ningi ijo anjam endeqa geregere are qaliye. E ningi qa bosiy meñ bulyosiy qure utru segi segi nango anjam merngit

ningi qusib poingwasai di anjam dena ningi kiersim aqaryaingwas? Keresai. Ariya e Qotei aqa uli anjam bei ubtsiy merngitqa kio aqa qalie bole bei babbittqa kio aqa medabu osiy anjam palontitqa kio anjam bei plaltitqa kio ningi qusib geregere poingwas di kere. Anjam dena ningi aqaryaingwas.

⁷ Ingi qudei nambile sosai qaji e deqa ningi merngit quiye. Tamo bei na yumba qamimqa kio gombin anjamimqa kio ariya aqa anjam di jagwa na osi taqal waiyqas di iga kiersim aqa lou poigwas? Di keresai. ⁸ Tamo nangi qoto qa gilqa marsib gul anjamibqa ariya gul aqa anjam di jagwa na osi taqal waiyqas di tamo yai nangi qoto qa gilqab? Tamo dego bei sosai. ⁹ Dego kere ningi meñ bulyosib qure bei nanggo anjam marqab di tamo nangi kiersib qusib poinjrqs? Keresai. Nungo anjam di dego jagwa na osi taqal waiyqas. ¹⁰ Bole, mandamq endia qure utru segi segi nanggo anjam gargekoba unub. Nanggo anjam kalil di damu ti. ¹¹ Ariya tamo bei na e anjam bei merbim qusiy aqa damu poibqasai di a e qa marqas, “A yaun tamo.” Yim deqa e kamba a qa marqai, “A dego yaun tamo.” ¹² O was qu, ningi qure utru segi segi nanggo anjam maroqnqab di ningi kumbra di itqab. E qalieonum, ningi Qotei aqa Mondor aqa kumbra oqajqa tulan singilaeqnum. Ariya ningi na Kristen tamo ungasari nanggo areqalo singilatetnrqa maroqnsib deqa Qotei aqa Mondor aqa kumbra oqajqa olo tulan singila na wauoqniye.

Pol a meñ bulyo kumbra qa anjam marej

¹³ Ariya nungo ambleq di tamo bei a meñ bulyosim qure utru bei nanggo anjam marqa osimqa a mati endegsi Qotei pailyem, “O Abu, ni na singila ebimqa e anjam aqa damu geregere poibim bulyosiy palontqai. Yim tamo ungasari

nangi qusib geregere poinjrqs.” ¹⁴ Ningi are qaliye. E meñ bulyosiy qure utru bei nanggo anjam na Qotei pailyqai di anjam aqa damu e poibqasai. Ijo segi mondor ijo are miligiq di unu qaji a segi pailyqas. Ijo areqalo laña qusim damu poiyqasai. ¹⁵ Deqa e endegyqai. E ijo mondor ti ijo areqalo ti turtsiy pailyoqnqai. E ijo mondor ti ijo areqalo ti turtsiy louoqnqai dego. ¹⁶ Ni ino mondor na segi Qotei pailyqam di tamo lanaj bei a sosim ino pail di qusim poiyqasai di a endegsi marqa keresai, “Ni bole maronum.” A degsi marqa keresai. Di kiyqa? A ino pail poiyosai deqa. ¹⁷ Bole, ni Qotei pailyosim binijonum di bolequja. Ariya tamo di a ino pail qusiq poiyosai deqa ino pail dena aqa areqalo singilatetosai. ¹⁸ E Qotei binijyeqnum. Di kiyqa? E bati gargekoba meñ bulyoqnsim qure utru bei bei nanggo anjam mareleqnum. Ijo kumbra dena e na ningi tulan bungejunum. ¹⁹ Ariya Kristen tamo ungasari nangi Qotei louqa koroesoqnbqa e nanggo koroq dia anjam tulan truquyala segi minjroqnit nangi qusib poinjrqs di bolequja. Ariya e meñ bulyosiy qure utru segi segi nanggo anjam tulan olekoba totoryosiy nangi minjroqnit nangi poinjrqsai di keresai.

²⁰ O was qu, ningi angro kiñilala nangi bulosib nanariosib walwelaib. Ningi tamo bole bole nangi bulosib areqalo bole na walweloqniye. Ningi qalie, angro mom nangi kumbra uge qa poinjrosaieqnu. Deqa ningi kumbra uge kalil qa angro mom nangi bulosib nanariosib soqniye. ²¹ Agi Qotei aqa dal anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo Koba Qotei a marqo, ‘E na qure utru bei bei qaji tamo nanggo anjam na ijo segi tamo ungasari nangi anjam minjroqnqai. Ariya nangi ijo anjam quetbqasai.’” ²² Deqa was qu, Qotei a na tamo nanggo meñ bulyetnjqreanu di aqa utru agiende. Kumbra dena a na tamo ungasari a

qa nanggo areqalo singilatosaieqnuub qaji nangi aqa singila osornjreqnu. Tamo ungasari a qa nanggo areqalo singilateqnuub qaji nangi qa sai. Ariya tamo nangi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnuub di aqa utru agiende. Kumbra dena a na tamo ungasari a qa nanggo areqalo singilateqnuub qaji nangi aqaryainjreqnu. Tamo ungasari a qa nanggo areqalo singilatosaieqnuub qaji nangi qa sai.

²³ Deqa ningi kalil Qotei tal miligiq di koroososibqa ningi kalil meḡ bulyosib qure utru segi segi nanggo anjam maroqnqab di bolesai. Ningi degyqab di tamo qudei Qotei qaliesai qaji nangi nunḡo koro miligiq gilsib nunḡo anjam di qusib ningi qa marqab, “Nangi nanarionub deqa anjam di mareqnuub.” ²⁴ Ariya ningi kalil Qotei aqa medabu osib anjam palontoqnuub ariya tamo bei Qotei qaliesai qaji kio tamo lanaj bei kio a nunḡo koro miligiq gilsim nunḡo anjam di qusim a poiyyas. Yim anjam dena aqa are qametim a aqa une qa geregere qalieqas. ²⁵ Osim aqa areqalo uge kalil aqa are miligiq di uliejunu qaji di boleq atsim singa pulutosim Qotei aqa ñam soqtosim ningi mernḡwas, “Bole, Qotei a nanggo ambleq di unu.”

Ningi Qotei louqajqa kumbra kalil geregere dauryosib soqniye

²⁶ Deqa was qu, ningi Qotei louqa koroqnsibqa ningi endegyoqniye. Ningi kalil segi segi wau ti deqa ningi qudei louoqniye. Ningi qudei Qotei aqa anjam plaltoqniye. Ningi qudei Qotei aqa uli anjam ubtoqniye. Ningi qudei meḡ bulyosib qure utru segi segi nanggo anjam maroqniye. Ningi qudei qure utru segi segi nanggo anjam aqa damu poiḡḡim bulyosib palontoqniye. O was qu, nunḡo wau segi segi dena ningi na Kristen tamo ungasari nangi singilatnjoqniye. ²⁷ Tamo qudei nangi meḡ bulyosib qure utru segi segi nanggo anjam marqa laqnuub

ningi na minjrib tamo aiyel kio tamo qalub kio segi anjam marqab. Tamo gargekoba nangi meḡ bulyqab di bolesai. Ariya nangi koba na turtsib anjam maraib. Bei nami marim bei bunu marqas. Ariya nangi meḡ bulyosib anjam maroqnuub ningi na anjam bulyo tamo bei minjrib a nanggo anjam di qusim poiyyim a na anjam bulyosim plalteme. Yim tamo ungasari kalil nangi qusib qoinjrqas. ²⁸ Ariya nunḡo koroq dia anjam bulyo tamo bei sosaiamqa meḡ bulyo tamo nangi anjam maraib. Nangi mequmosib nanggo segi are miligiq di Qotei paiyyebe. ²⁹ Tamo aiyel kio tamo qalub kio nangi segi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqnebe. Tamo gargekoba nangi anjam palontoqnaib. Ariya nangi anjam palontosib mernḡgoqnuubqa nanggo anjam bole kio sai kio deqa osib pegiyooqniye. ³⁰ Tamo bei a tigelosim Qotei aqa anjam palontoqnuub ariya Qotei na tamo bei awejunu qaji a anjam bei osoyyim tamo nami anjam palonteqnu qaji a mati medabu getentosim olo awoamqa tamo di kamba tigelosim anjam palontqas. ³¹ Ningi segi segi kalil kumbra di dauryosib Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqniye. Palontoqnuub Kristen tamo ungasari kalil nangi qusib qalie osib anjam dena nanggo are singilatetnjoqnuub. ³² Ningi na Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi minjribqa nangi na nanggo segi medabu geregere taqatoqnsib anjam maroqnebe. Deqa nangi tigelqa batioqnuub nangi tigelosib Qotei aqa anjam geregere palontoqnuub. ³³⁻³⁴ Qotei na aqa segi wau kalil geregere yoqnsiya a na aqa wau bei niñaqyosaieqnu. Deqa iga kalil aqa kumbra di dauryosim areqalo qujaitosim koba na lawo sosim aqa wau geregere yoqnuub.

Ariya ningi Qotei louqa koroqnsibqa ningi na ungasari nangi minjribqa nangi mequmesoqnebe. Nangi anjam maraib. Sawa sawa kalilq dia Qotei aqa segi tamo

unġasari naŋgo koroq dia naŋgi kumbra degyeqnub. Deqa unġasari naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib naŋgo tamo naŋgo sorgomq di geregere mequmosib soqnebe. Agi anjam di Moses aqa dal anjamq di unu. ³⁵Deqa koroq dia anjam palonto tamo naŋgi anjam palontoqni b unġasari naŋgi anjam aqa damu qalieqajqa maroqni b niŋgi na naŋgi saidnjrsib endegsib minjriye, “Yaintim nuŋgo segi talq dia niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgi nenemnrib naŋgi na anjam aqa damu mernġwab.” Niŋgi na naŋgi degsib minjriye. Di kiyaaqa? Unġasari naŋgi koroq dia anjam marqab di kumbra bolesai. ³⁶O was qu, Qotei aqa anjam nuŋgoq dena brantej e? Niŋgi segi na Qotei aqa anjam eb e? Sai.

³⁷Nuŋgo ambleq di tamo bei a endegsi are qalqas, “Qotei na e wau ebej deqa e aqa medabu o qaji tamo bole.” O a endegsi are qalqas, “E Qotei aqa Mondor ti unum.” Di a kere are qalqo. Ariya tamo di a olo endegsi poiye m, “Anjam Pol na nengrenyosiq iga qa qarinyqo qaji endi Tamo Koba Qotei aqa segi dal anjam.” ³⁸Ariya tamo bei a ijo anjam endi qusim uratimqa niŋgi na endegsib minjiye, “Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo bolesai.” ³⁹Deqa ijo was qu, niŋgi Qotei aqa medabu osib anjam palontqajqa tulaŋ siŋgilaoqniye. Ariya nuŋgo koroq dia tamo qudei naŋgi meŋ bulyosib qure utru segi segi naŋgo anjam maroqni b niŋgi na naŋgi olo saidnjraib. ⁴⁰Ariya niŋgi Qotei louqajqa kumbra kalil geregere dauryosib soqniye.

Kristus a moisiq olo subq na tigelej

15 Ariya was qu, Yesus aqa anjam bole e nami palontosim niŋgi mernġoqnem qaji di bini e olo pulut-siy niŋgi mernġwai. Anjam di niŋgi nami qusib dauryeb. Deqa e qalieonum, bini niŋgi anjam di siŋgila na ojsib tigelejunub. ²Anjam e nami palontosim

niŋgi mernġoqnem qaji di niŋgi olo torei siŋgila na ojesoqniye. Ojesqab di Qotei a niŋgi oqas. Niŋgi nami Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb. Ariya niŋgi laŋa baban na siŋgilatqab di Qotei a niŋgi oqasai.

³Anjam bole e nami palontosim niŋgi mernġoqnem qaji di e Yesus aqa banq dena em. Anjam di tulaŋ kobaquja. Anjam agiende. Kristus a gago une qa moiej. Anjam di agi nengrenq di unu.

⁴A moinaqa subq ateb. Bati qalub koboonaqa a olo subq na tigelej. Anjam di dego nengrenq di unu. ⁵Ariya a subq na tigelosiqa Pita aqaq di brantonaq unej. Osiqa aqa anġro 12-pela nuŋgoq di dego brantonaq uneb. ⁶Osiqa bunuqna bati qujai qa a Kristen tamo 500 nuŋgoq di dego brantonaq uneb. Naŋgi gargekoba bini unub. Ariya naŋgi qudei moreŋeb. ⁷Ariya bunuqna a Jems aqaq di brantonaq unej. Osiqa aqa anjam maro tamo kalil dego nuŋgoq di brantonaq uneb.

⁸Ariya olo bunuqna a e qa dego brantonaq unem. Uŋa bei a bati grotosim aqa anġro ŋambabtougetqas dego kere Kristus a bunuqna e qa brantonaq unem. ⁹E degsi maronum. Di kiyaaqa? E nami Qotei aqa tamo unġasari naŋgi ugeugeinjroqnem. Deqa tamo naŋgi e Yesus aqa anjam maro tamo bolesai degsib mernġqab di kere. Di kiyaaqa? Ijo ñam tulaŋ aguq aiejunu deqa. Yesus aqa anjam maro tamo kalil naŋgi na e buŋbejunub. ¹⁰Ariya Qotei a e qa are boleijej deqa bini e aqa anjam maro tamo unum. A e qa are boleijej aqa kumbra di laŋa uloŋosai. E aqa kumbra di osim siŋgila na waukobaoqnsim Qotei aqa anjam maro tamo kalil naŋgi tulaŋ buŋnjre-qnum. Ariya e ijo segi siŋgila na wau di yosaieqnum. Qotei a e qa are boleijej deqa a na e siŋgila ebeqnaqa e wau di yeqnum. ¹¹E na kio tamo qudei naŋgi na kio wau di yeqnum di unġum. Yesus a moisiq olo subq na tigelej anjam di iga

kalil palonteqnam nin̄gi quoqnsib nun̄go areqaloq di sin̄gilateqnuḅ.

Tamo un̄gasari moreḅo qaji nan̄gi olo subq na tigelqab

¹²Kristus a moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej anjam di iga gaigai palontosim laqnum. Ariya kiyaaqa nin̄gi quḅei mareqnuḅ, “Tamo moreḅeb qaji nan̄gi olo subq na tigelqasai”? ¹³Tamo moreḅeb qaji nan̄gi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu Qotei na Kristus dego subq na tigelqasai qamu. ¹⁴Qotei na Kristus subq na tigelqasai qamu anjam iga palonteqnum qaji di bolesai qamu nun̄go areqalo Kristus qa sin̄gilateqnuḅ qaji di laḅa ulon̄ej qamu. ¹⁵Qotei na tamo moreḅeb qaji nan̄gi olo subq na tigeltnjrqsai anjam di bole qamu Qotei na Kristus dego subq na tigelqasai qamu iga Qotei aqa kumbra kalil gisaḅ qa mareqnum qamu. Agi iga mareqnum, Qotei a Kristus subq na tigeltej. ¹⁶Od, Qotei na tamo moreḅeb qaji nan̄gi olo subq na tigeltnjrqsai anjam di bole qamu Qotei na Kristus dego subq na tigelqasai qamu. ¹⁷Qotei na Kristus subq na tigelqasai qamu nun̄go areqalo Kristus qa sin̄gilateqnuḅ qaji dena nin̄gi aqaryain̄gwa keresai qamu nin̄gi nun̄go uneq di unub qamu. ¹⁸Deqa tamo nan̄gi Kristus qa nan̄go areqalo sin̄gilatosib nami moreḅeb qaji nan̄gi torei padaleb qamu. ¹⁹Iga subq na olo tigelqasai anjam di bole qamu Kristus a na iga mandam qa in̄gi in̄gi segi qa segi aqaryaigo qamu iga tamo tulaḅ ugedamu sosim tamo un̄gasari kalil mandamq endi unub qaji nan̄gi buḅnjronum qamu.

²⁰Ariya iga degsi sqasai. Kristus a moinaqa Qotei na a olo subq na tigeltej. A tamo kalil nami moreḅeb qaji nan̄gi qa namoosiq subq na tigelej. ²¹Nin̄gi qalie, tamo qujai Adam a une atej deqa a moio qa utru. Dego kere Kristus a subq na tigele qa utru. ²²Adam aqa leḅ

kalil nan̄gi moreḅeqnuḅ. Dego kere Kristus aqa tamo kalil nan̄gi olo ḅabile oqab. ²³Ariya iga gago segi segi bati dauryosim subq na olo tigelosim ḅabile oqom. Namogna Kristus a subq na tigelej. Ariya mondoḅ Kristus a olo laḅ qureq na bamqa bati deqa iga aqa segi tamo un̄gasari iga dego subq na olo tigelqom.

²⁴Bati deqa in̄gi in̄gi kalil koboqas. Mandor kokba ti mondor uge uge ti gate kokba ti nan̄go sin̄gila ti kalil di Kristus na kobottnjrqsas. Osim a na in̄gi in̄gi kalil olo eleḅosim aqa Abu Qotei aqa banq di uratqas. Yim Qotei a segi Mandor Koba tigelosim in̄gi in̄gi kalil taqatesqas. ²⁵Kristus a degyqas. Di kiyaaqa? A Mandor Koba sosim gilsim gilsim diḅo bati brantimqa Qotei na aqa jeu tamo kalil nan̄gi eleḅosim aqa sorgomq di atim a na nan̄gi taqatnjresqas. ²⁶Osim bati deqa a na aqa jeu tamo kalil nan̄gi di kobotnjrsim ariya a na moio dego kobotqas. ²⁷Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengren̄yeb unu, “Qotei na in̄gi in̄gi kalil eleḅosiq Kristus aqa sorgomq di atej.” O was qu, Qotei a segi na in̄gi in̄gi kalil di eleḅosiq Kristus aqa sorgomq di atej. Qotei aqa anjam degsib nengren̄yeb unu. Deqa iga qalieonum, Qotei a segi Kristus aqa sorgomq di sqasai. ²⁸Ariya mondoḅ Qotei na in̄gi in̄gi kalil di olo eleḅosim Kristus aqa sorgomq di atim soqnim Qotei aqa ḅiri a kamba dego Qotei aqa sorgomq di sqas. Soqnim Qotei na in̄gi in̄gi kalil di tulaḅ buḅnjrsimqa a segi nan̄go Mandor Koba sosim nan̄gi bati gaigai taqatnjroqnas.

²⁹Tamo quḅei nan̄gi tamo nami moreḅeb qaji nan̄gi qa olo are qaloqnsib yanso eqnuḅ. Ariya tamo moreḅeb qaji nan̄gi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu nan̄gi kiyaaqa nan̄gi qa yanso eqnuḅ? ³⁰Iga Kristus aqa anjam mare mare laqnsim tamo un̄gasari nan̄gi

endegsi minjreqnum, “Tamo moreñeb qaji nanği olo subq na tigelqab.” Iga wau di yeqnum deqa tamo gargekoba nanği iga qa ñirinoqnsib bati gaigai iga padaltqa laqnum. Ariya tamo moreñeb qaji nanği olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu iga kiyaqa Kristus aqa wau di ojoqnsim laqnum? ³¹ O was qu, e bole maronum, e bati gaigai moiqa laqnum. Ningi ti e ti gago Tamo Koba Kristus Yesus beteryejunum deqa e ningi qa tulañ areboleboleibeqnu. Deqa e anjam endi ulitosai. E ningi merngonum. ³² E mandam tamo nanço areqalo dauryosim Efesus qureq dia wagme juwan nanği ti qotoqnem qamu kumbra dena e kiersim aqaryaibqas? Tamo moreñeb qaji nanği olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu iga endegsi maronum qamu, “Iga nebe moiqom kio deqa unğum, iga alañoqnsim gago segi jejamu qa areboleboleigoqnim ingi ti ya ti uyoqnoqom.” Degsi maronum qamu.

³³ O was qu, tamo qudei nanği na ningi gisanğai deqa ningi geregere ñam atsib soqniye. Anjam bei unu di ningi qalie. Anjam agiende, “Iga tamo uge nanği ti laqnoqom di nanği na gago areqalo ugetetgibqa iga kumbra bole uratosim nanği daurnjrqom.” Anjam degsi unu. ³⁴ Deqa ningi nanari kumbra uratosib areqalo bole ti sosib olo une yoqnaib. Ningi quiyee. Nuñço ambleq di tamo qudei nanği Qotei qalieosaiunub. Ningi deqa jemaingwajqa deqa e anjam di ningi merngonum.

Tamo moreño qaji nanço jejamu kiero osib olo tigelqab?

³⁵ Ariya was qu, tamo bei na e endegsi nenembqas, “Tamo moreñeb qaji nanği kiersib olo subq na tigelqab? Nanği jejamu kiero osib olo tigelqab?” ³⁶ O was qu, tamo di a nanariosiq deqa degsi nenembqo. Ningi qalie. Wit bunuj breiyibqa mandamq aisim a laña mandamq di sqas.

Ariya wit moio breiyib di a olo ñambile sosim qoqitosim oqwas. ³⁷ Wit kio kurgus kio qoqitosiq geitqo qaji di otorosim olo yagwasai. Aqa gei moio segi yagim dena oqwas. ³⁸ Tamo bei na wit yago kio kurgus yago kio yagimqa a olo qoqitosim oqimqa Qotei aqa segi areqalo na nanği tanu segi segi enjrqas. Nango tanu di uno segi segi. ³⁹ Tamo ti wagme ti qebari ti qe ti nanço jejamu dego uno segi segi. ⁴⁰ Lan qaji ingi ingi nanço uno bei. Mandam qaji ingi ingi nanço wala bei. Lan qaji ingi ingi nanço wala bei. Mandam qaji ingi ingi nanço wala bei. ⁴¹ Seq ti bai ti bongar ti nanço rian segi segi. Bongar kalil nanği dego nango rian segi segi.

⁴² Dego kere tamo nanği moreñoqom nanço jejamu subq atonub qaji di qusaqas. Ariya tamo nanği subq na tigelqab qaji nanço jejamu olo qusaqasai. Nanği ñambile gaigai sqab. ⁴³ Tamo nanği moreñoqom nanço jejamu subq atonub qaji di jejamu uge. Ariya tamo nanği subq na tigelqab qaji nanço jejamu di tulañ boledamu. Tamo nanği moreñoqom nanço jejamu subq atonub qaji di siñgila saiqoji. Ariya tamo nanği subq na tigelqab qaji nanço jejamu di siñgila ti sqas. ⁴⁴ Tamo nanği moreñoqom nanço jejamu subq atonub qaji di mandam qaji jejamu. Ariya tamo nanği subq na tigelqab qaji nanço jejamu di lan qaji jejamu.

Iga bini mandam qaji jejamu ti unum. Deqa iga qalieonum, mondoñ gago lan qaji jejamu dego brantqas. ⁴⁵ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nernğrenyeb unu, “Adam namij a mandam qaji ñambile osi soqnej.” Ariya Adam bunuj a bunuqna bosiq a segi Mondor ti sosisqa tamo unğasari nanği lan qaji ñambile enjrej. Adam bunuj di Kristus. ⁴⁶ Ñambile Mondor na iga egej qaji di nami brantosai. Mandam qaji ñambile di nami brantej. Ariya ñambile Mondor na iga egej qaji di bunuqna bran-

tej. ⁴⁷ Qotei na Adam namij a mandam na gereiyej. Deqa Adam a mandam qaji tamo. Ariya Adam bunuj a laŋ qureq na bej. ⁴⁸ Adam a mandam qaji tamo deqa aqa leŋ kalil naŋgi dego mandam qaji tamo. Ariya Kristus a laŋ qaji tamo deqa aqa tamo kalil naŋgi dego laŋ qaji tamo unub. ⁴⁹ Adam a mandam qaji tamo so-qnej dego kere bini iga dego a bulosim mandam qaji tamo unum. Ariya Kristus a laŋ qaji tamo deqa mondoŋ iga dego a bulosim laŋ qaji tamo sqom.

⁵⁰ O was qu, e na niŋgi endegsi mernŋwai. Qotei na mandam qaji tamo naŋgi oqa keresai. Deqa a nango Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjqqa keresai dego. Gago jejamu moisisim qusaqas qaji di ŋambile gaigai sqa keresai. ⁵¹ Deqa e na uli anjam bei niŋgi endegsi mernŋwai. Iga kalil moiqasai. Ariya iga kalil jejamu bulyosim jejamu bunuj oqom. ⁵² Qotei na gul bunu geteŋ qaji di anjamimqqa tamo nami moreŋeb qaji naŋgi olo subq na tigelqab. Deqa naŋgo jejamu olo bunu qusaqasai. Ariya iga tamo moiosai qaji iga dego jejamu bulyosim olo jejamu bunuj oqom. O was qu, kumbra di urur brantokuqatqas. ⁵³ Gago jejamu ugeqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei ugeqasai qaji di oqom. Gago jejamu moiqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei moiqasai qaji di oqom. ⁵⁴ Bole, gago jejamu ugeqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei ugeqasai qaji di oqom. Gago jejamu moiqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei moiqasai qaji di oqom. Yim bati deqa Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di aqa damu brantqas. Qotei aqa anjam agiende, “Qotei a tulaŋ siŋgilaosiq deqa a qoto buŋyosiq moio kobotej. ⁵⁵ O Moio, ni gaigai siŋgilaoqnsim tamo naŋgi qoto itnjreqnum. Ariya ino siŋgila di qabi unu? A koboej. O Moio, ni gaigai tamo naŋgi qaja na ñumeqnum. Ariya ino qaja di qabi unu? A koboej.”

⁵⁶ O was qu, moio aqa qaja agi une. Une aqa siŋgila agi Qotei aqa dal anjam. ⁵⁷ Ariya Qotei na gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa siŋgila na iga siŋgilatgeqnu deqa iga qoto buŋyoqnsim tigelejunum. Deqa iga Qotei tulaŋ biŋiyeqnum.

⁵⁸ Deqa ijo was bole, niŋgi siŋgila na soqniye. Sosib niŋgi Tamo Koba Yesus qa waukobaoqniye. Niŋgi wau di urataib. Niŋgi qalie, niŋgi Tamo Koba Yesus aqa wau ojeqnu di ulonqa keresai. Deqa niŋgi gaigai Tamo Koba Yesus aqa wau siŋgila na yoqniye.

**Korin naŋgi silali koroiyosib Qotei
aqa tamo unŋasari naŋgi
aqaryainjqajqa deqa Pol
a na naŋgi anjam minjrej**

16 Ariya was qu, niŋgi silali koroiyosib Qotei aqa tamo unŋasari Jerusalem di unub qaji naŋgi aqaryainjqajqa deqa niŋgi mernŋwai. Silali koroiyqajqa gam di e nami Qotei aqa tamo unŋasari Galesia sawaq di unub qaji naŋgi osornjrnam naŋgi dauryeb. Ariya e na niŋgi dego gam di osorngit dauryiye. ² Yori batioqnmqqa niŋgi segi segi silali soqnim oto oqnsib nuŋgo segi talq di atoqniq soqnem. Ariya bunuqna silali kobaamqa e botqa niŋgi nami silali ateb unu deqa urur koroiyib e na osiy qarinqit Jerusalem gilqas. Deqa niŋgi olo bunuqna silali qa ŋamqasai. ³ E botqa niŋgi na tamo qudei naŋgi giltjnrib e na nengrenj bei naŋgi enjrsiy qarinqjrit naŋgi silali di osib Jerusalem qureq osi gilqab. ⁴ E dego gilqa are soqnim naŋgi na e daurbib iga koba na gilqom.

Pol a Korin naŋgi qa bqa marej

⁵ Ariya e mati Masedonia sawa ambleq na walwelosiy aisiy Kristen tamo unŋasari di unub qaji naŋgi unjrsiy ariya bunuqna e niŋgi qa bqai. ⁶ E niŋgi qa bosiy niŋgi koba na sqai kio. E qaliesai, e bati olekoba niŋgi koba na soqnit ulili

bati koboqas kio. Ariya e ningi koba na sosiy olo uratngsiy sawa beiq gilqa laqnit ningi na e silali qa aqaryaibib e gilqai. ⁷Ijo areqalo agiende. E bati truquyala ningi koba na sqasai. Tamo Koba Yesus na odbimqa e bati olekoba ningi koba na sqai. ⁸Ariya e mati Efesus qureq endi soqnit Juda nango yori bati koba ñam Pentikos di brantqas. ⁹Qotei na gam waqtet-bej deqa e qure endia waukobaoqnsim tamo ungasari gargekoba nanqi are bulyetnjreqnum. Deqa e ningi qa urur bqa-sai. E mati endi sosiy wauoqnqai. E wauoqnum deqa jeu tamo gargekoba nanqi ijo wau tentetbqajqa laqnum.

¹⁰Ariya Timoti a ningi qa bamqa ningi a osib geregereiyiye. Yim a ulaqasai. A ningi koba na are lawo na sqas. Ningi quiyiye. Timoti a e ombla wau qujai. Aqo aiyel Tamo Koba Yesus aqa wau oje-qnum. ¹¹Deqa nungo ambleq di tamo bei na Timoti aqa ñam ugetetosim a qoreiyaiq. Ariya a olo ningi uratngosim walwelqa laqnimqa ningi na silali qa aqaryaiyosib lawo na suweiyib a olo e qa bqas. A Kristen was qudei nanqi koba na e qa bqab deqa e nanqi qa tariñoqnqai.

¹²Ariya gago was Apolos aqa anjam agiende. Bati gargekoba e singila na minjoqnem, “Gago Kristen was qudei nanqi Korin Kristen nanqi unjrqaqqa gil-qnib ni uratnjraim. Ni nanqi daurnjrsim gile.” Onaqa a gilqa uratoqnej. Bunuqna a ningi qa bqajqa bati kereamqa a ningi qa bqas.

Pol aqa anjam mutu qudei

¹³Ariya was qu, ningi geregere ñam atoqniye. Osib ningi singila na tigelesosib Yesus qa nungo areqalo singilatoqniye. Ningi ingi bei qa ulaaib. Ningi singila na soqniye. ¹⁴Osib ningi na tamo kalil nanqi ti Qotei a ti qalaqalainjroqniye. Ningi kumbra bei yqa oqnsib mati qalaqalaiyo kumbra na yoqniye.

¹⁵O was qu, ningi tamo ungasari Stefanas aqa talq di unub qaji nanqi qa qalie bole. Nanqi tamo kalil Akaiia sawaq di unub qaji nanqi qa namoosib nami are bulyeb. Nanqi nanngo segi areqalo na Qotei aqa tamo ungasari nanqi qa wauoqnum. Deqa e ningi singila na endegsi merngwai. ¹⁶Ningi tamo deqaji nanngo sorgomq di soqniye. Sosib tamo nanqi tamo deqaji nanqi aqaryainjroqnsib wauoqnum qaji nanngo sorgomq di dego soqniye.

¹⁷Ariya Stefanas na Fortunatus na Akaius na nanqi qalub e qa bonub deqa e tulan areboleboleibqo. Ningi e qa bq keresai deqa nanqi na kamba nunngo sawa osib e qa bonub. ¹⁸Bosib e ti ningi ti gago are latetgonub. Deqa ningi tamo deqaji nanqi qa tulan areboleboleingeme.

¹⁹Ariya was qu, tamo ungasari Esia sawaq dia Qotei qa loueqnub qaji nanqi na ningi kaiyeingonub. Akwila wo Prisila wo nanqi aiyel ningi qa tulan areboleboleinjrqa deqa nanqi Tamo Koba Yesus aqa ñam na kaiye anjam ningi qa qarinyonub. Tamo ungasari kalil nango talq dia Qotei qa loueqnub qaji nanqi dego ningi kaiyeingonub. ²⁰Kristen was kalil endi unub qaji nanqi na dego ningi kaiyeingonub. Ariya ningi na nunngo Kristen was kalil nanqi segi segi kundoqnjriye. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanqi yeqnum.

²¹E Pol. E ijo segi banj na kaiye anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

²²Ariya e ijo anjam getentqai. Tamo bei a Tamo Koba Yesus qalaqalaiyqasai di Qotei na kamba tamo di uge qa minjsim ñolawotqas. O Tamo Koba Yesus, ni aue.

²³Tamo Koba Yesus a ningi qa are boleiyeme. ²⁴E Kristus Yesus aqa ñam na ningi kalil qalaqalaingeqnum.

2 KORIN

Pol a Yesus Kristus na qarınıyej

1 E Pol. Kristus Yesus na e qarınbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e merbej, “Ni ijo Angro Yesus aqa wau oje.” Onaqa e Qotei aqa areqalo di dauryosim agi e Yesus aqa wau ojeqnum. Niŋgi Korin qureq dia Qotei qa loueqnub qaji. Aqo gago was Timoti wo anjam endi nengrenyosim niŋgi ti Qotei aqa segi tamo ungasari kalil Akaiia sawaq di unub qaji nangi qa ti qarınyonum. ²Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniye.

Qotei na gago are latetgeqnu

³Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqtoqnqom. A gago Abu deqa a iga qa are tulaŋ boleyeqnu. A iga qa dulqajqa utru. A tamo kalil gulube ti unub qaji nango are latetnjro qaji Qotei. ⁴Deqa a gago gulube kalil qa gago are latetgeqnu. Yeqlaqa aqa kumbra dena iga na olo kamba tamo ungasari gulube ti unub qaji nango are latetnjreqnum. ⁵Kristus a jaqatınj koba ej deqa iga dego jaqatınj koba eqnum. Kristus aqa kumbra dena Qotei na gago are olo latetgeqnu. ⁶Iga gulube eqnum di aqa utru agiende. Iga gulube oqnimqa gago gulube dena nuŋgo are latetnjwajqa deqa. Yim Qotei na niŋgi oqas. Ariya Qotei na gago are latetgoqnimqa dena dego nuŋgo are latetnjwajqa deqa. Qotei a nuŋgo are latetnjgeqnu deqa jaqatınj iga eqnum qaji di niŋgi dego oqnsib siŋgila na tigelesqab. ⁷Iga niŋgi qa gago areqalo siŋgilatosim endegsi maronum, niŋgi siŋgila na tigelesqab. Iga qalieonum, niŋgi iga ti beterosib

jaqatınj eqnum deqa Qotei na niŋgi ti iga ti gago are latetgoqnqas.

⁸O was qu, iga Esia sawaq di sosimqa gulube kobaquja item. Gulube dena iga ugeugeigosıqa gago siŋgila tulaŋ bunıyej. Deqa iga endegsi are qalem, gulube dena iga moiogwas. O was qu, niŋgi di qalieqajqa deqa e anjam endi nengrenyonum. ⁹Bole, iga are qalem, gulube dena iga moiogwas. Agi anjam pegıyo tamo a na tamo bei minjqas, “Ni une ti deqa ni moiqam.” Dego kere iga are qalem, gulube dena iga moiogwas. Ariya Qotei aqa areqalo agiende. Iga gulube osim dena iga poigwas, bole, iga gago segi siŋgila qa are qalqasai. Iga Qotei aqa siŋgila qa are qalqom. Agi a na qujai tamo moreŋo qaji nangi olo subq na tigeltnjreqnu. ¹⁰O was qu, gulube dena iga moiogwa laqnaqa Qotei na olo iga aqaryaigosıqa gulube di taqal atej. Bunuqna dego a na iga aqaryaigoqnqas. Deqa iga Qotei qa gago areqalo siŋgilatosim maronum, a na gaigai gago gulube kalil qa aqaryaigoqnqas. Yim iga bole sqom. ¹¹Ariya niŋgi na dego nuŋgo pail na iga aqaryaigoqniye. Yim Qotei a tamo ungasari gargekoba nango pail quqnsim deqa iga aqaryaigoqnqas. Yoqnim tamo ungasari gargekoba nangi Qotei aqa kumbra di unoqnsib a biŋıyoqnqab.

Pol na Korin nangi gisaŋnjrosai

¹²O was qu, e ijo kumbra bei endeqa tulaŋ areboleboleibqo. Ijo are miligiq di e qalieonum, e kumbra bole tiŋtiŋ segi dauryoqnsim yeqnum. Kumbra Qotei na osorbej qaji di segi e dauryoqnsim yeqnum. E mandam tamo nangoq dena powo osim kumbra di yosaieqnum. Qotei a e qa are boleyosıq kumbra di osorbej deqa e yeqnum. Deqa e tamo ungasari kalil nango ambleq dia kumbra di yeqnum. Agi e nuŋgo ambleq di dego nami kumbra di tulaŋ koba yoqnem.

13-14 Anjam kalil e nengrenyosim ningi qa qarinyonum qaji endi ningi sisiyosib poingwajqa deqa nengrenyonum. Bole, ijo anjam qudei qa ningi geregere poingosaieqnu. Ariya ijo areqalo agiende. Ningi ijo anjam kalil qa poingekritqas. Yim gago Tamo Koba Yesus a olo bqa-jqa batiamqa ningi e qa tulan areboleboleingim e kamba dego ningi qa tulan areboleboleibqas.

15-16 E ningi qa ijo areqalo singilatosis endegsi maronum, ningi ijo kumbra kalil qa areboleboleingwas. Utru deqa e nami anjam endegsi qosem, e mati ningi qa bosiy nungsiy olo ningi uratngsiy Masedonia sawaq gilsiy dena puluosiy bosiy ningi olo nungwai. Deqa bati aiyel e ningi nungwajqa are qalem. Yim ijo kumbra dena Qotei na ningi gereingoiyeltngwajqa deqa. E ningi olo uratngsiy Judia sawaq aiqa laqnitqa ningi silali qa aqaryaiqbqas e gamq dia ingi bei qa truquaim deqa are qalem. 17 Ariya ningi kiersib are qaleqnu? Ningi endegsib are qaleqnu kio, "Pol aqa anjam di a dauryosai deqa a na iga gisankej. A mandam tamo nango kumbra dauryosiq deqa a anjam bei maroqnsiq olo urateqnu. A laja odoqnsiq olo saideqnu." O was qu, ningi e qa deqsib are qalaib. 18 Qotei a na aqa segi anjam kalil dauryeqnu deqa e dego anjam bole segi ningi merngeqnu. Deqa e laja odoqnsim olo saidosaieqnu. 19 Nami e na Sailas na Timoti na iga qalub Qotei aqa Njiri Yesus Kristus aqa anjam palontosim ningi merngoqnem. Ningi qalie, Yesus a dego laja odoqnsiq olo saidosaieqnu. A gaigai Qotei aqa nam na odeqnu. 20 Anjam di aqa utru agiende. Qotei a nami ingi ingi gargekoba iga egwajqa marej. Kristus a odeqnu deqa Qotei na ingi ingi di iga egeqnu. Deqa iga Qotei

aqa anjam di quoqnsim iga Kristus aqa nam na mareqnu, "Di anjam bole." Osim iga Qotei aqa nam soqteqnu. 21 Qotei a segi na iga ti ningi ti singilatgeqnaqa iga Kristus beteryosim singila na unum. A na qujai iga aqa segi tamo sqa marsiq giltgej. 22 Osiqa aqa segi toqor egsiqa gago are milligiq di atej unu. Aqa toqor di aqa Mondor Bole. Mondor di a na iga namo egej deqa iga qalieonum, bunuqna ingi ingi kalil a na iga egwa marej qaji di olo egwas.

Pol na nangi gulube enjraim deqa a Korin qureq olo bosai

23 O was qu, Qotei na ijo anjam singilateqnu deqa e aqa nam na bole maronum, e ningi gulube engaim deqa e olo Korin qureq bosai. 24 Ningi Yesus qa nungo areqalo singilateqnu nungo areqalo di iga na taqatgawajqa e deqa merngosai. Iga qalieonum, ningi nungo areqalo di singila na ojsib tigelejunub. O was qu, ningi tulan areboleboleingwajqa deqa iga ningi ti waueqnu.

2 Ariya e olo Korin qureq bosai. Di kiyaya? E are qalem, e ningi qa bosiy ololo ningi are gulube engwai di bolesai. 2 E ningi are gulube engwai di tamo yai na ijo are olo boletetbqas? Ningi segi na ijo are boletbqa kere. 3 Deqa e ningi qa olo bosiy are gulube oqa uratonum. Utru deqa e nami anjam bei di nengrenyosim ningi qa qarinyem. O was qu, e qalieonum, e ingi bei qa areboleboleibqas di ningi kalil dego e ti koba na areboleboleigwas. 4 Bole, e are gulube ti akam ti sosim deqa anjam di nengrenyem. Ariya e ningi are gulube engwa osim anjam di nengrenyosai. E ningi tulan qalaqalaingeqnu di ningi qalieqajqa deqa are qalsim anjam di nengrenyem.

Pol na Korin nanngi minjrej, “Tamo qujai nami une yej qaji di ningi na olo une kobotetiye.”

⁵Tamo qujai a na ningi qudei are gulube engej. A e are gulube ebosai. Deqa e aqa une qa anjam singila koba minjqasai. Ariya e na ningi endegsi merngwai. Tamo di a ningi kalil are gulube engej. ⁶Ariya nungo ambleq di tamo gargekoba nanngi tamo di aqa une qa minjsib awai uge yeb di kereqo. ⁷Deqa bini ningi olo kumbra bulyosib aqa une kobotetosib aqa are latetiye. Yim a are boleqas. Ningi degyqasai di a olo are tulan gulube ti so uge. ⁸Deqa ningi a olo qalaqalaiyo kumbra osoryoqniye. Yim a qalieqas, ningi na a torei qoreiyosai. ⁹Ningi ijo anjam kalil quoqnsib dauryeqnub kio sai kio di e qalieqajqa deqa e nami anjam di nengrenyosim ningi qa qarinyem. ¹⁰Ariya ningi na tamo di aqa une kobotetqab di e kamba dego aqa une kobotetqai. E tamo bei aqa une kobotetqai di e Kristus aqa njamgalaq dia kobotetqai. E ningi aqaryaingwa osiy deqa kobotetqai. ¹¹E degyqai. Di kiyaaq? Tamo uge Satan a na iga gisanqosim ugeugeigo uge. Satan aqa areqalo ti aqa uli kumbra ti di iga bole qalieonum.

Pol na Taitus unqa marej

¹²Ariya was qu, e Kristus aqa anjam bole palontqa osimqa walwelosim gilsim Troas qureq di brantem. Brantonam Tamo Koba Qotei na gam waqtetbonaqa e dia aqa wau ojoqnem. ¹³Ariya e dia ijo was Taitus itosai deqa e a qa are koba qaloqnem. Deqa e Troas tamo ungasari nanngi olo uratnjrsim Masedonia sawaq gilem.

Qotei aqa singila na Yesus aqa wau tamo nanngi qoto bunyeqnum

¹⁴Ariya e Qotei binjyeqnum. Di kiyaaq? A na gaigai iga aqaryaigeqnu

deqa iga Kristus aqa singila na qoto bunyeqnum. Iga Qotei aqa wau ojeqnum dena tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanngi Qotei qa bole poinjreqnu. Powo di saban quleq bolequja jagwa na osi gileqnu dego bul. ¹⁵Od, iga segi qurem quleq bul Kristus na Qotei atraiyeqnu qaji. Quleq di sawa sawa kalilq giloqnsiqqa tamo ungasari Qotei na eleqeqnu qaji nanngi ti tamo ungasari padalqa gamq di unub qaji nanngi ti nanqoq aieqnu. ¹⁶Quleq dena tamo ungasari padalqa gamq di unub qaji nanngi moitnjreqnu. Ariya quleq dena tamo ungasari Qotei na eleqeqnu qaji nanngi olo nambile enjreqnu. O was qu, tamo yai nanngi wau di yqa kere? Tamo deqaji bei saiqoji. ¹⁷Ariya iga tamo gargekoba nanngi bul sai. Agi tamo gargekoba nanngi Qotei aqa anjam mareqnum di nanngi silali oqajqa deqa osib waueqnum. Ariya iga degyosaieqnum. Qotei na iga wau egej deqa iga gisaq na wauosaieqnum. Iga Kristus koba na areqalo qujaitosim Qotei aqa njamgalaq di aqa anjam bole geregere marsim laqnum.

Yesus aqa wau tamo nanngi aqa anjam bunuj marsib laqnum

3 Iga gago segi nam olo soqteqnum e? Sai. Tamo qudei nanngi kumbra endegyeqnub. Nanngi tamo bei minjib a nanngi qa anjam endegsi nengrenyqas, “Nanngi tamo bole.” Yim ningi anjam di sisiyosib nanngo nam soqtetnjrqajqa deqa. O nanngi ningi merngib ningi nanngi qa anjam endegsib nengrenyqab, “Nanngi tamo bole.” Yim tamo qudei nanngi anjam di sisiyosib nanngo nam soqtetnjrqajqa deqa. Tamo qudei nanngi kumbra degyeqnub. Ariya iga kumbra degyosaieqnum. ²Ningi segi gago kumbra qalie. Deqa ningi segi nengren bulosib gago kumbra qa tamo nanngi minjreqnub. Nengren di gago are miligiq di unu. Deqa tamo kalil nanngi nengren di

sisiyosib poinjreqnu. ³Gago wau na Kristus a anjam di nengrenyosiq qarinyej. Nengrenj di boleq di unu. A Kristus aqaq na bej. Nengrenj di agi ninji segi. Kristus a tamo bei aqa wau na nengrenyosai. A Qotei nambile gaigai unu qaji aqa Mondor aqa wau na nengrenyey. A meninq di nengrenyosai. A tamo ungasari nango are miligiq di nengrenyey.

⁴Anjam di aqa utru agiende. Qotei a Kristus aqa nam na iga wau egej deqa iga aqa wau ojeqnum. Iga qalieonum, Qotei na aqa wau di geregere boletqas. ⁵Bole, iga segi na wau di ojqa keresai. Deqa iga gago segi singila na wau bei yeqnum degsi marqa keresai. Qotei a segi na iga singilatgeqnaqa iga wau yeqnum. ⁶Gago wau agiende. Iga Kristus aqa anjam bunuj aqa leŋ na singilatej qaji di palontosim laqnum. Qotei a segi na iga singilatgeqnu deqa iga wau di ojeqnum. Kristus aqa anjam bunuj di a dal anjamq di nengrenyosai. Anjam bunuj di Qotei aqa Mondor Bole aqa segi anjam. Tamo nanŋi dal anjam dauryqa marqab di nanŋi morenqab. Ariya tamo nanŋi Qotei aqa Mondor dauryqab di a na nanŋi nambile enjrqas.

⁷Ninŋi are qaliye. Dal anjam aqa wau agiende. A na tamo ungasari nanŋi moiotnjreqnu. Dal anjam di Qotei a meninq di nengrenyonaqa a Qotei aqa rianj ti bej. Deqa Moses aqa ulatamu rianjonaqa Israel tamo ungasari nanŋi aqa ulatamu koqyqa keresai. Nam qamotnjrej. Ariya bunuqna rianj di olo koboej. ⁸Ariya Qotei na aqa Mondor Bole tamo ungasari nanŋi enjrej aqa wau dena dal anjam aqa wau tulanj bunyejunu. Deqa wau di Qotei aqa rianj ti aqa singila ti sqas. ⁹Dal anjam aqa wau agiende. Dal anjam na iga gago une qa mergoqnsiq iga padaltgeqnu. Wau di Qotei aqa rianj ti bej. Ariya iga qalieonum, iga na tamo ungasari nanŋi Qotei aqa namgalaq di tamo bole une saiqoji sqa-

jqa gam osornjreqnum wau di olo tulanj rianj koba ti bqas. A na dal anjam aqa rianj tulanj bunyqas. ¹⁰Wau bunuj Qotei na yeqnu qaji di aqa rianj ti singila ti unu. Rianj dena wau namij aqa rianj tulanj bunyejunu. Deqa iga bini wau namij aqa rianj uneqnum di a torei koboej. ¹¹Wau namij di a gaigai sqa keresai. A koboaqas. Ariya a Qotei aqa rianj ti bej. Deqa iga qalieonum, wau bunuj gaigai sqas qaji a olo tulanj rianj koba ti sqas. A na wau namij aqa rianj tulanj bunyqas.

¹²Rianj di bosim gaigai gagoq di sqajqa deqa tariŋoqnsim unum. Deqa iga ulaosaieqnum. Iga rianj deqa mare mare laqnum. ¹³Nami rianj di koboeqnaqa Moses aqa ulatamu rianj ti soqnej deqa a gara mutu oqnsiq dena aqa ulatamu kabutoqnej. Yim Israel nanŋi unaib deqa. Ariya iga Moses aqa kumbra di dauryosaieqnum. ¹⁴Israel nango areqalo geteŋnjresoqnej deqa nanŋi dal anjam namij sisiyoqneb di nanŋi anjam aqa utru poinjrosaiqnej. Nanŋi nami degsib soqneb agi bini unub. Nango areqalo gara mutu na kabutobulejunu. Tamo bei na gara di taqal atqa keresai. Kristus aqa wau na segi Qotei na gara di olo taqal ateqnu. ¹⁵Od, bati gaigai Israel nanŋi Moses aqa dal anjam sisiyeqnu di nango areqalo gara mutu na kabutobulejunu. Nanŋi nami degsib soqneb agi bini unub. ¹⁶Ariya tamo nanŋi are bulyosib Tamo Koba Yesus aqa areq bqab di Qotei na gara di olo taqal atetnjrqas. ¹⁷Tamo Koba Yesus a segi Qotei aqa Mondor Bole. Tamo bei a Tamo Koba Yesus aqa Mondor ti sqas di aqa une na a olo ojqa keresai. A bole sqas. ¹⁸Deqa gago ulatamu olo kabuesosai. Iga kalil Tamo Koba Qotei aqa rianj di ya jeqiloq di unobuleqnam rianj di gagoq di tulanj kobaqujaeqnaqa dena iga Qotei a segi buloqnsim unum. Tamo Koba Yesus a na kumbra di iga egeqnu. Tamo Koba a segi Qotei aqa Mondor Bole.

Qotei aqa wau tamo nanġi web mandam na gereiyo qaji di bul unub

4 Qotei a iga qa tulaġ dulosiq deqa wau di iga egej. Deqa iga wau di ojqaġa asgigosaieqnu. ² Kumbra uge uge kalil tamo nanġi ulitosib yeqnub qaji di iga qoreiyeqnum. Iga gisaġ kumbra na walweloſaieqnum. Iga Qotei aqa anjam bulbulyo-saieqnum. Iga boleq di anjam bole ſegi mareqnum. Yim tamo kalil nanġi gago kumbra di unsib nango are miligiq di qalieqab, bole, iga Qotei aqa ŋamgalaq di wau bole yeqnum. ³ Ariya tamo nanġi padalqa gamq di unub qaji nanġi Yesus aqa anjam bole iga palonteŋnum qaji di aqa utru poinjroſaieqnu. ⁴ Mandam endeqa qotei gisaġ Satan a na tamo uŋgasari Kristus qa nanġo areqalo ſingilateſaieqnum qaji nanġo areqalo getentejunu deqa Kristus aqa anjam bole nanġo are miligiq aiaq kereſai. Deqa nanġi Kristus aqa suwaġ unosaieqnum. Kristus a ſegi Qotei. A ſegi ñam koba ti unu.

⁵ Niŋgi quie. Iga gago ſegi kumbra qa marosaieqnum. Iga endegſi mareqnum, “Kristus Yesus a gago Tamo Koba. Iga Yesus aqa anjam dauryeqnum deqa iga nuŋgo wau tamo unum.” Iga degſi ſegi mareqnum. ⁶ Tulaġ nami Qotei a iŋgi iŋgi kalil gereiyqa oſiqa a endegſi marej, “Ambruq dena suwaġ brantqas.” Ariya bunuqna Qotei aqa suwaġ di iga qa boſiqa gago are miligi suwantetgej deqa iga Kristus aqa ulatamu uneqnum. Dena iga suwaġ bole unſimqa Qotei aqa rian ti aqa ſingila ti geregere poigeqnu.

⁷ Iŋgi boledamu di gagoq di unu. Ariya iga ſingila ſaiqoġi unum. Iga web bul jagi na gereiyo qaji. Deqa tamo kalil nanġi iga nugoqnsib endegſib qalieeqnub, “ſingila kobaquja iga uneqnum di Qotei aqa ſingila. Di Pol aqa ſingila ſai. ſingila dena ſingila kalil tulaġ buŋjre-

junu.” Nanġi degſib qalieeqnub. ⁸ Sawa sawa kalilq dia gulube gargekoba iga qa beqnu. Ariya gulube dena gago ſingila kobotetgosaieqnu. Iŋgi iŋgi gargekoba na gago areqalo niñaqyetgeqnu. Ariya iŋgi iŋgi dena gago areqalo torei ugetetgosaieqnu. ⁹ Gago jeu tamo nanġi na iga gulube egeqnum. Ariya Qotei a deqa iga uratgosaieqnu. Nanġi na iga lugoqnsib ŋeiotgeqnum. Ariya Qotei na olo iga aqaryaieqnu deqa nanġi iga torei ugeugeigosaieqnum. ¹⁰ Gago jejamuq dia tamo uŋgasari nanġi gaigai Yesus aqa moio uneqnum. Deqa Yesus aqa ŋambile dego gago jejamuq di branteqnaq nanġi uneqnum. ¹¹ Iga Yesus aqa wau ojeqnum deqa iga mandamq endi ſonamqa gago jeu tamo nanġi na bati gaigai iga moiotgwa laqnum. Kumbra dena Yesus aqa ŋambile dego gago jejamuq di olo branteqnaq tamo uŋgasari nanġi uneqnum. ¹² Deqa moio a gagoq di waueqnu. Ariya ŋambile a nuŋgoq di waueqnu.

¹³ Iga Yesus qa gago areqalo ſingilateqnum deqa Qotei aqa anjam bei nami nengrenyeb qaji di iga dauryosim yeqnum. Anjam agiende, “E Qotei qa ijo areqalo ſingilateqnum deqa e aqa anjam marsim laqnum.” O was qu, iga kamba dego Yesus qa gago areqalo ſingilateqnum deqa iga dego aqa anjam marsim laqnum. ¹⁴ Iga endegſi qalieonum, Qotei na Tamo Koba Yesus subq na tigeltej deqa mondoġ a na iga kamba dego subq na tigeltgwas. Oſim iga ti niŋgi ti joqsim Yesus aqa areq oſi oqwas. ¹⁵ E degſi maronum. Di kiyaya? E qalieonum, kumbra kalil gagoq di branteqnu qaji di niŋgi aqaryaingwajqa deqa. Qotei a iga qa are tulaġ boleiyeqnu aqa kumbra di tamo uŋgasari gargekoba nanġi qa gileqnu. Deqa tamo uŋgasari nanġi di Qotei aqa kumbra di unsib a tulaġ biŋiyoqnsib aqa ñam ſoqtoqnaq.

**Qotei aqa wau tamo nanği lañ qure
qa inği inği qa are qaloqnsib deqa
nanği wauqa asginjrosaeqnu**

¹⁶Iga Qotei aqa kumbra deqa are qaloqnsim deqa iga aqa wau oqajqa asgigosaieqnu. Bole, gago jejamu a uge qa laqnu. Ariya gago are miligi a bati gaigai olo boleqnsiq siñgilaeqnu. ¹⁷Di kiyaaq? Iga qalieonum, gulube ti jaqatiñ ti iga bini eqnum qaji di tulañ kokba sai. Nanği sokiñalayosib koboqab. Iga gulube di eqnum deqa mondoñ iga lañ qureq dia so bole gaigai sqom. Iga qalieonum, inği bole bole iga mondoñ oqom qaji di tulañ boledamu. Inği inği dena mandam qa inği inği kalil tulañ bunñresqas. ¹⁸Inği inği iga gago ñamdamu na uneqnum qaji di sokiñalayosim koboqas. Deqa iga inği inği di kokoqyo-saieqnum. Ariya inği inği iga gago ñamdamu na unqa keresai qaji di bati gaigai sqas. Deqa iga inği inği di kokoqyoqnsim sqom.

5 Iga qalieonum, gago mandam qaji jejamu endi torei ugeqas. Gago jejamu endi gago tal bul. Ariya mondoñ Qotei na olo tal bei iga egwas. Tal di tamo bei na gereiyosai. Tal di a lañ qureq di unu. A bati gaigai sqas. ²Iga bini mandam qaji talq endi unum deqa iga akamoqnsim unum. Iga gago tal lañ qureq di unu qaji di osim gara bul jugwajqa deqa are koba qaleqnum. ³Di kiyaaq? Iga gago lañ qaji tal osim gara bul jigsim di iga olo laña sqasai. Iga jejamu bunuj ti sqom. ⁴Iga mandam qaji talq endia unum deqa iga are gulubeigeqnaqa akamoqnsim unum. Iga gago jejamu namij endi uratqajqa deqa are qalosai. Iga jejamu bunuj olo osim gara bul jugim gago jejamu moiqas qaji endi a olo ñambile sqajqa deqa are qaleqnum. ⁵Qotei a segi na iga ñambile di oqajqa gam gereiyetgej. Osiqua aqa Mondor Bole iga egej. Mondor di Qotei na iga

namo egej deqa iga qalieonum, bunuqna inği inği kalil a na iga egwa marej qaji di olo egwas.

⁶Iga deqa are qaleqnum deqa iga gaigai are siñgilatosim unum. Iga qalie, iga mandamq endia jejamu ti unum deqa iga Tamo Koba Yesus aqa lañ qureq dia a ombla sosaiunum. ⁷Bini iga a qa gago areqalo siñgilatosim walweleqnum. Iga a unosaiunum. ⁸Ariya e maronum, iga are siñgilatosim unum. Deqa iga gago jejamu endi uratosim oqsim Tamo Koba Yesus ombla sqajqa are qaleqnum. Yim bati deqa aqa lañ qure di gago qure utru sqas. ⁹Ariya iga mandamq endia sqom kio iga lañ qureq oqsim dia sqom kio iga deqa are qalqasai. Kumbra Tamo Koba Yesus a areareteqnu qaji di segi iga dauryoqnsim sqajqa are qaleqnum. ¹⁰Di kiyaaq? Iga qalieonum, mondoñ iga kalil Kristus aqa ulatamuq dia tigelimqa a na gago kumbra qa iga pegigwas. Iga mandamq endia kumbra bole kio kumbra uge kio yoqnem di a unsim awai segi segi egwas.

**Iga na tamo unğasari nanço are
bulyetnırqajqa deqa waueqnum**

¹¹Ariya iga Tamo Koba Yesus qa ulaoqnsim aqa sorgomq di unum deqa iga tamo unğasari nanço are bulyetnıroqnim nanği Yesus qa nanço areqalo siñgilatqajqa deqa waueqnum. Iga wau di ugetosaieqnum. Qotei a segi gago areqalo ti gago kumbra ti qalie. Ariya e niñgi qa qalieonum, nuñço are miligiq di niñgi dego qalieonub, iga wau bole yeqnum. ¹²Gago anjam dena iga na niñgi walawalaingosai. Yim niñgi are qalqab, iga tamo bole. Iga degosai. Niñgi gago kumbra qa tulañ areboleboleingwajqa deqa iga anjam di neñgrenyonum. Tamo qudei nanği tamo nanço ñam qa laña areboleboleinre- qnu. Nanço kumbra nanço are miligiq di unu qaji nanği deqa arebolebolein-

jirosaeqnu. Deqa gago areqalo agiende. Ningi na kamba tamo nanği di nriřt-njriye. ¹³Tamo deqaji nanği mareqnu, “Pol a nanari tamo.” O was qu, nanęo anjam di boeamqa, uęęum, iga Qotei aqa wau uratqasai. Iga ojoqnuqom. Ariya iga areqalo bole ti sosim wauoqnuqom dena ningi aqaryaięęwas. ¹⁴Kristus a na iga tulaę qalaqalaigej. Aqa kumbra dena a gago areqalo tigeltetgej deqa iga waueqnu. Di kiyaaqa? Iga qalieonum, tamo qujai Yesus a gago kalil qa sawa osiq moiej deqa iga kalil dego morejem. ¹⁵Iga ęambile unum deqa iga gago segi jejamu qa are qalsim walwelqasai. Utru deqa a iga qa moiej. A gago sawa osiq moisiq olo subq na tigelej deqa iga a qa are qalsim walweloqnuqom.

¹⁶Deqa bini iga areqalo namij dauryosim tamo uęęasari nanęo kumbra qa peginjrosaeqnu. Bole, nami iga areqalo namij na Kristus aqa kumbra qa pegiyuqnu. Ariya bini iga olo kumbra dena a pegiyosaeqnu. ¹⁷Deqa tamo bei a Kristus beteryesqas di Qotei na aqa are bulyetimqa a tamo bunuj brantqas. Ningi quije. Aqa kumbra namij torei koboqo. Kumbra bunuj olo brantqo.

¹⁸Kumbra kalil di Qotei a iga qa are qalsiq babtej. Nami iga Qotei ti jeu soqnu. Ariya Qotei a olo Kristus aqa ęam na jeu kobotej deqa bini iga a ombla are qujaitosim unum. Jeu kobotqajqa wau di Qotei na iga egej deqa iga waueqnu. ¹⁹Gago anjam agiende. Tamo uęęasari mandamq endi unub qaji nanği Qotei ti jeu soqnej di a na kobotim nanği a ombla are qujaitosib sqajqa deqa a Kristus aqa ęam na waueqnu. Deqa a nanęo une qa olo are qalosaieqnu. Anjam di iga na marsim laqajqa deqa a na wau egej. Yim anjam dena a na jeu kobotim tamo uęęasari nanği a ombla are qujaitosib sqajqa deqa. ²⁰Deqa iga Kristus aqa medabu osim aqa anjam marsim laqnu. Qotei a gago medabu na tamo kalil nanği met-

njeqnu. Iga na tamo kalil nanği Kristus aqa anjam palontosim endegsi minjeqnu, “Ningi jeu kumbra uratosib Qotei ombla are qujaitosib soqniye.” ²¹Kristus a une yosaieqnu. Ariya Qotei na iga aqaryaięęwa marsiq deqa a gago une kalil osiq Kristus aqa qawarq di atnaqa a une tamo bulej. Iga Yesus beteryosim aqa sięęila na iga Qotei aqa segi tamo uęęasari tięętię sqajqa deqa osiq gago une kalil osiq Kristus aqa qawarq di atej.

Qotei aqa wau tamo nanği gulube bei bei iteqnu

6 Iga Qotei ombla waueqnu deqa iga ningi sięęila na endegsi meręęwom, “Qotei a ningi qa are boleiyeqnu aqa kumbra di ningi osib olo laęa urataib.” ²Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengreęęeb unu, “E ni osiy boletmqajqa bati atem. Ariya bati di brantonaqa e ino pail qusim agi ni aqaryaimem.” O was qu, ningi quije. Qotei na iga boletgwa-jqa bati agi bini brantqo. A na iga oqajqa bati agi bini qujai.

³Tamo nanği gago wau endi uge qa maraib deqa iga na nanği kumbra uge bei enjrosaeqnu. Yim nanği uloęosib uneq aio uge. ⁴Iga Qotei aqa wau tamo deqa iga gaigai tamo uęęasari kalil nanęo ęamgalaq di kumbra bole yeqnu. Gulube bei bei gagoq di branteqnaqa iga sięęila na tigeloqnuqom gulube di qoboieqnu. Tamo qudeji nanği na iga ugegeigeqnu iga nanği qa ulaosaeqnu. Une bei bei na iga padaltgwa laqnaqa iga na olo gotraęęeqnu. ⁵Gago jeu tamo nanği toqoę na iga lugoqnuqom tonto talq di breieqnu. Osib murqumyoqnuqom iga qa anjam uge uge mareleęęeqnu. Iga gaigai ęes na ti jaqatię na ti waukobaeqnu. Iga geregere ęeiosaeqnu. Iga bati gaigai mam ti laqnu. ⁶Iga gaigai kumbra bole jiga saiqoji dauryeqnu. Iga Qotei qa qalie bole unum. Iga urur

minjiŋ oqosaieqnu. Iga na tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole enjreqnum. Iga Qotei aqa Mondor Bole aqa siŋgila oqnsim unum. Iga na tamo kalil naŋgi qalaqalaiyo kumbra osornjreqnum. Iga laŋa medabu na naŋgi qalaqalainjro-saieqnum. ⁷Iga Qotei aqa anjam bole segi mareqnum. Iga Qotei aqa siŋgila oqnsim waueqnum. Iga gago baŋ wo na baŋ qonaŋ na qoto qa iŋgi iŋgi ojoqnsim dena kumbra bole tiŋtiŋ dauryoqnsim waueqnum.

⁸Tamo qudei naŋgi gago ñam soqteqnum. Ariya tamo qudei naŋgi gago ñam ugeteqnum. Tamo qudei naŋgi iga qa yomueqnum. Ariya tamo qudei naŋgi olo gago kumbra bole babteqnum. Tamo qudei naŋgi are qaleqnum, iga gisaŋ tamo. Sai. Iga anjam bole segi mareqnum. ⁹Tamo qudei naŋgi iga ñam saiqoji qa mareqnum. Sai. Tamo gargekoba naŋgi iga qa bole qalieonub, iga Qotei aqa wau tamo bole. Iga moio tamo bulonum. Ariya iga olo ŋambile unum. Tamo qudei naŋgi na iga gulube koba egeqnum. Ariya gulube dena iga moiogwa keresai. ¹⁰Iga are gulubeigeqnu. Di uŋgum. Iga gaigai are-boleboleigeqnu. Iga ñoro saiqoji unum. Di uŋgum. Iga na tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnam naŋgi laŋ qaji iŋgi iŋgi koba eleŋeqnum. Iga iŋgi iŋgi saiqoji unum. Ariya iga olo laŋ qaji iŋgi iŋgi kalil ejunum.

¹¹O Korin tamo uŋgasari, iga anjam kalil di boleq na niŋgi merngonum. Iga gago are miligi waqtosim niŋgi engekritonum. ¹²Iga gago are miligi getentosai. Iga niŋgi tulaŋ qalaqalaingeqnum. Ariya niŋgi nuŋgo are miligi getentejunub. Niŋgi iga koba na are qujaitosai. ¹³Niŋgi ijo anŋro bul deqa e niŋgi endegsi merngwai. Iga gago are miligi waqtosim niŋgi qalaqalaingeqnum dego kere niŋgi na kamba dego nuŋgo are miligi waqtosib iga qalaqalaigoqniye.

**Iga na tamo uŋgasari
Kristus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosaeiqnub qaji naŋgi
beternjrsim koba na wauqa keresai**

¹⁴Tamo uŋgasari Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaeiqnub qaji naŋgo kumbra nuŋgo kumbra ti keresai. Deqa niŋgi naŋgi ti beterosib koba na wauaib. Niŋgi kumbra tiŋtiŋ dauryeqnub. Ariya naŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyeqnum. Deqa niŋgi naŋgi ti beterosib wauqa kere e? Sai. Niŋgi suwaŋoq di unub. Ariya naŋgi ambruq di laqnum. Deqa niŋgi naŋgi ti beterosib wauqa kere e? Di keresai. ¹⁵Kristus wo Satan wo naŋgi aiyel are qujaitosib ombla sqa kere e? Di keresai. Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnum deqa niŋgi ti tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaeiqnub qaji naŋgi ti areqalo qujaitosib ombla sqa kere e? Di dego keresai. ¹⁶Qotei aqa atra tal ti qotei gisaŋ naŋgo atra tal ti beterosib ombla sqa kere e? Di keresai. Niŋgi qalie, Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa atra tal agi iga segi unum. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “E naŋgo ambleq di sosiy walweloqnqai. E naŋgo Qotei sqai. Naŋgi ijo segi tamo uŋgasari sqab.” ¹⁷Tamo Koba Qotei a nami degsi marsiqa olo anjam bei dego endegsi marej, “Niŋgi na tamo uŋgasari e qa qaliesai qaji naŋgi uratnjrsib sasaloie. Niŋgi kumbra jigat bei ojaib. Yim deqa e niŋgi eleŋosiy geregereingonqai. ¹⁸Osiy e nuŋgo Abu soqnit niŋgi ijo segi anŋro tiŋtiŋ sqab.’ Tamo Koba Qotei siŋgila koba ti unu qaji a degsi marej.”

7 O ijo was bole, iŋgi bole kalil di Qotei a nami iga egwa marej. Agi a na bini iga egeqnu. Deqa iga kumbra jigat kalil gago jejamu ti gago are miligi ti di unub qaji di torei uratekritqom. Osim dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sosim a qa ulaoqnsim gago

jejamu ti gago are miligi ti torei Qotei yekritosim aqa segi kumbra boleq di sosim dauryoqnqom.

Pol a Korin nanği qa tulaŋ areboleboleiyej

²Ninği nuŋgo are miligi waqtosib iga qalaqalaigoqniye. Ninği iga qa qalie. Iga tamo bei kumbra uge bei yosaiqnem. Iga tamo bei ugegeiyosaiqnem. Iga tamo bei aqa inği inği gisanj na yayosaiqnem. ³E nuŋgo jejamuq di une qametŋgwa osim deqa anjam endi merygosai. Agi e maronum, iga ninği tulaŋ qalaqalaingeqnum. Deqa iga moiqom kio iga ŋambile sqom kio di unğum. Iga gago are miligi waqtosim ninği qalaqalaingoqnsim sqom. ⁴E qalieonum, ninği tamo bole deqa e anjam bei ulitqasai. E anjam kalil boleq na merygwai. E ninği qa tulaŋ areboleboleibqo. Ijo are miligi ninği qa tulaŋ laejunu. Iga gulube koba eqnum di unğum, e ninği qa are qaloqnsim dena ijo are miligiq di e tulaŋ areboleboleibqo.

⁵Bati iga Masedonia sawaq gilsimqa iga aqaratqa keresai. Sawa dia gulube gargekoba iga qa boqnej. Tamo qudei nanği iga ti anjam na qotoqnem. Iga prugugetoqnsim ulakobaoqnem. ⁶Ariya Qotei a na gaigai tamo unğasari are gulubeinjreqnu qaji nanğgo are olo latetnjreqnu. Deqa a na Taitus qarinyonaqa a iga qa bonaqa iga a unsimqa dena gago are olo laej. ⁷Ariya gam dena segi Qotei na gago are latetgosai. Taitus a nami nuŋgo ambleq di sonaqa ninği na aqa are lateteb a degsi mergonaq qunamqa gam dena dego Qotei na gago are latetgej. Ninği na e olo nubqajqa are koba qaleqnu. Ninği nuŋgo une qa are ugeingeqnu. Ninği e ombla are qujaitosib sqajqa are koba qaleqnu. Taitus a nuŋgo kumbra deqa e saibej deqa e tulaŋ areboleboleibqo.

⁸E qalieonum, anjam e nami neŋgrenyem qaji di ninği sisiyosib dena ninği are gulubeinğej. Ariya e deqa are ugeibosai. Bole, nami e are ugeibej. Ariya bini sai. E qalieonum, anjam e neŋgrenyem qaji dena ninği are gulubeinğonaqa jemaingej. Ariya sok-iñalayoŋa nuŋgo are gulube di olo koboej. ⁹Deqa e bini areboleboleibqo. Ninği are gulubeinğej e deqa areboleboleibosai. Ariya nuŋgo are gulube ti jemai ti dena ninği olo are bulyeb deqa e areboleboleibqo. E qalieem, Qotei a segi na are gulube ti jemai ti di ninği eŋgej. Deqa gago anjam neŋgrenyem qaji dena ninği ugeugeingosai. ¹⁰Are gulube ti jemai ti Qotei na tamo unğasari nanği enjreqnu qaji dena nanği are bulyeqnu. Deqa Qotei na nanği olo eleŋeqnu. Deqa iga are bulyqajqa kumbra qa are ugeigwasai. Ariya are gulube ti jemai ti mandam tamo nanğgo kumbra na branteqnu qaji dena nanği moio qa gam tureqnu. ¹¹Ninği geregere are qaliye. Are gulube Qotei na ninği eŋgej qaji dena ninği singilatŋgej deqa ninği are bulyosib agi kumbra bole bole yeqnu. Are gulube dena Qotei na nuŋgo are tigeltetŋgonaca ninği nuŋgo une gereiyosib tamo qujai une yej qaji di a ŋirinğeb. Osib ninği Qotei ulaiyosib aqa sorgomq di soqneb. Qotei na nuŋgo are tigeltetŋgej deqa ninği iga qa are koba qaleqnu. Osib ninği tamo qujai une yej qaji di aqa une olo gereiyetqa dego are qaleqnu. Ninği segi na nuŋgo une di gereiyqajqa are qaleqnu. Nuŋgo kumbra dena iga qalieonum, bole, ninği une saiqoji.

¹²O was qu, e nami anjam neŋgrenyosim ninği qa qarinyem. Ninği na tamo une atej qaji aqa une gereiyetqajqa e deqa are qalsim anjam di neŋgrenyosai. Tamo agi tamo dena une yej qaji aqa dego are qalsim anjam di neŋgrenyosai. Ninği na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu nuŋgo kumbra di Qotei a unsim boleq

atim ningi qalieqajqa deqa e anjam di nenngrenyem. ¹³Nunngo kumbra dena gago are tulan laejunu.

Gago are laejunu deqa iga areboleboleigwo. Ariya ningi na Taitus aqa are gulube kobotetosib are boleteteb deqa iga olo tulan areboleboleigwo. ¹⁴Nunngo kumbra boledamu deqa e nami Taitus saiyosim nunngo ñam soqtem. E ijo anjam deqa jemaibosai. Gago anjam kalil nami iga ningi merngoqnem qaji di bole. Deqa kere bini Taitus a qalieqo, anjam iga ningi qa saiyosim minjem qaji di dego bole. ¹⁵Taitus a ningi qa bonaqa ningi a ulaiyosib a osib aqa anjam dauryoqneb. Nunngo kumbra bole di Taitus aqa areqaloq di unu deqa a na ningi tulan qalaqalaingeqnu. ¹⁶E ningi qa qalieonum, ningi kumbra bole yoqnsib sqab. Deqa e ningi qa tulan areboleboleibeqnu.

**Kristen tamo unngasari nangi
na Judia sawa qaji nangi
aqaryainjrqaqqa deqa silali koroiyeb**

8 Ariya was qu, Qotei a Kristen tamo unngasari Masedonia sawaq di unub qaji nangi qa are tulan boleyosiq aqaryainjrej deqa iga na ningi saingonam ningi quiye. ²Masedonia Kristen nangi gulube koba esoqneb dena nangi are tulan gulubeinjrej. Bati deqa nangi ingi ingi tulan saiqoji soqneb. Ariya Qotei na nangi singilatnjrej deqa nangi olo areboleboleinjrnaqa Kristen tamo qudei nangi silali qa aqaryainjrqa marsib silali koba koroiyeb unu. ³E deqa ningi merngwai. Masedonia Kristen nangi nanngo segi areqalo dauryosib silali di koroiyosib ateb. Nanngo silali kiñala soqnej di nangi koroiyeb. Osib nanngo kumbra di bunyosib silali koba olo koroiyosib ateb. ⁴Nangi na iga waingosib endegsib mergoqneb, “Ningi na iga wau egibqa iga Kristen nangi koba na wauoqnsim Qotei aqa tamo unngasari Ju-

dia sawaq di unub qaji nangi silali qa aqaryainjrqaqom.” ⁵O was qu, iga nami are qalem, nangi silali koroiyosib atqab. Ariya nangi kumbra di olo bunyosib Qotei aqa areqalo dauryosib nanngo segi jejamu dego osib Tamo Koba Qotei yeb. Osib iga dego egeb.

⁶Nami Taitus a silali koroiyqajqa wau di nunngo ambleq di tigeltonaqa Qotei a ningi qa are tulan boleyosiq aqaryaingej. Deqa iga na olo Taitus singila na minjem, “Ni Korin nanngoq gilsim wau di kobotime.” ⁷O was qu, bati gaigai ningi kumbra tulan boledamu yeqnu. Agi ningi Qotei qa nunngo areqalo singilatoqnsib aqa anjam palontqajqa waukobaeqnu. Ningi Qotei qa qalie koba ti sosib deqa ningi aqa wau ojqajqa tulan singilaeqnu. Osib ningi iga dego tulan qalaqalaingeqnu. Ariya Qotei a ningi qa are tulan boleyosiq aqaryaingej deqa ningi nunngo kumbra di olo bunyosib silali koroiyqajqa wau di dego yoqnsib silali atib soqnem.

⁸E na ningi wau di yqajqa singila na merngosai. Kristen tamo unngasari qudei nangi wau di yqajqa tulan singilaeqnu. Nanngo kumbra deqa agi e na ningi saingonum. Yim ningi qusib ningi dego qalaqalaiyo kumbra dauryqajqa tulan singilaaqab kio di e qalieqajqa deqa ningi saingonum. ⁹Gago Tamo Koba Yesus Kristus a ningi qa are tulan boleyosiq aqaryaingej di ningi qalie. Agi a nami lan qaji ñoro koba esosiqa ariya a ningi aqaryaingwasiq deqa a ñoro kalil di olo uratosiqa ingi tulan saiqoji soqnej. Yim ningi kamba lan qaji ñoro koba oqajqa deqa.

¹⁰Ariya e silali koroiyqajqa wau deqa olo merngwai. Ijo areqalo agiende. Wausau bei qa nami ningi namoqna silali koroiyqajqa wau di tigelteb bati deqa ningi wau di yqajqa tulan arearetngej. ¹¹Ariya bini ningi wau di olo kobotqa singilaoiye. Ningi degyqab

di bolequja. Nami ningi wau di yqajqa are tulaŋ prugŋgoqnej. Deqa bini ningi silali yala soqnim siŋgilaosib wau di kobotiye. ¹²Ningi silali koroiyqa are soqnim ningi koroiyiye. Yim Qotei a ningi qa tulaŋ areboleboleiyqas. Ningi silali saiamqa di unġum. Koroiyaib. Qotei a deqa ŋirinŋasai. Ningi silali soqnim di ningi koroiyiye.

¹³Ningi gulube koba abqa dena tamo qudei naŋgi olo bole sqajqa e deqa ningi merŋgosai. Ijo areqalo agiende. Iga kalil kerekere unum deqa iga kumbra qujai dauryosim tamo unġasari naŋgi aqaryainjroqnmom. ¹⁴Bini ningi iŋgi iŋgi koba ti unub. Deqa ningi na tamo qudei iŋgi iŋgi qa truqueqnu b qaji naŋgi aqaryainjriye. Ariya bunuqna ningi iŋgi iŋgi qa truquabqa naŋgi na kamba olo ningi aqaryainġwab. Deqa ningi kalil kumbra qujai di dauryosib tamo unġasari naŋgi aqaryainjroqniye. ¹⁵Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgi iŋgi koba koroiyeb qaji naŋgi iŋgi uynab menetnjrnaqa iŋgi oto bei uratosai. Ariya tamo naŋgi iŋgi kiŋala koroiyeb qaji naŋgi dego iŋgi uynab menetnjrej. Naŋgi iŋgi bei qa truquosai.”

Pol na tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa Korin naŋgi qa gileb

¹⁶Ariya e Qotei biŋiyeqnum. Di kiyaaqa? A na Taitus are prutetej deqa a iga ti are qujaitosiqa a dego ningi aqaryainġwajqa siŋgilaej. ¹⁷Iga na Taitus minjem, “Ni olo Korin naŋgi qa gile.” Onaqa a odej. Ariya a silali koroiyqajqa wau di yqa tulaŋ siŋgilaej deqa a aqa segi areqalo na odosiq ningi qa gilej. ¹⁸Iga na Kristen was bei osim Taitus ombla qariŋnjrnem ningi qa gileb. Was bei di a Yesus aqa anjam bole marqajqa ŋam ti. Kristen tamo unġasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi a

qa qalie. ¹⁹Di segi sai. Kristen tamo unġasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi na was di gilteb deqa a iga ti koba na walweloqnsim silali koroiyqajqa wau di taqateqnum. Wau di aqa utru agiende. Qotei a Kristen naŋgi qa are tulaŋ boleiyosiq aqaryainjrej deqa naŋgi silali di koroiyeb. Wau di iga na taqateqnum. Di kiyaaqa? Iga wau dena Tamo Koba Yesus aqa ŋam soqtimqa tamo kalil naŋgi unsib qalieqab, bole, iga wau di yqajqa are tulaŋ pruggeqnu. ²⁰Iga silali di taqateqnum deqa tamo qudei naŋgi iga qa yomuqab kio. Degai b deqa iga na was bei di osim koba na silali di taqateqnum. ²¹Di kiyaaqa? Iga kumbra bole segi dauryqajqa deqa. Iga Tamo Koba Qotei aqa ŋamgalaq di segi kumbra bole yqajqa are qalosai. Iga tamo unġasari naŋgo ŋamgalaq di dego kumbra bole yqajqa are qaleqnum.

²²Ariya iga olo gago Kristen was bei dego qariŋyonam a Taitus wo was de wo naŋgi aiyel daurnjrsiq koba na ningi qa gileb. Was bei di agi iga nami bati gargekoba aqa kumbra tenemtoqnem. A Qotei aqa wau ojajqa tulaŋ siŋgilaqnej iga degsi unoqnem. A ningi qa qalieosiq deqa mareqnu, “Korin Kristen naŋgi kumbra bole yqab.” A degsi mareqnu deqa bini a silali koroiyqajqa wau endi ojajqa tulaŋ siŋgilaeqnu.

²³Ningi Taitus qalie. Aqo Taitus wo ombla ningi aqaryainġwajqa wau qujai. Gago Kristen was aiyel naŋgi di Kristen tamo unġasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi qa wau bole yeqnub. Naŋgo wau dena naŋgi Kristus aqa ŋam tulaŋ soqteqnu. ²⁴Deqa ningi na was aiyel naŋgi di kumbra bole enjroqniye. Yim Kristen tamo unġasari kalil naŋgi naŋgo qalaqalaiyo kumbra di unsib marqab, “Bole.” Osib qalieqab, e naŋgo kumbra bole qa naŋgi minjreqnum di e anjam bole minjreqnum.

**Pol a silali koroiyqajqa
wau qa anjam marej**

9 Qotei aqa tamo ungasari Judia sawaq di unub qaji nanği aqaryain-jrqajqa deqa silali koroiyeqñub. Wau di agi ninği qalieonub. Deqa e olo anjam olekoba tortoryqasai. ²E qalieonum, ninği wau di yqajqa are tulañ prugngeqñu. Deqa e gaigai Masedonia Kristen nanço ñamgalaq dia nunço ñam soqteqñum. Osim endegsi minjreqñum, “Wausau bei nami tamo ungasari Akaia sawaq di unub qaji nanği silali koroiyqajqa wau di tigeltqa mareb.” O was qu, ninği wau di yqajqa tulañ siñgilaeqñub deqa e na Masedonia Kristen nanği minjreqñam quoqsib nanği gargekoba dego wau di yqajqa are prugnjqñu. ³E nanği ninği qa endegsi minjrem, “Korin Kristen nanği silali koroiyqajqa tulañ siñgilaeqñub.” Ariya e nunço ñam laña soqto uge deqa ninği silali koroiyiye. E deqa are qalsim deqa was qalub nanği di qar-ijnjrnam ninği qa gileb. ⁴E qalieonum, ninği silali di koroiyosib atib sqas. Ariya e are qalem, Masedonia Kristen tamo qudei nanği e ombla na ninği qa bosim ninği nami silali di atosai di unsim iga ti ninği ti jemaigo uge. ⁵Deqa e are qalem, e na was qalub nanği di minjritqa nanği namoqna ninği qa gilsib nunço silali ninği nami koroiyqa mareb qaji di gereiyibqa e bunuqna bosiy oqai. Yim tamo ungasari nanği silali di unsib qalieqab, ninği nunço segi areqalo na silali di ateb unu. E na ninği silali di koroiyqajqa waingosai.

⁶Ninği geregere are qaliye. Tamo a inği kiñala segi yagwas di a inği kiñala segi olo oqas. Ariya tamo a inği koba yagwas di a olo inği koba oqas. ⁷Deqa ninği kalil segi segi silali atqa are soqñim silali atoqñiye. Ninği qudei are gulube na silali ataib. Tamo bei na ninği qudei waingim deqa silali ataib. Tamo nanği

nanço segi areqalo dauryosib are bole na silali atoqñqab di kere. Yim Qotei na tamo nanği di tulañ qalaqalainjroqñas. ⁸Qotei a na inği bole bole ninği keretsim ençoqñqa kere. Yim ninği inği koba ti sqab. Deqa ninği gaigai inği inği kere na sosibqna deqa wau bole bole yoqñiye. ⁹Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenjrenjyeb unu,

“Tamo nanği saga yago breiyeqñub dego kere tamo bole bole nanği na nanço inği inği jeioqñsib tamo inği saiqoji unub qaji nanği olo laña enjreqñub. Nango kumbra bole di bati gaigai sqas.”

¹⁰O was qu, Qotei a na tamo nanği saga yago enjreqñaqa nanği breiyeqñub. A na tamo nanği bem enjreqñaqa nanği uyeqñub. Dego kere a na ninği inği inği keretsim ençoqñimqa ninği inği inği kere na sqab. Sosib dena ninği Qotei aqa tamo ungasari nanği aqaryainjroqñiye. Yim tamo nanği saga yago breiyeqñab dena inği koba oqeleñeqñu dego kere nunço kumbra bole di tulañ kobaoqñqas. ¹¹Qotei a na ninği inği inği koba engeqñu deqa ninği na kamba inği inği di olo oqñsib Kristen tamo ungasari nanği enjroqñiye. Gago bañ na ninği na nanği silali di enjrib nanği deqa tulañ areboleboleinjrim Qotei binjiyoqñqab. ¹²Deqa wau ninği yeqñub qaji dena Qotei aqa tamo ungasari nanği aqaryainjrimqa nanği olo inği qa truquqasai. Deqa nanği olo Qotei tulañ binjiyoqñsib sqab. ¹³Ninği nanği degsib aqaryainjreqñub deqa nunço wau dena nunço kumbra bole kalil boleq atekritqas. Yim nanği unsib qalieqab, ninği Kristus aqa anjam bole siñgila na ojejunub deqa ninği aqa anjam geregere dauryeqñub. Inği bole bole ninği na oqñsib nanği ti tamo ungasari kalil nanği ti enjreqñub qaji di nanği unoqñsib Qotei aqa ñam soqtoqñqab. ¹⁴Osib qalieqab, Qotei a ninği qa are tulañ boleiyeqñu. Deqa nanği na ninği tulañ qalaqalaingosib ninği qa

Qotei pailyoqncab. ¹⁵ Qotei a na ingi tulan kobaquja iga egej. Ingi di agi Kristus qujai. Ingi di aqa utru iga geregere ubtsim marqa keresai. Qotei na ingi di iga egej deqa iga a tulan binjiyoqncqom.

Tamo qudei nanngi Pol qa yomu anjam maroqneb. Deqa a na kamba nanngi anjam minjrej

10 Tamo qudei nanngi e qa yomuosib endegsib mareqncub, “Pol a iga koba na sosiqa a aqa segi ñam aguq atoqnsiqa laesoqnej. Ariya a sawa isaq di sosiqa a anjam singila na nengrenyosiq iga qa nriñeqnu.” Tamo qudei nanngi e qa degsib yomueqncub. Ariya nanngi mati Kristus aqa kumbra qa are qaliye. A aqa segi ñam aguq atoqnsiqa tamo ungasari nanngi lawo kumbra osornjroqnej. Deqa nanngi ijo anjam endeqa geregere are qaliye. ² Ijo anjam agiende. E nanngi qa bqai di e nanngi qa bosiy anjam singila na merngwasai. E laesqai. Ariya e are qalonum, nunngo ambleq di tamo qudei nanngi iga qa endegsib mareqncub, iga mandam tamo nanngo kumbra dauryosim laqnum. Nanngi iga qa degsib mareqncub deqa e nanngi qa bosiy tamo nanngi di anjam singila na minjrqai. E laesqasai. ³ Bole, iga mandam endia sosim waueqncum. Ariya iga mandam tamo nanngo kumbra na qotosaieqncum. ⁴ Qotei a qoto qa ingi ingi egej di mandam qaji ingi ingi sai. Ingi ingi di Qotei aqa singila ti unu. Iga dena qotoqnsim gago jeu tamo nanngo singila gotranjyeqncum. ⁵ Areqalo uge uge ti gisan anjam na ti tamo nanngi Qotei qalieqajqa gam getentetnjreqncu deqa iga na olo gotranjyeqncum. Osim iga tamo nanngo areqalo kalil bulyetnjreqncu nam nanngi Kristus aqa anjam dauryqajqa are qaleqncub. ⁶ Deqa iga nanngi qa tarñeqncum. Nanngi gago anjam kalil dauryekritibqa ariya tamo kalil Qotei aqa anjam gotranjyeqncub qaji nanngi di iga na olo nolawotnjrqom.

⁷ Nanngi laña baban na tamo nanngo kumbra unsib tenemtaib. Nanngi geregere tenemtiye. Tamo bei a endegsi marqas, “E Kristus aqa tamo bole.” Ariya a endegsi poiye, a Kristus aqa tamo qa marqo deqa iga dego Kristus aqa tamo. A degsi poiye. ⁸ Tamo Koba Yesus a na iga singila egej deqa iga aqa wau ojeqncum. Di kiyaaqa? Iga na nunngo areqalo Yesus qa singilateqncub qaji di olo singilateqncuwajqa deqa. Iga nanngi ugeugeingwajqa deqa sai. Deqa e gago wau endeqa areboleboleibim gago ñam yala soqtqai di e deqa jemaibqasai. ⁹ Ariya nanngi endegsib are qalaib, “Pol a na iga ula egwajqa deqa anjam singila na nengrenyosiq iga qa qarñeqncu.” Nanngi degsib are qalaib. ¹⁰ Bole, tamo qudei nanngi e qa endegsib yomueqncub, “Pol a anjam singila na nengrenyosiq iga qa qarñeqncu. Ariya a iga koba na sosim anjam mergoqnsim iga a unoqncem di a singila saiqoji. Anjam palontqajqa wau di dego a qaliesai bolesai.” ¹¹ Tamo qudei nanngi e qa degsib yomueqncub. Deqa e na kamba tamo nanngi di endegsi minjrqai, “Anjam iga sawa isaq di sosim nengrenjyeqncum qaji di iga nanngi koba na sosim olo dauryeqncum. Osim agi kumbra yeqncum. Nanngi deqa geregere are qalsib poingem.”

¹² Tamo qudei nanngi diqoqnsib nanngo segi ñam soqteqncub qaji iga nanngi unub dego sai. Gago kumbra ti nanngo kumbra ti kerekere unub iga degsi marqa keresai. Tamo nanngi di nanngo segi kumbra na nanngo kumbra laña pegiyeqncub. Osib tamo qudei nanngo kumbra na dego nanngo segi kumbra olo pegiyeqncub. Tamo nanngi kumbra degyeqncub qaji nanngi tulan powo saiqoji. ¹³ Ariya iga tamo bei aqa wau qa gago segi ñam soqtqasai. Wau Qotei na egej qaji di iga olo bunyosim tamo bei aqa wau qa gago segi ñam soqtqasai. Wau Qotei na egej qaji deqa segi gago ñam soqtqom.

Wau Qotei na egej qaji agiende. Iga ningi Korin Kristen ningi qa waueqnum. ¹⁴Deqa bati iga Qotei aqa anjam ningi merngoqnem bati di iga wau Qotei na egej qaji di bunyosai. Agi iga namoqna ningi qa bosim Kristus aqa anjam bole ningi merngoqnem. ¹⁵Wau Qotei na egej qaji di iga bunyosim tamo qudei nango wau qa gago segi ñam soqtosaieqnum. Wau Qotei na egej qaji di segi iga yqajqa singilaeqnum. Di kiyaaqa? Gago wau dena nungo areqalo Yesus qa singilato qaji di singilaamqa gago wau nungo ambleq di yoqnem qaji di tulan kobaqas. ¹⁶Amqa iga sawa isaq gilsim dia dego Yesus aqa anjam mare mare laqnom. Sawa qudei dia tamo qudei nangi nami wauoqneb qaji iga deq gilqasai. Nango wau qa iga laña areboleboleigim gago segi ñam soqtqasai.

¹⁷Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo bei a ñam bei soqtqa marsimqa a Tamo Koba Qotei aqa ñam soqteme.” ¹⁸Iga qalie, tamo bei a aqa segi ñam soqtqas di a Qotei aqa ñamgalaq di ñam saiqoji sqas. Ariya Tamo Koba Qotei na tamo bei aqa ñam soqtetqas di a ñam bole oqas.

Tamo qudei nangi gisañoqnsib Qotei aqa wau tamo buleqnum

11 Ningi e odbibqa e olo nanari anjam kiñala merngwai. Ningi e odbqa kereamqa e odbiye. ²Qotei aqa tamo ungasari nangi a segi qujai tulan qalaqalaiyoqnsib aqa sorgomq di sqajqa deqa a tulan singilaeqnu. Dego kere e dego ningi Kristus dauryqajqa tulan singilaeqnum. E segi nami ningi osim Kristus yonam a na ningi eleñej. Deqa tamo bei na aqa dunge nami tamo bei wo anjamosai qaji di osim tamo qujai yim a na oqas dego kere mondoñ e ningi olo osiy Kristus yitqa a na ningi torei oqas. ³Ariya e amal uge Satan qa are qalsim deqa e ningi qa ulaonum. A gisañ

ani tamo deqa a nami Iv gisañyonaqa a une atej. Une di ningi qa bosim nungo areqalo ugetetngimqa ningi Kristus a segi qujai qalaqalaiyqajqa urataib deqa e ningi qa ulaonum. ⁴E ulaonum. Di kiyaaqa? E qalieonum, tamo qudei nangi ningi qa boqnsib gisañoqnsib Yesus bei qa anjam palontosib merngeqnum. Yesus deqa iga nami anjam palontosaiioqnem. Tamo nangi di mondor bei qa dego ningi merngeqnum. Di gisañ mondor. Mondor deqa iga nami ningi merngosaiioqnem. Yesus aqa anjam bole iga nami ningi merngoqnem qaji di dego tamo qudei nangi bulbulyoqnsib olo anjam bei ningi merngeqnum. E qalieonum, nangi anjam di ningi merngeqnum ningi quqnsib bole edegoqnsib dauryeqnum. O was qu, ningi degaib.

⁵Ningi are qaleb, “Tamo nangi di Qotei na bole qarinqrej.” Sai. Ningi quiye. Tamo nangi dena e bunbosai. Tamo nangi di ñam ti unub ariya e dego ñam ti unum. ⁶E anjam marqajqa medabu gulubeibeqnu di unqum. E powo qa truquosaieqnum. Agi ijo kumbra kalil e nungo ambleq di yoqnem qaji di ningi unoqnsib dena poingooqnej, e powo koba ti unum.

⁷Ningi qalie, e Qotei aqa anjam bole ningi merngoqnem di e laña merngoqnem. E awai bei ningi yaingosaiioqnem. Ijo kumbra dena e ijo segi ñam aguq atoqnem. Yim nungo ñam olo goge oqwa-jqa deqa. E kumbra di yoqnem di une e? Sai. ⁸E Kristen tamo ungasari qure bei beiq di unub qaji nanqoq dena silali oqnem. Osim dena e nungo ambleq di laña wau yoqnem. Ijo kumbra dena e nanqo silali bajiqbuloqnem. ⁹E nungo ambleq di sosimqa e ñngi ñngi qa truquqnsimqa e deqa tamo bei gulube yo-saiioqnem. Kristen was qudei Masedonia sawaq dena Korin qureq beleñej qaji nangi na e taqatbosib ñngi ñngi qa aqaryaiboqneb. E ningi gulube engwa-

jq̄a tulaŋ uratoq̄nem agi bini e degsim unum. ¹⁰Kristus aqa anjam bole ijoq di unu deqa e anjam bole endegsi merngwai, Akaia sawa kalilq̄ dia tamo bei na e ijo kumbra deqa ijo segi ñam soqtqajqa getentbqa keresai. ¹¹E kiyaaq̄a ijo segi ñam soqteqnum? E ningi qalaqalaingosaieqnum deqa kio e ijo segi ñam soqteqnum? Deqa sai. Qotei a qalieqo, e ningi tulaŋ qalaqalaingeqnum.

¹²Ariya tamo qudei nanŋi nanŋo segi ñam soqtqajqa gam ñameq̄nub. Yim nanŋi tamo kalil nanŋo ñamgalaq di iga bul sqajqa deqa. Ariya e na olo nanŋo gam di getentetnr̄qajqa waueq̄num. E degyoq̄nsiy sqai. ¹³Tamo nanŋi di Qotei na qar̄iñjrosai. Nanŋi wau tamo bole-sai. Nanŋi gisañoq̄nsib nanŋo segi kumbra bulyoq̄nsib tamo bole buleq̄nub. Yim tamo uñgasari nanŋi unsib marq̄ab, “Nanŋi Kristus aqa wau tamo bole.” ¹⁴O was qu, ningi nanŋo kumbra di unsib ningi deqa tulaŋ prugaib. Iga qalie, Satan a dego gisañoq̄nsiqa aqa kumbra bulyoq̄nsiqa Qotei aqa laŋ aŋgro bole rian ti unub qaji nanŋi buleq̄nu. ¹⁵A kumbra degyeq̄nu deqa aqa wau tamo nanŋi dego nanŋo kumbra bulyoq̄nsib tamo nanŋi kumbra bole dauryoq̄nsib waueq̄nub qaji nanŋi buleq̄nub. Iga deqa tulaŋ prugwasai. Mondoŋ Qotei na tamo nanŋi di nanŋo kumbra deqa kambatnr̄sim awai ugedamu enjr̄qas.

Pol a Qotei aqa wau ojsiq̄ deqa a gulube gargekoba itoq̄nej

¹⁶E nami maronum, e nanari anjam kiñala merngwai. Ariya merngit ningi qusib e nanari tamo edegaib. Ningi e nanari tamo edegwab di kere. Ariya ningi e odbibqa e ijo segi ñam olo yala soqtqai. ¹⁷E Tamo Koba Yesus aqa areqalo dauryosim anjam endi marosai. E nanari tamo bulosim deqa e anjam endi maroq̄nsim ijo segi ñam soqteqnum. ¹⁸Tamo gargekoba nanŋi mandam endeqa kum-

bra dauryoq̄nsib nanŋo segi ñam soqteq̄nub. Deqa e dego kumbra di dauryosiy ijo segi ñam yala soqtqai.

¹⁹Ningi segi qa mareq̄nub, “Iga powo koba ti unum.” Maroq̄nsib deqa ningi nanari tamo nanŋi odnjreq̄nabqa nanŋi nanari anjam ningi merngeq̄nub. ²⁰Nunŋo kumbra agiende. Tamo bei na ningi ojsim wau koba engimqa kio nunŋo iñgi iñgi saitimqa kio nunŋo iñgi iñgi gisañ na yaingimqa kio aqa segi ñam soqtimqa kio nunŋo ula ponyimqa kio ningi a odyibqa aqa segi areqalo dauryoq̄nsim degyoq̄nqas. ²¹O was qu, iga singila saiq̄oji unum deqa kumbra nanŋi ningi engeq̄nub qaji di iga ningi engwa keresai. E gago une deqa ningi merngonum deqa e jemaibqo.

Ariya tamo qudei nanŋi nanŋo segi kumbra ubtsib marq̄ajqa siñgilaeq̄nub deqa e kamba dego ijo segi kumbra ubtsiy marq̄ai. O was qu, e nanari tamo bulosim deqa anjam mareq̄num. ²²Tamo nanŋi di mareq̄nub, “Iga Hibru tamo.” Ariya e dego Hibru tamo. Nanŋi mareq̄nub, “Iga Israel tamo.” E dego Israel tamo. Nanŋi mareq̄nub, “Iga Abraham aqa leŋ.” E dego Abraham aqa leŋ. ²³Nanŋi mareq̄nub, “Iga Kristus aqa wau tamo.” Ariya e nanari tamo bulosiy anjam endegsi marq̄ai. E dego Kristus aqa wau tamo. Agi e na tamo nanŋi di tulaŋ buñjrsimqa ñes na ti jaqatiñ na ti Kristus aqa wau ojeq̄num. Bati gargekoba jeu tamo nanŋi na e tonto talq di waiboq̄neb. Osib e lubogargekobatoq̄neb. Gulube dena e na tamo nanŋi di tulaŋ buñjroq̄nem. Bati gargekoba e moiqa jojomem. ²⁴Bati 5-pela Juda tamo nanŋi na e kumbainbo 39 toq̄neb. ²⁵Bati qalub nanŋi bu toq̄oŋ na e luboq̄neb. Bati qujai nanŋi na e moiqbqa marsib meniñ na luboq̄neb. Bati qalub e qobuñ na gileq̄nam qobuñ a padalej. Qobuñ padalonaq̄ qolo ti qanam ti e yuwalq di otosi laq̄nem. ²⁶Bati

gargekoba e sawa isaq singa na walweloqnem. Ya koba doqnsiq e ya na padaltbqa jojomoqnej. E gamq di walweleqnamqa bajinj tamo nanqi gam getentoqnsibqa e lubqa laqneb. Juda tamo nanqi ti sawa bei bei qaji tamo nanqi ti dego e lubqa laqneb. Qure qureq dia, wadau sawaq dia, yuwalq dia dego e padalqa jojomoqnem. Gisañ Kristen nanqi na dego e ugeugeibqa laqneb. ²⁷ E njes na ti jaqatij na ti waukobaoqnem. Qolo gargekoba e waukobaoqnsim ñeio-saioqnem. E mam ti laqnem. E ya qarboqnej. Bati gargekoba e inji saiqoji soqnem. Bati gargekoba e yorbeqnaqa e ijo jejamu kabutqajqa gara saiqoji soqnem. ²⁸ Ariya bini gulube qudei dego e qa branteqnu. Gulube kobaquja bei agiende. E bati gaigai Kristen was qu qure qure kalilq di unub qaji nanqi qa are koba qaleqnum. Nanqi bole unub kio sai kio deqa e nanqi qa tulañ are koba qaleqnum. ²⁹ Deqa Kristen was bei aqa singila saiamqa e was deqa are koba qalsiy e segi dego singila saibqas. Inji bei na Kristen was bei a uneq waiyimqa e was deqa are koba qalsiy are ugeibqas.

³⁰ E gam bei saibqas di e ijo segi ñam soqtqai. Ariya gulube kalil e qa beqnu qaji dena ninqi osorñgeqnu, e singila saiqoji. E deqa marqai. Osiy ijo ñam soqtqai. E inji bei qa ijo ñam soqtqasai. ³¹ Tamo Koba Yesus aqa Abu Qotei a qalie, e anjam bole maronum. E gisañosai. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtqanom. ³² Damaskus qureq dia Mandor Koba Aretas a na qure taqato qaji tamo koba a minjnaqa a na qoto tamo qudei nanqi qarinqjrnaqa nanqi na qure aqa siranme kalil taqatoqneb. Di kiyaaqa? E ulañqa laqnitqa nanqi na e ojsib tonto talq di waibqajqa deqa. ³³ Ariya Kristen was qudei nanqi na e aqaryaibosib gumba q di jigsib qure aqa jeñ gogetosib sil na gumba tontosib jeñ aqa siranme kiñalaq dena e ura uratbonab jeñ oqeq aiem.

Kumbra dena e qure taqato qaji tamo koba aqa banq dena ulañem.

Qotei na ñeioobilqei ti uli anjam ti Pol osorfej

12 Ariya e gam bei saibqo deqa e olo ijo ñam soqtqai. Bole, e ijo ñam soqtqai kumbra dena iga aqaryaigwa keresai. Di unqum. Nami Tamo Koba Qotei na ñeioobilqei ti uli anjam ti e osorfej deqa ninqi saingit quie. Dena e ijo ñam soqtqai. ² Ñeioobilqei agiende. Nami wausau 14 koboej endi Qotei na Kristus aqa tamo bei osi oqsiqu torei lañ qureq oqej. Lañ qure di tulañ goge koba. Tamo oqej qaji di e qalie. Tamo di agi e segi. A jejamu korbi oqej kio aqa jejamu uratosiq oqej kio di e qaliesai. Qotei a segi qalie. ³⁻⁴ E qalieonum, Qotei na tamo di osi oqsiqu lañ qureq oqej. A jejamu korbi oqej kio aqa jejamu uratosiq oqej kio di e qaliesai. Qotei a segi qalie. A lañ qureq oqsiqu dia anjam bei quej. Anjam di aqa damu tamo bei na ubtsim marqa keresai. Anjam di marqajqa getento koba. ⁵ E tamo di aqa ñam soqtqai. Ariya e ijo segi ñam soqtqasai. E singila saiqoji unum deqa segi marsiy ijo ñam soqtqai.

⁶ Bole, e ijo segi ñam soqtqai di e nanari tamo sqasai. Di kiyaaqa? E anjam bole segi marqai. Ariya e ijo segi ñam soqtqa uratonum. Di kiyaaqa? Tamo nanqi ijo areqalo dauryosib ijo ñam laña soqtetbo uge. Ariya nanqi ijo kumbra unoqnsib anjam e palonteqnum qaji di quoqnsib dena ijo ñam soqtetbqab di kere.

Qotei na gulube tulañ uge sil luwit bul qarinyonaq Pol aqa jejamuq aiej

⁷ Qotei na kumbra tulañ boledamu e osorfej. Ariya e kumbra di unsiy deqa ijo segi ñam soqtosiy diqosiy laaim deqa Qotei na gulube tulañ uge sil luwit bul qarinyonaq ijo jejamuq bej. Gulube di Satan na ojsiqu dena e ugeugeibeqnu.

⁸Deqa e endegsi singila na Qotei pai-lyoqalubtem, “O Abu, ni na gulube di olo taqal atetbime.” ⁹Onaqa Qotei a saidosiq endegsi merbej, “E ni qa are boleiboqnmqa ni singilatmoqnqai dena ni keretmqas. Di kiyaaqa? Ni singila saiqoji unum deqa ijo singila ni qa brantoqnsim ni singilatmoqnqas.” Qotei na e degsi merbej. Deqa e singila saiqoji unum deqa areboleboleiboqnqas. Yim Kristus aqa singila ijoq di sqas. ¹⁰Deqa e Kristus aqa ñam qa singila saiqoji sqai kio tamo qudei nanqi na e misilinjboqnqab kio e gulube oqnqai kio jeu tamo nanqi na e ugeugeiboqnqab kio e waukobaoqnqai kio di unqum. E deqa areboleboleibqas. Di kiyaaqa? E singila saiqoji sqai bati di e Kristus aqa singila ti sqai.

**Pol a Korin nanqo areqalo
Yesus qa singilateb qaji di olo
singilatetnrqajqa deqa marej**

¹¹Anjam e mareqnum endi nanari anjam. Di nunqo une. Agi ningi na ijo areqalo tigeltetbeqnum deqa e nanari anjam endi mareqnum. Ningi ijo kumbra bole qa marqa kere. Ariya ningi marqa urateqnum. Deqa e segi ijo kumbra bole qa mareqnum. Bole, e tamo bolesai. Ariya ningi na olo tamo qudei nanqo ñam soqtoqnsib mareqnum, “Tamo nanqi di Qotei aqa wau tamo bolequja.” Ariya tamo nanqi dena e bunbosai. ¹²Agi e nunqo ambleq di sosimqa e manwa gargekoba babteqnam dena ningi qalieeb, Qotei na e qarinqbej. Agi e singila na tigeloqnsim gulube qoboieqnam dena manwa ti wau singila ti gargekoba nunqo ambleq di brantoqnej. Kumbra dena ningi osorngej, e Qotei aqa wau tamo bole. ¹³Kumbra e qure qureq dia Kristen tamo ungasari nanqo ambleq di yeqnum qaji di e nunqo ambleq di dego yoqnem. Ariya kumbra qujai e nunqo ambleq di yosai qaji agiende. E ningi gulube engwa uratosim deqa e ningi silali ingi ingi qa

mernqosaiognem. Di e une yoqnem e? Sai. Ariya e une yoqnem bole edegosis ijo une di olo kobotetbiye.

¹⁴E nami ningi qa boaiyeltem. Ariya bini e olo ningi qa bqajqa are qaleqnum. E ningi qa bqai di e ningi gulube engwasai. E nunqo ingi ingi oqajqa are qalqasai. E ningi segi oqajqa are qalqai. Ningi qalie, angro nanqi na nanqo ai abu nanqi qa silali koroiyosaieqnum. Ai abu nanqi na nanqo angro nanqi qa silali koroiyeqnum. ¹⁵E na ijo ingi ingi kalil ti ijo jeamu dego ningi torei engwajqa areboleboleibqo. E ningi tulanq qalaqalaingeqnum. Ariya kiyaaqa ningi kamba olo e kiñala segi qalaqalaibeqnum?

¹⁶Ariya ningi qudei ijo kumbra qa endegsib mareqnum, “Bole, Pol a gago ingi ingi boleq na yaigosaiognej. Ariya a na iga walawalaigoqnsiq gago ingi ingi gisanq na yaigoqnej.” ¹⁷O was qu, e nami Kristen was qudei nanqi qarinqnjnam ningi qa gileb. Nanqo banq na e na ningi gisanqgem kio nunqo ingi ingi lanq yaingem kio? Sai. ¹⁸E na Taitus minqnam a ningi qa gilej. E Kristen was bei di dego qarinqyonam a Taitus dauryosiq ombra na gileb. Gilsib Taitus a ningi gisanqosiq nunqo ingi ingi qudei bajinqej e? Sai. Aqo Taitus wo areqalo qujai ti sosim gam qujai dauryosim kumbra bole segi yoqnem.

¹⁹Ningi gago anjam kalil endi sisiyosib iga qa endegsib are qalaib, “Nanqi anjam nengrenyeqnum di nanqo segi jeamu une saiqoji qa marsib deqa nengrenyeqnum.” Di sai. Iga Kristus aqa tamo deqa iga Qotei aqa ñamgalaq di anjam endi nengrenyeqnum. O ijo was bole, anjam kalil iga nengrenyeqnum qaji endi ningi singilatngwajqa deqa nengrenyeqnum. ²⁰Di kiyaaqa? E ningi qa ulaeqnum. E ningi qa bosiy nunqo kumbra unsiy e ningi qa areboleboleibqas kio sai kio? Ningi dego ijo kumbra unsib ningi e

qa areboleboleingwas kio sai kio? E deqa ulaeqnum. E ningi qa bosiy nungo kumbra endegsi unqai kio? Ningi anjam na qoteqnu. Ningi nungo was nanqi qa are ugeingeqnu. Ningi minjin oqeqnu. Ningi pupoeqnu. Ningi nungo was qudei nanqi misilinjreqnu. Ningi yomueqnu. Ningi diqeqnu. Ningi Qotei aqa wau ugeugeiyeqnu. E degsi unqai kio? ²¹ E olo ningi qa bosiy nungo ambleq di tamo gargekoba nami une yoqneb qaji nanqi are bulyosaiunub degsi unqai kio? Degsi unqai di ijo Qotei a nungo nãmgalaq di e jemai ebqas. Tamo nanqi di nanqo une nami yoqneb qaji agiende. Nanqi kumbra uge jiga ti yoqneb. Nanqi sambala kumbra yoqneb. Nanqi kumbra uge yqajqa are prugnroqnej. E ningi qa bosiy tamo nanqi di nanqo une olo qoreiyosai degsi unqai di e nanqi qa are gulubeibqas. E deqa ulaeqnum.

Pol a olo Korin nanqi qa bqajqa are qaleqnu

13 E nami ningi qa boaiyeltem. Ariya bini e olo ningi qa bqajqa are qaleqnum. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo bei a une atimqa tamo aiyel kio tamo qalub kio nanqi aqa une unsib marqab di iga aqa anjam gereiyqom.” ² E nami ningi qa bosim ningi uratngsim bati bei e olo ningi qa bosim tamo une atoqneb qaji nanqi di njirin anjam minjrem. Ariya bini e sawa isaq endi sosiy tamo une atoqneb qaji nanqi ti ningi kalil ti anjam endegsi merngwai, “E bunuqna ningi qa olo bosiy tamo une atoqneb qaji nanqi di nanqo une tingitetnjrsiy njolawotnjrqai.” ³ Kristus a ijo medabuq na anjam mareqnu kio sai kio di ningi qalieqajqa deqa e ningi qa olo bosiy tamo nanqi di nanqo une tingitetnjrqai. Yim ningi ijo kumbra

di unsib bole qalieqab. Ningi quiye. Kristus a singila koba ti unu deqa a lawo na nungo kumbra tingitetngwasai. A na ningi aqa singila osornjim unqab. ⁴ Bole, Kristus a nãmburbasq di gaignesoqnej bati deqa a singila saiqoji soqnej. Ariya bini a olo Qotei aqa singila na nãmbile unu. Iga Kristus beteryejunum deqa iga dego singila saiqoji unum. Ariya iga Qotei aqa singila na olo Kristus ombla nãmbile sqom. Iga ningi qa bosim singila di ningi osornjwom.

⁵ Ningi Kristus qa nungo areqalo bole singilateqnu kio sai kio deqa are qalsib nungo segi kumbra tenemtoqniye. Ningi qaliesai kio, Yesus Kristus a nungo are miligiq di unu? A ningi koba na sqasai di ningi a qa nungo areqalo singilaboletosai deqa. ⁶ Ariya iga Kristus aqa wau bole yeqnum. Ningi degsib qalieqajqa deqa e are qaleqnum. ⁷ O was qu, ningi kumbra uge yoqnaib deqa iga ningi qa Qotei pailyeqnum. Ningi iga nugsib iga Kristus aqa wau tamo bole degsib are qalqajqa iga deqa pailyosai. Ningi iga gisanj wau tamo degsib are qalqab di unqum. Gago areqalo qujai agiende. Ningi kumbra bole tintin yoqnaqajqa deqa iga Qotei pailyeqnum. ⁸ Ningi qalie, iga Qotei aqa anjam ugetqa keresai. Iga Qotei aqa anjam singilatqa waueqnum. ⁹ Deqa iga singila saiqoji soqnim ningi singila ti sqab di iga areboleboleigwas. Iga gaigai ningi qa endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na Korin Kristen nanqi singilatnjrimqa nanqi torei singila na sqab.” ¹⁰ Tamo Koba Qotei a na e singila ebej deqa e aqa wau taqateqnum. E isaq endi sosim anjam nengrenyonum. Di kiyaa? E ningi qa bosiy e nungo kumbra tingitetngwa osiy e anjam singila na merngwai. Tamo Koba Qotei na e ningi singilatngwajqa deqa wau ebej. E ningi ugetngwajqa deqa wau ebosai.

**Pol a anjam getentosiq
nanği kaiyeinjrej**

¹¹ Ariya was qu, e ijo anjam getentqai. Niŋgi kalil kaiye. Niŋgi torei Kristen tamo uŋgasari boledamu sqajqa siŋgi-laoqniye. Niŋgi ijo anjam quoqnsib dau-ryoqniye. Niŋgi kalil areqalo qujaitosib soqniye. Yim Qotei a niŋgi ti sqas. Agi a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgoqnsiq lawo kumbra engeqnu.

¹² Ariya niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil nanği segi segi kundoqnjriye. Kum-

bra di agi Qotei aqa tamo uŋgasari nanği yeqnu. Qotei aqa tamo uŋgasari kalil qure endia unub qaji nanği na kamba dego niŋgi kaiyeiŋgonub.

¹³⁻¹⁴ Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleyeme. Qotei a na niŋgi qalaqalaiŋgoqneme. Qotei aqa Mondor Bole a na niŋgi kalil aqaryaiŋgimqa niŋgi koba na are qujaitosib geregere soqniye.

GALESIA

1 E Pol. Yesus Kristus na e qar-
inbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Mandam tamo bei na e qarinj-
bosai. Tamo bei na e wau ebosai dego.
Yesus Kristus nangi Abu Qotei agi Kris-
tus subq na tigeltej qaji wo nangi aiyel
na e wau ebeb. ²Kristen was kalil sawa
endia unub qaji nangi e ti ombla na
anjam endi nenngrenyosim ningi Galesia
sawaq dia Yesus aqa ñam qa koroqnsib
loueqnub qaji ningi qa qarinyonum.

³Es was qu, gago Abu Qotei nangi
Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi
aiyel ningi qa are boleinjrimqa ningi
lawo na soqniye. ⁴Kristus a gago Abu
Qotei aqa areqalo dauryosiq deqa a gago
une kobotqa marsiqa aqa segi ñambile
uratosiq moiej. A na iga eleñamqa iga
mandam qa kumbra uge kalil uratqa-
jqa deqa marsiq iga qa moiej. ⁵Deqa iga
Qotei aqa ñam bati gaigai soqtoqnqom.
Bole.

Anjam bole qujai segi unu.

Anjam bole bei saiqoji

⁶Kristus a ningi qa are tulanj boleiyej
aqa kumbra dena Qotei na ningi aqa
segi tamo ungasari sqa marsiq metnjej.
Ariya ningi olo urur Qotei qoreiyosib
Kristus aqa anjam bole dauryqa uratosib
olo anjam bei dauryeqnub. E nungo
kumbra deqa tulanj prugugetonum.
⁷Ariya anjam bole bei saiqoji. Sai
bolesai. Tamo qudei nangi nungo
areqalo niñaqyetjgwa wauoqnsib deqa
nangi Kristus aqa anjam bole di olo
bulbulyeqnub. ⁸Deqa ningi quiyee. Iga
na kio lanj angoro bei na kio Kristus aqa
anjam bole iga nami ningi merngoqnem
qaji di olo bulbulyosim anjam bei
merngwas di Qotei na tamo di ojsim
ñamyuoq waiyeme. ⁹Iga anjam di nami
marem. E olo marqai. Tamo bei na

Kristus aqa anjam bole iga nami ningi
merngoqnem qaji di olo bulbulyosim
anjam bei merngwas di Qotei na tamo
di ojsim ñamyuoq waiyeme.

¹⁰Ningi kiersib are qaleqnub? E anjam
endi nenngrenyonum di mandam tamo
nangi e qa boleqajqa kio deqa Qotei a e qa
boleqajqa kio deqa nenngrenyonum e?
Mandam tamo nangi e qa boleqajqa deqa
e waueqnum e? Ningi quiyee. Mandam
tamo nangi e qa boleqajqa deqa e waue-
qnum qamu e Kristus aqa wau tamo
bolesai qamu.

Qotei a segi na Pol giltej

¹¹O was qu, e bole merngonum. Kris-
tus aqa anjam bole e nami ningi merngo-
qnem qaji di tamo bei na babtosai. ¹²E
anjam di tamo bei aqa banq dena osai.
Tamo bei na e osorbosai dego. Yesus
Kristus a segi na anjam bole di babtosiq
osorbej.

¹³Ningi ijo kumbra uge e nami
yoqnem qaji deqa quoqneb. Ningi qalie,
e Juda nango kumbra singila na dau-
ryoqnsim deqa e na Qotei aqa tamo
ungasari nangi ugeugeinjroqnem. Osim
e nangi torei padaltnjrqaqqa singila na
wauoqnem. ¹⁴E ijo moma nango kumbra
kalil dauryqajqa tulanj singilaoqnem. Ijo
kumbra dena e na ijo kadoi nangi tulanj
bunjnroqnem. Ijo kadoi nangi agi Juda
tamo nangi.

¹⁵Ariya nami e ñambabosaisonamqa
Qotei na e giltbosiqa a e qa are
boleiyosiq metbej. ¹⁶Osiqa bati a nami
atej qaji di brantonaqa a na aqa Ijiri
Yesus e osorbej. Yim e na aqa anjam
bole osiy giloqnsiy tamo ungasari sawa
bei beiq di unub qaji nangi minjre min-
jre laqajqa deqa. Onaqa bati di e na
tamo qudei nangi endegsi nenemnjro-
saiognem, “Yesus a tamo kiero?” o “E
Yesus aqa anjam kiersi palontognqai?”
Qotei a segi na e giltbej deqa e tamo
qudei nangi degsi nenemnjrosaiognem.

¹⁷E Jerusalem gilosai dego. Yesus aqa anjam maro tamo Qotei na nami giltonjrej qaji nanği Jerusalem di soqneb bati deqa e nanği unjrqaqqa gilosai. E Arabia sawaq gilsim di soqnem. Sosim olo bunuqna e puluosim Damaskus qureq aiem. ¹⁸Ariya wausau qalub koboonaqa e Pita segi unqajqa Jerusalem gilem. Gilsim bati 15 Pita ombla soqnem. ¹⁹E Jerusalem di soqnem bati di e Yesus aqa anjam maro tamo bei unosai. E Tamo Koba Yesus aqa aube Jems a segi unem. ²⁰Ijo anjam e na nenğrenyonum qaji endi anjam bole. E Qotei aqa ɲamgalaq di anjam bole mergonum. E ninği gisanğosai.

²¹Ariya bunuqna e Jerusalem olo uratosim Siria sawa ti Silisia sawa ti deq gilem. Gilsim di laqnem. ²²Ariya bati deqa Kristus aqa tamo unğasari Judia sawaq di soqneb qaji nanği ijo ulatamu poinjrosaisoqnej. ²³Nanği e qa anjam segi endegsi quoqneb, “Pol a nami iga Kristen tamo unğasari padaltgwa laqnej. Ariya bini anjam a nami ugeugeiyqa wauoqnej qaji di a olo palontoqnsiq laqnu.” ²⁴O was qu, Qotei na e are bulyetbej anjam di nanği quoqnsib deqa nanği tulaɲ areboleboleinjnaqa Qotei aqa ɲam soqtoqneb.

Kristen qate kokba nanği Pol koba na areqalo qujai ti soqneb

2 Ariya wausau 14 koboonaqa e olo Jerusalem aiem. E Barnabas ombla aioqnsim Taitus dego osi aiem. ²Qotei a segi na merbej deqa e Jerusalem aiem. Ariya e Jerusalem di sosimqa e Kristen nanngo gate nanği segi koba na anjam maroqnem. E sawa bei beiq dia laqnsimqa Kristus aqa anjam bole palontoqnem ijo wau di ubtsim minjrem. E tamo laɲa laɲaj nanği minjrosai. Di kiyayaqa? Wau e nami yoqnsim agi bini yeqnum qaji di laɲa uloɲo uge. ³Bati deqa Taitus a e ombla soqnej. Taitus a Grik qaji

tamo. Ariya Kristen gate nanği e na Taitus osiy muluɲ waiyqa merbosai. ⁴Bole, Kristen tamo qudei nanği uli na gago koro miligiq aieb. Nanği Kristen tamo bolesai. Nanği gisaɲ tamo. Nami iga dal anjam aqa sorgomq di soqnem bati deqa Kristus Yesus a na iga olo elenej deqa dal anjam na iga olo taqatgosai. Ariya tamo nanği di gago kumbra di lumu na unqajqa deqa gago koro miligiq aieb. Nanği na iga olo osib dal anjam aqa sorgomq di atqajqa deqa are qalsib gago koro miligiq aieb. ⁵Aisib nanği na iga mergeb, “Ninği na Taitus osib muluɲ waiyiye.” Onaqa iga nango anjam di quetnjrosai. Nanği Kristus aqa anjam bole olo bulbulyaib deqa iga na nanği saidnjrem. Yim ninği Kristus aqa anjam bole siɲgila na ojsib gaigai dauryqajqa deqa.

⁶Tamo qudei nanği Kristen gate kokba. Nanği ɲam ti. Ariya ijo areqalo agiende. Nanği gate kokba kio sai kio di laɲa. Qotei a tamo nanngo ɲam qa are qalosaieqnu. Ariya e na tamo ɲam ti nanği di ijo wau ubtsim minjrnama nanği mareb, “Di kere.” Nanği olo anjam bei e merbosai. ⁷Pita aqa wau agiende. A Juda nanngo ambleq di wauoqnsiq Kristus aqa anjam bole nanği minjre minjre laqnu. Qotei na wau di Pita yej. Dego kere e dego wau ti. Ijo wau agi e na tamo unğasari sawa bei beiq di unub qaji nanngo ambleq di wauoqnsimqa Kristus aqa anjam bole nanği minjre minjre laqnum. Wau di Qotei na e ebej. Tamo ɲam ti nanği degsib unsib ariya nanği e kamba olo anjam bei merbosai. ⁸Od, Qotei na Pita siɲgila yej deqa a Juda tamo muluɲ uneqnu qaji nanngo ambleq di wauoqnsiq Kristus aqa anjam bole minjre minjre laqnu. Dego kere Qotei na e dego siɲgila ebej deqa e sawa bei bei qaji tamo nanngo ambleq di wauoqnsimqa Kristus aqa anjam bole

minjre minjre laqnum. ⁹Tamo ungasari nanği mareqñub, Jems na Pita na Jon na nanği qalub Kristen nanço gate kokba. Ariya nanği qalub qalieeb, Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej. Deqa nanği aqo Barnabas wo gago bañ ojsib mergeb, “Ninği gago Kristen was bole.” Osib nanği iga ti areqalo qujaitosim anjam endegsi keretem, aqo Barnabas wo sawa bei beiq dia Qotei aqa wau yoqnqom. Ariya nanği Juda nanço ambleq di wauoqnqab. ¹⁰Osib nanği anjam qujai segi aqo aiyel endegsib mergeb, “Gago ambleq endia Kristen tamo qudei nanği inği inği tulañ saiqoji unub. Deqa ninği nanği qa are walngaiq. Ninği nanği dego aqaryainjroqniye.” Onaqa iga nanği odnjrem. Di kiyayaqa? Iga nami tamo inği inği saiqoji unub qaji nanği aqaryainjrqaqqa are koba soqnej agi bini degsim unum.

Pol na Pita aqa kumbra uge babtej

¹¹Ariya bunuqna Pita a Antiok qureq bonaqa e aqa ulatamuq di a nriñtem. Di kiyayaqa? A kumbra uge yej deqa.

¹²Aqa kumbra uge agiende. Jems a na Juda Kristen tamo qudei muluñ aiqa-jqa singilaoqñeb qaji nanği qarijnjrnaqa nanği Antiok beb. Ariya nanği bosaison-abqa Pita a sawa bei bei qaji tamo nanği koba na inği uyoqñeb. Ariya nanği bonabqa Pita a nanği qa ulaosiq deqa a sawa bei bei qaji tamo nanği olo tutnjrej. ¹³Onaqa Juda Kristen qudei nanği dego Pita koba na ulaosib gisañ kumbra di yeb. Yonabqa bunuqna Barnabas a nanço kumbra di unsiqa a dego nanği daurnjrsiqa gisañ kumbra di yej. ¹⁴Nanği Kristus aqa anjam bole degsib ugetonabqa e unsiqqa nanço ñamgalaq dia Pita endegsi minjem, “Ni Juda tamo. Ariya ni sawa bei bei qaji tamo nanği bulosim nanço kumbra dauryeqnum. Ni Juda nanço kumbra dauryosaieqnum. Di ni kere degyeqnum. Ariya kiyayaqa ni olo

sawa bei bei qaji tamo nanği Juda nanço kumbra dauryqajqa minjreqnum?”

Tamo a Yesus qa aqa areqalo singilatqas di Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjqas

¹⁵Bole, iga Juda tamo. Iga degsi ñam-babem. Iga sawa bei bei qaji tamo sai. Agi sawa bei bei qaji tamo nanği uneq di laqñub. Iga tamo deqaji sai. ¹⁶Ariya iga qalieonum, tamo nanği Moses aqa dal anjam dauryqab dena Qotei na nanği tamo bole une saiqoji qa minjrqaasai. Tamo nanği Kristus Yesus qa nanço areqalo singilatqab gam dena qujai Qotei na nanği tamo bole une saiqoji qa minjrqaasai. Iga dego Kristus Yesus qa gago areqalo singilateqnum. Di kiyayaqa? Iga qalie, gam dena qujai Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergwas. Iga dal anjam dauryqom gam dena sai. Di kiyayaqa? Tamo bei a dal anjam dauryqas Qotei a deqa are qalsim a tamo bole une saiqoji qa minjqasai. Sai bolesai. ¹⁷Ariya iga Kristus qa gago areqalo singilateqnum gam dena iga Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Deqa tamo qudei nanği iga endegsib mergwab, “Ninği sawa bei bei qaji tamo nanği bulosib deqa ninği une ti unub.” Nanği iga degsib mergibqa iga kamba endegsi minjrqaasai, “Od, Kristus na iga uneq breigej unum.” Iga degsi minjrqaasai. ¹⁸E dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosiy ariya bunuqna e puluosiy dal anjam aqa sorgomq di olo sqai di ijo kumbra dena e une atonum. ¹⁹Ariya dal anjam a na e moio qa gamq di waibej. Osiqa e moiotebej. Gam dena e bini Qotei ombla ñambibile unum. E Kristus ombla na ñamburbasq di gainosim moiem. ²⁰Osim e olo ñambibile bunuj em. Ariya ñambibile di ijo segi ñambibile sai. Kristus a segi ijo are miligiq di ñambibile unu. Deqa bini kumbra kalil e mandamq endi yeqnum qaji di e Qotei aqa Ijiri qa ijo areqalo singi-

latosim yeqnum. Agi Qotei aqa Ijiri a na e tulaŋ qalaqalaibosiq deqa a aqa segi ɲambile uratosiq e qa moiej. ²¹ Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyej aqa kumbra di e ugeugeiyqasai. Iga Moses aqa dal anjam dauryqom gam dena iga Qotei aqa ɲamgalaq di tamo bole une saiqoji so qamu Kristus a laŋa moiej qamu.

**Pol a dal anjam dauryqajqa
ti Kristus qa gago areqalo
singilatqajqa ti deqa anjam marej**

3 O Galesia tamo, ɲiŋgi tulaŋ nari. Iga nami ɲiŋgi Yesus Kristus osorɲgem. Kumbra dena ɲiŋgi a ɲamburbasq di gaiŋesonaq unobuleb. Ariya tamo yai na nuŋgo areqalo olo niŋaqyetyŋgej deqa ɲiŋgi Kristus aqa anjam olo urateqnu? ² Ijo nenem qujai agiende. ɲiŋgi gam kie na Qotei aqa Mondor eb? ɲiŋgi dal anjam dauryeb gam dena Mondor eb kio ɲiŋgi Kristus aqa anjam bole qusib a qa nuŋgo areqalo singilateb gam dena ɲiŋgi Mondor eb kio? ³ ɲiŋgi nanarionub e? ɲiŋgi nami Mondor aqa singila na walweloqneb. Ariya bini ɲiŋgi olo nuŋgo segi singila na walweleqnu? ⁴ Gulube kalil nami ɲiŋgi qa boqneb qaji di ɲiŋgi laŋa qoboiyoqneb e? E are qalonum, ɲiŋgi laŋa qoboiyosai. ⁵ Qotei a na aqa Mondor ɲiŋgi eŋgej deqa a nuŋgo ambleq di maŋwa kokba babteleŋqnu. A kiyaaq degyeqnu? ɲiŋgi dal anjam dauryeqnu a deqa are qalsiq degyeqnu kio ɲiŋgi Kristus aqa anjam bole qusib a qa nuŋgo areqalo singilateb a deqa are qalsiq degyeqnu kio? ɲiŋgi segi mariye.

⁶ Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.” ⁷ Deqa was qu, ɲiŋgi endegsi poiŋgem. Tamo ɲaŋgi Kristus qa ɲaŋgo areqalo singilateqnu qaji ɲaŋgi segi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ sqab. ⁸ Nami Qotei a en-

degisi qalieej, bunuqna sawa bei bei qaji tamo ɲaŋgi Kristus aqa anjam bole qusib ɲaŋgo areqaloq di singilatibqa gam dena Qotei na ɲaŋgi tamo bole une saiqoji qa minjras. Qotei a degisi qalieosiq deqa a Kristus aqa anjam bole di palontosiq Abraham minjej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “O Abraham, ino leŋ ɲaŋgoq dena e na sawa bei bei qaji tamo uŋgasari ɲaŋgi kumbra bole enjrqai.” ⁹ Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa Qotei na a kumbra boledamu yej. Dego kere Qotei na tamo uŋgasari kalil Kristus qa ɲaŋgo areqalo singilateqnu qaji ɲaŋgi dego kumbra boledamu enjrqas. ¹⁰ Ariya tamo qudei ɲaŋgi endegsib are qaleqnu, “Iga dal anjam dauryqom gam dena iga Qotei aqa ɲamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom.” O was qu, tamo ɲaŋgi di Qotei na padaltjrqas. Di kiyaaq? Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei a Qotei aqa dal anjam kalil neŋgreŋq di unu qaji di dauryekritosim ariya qujai bole qujai grotqas di Qotei na a padaltqas.” ¹¹ Olo Qotei aqa anjam bei dego endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo ɲaŋgi Qotei qa ɲaŋgo areqalo singilatqab gam dena qujai a na ɲaŋgi tamo bole une saiqoji qa minjras. Yim ɲaŋgi ɲambile gaijai sqab.” Anjam dena iga qalieonum, tamo ɲaŋgi dal anjam dauryqab gam dena Qotei na ɲaŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrasai. ¹² Dal anjam dauryqajqa kumbra ti Qotei qa gago areqalo singilatqajqa kumbra ti di ombla kerekere sai. ɲaŋgi utru segi segi. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo a dal anjam kalil torei dauryekritosim di a ɲambile sqas.” ¹³ Ariya dal anjam a marqo, iga dal anjam kalil torei dauryqasai di Qotei na iga tamo uge qa marsim padaltgwas. Ariya Kristus a na iga aqaryaigwa marsiq deqa a gago sawa osiqa a segi Qotei aqa ɲamgalaq di tamo uge bulosiq iga qa

padalej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo kalil namtan goge di gainejunub qaji nanqi di Qotei na tamo uge qa marsim padalt-njrqas.”¹⁴ Qotei a nami Abraham kumbra bole yej deqa a olo sawa bei bei qaji tamo ungasari nanqi dego kumbra bole enjrqas marej. Marsiq deqa bini a Kristus Yesus aqa wau na sawa bei bei qaji tamo ungasari nanqi kumbra bole enjreanu. Deqa iga Kristus qa gago areqalo singilatqom di iga Qotei aqa Mondoro oqom. Agi Mondoro di Qotei a nami iga egwa marej.

**Dal anjam na Qotei aqa anjam
nami Abraham ombla qoseb
qaji di taqal waiyqa keresai**

¹⁵ O was qu, e mandam tamo nanqo kumbra qa ningi endegsi merngwai. Tamo bei a moiqa osimqa aqa angro nanqi qa are qalsim aqa ñoro kalil nanqo banq di uratqa osim deqa a anjam bei nengrenyosim di nanqo banq di uratqas. Deqa aqa anjam nengrenyqo qaji di tamo bei na olo taqal atqa keresai. Anjam bunuj bei dego olo totoryosim nengrenyqa keresai.¹⁶ Ariya Qotei aqa kumbra bole mondon brantqas qaji a deqa nami anjam marsiq singilatej. Anjam di a na Abraham aqa moma bei wo minrej. A Abraham aqa moma gargekoba nanqi minjrosai. A aqa moma qujai segi minjej. Anjam di agi nengrenq di unu. Aqa moma qujai di agi Kristus.¹⁷ O was qu, ijo anjam di aqa utru agiende. Qotei a nami Abraham ombla anjam qoseb. Onaqa wausau 430 koboonaqa dal anjam brantej. Ariya dal anjam dena Qotei aqa anjam nami Abraham ombla qoseb qaji di taqal waiyqa keresai. Qotei a nami ingi bole bole di iga lanja egwa marej. Aqa anjam di dal anjam na gentqa keresai.¹⁸ Ariya iga dal anjam dauryqom gam dena iga ingi bole bole di onum qamu Qotei na iga lanja egwa kere-

sai qamu. Ariya iga qalieonum, Qotei a ingi bole bole di Abraham lanja yqa minjej.¹⁹ A lanja yqa minjej deqa a bunuqna kiyaaqo olo dal anjam atej? E marqai. A gago une boleq atqa osiq deqa dal anjam atej. A endegsi are qalej. Dal anjam a soqnim bati deqa Abraham aqa moma qujai a qa nami marej qaji di brantqas. A deqa are qalsiq dal anjam atej. Dal anjam di Qotei na aqa lanj angro nanqi enjrnaqa Moses a Qotei ti Israel nanqi ti nanqo ambleq di tigelesonaqa lanj angro nanqi dena dal anjam di palontosib Moses minjnabqa a na kamba iga egej.²⁰ Ariya tamo qujai a wau bei yqa osimqa a na amble qaji tamo bei wau di yqa keresai. Ariya Qotei a segi qujai unu. Deqa a segi qujai na ingi bole bole nami iga egwa marej qaji di olo egwas.

**Dal anjam a gago abu bul sosisqa iga
Kristus aqa areq joqsi gilej**

²¹ E endegsi marqai kio? Dal anjam a na ingi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di jeuteqnu. E degsi marqasai. Qotei na dal anjam bei iga namBILE egwajqa di egej qamu iga dal anjam dauryqom gam dena iga tamo bole une saiqoqi so qamu.²² Ariya degsi sosai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo ungasari kalil nanqo une na nanqi tonto talq di breinjrobuleqnu.” Qotei a nami anjam degsi marej. Di kiyaaqo? Iga tamo ungasari Yesus Kristus qa gago areqalo singilateqnum qaji iga na ingi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di olo oqajqa deqa.

²³ Nami iga Kristus qa gago areqalo singilatqa bati brantosaisonaqa dal anjam na iga taqatgesoqnej. Sonaq sonaq ariya bunuqna iga Kristus qa gago areqalo singilatqa bati agi brantej.²⁴ Dal anjam a gago abu bul sosisqa iga Kristus aqa areq joqsi gilej. Yim iga Kristus qa gago areqalo singilatim Qotei na

iga tamo bole une saiqoji qa mergwajqa deqa. ²⁵Ariya iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatqa bati brantej deqa iga olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai. Dal anjam a olo gago abu sqasai dego.

Tamo a Kristus qa aqa areqalo siŋgilatqas gam dena a Qotei aqa angro tiŋtiŋ sqas

²⁶Niŋgi kalil Kristus Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatosis a beteryejunub deqa niŋgi Qotei aqa angro tiŋtiŋ unub. ²⁷Niŋgi kalil yanso osib Kristus beteryejunub deqa niŋgi Kristus a gara bul jigsib unub. ²⁸Deqa niŋgi endegsib maraib, “E Juda qaji” o “E Grik tamo” o “E kaŋgal tamo” o “E kaŋgal tamo sai.” o “E tamo” o “E uŋa”. Niŋgi degsib maraib. Niŋgi Kristus Yesus beteryejunub deqa niŋgi kalil tamo qujai bul unub. ²⁹Niŋgi Kristus aqa segi tamo unub deqa niŋgi Abraham aqa angro tiŋtiŋ dego unub. Agi niŋgi segi na iŋgi bole bole Qotei a nami Abraham aqa leŋ naŋgi enjrqajqa marej qaji di oqab.

Kristus aqa wau na iga Qotei aqa angro unum. Deqa iga olo kaŋgal tamo sqasai

4 Ijo anjam agiende. Tamo bei aqa angro matu soqnim bunuqna aqa abu na marim a na aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. Ariya a angro kiŋala sosim a aqa abu aqa kaŋgal tamo bul sqas. ²Deqa tamo qudei naŋgi na a taqatoqnqab. Taqatesoqnib bunuqna aqa abu na marim naŋgi a olo taqatqasai. ³Deqa kere iga nami angro kiŋilala bul sosimqa bati deqa iga mondor uge uge mandam ti laŋ ti taqatejunub qaji naŋgo sorgomq di soqnem. ⁴Ariya bati Qotei a nami atej qaji di brantonaqa a na aqa Ijiri Yesus qarinyonaq mandamq aiej. Aisiq aqa ai na ŋambabtonaqa a tamo brantosiqa dal anjam aqa sorgomq di soqnej. ⁵A degyej. Di kiyaaq? A na iga tamo uŋgasari dal

anjam aqa sorgomq di soqnem qaji iga eleŋosim awaigimqa iga Qotei aqa angro tiŋtiŋ sqajqa deqa.

⁶Deqa bini niŋgi Qotei aqa angro tiŋtiŋ unub. Agi a na aqa Ijiri aqa Mondor qarinyonaqa a gago are miligiq aiej. Aiej deqa iga Qotei metoqnsim endegsi minjeqnum, “O ni gago Abu.” ⁷Deqa niŋgi olo kaŋgal tamo sosai. Niŋgi Qotei aqa angro tiŋtiŋ unub. Deqa niŋgi qalieonub, niŋgi Qotei aqa iŋgi iŋgi kalil oqab.

Pol a Galesia Kristen naŋgi qa are koba qaleqnu

⁸Nami niŋgi Qotei qalieosaisosib bati deqa niŋgi gisaŋ qotei naŋgo kaŋgal tamo bul soqneb. ⁹Ariya bini niŋgi Qotei bole qalieonub. A niŋgi qa dego bole qalieqo. Deqa kiyaaq niŋgi olo puluosib mondor uge uge naŋgi daurnjrqajqa are qaleqnu? Kiyaaq niŋgi olo naŋgo kaŋgal tamo bul sqajqa are qaleqnu? Niŋgi qalie, mondor uge uge naŋgi dena niŋgi aqaryaiŋwa keresai. ¹⁰Niŋgi gaigai yori bati kokba unqajqa are qaleqnu. Niŋgi bai qala bunuj qa ti wausau bunuj qa ti deqa are koba qaleqnu. ¹¹E nuŋgo kumbra deqa are qalsim deqa e ulaeqnum. Wau kalil e nami nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di laŋa uloŋaim deqa e niŋgi qa are koba qaleqnum.

¹²O was qu, e niŋgi siŋgila na endegsi merngwai. Niŋgi e bul soqniye. Agi e nami dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosim niŋgi bul soqnem. Sonam bati deqa niŋgi e kumbra uge bei ebosaiqneb. ¹³Niŋgi are qaliye. E nami maibonaq deqa e niŋgi qa bosim Kristus aqa anjam bole utruq na merngem. ¹⁴Bati deqa ijo jejamu siŋgila saiqoji soqnej dena niŋgi gulube koba oqneb. Ariya niŋgi deqa e qoreibosai. Niŋgi e gereibqa asgiŋgosai. Qotei aqa laŋ angro bei kio Kristus Yesus a segi kio niŋgi qa bqas di niŋgi a osib gereiyqab dego kere

ningi e osib gereibeb. ¹⁵Bati deqa ningi e qa are tulan boleingonaq e aqaryaibqajqa areboleboleingej. E bole maronum, Qotei na ningi merngej qamu ningi e qa osib nungo njanjala otorosib ebeb qamu. Ariya was qu, nungo arebolebole di olo qabi unu? ¹⁶E nungo kumbra qa anjam bole merngeqnum. Ijo kumbra dena e ningi jeu ateqnum e? Sai.

¹⁷Ningi quiyee. Jeu tamo nangi dena ningi walawalaingeqnub. Nangi ningi aqaryaingwajqa deqa are qalosaieqnu. Ningi na e qoreibosib olo nangi daurnjraqajqa deqa are qaloqnsib ningi walawalaingeqnub. ¹⁸O was qu, iga na gago Kristen was nangi kumbra bole bole enjraqajqa are qaloqnom di kere. Deqa ningi gaigai kumbra di yoqniye. E ningi ti sqai bati deqa segi sai. Ningi gaigai yoqniye. ¹⁹O ijo angro, ningi quiyee. Unja angrotqa osiq jaqatinjyeqnu dego kere e ningi qa are jaqatinjbeqnu. Di kiyaaq? Ijo areqalo agiende. Kristus a Qotei aqa angro tintin unu dego kere ningi dego Qotei aqa angro tintin soqniye. ²⁰Bole, bini e ningi ti sosai. E ningi ti so qamu e anjam bole ningi merngo qamu. O was qu, e ningi qa are koba qaleqnum. E qaliesai, e ningi kiersiy aqaryaingit ningi so bole sqab?

Pol a Hagar qa ti Sara qa ti yawo anjam marej

²¹Ningi dal anjam aqa sorgomq di sqajqa are qaleqnu deqa ningi kiyaaq dal anjam geregere poingosai? Ningi na merbiye. ²²Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu. Abraham a angro mel aiyeltej. Bei kanjal unja Hagar na nambabtej. Ariya bei Abraham aqa njanja Sara na nambabtej. Sara a kanjal unja sai. A Abraham aqa njanja bole. ²³Abraham a mandam tamo nango kumbra dauryosiq deqa a Hagar wo nerenjosib angro qujai Ismael nambabtej. Ariya Qotei a Sara aqa angro

Aisak a qa nami qalieosiq deqa Abraham minnej, "Ningi ino njanja Sara wo angrotqab." Onaqa Qotei aqa anjam di aqa damu brantonaqa Sara a angro qujai Aisak nambabtej. ²⁴E Sara wo Hagar wo nangi aiyel qa yawo anjam bei endegsib merngwai. Nangi aiyel di Qotei aqa anjam namij ti aqa anjam bunuj ti sigitejunub. Hagar a Qotei aqa anjam namij sigitej. Anjam namij di agi Qotei a Sainai manaq di babtej. Hagar aqa lej nangi kanjal tamo unub. ²⁵Hagar a Sainai mana sigitosiq unu. Sainai mana di Arabia sawaq di unu. Hagar a mandam qaji Jerusalem dego sigitosiq unu. Deqa aqa lej kalil nangi Jerusalem ombla kanjal tamo unub. ²⁶Ariya Jerusalem bunuj a lanj goge di unu. A kanjal unja sai. A gago ai bul. ²⁷Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, "O unja, ino miligi ugeej. Deqa ni angrotqa keresai. Di unjum, ni areboleboleimem. Ni angro oqajqa jaqatinjmosaieqnu. Di unjum, ni are boleimim soqne. Osim ni louoqnsim areboleboleimim kikioqne. Di kiyaaq? Qotei na ino miligi gereiyetmimqa ni na unja kalil tamo ti unub qaji nangi bunjrsimqa angro tulanj gargekoba oqam."

²⁸O was qu, unja di agi Sara. Ningi Sara aqa angro Aisak a bulosib unub. Qotei a marnaqa Aisak a nambabtej dego kere ningi dego anjam qujai dena Qotei aqa angro tintin unub. ²⁹Ariya Abraham a mandam tamo nango kumbra dauryosiq deqa a Hagar wo nerenjosib angro qujai Ismael nambabtej. Onaqa Ismael a na Sara aqa angro Aisak jeutoqnsisqa ugeugeiyeqnej. Aisak agi Qotei aqa Mondor aqa singila na nambabtej. Dego kere bini iga Qotei aqa Mondor ti unum deqa jeu tamo nangi na iga dego jeutgoqnsibqa ugeugeiqnub. ³⁰Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, "O Abraham, ni na kanjal unja di aqa angro Ismael wo nangi winjrim jaraiqab. Ino angro Aisak a kanjal unja

aqa angro sai. A ino n̄auñ t̄int̄in aqa angro. Deqa ino in̄gi in̄gi kalil a na oqas. Ismael a na ino in̄gi in̄gi oqasai.”³¹ O was qu, iga kan̄gal uñ̄a aqa angro sai. Iga Abraham aqa n̄auñ t̄int̄in aqa angro unum.

Dal anjam na iga olo bunu taqatgwasai

5 Kristus a na iga eleñej deqa dal anjam na iga olo bunu taqatgwasai. Deqa niñgi siñgila na tigelosib tamo qudei nan̄gi na niñgi olo osib dal anjam aqa sorgomq di atqa laqnib saidn̄jroqniye.

²E Pol e na niñgi endegsi merñgit quiye. Niñgi muluñ aiqab di Kristus na niñgi olo aqaryain̄gwa keresai. ³E na niñgi muluñ aiqa mareqñub qaji niñgi endegsi merñgwai. Niñgi muluñ aiqab di niñgi dal anjam kalil dego torei dauryekritiye. ⁴Niñgi qudei mareqñub, “Iga dal anjam dauryqom gam dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergwas.” Niñgi degsib mareqñub di niñgi Kristus uratonub. Qotei a niñgi qa are tulañ boleiyeqnu aqa kumbra di dego niñgi qoreiyonub. ⁵Ariya iga degyosaieqnum. Iga Qotei aqa Mondor aqa siñgila na Qotei qa gago areqalo siñgilatoqnsim mondoñ a na iga tamo bole une saiqoji qa mergwajqa deqa tariñoqnsim unum. ⁶Tamo a Kristus Yesus beteryesqas di a marqas, iga muluñ aiqom di laña. Iga muluñ aiqasai di dego laña. Ariya iga Kristus qa gago areqalo siñgilatosim dena iga qalaqalaiyo kumbra dauryoqnqom di kumbra bole utru ti.

⁷Nami niñgi Kristus aqa gam gegerere dauryosib walweloqñeb. Ariya tamo yai na gam getentet̄ngonaqa niñgi olo anjam bole dauryqa urateqñub? ⁸Nun̄go areqalo niñgi bini dauryeqñub qaji di bolesai. Qotei agi niñgi met̄ñgej qaji a na areqalo di niñgi en̄gosai. ⁹Niñgi are qaliye. Tamo nan̄gi sum kiñala oqn-

sib bem ti bulyeqñab bem tiyekritoqnsiq tulañ kobaqujaeqnu. ¹⁰Ariya e niñgi qa ijo areqalo siñgilatosim endegsi maronum, Tamo Koba Qotei na niñgi aqaryain̄gimqa niñgi ijo areqalo dauryosib areqalo uge uge di olo uratoqnqab. Tamo yai nan̄gi na nun̄go areqalo niñaqyett̄ngwa waueqñub di e qaliesai. Ariya un̄gum, tamo nan̄gi di nan̄go une deqa awai ugedamu oqab.

¹¹O was qu, e tamo nan̄gi muluñ aiqajqa min̄jroqñem qamu kiyaya jeu tamo nan̄gi na e ugeugeibeqñub? E tamo nan̄gi muluñ aiqajqa min̄jroqñem qamu jeu tamo nan̄gi na n̄amburbas qa anjam jeutosai qamu. ¹²Tamo nan̄gi nun̄go areqalo niñaqyett̄ngqñub qaji nan̄gi muluñ aiqajqa tulañ siñgilakobaeqñub. Deqa un̄gum, nan̄gi nan̄go segi welum gei dego potosib torei taqal waiyebe.

¹³O was qu, Kristus a na niñgi eleñej deqa dal anjam na niñgi olo bunu taqat̄ngwasai. Qotei a deqa are qalsiq niñgi met̄ñgej. Ariya niñgi endegsib are qalaib, “Iga dal anjam aqa sorgomq di sosai deqa un̄gum, iga olo gago areqalo namij dauryosim kumbra uge uge yoqnqom.” Niñgi degsib are qalaib. Niñgi nun̄go Kristen was nan̄go kan̄gal tamo bul sosib nan̄gi qalaqalain̄jroqniye. ¹⁴Anjam qujai bei dego endegsi unu, “Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ni ino was nan̄gi dego degsim gegererein̄jroqne.” O was qu, anjam qujai dena dal anjam kalil kabutejunu. ¹⁵Ariya niñgi segi segi n̄irin̄joqnsib qotoqñab. Qotoqñab di niñgi koba na uneq aisib padalqab.

Areqalo namij aqa kumbra ti Qotei aqa Mondor Bole aqa kumbra ti

¹⁶Ijo anjam agiende. Qotei aqa Mondor na niñgi gam osor̄ngim aqa kumbra na walweloqniye. Degsib walwelqab di niñgi nun̄go areqalo uge uge namij dauryqasai. ¹⁷Iga qalie, gago areqalo

namij na Qotei aqa Mondor jeuteqnu. Qotei aqa Mondor a na kamba dego gago areqalo namij jeuteqnu. Nanġi aiyel jeu jeu unub deqa kumbra bole niġgi yqajqa arearetġeqnu qaji di niġgi olo yosaieqnu. ¹⁸ Ariya niġgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqab di niġgi olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai.

¹⁹ Areqalo namij aqa kumbra di niġgi qalieonub. Sambala kumbra ti, kumbra jiga ti, kumbra uge uge yqajqa are prugyoqa, ²⁰ gisaġ qotei qa louoqa, gumanjoqa, was bei jeutoqa, ġiriġoqa, was bei aqa iġgi iġgi qa maulyoqa, minġiġ oqoqa, are ugeoqa, ino segi jexamu qa are qalsim anjam na qotoqa, was nanġi potoaiyeltġroqa, ²¹ ya uysib nanarioqa, alanġkobaoqa. Areqalo namij aqa kumbra agide. E nami mernġgem agi olo mernġwai. Tamo kalil kumbra uge deqaji yeqnu qaji nanġi Qotei na osim taqatġrqasai. Osim a nanġo Mandor Koba sqasai dego.

²² Ariya Qotei aqa Mondor na iga kumbra bole endeqaji yqajqa are tigeltetgeqnu. Qalaqalaiyo kumbra dauryoqa, areboleboleiyoga, lawo kumbra yoqa, was nanġi aqaryainġroqnsim kumbra bole bole enġroqa, kumbra bole tiġtiġ dauryoqa, ²³ lawo na soqa, gago segi jexamu taqatosim areqalo namij dauryqa uratoqa. O was qu, iga kumbra bole deqaji yoqnoqom di dal anjam na iga getentgwa keresai. ²⁴ Tamo kalil Kristus Yesus beteryejunub qaji nanġi na nanġo areqalo namij ti nanġo are prunġrqajqa kumbra ti kalil ġamburbasq di qamnab moiej.

²⁵ Qotei aqa Mondor na iga ġambile egej deqa a na gam osorgim iga aqa kumbra na walweloqnoqom. ²⁶ Iga gago segi ñam laġa soqtqasai. Iga Kristen tamo qudei nanġo are ugetetġroqnsim qotoqnoqasai. Iga gago was iġgi koba ti unub qaji nanġi qa are ugeigwasai dego.

Ni iġgi kie yagwam iġgi di segi ni olo oqam

6 O was qu, nunġo ambleq di tamo bei a une bei atim unsibqa niġgi Qotei aqa Mondor dauryeqnu qaji niġgi na tamo di lawo na osib aqa kumbra gereiyetiye. Ariya niġgi geregere ġam atsib soqniye. Satan a na niġgi dego uneq waingimqa niġgi uloġo uge. ² Niġgi na nunġo Kristen was nanġi aqaryainġroqnsib nanġo gulube qoboietġroqniye. Degsib qoboioqnoqab kumbra dena niġgi Kristus aqa dal anjam kere-tosib dauryqab. ³ Nunġo ambleq di tamo bei a marqas, “E ñam koba ti unum.” Ariya a ñam ti sosai. A ñam saiqoġi deqa a na aqa segi jexamu gisaġyoqo. ⁴ Tamo kalil nanġi nanġo segi segi wau geregere peleiyoqnebe. Osib nanġo wau bole kio sai kio di nanġi qalieqab. Tamo a degyqas di a aqa segi kumbra qa areboleboleiyogas. Ariya a aqa segi kumbra ti tamo bei aqa kumbra ti tur-tosim peleiyaq. ⁵ Di kiyaga? Tamo kalil nanġi nanġo segi segi kumbra gereiyosib walweloqnoqab.

⁶ Kristen gate nanġi wauoqnsib Qotei aqa anjam palontosib mernġeqnu. Deqa niġgi na kamba nanġi iġgi iġgi qa aqaryainġroqniye.

⁷ Niġgi nunġo segi jexamu gisaġyosib endegsib are qalaib, “Iga Qotei maquiyimqa a gago une unqasai.” O was qu, niġgi Qotei maquiyqa keresai. Ni iġgi kie yagwam iġgi di segi ni olo oqam. ⁸ Tamo bei na aqa areqalo namij dauryqas di aqa areqalo namij dena kumbra uge babtqas. Yim a padalqas. Ariya tamo bei a Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqas di Mondor na a ġambile yimqa a so bole gaigai sqas. ⁹ Deqa iga kumbra bole yoqnoqajqa asigwasai. Iga asigwasai di bunuqna iga awai bole oqom. ¹⁰ Deqa bati soqnimqa iga na tamo kalil nanġi kumbra bole bole enġroqnoqom.

Ariya iga na olo Kristus aqa tamo un-
gasari nanği kumbra tulan boledamu en-
jrıqajqa sıngılaoqnqom.

**Pol a Kristus namburbasq di
moiej deqa segi are
qaloqnsiq areboleboleiyeqnu**

¹¹Anjam mutu endi e segi na
nenğrenyonum. E nenğrenj kokba
atelejonum di uniye. ¹²Nıngi quiye.
Tamo nanği nıngi muluñ breıngwa
sıngılaoqnub qaji nanği nıam koba
ti sıqajqa deqa yeqnub. Nanği tamo
nanği qa ulaoqnsib deqa endegsib
are qaleqnub, “Iga Kristus aqa
namburbas qa anjam gago areqaloq
di sıngılatoımqa tamo nanği di unsib
iga ugeugeıgaıb deqa iga na tamo
nanği muluñ breınrıqom.” Nanği degsib
are qaleqnub. ¹³Tamo nanği muluñ
aıeqnub qaji nanği di Qotei aqa dal
anjam geregere dauryosaıeqnub.
Ariya nanği nıngi muluñ breıngwa are
qaleqnub. Osib dena nanği nıam koba
oqajqa deqa. ¹⁴Ariya e ijo segi nıam
soqtqa keresai. E tamo bei aqa nıam

dego soqtqa keresai. E Yesus Kristus
aqa nıam segi soqtqai. A namburbasq di
moiej e deqa segi areboleboleıbeqnu.
Kristus a namburbasq di moiej aqa
wau dena mandam qa kumbra kalil ijo
areqaloq di unu qaji di moıobuleb. E
segi dego namburbasq di moıobulem
deqa e olo mandam qa kumbra dauryem
keresai. ¹⁵Iga muluñ aıqom di laña. Iga
muluñ aıqasai di dego laña. Ariya Qotei
na iga tamo unğasari bunuj gereıej di
kumbra utru ti. ¹⁶Tamo kalil areqalo di
ojsib dauryeqnub qaji nanği qa Qotei
a tulan are boleıyoqnsım sqas. Osim
nanğo are latetnrıoqnqas. Tamo nanği
di Qotei aqa tamo bole. Nanği Israel
tamo tıntıñ.

¹⁷Tamo bei na e olo gulube bei ebaiq.
Nami jeu tamo nanği na e luboqneb. E
luboqneb qaji pırıgi agı ijo jeıamuq di
unu. Nıngi di unsib endegsı poıngwas,
“Bole, Pol a Yesus aqa wau tamo bole.”

¹⁸O was qu, gago Tamo Koba Yesus
Kristus a nıngi qa are boleıyosım nunğo
qunuj taqatoqneme. Bole.

EFESUS

Yesus na Pol qariñyej

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariñbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e merbej, “Ni ijo Angro Yesus aqa anjam marsim laqne.” Onaqa e Qotei aqa areqalo di dauryosim agi e Yesus aqa anjam marsim laqnum. E na anjam endi nengreyosim niñgi tamo ungasari Efesus qureq di unub qaji niñgi qa qariñyonum. Niñgi Qotei aqa segi tamo ungasari tintiñ unub. Niñgi Kristus Yesus gegerere dauryeqnub. ²Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanñgi aiyel niñgi qa are boleinjroqnm niñgi lawo na soqniye.

Qotei a Kristus aqa wau na iga lañ qaji iñgi bole bole egej

³Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom. A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei. A Kristus aqa wau na lañ qaji iñgi bole bole iga egej. A gago qunun qa are qalsiq deqa iñgi di iga egej. ⁴Tulañ nami Qotei a mandam atosaisosiq a na iga Kristus beteryqajqa marsiq giltgej. Yim iga aqa segi kumbra boleq di sosim aqa ñamgalaq di une saiqoji sqajqa deqa. ⁵Tulañ nami Qotei na iga qalaqalaigosiq iga aqa segi angro sqa marsiqqa Yesus Kristus aqa wau na iga eleñej. Qotei aqa segi areqalo na a degyej. ⁶Aqa segi Angro qujai Yesus a tulañ qalaqalaiyeqnu qaji aqa ñam na a iga qa are tulañ boleiyej. Deqa iga aqa kumbra deqa are qaloqnsim aqa ñam soqtoqnqom.

⁷Qotei a iga qa are boleiyej aqa kumbra di tulañ kobaquja. Aqa kumbra di aqa utru agiende. A na Kristus qariñy-

onaqa a iga awaigwa marsiqqa moiej. Moisiqa aqa leñ aiej dena Qotei na gago une kalil kobotetgej. ⁸A iga qa are tulañ boleiyosiq deqa a na qalie ti powo ti kalil iga egej. ⁹Nami Qotei a Kristus aqa wau na iga eleñqa are qalej. Aqa areqalo di ulitesoqnej. Ariya bini a na aqa areqalo di olo boleq atsiq osorgej. ¹⁰Deqa a kumbra endegyqas. A na iñgi iñgi kalil mandam ti lañ ti di unub qaji nanñgi taqatnjroqnsim gilsil gilsim bati a nami atej qaji di brantimqa a na iñgi iñgi kalil di olo osim Kristus aqa banq di atim a nanjo gate sqas.

¹¹Qotei a segi aqa areqalo dauryoqnsiq deqa iñgi iñgi kalil bableteñeñnu. Tulañ nami a aqa segi areqalo dauryosiq deqa a na iga Juda tamo ungasari Kristus beteryosim aqa segi tamo ungasari sqajqa deqa marsiq giltgej. ¹²Iga Juda tamo ungasari namoqna Kristus qa gago areqalo singilatosim dauryem. Qotei na iga aqa rian koba ti aqa siñgila ti deqa are qaloqnsim aqa ñam soqtoqnqajqa deqa marsiq iga giltgej.

¹³Niñgi sawa bei bei qaji tamo ungasari niñgi dego Qotei aqa anjam bole queb. Anjam bole agiende. Qotei a Kristus aqa wau na niñgi eleñej. Niñgi Kristus qa nunjo areqalo singilatosib deqa a beteryesonab Qotei na aqa anjam nami marej qaji di dauryosiq aqa toqor niñgi eñgej. Deqa niñgi aqa segi tamo ungasari unub. Toqor di agi Qotei aqa Mondor Bole. ¹⁴Iga Qotei aqa Mondor ejunum deqa iga qalieonum, bunuqna iga na iñgi bole bole kalil Qotei a nami aqa segi tamo ungasari nanñgi enjrqajqa marej qaji di oqom. Mondor Qotei na iga awaigosim sawa boleq di atim bati deqa iga na iñgi bole bole kalil di oqom. Iga deqa bini tariñoqnsim unum. O was qu, iga Qotei aqa wau deqa are qaloqnsim aqa ñam soqtoqnqom.

Pol a Efesus nanği qa endegsi pailyej, “O Abu, ni na Efesus nanği areqalo bole enjrim.”

¹⁵E endegsi quem. Niği Tamo Koba Yesus qa nuńgo areqalo singilatoqnsibqa Qotei aqa tamo uńgasari kalil nanği qalaqalainjreqnub. ¹⁶Deqa e Qotei pailyoqnsimqa e gaigai niği qa are qaloqnsim Qotei bińiyeqnum. ¹⁷A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Qotei. A gago Abu rian koba ti sińgila ti unu qaji. Deqa e niği qa endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Efesus nanği areqalo bole enjrimqa nanği ino anjam aqa utru geregere poinjrim ni qa bole qalioqnaqab.” ¹⁸Ijo areqalo agiende. Qotei na nuńgo areqalo suwantetńgimqa ińgi bole bole a nami niği eńgwa osiq metńgej qaji di niği poingwajqa deqa. Agi niği ińgi di oqajqa tarińoqnsib unub. Iga Qotei aqa segi tamo uńgasari unum deqa a na ińgi bole bole di iga egwa marsiq gereiyetgej unu. ¹⁹Qotei a sińgila koba ti unu. Sińgila dena a na gaigai iga tamo uńgasari a qa gago areqalo singilateqnum qaji iga aqaryaiqeqnu. Aqa sińgila di tulań kobaquja deqa iga na ubtsim marqa keresai. Aqa sińgila koba di gagoq di waueqnu. Niği sińgila di qalieqajqa deqa e niği qa Qotei pailyeqnum. ²⁰Sińgila di nami Kristus aqaq di wauqnej. Agi Kristus a moinaqa Qotei aqa sińgila koba dena a na Kristus olo subq na tigeltosiq lań qureq osi oqsıq aqa bań woq di awotej. ²¹Deqa Kristus a na mondor sińgila ti gate kokba ti mandor ti tamo kokba ti kalil nanği tulań buńnjrsıqa goge kobaq di unu. A na tamo kalil bini bati endeqa ñam koba ti unub qaji nanği ti tamo kalil bunuqna ñam koba ti sqab qaji nanği ti tulań buńnjrsıqa agi goge kobaq di unu. ²²Qotei na ińgi ińgi kalil osıqa Kristus aqa sorgomq di atej unub. Deqa a ińgi ińgi kalil di nanço gate koba unu. Sińgila dena a

Qotei aqa segi tamo uńgasari nanço gate koba sosıqa nanği taqatńjreqnu. ²³Qotei aqa segi tamo uńgasari nanği Kristus aqa jejamu qujai. Kristus a na ińgi ińgi kalil ekritosiq tulań keretejunu. Deqa a na Qotei aqa segi tamo uńgasari nanği dego osiq tulań keretńjrejunu.

Iga moreńesonam Qotei a iga qa are tulań boleiyosiq qalaqalaigej. Deqa a na iga Kristus ombla ńambile egej

2 Nami niği une yoqnsib laqneb deqa niği moreńesoqneb. Niği moio tamo buleb. ²Bati deqa niği mandam qa kumbra uge uge na walweloqneb. Niği mondor uge uge lań goge di unub qaji nanço gate koba Satan aqa kumbra dauryoqneb. Satan a mondor uge sińgila koba deqa a tamo nanği Qotei aqa anjam gotranıyeqnum qaji nanço are miligiq di sińgila na waueqnu. ³Nami iga kalil dego tamo nanği di koba na laqnem deqa iga gago areqalo namij dauryoqnem. Iga gago jejamu qa areqalo uge uge dauryosim laqnem deqa Qotei aqa minjıń tamo uge uge nançoq di unu qaji di gagoq di dego soqnej.

⁴⁻⁵Bole, iga une yoqnsim laqnem deqa iga moreńesoqnem. Iga moio tamo bulem. Ariya bati deqa Qotei a iga qa are tulań boleiyosiq qalaqalaigej deqa a na iga Kristus ombla ńambile egej. A iga qa are boleiyej aqa kumbra dena qujai a na iga elelej. ⁶Osiqa iga Kristus Yesus ombla na olo subq na tigeltgobulosıqa iga lań qureq joqsı oqsıqa Kristus aqa awo jaram kobaq di awotgej. ⁷Kristus Yesus aqa wau na Qotei na kumbra boledamu di iga egej. Di kiyıqa? A iga qa are tulań boleiyej aqa kumbra di a na tamo kalil bunu bunu brantoqnaq qaji nanği osornjraqajqa deqa. ⁸Niği Kristus qa nuńgo areqalo singilatonabqa Qotei a niği qa are boleiyej aqa kumbra dena a na niği eleńosiq ńambile eńgej. Kumbra di niği segi na yosai. Qotei a na

ningi laņa eņgej. ⁹Niņgi wau bei yonab dena Qotei na niņgi elenōsai. Deqa tamo bei na aqa segi ñam soqtqa keresai. ¹⁰Kristus Yesus aqa wau na Qotei na iga tamo uņgasari bunuj gereigosiqqa ñambile egej. Di kiyāqa? Kumbra bole qa gam a na nami iga gereiyetgej qaji di iga dauryosim walweloņqajqa deqa.

**Nami Juda ti sawa bei bei qaji
naņgi ti jeu sonabqa Kristus
a moisiq dena jeu kobotej**

¹¹Niņgi Juda tamo naņgo kumbra qalie. Naņgi na tamo naņgi muluņ breinjreņqub. Deqa naņgi niņgi merngeņqub, “Niņgi muluņ aiosai qaji tamo.” Naņgi naņgo segi baņ na tamo naņgi muluņ breinjreņqub. Ariya niņgi geregere are qaliye. Nami niņgi sawa bei bei qaji tamo sonabqa ¹²bati deqa niņgi Kristus aqaq di sosai. Niņgi isaq di soqneb. Niņgi Israel tamo uņgasari naņgi ti sosai dego. Qotei na Israel naņgi iņgi bole bole enjrqā minjrsiqā aqa anjam di siņgilatosiq soqnej. Ariya anjam di a na niņgi merngosai. Deqa iņgi bole bole mondoņ brantqas qaji deqa niņgi tariņosaioqneb. Niņgi mandamq endia laņa Qotei qaliesai soqneb. ¹³Nami niņgi isaq di soqneb. Ariya Kristus a niņgi qa moisiq aqa leņ aiej dena niņgi joqsīqa Qotei aqa areq bej. Deqa bini niņgi Kristus Yesus beteryesosibqa Qotei aqa jojomq di unub. ¹⁴Kristus a segi na jeu kobotej deqa bini iga so bole unum. Nami Juda tamo naņgi ti sawa bei bei qaji tamo naņgi ti jeu soqneb. Deqa jeņ a naņgo ambleq di sosisqa naņgi getentnjresojnej. Ariya Kristus a moisiq dena jeņ di waqtosiqā jeu kobotej. Osīqa Juda naņgi ti sawa bei bei qaji naņgi ti turtnjrsiqā sawa qujaiq di atej. ¹⁵A moiej gam dena a na Moses aqa dal anjam kalil taqal atekritej. A degyej. Di kiyāqa? A na Juda tamo naņgi ti sawa bei bei qaji tamo naņgi ti turtnjrim naņgi tamo bunuj qu-

jaiosib sqajqa deqa. Kumbra dena a na jeu kobotosiqā iga lawo kumbraq di atej unum. ¹⁶A na Juda naņgi ti sawa bei bei qaji naņgi ti turtnjrim naņgi koba na tamo qujaiosib sqajqa deqa marsiq ñamburbasq di moiej. Moisiq dena a jeu kobotej. ¹⁷A bosīqa anjam bole endegsi palontoqnej, “Bini niņgi are qujaitosib lawo kumbraq di unub.” A na anjam bole di niņgi sawa isaq di unub qaji ti niņgi jojomq di unub qaji ti palontosiq merngoqnej. ¹⁸Kristus aqa wau na iga koba na Mondor qujai ejunum. Deqa iga are qujaitosim unum. Mondor dena gam waqtetgej deqa iga gaigai gago Abu Qotei aqa ulatamuq di brantoqņqom.

**Kristen tamo naņgi
Qotei aqa tal bul unub**

¹⁹Deqa bini niņgi olo yauņ tamo sosai. Niņgi Qotei aqa segi tamo uņgasari naņgi koba na unub. Niņgi Qotei aqa tamo tiņtiņ unub. ²⁰Niņgi Qotei aqa tal bul unub. Qotei a segi na tal di gereiyej. Qotei aqa anjam maro tamo naņgi ti aqa medabu o qaji tamo naņgi ti tal aqa ai bul tigelejunub. Qotei a segi na tal di tigeltej unu. Kristus Yesus a segi tal aqa ai tuma qaji. A segi na tal di siņgilatejunu. ²¹Tal di aqa tanu kalil naņgi Kristus beteryejunub deqa naņgi kalil koba na siņgila na tigelejunub. Qotei a na tal di gereiyoqnsiq unu. Deqa tal di kobaqujaoqnsiqā Tamo Koba Qotei aqa segi tal bul tigelejunu. ²²Niņgi dego Kristus beteryejunub deqa Qotei na niņgi ti aqa segi tamo uņgasari naņgi ti koroiņgej unub. Deqa niņgi aqa segi tal bole unub. Qotei naņgi aqa Mondor Bole wo naņgi aiyel tal miligiq di sqajqa osiq tal di gereiyej.

**Pol a sawa bei bei qaji naņgi Kristus
aqa anjam bole minjroqnsiq laņnu**

3 Qotei na niņgi kumbra tulaņ boledamu eņgej anjam di e marsim

laqnem deqa jeu tamo nanngi na e ojsib tonto talq endia ateb unum. E Pol. E na ningi sawa bei bei qaji tamo ningi aqaryaingwa osim deqa Kristus Yesus aqa wau di ojeqnum. Utru deqa e tonto talq endi unum. ²E are qalonum, ningi endegsib queb, Qotei a ningi qa are tulanj boleiyeqnu anjam di e na merngwajqa deqa deqa osiq a e qa dego are boleiyosiq wau ebej. ³Qotei aqa anjam di nami ulitesoqnej. Ariya a na olo boleq atsiqa e osorbej. Agi e deqa anjam truquyala endego nengrenyonum. ⁴Ariya ningi anjam endi sisiyosib endegsib qalieqab, Kristus aqa anjam nami ulitesoqnej qaji di aqa utru e gegerere poibeqnu. ⁵Qotei na aqa uli anjam di tamo unngasari nami soqneb qaji nanngi minjrosaijoqnej. Ariya bini a na aqa Mondor aqa singila na anjam di babtoqnsiq aqa anjam maro tamo nanngi ti aqa medabu o qaji tamo nanngi ti minjreqnu. ⁶Anjam di aqa utru agiende. Ningi sawa bei bei qaji tamo unngasari ningi Kristus aqa anjam bole qusib nungo areqaloq di ateb deqa Qotei na ningi ti iga ti turtgosiq sawa qujaiq di atej. Deqa iga kalil tamo qujaionum. Deqa iga ti ningi ti kalil ingi bole bole Qotei a nami iga Kristus Yesus aqa ban na egwajqa marej qaji di oqom. ⁷Qotei na e Kristus aqa anjam bole di marsiy laqajqa deqa e wau tamo atej. A e qa are boleiyosiq deqa e wau di yqajqa singila ebej. ⁸Qotei aqa tamo unngasari kalil nanngi na e tulanj bunbejunub. Ariya Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej. E na sawa bei bei qaji tamo nanngi Kristus aqa anjam bole minjre minjre laqajqa deqa osiq e wau ebej. Anjam bole di aqa utru agiende. Kristus na iga lanj qaji ingi bole bole egeqnu. Ingi bole bole di aqa utru iga na ubtsim marqa keresai. ⁹Ningi qalie, Qotei a na ingi ingi kalil atelenej unub. Ariya kumbra bole kalil a na iga egwajqa nami aqa areqaloq

di soqnej qaji di a ulitosiq soqnej. Ariya bini e na aqa areqalo di olo boleq atqajqa deqa marsiq e wau ebej. ¹⁰Nami a na aqa areqalo di ulitesoqnej. Ariya bini aqa segi tamo unngasari nanngi are qujaitosib unub kumbra dena a na aqa segi areqalo bole ti aqa powo ti boleq atej. Yim lanj angro singila kokba ti mondor lanj goge di unub qaji nanngi ti Qotei aqa areqalo di unsib qalieqajqa deqa. ¹¹Tulanj nami Qotei a kumbra bole di iga egwajqa are qalej. Ariya bini a gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa wau na kumbra di agi iga egej. ¹²Iga Kristus qa gago areqalo singilateqnum deqa iga ingi bei qa ulaosaeqnum. Iga bole qalieonum, iga Qotei aqa ulatamuq di brantqajqa gam agi Kristus a segi qujai. ¹³Deqa e ningi endegsi merngwai. E ningi aqaryaingoqnsim dena e gulube koba eqnum ningi deqa are koba qalalb. Ningi are koba qalqab di ningi ulonqab. Deqa ningi ijo gulube deqa areboleboleingem. Di kiyaaq? Ijo gulube dena ningi aqaryaingimqa ningi Qotei ombra so bole gaigai sqab.

Qotei na Efesus nanngi singilatnjqajqa deqa Pol a pailyeqnu

¹⁴E Abu Qotei aqa kumbra deqa are qaloqnsim deqa e singa pulutoqnsim a binjyeqnum. ¹⁵A tamo kalil lanj ti mandam ti di unub qaji nango Abu sosiq deqa a nango nam breiyetnjqeqnu. ¹⁶Deqa e singa pulutoqnsim ningi qa endegsi Qotei pailyeqnum, "O Abu, ni ingi bole bole Efesus nanngi gereiyetnjrem deqa ni na ino Mondor nango are miligiq di atim soqnim dena nanngi tulanj singilaqab. ¹⁷Osib nanngi Kristus qa nango areqalo singilatqab dena Kristus a nango are miligiq di sqas. O Abu, ni na Efesus nanngi singilatnjqimqa qalaqalaiyo kumbra nango are miligiq di tulanj singilatib soqnim nanngi singila na tigelesqab. Mandam na nam jirim ojesonaqa nam

a singila na tigelejunu dego kere.” O was qu, e ningi qa degsim Qotei pailyeqnum. ¹⁸⁻¹⁹Deqa ningi ti Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nangi ti singila osib Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra deqa qalieosib soqniye. Aqa qalaqalaiyo kumbra di tulan kobaquja. A tulan olekoba. A tulan goge koba. A tulan guma koba. Od, Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra dena powo ti qalie ti kalil tulan bunjnrejunu. Deqa ningi aqa qalaqalaiyo kumbra deqa geregere qalieosib soqniye. Soqnim ingi bole bole kalil Qotei aqaq di unu qaji di dego nungoq di sqas.

²⁰Qotei aqa singila a gago are miligiq di waueqnu. Aqa singila dena gago areqalo kalil tulan bunyejunu. Gago pail kalil dego aqa singila de ti keresai. A na tulan bunyejunu. ²¹Deqa Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nangi Kristus Yesus aqa nam na Qotei aqa nam bati gaigai soqtoqnsib gilsil dino bati itqab. Bole.

Kristen tamo nangi Kristus aqa jejamu qujai

4 E Pol. E Tamo Koba Yesus aqa wau ojeqnum deqa e tonto talq endi unum. Qotei na ningi a dauryqa osiq metnjej deqa e na nungo are tigeltetngitqa ningi kumbra a tulan areareteqnu qaji di dauryosib walweloqniye. ²Osib ningi Kristen tamo ungasari nango sorgomq di geregere sosibqa nangi lawo kumbra enjroqniye. Nangi ningi une bei enjibqa ningi kamba olo nangi qa urur minjin oqaiq. Ningi olo nangi qalaqalainjroqnsib gulube nangi na ningi enjeqnu qaji di qoboiyetnjroqniye. ³Osib ningi nungo Kristen was kalil nangi koba na are qujaitosib lawo na sqajqa singilaoqniye. Kumbra di agi Qotei aqa Mondor na iga osorgeqnu. ⁴Iga kalil tamo qujaionum. Deqa iga Kristus aqa jejamu qujai. Iga kalil Mondor qujai ejunum. Deqa Qotei na ningi ingi qujai qa tarijqa osiq metnjej. Ingi

qujai di agi lan qaji ingi bole bole a na mondor iga egwas qaji. ⁵Tamo Koba qujai dego unu agi Kristus. Iga a qa qujai gago areqalo singilateqnum. Iga kalil yanso qujai em. ⁶Qotei qujai unu. A gago kalil qa Abu. A na qujai tamo ungasari kalil nangi taqatnjroqnsiq nango ambleq di waueqnu.

⁷Kristus a na iga ingi tulan kobaquja egej. Ingi agiende. Aqa wau na Qotei a iga kalil qa are tulan boleyosiq iga elenjej. ⁸Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Qotei a tonto tamo kalil nangi elenjosiq joqsq lan goge oqej. Oqsq dia tamo ungasari nangi ingi bole bole enjrej.”

⁹O was qu, Kristus a lan goge oqej anjam di aqa utru agiende. A mati oqosai. A mati moio qureq aiej. ¹⁰Aisiq dena olo tulan goge oqsq lan qure kalil bunyekritosiq torei oqej. A degyej. Di kiyayaqa? A na ingi ingi kalil ekritosim keretqajqa deqa. ¹¹Deqa a segi qujai na iga wau segi segi egeqnu. Wau agiende. Tamo qudei nangi a na qarinnjreqnaqa nangi aqa anjam maroqnsib laqnu. Tamo qudei nangi a na wau enjreqnaqa nangi aqa medabu oqnsib aqa anjam babteqnu. Tamo qudei nangi a na wau enjreqnaqa nangi Kristus aqa anjam bole palontosib laqnu. Tamo qudei nangi a na wau enjreqnaqa nangi na Kristen tamo ungasari nangi taqatnjroqnsib Qotei aqa anjam plaltosib minjreqnu. ¹²Iga Qotei aqa segi tamo ungasari unum deqa Kristus a na iga aqaryaigimqa iga aqa wau geregere ojajqa deqa are qalsiq wau segi segi egeqnu. Kristus aqa segi tamo ungasari nangi aqa jejamu qujai unub deqa iga nangi qa wauetnjroqnom. Yimqa gago wau dena nangi singila oqnsib so bole sqab. ¹³Kristus aqa wau di gilsil gilsim bunuqna iga Kristen tamo ungasari kalil iga a qa gago areqalo singilaboletosim koba na are qujaitosim

sqom. Sosim bati deqa iga kalil Qotei aqa Ijiri qa bole qalieqom. Kumbra dena iga tulan boleqnsim singilaoqnsim Kristus aqa segi kumbra bole keretosim dauryqom. ¹⁴Deqa iga olo angro kiñilala bul sqasai. Tamo qudei nanngi gisañ kumbra ti maqu kumbra ti tulan qalieosib yeqnub. Deqa nanngi gisañ anjam koba marsib laqñub. Jagwa na yuwal tigelteqnaqa oqe aieqnu dego kere anjam dena tamo qudei nanngo areqalo niñaqyetñjre- qnu. Ariya iga angro kiñilala bul sqasai deqa anjam dena gago areqalo niñaqyet- gwasai. ¹⁵Deqa iga nanngo anjam di quetñjrqasai. Iga qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim anjam bole segi maroqñ- qom. Osim dena iga kalil boleqnsim singilaoqnsim gago Gate Koba Kristus beteryesqom. ¹⁶Iga kalil Kristus aqa je- jamu qujai deqa iga qudei aqa bañ bul. Iga qudei aqa singa bul. Iga qudei aqa ñamdau bul. Deqa a na aqa segi bañ ti singa ti ñamdau ti jejamu ti kalil turtoqnsiqa qujaitejunu. Deqa iga kalil Kristus beteryoqnsim aqa wau gegerere ojoqnsim aqa qalaqalaiyo kumbra dau- ryoqñqom. Kumbra dena iga boleqnsim singilaoqñqom.

Niñgi kumbra bunuj dauryosib areqalo bunujq di soqniye

¹⁷Deqa e Tamo Koba Yesus aqa ñam na niñgi singila na endegsi merñgwai. Niñgi sawa bei bei qaji tamo nanngo kumbra uge uge olo dauryosib wal- welaib. Di kiyaqa? Nanngo areqalo tu- lan niñaqejunu deqa. ¹⁸Nanngo qalie ti powo ti tulan ambruejunu. Nanngi tulan nanarioqnsib laqñub. Nanngo are miligi geteñejunu. Deqa Qotei aqa ñambile nanngoq di sosai. ¹⁹Nanngi kumbra uge uge yoqnsib ariya nanngi deqa jemain- jrosaiqnu. Nanngi torei kumbra ugeq aiejunub. Nanngi kumbra uge jigat yqa- jqa are tulan prugnjqnu.

²⁰⁻²¹E are qalonum, niñgi Kristus aqa anjam nami quoqñeb. Agi anjam plalto tamo nanngi na Yesus aqa anjam bole plaltosib merñgoqñeb. E qalie, nanngi na niñgi olo sawa bei bei qaji tamo nanngo kumbra uge olo dauryqajqa deqa merñgosaiqñeb. ²²Nami niñgi dego so namijq di sosib walweloqñeb. So namij dena niñgi gisa gisanqnaqa niñgi kum- bra uge uge yqajqa are prugnqoj. Nungo kumbra dena niñgi padalqa gamq di soqñeb. Ariya bini niñgi so namij di torei uratosib ²³areqalo bunujq di soqniye. ²⁴Osib dena niñgi tamo uñ- gasari bunuj soqniye. Qotei na niñgi a bul sqa marsiq deqa nungo so bunuj gereiyetñgej. Niñgi qalie, tamo nanngi so bunujq di unub qaji nanngo kumbra tulan bole tiñtiño. Nanngi Qotei aqa segi kum- bra boleq di unub.

²⁵Deqa niñgi gisañ kumbra kalil uratekritisib anjam bole segi Kristen tamo ungasari nanngi minjroqniye. Niñgi kalil Kristus aqa jejamu qujai deqa niñgi kumbra degyoqniye. ²⁶Niñgi min- jinñ oqimqa ariya niñgi gegerere ñam atiy. Niñgi olo une ato uge. Niñgi urur minjinñ kobotiy. Niñgi minjinñ ti soqñib señ aiaiq. ²⁷Niñgi urur minjinñ kobotqa- sai di niñgi Satan gam waqtetibqa a na niñgi olo uneq waingwas. ²⁸Bajinñ tamo nanngi olo bajinñai. Nanngi nanngo segi bañ na wauoqnsib dena inñgi inñgi oqñ- sib tamo inñgi qa truqueqñub qaji nanngi aqaryainjroqñebe. ²⁹Niñgi nungo med- abu waqtoqnsib anjam uge uge maro- qñai. Niñgi anjam bole segi maroqñ- sib dena tamo nanngi gulube ti unub qaji nanngi olo singilatñjroqniye. Yoqñim nanngi nungo anjam di quoqñib dena Qotei a nanngi qa are tulan boleiyqnsim kumbra bole bole enjroqñas. ³⁰Niñgi na Qotei aqa Mondor Bole are gulube yaib. Mondor di Qotei aqa segi to- qor. Mondor di a na niñgi engej. Deqa niñgi qalieonub, niñgi aqa segi tamo uñ-

gasari tiŋtiŋ unub. Mondonj Qotei na niŋgi awaiŋgosim sawa boleq di atim bati deqa niŋgi so bole gaigai sqab. Niŋgi di qalieqajqa deqa Qotei na aqa Mondor Bole niŋgi engej. ³¹Deqa niŋgi are uge ti minjiŋ ti ŋiriŋ ti qoto ti misiliŋ anjam ti kumbra uge uge ti kalil torei uratiye. ³²Osib nunjo Kristen was naŋgi kumbra bole enjroqnsib naŋgi qalaqalainjroqnsib nango une kobotetnjroqniye. Qotei a Kristus aqa ñam na nunjo une kalil kobotetŋgej deqa niŋgi na kamba olo nunjo was nango une dego kobotetnjroqniye.

Niŋgi suwaŋ qaji tamo uŋgasari sosib suwaŋoq di laqniye

5 Niŋgi Qotei aqa segi aŋgro unub. A na niŋgi tulaŋ qalaqalaŋgeqnu. Deqa kumbra a segi yeqnu qaji di niŋgi dego dauryosib yoqniye. ²Kristus a na iga tulaŋ qalaqalaigosiq deqa aqa segi ŋambile uratosiq iga qa moiej. Dego kere niŋgi dego qalaqalaiyo kumbra dauryosib walweloqniye. Atra tamo naŋgi atraiyo iŋgi iŋgi saban quleq bolequja di oqnsib Qotei atraiyeqnu dego kere Kristus a na aqa segi ŋambile Qotei atraiyosiq moinaqa Qotei a deqa tulaŋ areboleboleiyej.

³Niŋgi sambala kumbra yaib. Niŋgi kumbra jigat dego yaib. Niŋgi tamo qudei nango iŋgi iŋgi qa mamaulŋgaiq. Kumbra uge deqaji nunjo ambleq di sai. Iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari unum deqa kumbra kalil deqaji iga na yoqnqasai. ⁴Anjam jiga ti nanari anjam ti alaŋ anjam ti di dego niŋgi maroqnaib. Iga anjam deqaji maroqnqasai. Niŋgi anjam bei marqa oqnsib Qotei biŋiyiqniye. ⁵Niŋgi endegsib qalieoiye. Tamo naŋgi sambala kumbra ti kumbra jiga ti yeqnu qaji naŋgi Qotei na oqasai. Tamo naŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa

qa mamaulnjreqnu qaji naŋgi kumbra dena naŋgi gisaŋ qotei qa louobuleqnu. Deqa tamo naŋgi deqaji Kristus wo Qotei wo naŋgi na taqatnjrsib nango Mandor Kokba sqasai.

⁶Niŋgi geregere ŋam atiye. Tamo qudei naŋgi na niŋgi kumbra uge deqaji yqajqa titŋgoqnsib anjam laŋa laŋa merŋgoqnbqa niŋgi nango anjam di qusib naŋgi daurnjraib. Tamo uŋgasari Qotei aqa anjam gotraŋyeqnu qaji naŋgi kumbra deqaji yeqnu deqa Qotei a naŋgi qa tulaŋ minjiŋ oqetenu. ⁷Deqa niŋgi tamo deqaji naŋgi ti beteroqnaib. ⁸Niŋgi nami ambruq di soqneb. Ariya bini Tamo Koba Qotei na niŋgi aqa suwaŋoq di atej unub. Deqa niŋgi suwaŋ qaji tamo uŋgasari sosib suwaŋoq di laqniye. ⁹Suwaŋ a na kumbra endeqaji babteqnu. Tamo naŋgi suwaŋoq di unub qaji naŋgi kumbra bole bole yeqnu. Naŋgi kumbra tiŋtiŋ dauryeqnu. Naŋgi anjam bole mareqnu. ¹⁰O was qu, kumbra kalil Tamo Koba Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di niŋgi qalieqa wauoqniye. ¹¹Tamo naŋgi ambruq di sosib kumbra uge uge yeqnu qaji naŋgi ti beteroqnaib. Kumbra naŋgi yeqnu qaji dena kumbra bole bei babtosaieqnu. Deqa niŋgi na tamo naŋgi di endegsib minjroqniye, “Nunjo kumbra di uge.” ¹²Tamo naŋgi ambruq di unub qaji naŋgi ulioqnsib kumbra yeqnu. Di kiyaya? Nango kumbra di tulaŋ ugedamu. Deqa e nango kumbra deqa maroqnsiy sqasai. Marqai di e jemaibqas. ¹³Ariya suwaŋ a na kumbra kalil aqa utru babtoqnsiy boleq ateqnu. ¹⁴Suwaŋ dena iŋgi qudei boleq ateqnaqa iŋgi di suwaŋobuleqnu. Agi anjam bei endegsi unu,

“Ni tamo ŋeiejunum qaji ni olo subq na tigel.

Yim Kristus a na ni suwaŋ emqas.”

¹⁵Deqa was qu, niŋgi nunjo segi walwel gereiyosib soqniye. Niŋgi nanari

tamo bulosib walwelaib. Niŋgi powo ti sosib walweloqniye. ¹⁶Bini bati uge. Deqa niŋgi bati laŋa ñaŋguiyaib. Bati soqnim niŋgi Qotei aqa kumbra yoqniye. ¹⁷Niŋgi nanari kumbra yoqnaib. Niŋgi Tamo Koba Qotei aqa areqalo gegerere qalieosib dauryoqniye.

¹⁸Niŋgi ya uge uyoqnsib nanarioqnaib. Kumbra dena niŋgi ugeugeiŋgwas. Deqa niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryoqniqbqa a na niŋgi taqatŋgesqas. ¹⁹Niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari niŋgi koba na anjam maroqnsib bati deqa niŋgi Qotei qa louoqniye. Lou qudei nengreŋq di unu qaji de ti lou qudei Qotei aqa Mondor na nuŋgo are miligiq di tigelteqnu qaji de na ti niŋgi Qotei qa louoqniye. Osib nuŋgo medabu na ti nuŋgo are miligi na ti Tamo Koba Yesus qa louoqniye. ²⁰Kumbra bole kio uge kio nuŋgoq di brantognimqa, uŋgum, niŋgi bati gaigai gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na Qotei biŋjiyoqniye.

Pol a na tamo uŋgasari tamo ti uŋa ti unub qaji niŋgi anjam minjrej

²¹Kristus a nuŋgo Tamo Koba unu deqa niŋgi a qa ulaoqnsibqa kumbra dena Qotei aqa tamo uŋgasari nuŋgo sorgomq di soqniye.

²²O uŋgasari, niŋgi Tamo Koba Yesus aqa sorgomq di unub dego kere niŋgi nuŋgo tamo nuŋgo sorgomq di dego soqniye. ²³Di kiyaaqa? Kristus a Kristen tamo uŋgasari nuŋgo gate koba unu dego kere nuŋgo tamo niŋgi dego nuŋgo gate unub. Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. A na iga eleŋej. ²⁴O uŋgasari, Kristen tamo uŋgasari niŋgi Kristus aqa sorgomq di unub dego kere niŋgi bati gaigai nuŋgo tamo nuŋgo sorgomq di dego soqniye.

²⁵O tamo, Kristus a na aqa segi tamo uŋgasari niŋgi tulaŋ qalaqalain-

jrsiq deqa aqa segi ŋambile uratosiq niŋgi qa moiej. Dego kere niŋgi na nuŋgo uŋgasari niŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniye. ²⁶Kristus a ya na ti aqa segi anjam na ti iga yansgej deqa iga aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Kumbra dena iga Kristus aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ unum. ²⁷Kristus aqa areqalo agiende. A na aqa segi tamo uŋgasari niŋgi yansnjrimqa niŋgi aqa ŋamgalaq di tulaŋ boledamu soqniŋb jiga bei nuŋgoq di sqasai. Niŋgi aqa segi kumbra boleq di sosib une saiqoji sqab. Utru deqa a niŋgi qa moiej. ²⁸Deqa tamo, niŋgi na nuŋgo uŋgasari niŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniye. Niŋgi na nuŋgo segi jejamu qalaqalaiyeqnuŋb dego kere niŋgi na nuŋgo uŋgasari niŋgi dego qalaqalainjroqniye. Tamo niŋgi na nuŋgo uŋgasari niŋgi qalaqalainjrqab di niŋgi nuŋgo segi jejamu dego qalaqalaiyqab. ²⁹Iga qalie, tamo niŋgi nuŋgo segi jejamu jeutosaieqnuŋb. Niŋgi nuŋgo jejamu iŋgi bole anaiyoqnsib gegerereiyeqnuŋb. Kristus a na aqa segi tamo uŋgasari niŋgi gegerereinjreqnu dego kere. ³⁰Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. Iga segi segi aqa siŋga ti aqa baŋ ti unum. ³¹Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengreŋyeb unu, “Tamo bei na aqa ai wo abu wo niŋgi uratnjrsimqa aqa segi ŋauqali wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.” ³²O was qu, Qotei aqa uli anjam di tulaŋ kobaquja. E Kristus a ti aqa segi tamo uŋgasari niŋgi ti sigitnjrsim agi niŋgi merŋgonum. ³³Ariya anjam di Kristus a niŋgi tamo qa dego marej. Niŋgi nuŋgo segi jejamu qalaqalaiyeqnuŋb dego kere niŋgi na nuŋgo uŋgasari niŋgi dego qalaqalainjroqniye. Ariya uŋgasari, niŋgi kamba dego nuŋgo tamo nuŋgo sorgomq di gegerere sosib niŋgi kumbra bole enjroqniye.

Pol a na angoro nangi ti nango ai wo abu wo nangi ti anjam minjrej

6 O angoro, ningi nungo ai wo abu wo nango anjam dauryoqniye. Ningi Tamo Koba Yesus beteryejunub deqa ningi kumbra di yqab di bolequja. ²Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Ni ino ai wo abu wo nango sorgomq di sosim nango anjam dauryoqne.” O angoro, ningi dal anjam di dauryqab di Qotei na ningi ingi boledamu a nami ningi engwa marej qaji di engwas. ³Agi a nami endegsi marej, “Ni dal anjam di dauryqam di ino wau kalil boleqas. Yim ni mandamq endia so kobaiyqam.”

⁴O abu, ningi na nungo angoro nango areqalo ugetetnjraib. Yim nangi minjrij oqetnjro uge. Ningi Tamo Koba Qotei aqa nhamgalaq di nango kumbra tingitetnjroqnsib Qotei aqa anjam plaltosib minjroqniye.

Pol a na kanjal tamo nangi ti nango wau qa gate nangi ti anjam minjrej

⁵Ariya kanjal tamo ningi quiye. Ningi nungo wau qa gate nango sorgomq di geregere sosib nangi qa ulaoqniye. Ningi nangi qa ulaqasai di ningi nango nhamgalaq di kumbra uge yqab. Ningi Kristus aqa wau bole yeqnub dego kere ningi gaigai nungo wau qa gate nangi qa wau bole yoqniye. ⁶Ningi gisanj kumbra na nungo wau qa gate nango nhamgalaq dia laja wau bole yobulaib. Ningi Kristus aqa kanjal tamo unub deqa nungo are miligiq na Qotei aqa areqalo dauryosib nangi qa wau bole yoqniye. ⁷Ningi mandam tamo nangi segi wauetnjro-saieqneb. Ningi Tamo Koba Yesus dego waueteqneb. Ningi deqa are qalsib are bole na nungo wau qa gate nangi wauetnjroqniye. ⁸Ningi are qaliye. Tamo bei a wau bole yimqa di Tamo Koba Yesus a na kamba awai tulan boledamu yqas.

A tamo lajaj kio a kanjal tamo kio di ungum a wau bole yimqa di Tamo Koba Yesus a na kamba awai tulan boledamu yqas.

⁹Ariya wau qa gate, ningi dego nungo kanjal tamo nangi kumbra bole enjroqniye. Ningi nangi ula enjroqnaib. Tamo Koba Qotei a laj goge di unu. A nungo Tamo Koba unu. A kanjal tamo nango Tamo Koba dego unu. Deqa a kumbra qujai na tamo ungasari kalil nangi peginjreanu. Ningi deqa are qalsib nungo kanjal tamo nangi kumbra bole enjroqniye.

Ningi qoto tamo bul sosib qoto qa ingi ingi jigelenosib singila na tigelesoqniye

¹⁰Ariya e ijo anjam getentqai. Ningi Tamo Koba Yesus beteryejunub deqa ningi aqa singila kobaquja qa are qaloqnsib singila na tigelesoqniye. ¹¹Osib qoto qa ingi ingi Qotei na iga egeqnu qaji di jigelenosib singila na tigelosib Satan aqa gisanj anjam ti aqa uli kumbra ti gotranjoqnsib qotoqniye. ¹²Ningi geregere are qaliye. Iga mandam tamo ungasari nangi ti qotosaieqnum. Iga Satan aqa mondor uge uge nangi ti aqa gate kokba ti ingi ingi kalil singila ejunub qaji nangi ti qoteqnum. Gate kokba nangi di ambro qa bati endeqa mandam taqatoqnsib unub. Iga mondor uge uge kalil laj goge di unub qaji nangi ti qoteqnum. ¹³Deqa ningi qoto qa ingi ingi Qotei na engeqnu qaji di elenosib bati uge endeqa ningi singila na tigelosib qotoqniye. Yim bunuqna qoto koboamqa ningi singila na tigelesqab.

¹⁴Deqa ningi singila na tigelesqab marsibqa anjam bole alalag bul di tigsib tigeloiye. Osib kumbra tintinj di gara jugo bul jigsib dena nungo are targa kabutiye. ¹⁵Qotei na jeu kobotej deqa tamo ungasari nangi a ti koba na are qujaitosib unub. Anjam bole di ningi singa tatal bul jigsib mare mare laqniye.

¹⁶Ninggi qoto qa ingi ingi kalil di jigekritosib ariya Kristus qa dego nungo areqalo singilatosib soqniye. Nungo areqalo di dumu bul osib tigeloie. Yimqa tamo uge Satan a na qaja ti namyuo ti ningi qa waiyoqnmqa nungo dumu dena ningi na qaja ti namyuo ti di gotranjoqncab. ¹⁷Qotei a na ningi elenej aqa kumbra deqa ningi are qaloqniye. Osib areqalo di gate tatal bul jigsib soqniye. Sosib Qotei aqa Mondor aqa sebru dego ojsib dena qotoqniye. Sebru di Qotei aqa anjam. ¹⁸Ninggi Qotei aqa Mondor aqa singila na gaigai Qotei pailyoqniye. Ningi aqar ataib. Ningi gaigai Qotei na ningi aqaryaingwa maroqnsib singila na pailyoqniye. Ningi pailyo urato uge deqa ningi geregere nam atoqnsib soqniye. Sosib ningi gaigai Qotei na aqa segi tamo ungasari nangi aqaryainjrqaqqa deqa are qaloqnsib nangi qa pailyoqniye. ¹⁹Osib e qa dego endegsib Qotei pailyoqniye, “O Abu, ni na Pol aqa medabu singilate-timqa a ulaqasai. A ino anjam bole nami ulitesoqnem qaji di olo ubtsim tamo ungasari nangi minjroqncas.” ²⁰O was qu, Qotei a segi na e qarinqej deqa e aqa an-

jam bole di marsim laqnem. Utru deqa e tonto talq endi unum. E anjam bole di marqajqa wau ti. Deqa ningi Qotei pailyoqncabqa a na e singilatboqnm e ulaqasai. E aqa anjam di singila na tamo ungasari nangi minjroqncab.

Pol na Qotei endegsi pailyej, “Ni na Efesus nangi qa kumbra bole bole yoqne.”

²¹Ariya Tikikus a ningi qa bqo deqa a na ijo wau kalil qa ningi saingwas. Tikikus a gago Kristen was bole. A Tamo Koba Yesus aqa wau tamo bole. ²²E na a qarinyonum ningi qa bqo. Iga kiersim unum di a na ningi mernjwas. Osim nungo are singilateqngwas.

²³O Kristen was qu kalil, Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nangi aiyel na nungo are latetqgebe. Osib ningi aqaryaingibqa ningi nangi aiyel qa nungo areqalo singilatoqnsib qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye. ²⁴Tamo kalil gago Tamo Koba Yesus Kristus qalaqalaiyqa uratosaiqncab qaji nangi qa Qotei a are boleiyeme.

FILIPAI

1 E Pol. Aqo Timoti wo Kristus Yesus aqa wau tamo. Aqo aiyel na anjam endi nengrenyosim ningi Kristus Yesus aqa segi tamo ungasari kalil Filipai qureq di unub qaji ningi ti nungo gate ti nungo wau tamo nanqi qa ti qarinyonum. ²Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanqi aiyel ningi qa are boleinjrimqa ningi lawo na soqniye.

Pol a Filipai nanqi qa are qaloqnsiq deqa a nanqi qa Qotei pailyeqnu

³E bati gaigai ningi qa are qaloqnsim deqa e ijo Qotei binjyeqnum. ⁴E ningi qa pailyeqnsimqa e bati gaigai arebolebole na pailyeqnum. ⁵E ningi qa tulan areboleboleibeqnu. Di kiyaya? Nami ningi are bulieb bati deqa ningi iga betergosib Yesus aqa anjam bole mare mare laqneb agi bini ningi yeqnum. ⁶E endegsi qalieonum. Qotei a segi nungo are miligiq di wau boledamu yeqnu. A nami wau di utru atej. Ariya bini a wau di yeqnu dena gilsilim mondonj Kristus Yesus olo bqajqa batiamqa a na wau di kobotqas. ⁷Ningi ijo are miligiq di unub deqa e kere ningi qa degsim are qaleqnum. E tonto talq endi sqai kio e Kristus aqa anjam bole singilatoqnsiy laqnqai kio di ungun. Qotei a e qa are tulan boleiyosiq wau ebej deqa ningi kalil e beterbosib e ti koba na Qotei aqa wau ojeqnum. ⁸Qotei a segi qalie, Kristus Yesus a iga qa are tulan boleiyeqnu aqa kumbra dena ijo are tigeltetbej deqa e ningi kalil qa bosiy nungwajqa are koba qaleqnum.

⁹E bati gaigai ningi qa endegsi Qotei pailyeqnum, "O Abu, ni na Filipai Kristen nanqi aqaryainjrimqa qalaqalaiyo kumbra nanjo are miligiq di tulan singilatoqnsib dauryoqnqab. Osib nanqi powo koba osib areqalo bole ti sqab."

¹⁰O was qu, ningi kumbra kalil gegerere pegiyosib kumbra tulan boledamu dauryqajqa deqa e ningi qa pailyeqnum. Yimqa ningi kumbra bole bole yoqnsib une saiqoji soqnib dijo bati bqas. Dijo bati deqa Kristus a olo bosim tamo ungasari nanjo une qa nanqi peginjqas. ¹¹O was qu, kumbra bole kalil Yesus Kristus a segi na babteqnu qaji di nungoq di tulan kobaoqnqajqa deqa e ningi qa pailyeqnum. Yim tamo ungasari nanqi nunjo kumbra di unsib Qotei aqa nam soqtoqnqab.

Pol a tonto talq di unu

¹²O was qu, ningi endegsib qalieoiye. Jeu tamo nanqi na e tonto talq endia waibeb unum. Ariya nanjo kumbra dena nanqi Kristus aqa anjam bole getentosai. Kristus aqa anjam bole di olo tulan singilaeqnu. ¹³Deqa tonto tal taqato tamo nanqi ti tonto tamo kalil ti nanqi qalieonub, e Kristus Yesus aqa wau ojeqnum deqa jeu tamo nanqi na e tonto talq endia waibeb unum. ¹⁴E tonto talq endia unum deqa Kristen was gargekoba nanqi kamba singilatoqnsib Tamo Koba Qotei qa nanjo areqalo singilateqnum. Osib deqa nanqi ulaosaieqnum. Nanqi Qotei aqa anjam singila na mareqnum.

¹⁵Bole, tamo qudei nanqi na ijo nam tentib aguq aiqajqa deqa are qaloqnsib nanjo are uge na Kristus aqa anjam mare mare laqnum. Ariya tamo qudei nanqi are bole na Kristus aqa anjam mare mare laqnum. ¹⁶Tamo nanqi di nanqi qalie, e tonto talq endi unum di Kristus aqa anjam bole singilatqajqa deqa. Tamo nanqi di degsib qalieosib deqa nanqi na e tulan qalaqalaiboqnsib Kristus aqa anjam mare mare laqnum. ¹⁷Ariya tamo qudei nanqi nanjo segi nam soqtqajqa deqa are qaloqnsib Kristus aqa anjam mare mare laqnum. Nanqi tamo aqaryainjqajqa deqa are qalosaieqnum. E tonto talq endi soqnit nanqi ijo are olo ugetetbqa-

jqa deqa are qaloqnsib anjam mare mare laqnu. ¹⁸ Ariya tamo nanġi areqalo bole na Kristus aqa anjam mare mare laqnu kio nanġi areqalo uge na mare mare laqnu kio di unġum. Nanġi kalil Kristus aqa anjam mare mare laqnu deqa e tulaġ areboleboleibeqnu.

Pol a are qalej, “E mati moiqasai. E ġambile sqai. Sosiy Filipai nanġi aqaryainjroqnaqai.”

¹⁹ Deqa was qu, e tulaġ arebolebolei-boqnm sqai. Di kiyaq? E endegsi qalieonum. Niġi bati gaigai e qa Qotei paileyqnu deqa Yesus Kristus aqa Mondor na e siġilatbeqnu. Gam dena Qotei na e aqaryaibosim tonto talq endena oqeq atim e bole sqai. ²⁰ Deqa ijo areqalo kobaquja agiende. E kumbra uge bei yqasai. Yim deqa e jemaibqasai. E endegsi are qalonum. Bini bati endeqa ti bunuq qa ti e siġila na tigelonqsiy kumbra bole segi dauryoqnaqai. Agi e kumbra degyeqnum. Deqa e moiqai kio e sqai kio di unġum. E ijo kumbra kalil qa Kristus aqa ñam soqtoqnaqai. ²¹ Ijo areqalo agiende. E sqai di e Kristus ombla sqai. Ariya e moiqai di e olo inġi tulaġ boledamu oqai. ²² E mandamq endia sosiyqa e tamo unġasari gargekoba nanġi aqaryainjroqnaqai. Ariya e gam kie dauryqai? Di e qaliesai. ²³ E areqalo aiyeltejnum. E oqsiy Kristus ombla sqajqa are qaleqnum. E degyqai di tulaġ bolequja. ²⁴ Ariya e mandamq endi sosiy niġi aqaryainjroqnaqai di dego bolequja. ²⁵ E are siġilatosim maronum, e niġi aqaryainġwajqa wau ti. Deqa e qalieonum, e urur moiqasai. E mati sosiy niġi koba na wauoqnaqai. Yim niġi Yesus qa nunġo areqalo siġilatoqnsib tulaġ areboleboleiġoqnm sqab. ²⁶ Deqa bati e olo niġi qa bosiy niġitqa bati deqa niġi e qa tulaġ areboleboleiġim Kristus Yesus aqa ñam soqtoqnsib sqab.

Niġi Kristus aqa ñam qa jaqatinj oqab

²⁷ Ijo anjam kobaquja bei agiende. Niġi Kristus aqa anjam bole di gegerere dauryosib walweloqniye. Yim e olo niġi qa bosiy nunġwai kio endi sosiy niġi qa anjam laġa quqwai kio di unġum, e qalieqai, niġi siġila na tigelonqnsib areqalo qujai na wauoqnsib tamo unġasari nanġo are tigeltonjroqnaqnaqai niġi Kristus aqa anjam bole quoqnsib nanġo areqaloq di siġilateqnu. ²⁸ E endegsi qalieqai. Niġi nunġo jeu tamo nanġi qa ulaosaieqnu. Niġi siġila na Yesus aqa wau ojeqnu. Nunġo jeu tamo nanġi nunġo kumbra di unsibqa nanġi endegsib qalieqab, “Bole, iga padalqom.” Ariya niġi padalqasai. Qotei na niġi olo eleġam niġi so bole gaigai sqab. ²⁹ Niġi quie. Qotei na niġi giltġej deqa niġi Kristus aqa wau ojeqnu. Niġi a qa nunġo areqalo siġilatqajqa deqa segi niġi giltġosai. Niġi aqa ñam qa jaqatinj oqajqa deqa ti niġi giltġej. ³⁰ Nami e aqa anjam qa qoteqnam niġi e nuboqneb. Agi bini e qoteqnam niġi deqa queqnu. Ariya bini niġi jaqatinj oqnsib unub. Di kiyaq? Niġi e ti beterosib qoteqnum deqa.

Niġi areqalo qujaitosib qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye

2 Kristus a na nunġo are siġilatġej qnu e? A na niġi qalaqalaiġoqnsiya nunġo are latetġeqnu e? Qotei aqa Mondor a na niġi beterġejunu e? Niġi nunġo was nanġi qa are boleġeqnaqa nanġi qa duleqnu e? ² Degsi sqas di niġi kumbra bole bole yoqnbqa e niġi qa tulaġ areboleboleiboqnaqas. Kumbra bole agiende. Niġi kalil are qujaitosib qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniye. Sosib niġi areqalo qujai na Qotei aqa wau yoqniye. ³ Niġi nunġo segi jejamu qa are qalaib. Niġi nunġo

segi ñam soqtqa are qalsib wauaib. Ningi nungo segi ñam aguq atoqnsib endegsib are qaloqniye, “Ijo Kristen was qudei nanngo kumbra tulan boledamu. Nanngo kumbra dena ijo kumbra bunyejunu.”⁴ Ningi nungo segi ingi ingi qa are qaloqnsib gereiyonaib. Ningi nungo was nanngi qa are qaloqnsib nanngo ingi ingi dego gereiyetnjroqniye. Yim nanngi bole sqab.

Kristus a aqa segi ñam aguq atej deqa Qotei na a olo ñam kobaquja yej

⁵ Ningi Kristus Yesus aqa areqalo ojsib dauryoqniye. ⁶ Kristus a segi Qotei. Ariya a deqa are qalosaiyoqnej. ⁷ Aqa ñam di a ojqa uratosiqa a tamo bulyosiqa a wau tamo lanaj bul soqnej. ⁸ Deqa tamo kalil nanngi a unoqneb a tamo soqnej. Sosiqa aqa segi ñam aguq atsiqa Qotei aqa anjam dauryosiq moiej. Od, a ñamburbasq di moiej. ⁹ Onaqa Qotei na aqa ñam olo soqtetosiqqa lan qureq osi oqej. Od, Qotei na a ñam tulan kobaquja yej. Deqa bini aqa ñam dena ñam kalil tulan bunjnrejunu. ¹⁰ Qotei na ñam di Yesus yej deqa mondon lan angro kalil nanngi ti tamo kalil nanngi ti ingi ingi kalil lan ti mandam ti mandam sorgomq di unub qaji nanngi ti Yesus aqa areq di singa pulutosib aqa sorgomq di sqab. ¹¹ Osib nanngo medabu qujaitosib maroqnaq, “Yesus Kristus a segi Tamo Koba.” Yim kumbra dena nanngi na Abu Qotei aqa ñam tulan soqtoqnaq.

Ningi tamo ungasari nanngo ambleq di sosibqa ningi suwan qa kumbra nanngi osornjroqniye

¹² Ariya was qu, e qalieonum, ningi gaigai ijo anjam dauryeqnub. Ariya bini ningi olo singila na dauryoqniye. E ningi koba na sqai bati deqa segi sai. Bini e isaq endi unum deqa ningi ijo anjam dauryqa urataib. Ningi ijo anjam olo singila na dauryoqniye. Qotei na ningi

padalo sawaq dena elenej deqa ningi ulaosib singila na wauoqniye. ¹³ Iga qalie, Qotei a nunngo are miligiq di waueqnu. A segi na nunngo are tigeltetngeqnaqa ningi kumbra a tulan areareteqnu qaji di yeqnub. A na ningi singilatngeqnu deqa ningi kumbra di yeqnub.

¹⁴ Ariya kumbra kalil ningi yeqnub qaji di ningi lawo na sosib yoqniye. Ningi anjam lanja lanja maroqnsib anjam na qotoqnaib. Ningi kumbra bole yoqniye. ¹⁵⁻¹⁶ Ningi kumbra degyqab di ningi Qotei aqa angro boledamu une saiyoqni sqab. Sosib ningi ñambile gaigai sqajqa anjam ojesosib mandam qa tamo ungasari nanngo ambleq di laqnsib suwan qa kumbra nanngi osornjroqnaq. Tamo ungasari nanngi di kumbra bole dauryqa uratoqnsib olo kumbra uge uge yeqnub. Deqa mondon Kristus a olo bosim nanngo une deqa nanngi peginjras. Yim bati deqa e nunngo kumbra bole qa tulan areboleboleibim e qalieqai, ijo wau kalil e nunngo ambleq di yoqnem qaji di e lanja yosaiyoqnem.

¹⁷ O was qu, nunngo areqalo Yesus qa singilateqnu qaji di ningi Qotei atraiyobuleqnu. Jeu tamo nanngi na e lubib ijo lej wain bul aiqas de ti nunngo areqalo de ti turtosiy dena Qotei atraiyobulqai. E moiqa di unqum. E deqa tulan areboleboleibqas. Osiy ningi ti koba na areboleboleigim sqom. ¹⁸ Dego kere ningi dego areboleboleingim e ti koba na areboleboleigim sqom.

Pol na Timoti qarinyonaq a Filipai nanngi qa gilej

¹⁹ Tamo Koba Yesus a na e odbimqa sokiñala e Timoti qarinyit a ningi qa gilqas. Gilsim olo puluosim e qa bosim nunngo kumbra qa e saibqas. Yim e qusiy are singilatqai. ²⁰ Timoti a gaigai ningi qa are qaloqnsiq deqa a na ningi aqaryaingwajqa gam ñameqnu. Tamo deqaji bei endi sosai. Aqo Timoti wo

segi ningi qa are qaleqnum. ²¹Tamo kalil nanği nanço segi jejamu qa are koba qaleqnum. Nanği Yesus Kristus aqa wau qa are qalosaieqnum. ²²Timoti aqa kumbra tulaņ boledamu di ningi qalie. Ningi qalie, a na e aqaryaiboqnsiqa Yesus aqa anjam bole mare mare laqnu. Anğro nanği na nanço abu nanği aqaryainjreqnub dego kere Timoti a na e aqaryaibeqnu. ²³Deqa e kiñala tarınoy kumbra kie jeu tamo nanği na e ebqab di qalieosiy Timoti qarinyit a ningi qa boqujatosim saingwas. ²⁴E endegsi qalieonum. Tamo Koba Yesus a na e gam waqtetbimqa sokiñala e segi dego ningi qa bosiy nuņğwai.

Pol a Epafroditus dego qarinyqa marej

²⁵E nami endegsi are qalem, e Epafroditus dego qarinyit ningi qa bqas. A gago Kristen was bole. A e ombla wau qujai. Aqo ombla qatqarosim jeu tamo nanği ti qoteqnum. Nami ningi na a qarinyonab a e qa bosiqqa aqaryaibej. ²⁶A ningi nuņğwajqa are koba qaleqnu. A qalie, a nami maiyonaqa ningi di qusibqa a qa are gulubeingej. ²⁷Bole, a makobaiyonaq moiqa jojomej. Ariya Qotei a a qa dulosisqa olo boletej. Qotei a a qa segi dulosai. A e qa dego dulej. Di kiyaaqa? E olo tulaņ are gulubekobaibaim deqa. ²⁸Deqa was qu, e arebolebole na Epafroditus qarinyonam ningi qa bej. Ningi a unsibqa tulaņ areboleboleingwajqa deqa marsim a qarinyonam ningi qa bej. Deqa e dego olo are gulubeibqasai. ²⁹Deqa ningi Epafroditus a qa tulaņ areboleboleingim Tamo Koba Yesus aqa ñam na gereiyonıye. Ningi tamo bole deqaji kalil nanço ñam gaigai soqtoqniye. ³⁰Epafroditus a Kristus aqa wau ojsiq deqa a moiqa jojomej. A aqa segi jejamu bole sqajqa deqa are qalosaioqnej. Agi ningi na Epafroditus

wau yonabqa a na e aqaryaiboqnej. A wau deqa segi are qaloqnej.

Tamo a Kristus qa aqa areqalo singilatqas di a Qotei aqa jamgalaq di tamo bole sqas

3 Ariya was qu, e ijo anjam getentqai. E anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Ningi Tamo Koba Yesus qa tulaņ areboleboleingim soqniye. E anjam di olo nengrenyosiy ningi qa qarinyqa asgibosaieqnu. Di kiyaaqa? E are qalonum, anjam dena ningi aqaryaingwas.

²Ningı geregere ñam atsib soqniye. Tamo qudei nanği bauņ juwan bul sosib kumbra uge uge yoqnsib laqnum. Tamo deqaji nanği Israel nanço kumbra dauryqajqa tulaņ singilaoqnsib deqa nanği na iga kalil muluņ waigwajqa mareqnum. Nanço muluņ di bolesai. ³Ariya iga Israel tamo tintıno unum. Agi iga Qotei aqa anğro unum. Iga muluņ bole aio qaji. Deqa iga Qotei aqa Mondor aqa singila na Qotei qa louoqnsim Kristus Yesus aqa ñam soqteqnum. Iga qalie, tamo nanço jejamu na kumbra dauryqab kumbra dena nanği aqaryainjrqa kere-sai bolesai. ⁴Bole, gago jejamu na iga aqaryaigwa kere qamu bini e tulaņ bole unum qamu. Tamo qudei nanği nanço segi jejamu aqa kumbra qa tulaņ areboleboleinjreqnaqa mareqnum, “Gago jejamu na iga aqaryaigwa kere.” Ariya e na tamo nanği di tulaņ buņjroqnem. ⁵Agi ijo ai na e ñambabtonaqa bati 8-pela onaqa nanği na e muluņ waibeb. E Israel tamo. Ijo moma utru Benjamin. E Hıbru nanço anjam qalie bole. E Farisi nanço kumbra na dal anjam singila na dauryoqnem. ⁶Osimqa e Qotei aqa wau ojajqa tulaņ singilaoqnem. Deqa e na Kristen tamo unğasari nanği ugeugeinjroqnem. E dal anjam kalil dauryekriterm deqa tamo kalil nanği e nubosnsib ijo une bei babtosaioqneb. ⁷Deqa e maro-

qnem, “E ijo jejamu qa kumbra di dauryoqnqai di e na tamo kalil nan̄gi tulan̄ buñnr̄qai.” E degsi marsimqa ariya bunuqna e olo are bulyosim ijo jejamu qa kumbra kalil di unem kumbra di bolesai. Degsi unsimqa e kumbra di uratosim olo Kristus aqa gam dauryoqnem. ⁸E Juda nan̄go kumbra uratqa segi marosai. E mandam qa kumbra kalil dego uratqa maronum. E ijo Tamo Koba Kristus Yesus qa bole qalieonum. Ijo qalie di tulan̄ bolequja e degsi ononum. Deqa e qalieonum, mandam qa kumbra kalil di qalam jiri bul. Deqa e Kristus segi dauryqajqa are unu. E mandam qa kumbra kalil di uratekritis̄y Kristus segi oj̄qai. ⁹Osiy a segi beteryesqai. E dal anjam dauryqai gam dena e Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole sqa keresai. Gam bei na e tamo bole sqai. Gam agiende. E Kristus qa ijo areqalo singilatqai. Od, iga Kristus qa gago areqalo singilatqom gam dena qujai Qotei na iga mergwas, “Ñiñgi ijo ñamgalaq di tamo bole une saiqoji unub.” ¹⁰Deqa e Kristus qa bole qalieqajqa are koba unu. A subq na tigelej deqa a singila ti unu. E singila deqa qalieqajqa are koba unu. A jaqatiñ osiq moiej deqa e a beteryosiy a ombla jaqatiñ osiy moiobulqai. E a ombla areqalo qujaitosiy moiobulqajqa are qaleqnum. ¹¹Yim deqa mondoñ e olo subq na tigelqai.

Pol a Kristus aqa kumbra dauryqajqa deqa singila na waueqnu

¹²Bole, e Kristus aqa kumbra di torei dauryekritisaiunum. Ariya e gaigai kumbra di oj̄qajqa singila na waueqnum. Nami Kristus a na e osiqa giltbej deqa bini e kamba Kristus aqa kumbra di oj̄qajqa singila na waueqnum. ¹³O was qu, e Kristus aqa kumbra di torei ojekritisaiunum. Ariya ijo areqalo qujai agi

mern̄gwai. Ijo kumbra kalil e nami dauryoqnem qaji di e uratekritis̄y awai bole Qotei na mondoñ ebqas qaji di oqajqa singila na waueqnum. ¹⁴Tamo nan̄gi gurguroqnsib bubuñeqnub di nan̄gi awai oqajqa. Dego kere e awai oqa maroqnsim singila na urureqnum. Awai agiende. Kristus Yesus aqa wau na e metbimqa e lañ qureq oqsiy dia a ombla bole gaigai sqai.

¹⁵Ñiñgi areqalo bole ti unub qaji ñiñgi ijo areqalo di dauryoqniye. Ariya ñiñgi qudei areqalo bei ejunub kio? Soqnim Qotei na nuñgo areqalo di olo gereiyet̄ñwas. ¹⁶Ariya kumbra bole iga ojsim dauryeqnum qaji di iga singila na ojesqom.

¹⁷O was qu, ñiñgi kalil gaigai ijo kumbra unoqnsib dauryoqniye. Osib tamo nan̄gi ijo kumbra dauryeqnub qaji nan̄gi dego unjroqnsib degsib daurnjroqniye. ¹⁸Kristus a ñamburbasq di moiej anjam di tamo gargekoba nan̄gi na jeuteqnub. E nan̄go kumbra deqa bati gargekoba ñiñgi sainḡoqnem. Deqa bini e akam ti olo ñiñgi sainḡeqnum. ¹⁹Tamo nan̄gi di nan̄go segi jejamu qa are qaloqnsib dauryeqnub. Nan̄go areqalo di nan̄go gisañ qotei bul ateqnub. Nan̄gi bati gaigai mandam qa ñiñgi ñiñgi oqajqa are tulan̄ prugn̄reqnu. Nan̄gi jemai kumbra yqajqa tulan̄ arebolebolein̄reqnu. Deqa mondoñ tamo nan̄gi di ñamyuoq di torei padalqab. ²⁰Ariya iga lañ goge qaji tamo unum deqa mondoñ Tamo Koba Yesus Kristus a lañ qureq dena mandamq aisim iga oqas. Deqa bini iga a qa tariñoqnsim unum. ²¹Yesus aqa segi singila na a na ñiñgi ñiñgi kalil eleñosim aqa segi sorgomq di atim sqas. Aqa singila dena a na gago jejamu bulyet̄gimqa gago jejamu di Yesus aqa jejamu bulosim so bole gaigai sqas. Gago jejamu di agi bini gulube ti jaqatiñ ti unu.

Ninggi Tamo Koba Yesus qa areboleboleingqoneme

4 Deqa ijo was bole, ninggi Tamo Koba Yesus beteryosib singila na tigelesoqniye. Agi e nami ninggi degsi merngem. E ninggi tulanj qalaqalaingeqnum deqa e ninggi qa are koba qaleqnum. Ninggi segi ijo awai bole bul. Deqa e ninggi oqajqa waukobaeqnum. E ninggi qa tulanj areboleboleibeqnu.

²Ariya Yuodia wo Sintike wo, ninggi aiyel quie. Ninggi Tamo Koba Yesus beteryejunub deqa ninggi aiyel are qujaitosib geregere soqniye. ³O was, e ni dego endegsi mermqai. Aqo ombla wau qujai deqa ni na unja aiyel nanngi di aqaryainjrimqa nanngi are qujaitosib sqab. Nanngi aiyel unja bole. Nanngi e daurbosib ombla na Yesus aqa anjam mare mare laqnuq qaji. E na tamo qudei e koba na waueqnuq qaji nanngi ti Klemem ombla na nanngi dego minjritqa nanngi na unja aiyel nanngi di aqaryainjrebe. Nanngo nam di agi Qotei na nambile qa buk miligiq di nengrenyey unu.

⁴O was qu, ninggi bati gaigai Tamo Koba Yesus qa areboleboleingqoneme. E olo merngwai. Ninggi a qa tulanj areboleboleingqoneme.

⁵Ninggi lawo kumbra dauryoqnuq qaji tamo kalil nanngi nungo kumbra bole di unoqnuq. Ninggi are qaliye. Sokiñala Tamo Koba Yesus a olo bqas. ⁶Deqa ninggi inngi bei qa areqalo kobaiyaib. Ninggi gaigai nungo gulube kalil qa Qotei paילוqniye. Osib a binjoqnuq minjoqniye, “O Abu, ni na iga aqaryaiqoqne.” ⁷Ninggi degyibqa Qotei aqa lawo kumbra na nungo are miligi ti nungo areqalo ti taqatetngimqa ninggi geregere lawo na sqab. Kumbra dena ninggi Kristus Yesus beteryesqab. Qotei aqa kumbra di tulanj bolequja. Deqa kumbra di aqa utru iga torei dauryosim itqa keresai.

⁸Ariya was qu, e anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Ninggi gaigai kumbra endeqa are qaloqniye. Kumbra bole ti kumbra tıntınj ti kumbra jiga saiqoji deqa ti kumbra Qotei a tulanj qalaqalaiyeqnu qaji deqa ti kumbra tamo nanngi yeqnuq iga unoqnuq deqa areboleboleigeqnu qaji kumbra deqa ti kalil are qaloqnuq soqniye. ⁹Qotei aqa anjam kalil e nami ninggi merngeqnuq quoqneq qaji di ninggi dauryosib soqniye. Ijo kumbra kalil e nami nungo ambleq di yeqnuq nanngi unoqneq qaji di dego ninggi dauryosib soqniye. Yimqa Qotei a ninggi ti sqas. Agi Qotei a lawo kumbra qa utru.

Filipai nanngi na Pol aqaryaiyeb deqa a nanngi qa tulanj areboleboleiyej

¹⁰O was qu, ninggi nami e aqaryaiyebqajqa are qaloqneq. Ariya bini ninggi olo e aqaryaiyebqajqa are qaleqnuq deqa e Tamo Koba Qotei qa tulanj areboleboleibeqnu. Bole, nami ninggi e qa are qaloqneq. Ariya bati di ninggi e aqaryaiyebqa gam bei saiqoji. ¹¹Bole, e inngi bei qa truquosaieqnum. E deqa are qalsim anjam endi nengrenyosai. E lawo kumbra qalieonum deqa kumbra kie ijoq di brantqas di ungunum, e ulaqasai. ¹²E inngi saiqoji sqai kio e inngi koba ti sqai kio di ungunum, e are lawo na sqai. E lawo kumbra qalieonum deqa e inngi kere sqas kio e mambqas kio e inngi koba ti sqai kio e inngi qa truquoqnuq kio di ungunum, e are lawo na sqai. Kumbra kie ijoq di brantqas di ungunum, e are lawo na sqai. ¹³Kristus a segi na e singilatbeqnu deqa aqa singila dena e kumbra kalil yqa kere.

¹⁴Ninggi e silali qa aqaryaiyebqajqa deqa e nungo kumbra deqa tulanj areboleboleibeqnu. Di kiyayaqa? E nami gulube ti sonamqa bati deqa ninggi e beterbosib kumbra bole di e ebqajqa are qaloqneq. ¹⁵O Filipai tamo ungasari, ninggi qalie, e nami Yesus aqa anjam bole palontqajqa wau utru atsim Masedonia sawa dena

tigelosim gilqa laqnamqa niŋgi segi na e beterbosib silali qa aqaryaiboqneb. Kristen tamo qudei naŋgi e silali qa aqaryai-bosaiqneb. ¹⁶ Aŋgi e Tesalonaika qureq di sonamqa niŋgi e silali qa aqaryai-boqneb. ¹⁷ Niŋgi na e silali ebqajqa e deqa are qalosaieqnum. Niŋgi kumbra bole bole yoqniqqa Qotei na olo kamba niŋgi kumbra bole eŋgwajqa e deqa are qale-qnum. ¹⁸ E silali iŋgi iŋgi kere unu. E iŋgi bei qa truquosaieqnum. Di kiyaaqa? Niŋgi na silali di Epafroditus yonabqa a na osi bosiq ebej. Niŋgi silali qa e aqaryai-beb deqa niŋgi Qotei atraiyobuleb. Atraiyo iŋgi di quleq bole ti. Qotei a atraiyo iŋgi deqa tulaŋ areboleboleiyqo. ¹⁹ Iga Kristus Yesus aqa segi tamo uŋgasari unum deqa ijo Qotei na iŋgi bole bole iga ego-qnas. Deqa niŋgi iŋgi bei qa truquo-

qniqqa a na niŋgi eŋgoqniqqa niŋgi tu-laŋ kere na sqab. ²⁰ Qotei a gago Abu. A segi Qotei bole. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqniqom. Bole.

Pol a Filipai naŋgi kaiyeinjrej

²¹ E na Kristus Yesus aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi kaiyeinjronum. Kristen was qu e koba na endi unum qaji naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub. ²² Qotei aqa tamo uŋgasari kalil qure endia unub qaji naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub. Kristen tamo uŋgasari Sisar aqa talq di waueqnub qaji naŋgi dego niŋgi kaiyeiŋgonub.

²³ Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are tulaŋ boleiyosim nuŋgo qunuŋ geregere taqateme.

KOLOSI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariñbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e merbej, “Ni Yesus aqa wau oje.” Onaqa e Qotei aqa areqalo di dauryosim agi e Yesus aqa wau ojeqnum. ²Aqo gago was Timoti wo anjam endi neñgrenyosim niñgi Qotei aqa segi tamo ungasari Kolosi qureq di unub qaji niñgi qa qariñyonum. Niñgi gago Kristen was bole. Niñgi Kristus qa nungo areqalo singilatejunub. Gago Abu Qotei a niñgi qa are boleiyimqa niñgi lawo na soqniye.

Kolosi nañgi Yesus qa nango areqalo singilateb

³Bati aqo Timoti wo pailyoqnsimqa iga niñgi qa are qaloqnsim deqa iga gaigai gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei biñiyeqnum. ⁴⁻⁶Aqo aiyel niñgi qa anjam bei endegsi quem. Kristus aqa anjam bole niñgi qa bonaqa niñgi qusibqa iñgi tulañ boledamu Qotei na lañ goge dia gereiyetñgej unu qaji di niñgi oqajqa deqa nungo areqalo singilateb. Niñgi deq oqwajqa tariñoqnsib unub. Utru deqa niñgi Kristus Yesus qa nungo areqalo singilatoqnsib Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nañgi qalaqalainjreqnub. Kristus aqa anjam bole di sawa sawa kalilq gileqnaqa tamo ungasari gargekoba nañgi quonqnsib nango areqaloq di singilatoqnsib dauryoqnsib kumbra bole bole yeqnum. Qotei a iga qa are tulañ boleiyosiq Yesus egej anjam bole di niñgi nami qusib poiñgej bati deqa kumbra bole deqaji nungo ambleq di dego brantej. ⁷Kristus aqa anjam bole di Epafra a na niñgi merngnaq qusib poiñgej. Epafra a iga ti Kristus aqa wau tamo. Iga Epafra tulañ qalaqalaiyeqnum. A singila na niñgi aqaryaingoqnsiqa Kristus aqa wau

bole ojeqnu. ⁸A niñgi qa endegsi iga saigej, “Qotei aqa Mondor a na Kolosi Kristen nañgi singilatnjreqnaqa nañgi Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra geregere dauryeqnub.”

Pol a gaigai Kolosi nañgi qa Qotei pailyeqnu

⁹Iga nungo kumbra bole deqa qusimqa bati deqa iga niñgi qa pailyaq osim utru atem. Deqa bini iga gaigai niñgi qa Qotei pailyoqnsim unum. Iga endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Kolosi Kristen nañgi aqaryainjrimqa nañgi ino areqalo geregere poinjraqs. Yimqa ino Mondor na nañgi powo enjroqnmqa nañgi ino anjam kalil geregere qalieosib dauryoqnaqab. ¹⁰Osib nango walwel ti nango kumbra ti Tamo Koba Yesus aqa walwel ti aqa kumbra ti keretqab. Yim deqa ni nango kumbra kalil qa tulañ areboleboleimoqnaqas. O Abu, ni na Kolosi Kristen nañgi aqaryainjroqnm nañgi kumbra bole bole degsib yoqnsib ni qa geregere qalieoqnb nango qalie di tulañ kobaoqnaqas.” ¹¹O was qu, iga niñgi qa degsim Qotei pailyeqnum. Osim olo endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na ino segi singila kobaquja osim Kolosi Kristen nañgi enjroqnm nañgi singila na tigelooqnsib gulube kalil qoboiyoqnaqab. Osib lawo na sosib gulube di koboqajqa bati qa tariñoqnsib tulañ areboleboleinjroqnm sqab.” ¹²O was qu, iga degsim niñgi qa gago Abu Qotei pailyeqnum. Deqa niñgi na a biñyoqnsib soqniye. A na niñgi kumbra boleq di breiñgej deqa agi niñgi dauryoqnsib unub. Deqa iñgi bole bole a na nami lañ goge dia gereiyetñgej unu qaji di niñgi mondoñ oqsib oqab. Agi niñgi ti Qotei aqa segi tamo ungasari kalil suwanjoq di unub qaji nañgi ti iñgi di oqab. ¹³Nami iga ambruq di soqnem. Ambru aqa singila dena iga

taqatgesoqnej. Onaqa bunuqna Qotei na iga ambruq dena elejosiqqa aqa segi Njiri qujai tulan qalaqalaiyeqnu qaji aqa sorgomq di iga atej. Deqa bini Yesus a gago Mandor Koba sosiqa iga taqatgejunu. ¹⁴ Agi Qotei aqa Njiri a nami iga awaigosiqqa gago une kobotetgej.

Pol a na Yesus aqa kumbra ti aqa wau ti deqa anjam marej

¹⁵ Gago nãdamu na iga Qotei unqa keresai. Ariya Qotei aqa Njiri a segi Qotei. Ingi ingi kalil Qotei na gereiyej qaji di Yesus a segi deqa utru. ¹⁶ A na ingi ingi kalil laj goge di unub qaji ti mandamq di unub qaji ti aqa Njiri Yesus aqa ban na gereiyej. Ingi ingi kalil gago nãdamu na uneqnum qaji ti gago nãdamu na unqa keresai qaji ti di Yesus aqa ban na Qotei na gereiyej. Laj goge qaji singila ti laj angro nanqi ti mandor kokba nanqi ti mondor nanqi ti kalil di Yesus aqa ban na Qotei na gereiyej unu. Ingi ingi kalil di Yesus a segi deqa utru. Ingi ingi kalil di aqa segi. ¹⁷ Tulan nami ingi ingi kalil di brantosaisonaqa Yesus a soqnej. A na ingi ingi kalil di geregere taqateqnu. Deqa ingi ingi kalil degsi bole unub. ¹⁸ Yesus a Kristen tamo ungasari nãngo gate. Nanqi aqa jejamu bul. A nãngo nãmbile qa utru. A tamo kalil nanqi qa namoosiq subq na tigelej. Deqa a segi qujai ingi ingi kalil nãngo gate. ¹⁹ Qotei aqa areqalo agiende. Aqa segi nãmbile ti kumbra ti kalil aqa segi Njiri Yesus aqaq di sqas. Deqa Qotei a segi Yesus aqaq di keretsim maqesqas. ²⁰ Aqa areqalo agiende. A na ingi ingi kalil mandam ti laj ti di unub qaji nanqi gereinjrimqa nanqi a ombla geregere lawo na sqab. Aqa areqalo dego deqa a na Yesus qarinyonaqa a nãmburbasq di moinaqa aqa leñ aiej qaji dena a na jeu kobotosiqqa iga olo elenej.

²¹ Nami ningi Kristus qa isaq di soqneb. Ningi nãngo segi areqalo na laqn-sib Qotei ti jeu sosib kumbra uge uge yoqneb. ²² Ariya bunuqna Yesus a nãmburbasq di moiej aqa kumbra dena Qotei na jeu kobotosiqqa ningi olo elenej. A degyej. Di kiyaaqa? A na ningi aqa areq joqsim bamqa ningi aqa segi kumbra boleq di sosib aqa nãngalaq di tamo tintiño une saiqoji sqajqa deqa. ²³ Ariya une bei na ningi tintigimqa Kristus aqa anjam bole ningi nami queb qaji di nãngo areqaloq di olo singilatqa urataib deqa ningi nãngo areqalo Yesus qa bole singilatoqnsib singila na tigelesoqniye. E Pol. E Yesus aqa wau tamo deqa e anjam bole di tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nanqi minjroqnsim laqnum.

Pol a Kolosi nanqi aqaryainjrqaqqa deqa marsiq jaqatiñ koba eqnu

²⁴ E ningi aqaryaingwa osim deqa e jaqatiñ koba eqnum. E ijo jaqatiñ deqa tulan areboleboleibeqnu. E na Kristus aqa segi tamo ungasari nanqi aqaryainjreqnum. Nanqi aqa segi jejamu bul. A nãngo gate. A na nanqi aqaryainjrqa marsiq jaqatiñ koba ej. Aqa jaqatiñ di ko-boosaiunu. Deqa e dego tamo ungasari nanqi qa osimqa ijo segi jejamuq di jaqatiñ koba eqnum. Ijo kumbra dena e na Kristus aqa jaqatiñ dauryosim kereteqnum. ²⁵ Qotei a segi na e giltbej deqa e aqa segi tamo ungasari nanqi qa waueqnum. Osim olo ningi dego aqaryaingeqnum. E Qotei aqa anjam kalil marsiy laqajqa wau ti. ²⁶ Tulan nami Qotei aqa anjam di ulitesoqnej. Deqa tamo ungasari kalil nanqi aqa anjam di qalio-saisoqneb. Uliesosiq bosiq ariya bini Qotei na aqa anjam di olo boleq atnaqa aqa segi tamo ungasari nanqi qusib poinjrej. ²⁷ Qotei aqa segi areqalo na uli anjam di boleq atsiqa iga aqa segi tamo ungasari iga osorgej. Yim iga endegsi poigwajqa, Qotei aqa uli anjam di tulan

boledamu. Anjam dena Qotei na tamo ungasari kalil sawa bei beiq di unub qaji nanngi aqaryainjrqas. Uli anjam di aqa damu agiende. Kristus a nunngo ambleq di unu. A na ninngi elejosim lan qureq osi oqimqa dia ninngi aqa ingi bole bole oqab. ²⁸Kristus aqa anjam bole di iga na tamo kalil nanngi minjreqnum. Iga areqalo bole ti powo ti sosim deqa iga na anjam di singgila na minjreqnum. Di kiyaaqa? Nanngi gago anjam di qusib Kristen tamo tulan boledamu brantib iga na nanngi joqsim Qotei aqa areq di atqajqa deqa. ²⁹Deqa Kristus aqa singgila kobaquja Qotei na e ebej qaji dena e wau koba yoqnsim unum.

**Ninngi Kristus qa nunngo areqalo
bole singgilatqab di ninngi
gisaj anjam bei dauryqasai**

2 O was qu, ninngi endegsib qalieoiye. E ninngi qa ti Kristen tamo ungasari Laodisia qureq di unub qaji nanngi qa ti tamo ungasari kalil ijo ulatamu unosaieqnum qaji nanngi qa ti wau koba yeqnum. ²E nunngo are singgilatetngosiy nunngo areqalo tigeltetngitqa ninngi na Qotei aqa segi tamo ungasari nanngi tulan qalaqalainjroqnsib nanngi ti are qujaitosib sqajqa deqa are qaloqnsim waukobaeqnum. Ijo areqalo agiende. Ninngi areqalo bole ti sosib dena ninngi nunngo areqalo Kristus qa bole singgilatqab. Osib dena ninngi Qotei aqa uli anjam aqa utru geregere qalieqab. Kristus a segi uli anjam di aqa utru. ³Qalie ti powo ti kalil di Kristus aqaq di uliejunu.

⁴Tamo bei na bosim ninngi gisangosim walawala anjam bei ninngi merngimqa ninngi qusib dauryaib deqa e na anjam endi ninngi merngonum. ⁵E ninngi koba na sosai. Ariya ninngi ijo areqaloq di unub deqa e ninngi ti sobulejunum. Ninngi wau bole yoqnsib nunngo areqalo Kristus qa bole singgilatqab di unub

degisi unonum. Deqa e ninngi qa tulan areboleboleibeqnu.

⁶Ninngi nami Tamo Koba Kristus Yesus osib nunngo areq di ateb. Deqa ninngi a ombla walweloqniye. ⁷Mandam na nam jirim ojesonaqa nam a singgila na tigelejunu dego kere ninngi Kristus osib nunngo are miligiq di singgilatqab aqa kumbra dauryoqniye. Kristus aqa anjam bole iga nami ninngi merngoqnm qaji di ninngi osib nunngo areqaloq di singgilatqab soqniye. Osib ninngi gaigai Qotei binjyoqniye.

**Ninngi Kristus taqyejunub deqa
ninngi nambile bole ti unub**

⁸O was qu, ninngi geregere nam at-sib soqniye. Tamo qudei nanngi bosib nanngo segi powo na ti gisaj anjam na ti nunngo areqalo bulyetngosib ninngi nanngo anjam dauryqajqa walawala-ingoqnbab. Deqa ninngi nanngo anjam di dauryaib. Tamo nanngi di nanngo moma nanngi ti mondor uge uge lan ti mandam ti taqatejunub qaji nanngi ti nanngo anjam dauryeqnum. Nanngi Kristus aqa areqalo dauryosaieqnum.

⁹Ninngi qalie, Kristus a tamo bulyosiq gago ambleq di soqnej. Qotei aqa segi nambile ti kumbra ti kalil aqaq di keretsiq maqejunu. ¹⁰Inngi ingi kalil singgila ti unub qaji nanngo gate koba agi Kristus a segi. Ninngi Kristus aqa segi tamo ungasari unub deqa Qotei na ninngi nambile engej. Nambile di nunngoq di tulan keretsiq maqejunu. ¹¹Ninngi Kristus taqyejunub deqa ninngi mulun bole ejunub. Di jemu qaji mulun sai. Ninngi Kristus aqa kumbra na nunngo areqalo namij aqa kumbra kalil di urateb. Di mulun bole agide. ¹²Ninngi yanso eb bati deqa ninngi Kristus beteryosib a ti moieb. Onaqa Qotei na ninngi Kristus ombla subq atej. Ariya Qotei na Kristus olo subq na tigeltaj aqa kumbra di ninngi nunngo areqaloq di singgilateb deqa a na ninngi

dego Kristus ombla subq na tigeltņgej unub. ¹³Nami niņgi une ti sosib deqa niņgi kumbra uge uge yoqneb. Niņgi nuņgo areqalo namij aqa kumbra dauryoqneb dena nuņgo qunuņ moreņesoqneb. Ariya Qotei na niņgi olo Kristus koba na ģambile eņgsiqa nuņgo une kalil kobotetņgej. ¹⁴Dal anjam a nami gago une kalil boleq atsiqa osorgekritej deqa iga dal anjam aqa sorgomq di soqnem. Ariya Qotei na olo dal anjam kalil di taqal waiysiqa aqa siņgila kobotosiqa Kristus aqa ģamburbasq di qamej. ¹⁵Kumbra dena a na mondor uge uge nangi ti nango gate kokba ti kalil nango siņgila kobotej. Osiqa qoto siņgilaosiqa nangi tulaņ buņņrej. Kristus a ģamburbasq di moiej wau dena qujai Qotei na kumbra di tamo kalil nangi osornņrej.

Niņgi Kristus koba na moreņeb deqa niņgi mandam qa dal anjam olo dauryqasai

¹⁶Deqa tamo bei na nuņgo jejamuq di anjam qametņgaiq. Osim iņgi uyo qa ti ya uyo qa ti yori bati getento qa ti bai qala bunuj qa ti niņgi mernņgaiq. ¹⁷Kumbra kalil di seņ qunuņ bul damu saiqoji. Kumbra dena iņgi bole bole mondoņ brantqas qaji di iga laņa suwi osorgeqnu. Ariya Kristus a kumbra damu ti osi bosiq osorgej. ¹⁸Tamo qudei nangi na niņgi endegsib mernņwab, “Niņgi nuņgo segi ñam tentoqnsib olo laņ aņgro nangi qa louoqniye. Iga ģeiobilqei na kumbra di unsim deqa niņgi degsi mernņgonum.” O was qu, niņgi tamo di nango anjam quetņjraib. Tamo deqaji nangi nango areqalo namij dauryoqnsib endegsib mareqnu, “Iga powo bole ti unum.” ¹⁹Tamo deqaji nangi Kristus beteryosaieqnu. Ariya Kristus a gago gate. Iga aqa jejamu qujai. Iga aqa siņga ti baņ ti bul. A na iga siņgilatgeqnu deqa iga kalil jejamu qujai di turtejunum. Qotei aqa siņgila na iga boleqnsim siņgilaeqnum.

²⁰Niņgi Kristus koba na moreņeb deqa niņgi mondor uge uge laņ ti mandam ti taqatejunub qaji nango sorgomq di sosai. Deqa kiyaaq niņgi olo mandam tamo nango kumbra dauryeqnub? Kiyaaq niņgi nango dal anjam dego dauryeqnub? ²¹Nango dal anjam agiende, “Ni iņgi di ojaim. Ni iņgi di uyaim. Iņgi di ino jejamuq di betermiq.” O was qu, niņgi kiyaaq dal anjam di olo dauryeqnub? ²²Dal anjam di jejamu qa iņgi iņgi qa anjam. Iga jejamu qa iņgi iņgi qa are qalsim wauqom di keresai. Iņgi iņgi di urur koboqab. Dal anjam di mandam tamo nangi na babtoqnsib iga dauryqa mergeqnu. ²³Bole, iga endegsi unobuleqnum. Dal anjam kalil dena gago are tigeltetgeqnu deqa iga Qotei qa bole louoqnsim gago segi are miligi tentoqnsim gago jejamu qaloqnsim siņgilatqnum. Deqa tamo qudei nangi are qaleqnu, dal anjam kalil di areqalo bole ti powo ti babteqnu. Ariya degsi sosai. Niņgi quiyee. Dal anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Iga dal anjam di dauryqom dena iga gago areqalo namij aqa kumbra uratqa keresai bolesai.

Kristus a segi gago ģambile qa utru

3O was qu, Qotei a niņgi Kristus koba na subq na tigeltņgej. Deqa niņgi laņ goge qaji iņgi iņgi oqajqa deqa wauoqniye. Kristus agi laņ goge oqsiq Qotei aqa baņ woq di awejunu. ²Deqa niņgi gaigai laņ goge qaji iņgi iņgi oqajqa are qaloqniye. Niņgi mandam qaji iņgi iņgi qa are qaloqnaib. ³Niņgi moreņobulosib olo ģambile eb. Nuņgo ģambile di agi Kristus aqaq di uliesonaqa niņgi Qotei beteryejunub. ⁴Kristus a segi nuņgo ģambile qa utru. Mondoņ a laņ goge dena boleq dimqa niņgi dego a koba na Qotei aqa rianj ti wala ti boleq dqab.

Niŋgi kumbra uge kalil uratekritiye

⁵Deqa niŋgi mandam qaji kumbra kalil nuŋgo are miligiq di unu qaji di moiotiye. Mandam qaji kumbra agi ubtsiy mernjwai. Sambala kumbra ti kumbra jiga ti kumbra uge uge yqajqa are prunjoqa, mandam qa iŋgi iŋgi qa maulnjoqa. Tamo naŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa mamaulnjreqnu qaji naŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louobuleqnu. ⁶Tamo naŋgi kumbra uge uge deqaji yeqnub qaji naŋgi qa mondoŋ Qotei a minjiŋ oqetim naŋgi awai uge enjrqas. Tamo naŋgi di Qotei aqa anjam gotranjo qaji tamo. ⁷Nami niŋgi dego so ugeq di sosibqa tamo deqaji naŋgi koba na kumbra uge uge di yoqneb.

⁸Ariya bini niŋgi kumbra uge kalil di uratekritiye. Ŋiriŋ ti minjiŋ ti are uge ti yomu anjam ti anjam jiga ti di kalil uratekritiye. ⁹Niŋgi nuŋgo areqalo namij aqa kumbra uge kalil urateb deqa niŋgi olo nuŋgo Kristen was naŋgi gisaŋ anjam minjroqnaib. ¹⁰Niŋgi so bunujq di unub. Qotei a segi na nuŋgo so bunuj di gereiyej. Osiq a na gaigai niŋgi powo bole engeqnu. Qotei a na niŋgi a bul sqa marsiq deqa nuŋgo so bunuj di gereiyetŋej. ¹¹Iga so bunujq di unum deqa iga kalil kerekere unum. Deqa iga gago was naŋgi endegsi minjroqnqasai, “Ni Griq qaji” o “Ni Juda qaji” o “Ni muluŋ aio qaji” o “Ni muluŋ aiosai qaji” o “Ni yaun tamo” o “Ni yambaŋ tamo” o “Ni kaŋgal tamo” o “Ni tamo laŋaj”. Iga gago was naŋgi degsi minjroqnqasai. Di kiyaya? Kristus a segi qujai unu. A gago kalil qa Tamo Koba.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa duloqnsib naŋgi kumbra bole bole enjroqniye

¹²Qotei a niŋgi aqa segi tamo ungasari sqa marsiq giltŋej deqa a na niŋgi tulaŋ qalaqalaŋgeqnu. Deqa niŋgi kum-

bra endegyoqniye. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole enjroqniye. Osib niŋgi nuŋgo segi ñam tentoqnsib tamo naŋgi lawo na gereinjroqniye. Tamo qudei naŋgi na niŋgi une bei engibqa niŋgi kamba olo naŋgi qa urur minjiŋ oqaiq. ¹³Kristen tamo bei na niŋgi gulube engimqa unŋum gulube di qoboiosib aqa une kobotetiye. Tamo Koba Kristus a na nuŋgo une kobotetŋej deqa niŋgi dego degyiye. ¹⁴Osib niŋgi qalaqalaiyo kumbra yoqniye. Qalaqalaiyo kumbra a na kumbra kalil tulaŋ bunjreqnu. Osiq kumbra bole kalil dego singilatoqnsiq iga Kristen tamo ungasari kalil iga turtgeqnu. Deqa iga kalil areqalo qujaitoqnsim qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim sqom. ¹⁵Kristus a na iga lawo kumbra egeqnu. Lawo kumbra dena nuŋgo are miligi taqatesoqneme. Qotei na niŋgi metŋej deqa niŋgi jejamu qujai bul sosib are qujaitosib soqniye. Sosib deqa niŋgi gaigai Qotei biŋiyuqniye. ¹⁶Osib niŋgi Kristus aqa anjam osib nuŋgo are miligiq di singilatib soqnem. Osib niŋgi na nuŋgo Kristen was qu naŋgi areqalo bole ti powo ti osornjroqniye. Yim naŋgi kumbra bole bole yoqnaqajqa deqa. Niŋgi nuŋgo are miligiq di Qotei biŋiyuqnsib a qa louoqniye. Lou qudei nenŋrenq di unu qaji dena ti lou qudei Qotei aqa Mondor na nuŋgo are miligiq di ateqnu qaji dena ti niŋgi Qotei qa louoqniye. ¹⁷Nuŋgo anjam maro na ti nuŋgo wau na ti nuŋgo kumbra kalil na ti niŋgi Tamo Koba Yesus aqa ñam na yoqniye. Osib niŋgi aqa ñam na Qotei Abu biŋiyuqniye.

Pol a tamo ti unja ti angro naŋgi qa ti anjam marej

¹⁸O ungasari, niŋgi nuŋgo tamo nango sorgomq di soqniye. Niŋgi degyqab di Tamo Koba Yesus a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas. ¹⁹O tamo, niŋgi nuŋgo

ɲauŋ naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniye. Niŋgi naŋgo are ugetetnjraib.

²⁰O aŋgro, niŋgi gaigai nuŋgo ai wo abu wo naŋgo anjam dauryoqniye. Niŋgi degyqab di Tamo Koba Yesus a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas. ²¹O abu, niŋgi nuŋgo aŋgro naŋgo are ugetetnjraib. Niŋgi naŋgo are ugetetnjraqab di naŋgi are gulubeinjqas. Deqa naŋgi wau bole bei yqa yoqniŋ asinjqroqnas.

Pol a kaŋgal tamo naŋgi ti naŋgo wau qa gate naŋgi qa ti anjam marej

²²O kaŋgal tamo, niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgo anjam dauryoqniye. Niŋgi gisaŋosib nuŋgo wau qa gate naŋgo ɲamdamuq di laŋa wau bole yobulaib. Niŋgi Tamo Koba Kristus qa ulaosib deqa gaigai are bole na wau bole yoqniye. ²³Wau kalil niŋgi yeqnub qaji di niŋgi siŋgila na yoqniye. Niŋgi mandam tamo naŋgi qa wauosaieqnuŋ. Niŋgi Tamo Koba Yesus qa wau eqnuŋ. ²⁴Niŋgi qalie, mondoŋ Tamo Koba Yesus a na niŋgi awai boledamu eŋgwas. Awai di a na nami aqa segi tamo uŋgasari naŋgi enjqra marej. Niŋgi are qaliye. Niŋgi Tamo Koba Yesus aqa wau tamo. A segi nuŋgo wau qa Gate. ²⁵Tamo bei a une bei atimqa Qotei na kamba a awai uge yqas. Di kiyaaqa? Qotei a kumbra qujai na tamo uŋgasari kalil naŋgo une qa peginjreqnu.

4 O wau qa gate, niŋgi dego nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole enjqroqniye. Niŋgi qalie, nuŋgo Gate dego unu. Agi a laŋ goge di unu.

Niŋgi gaigai siŋgila na Qotei pailyoqniye

²Ariya was qu, niŋgi gaigai siŋgila na Qotei pailyoqniye. Niŋgi aqar ataib. Niŋgi pailyoqnsib geregere are qaloqnsib Qotei biŋjiyoqniye. ³Niŋgi iga qa dego Qotei pailyoqniye. Niŋgi endegsib pailyoqniye, “O Abu, ni na Pol aqa wau

qujai naŋgi ti gam waqtetnjroqnimqa naŋgi medabu waqtoqnsib Kristus aqa anjam nami uliesoqnej qaji di marsib laqnaqab.” O was qu, jeu tamo naŋgi Kristus aqa anjam di quqwa asginjqre-qnu deqa naŋgi e ojsib tonto talq endia waibeb unum. ⁴Deqa niŋgi e qa endegsib Qotei pailyoqniye, “O Abu, ni na Pol aqa medabu siŋgilatetimqa a Qotei aqa areqalo dauryoqnsim Kristus aqa anjam geregere palontoqnas.”

⁵Niŋgi tamo Yesus qaliesai qaji naŋgo ambleq di sosibqa niŋgi areqalo bole dauryoqnsib kumbra bole bole yoqniye. Osib bati gaigai Kristus aqa kumbra naŋgi osornjqrajqa are qaloqniye. ⁶Niŋgi anjam bole segi gaigai maroqniye. Yim nuŋgo anjam dena tamo naŋgo are siŋgilatetnjroqnas. Tamo naŋgi na niŋgi anjam bei nenemŋgibqa niŋgi kamba anjam bei minjqra oqnsib geregere are qaloqnsib minjqroqniye.

Pol a Tikikus wo Onesimus wo qarinqrnaq naŋgi Kolosi naŋgi qa gileb

⁷E na Tikikus qarinqronum niŋgi qa bqo. A ijo wau kalil qa niŋgi saingwas. Tikikus a gago wau qujai. A gago Kristen was bole. A Tamo Koba Yesus aqa wau tamo bolequja. ⁸E na a qarinqronum niŋgi qa bqo. Di kiyaaqa? Iga kiersi unum di a na niŋgi saingim niŋgi qusib dena nuŋgo are siŋgilatqab. ⁹E na Onesimus dego qarinqronum a Tikikus ombla na niŋgi qa bonub. A dego gago Kristen was bole. A nuŋgo leŋ. Naŋgi aiyel niŋgi qa bosib gago kumbra kalil qa niŋgi saingwab.

Pol a na Kolosi naŋgi kaiyeinjrej

¹⁰Aqo Aristarkus wo ombla na tonto talq endi waigeb unum. A na niŋgi kaiyeingwo. Mak a Barnabas aqa gagai. A dego niŋgi kaiyeingwo. Mak a niŋgi qa bo degamqa niŋgi a osib geregere-reiyye.

Agi e nami a qa anjam nengrenyosim ningi qa qarinyem. ¹¹Jastus a na dego ningi kaiyeingwo. Aqa ñam bei Yesus. A Yesus aqa wa. Nanngi qalub Juda tamo. Juda tamo qudei nanngi e ombla wauosaieqñub. Nanngi segi qalub e ombla na wauoqñum. Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqñu anjam di nanngi segi qalub e aqaryaiboqñsib marsib laqñub.

¹²Epafras a na dego ningi kaiyeingwo. A nungo leñ. A Kristus Yesus aqa wau tamo. A gaigai siñgila na ningi qa endegsi Qotei pailyeqñu, “O Abu, ni na Kolosi Kristen nanngi aqaryainjrimqa nanngi siñgila na tigeloqñsib nanngi Kristen tamo tulañ boledamu sosib ino kumbra bole keretosib ino areqalo kalil geregere qalieqab.” ¹³O was qu, e ningi endegsi merngwai. Epafras a gaigai ningi qa are qaloqñsiq deqa a wau koba yeqñu. Ningi qa ti Laodisia qure qaji nanngi qa ti Hierapolis qure qaji nanngi qa ti are qaloqñsiq deqa wau koba yeqñu. ¹⁴Ariya Luk a dego ningi kaiyeingwo. A ma gereiyo qaji tamo. Iga a tulañ

qalaqalaiyeqñum. Demas a dego ningi kaiyeingwo.

¹⁵O was qu, ningi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen tamo ungasari Laodisia qureq di unub qaji nanngi dego kaiyeinjriye. Osib Kristen tamo ungasari Nimfa aqa talq di korooqñsib loueqñub qaji nanngi ti ijo kaiye anjam endi osib nanngi minjriye. ¹⁶Ningi na ijo anjam kalil e na nengrenyonum qaji endi sisiyosib koboamqa qarinyib Laodisia Kristen nanngi qa gilimqa nanngi dego sisiyqab. E anjam bei dego nami nengrenyosim Laodisia Kristen nanngi qa qarinyem. Ijo anjam di nanngi na kamba olo ningi qa qarinyib ningi dego sisiyoiye. ¹⁷Ariya ningi na Arkipus endegsib minjiye, “Qotei a na ni wau emqo deqa wau di ni na taqatosim geregere wauoqñe.”

¹⁸E Pol. Ijo anjam bosiq endi koboqo. Deqa e ijo segi ban na kaiye anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum. E tonto talq endi unum deqa ningi e uratbaib. Ningi e qa are qalsib soqniye. O was qu, Qotei a ningi qa are boleiyeme.

1 TESALONAIKA

1 Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi nenngrenyosim ningi tamo ungasari Tesalonaika qureq dia Yesus aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji ningi qa qarinyonum. Ningi Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanngi aiyel taqnjrejunosub.

Qotei a ningi qa are boleyimqa ningi lawo na soqniye.

Tesalonaika nanngi Yesus qa nanngo areqalo singilateb deqa Pol a nanngi qa tulan areboleboleiyej

²Iga gaigai ningi qa are qaloqnsim deqa Qotei binjyeyqnum. Osim nunngo ñam gaigai maroqnsim pailyeqnum. ³Ningi Kristus qa nunngo areqalo singilateqnum deqa ningi kumbra bole bole yeqnub. Agi ningi na tamo kalil nanngi tulan qalaqalainjroqnsib nanngi qa wau bole yeqnub. Mondon gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo bqas anjam di ningi nunngo are miligiq di singilatoqnsib a qa tariñeqnub. Iga nunngo kumbra deqa are qaloqnsim deqa iga nunngo ñam maroqnsim gago Abu Qotei binjyeyqnum. ⁴O was qu, Qotei a ningi tulan qalaqalaingeqnu. A na ningi aqa segi qa marsiq giltñgej. Di iga qalieonum.

⁵Iga nami Kristus aqa anjam bole nunngoq osi bem. Iga lanja anjam maro na osi bosai. Iga Qotei aqa singila na ti aqa Mondor Bole aqa kumbra na ti osi bem. Bati deqa iga gago areqalo Kristus qa singilatonamqa ningi di uneb. Iga nunngo ambleq di sosimqa ningi aqaryaingoqnm. Gago kumbra di ningi segi qalie.

⁶Ningi Qotei aqa anjam eb deqa gulube gargekoba nunngoq di branteleñej. Ariya bati deqa ningi gago kumbra ti Tamo Koba Yesus aqa kumbra ti dauryqa uratosai. Ningi dauryoqneb. Qotei aqa Mondor na nunngo areqalo tigeltetñgej

deqa ningi tulan areboleboleingooqnej. ⁷Nunngo kumbra di tamo ungasari kalil Masedonia sawa ti Akaia sawa ti dia sosib Kristus qa nanngo areqalo singilateqnum qaji nanngi unoqnsib deqa ningi daurngeqnum. ⁸Agi ningi Tamo Koba Kristus aqa anjam marsib laqnab anjam di gilsiq Masedonia sawa ti Akaia sawa ti dia brantej. Sawa dia segi sai. Sawa sawa kalilq dia dego ningi Qotei qa nunngo areqalo singilateqnum anjam di tamo ungasari nanngi quekriteb. Deqa unngum, iga olo aitentosisim nanngi minjrqasai. ⁹Iga nami nunngo ambleq di sonamqa bati deqa ningi gago anjam dauryoqneb. Nunngo kumbra di tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanngi qalieosib deqa mare mare laqnub. Ningi are bulyosib gisanj qotei nanngi torei uratñrsib olo Qotei bole agi ñambile gaigai unu qaji a areiyosib aqa anjam dauryeqnub. Osib deqa ningi Qotei aqa wau tamo bole unub. Nunngo kumbra deqa ti nanngi mare mare laqnub. ¹⁰Mondon Qotei aqa ñiri a lanj qureq dena olo bqas deqa bini ningi a qa tariñoqnsib unub. A moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej. Di Yesus a segi qujai. A na iga eleñej deqa mondon Qotei aqa minjinj oqwa bati boqnmqa iga aqa minjinj di turqasai. Iga so bole gaigai sqom.

Pol a Tesalonaika nanngo ambleq di wau yej qaji a deqa anjam marej

2 O was qu, ningi segi qalie, iga nami ningi qa bosim nunngo ambleq di wauoqnm gago wau di lanja ulonosai. ²Ningi qalie, iga ningi qa bosaisosimqa bati deqa iga Filipai qureq di sonamqa tamo nanngi na iga jaqatinj egoqnsib ugeugeigoqneb. Ariya bunuqna iga nunngo qureq bonamqa gago Qotei na iga are singilatetñej deqa iga jeu tamo nanngi deqa ulaosai. Iga singila na tigeloqnsim Qotei aqa anjam bole ningi merñgoqnm. ³Bati deqa iga ningi metñgosim

endegsi merngoqnem, “Ninggi Yesus qa nungo areqalo singilatiye.” Bati di iga anjam uge bei merngosaiqnem. Iga nungo ambleq di sosim kumbra jiga ti gisanj kumbra ti yosaiqnem. ⁴Qotei a segi gago are miligi peleiyoqnsiq une bei unosai deqa a na iga wau egsiqa mergej. “Ninggi ijo anjam bole mare mare laqniye.” Deqa iga endegsi are qalosaiqnem, “Iga Qotei aqa anjam maroqnimqa tamo nanji na iga nugoqnsib gago ñam soqtetgoqnaq.” Iga degsi are qalosaiqnem. Gago areqalo agiende. Qotei a segi na gago are miligi peleiyoqnsim gago wau qa areboleboleiyoqnaqnaq deqa are qalem. ⁵Ninggi qalie, iga na walawala anjam bei ningi merngosaiqnem. Osim nungo ingi ingi qa maulgonaq anjam bole bei laña gisanj na ningi merngosaiqnem. Gago kumbra di Qotei a segi qalie. ⁶Iga wauoqnem di ningi ti tamo ungasari qudei ti na gago ñam soqtetgwajqa deqa iga wauosai. ⁷Bole, iga Kristus aqa wau tamo deqa iga na ningi endegsi merngwa kere, “Ninggi na silali ingi ingi qa iga aqaryaigiye.” Ariya iga degosai. Iga ningi koba na angro kiñilala bul lawo soqnem. Ai nanji na nanjo angro mom nanji mungum anainjreqnub dego kere iga nungo ai bul sosim ningi geregereingqnem. ⁸Osim iga ningi tulanj qalaqalaingqnem. Deqa iga nungo silali yaingwajqa are qalosaiqnem. Iga Qotei aqa anjam bole ningi merngwajqa are koba qaloqnem. Di segi sai. Iga gago segi ñambile dego uratosim ningi aqaryaingwajqa are qaloqnem. Di kiyaaqa? Ninggi gago kadoi bole deqa.

⁹O was qu, ningi qalie, iga ningi koba na sosim Qotei aqa anjam bole ningi merngoqnem bati deqa iga waukobaoqnem. Iga na ningi gulube engwa uratosim deqa iga gago segi banj na qanam ti qolo ti tulanj singila na wauoqnsim dena gago segi ingi ingi awaiyosim

uyoqnem. Ninggi na iga silali qa aqaryaingwajqa iga deqa merngosaiqnem.

¹⁰Iga na ningi tamo ungasari Kristus qa nungo areqalo singilateqnaq qaji ningi kumbra bole osorngoqnem. Iga kumbra uge bei osorngosai. Iga Qotei aqa ñamgalaq dia kumbra bole tintinj nungo ambleq di yoqnem. Di ningi qalie. Qotei a dego qalie. ¹¹Ninggi qalie, abu nanji na nanjo angro nanji tingitnjroqnsib dalnjreqnub dego kere iga na ningi dego tingitnjroqnsim dalnjgoqnem. ¹²Iga na nungo areqalo tigeltetngosim nungo are miligi singilatetngwajqa deqa osim anjam merngoqnem. Osim ningi anjam endegsi merngoqnem, “Ninggi Qotei aqa kumbra keretosib walweloqniye. Qotei agi a na ningi endegsi metngrej, ‘Ninggi ijoq babqa e nungo Mandor Koba sosiy ningi taqatngosiy joqsiy lanj qureq oqitqa dia ningi so bole gaigai sqab.’”

Tesalonaika Kristen nanji Yesus qa nanjo areqalo singilatoqnsib singila na tigelesosib gulube qoboioqneb

¹³Iga Qotei aqa anjam ningi merngeqnam ningi quoqnsib endegsib marosaiqneq, “Anjam di mandam tamo nanjo anjam.” Ninggi degsib marosaiqneq. Ninggi quoqnsib maroqneq, “Bole, anjam di Qotei aqa anjam tintinj.” Ninggi degsib maroqneq deqa Qotei aqa anjam di nungo are miligiq di singila na waueqnu. Di kiyaaqa? Ninggi Kristus qa nungo areqalo singilateqnaq deqa. Deqa iga gaigai ningi qa are qaloqnsim Qotei binjyeqnum. ¹⁴O was qu, tamo ungasari Judia sawaq dia Kristus Yesus beteryesosib Qotei aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji nanjo kumbra agi ningi dego degsib dauryeqnub. Agi Juda nanji na Qotei aqa tamo ungasari Judia sawaq di unub qaji nanji gulube koba enjroqneq dego kere ningi dego nungo segi leñ nanji na gulube koba engeqnaq. ¹⁵Nami Juda nanji na Tamo Koba Yesus qal-

sib moioteb. Qotei aqa medabu o qaji tamo nanġi dego n̄umoqnsib moiotnjroqneb. Osib nanġi na iga dego wigonab iga nuṅgo qure uratosim jaraiem. Tamo nanġi di kumbra Qotei a areareteqnu qaji di olo gotraṅyoqnsib tamo kalil nanġi jeutnjreqnub. ¹⁶ Osib iga na sawa bei bei qaji tamo uṅgasari nanġi Qotei aqa anjam minjrqajqa gam getentetgeqnu. Sawa bei bei qaji tamo nanġi Qotei na elenaim deqa maroqnsib gam getentetgeqnu. Deqa nanġi bati gaigai nango segi une tulaṅ kobaqujateqnu. Nango kumbra dena Qotei aqa minjin bosiq nangoq di unu.

Pol a Tesalonaika nanġi olo unjrqajqa are koba qaleqnu

¹⁷ O was qu, Juda nanġi na iga wigebe deqa iga nanġi uratṅgosim bati truquyala sawa beiq di soqnem. Deqa iga nuṅgo ulatamu unosaieqnum. Ariya nanġi gago are miligiq di unub deqa iga nanġi ti sobulejunum. Deqa iga nanġi qa olo bosim nuṅgwajqa gam ṅameqnum. Iga nanġi olo nuṅgwajqa are koba qaleqnum. ¹⁸ Iga nanġi qa olo bqajqa are koba unu. E Pol e segi bati gargekoba nanġi qa olo bqajqa yeqnam Satan na gam getentetgoqnej. ¹⁹ Mondoṅ gago Tamo Koba Yesus a olo laṅ qureq na boqnimqa iga gago wau kie qa siṅgila na tigelosim Yesus aqa ṅamgalaq di areboleboleigwas? Iga gago wau kie qa Yesus minjim a na mergwas, “Ninġi ijo wau tamo bole”? O was qu, agi nanġi segi qa iga areboleboleigwas. ²⁰ Od, iga nanġi qa tulaṅ areboleboleigeqnu. Ninġi na gago are tulaṅ boletetgeqnu.

Pol na Timoti a qarinyonaq Tesalonaika nanġi qa gilej. Di kiyaaqa? A na nango are siṅgilatetnjrqajqa deqa

3 Iga Atens qureq di sosimqa iga ninġi qa are koba qaloqnem. Deqa iga are

qalem, iga olo ninġi qa tariṅqa keresai. Deqa aqo Sailas wo endegsi marem, “Iga Atens qureq endi sqom.” ² Marsimqa Timoti qarinyonam ninġi qa bej. Timoti a gago Kristen was bole. A Qotei aqa wau tamo. A Kristus aqa anjam bole maro qaji tamo. Iga na a qarinyonam ninġi qa bej. A na ninġi aqaryaingosim nuṅgo areqalo Yesus qa siṅgilateqnu qaji di olo siṅgilatetṅwajqa deqa marsim a qarinyonam ninġi qa bej. ³ Yimqa gulube ti jaqatin ti ninġi eqnub qaji dena nuṅgo areqalo olo ugetetṅaim deqa. Ninġi qalie, Qotei a nami iga gulube deqaji oqajqa marsiq giltgej. ⁴ Agi iga nuṅgo ambleq di sosimqa endegsi merrgoqnem, “Gulube gargekoba gagoq boqnas.” Deqa ninġi endegsib qalieoiye. Gulube oqajqa bati agi brantqo. ⁵ Utru deqa e ninġi qa tariṅqa keresai. Deqa e Timoti qarinyonam ninġi qa bej. E endegsi are qalem. Walawalaiyo tamo Satan a na ninġi uneq waingwoqa ninġi na gago wau di laṅ ulontosib nuṅgo areqalo Yesus qa siṅgilatqa uratonub kio? E di qalieqajqa deqa Timoti qarinyonam ninġi qa bej.

Timoti a olo Pol aqaq bosiqqa Tesalonaika nanġi qa anjam bolequja minjej

⁶ Ariya Timoti a ninġi qa bosiqqa olo uratṅsiqa iga qa olo brantosiqa anjam bolequja endegsi mergej, “Tesalonaika Kristen nanġi Yesus qa nango areqalo siṅgilaboletoqnsib tamo kalil nanġi tulaṅ qalaqalainjreqnub. Osib gaigai ninġi qa are qaloqnsib ninġi qa are boleinjreqnu. Nami ninġi nanġi unjrqajqa maroqneb dego kere nanġi kamba ninġi dego nuṅgwajqa mareqnu.” ⁷ O was qu, ninġi Yesus qa degsib nuṅgo areqalo siṅgilaboleteqnu anjam di Timoti a bosiq mergonaqa iga qusim dena gago gulube kalil qa gago are siṅgilatetgej. ⁸ Iga qalieonum, ninġi Tamo

Koba Yesus aqa ñam singila na oje-junub. Iga di qalieosim deqa bini iga so bole unum.⁹ Iga ningi qa are qaloqnsim deqa gago Qotei aqa ñamgalaq di iga tulañ areboleboleiqeñnu. Iga endegsi are qalonum. Gago arebolebole di tulañ kobaquja. Gago arebolebole di Qotei na egej deqa iga a tulañ binিয়েqnum.¹⁰ Iga qanam ti qolo ti endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na iga odgimqa iga Tesalonaika Kristen nanñi qa gilsim unjrqom. Unjrsim nanño areqalo Yesus qa singilateqñub qaji di truquinjrimqa iga na olo singilatetnjrjom.” Iga degsim Qotei pailyeqnum.

Pol a olo Tesalonaika nanñi qa gilqajqa deqa Qotei pailyeqnu

¹¹Gago areqalo agiende. Gago Abu Qotei wo gago Tamo Koba Yesus wo nanñi aiyel na gam gereiyetgibqa iga ningi qa bqom.¹² Gago areqalo bei dego agiende. Tamo Koba Qotei a na ningi singilatetgimqa qalaqalaiyo kumbra nuñgoq di tulañ kobaamqa ningi na Qotei aqa segi tamo ungasari nanñi ti tamo kalil nanñi ti tulañ qalaqalainjroqñub. Agi iga na ningi tulañ qalaqalainjeqñum dego kere.¹³ Yimqa kumbra dena Qotei a nuñgo are miligi singilatetgimqa mondoñ gago Tamo Koba Yesus a na Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanñi lañ qureq dena joqsim bosimqa ningi Qotei aqa segi kumbra bole dauryeqñub di a bosim unqas. Bati deqa ningi tamo ungasari tulañ boledamu tintinjosib gago Abu Qotei aqa ñamgalaq di une saiqoji sqab. Bole.

Ningi sambala kumbra kalil torei uratiye

4 O was qu, kumbra bole kalil Qotei a tulañ areareteqñu qaji di iga nami ningi osorngoqñem agi ningi dauryeqñub. Ariya bini iga nuñgo are miligi singilatetngosim Tamo Koba Yesus aqa

ñam na endegsi merngwom. Ningi kumbra di olo torei singilatosib yoqniye.

²Anjam kalil iga nami Tamo Koba Yesus aqa ñam na ningi merngoqñem qaji di ningi segi qalie.³ Qotei aqa areqalo agiende. Ningi nuñgo segi jejamu osib Qotei yekritosib aqa segi kumbra boleq di sosib dauryoqniye. Osib sambala kumbra kalil torei uratiye.⁴ Ningi nuñgo segi so geregere taqatosib areqalo uge uge nuñgo are miligiq di unu qaji di uratekritiye. Ningi degyqab di ningi kumbra bole ti kumbra kalil Qotei a tulañ areareteqñu qaji de ti dauryoqñub.⁵ Yimqa nuñgo areqalo uge uge dena ningi titngimqa sambala kumbra tamo nanñi Qotei qaliesai qaji nanñi yeqñub di ningi dego dauryo uge.⁶ Ningi na Kristen was qu nanñi kumbra uge bei enjraib. Osib nanñi gisanjnrsib nanño ñauñ ugetnjraib. Tamo Koba Qotei a na tamo nanñi kumbra deqaji yeqñub qaji nanñi awai uge enjrqas. Iga nami ningi singila na degsi merngoqñem.⁷ Qotei a na iga kumbra jigat yqajqa deqa metgosai. Iga gago segi jejamu osim Qotei yekritosim aqa segi kumbra boleq di sosim dauryoqñub deqa metgej.⁸ Deqa tamo bei a gago anjam endi gotranjyqas di a tamo nanño anjam gotranjosai. A Qotei agi aqa Mondor Bole ningi engeqñu qaji aqa anjam gotranjyqo.

Ningi qalaqalaiyo kumbra olo torei singilatosib yoqniye

⁹E na ningi Qotei aqa tamo ungasari nanñi qalaqalainjrqajqa deqa anjam bei nenngrenjyqasai. Di kiyaya? Qotei na qalaqalaiyo kumbra di ningi osorngekritej koboqo.¹⁰ Agi ningi na Kristen tamo ungasari Masedonia sawaq di unub qaji nanñi qalaqala-injreqñub. Ariya was qu, iga na nuñgo are singilatetngimqa ningi qalaqalaiyo kumbra di olo torei singilatosib yoqniye.¹¹ Osib lawo na sosib nuñgo segi inñi inñi

taqatosib nungo segi ban na wauoqniye. Anjam di iga nami ningi merngqonem. ¹²Ninggi kumbra bole degsib yoqnbqa ningi ingi bei qa truquingqonqasai. Deqa qala qaji tamo nanngi nungo kumbra di unsib deqa tulan areboleboleinjrqas.

**Tamo Koba Yesus a olo bosim
tamo moreno qaji ti tamo
nambile unub qaji nanngi ti
turtnjrim nanngi a koba na sqab**

¹³Ariya was qu, tamo ungasari nami moreneb qaji nanngi mondonj kumbra kie turqab di ningi qalieqajqa deqa merngwom. Tamo ungasari Qotei qaliesai qaji nanngi subq na tigelqa bati qa tarijosaieqnub. Deqa nango was bei a moiqas di nanngi tulan are ugeinjrqas. Ariya ningi degsib tulan are ugeingaim deqa anjam endi merngwom. ¹⁴Yesus a moisiqa olo subq na tigelej anjam di iga gago areqaloq di singilatejunum. Deqa iga qalieonum, mondonj Qotei a Yesus aqa singila na Kristen tamo ungasari nami moreneb qaji nanngi olo subq na tigeltjrqas. Yimqa nanngi Yesus dau-ryosib koba na olo mandamq aiqab.

¹⁵Iga Tamo Koba Yesus aqa anjam ningi endeksi merngwom. Mondonj Tamo Koba Yesus a olo mandamq aioqnmq iga tamo ungasari mandamq endia nambile unum qaji iga na tamo ungasari nami moreneb qaji nanngi bunjrsim namo oqsim Yesus itqasai. ¹⁶Qotei a anjam singila koba marimqa lan angro matu a lelenoqnmq Qotei na gul anjamqas. Yimqa Tamo Koba Yesus a lan qure uratosim mandamq aioqnmq tamo nami Yesus qa nanngo areqalo singilatosib moreneb qaji nanngi namo subq na tigelqab. ¹⁷Tigelabqa bati deqa iga tamo ungasari mandamq endia nambile unum qaji iga ti nanngi ti turossim koba na lanbiq na oqsim Tamo Koba Yesus itqom. Osim a ti gaigai sqom. ¹⁸Deqa ningi na anjam di Qotei aqa tamo un-

gasari nanngi minjroqnsibqa dena nanngo are singilatejnroqniye.

Yesus a olo bqajqa bati di tamo bei a qaliesai deqa ningi nam atsib soqniye

5 O was qu, Yesus a bati gembu bqas di tamo bei a qaliesai. Deqa iga anjam bei nengrenyosim ningi qa qarinjyqa keresai. ²Ninggi segi qalie, Tamo Koba Yesus bqajqa bati di bajinj tamo bul brantqas. Bajinj tamo nanngi qolo beqnub dego kere Yesus bqajqa bati di lumu bosim tamo nanngi pructnjrqas. ³Tamo ungasari nanngi endegsib maroqnqab, “Bini bati bole. Iga bole unum.” Degsib maroqnbqa gulube kobaquja nanngoq di brantoujatqas. Unja angrotqa osim jaqatinj eqnu dego kere. Gulube di nanngi gotranjyqa keresai. ⁴Ariya was qu, ningi ambruq di sosai deqa bati di bqas dena ningi pructnjgwasai. Bajinj tamo nanngi boqnsib tamo nanngi pructnjreqnub dego kere bati di bqas dena ningi pructnjgwasai. ⁵Ninggi kalil pulonj aqa angro. Ningi suwanj aqa angro. Iga qolo qaji tamo sai. Iga ambru qaji tamo sai dego. ⁶Deqa iga tamo nanngi nerenjo ani nanngi bul sqasai. Iga nam atoqnsim areqalo bole ti sqom. ⁷Iga qalie, tamo nanngi nerenj-qnub qaji nanngi qolo nerenj-qnub. Tamo nanngi ya uysib nanarieqnub qaji nanngi qolo ya uyeqnub. ⁸Ariya iga suwanj qaji tamo unum deqa iga areqalo bole ti sqom. Sosim iga Qotei qa gago areqalo singilatoqnsim tamo nanngi qalaqalainjroqnmq. Gago kumbra di iga singilatosim qoto qa gara jugo bul jigsim tigelesqom. Osim iga mondonj Qotei na lan qureq joqsim oqwajqa deqa tarij-joqnmq. Gago kumbra di dego iga singilatosim qoto qa gate tatal bul atsim tigelesosim nam atoqnmq. ⁹Qotei na iga aqa minjinj turqajqa deqa giltgosai. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a na iga oqajqa deqa marsiq giltgej. ¹⁰Yesus a iga qa moiej deqa iga nam-

bile sqom kio iga moiqom kio di unqum. Iga Yesus koba na n̄abile gaigai sqom. ¹¹Deqa niŋgi segi segi Qotei aqa tamo unqasari naŋgi anjam bole minjroqnsib dena naŋgo are siŋilatetnjoqniye. Agi bini niŋgi degyeqnu.

**Qotei na niŋgi siŋilatnjoqniye
niŋgi kumbra bole bole yoqniye**

¹²Ariya was qu, iga niŋgi endegsi merngwom. Niŋgi nuŋgo Kristen gate nango sorgomq di soqniye. Tamo Koba Yesus a na naŋgi gate atelenej deqa naŋgi niŋgi aqaryaiŋwajqa wauoqnsib Qotei aqa anjam niŋgi mernjoqnsib nuŋgo kumbra tingitetnjoqnu. ¹³Naŋgi wau di yeqnu deqa niŋgi naŋgi qa are boleŋgoqniye naŋgi qalaqalainjoqniye. Osib niŋgi kalil koba na are qujaitosib soqniye.

¹⁴O was qu, iga na nuŋgo are tigeltetnjoqniye niŋgi na tamo naŋgi wauqajqa asginjreqnu qaji naŋgo kumbra olo tingi-tetnjoqniye. Osib tamo naŋgi ulaeqnu qaji naŋgo are siŋila-tetnjoqniye. Osib tamo siŋila saiqoji unub qaji naŋgi olo aqaryainjoqniye. Osib tamo kalil naŋgi lawo na gegerereinjoqniye.

¹⁵Ariya tamo qudeci naŋgi na niŋgi kumbra uge enqibqa niŋgi na kamba olo naŋgi kumbra uge enjraib. Niŋgi gaigai siŋilaoqnsib Qotei aqa tamo unqasari naŋgi ti tamo unqasari kalil naŋgi ti kumbra bole bole enjroqniye.

¹⁶Osib niŋgi gaigai areboleboleiŋgim soqniye. ¹⁷Sosib gaigai pailjoqniye. ¹⁸Kumbra kie nuŋgoq di brantoqniye, di unqum, niŋgi olo Qotei biŋjoqniye. Qotei aqa areqalo agiende. Niŋgi Kristus

Yesus beteryejunub deqa niŋgi kumbra degyoqniye.

¹⁹Qotei aqa Mondor na niŋgi kumbra bei yqa are tigeltetnjoqniye niŋgi na olo getentaib. Niŋgi kumbra di yiye. ²⁰Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi na anjam mernjoqniye niŋgi naŋgi qa olo are ugeiŋgaiq. ²¹Anjam kalil niŋgi qeqnu qaji di niŋgi gegerere quoqnsib tenemtoqnsib pegiyoqniye. Osib kumbra kalil dego pegiyoqnsib kumbra bole segi siŋilatosis ojesoqniye. ²²Osib kumbra uge kalil uratoqniye.

²³Qotei a are lawo qa utru. A na nuŋgo areqalo tigeltetnjoqniye niŋgi nuŋgo segi jejamu osib a yekritosib aqa segi kumbra boleq di sosib dauryoqniye. Qotei a na nuŋgo mondor ti nuŋgo qunuŋ ti nuŋgo jejamu ti kalil taqatesoqniye niŋgi so bole sqab. Sosib mondon gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo bqas bati deqa niŋgi torei une saiqoji sqab.

²⁴Qotei agi niŋgi metnjoqniye qaji a na niŋgi aqaryaiŋgimqa kumbra kalil di nuŋgoq di brantqas. Di kiyaya? Anjam kalil Qotei a mareqnu qaji di a olo dauryeqnu.

²⁵O was qu, niŋgi iga qa pailjoqniye.

²⁶Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqniye. Kumbra di agi Qotei aqa tamo unqasari naŋgi yeqnu.

²⁷E Tamo Koba Yesus aqa n̄am na niŋgi siŋila na endegsi merngwai. Niŋgi na Qotei aqa tamo unqasari kalil naŋgi koroinjrsib ijo anjam nengrenyonum qaji endi sisiyabqa naŋgi quqwab.

²⁸Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyeme.

2 TESALONAIIKA

1 Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi nengrenyosim ningi tamo ungasari Tesalonaika qureq dia Yesus aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji ningi qa qarinyonum. Ningi gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanngi aiyel taqnjrejunub.

²Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanngi aiyel ningi qa are boleinjrimqa ningi lawo na soqniye.

Gulube oqa bati qa Tesalonaika nanngi singila na tigeleqñub

³O was qu, iga gaigai ningi qa are qaloqñsim deqa Qotei binjyeqñum. Iga kere degyeqñum. Di kiyaaqa? Nunngo areqalo Yesus qa singilateqñub qaji di tulan kobaqujaeqñu. Ningi segi segi na nunngo Kristen was qu nanngi qalaqalainjreqñub. Nunngo kumbra di dego tulan kobaqujaeqñu. ⁴Utru deqa iga qure kalilq di laqñsimqa tamo ungasari Qotei louqa koroeqñub qaji nanngi ningi qa sainjroqñsim nunngo ñam soqteqñum. Kumbra uge kalil jeu tamo nanngi na ningi engeqñub qaji deqa ti gulube kalil ningi qa branteqñu qaji deqa ti iga na nanngi sainjroqñsim endegsi minjreqñum, “Tesalonaika Kristen nanngi Yesus qa nanngo areqalo tulan singilatoqñsib deqa nanngi gulube ti jaqatinj ti kalil di qoboioqñsib singila na tigelejunub.”

Qotei a kumbra tiñtin na gago une qa iga pegigeqñu

⁵Gulube kalil di nunngoq di branteqñu deqa iga endegsi poigwo, Qotei a kumbra tiñtin na gago une qa iga pegigeqñu. Ningi jaqatinj eqñub di aqa utru agiende. Qotei a nunngo Mandor Koba sosim ningi taqatñgwajqa deqa. Osim a na ningi tulan keretñgwas. Yim deqa ningi aqa tamo boledamu soqñib a nunngo Man-

dor Koba sosim ningi taqatñgwas. ⁶Mon-donj Qotei a kumbra tiñtin endeqaji yqas. Tamo nanngi ningi gulube engeqñub qaji nanngi di Qotei na kamba gulube enjrqas. ⁷Tamo Koba Yesus aqa lanj angro nanngi ti ñamyuo ti lanj qureq dena mandamq aisib tamo ungasari nanngo ñamgalaq di brantogñib bati deqa Qotei na ningi ti iga ti aqaryaigosim gago gulube kalil iga bini qoboieqñum qaji di yaigosim kobotim iga aqaratqom. ⁸Ariya Yesus a mandamq aism tamo nanngi Qotei qaliesai qaji nanngi ti tamo nanngi gago Tamo Koba Yesus aqa anjam bole dauryqa urateqñub qaji nanngi ti ñolawotñjrqas. ⁹Osim nanngi awai ugedamu enjrqas. Nanngo awai uge agiende. Nanngi Tamo Koba Yesus a ombla sqasai. Nanngi aqa singila koba ti rianj ti unqasai dego. Nanngi tulan isaq di sosibqa bati gaigai padalosi sqab. ¹⁰Bati Qotei na nami giltej qaji di brantimqa Tamo Koba Yesus a bosim nanngi degsim ñolawotñjrqas. Ariya Qotei aqa segi tamo ungasari a qa nanngo areqalo singilateqñub qaji nanngi kalil a mandamq aioqñim aqa singila unsibqa aqa ñam soqtosib a qa tulan areboleboleinjrim sqab. Ningi dego nanngi ti areboleboleingim sqab. Di kiyaaqa? Qotei aqa anjam iga nami ningi merngoqñem qaji di ningi qusib nunngo areqaloq di singilatejunub deqa.

Pol a Qotei na Tesalonaika nanngi aqaryainjrqajqa deqa pailyeqñu

¹¹Deqa was qu, iga bati gaigai ningi qa osim gago Qotei endegsi pailyeqñum, “O Abu, ni na Tesalonaika Kristen nanngi aqaryainjroqñimqa kumbra kalil ni nami nanngi dauryqa metnjrem qaji di nanngi dauryoqñibqa ni unsim minjrqam, ‘Ningi keretonub.’ O Abu, ni na nanngi singilatñjrimqa kumbra bole kalil nanngi yqajqa arearetñjreqñu qaji di nanngi yoqñqab. Osib Yesus qa nanngo areqaloq singilatoqñsib aqa wau geregere

ojqab.” O was qu, iga degsim ningi qa Qotei pailyeqnum. ¹²Deqa nungo kumbra dena ningi gago Tamo Koba Yesus aqa ñam soqtoqniye. Yimqa a na kamba dego nungo ñam soqtetngogqas. Gago Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanngi aiyel ningi qa are tulanj boleinjroqnmq kumbra di nungoq di brantqne.

**Yesus aqa bqajqa bati
brantosaisoqnm Qotei aqa dal
anjam gotranjo qaji tamo a brantqas**

2O was qu, mondonj gago Tamo Koba Yesus Kristus a lanj qureq dena boqnmq ningi ti iga ti aqa singaq di koroqom. Iga deqa ningi anjam kiñala merngim quiye. ²Tamo qudei nanngi gisañoqnsib endegsib merngeqnu, “Tamo Koba Yesus a olo bqajqa bati brantqo.” Osib tamo qudei nanngi endegsib mareqnu, “Qotei aqa Mondor na degsi babtosiq iga mergwo.” Olo tamo qudei nanngi mareqnu, “Gago anjam di Qotei aqa anjam.” Olo tamo qudei nanngi mareqnu, “Pol aqa wau qujai nanngi ti anjam di nengrenjonab iga sisiyem.” O was qu, nanngo anjam di gisanj. Deqa ningi nanngo anjam di qusibqa ningi urur pruguetosib are gulubeingaiq. ³Tamo qudei nanngi gisanj anjam deqaji ningi merngibqa ningi qusib dauryaib. Nanngi gisanj kumbra dego ningi osornjgibqa ningi bole edegaib. Ningi quiye. Yesus a olo bqajqa bati lanja brantqasai. Bati di brantqa laqnmq kumbra qudei namoqna endegsi bqas. Tamo gargekoba nanngi boqnsib nanngi tulanj diqoqnsib Qotei qoreiyoqnsib sqab. Satan a na aqa tamo kobaquja dego qarinyim bqas. Tamo di a Qotei aqa dal anjam gotranjo qaji tamo. A njamyoq di padalougetqas. ⁴Satan aqa tamo di a na qotei gisanj kalil nanngi jeut-

njroqnas. Osim a diqoqnsim aqa segi ñam soqtoqnsim qotei gisanj nanngi di tulanj buñnrqas. Deqa a Qotei aqa atra tal koba miligiq gilsim di awoosim marqas, “E segi Qotei.”

⁵Bati e nungo ambleq di sosimqa e tamo uge deqa ningi merngoqnm. Ningi ijo anjam di olo are walngwo kio? ⁶Satan aqa tamo di a bosaiunu. A bqajqa bati agi Qotei a nami atej unu. A namoqna baim deqa a bqajqa gam tamo bei na getentejunu. Tamo yai na gam getentetejunu di ningi qalie. Ariya aqa bqajqa batiamqa Qotei na marim a brantqas. ⁷Ningi qalie, bini Qotei aqa dal anjam gotranjo qaji tamo di a ulioqnsiq waueqnu. Ariya a wauoqnmq gam getentejunu qaji tamo di Qotei na taqal waiyim Satan aqa tamo kobaquja di a boleq dqas. ⁸A boleq dimqa Tamo Koba Yesus a rianj koba ti bosim aqa me mondor medabug na puyimqa jagwa koba dosim dal anjam gotranjo qaji tamo di qalsim moiotqas. O was qu, Yesus aqa rianj dena tamo di tulanj padaltougetqas. ⁹Dal anjam gotranjo qaji tamo di a Satan aqa singila ti bosim aqa gisanj kumbra na manja gargekoba tamo ungasari nanngi osornjroqnas. ¹⁰Osim gisanj kumbra dena a na tamo ungasari padalqa gam dauryeqnu qaji nanngi gisa gisanjroqnas. Yim nanngi padalqab. Di kiyaa? Qotei na nanngi eleqqa osiq aqa anjam bole nanngi minjreqlaqa nanngi deqa arearetnjrosaieqnu. ¹¹Deqa Qotei na nanngo areqalo niñaqyentjrimqa nanngi aqa anjam bole dauryqa uratosib Satan aqa gisanj anjam dauryoqnb. ¹²Deqa iga qalieonum, tamo kalil Qotei aqa anjam bole nanngo areqaloq di singilatosaioqnsib kumbra uge uge yqajqa arearetnjreqlaqa qaji nanngi di Qotei na nolanwotnjrsim awai uge enjrqas.

Namoqna Qotei na ningi oqajqa deqa marsiq ningi giltngfej

¹³ Ariya was qu, Tamo Koba Yesus a na ningi tulanj qalaqalaingeqnu. Deqa bati gaigai iga ningi qa are qaloqnsim Qotei binjiyeqnum. Namona Qotei na ningi oqajqa deqa marsiq ningi giltngfej. Aqa Mondor Bole na ningi singilatngimqa ningi aqa segi tamo ungasari boledamu sosib aqa anjam bole nungo areqaloq di singilatib kumbra dena Qotei na ningi oqajqa deqa marsiq ningi giltngfej. ¹⁴ Qotei aqa areqalo agiende. Ningi gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa rianj koba ti aqa singila ti unqajqa. Deqa a na aqa anjam bole iga nami ningi merngoqnem qaji dena ningi metngfej. ¹⁵ Deqa was qu, ningi singila na tigeloqnsib Qotei aqa anjam kalil iga nami ningi merngoqnem qaji di dauryosib soqniye. Anjam kalil iga nengrenyosim ningi qa qarinyoqnem qaji di dego ningi dauryoqniye.

¹⁶ Gago Tamo Koba Yesus Kristus wo gago Abu Qotei wo nanji aiyel na iga tulanj qalaqalaigeqnu. Qotei a iga qa are boleiyosiq deqa a gaigai gago are boletetgeqnu. Osiqa a na iga singilatgeqnu. Deqa mondonj a na iga boletgwajqa deqa iga tarijoqnsim unum. ¹⁷ Qotei a na nunjo are singilatetnggoqnsim aqaryaingoqnmqa ningi kumbra bole kalil geregere dauryoqnsib wau bole bole yoqniye.

Pol a Tesalonaika nanji minjrej, "Ningij iga qa Qotei pailyoqniye."

3 Ariya was qu, gago anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Ningi iga qa Qotei pailyoqniye. Yimqa Qotei na iga aqaryaigimqa iga Tamo Koba Yesus aqa anjam geregere mare mare laqnqom. Yimqa aqa anjam di tulanj kobaosim sawa sawa kalil keretoqnmqa tamo tulanj gargekoba nanji quoqnsib Yesus aqa nam soqtoqnaq. Nami Yesus aqa anjam

nunjo ambleq di tulanj kobaej dego kere. ² Deqa ningi iga qa Qotei pailyoqnbqa a na iga aqaryaigosim tamo uge nanjo banj dena iga elenqas. Tamo nanji di kumbra uge uge yeqnu. Ningi qalie, tamo gargekoba nanji Kristus qa nanjo areqalo singilatosaieqnu.

³ Ariya ningi qalie, Tamo Koba Yesus a kumbra bole segi yeqnu. Deqa iga a qa gago areqalo singilatesqom. A na ningi singilatnggoqnsim taqatnggoqnmqa Satan a na ningi ugeugeingwa keresai. ⁴ Iga qalie, anjam kalil iga nami ningi merngoqnem qaji di ningi dauryoqnsib unub. Agi bunuqna dego ningi dauryoqnsib sqab. Tamo Koba Yesus na iga degsi mergonaq iga qalieem.

⁵ Gago areqalo agiende. Tamo Koba Qotei a na nunjo areqalo gereiyetngimqa ningi aqa qalaqalaiyo kumbra geregere qalieosib dauryoqniye. Osib Kristus a nami singila na tigelosiq gulube qoboioqnej dego kere ningi dego singila na tigeloqnsib gulube qoboioqniye.

Ningij kalil wauoqniye

⁶ Ariya was qu, gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa nam na iga anjam bei ningi endegsi merngwom. Was qudei nanji gago anjam iga nami ningi merngoqnem qaji di dauryqa uratosib wauqajqa asginjreanu. Deqa ningi na was nanji di qoreinjsib isaq giliye. Ningi nanji koba na saib. ⁷ Ningi gago kumbra segi dauryoqnsib soqniye. Ningi gago kumbra qalie. Gago kumbra agiende. Iga nami ningi koba na sosimqa iga wauqajqa asgigosaiqnej. ⁸ Iga nunjo inji inji lanja yaingosaiqnem. Iga gago segi inji awaiyoqnsim uyoqnem. Iga ningi gulube engwa uratosim deqa iga qanam ti qolo ti waukobaqnem. ⁹ Bole, iga nam ti deqa iga nunjo inji inji lanja yaingwa kere. Di iga uratem. Di kiyayaqa? Iga endegsi are qalem. Iga wauoqnsim gago

segi inġi inġi awaiyoqnsim uyoqnmqqa gago kumbra di niġi unsib bole qa marsib dauryoqnaqab.

¹⁰Niġi qalie, iga niġi koba na sosimqa endegsi merġoqnm, “Tamo a wauqasai di a inġi uyqasai dego.”

¹¹Ariya iga anjam endegsi quem. Nuġo ambleq di tamo qudei naġi wauqajqa asġinjreqnu. Naġi laġa sosibqa yomu anjam koba laġa laġa mareqnub. ¹²Deqa iga Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na tamo naġi deqaji endegsi minjrqom, “Niġi lawo na sosib wauoqnsib nuġo segi inġi inġi awaiyosib uyoqniye.”

¹³O was qu, niġi kumbra bole yoqnaqajqa asġingaiq. ¹⁴Was bei a gago anjam iga neġġreġyonum qaji endi uratimqa niġi na a taqal waiyib isaqa gilem. Yimqa aqa kumbra uge deqa a jemaikyqas. ¹⁵Ariya a nuġo jeu tamo ede-

gaib. Niġi endegsib maroqniye, “Tamo di a gago was. Deqa iga na Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas.” Niġi degsib maroqniye.

**Pol a kaiye anjam neġġreġyosiq
Tesalonaika naġi qa qarinyej**

¹⁶Tamo Koba Yesus a lawo kumbra qa utru. Deqa a na nuġo are latetġimqa niġi gaigai are lawo na soqniye. Tamo Koba Yesus a niġi kalil koba na soqnebe.

¹⁷E Pol. E ijo segi baġ na kaiye anjam endi neġġreġyosim niġi qa qarinyonum. E ijo anjam kobotoqnsim qarinyqqa laqnsimqa e degyeqnum. Di ijo kumbra.

¹⁸Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niġi kalil qa are boleiyeme.

1 TIMOTI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qarinbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei agi iga padalo sawaq dena elenej qaji nanği Kristus Yesus wo nanği aiyel na e giltbeb deqa e nanço anjam marsim laqnum. Iga Yesus a olo laj qureq dena bam unqajqa deqa tarijeqnum.

²O Timoti, e na anjam endi neņ-grenyosim ni qa qarinyonum. E nami Yesus aqa anjam ni mermonam qusimqa ino areqaloq di singilatem. Deqa ni ijo anğro bole bulonum. Gago Abu Qotei wo gago Tamo Koba Kristus Yesus wo nanği aiyel ni qa dulosib are boleinjrimqa ni are lawo na soqnime.

Iga gisaņ anjam kalil gotraņyoqnoqom

³E Masedonia sawaq gilqa osimqa ni endegsi mermem, “Ni Efesus qureq di soqne.” Ariya bini e anjam di olo pulutsiy ni mermqai. Ni Efesus qureq di ololo soqne. Qure dia tamo qudei nanği Qotei aqa anjam marqa oqnsib gisaņ anjam bei ti turtoqnsib tamo unğasari nanği minjreqnub. Deqa ni Efesus qureq di sosimqa tamo nanği di singila na endegsi minjre, “Niņgi gisaņ anjam di tamo unğasari nanği minjraib.” ⁴O was qu, gisaņ tamo nanği di laņa sa anjam ti nanço moma nanço ñam qa ti anjam koba laņa laņa mareleņeqnub. Deqa ni na tamo nanği di minjrim nanço kumbra di uratqab. Nanço anjam di tamo unğasari nanği minjroqnsib dena nanço areqalo tulaņ ugeugeiyetnjreqnub. Deqa tamo unğasari nanği di Qotei qa nanço areqalo singilatqa yeqnab anjam dena nanği aqaryainjrosaieqnu. Od, iņgi bole bole Qotei na iga egwa mareqnu qaji di nanği qalieqa yeqnab anjam dena nanği yala aqaryainjrosaieqnu. ⁵Ariya Qotei na iga aqa wau ojajqa mergeqnu. Aqa wau agiende. Iga na tamo unğasari nanği

Yesus aqa anjam minjroqnim nanği a qa nanço areqalo singilatosis dena nanği Qotei aqa ñamgalaq di une saiqoji sqab. Sosib kumbra dena nanço areqalo tigeltetnjroqnim nanği qalaqalaiyo kumbra dauryoqnaqab. ⁶Tamo qudei nanği kumbra di dauryqa urateb deqa nanği tulaņ nanarioqnsibqa anjam laņa laņa mareleņeqnub. ⁷Bole, nanği Qotei aqa dal anjam tamo unğasari nanği minjraqajqa are koba qaleqnaqnsib. Oqnsib minjreqnub, “Anjam iga na merngeqnum qaji endi bole.” Ariya nanği tamo tulaņ nanari deqa anjam nanği palonteqnaqnsib qaji di aqa utru nanği qaliesai. Nanço segi anjam di nanği poinjrosaieqnu.

⁸Iga qalieonum, Qotei a nami dal anjam atej. Deqa dal anjam a wau ti. Iga dal anjam aqa wau di geregere ojgom di iga marqom, dal anjam a bole. ⁹Qotei a tamo nanği kumbra bole bole yeqnub qaji nanği qa osiq dal anjam atosai. Tamo nanği dal anjam gotraņyoqnsib diqeqnub qaji nanği qa osiq dal anjam atej. Tamo nanği di nanço kumbra agiende. Nanği Qotei qoreiyonqnsib une ateqnub. Osib Qotei aqa kumbra dauryqa uratoqnsib olo mandam qa kumbra uge uge yeqnub. Nanği nanço ai wo abu wo ñumsib moiotnjreqnub. Osib tamo qudei nanği dego ñumeqnaqnsib. ¹⁰Qotei a tamo nanği sambala kumbra yeqnub qaji nanği qa osiq dal anjam atej. Tamo deqaji qudei nanği unğa wo ñereņqa uratoqnsib tamo bei wo bei wo ñereņoqnsib sambala kumbra yeqnub. Tamo qudei nanği na tamo qudei bajijeleņoqnsib nanço segi kanğal tamo ateqnub. Tamo qudei nanği gisaņ anjam koba mareqnaqnsib. Nanği anjam bei singilatoqnsib olo puluoqnsib gisaņ anjam segi mareqnaqnsib. Osib kumbra uge uge gargekoba yeqnub. Qotei a tamo deqaji nanği qa osiq dal anjam atej. Nanço kumbra uge deqaji na Qotei aqa anjam jeuteqnu. ¹¹Qotei aqa anjam di gisaņ sai. Di Yesus

aqa anjam bole Qotei na e marsiy laqajqa ebej qaji. Anjam bole di aqa utru agiende. Qotei a rianj koba ti singila koba ti unu. Anjam di tulanj boledamu. Anjam di iga areboleboleigwajqa utru.

**Qotei a Pol qa dulej
deqa a Qotei binjyeqnu**

¹² Gago Tamo Koba Kristus Yesus a na e singila ebej. Osiqa endegsi are qalej, “Pol a na ijo wau ojqa kere.” Degsi are qalsiqa e giltbosiq wau endi ebej. Deqa e a tulanj binjyeqnum. ¹³ Bole, nami e Yesus aqa ñam misilinjyoqnsim a jeu-toqnsim a qa anjam uge maroqnem. Ariya e qalie, e nanari tamo sosim a qa ijo areqalo singilatosaioqnem deqa e kumbra di yoqnem. Deqa bati di a e qa olo dulej. ¹⁴ Osiqa a e qa are tulanj boleiyosiq ijo are tigeltetbej deqa bini e gago Tamo Koba Kristus Yesus qa ijo areqalo singilatoqnsimqa tamo ungasari nanji qalaaqalainjreqnum.

¹⁵ Kristus Yesus a na iga tamo ungasari une yeqnum qaji iga elejqa marsiq deqa mandamq aiej. Anjam di bole. Tamo kalil nanji qusib marqab, “Bole.” O Timoti, e nami une gargekoba yoqnem deqa e na une tamo kalil nanji tulanj bujn-jroqnem. ¹⁶ Ariya Yesus Kristus aqa areqalo agiende. Tamo ungasari kalil nanji endegsib qalieqab, “Bole, Yesus Kristus a une tamo nanji qa tarijsokobaiyoqnsiqa lawo kumbra enjreqnu.” Od, was qu, Yesus a namoqna e qa dulosiq kumbra bole ebej deqa tamo ungasari kalil nanji aqa kumbra di unsib nanji dego a qa nanjo areqalo singilatqajqa deqa are qaleqnu. Kumbra dena nanji ñambile gaigai sqab. ¹⁷ Qotei a gaigai gago Mandor Koba sqas. A moiqa keresai. Iga a unqa keresai dego. A segi Qotei bole. Deqa iga kalil bati gaigai aqa ñam soq-toqnsim a binjyoqnoqom. Bole.

**Pol na Timoti minjej, “Ni qoto
tamo bulosim kumbra uge
kalil gotranjyoqne.”**

¹⁸ O ijo angro Timoti, Kristen gate nanji nami Qotei aqa medabu osib ni qa anjam bantosib wau emeb. E deqa are qalsim deqa e na anjam endi ni mermonum. Deqa ni qusim daurye. Kristen gate nango anjam dena ni singilatmoqnimqa ni qoto tamo bulosim kumbra uge kalil gotranjyoqne. ¹⁹ Gotranjysimqa ino areqalo Yesus qa bole singilat. Osim Qotei aqa ñangalaq di ni une saiqoji soqne. Tamo qudei nanji segi qalie, nanji une yeqnub. Ariya Qotei na nango kumbra tingitetnrqa laqnaq nanji olo urateqnu. Deqa nanji Yesus qa nanjo areqalo singilatqa asginjreqnaqa qobunj a sargumq di paraqas dego kere nanji areqalo uge ugeiysib laqnu. Kumbra dena nanji tulanj ugetnrqas. ²⁰ Agi Himeneus wo Aleksander wo nanji aiyel kumbra uge degsib yeqnub. Deqa e na nanji aiyel Satan aqa banj di atem. Yim dena nanji endegsib qalieqab, “Bole, iga olo Qotei misilinjyoqasai.”

**Iga Qotei na tamo ungasari kalil
nanji aqaryainjroqnaqajqa
deqa pailyoqnoqom**

2 Ariya e anjam kobaquja bei endegsi mermit ni qusim daurye. Ni na Kristen tamo ungasari nanji minjroqnimqa nanji tamo kalil qa pailyoqnebe. Yim Qotei na nanji aqaryainjroqnaqas. Od, ni na nanji minjroqnimqa nanji Qotei binjyoqnebe. ² Ni na Kristen tamo ungasari nanji minjroqnimqa nanji mandor kokba ti sawa taqato qaji tamo kalil nanji qa ti Qotei pailyoqnebe a na nanji aqaryainjroqnaqas. Yim deqa iga kalil are lawo sosim kumbra Qotei a areareteqnu qaji di dauryoqnoqom. ³ Kristen tamo ungasari nanji degsib pailyoqnebe Qotei agi iga elenej qaji a nanji qa tulanj are-

boleboleiyqas. Pailyo deqaji Qotei aqa n̄amgalaq di tulañ boledamu. ⁴Qotei a na tamo un̄gasari kalil nan̄gi oqajqa are qaleqnu. Yim nan̄gi anjam bole poinjrqa-jqa deqa. ⁵Iga qalie, Qotei a segi qu-jai Qotei bole. Kristus Yesus a segi qu-jai tamo un̄gasari nan̄gi ti Qotei ti nan̄go ambleq di tigelesosiq a yeba waiyej unu. ⁶Kristus a moiqajqa bati agi Qotei a nami bati yonaqa a bosiq a tamo un̄gasari kalil nan̄gi oqa marsiq aqa segi n̄ambile uratosiq moiej. Aqa kumbra dena Qotei na iga endegsi osorgej, a na tamo un̄gasari kalil nan̄gi oqajqa are qaleqnu. ⁷Qotei a na e aqa anjam marsiy laqajqa deqa osiq e giltbej. Deqa e aqa anjam marqajqa wau ti. E bole mermonum. E gisañosai. E sawa bei bei qaji tamo un̄gasari nan̄gi qa gilsiy Qotei aqa anjam minjroqnitqa nan̄gi qusib Kristus qa nan̄go areqalo siñgilatosib aqa anjam bole poinjrqa-jqa deqa osiq e wau ebej.

⁸Deqa ni na Kristen tamo qure qure kalilq di unub qaji nan̄gi minjroqnimqa nan̄gi bañ soqtoqnsib pailyoqnebe. Nan̄gi mati nan̄go segi n̄ambile Qotei yekritosib aqa kumbra boleq di sosib minjin̄ ti n̄irin̄ ti uratosib kumbra bole dena nan̄gi pailyoqnebe.

Un̄gasari nan̄gi Qotei aqa anjam dauryosib wau bole bole yoqnaqab di nan̄go wala bole

⁹E na anjam bei dego ni mermqai. Ni na un̄gasari nan̄gi minjrimqa nan̄gi areqalo bole na gara jigqnebe. Nan̄gi diqoqnsib nan̄go gate banga walatoqnaib. Osib kolilei na ti wala bole na ti nan̄go jejamu maqtosib gara wala ti jigqnaib. ¹⁰Ni na un̄gasari nan̄gi minjrimqa nan̄gi Qotei aqa anjam dauryqa marsib wau bole bole yoqnebe. Di nan̄go wala bole agide. ¹¹Ni na un̄gasari nan̄gi minjrimqa nan̄gi nan̄go segi n̄am aguq atoqnsib medabu getentosib Qotei aqa anjam quoqnebe. ¹²E na un̄gasari nan̄gi an-

jam palontqa saidnjreqnum. Deqa nan̄gi tamo nan̄go gate saib. Nan̄gi medabu getentosib anjam segi quoqnebe. ¹³Ni que. Qotei a Adam namoqna gereiyosiq ariya bunuqna a Iv gereiyej. ¹⁴Satan a na Adam gisañ anjam bei minjosai. A na Iv gisañ anjam minjnaq qusiq dauryej. Osiq deqa a une atej. ¹⁵Ariya ni na un̄gasari nan̄gi minjrimqa nan̄gi an̄grotoqnsib an̄gro qa wauoqnebe. Nan̄gi wau di yoqnsib gaigai Kristus qa nan̄go areqalo siñgilatoqnsib nan̄go segi n̄ambile a yekritosib aqa kumbra boleq di sosib qalaqalaiyo kumbra dauryosib kumbra bole bole yoqnebe. Yim deqa Qotei a na nan̄gi oqas.

Tamo bei a Kristen nan̄go gate sqa marsimqa a kumbra tiñtin̄ segi dauryoqnem

3 Ijo anjam endi bole. Deqa ni que. Tamo bei a Kristen nan̄go gate sqa-jqa marqas di a wau bole yqa marqo. ²Deqa ni unime. Tamo bei a Kristen nan̄go gate sqajqa marsimqa a kumbra tiñtin̄ segi dauryoqnem. Yim tamo nan̄gi aqa jejamuq di une bei unqasai. Tamo di a un̄a aiyeltaiq. A un̄a qujai segi esoqnem. Osim aqa segi so geregere taqatosim areqalo bole ti sosim kumbra bole bole yoqnem. Tamo lan̄aj nan̄gi aqa meq boqnbqa oqnsim geregereinjroqnem. A Qotei aqa anjam palontqajqa wau geregere poiyim anjam palontqoqnem. ³A ya uyoqnsim nanarioqnaiq. A urur minjin̄ oqim qotoqnaiq. A lawo soqnem. A silali koba ti sqajqa are qaloqnaiq. ⁴A na aqa un̄a ti aqa an̄gro nan̄gi ti geregere taqatnjreme. Yim aqa an̄gro nan̄gi aqa anjam geregere quoqnsib dauryoqnaqab. ⁵Tamo bei na aqa segi un̄a ti aqa an̄gro nan̄gi ti geregere taqatnjrqsai di a na Kristen nan̄gi dego geregere taqatnjrqa keresai. Deqa a Kristen nan̄go gate sqa keresai. ⁶Kristen tamo bunuj a gate ataim. A gate sqas di a diqosim mar-

qas, “E tamo bolequja.” Yim Qotei na nami Satan ñolawotej dego kere tamo di dego ñolawotqas. ⁷Tamo bei a tamo ungasari Qotei qaliesai qaji nanngo ñamgalaq di ñam bole ti sqas di ni unsim a gate ate. A ñam bole ti sqasai di a gate sqa keresai. Di kiyaaqa? Tamo qudei nanngi a qa anjam uge marib gam dena Satan na a ugeugeiyqas.

Kristen nanngo wau tamo nanngi areqalo bole ti sosib wauoqnebe

⁸Kristen nanngo wau tamo nanngi dego areqalo bole ti sosib wauoqnebe. Nanngi medabu aiyeltaib. Nanngi ya uysib nannarioqnaib. Nanngi na tamo nanngo silali yainjrqaqja are koba qalaib. ⁹Nanngi Qotei aqa ñamgalaq di une saiqoji soqnebe. Sosib anjam bole Qotei na nami iga osorgej qaji di singila na ojesoqnebe. Agi iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum qaji iga anjam bole di osorgej. ¹⁰O Timoti, ni Kristen nanngo wau tamo nanngo wau geregere peleieye. Nanngi wau bole yibqa ni di unsim nanngi wau tamo ate. ¹¹Nanngo ungasari nanngi dego ni na minjrim nanngi areqalo bole ti sosib kumbra bole bole yoqnebe. Nanngi yomu anjam maroqnaib. Nanngi nanngo segi so geregere taqatosib wau kalil Qotei na nanngi enjrej qaji di geregere ojoqnebe. ¹²Kristen nanngo wau tamo nanngi unja aiyeltaib. Nanngi unja qujai segi esoqnebe. Sosib nanngo ungasari nanngi ti nanngo anngro nanngi ti geregere taqatnjroqnebe. ¹³Kristen nanngo wau tamo nanngi wau bole yoqnaqab di nanngi ñam bole ti sqab. Sosib nanngi Kristus Yesus qa nanngo areqalo singilatoqnaqab. Osib deqa nanngi Yesus aqa anjam mare mare laqajqa ulaoqnaqasai.

Qotei aqa kumbra nami uliesoqnej qaji di tulañ kobaquja

¹⁴O Timoti, e ni qa urur bosiy numqajqa are koba unu. Ariya e are qalonum,

e mati anjam endi nengrenyosiy ni qa qarinyqai. ¹⁵Deqa e ni qa urur bosaiotqa ijo anjam nengrenyonum qaji endi ni sisiyosim kumbra bole kalil Qotei na Kristen nanngi dauryqa are qaleqnu qaji di ni qalieqam. Kristen nanngo utru agiende. Nanngi Qotei ñambile gaigai unu qaji aqa segi tamo ungasari unub deqa nanngi tal aqa ai bul tigelesosib Qotei aqa anjam bole singila na ojejunub. ¹⁶Iga bole qalieonum, Qotei aqa kumbra nami ulitesoqnej qaji di tulañ kobaquja. Kumbra di Qotei na iga osorgonaq unem. Aqa kumbra di agiende.

A segi tamo bulyonaqa tamo ungasari nanngi a unoqnebe.

Mondor Bole a na aqa kumbra bole babtosiq osorgej.

Osiq mergej, “Aqa kumbra di tulañ tñtñño.”

Lañ anngro nanngi dego a unoqnebe.

Tamo nanngi sawa bei beiq giloqnsibqa aqa anjam mare mare laqnebe.

Deqa tamo ungasari mandamq endi unub qaji nanngi a qa nanngo areqalo singilatoqnebe.

Ariya Qotei na a olo osiq lañ qureq osi oqnaqa a dia ñam kobaquja osiq unu.

Mondorñ gisañ tamo nanngi bosib Kristen tamo ungasari nanngo areqalo tulañ niñaqyetnjroqnaqab

4 Qotei aqa Mondor a anjam endegsi babtej. Mondorñ diño bati jojomoqnaqimqa tamo qudei nanngi Kristus qa nanngo areqalo singilatqa uratqab. Di kiyaaqa? Nanngi gisañ mondor ti mondor uge uge ti nanngo anjam qusib dauryqab deqa. ²Bati di gisañ tamo nanngi boqnsib gisañ anjam di tamo ungasari nanngi minjroqnaqab. Tamo nanngi di nanngo areqalo tulañ niñaqejunu. Deqa nanngi nanngo segi une poinjrqa keresai. ³Tamo nanngi di anjam uge endegsib tamo ungasari nanngi minjroqnaqab, “Ningi unjataib. Ningi ta-

gitnjrqa osimqa nanği ino was bul lawo na tingitnjroqne. ²Uña qeli nanği dego tingitnjrqa osimqa nanği ino ai bul lawo na tingitnjroqne. Dungeŋge nanği dego tingitnjrqa osimqa nanği ino jaja bul lawo na tingitnjroqne. Ni Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra bole na dungeŋge nanği tingitnjroqne.

Uña qobul nanği taqatnjrqajqa anjam

³Nunngo ambleq di uña qobul nanği unub. Nanği qudei anğro saiqoji unub. Deqa ni na uña qobul nanği di kumbra bole enjroqne. ⁴Ariya uña qobul qudei nanngo anğro ti moma ti unub. Deqa ni na nanngo anğro ti moma ti minjrimqa nanği endegsi poinjrem. Nanngo wau bole ađi nanği na nanngo ai nanği taqatnjroqnsib inği inği enjroqnaqab. Nanği nami anğro kiñilala sonabqa nanngo ai nanği waukobaoqnsib nanği gereinjroqne. Ariya bini nanngo ai nanği qobulonub deqa nanği na kamba nanği taqatnjrqab. Nanği kumbra di yqab di Qotei a nanği qa areboleboleiyqas.

⁵Ariya uña qobul qudei nanği anğro saiqoji unub. Nanği segi unub deqa nanği Qotei qa nanngo areqalo siŋgila-toqnsib a na nanği geregereinjrqajqa deqa tariñoqnsib qolo ti qanam ti pailyoqnsib unub. ⁶Ariya uña qobul qudei nanği nanngo segi jejamu qa areqalo uge uge dauryeqnub. Deqa nanği moiobulejunub. ⁷Deqa ni na uña qobul nanği di minjrimqa nanği Qotei pailyoqnsibqa kumbra bole segi dauryoqnebe. Yim deqa tamo unğasari qudei nanği anjam uge bei nanği qa marqa keresai. ⁸Ariya ni que. Tamo bei na aqa segi leŋ nanği ti aqa tal qujai nanği ti geregereinjrqasai di a kumbra tulaŋ ugedamu yqo. A Yesus qa aqa areqalo siŋgilatqa uratobulqo. Ni une. Tamo nanği Qotei qaliesai qaji nanği kumbra uge deqaji yosaieqnub.

⁹O Timoti, ni na uña qobul qudei nanngo ñam nenğrenyim Kristen tamo un-

gasari nanği na inği inği qa aqaryainjroqnaqab. Ni na uña qobul endeqaji nanngo ñam nenğrenye. Nanği uña qeli wausau 60 onub. Nanği nami tamo qujai segi esoqne. ¹⁰Nanği nami wau bole bole yoqne deqa nanği tamo unğasari nanngo ŋamgalaq di uña bole. Nanği na nanngo anğro nanği geregere-injroqnsib boletnjroqne. Tamo laŋaj nanği nanngo meq beqnaqba oqnsib geregereinjroqne. Nanği na Kristen tamo unğasari nanngo siŋga yansetnjroqne. Tamo unğasari nanği gulube ti sonabqa nanği na aqaryainjroqne. O Timoti, ni na uña qobul deqaji nanngo ñam nenğrenyim Kristen tamo unğasari nanği na inği inği qa aqaryainjroqnaqab.

¹¹Ariya uña qobul meli nanği siŋgila bole unub deqa ni na nanngo ñam ataim. Di kiyaya? Nanği olo tamo oqajqa are prugnjqre naq Kristus qoreiyeqnub deqa. ¹²Nanği nami Qotei aqa ñam na anjam siŋgilatosib mareb, “Iga olo tamo oqasai. Iga Kristus aqa kumbra segi dauryqom.” Ariya nanngo anjam di nanği bunuqna uratosib olo tamo oqajqa are prugnjqre. Deqa nanği unetonub. ¹³Nanngo kumbra bei agiende. Nanği lalie kobaeqnub. Nanği wauqa asginjqre naq ta talq giloqnsib anjam laŋa laŋa maroqnsib yomu anjam quqwajqa tulaŋ arearetnjre. Deqa anjam uge uge iga marqa keresai qaji di nanği olo mare mare laqnub. ¹⁴Deqa e are qalonum, uña qobul meli nanği olo tamo osib anğrotoqnsib nanngo segi tal gereiyeqnaqab di kere. Nanği degyqab di jeu tamo nanği na nanngo kumbra di unoqnsib deqa nanği Qotei aqa ñam misilinyqa keresai. ¹⁵Ni qalie, uña qobul meli qudei nanği Qotei aqa gam bole uratoqnsib olo Satan dauryeqnub. ¹⁶Ariya uña qudei Kristus qa nanngo areqalo siŋgilateqnub qaji nanngo ai nanği qobulonub deqa ni na nanği minjrimqa nanği na nanngo ai nanği taqatnjrsib inği inği enjroqnaqab.

Yimqa Kristen nanngi gulube di qoboiyqasai. Uña qobul anggro saiqoji unub qaji nanngi segi Kristen nanngi na taqatnjroqnsib inggi inggi qa aqaryainjroqnaqab.

**Kristen gate nanngi wau bole
yeq nub deqa iga na nanngi
geregereinjroqnaqom**

¹⁷Kristen gate nanngi wau bole yeq nub deqa ni na tamo ungasari nanngi minjrimqa nanngi na Kristen gate nanngo ñam soqtetnjroqnsib nanngi inggi inggi qa aqaryainjroqnebe. Kristen gate qudei nanngi Qotei aqa anjam palontqajqa waukobaoqnsib Qotei aqa gam bole tamo ungasari nanngi osornjreqnub. Deqa ni na tamo ungasari nanngi minjrimqa nanngi na Kristen gate nanngi di tulan geregereinjroqnebe. ¹⁸Iga qalie, Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Bulmakau nanngi waukobaoqnsib rais paraparaiyoqnsib aqa sau taqal ateqnub. Deqa ninngi na nanngi damu uyqa saidnjaib.” Iga qalie, “Tamo nanngi wauqab di nanngo awai dego nanngi oqab.” ¹⁹O Timoti, tamo qujai na ni mermqas, “Kristen gate bei di a une yqo.” Yimqa ni aqa anjam quetaim. Ariya tamo aiyel kio tamo qalub kio nanngi na anjam di mermibqa ni nanngo anjam di quetnjre. ²⁰Kristen gate bei a une yimqa ni na a osim Kristen gate kalil nanngo ulatamuq di tigeltosim aqa une boleq atsim minjimqa Kristen gate kalil nanngi kumbra di unsib nanngi dego ulaqab.

Pol na Timoti minnej, “Ni Qotei aqa wau geregere taqatime.”

²¹O Timoti, Qotei ti aqa lan anggro nanngi ti Kristus Yesus ombra na nanngo ñamgalaq dia e singila na anjam endegsi ni mermqai. Wau kalil e ino banq di atem qaji di ni geregere taqatosim wauoqne. Ni na ino was nanngi ti tamo

kokba ti nanngi segi gereinjroqnaim. Ni tamo kalil nanngi turtnjrsim gereinjroqnaime. ²²Ni Kristen nanngo gate bei atqa osimqa ino banq aqa gateq di urur ataim. Ni grotqam di a bunuqna une yimqa ni a ombra une oqam. Deqa ni ino segi so geregere taqatosim Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole une saiqoji soqne.

²³Ariya ni ma ti sosim mene jaqatinmeqnu deqa ni bunuqna ya segi uyaim. Ni ya ti wain ti turtsim uyoqne. Yim ino mene olo boleqas.

²⁴Tamo qudei nanngo une boleqsi unu. Nanngo une deqa Qotei na nanngi awai uge enjrqas. Ariya tamo qudei nanngo une uliejunu. Bunuqna nanngo une di dego boleq dqas. ²⁵Dego kere tamo nanngo kumbra bole qudei dego boleqsi unu. Ariya kumbra bole qudei urur boleq dqasai di unqum. Kumbra di bunuqna boleq dqas. Kumbra bole deqaji gaigai uliesqa keresai.

**Kanngal tamo nanngi
kumbra bole segi yoqnebe**

6 Ni na Kristen kanngal tamo kalil nanngi minjrimqa nanngi nanngo wau qa gate nanngo ñam soqtoqnsib nanngo sorgomq di geregere soqnebe. Yimqa wau qa gate nanngi nanngo kumbra di unsib Qotei aqa ñam ti Kristus aqa anjam ti misilinyqa keresai.

²Kanngal tamo qudei nanngo wau qa gate nanngi Kristen tamo. Deqa ni na kanngal tamo nanngi di minjrimqa nanngi endegsib are qalaib, “Gago wau qa gate nanngi gago Kristen was qu. Deqa unqum, iga nanngo anjam gotranyoqnaqom.” Nanngi degsib are qalaib. Ni na nanngi minjrimqa nanngi endegsib are qalqab, “Gago wau qa gate nanngi Kristen tamo bole. Deqa iga na nanngi qalaqalainjroqnaqom.” Nanngi degsib are qalqab di nanngi nanngo wau qa gate nanngi geregere wauetnjroqnaqab.

**Tamo nanği silali koba oqajqa
are qaleqñub qaji nanği di
Satan na walawalainjroqñsiq
uneq breinjreñnu**

O Timoti, ni gaigai Kristen tamo unğasari nanği kumbra bole dauryqajqa minjroqñsim are tigeltetnjroqñimqa nanği kumbra bole kalil e nami mermonum qaji di yoqñqab. ³Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa anjam dauryqom di iga Qotei aqa kumbra geregere qalieqom. Ariya tamo qudei nanği Yesus aqa anjam di dauryqa uratoqñsib olo anjam bei Yesus aqa anjam ti ombla kerekereosai qaji di tamo nanği minjreñqñub. ⁴Deqa iga qalieonum, tamo deqaji nanği nanço segi areqalo dauryqajqa tulañ arearetñjreñnaqa diqoqñsib laqñub. Deqa nanği powo saiqoñi sosibqa anjam kiñilala qudei qa laña ñiriñoqñsib ñam qudei qa anjam na qotoqñsib unub. Nanği anjam degsib mareqñub deqa nanği tamo nanği qa are ugeinñreñnaqa laña qoto itnjroqñsibqa misiliñ anjam koba minjroqñsib nanği qa areqalo uge ti laqñub. ⁵Osib nanği gaigai ñiriñ anjam koba mareleñeñqñub. Tamo deqaji nanği areqalo tulañ uge na laqñub. Nanği Qotei aqa anjam bole qaliesai bolesai. Deqa nanği endegsib are qaleqñub, “Iga Qotei aqa kumbra dauryqom dena iga ñoro koba ti sqom.” O Timoti, nanço anjam di gisañ.

⁶Bole, iga Qotei aqa kumbra dauryqom di iga lañ qaji inği koba oqom. Iga mandamq endia sosimqa jejamu qa inği inği Qotei na egeqñu qaji di iga oqñsim mareqñum, “Inği di iga qa kere.” Gago kumbra dena mondoñ iga lañ qaji inği bole oqom. ⁷Iga qalie, iga nami ñambabem di iga inği inği ti ñambabosai. Mondoñ iga moiqom di iga inği inği ti olo moiqasai dego. ⁸Deqa iga endegsi marqom, “Iga uyo inği ti gara ti yala eqñum di kere.” ⁹Ariya tamo

nanği silali koba oqajqa are qaleqñub qaji nanği Satan na walawalainjroqñsiq uneq breinjreñnu. Agi aliem na wagme nanği eleñeñqñu dego kere. Deqa tamo nanği di kumbra uge uge yqajqa are prugnjroqñimqa kumbra dena nanği tulañ ugetñjroqñim nanği torei padalqab. ¹⁰Tamo deqaji nanği silali koba oqajqa tulañ arearetñjreñnu. Nanço kumbra di agi kumbra uge uge kalil nanço utru. Kumbra dena tamo qudei nanği titñjreñnaqa nanği Yesus qa nanço areqalo singilatqa uratoqñsib gulube gargekoba iteqñub.

**Tamo nanği Kristus qa nanço
areqalo singilateqñub qaji nanği
singila na gurguroqñsib dena
nanği ñambile bole oqab**

¹¹Ariya Timoti, ni Qotei aqa tamo deqa ni kumbra uge kalil deqaji torei qoreiyosim taqat ate. Osim ni kumbra tiñtiñ yoqñsim Qotei aqa kumbra dauryoqñsim a qa ino areqalo singilatoqñsim tamo nanği qalaqalainjroqñe. Osim ni gulube kalil qa singila na tigeloqñsim tamo unğasari nanği lawo kumbra enjroqñe. ¹²Tamo nanği Kristus qa nanço areqalo singilateqñub qaji nanği tamo nanği singila na gurguroqñsib bubuñeñqñub dego kere. Deqa ni dego singila na ururoqñe. Osim dena ni ñambile bole gaigai sqam. Bole, ni nami singila na tigeloqñsim tamo gargekoba nanço ñamgalaq dia Kristus aqa ñam ubtsim maroqñem. Bati deqa Qotei na ni ñambile di oqajqa marsiq metmej. ¹³Qotei agi a na inği inği kalil ñambile enjreñqñu qaji aqa ñamgalaq dia Kristus Yesus agi nami Pontius Pailat aqa ulatamuq di tigelosiq anjam ubtsiq maroqñej qaji aqa ñamgalaq dia dego e ni anjam singila na endegsi mermqai. ¹⁴Anjam ni nami qusim ojem qaji di ni olo geregere daurye. Osim ni anjam di ugetaim. Ugetqasai di tamo nanği ni qa anjam uge bei

marqa keresai. Ni anjam di dauryosim gilsim gilsim gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo laŋ qureq dena brantim ni unqam. ¹⁵ Yesus a bqajqa bati di Qotei a segi na bati atim di a bqas. Qotei a iga areboleboleigwajqa utru. A segi qujai na mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti taqatejunu. A mandor kokba kalil naŋgo Mandor Koba. A tamo kokba kalil naŋgo Tamo Koba dego. ¹⁶ A segi qujai moiosaeqnu. A suwaŋoq di unu. Aqa suwaŋ di kobaquja. Deqa iga aqa areq di brantqa keresai. Tamo bei na nami aqa ulatamu unosai-oqnej. Tamo bei na a unqa keresai dego. Deqa iga kalil gaigai aqa ñam soqtoqngom. A bati gaigai siŋgila koba ti sqas. Bole.

Tamo naŋgi mandam qa silali ti ñoro ti ejunub qaji naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib tamo ungasari naŋgi aqaryainjroqnebe

¹⁷ O Timoti, ni na tamo naŋgi mandam qa silali ti ñoro ti ejunub qaji naŋgi endegsim minjroqne. Niŋgi diqosib nuŋgo segi ñam soqtaib. Nuŋgo ñoro di urur koboqas deqa niŋgi ñoro deqa are siŋgilataib. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib soqniye. Qotei agi a na iŋgi bole bole kalil iga egeqnaqa iga oqnsim areboleboleigeqnu. ¹⁸ Deqa niŋgi kumbra bole bole yoqnsib tamo

ungasari naŋgi aqaryainjroqniye. Osib gaigai nuŋgo iŋgi iŋgi jeioqnsib tamo ungasari iŋgi iŋgi qa trueqeqnub qaji naŋgi olo enjroqniye. Niŋgi marqab, silali di iŋgi bole. Degaib. Iŋgi bole agi was naŋgi geregereinjraqajqa kumbra. O Timoti, ni na tamo naŋgi mandam qa silali ti ñoro ti ejunub qaji naŋgi degsim minjroqne. ¹⁹ Yimqa naŋgi ino anjam di dauryqab di mondoŋ naŋgi laŋ goqe qaji iŋgi iŋgi tulaŋ koba koroiyosib iŋgi iŋgi dena naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi ŋam-bile bole gaigai sqab.

Pol na Timoti minjej, “Ni na ino wau geregere taqatime.”

²⁰ O Timoti, Qotei na ni wau emej deqa ni wau di geregere taqatesoqne. Tamo qudei Qotei aqa areqalo dauryosai qaji naŋgi anjam uge uge mareleŋeqnub. Deqa ni naŋgo anjam di qoreiyosim naŋgi uratnjrsim isaq gile. Tamo naŋgi di mareqnu, “Iga powo bole ti unum.” Di gisaŋ. Naŋgi Qotei jeutoqnsib aqa areqalo dauryqa uratoqnsib anjam uge uge mareleŋeqnub. ²¹ Naŋgi mareqnu, “Iga powo ti unum.” Di sai. Naŋgi Kristus qoreiyoqnsib a qa naŋgo areqalo siŋgilatqa urateqnu.

O was qu, Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme.

2 TIMOTI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qarinbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e giltbosiq merbej, “Ni Yesus aqa anjam marsim laqne.” Onaqa e Qotei aqa areqalo di dauryosim deqa e Yesus aqa anjam marsim laqnum. Qotei a nami anjam endegsi marej, “E na tamo ungasari Kristus Yesus qa nanngo areqalo singilateqneb qaji nanngi nambile enjrjai.” A degsi marej deqa e na aqa anjam di tamo ungasari nanngi minjroqnsim laqnum.

²O Timoti, ni ijo angoro bole. E na anjam endi nengrenyosim ni qa qarinyonum. Qotei Abu wo gago Tamo Koba Kristus Yesus wo nanngi aiyel ni qa dulosisib are boleinjrimqa ni are lawo na soqnime.

Iga Kristus aqa anjam bole qa jemaigwasai

³Ijo moma utru nanngi nami kumbra tintinj na Qotei aqa wau ojoqneb dego kere e bini kumbra qujai dena Qotei aqa wau ojeqnum. Ijo are miligiq di e qalieonum, e Qotei aqa namgalaq di une bei saiqoji. E qolo ti qanam ti Qotei pailyoqnsim ni qa are qaloqnsim Qotei binijyeqnum. ⁴Nami e ni uratmqa laqnamqa ni e qa are ugeimonaqa akamem. E deqa are qaloqnsim ni olo numqajqa are koba unu. E ni numsiyqa tulan areboleboleibqas. ⁵Nami ino moma Lois nanngi ino ai Yunis wo Kristus qa nanngo areqalo singilatoqneb dego kere bini ni dego Kristus qa ino areqalo singilatejunum. E deqa are qaloqnsim unum. ⁶Nami e ijo barj ino gateq di atnamqa Qotei na ni singila emej. Yim ni aqa wau ojqqajqa deqa. Deqa e olo ino areqalo tigeltetmitqa ni singila deqa are qalsim ino wau di singilat. Tamo a nam puyim puloqnsim kobaqas dego kere ni na ino

wau di olo singilatim kobaqas. ⁷Ni qalie, Qotei a na iga ulaqajqa deqa aqa Mondor iga egosai. A na iga singilatgwajqa deqa aqa Mondor egej. Mondor dena gago areqalo tigeltetgeqnaqa iga tamo nanngi qalaqalainjroqnsimqa gago so ti gago walwel ti geregere taqateqnum.

⁸Deqa ni gago Tamo Koba Yesus aqa anjam marsim laqajqa jemaimaiq. E segi Yesus aqa anjam marsim laqne deqa jeu tamo nanngi na e ojsib tonto talq endia e waibeb unum. Deqa ni e qa dego jemaimaiq. Ni Qotei aqa singila osim Yesus aqa anjam bole marsim laqne. Osim dena ni e ombla gulube oqnsim sqom. ⁹Qotei a na iga elenosiqa iga aqa segi tamo ungasari sqajqa deqa metgej. Iga nami kumbra bole yoqnem a deqa are qalsiq iga metgosai. Tulan nami a inji inji kalil atosaisosiqa a aqa segi areqalo na iga metgosiqa Kristus Yesus aqa wau na iga qa are boleiyosiqa elenej. ¹⁰Ariya bini bati endeqa Kristus Yesus agi iga elenej qaji a boleq dej. Osiqa iga qa moiej aqa wau dena Qotei a iga qa are tulan boleiyej. Kumbra di dego boleq dej. Kristus Yesus a moio aqa singila kobotej. Iga aqa anjam bole marsim laqnum gam dena tamo ungasari kalil nanngi endegsi poinjreqnu, “Bole, iga nambile gaigai sqom.”

¹¹Qotei aqa areqalo agiende. E Kristus aqa anjam bole marsiy laqnqai. Qotei aqa areqalo degsi unu deqa a na e giltbosiq wau ebej. Deqa e Qotei aqa anjam palontoqnsim Kristus aqa nam maroqnsim tamo ungasari nanngi Qotei aqa kumbra osornjreqnum. ¹²Deqa unqum, e gulube oqnsiy sqai. E deqa jemaibqasai. E Yesus qa ijo areqalo singilateqnum deqa e a qa bole qalieonum. A segi na wau endi ijo barj di atej deqa e qalieonum, a na wau di geregere taqatoqnas. Taqat-sim gilsim a olo bqajqa bati brantqas.

¹³O Timoti, anjam bole kalil e nami ni mermoqnem qaji di ni geregere singi-

latsim dauryoqne. Osim Kristus Yesus qa ino areqalo singilatqnsim a qalaqalaiyoqne. Osim kumbra dena ni na tamo uŋgasari nanŋi Qotei aqa anjam minjroqne. ¹⁴Qotei na aqa anjam bole ino baŋq di atej. Qotei aqa anjam di tulaŋ bolequja. Deqa ni na anjam di geregere taqatesoqne. Qotei aqa Mondor Bole agi gago are miligiq di unu qaji a na ni aqaryaimoqnmimqa ni Qotei aqa wau di geregere ojsim laqne.

¹⁵Ni qalie, tamo kalil Esia sawaq di unub qaji nanŋi e uratbosib jaraieb. Figelwo Hermogenes wo nanŋi aiyel dego e uratbosib jaraieb.

¹⁶E endegsi Qotei pailyeqnum, “O Tamo Koba, ni Onesiforus aqa tal qujai nanŋi qa ti dulame.” O Timoti, Onesiforus a bati gargekoba ijo are boletetboqnej. E tonto talq di soqnem bati deqa a e qa jemaiyosai. ¹⁷A Rom qureq bosiq a e qa ŋamosiq ŋamosiq e itbej. ¹⁸Deqa e a qa endegsi pailyeqnum, “O Tamo Koba Qotei, mondoŋ ni na tamo nanŋi peginjrqqa batiamqa ni Onesiforus a qa dulame.” O Timoti, nami Efesus qureq dia dego Onesiforus a e qa wau gargekoba yoqnsiqqa aqaryaiboqnej. Di ni qalie.

Pol na Timoti minnej, “Ni Kristus Yesus aqa qoto tamo bulosim soqne.”

2 Ariya ijo aŋgro Timoti, Kristus Yesus a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu aqa kumbra dena ni gaigai singilatmoqneme. ²Anjam kalil e tamo gargekoba nango ŋamgalaq di palonteqnam ni quonem qaji di ni na osim olo tamo qudei Qotei aqa anjam singila na ojeqnu qaji nanŋi di minjroqne. Yimqa nanŋi kamba anjam di olo tamo qudei nanŋi dego minjroqnaqab.

³Ni Kristus Yesus aqa qoto tamo bulosim aqo ombla gulube qoboiesqom. ⁴Qoto tamo nanŋo kumbra di ni qalie. Nanŋi qotqajqa wau ojsibqa olo wau bei qa are qalosaieqnu. Nanŋi qotqajqa

wau segi ojeqnu. Deqa nanŋo gate a nanŋi unjroqnsiq nanŋi qa tulaŋ areboleboleiyeqnu. ⁵Tamo bei wo bei wo gurgurosib bubuŋosib bei na bei buŋyosim di a awai oqas. Ariya bei a ururqajqa kumbra geregere dauryqasai di a awai oqasai. ⁶Tamo bei a wauosim iŋgi yagwas di iŋgi meliamqa a segi osim uyqas. Deqa tamo bei na a buŋyosim bosim iŋgi laŋa oqasai. ⁷O Timoti, ijo anjam e ni mermeqnum qaji endi ni qusim ino areqaloq di singilatime. Yimqa Tamo Koba Qotei a na ni powo emimqa ni ijo anjam kalil endi geregere poimqas.

⁸Ni gaigai Yesus Kristus qa are qaloqne. Yesus Kristus a moisiq olo subq na tigelej. A Mandor Koba Devit aqa leŋ. Aqa anjam bole agi e palontosim laqnum. ⁹E anjam bole di mareqnum deqa jeu tamo nanŋi na e tamo uge bul nuboqnsib e gulube koba ebeqnu. Deqa nanŋi na e ojsib tonto talq endia waibeb unum. Ariya nanŋi Qotei aqa anjam getentqa keresai. ¹⁰Deqa e na ijo are miligi singilatqnsim gulube kalil di qoboioqnsim unum. E tamo uŋgasari Qotei na aqa segi qa giltnej qaji nanŋi aqaryainjrqajqa deqa osim gulube di qoboiyeqnum. Yimqa Qotei na nanŋi elenjamqa nanŋi dego Kristus Yesus aqa ŋam na ŋambile osib a ombla gaigai sqajqa deqa.

¹¹Iga Qotei aqa anjam bei dego gago areqaloq di singilatqom. Anjam agiende.

“Iga Yesus a ombla moiem deqa iga a ombla olo ŋambile sqom.

¹²Iga singila na tigelqnsim gulube kalil qoboioqnsim unum deqa mondoŋ iga Kristus ombla mandor kokba sqom.

Ariya iga a qoreiyqom di a na kamba iga qoreigwas.

¹³Iga Kristus dauryqa marsimqa ariya gago anjam di iga olo dauryqa

uratqom di Kristus a olo aqa segi anjam uratqa keresai. A dauryoqnqas.”

Pol na Timoti minjej, “Ni singilaosim Qotei aqa wau tamo bole soqne.”

¹⁴O Timoti, ni na gaigai tamo ungasari nanggo areqalo tigeltetnjroqnmqa nangi anjam deqa are qaloqnqab. Ni Qotei aqa nangalaq di nangi endegsi minjroqne, “Ningi anjam kiñilala qudei qa laña laña njirinoqnsib ñam qudei qa anjam na qotoqnaib. Nunjo anjam dena tamo nangi aqaryainjrqa keresai. Anjam di tamo nangi quoqnsib dena nanggo areqalo ugetetnjreqnu.” O Timoti, ni na nangi degsi minjroqne.

¹⁵Ni Qotei aqa wau tamo boledamu sqajqa singilaoqnm Qotei a nanggo wau qa tulañ arearetqnqas. Deqa ni Qotei aqa anjam bole geregere palontoqne. Ni degyqam di ni aqa nangalaq di jemaimqasai. ¹⁶Ariya tamo qudei Qotei aqa areqalo dauryosai qaji nangi anjam uge uge mareleñeqnub. Deqa ni nanggo anjam di qoreiye. Nanggo anjam dena tamo nangi are tigeltetnjroqnm nangi Qotei qoreiyqa gam dauryoqnqab. ¹⁷Nanggo anjam di ma uge bulosim tulañ kobaqujaosimqa tamo nangi ugeugeinjrqas. Tamo aiyel anjam uge mareqñub qaji agi Himeneus wo Filetus wo. ¹⁸Nanggi aiyel anjam bole qa gam uratosib gisañ anjam endegsib mareqñub, “Tamo ungasari kalil nanggi nami subq na tigeleb koboqo. Deqa iga olo bunuqna subq na tigelqasai.” Nanggo gisañ anjam dena nangi na tamo ungasari qudei nami Yesus qa nanggo areqalo singilateb qaji nanggo areqalo olo ugetetnjreqñub.

¹⁹Ariya Qotei aqa segi tamo ungasari nanggi tal aqa ai bulosib singila na tigelejñub. Tal aqa aiq di Qotei a anjam endegsi nengrenyej, “Tamo Koba Qotei a aqa segi tamo ungasari nanggi qa qalie bole.” Anjam bei dego tal aqa aiq di en-

deggi nengrenyej, “Tamo kalil Qotei aqa ñam ti unub qaji nanggi kumbra uge kalil qoreiyoqnebe.”

²⁰Tal kobaquja miligiq dia tabir qudei gol na ti silva na ti gereiye. Tabir qudei ñamtañ na gereiye. Tabir qudei mandam na gereiye. Tabir qudei wau bole qa gereiye. Ariya tabir qudei wau kiñilala qa gereiye. ²¹Deqa tamo bei a kumbra uge kalil uratekritisim Qotei aqa nangalaq di tamo bole sqas di a tabir wau bole qa gereiye qaji di bul sqas. Deqa a Qotei aqa tamo tulañ boledamu sosim Tamo Koba Yesus geregere waue-toqnqas. A wau bole kalil yoqnqajqa tulañ kere sqas.

²²Deqa areqalo uge uge kalil angro wala nanggo are miligiq dena branteqnu qaji di ni na qoreiye. Osim ni kumbra tñtññ yqajqa wauoqnsim Qotei qa ino areqalo singilatoqnsim tamo kalil nanggi qalaqalainjroqnsim are lawo na soqne. Ni ti tamo kalil are bole na Tamo Koba Qotei qa louoqnsib aqa ñam na pailyeqñub qaji nanggi ti kumbra di yoqniye. ²³Tamo nanggi areqalo bole ti sosai qaji nanggi nanari anjam laña laña mareleñeqñub. Deqa ni nanggo anjam di quoqñaim. Ni qalie, anjam uge dena qoto ti njirinj ti tigelteqnu. ²⁴Ni na Tamo Koba Qotei aqa wau tamo nanggi minjrimqa nanggi anjam na qotoqnsib njirinoqnaib. Nanggi na tamo kalil nanggi kumbra bole enjroqnebe. Tamo qudei nanggi na bosib nanggi gulube enjribqa nanggi deqa njirinaib. Nanggi kamba olo Qotei aqa kumbra bole nanggi osornjroqnebe. ²⁵Ni na Qotei aqa wau tamo nanggi minjrimqa nanggi lawo na tamo nanggi Qotei aqa anjam gotrañyeqñub qaji nanggo areqalo tingitetnjroqnebe. Yimqa Qotei na nanggo are bulyetnjrimqa nanggi aqa anjam bole poinjroqnm dauryoqnqab. ²⁶Nami Satan a singila na tamo nanggi di ojelenesonaqa nanggi aqa anjam dauryoqnebe. Ariya Qotei aqa wau tamo nanggi

lawo na nanġi tingitnġribqa nanġi Qotei aqa anjam bole qa poinjrimqa nanġi olo areqalo bole ti sosib Satan aqa baŋq dena jaraiosib sawa boleq di sqab.

Diġo bati jojomonimqa tamo nanġi kumbra tulaŋ uge uge yoqnaqab

3 Ariya ni endegsi poimem. Mon-doŋ diġo bati jojomonimqa gulube gargekoba mandamq endia bran-telenqab. ² Bati di tamo nanġi nanġo segi jejamu qa areboleboleinjroqnim sqab. Sosib silali koba oqnaqja are prugn-jroqnaqas. Nanġi nanġo segi ñam soqtoqnsib diqoqnsib nġirij anjam koba maroqnsib tamo nanġi misilijnroqnaqab. Nanġi nanġo ai wo abu wo nanġo anjam gotraŋyoqnaqab. Tamo uŋgasari qudei nanġi na nanġi kumbra bole bole enjroqnaqab di uratoqnsib olo nanġi qa are boleinjrqasai. Nanġi Qotei aqa kumbra kalil qoreiyoqnaqab. ³ Nanġi qalaqalaiyo kumbra qalieqasai. Nanġi nġirijnoqnsib jeu atoqnsib olo jeu turyoqnaqasai. Nanġi yomu anjam gargekoba maroqnsib nanġo segi jejamu taqatoqnaqasai. Nanġi laŋa laŋa qotoqnsibqa tamo nanġi ñumoqnsib kumbra bole kalil jeutoqnaqab. ⁴ Nanġi nanġo segi kadoi nanġi ugeugeinjroqnaqab. Osib nanġo segi areqalo nanari urur dauryoqnsib nanġo segi ñam soqtoqnsib mandam qa iŋgi iŋgi qa tulaŋ areboleboleinjroqnaqas. Nanġi Qotei qa arearetnjroqnaqasai. ⁵ Nanġi laŋa baban na Qotei aqa kumbra dauryobulosib sqab. Qotei aqa kumbra bole di siŋgila ti unu. Ariya siŋgila di nanġi poinjrqasai. O Timoti, ni na tamo nanġi deqaji beternjraim. Torei uratnjrsim isaq gile.

⁶ Tamo nanġi di uŋa qudei areqalo bole ti sosai qaji nanġo tal miligiq giloqnsib nanġi minjreqnub, “Niŋgi gago anjam dauryiye.” Osib nanġi walawalainjroqnsib nanġo areqalo titetnjroqnsib niñaqyetnġreqnub. Uŋa nanġi di une

gargekoba yeqnaq. Yeqnaq nanġo une dena nanġi siŋgila na ojeqnaq nanġi kumbra uge uge yqajja are prugnġreqnu. ⁷ Uŋa nanġi di gaigai powo bei bei oqnsib nanġo gateq di ateqnaq. Ariya nanġi Qotei aqa anjam bole aqa damu poinjrqqa keresaiinjreqnu. ⁸ Nami Janes wo Jambres wo nanġi aiyel Moses jeutoqneq. Dego kere bini gisaŋ tamo nanġi di dego Qotei aqa anjam bole jeuteqnaq. Nanġo areqalo tulaŋ niñaqejunu. Nanġi Qotei qa nanġo areqalo siŋgilaboletosai. ⁹ Ariya nanġo kumbra di tulaŋ kobaqasai. Nami Janes wo Jambres wo nanġi aiyel nanari kumbra di yonabqa tamo uŋgasari nanġi unsib maroqneq, “Nanġo kumbra di nanari.” Dego kere bini tamo nanġi di nanari kumbra di yoqnaqab tamo uŋgasari nanġi unsib maroqnaqab, “Nanġo kumbra di nanari.” Yim deqa nanġo kumbra di tulaŋ kobaqasai.

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa anjam siŋgila na ojesoqne.”

¹⁰ Ariya Timoti, ni nami e ombla soqnem deqa ijo anjam kalil e na tamo uŋgasari nanġi minjre minjre laqnem qaji di ni qalie. Ijo walwel ti ijo kumbra ti di ni qalie. E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim ijo are miligi dego gaigai siŋgilatoqnsim waukobaoqnsim tamo uŋgasari nanġi qalaqalainjroqnsim siŋgila na tigelatoqnsim gulube qoboieqnum di dego ni qalie. ¹¹ Ni qalie, Antiok qure ti Aikoniam qure ti Listra qure ti dia jeu tamo nanġi na e kumbra uge uge ebeqnaq e jaqatiŋ koba oqnem. Qure dia kumbra uge kalil e qa brantoqnej qaji di ni qalie. Ariya bati deqa Tamo Koba Qotei na e aqaryaiboqnsiqa gulube kalilq dena e oqnsiq taqal atoqnej. Deqa bini e bole unum. ¹² Bole, jeu tamo nanġi na tamo kalil Kristus Yesus beteryosib Qotei aqa kumbra dauryqa siŋgilaeqnaq qaji nanġi kumbra uge uge enjroqnaqab. ¹³ Tamo uge uge

nanġi ti gisaġ tamo nanġi ti brantoqnsib tamo unġasari nanġi gisa gisaġnjroq-nqab. Deqa Satan a na kamba dego gisaġ tamo nanġi di gisa gisaġnjroq-nqas. Yim nango kumbra di tulaġ ugedamuqas.

¹⁴Ariya Timoti, anjam iga nami ni mermonan qusim ino areqaloq di sinġilatam qaji di ni olo sinġila na ojesoqne. Ni iga qa qalie deqa ni degyoqne.

¹⁵Ni qalie, nami ni anġro kiñala sosim bati deqa ni Qotei aqa anjam nengrenq di so qaji di qalieosim bosim agi qalieosim unum. Anjam dena ni areqalo bole emej. Deqa bati di ni Kristus Yesus qa ino areqalo singilatnamqa Qotei na ni padalo sawaq dena ej. ¹⁶Qotei aqa anjam kalil nengrenq di so qaji di aqa utru Qotei aqa Mondor a segi na babtonaqa nanġi nengrenyeb unu. Anjam dena iga aqaryaiġwa kere. Agi anjam dena iga anjam bole qa utru osorgoqnsiqa tamo unġasari areqalo bole ti sosai qaji nanġo areqalo olo tingit-njroqnsiqa gago walwel gereiyetgoqnsiqa iga kumbra bole dauryqa gam osorgeqnu. ¹⁷Deqa anjam dena Qotei aqa tamo unġasari nanġi sinġilatnjreqnaqa nanġi kumbra bole kalil yoqnsibqa wau bole bole yoqnaqja tulaġ sinġilaeqnu.

Pol na Timoti minnej, “Ni Kristus aqa anjam palontqajqa tulaġ sinġilaoqne.”

4 Qotei wo Kristus Yesus wo nango njamgalaq di e ni sinġila na endegsi mermqai. Mondonj Kristus Yesus a lanj qureq dena brantosim bati deqa a na tamo unġasari kalil nambile so qaji nanġi ti tamo unġasari nami morenej qaji nanġi ti nango kumbra qa peginjrqas. Osim a bati gaigai nanġo Mandor Koba sqas. ²Deqa ni Kristus aqa anjam palontqajqa sinġilaoqne. Yimqa tamo qudei nanġi ino anjam quqwa arearet-njroq-nqas. Ariya tamo qudei nanġi ino anjam quqwa asinġjroq-nqas. Di unġum.

Ni gaigai Kristus aqa anjam nanġi sinġila na minjroqne. Osim anjam dena nanġo are qametnjroqnsim nanġo areqalo tigeltetnjroqne. Yim nanġi are bulyoqnsib Qotei aqa kumbra dauryoq-nqab. Deqa ni gaigai kumbra lawo na nanġi gereinjroqnsim Qotei aqa kumbra nanġi osornjroqne. ³Ni que. Bunuqna tamo gargekoba nanġi Qotei aqa anjam quqwa asinġjroq-nimqa nanġi anjam utru bei bei quqwa-jqa are prugnjroq-nim nanġo segi areqalo na tamo qudei nanġi metnjroq-nib bosib gisaġ anjam minjroq-nib qusib arearet-njroq-nqas. ⁴Deqa nanġi anjam bole quqwa-jqa uratoqnsib-qa lanja sa anjam quqwa-jqa dab atoq-nqab. ⁵Ariya Timoti, ni gaigai areqalo bole na sosimqa gulube ti jaqatinj ti qoboioqnsim sinġila na tigelesoqne. Osim ni na Yesus aqa anjam bole tamo unġasari nanġi minjroqnsim laqne. Ni nanġi aqaryainjrqajqa wau ti unum deqa ni wau di yoqne.

Pol a moiqa bati jojomej

⁶Ni qalie, jeu tamo nanġi na e lub-sib moiqtba bati jojomqo. Israel nanġi wain bilentoqnsib Qotei atraiyeq-nub dego kere e moisiyqa ijo lej aiqas dena Qotei atraiybulqai. ⁷Tamo nanġi gurguroqnsib bubuq-nub dego kere e nami sinġila na ururosime Kristus dauryoq-nem agi e degsi unum. Ariya bini e ijo wau kobotonum. E Qotei qa ijo areqalo singilatoq-nem di e uratosai-oq-nem. Agi bini e sinġila na ojejunum. ⁸Tamo nanġi gurguroqnsib bubuq-nub di nanġi awai oqajqa. Ariya ijo awai bole agi Qotei a lanj goqe dia atej unu. E awai di oqajqa deqa tarijoqnsim unum. Ijo awai agiende. Mondonj Tamo Koba Qotei na e tamo bole une saiqo-ji qa merbqas. Di ijo awai bole. Tamo Koba Qotei a kumbra tintinj na tamo unġasari nanġo kumbra qa nanġi peginjreqnu. Ariya Qotei na nanġi peginjrqajqa batiamqa a na awai bole di e

ebqas. A e segi awai ebqasai. Tamo kalil Yesus a laŋ goge dena brantim unqajqa deqa areboleboleinjreqlaqa tariŋeqnub qaji nanŋi ti awai bole egwas.

**Pol na Timoti minjej,
“Ni e qa urur au.”**

⁹O Timoti, ni e qa urur au. ¹⁰Ni que. Demas a mandam endeqa kumbra qa tulaŋ areareteqnu. Deqa a na e uratbosiqqa Tesalonaika qureq gilej. Ariya Kresens a Galesia sawaq gilej. Taitus a Dalmesia sawaq gilej. ¹¹Aqo Luk wo segi unum. Deqa ni Mak osimqa endeq boiye. Mak a tamo bole. A na e aqaryaiboqnsiqqa wau bole yeqnu. ¹²Tikikus agi e na qarinyonam Efesus qureq aiej.

¹³Ni e qa bqa osimqa ijo gara jugo Troas qureq di uratem qaji di osim osau. Agi Karpus aqa talq di uratem unu. Ijo buk dego osau. Ariya ijo pepa lulumo wagme nanŋo jegara na gereiyo qaji di dego osim osbetbe. Ni are walmai.

¹⁴Bras na iŋgi iŋgi gereiyo qaji tamo aqa ñam Aleksander a na e ugeugeiboqnej. Deqa mondoŋ Tamo Koba Qotei na a kamba bar anaiyqas. ¹⁵Aleksander a nami iga jeutgoqnsiqqa gago anjam tulaŋ ugeugeiyoqnej. Deqa ni a qa geregere ŋam atoqne.

¹⁶Bati jeu tamo nanŋi namoqna e ojsib Rom qaji anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq dia tigeltbeb bati deqa tamo bei na

e taqbosai. Tamo kalil nanŋi e uratbosib jaraieb. Deqa e Qotei endegsi pailyem, “O Abu, ni nanŋo une deqa are qalsim nanŋi olo kambatnjraime.” E degsi Qotei pailyem. ¹⁷Ariya Tamo Koba Yesus a segi na e taqbosiqqa siŋgila ebej. Deqa e anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq dia tigelosimqa Yesus aqa anjam bole mareqnamqa sawa bei bei qaji tamo nanŋi quoqneb. Qotei na e aqaryaibosiqqa baun juwaŋ nanŋo medabuq dena e osiq taqal waibej. ¹⁸Deqa e qalieonum. Jeu tamo nanŋi boqnsib kumbra uge uge ebqa maroqniŋ Qotei na e aqaryaiboqnsim nanŋo baŋq dena e oqnsim taqal waiboqnas. Osim bunuqna a na e laŋ qureq osi oqsim dia e taqatboqnsim ijo Mandor Koba sqas. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnoqom. Bole.

¹⁹O Timoti, ni na ijo kaiye anjam endi osim tamo nanŋi Onesiforus aqa talq di unub qaji nanŋi ti Prisila wo Akwila wo nanŋi koba na minjrime. ²⁰Erastus a Korin qureq di unu. Ariya Trofimus a Miletus qureq dia ma ti sonaq e a uratem unu. ²¹Ni e qa urur boqujat. Ni tariŋoqnm ulili bati bo uge.

Yubulus na Pudens na Linus na Klodia na nanŋi Kristen tamo kalil ti koba na kaiye anjam endi ni qa qarinyonub.

²²Tamo Koba Yesus a na ino qunuŋ geregere taqateme. Osim niŋgi kalil qa are boleiyeme.

TAITUS

1 E Pol. E Qotei aqa wau tamo. Yesus Kristus na e qarinqbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Tamo ungasari Qotei na aqa segi qa giltjnej qaji nanqi aqa anjam minjroqnitqa nanqi Yesus qa nanqo areqalo singilatqajqa deqa qarinqbej. E na nanqi aqaryainjritqa nanqi Qotei aqa anjam qalie boleosis aqa kumbra dauryosis sqajqa deqa ti qarinqbej. Qotei aqa anjam di gisañ sai. Di anjam bole. ²E na nanqi aqaryainjritqa nanqi nambile qa tariñoqnsib sqajqa deqa e waueqnum. Nambile di agi Qotei na nanqi enjrimqa nanqi nambile gaigai sqab. Tulañ nami Qotei a ingi ingi kalil atosaisosiq a na nambile di iga egwajqa marej. A bole marej. A gisañosaieqnu. ³Ariya bati a nami atej qaji di brantonaqa a na tamo qudei nanqi wau enjrsiq minjrej, “Ninqi ijo anjam marsib laqniye.” Kumbra dena Qotei na aqa segi anjam boleq atej. Qotei agi iga elenej qaji a na e dego merbonaqa e aqa wau di ojsim aqa anjam marsim laqnum.

⁴O Taitus, e na anjam endi nenjrenjyosim ni qa qarinyonum. Aqo ombla Kristen tamo kalil nanqi ti gago areqalo qujai. Agi iga kalil Yesus qa gago areqalo singilateqnum. Deqa ni ijo anqro bole bul. Gago Abu Qotei nanqi Kristus Yesus agi iga elenej qaji wo nanqi aiyel ni qa are boleinjrimqa ni lawo na soqnime.

Pol na Taitus minjej, “Ni na Kristen nanqo gate ateleñ.”

⁵O Taitus, Krit nuiq dia Qotei aqa wau qudei koboosaiunu. Deqa ni na wau di kobotosim qure segi segiq dia Kristen nanqo gate ateleñ. E deqa ni Krit nuiq di uratmem unum. Agi e nami wau deqa ni mermem. ⁶Deqa ni unime. Ni tamo bei a gate atqa osimqa a peleiyosim aqa kumbra kalil unsim di ni a gate ate. Tamo di

a tamo ungasari kalil nanqo nqamgalaq di une saiqoji soqnem. A unq aiyeltaiq. Aqa anqro nanqi Kristus qa nanqo areqalo singilatosib soqneb. Nanqi kumbra uge uge yoqnaib. Nanqi diqoqnsib nanqo ai wo abu wo nanqo anjam gotranjoqnaib. ⁷Ni qalie, Kristen nanqo gate nanqi Qotei aqa wau taqateqnu. Deqa ni tamo bei a gate atqa osimqa ni aqa kumbra endeqaji unsim ate. A tamo ungasari nanqo nqamgalaq di une saiqoji unu. A aqa segi nqam soqtosiq tamo ungasari nanqi singila na taqatnjro-saieqnu di ni unsim a gate ate. A urur minjinq oqetosaeqnu. A ya uysiq nanariosaeqnu. A qoto ani tamo sai. A silali koba oqnaqajqa tulañ arearetosaieqnu. ⁸Tamo lanaj nanqi aqa meq beqnaqqa oqnsiq gegerereinjreqnu di ni unsim a gate ate. A kumbra bole bole dauryqajqa are qaloqnsiq areqalo bole ti unu di ni unsim a gate ate. A kumbra tinjinq ti Qotei aqa segi kumbra bole bole ti di dauryqajqa tulañ areareteqnu di ni unsim a gate ate. A aqa segi so gegerere taqateqnu di ni unsim a gate ate. ⁹A Yesus aqa anjam bole iga na palonteqnum qaji di singila na ojeqnu di ni unsim a gate ate. Atimqa a wau di ojsim a na kamba anjam bole kalil di palonteqnsim dena tamo ungasari nanqo are tigeltetnjroqnm nanqi dauryoqnaq. Tamo qudei nanqi Yesus aqa anjam di gotranjoqnaib a singila na nanqi minjroqnm nanqi nanqo segi une qa poinjroqnaq.

Krit nuiq dia tamo gargekoba nanqi gisañoqnsib tamo ungasari nanqo areqalo ugetnjreqnu

¹⁰O Taitus, Krit nuiq dia anjam gotranjo qaji tamo gargekoba unub. Deqa ni na tamo bole bole nanqi unjrsim gate ateleñ. Anjam gotranjo qaji tamo nanqi di anjam lanq lanq maroqnsib dena tamo ungasari nanqi gisa gisañjreqnu. Tamo nanqi di Juda tamo. Deqa nanqi

tamo muluŋ breinjraqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. ¹¹Tamo nanŋi di tamo unŋasari nanŋo silali ti ñoro ti yainjraqajqa deqa marsib kumbra uge uge iga yqa keresai qaji di nanŋi yqajqa minjreqnub. Kumbra dena nanŋi na tamo unŋasari qudei nanŋo anŋro ti nanŋo was nanŋi ti areqalo ugetetnjreqnabqa nanŋi Qotei aqa gam bole olo urateqnub. Deqa Taitus, ni na tamo uge uge deqaji nanŋo medabu getentsim saidnjre. ¹²Nami Krit nuiq dia qalie tamo bei soqnej. Sosiqa anjam endegsi marej, “Krit tamo nanŋi gisaŋ ani. Nanŋi tamo uge. Nanŋi wagme juwaŋ bul. Nanŋi qunjaŋ bolet. Nanŋi wauqa asgim ani.” ¹³Aqa anjam di bole marej. Deqa Taitus, ni siŋgila na nanŋi Qotei aqa anjam minjroqne. Yim anjam dena nanŋo kumbra tingitetnjrimqa nanŋi are bulyosib Qotei qa nanŋo areqalo siŋgilatqab. ¹⁴Deqa ni na nanŋi minjrimqa nanŋi Juda nanŋo sa anjam ti tamo nanŋi Qotei aqa anjam bole gotraŋyeqnub qaji nanŋo dal anjam ti di quqwa uratqab.

¹⁵Tamo unŋasari Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unub qaji nanŋi mareqnub, “Inŋi inŋi kalil Qotei na atej qaji di jiga saiqoji.” Osib uyeqnub. Ariya tamo unŋasari kumbra jigat dauryoqnsib Kristus qa nanŋo areqalo siŋgilatosaeqnub qaji nanŋi mareqnub, “Inŋi inŋi kalil Qotei na atej qaji di jigat.” Osib uyqa urateqnub. Di kiyaaqa? Nanŋo areqalo ti nanŋo are miligi ti di tulaŋ jigat deqa. ¹⁶Nanŋi segi mareqnub, “Iga Qotei qa qalie bole.” Di gisaŋ. Nanŋi kumbra uge uge yeqnub dena iga poigeqnu, nanŋi Qotei qoreiyeqnub. Deqa Qotei a na nanŋi uratnjreqnu. Nanŋi Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji tamo. Nanŋi kumbra bole bei dauryqa keresai.

Tamo qeli nanŋi Qotei aqa kumbra bole segi dauryoqnebe

2 Ariya Taitus, ni na tamo unŋasari nanŋi anjam endegsim minjroqne,

“Ninŋi Qotei aqa anjam kalil geregere dauryosib kumbra bole bole yoqniye.”

²Osim tamo qeli nanŋi anjam endegsim minjroqne, “Ninŋi ya uysib nanarioqnaib. Nunŋo kumbra geregere taqatoqnsib kumbra bole yqajqa are qaloqnsib areqalo bole dauryoqniye. Osib Qotei aqa anjam bole geregere qalieosib tamo unŋasari nanŋi qalaqalainjroqniye. Osib gulube kalil qoboiyosib siŋgila na tigelesoqniye.” O Taitus, ni na tamo qeli nanŋi anjam degsim minjroqne.

³Ariya ni na unŋa qeli nanŋi anjam endegsim minjroqne, “Kumbra bole kalil Qotei a areareteqnu qaji di ninŋi dauryosib soqniye. Ninŋi yomuoqnaib. Wain uyoqnsib nanarioqnaib. Ninŋi na Kristen was nanŋi kumbra bole osornjroqniye. ⁴Osib unŋa meli nanŋi minjribqa nanŋi nanŋo tamo ti nanŋo anŋro ti qala-qalainjroqnaqab. ⁵Qalaqalainjroqnsib nanŋo areqalo geregere taqatosib Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqab. Sosib nanŋo tal ti nanŋo inŋi inŋi ti geregere taqatosib nanŋo tamo ti nanŋo anŋro ti nanŋi dego geregereinjroqnaqab. Osib nanŋo tamo nanŋo sorgomq di geregere sosib nanŋo anjam dauryoqnaqab. Nanŋi kumbra bole degsib yoqniqbqa nanŋo tamo nanŋi na nanŋo kumbra di unoqnsib Qotei aqa anjam qa yomuoqnaqasai.” O Taitus, ni na unŋa qeli nanŋi anjam degsim minjroqnime.

Taitus a kumbra bole segi yoqnim anŋro meli nanŋi aqa kumbra di unsib dauryoqnaqab

⁶Ariya ni na anŋro meli nanŋi dego are tigeltetnjroqnimqa nanŋi nanŋo kumbra geregere taqatoqnebe. ⁷O Taitus, ni kumbra bei yqa osimqa kumbra bole segi yoqne. Yimqa anŋro meli nanŋi ino kumbra di unsib dauryoqnaqab. Ariya ni gisaŋ anjam maroqnaim. Ni anjam palontqa osimqa anjam bole segi palontqne. Alaŋ anjam koba maroqnaim.

Diqaim. Gaigai kumbra bole segi yoqnsim anjam bole palontoqne. ⁸Ni anjam bole segi tamo nanği minjroqnmq nanği ino anjam di qusib uge qa marqa keresai. Jeu tamo nanği dego ino anjam di qusib deqa iga yomuigwa keresai. Nanği nanngo segi areqalo uge qa jemainjrqas.

**Kanğal tamo nanği nanngo wau
qa gate nanngo sorgomq di
geregere sosib wau bole yoqnebe**

⁹Ariya Taitus, ni na kanğal tamo nanği anjam endegsim minjroqne, “Ninği gaigai nungo wau qa gate nanngo sorgomq di sosib wau bole bole nanği arearetnjreqnu qaji di yoqniye. Ninği nungo wau qa gate nanngo medabu ojoqnaib. ¹⁰Nanngo inği bei bajinai. Nanngo anjam geregere dauryosib nanngoq di kumbra bole yoqniye. Yimqa wau qa gate nanği nungo kumbra di unsib areboleboleinjrqas. Deqa ninği kumbra bole bole yoqniyqa nungo wau qa gate nanği unoqnsib Qotei agi iga elenej qaji aqa anjam quoqnsib maroqnaib, ‘Di anjam bole.’” O Taitus, Qotei aqa anjam di agi iga palonteqnum. Deqa ni na kanğal tamo nanği anjam degsim minjroqne.

**Iga Qotei aqa kumbra dauryoqnsimq
Kristus aqa bati qa tariñoqnsim sqom**

¹¹Iga qalie, Qotei a iga qa are tulan boleiyeqnu. Aqa kumbra di a na boleq atsiq iga osorgej. Deqa a na tamo unğasari kalil nanği eleñqa kere. ¹²Qotei a iga qa are tulan boleiyeqnu aqa kumbra dena iga endegsi osorgeqnu. Iga Qotei qoreiyqajqa kumbra torei uratqom. Osim mandam endeqaji areqalo uge uge dego uratosim areqalo bole ti sosim kumbra bole segi dauryoqnmq. Bole, iga mandam tamo unğasari nanngo ambleq endi unum. Ariya Qotei a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra

dena iga endegsi osorgeqnu. Iga Qotei aqa kumbra segi dauryoqnmq. ¹³Osim inği tulan boledamu iga mondoñ oqom qaji di unqajqa areboleboleigoqnmq tariñoqnsim sqom. Yesus Kristus a segi Qotei. A sinğila koba. A na iga elenej. Mondoñ a wala bole ti rianñ koba ti Qotei aqa sinğila ti di osim lan qureq dena bqas. Iga di unqajqa tariñoqnsim unum. ¹⁴Kristus a na iga eleñosim gago une kalil kobotqajqa deqa marsiq aqa segi nambile uratosiq moiej. Iga aqa segi tamo unğasari boledamu sosim kumbra bole bole sinğila na dauryoqnaib deqa marsiq aqa segi nambile uratej.

¹⁵O Taitus, ni gaigai tamo unğasari nanği anjam di minjroqnmq nanği qusib dauryoqnaib. Tamo unğasari anjam gotranjyeqnub qaji nanği dego sinğila na minjroqnmq nanği kumbra uge uratoqnaib. Tamo bei na ino anjam di uge qa maraiq.

**Qotei a iga qa are boleiyonaqa
kumbra boledamu egej deqa iga
aqa kumbra bole yoqnmq**

3 O Taitus, ni na tamo unğasari nanği anjam endegsim minjroqne, “Mandor kokba ti sawa taqato qaji tamo kokba ti nanngo sorgomq di ninği geregere sosibqa nanngo anjam dauryoqniye. Osib gaigai wau bole yqajqa are qaloqniye. ²Ninği tamo qudei nanği misilin anjam minjroqnaib. Osib anjam na qotoqnaib. Gaigai lawo na sosib tamo unğasari kalil nanği kumbra bole enjroqniye.” O Taitus, ni na tamo unğasari nanği anjam degsim minjroqne.

³Ni qalie, iga dego nami areqalo uge ti sosimqa Qotei aqa anjam gotranjyeqnem. Bati di Satan a na iga gisa gisanğeqnaqa iga Qotei aqa gam bole dauryqa uratosim kumbra uge dauryqajqa are prugeqnaqa gago segi jejamu qa tulan areboleboleigoqnej. Kumbra dena iga sinğila na ojesoqnej. Deqa iga minjin

ti are uge ti sosim walweloqnem. Tamo nanği na iga jeutgeq nabqa iga na kamba dego nanği jeutnjroqnem.

⁴Ariya bati di Qotei agi iga elenej qaji a na iga tulaņ qala-qalaigosiq a iga qa are boleiyonaqa kumbra boledamu egej. Aqa kumbra di a segi na boleq atej. ⁵Os- iqa agi iga elenej. Gago segi kumbra bole iga nami yoqnem qaji a deqa osiq iga eleņosai. A iga qa dulosisqa iga laņa elenej. Osiq a gago are miligi yansetgo- siqa aqa Mondor Bole egsiq a iga aņgro bunuj bul olo ņambabtgej. ⁶Yesus Kris- tus agi iga elenej qaji aqa wau na Qotei na aqa Mondor Bole qarinyonaqa gago are miligiq aiej. ⁷Kristus a iga qa are tu- laņ boleiyey aqa kumbra dena iga Qotei aqa ņamgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Deqa mondoņ iga ņambile gaigai sqom. Iga ņambile di oqajqa tariņoqn- sim unum. ⁸Qotei aqa anjam di tulaņ boledamu. Deqa iga anjam di gago are- qaloq di singilatqom.

O Taitus, ni Qotei aqa anjam di singila na palontoqnimqa tamo unğasari Qotei qa nanğo areqalo singilateq nub qaji nanği quoqnsib kumbra bole bole yoqn- qab. Kumbra deqaji na tamo unğasari nanği aqaryainjre qnu. Kumbra di bole- quja. ⁹Ariya tamo qudei nanği nanari anjam maroqnsib laņa laņa ņiriņoqn- sib anjam na qotoqnsib laqnub. Nanğo moma nanğo ņam qa ti Moses aqa dal anjam qa ti laņa laņa maroqnsib anjam na qoteq nub. Nanği anjam di marqajqa tulaņ arearetnjre qnu. Iga qalie, anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Deqa Tai- tus, ni tamo deqaji nanğo anjam di quet- njraim. Torei urat.

¹⁰Tamo bei na Kristen tamo unğasari nanğo areqalo ugetetnjrsim nanği segi seginjrimqa ni na tamo di minjimqa aqa kumbra di uratem. A na ni quetmosa- iamqa ololo minje. Minjimqa olo quet- mosaiamqa ni a uratosim torei qoreiye. ¹¹Ni qalie, tamo deqaji nanği Qotei aqa gam torei uratonub. Nanği une yo qaji tamo. Nanğo une dena nanği osornjre- qnu, nanği tamo uge.

Pol na Taitus minjej, “Ni urur bosim e itbe.”

¹²Ariya Taitus, e na Artemas kio Tikikus kio qarinyitqa a ni qa bqas. Bosim mermimqa ni urur bosim Nikopo- lis qureq di e itbe. Di kiyaya? Yuwal ugeo bati qa e Nikopolis qureq di sqai. Soqnit ni bosim di e itbe. ¹³Apolos wo dal anjam qalie tamo Senas wo nanği aiyel walwelqa laqni bqa ni na inği inği kalil qa aqaryainjrimqa nanği gamq dia inği bei qa truquqasai.

¹⁴Ni na Kristen tamo unğasari nanği gam osornjroqnimqa nanği wau bole yoqnqajqa geregere qalieqab. Qalieosib tamo unğasari inği inği qa truqueq nub qaji nanği aqaryainjroq nqab. Nanği laņa sosib Qotei aqa kumbra dauryosaio uge.

¹⁵Tamo unğasari kalil e koba na endi unum qaji nanği na ni kaiyeimonub. Deqa ni na tamo unğasari iga tulaņ qalaqala-igeq nub qaji nanği kamba gago kaiye anjam endi minjrime. Tamo un- ğasari nanği di Yesus qa nanğo areqalo singilateq nub.

O was qu, Qotei a niņği kalil qa are boleiyeme.

FILEMON

1 O Filemon, e Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo deqa jeu tamo nanği na e ojsib tonto talq endia waibeb unum. Aqo gago was Timoti wo anjam endi neņ-grenyosim ni qa qarinyonum. Ni gago Kristen was bole. Ni iga koba na wau qujai. ²Aqo aiyel anjam endi ni qa ti gago jaja Apia qa ti Arkipus qa ti Kristen tamo ungasari kalil ino talq dia ko-rooqnsib loueqnub qaji nanği qa ti qarinyonum. Arkipus a iga ti koba na qoto tamo bulosim deqa iga singila na Qotei aqa anjam dauryeqnum.

³Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanği aiyel niņgi qa are boleinjrimqa niņgi lawo na soqniye.

Filemon aqa kumbra boledamu deqa Pol a tulaņ areboleboleiyej

⁴Bati e ijo Qotei pailyoqnsimqa e ni qa are qaloqnsim deqa e Qotei biņiyeqnum. ⁵Di kiyaaqa? E ni qa anjam endegsi queqnum. Ni na Tamo Koba Yesus tulaņ qalaqalaiyoqnsim a qa ino areqalo singilateqnum. Osim ni na Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanği dego qalaqalainjreqnum. ⁶Ni iga ti beterosim iga koba na Kristus qa gago areqalo singilateqnum deqa e endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na iga aqaryaigimqa iga powo bole osim iņgi bole bole Kristus na iga egeqnu qaji di geregere poigwas.” ⁷Od, was, ni na Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanği tulaņ qalaqalainjreqnum. Ino kumbra dena ni na nanġo are tulaņ singilatetnjreqnum. E ino kumbra deqa qusim dena ijo are latetbqoqa e tulaņ areboleboleibqo.

Pol na Filemon minjej, “Ni olo Onesimus osim qalaqalaiyime. Di kiyaaqa? A ino Kristen was bole deqa.”

⁸O Filemon, e ni kumbra bei yqajqa mermitqa ni que. E Kristus aqa ñam na ni singila na mermqa kere. Ariya e ino kumbra bole qa qalieonum. ⁹Deqa e ni anjam tulaņ singila na mermqasai. Aqo ombla qalaqalaiyo kumbra dauryeqnum deqa e ni lawo na anjam mermqai. E Pol. E Kristus Yesus aqa anjam marsim laqnum qaji tamo. E Kristus aqa wau di ojeqnum deqa jeu tamo nanği na e ojsib tonto talq endia waibeb unum. ¹⁰E ino kanġal tamo Onesimus a qa are qalonum deqa e anjam endi ni mermqai. E tonto talq endia sonamqa Onesimus a ni uratmosiq ulaņosiq Rom qureq bosiq e it-bej. E itbonaqa e Kristus aqa anjam minjnamqa a are bulyosiq Kristus qa aqa areqalo singilatej. Deqa bini a ijo anġro bul unu. Deqa e ni mermqai, ni a kumbra bole yime. ¹¹A nami kanġal tamo bole-sai soqnej. Deqa a ni qa wau bole yosaioqnej. Ariya bini a kanġal tamo bolequja. Deqa a ni qa wau bole yqa kere. A e qa dego wau bole yqa kere.

¹²Ariya endego e a qarinyonum a ni qa olo bqo. Deqa e a qa are ugeibqo. Di kiyaaqa? E a tulaņ qalaqalaiyeqnum deqa. ¹³E Kristus aqa anjam bole qa waueqnum deqa e tonto talq endi unum. Ariya ijo are koba agiende. E na Onesimus minjitqa a e ombla tonto talq endia sqas. Onesimus a ino kanġal tamo deqa a na e aqaryaibosim Kristus aqa anjam bole qa wauoqnqom di ni na dego e aqaryaibobulqam. ¹⁴Ariya ni na e odbosaiunum deqa e a qarinyonum ni qa olo bqo. E endegsi are qalonum. Ni na e aqaryaibqa are soqnim ni ino segi areqalo na e odbosim aqaryaibe. E singila na ni mermqasai.

¹⁵Bole, Onesimus a bati truquyala ni uratmem. Deqa e are qalonum, Qotei na

marnaqa Onesimus a ni uratmej. Yim ni na a olo osim ningi ombla bati gaigai sqajqa deqa. ¹⁶ Onesimus a kanğal tamo lañaj ni degsi are qalaim. Bole, a ino kanğal tamo. Ariya bini a ino Kristen was dego. Deqa ni a tulañ qalaqalaiyoqne. E a unonum, a ijo Kristen was bole. Deqa e a tulañ qalaqalai-yeqnum. Ariya e qalieonum, ni a olo tulañ qalaqalaiyoqnam. Kristus na aqa are bulyetej deqa a ino kanğal tamo boledamu sqas. Soqnim ni a unsim marqam, “Bole, a ijo Kristen was bole.” Osim ni a tulañ qalaqalaiyoqnam.

¹⁷ Deqa e ni ombla Kristus aqa wau ojeqnum ni degsi unsimqa ariya ni na Onesimus a olo osim geregereiyoqne. Agi ni na e oqnsim geregereibeqnum dego kere. ¹⁸ Onesimus a une bei ni emej kio? A ino silali bei nami osiq olo ni emqajqa mermsiqa bunuqna ni olo emosai kio? Degamqa ni na merbimqa e kamba silali di keretsiy ni olo emqai. ¹⁹ E Pol. Anjam endi e ijo segi bañ na nengrenyonum. Ni na e merbimqa Onesimus a ino silali bei yaimej qaji di e na kamba olo ni emekritqai. Ariya ni que. Nami e Kristus aqa anjam ni mermonam qusim are bulyem. E ino qunuj qa aqaryaimem. Deqa e na ni endegsi mermqa kere, ni na kamba e olo

aqaryaibe. Ariya e degsi ni mermqa uratonum. ²⁰ O ijo was Filemon, ni que. Ni Tamo Koba Kristus aqa ñam na kumbra bole di e ebe. Aqo ombla Kristus aqa tamo unum deqa ni kumbra di yosim dena ijo are boletetbe.

²¹ E qalieonum. Ni ijo anjam endi sisiyosim dauryosim Onesimus gereiyqam. Osim ijo anjam endi buñyosim olo Onesimus kumbra tulañ boledamu yqam. Utru deqa e anjam endi nengrenyonum ni qa qarinyonum. ²² Ijo anjam qujai bei agiende. E are qalonum, Qotei a nungo pail qusim gam waqtetbimqa e ningi qa olo bqai. Deqa Filemon, ni ino talq di e ñeqajqa warum gereiyetbime.

Pol aqa wau qujai nañgi na Filemon kaiyeiyeb

²³ Aqo Epafra wo ombla tonto talq endia unum. A dego Kristus Yesus aqa wau tamo deqa jeu tamo nañgi na a ojsib tonto talq endia waiyeb unu. A na ni kaiyeimqo. ²⁴ Mak na Aristarkus na Demas na Luk na nañgi qolqe dego ni kaiyeimonub. Nañgi e koba na wau qujai.

²⁵ Tamo Koba Yesus Kristus a nañgi qa are boleiyosim nungo qunuj geregere taqatoqneme.

HIBRU

Qotei na aqa Ijiri Yesus aqa medabu na iga anjam mergeqnu

1 Nami Qotei na gago moma utru nanği anjam minjroqnej. A gam endena nanği anjam minjroqnej. A na aqa medabu o qaji tamo nanği qarijn-jreqnaqa nanği giloqnsib gago moma utru nanği anjam minjroqneb. O bati gargekoba gago moma utru nanği anjam minjroqnsib soqneb. ²Ariya bini bati endi diño bati jojomqo deqa Qotei na aqa Ijiri Yesus aqa medabu na iga anjam mergeqnu. Qotei na aqa Ijiri Yesus giltej deqa a na inği inği kalil oqas. Aqa bañ na Qotei na mandam atej unu. ³Yesus a na Qotei aqa rianğ koba iga osorgeqnu. Yesus aqa so ti Qotei aqa so ti ombla kerekere. Aqa anjam singila ti unu deqa anjam dena a na inği inği kalil singilatejunu. A na gago une kobotetgosiq lañ qureq oqsıq Qotei singila koba ti unu qaji aqa bañ woq di awejunu.

Qotei aqa Ijiri Yesus a na lañ anğro nanği tulañ bunjnrejunu

⁴Qotei na aqa Ijiri Yesus ñam kobaquja waiyej. Ñam di tulañ kobaquja. Ñam dena lañ anğro nanço ñam tulañ bunyejunu. Deqa Yesus a lañ anğro nanço gate. Nanği aqa sorgomq di unub. ⁵Nami Qotei na aqa Ijiri Yesus endegsi minjej, “Ni ijo segi Anğro. Bini e ino Abu unum.” Osıqa olo anjam bei dego aqa Ijiri qa endegsi marej, “E aqa Abuqai. A ijo Anğro sqas.” Ariya Qotei na aqa lañ anğro nanği anjam degsi minjrosaiioqnej. ⁶Nami Qotei na aqa Ijiri matu Yesus qarinyim mandamq aiqa osıqa a qa olo anjam bei endegsi marej, “Ijo lañ anğro kalil nanği a qa louoqnaqab.” ⁷Ariya

Qotei a lañ anğro nanği qa are qalsıqa endegsi marej,

“Ijo lañ anğro nanği ijo wau tamo.

Deqa e na nanği wau enjritqa nanği jagwa bulosib ijo wau oqab.

Nanği ijo wau tamo deqa e na nanği qarijnjrit nanği ñamyuo bulosib ijo anjam dauryoqnaqab.”

⁸Ariya Qotei na aqa segi Ijiri endegsi minjej,

“O Qotei, ni bati gaigai Mandor Koba sqam.

Sosim ni kumbra tiñtin na ino segi tamo unğasari nanği taqatnjroqnaqam.

⁹Ni kumbra tiñtin qa tulañ arearetmeqnu.

Ni kumbra uge qa arearetmosaieqnu.

Deqa ino Qotei na ino gateq di goren bilentej.

Aqa kumbra dena a na ni giltmosıqa ñam kobaquja emej.

Deqa ni tulañ areboleboleimeqnu.

Ino arebolebole dena ino kadoi nanço arebolebole tulañ bunyejunu.”

¹⁰Qotei na aqa Ijiri degsi minjsıqa olo anjam bei dego endegsi minjej,

“O Tamo Koba, ni nami mandam atem unu.

Osim lañ dego ino segi bañ na gereiyem.

¹¹Lañ ti mandam ti koboqab.

Ariya ni bati gaigai sqam.

Lañ ti mandam ti gara jugo bulosib sarıosib ugeqab.

¹²Tamo bei na aqa gara lubtoqnsıq taqal ateqnu

dego kere ni na lañ ti mandam ti taqal atqam.

Tamo bei na aqa gara piqtoqnsıq taqal ateqnu

dego kere ni na lañ ti mandam ti taqal atqam.

Ariya ni segi bulyqasai.

Ni bati gaigai degsi sqam.

Ino sqajqa bati koboqasai.”

¹³Qotei na aqa Ijiri degsi minjsıqa olo minjej,

“Ni ijo ban woq endi awesoqnimqa e na ino jeu tamo kalil nanği elejosiyo ino siŋgaq di atelenqai.”

Qotei na aqa İjiri degsi minje. Ariya anjam deqaji Qotei na aqa laŋ anğro nanği minjrosai oqnej. ¹⁴ Laŋ anğro nanği mondor. Nanği Qotei aqa wau ojeqnu. Agi Qotei na nanği qarınjre qnaqa nanği giloqnsib tamo uŋgasari a na oqas qaji nanği aqaryainjre qnu.

Qotei na iga elenej. Iga Qotei aqa wau di qoreiyqom di iga awai ugedamu turqom

2 Qotei aqa İjiri a ñam kobaquja ej deqa aqa anjam iga nami quoqnem qaji di iga olo siŋgila na ojsim dauryqom. Iga dauryqasai di iga uloŋosim olo aqa anjam dauryqa urato uge. ² Nami Qotei a laŋ anğro nanço medabu na gago moma utru nanği anjam minjroqnej. Anjam di siŋgila koba. Deqa tamo kalil anjam di gotranjoqne qaji nanği Qotei na kambatnjroqnsiqa awai uge enjroqnej. ³ Ariya bini Qotei na iga oqajqa marsiq wau kobaquja yej. Deqa iga Qotei aqa wau di qoreiyqom di iga awai uge turqom. Awai di iga britosim jaraiqa keresai.

Namoqna Tamo Koba Yesus a segi na iga oqajqa anjam di maroqnej. Onaqa tamo nanği aqa anjam di quoqne qaji nanği na kamba olo iga endegsib mergoqne, “Anjam di bole.” ⁴ Qotei na maŋwa ti siŋgila ti babtoqnsiqa aqa segi areqalo dauryosiq aqa Mondor Bole aqa kumbra segi segi jeisiq tamo uŋgasari nanği enjroqnej. Kumbra dena nanği osornjrej, Qotei aqa İjiri aqa anjam di bole kalil.

Qotei na iga elenej wau di Yesus a segi na tigeltej

⁵ Mondor Qotei na mandam bunuj olo atqas. Iga qalieonum, laŋ anğro nanği na mandam bunuj di taqatqasai. Qotei

na laŋ anğro nanği mandam taqatqajqa minjrosai. ⁶ Ariya Qotei aqa anjam mutu bei tamo bei na nami endegsi nenğrenyej unu,

“O Qotei, ni kiyaya tamo nanği qa are qaleqnum?”

Osim nanği qa duloqnsim aqaryainjre qnum?”

⁷ Ni na tamo nanği gereinjrsim nanği laŋ anğro nanço sorgomq di atem unub. Deqa nanği laŋ anğro nanço sorgomq di sokiñalayibqa bunuqna ni na nanço ñam olo soqtetnjrimqa

nanço ñam tulaŋ kobaosim laŋ anğro nanço ñam buŋnjrqas.

⁸ Ni na tamo nanği gıltnjrem deqa nanği na inği inği kalil ni nami gereiyem qaji di taqatesqab.

Inği inği kalil di ni na osim tamo nanço sorgomq di atim sqas.”

O was qu, Qotei a marej, a na inği inği kalil osim tamo nanço sorgomq di atqas. Deqa iga qalieonum, a na inği bei uratqasai. A na inği inği kalil osim tamo nanço sorgomq di atim sqas. Ariya bini iga uneqnum di inği inği kalil tamo nanço sorgomq di sosai. ⁹ Ariya bini iga Yesus uneqnum. A ñam kobaquja ejunu. Nami a laŋ anğro nanço sorgomq di sokiñala soqnej. Bati deqa a na tamo uŋgasari kalil nanço sawa osiq moinaqa Qotei a nanği qa are boleiyosiq aqaryainjrej. Yesus a jaqatin koba osiq moiej deqa Qotei na aqa ñam olo soqtetosiqa ñam kobaquja yej.

¹⁰ Qotei a inği inği kalil qa utru. A na inği inği kalil gereiyey. A na anğro gargəkoba nanği joqsim laŋ qureq oqwjajqa deqa are qalsiq Yesus siŋgila-tonaqa a jaqatin osiq moiej. Moisiq aqa jaqatin dena a na iga oqajqa wau tigeltej. Qotei aqa wau di tulaŋ tinjiŋo. ¹¹ Iga qalie, Yesus aqa segi tamo uŋgasari a na gıltnjrej qaji nanği a ombla Abu qujai. Deqa a na nanği minjre qnu, “Ninği ijo

was tiŋtiŋ.” A naŋgi was qa minjrqajqa jemaioŋsaieqnu. ¹²Deqa a na aqa Abu Qotei endegsi minjej,

“O Qotei, e na ino ñam bole babtoqnsiy ijo was naŋgi minjroqnaqi.

Naŋgi louqa korooqnbqa e naŋgo ambleq di tigeloqnsiy ino ñam soqtoqnaqi.”

¹³Yesus a degsi Qotei minjsiqa olo endegsi marej, “E Qotei qa ijo areqalo siŋgilatosiy a qa tariŋoqnsiy sqai.” Osiqa marej, “Niŋgi e nubiye. Aŋgro Qotei na ebej qaji naŋgi e koba na unum.” Yesus a degsi marej.

Yesus na iga aqaryaigwa marsiq deqa tamo bulyosiq moiej

¹⁴Yesus aqa aŋgro naŋgi di mandam tamo. Deqa Yesus a naŋgi bulosiq a dego mandam tamo bulyosiq moiej. A Satan aqa siŋgila kobotqa marsiq deqa moiej. Satan a moio qa utru. A na tamo uŋgasari naŋgi moiotnjreqnu. ¹⁵Deqa naŋgi moiqa ulaeqnub. Naŋgi mandamq endi sonabqa Satan a na naŋgi siŋgila na ojeleŋeqnu. Ariya Yesus a na naŋgi Satan aqa baŋq dena olo elenqajqa marsiq moiej.

¹⁶Bole, Yesus a laŋ aŋgro naŋgi aqaryainjrqa osiq moiosai. A Abraham aqa moma naŋgi aqaryainjrqa osiq moiej. ¹⁷Utru deqa a aqa was kalil naŋgi bulosiq tamo brantej. Deqa bini a atra tamo kobaquja sosiq Qotei aqa wau ojeqnu. A tamo uŋgasari naŋgi qa dulosim naŋgi aqaryainjrqa deqa marsiq atra tamo kobaquja brantej. A Qotei aqa anjam kalil dauryoqnsiqa aqa wau ojeqnu. Aqa wau agiende. A na tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjroqnsiqa Qotei aqa minjiŋ taqal ateqnu. ¹⁸Gulube gargekoba Yesus aqa jejamuq di branteqnaqa a jaqatiŋ koba oqnej. Deqa a na tamo uŋgasari kalil gulube eqnub qaji naŋgi aqaryainjrqa kere.

Qotei na Yesus ñam kobaquja waiyej. Ñam dena Moses aqa ñam tulaŋ buŋyejunu

3O Kristen was qu, Qotei laŋ qureq di unu qaji a na niŋgi dego metŋgej deqa niŋgi Yesus qa are qaloqniye. Qotei na Yesus qariŋyonaq mandamq aiej. A gago atra tamo kobaquja unu. Deqa iga a qa gago areqalo siŋgilatoqnsim aqa ñam boleq na maroqnaqom. ²Qotei na Yesus wau yej deqa a wau di uratosai. A Qotei aqa anjam geregere dauryoqnej. Agi Moses a nami Qotei aqa wau geregere ojoqnej dego kere. Moses a Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq di wauoqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa tal bul. ³Ariya iga qalie, tamo naŋgi tal gereieyqnu b qaji naŋgo ñam kobaquja. Tal aqa ñam kiñala. Yesus a tal gereiyo qaji tamo bul soqnej deqa Qotei na Yesus ñam kobaquja waiyej. Yesus aqa ñam dena Moses aqa ñam tulaŋ buŋyejunu. ⁴Tal kalil agi tamo naŋgi na gereieyqnu. Ariya Qotei a segi na iŋgi iŋgi kalil gereieyej. ⁵Moses a Qotei aqa wau tamo sosiqa a Qotei aqa anjam geregere dauryoqnsiqa aqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq di wauoqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa tal bul. Moses a Qotei aqa medabu osiq kumbra bunuqna brantqas qaji deqa anjam maroqnej. ⁶Ariya Kristus a Qotei aqa Ŋjiri. Deqa Qotei na a wau yonaqa a na Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa tal bul. Kristus a Qotei aqa anjam geregere dauryoqnsiq wau di yoqnej. Deqa iga gaigai Kristus qa gago areqalo siŋgilatoqnsim a olo baqajqa deqa tariŋoqnsim sqom. Iga degyqom di iga dego Qotei aqa tal bul sqom.

Tamo nanġi Qotei aqa medabu quqwa asġinjreqnu qaji nanġi Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqasai

⁷Iga Qotei aqa tamo unġasari unum deqa iga Qotei aqa Mondor Bole aqa anjam quoqnqom. Aqa anjam agiende, “Bini bati endi ninġi Qotei aqa medabu quoqniye.

⁸Ninġi nunġo are miligi getentaib. Ninġi nunġo moma utru nanġi bul saib. Agi nami nunġo moma utru nanġi ijo anjam quqwa asġinjrnaqa gotranjoqneb.

Nanġi wadau sawaq dia ijo kumbra laja pegiyuqneb.

⁹Bunuqna nanġi ijo siġgila bati gaigai unoqneb gilsil gilsiq wausau 40 koboej.

Ariya nanġi deqa e qa are qalosaiuqneb.

¹⁰Deqa e nanġi qa minjin oqnaqa marem,

‘Nanġo are miligi na e daurbosaieqnu. Nanġi gaigai ijo gam bole urateqnu.’

¹¹Deqa e nanġi qa minjin oqnaqa endegsi minjrem,

‘Ninġi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai. E bole mernjonum.’”

¹²O was qu, ninġi geregere nam atoqniye. Ninġi nam atqasai di nunġo ambleq di was bei aqa areqalo ugeosim a Yesus qa aqa areqalo siġgilatqa uratosim Qotei nambile gaigai unu qaji a qor-eiyo uge. ¹³Bati gaigai iga mareqnum, “Bini bati endi”. Deqa ninġi bati gaigai Qotei aqa tamo unġasari nanġi anjam bole minjroqnsib nanġo areqalo tigeltetjroqniye. Nunġo ambleq di une aqa kumbra na tamo bei gisanjim aqa are miligi getento uge. ¹⁴Iga nami siġgila na Qotei qa gago areqalo siġgilattem. Ariya gago areqalo di iga olo tulan siġgila na ojsimqa gilsim gilsim moi qom. Iga degyqom di iga Kristus aqa segi tamo unġasari tiġtin sqom.

¹⁵Iga qalie, anjam endegsi unu,

“Bini bati endi ninġi Qotei aqa medabu quoqniye.

Ninġi nunġo are miligi getentaib.

Ninġi nunġo moma utru nanġi bul saib.

Agi nami nunġo moma utru nanġi ijo anjam quqwa asġinjrnaqa gotranjoqneb.”

¹⁶O was qu, tamo yai nanġi Qotei aqa medabu quoqnsib olo quqwa asġinjrnaqa gotranjoqneb? Di Israel tamo unġasari agi nami Isip sawaq di son-abqa Moses na joqsiq gilej qaji nanġi na. ¹⁷Qotei a tamo yai nanġi qa minjin oqnaqa gilsil gilsiq wausau 40 koboej? Di Israel tamo unġasari agi nami une yoqnsib wadau sawaq di morejoqneb nanġi.

¹⁸Qotei na tamo yai nanġi endegsi minjrej, “Ninġi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai”? Osiqa minjrej, “E bole mernjonum”? Di tamo unġasari aqa anjam gotranjoqneb qaji nanġi. ¹⁹Deqa iga qalieonum, Israel tamo unġasari nanġi Qotei qa nanġo areqalo yala siġgilatosaioqneb. Utru deqa nanġi Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqa keresai.

Qotei aqa tamo unġasari nanġi aqarato sawa miligiq gilqab

4 Ariya Qotei na iga dego mergej, “Ninġi ijo aqarato sawa miligiq gilqab.” Deqa was qu, iga ulaqom. Nunġo ambleq di Qotei na tamo bei saidyim aqa aqarato sawa miligiq gilosai uge. ²Iga Qotei aqa anjam bole quoqnem. Agi Israel tamo nanġi Qotei aqa anjam bole nami quoqneb dego kere. Ariya nanġi aqa anjam di laja qusib deqa nanġo areqaloq di siġgilatosaio. Deqa anjam dena nanġi yala aqaryainjrosai.

³Ariya iga tamo unġasari Qotei qa gago areqalo siġgilateqnum qaji a na iga odgim iga aqa aqarato sawa miligiq gilqom. Agi nami Qotei a Israel nanġi qa are qalsiq endegsi marej,

“E nan̄gi qa min̄jiŋ oqnaqa endegsi min̄jrem,
 ‘N̄ngi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai.
 E bole mer̄ŋonum.’”

Bole, anjam di Qotei a Moses aqa bati qa marej. Ariya iga qalie, tulaŋ nami Qotei a mandam atej. Atsiqa bati deqa a na aqa wau kalil kobotej. ⁴ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nen̄gren̄yeb unu, “Qotei na aqa wau kobotosiqa ariya bati 7 onaqa a aqaratej.” ⁵ Anjam bei dego unu, “Nan̄gi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai.” ⁶ Anjam dena iga endegsi osorgwo, Qotei aqa aqarato sawa di agi unu. Deqa tamo qudei nan̄gi miligiq gilqab. Ariya tamo nan̄gi Qotei aqa anjam bole nami quoqneb qaji nan̄gi aqa anjam di gotran̄yoqneb deqa nan̄gi aqa aqarato sawa miligiq gilosai. ⁷ Ariya bunuqna wausau gargekoba gilnaqa Qotei a Devit aqa medabuq na endegsi marej,
 “Bini bati endi n̄ngi Qotei aqa medabu quoqniye.

N̄ngi nun̄go are miligi getentaib.”

Devit aqa bati qa Qotei a marej, “Bini bati endi.” Anjam dena iga endegsi osorgwo, Qotei a ololo tamo un̄gasari nan̄gi aqa aqarato sawa miligiq gilqajqa bati atej.

⁸ Josua a na aqarato sawa di Israel tamo un̄gasari nan̄gi en̄jrosai. En̄jrej qamu Qotei a bunuqna olo bati bei atqa marosai qamu. ⁹ Deqa iga qalieonum, Qotei aqa segi tamo un̄gasari nan̄go aqarato unu. Iga yori bati gaigai aqarateqnum dego kere. ¹⁰ Iga qalie, tamo a Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqas di a aqa wau kobotosim aqaratqas. Agi Qotei a nami aqa wau kobotosiq aqaratej dego kere. ¹¹ Ariya iga aqarato sawa di miligiq gilqajqa tulaŋ singilaqom. Singilaqasai di nun̄go ambleq di tamo bei a Israel nan̄go kumbra dauryosim Qotei aqa anjam gotran̄yosim ulon̄go uge.

¹² Qotei aqa anjam a n̄ambile ti unu. A singila na waueqnu. A serie bul tulaŋ qalat. Deqa a na tamo nan̄go are qametn̄jroqnsiqa nan̄go qunuŋ ti tanu ti singa ti jejamu ti kalil miligiq aioqnsiq nan̄go areqalo ti nan̄go are miligi ti gegerere pegiyeqnu. ¹³ In̄gi bei a Qotei qa uliqa keresai. In̄gi in̄gi kalil Qotei na gerein̄jrej qaji di a na n̄am atsiq gegerere uneqnu. Deqa mondon̄ a na qujai gago kumbra kalil qa iga pegigwas.

Yesus a gago atra tamo kobaquja unu

¹⁴ Ariya gago atra tamo kobaquja unu. A laŋ qureq oqsiq di unu. A Qotei aqa Ŋiri Yesus. Deqa iga a qa gago areqalo singilatoqnsim aqa n̄am boleq na maroqn̄qom. ¹⁵ Iga segi singila saiqoji. Deqa iga na gago une aqa singila kobotqa keresai. Ariya gago atra tamo kobaquja unu agi Yesus. Deqa iga endegsi are qalqasai, Yesus a gago une qa iga aqaryaiqwa keresai. Iga degsi are qalqasai. Satan na iga walawalaigoqnsiqa uneq waigwa laqnu dego kere Satan na Yesus dego uneq waiyqa maroqnsiq walawalaiyoqnej. Ariya Yesus a segi une saiqoji. ¹⁶ Deqa iga Qotei aqa areq giloqn̄qom. Iga aqa areq gilqa ulaqasai. A iga qa are tulaŋ boleiyeqnu. Deqa iga aqa areq giloqnim a iga qa duloqn̄qas. Iga gulube ti soqnim a iga qa are boleiy-oqnsim gago gulube qa aqaryaigoqn̄qas.

Atra tamo kokba nan̄go wau

5 Atra tamo kokba nan̄go utru agiende. Qotei a Israel nan̄goq dena mandam tamo nan̄gi gilt̄n̄jroqnsiqa nan̄gi atra tamo kokba ateqnu. Atra tamo kokba nan̄go wau agiende. Nan̄gi na tamo un̄gasari nan̄go une qa maroqnsib atraiyqajqa in̄gi in̄gi oqnsib Qotei atraiyeqnu. ² Atra tamo kokba nan̄gi iga bul mandam tamo. Nan̄gi dego singila saiqoji unub deqa nan̄gi une yoqn̄qa kere. Deqa nan̄gi na tamo

ungasari Qotei aqa kumbra geregere qaliesai qaji nanği ti tamo ungasari Qotei aqa gam groteqñub qaji nanği ti nanęo une qa jingęa na gereinjreqñub. ³Nanği segi deęo une ti unub deqa nanği tamo ungasari nanęo une qa ti nanęo segi une qa ti turtoqñsib inęi inęi Qotei atraiyeqñub.

⁴Atra tamo kokba nanği ñam ti unub deqa tamo laņaj bei a aqa segi areqalo na atra tamo kobaquja sqa keresai. Qotei a segi na nanği metnjroqñsıqa atra tamo kokba ateleņeqñu. Agi Qotei a nami Aron metosıq atra tamo kobaquja atej deęo kere.

⁵Kristus a deęo aqa segi ñam soqtosıq atra tamo kobaquja sqa marosai. Qotei a segi na a giltosıqa atra tamo kobaquja atej. Agi Qotei na nami Kristus endegsi minjej,

“Ni ijo segi Anęro.

Bini e ino Abu unum.”

⁶Osiqa olo anjam bei deęo Kristus minjej,

“Melkisedek a nami atra tamo soqnej deęo kere ni bati gaigai atra tamo sqam.”

⁷O was qu, Yesus a mandamq endi sosıqa a siņa pulutoqñsıqa Qotei pailyoqnej. A qalie, Qotei na a oqa kere. Yim a moiqasai. Deqa a siņgila na Qotei pailyoqnej. A leleņ ti akam ti pailyoqnej. A aqa segi areqalo uratoqñsıqa Qotei aqa sorgomq di soqnej. Deqa Qotei a aqa pail quetoqnej. ⁸Yesus a Qotei aqa segi Ğiri. Ariya a jaqatiņ koba oqnej dena a powo osıqa Qotei aqa anjam dauryqajqa qaliej. ⁹⁻¹⁰Qaliesıq deqa a Qotei aqa anjam torei dauryekritej. Deqa Qotei na a giltosıq minjej, “Ni atra tamo kobaquja unum. Agi Melkisedek a nami atra tamo kobaquja soqnej deęo kere.” Qotei na Yesus degsi minjej deqa Yesus na tamo kalil Qotei aqa anjam dauryeqñub qaji nanği oqas. Nanği oqajqa utru agi Yesus qujai. Deqa nanği ğambile gaigai sqab.

Iga anęro mom bul sqasai

¹¹O was qu, e deqa anjam gargekoba niņęi merņęwajqa unu. Ariya nunęo areqalo geteņo deqa niņęi anjam di aqa utru poiņęwa keresai. Deqa e niņęi merņęwajqa baņęi koba. ¹²Niņęi nami are bulyeb bati olekoba gilqo. Deqa niņęi Qotei aqa anjam plaltosib Kristen tamo ungasari nanği minjrqa kere. Ariya nunęo powo kobaosaiunu deqa niņęi Qotei aqa anjam plaltsib marqa keresai. Tamo qudei nanği na olo niņęi Qotei aqa anjam utruq na merņęwab di niņęi poiņęwas. Niņęi anęro mom muņęum uyeqñub deęo bul. Niņęi inęi siņgila uyqa kereosaiunu. ¹³Iga qalie, anęro mom nanği muņęum segi uyeqñub. Nanği kumbra tiņtiņ dauryqajqa geregere poinjro-saieqñu. ¹⁴Ariya tamo nanği kokbaonub qaji nanği inęi siņgila uyeqñub. Nanği bati gargekoba Qotei aqa anjam dauryoqñeb deqa nanği kumbra bole ti kumbra uęe ti geregere peginjreqñub.

Kristus aqa anjam qudei iga siņgilatęwas qaji di segi iga dauryoqñqom

6 Deqa was qu, iga Kristus aqa anjam nami utruq na quoqñem qaji dena prugosim olo Kristus aqa anjam qudei iga siņgilatęwajqa qaji di dauryoqñqom. Anjam nami utruq na quoqñem qaji agiende. Iga dal anjam dauryqa marqom di iga moio gam turqom. Ariya iga are bulyosim Qotei qa gago areqalo siņgilatqom di iga ğambile sqom. ²Anjam bei agi yanso oqajqa anjam. Anjam bei agi Kristen gate nanği na wau tamo nanği giltnjrqa maroqñsib nanęo gateq di baņ ateqñub. Anjam bei agi subq na tigelqajqa anjam. Anjam bei agi Qotei na tamo kalil nanęo une qa nanği peginjrsimqa tamo qudei nanği ğambile enjrimqa nanği so bole gaigai sqab. Ariya tamo qudei nanği Qotei na

nyamyuoq di breinjrim nanngi dia gaigai sqab. O was qu, anjam di iga nami utruq na quoqnem. Ariya bini iga anjam dena prugosim olo Kristus aqa anjam qudei iga singilatgwajqa qaji di dauryoqnqom. ³Qotei na marimqa iga degyqom.

⁴⁻⁵Tamo qudei nanngi Qotei aqa suwan uneb. Nanngi lan qureq oqwajqa gam geregere qalieeb. Nanngi Qotei aqa Mondor esoqneb. Nanngi Qotei aqa anjam pegiyosib deqa nanngi qalieeb, aqa anjam bolequja. Nanngi Qotei aqa singila mondonj brantqas qaji di dego qalieosib ojesoqneb. ⁶Ariya bunuqna tamo nanngi di olo ulonjosib Qotei aqa anjam qoreiyeb. Deqa nanngi olo bunuqna puluosib are bulyqajqa gam saaijrej. Nanngi kumbra dena nanngi na Qotei aqa Ijiri Yesus olo namburbasq di qamobulosib tamo ungasari nanngi nambgalaq di aqa nam ugeugeiyeb.

⁷Wau lanja nanngi ingi yageq nabqa awa boqnsiq mandam aqa miligiq aieqnaqa ingi bole oqoqnsiq melieqnu. Deqa wau lanja nanngi boqnsib ingi oqnsib uyeqnu. Ingi bole oqeleneqnu deqa Qotei na mandam di olo gereiyeqnu. ⁸Ariya sil luwit oqsim ingi kabutnjrqas di ingi bole oqwasai. Mandam di ugeqas. Deqa sokiñala Qotei na mandam di torei waliyosim ingi di koroinjrsim nyamyuoq di breinjrim yugwab.

⁹O gago was bole, iga na anjam singila ningi merngonum. Ariya iga qalieonum, ningi degsib padalqasai. Qotei na ningi aqaryaingosim oqas. ¹⁰Ningi wau bolequja yoqnsib Qotei tulanj qalaqalaiyoqnsib aqa segi tamo ungasari nanngi geregereinjroqneb. Ningi nami degyqneb agi bini ningi degyqneb. Qotei a tamo uge sai. A tamo bole deqa a nungo kumbra di unoqnsiq olo are walyosaieqnu. ¹¹Ariya gago areqalo agiende. Ningi kalil degsib singila na wauoqniye. Osib mondonj Qotei na ningi olo boletngwajqa deqa tariñoqnsib soqniye. ¹²Ningi

asgingaiq. Tamo qudei nanngi Qotei qa nanngi areqalo singilatoqnsib asgingro-saieqnu. Nanngi kumbra di ningi dego degsib dauryoqniye. Tamo nanngi di agi ingi bole bole Qotei na nami aqa angro nanngi enjrqa marej qaji di oqab.

Qotei aqa anjam a nami Abraham minnej qaji di a na singilatej

¹³Nami Qotei na anjam bei singilatosiq Abraham minnej. Tamo bei na Qotei bunyqa keresai deqa Qotei a tamo bei aqa nam na anjam singilatqa keresai. Deqa aqa segi nam na anjam singilatosiq Abraham endegsi minnej, ¹⁴“E bole mermqai. E ni geregereimsiy ino leñ nanngi tulanj gargekobatnjrqai.” ¹⁵Onaqa Abraham a Qotei aqa anjam di qusiqa aqa areqaloq di singilatosiq tariñosiq soqnej. A tariñqa asgiyosai. A tariñesosiq sosiq bunuqna ingi bole Qotei na a yqa minnej qaji di a na ej.

¹⁶Anjam singilatqa kumbra agiende. Tamo bei na anjam singilatqa osimqa a tamo kobaquja bei aqa nam na anjam singilatqas. Yim tamo qudei nanngi qusib marqab, “Anjam di bole.” Deqa tamo qudei nanngi anjam di olo uge qa marqa keresai. ¹⁷Nami Qotei a anjam endegsi marej, “E na Abraham aqa leñ nanngi gereinjrqai.” Qotei aqa areqalo di a na olo bulyqa keresai. A iga degsi osorgwajqa deqa aqa anjam di olo singilatej. ¹⁸Deqa Qotei aqa kumbra aiyel unu. A na aqa anjam di Abraham minnej. Osiqa aqa anjam di singilatej. Aqa kumbra aiyel di unu deqa a na aqa anjam di olo bulyqa keresai. A gisañqa keresai dego. Deqa iga tamo ungasari Qotei aqa areq gileqnum qaji iga aqa anjam deqa are qaloqnsim gago are singilatoqnsim ingi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di oqajqa tariñesqom. ¹⁹Ingi bole bole Qotei na iga tariñqa mareqnu qaji di iga tariñesosim oqom. Iga deqa are qaloqnsim dena gago are miligi tulan

siŋgilatejunum. Gam dena iga Warum Tulaŋ Getento Koba gara gainejunu qaji di torei miligiq giloŋqom. ²⁰Yesus a getento warum di iga qa waqtosiq a segi namoosi miligiq gilej. Deqa bini a getento warum di unu. A di sosimqa bati gaigai a gago atra tamo kobaquja sqas. Agi Melkisedek a nami atra tamo kobaquja soqnej dego kere.

Melkisedek a ñam tulaŋ koba ti soqnej

7 Melkisedek a Salem qure nanŋo mandor koba soqnej. A Tamo Koba Qotei aqa atra tamo soqnej. Abraham a mandor kokba qudei nanŋi ti qot-siq nanŋi ñumsiq a olo aqa qureq beqnaqa bati deqa Melkisedek a gamq di Abraham turosiq aqa gateq di baŋ atetosiq a qa pailyej. ²Onaqa iŋgi iŋgi kalil Abraham a mandor kokba nanŋoq dena eleŋej qaji di a na poto 10-pelatosiq oto qujai Melkisedek atraiyej. Melkisedek aqa ñam di aqa damu agiende, Kumbra Tiŋtiŋ Yeqnu Qaji Mandor. Ariya a Salem qure nanŋo mandor soqnej deqa qure ñam Salem aqa damu agiende, Are Lawo Qaji Mandor. ³Melkisedek a abu saiqoji. A ai saiqoji. A leŋ bei saiqoji dego. Aqa ŋambabo bati di iga qaliesai. Aqa moiqaqja bati di dego iga qaliesai. Deqa a Qotei aqa Ŋiri bul. Deqa a bati gaigai atra tamo sqas.

⁴Melkisedek aqa ñam tulaŋ kobaquja. Ningi deqa are qaliye. Gago moma utru Abraham a iŋgi bole bole mandor kokba nanŋoq dena eleŋosiq poto 10-pelatosiq oto qujai Melkisedek atraiyej. ⁵Ariya ningi quiye. Livai aqa leŋ nanŋi atra tamo sosib waueqñub. Dal anjam a marej, Israel nanŋi na nanŋo silali ti iŋgi iŋgi ti poto 10-pelatoqnsib oto qujai Livai aqa leŋ nanŋi enjroqñab. Bole, Israel ti Livai ti nanŋi koba na leŋ qujai. Nanŋi kalil Abraham aqa leŋ. Ariya Israel nanŋi na nanŋo iŋgi iŋgi poto 10-

pelatoqnsib oto qujai Livai nanŋi enjre-qñub. ⁶Melkisedek a Livai nanŋo leŋ sai. Ariya Abraham a na iŋgi bole bole di poto 10-pelatosiq oto qujai Melkisedek atraiyej. Onaqa Melkisedek a Abraham aqa gateq di baŋ atetosiq a qa pailyej. Abraham agi nami Qotei na min-jej, “Ino leŋ nanŋi tulaŋ gargekobaqab.” ⁷Iga qalie, tamo ñam ti unub qaji nanŋi na tamo ñam saiqoji unub qaji nanŋo gateq di baŋ atetjroqnsib nanŋi qa pailyeqñub.

⁸Israel nanŋi na Livai nanŋi iŋgi iŋgi atrainjre-qñub. Livai nanŋi dego mandam tamo. Deqa nanŋi moreŋeqñub. Ariya Melkisedek agi Abraham na iŋgi bole bole atraiyej qaji a moiosai. A bati gaigai soqnej. Agi nanŋi aqa moiqaqja bati nami neŋgreŋyosaiqñeb. ⁹Livai nanŋo moma utru agi Livai qujai. Deqa iga endegsi marqom, Livai a segi na iŋgi iŋgi osiq Melkisedek atraiyej. ¹⁰Bole, Melkisedek na Abraham gamq di turej bati di Livai a ŋambabosaisoqnej. Ariya Abraham na iŋgi iŋgi Melkisedek atraiyej bati deqa Livai a Abraham aqa jejamu miligiq di soqnej.

Atra tamo bunuj Yesus a na Livai nanŋi tulaŋ buŋnjrejunu

¹¹Nami Israel tamo ungasari nanŋi dal anjam eb. Dal anjam di a marej, Livai nanŋi atra tamo sqab. Ariya Livai nanŋi atra tamo sosib wauoqñeb wau dena tamo ungasari nanŋi boletjro-saiqñeb. Nanŋi boletjreŋ qamu Qotei a kiyaca olo atra tamo bei brantqa marej? Od, Qotei a olo marnaqa tamo bei brantosiq a gago atra tamo unu. Aron a atra tamo soqnej dego sai. Melkisedek a atra tamo soqnej dego kere tamo bei a brantosiq a gago atra tamo unu. ¹²O was qu, dal anjam a marej, Livai nanŋi atra tamo sqab. Ariya bunuqna Qotei a Livai nanŋi kobotnjrsiq olo atra tamo bei atej. Aqa kumbra dena a na dal anjam dego bu-

lyosiq olo dal anjam bei atej. ¹³Atra tamo Qotei na atej qaji di agi Yesus. A Livai aqa leŋ nanŋoq dena ŋambabosai. A Juda aqa leŋ nanŋoq dena ŋambabebj. Juda aqa leŋ nanŋi nami atraiyqajqa wau ojosai oqneq. ¹⁴Iga qalieonum, gago Tamo Koba Yesus a Juda aqa leŋ nanŋoq dena ŋambabebj. Ariya Juda aqa leŋ nanŋoq dena atra tamo nanŋi brantqajqa Moses a deqa marosai oqneq.

¹⁵Melkisedek a atra tamo soqnej dego kere atra tamo bunuj a brantonaq iga unem. Deqa iga poigwo, atra tamo bunuj dena Livai nanŋi tulaŋ buŋnjrejunu. ¹⁶Dal anjam a marej, atra tamo nanŋi Livai aqa leŋ nanŋoq dena brantqab. Ariya Yesus a gaigai ŋambile ti singila ti sqas gam dena a atra tamo brantej. ¹⁷Agi Qotei na nami Kristus endegsi minjej, “Melkisedek a nami atra tamo soqnej dego kere ni bati gaigai atra tamo sqam.” ¹⁸O was qu, anjam dena iga poigwo, dal anjam nami soqnej qaji di singila saiqoji. Dal anjam dena iga aqaryagwa keresai. Deqa Qotei na dal anjam di taqal atej. ¹⁹Dal anjam dena iga boletgosai deqa Qotei na dal anjam di taqal atsiqa olo gam bunuj waqtetgej. Gam bunuj di tulaŋ boledamu. Gam dena dal anjam namij di tulaŋ buŋnejunu. Deqa iga gam dena Qotei aqa areq giloqnoqom.

²⁰Qotei na Yesus atra tamo atqa marej. Osiqa aqa anjam di olo singilatej. Ariya atra tamo nami soqneq qaji nanŋi Qotei na atqa maroqnsiq aqa anjam di olo singilatosai oqneq. ²¹Ariya Qotei na Yesus atra tamo atqa marsiq aqa anjam di olo singilatonaga Yesus a atra tamo brantej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo Koba Qotei a na nami Kristus endegsi minjej, ‘Ni bati gaigai atra tamo sqam.’ Osiqa aqa anjam di olo singilatej. Deqa aqa anjam di a olo bunuqna uratqa keresai.”

²²Deqa iga qalieonum, Qotei aqa anjam bunuj Yesus na singilatej qaji di tulaŋ bolequja. Anjam dena dal anjam namij tulaŋ buŋnejunu.

²³Nami tamo gargekoba nanŋi atra tamo soqneq. Di kiyaaqa? Nanŋi olo moreŋoqneq. Nanŋi bati gaigai atra tamo sqa keresai. ²⁴Ariya Yesus a gaigai sqas. A bati gaigai atra tamo sosim wauoqnoqas. Tamo bei na aqa sawa oqa keresai. ²⁵Deqa tamo unŋasari Yesus aqa ŋam na Qotei aqa areq gileqnuq qaji nanŋi di a na torei oqa kere. Di kiyaaqa? A bati gaigai ŋambile sosim nanŋi qa Qotei pailyoqnoqas.

²⁶Yesus a atra tamo kobaquja dego deqa a na iga tulaŋ aqaryagwa kere. A gaigai Qotei aqa segi kumbra boleq di sosiq dauryeqnu. A une bei saiqoji. A Qotei aqa ŋamgalaq di tamo tulaŋ boledamu. Qotei na a osi oqsiiq laŋ qureq di awotej unu deqa a une tamo nanŋo ambleq di sosai. A isaq di unu. ²⁷Atra tamo kokba nami soqneq qaji nanŋi bati gaigai wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyoqneq. Namoqna nanŋi nanŋo segi une qa wagme iŋgi iŋgi atraiyoqneq. Osib tamo unŋasari nanŋo une qa dego atraiyoqneq. Ariya Yesus a wau degyosai. A bati qujai qa aqa segi jejamu ŋambile sonaq osiqa Qotei atraiyej. ²⁸Dal anjam a nami endegsi marej, “Tamo singila saiqoji unub qaji nanŋi atra tamo kokba sqab.” Ariya bunuqna Qotei na olo anjam bei atsiqa aqa segi ŋiri Yesus osiqa atra tamo kobaquja atej. Deqa Yesus a bati gaigai atra tamo kobaquja sqas.

Yesus a laŋ qureq dia atra tamo kobaquja unu

8 Ariya ijo anjam di aqa utru agiende. Atra tamo kobaquja deqaji agi unu. Di Yesus qujai. A laŋ qureq oqsiiq Qotei singila koba ti unu qaji aqa baŋ woq di awejunu. ²A atra tal laŋ qureq di unu qaji di miligiq giloqnsiqa laŋ qaji iŋgi

inggi Qotei atraiyeqnu. Atra tal di Qotei aqa segi tal bole. Tamo bei na atosai. Tamo Koba Qotei a segi na atej unu.

³Atra tamo kokba nanngo wau di ninggi qalie. Nanngi inggi inggi osi boqnsib Qotei atraiyeqnu. Deqa Yesus a dego atra tamo kobaquja sosisqa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. ⁴Yesus a mandamq endi so qamu a atra tamo sosai qamu. Di kiyaaq? Livai nanngi segi mandamq endia atra tamo sosib inggi inggi Qotei atraiyeqnu. Agi dal anjam a nami degsi marej. ⁵Livai nanngi gaigai mandam qaji atra tal miligiq giloqnsib waueqnu. Atra tal di laña mandam qaji tal. Tal di lañ qure qaji atra tal laña sigitejunu. Agi Moses a nami tal di atqa laqnaqa Qotei na tal sigitosiqa Moses osoryonaqa degsi gereiyey. Agi Qotei na Moses endegsi minjej, “E mana goge dia atra tal sigitosim ni osormem. Ni di geregere dauryosim atra tal aqa inggi inggi kalil degsi gereiyime.” Qotei na nami Moses degsi minjej. ⁶Ariya bini Yesus a atraiyo wau ojeqnu di wau tulañ bolequja. Aqa wau dena atra tamo namij nanngo wau tulañ bunyejunu. Di kiyaaq? Yesus a Qotei aqa anjam bunuj singilatqa osiqa Qotei ti iga ti gago ambleq di tigelejunu. Deqa anjam bunuj dena anjam namij di tulañ bunyejunu. Ingi inggi Qotei a Yesus aqa bañ na iga egwa marej qaji dena inggi inggi Qotei a Moses aqa bañ na iga egwa marej qaji di tulañ bunyejunu.

Anjam bunuj a na anjam namij tulañ bunyejunu

⁷O was qu, ninggi are qaliye. Anjam namij dena iga aqaryaigwa kere qamu Qotei na olo dal anjam bunuj atqa marosai qamu. ⁸Ariya Qotei a na Israel tamo ungasari nanngo une babetnjrsiqa endegsi marej, “Tamo Koba Qotei a marqo, ‘Ninggi quiyey. E bati atonum unu. Bati di brantimqa e anjam bunuj atsiy singilatqai. Osiy anjam bunuj di Israel nanngi

ti Juda nanngi ti minjrit nanngi qusib dauryqab. ⁹Ijo anjam bunuj di anjam namij dego sai. Agi nami e na Israel nanngo moma nanngi Isip sawaq dena joqsim gilsim torei Sainai manaq oqsim dia ijo anjam namij nanngi enjrem. Ariya nanngi ijo dal anjam di dauryqa uratosib go-tranyoqneb deqa e na kamba nanngi qor-einjrem. ¹⁰Ariya anjam bunuj agiende. Bati bei brantimqa e na ijo dal anjam kalil osiy Israel tamo ungasari nanngo areqaloq di atsiy singilatqai. Osiy nanngo are miligiq di dego nengreyyqai. Deqa e nanngo Qotei soqnit nanngi ijo segi tamo ungasari sqab. ¹¹Sosib bati deqa nanngi kalil e qa geregere qalieqab. Deqa nanngi olo bunuqna nanngo was nanngi endegsi minjrqasai, “Ninggi Tamo Koba Qotei qa qalieoiye.” Degsi minjrqasai. Nanngi kalil e qa qalieqab. Tamo ñam ti tamo ñam saiqoji nanngi ti kalil e qa qalieqab. ¹²Di kiyaaq? E nanngi qa dulosiy nanngo une kobotetnjrqai. Deqa bunuqna e nanngo une qa olo are qalqasai.” Qotei a nami degsi marej.

¹³Agi Qotei a marej, “E anjam bunuj atqai.” A degsi marej deqa iga qalieonum, anjam a nami atej qaji di olo namijey. Deqa anjam di a sokobaiyqasai. A sokiñalayosim torei koboqas.

Atra tamo kokba namij qaji nanngi na wagme aqa leñ oqnsib Qotei atraiyoqneb

9 Israel nanngi anjam namij di dauryosib deqa nanngi Qotei qa louqnsib mandamq endia atra tal ateb. ²Atra tal di jagwa tal bul. Tal miligiq dia warum bei soqnej. Warum di aqa ñam “Getento Warum.” Warum di nanngi gereiyisib lam ti atra bijal ti atraiyqa bem ti warum miligiq di atnab soqnej. ³Ariya getento warum qoreq di nanngi gara kobaquja bei gainteb. Gara gainesoqnej aqa qoreq di warum bei soqnej. Warum di aqa ñam “Warum

Tulaŋ Getento Koba.”⁴ Qa sum koitib qurem quleqwajqa deqa marsib bijal gol na gereiysib warum dia atnab soqnej. Ariya Qotei aqa dal anjam so qaji ŋam moŋgum dego warum dia soqnej. Ŋam moŋgum aqa qalaaq di gol na walateb. Warum miligiq di laŋ qure qa uyo iŋgi Qotei na nami Israel naŋgi enjrej qaji di tabirq di atnab soqnej. Tabir di dego gol na gereiyeb. Ariya ŋam moŋgum miligiq dia Aron aqa walwelqa toqoŋ nami qenjilitej qaji di atnab soqnej. Meniŋ aiyel Qotei a nami naŋgo quraq di aqa dal anjam nengrenyej qaji di dego ŋam moŋgum miligiq di atnab soqnej.⁵ Ariya dal anjam so qaji ŋam moŋgum aqa quraq dia laŋ aŋgro aiyel naŋgo sigito qunuŋ atnab soqnej. Laŋ aŋgro aiyel naŋgi di Qotei aqa siŋgila sigitoqnsib unub. Naŋgo bari na ŋam moŋgum di kabutesoqnej. Ŋam moŋgum aqa qura di tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqa-jqa sawa. Ariya bini e iŋgi iŋgi kalil deqa anjam koba marqasai.

⁶ Ariya iŋgi iŋgi kalil deqaji atra tal miligiq di atnab sonabqa atra tamo naŋgi bati gaigai atra tal miligiq giloqnsibqa warum dia Qotei louqajqa wau yeqnub. ⁷ Ariya atra tamo kobaquja a segi qujai leŋ oqnsiqa bati qujai qa wausau gaigai warum tulaŋ getento koba di miligiq giloqnsiqa aqa segi une qa ti tamo uŋgasari naŋgo une qa ti leŋ di Qotei atraiyeqnu. Tamo uŋgasari naŋgo areqalo bolesai deqa naŋgi une yeqnub. ⁸ Kumbra dena Qotei aqa Mondor na iga endegsi osorgeqnu, atra tal soqnim iga Qotei aqa tal miligiq gilqajqa gam geteŋesqas. ⁹ Atra tal di laŋa mandam qaji tal. Tal di laŋ qure qaji atra tal laŋa sigitejunu. Tal dena kumbra bini bati endeqa brantqas qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Atra tal dia atra tamo naŋgi iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnu. Ariya iŋgi iŋgi dena tamo naŋgi Qotei qa loueqnub qaji naŋgo

are miligi gereiyetnjrqa keresai. Yim naŋgi qalieqab, “Bole, Qotei na gago une yansetgekritqo.” Degyqa keresai. ¹⁰ O was qu, dal anjam di uyo iŋgi qa ti ya uyo qa ti yanso oqajqa ti deqa mareqnu. A jejamu qa iŋgi iŋgi qa segi mareqnu. Ariya Qotei na dal anjam di tamo uŋgasari naŋgi enjrej. Osiqa endegsi are qalej, “Naŋgi mati dal anjam di dau-ryosib giloqni bunuqna batiamqa e na iŋgi iŋgi kalil tingitnjrit koboamqa e olo gam bunuj naŋgi osornjrqai.”

Kristus na aqa segi leŋ osiqa Qotei atraiyej

¹¹ Ariya bini Kristus a brantosiqa a gago atra tamo kobaquja sosiqa iŋgi bole bole Qotei na iga egej qaji di osi bosiqa laŋ qaji atra tal miligiq gilej. Atra tal di tulaŋ bolequja. Atra tal dena mandam qaji atra tal di tulaŋ buŋyejunu. Mandam tamo naŋgi na atra tal di gereiyosai. ¹² Ariya Kristus a bulmakau ti kaja du du ti naŋgo leŋ osiqa atra tal di miligiq gilosai. A aqa segi leŋ osiqa bati qujai qa atra tal miligiq gilej. Aqa wau dena a na iga olo awaigej. Deqa iga ŋambile gaigai sqom. ¹³ Tamo uŋgasari naŋgi une ti unub deqa atra tamo naŋgi bulmakau ti kaja du du ti naŋgo leŋ oqnsib Qotei atraiyeqnu. Osib bulmakau naŋgo damu koiteqna b skuleqnaq aqa sum oqnsib tamo uŋgasari naŋgo gateq di bilenteqnu. Kumbra dena naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo une yansetnjre-qna b naŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ unub. ¹⁴ Ariya Kristus aqa leŋ na wagme naŋgo leŋ tulaŋ buŋyejunu. Kristus aqa jejamuq di jiga bei saiqoji. Qotei aqa Mondor gaigai sqas qaji a na Kristus siŋgilatonaqa aqa segi jejamu ŋambile sonaqa osiqa Qotei atraiyej. Osiqa aqa leŋ na gago are miligi yansetgej. A gago jejamu segi yansetgosai. A gago une kobotetgej deqa iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum.

Deqa iga olo dal anjam dauryqajqa are qalqasai. Di kiyaya? Dal anjam dena iga nambile sqa keresai. Ariya iga Qotei nambile gaigai unu qaji a qa are qaloqn-sim waueqoqnqom di iga nambile sqom.

Kristus aqa leŋ na anjam bunuj siŋgilatej

¹⁵ Yesus aqa leŋ na iga aqaryaigej deqa iga Qotei aqa nambilaq di tamo bole unum. Aqa wau dena a Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqa osiqa Qotei ti iga ti gago ambleq di tigelejunu. Tamo ungasari nanŋi anjam namij aqa sorgomq di sosib bati deqa nanŋi une yoqnsib laqneb. Onaqa Yesus a nanŋi qa moisiq wau dena a nanŋi olo awainjrasiqa nanŋo une kobotetnrej. Deqa tamo ungasari kalil Qotei na metnjqreŋaq qusib dauryeqnub qaji nanŋi nambile gaigai sqab. Nambile di agi Qotei a nami aqa anŋro nanŋi enjrqa marej.

¹⁶ E mandam tamo nanŋo kumbra qa merŋgwei. Tamo bei a bunuqna moiqas deqa are qalsimqa aqa anŋro nanŋi na aqa inŋi inŋi kalil oqab deqa marsim nanŋo n̄am nenŋrenyim sqas. Ariya a moiosaisoqnmqa aqa anŋro nanŋi na aqa inŋi inŋi oqa keresai. A moimqa di nanŋi aqa inŋi inŋi oqab. ¹⁷ Tamo di a nambile soqnmqa aqa anjam nenŋrenyey qaji di a laŋa sqas. Ariya a moimqa aqa anjam di siŋgila ti sqas. ¹⁸ Dego kere atra tamo nanŋi na bulmakau nanŋi n̄umeq nab moreneq nab nanŋo leŋ aioqnej. Leŋ dena anjam namij di siŋgila toqnej. ¹⁹ Agi nami Moses a dal anjam kalil osiqa tamo ungasari nanŋi palontosiq minjroqnej. Osiqa bunuqna a na bulmakau ti kaja du du ti nanŋo leŋ osiqa ya ti sil lent ti n̄amtaŋ aqa dani aqa n̄am hisop de ti turtsiq tamo ungasari nanŋo gateq di bilentej. Osiqa Qotei aqa gara nenŋren aqa qoreq di dego bilentej. Sil lent di agi kaja du du nanŋo juŋgum na gereiyo qaji. ²⁰ Ariya Moses

a leŋ bilentosiq marej, “Leŋ endi aisiq Qotei aqa anjam siŋgilatqo. Agi Qotei a nami ninŋi merŋgej, ‘Ninŋi anjam di dauryiye.’” ²¹ Dego kere Moses a atra tal ti atraiyqa inŋi inŋi ti dia dego leŋ bilentej. ²² Deqa iga qalieqom, leŋ na segi inŋi inŋi kalil yansqas. Leŋ aiqasai di Qotei na tamo ungasari nanŋo une kobotqasai. Dal anjam a degsi marqo.

Kristus a gago une kobotqa marsiqa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej

²³ Atra tal aqa inŋi inŋi di mandam qaji inŋi inŋi. A laŋ qaji inŋi inŋi laŋa sigitejunu. Atra tamo nanŋi na wagme nanŋo leŋ oqnsib dena inŋi inŋi di yanse qnub. Ariya laŋ qaji inŋi inŋi di wagme nanŋo leŋ na yansqa keresai. Leŋ tulaŋ boledamu na laŋ qaji inŋi inŋi yansqas. ²⁴ Iga qalie, Kristus a mandam qaji atra tal tamo nanŋi na gereiyeb qaji di miligiq gilosai. Mandam qaji atra tal di Qotei aqa atra tal bole laŋa sigitejunu. Kristus a laŋ qureq oqej. Deqa bini a Qotei aqa areq di sosisqa iga qa waueqnu.

²⁵ Atra tamo kobaquja a wausau gaigai wagme nanŋo leŋ oqnsiqa Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gileqnu. A aqa segi leŋ osaieqnu. A wagme aqa leŋ oqnsiq miligiq gileqnu. Ariya Yesus a degyosai. A laŋ qureq oqsiq bati qujai qa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. A bati gargekoba degyosai oqnej. ²⁶ A bati gargekoba degyoqnej qamu Qotei na nami mandam atej bati deqa a jaqatiŋ oqnsiq bosiq agi bini a olo jaqatiŋ eqnu qamu. Ariya diŋo bati jojomqo deqa Kristus a bati qujai qa mandamq aisiq a gago une kobotqa marsiqa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. ²⁷ Iga qalie, tamo kalil nanŋi bati qujai qa moieq nub. Ariya mondoŋ tamo kalil nanŋi Qotei aqa ulatamuq di brantib a nanŋo une qa nanŋi peginjrqas. ²⁸ Dego kere Kristus a bati qujai qa tamo gargekoba nanŋo une qoboiyetnjqra marsiqa aqa segi jejamu

osiq Qotei atraiyej. Ariya mondoŋ a olo laŋ qureq dena bosimqa a tamo ungasari nanŋo une olo kobotetnjrqasai. A bosim tamo ungasari a qa tariŋeqnub qaji nanŋi oqas.

Wagme nanŋo leŋ na tamo ungasari nanŋo une kobotqa keresai

10 Moses aqa dal anjam a na inŋi bole bole Qotei a mondoŋ iga egwas qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Damu osorgosaieqnu. Dal anjam a marej, niŋgi wagme nanŋo leŋ oqnsib wausau gaigai atraiyoqniye. Dal anjam a degsi marej deqa iga qalieonum, dal anjam a na tamo ungasari Qotei aqa areq gileqnu qaji nanŋo une kobotqa keresai. ²Wagme dena tamo ungasari nanŋi boletnjrqqa kere qamu nanŋi olo bunuqna atraiyosai qamu. Atraiyqa inŋi dena tamo ungasari Qotei qa loueqnub qaji nanŋo une yansetnjrqqa kere qamu nanŋi olo bunuqna nanŋo une qa are qalsib deqa are gulubeinjrosai qamu. ³Ariya atra tamo kokba nanŋi wausau gaigai wagme inŋi inŋi di oqnsib Qotei atraiyeqnu. Deqa tamo ungasari nanŋi nanŋo une qa olo are qaloqnsib are gulube ti unub. ⁴Anjam di aqa utru agiende. Bulmakau ti kaja du du ti nanŋo leŋ na tamo ungasari nanŋo une kobotqa keresai.

⁵Deqa Kristus a mandamq aiqa osiqa endegsi marej, “O Abu, ni atraimqajqa wagme inŋi inŋi qa arearetmosaieqnu.

Ariya e ijo segi jejamu osiy ni atraimqai. Ijo jejamu di agi ni na e gereiyetbem.

⁶Atra tamo nanŋi tamo ungasari nanŋo une qa maroqnsib deqa wagme inŋi inŋi oqnsib ŋamyuo na koitoqnsib ni atraimeqnu.

Ariya ni inŋi inŋi deqa arearetmosaieqnu.

⁷Ariya e ni endegsi mermem,

‘O Qotei, e bonum.

Agi nami e qa anjam degsib nengrenyeb unu.

Bini e ino areqalo dauryqa bonum.”
Kristus a mandamq aiqa osiqa degsi marej.

⁸Dal anjam a marej, niŋgi inŋi inŋi deqaji oqnsib Qotei atraiyoqniye. Namuqna Kristus a deqa are qalsiq endegsi marej, “O Abu, ni atraimqajqa wagme inŋi inŋi deqa arearetmosaieqnu. Atra tamo nanŋi tamo ungasari nanŋo une qa maroqnsib deqa wagme inŋi inŋi oqnsib ŋamyuo na koitoqnsib ni atraimeqnu. Ariya ni inŋi inŋi deqa arearetmosaieqnu.” ⁹Ariya bunuqna Kristus a olo marej, “O Qotei, e ino areqalo dauryqa bonum.” A degsi marej deqa iga qalieonum, a kumbra namij di taqal atsiqa olo kumbra bunuj atej. ¹⁰Yesus Kristus a Qotei aqa areqalo dauryosiq deqa a bati qujai qa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Kumbra dena a na iga Qotei aqa segi tamo ungasari boledamu sqa marsiq giltgej.

Yesus aqa leŋ na gago une kobotetgej

¹¹Atra tamo kalil nanŋi bati gaigai atra tal miligiq giloqnsibqa nanŋo wau yeqnu. Nanŋi bati gargekoba wagme inŋi inŋi deqaji Qotei atraiyeqnu. Ariya inŋi inŋi dena tamo ungasari nanŋo une kobotetnjrqqa keresai. ¹²Ariya Kristus a bati qujai qa gago une kobotqa marsiqa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Os- iqa laŋ qureq oqsiiq dia Qotei aqa baŋ woq di awoej. Deqa aqa atraiyo wau di gaigai sqas. ¹³A Qotei aqa baŋ woq di awesosiqa mondoŋ Qotei na aqa jeu tamo kalil nanŋi osim aqa siŋgaq di ko- roinjrqajqa deqa tariŋeqnu. ¹⁴Yesus a bati qujai qa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Wau dena a na Qotei aqa segi tamo ungasari boledamu nami giltnjrej qaji nanŋi torei boletnjrej. Deqa nanŋi bati gaigai une saiyoji sqab.

¹⁵ Ariya anjam deqaji Qotei aqa Mondor Bole a na dego iga mergeqnu. Agi a endegsi mergeqnu, ¹⁶ “Tamo Koba Qotei a marqo, ‘Ijo anjam bunuj agiende. Bati bei brantimqa e na ijo dal anjam kalil osiy tamo ungasari nanjo areqaloq di atsiy singilatqai. Osiy nanjo are miligiq di dego nengrenyqai.” ¹⁷ Osiqa olo anjam bei dego totoryosiq endegsi mareqnu, “E nanjo une kobotetnrqai. Deqa bunuqna e nanjo une qa olo are qalqasai.” ¹⁸ O was qu, Qotei na gago une torei kobotej deqa atraiyqajqa inji bei na gago une olo kobotqajqa wau bei saiqoji.

Iga Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gilqa kere

¹⁹ O was qu, Yesus aqa leŋ na gago une kobotetgej deqa leŋ dena iga Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq giloqn-sim Qotei aqa talq di sqom. Iga ulaqasai. ²⁰ Yesus a segi na nambile qa gam bunuj waqtetgosiq a segi namoosiq warum di miligiq gilsiq gara gainejunu qaji dena torei miligiq gilej. Gara di Yesus aqa segi jejamu. ²¹ Gago atra tamo kobaquja unu agi Yesus. Deqa a na Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanji taqatnjreqnu. ²² A na aqa segi leŋ bilentonaqa gago are miligiq aiej. A gago kumbra uge kalil qa are qalsiq a gago une kobotetgej. Deqa iga qalieonum, iga Qotei aqa nŋamgalaq di une saiqoji unum. A gago jejamu ya na yansetgej deqa kumbra gisaŋ kalil gago are miligiq di unu qaji di iga taqal waiyqom. Osim Qotei qa gago areqalo singilatosisim aqa areq giloqnqom. Utru deqa Yesus a na aqa segi leŋ bilenton-aqa gago are miligiq aiej. ²³ Gago areqalo iga Qotei qa singilatejunum qaji deqa ti inji bole bole iga mondoŋ oqajqa tariŋeqnum qaji deqa ti iga maroqnsim laqnum. Ariya gago areqalo di iga olo singila na ojesqom. Iga ulaosim areqalo aiyeltqasai. Iga qalie, kumbra kalil Qotei a nami yqa marej qaji di a yqas. ²⁴ Iga

segi segi Qotei aqa tamo ungasari nanji qa dego are qaloqnqom. Osim nanjo areqalo tigeltetnjroqnmqa nanji na Kristen tamo kalil nanji qalaqalainjroqnsib kumbra bole bole enjroqnbab. ²⁵ Iga Qotei aqa tamo ungasari unum deqa iga aqa nŋam qa korooqnaqajqa uratqasai. Agi Kristen tamo qudei nanji korooqnaqajqa asginjreqnu. Niŋgi qalie, Kristus olo bqa-jqa bati jojomo. Deqa iga segi segi korooqnsimqa gago Kristen was nanjo are singilatetnjroqnbab.

Iga Qotei aqa Ŋiri qoreiyqasai

²⁶ Niŋgi quiyee. Iga Kristus aqa anjam bole qalieonum. Ariya bunuqna iga olo anjam di uratosim gago segi areqalo na une aqa kumbra dauryoqnqom di gago une deqa olo atraiyqa inji bei sqasai. ²⁷ Iga degyqom di iga Qotei qa ulaugetosim a gago une qa pegigwa bati qa tariŋoqnqom. Pegigwa bati deqa Qotei na aqa jeu tamo kalil nanji ojelenosisim nŋamyuo kaŋkaŋ kobaq di breinjraqas. Ŋamyuo di agi Qotei na atej unu. ²⁸ Iga qalie, tamo bei a Moses aqa dal anjam bei gotranymqa tamo aiyel kio tamo qalub kio aqa une unsib boleq di maribqa tamo ungasari nanji na tamo di aqaryaiyqasai. Nanji a qalib moiqas. ²⁹ Ariya tamo bei a Qotei aqa Ŋiri qoreiyosisim aqa nŋam ugeugeiyqas di niŋgi kiersib are qalqab? Tamo di aqa une deqa a gulube tulaŋ kobaquja oqas. Kristus aqa leŋ na Qotei aqa anjam bunuj singilatej deqa tamo di a anjam di dauryosiq a Qotei aqa segi tamo tintinj soqnej. Ariya bunuqna a olo Yesus aqa leŋ di ugeugeiyosisim Qotei aqa Mondor iga qa are boleiyeqnu qaji aqa nŋam ugetqas di a une tulaŋ kobaquja yqas. ³⁰ Iga qalieonum, Qotei a nami endegsi marej, “Tamo nanjo une kalil e segi na kambatosisiy awai uge enjrqai. Di ijo segi wau.” Osiqa marej, “E segi Tamo Koba Qotei. Deqa e na ijo tamo ungasari nanjo une

qa peginjraqai.” ³¹ O was qu, Qotei nambile gaigai unu qaji a na tamo bei ojsim nɔlawotqa laqnim tamo di a Qotei qa ulaugetqas.

**Nungo areqalo Yesus qa
singilateqñub qaji di ningi
singila na ojesoqniye**

³² Ariya ningi are qaliye. Nami Qotei na nungo areqalo suwanɔtetɔgonaqa bati deqa jeu tamo nanɔi na gulube ti jaqatiɔ ti gargekoba ningi enɔgoqñeb. Ariya bati deqa ningi singila na tigelɔqnsibqa gulube di gotranɔyoqñeb. Di ningi keretɔqñeb. ³³ Bati qudei jeu tamo nanɔi dena ningi joqoqnsib tamo unɔgasari nungo nɔngalaq dia tigeltɔgoqnsib nungo nɔnam misiliniyoqnsib ningi ugeugeingɔqñeb. Ariya bati qudei Kristen tamo qudei nanɔi gulube deqaji iteqñabqa ningi na olo nanɔi beternɔjroqnsib singilatnɔjroqñeb. ³⁴ Jeu tamo nanɔi dena nungo ambleq na tamo qudei ojsibqa tonto talq di breingonab sonabqa ningi na tonto tamo nanɔi deqa are qaloqnsib nanɔi geregereinjroqñeb. Bati di jeu tamo nanɔi dena ningi qudei nungo inɔi inɔi yaingɔqñeb. Ariya ningi deqa are ugeingosai. Ningi areboleboleingej. Di kiyaaq? Ningi qalie, inɔi di laɔa mandam qaji inɔi. Ariya laɔ qure qaji inɔi a bati gaigai sqas. Inɔi di ningi oqsib oqab.

³⁵ Deqa kumbra bole ningi nami yoqñeb qaji deqa olo are qaloqniye. Osib nungo areqalo Yesus qa singilateqñub qaji di singila na ojesoqniye. Ningi olo urataib. Ningi uraɔqasai di monɔɔɔ ningi awai tulaɔ boledamu oqab. ³⁶ Ningi singila na tigelesoqniye. Ningi degyqab di ningi Qotei aqa areqalo dauryqab. Osib monɔɔɔ inɔi bole bole Qotei a nami ningi engwa marej qaji di ningi oqab. ³⁷ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenɔrenɔyeb unu, “Sokiñala tamo bunuqna bqas qaji di a bqas. Deqa

a tariɔsokobaiyqasai. A urur boqujatqas. ³⁸ Ariya ijo segi tamo unɔgasari tiɔtiɔ nanɔi e qa nanɔi areqalo singilatqab di nanɔi nambile sqab. Ariya nanɔi olo bunuqna e qoreibqab di e nanɔi qa areboleboleibqasai.”

³⁹ Ariya was qu, iga Qotei qoreiyosim padalqasai. Iga tamo deqaji sai. Iga Qotei qa gago areqalo singilato qaji tamo. Deqa iga nambile gaigai sqom.

**Iga Qotei qa gago areqalo
singilateqñum kumbra di aqa utru**

11 Iga Qotei qa gago areqalo singilateqñum. Kumbra di aqa utru agiende. Inɔi inɔi kalil Qotei a nami iga egwa marej qaji di agi iga egwas. Iga inɔi inɔi di oqajqa tariɔesonamqa ariya monɔɔɔ Qotei na iga egwas. Iga Qotei qa gago areqalo singilateqñum deqa iga bole qalieonum, Qotei na inɔi inɔi di egwas. Iga gago nɔmdamu na inɔi inɔi di unqa keresai di unɔum. Inɔi inɔi di unu. ² Agi tamo unɔgasari nami soqñeb qaji nanɔi Qotei qa nungo areqalo singilateqñeb deqa Qotei a nanɔi qa tulaɔ areboleboleiyeqnaqa maroqnej, “Nanɔi tamo bole.” ³ Iga Qotei qa gago areqalo singilateqñum gam dena iga endegsi poigwo, “Bole, Qotei a segi na marnaqa laɔ ti mandam ti brantej.” Deqa iga qalieonum, inɔi inɔi kalil iga uneqñum qaji di Qotei a inɔi inɔi iga unqa keresai qaji dena gereinjrej.

**Abel na Enok na Noa na nanɔi Qotei
qa nungo areqalo singilateb**

⁴ Abel a nami Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa a inɔi inɔi osiq Qotei atraiyej. Onaqa Qotei a Abel aqa inɔi deqa tulaɔ arearetej. Abel aqa aube Kein a dego inɔi inɔi osiq Qotei atraiyej. Ariya Qotei a Kein aqa atraiyo inɔi qa arearetosai. Abel a Qotei qa aqa areqalo singilatej utru deqa Qotei a Abel aqa atraiyo inɔi inɔi qa arearetej. Kumbra dena iga

osorgwo, Qotei na Abel a tamo bole une saiqoji qa minjej. Abel a nami moiej ariya a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa bini a Qotei aqa anjam palontosiq iga mergobuleqnu.

⁵Enok a dego Qotei qa aqa areqalo singilatej. Deqa a moiosai. A nambile sonaqa Qotei na a osiq laŋ qureq oqej. Oqnaqa tamo ungasari nanji a qa namosib a olo unosai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “Qotei na Enok laŋ qureq osi oqosaisosiq a Enok aqa kumbra qa tulaŋ arearetonej.” ⁶Ariya was qu, tamo nanji Qotei qa nanjo areqalo singilatqasai di nanji Qotei aqa areqalo dauryqa keresai. Di kiyaya? Tamo nanji Qotei aqa areq gilqa osibqa nanji mati a qa nanjo areqalo singilatosis marqab, “Qotei a unu. Deqa iga a qa namosim gilsim itqom di a na awai boledamu iga egwas.” Tamo nanji degsib marqab di nanji Qotei aqa areqalo dauryqab.

⁷Noa a dego Qotei qa aqa areqalo singilatej. Deqa Qotei na minjej, “E bunuqna awa qarinyit bosim mandam kalil keretqas. Deqa ni qobuŋ qujai gereiyime.” Ariya Noa a Qotei aqa anjam di aqa damu unosaisosiq a Qotei aqa anjam di dauryosiq aqa uŋa ti aqa angro ti nanji padalaib deqa qobuŋ qujai gereiyej. A Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa a na tamo ungasari kalil mandamq di soqneb qaji nango kumbra uge ubtsiq minjroqnej. A Qotei qa aqa areqalo singilatosis qobuŋ gereiyej deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej. Agi Qotei na tamo kalil a qa nango areqalo singilateqnu qaji nanji tamo bole une saiqoji qa minjreanu.

Abraham wo Sara wo nanji Qotei qa nango areqalo singilateb

⁸Abraham a dego Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa Qotei na metonaqa a Qotei aqa anjam dauryosiq mandam

bei Qotei na a yqajqa minjej qaji deq gilej. A sawa qabitqas kio di a qalieosaisosiq gilej. ⁹A Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa a gilsiq mandam dia brantosisqa yaun tamo soqnej. Mandam di agi Qotei na a yqajqa minjej. A di sonaqa Qotei na minjej, “Mondon e na ino leŋ nanji mandam endi enjrjai.” Onaqa Abraham a mandam dia laqnsiq jagwa oqajqa tal gereiyosiq di njeioqnej. A Aisak wo Jekop wo nanji koba na soqneb. Tamo aiyel nanji di Abraham aqa leŋ deqa Qotei na nanji aiyel dego minjrej, “Mondon e na nunjo leŋ nanji mandam endi enjrjai.” ¹⁰Abraham a laŋ qureq oqsim dia sqajqa deqa are qalonsiq tarijoqnej. Laŋ qure di bati gaigai sqas. Laŋ qure agi Qotei a segi na atej unu.

¹¹Ariya Abraham aqa nauqali Sara a dego Qotei qa aqa areqalo singilatej. Deqa a tulaŋ qeliosiq marej, “Qotei a tamo bole deqa aqa anjam nami marej qaji di a dauryqas.” Sara a degsi marej deqa Qotei na aqa miligi gereyetonaa a gumaŋej. ¹²Deqa Abraham a qeliosiq aqa moiqajqa bati jojomonaqa Qotei na a dego singila yonaqa a angro mel qujai nambabtej. Deqa aqa leŋ nanji tulaŋ gargekobaosib mandam kalil kereteb. Bongar tulaŋ gargekoba unub dego kere Abraham aqa leŋ nanji ulul bul tulaŋ gargekobaeb. Deqa sisiyqa keresai.

¹³O was qu, Abel na Enok na Noa na Abraham na Sara na nanji kalil Qotei qa nango areqalo singilatesosib gilsib moreŋeb. Nanji mandam endia sosibqa inŋi bole bole Qotei na nami nanji enjrqa minjrej qaji di nanji eleŋosai. Ariya nanji inŋi di oqajqa tariŋesosibqa tarosib laŋ qure koqyosib isaq na inŋi di unsib deqa areboleboleinjrej. Deqa nanji maroqneb, “Iga mandam endi so boleiyqasai. Iga mandamq endia yaun tamo bulosim sokiŋala sosim bunuqna iga mandam endi uratqom.”

O was qu, nanġi anjam di marqajja jemainjrosai. ¹⁴Iga qalieonum, tamo nanġi anjam degsib mareqnub qaji nanġi nango segi sqajqa sawaq oqwajqa are qaleqnub. ¹⁵Nanġi nango segi mandam utruq olo aiqajqa deqa are qaleb qamu nanġi olo puluosib aieb qamu. ¹⁶Ariya nanġi nango segi mandam utruq olo aiqajqa uratosib sawa tulaġ boledamu agi laġ qureq di unu qaji deq oqwajqa are qaleqnub. Tamo nanġi dena Qotei endegsib minjeqnub, “Ni gago Qotei.” Ye qnaqa Qotei a nango anjam deqa jemaiyosaieqnu. Nanġi a qa nango areqalo singilateqnub deqa a nango sqajqa qure agi laġ goqe dia gereiyetnrej unu.

¹⁷Ariya Qotei na Abraham aqa areqalo tenemtqa osiqa endegsi minjej, “Ni ino segi anġro qujai Aisak qal-sim e atraibe.” Onaqa Abraham a Qotei aqa anjam di uratosai. Bole, Qotei na nami minjej, “Ino leġ nanġi tulaġ gargekobaqab.” Ariya a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa a Aisak osiq Qotei atraiyqa gilej. ¹⁸Agi Qotei na nami Abraham minjej, “Aisak aqa leġ dena ino moma nanġi bumbranjyqab.” ¹⁹Ariya Abraham a Aisak qalqa osiqa endegsi are qalej, “E Aisak qalitqa, unġum, Qotei na a olo subq na tigeltqa kere.” Abraham a degsi are qalej deqa iga yawo anjam endegsi marqom, Qotei na Abraham Aisak qalqa saidyosiq a subq na tigeltobulosiq olo Abraham yej.

Aisak na Jekop na Josep na nanġi Qotei qa nango areqalo singilateb

²⁰Ariya Aisak a dego Qotei qa aqa areqalo singilatosiq aqa baġ Jekop wo Iso wo nango gateq di atetnjrsiq nanġi qa pailiyosiq kumbra bunuqna nanġoq di brantqas qaji deqa nanġi sainjrej.

²¹Ariya Jekop a dego Qotei qa aqa areqalo singilatosiq deqa a Josep aqa anġro aiyel nango gateq di aqa baġ atetnjrsiq nanġi qa pailyej. Osiqa a Qotei qa

louej. A tulaġ qeliosiq moiqa jojomosiq deqa a na aqa walwelqa toqoġ ojsiq dia singilaej.

²²Josep a dego Qotei qa aqa areqalo singilatosiq deqa a tulaġ qeliosiq moiqa jojomosiq a na Israel nanġi endegsi minjrej, “Niġi na nunġo leġ nanġi minjribqa bunuqna nanġi tulaġ gargekobaosib nanġi Isip sawa uratoqn-sibqa bati deqa nanġi ijo tanu osi gilsib Kenan sawaq dia subq atqab.”

Moses a Qotei qa aqa areqalo singilatej

²³Ariya Moses aqa ai wo abu wo nanġi dego Qotei qa nango areqalo singilateb deqa Moses a ġambabonaqa nanġi a osib bai qalub a ulitonab soqnej. Nanġi qalieeb, Moses a anġro tulaġ boledamu. Ariya nanġi Isip nango mandor koba ulaiyosai deqa nanġi aqa anjam go-tranjosib Moses ulitonab soqnej.

²⁴Sosiq tamo kobaqujaonaqa Isip tamo unġasari nanġi na minjoqneq, “Ni Isip nango mandor koba aqa asi aqa anġro.” Onaqa Moses a Qotei qa aqa areqalo singilatosiq deqa a nango anjam di quqwa uratoqnej. ²⁵A une aqa kumbra uratosiq a bati truquyala une qa areboleboleiyqa asgionyanaq deqa endegsi are qalej, “Unġum, e Qotei aqa tamo unġasari nanġi koba na sosiy gulube oqn-qai.” ²⁶Osiqa olo endegsi are qalej, “E Kristus aqa ñam qa jemai oqai di kere. Mondor e awai tulaġ boledamu oqai. Awai dena silali ti ñoro ti Isip di unu qaji di tulaġ bunyejunu.” Moses a awai boledamu di oqa marsiq deqa a degsi aqa areqalo singilatej.

²⁷Ariya a Qotei qa aqa areqalo singilatosiq deqa a tigelosiq Isip sawa uratosiq gilej. Isip nango mandor koba a Moses qa minjin oqetej deqa a ulaosai. Qotei agi mandam tamo nanġi na unosaieqnub qaji di Moses a na unobulosiq deqa a singila na tigelosiq Isip

sawa uratosiq gilej. ²⁸Qotei a nami Israel nanği Isip sawaq dia padalqa laqnaabqa elenosiq aqaryainjrej. Bati deqa Moses a Qotei qa aqa areqalo singilatosiq deqa a na Israel tamo unğasari nanği minjrnaqa nanği kaja du du osib ñumoqnsib nanço damu uyoqnsib nanço leñ aieqnaqa di oqnsib Qotei na aqa lañ anğro bei qarinyim bosim Israel nanço anğro matu nanği ñumaim deqa leñ di nanço sirañmeq di liyoqneq.

Israel tamo unğasari tulañ gargekoba nanği Qotei qa nanço areqalo singilateb

²⁹Israel nanği Qotei qa nanço areqalo singilatosib deqa nanği Yuwal Lentq di gentsib mandam boleq aisib walwelosib gileb. Gileqnaq Isip nanği na nanği dau-rnjrsib yuwal ambleq aisib ya uysib moreñeb.

³⁰Ariya bunuqna Israel tamo unğasari nanği Qotei qa nanço areqalo singilatosib deqa nanği Jeriko qure agutosib kalilyo bati 7-pelatonabqa qure aqa dadan kalil ululoñeb.

³¹Ariya bati deqa sambala unğa Rahap a dego Qotei qa aqa areqalo singilatonaq deqa Israel tamo aiyel nanği lumu na Jeriko qure unqa bonabqa a na nanği aiyel osiqa lawo na gereinjrsiqa ulitnjrej. Qure deqaji tamo nanği Qotei aqa anjam gotranço qaji tamo soqneq. Deqa Qotei na nanği kalil padaltnjrsiqa ariya Rahap a segi are bulyej deqa a uratonaq bole soqnej.

³²O was qu, Gideon na Barak na Samson na Jepta na Devit na Samuel na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanği dego Qotei qa nanço areqalo singilatoqneq. Ariya e nanği qa olo niñgi saingwajqa bati keresaiibqo. ³³Nanği Qotei qa nanço areqalo singilatoqneq deqa nanği mandor kokba nanği ti qotoqnsib singilaoqneq. Osib kumbra bole bole yoqneq. Inği inği Qotei

na nami nanği enjrqa minjrej qaji di nanği elenqneq. Laion nanği bosib nanği ñumsib uyqa laqnaq nanği na nanço medabu getentetnjroqnsib nanği jaraiqneq. ³⁴İamyuo na nanği koit-njrqa laqnaq nanği olo ñamyuo mosotoqneq. Jeu tamo nanği bosib serie na nanği ñumqa laqnaq nanği jaraiqneq. Nanği segi singila saiqoji sonab Qotei na nanği olo singilatnjroqnej. Nanği singila-oqnsib qotoqnsib sawa bei bei qaji tamo nanği teteinjroqnsib ñumoqneq. ³⁵Unğasari qudei nanço anğro nanği moreñeqnaq Qotei na nanği olo subq na tigeltnjroqnej. Jeu tamo nanği na tamo qudei nanği tonto talq di breinjroqnsib jaqatiñ koba enjroqneq. Osib minjroqneq, “Niñgi Qotei qoreiyib iga niñgi uratnjgim niñgi tonto talq dena oqedqab.” Onaqa nanği saidosib minjroqneq, “Sai. Mondonğ iga olo subq na tigelosim ñambile gaigai sqom. Deqa unğum, bini iga jaqatiñ oqnsim unum di kere.”

³⁶Ariya jeu tamo nanği na Qotei aqa tamo qudei nanği misilijnjroqnsib kumbainjroqneq. Osib nanği tonto talq di breinjroqnsib sil singila koba dena nanği tontnjroqneq. ³⁷Osib tamo qudei nanği meniñ na ñumsib moiotnjroqnsib olo tamo qudei nanği serie na giñgeñjre-qnaq moreñqneq. Osib olo tamo qudei nanço jejamu qaja na qametnjroqneq. Tamo deqaji qudei nanği gara bolesai deqa nanği kaja nanço jungum na gara gereiysib jugoqneq. Nanği inği inği tulañ saijnjrej deqa nanği laña soqneq. Sonabqa jeu tamo nanği na nanği gulube enjroqnsib tulañ ugeugeinjroqneq. ³⁸Tamo nanği di tulañ ugeosib soqneq deqa nanği wadau sawaq dia o manaq dia o meniñ kokba nanço miligiq dia o sub miligiq dia laqneq. Ariya tamo nanği di Qotei qa nanço areqalo singilatoqneq deqa nanço kumbra tulañ boledamu.

Tamo unğasari kalil mandamq di soqneb qaji nanjo kumbra ti keresai.

³⁹Tamo kalil nanji di Qotei qa nanjo areqalo singilatoqneb deqa nanji aqa namgalaq di tamo tulan boledamu soqneb. Ariya nanji mandamq endi sosisbqa ingi bole bole Qotei na nami nanji enjrqa minjrej qaji di nanji osaisoqneb. Osaisosib moreñeb. ⁴⁰Di kiyaaq? Qotei na ingi tulan boledamu iga kalil egwa marsiqa atej unu. Ariya Qotei na tamo nami soqneb qaji nanji torei boletnrimqa nanji namosib iga bunjosib ingi tulan boledamu di oqa saidnrej. Os- iqa a iga qa tariñeqnu. Mondon a na iga ti tamo nami soqneb qaji nanji ti turt- gosim iga kalil torei boletgwajqa deqa marsiqa iga qa tariñeqnu.

Iga Yesus koqyoqnsimqa a qa gago areqalo singilatoqnqom

12 Tamo nami soqneb qaji nanji di Qotei qa nanjo areqalo singilatoqneb. Nanji lanbi bul iga agutgesonab iga nanjo kumbra di uneqnum. Qotei na iga giltgej deqa iga singila na gurguroqnqom. Gurguroqnmqa ingi ingi qudei na iga Qotei aqa kumbra dauryqa gam getentetgwa laqnmqa iga ingi ingi di olo gotranjoqnqom. Une kalil gagoq di beteqajqa laqnu qaji di dego iga gotranjoqnsim Qotei aqa kumbra dauryqajqa singilaoqnqom. ²Osim iga Yesus koqyoqnqom. Iga Qotei qa gago areqalo singilateqnum kumbra di agi Yesus a segi utru. Bunuqna a na gago kumbra di torei keretqas. Yesus a qalie, a Qotei aqa anjam geregere dauryosim namburbasq di moiqas di bunuqna a olo nambile bole osim tulan areboleboleiyqas. A deqa are qalsiq singilaosiq namburbasq di moiej. A nami qalieej, a namburbasq di moiqas di tamo unğasari nanji a qa maroqnqab, “A tamo tulan uge deqa a moiqo.” Yim a jemakobaiyqas. Ariya Yesus a jema- i deqa are qalosai. A Qotei aqa an-

jam dauryosiq moiej. Ariya bini a olo lanj qureq dia Qotei aqa awo jaram banj woq di awejunu.

Qotei na gago kumbra tingitetgwa marsiq deqa iga gulube egeqnu

³Ningi geregere are qaliye. Une tamo nanji Yesus qa tulan ugeoqnsib a jeutoqneb. Ariya a deqa ulaosai. A singila na tigelesoqnej. Ningi deqa are qaloqnsib gulube nunjoq boqnmqa singila na tigelesoqniye. Ningi ulaosib asgin- gaiq. ⁴Bole, ningi singila na qotoqnsib une gotranjeqnu. Ariya nunjo kumbra dena jeu tamo nanji na ningi moiot- gosaiqnu. ⁵⁻⁶Nami Qotei a nunjo are singilatetgwa osiqa ningi anjam endegsi merngej, “O ijo angro, e nunjo Tamo Koba. Deqa e na nunjo kumbra tingitetgwa marsiyqa gulube en- goqnit ningi gulube di qoboiyqa asgin- gaiq. Osib are gulubeingaiq. Ningi quiye. Tamo nanji e na qalaqalainjreqnum qaji nanji di e na olo tingitnjreqnum. Tamo nanji ijo segi angro qa mareqnum qaji nanji e na gulube enjreqnum.” Qotei a na ningi aqa segi angro sqa marsiqa an- jam degsi merngej. Ningi anjam deqa olo are walngwo kio?

⁷O was qu, Qotei na ningi tingit- goqnmqa ningi singila na tigelqnsib gulube di qoboioqniye. Abu nanji na nanjo angro nanji gaigai tingitnjreqnu dego kere Qotei na ningi dego tin- gitñgeqnu. ⁸Qotei na aqa angro kalil nanji gaigai tingitnjreqnu. A na ningi tingitñwasai di ningi aqa angro tñññ sai deqa. Ningi gam qaji unja aqa an- gro bul deqa. ⁹Ningi are qaliye. Gago mandam qaji abu nanji na iga tingitgo- qneb. Deqa iga nanjo nam soqtoqnem. Ariya gago lanj qaji Abu a gago qunuñ taqateqnu. Deqa iga aqa sorgomq di sosim aqa nam soqtoqnqom. Osim deqa iga nambile gaigai sqom. ¹⁰Gago man- dam qaji abu nanji sokiñala sosib nanjo

segi areqalo dauryosib iga tingitgoqneb. Ariya Qotei a na iga tulaŋ aqaryaigwajqa deqa marsiq iga tingitgeqnu. Yim iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa deqa. ¹¹ Bole, Qotei na iga tingitgwa maroqnsiq gulube egeqnaqa dena iga areboleboleigosaieqnu. Iga dena are gulubeigeqnu. Ariya bunuqna gulube dena iga tingitgimqa iga kumbra bole dauryqajqa geregere qalieosim siŋgilaqom. Osim deqa iga are lawo na sqom.

Niŋgi geregere ŋam atsib siŋgila na tigelesoqniye

¹² Deqa nuŋgo baŋ a siŋgila saiqoji sosim laesqas di niŋgi na olo siŋgilatosib wauoqniye. Nuŋgo siŋga dego laesqas di niŋgi olo siŋgila na tigelesoqniye. ¹³ Tigelesosib gam bole dauryosib walweloqniye. Niŋgi degyqab di nuŋgo siŋga ugeqasai. Nuŋgo siŋga olo boleqas.

¹⁴ Niŋgi tamo kalil naŋgi ti koba na geregere lawo na sqajqa wauoqniye. Ariya kumbra bei dego niŋgi dauryiye. Kumbra agiende. Niŋgi nuŋgo segi jexamu Qotei yekritosib aqa segi kumbra boleq di sosib dauryoqniye. Tamo a Qotei aqa kumbra ti sqasai di a Tamo Koba Qotei unqa keresai. ¹⁵ Niŋgi geregere ŋam atsib soqniye. Qotei a niŋgi qa are tulaŋ boleiyeqnu aqa kumbra di niŋgi qudei olo uloŋosib urato uge. Ŋamtaŋ oqsiiq gei uge ateleŋeqnu dego kere nuŋgo ambleq di tamo bei a kumbra uge uge babtoqnimqa niŋgi na saidyiye. Tamo dena niŋgi gulube engimqa niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di jiŋa ti so uge. ¹⁶ Niŋgi na tamo naŋgi saidnribqa naŋgi sambala kumbra yaib. Osib tamo naŋgi Qotei qoreiyqajqa dego saidnriye. Agi nami Iso na Qotei qoreiyosiq a aŋgro matu soqnej deqa are qalosaiosiq iŋgi bole kalil aqa abu na nami a yqajqa minnej qaji di bati qujai qa qarinyosiq dena iŋgi awaiyosiq uyej. ¹⁷ Niŋgi qalie, Iso a bunuqna aqa abu aqa

iŋgi iŋgi di olo oqajqa marnaqa Qotei na a saidyej. Deqa a akamugetej. Ariya aqa kumbra yej qaji di a olo uratosim are bulyqajqa gam saiiyej.

Niŋgi Jerusalem bunuj laŋ goge di unu qaji deq beleŋeb

¹⁸ Nami Israel naŋgi Sainai mana utru jojomyosib dia ŋamyuo ti amburu ti jagwa ti unoqneb. Naŋgo baŋ na mana di ojoqneb. Ariya was qu, niŋgi iŋgi iŋgi deq bosai. ¹⁹ Manaq dia Israel naŋgi gul anjam quoqnsib Qotei aqa kakoro dego quoqneb. Osib ulaugeteb. Deqa naŋgi Moses minjeb, “Qotei a olo anjam bei mergaiq.” ²⁰ Naŋgi Qotei aqa anjam di qusib ulaugeteb. Agi Qotei na naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei kio wagme bei kio mana endeq oqimqa niŋgi a meniŋ na qalib moiem.” Qotei na naŋgi degsi minjrej. ²¹ Manaq dia naŋgi iŋgi iŋgi di unsib deqa naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Moses a segi dego mana deqa ulaosiq marej, “E segi ulaugetosim tulaŋ giŋda giŋdaneqnum.”

²² Ariya niŋgi iŋgi iŋgi deq bosai. Niŋgi Saion manaq beleŋeb. Osib Qotei ŋambile unu qaji aqa segi qureq dego beleŋeb. Qure di agi Jerusalem bunuj laŋ goge di unu qaji. Niŋgi laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba sisiyqa keresai naŋgi qa dego beleŋeb. ²³ Tamo naŋgi Qotei qa korooqnsib loueqnub qaji naŋgi qa dego niŋgi beleŋeb. Tamo naŋgi di Qotei aqa segi aŋgro matu tiŋtiŋ. Naŋgo ŋam agi Qotei a laŋ qureq dia nengrenyej unu. Niŋgi Qotei qa ti tamo naŋgi Qotei aqa segi kumbra tiŋtiŋ dauryeqnub qaji naŋgo qunun qa ti beleŋeb. Tamo naŋgi di Qotei na une saiqoji qa minjrej deqa naŋgi tulaŋ bole unub. Niŋgi Qotei agi mondoŋ tamo uŋgasari kalil naŋgo une qa peginjrqas qaji a qa beleŋeb. ²⁴ Ariya niŋgi Yesus qa dego beleŋeb. Yesus agi Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqa osiq Qotei ti iga ti gago ambleq di tigelejunu.

Yesus aqa leŋ agi bilenej qaji a qa dego niŋgi beleheb. Deqa bini leŋ dena niŋgi Qotei aqa anjam merŋgobuleqnu. Yesus aqa leŋ di tulaŋ bolequja. Deqa leŋ dena Abel aqa leŋ tulaŋ buŋyejunu. Anjam Abel aqa leŋ na iga mergobuleqnu qaji Qotei aqa anjam de ti keresai.

Qotei na niŋgi anjam merŋgoqnimqa niŋgi aqa anjam quqwa uratoqnaib

²⁵ O was qu, niŋgi geregere ŋam atiye. Qotei na niŋgi anjam merŋgoqnimqa niŋgi aqa anjam quqwa urato uge. Qotei a nami mandamq endi sosiqa Israel nangi anjam singila na minjreŋnaqa nangi quqwa uratoqneb. Deqa Qotei na nangi awai uge enjrej. Awai uge di nangi uratnjrqa keresai. Ariya bini Qotei a laŋ goge di sosiqa iga dego anjam singila na mergeqnu. Deqa iga a qoreiyqom di a na iga awai tulaŋ ugedamu egwas. Awai uge di iga uratgwa keresai. ²⁶ Nami Qotei na Israel nangi anjam singila na minjrnaqa aqa kakoro dena mandam reŋŋinyej. Ariya bini a olo anjam endegsi iga mergeqnu, “Bunuqna bati qujai qa e olo mandam reŋŋinyqai. Ariya e mandam segi reŋŋinyqasai. E mandam ti laŋ ti ombla na reŋŋijnjrjai.” ²⁷ A marej, “Bati qujai qa.” Deqa iga qalieonum, Qotei a mandam ti laŋ ti reŋŋijnjrjimqa ariya iŋgi iŋgi kalil a nami atej qaji di taqal breinjrim nangi torei koboqab. Yim deqa iŋgi iŋgi a na reŋŋijnjrjasai qaji di gaigai sqas.

²⁸ Qotei a gago Mandor Koba sosiqa taqatgeqnu. Iŋgi iŋgi kalil a na iga egej qaji di reŋŋinyqasai. Deqa iga Qotei biŋiyiqnsim kumbra a tulaŋ areareteqnu qaji dena a qa louoqnsim aqa ŋam soqtoqnsim a qa ulaoqnsim aqa sorgomq di sqom. ²⁹ Iga degyqom. Di kiyaaqa? Ŋamyuo na iŋgi iŋgi kalil koiteleŋeqnu dego kere gago Qotei a na tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrsim nangi tulaŋ padaltnjrougetqas.

Niŋgi segi segi nuŋgo was nangi qalaqalainjroqniye

13 Ariya Kristen was qu, bati gaigai niŋgi segi segi nuŋgo was nangi qalaqalainjroqniye. ² Qure bei qaji tamo nangi nuŋgo meq boqniŋ niŋgi na oqn-sib geregereinjroqniye. Kumbra di niŋgi urataib. Niŋgi qalie, nami qure bei qaji tamo nangi nuŋgo moma qudeŋi naŋgo meq beqnaŋ tamo bole ede-goqnsib geregereinjroqneŋ. Ariya nangi tamo sai. Naŋgi Qotei aqa laŋ aŋgro. Nuŋgo moma nangi are qaleb, nangi tamo nangi gereinjreŋ. Di sai. Naŋgi laŋ aŋgro nangi gereinjreŋ.

³ Ariya Qotei aqa tamo uŋgasari qudeŋi nangi tonto talq di unub. Deqa niŋgi nangi uratnjraib. Niŋgi nangi qa are qaloqnsib koba na tonto talq di sobulosib nangi geregereinjroqniye. Ariya jeu tamo nangi na Kristen tamo qudeŋi nangi ugeugeinjroqnsib jaqatiŋ enjre-qnuŋ. Deqa niŋgi nangi qa dego are qaloqnsib koba na jaqatiŋ obuloqnsib nangi geregereinjroqniye. Di kiyaaqa? Niŋgi nangi ti Kristen was qu deqa. Niŋgi qalie, niŋgi mandamq endi sonabqa jeu tamo nangi na niŋgi dego ugeugeiŋgeqnuŋ.

⁴ Tamo a uŋatqajqa di kumbra bole. Uŋa a tamotqajqa di dego kumbra bole. Deqa niŋgi kumbra di ugetaib. Niŋgi kumbra di geregere taqatosib dena niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji sqab. Niŋgi qalie, tamo uŋgasari sambala kumbra yeqnuŋ qaji nangi Qotei na awai uge enjrqas.

⁵ Niŋgi silali qa mamaulŋgaiq. Niŋgi endegsib maroqniye, “Iga silali ti iŋgi ti yala eqnum di kere.” Agi Qotei na iga segi segi endegsi mergej, “E ni uratmqasai. E ni qoreimqasai dego.” ⁶ Deqa iga segi segi gago are singilatosisim endegsi maroqnoqom, “Tamo Koba Qotei a na e aqaryaiŋbeqnu. Deqa e ulaqasai.

Tamo bei na e ugetbqa keresai.”

Iga Yesus dauryqajqa jemaigwasai

⁷Ariya was qu, ningi Kristen gate nanği qa are qaloqniye. Nami nanği Qotei aqa anjam palontsib ningi mernjoqneb. Osib Qotei qa nanžo areqalo siŋgilatoqnsib kumbra bole bole yoqnsib laqneb. Deqa ningi nanžo kumbra deqa are qaloqnsib dauryoqniye.

⁸Yesus Kristus a gaigai degsi unu. A nami soqnej, bini unu, bati gaigai degsi sqas. ⁹Deqa tamo qudei nanği bosib anjam utru segi segi na nunžo are tigeltetŋgibqa ningi nanžo anjam di dauryaib. Osib Qotei aqa gam urataib. Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu anjam dena iga gago are siŋgilatoqnoqom. Tamo qudei nanžo inği uyo qa anjam mareqnu. Anjam di gisaŋ. Anjam di laŋa jexamu qa anjam. Deqa anjam dena iga gago are siŋgilatqa keresai. Tamo ungasari nanği inği uyo qa anjam di dauryeqnub ariya kumbra dena nanği yala aqaryainjrosaieqnu.

¹⁰Gago atra bijal bunuj unu. Atra tamo ağı atra tal miligiq di waueqnu qaji nanği atra bijal bunuj dena inği uyqa keresai. ¹¹Atra tamo kokba nanği na wagme ŋumoqnsib tamo ungasari nanžo une kobotetnrqa maroqnsib deqa wagme nanžo leŋ oqnsib Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gileqnu. Ariya wagme nanžo damu di nanği olo osi aioqnsib qure qalaq di atsib koitelereqnu. ¹²Deqo kere Yesus a deqo Jerusalem qure qalaq aisiq dia jaqatiŋ osiq aqa segi leŋ bilentosiq tamo ungasari nanği qa moiej. Aqa leŋ dena tamo ungasari nanği yansnjrimqa nanği Qotei aqa segi tamo ungasari boledamu sqajqa deqa marsiq nanği qa moiej. ¹³Deqa iga deqo qure qalaq aioqnsim Yesus aqa areq di brantoqnsim a ŋam uge osiq jemaiyej deqo kere iga deqo ŋam uge oqnoqom. ¹⁴Iga qalie, mandam endia qure unub

di kalil koboqab. Deqa iga yaun tamo bul qure utru saiqoji laŋa unum. Ariya mondoŋ iga laŋ qureq oqsim dia gaigai sqom. Deqa iga qure deq oqwajqa tarinjeqnum. ¹⁵Deqa iga bati gaigai Yesus aqa ŋam na Qotei aqa ŋam soqtoqnoqom. Iga kumbra degyoqnoqom di iga Qotei atraiyobuloqnoqom. Od, bati gaigai iga gago medabu na Qotei aqa ŋam soqtoqnoqom. ¹⁶Ariya ningi na tamo ungasari nanği kumbra bole bole enjroqniye. Nanği inği qudei qa truquoqniqqa ningi na aqaryainjroqniye. Ningi kumbra di urataib. Ningi kumbra degyoqnoqab di ningi Qotei atraiyobuloqnoqab. Yim Qotei a nunžo kumbra deqa tulaŋ areboleboleiyonoqas.

Yesus Kristus a gago are miligiq di waueqnu

¹⁷Nunžo Kristen gate nanği na nunžo qunuŋ taqateqnu. Deqa mondoŋ Qotei a nanžo wau deqa nenemnjrimqa nanği kamba a minjqab. Deqa ningi nanžo medabu geregere dauryoqnsib nanžo sorgomq di soqniye. Ningi degyqab di nanği arebolebole na ningi taqatŋgwab. Nanği are gulube ti ningi taqatŋgwasai. Ariya nanği are gulube ti ningi taqatŋgwab di nanği na ningi geregere aqaryaingwa keresai.

¹⁸Ningi iga qa Qotei pailyoqniye. Iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di are gulube saiqoji unum. Iga gaigai kumbra bole dauryqajqa are qaleqnum. ¹⁹Deqa ijo areqalo ağıende. Ningi e qa pailiybqa Qotei na gam waqtetbimqa e ningi qa urur boqujatqai.

²⁰Gago Tamo Koba Yesus a gago Mandor Koba. A na kaja du du nanği geregere taqatnjreqnu. Aqa kaja du du ağı iga. Aqa leŋ aiej dena a na Qotei aqa anjam bunuj gaigai sqas qaji di siŋgila-tej. Deqa Qotei ağı iga are lawo egeqnu qaji a na Yesus subq na olo tigeltetj. ²¹Qotei qujai di a na ningi siŋgilatŋgoqnimqa ningi

aqa areqalo geregere dauryosib kumbra bole bole yoqniye. A gago are miligiq di wauoqnimqa iga Yesus Kristus aqa wau na kumbra kalil a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnsim sqom. Iga kalil bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Anjam getento

²²O was qu, e na nuŋgo are singi-latetŋwajqa deqa marsim anjam endi neŋgrejyonum. Deqa niŋgi ijo anjam endi geregere qusib dauryoqniye. Di kiyaaq? E anjam truquyala neŋgrejy-

onum deqa. ²³E niŋgi endegsi mernŋ-wai. Gago was Timoti a tonto talq dena uratonab oqedej. Deqa a e qa urur bqas di aqo aiyel ombla na niŋgi qa bosim nuŋgwom.

²⁴Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen gate kalil naŋgi ti Qotei aqa tamo unŋasari kalil naŋgi ti minjriye. Itali tamo qudei bosib endia unub qaji naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub.

²⁵Qotei a niŋgi kalil qa are tulaŋ boleiyeme.

JEMS

1 E Jems. E Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo nanjo wau tamo. Ningi Israel nanjo moma utru 12-pela nanjo leŋ deqaji. Ningi nunjo segi segi qure utru uratosib jaraiosib sawa sawa kalil keretosib di unub. Deqa e na anjam endi nenngrenyosim ningi qa qarinyonum. O was ningi kaiye.

Iga gulube qoboieqnum dena iga singila eqnum

²O ijo was qu, gulube utru segi segi gargekoba ningi qa boqnmqa ungun ningi endegsib are qaloqniye, “Iga gulube deqa areboleboleigim sqom.” ³Gulube deqaji ningi qa boqnmqa ningi Yesus qa nunjo areqalo bole singilatqab kio sai kio di Qotei a unqas. Ningi qalie, gulube dena ningi singila engoqnmqa ningi singila na tigeloqnsib gulube qoboioqnbab. ⁴Ariya ningi bati gaigai singila na tigeloqnsib gulube qoboioqniye. Yimqa nunjo kumbra di tulan kobaoqnmqa ningi Qotei aqa kumbra bei qa truquqasai. Ningi aqa kumbra kalil qa tulan kere na sqab.

Tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyim Qotei na powo yqas

⁵Nunjo ambleq di tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyem. Yimqa Qotei na a powo yqas. Ningi qalie, Qotei a gaigai tamo kalil nanji ingi bole bole enjreqnu. Nanji pailyeqnab a nanji qa olo njirinosaeqnu. ⁶Ariya tamo di a Qotei pailyqa osimqa a areqalo aiyeltaiq. Osim endegsi maraiq, “Qotei na ingi di ebqas kio sai kio?” A degsi maraiq. A Qotei qa aqa areqalo singilatosisim areqalo qujaitosisim pailyem. Jagwa tigelosiq yuwal korkortoqnsiqqa oqe aieqnu dego kere tamo areqalo aiyelteqnu qaji a bati bei aqa areqalo singilatoqnsiqqa olo

bati bei aqa areqalo singilatosisim. ⁷Tamo deqaji nanji endegsib are qalaib, “Tamo Koba Qotei na e ingi bei ebqas.” Sai. Qotei na tamo deqaji nanji ingi bei enjrqasai. ⁸Tamo deqaji nanjo areqalo niñajejunu deqa nanji kumbra bei bei laŋa yeqnub. Nanji kumbra qujai dauryosaeqnu.

Jems a na tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanji ti tamo ñoro koba ti unub qaji nanji ti anjam minjrej

⁹Nunjo ambleq di Kristen was bei a ingi tulan saiqoji unu. Di ungun. A Qotei aqa ñamgalaq di ñam koba ti unu. Deqa a areboleboleiyeme. ¹⁰Ariya tamo bei a ñoro koba ti unu. Di dego ungun. Qotei na aqa ñam olo aguq atimqa a dego areboleboleiyem. Di kiyaa? Tamo nanji ñoro koba koroiyqajqa arearetnjreqnu qaji nanji balamtamo aqa so bul mandamq endia sokiñalaysib morenqab. ¹¹Iga qalie, seŋ oqsim kankanamqa balamtamo aqa so laosim moiqa. Yim aqa wala bole di koboqas. Dego kere tamo nanji ñoro koba ti unub qaji nanji wauoqnsibqa bati qujai qa nanji urur morenosib koboqab.

Qotei na iga ingi bole bole egeqnu. A na iga une yqajqa deqa are qametgosaieqnu

¹²Tamo nanji singila na tigeloqnsib gulube qoboieqnu qaji nanji areboleboleinjreme. Di kiyaa? Nanji gulube kalil di gotranjoqnsib singila na tiglesqab di Qotei na awai boledamu enjrqas. Yim nanji ñambile gaigai sqab. Agi Qotei a marej, a na tamo kalil a qalaqalaiyeqnu qaji nanji awai bole enjrqas. ¹³Tamo bei a une atqa are prugyimqa a endegsi maraiq, “E Qotei na are qametbqoqa une yonum.” A degsi maraiq. Tamo bei na Qotei aqa are qametim a une yqa keresai. Dego kere

Qotei na tamo nan̄gi une yqajqa are gametnjrosaeqnu. ¹⁴Gago segi segi are miligi tigeloqnsiq a iga titgeqnu. Gago segi areqalo uge na iga walawalaigoqnsiq a gisaŋgeqnu. Yim iga une atqajqa deqa. ¹⁵Ariya gago are miligi tigeleqnu di uŋa a gumaŋeqnu dego kere. Bunuqna uŋa a angrroteqnu dego kere gago are miligi tigeloqnsiq a une babteqnu. Yeqnaqa gago une di tulaŋ kobaeqnaqa iga moio gam tureqnum.

¹⁶O ijo was bole, une aqa kumbra dena nin̄gi gisaŋgaim deqa nin̄gi une kalil uratiye. ¹⁷In̄gi bole bole kalil iga eleŋeqnum qaji di tulaŋ boledamu. In̄gi in̄gi kalil di laŋ goqe dena branteqnaq iga laŋa eleŋeqnum. Qotei Abu rian̄ ti unu qaji a na in̄gi in̄gi di qarinyeqnaqa gagoq aieqnu. Qotei Abu a kumbra bulbulyosaieqnu. A seŋ qunuŋ bul sai. Agi seŋ qunuŋ a olekobaoqnsiq olo truqueqnu. Qotei a degyosaieqnu. ¹⁸A aqa segi areqalo na iga gereigej. Deqa a gago Abu. A aqa segi anjam bole na iga gereigej. Yim iga na in̄gi in̄gi kalil a gereinjrej qaji di bun̄jrsim nan̄go namoq di sqajqa deqa.

Iga Qotei aqa anjam laŋa quqwasai. Iga quoqnsim dauryoqnqom

¹⁹O ijo was bole, nin̄gi ijo anjam endi geregere qalieosib soqniye. Nin̄gi anjam bei marqa osib urur medabu waqtaib. Mati didaboqniye. Urur min̄jin̄ oqaiq. ²⁰Di kiyaaqa? Tamo nan̄gi min̄jin̄ oqetnjreŋqnu qaji nan̄gi Qotei aqa kumbra tin̄tin̄ dauryqa keresai. ²¹Deqa kumbra uge uge jigat kalil gaigai nun̄goq di branteqnu qaji di nin̄gi taqal waiyoqniye. Osib nun̄go segi ñam aguq atoqnsib Qotei aqa anjam a nami nun̄go are miligiq di atej unu qaji di nin̄gi ojesoqniye. Ojesqab di Qotei a nun̄go qunuŋ oqas. ²²Ariya Qotei aqa anjam nin̄gi ojejunub qaji di torei dauryoqniye. Laŋa qusib olo urataib. Nin̄gi laŋa quqwab

di nin̄gi nun̄go segi jejamu gisaŋyqab. ²³Tamo bei a Qotei aqa anjam laŋa quoqnsiq olo dauryqa urateqnu di a tamo ya jeqiloq di aqa ulatamu uneqnu dego bul. ²⁴A ya jeqiloq di aqa ulatamu unsim olo puluosim giloqnsim aqa ulatamu unqo qaji di olo are walyqas. ²⁵Ariya Qotei aqa dal anjam a tulaŋ bole tin̄tin̄. Dal anjam dena gago une aqa siŋgila kalil kobotetgeqnu. Deqa gago une dena iga olo titgosaieqnu. Tamo nan̄gi Qotei aqa dal anjam di geregere peleiyosib dauryoqnqab di Qotei a nan̄go wau kalil tulaŋ boletogqas. Ariya tamo nan̄gi Qotei aqa dal anjam di laŋa qusib olo are walnjrqas di Qotei a nan̄go wau boletqasai.

²⁶Tamo bei a endegsi are qalqas, “E gaigai Qotei qa loueqnum. Deqa e Kristen tamo bole.” Ariya tamo di a aqa segi medabu geregere taqatosaeqnu. Aqa kumbra dena a na aqa segi jejamu gisaŋyqnu. Deqa a Qotei qa loueqnu di a laŋa loueqnu. ²⁷Iga Kristen tamo uŋgasari iga kumbra bole endeqaji yoqnqom. Iga na an̄gro mandum nan̄gi ti uŋa qobul nan̄gi ti geregereinjroqnsim nan̄go gulube kalil qoboietnjroqnqom. Osim iga gago segi walwel geregere taqatosim mandam endeqa kumbra jigat kalil uratekritqom. Iga kumbra degsi yoqnqom di iga Qotei aqa ŋamgalaq di Kristen tamo boledamu une saiqoji sqom.

Nin̄gi na tamo kalil nan̄gi kumbra qujai enjroqniye

2O ijo was qu, e qalieonum, nin̄gi gago Tamo Koba Yesus Kristus agi laŋ qa in̄gi in̄gi kalil taqatejunu qaji a qa nun̄go areqalo siŋgilateqnu. Nun̄go areqalo dego deqa e na nin̄gi endegsi mern̄gwai. Nin̄gi tamo ñam ti nan̄gi kumbra bole bole enjroqnsib olo tamo laŋaj nan̄gi qoreinjroqnaib. ²⁻³E na nin̄gi degsi mern̄gonum. Di kiyaaqa? Nin̄gi qudei kumbra uge endegyeqnu.

Ñoro tamo bei a gara tulan boledamu na walaosim banrij gol na gereiyo qaji di jigsim nungo Qotei tal miligiq gilimqa ningi aqa ñam soqtosib a geregereiyosib minjibqa awo jaram boleq di awoqas. Ariya tamo bei ingi ingi saiqoji unu qaji a gara jigat branjo jigsimqa a dego Qotei tal miligiq gilimqa ningi aqa ñam ugetosib minjqab, “Ni qalaq di tigelesoqne” o “Ni mandamq deqanub.”⁴ O was qu, ningi kumbra degyeqñub deqa ningi nungo segi areqalo na tamo nanqi laña peginjreñqñub. Agi ningi tamo ñam ti nanqi kumbra bole enjroqñsib olo tamo ñam saiqoji nanqi kumbra uge enjreñqñub. Nungo areqalo uge dena ningi tamo nanqi laña peginjreñqñub. Ningi tamo kalil nanqi turtnjroqñsib kumbra qujai enjroqñqab di kere.

⁵O ijo was bole, ningi quiye. Qotei a tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanqi qa osiqa giltñrej. Yim nanqi a qa nanjo areqalo singilaboletibqa a na nanqi taqatñrsim nanjo Mandor Koba sqajqa deqa. Agi Qotei a nami endegsi marej, “Tamo ungasari e qalaqalaibeñqñub qaji nanqi e na taqatñrsiy nanjo Mandor Koba sqai.” Ariya mandam endeqaji tamo ungasari nanqi mareñqñub, “Tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanqi tamo uge.”⁶ O was qu, nungo kumbra di uge. Ningi na tamo ingi ingi saiqoji unub qaji nanjo ñam aguq ateqñub. Ningi are qaliye. Tamo yai nanqi na ningi ugeugeingqñsib nungo jejamuq di une engoqñsib ningi joqoqñsib anjam pegiyo tamo nanjo ulatamuq dia ningi tigeltñgeqñub? Tamo silali koba ti unub qaji nanqi segi na kumbra di yeñqñub.⁷ Qotei na aqa Ñiri Kristus aqa ñam boledamu nungoq di atej unu. Ariya tamo yai nanqi na ñam di olo misilinyeqñub? Silali tamo nanqi segi na degyeqñub.

⁸Qotei a gago Mandor Koba unu. Aqa dal anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “Ningi nungo segi jejamu gereiye-

qñub dego kere nunjo was qu dego degsib gereinjroqñiye.” O was qu, ningi dal anjam di dauryqab di ningi kumbra tulan boledamu yqab.⁹ Ariya ningi na tamo qudei nanqi kumbra bole enjroqñsib olo tamo qudei nanqi qoreinjreñqñub di ningi une ateqñub. Deqa dal anjam dena ningi endegsi merngwas, “Ningi dal anjam gotranyonub.”¹⁰ Tamo bei a dal anjam kalil dauryekritosim ariya qujai bole qujai grotqas di a dal anjam kalil grotkritqo. Deqa aqa jejamuq di gulube sqas.¹¹ Iga qalie, Qotei a nami dal anjam endegsi marej, “Ni was bei aqa uña jejamu ojetaim.” Osiqa dego marej, “Ni tamo bei qalsim moiotaime.” Bole, ni was bei aqa uña jejamu ojetosaieqñum. Ariya ni tamo bei qalsim moiotaime di ni dal anjam grotonum.¹² Ningi geregere endegsi poingem. Qotei aqa dal anjam a gago une aqa singila kobo-tetgwajqa deqa iga egej. Yim gago une na iga olo titgwasai. Qotei a dal anjam dena gago kumbra qa iga pegigwas. Deqa nunjo anjam maro ti nunjo kumbra ti di geregere taqatoqñsib Qotei aqa dal anjam aqa sorgomq di soqñiye.¹³ Tamo bei a tamo nanqi qa dulqasai di mondoñ tamo peginjro batiamqa Qotei a kamba tamo deqa dulqasai. Ariya tamo bei a tamo nanqi qa dulqas di mondoñ tamo peginjro batiamqa Qotei a tamo deqa kamba dulosim aqa une kobotetqas.

Tamo bei a kumbra bole bei babtqasai di iga kiersim qalieqom, a bole Kristus qa aqa areqalo singilateqnu?

¹⁴Es ijo was qu, tamo bei a mareqñu, “E Kristus qa ijo areqalo singilateqñum.” A degsi maroqñsiq ariya a kumbra bole bei yala babtosaieqñu. Laña medabu na anjam mareqñu. Deqa tamo di Qotei na oqasai.¹⁵⁻¹⁶ Kristen was bei a gara saiqoji o ingi saiqoji soqñimqa nunjo ambleq di was bei na minjqas, “Ni lawo na gilsim gara bei osim jigsim

inggi uysim menetmim soqne.” A anjam segi laņa minjqo deqa anjam dena kiersim a aqaryaiyqas? Keresai. ¹⁷ Dego kere iga Kristus qa gago areqalo singilatosim ariya iga kumbra bole bei babtqasai di iga laņa singilatonom.

¹⁸ Ariya tamo bei a endegsi marqas, “Tamo qudei nanği Kristus qa nango areqalo singilateqnu. Ariya tamo qudei nanği olo kumbra bole bole yeqnu.” Degsi marimqa e na kamba minjqai, “Ni Kristus qa ino areqalo singilatqa maronum. Ariya ni kumbra bole bei babtosaieqnum. Deqa e kiersiy qalieqai, ni Kristus qa ino areqalo singilateqnum? E qalieqa keresai. Ariya e Kristus qa ijo areqalo singilatoqnsiy kumbra bole dego turtsiy yoqnqai di ni e nubsim merbqam, ‘Bole, ni Kristus qa ino areqalo bole singilateqnum.’” ¹⁹ Ni mareqnum, “Bole, Qotei a segi qujai unu.” Ni kere mareqnum. Ariya mondor uge nanği dego degsib maroqnsib Qotei ulaiyeqnu. ²⁰ Ni nanari tamo. Ni mareqnum, “E Kristus qa ijo areqalo singilateqnum.” Ni degsi maroqnsim ariya ni olo kumbra bole bei babtosaieqnum. Deqa ni laņa medabu na mareqnum. Ni ijo anjam di aqa utru poimqo e? Ariya ni que.

²¹ Nami gago moma utru Abraham a na aqa anğro qujai Aisak osiq atra bijalq di atsiq Qotei atraiyej. Onaqa bati deqa Qotei a Abraham aqa kumbra di unsiqa minjej, “Ni ijo nğmgalaq di tamo bole une saiqoji.” ²² Ni nğgi are qaliye. Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatosiq kumbra bole dego turtsiq yej. Aqa areqalo Qotei qa singilatej qaji de ti aqa kumbra bole ti aiyeltsiq dauryej. Deqa iga endegsi marqom. Abraham aqa kumbra bole yej qaji dena aqa areqalo Qotei qa singilatej qaji di taqyosiq singilatej. ²³ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Abraham a Qotei qa aqa areqalo singilatej deqa Qotei na minjej, ‘Ni ijo nğmgalaq

di tamo bole une saiqoji.’” Osiqa Abraham kadoiyej. Anjam nengrenyeb qaji di aqa damu agi brantej. ²⁴ Deqa nğgi qalieonub, tamo nanği Kristus qa nango areqalo singilatoqnsib kumbra bole dego turtsib yeqnu qaji nanği Qotei aqa nğmgalaq di tamo bole une saiqoji unub. Ariya tamo nanği Kristus qa nango areqalo singilatosib olo kumbra bole bei babtqasai di nanği Qotei aqa nğmgalaq di tamo bole sqasai.

²⁵ Ni nğgi sambala uņa Rahap a qa dego are qaliye. Rahap aqa kumbra bole agiende. Josua a na tamo aiyel nanği qarinqnrnaqa Jeriko qureq gılınabqa qure deqaji tamo nanği na tamo aiyel nanği di nımqa laqnab Rahap na nanği aiyel ulitnjrsiqa gam bei osornjrnaqa nanği jeu tamo nanği alelnjrsibqa jaraieb. Rahap a kumbra bole di yej deqa a Qotei aqa nğmgalaq di uņa bole une saiqoji soqnej. ²⁶ Iga qalie, tamo aqa jejamu a mondor ti sqasai di a moiqas. Dego kere tamo bei a Kristus qa aqa areqalo laņa singilatosim a olo kumbra bole bei babtqasai di a tamo moisiq aqa jejamu laņa unu dego bul sqas.

Iga gago segi anjam geregere taqatoqnqom

3 O ijo was qu, nunğo ambleq di tamo gargekoba nanği Qotei aqa anjam plaltqa wau ojaib. Di kiyaaq? Mondor tamo peginjrq batiamqa Qotei na iga anjam plalto tamo gago wau di geregere tenemtosisim iga pegigwas. ² Bati gargekoba iga kumbra guro guroyeqnum. Iga kalil degyeqnum. Ariya tamo bei aqa anjam maro qa grotqasai di a tamo bolequja. Deqa a na aqa baņ ti singa ti jejamu ti dego geregere taqatoqnqas. ³ Iga hos nango medabuq di sil atoqnsim nanği titnjreqnam nanği iga daurgeqnu. Iga nango medabu segi ojeqnam nango jejamu dego iga daurgeqnu.

⁴Niŋgi qobuŋ uniye. Qobuŋ a tulaŋ kobaquja. Ariya aqa kuŋi tulaŋ kiŋala. Ariya jagwa koba tigelosiq qobuŋ tutqa laqnaqa qobuŋ aqa abu na kuŋi ojoqnsiq tingiteqnaq qobuŋ a dauryoqnsiq gileqnu. ⁵Deqo kere gago medabu kiŋala. Ariya a diq koba yeqnu deqa iga medabu waqtoqnsim gago segi ŋam soqtoqnsim diqosim laqnum.

Iga qalie, ŋamyuo yusiq tulaŋ kobaqujaoqnsiq ŋamtaŋ kalil yueleŋeqnu. ⁶Gago medabu di ŋamyuo bul. A gago jejamu qa sarqei bei. Ariya medabu dena iga kumbra uge uge yoqnsim gago segi jejamu tulaŋ jigateqnum. Mondoŋ une tamo naŋgi ŋamyuo kobaq aisib padalqab deqo kere gago medabu na gago so tulaŋ ugeugeiyeqnu. ⁷Tamo naŋgi na wagme kalil naŋgi taqatnjreqnub. Wagme mandamq di laqnub qaji ti qebari ti qe ti kalil tamo naŋgi na taqatnjreqnub. ⁸Ariya tamo bei na aqa segi medabu taqatqa keresai. Gago medabu na gaigai tigelosiq anjam uge uge mareleŋeqnu. Amal na tamo naŋgi uŋinjqroqnsib moiotnjreqnub deqo kere gago medabu na iga kumbra uge ugeq breigeqnu. ⁹Gago kumbra agiende. Iga gago medabu na gago Tamo Koba Abu Qotei aqa ŋam soqtoqnsim olo puluoqnsim medabu qujai dena tamo uŋgasari naŋgi misiliŋnjreqnum. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na gereinjrsiqa aqa segi so boleq di atej. ¹⁰Ariya iga olo kumbra ugeteqnum. Agi iga gago medabu waqtoqnsim Qotei aqa ŋam soqtoqnsim olo medabu qujai dena anjam uge mareqnum. O ijo was qu, gago kumbra di uge. ¹¹Ya jumbum qujaiq dena ya bole ti ya uge ti brantqa keresai. ¹²O ijo was qu, qura a na oliv aqa gei oqa kere e? Sil luwit a na qura aqa gei oqa kere e? Sai. Yuwal a deqo ya bole bulyqa keresai.

Tamo qudei naŋgi nuŋgo ambleq di powo bole ti sosibqa naŋgi kumbra bole dego yoqnebe

¹³Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi areqalo bole ti powo ti unub kio? Tamo deqaji qudei naŋgi sosibqa naŋgo walwel bole yoqnebe. Naŋgi diqoqnsib naŋgo segi ŋam soqtoqnaib. Naŋgi areqalo bole ti powo ti sosib kumbra bole bole yoqnebe. Yim tamo naŋgi naŋgo kumbra di unsib marqab, “Naŋgi tamo bole.” ¹⁴Ariya niŋgi tamo qudei naŋgi qa laŋa are ugeiŋgim nuŋgo segi ŋam soqtqa are qaloqnaq di niŋgi areqalo bole ti powo ti sqa keresai. Niŋgi nuŋgo kumbra uge deqa areboleboleiŋgaiq. Niŋgi areboleboleiŋgwas di niŋgi gisaŋ kumbra dauryosib Qotei aqa anjam bole olo ugetqab. ¹⁵Niŋgi degyqab di niŋgi powo bole ti sqasai. Niŋgi powo uge ti sqab. Powo deqaji laŋ goqe dena bosai. Di mandam qaji powo. Di gago areqalo namij aqa powo. Powo di aqa abu Satan a segi. ¹⁶Niŋgi quiye. Tamo qudei naŋgi tamo qudei naŋgi qa are ugeinjreqnaqa naŋgo segi ŋam soqtqa are qaleqnu. Deqa naŋgi so ugeq di sosib kumbra uge uge yeqnu. ¹⁷Ariya tamo naŋgi Qotei aqaq dena areqalo bole ti powo ti eqnub qaji naŋgi kumbra tulaŋ boledamu yeqnu. Naŋgi kumbra jigat dauryosaieqnu. Naŋgi lawo na sosib tamo naŋgi jiŋga na gereinjroqnsib naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole enjreqnu. Naŋgi na tamo kalil naŋgi turtnjqroqnsib kumbra qujai enjreqnu. Naŋgi gisaŋoqnsib laŋa baban na kumbra bole dauryosaieqnu. Naŋgi bole dauryeqnu. ¹⁸Iga kalil areqalo qujaitosim lawo na sqom di iga kumbra bole tiŋtiŋ babtoqnqom. Inŋi meli bran-teqnu deqo kere.

Tamo bei a mandam qa kumbra qa tulaŋ areboleboleiyqas di a olo Qotei jeutqas

4 O was qu, kiyaaqa ningi segi segi anjam na qotoqnsib ŋiriŋkobaeqnu? Utru agiende. Ningi nuŋgo segi jejamu qa areboleboleiŋgeqnaqa kumbra uge uge yqajqa are prugŋeqnu. Kumbra di nuŋgo jejamu qa sarqei kalilq di siŋgila na waueqnu. Utru deqa ningi anjam na qotoqnsib ŋiriŋkobaeqnu. ²Ningi iŋgi iŋgi koba oqajqa tulaŋ areareteŋgeqnu. Ariya ningi iŋgi di osaieqnu. Deqa ningi tamo ŋumeqnu. Ningi iŋgi iŋgi oqajqa mamaulŋeqnu. Ariya ningi osaieqnu. Deqa ningi ŋiriŋko-baoqnsib qoto tigelteqnu. Ningi iŋgi iŋgi qa Qotei pailyosaieqnu. Utru deqa ningi osaieqnu. ³Ningi iŋgi iŋgi qa Qotei pailyoqnsib ariya ningi osaieqnu. Di kiyaaqa? Ningi areqalo uge na Qotei pailyeqnu deqa. Ningi nuŋgo segi jejamu qa areboleboleiŋgoqnim sqajqa deqa maroqnsib iŋgi iŋgi di oqajqa are qaleqnu. ⁴Uŋa bei na aqa gumbuluŋ uratosiq olo tamo bei ombla sambala kumbra yeqnu dego kere ningi Qotei uratobuloqnsib kumbra uge uge yeqnu. Ningi quie. Tamo bei a mandam qa kumbra qa tulaŋ areboleboleiyqas di a olo Qotei jeutqas. Ningi di qaliesai kio? Deqa tamo bei na mandam qa kumbra kadoiyqas di a Qotei ti jeu sqas. ⁵Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengreŋyeb unu, “Qotei a na aqa Mondor Bole gago are miligiq di atej unu. Mondor di a iga qa tulaŋ areareteqnu. Deqa iga a qoreiyqom di a are ugeiyqas.” O was qu, anjam di laŋa sa anjam ningi deqsib are qalonub kio?

⁶Ariya Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu. Deqa aqa anjam bei nami endegsib nengreŋyeb unu, “Tamo nanŋi nanŋo segi ŋam soqteqnu qaji nanŋi

Qotei na olo jeutnreqnu. Ariya tamo nanŋi nanŋo segi ŋam aguq ateqnu qaji nanŋi qa Qotei a olo are boleiy-oqnsiq gerejnreqnu.” ⁷Deqa was qu, ningi nuŋgo segi ŋam aguq atoqnsib Qotei aqa sorgomq di geregere soqniye. Sosib Satan gotraŋyoqniye. Yimqa Satan a na ningi uratŋgosim ulaŋqas. ⁸Ningi Qotei jojomyoqniyqa a kamba dego ningi jojomŋgoqnas. O une tamo, ningi quie. Tamo nanŋi nanŋo baŋ yansoqnsib jiga koboteqnu dego kere ningi nuŋgo are miligi gereiyqnsib bulyoqniye. Ningi qudei areqalo aiyelateqnu. Deqa ningi nuŋgo areqalo uge di olo uratoqnsib nuŋgo are miligi yansoqniye. ⁹Ningi are gulubeiŋgim akamuge-toqniye. Ningi tamo kiekeqnu qaji nuŋgo kiki uratosib olo akamoqniye. Ningi tamo areboleboleiŋgeqnu qaji nuŋgo arebolebole di dego kobotosib olo tulaŋ are gulubeiŋgoqneme. ¹⁰Osib ningi Tamo Koba Qotei aqa ŋam-galaq dia nuŋgo segi ŋam aguq atoqniye. Ningi degyqab di Qotei na olo nuŋgo ŋam soqtetŋwas.

Ningi nuŋgo was nanŋo jejamuq di une laŋa qametnraib

¹¹O was qu, ningi na Qotei aqa tamo uŋgasari nanŋi uge qa minjraib. Tamo bei na aqa was nanŋi uge qa minjrjim nanŋo jejamuq di une qametnjqas di a dal anjam dego uge qa marsiq qamqo. Ningi dal anjam uge qa marsib qamqab di ningi dal anjam aqa sorgomq di sqa uratonub. Osib laŋa pegiyonub. ¹²Qotei a segi na dal anjam babtej deqa a na qujai gago une qa iga pegigwa kere. A na qujai tamo nanŋi eleŋqa kere. A na qujai nanŋi padaltnjrqa kere. Deqa ningi tamo kiero deqa ningi nuŋgo was nanŋo jejamuq di une qametnreqnu? Di kumbra uge.

Ninggi nungo segi ñam soqtoqnsib nungo segi wau qa diqoqnaib

¹³Ninggi qudei endegsib mareqñub, “Bini kio nebe kio iga qure beiq gilsim dia wausau qujai sosim silali qa wau-osim olo bqom.” ¹⁴Ninggi degsib mareqñub. Ariya nebe kumbra kie nungoq di brantqas di ningi qalieqa keresai. Ningi ñam qurem bul sokiñalayosib koboqab. ¹⁵Deqa ningi endegsib maroqniye, “Tamo Koba Qotei a na marimqa iga ñambile sqom. Sosim iga kumbra kie yqa are qalsim yqom.” ¹⁶Ariya ningi olo nungo segi ñam soqtoqnsib nungo segi wau qa diqoqnsib laqñub. Nungo kumbra di uge. ¹⁷Ni geregere are qale. Ni kumbra bole qa qalieosim ariya ni dau-ryqasai di ni une yonum.

Tamo nanği ñoro koba koroiyeqñub qaji nanği diño bati qa awai ugedamu oqab

5 Ningi tamo unğasari ñoro koba ti unub qaji ningi quiyey. Bunuqna gulube kokba ningi qa bqas. Ningi deqa are qalsib akamkobaoqniye. ²Nunگو ñoro ti wala ti kalil ugeeleñej. Sisimbiñ na nunگو gara kalil dego ugeugeiyey. ³Nunگو gol ti silva ti di baisuwi na ugetej. Deqa mondoñ baisuwi dena nunگو une boleq atsim ñamyuo bulosim nunگو jejamu koitsim ugeugeiyqas. Ningi ñoro koba laña koroiyeb unu deqa diño batiamqa ningi awai uge oqab. ⁴Ninggi quiyey. Nunگو wau tamo nanği nunگو wau miligiq dena ingi meli gentosib nunگو banq di ateqñab ningi na kamba olo nanği gisañjroqnsib awai oto nunگو segi qa getentoqnsib oto segi nanği enjreñub. Deqa nanği endegsib Qotei pailyeqñub, “O Tamo Koba Qotei, nanği iga kumbra uge degsib egeqñub deqa ni na kamba nanği awai uge enjriime.” Yeqnaqa Qotei siñgila koba ti unu qaji a nanگو pail

di queqnu. ⁵Ninggi mandamq endia sosibqa gara bole bole jugoqnsib nunگو segi jejamu qa areboleboleingeqnaqa ingi koba uyeqñub. Deqa kaja du du nanگو jejamu diq diqeqnaq nanگو mandor nanği na ñumeqñub dego kere mondoñ Qotei na ningi dego lungwas. ⁶Nunگو kumbra uge bei agiende. Tamo nanği kumbra bole bole yeqñab ningi na kamba nanği une ti qa minjroqnsib ñumeqñub. Yeqñab nanği na kamba olo ningi lawo kumbra engeqñub. Nanği na ningi kumbra uge bei engosaieqñub.

Ninggi nunگو are miligi siñgilatosib gulube qoboioqnsib Tamo Koba Yesus aqa bqajqa bati qa tariñoqnsib soqniye

⁷Deqa was qu, ningi nunگو are miligi siñgilatosib gulube qoboioqnsib Tamo Koba Yesus a olo bqajqa tariñoqniye. Ningi tariñqa asgingaiq. Ningi qalie, wau lanja nanği asginjrosaiqnu. Nanği ingi yagoqnsib awa qa tariñeqñub. Awa beqnaqa ingi melieqnaqa nanği ingi meli di oqnsib uyeqñub. ⁸Dego kere ningi dego nunگو are miligi siñgilatosib gulube qoboioqniye. Tamo Koba Yesus a bqajqa bati jojomqo deqa ningi nunگو are miligi siñgilatosib tariñoqnsib soqniye.

⁹O was qu, ningi Qotei aqa tamo unğasari nanği qa ñiriñoqnsib yomuqñab. Qotei na kamba nunگو une deqa ningi olo pegiño uge. Ningi quiyey. Une pegiyo tamo agi bqaj jojomqo. A siranmeq di tigelejunu. ¹⁰O was qu, ningi Qotei aqa medabu o qaji tamo nanği qa are qaliye. Nanği Tamo Koba Qotei aqa ñam na anjam palontoqñeb deqa jeu tamo nanği na nanği kumbra uge enjroqñeb. Ariya nanği Qotei aqa anjam marqa ulaosaiqñeb. Nanği nanگو are miligi siñgilatoqnsib gulube di qoboioqñeb. ¹¹Ninggi quiyey. Iga endegsi mareqñum, “Tamo nanği nanگو are

miligi singilatoqnsib gulube qoboie-qnub qaji nanği Qotei na taqatnjreqnu. Deqa nanği areboleboleinjreqnu.” Niği Jop aqa kumbra qa nami queb. Jop a aqa are miligi singilatosiq gulube kobaquja qoboiesoqnej. Niği qalie, bunuqna Tamo Koba Qotei na Jop olo boletej. Od, iga qalieonum, Tamo Koba Qotei a gaigai iga qa duloqnsiqa iga qa are boleieyqnu.

Niği anjam bei marqa osibqa inği bei na singilataib

¹²O was qu, e anjam kobaquja bei unu. Anjam agiende. Niği anjam bei marqa osibqa inği bei na singilataib. Niği laj qure aqa ñam na anjam singilataib. Niği mandam aqa ñam na anjam singilataib. Anjam boeamqa od qa mariye. Anjam bolesaiamqa said qa mariye. Niği degyqab di Qotei na niği awai uge bei engwasai.

Tamo nanği kumbra tiğtiğ yeqnub qaji nanço pail singila koba

¹³Nunço ambleq di tamo qudei nanği gulube qoboieqnub kio? Degamqa niği na minjribqa nanği nanço gulube deqa Qotei pailyoqnebe. Nunço ambleq di tamo qudei nanği arebole-boleinjreqnu kio? Degamqa niği na minjribqa nanği Qotei qa louoqnsib aqa ñam soqtoqnebe. ¹⁴Nunço ambleq di tamo qudei nanği mainjreqnu kio? Degamqa niği na minjribqa nanği Kristen gate nanği metnjrib bosib Tamo Koba Qotei aqa ñam na nanço gateq di baj atetnjrsib gorej bilentosib nanği qa pailyebe.

¹⁵Nanği Tamo Koba Qotei qa nanço areqalo singilatosib pailyoqab di a na nanço ma kobotosim nanği olo tigeltnjrqas. Osim nanği une ti soqniq na na nanço une kalil dego kobotetnjrqas.

¹⁶Deqa was qu, niği nunço segi segi une palontosib Kristen was qu nanği minjroqniye. Osib niği segi segi qa pailyoqniye. Yim Qotei a na niği boletğwas. Tamo nanği kumbra tiğtiğ yeqnub qaji nanço pail singila koba. Deqa nanği pailyeqnaqab Qotei a quoqnsiqa nanği aqaryainjreqnu.

¹⁷Niği Elaija qa are qaliye. A iga bul mandam tamo. Ariya a singila na endegsi pailyej, “O Qotei, ni na laj getentimqa awa bqasai.” A degsi pailyoqaqa Qotei na laj getentonaqa awa bosai. Degsi sonaq sonaq wausau qalub bei oto koboej. ¹⁸Ariya Elaija a olo pailyoqaqa laj waqonaqa awa bej. Bosiq inği inği kalil melielenej.

Tamo bei a gam bole uratqas di was bei na gilsim aqaryaiymqa a Qotei aqa areq olo bqas

¹⁹⁻²⁰O ijo was qu, nunço ambleq di was bei a Qotei aqa anjam bole dau-ryqa uratimqa tamo bei na olo Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas di tamo dena kumbra boledamu yqo. Niği ijo anjam deqa geregere are qaliye. Tamo bei a une ti soqniqqa was bei na gilsim aqaryaiymqa a gam uge di uratosim olo Qotei aqa areq bqas di was dena aqa qununj moio sawaq dena oqo. Deqa tamo di a moiqasai. Qotei na aqa une gargekoba kobotetqas.

1 PITA

1 E Pita. Yesus Kristus na e qarinqbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. E na anjam endi nengrenyosim ningi Qotei aqa segi tamo ungasari ningi qa qarinyonum. Ningi nungo qure utru segi segi uratosib jaraiosib sawa sawa kalil keretosib unub. Ningi Pontus sawa ti Galesia sawa ti Kapadosia sawa ti Esia sawa ti Bitinia sawa ti dia unub. ²Tulan nani Qotei Abu a ningi qa qalieosiq deqa ningi aqa segi tamo ungasari sqa marsiqa ningi giltqej. Qotei aqa Mondor Bole a na ningi Qotei aqa segi kumbra boleq di atimqa ningi nungo jejamu Qotei yekritosib Yesus Kristus aqa anjam geregere dauryosib sqajqa deqa osiqa ningi aqaryainqej. Yim Yesus aqa leq na ningi yansngimqa ningi Qotei aqa namgalaq di une saiqoji sqajqa deqa. Qotei a ningi qa are tulan boleiyimqa ningi geregere lawo na soqniye.

Qotei a nambile boledamu lan goge dia iga gereiyetgej unu

³Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa nam soqtoqnqom. Qotei a iga qa tulan dulosiqa Yesus Kristus olo subq na tigeltej. Gam dena Qotei na iga nambile bunuj egej. Nambile bunuj dena iga singilatgejunu deqa iga ingi bole bole Qotei na mondon egwas qaji deqa tariñoqnsim unum. ⁴Qotei na iga lan goge qaji nambile tulan boledamu egwajqa deqa marsiqa iga giltqej. Nambile di ugeqa keresai. A Qotei aqa namgalaq di tulan boledamu. A koboqa keresai dego. Qotei na nambile di lan goge dia gereiyetqej unu. Deqa mondon ningi Qotei ombla lan qureq di sosib nambile di oqab. ⁵Ningi Kristus qa nungo areqalo singilateqnu deqa Qotei aqa singila kobaquja na ningi taqatqejunu. Qotei a na ningi eleqam ningi bole

sqajqa deqa are qaleqnu. Deqa mondon diqo batiamqa aqa kumbra di brantim ningi unqab.

⁶Qotei na ningi oqas aqa kumbra deqa ningi are qaloqnsib tulan areboleboleingeqnu. Ariya bini gulube utru segi segi na ningi jaqatinqejeqnu. Di unqum. Sokiñala gulube di olo koboqas. ⁷Ningi gulube eqnub dena Qotei a nungo areqalo uneqnu. Ningi Kristus qa nungo areqalo bole singilateqnu kio sai kio di Qotei a uneqnu. Iga qalie, gol a ingi tulan boledamu. Ariya tamo nanqi namyuo na gol koitoqnsib dena qalieeqnub, gol di bole kio sai kio. Dego kere nungo areqalo Kristus qa singilateqnu qaji di tulan bolequja. Areqalo dena gol tulan bunyejunu. Di kiyaya? Gol a ugeosim koboqas. Deqa gulube bei bei ningi qa boqnsim dena ningi osorngwas, ningi Kristus qa nungo areqalo bole singila-teqnu. Ningi bole singilatqab di mondon diqo batiamqa Yesus Kristus a boleq dosim bati deqa a ningi qa tulan areboleboleiyim nam kobaquja ningi engwas. ⁸Ningi nani Kristus unosaioqneb. Ariya ningi a tulan qalaqalaiyeqnu. Ningi bini a unosaieqnu. Ariya ningi a qa nungo areqalo singilatoqnsib a qa tulan arebo-leboleingeqnu. Nungo arebolebole dena mandam qaji arebolebole kalil tulan bunyejunu. Nungo arebolebole di aqa utru iga na dauryosim ubtqa keresai. ⁹Ariya ningi Kristus qa nungo areqalo singilateqnu deqa Qotei na ningi oqas.

¹⁰Nani Qotei aqa medabu o qaji tamo nanqi kumbra bole kalil Qotei na ningi bini engeqnu qaji deqa anjam maroqneb. Nanqo anjam di aqa utru nanqi qalieqa osib deqa geregere namoqnsib wauoqneb. ¹¹Kristus aqa Mondor a nanqo are miligiq di sosisqa nanqo medabuq na anjam endegsi babtosiqa maroqnej, “Bunuqna Kristus a jaqatinqe osim moiqaq. Moisis olo subq na tigelosim

lan qureq oqsim dia a ñam koba ti sqas.” O was qu, Qotei aqa medabu o qaji tamo nanği endegsib nenemoqneb, “Kristus a bati gembu bqas? Kumbra kie namoqna brantim Kristus a bunuqna bqas?”¹² Ariya Qotei a na nanği kamba endegsi minjrej, “Anjam ninği mareqñub qaji di aqa damu nuñgo bati qa brantqasai. A bunuqna brantqas.” O was qu, Qotei na ninği oqajqa anjam di Qotei aqa medabu o qaji tamo nanği maroqneb. Ariya bunuqna Qotei na aqa Mondor Bole qarinyonaqa lan goge dena aisiq Qotei aqa anjam maro tamo nanği singilatnjoqnej. Yeqnaqa nanği Kristus aqa anjam bole palontoqñsib ninği mernjoqneb. Qotei aqa lan anğro nanği dego kumbra bole kalil Qotei na ninği engeqñu qaji deqa geregere qalieqa osib utru ñameqñub.

**Qotei na iga aqa segi tamo
sqa marsiqa metgej. Iga aqa
segi kumbra boleq di sosim
walweloqñajqa deqa metgej**

¹³ Deqa ninği gaigai ijo anjam di dauryqajqa are qaloqñsib nuñgo walwel geregere taqatosib soqñiye. Sosib Yesus Kristus qa nuñgo areqalo singilatoqñsibqa mondoñ a olo lan qureq dena brantosim kumbra tulan boledamu ninği engwajqa deqa tariñoqñsib soqñiye. ¹⁴ Sosib ninği anğro du du bulosib Qotei aqa anjam geregere qusib dauryoqñiye. Nami ninği Qotei qaliesai deqa ninği areqalo uge uge dauryoqñeb. Ariya bini ninği kumbra di olo dauryaib. Uratiye. ¹⁵ Qotei a gaigai aqa segi kumbra boleq di sosisq dauryeqñu. Deqa ninği dego nuñgo jejamu osib Qotei yekritosib aqa kumbra boleq di sosib walweloqñiye. Utru deqa Qotei na ninği aqa segi tamo sqa marsiq ninği metñgej. ¹⁶ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neñgreñyeb unu, “Ninği nuñgo jejamu osib e ebiye. Osib ijo kumbra boleq di sosib

dauryoqñiye. Di kiyaaqa? E nuñgo Qotei. E dego ijo segi kumbra boleq di sosim dauryeqñum.”

**Qotei a Kristus aqa leñ aiej
qaji dena iga awaigej**

¹⁷ Ninği Qotei metoqñsib minjeqñub, “O gago Abu.” Abu di a gago ñam qa are qalsiq iga pegigosaieqñu. A gago segi segi kumbra unoqñsib dena iga pegigeqñu. Deqa bati ninği mandamq endi sosisbqa ninği endegsib maroqñiye, “Mandam endi gago qure utru sai.” Degsib maroqñsib Qotei qa ulaoqñsib aqa sorganq di geregere soqñiye. ¹⁸ Ninği qalie, nami ninği nuñgo moma nuñgo kumbra uge uge dauryoqñeb. Ariya Qotei a nuñgo kumbra ugeq dena ninği olo awaingej. Mandam qa ñoro ti gol ti silva ti koboqas qaji dena ninği awaingej. ¹⁹ Kristus aqa leñ aiej qaji dena ninği awaingej. Kristus aqa leñ di tulan bolequja. Kristus aqa jejamuq di une bei saiqoji. Agi kaja du du nami Qotei atraiyoqñeb qaji nuñgo jejamuq di yu bei saiqoji dego kere. ²⁰ Tulan nami Qotei a mandam atosaisosiqa a Kristus qa qalieosiqa a giltej. Kristus na ninği awaingejawajqa deqa marsiq a giltej. Ariya bini bati endeqa diño bati jojomqo deqa Qotei a ninği qa osiqqa Kristus qarinyonaq bej. ²¹ Kristus a na ninği aqaryaingej deqa ninği Qotei qa nuñgo areqalo singilatosib unub. Kristus agi moinaqa Qotei na olo subq na tigeltosiqa metonaq a lan qureq oqsiq dia ñam kobaquja ej. Utru deqa ninği Qotei qa nuñgo areqalo singilatoqñsib anjam a nami marej qaji di aqa damu brantqajqa deqa tariñoqñsib unub.

**Iga na Qotei aqa tamo unğasari
nanği tulan qalaqalainjroqñom**

²² Ninği nami Qotei aqa anjam bole dauryoqñeb. Kumbra dena ninği Qotei aqa ñamgalaq di tamo bole

une saiqoji soqneb. Utru deqa bini ningi na Qotei aqa tamo ungasari nangi tulan qalaqalainjreknub. Ariya kumbra di ningi olo torei singilatosib nungo Kristen was nangi singila na qalaqalainjroqniye. ²³Ningi ingi meli bunuj bulosib nambile bunuj eb. Ingi meli ugeqas qaji dena ningi nambile osai. Ingi meli gaigai sqas qaji dena ningi nambile eb. Ingi meli bunuj di Qotei aqa anjam. Anjam di nambile ti. A gaigai sqas. ²⁴Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “Tamo ungasari kalil nangi mandamq endia bati olekoba sqasai. Nangi nin bul urur koboqab. Deqa nango nam balamtamo aqa so bulosim ulonqas. Agi nin a gaigai kanngrenqnu. Balamtamo aqa so a sokiñalayoqnsiq ulonqenu. ²⁵Ariya Tamo Koba Qotei aqa anjam a bati gaigai sqas.” O was qu, Qotei aqa anjam bole di agi aqa anjam maro tamo nangi palontoqnsib ningi merngoqneb.

**Tamo Koba Yesus a tal aqa ai bul.
Tal aqa ai di nambile unu**

2 Ningi nambile bunuj eb deqa ningi kumbra uge kalil uratiye. Gisan anjam ti maqu kumbra ti are uge ti yomu anjam ti kalil di ningi torei uratekritiye. ²Iga qalie, angro mom nangi mungum qaq uyqajqa qarnjreknub. Dego kere ningi mungum qaq boledamu Qotei aqaq dena beqnu qaji di oqajqa are qaloqniye. Mungum qaq di agi Qotei aqa anjam. Mungum qaq di jiga bei saiqoji. Mungum qaq dena nungo qunun aqaryaiymqa ningi tulan boleosis singilaqab. Yim Qotei na ningi oqas. ³Tamo Koba Yesus aqa kumbra a ningi qa yeqnu qaji di ningi uyo oneiyonub deqa ningi qalieonub, Tamo Koba Yesus a tamo tulan boledamu.

⁴Tamo Koba Yesus a tal aqa ai bul singila na tigelejunu. Tal aqa ai di nambile unu. Ningi tal aqa ai deq boiye.

Tal aqa ai di tamo ungasari nangi na unsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Ariya Qotei na olo tal aqa ai di giltosiq marej, “Tal aqa ai di tulan boledamu.” ⁵Ningi dego tal aqa ai bul nambile unub. Qotei na ningi aqa segi tal sqa marsiq deqa aqa Mondor aqa singila na ningi gereingeqnu. Yim ningi aqa segi atra tamo boledamu sosib Yesus Kristus aqa nam na nungo segi jejamu Qotei atraiyonub a ningi qa tulan arearetonqajqa deqa.

⁶Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu, “Ningi quiye. E na tal aqa ai qujai giltosim tal singilatqajqa deqa tumaq di tigelttem unu. Tal aqa ai di tulan bolequja. A singila koba. E na Saion manaq dia tigelttem unu. Deqa tamo nangi tal aqa ai di osib nango areqaloq di singilateknub qaji nangi jemainjrqasai.” ⁷O was qu, ningi Kristus qa nungo areqaloq singilateknub deqa ningi mareknub, “Tal aqa ai di tulan bolequja.” Ariya tamo nangi Kristus qa nango areqaloq singilato-saieknub qaji nangi tal aqa ai di uge qa mareknub. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu,

“Tal gereiyo qaji tamo nangi na tal aqa ai di arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa tal aqa ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltte unu.”

⁸Qotei aqa anjam bei dego nami endegsib nenngrenyeb unu, “Tamo qudei nangi tal aqa ai di quraqyoqnsib mangaleknub.” O was qu, tamo nangi di Qotei aqa anjam gotranjreknub. Utru deqa nangi tal aqa ai di quraqyoqnsib mangaleknub. Nangi kumbra uge uge yeqnub deqa Qotei na nangi padalt-njrqas. Qotei a nami nangi qa degsi marej.

⁹Ariya Qotei na ningi giltngrej deqa ningi aqa segi tamo ungasari tintin unub. Ningi aqa atra tamo dego sosib a ombla mandor kokba tigelejunub. Osib ningi

aqa segi kumbra boleq di sosib walweleqnub. Ningi aqa segi tamo sqa marsiq giltngfej deqa ningi aqa kumbra bole kalil deqa mare mare laqnub. Nami ningi ambruq di soqneb deqa Qotei na ningi metngonaqa ningi ambru uratosib suwanq beleneb. Suwan di tulan bolequja. ¹⁰Nami ningi tamo ungasari lanaj soqneb. Ariya bini ningi Qotei aqa segi tamo ungasari unub. Nami Qotei a ningi qa are boleiyosaiqnej. Ariya bini a ningi qa are boleiyeqnu.

Iga Qotei aqa wau tamo sqom

¹¹O ijo kadoi bole, nungo qure bole agi lan goge di unu. Deqa ningi mandamq endia yauj tamo bulosib unub. Deqa e na ningi endegsi merngwai. Ningi nami nungo areqalo namij dauryqajqa are prugngqnej. Ariya areqalo namij di nungo qunun ti ombla qoteqnub. Deqa ningi nungo areqalo namij di uratosib qoreiyiye. ¹²Bini ningi sawa bei bei qaji tamo nanjo ambleq di sosib deqa ningi nanjo njanjalaq dia kumbra bole bole dauryoqniye. Yimqa mondonj tamo ungasari peginjra batiamqa nanji nunjo kumbra bole di unsibqa nanjo yomu anjam ningi qa maroqneb qaji di uratosib Qotei aqa nam soqtoqnqab.

¹³Ningi Tamo Koba Qotei qa are qalogsib deqa ningi tamo kokba ti sawa taqato qaji tamo nanji ti mandor kokba ti nanjo anjam dauryoqniye. ¹⁴Osib gate kokba nanjo anjam dego ningi dauryoqniye. Gate kokba nanji agi mandor kokba nanji na wau enjreknab giloqnsib tamo nanji kumbra uge uge yeqnub qaji nanji kamba awai uge enjreqnub. Osib tamo nanji kumbra bole bole yeqnub qaji nanjo nam olo soqtetnjreqnub. ¹⁵Qotei aqa areqalo agiende. Ningi kumbra bole segi yoqniqbqa nanari tamo ningi yomuingeqnub qaji nanji nunjo kumbra bole di unsibqa nanjo anjam uge di olo uratosib mequmesqab. ¹⁶Bole, man-

dam tamo bei na ningi taqatngosaieqnu. Kristus a segi na ningi taqatngeqnu. Ningi degsib are qalsib walweloqniye. Ariya ningi endegsib are qalaib, "Mandam tamo bei na iga taqatgosaieqnu deqa ungum, iga kumbra uge yoqnqom." Ningi degsib are qalaib. Ningi Qotei aqa wau tamo deqa ningi kumbra bole na walweloqniye. ¹⁷Osib ningi tamo kalil nanji kumbra bole enjroqniye. Osib Qotei aqa tamo ungasari nanji qalaqala-injroqniye. Ningi Qotei ulaiyoqnsib aqa sorgomq di soqniye. Sosib mandor kokba nanjo nam soqtoqniye.

Iga Kristus aqa kumbra dauryoqnsim jaqatinj qoboioqnqom

¹⁸O kangal tamo, nungo wau qa gate nanji na ningi taqatngqonibqa ningi nanjo sorgomq di sosibqa nanjo anjam geregere dauryoqniye. Wau qa gate agi ningi kumbra bole engeqnub qaji nanjo anjam segi dauryoqnaib. Wau qa gate qudei ningi ugeugeingeqnub qaji nanjo sorgomq di dego soqniye. ¹⁹Od, ningi Qotei qa ulaosib wauabqa nunjo wau qa gate nanji lanja jaqatinj engibqa di ungum. Ningi jaqatinj di qoboioqniye. Yimqa Qotei a nunjo kumbra deqa tulan areboleboleioqnqas. ²⁰Ariya ningi kumbra uge yibqa nunjo wau qa gate nanji deqa ningi lungib ningi jaqatinj qoboioqab di Qotei a ningi awai bole engwasai. Ariya ningi kumbra bole yibqa nunjo wau qa gate nanji na olo ningi lungib ningi jaqatinj qoboioqab di Qotei a nunjo kumbra deqa tulan areboleboleioqnas.

²¹Qotei a ningi kumbra degyqa osiq ningi metngfej. Di kiyayaqa? Kristus a segi dego ningi aqaryainjgwa osiq jaqatinj qoboioqniye. Ningi kamba aqa kumbra di dauryosib jaqatinj oqnsib sqajqa deqa are qalsiq aqa kumbra di ningi osorngej. ²²Kristus a une bei yosaiqnej. Aqa medabu na gisan an-

jam bei dego marosaiqnej. ²³ Agi jeu tamo nanği na Kristus misiliŋ-yoqnsib anjam uge uge minjoqneb. Ariya a deqa kamba anjam uge bei nanği minjro-saiqnej. Nanği na Kristus jaqatiŋ koba yeqnab a deqa kamba nanği olo jaqatiŋ enjraqajqa marosaiqnej. A aqa segi jejamu osiqa Qotei aqa banq di uratej. Qotei agi tamo kalil nanği kumbra bole tiŋtiŋ na peginjreŋnu qaji. ²⁴ Kristus a gago une kalil qoboyosiqa aqa segi jejamuq di atsiqa a ŋamburbasq di iga qa gaiŋej. Iga gago une kalil torei uratosim ŋambile sosim kumbra tiŋtiŋ yoqnaqajqa deqa osiqa ŋamburbasq di iga qa gaiŋej. Jeu tamo nanği na Yesus qalougetosib jaqatiŋ koba yeb. Onaqa aqa jaqatiŋ dena a na iga olo boletgej.

²⁵ Nami niŋgi kaja du du bul sosibqa nuŋgo segi areqalo na aleloqnsib laqneb. Ariya bini niŋgi olo Mandor Koba Yesus aqa areq bonub deqa a na nuŋgo qunuŋ geregere taqatejunu.

Uŋgasari niŋgi nuŋgo tamo nuŋgo sorgomq di soqniye. Tamo niŋgi na nuŋgo uŋgasari nanği kumbra bole bole enjroqniye

3 Dego kere niŋgi uŋgasari niŋgi dego nuŋgo tamo nuŋgo sorgomq di soqniye. Ariya niŋgi qudei nuŋgo tamo nanği Qotei aqa anjam dauryosaiabqa di uŋgum niŋgi anjam bei minjraib. Niŋgi nuŋgo ŋamgalaq di kumbra bole bole yibqa nanği unsibqa dena nanği are bulyqab. ² Di kiyaqa? Niŋgi kumbra tiŋtiŋ na walwelosib nuŋgo sorgomq di geregere soqniŋ nanği di unsib marqab, niŋgi uŋgasari bole. ³ Niŋgi nuŋgo jejamu walatqa are prunjoqnaib. Niŋgi nuŋgo gate prunjoqnsib wala bole gateq di jugoqnaib. Osib kolilei na nuŋgo jejamu walatoqnaib. Gara bole wala ti dego jugoqnaib. Inği inği di laŋa jejamu qa wala. ⁴ Deqa niŋgi nuŋgo are miligi walatqa are qaloqniye. Are miligi aqa

wala agiende. Niŋgi are bole na sosibqa tamo uŋgasari kalil nanği lawo na gereinjroqniye. Are miligi aqa wala di Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ boledamu. Wala di ugeqa keresai. ⁵ Agi Qotei aqa uŋgasari nami soqneb qaji nanği nuŋgo are miligi degsib walatoqneb. Osib nuŋgo segi jejamu Qotei yekritosib a qa tariŋoqneb. Osib nuŋgo tamo nuŋgo sorgomq di soqneb. ⁶ Niŋgi Sara uniye. A na aqa tamo Abraham aqa anjam dauryoqnsiqa minjoqnej, “Ni ijo tamo koba.” Deqa uŋgasari, niŋgi Sara aqa kumbra di dauryosib kumbra bole yoqniye. Niŋgi ulaaib. Niŋgi kumbra bole yoqnaqab di niŋgi Sara aqa angro tiŋtiŋ sqab.

⁷ O tamo, niŋgi areqalo bole dauryosib nuŋgo uŋgasari nanği ti geregere soqniye. Nuŋgo uŋgasari nanği tamo sai. Nanği uŋa. Nuŋgo jejamu singila sai. Deqa niŋgi lawo na nanği kumbra bole bole enjroqniye. Uŋgasari nanği dego ŋambile gaigai sqab. Niŋgi degsib qalieosib deqa nuŋgo uŋgasari nanği gereinjroqniye. Niŋgi kumbra degyqab di inği bei na nuŋgo pail getentqa keresai. Qotei a nuŋgo pail quoqnaqas.

Niŋgi gaigai kumbra bole bole tamo uŋgasari kalil nanği enjroqniye

⁸ Ariya e na ijo anjam endi kobotqa osiy niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kalil koba na geregere are qujaitosib soqniye. Sosibqa tamo kalil nanği qa du-loqnsib Qotei aqa tamo uŋgasari nanği dego qalaqalainjroqnsib nanği qa are boleingqoneme. Osib nuŋgo segi ŋam aguq atoqniye. ⁹ Ariya tamo qudei nanği na niŋgi kumbra uge engibqa niŋgi na kamba nanği kumbra uge enjraib. Nanği na niŋgi misiliŋgoqnsib anjam uge merŋgibqa niŋgi na kamba anjam uge minjraib. Niŋgi kamba nanği qa oqnsib Qotei pailyoqniye. Qotei a niŋgi kumbra degyqa osiqa niŋgi metŋgej. Deqa niŋgi

kumbra bole degyibqa Qotei a na kamba ningi kumbra bole engoqnqas.

¹⁰ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nenngrenyeb unu,

“Tamo bei a mandamq endia so bole sqa marsimqa a anjam uge bei maroqnaiq.

A gisanj anjam dego maroqnaiq.

¹¹ A kumbra uge kalil torei qoreiyosim kumbra bole segi yoqnome.

Osim tamo ungasari kalil nanngi koba na are qujaitosib kumbra bole yoqnqajqa singilaoqneme.

¹² Di kiyaja? Tamo ungasari kumbra tintinj yeqnub qaji nanngi Tamo Koba Qotei na gegerere taqatnjrejunu.

Osiqa nango pail dego quetnjreqnu.

Ariya tamo ungasari kumbra uge uge yeqnub qaji nanngi Tamo Koba Qotei na olo qoreinjreqnu.”

Iga kumbra bole bole yoqnimqa jeu tamo nanngi na iga jaqatinj egoqnqab

¹³ O was qu, ningi kumbra bole bole yqajqa singilaoqnqab di tamo yai na ningi olo ugeugeingwas? ¹⁴ Bole, ningi kumbra tintinj yibqa tamo qudei nanngi na nunngo kumbra di unsib deqa jaqatinj engwab di unngum. Ningi deqa areboleboleingem. Nanngi na ningi nanngi ulainjrqajqa anjam bei merngibqa ningi nanngi qa ulaaib. Osib are gulubeingaiq.

¹⁵ Ningi nunngo are miligiq di Kristus atsisib sosibqa a segi qujai nunngo Tamo Koba degsib are qaloqniye. Yimqa tamo qudei nanngi nunngo kumbra di unsib endegsib nenemngoqnqab, “Ningi inji bole kie qa tariñoqnsib deqa ningi tulan areboleboleingeqnu?” Degsib nenemngoqnbqa ningi na kamba olo nanngi anjam minjrqajqa gam gereisib soqniye. O was qu, ningi bati gaigai degyoqniye.

¹⁶ Ariya ningi anjam singila na minjraib. Ningi lawo kumbra na ti kumbra bole na ti nanngi anjam minjroqniye. Osib ningi gaigai Qotei aqa nngamgalaq

di une saiqoji soqniye. Bole, ningi Kristus dauryoqnb jeu tamo nanngi nunngo kumbra bole di unsib deqa ningi anjam uge merngoqnsib misilingoqnqab. Ariya bunuqna nanngi nango anjam deqa olo jemainjrqas. ¹⁷ Iga kumbra bole bole yoqnimqa Qotei na marim jeu tamo nanngi na iga jaqatinj egoqnqab di kere. Ariya iga kumbra uge uge yoqnimqa tamo qudei nanngi deqa jaqatinj egoqnqab di uge. Iga degyqasai.

Kristus a moisiq olo subq na tigelej. A na iga oqajqa deqa

¹⁸ Ningi Kristus qa are qaloqniye. Kristus a tamo tintinjo. Ariya a na tamo ungasari uge uge nango sawa osiq nango une qa osiq moiej. A na ningi joqsim Qotei aqaj oqwjajqa deqa osiq ningi qa moiej. A bati qujai qa moiej deqa a olo moiqa keresai. A tamo bulyosiq mandamq endi soqnej. Sonaqa jeu tamo nanngi na a qalnab moiej. Ariya a olo subq na tigelosiq a mondor ti soqnej.

¹⁹ A mondor ti sosiq a moio sawaq aisiq tamo nami moreneb qaji nango mondor Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. ²⁰ Noa aqa bati qa tamo nanngi di Qotei aqa anjam gotranjoqneq. Bati deqa kumbra uge tulan kobaej. Ariya Qotei a tamo nango kumbra uge deqa nanngi urur kambatnjrosaiqnej. A tariñosiq sokobaiyonaqa Noa a qobun kobaquja gereiej. Gereisib koboonaqa tamo ungasari 8-pela segi qobun gogetosib sonabqa awa koba bosiq ya tulan koba dej. Ariya tamo ungasari 8-pela nanngi di Qotei na elenej deqa nanngi bole soqneq. ²¹ Dego kere ningi ya na yanso eb deqa Qotei a ningi dego elenej. A ya dena nunngo jejamu qaji jiga di yansetngosai. Ningi yanso eb bati deqa ningi Qotei pailonab a na nunngo are miligi qaji jiga yansetngej. Qotei na Yesus Kristus olo subq na tigeltej gam dena a na ningi elenej. ²² Onaqa Kristus a lanj qureq

oqej deqa bini a Qotei aqa baŋ woq di awejunu. Deqa laŋ aŋgro naŋgi ti laŋ qaji mondor kokba ti laŋ qaji siŋgila ti kalil naŋgi Kristus aqa sorgomq di unub.

Iga gago areqalo namij uratqom

4 Kristus a na aqa segi jejamu osiqa jaqatiŋ koba osiqa moiej. Dego kere niŋgi dego Kristus aqa areqalo di siŋgila na ojsib nuŋgo segi jejamu osib jaqatiŋ oqniye. Di kiyaya? Tamo bei na aqa segi jejamu osim jaqatiŋ oqnqas di a une uratqas. ²Deqa a mandamq endia jejamu korbi sosimqa a aqa areqalo namij olo dauryqasai. A Qotei aqa areqalo segi dauryoqnqas. ³Niŋgi nami nuŋgo areqalo namij na walweloqnsib kumbra uge uge sawa bei bei qaji tamo naŋgi yqajqa tulaŋ arearetŋreqnu qaji di yoqneb. Sawa bei bei qaji tamo naŋgo kumbra uge agiende. Naŋgi sambala kumbra yeqnub. Osib kumbra uge uge yqajqa are prugnreqnu. Qolo jigeeqnaqa naŋgi ya uge uyoqnsib alaŋkobai-yoqnsibqa nanarioqnsib laqnub. Osib Qotei aqa dal anjam gotraŋyoqnsib gisaŋ qotei naŋgi biŋinreqnub. ⁴Niŋgi nami naŋgi daurnjroqnsib koba na kumbra uge uge deqaji yoqneb. Ariya bini niŋgi kumbra di uratonub deqa naŋgi na niŋgi nuŋgoqnsib tulaŋ prugugetoqnsib niŋgi misil-ingeqnub. ⁵Ariya mondorŋ tamo naŋgi di Qotei aqa ulatamuq dia tigelosib nango une di palontqab. Bati deqa Qotei na tamo ŋambile so qaji ti tamo moreŋo qaji naŋgi ti nango kumbra qa peginjrsimqa naŋgi awai segi segi enjrqas. ⁶Utru deqa Kristus na aqa anjam bole palontosiq tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi minjroqnej. Bole, naŋgi moreŋeb. Agi tamo uŋgasari kalil une yeqnub qaji naŋgi moreŋeqnub. Ariya a na aqa anjam bole palontosiq naŋgi minjrej deqa naŋgi olo ŋambile osib Qotei bulosib mondor ti sqab.

Qotei na niŋgi wau segi segi eŋgej deqa niŋgi tamo uŋgasari naŋgi qa wauoqnsib aqaryainjroqniye

⁷Ŋgi iŋgi kalil koboqajqa bati agi jojomqo. Deqa niŋgi areqalo bole ti sosib nuŋgo kumbra kalil geregere taqatoqniye. Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei pailyqa oqnsib geregere pailyoqnqab. ⁸E anjam kobaquja bei dego niŋgi merngit quiye. Niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniye. Di kiyaya? Qalaqalaiyo kumbra na une gargekoba kabutoqnsiqa tulaŋ buŋye-junu. ⁹Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi nuŋgo talq boqniqbqa niŋgi naŋgi oqnsib geregereinjroqniye. Niŋgi naŋgi aqaryainjrqaqqa are ugeiŋgaiq. ¹⁰Qotei a niŋgi segi segi kalil qa are tulaŋ boleiyosiq wau segi segi eŋgej. Deqa niŋgi segi segi Qotei aqa wau tamo boledamu sosibqa Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi qa wauoqnsib aqaryainjroqniye. ¹¹Nuŋgo ambleq di tamo bei a anjam palontqa wau osimqa a Qotei aqa anjam geregere palontqaneme. Nuŋgo ambleq di tamo bei a tamo naŋgi aqaryainjrqaqqa wau osimqa Qotei na a siŋgila yimqa a siŋgila dena wauoqnmeme. Yimqa wau kalil niŋgi yeqnub qaji di tamo naŋgi unsibqa Yesus Kristus aqa ŋam na Qotei aqa ŋam tulaŋ soqtoqnqab. Yesus Kristus a bati gaigai ŋam koba ti siŋgila ti sqas. Bole.

Iga Kristus dauryosim a jaqatiŋ qoboiey dego kere iga dego jaqatiŋ qoboioqnqom. Iga deqa tulaŋ areboleboleigwas

¹²O ijo was bole, gulube kobaquja bei ŋamyuo bulosiq niŋgi qa beqnu. Ariya niŋgi deqa tulaŋ prugosib endegsib are qalaib, “Gulube deqaji nami gagoq di brantosaiioqnej.” Niŋgi degsib are qalaib. Qotei a nuŋgo areqalo tenemtqa osiq deqa gulube di qarinyqoqa niŋgi qa bqo.

¹³ Ningi gulube di eqnub deqa ningi Kristus aqa kumbra dauryeqnub. Agi Kristus a nami jaqatiŋ qoboiey dego kere ningi dego jaqatiŋ qoboieyqnub. Deqa ningi areboleboleiŋ gim soqniye. Yimqa mondoŋ Kristus a ñam koba ti brantimqa bati deqa ningi olo tulaŋ areboleboleiŋ gim sqab. ¹⁴ Ningi Kristus aqa ñam ojejunub deqa jenu tamo naŋgi na ningi misiliŋ gwab di unŋum. Ningi deqa areboleboleiŋ gem. Di kiyaya? Ningi qalie, Qotei aqa Mondor ñam koba ti siŋgila ti unu qaji a na ningi betereŋgejunu deqa. ¹⁵ Ningi geregere ñam atsib soqniye. Ningi tamo ñumibqa kio bajiniŋ bqa kio kumbra uge yibqa kio tamo bei aqa wau ugetibqa kio tamo qudei naŋgi na nuŋgo kumbra di unsib deqa jaqatiŋ engwab di uge. Ningi degyaib. ¹⁶ Ariya tamo bei a Kristen tamo unu deqa a jaqatiŋ oqas a deqa jemaiyaiq. A ñam Kristen ojejunu deqa a tulaŋ areboleboleiyim Qotei aqa ñam soqtoqneme.

¹⁷ Iga Qotei aqa segi anŋro tiŋtiŋ unum. Ariya iga pegigwajqa bati agi jomqo. Qotei a namoqna iga pegigwas. Deqa iga qalieonum, tamo naŋgi Qotei aqa anjam bole gotraneyeqnub qaji naŋgo une qa Qotei na awai tulaŋ ugedamu enjras. ¹⁸ Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Qotei a na tamo naŋgi kumbra tiŋtiŋ yeqnub qaji naŋgi elenqajqa wau koba. Deqa iga qalieonum. Tamo naŋgi Qotei qoreyoqnsib une yeqnub qaji naŋgi a na elenqajqa olo tulaŋ wau koba.” ¹⁹ Deqa was qu, Qotei na marimqa tamo qudei naŋgi jaqatiŋ oqab di unŋum. Naŋgi naŋgo segi jejamu osib Qotei aqa baŋq di uratosib kumbra bole segi yoqnebe. Qotei a gago Abu. A segi na iga geregej. Deqa a gaigai iga geregere taqatgoqnqas.

O Kristen gate, ningi na Qotei aqa tamo unŋasari naŋgi geregere taqatnjroqniye

5 O Kristen gate, e ningi anjam endegsi mernŋwai. E dego Kristen gate deqa Kristus a ijo ñamgalaq dia jaqatiŋ osiq moinaq e unem. Mondoŋ Kristus a olo siŋgila ti ñam koba ti brantimqa bati deqa Qotei na laŋ qure qa inŋi bole bole e ti ningi ti egwas. Deqa Kristen gate, ningi wau endegyoqniye. ² Qotei aqa tamo unŋasari naŋgi kaja du du bul deqa a na naŋgi joqsiqua nuŋgo baŋq di atej unub. Deqa ningi na naŋgi geregere taqatnjroqniye. Qotei na ningi wau di engej deqa ningi are bole na wau di yoqniye. Tamo qudei naŋgi siŋgila na ningi waingibqa ningi deqa wau di yaib. Ningi silali qa osib wau di yaib. Ningi are bole na wau di yoqniye. ³ Ningi na Qotei aqa tamo unŋasari naŋgi siŋgila na taqatnjraib. Qotei na naŋgi joqsiqua nuŋgo baŋq di atej unub deqa ningi kumbra bole na naŋgi taqatnjriye. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra di unsib ningi daurnŋwab. ⁴ Ningi kumbra degyibqa mondoŋ kaja naŋgo Mandor Koba Yesu a laŋ qureq na olo brantimqa bati deqa ningi awai tulaŋ boledamu oqab. Awai di ugeqa keresai. Gaigai sqas.

Iga gago segi jejamu osim Qotei aqa baŋq di atqom

⁵ O anŋro wala, ningi Kristen gate naŋgo sorgomq di soqniye. Sosib ningi kalil nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei aqa tamo unŋasari naŋgo sorgomq di soqniye. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, “Tamo naŋgi naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo jeutinreqnu. Ariya tamo naŋgi naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi qa Qotei a olo are boleiyeqnsiq gereinjreqnu.” ⁶ Deqa ningi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei agi siŋgila ti

unu qaji aqa sorgomq di soqniye. Yimqa bati a nami giltej qaji di brantimqa a na nuŋgo ñam olo soqtetŋwas. ⁷Qotei a gaigai niŋgi qa are qaleqnu. Deqa niŋgi gulube ti sosibqa nuŋgo gulube kalil di niŋgi osi giloqnsib Qotei aqa baŋq di uratoqniye.

⁸Niŋgi nuŋgo segi walwel geregere taqatosib ñam atsib soqniye. Baŋ juwaŋ naŋgi tulaŋ leleŋoqnsib tamo ñumoqnsib uyeqnu dego kere nuŋgo jeu tamo Satan a na gaigai tamo uŋgasari naŋgi padaltnjrqaŋqa ñamosiq laqnu. ⁹Ariya niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib Satan gotraŋyoqniye. Niŋgi qalie, niŋgi jaqatiŋ eqnub dego kere Qotei aqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi dego jaqatiŋ eqnub. ¹⁰Qotei a bati gaigai iga qa are tulaŋ boleiyeqnu. A Kristus Yesus aqa ñam na niŋgi metŋgej deqa mondoŋ niŋgi Kristus ombla aqa rian ti so bole gaigai sqab. Deqa niŋgi mandamq endia sokiñala jaqatiŋ oqnsib koboamqa Qotei a na niŋgi olo boletŋsim siŋgilatŋgimqa niŋgi gaigai

siŋgila na tigelesqab. ¹¹Qotei a bati gaigai siŋgila koba ti sqas. Bole.

Anjam mutu qudei

¹²Anjam truquyala endi Sailas na e aqaryaibosiq nengrenyosiq niŋgi qa qarinyo. E qalieonum, Sailas a gago Kristen was bole. O was qu, Qotei a niŋgi qa are tulaŋ boleiyeqnu. E segi qalieonum, Qotei a bati gaigai aqa kumbra di niŋgi osorŋgeqnu. E aqa kumbra deqa osim anjam endi nengrenyonum. Deqa ijo anjam endena e na nuŋgo are tigeltetŋgitqa niŋgi siŋgila na tigelesoqniye.

¹³Kristen was qu Babilon qureq dia Qotei qa loueqnub qaji naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub. Agi naŋgi ti niŋgi ti Qotei na giltŋgej. Ariya Mak a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. Mak a ijo aŋgro bul. ¹⁴Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnrjriye. Osib kumbra dena niŋgi na naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniye.

Niŋgi kalil Kristus beteryejunub deqa niŋgi lawo na soqniye.

2 PITA

1 E Saimon Pita. E Yesus Kristus aqa wau tamo. A na e qarinqbej deqa e aqa anjam marsim laqnum. Kristus a gago Qotei. A na iga padalo sawaq dena elenej. Ninqi ti iga ti gago areqalo qujai. Agi iga kalil Yesus qa gago areqalo singilateqnum. Yesus Kristus a kumbra tintinj yeqnu qaji tamo. Aqa kumbra dena ninqi a qa nungo areqalo singilateqnum. Agi iga a qa gago areqalo singilateqnum dego kere. ²Ninqi Qotei wo gago Tamo Koba Yesus wo nangi qa bole qalieonub. Deqa Qotei a ninqi qa are tulanj boleiyimqa ninqi geregere lawo na soqniye.

Qotei a nami ninqi giltngosiq metngej deqa ninqi aqa segi tamo ungasari tintinj unub

³Yesus Kristus a segi Qotei. A singila koba ti unu. Aqa singila dena a na gago nambile singilatetgwajqa deqa marsiq inji inji tulanj boledamu iga egej. Aqa kumbra dena a na iga aqaryaigej deqa iga Qotei aqa kumbra geregere dauryeqnum. Iga Kristus qa bole qalieonum deqa iga kumbra degyeqnum. Aqa segi nam koba na ti aqa singila na ti aqa kumbra bole na ti a na iga metgej. ⁴Osiqa lanj goge qaji inji bole bole kalil a nami iga egwa marej qaji di iga egej. Are prugwajqa kumbra mandamq endi tulanj koba unu. Kumbra dena iga ugeugeiqnu. Ariya Kristus a na lanj goge qaji inji bole bole di iga egej. Aqa kumbra dena a na ninqi aqaryainqimqa ninqi kumbra uge uge kalil di uratosib nambile osib Qotei aqa segi kumbra bole ti soqniye.

⁵Ninqi deqa are qaloqnsib kumbra bole bole yqajqa singilaoqnsib dena nungo areqalo Kristus qa bole singilatoqniye. Osib dena ninqi Qotei qa bole qalieosib soqniye. ⁶Osib dena ninqi

nunjo jejamu aqa kumbra geregere taqatesoqniye. Osib dena ninqi gulube qoboioqnsib singila na tigelesoqniye. Osib dena ninqi Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib walweloqniye. ⁷Osib dena ninqi nunjo Kristen was qu nangi kadoinjrsib geregereinjroqniye. Osib dena ninqi qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniye.

⁸Ninqi gago Tamo Koba Yesus Kristus qa bole qalieonub deqa kumbra kalil deqaji nungoq di sosim kobaqujaosim tulanj singilaqas di nunjo qalie di loumqa keresai. A nungoq di tulanj singilaesosim gei gargekoba atelenqas. ⁹Ariya kumbra bole deqaji tamo bei aqaq di sqasai di a tamo nam qandimo bul sqas. Deqa inji bole bole isaq di unu qaji di a unqa keresai. Bole, Qotei a nami aqa une kobotetej. Ariya a deqa olo are walyeqnu. ¹⁰O was qu, Qotei a nami ninqi giltngosiq metngej deqa ninqi aqa segi tamo tintinj sqajqa singilaoqniye. Ninqi degyqab di ninqi ulonqa keresai. ¹¹Qotei na gam waqtetngimqa ninqi lanj qureq oqibqa gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga elenej qaji a nunjo Mandor Koba sosim ninqi taqatngimqa ninqi so bole gaigai sqab.

¹²Bole, ninqi ijo anjam bole di qalieonub deqa agi ninqi singila na ojejunub. Ariya ninqi anjam deqa olo are walngaim deqa e bati gaigai ninqi olo merngwajqa are qaleqnum. ¹³E mandamq endi sosiy nunjo areqalo tigeltetngitqa ninqi ijo anjam deqa olo are qalqajqa deqa e ninqi merngonum. E are qalonum, ijo kumbra di bole. ¹⁴E qalieonum, sokiñala e ijo jejamu uratosiy moiqai. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a na e degsi merbej. ¹⁵Deqa e singila na anjam di ninqi geregere merngoqnqai. Yim bunuqna e moiitqa ninqi ijo anjam deqa gaigai are qaloqnsib sqab.

Qotei a na Kristus ñam kobaquja yosiq aqa segi rian aqaq di atej

¹⁶Iga nami gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa singila qa ti aqa bqajqa bati qa ti ningi merngeqnam ningi quoqneb. Ariya iga Kristus aqa anjam di merngoqnsim bati deqa iga mandam tamo nanjo sa anjam dauryosaiqnem. Iga gago segi ñamdamu na Yesus aqa rian ti aqa singila ti unsim deqa ningi merngoqnem. ¹⁷Abu Qotei a na Yesus ñam kobaquja yosiq aqa segi rian aqaq di atej. Qotei a segi lan qaji rianq di sosisqa Yesus qa endegsi marej, “Endi ijo Angro e na tulan qalaqalaiyeqnum qaji. E a qa tulan arebolebolebeqnu.” ¹⁸Iga Qotei aqa mana goge dia Yesus ombla sonamqa bati deqa Qotei a lan qureq di sosisqa anjam di marnaq iga quem. ¹⁹Deqa iga bole qalieonum, Qotei aqa medabu o qaji tamo nanji nami anjam maroqneb di nanji anjam bole maroqneb. Deqa ningi dego nanjo anjam di torei ojiye. Ningi ojgab di bolequja. Nanjo anjam di wanjal bul sawa ambruq di pulonesosiq nebe qa burbas oqeqnu dego kere nunjo are miligiq di suwanjenu.

²⁰Ariya anjam kobaquja bei endi e na merngit ningi qalieoiye. Iga gago segi areqalo dauryosim Qotei aqa medabu o qaji tamo nanjo anjam nami nengrenq di so qaji di aqa utru lan palontqasai. ²¹Di kiyaca? Nanjo anjam maroqneb qaji di mandam tamo nanjo areqalo na marosaiqneb. Mondor Bole a na nanjo areqalo tigeltetjreqlaqa nanji Qotei aqa medabu oqnsib anjam maroqneb.

Gisanj tamo qudei nanji bosib gisanj anjam gargekoba ningi merngoqnsib ningi qudei qusib Qotei aqa anjam bole uratosib ulonqab

2 Bole, nami tamo qudei nanji Israel nanjo ambleq di tigelosib nanjo segi

ñam soqtoqnsib nanji segi Qotei aqa medabu o qaji tamo degsib maroqnsib wauoqneb. Ariya nanji Qotei aqa medabu o qaji tamo sai. Nanji gisanj tamo. Dego kere bunuqna tamo deqaji qudei nanji lumu na bosib nunjo ambleq di dego tigelosib nanji segi Qotei aqa medabu o qaji tamo degsib maroqnsib gisanj anjam gargekoba ningi merngoqnsib. Yimqa ningi qudei qusib bole edegosib nanji daurnjrsib Qotei aqa anjam olo uratosib ulonqab. Tamo nanji di Tamo Koba Yesus na awainjrej. Ariya nanji na olo a qoreiyqab. Osib deqa mondon nanji urur padalqab. ²Tamo deqaji gargekoba nanji bosib kumbra uge uge dauryoqnsib. Yimqa tamo qudei nanji na nanji unjrsib nanji daurnjrsib Qotei aqa gam bole misilinyqab. ³Tamo nanji di mamaul ani. Deqa nanji na bosib gisanj anjam gargekoba ningi merngoqnsib dena nunjo silali ingi ingi yaingonqab. Ariya tulan nami Qotei na tamo nanji di peginjra bati atsiqa nanji qa endegsi marej, “E na tamo nanji di padaltnjrougetqai.” Od, tamo nanji di bole padalqab. Qotei a nanjo padalqa bati qa tarijeqnu.

⁴Ningi qalie, nami lan angro qudei nanji une ateb. Onaca Qotei a na nanji uratnjrosai. A nanji osiq tontnjrsiq sub guma kobaq di breinjrej di unub. Sub di ambru koba. Sub dia ñamyuo unu. Ariya lan angro uge nanji di subq dia tarijesoqnsibq mondon Qotei a nanjo une qa peginjrsim awai uge enjraqs. ⁵Nami tamo ungasari Noa aqa bati qa soqneb qaji nanji Qotei qoreinjrej deqa Qotei na nanji dego uratnjrosai. A nanji dego padaltnjrej. Awa koba aisiqa mandam ya maqonaqa dena Qotei na nanji padaltnjrej. Ariya Qotei a Noa padaltosai. Noa a Qotei aqa kumbra tiqtiq qa marsiq laqnej deqa Qotei na a ti tamo ungasari 7-pela nanji ti taqatnjrej. Deqa nanji bole soqneb. ⁶Sodom qure

ti Gomora qure ti nanği dego Qotei na padaltnjrqa marsiqa nıamyuo qarınyon-aqa aisiq nanği koitnırnaq nanği torei padalekriteb. Deqa bunuqna tamo nanği Qotei qoreiyeqnu qaji nanği Sodom ti Gomora ti nanği qa are qaloqnsib ulaoqnaq. ⁷ Ariya Lot a kumbra tıntın dauryo qaji tamo. Deqa a Sodom qureq di sosiqa tamo uge uge nanği kumbra ugeteqnabqa di unoqnsiqa are gulubekobaiyoqnej. Deqa Qotei na Lot olo osiqa sawa boleq di atnaqa a padalosai. ⁸ Od, Lot a tamo tıntıno. Ariya a Sodom qureq di sosiqa a tamo unğasari nanço kumbra uge uge unoqnsiq nanço anjam uge uge bati gaigai quoqnej. Aqa are miligi tulañ boledamu deqa tamo unğasari nanği Qotei aqa dal anjam gotrınyeqnabqa di unoqnsiq a pruggetoqnsiqa aqa are tulañ jaqatınkobaiyoqnej. ⁹ Ariya was qu, Tamo Koba Qotei a nami degsiqa tamo uge uge nanço une qa maroqnsiq nanği padaltnjroqnej. Deqa iga qalieonum, tamo nanği Qotei dauryeqnu qaji nanği gulube iteqnabqa a na olo nanği elenqnu. Nanği elenqajqa gam di Qotei a bole qalie. Tamo uge uge nanço kumbra di dego Qotei a qalie. Deqa mondoñ a na nanği osim nanço une qa peginrsim awai uge enjras. ¹⁰ Tamo qudei nanği awai tulañ ugedamu oqab. Tamo nanği di sambala kumbra tulañ jigat yqajqa are prugnjqnu. Osib nanği endegsib are qaleqnu, “Tamo Koba Qotei aqa anjam di laña sa anjam. Deqa iga dauryqasai.”

Tamo uge deqaji nanği nunço ambleq di tigelosib tulañ diqoqnsib nanço segi areqalo dauryeqnu. Deqa nanği lañ anğro kokba nanği misilijnjrqaqja ulao-saieqnu. ¹¹ Ariya lañ anğro qudei nanği tulañ sıngıla koba. Nanği na lañ anğro kokba nanği di tulañ buñnjrejunub. Ariya lañ anğro nanği dena Tamo Koba Qotei aqa ulatamuq dia lañ anğro kokba nanği di uge qa marosaieqnu.

¹² Tamo uge deqaji nanği wagme bul tulañ nanariosib laqnu. Nanği nanço segi jejamu aqa areqalo dauryeqnu. Nanği wagme juwañ bul. Anjam nanği poinjrosai qaji di nanği olo misilinyeqnu. Iga na wagme juwañ nanği ojelenoqnsim nıumeqnum dego kere mondoñ Qotei na tamo uge nanği di nıumougetqas. ¹³ Tamo nanği di kumbra uge uge yeqnu deqa bunuqna tamo qudei nanği na kamba nanği kumbra uge enjraqab. Nanço kumbra agiende. Nanği qanam jige alañkobaiyoqnsibqa ya uge uyoqnsib nanarioqnaqajqa deqa tulañ areboleboleinjreanu. Nanği nunço ambleq di sosib nınği koba na nınği uyoqnsib nunço nıam uge-teqnu. Dena nınği tulañ jigateqnu. Ariya nanço gisañ kumbra di nanği yqajqa tulañ areboleboleinjreanu. ¹⁴ Nanği gaigai unqa qa mamaulnjreanu deqa nanği sambala kumbra yqajqa are qaleqnu. Nanği une yoqnaqja tulañ arearetnjreanaqa olo uratosaiqnu. Nanği na tamo qudei areqalo aiey aiyel-teqnu qaji nanği walawalainjreanabqa nanği daurnjroqnsib une yeqnu. Tamo nanği di tamo qudei nanço nınği nınği qa mamaulnjreanu. Kumbra di nanği qalie bole. Deqa Qotei na nanği torei padaltnjras. ¹⁵ Nanği Qotei aqa gam bole uratosib nanariosib laqnu. Osib nanği Beor aqa anğro Balam aqa gam dauryeqnu. Balam agi nami une atej. Osiq aqa une di aqa awai oqajqa tulañ areare-toqnej. ¹⁶ Donki nanği anjam marqa keresai. Ariya donki bei a tamo bulosiq medabu waqtosiq anjam maroqnej. Osiq Balam aqa kumbra uge deqa nırınjtej. Onaqa Balam a qusiqa aqa nanari kumbra di olo uratej. Balam agi gisañosiq a segi Qotei aqa medabu o qaji tamo qa maroqnej.

¹⁷ Tamo uge nanği di ya robu bul jeño qaji. Jagwa na awa puyeqnaqa urur koboeqnu dego kere tamo nanği di

babaŋ na tamo bole ariya naŋgi kumbra bole babtosaieqnu. Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi sawa ambruq breinjrqas. Sawa di Qotei na nami naŋgi gereiyetnjrej unu. ¹⁸Tamo naŋgi di naŋgo segi medabu waqtoqnsib diqoqnsib anjam uge uge mareqnu. Naŋgi na tamo qudei naŋgi walawalainjreknab naŋgi sambala kumbra yoqnsib naŋgo segi jejamu aqa kumbra uge uge dauryeqnu. Tamo naŋgi di ya ya endi are bulyosib tamo uge naŋgo kumbra urateb. Ariya tamo uge naŋgi na olo naŋgi titnjreknab naŋgi kumbra uge uge dauryeqnu. ¹⁹Tamo uge naŋgi dena tamo ungasari naŋgi walawala anjam endegsib minjreknub, “Niŋgi iga daurgwab di une bei na niŋgi ojqa keresai. Deqa niŋgi nungo segi areqalo na kumbra bei yqa marsib yoqniye.” Di gisaŋ. Naŋgo segi kumbra uge na naŋgi siŋgila na ojsiq naŋgi taqatnjreknub. Niŋgi qalie, tamo bei aqa kumbra uge na a taqatesqas di a kumbra di aqa wau tamo sqas. ²⁰Bole, tamo naŋgi di nami gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga elenej qaji a qa bole qalieeb. Naŋgo qalie dena naŋgi mandam qa kumbra jigat kalil urateb. Ariya bunuqna naŋgi olo puluosib kumbra uge di olo dauryeb deqa kumbra uge dena naŋgi siŋgila na ojesonaq naŋgo so tulaŋ ugeej. Naŋgo so uge namij dego sai. Naŋgo so olo tulaŋ ugedamuej. ²¹Naŋgi nami kumbra bole qa gam di qaliesai qamu di kere. Ariya naŋgi gam di qalieosib Qotei aqa dal anjam osib olo bunuqna naŋgi qoreiyeb. ²²Tamo naŋgi di bauŋ ti bel ti bul. Agi anjam bole bei endegsi unu, “Bauŋ naŋgo kumbra agiende. Naŋgi ŋil-oqnsib olo puluoqnsib naŋgo ŋilo uyeqnu.” Anjam bei dego unu, “Bel naŋgo kumbra agiende. Naŋgi yaq di yaloqnsib olo boqnsib jagiq di briŋeqnu.”

Bole, Tamo Koba Kristus a olo bqas

3¹⁻²O ijo was bole, e nami anjam nenngrenyosim niŋgi qa qarinyem agi bini olo anjam qarinyonum. E nungo are tigeltetŋgitqa niŋgi iŋgi bole bole mondoŋ brantqas qaji deqa olo are qalqajqa deqa osim nenngrenyonum. Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi iŋgi deqa anjam palontoqnsib laqneb. Tamo Koba Yesus agi iga elenej qaji aqa dal anjam qa dego niŋgi are qalqajqa deqa e anjam endi nenngrenyonum. Dal anjam di Yesus aqa wau tamo naŋgi nami niŋgi qa bosib palontosib niŋgi merngeqnu quoqneb.

³Ariya ijo anjam kobaquja bei unu. E na niŋgi merngit poiŋgem. Mondoŋ diŋo bati jojomoqnmq meqe meqem tamo naŋgi bosib naŋgo segi areqalo uge uge dauryosib misiliŋ anjam endegsib merngoqnuqab, ⁴“Qotei a nami marej, ‘Mondoŋ Kristus a olo bqas.’ Ariya a qabi unu? A bqas keresai. Niŋgi uniye. Gago moma utru naŋgi nami moreŋoqneb bosib bosiq agi bini iga degsi unum. Qotei a nami mandam atej agi bini mandam a degsi unu. Deqa Kristus a olo bqas keresai.” ⁵O was qu, meqe meqem tamo naŋgi are bole ti sosai deqa naŋgi bosib anjam degsib merngoqnuqab. Nami Qotei a anjam marnaqa laŋ brantej. A olo anjam marnaqa mandam a ya ambleq di brantej. ⁶Mandam a ya ambleq di brantonaqa bunuqna Noa aqa bati qa Qotei a olo marnaqa ya koba dosiqa mandam ya maqosiqa iŋgi iŋgi kalil padaltej. ⁷Ariya bini laŋ ti mandam ti tariŋoqnsib unub. Mondoŋ Qotei a olo anjam marimqa laŋ ti mandam ti ŋamyuo na yusib koboqab. Bati deqa Qotei na tamo naŋgi a qoreiyeqnu qaji naŋgo une qa peginjrsim naŋgi torei padaltnjrqas.

⁸O ijo was bole, niŋgi ijo anjam bei endi geregere qusib olo are walŋgaiq. Qotei aqa areqalo agiende. Bati qujai a wausau 1,000 dego kere. Wausau 1,000

a bati qujai dego kere. Bati qujai ti wausau 1,000 ti nanġi ombla kerekere. Qotei aqa areqalo agide. ⁹Tamo qudei nanġi endegsib mareqnu, “Tamo Koba Qotei aqa anjam nami marej qaji di a olo dauryqajqa tariñoqnsiq laña sokobaiyeqnu.” Di sai. A na tamo nanġi padalt-njr qajqa arearetosaieqnu. A na tamo kalil nanġi are bulyqajqa marsiq deqa a jinġa na ninġi qa tariñoqnsiq unu.

Mandam ti lañ ti koboqab

¹⁰Ariya diño bati brantimqa Tamo Koba Yesus a bajin tamo bul urur boqu-jatqas. Bamqa bati deqa lañ a poņosim koboqas. Inġi inġi kalil dego ŋamyuo na tulañ kañkanam yusib koboqab. Deqa mandam ti aqa inġi inġi ti kalil olo bunu sqasai. ¹¹Ariya ninġi are qaliye. Inġi inġi kalil degsi koboqas deqa ninġi kumbra kie dauryqajqa mernġwai? Ninġi kumbra endegyie. Ninġi nuņgo segi jeku-jamu Qotei yekritosib aqa segi kumbra boleq di sosib dauryoqniye. ¹²Osib nuņgo kumbra dena ninġi Qotei aqa bati koba brantim unqajqa deqa tariñoqniye. Osib bati di urur brantqajqa deqa ninġi sinġila na wauoqniye. Bati di brantimqa lañ a ŋamyuo na yusim koboqas. Mandam ti inġi inġi kalil Qotei na atej qaji de ti dego ŋamyuo na tulañ kañkanam yusib ya bulosib koboqab. ¹³Ariya Qotei a nami endegsi marej, “E na lañ bunuj ti mandam bunuj ti olo gereiyqai.” A degsi marej deqa iga di unqajqa tariñoqnsim unum. Lañ bunuj ti mandam bunuj ti dia kumbra bole tiñtiñ gaigai sqas.

Ninġi ŋam atoqnsib Tamo Koba Yesus qa tariñoqnsib soqniye

¹⁴O ijo was bole, ninġi inġi inġi di brantqajqa tariñeqnu deqa ninġi Qotei

aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa sinġila na wauoqniye. Osib ninġi Qotei ombla na areqalo qujaitosib soqniye. Soqniqbqa mondoñ Tamo Koba Kristus a olo bqajqa batiamqa Qotei a nuņgo kumbra bole kalil di unekritqas. ¹⁵Tamo Koba Yesus a jinġa na iga qa tariñeqnu. Deqa ninġi endegsi poingem. Yesus a na iga elenqajqa deqa iga qa tariñeqnu. Qotei a na gago was bole Pol powo yonaqa a dego anjam deqaji neņgrenyoqnsiq ninġi qa qarinyoqnej. ¹⁶Pol a diño bati qa anjam di gaigai neņgrenyoqnej. Bole, aqa anjam qudei aqa damu iga poigwajqa wau koba. Deqa nanari tamo nanġi Kristus qa nanġo areqalo sinġilaboletosai qaji nanġi Pol aqa anjam di bulbulyoqnsibqa ugeugeieyqnu. Osib Qotei aqa anjam kalil neņgrenq di unu qaji di dego degsib ugeugeieyqnu. Deqa mondoñ tamo nanġi di tulañ padalougetqab.

¹⁷O ijo was bole, ninġi diño bati qa anjam di bole qalieonub deqa ninġi geregere ŋam atoqniye. Ninġi ŋam atqasai di dal anjam gotraño qaji tamo nanġi bosib ninġi gisanġosib titnġibqa ninġi sinġila na tigelesqa uratosib uloño uge. ¹⁸Gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga elenej qaji a ninġi qa are boleieyqnu. Ninġi a qa bole qalieonub. Ariya a ninġi qa are boleieyqnu aqa kumbra dena ninġi olo sinġilatnġimqa ninġi aqaq dena qalie koba oqniye. Kristus a ñam koba ti unu deqa iga bini bati endeqa aqa ñam soqtoqnsim. Osim bati gaigai aqa ñam soqtoqnsim sqom. Bole.

1 JON

Anjam nambile unu qaji a boleq dej

1 Anjam nambile unu qaji a nami soqnej. Iga Anjam deqa mare mare laqnum. Anjam di iga quoqnem. Gago nãdamu na unoqnem. Gago ban na dego ojoqnem. ² Nambile di boleq don-aqa iga unem. Iga nambile deqa mare mare laqnum. Nambile di gaigai sqas. Nami nambile di aqa Abu wo sosiqa boleq donaqa iga unem. Deqa iga a qa ningi merneqnum. ³ Iga Anjam di gago nãdamu na unoqnem. Iga a quoqnem. Deqa iga a qa ningi dego merneqnum. Yim ningi qusibqa iga ti areqalo qu-jaitosim sqajqa deqa. O was qu, iga gago Abu Qotei wo aqa Njiri Yesus Kristus wo nanqi ti koba na areqalo qujaitosim unum. ⁴ Iga ti ningi ti tulan areboleboleigwajqa deqa are qalsim anjam endi nenngrenyosim ningi qa qarinyonum.

Qotei a suwanjoq di unu dego kere iga dego suwanjoq di walweloqnqom

⁵ Yesus Kristus a na anjam endegsi mergonaq iga quem, “Qotei a pulon bul. Ambru bei aqaq di sosai.” Anjam di iga qusimqa agi ningi olo merneqnum. ⁶ Iga endegsi marqom, “E Qotei ombla areqalo qujaitosim unum.” Marsimqa ariya iga olo ambruc di walwelqom di gago anjam di gisan. Deqa iga kumbra bole dauryosaieqnum. ⁷ Qotei a suwanjoq di unu dego kere iga dego suwanjoq di walwelqom di iga Qotei aqa tamo ungasari kalil nanqi ti areqalo qu-jaitosim sqom. Soqnimqa Qotei aqa Njiri Yesus aqa leŋ aiej qaji dena gago une kalil kobotetgoqnimqa iga aqa nãmgalaq di tamo bole une saiqoji sqom.

⁸ Iga endegsi marqom, “E une yo-saieqnum.” Degsi marqom di iga gago segi jejamu gisanjonum. Deqa anjam

bole gago are miligiq di sqa keresai. ⁹ Ariya iga gago segi une babtosim marqom, “Od, e une ti.” Degsi marqom di Qotei a aqa segi anjam nami marej qaji di dauryosim kumbra tintin na gago une kobotetgwas. Osim gago kumbra uge kalil taqal waiyimqa iga aqa nãmgalaq di tamo bole sqom. ¹⁰ Iga endegsi marqom, “E nami une yosaiqnem agi unum.” Degsi marqom di iga Qotei aqa nãam ugetosim a gisan tamo qa minjobulqom. Deqa aqa anjam gago are miligiq di sqa keresai.

Kristus a gago aqaryaigo tamo

2 O ijo angro kinilala, ningi une yaib deqa e na anjam endi nenngrenyosim ningi qa qarinyonum. Ariya nungo ambleq di tamo bei a une yimqa aqaryaigo tamo Yesus Kristus a na tamo di aqaryaiyqas. Yesus a aqa Abu ombla sosiqa a gaigai kumbra tintin yeqnu. ² A gago une kobotosiqa Qotei aqa minjin taqal waiyej. A iga segi aqaryaigwa osiq wau di yosai. Tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nanqi dego aqaryainjrqa marsiq wau di yej.

Tamo a Qotei qa bole qalieqas di a Qotei aqa kumbra dauryoqnqas

³ Iga Qotei aqa dal anjam dauryqom di iga endegsi qalieqom, “Bole, iga Qotei qa bole qalieonum.”

⁴ Tamo bei a marqas, “E Qotei qa bole qalieonum.” Marsim ariya a Qotei aqa dal anjam dauryosaieqnu. Di a gisan tamo. Aqa are miligiq di anjam bole sosai. ⁵ Ariya tamo bei a Qotei aqa anjam dauryqas di iga marqom, bole, a Qotei tulan qalaqalaiyo. O was qu, iga qalaqalaiyo kumbra di dauryqom dena iga poigwas, iga Qotei beteryejunum.

⁶ Tamo bei a marqas, “E Qotei beteryejunum.” Degosim a kumbra kalil Yesus yoqnej qaji di dauryosim yoqnem. ⁷ O ijo kadoi bole, dal anjam e nenngreny-

onum qaji endi dal anjam bunuj sai. Endi dal anjam namij ningi nami quaqneq qaji. ⁸ Ariya dal anjam e nengrenyosim ningi qa qarinyonum qaji endi dal anjam bunuj dego. Dal anjam bunuj endi Kristus a segi dauryoqnej. Ningi dego dauryeqnub. Di kiyaaqa? Ambru a koboqa laqnaqa suwanj a olo brantej unu.

⁹ Tamo bei a marqas, “E suwanjoq di unum.” A degsi marsimqa ariya a olo Kristen was bei qa are ugeiyqo. Di a suwanjoq di sosai. A ambruq di unu.

¹⁰ Tamo bei na aqa Kristen was nanji qalalainjqas di iga unsim qalieqom, tamo di a suwanjoq di unu. A suwanjoq di unu deqa une bei na a ulontosaieqnu.

¹¹ Ariya tamo bei a aqa was bei qa are ugeiyqas di iga unsim qalieqom, tamo di a ambruq di sosisq walweleqnu. Ambru na aqa namdamu getentetqo deqa a sawa qabiteqnu di a qalieqasai.

¹² O ijo angro kalil, ningi quiyee. Kristus aqa nam na Qotei a nunjo une kalil kobotetnjej. E deqa anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

¹³ O abu ningi quiyee. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a qa ningi bole qalieonub. E deqa anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

O angro wala, ningi Satan gotranjoqnsib singila na tigelejunub. E deqa anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

¹⁴ O ijo angro, ningi Abu Qotei qa bole qalieonub. E deqa anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

O abu ningi quiyee. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a qa ningi bole qalieonub. E deqa anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

O angro wala ningi quiyee. Qotei aqa anjam nunjoq di unu deqa ningi singila ti sosib Satan gotranjoqnsib singila na tigelejunub. E deqa anjam endi nengrenyosim ningi qa qarinyonum.

Ningi mandam endeqa kumbra qa tulan arearetngaiq

¹⁵ O was qu, ningi mandam endeqa kumbra qa tulan arearetngaiq. Tamo a mandam endeqa kumbra qa arearetqas di a olo Abu Qotei qa arearetqasai. ¹⁶ Mandam tamo nanjo kumbra agiende. Nanji are prugnjqreanaqa ingi ingi qa mamaulnjreanaqa diqoqnsib laqnu. Kumbra di Qotei Abu aqaq na bosai. Di mandam endeqa kumbra. ¹⁷ Mandam endi koboqas. Mandam endeqa kumbra ti are prugyoqa ti maulyoqa ti kalil koboqab. Ariya tamo a Qotei aqa anjam dauryqas di a gaigai sqas.

Bini Kristus aqa jeu tamo gargekoba nanji agi bosib unub

¹⁸ O ijo angro, dijo bati jojomoq. Ningi nami queb, Kristus aqa jeu tamo Satan a bqas. Bini Kristus aqa jeu tamo gargekoba nanji agi bosib unub. Deqa iga qalieonum, dijo bati jojomoq. ¹⁹ Jeu tamo nanji di nami gago ambleq di soqneq. Sosib olo bunuqna iga uratgosib jaraieb. Di kiyaaqa? Nanji Kristen tamo bolesai deqa. Nanji Kristen tamo bole qamu nanji iga ti unum qamu. Ariya nanji iga uratgosib jaraieb deqa iga qalieonum, nanji Kristen tamo bolesai.

²⁰ Ningi Qotei aqa Mondor Bole ejunub. Deqa ningi kalil powo ti unub.

²¹ Ningi anjam bole qaliesai e deqa osim anjam endi nengrenyosai. Ningi anjam bole qalieonub e deqa osim anjam endi nengrenyonum. Ningi qalie, iga anjam bole marqom dena iga gisaq anjam bei babtqa keresai. ²² Gisaq anjam maro tamo nanji di yai? Gisaq tamo nanji agi endegsib mareqnuq, “Yesus a Kristus sai.” Nanji degsib maroqnsib deqa nanji Abu wo aqa Njiri wo qoreiyeqnub. Osib nanji Kristus jeuteqnuq. ²³ Tamo a Qotei aqa Njiri qoreiyqas di a Abu dego qoreiyqas. Ariya tamo a Qotei aqa Njiri

qa aqa areqalo siŋgilatqas di a Abu qa dego aqa areqalo siŋgilatqas.

Qotei aqa Mondor a segi na anjam kalil niŋgi merngeqnaqa niŋgi qusib poiŋgeqnu

²⁴ Anjam niŋgi nami quoqneb qaji di niŋgi olo siŋgila na ojesoqniye. Ojesqab di Abu wo aqa Ŋiri wo naŋgi niŋgi ti gaigai sqab. ²⁵ Nami Kristus a na iga endegi mergonaq quem, “E na niŋgi ŋambile enŋitqa niŋgi ŋambile gaigai sqab.”

²⁶ O was qu, gisaŋ tamo naŋgi na niŋgi gisaŋwajqa laqnu. E deqa are qal-sim anjam endi nengrenyosim niŋgi qa qarinyonum. ²⁷ Ariya niŋgi Kristus aqa Mondor Bole eb agi nuŋgoq di unu. Deqa niŋgi powo bei qa truquosaieqnu. Deqa e anjam bei totoryosiy niŋgi merngwasa. Qotei aqa Mondor a segi na anjam kalil niŋgi merngeqnaqa qusib poiŋgeqnu. Qotei aqa Mondor aqa anjam di gisaŋ sai. Di anjam bole. Deqa niŋgi Mondor aqa anjam di qusib poiŋgim Kristus beteryosib soqniye.

Iga Qotei aqa segi angro tiŋtiŋ unum

²⁸ Od, ijo angro, niŋgi Kristus beteryosib soqniye. Yim deqa mondoŋ a olo brantimqa iga jemaigwasai. Iga are siŋgilatosisim aqa ulatamuq di tigelesqom. ²⁹ Niŋgi qalie, Kristus aqa kumbra kalil tiŋtiŋo. Deqa niŋgi endegsib qalieoiye. Tamo kalil kumbra tiŋtiŋ yeqnu qaji naŋgi Qotei aqa segi angro bole tiŋtiŋ unub.

3 Bole, gago Abu Qotei a na iga tulaŋ qalaqalaieqnu! A na iga aqa segi angro tiŋtiŋ sqa marsiq iga giltgej. Deqa iga bole qalieonum, iga Qotei aqa angro bole. Tamo naŋgi mandamq endi unub qaji naŋgi Qotei qa qaliesai. Deqa naŋgi iga qa dego qaliesai. ² O ijo kadoi bole, bini iga Qotei aqa segi angro tiŋtiŋ unum. Ariya mondoŋ iga kiersi sqom di iga qalieosaiunum. Ariya iga qalie, Kris-

tus a olo bamqa iga a unsimqa iga a bul sqom. ³ Tamo kalil Kristus qa tariŋeqnu qaji naŋgo kumbra dena naŋgi naŋgo segi une olo uratoqnsib Qotei aqa ŋam-galaq di jiga saiqoji unub. Agi Kristus a segi jiga saiqoji unu dego kere.

⁴ Tamo naŋgi une ateqnu qaji naŋgi Qotei aqa dal anjam gotranyeqnu. Une atqajqa kumbra ti dal anjam gotranyeqna-jqa kumbra ti ombla kerekere. ⁵ Niŋgi qalie, Kristus a gago une kobotqa bej. A segi une saiqoji. ⁶ Deqa tamo a Kristus beteryesqas di a une atoqnqasai. Tamo a une atoqnqas di iga unsim qalieqom, a Kristus unosaieqnu. A Kristus qa qaliesai dego.

⁷ O ijo angro kalil, niŋgi gegerere ŋam atoqniye. Tamo bei na bosim niŋgi gisaŋgo uge. Tamo a kumbra tiŋtiŋ dauryqas di a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo tiŋtiŋo sqas. Kristus a tamo tiŋtiŋo unu dego kere. ⁸ Satan a nami une atsiq boqnej agi bini degsi unu. Deqa tamo a une atoqnqas di a Satan aqa tamo sqas. Ariya Qotei aqa Ŋiri a Satan aqa wau kobotqa bej. ⁹ Qotei na tamo bei ŋambabtqas di a une atoqnqasai. Qotei aqa segi ŋambile aqaq di unu deqa a une atoqnqa keresai. Di kiyaaqa? A Qotei aqa segi angro tiŋtiŋ unu deqa. ¹⁰ Iga kiersi qalieqom, tamo di a Qotei aqa angro? Tamo di a Satan aqa angro? Iga endegi qalieqom. Tamo naŋgi kumbra tiŋtiŋ yosaieqnu qaji naŋgi Qotei aqa angro sai. Tamo naŋgi Qotei aqa angro naŋgi qalaqalainjrosaieqnu qaji naŋgi dego Qotei aqa angro sai.

Yesus a na iga qalaqalaiyo kumbra osorgej

¹¹ Nami niŋgi dal anjam endegsib queb. Iga gago Kristen was naŋgi qalaqalainjroqnuqom. ¹² Iga Kein aqa kumbra dauryqasai. Kein a Satan aqa tamo. A na aqa aube Abel qalnaq moiej. Kiyaaqa a na aqa aube qalnaq moiej? Utru

agiende. A kumbra uge yo qaji tamo deqa. Ariya Abel a kumbra tiñtiñ yoqnej deqa Kein na a qalnaq moiej.

¹³O was qu, tamo nanği mandamq endi unub qaji nanği na niñgi jeutñgo-qñibqa niñgi deqa prugosib ulaaib. ¹⁴Iga na gago Kristen was nanği qalaqalain-jreqnum deqa iga endegsi qalieonum, iga padalqa gam uratosim agi ñambile gaigai sqajqa gamq di unum. Ariya tamo nanği nanžo Kristen was nanği qalaqalainjro-saieqñub qaji nanği padalqa gamq di unub. ¹⁵Tamo nanği nanžo Kristen was nanği qa are ugein-jreqnu di nanžo kumbra dena nanği na nanžo was nanği ñumobuleqñub. Niñgi qalie, tamo ñumo qaji tamo nanği ñambile gaigai sqa keresai. ¹⁶Yesus a aqa segi ñambile uratosiq iga qa moiej. Aqa kumbra dena a na iga qalaqalaiyo kumbra osorgej. Deqa iga dego gago Kristen was nanği qa are qalsim gago segi ñambile uratosim nanği qa moreñqom. ¹⁷Tamo bei a mandam endeqa iñgi iñgi koba koroiyosimqa ariya aqa was bei iñgi saiqoñi soqñim unsim a aqaryaiyosaiamqa iga endegsi qalieqom, Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra tamo di aqa are miligiq di sosai. ¹⁸O ijo anğro kalil, niñgi quiye. Iga laña anjam maro na segi Kristen tamo nanği qalaqalainjrqom di keresai. Iga nanği bole qalaqalainjrsim kumbra bole bole enjroqñom.

Iga Qotei aqa ulatamuq di siñgila na tigelesqom

¹⁹⁻²⁰Iga na tamo unğasari nanği qalaqalainjroqñom di iga endegsi qalieqom, iga anjam bole dauryeqnum. Deqa iga gago une bei qa are gulubeigimqa unğum iga Qotei aqa ulatamuq di are lawo na sqom. Di kiyayaqa? Qotei a iñgi iñgi kalil qa qalieqo. Aqa qalie dena gago are tulañ bunyejunu. ²¹Deqa ijo kadoi bole, iga gago une bei qa are gulubeigwasai

di iga Qotei aqa ulatamuq di siñgila na tigelesqom. ²²Osim iga iñgi bei qa Qotei pailyimqa a gago pail qusim iñgi di egwas. Di kiyayaqa? Iga aqa dal anjam dauryoqñsim kumbra a tulañ areareteqñu qaji di yeqnum deqa. ²³Qotei aqa dal anjam agiende. Iga aqa Anğro Yesus Kristus aqa ñam qa gago areqalo siñgilatosim gago Kristen was nanği qalaqalainjroqñom. Qotei aqa dal anjam di a na nami iga mergnaq quem. ²⁴Tamo bei a Qotei aqa dal anjam dauryqas di a Qotei beteryesqas. Qotei a kamba dego tamo di beteryesqas. Qotei na aqa Mondor Bole iga egej deqa iga qalieonum, Qotei na iga betergejunu.

Niñgi mati mondor kalil nanği peginjrsib nanği Qotei aqaq dena beb kio sai kio di niñgi qalieqab

4 O ijo kadoi bole, tamo gargekoba nanği mandamq endia laqñsibqa gisañ anjam endegsib mareqñub, “Qotei aqa Mondor na gago medabu siñgilateteqnaqa iga anjam mareqñum.” Tamo gargekoba nanği anjam degsib mareqñub di gisañ. Deqa niñgi mati mondor kalil nanği peginjrsib nanği Qotei aqaq dena beb kio sai kio di niñgi qalieqab. Qalieosib nanžo anjam di qusib nuñgo areqaloq di siñgilataib. ²Tamo nanği Qotei aqa Mondor ejunub qaji nanği endegsib mareqñub, “Yesus Kristus a tamo bulyosiq mandamq aiej.” Tamo nanği di Qotei aqaq dena beb deqa nanği degsib mareqñub. Deqa niñgi nanžo anjam di qusib qalieqab, nanği Qotei aqa Mondor ejunub. ³Ariya tamo bei a Yesus qa anjam degsi marosaieqñu. Tamo di a gisañ mondor ti unu. Gisañ mondor di a Qotei aqaq na bosai. A Kristus jeutsi laqñu. Niñgi nami queb, gisañ mondor di a bqas. Ariya mondor di agi bosiq mandamq endi laqñu.

⁴O ijo anġro kalil, ningi Qotei aqa tamo. Mondor Bole a nuṅgoq di unu. Ariya gisaṅ mondor a mandam tamo naṅgoq di unu. Mondor Bole a na gisaṅ mondor di tulaṅ buṅyeyqnu. Deqa ningi na dego gisaṅ tamo naṅgi di gotraṅn-jreqnub. ⁵Gisaṅ tamo naṅgi di mandam qaji tamo. Deqa naṅgi mandam kumbra qa segi anjam mareqnu. Mareq-nab mandam qaji tamo naṅgi naṅgo anjam qusib dauryeqnub. ⁶Ariya iga Qotei aqa tamo. Deqa tamo naṅgi Qotei qa qalieonub qaji naṅgi gago anjam queqnu. Ariya tamo naṅgi Qotei qa qalie-sai qaji naṅgi gago anjam quosaieqnu. Kumbra dena iga anjam bole qa Mondor ti gisaṅ mondor ti qalieonum.

**Iga Qotei qalaqalaiyqom di iga
Kristen tamo unġasari naṅgi
dego qalaqalainjroqnom**

⁷O ijo kadoi bole, Qotei a qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa iga gago Kristen was naṅgi qalaqalainjroqnom. Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a Qotei aqa anġro tiṅtiṅ sqas. Osim a Qotei qa bole qalieqas. ⁸Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa tamo bei a qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di a Qotei qa dego qalieqa keresai. ⁹Qotei aqa Ḥiri qujai unu. Qotei na aqa Ḥiri di qarinyonaq mandamq aiej. Yim iga aqa ḥam na ṅambile gaigai sqajqa deqa. Qotei aqa kumbra dena iga osorgej, a na iga tulaṅ qalaqalaieqnu. ¹⁰Qotei a qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa iga endegsi are qalqasai, iga namoqna Qotei qalaqalayem. Di sai. Qotei a namoqna iga qalaqalaiej. Osiqa aqa Ḥiri qarinyonaq mandamq aisiqa gago une kobotosiqa Qotei aqa minjiṅ taqal waiyej.

¹¹O ijo kadoi bole, Qotei aqa kumbra dena iga osorgej, a na iga tulaṅ qalaqalaieqnu. Deqa iga na kamba Kristen tamo unġasari naṅgi dego qalaqalainjroqnom. ¹²Tamo bei a

nami Qotei aqa ulatamu unosaiioqnej. Ariya iga na Kristen tamo unġasari naṅgi qalaqalainjroqom di Qotei a gagoq di beteresoqnmqa aqa qalaqalaiyo kumbra di gago are miligiq di tulaṅ kobaoqnsim siṅgilaoqnas.

¹³Iga kiersi qalieqom, Qotei a gagoq di beteresonaqa iga kamba dego a beteryejunum? E marqai. Qotei na aqa Mondor iga egej dena iga qalieonum. ¹⁴Abu Qotei a na tamo unġasari kalil mandamq endi unub qaji naṅgi elenqa osiq deqa aqa Ḥiri qarinyonaq mandamq aiej. Aqa kumbra di iga unsim deqa mare mare laqnum. ¹⁵Tamo bei a endegsi marqas, “Yesus a Qotei aqa Ḥiri.” Degsi marqas deqa Qotei na a beteryesqas. Yimqa a na kamba dego Qotei beteryesqas. ¹⁶Kumbra dena iga bole qalieonum, Qotei na iga tulaṅ qalaqalaieqnu. Aqa qalaqalaiyo kumbra di gago are miligiq di unu. Deqa iga Qotei qa gago areqalo siṅgilateqnum.

Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra qa utru. Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a na Qotei beteryesqas. Yim Qotei na a kamba dego beteryesqas. ¹⁷Iga degsi sqom di qalaqalaiyo kumbra di gago are miligiq di tulaṅ kobaosim siṅgilaesqas. Deqa mondoṅ Qotei na tamo naṅgo une qa peginjrqqa bati-amqa iga ulaqasai. Bole, iga mandamq endi unum. Ariya iga Kristus bulosim aqa kumbra bole dauryeqnum deqa mondoṅ iga ulaqasai. ¹⁸Tamo a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a ulaqasai. Qalaqalaiyo kumbra aqa are miligiq di tulaṅ kobaosiq siṅgilaiejunu deqa ulaqajqa kumbra aqaq di sosai. Ulaqajqa kumbra aqa utru endegsi unu. Tamo bei a qalie, mondoṅ Qotei na tamo unġasari naṅgo une qa naṅgi peginjrsimqa naṅgi awai uge enjrqas. A di qalie deqa a ulaeqnu. A ulaeqnu deqa iga qalieonum, aqa are miligiq di qalaqalaiyo kumbra tulaṅ siṅgilaosaiunu.

¹⁹Iga na gago Kristen was nanġi qalaqalainjreqnum. Di kiyaaq? Qotei a namoqna iga qalaqalaigej deqa. ²⁰Tamo bei a marqas, “E Qotei tulaġ qalaqalaiyeqnum.” Degsi marsimqa ariya a olo aqa Kristen was nanġi yala qalaqalainjro-saieqnu. Deqa tamo di a gisaġ tamo. A na aqa Kristen was nanġi ŋamgala na un-jreqnu. Ariya a na nanġi qalaqalainjro-saieqnu. Deqa a na Qotei ŋamgala na un-osaiqnu qaji a dego qalaqalaiyqa kere-sai. ²¹Iga dal anjam di Kristus aqaq na em. Dal anjam agiende. Tamo a Qotei qalaqalaiyoqnas di a na aqa Kristen was nanġi dego qalaqalainjroqnome.

**Kristen tamo unġasari nanġi
mandam endeqa siġgila
gotranjoqnsib siġgila na tigeleqnum**

5 Yesus a segi Kristus. Tamo kalil degsib maroqnsib Yesus qa nanġo areqalo siġgilateqnum qaji nanġi Qotei aqa anġro tiġtiġ unub. Tamo kalil Abu Qotei qalaqalaiyeqnum qaji nanġi na aqa anġro nanġi dego qalaqalainjreqnum. ²Iga Qotei qalaqalaiyoqnsim aqa dal anjam dauryoqnoqom dena iga qalieonum, iga Qotei aqa anġro nanġi dego qalaqalainjreqnum. ³Iga Qotei qalaqalaiyoqom di iga aqa dal anjam dego dauryoqom. Iga Qotei aqa dal anjam dauryoqajqa di gulube sai. Di oto. ⁴Tamo kalil Qotei aqa anġro tiġtiġ unub qaji nanġi mandam endeqa siġgila gotranjoqnsib siġgila na tigelejunub. Iga Qotei qa gago areqalo siġgilateqnum deqa iga qoto qa siġgilaqnsim mandam endeqa siġgila gotranjoqnum.

Qotei na aqa Ŋiri qa anjam palontej

⁵Tamo yai nanġi mandam endeqa siġgila gotranjoqnsib siġgila na tigelejunub? E niġgi mernġwai. Tamo nanġi Yesus a Qotei aqa Ŋiri degsib maroqnsib a qa nanġo areqalo siġgilateqnum qaji nanġi segi mandam endeqa siġgila

gotranjoqnsib siġgila na tigelejunub. ⁶Yesus Kristus a bosiqqa ya na yanso ej. Osiq ŋamburbasq di moinaqa aqa leġ aiej. A ya na yanso oqajqa deqa segi bosai. A moimqa aqa leġ aiqajqa deqa ti bej. Qotei aqa Mondor a anjam bole qa utru. A Yesus Kristus aqa kumbra qa anjam palonteqnu. ⁷Tamo qalub nanġi Yesus aqa kumbra qa anjam palonteqnum. ⁸Tamo qalub agiende. Mondor na ya na leġ na nanġi qalub anjam qujaitosib Yesus aqa kumbra qa anjam palonteqnum.

⁹Tamo bei na iga anjam mergwas di iga qusim bole qa marqom. Ariya anjam Qotei na iga mergeqnu qaji di aqa anjam tiġtiġ. Anjam dena tamo nanġo anjam tulaġ bunjejunu. Anjam Qotei na iga mergeqnu qaji di aqa segi Ŋiri qa anjam. ¹⁰Tamo bei a Qotei aqa Ŋiri qa aqa areqalo siġgilatqas di aqa Ŋiri qa anjam dego aqa are miligiq di siġgilatim sqas. Ariya tamo bei a Qotei aqa anjam aqa areqaloq di siġgilatqasai di a na Qotei aqa ñam ugetosim Qotei a gisaġ tamo qa minjobulqas. Di kiyaaq? A Qotei aqa Ŋiri qa anjam Qotei na iga mergeqnu qaji di aqa areqaloq di siġgilatqasai deqa. ¹¹Kumbra dena Qotei na iga osorgej, aqa anjam bole. Qotei na iga ŋambile gaigai sqajqa marsiq iga ŋambile egej. Ŋambile di aqa utru Qotei aqa Ŋiri aqaq di unu. ¹²Tamo bei a Qotei aqa Ŋiri beteryesqas di a ŋambile oqas. Ariya tamo bei a Qotei aqa Ŋiri beteryesqasai di a ŋambile oqasai.

**Iga ŋambile gaigai sqom. Di
iga bole qalieonum**

¹³E na anjam endi nengrenjosim niġgi tamo unġasari Qotei aqa Ŋiri aqa ñam qa nunġo areqalo siġgilateqnum qaji niġgi qa qarinyonum. Yim niġgi qalieqajqa, niġgi ŋambile gaigai sqab. ¹⁴Iga Qotei aqa areqalo dauryosim niġgi bei qa pailyoqom di a gago pail quqwas. Deqa

iga Qotei ulaiyqasai. Iga aqa areq gilo-qnqom. ¹⁵Iga qalie, Qotei a gago pail gaigai queqnu. Deqa iga inği bei qa Qotei pailyimqa a na egwas. Di iga qalieonum.

¹⁶Ariya ninği na Kristen was bei a une atim unsibqa ninği a qa Qotei pailyiye. A moiqaqqa une atosai deqa ninği a qa pailyibqa Qotei na aqa une kobotim a moiqasai. A ɳambile sqas. Ariya Kristen tamo bei a moiqaqqa une atqas di Qotei na a qalim moiqas. Deqa ninği a qa Qotei pailyaib. ¹⁷Kumbra uge kalil tamo nanği yeqnu qaji di une. Ariya tamo nanği une qudei qa Qotei na nanği moiotnjrosaieqnu.

¹⁸Iga qalie, tamo kalil Qotei aqa anğro tiñtiñ unub qaji nanği une ato-

saieqnu. Tamo kalil Qotei aqa anğro tiñtiñ unub qaji nanği Qotei na geregere taqatnjreqnu deqa tamo uge Satan a na nanği ugeugeinjrqa keresai. ¹⁹Iga qalie, iga Qotei aqa anğro unum. Ariya tamo unğasari kalil mandamq endi unub qaji nanği tamo uge Satan aqa sorgomq di unub deqa a na nanği siñgila na taqatnjreqnu.

²⁰Iga qalie, Qotei aqa Ɔjiri a bosiq iga powo egej. Yim iga Qotei qa bole qalieqajqa deqa. Iga Qotei beteryejunum. Iga aqa Ɔjiri Yesus Kristus dego beteryejunum. Yesus a segi Qotei bole. A segi ɳambile gaigai sqajqa utru.

²¹O ijo anğro kalil, ninği gisañ qotei kalil nanği torei qoreinjsib isaq giliye.

2 JON

1 E Kristen nanngo gate. Ni uña Qotei na giltmej qaji. E na anjam endi nenngrenyosim ino angro nanngi qa ti ni qa ti qarinyonum. E bole merng-wai. E ninngi tulan qalaqalaingeqnum. E segi na sai. Tamo unngasari kalil anjam bole qalieonub qaji nanngi dego ninngi tulan qalaqalaingeqnub. ²Anjam bole di gagoq di unu. Anjam di bati gaigai gagoq di sqas. Deqa iga ninngi tulan qalaqalaingeqnum. ³Abu Qotei wo aqa Ŋiri Yesus Kristus wo nanngi aiyel anjam bole na ti qalaqalaiyo kumbra na ti iga qa are tulan boleinjrsim dulibqa iga lawo na sqom.

Ninngi qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye

⁴Ino angro qudei nanngi anjam bole dauryeqnub e di qusim deqa e tulan areboleboleibqo. Agi Abu Qotei a nami iga aqa anjam dauryqa mergej. ⁵Ariya uña, e ni anjam bei mermitqa ni qusim daurye. Anjam agiende. Iga segi segi na gago Kristen was nanngi qalaqalainjro-qnqom. E dal anjam bunuj ni mermosai. Dal anjam di iga nami qusim ojem. ⁶Qalaqalaiyo kumbra agiende. Iga Qotei aqa dal anjam dauryoqnqom. Dal anjam di aqa damu agiende. Ninngi qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye. Dal anjam di agi ninngi nami queb.

Ninngi Kristus aqa anjam singila na ojesoqniye

⁷Ninngi quiyee. Tamo gargekoba nanngi iga gisaŋgwa maroqnsib mandam endia laqnuub. Yesus Kristus a tamo bu-lyosiq mandamq aiej anjam di nanngi olo saideqnub. Tamo deqaji nanngi gisaŋg tamo. Nanngi Kristus jeuteqnub. ⁸Deqa ninngi geregere ŋam atoqniye. Gago wau iga nami nunngo ambleq di yoqnem qaji di ninngi olo urato uge. Ninngi singila na tigelooqniye. Osib di ninngi awai bole oqab. ⁹Tamo bei a Kristus aqa anjam ojqa uratosim olo anjam bei totoryosim dauryqas di a Qotei ombla sqa kere-sai. Ariya tamo bei a Kristus aqa anjam singila na ojesqas di Abu Qotei wo aqa Ŋiri wo nanngi a koba na sqab. ¹⁰Tamo bei a ninngi qa bosim ariya a Kristus aqa anjam ti bqasai di ninngi a baŋ ojaib. Ninngi a osib nunngo talq osi gilaib. ¹¹Ninngi a baŋ ojgab di ninngi a aqaryaiyosib a ombla wau uge ojgab.

Jon a nanngi qa bosim anjam kalil minjrekritqas

¹²E anjam gargekoba nenngrenyosiy ninngi qa qarinyqa kere. Ariya e nenngrenyqasai. E mati bosiy ninngi nunngsiy anjam kalil di merngekritqai. Yim ninngi qusib areboleboleingwas.

¹³Ino jaja agi Qotei na giltej qaji aqa angro nanngi na ni kaiyeimonub.

3 JON

1 E Kristen nanngo gate. O ijo was bole Gaius, e na anjam endi nenngrenyosim ni qa qarinyonum. E ni bole mermqai. E ni tulan qalaqalaimeqnum.

²O ijo was bole, e ni qa Qotei pai-lyeqnum. Yim a na ni aqaryaimimqa ino wau kalil geregere brantqas. Osim ni segi dego bole sqam. E qalieonum, ino qunuq bole unu. ³Nami Kristen was qudei nanngi e nubqa bosib endegsib merbeb, “Gaius a anjam bole dauryeqnu.” Degsib merbonab e qusim tulan areboleboleibej. Od, e qalieonum, ni anjam bole dauryeqnum. ⁴Ijo angoro nanngi anjam bole dauryeqnub e di quqnsim deqa e tulan areboleboleibeqnu. Ijo arebolebole dena arebolebole kalil tulan bunyejunu.

Gaius a na aqa Kristen was nanngi geregereinjreqnu

⁵O ijo was bole, ni anjam bole dauryeqnsim Kristen was nanngi geregereinjreqnum. Osim tamo qudei nanngo ulatamu ni qaliesai qaji nanngi dego ni na geregereinjreqnum. Di ni kere yeqnum. ⁶Kristen was qudei nanngi ino qalaqalaiyo kumbra deqa saeqnab Kristen tamo ungasari endia unub qaji nanngi queqnum. Ariya Kristen was nanngi di olo tigelosib walwelqa laqribqa ni na inngi inngi qa nanngi aqaryainjre. Ni degyqam di kumbra bolequja. Ni Qotei aqa areqalo dauryosim nanngi aqaryainjrim nanngi gilqab. ⁷Tamo nanngi di Yesus aqa wau ojajqqa maroqnsib deqa nanngi aqa anjam osi walweleqnum. Ariya nanngi walweleqnsib nanngi sawa bei bei qaji tamo nanngoq dena inngi inngi osaieqnum. ⁸Deqa iga na tamo deqaji nanngi aqaryainjroqnum. Iga degyqom di iga nanngi koba na wau qujai sosim Qotei aqa anjam bole singilatoqnum.

Diotrefes a kumbra uge yeqnu

⁹Nami e anjam qudei nenngrenyosim Kristen tamo ungasari nunngo qureq di unub qaji nanngi qa qarinyem. Ariya Diotrefes a tulan diqoqnsiqa a na tamo kalil nanngi bunjrsim aqa segi nam soqtqajqa singilaeqnu. Deqa a gago anjam di quetgosaieqnu. ¹⁰Deqa e ninngi qa bosiy aqa kumbra deqa ninngi olo saingwai. A iga qa anjam uge uge mareleqnu. Di segi sai. A na Kristen was nanngi aqa talq joqsi gilqa urateqnu. Yeqnaqa tamo qudei nanngi na Kristen was qudei nanngi nanngo talq joqsi gilqa laqnaq na na nanngi olo getentjreqnu. Osiqa nanngi Qotei tal miligiq gilqa dego saidnjreqnu.

Demitrius a kumbra bole yeqnu

¹¹O ijo was bole Gaius, ni kumbra uge dauryaim. Ni kumbra bole segi daurye. Tamo a kumbra bole yqas di a Qotei aqa tamo sqas. Ariya tamo nanngi kumbra uge uge yeqnub qaji nanngi Qotei unqa keresai.

¹²Tamo kalil nanngi Demitrius a qa mareqnum, aqa kumbra bole. Qotei aqa anjam bole a dego tamo bulosiqa Demitrius aqa kumbra bole qa mareqnu. E dego a qa mareqnum, aqa kumbra bole. Ni qalie, ijo anjam di bole.

Jon a Gaius unqajqa bosim a ombla anjam marqab

¹³E anjam gargekoba nenngrenyosiy ni qa qarinyqa kere. Ariya e nenngrenyqasai. ¹⁴Sokiñala e ni qa bosiy ni numsiy aqo aiyel ombla anjam marqom.

¹⁵Ni are lawo na soqnime. Kristen was endia unub qaji nanngi ni qa kaiye anjam qarinyonub. E kamba dego Kristen was kalil ni koba na unub qaji nanngi qa kaiye anjam qarinyonum. Ijo kaiye anjam di ni na nanngi minjrim.

JUT

1 E Jut. E Yesus Kristus aqa wau tamo. E Jems aqa was. E na anjam endi nengrenyosim ningi tamo ungasari Qotei na metnjej qaji ningi qa qarinyonum. Gago Abu Qotei a na ningi tulan qalaqalaingeqnu. Yesus Kristus a segi na ningi taqatngeqnu. ²Qotei a ningi qa are tulan boleyimqa ningi geregere lawo na sosibqa qalaqalaiyo kumbra dauryoqniye.

Jeu tamo nanngi uliosib nungo ambleq aieb

³O ijo was bole, Qotei na iga kalil padalo sawaq dena elenej wau di aqa utru e na nengrenyosiy ningi qa qarinyajqa are koba unu. Ariya e anjam bei dego nengrenyosiy ningi qa qarinyqa are qaleqnum. Anjam agiende. Jeu tamo nanngi bosib Kristus aqa anjam bole ugeugeiyqa laqni nungo areqalo Kristus qa singilateqnu qaji di ningi olo singila na ojsibqa jeu tamo nanngi di gotranjroqniye. Iga Qotei aqa tamo ungasari unum deqa Qotei na gago areqalo tigeltetgonaqa iga Kristus aqa anjam bole gago areqaloq di singilatejunum. Deqa tamo bei na anjam di olo bulyqa kere-sai. ⁴Jeu tamo qudei nanngi uliosib nungo ambleq aieb. Qotei a nami nanngi qa marej, “Mondon e na nanngo une qa peginjrsiy padaltnrjai.” Es was qu, jeu tamo nanngi di Qotei qoreiyeqnub. Qotei a iga qa are tulan boleyeqnu aqa anjam di jeu tamo nanngi dena olo bulbulyoqnsib mareqnu, “Qotei a iga qa lanja are boleyeqnu. Deqa unngum, iga kumbra uge uge yoqnqom.” Degsis maroqnsib gago Gate Koba Yesus Kristus dego qoreiyeqnub.

⁵Ningi Tamo Koba Qotei qa qalie. Nami Israel tamo ungasari nanngi Isip sawaq di sonabqa Qotei na nanngi jo-

qsiq gilej. Joqsiq gilsiq ariya tamo ungasari a qa nanngo areqalo singilatosai qaji nanngi a na padaltnjrej. Ningi di nami qalieeb. Ariya ningi deqa olo are qalqajqa deqa e nungo areqalo tigeltetgonum. ⁶Ningi lan angro uge uge nanngi qa are qaliye. Tulan nami lan angro qudei lan qureq dia Qotei aqa wau ojoqneb qaji nanngi wau deqa areboleboleinjrosai deqa nanngi lan qure uratosib jaraieb. Deqa Qotei a na nanngi osiq sawa ambruq di breinjrsiq tontnjrej. Deqa nanngi sawa dia tarinsokobaiyib mondon tamo peginjrqqa batiamqa Qotei na nanngi olo osimqa nanngo une qa nanngi peginjrqas. ⁷Nami Sodom ti Gomora ti qure kalil jojomq di soqneb qaji nanngi ti lan angro uge nanngo kumbra di dauryoqnsib sambala kumbra tulan ugedamu yoqneb. Nanngo sambala kumbra di tulan bei. Deqa mondon Qotei na nanngi namyuo kobaq di breinjrim nanngi bati gaigai dia sqab.

Deqa was qu, iga kumbra uge deqa are qaloqnsim ulaoqnqom. Osim kumbra uge di dauryqa uratqom. ⁸Ariya jeu tamo nanngi di kumbra endeqaji yeqnub. Nanngi neiobilqeoqnsib dena nanngo are tigeltetnjreqnaqa nanngi nanngo segi jeku jamu qa arebolebole-injreqnaqa kumbra uge uge yeqnub. Osib Qotei a nanngo Tamo Koba unu deqa are qalqajqa uratoqnsib olo diqoqnsib Qotei aqa lan angro kokba nanngi misilinjreqnub. ⁹Ariya lan angro gate Maikel a kumbra degyosaeqnu. Agi a Satan ombla njirinosib nanngi Moses aqa gusa oqajqa deqa anjam na qotoqnsib Maikel a diqosiq Satan misilinyosai. A misilinyqa uratosiq minje, “Tamo Koba Qotei a segi na ni saidmim medabu getent.” ¹⁰Ariya tamo uge nanngi di tulan diqoqnsib kumbra nanngi poinjrosai qaji di olo misilinyeqnub. Nanngi wagme juwan bul tulan nanariosib nanngo segi jeku jamu qa areboleboleinjreqnaqa areqalo bole dauryqa

urateqñub. Nanngo kumbra deqa mon-
doñ Qotei na nanñi tulañ ñumougetqas.
¹¹Tamo nanñi di tulañ padalougetqab.
Kein a nami kumbra uge yoqnej dego
kere tamo nanñi di Kein dauryosib kum-
bra uge yeqñub. Nanñi silali koba oqajqa
deqa maroqñsib gam grotosib Balam aqa
kumbra uge dauryosib laqñub. Kora agi
nami Qotei aqa anjam gotranjoqnej qaji
aqa kumbra uge di dego nanñi daurye-
qñub. Deqa nanñi padalougetqab.

¹²Bati gaigai ninñi nunngo inñi goioq di
awooqñsib Qotei aqa qalaqalayi kum-
bra dauryeqñab tamo uge nanñi di uli
na boqñsib nunngo ambleq di kumbra
tulañ jigat yeqñub. Nanñi kumbra di
yqajqa jemainjrosaieqñu. Nanñi nanngo
segi jejamu qa are qaleqñub. Jagwa na
awa puyeqnaqa urur koboeqñu dego
kere tamo nanñi di kumbra bole bei
babtosaieqñub. Qura geitqa batieqnaqa
a geitosaieqñu dego kere tamo uge nanñi
di kumbra bole bei babtosaieqñub. Iga
ñamtañ moio otoroqñsim taqal breinjre-
qñum dego kere tamo nanñi di Qotei na
osim sawa ugeq breinjrqas. Deqa mon-
doñ nanñi moiougetosib torei padalqab.
¹³Jagwa na yuwal tigelteqnaqa yuwal
korkorteqnaqa mormanñ aieqñu dego
kere tamo nanñi di kumbra uge uge
babtelenoqñsib nanñi nanngo kumbra uge
deqa jemainjrosaieqñu. Nanñi bongar
bul lañ goge dia nanngo gam grotoqñ-
sib laña laña laqñub dego kere. Deqa
mondoñ Qotei na tamo nanñi di brein-
jrim sawa ambruc aieleñosib bati gaigai
dia sqab. Sawa ambru di Qotei na nami
nanñi gereiyetñrej unu.

¹⁴Nami Enok a soqnej. A Adam aqa
silei 7q dena ñambabej. A Qotei aqa
medabu osiqa tamo uge deqaji nanñi
qa endegsi marej, “Ninñi uniye. Mondoñ
Tamo Koba Qotei a na aqa segi lañ añ-
gro tulañ gargekoba nanñi joqsim bqas.
¹⁵Bosim tamo kalil Qotei qoreiyeqñub
qaji nanngo une qa peginjrsim ugeugein-

jrqa. Osim nanngo kumbra uge di nanñi
osornjrimqa nanñi deqa are qalsib gu-
lube koba oqab. Tamo qudei une yeqñub
qaji nanñi Qotei tulañ qoreiyosib a
misilinyosib kumbra tulañ uge uge
yeqñub. Deqa Qotei na nanñi dego
nanngo kumbra uge di osornjrimqa nanñi
deqa are qalsib gulube koba oqab.” Enok
a nami degsi marej. ¹⁶Tamo nanñi di
gaigai are ugeinjreçnaqa laña laña tamo
nanngo jejamuq di anjam çameleñeqñub.
Osib nanngo segi areqalo uge uge daurye-
qñub. Nanñi nanngo medabu waqtoqñsib
diqoqñsib nanngo segi ñam soqteqñub.
Osib tamo ungasari nanngo ñam dego
laña soqtetnjroqñsib nanñi walawala-
injreçqñub. Yim nanñi na nanngo areqalo
dauryqajqa deqa.

**Nunngo areqalo Qotei qa
singilateqñub qaji di ninñi
singila na ojesoqñibqa dena
nunngo are tulañ singilaqas**

¹⁷Ariya ijo was bole, ninñi kumbra
mondoñ brantqas qaji deqa are qalo-
qñiye. Nami gago Tamo Koba Yesus Kris-
tus a na aqa anjam maro tamo nanñi
qariñnjreçnaqa ninñi qa boqñsib anjam
merñgoqñeb. Nanngo anjam deqa ninñi
olo are qaloqñiye. ¹⁸Agi nanñi anjam en-
degisib merñgoqñeb, “Mondoñ diño bati
jojomamqa meqe meqem tamo nanñi
boqñsib Qotei qoreiyosib nanngo segi
areqalo uge uge dauryoqñqab.” ¹⁹Tamo
nanñi di Kristen tamo ungasari nanñi po-
toaiyeltñreçqñub. Osib mandam qa inñi
inñi qa are koba qaleqñub. Qotei aqa
Mondor nanngoq di sosai deqa nanñi
kumbra uge degyeqñub.

²⁰Ariya ijo was bole, nunngo areqalo
Qotei qa singilateqñub qaji di ninñi
singila na ojesoqñibqa dena nunngo are
tulañ singilaqas. Osib ninñi bati gaigai
Mondor Bole aqa singila na pailyoqñiye.
²¹Qotei a na ninñi tulañ qalaqalainge-
qñu. Deqa ninñi a beteryesoqñibqa a

na gaigai niŋgi qalaqalaŋgoqnqas. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a iga qa tulaŋ duleqnu aqa kumbra di a na mondoŋ boleq atqas. Yim niŋgi ŋambile gaigai sqab. Deqa niŋgi gaigai a qa tariŋoqnsib soqniye. ²² Kristen was qudei naŋgi areqalo aiye aiyelteqnu deqa niŋgi naŋgi qa dulosib geregereinjoqniye. ²³ Ariya tamo qudei naŋgi une ti unub deqa naŋgi ŋamyuoq aiqa laqnu. Deqa niŋgi naŋgi urur minjribqa naŋgi naŋgo une uratosib are bulyqab. Osib deqa naŋgi ŋamyuoq aiqasai. Qotei na naŋgi oqas. Ariya tamo qudei naŋgi naŋgo areqalo namij dau-ryeqnu deqa naŋgi gara sari bulosib tulaŋ jiga ti unub. Deqa niŋgi naŋgi qa olo duloqniye. Osib naŋgo une qa ulaosib

kumbra jigat deqaji kalil uratosib isaq giliye.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

²⁴O was qu, Qotei a na niŋgi taqatŋgoqneme. Yim niŋgi ulonqasai. Mondoŋ a na niŋgi joqsim laŋ qureq osi oqimqa niŋgi aqa riaŋ unsib une saiqoji sosib tulaŋ areboleboleiŋgim sqab. ²⁵Qotei a segi qujai Qotei bole. A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na iga olo eleŋej. Deqa iga aqa ñam soqtoqnqom. A gago Mandor Koba siŋgila koba ti unu qaji. A na iŋgi iŋgi kalil taqatejunu. A nami degsi soqnej. A bini degsi unu. A bati gaigai degsi sqas. Bole.

ULI ANJAM KRISTUS NA BABTEJ QAJI

1 Nami anjam endi uliesonaqa Yesus Kristus na olo babtej. Qotei na anjam endi Yesus osoryej. Yimqa kumbra mon-don urur brantoqujatqas qaji di Yesus na kamba olo aqa wau tamo nanği osorn-jrqajqa deqa. Ariya Yesus a na aqa laŋ anğro qarinyonaqa a e qa bosiqqa anjam endi e ebej. Yim e na kamba olo aqa wau tamo qudei nanği minjrqajqa deqa. E Jon. E Yesus aqa wau tamo. ²E kumbra kalil endi unem deqa e Qotei aqa anjam ti Yesus Kristus aqa anjam ti boleq na marem. Osim marem, anjam endi bole.

³E Qotei aqa medabu osim deqa an-jam endi neŋğreŋyonum. Anjam endi Qotei aqaq na bej. Deqa tamo a anjam endi sisiyqas di a tulaŋ areboleboleiyqas. Tamo unğasari nanği Qotei aqa anjam e neŋğreŋyonum qaji endi qusib dauryqab di nanği dego tulaŋ areboleboleinjrqas. Di kiyaaqa? Kumbra kalil endi brantqajqa bati jojomoqo.

Jon a anjam endi neŋğreŋyosiq tamo unğasari qure 7-pelaq dia Yesus aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji nanği qa qarinyej

⁴E Jon. E na anjam endi neŋğreŋyosim nanği tamo unğasari qure 7-pelaq dia Yesus aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji nanği qa qarinyonum. Niŋgi ağı Esia sawaq di unub. Qotei bini unu, nami soqnej, bunuqna bqas qaji a niŋgi qa are tulaŋ boleiyimqa niŋgi are lawo na soqniye. Mondor 7-pela Qotei aqa awo jaram koba namoq di unub qaji nanği dego niŋgi qa are tulaŋ boleinjrimqa niŋgi are lawo na soqniye. ⁵Yesus Kris-tus a Qotei aqa anjam kalil gegerere palontosiq mareqnu qaji tamo. A tamo kalil nanği qa namoosiq subq na tigelej. A mandor kokba kalil mandamq endi

unub qaji nanği Tamo Koba. A dego niŋgi qa are tulaŋ boleiyimqa niŋgi are lawo na soqniye.

Yesus a na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. A moisiqa aqa leŋ aiej dena a na gago une kalil kobotetgej. ⁶Iga aqa Abu Qotei aqa atra tamo sqajqa deqa a na iga giltgej. Iga Qotei ombla mandor kokba sqajqa deqa ti iga giltgej. Yesus Kristus a bati gaigai ñam koba ti siŋgila koba ti sqas. Bole.

⁷Niŋgi uniye. Yesus a laŋbi ambleq na boqnimqa tamo kalil nanği a unqab. Tamo kalil nami a qaja na qameb qaji nanği dego a unqab. Tamo unğasari kalil mandamq endi unub qaji nanği a qa are ugeinjrimqa tulaŋ akamugetqab. Od, kumbra di brantqas. Bole.

⁸Tamo Koba Qotei siŋgila koba ti unu qaji a marej, “E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai.” Qotei a degsi marej. Ağı a segi qujai nami so-qnej. A bini unu. A olo bunuqna bqas.

Jon a Kristus unej

⁹E nunngo was Jon. E ti niŋgi ti Yesus aqa tamo unum deqa iga kalil gu-lube koba qoboioqnsim jaqatiŋ eleŋe-qnum. Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. Deqa iga kalil koba na siŋgila na tigelooqnsimqa gu-lube qoboijejunum. E Qotei aqa anjam ti Yesus aqa anjam ti palontsim laqnem deqa jeu tamo nanği na e taqal waibosib nui ñam Patmos endia e ateb unum. ¹⁰E Patmos nui endi sonamqa Tamo Koba aqa batiej. Onaqa Qotei aqa Mondor Bole na e siŋgilatbonaqa ijo qoreq di tamo bei leleŋonaqa e aqa kakoro quem. A tulaŋ koba leleŋej. Gul anjameqnu dego kere. ¹¹Leleŋosiq merbej, “Kum-bra kalil ni unqam qaji di neŋğreŋyosim qarinyimqa tamo unğasari qure 7-pelaq dia Yesus aqa ñam qa koroosib loue-qnub qaji nanñoq gilqas. Tamo unğasari ağı Efesus qureq dia, Smerna qureq dia,

Pergamum qureq dia, Taiataira qureq dia, Sardis qureq dia, Filadelfia qureq dia, Laodisia qureq dia Yesus aqa ñam qa koroosib loueqnub qaji nanngoq qarinyim gilem.”

¹²Onaqa e tamo anjam merbej qaji di unqajqa bulosim ñam atem lam 7-pela gol na gereiyo qaji di sonab unjrem. ¹³Lam nanngo ambleq di tamo bei sonaq unem. Tamo di a Tamo Anjro bul. A gara olekoba jugnaq aisiq singa kabutej. Aqa are targaq di alalag gol na gereiyo qaji dena kainyej. ¹⁴Aqa gate ti gate banja ti lanbi bul tulañ qat soqnej. Aqa ñamdamu ñam puloñ bul puloñoqnej. ¹⁵Aqa singa minjaloqnej. Bras ñamyuo na koiteqna minjaleqnu dego kere. E aqa kakoro quem di ya kobaquja meli dosiq anjam ateqnu dego kere. ¹⁶Aqa ban wo na bongar 7-pela ojeleñesoqnej. Aqa medabuuq dena serie olekoba qala aiyel tulañ qala uge brantej. Aqa ulatamu señ bul tulañ suwañoqnej.

¹⁷E tamo di unsimqa tulañ ulagetosim ñam ambruibonaqa e aqa singa jomq di uloñosim moiobulem. Onaqa a na aqa ban wo ijo gateq di atsiqa merbej, “Ni ulaaim. E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. ¹⁸E ñambile gaigai sqajqa utru. Nami e moiem. Bini ni e nube. E olo ñambile unum. E bati gaigai ñambile sqai. E segi na moio ti moio qure ti taqatejunum. ¹⁹Deqa kumbra ni bini unonum qaji deqa nenjrenye. Kumbra bini unu qaji ti kumbra bunuqna brantelenqas qaji deqa ti nenjrenye. ²⁰Bongar 7-pela ijo ban woq di unub qaji nanngi ti lam 7-pela gol na gereiyo qaji nanngi ti di ni unjronum. Di anjam ulito qaji. Aqa utru agi mermqai. Ni que. Bongar 7-pela di agi tamo ungasari qure 7-pelaq dia e qa loueqnub qaji nanngo lan angro 7-pela nanngi. Lam 7-pela di agi tamo ungasari qure 7-pelaq dia e qa loueqnub qaji nanngi.”

Anjam Jon a Efesus qure nanngi qa qarinyej qaji

2 Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegsi merbej, “Efesus qureq dia tamo ungasari nanngi ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nanngo lan angro qa anjam endegsim nenjrenyosim aqaq qarinye, ‘E Yesus. E ijo ban wo na bongar 7-pela ojejunum. E lam 7-pela gol na gereiyo qaji nanngo ambleq di walweleqnum. E na anjam endi ni qa qarinyonum. ²Ino kumbra ti ino wau ti di e qalieonum. E qalie, ni singila na tigeloqnsimqa tamo uge nanngi qa tulañ asgimeqnu. Tamo nanngi di endegsib mermeqnu, “Iga dego Qotei aqa anjam marqajqa deqa qarinqwo.” Di gisañ. Qotei na nanngi qarinqrosai. Ni nanngo anjam di tenemtosim ni qalieonum, nanngi gisañ tamo. Ni keretsim qalieonum. ³Ni ijo ñam ojejunum deqa tamo qudei nanngi na ni numoqnsib ugeugei-meqnu. Ariya e qalieonum, ni singila na tigeloqnsimqa gulube di qoboieqnum. Ni asgimosaeqnu.

⁴“Ariya ino kumbra uge qujai e ubtsiy mermqai. Nami ni e qa ino areqalo singilatosis bati deqa ni na e tulañ qalaqalaboqnem. Ariya bini ni kumbra di uratonum. ⁵Nami ni kumbra bole yoqnem. Ariya bini ni kumbra di uratonum deqa ni uloñonum. Deqa ni que. Kumbra ni nami yoqnem qaji deqa olo are qalsimqa are bulyosim kumbra di olo daurye. Ni dauryqasai di e ni qa bosiy ino lam olo taqal atetmqai. ⁶Ariya ino kumbra bole bei agi ubtsiy mermqai. Nikolas aqa wau tamo nanngi kumbra uge uge yeqnub. Nanngo kumbra di ni tulañ urateqnum. Keretsim urateqnum. E dego urateqnum.

⁷“Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nanngi minjreñnu di geregere quem. Tamo a Satan ombla qot-

sim singilaqas di e na laŋ qure qa ŋam gei osiy anaiyit a uysim dena ŋambile gaigai sqas. Ŋam di agi Qotei aqa laŋ qureq di unu.' O Jon, ni anjam degsim neŋgrenyosim Efesus naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye."

Anjam Jon a Smerna qure naŋgi qa qariŋyej qaji

⁸ Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegsi merbej, "Smerna qureq dia tamo uŋgasari naŋgi ijo ŋam qa koroosib loueqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgrenyosim aqaq qariŋye, 'E Yesus. E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. Nami e moiem. Bini e olo ŋambile unum. E na anjam endi ni qa qariŋyonum. ⁹ Ni gulube ti jaqatiŋ ti ejunum di e qalie. Ni iŋgi tulaŋ saiqoji unum di dego e qalie. Di uŋgum. Ni laŋ qure qa iŋgi iŋgi koba elejejunum. E qalie, tamo qudei naŋgi na ni misiliŋmoqnsib anjam uge uge mermeqnu. Naŋgi segi qa mareqnu, "Iga Juda tamo." Di gisaŋ. Naŋgi Satan aqa aŋgro. ¹⁰ Bunuqna ni jaqatiŋ koba oqam. Ni deqa ulaaim. Ni que. Satan a na niŋgi qudei ojeleŋosim tonto talq breiŋgwas. Breiŋgimqa niŋgi ijo ŋam geregere ojcab kio ijo ŋam uratosib uloŋqab kio di Satan a nuŋgo areqalo unsim qalieqajqa deqa niŋgi tonto talq breiŋgwas. Niŋgi bati 10-pela gulube ti jaqatiŋ ti sqab. Ariya niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib soqniye. Sosib sosib gilsib jeu tamo naŋgi na niŋgi liŋgib moreŋqab. Amqa e na niŋgi ŋambile engwai. Ŋambile di nuŋgo awai boledamu.

¹¹ "Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo uŋgasari qure qureq dia ijo ŋam qa koroosib loueqnub qaji naŋgi minjreŋqu di geregere quem. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di a moio bunu qaji turqasai. Moio dena a ugetqa keresai. Sai bole sai.' O Jon, ni anjam degsim neŋ-

grenyosim Smerna naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye."

Anjam Jon a Pergamum qure naŋgi qa qariŋyej qaji

¹² Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegsi merbej, "Pergamum qureq dia tamo uŋgasari naŋgi ijo ŋam qa koroosib loueqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgrenyosim aqaq qariŋye, 'E Yesus. E serie olekoba tulaŋ qala uge qala aiyel ojejunum. E na anjam endi ni qa qariŋyonum. ¹³ Qure ni di unum qaji naŋgo kumbra e geregere qalieonum. Qure di Satan a na taqatejunu. Aqa awo jaram koba qure dia unu. Ariya e qalie, ni ijo ŋam siŋgila na ojesosim e qa ino areqalo siŋgilateqnum. Ino areqalo di ni na ulitosaieqnum. Nami ijo anjam palonto tamo Antipas a niŋgi koba na wauoqnej. Antipas a ijo anjam geregere dauryoqnej deqa jeu tamo naŋgi nuŋgo qureq dia a qalnab moiej. Moinaqa ni di unsimqa deqa ni e qoreibosai. Qure dia agi Satan a unu.

¹⁴ "Ariya ino kumbra uge qudei e ubtsiy mermqai. Tamo qudei Pergamum qureq di unub qaji naŋgi Balam aqa kumbra uge siŋgila na ojesonab ni na naŋgi saidnjrosiaieqnum. Balam aqa kumbra agiende. Nami Balam na Balak gam osoryonaqa gilsiqqa Israel tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa kumbra ugeq breinjroqnej. Breinjroqnsiqa areqalo tigeltetnjreŋqnaqa naŋgi qotei gisaŋ atrainjro qaji iŋgi uyoqnsib sambala kumbra yoqnsib laqneb. ¹⁵ Tamo qudei dego Pergamum qureq di unub qaji naŋgi Nikolas aqa wau tamo naŋgo anjam dauryeqnub. ¹⁶ Deqa ni are bulye. Ni are bulyqasai di e urur ni qa bosiy serie olekoba ijo medabuq di unu qaji dena tamo naŋgi di qoto itnjrqai.

¹⁷ "Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo uŋgasari qure qureq dia ijo ŋam qa ko-

roosib loueqnub qaji nan̄gi minjreqnu di geregere quem. Tamo a Satan ombla qotsim singilaqas di e na laŋ qure qa ingi uliejunu qaji di anaiyit uyqas. Meniŋ qat dego yqai. Osiy meniŋ quraq di ñam bunuj nengrenyqai. Ñam di tamo bei a qalieqasai. Tamo meniŋ oqas qaji a segi qalieqas.’ O Jon, ni anjam degsi nenjrenyosim Pergamum nan̄go laŋ anjgro aqaq qarinye.”

Anjam Jon a Taiataira qure nan̄gi qa qarinyej qaji

¹⁸ Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegsi merbej, “Taiataira qureq dia tamo ungasari nan̄gi ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nan̄go laŋ anjgro qa anjam endegsi nengrenyosim aqaq qarinye, ‘E Yesus. E Qotei aqa Ŋiri. Ijo ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋeqnu. Ijo singa minjaleqnu. Bras geregere ñomyeqnab minjaleqnu dego kere. E na anjam endi ni qa qarinyonum. ¹⁹ Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. E qalie, ni gaigai ijo tamo ungasari nan̄gi qalaqalainjreqnum. Ni e qa ino areqalo singilatoqnsimqa wau koba yoqnsimqa ijo tamo ungasari nan̄gi aqaryainjreqnum. Gulube kalil ni qoboieqnum qaji di ni geregere qoboioqnsimqa singila na tigelejunum. Kumbra ni nami yoqnem qaji di bolequja. Ariya kumbra ni bini yeqnum qaji di olo tulaŋ boledamu. Kumbra dena ino kumbra nami yoqnem qaji di tulaŋ bunyeyunu. Di e qalie.

²⁰ “Ariya ino kumbra uge qujai agi ubtsiy mermqai. Uŋa Jesebel a ni ombla sosiq waueqnaqa ni na a wiyosaieqnum. A segi qa mareqnu, “E Qotei aqa medabu o qaji uŋa.” Di gisaŋ. A Qotei aqa medabu o qaji uŋa sai. A na ijo wau tamo nan̄gi gisa gisaŋnjroqnsiqa gam osornjreqnaqa nan̄gi na sambala kumbra yoqnsibqa qotei gisaŋ atrainjro qaji ingi uyeqnum. ²¹ A are bulyqajqa

bati yem di a are bulyosim aqa sambala kumbra uratqajqa saidej. ²² Deqa ni que. E na uŋa di jaqatiŋ koba yitqa a makobaiyqas. Tamo nan̄gi a ombla na sambalaosib laqnum qaji nan̄gi aqa kumbra uge uge uratosib are bulyqasai di e nan̄gi dego jaqatiŋ ti gulube koba ti enjrqai. ²³ Aqa anjgro nan̄gi dego ñumit moreŋqab. Amqa tamo ungasari qure kalilq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nan̄gi qalieqab, e tamo kalil nan̄go are miligi ti areqalo ti geregere unsim peleiyeqnum. Deqa niŋgi quiyey. E na nungo kumbra kalil geregere keretosiy nungo awai dego segi segi engwai.

²⁴ “Ariya niŋgi qudei Taiataira qureq di unub qaji nungo kumbra bole agi ubtsiy merngwai. Niŋgi uŋa Jesebel aqa anjam dauryosaieqnum. Satan aqa kumbra dego niŋgi qaliesai. Satan aqa kumbra di tamo nan̄gi ulioqnsib yeqnum. Osib mareqnum, “Di Satan aqa uli anjam.” Ariya kumbra di niŋgi qaliesai. Deqa e niŋgi gulube bei engwasai. ²⁵ Kumbra kalil niŋgi ojejunub qaji di singila na oje-soqrib e bqai.

²⁶ “Tamo a Satan ombla qotsim singilaosim ijo kumbra dauryosim gilsim gilsim diŋo bati itqas di e na a singila yitqa a na tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nan̄gi taqatnjroqngas. ²⁷ A na nan̄gi tulaŋ singila na taqatnjroqngas. Taqatnjresoqnimqa nan̄gi na aqa anjam gotranjoqribqa nan̄gi ñumomnim moreŋoqngab. Tamo nan̄gi web paraparaainjreqnub dego kere. Wau di e na tamo di yqai. Ijo Abu na e wau ebej dego kere a wau yqai. ²⁸ Nebeqa laqnaqa burbas bunuj oqeqnu qaji di dego a yqai. ²⁹ Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nan̄gi minjreqnu di geregere quem.’ O Jon, ni anjam degsi nengrenyosim Taiataira nan̄go laŋ anjgro aqaq qarinye.”

Anjam Jon a Sardis qure nangi qa qarinyej qaji

3 Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegsi merbej, “Sardis qureq dia tamo ungasari nangi ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nanjo lanj angro qa anjam endegsim nengrenyosim aqaq qarinye, ‘E Yesus. E Qotei aqa Mondor 7-pela ejunum. E bongar 7-pela dego ojejunum. E na anjam endi ni qa qarinyonum. Kumbra kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. Ino kumbra di bolesai. Nangi ni qa mareqnu, “Ni ñambile ti.” Di sai. Ni moiem.² Deqa ni ñam sirosim olo tigel. Ino kumbra qudei moiosaiunu qaji di ni na olo osim singilatime. Di kiyaqa? E ino kumbra unonum ijo Qotei aqa ñamgalaq di keresai.³ Anjam bole ni nami qusim dauryem qaji deqa olo are qale. Are qalsim anjam di geregere dauryosim are bulye. Ni ñam sirosim tigelqasai di e bajinj tamo bul ni qa boqujatqai. Bati gembu e inoq bqai di ni qalieqa keresai.

⁴“Ariya tamo ungasari qudei Sardis qureq di unub qaji nanjo kumbra bolequja. Nanjo gara jigatosai deqa nangi gara qat jigsib e ombla walweloqnaq.

⁵“Tamo a Satan ombla qotsim singilas di e na gara qat jigetqai. Aqa ñam Qotei a nami ñambile qa buk miligiq di nengrenyey qaji di e na olo nuntqasai. E ijo Abu aqa lanj angro nangi ti nanjo ulatamuq dia aqa ñam ubtqai.⁶ Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nangi minjreqnu di geregere quem.’ O Jon, ni anjam degsi nengrenyosim Sardis nanjo lanj angro aqaq qarinye.”

Anjam Jon a Filadelfia qure nangi qa qarinyej qaji

⁷ Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegsi merbej, “Filadelfia qureq dia tamo ungasari nangi ijo ñam qa koroosib loue-

qnuq qaji nanjo lanj angro qa anjam endegsim nengrenyosim aqaq qarinye, ‘E Yesus. E Qotei aqa tamo bole tiqinj. E kumbra bole qa utru. Devit a nami mandor koba soqnej dego kere e kamba aqa wau osim Qotei aqa tamo ungasari nangi taqatnjreqnum. E siranj bei waqtqai di tamo bei na getentqa keresai. E getentqai di tamo bei na waqtqa keresai. E na anjam endi ni qa qarinyonum.⁸ Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. Deqa ni unime. Ino ulatamuq dia e siranj bei waqtetmonum. Di tamo bei na getentqa keresai. E qalie, singila kiñala inoq di unu. Ni ijo anjam geregere ojsim dauryeqnum. Ni ijo ñam uratosai eqnum.⁹ Deqa ni que. E na maritqa Satan aqa wau tamo nangi bosib ino singaq di singa pulutosib endegsib qalieqab, e ni tulanj qalaqalaimeqnum. Ni qalie, Satan aqa wau tamo nangi di mareqnuq, “Iga Juda tamo.” Di gisanj. Nangi Juda tamo sai.¹⁰ Ni ijo anjam geregere dauryoqnsimqa gulube kalil qoboioyqnsim singila na tigelej unum deqa e ni taqatmesoqnitqa Satan a bosim tamo ungasari kalil sawa sawa kalilq di unub qaji nangi gulube enjrq bati amqa gulube di ni qa bqasai.¹¹ E ni qa boqujatqai. Deqa anjam ni ojejunum qaji di singila na ojesoqne. Amqa tamo bei na ino awai bole yaimqasai.

¹²“Tamo a Satan ombla qotsim singilaqas di e na a osiy ijo Qotei aqa tal aqa tamo bul namoq di tigeltit sqas. Deqa a olo bunu Qotei aqa talq dena oqedqasai. Aqa jejamuq di e na ijo Qotei aqa ñam ti ijo Qotei aqa qure koba agi Jerusalem bunuj aqa ñam ti ijo segi ñam bunuj ti nengrenyqai. Jerusalem bunuj agi lanj qureq di unu. Qure di ijo Qotei aqaq dena mandamq aiqas.¹³ Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo ñam qa koroosib loueqnub qaji nangi minjreqnu di geregere quem.’ O Jon, ni anjam

degsim nenngrenyosim Filadelfia nango lan angro aqaaq qarinye.”

Anjam Jon a Laodisia qure nanngi qa qarinyej qaji

¹⁴ Yesus a na e degsi merbsiqa olo endegi merbej, “Laodisia qureq dia tamo ungasari nanngi ijo nam qa koroosib loueqnub qaji nango lan angro qa anjam endegsim nenngrenyosim aqaaq qarinye, ‘E Yesus. E Qotei aqa anjam maro qaji tamo. E endegi mareqnum, “Qotei aqa anjam kalil bole.” Anjam kalil Qotei a nami marej qaji di e olo geregere palontoqnsim mareqnum. Ingi ingi kalil Qotei na gereiyej qaji di aqa utru agi e segi qujai. Deqa e na anjam endi ni qa qarinyonum. ¹⁵ Kumbra kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. E qalie, ni ulili sai. Ni kankan sai. Ni ulili sqam di kere. Ni kankan sqam di kere. ¹⁶ Ni tulan kankan sai. Ni tulan ulili sai. Ni kankan kiñala segi. Deqa e ni ingi qusa bul ijo miligiq na oqsim ijo medabuuq na beqmcai. ¹⁷ Ni ino segi nam soqtoqnsim mareqnum, “E silali koba ti. E ñoro koba ejunum. E ingi bei qa truquosai.” Ni degsi maraim. Di ni gisañonum. Ni lan qure qa ingi ingi tulan saiqoji. Ni tulan sougetejunum. Ni nam qandimo unum. Ni yosi laqnum. Di ni segi poimosai. ¹⁸ Deqa e ni endegi mermcai. Ni ijoq dena gol namyuo na yusiq milalej qaji di awaiyosim dena ni lan qure qa ñoro koba ti sqam. Gara qat dego awaiyosim jugwam dena ino jejamu kabutim tamo bei na ino yosi unqasai. Amqa ni jemaimqasai. Goreñ dego awaiyosim dena ino namdamu piyim nam poimqas. ¹⁹ Tamo nanngi e qalaqalainjreqnum qaji di e na olo ñir-ñirñiroqnsim gereinjreqnum. Deqa ni are singilatosim ino segi kumbra gereiyosim are bulye.

²⁰ “Ni e nube. E siranmeq di tigelesosimqa kindokindoneqnum. Tamo bei a ijo kakoro qusimqa siran waqtetbqas

e miligiq gilsiy aqo ombla ingi uyqom. ²¹ Tamo a Satan ombla qotsim singilaqas di e na minjitqa aqo ombla ijo awo jaram kobaq di awoqom. Nami e segi qoto singilaosimqa aqo ijo Abu wo aqa awo jaram kobaq di awoem dego kere. ²² Tamo a dabkala ti sqas di a anjam Qotei aqa Mondor Bole na tamo ungasari qure qureq dia ijo nam qa koroosib loueqnub qaji nanngi minjreqnu di geregere quem.’ O Jon, ni anjam degsim nenngrenyosim Laodisia nango lan angro aqaaq qarinye.” Yesus a na e degsi merbej.

Lan qureq dia nanngi Qotei binjyoqnsib loueqnub

4 Onaqa e olo nam atsimqa lan goge dia siran bei waqesonaq unem. Unsim koqyeqnamqa tamo nami tulan koba leleñonaq aqa kakoro gul anjamobulonaq quem qaji a na olo merbej, “Ni goge endeq au. Ni bamqa kumbra kalil bunuqna brantelenqas qaji di osormcai.” ² Onaqa bati qujai deqa Qotei aqa Mondor Bole na e singilatbonaqa e tarosimqa lan goge dia awo jaram kobaquja sonaq unem. Qotei a awo jaram kobaq di awe-soqnej. ³ E unem di Qotei aqa jejamu tulan minjalej. Meniñ jaspas tulan minjaleqnu dego kere. Aqa jejamu meniñ konilian bul tulan lent. Tuembiñ na awo jaram di kalilyesoqnej. Tuembiñ aqa nenngren di tulan minjalej. Meniñ emeral tulan minjaleqnu dego kere. Tuembiñ di nam banga gesgi bul. ⁴ Ariya e olo nam atsimqa awo jaram kokba 24 unjrem. Awo jaram kokba 24 dena Qotei aqa awo jaram ambletesoqneb. Gate kokba 24 nanngi awo jaramq di awoelenesoqneb. Nanngi gara qat olekokba jigelenosib mandor kokba nango gate tatal wala ti gol na gereiyosim qaji di atelenosib soqneb. ⁵ Qotei aqa awo jaramq dena minjal branteqnaq unem. Qatron ti kola anjam ti dego branteqnaq quem. Awo

jaram namoq di nam pulon 7-pela pum-bloneleb. Nam pulon di agi Qotei aqa Mondor 7-pela nanji. ⁶Qotei aqa awo jaram namoq di ingi kobaquja bei sonaq unem. Ingi di yuwal banqa bul. A qunu bul dego. A tulan jeqilo.

Ariya e olo nam atsimqa wagme nambile so qaji qolqe di unjrem. Nanji na Qotei aqa awo jaram agutosib tigelesoqneb. Nanjo jejamu bile ti qore ti dia namdamu gargekoba soqneb. ⁷Wagme nambile so qaji namba 1 a laion bul. Wagme nambile so qaji namba 2 a bulmakau bul. Wagme nambile so qaji namba 3 aqa ulatamu tamo ulatamu bul. Wagme nambile so qaji namba 4 a baira kobaquja tiosi laqnu dego bul. ⁸Wagme qolqe nambile so qaji nanji segi segi bari 6-pela ti. Bileqsi qoreqsi bariqsi namdamu gargekoba soqneb. Qanam ti qolo ti nanji gaigai louoqnsib endegsib mareqnu, “Qotei a singila koba ti unu. Singila kalil aqaq di unu. A nami soqnej. A bini unu. A bunuqna bqas.” Nanji degsib louoqnsib maroqnsib olo wainoqnsib mareqnu, “Qotei a getento koba. Qotei a getento koba. Qotei a getento koba.” Wagme qolqe nanji gaigai degsib louoqnsib mareqnu. Nanji aqaratosaeqnu.

⁹Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji agi a segi qujai nambile gaigai sqajqa utru. Deqa wagme qolqe nambile so qaji nanji a qa tulan areboleboleinjretnaqa aqa nam soqtoqnsibqa binijeqnu. ¹⁰Nanji kumbra degyeqnaqqa Qotei nambile gaigai unu qaji aqa awo jaram namoq dia gate kokba 24 nanji singa pulutoqnsibqa a qa louoqnsibqa nanjo gate tatal wala ti gol na gereiyo qaji di awo jaram koba namoq di breiyoqnsibqa endegsib loueqnu,

¹¹“O Tamo Koba, ni gago Qotei.

Ni segi qujai lan goge di unum.

Deqa tamo kalil nanji ni qa tulan areboleboleinjretnaqa ino nam soqto-

qnsibqa ino singila binijyoqnsibqa ino sorgomq di geregere unub.

Nanji ni kumbra degmeqnu. Di kiyaaq? Ni na qujai marnam ingi ingi kalil branteb unub.

Ni ino segi areqalo na ingi ingi kalil gereiyem.

Dena qujai ingi ingi kalil branteb unub.”

Jon a buk bei unej

5 Onaqa e olo nam atsimqa Qotei a awo jaram kobaq di awesosiqa aqa ban woq di buk bei ojesonaq unem. Buk di aqa banqa olekokba. Banqa di lubesonaq unem. Buk aqa miligiqsi qoreqsi nengrej ti sonaq unem. Buk di tamo bei na plaltosim aqa miligi unaim deqa nanji na aqa banqa lubtosib kandel aqa namur na qandrato 7-pela-teb. ²Onaqa e olo nam atsimqa lan angro singila koba bei brantonaq unem. Lan angro dena tulan koba lelejosiq marej, “Tamo yai a tamo bole deqa a na kandel aqa namur di waqtosimqa buk di plaltqa kere?”

³Ariya tamo bei na buk di plaltosim aqa miligi unqa kere tamo dego bei sosai. Lan qureq dia, mandamq dia, mandam sorgomq dia tamo dego bei sosai. ⁴E degsi unaim deqa e tulan akamu-getem. ⁵Onaqa gate koba bei na merbej, “O Jon, ni akamaim. Ni que. Laion a Juda aqa lenq dena nambabej deqa a qoto singilaosiq aqa jeu tamo nanji nimej. A Mandor Koba Devit aqa lenq dena nambabej deqa a na kandel aqa namur waqtosim buk di plaltqa kere.”

Jon a Kaja Du unej

⁶Onaqa e aqa anjam di qusimqa olo nam atsim Kaja Du tigelesonaq unem. A qalnab moiej olo nambile so bulonaq unem. A Qotei aqa awo jaram ti wagme nambile so qaji qolqe nanji ti gate kokba nanjo awo jaram kokba nanji ti ambleq di tigelesonaq unem. A qala 7-pela ti namdamu 7-pela ti soqnej. Namdamu

7-pela di agi Qotei aqa Mondor 7-pela nanği. Qotei na nanği qarınjnırnaqa sawa sawa kalilq gileleñeb. ⁷Ariya Kaja Du a bosıqa aqa Abu Qotei agi awo jaram kobaq di awesoqnej qaji aqa bañ woq dena buk di yayiej. ⁸Buk di yayionaqa wagme ñambile so qaji qolqe nanği ti gate kokba 24 nanği ti bosib Kaja Du aqa areq di sinğa puluteb. Nanği kalil segi segi gombın ti tabir gol na gereiyo qaji ti ojeleñesoqneb. Tabirq dena qurem oqoqnsıqa Abu aqa ulatamuq di branteqnu. Qurem di quleq bole. Qurem di aqa utru agiende. Qotei aqa segi tamo uñgasari nanço pailyo qurem bul oqoqnsıqa aqa ulatamuq di branteqnu. ⁹Wagme qolqe nanği ti gate kokba nanği ti bosib Kaja Du aqa areq di sinğa pulutosıbqa lou bunuj na endegsib louoqneb,

“O Kaja Du, ni buk di osimqa kandel aqa namur buk qandratejunu qaji di waqtqa kere.

Di kiyaqa? Ni lumnab moısım ino leñ aiej dena ni na ino segi tamo uñgasari nanği awainjrsimqa Qotei aqa bañq di ateleñem unub.

Od, tamo uñgasari leñ segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji, jejamu segi segi qaji, sawa segi segi qaji nanği ni na awainjrsimqa Qotei aqa bañq di ateleñem unub.

¹⁰Nanği Qotei aqa segi atra tamo sqajqa ti mandor kokba sqajqa ti deqa ni na ateleñem unub.

Deqa nanği gago Qotei aqa atra tamo sosıbqa a atraiyeqñub.

Nanği mandor kokba dego sosıbqa mandam qa tamo uñgasari nanği taqatnjroqñab.”

Nanği Kaja Du aqa ñam soqtoqneb

¹¹Ariya e olo ñam atsimqa lañ añgro tulañ gargekoba tigelesonab unjrem. Nanği di tamo bei na sisıyqa kere-sai. Nanği handet milion dego kere soqneb. Nanği tigelosıbqa Qotei aqa awo

jaram ti wagme ñambile so qaji nanği ti gate kokba 24 nanği ti agutnjresosıbqa nanği tulañ koba murqumyeqñab e nanço kakoro quem. ¹²Nanği endegsib leleñoqnsib maroqñeb,

“Kaja Du agi nami qalñab moiej qaji a ñam koba ti ñoro bole ti powo bole ti sinğila koba ti oqa kere.

Deqa tamo kalil nanği aqa ñam soqtoqñsıbqa a qa tulañ arebolebolejnroqñimqa a binjiyoqñsib sqab.”

¹³Onaqa inği inği kalil Qotei na mar-naq branteleñeb qaji nanği na anjam mareqñab e nanço kakoro quem. Inği inği kalil lañ qureq di unub qaji ti mandamq di unub qaji ti mandam sorgomq di unub qaji ti yuwal miligiq di unub qaji ti nanği anjam mareqñab e nanço kakoro quem. Od, inği inği kalil sawa sawa kalilq di unub qaji nanço kakoro quem. Nanği endegsib mareqñab quem, “Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji nanği Kaja Du wo bati gaigai ñam koba ti arebolebole ti sinğila ti oqñsib sqab.

Deqa iga bati gaigai nanği aiyel binjinjroqñom.”

¹⁴Onaqa wagme qolqe ñambile so qaji nanği na maroqñeb, “Anjam di bole.” Degsib mareqñabqa gate kokba nanği na Qotei wo Kaja Du wo nanço areq di sinğa pulutoqñsib binjinjroqñeb.

Kaja Du na buk nanği na lubtosib kandel aqa namur na qandrato-7-pela-teb qaji di waqteleñej

6 Onaqa e olo ñam atsimqa buk nanği na lubtosib kandel aqa namur na qandrato 7-pela-teb qaji di Kaja Du na ojesosıqa kandel aqa namur namba 1 waqtonaq unem. Waqtonaqa wagme ñambile so qaji matu a namoosiq marej, “Ni au.” Aqa kakoro di kola anjam ato bulonaq quem. ²Degsi marnaqa e olo ñam atem di hos qat bei brantonaq

unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji a aŋ ti awesonaq unem. Naŋgi na gate tatal wala ti yonabqa aqa gateq di at-siqa qoto siŋgilaqa marsiqa gilsiq qoto siŋgilaqnej.

³Onaqa Kaja Du na kandel aqa namur namba 2 waqtonaqa wagme ŋambibile so qaji namba 2 na marnaq quem, “Ni au.” ⁴Degsi marnaqa hos bei bran-tej. Hos di lent. Naŋgi na tamo hos quraq di awesoqnej qaji a siŋgila yonabqa a na tamo uŋgasari mandamq di soqneb qaji naŋgi areqalo niŋaqetnarnaqa naŋgi lawo kumbra uratosib tamo naŋgi ŋumsib moiotnroqneb. Naŋgi na a serie kobaquja yonabqa gilsiq wau di yoqnej.

⁵Ariya Kaja Du na kandel aqa namur namba 3 waqtonaqa wagme ŋambibile so qaji namba 3 na marnaq quem, “Ni au.” Degsi marnaqa hos tulu brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa baŋq di skel ojesonaq unem. ⁶Unsimqa wagme qolqe ŋambibile so qaji naŋgo ambleq dia tamo bei na anjam marnaq aqa kakoro quem. A na tamo hos quraq di awesoqnej qaji di endegsi min-jej, “Ni na tamo uŋgasari mandamq di unub qaji naŋgi mam koba enjre. Yimqa wit aqa awai tulaŋ goqe oqimqa tamo uŋgasari naŋgi silali kobaquja waiyoqnsib wit kiŋala oqnaqab. Tabir qujai segi oqnaqab. Bali dego kiŋala oqnaqab. Tabir qalub segi oqnaqab. Deqa ni que. Ni oliv ŋamtaŋ ti wain sil ti ugeugeiyaim.” A degsi minjnaqa gilsiq wau degsi yej.

⁷Onaqa Kaja Du na kandel aqa namur namba 4 waqtonaqa e wagme ŋambibile so qaji namba 4 aqa kakoro quem. A na marej, “Ni au.” ⁸Degsi marnaqa e olo ŋam atsimqa hos merient brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa ŋam Moio. Moio qure na a dau-rysiq laqnej. Onaqa naŋgi aiyel siŋgila osib tamo uŋgasari mandam taqal qujaiq di so qaji naŋgi serie na ti mam na ti ma uge na ti wagme juwaŋ na ti ŋumnab

morejeb. Mandam taqal qalubq di so qaji naŋgi uratnarnab soqneb. Naŋgi ŋumosai.

⁹Ariya Kaja Du na kandel aqa namur namba 5 waqtonaqa tamo uŋgasari nami morejeb qaji naŋgo qunuŋ atra bijal sorgomq di sonab unjrem. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa anjam siŋgila na ojesosib mare mare laqneb deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi ŋumnab morejeb. ¹⁰Naŋgo qunuŋ tulaŋ koba lelejosib Qotei endegsib minjoqneb, “O Tamo Koba, ni iŋgi iŋgi kalil naŋgo Mandor Koba. Ni gaigai kumbra bole tiŋtiŋ yeqnum. Ni getento koba. Ni kumbra bole segi yeqnum. Deqa ni na merge. Iga bati gembub tariŋonamqa tamo uŋgasari mandamq di unub qaji naŋgi na lignab gago leŋ aiej deqa ni kamba ŋumqam?” ¹¹Onaqa Qotei a gara jugo qat olekokba elejosiq naŋgi segi jigetnrsiqa minjrej, “Niŋgi mati kiŋala aqaratosib tariŋoqnsib soqniye. Jeu tamo naŋgi na niŋgi lingeb dego nungo kadoi naŋgi ti nungo was naŋgi ti degsib olo ŋumqab. Tamo gembub jeu tamo naŋgi na ŋumqab di e segi na mar-itqa naŋgi kalil ŋumekritib kereamqa bati deqa e kamba naŋgi ŋumqai. Naŋgi na niŋgi lingnab nungo leŋ aiej deqa e kamba naŋgi ŋumit naŋgo leŋ aiqas.”

¹²Ariya Kaja Du na kandel aqa namur namba 6 waqtonaqa e olo ŋam atsimqa mimiŋ tulaŋ kobaquja donaq unem. Unem di seŋ tulaŋ ambruosiq gara tulu bulej. Bai tulaŋ lentosiq leŋ bulej. ¹³Onaqa bongar naŋgi laŋ goqe dena ululoŋosib mandamq aieb. Jagwa koba bosiq qura qunjimyeqnaqa gei qoqi ululoŋosib mandamq aieqnub dego kere. ¹⁴Laŋ dego loumej. Qobuŋ rer qalsib lubteqnub dego kere. Mana ti nui ti kalil naŋgo soqneb qaji sawa uratosib jaraieb. ¹⁵Jaraionabqa mandor kokba ti tamo ŋam ti qaja tamo gate ti ŋoro tamo ti tamo siŋgila naŋgi ti

kanjal tamo ti tamo lanaj ti kalil nanji di unsibqa ulaugetosib jaraiosib meniñ kokba nanjo miligiq dia ulieleñeb. Osib mana miligiq dego ulieb. ¹⁶Uliesosib nanji tulan lelenkobaiyoqnsib mana ti meniñ kokba ti kalil endegsib minjroqneb, “Niñgi bosib iga kabutgibqa Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji a na iga nugwasai. Kaja Du aqa minjin dego gagoq bqasai. ¹⁷Di kiyaqa? Qotei nanji Kaja Du wo tamo ungasari nanji qa minjin oqetnrqa bati agi brantqo. Deqa tamo yai na nanjo singila gotranjyqa kere? Tamo dego bei sosai.”

Israel tamo 144,000 nanji Qotei aqa toqor eb

7 Onaqa e olo ñam atsimqa lan angro qolqe nanji lan utru qolqeq di tigelesonab unjrem. Jagwa qolqe nanji na mandam ti yuwal ti ñam banja ti puynjraib deqa lan angro qolqe nanji na jagwa qolqe di getentnjresoqneb. ²Onaqa lan angro bei señ oqo sawaq dena brantonaq unem. A na Qotei ñambile gaigai unu qaji aqa toqor ojesonaq unem. Ojesosiqa tulan koba lelenosiqa lan angro qolqe mandam ti yuwal ti niñaqnrqajqa Qotei na singila enjrej qaji nanji minjrej, ³“Niñgi mandam ti yuwal ti ñam banja ti nami niñaqnjraib. Iga mati gago Qotei aqa wau tamo nanjo lanjaq di toqor atnam soqnimqa di niñgi na inñgi inñgi kalil di niñaqnjriye.” ⁴Onaqa tamo gembub nanji toqor eleñeb di marnab quem. Tamo 144,000 nanjo lanjaq di toqor ateleñonab e unem. Tamo nanji di Israel nanjo moma utru 12-pela nanjo leñ deqaji. ⁵Juda aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. Ruben aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. Gat aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. ⁶Aser aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. Nap-

tali aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. Manase aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. ⁷Simeon aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. Livai aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. Isakar aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. ⁸Sebulun aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. Josep aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. Benjamin aqa leñq dena tamo 12,000 nanji toqor eleñeb. Tamo kalil nanji di agi Qotei aqa toqor eleñeb.

Tamo ungasari tulan gargekoba nanji koroesosibqa Qotei qa louoqnsib binjyoqneb

⁹Onaqa bunuqna e olo ñam atsimqa tamo ungasari tulan gargekoba koroesonab unjrem. Tamo ungasari nanji di tamo bei na sisiyqa keresai. Nanji tulan gargekoba. Nanji di kalil leñ segi qaji, sawa segi segi qaji, jejamu segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji. Nanji Qotei aqa awo jaram ti Kaja Du ti nanjo areq di tigelosibqa gara jugo qat olekokba jigelenosib nanjo ban na tuwom banja ojelenesoqneb. ¹⁰Osib nanji singila na endegsib maroqneb, “Iga padalqa laqnamqa gago Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji nanji Kaja Du wo na iga eleñosib boletgeb.”

¹¹Onaqa lan angro kalil nanji Qotei aqa awo jaram ti gate kokba nanji ti wagme qolqe ñambile so qaji nanji ti agutnjrosib tigelesoqneb. Tigelesosibqa Qotei aqa awo jaram namoq di sinja pulutoqnsib Qotei qa endegsib louoqneb, ¹²“Bole. Iga gago Qotei qa tulan areboleboleigoqnmqa aqa ñam soqtoqnqom. A powo bole ti unu. Deqa iga a binjyoqnsim aqa ñam soqtoqnqom. A singila koba ti unu. Od, singila kalil aqaq di unu. A bati gaigai degesqas. Bole.”

Qotei a nanngo gulube kalil kobotetnjrqas

¹³ Onaqa gate koba bei na nenembej, “Tamo ungasari nanngi gara qat olekokba jigejunub qaji di yai nanngi? Nanngi qure qabe qaji?” ¹⁴ Onaqa e na kamba minjem, “O tamo koba, ni segi qalie.” Onaqa merbej, “Tamo ungasari nanngi di jeu tamo nanngi na tulan ugeugeinjsib gulube ti jaqatinj ti enjreb. Enjreb deqa nanngi na Kaja Du aqa lej na nanngo gara yanselenonab tulan qatej. ¹⁵ Deqa nanngi Qotei aqa awo jaram koba namoq di tigelesosibqa nanngi bati gaigai qanam ti qolo ti Qotei aqa atra tal miligiq di sosibqa a waueteq nub. Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji a segi nanngi koba na sosimqa taqatnjroqnqas. ¹⁶ Deqa nanngi olo bunu mamnjrqasai. Nanngi bunu ya qarnjrqasai. Sej na olo nanngi kanjanjrqasai. Ingi bei na dego nanngi kanjanjrqasai. ¹⁷ Di kiyaaqa? Kaja Du awo jaram koba jojomq di unu qaji a nanngo Mandor Koba sqas deqa. A nanngi joqsimqa nambile gaigai sqajqa ya jumbumq giloqnqas. Qotei a na nanngo nam ya kalil nuntetnjrimqa nanngi olo bunu akamqasai.”

Kaja Du na kandel aqa namur namba 7 waqtej

8 Ariya Kaja Du na kandel aqa namur namba 7 waqtonaqa lanj qureq dia nanngi kirikiriosib sonab sawa dabkonosiq sokiñalayej. ² Sokiñalayonaq e olo nam atsimqa lanj angro 7-pela Qotei aqa ulatamuq di tigelesoqneb qaji nanngi unjrem. Unjrem di nanngi gul 7-pela ojsib tigelesoqneb.

³ Onaqa lanj angro bei bosiqqa atra bijal jojomq di tigelesoqnej. A tabir gol na gereiyo qaji di ojesoqnej. A nam sum osim tabir miligiq di bilentosim koitimqa qurem quleq ti oqwajqa deqa marsiq tabir di osi bosiqqa atra bijal jo-

jomq di tigelesoqnej. Onaqa nanngi na nam sum koba yonabqa osiqa Qotei aqa segi tamo ungasari kalil nanngo pailyo ti nam sum de ti turtosiqqa atra bijal gol na gereiyo qaji dia Qotei atraiyej. Atra bijal di agi Qotei aqa awo jaram namoq di unu. ⁴ Atraiyonaqa Qotei aqa segi tamo ungasari nanngo pailyo ti qurem quleqt de ti lanj angro aqa banq dena oqsiqua Qotei aqa ulatamuq di brantej. ⁵ Onaqa lanj angro dena tabir di osiqa atra bijalq dena namyuo osiqa tabirq di jugonaq maqonaqa waiyonaq mandamq aiej. Aisiqa kola anjam ti qatronj ti minjal ti miminj koba ti brantej.

Lanj angro qolqe nanngi gul anjameb

⁶ Ariya lanj angro 7-pela gul 7-pela ojesoqneb qaji nanngi gul anjamqajqa tigelosib rarieb.

⁷ Onaqa lanj angro namba 1 a namo aqa gul anjamej. Gul anjamonaqa ais awa bul namyuo ti lej ti turtosib mandamq aieb. Aisib namtanj ti ñinj ti mandam taqal qujaiq di so qaji di kalil yuekriteb. Mandam taqal aiyel uratonab soqnej.

⁸ Ariya lanj angro namba 2 na aqa gul anjamonaqa ingi bei mana kobaquja bul yusiq puloneqnaqa osib waiyonab yuwalq aiej. Ainaqa yuwal taqal qujai lej bulyej. Yuwal taqal aiyel lej bulyo-sai. ⁹ Degonaqa wagme kalil yuwal taqal qujaiq di nambile so qaji nanngi morenej. Qobun kalil dego yuwal taqal qujaiq di so qaji nanngi padalekriteb.

¹⁰ Onaqa lanj angro namba 3 na aqa gul anjamonaqa bongar kobaquja tor bul yusiq pulonosiq lanj qure uratosiq ya ti ya jumbum ti mandam taqal qujaiq di so qaji deq aiej. Mandam taqal aiyelq di sai. ¹¹ Bongar di aqa ñam Isa Koba. Bongar di ya ti ya jumbum ti mandam taqal qujaiq di so qaji deq ainaqa ya di isakobaeb. Deqa tamo gargekoba nanngi ya di uysib isakoba-injrnaqa morenej.

¹²Onaqa laŋ aŋgro namba 4 na aqa gul anjamonaqa seŋ taqal qujai ugeej. Bai taqal qujai dego ugeej. Bongar kalil laŋ taqal qujai di so qaji naŋgi dego ugeeleŋeb. Laŋ taqal aiyelq di sai. Deqa qanam seŋ taqal qujai ambruej. Qolo bai taqal qujai ambruej. Bongar kalil laŋ taqal qujai di so qaji naŋgi dego ambrueleŋeb.

¹³Onaqa e olo ŋam atsimqa baira kobaquja laŋ sorgomq dia tiosi laqnaq unem. A tulaŋ koba leleŋosiq endegsi marnaq quem, “O aiyu! Laŋ aŋgro qalub naŋgi gul anjamosaiunub. Naŋgi gul anjamabqa tamo uŋgasari mandamq di unub qaji naŋgi gulube tulaŋ kokba osib padalougetqab.”

Laŋ aŋgro namba 5 na aqa gul anjamej

9 Onaqa laŋ aŋgro namba 5 na aqa gul anjamonaqa bongar bei laŋ uratosiq mandamq aieqnaq unem. Unem di naŋgi na bongar di siŋgila yonabqa a gilsiq sub guma koba di waqtej. ²Waqton-aqa qurem koba subq dena oqej. Liki yusiq qurem koba oqeqnu dego kere. Subq dena qurem oqsiqu seŋ ti laŋ ti ambrutej. ³Onaqa quremq dena sis tulaŋ gargekoba naŋgi brantosib mandamq aieb. Mandamq ainabqa Qotei na naŋgi siŋgila koba enjrej. Siŋgila di belqalaqala naŋgo siŋgila ti kere. ⁴Siŋgila enjrsiq minjrej, “Niŋgi niŋ ti ŋam baŋga gesgi ti ŋamtaŋ ti ugeugein-jraib. Naŋgi uratnjrib soqneb. Tamo uŋgasari naŋgo lanjaq di Qotei aqa toqor saiqoji unub qaji naŋgi di segi ugeugeinjriye. ⁵Ugeugeinjrsib jaqatiŋ koba enjroqribqa bai 5-pela naŋgi jaqatiŋ oqnsib sqab. Ariya niŋgi na naŋgi moiot-njraib. Jaqatiŋ segi enjroqniye.” Onaqa sis naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi di jaqatiŋ tulaŋ uge enjroqneb. Belqalaqala na tamo uŋgasari naŋgi uŋinjreqnabqa jaqatiŋ eqnub dego kere. ⁶Tamo uŋ-

gasari naŋgi di jaqatiŋ koba oqnsibqa naŋgi moreŋqa gam ŋamoqnaqab. ŋamab ŋamab ugeinjrqas. Naŋgi moreŋqa are oqimqa naŋgi moreŋqa keresai.

⁷E sis naŋgi unjrem di hos qoto qa gilqajqa walatnjreqnub dego kere. Sis naŋgo gateq di gateatal gol na gereiyo qaji ateleŋesoqneb. Naŋgo ulatamu tamo ulatamu bul. ⁸Naŋgo gate baŋga olekoba. Uŋa naŋgo gate baŋga bul. Naŋgo qalagei laion naŋgo qalagei bul. ⁹Naŋgo are targaq di gara jugo dumu bul siŋgila koba atesoqneb. Naŋgo bari aqa anjam ato hos gargekoba roŋgom ti qoto qa gurgur ti gileqnaq siŋga anjam ateqnub dego kere. ¹⁰Sis naŋgo weru belqalaqala naŋgo weru bul, qaja ti. Naŋgo weru dena tamo naŋgi uŋinjroqnsib jaqatiŋ koba enjreqnub. Sis naŋgo siŋgila weruqsi unu. Weru dena tamo uŋgasari naŋgi jaqatiŋ tulaŋ koba enjroqribqa bai 5-pela naŋgi jaqatiŋ oqnsib sqab. ¹¹Sis naŋgo mandor koba agi laŋ aŋgro sub guma koba taqatejunu qaji agi a di. Aqa ŋam Hibru anjam na Abadon. Gago anjam na Tamo Padaltnjro Qaji Tamo.

¹²Ariya gulube kobaquja namba 1 agi koboqo. Niŋgi quiye. Gulube kokba aiyel brantosaiunub. Sokiŋalaysib brantqab.

Laŋ aŋgro namba 6 na aqa gul anjamej

¹³Ariya laŋ aŋgro namba 6 na aqa gul anjamonaqa atra bijal gol na gereiyo qaji aqa mutu qolqe naŋgo ambleq dena tamo bei aqa kakoro brantonaq quem. Atra bijal di agi Qotei aqa ulatamuqsi unu. Mutu qolqe naŋgi qala ti unub. ¹⁴Onaqa tamo dena laŋ aŋgro namba 6 gul ojesoqnej qaji di minjej, “Laŋ aŋgro qolqe Yufretis ya koba qalaq dia tontnjreb unub qaji naŋgi di palontnjre.” ¹⁵Onaqa laŋ aŋgro namba 6 a anjam di qusiqa gilsiq laŋ aŋgro qolqe naŋgi di palontnjrej. Naŋgi aisib tamo

ungasari kalil mandam taqal qujaiq di so qaji nanği ñumib moreñqajqa deqa osiq nanği palontnjrej. Tamo ungasari mandam taqal aiyelq di so qaji nanği ñumqasai. Nanği bole sqab. Bati Qotei na nami giltej qaji di brantimqa lañ anğro qolqe nanği di tigelosib tamo ungasari nanği ñumib moreñqab. Deqa nanği tariñosib soqneb. Tariñosib sonab bati deqa tıñtin lañ anğro namba 6 a gilsiqqa nanği palontnjrej. ¹⁶ Onaqa e olo ñam atsimqa qaja tamo tulañ gargekoba nanği hos quraq di awesonab unjrem. Qaja tamo gembub hos quraq di awesoqneb qaji di marnab quem. Nanği 200 milion dego. ¹⁷ Onaqa e ñeibobilqeiobulosimqa tamo hos quraq di awesoqneb qaji nanği unjrem di nanço are targaq di gara jugo dumu bul siñgila koba jigelenesoqneb. Gara jugo qudei di nanço wala lent. Qudei qenjent. Qudei merient. Ariya hos nanço gate laion nanço gate bul. Hos nanço medabuq na ñamyuo ti qurem ti meniñ yuo ti branteleneb. ¹⁸ Gulube qalub dena tamo ungasari kalil mandam taqal qujaiq di so qaji nanği ñumeleneb. Mandam taqal aiyel urateb. ñamyuo ti qurem ti meniñ yuo ti hos nanço medabuq na branteleneb qaji dena tamo ungasari nanği ñumeleneb. ¹⁹ Hos nanço siñgila nanço medabuqsi weruqsi unu. Nanço weru dena tamo ungasari nanği ugeugeinjroqneb.

²⁰ Nanği ugeugeinjreñqabqa tamo ungasari qudei gulube qalub dena ñumosai qaji nanği di unsibqa nanği deqa are bulyosai. Nanço bañ na sulum gereiyeleneb qaji di dego nanği uratosai. Nanği na mondor uge uge ti qotei gisa gisañ nanği ti sulum kalil nanço bañ na gereiyeleneb qaji nanği ti di biñinjroqneb. Nanço kumbra uge di nanği uratosaiqneb. Sulum di gol na silva na bras na meniñ na ñamtañ na ti gereiyeleneb. Sulum di qununñ saiqoji. Deqa nanği ñam atqa

keresai. Nanği anjam quqwa keresai. Nanği walwelqa keresai. ²¹ Ariya tamo nanği di nanço kumbra tulañ uge. Nanço kumbra uge agi ubtsiy marqai. Nanği na tamo ñumoqnsib moiotnjroqneb. Nanği gumanıñoqneb. Nanği quñam qaloqneb. Nanği laña laña sambalaoqneb. Nanği bajıñoqneb. Nanço kumbra uge uge kalil di nanği uratosaiqneb. Deqa nanği are bulyosaiqneb.

Lañ anğro a buk kiñala Jon yonaqa a uyej

10 Onaqa e olo ñam atsimqa lañ anğro bei lañ goge dena aieqnaq unem. A lañ anğro siñgila koba. A lañbi na kabuosiqqa aqa gateq di tuembiñ atesoqnej. Aqa ulatamu señ bul suwañoqnej. Aqa siñga tal aqa ai yusiq ñañgao bul. ² Lañ anğro aqa bañq di buk kiñala bei waqesonaq ojesoqnej. Aqa siñga wo yuwalq di atej. Siñga qonañ mandamq di atej. ³ A tulañ koba lelenej. Laion anjameqnu dego kere. Lelenonaqa kola 7-pela nanği anjam ateb. ⁴ Kola 7-pela nanği anjam atnabqa e nanço anjam qusim nengrenyqqa laqnamqa lañ goge dia tamo bei anjam marnaqa e aqa kakoro quem. A na merbej, “Kola 7-pela nanço anjam di qusim tent. Nengrenyaim.”

⁵ Ariya lañ anğro yuwalqsi mandamqsi siñga atsiq tigelesonaq unem qaji a na aqa bañ wo soqtonaqa lañq oqej. ⁶ Osıqa Qotei lañ ti mandam ti yuwal ti inği inği kalil ti atelenej qaji aqa ñam na endegsi marej, “Nıñgi quiye. E bole marqai. Diño bati jojomqo. Deqa Qotei a tariñsokobaiyqasai. ⁷ Lañ anğro namba 7 na aqa gul anjamamqa Qotei aqa uli anjam nami aqa medabu o tamo nanği minjroqnej qaji di a na babetkritqas.” Lañ anğro dena Qotei ñambile gaigai unu qaji aqa ñam na degsi marej.

⁸ Onaqa tamo nami lañ goge dia anjam merbonaq aqa kakoro quem qaji a

na olo merbej, “Ni gilsim laŋ angro aqa siŋga yuwalqsi mandamqsi atsiq tigelejunu qaji aqa baŋq di buk waqejunu di yayiosim am.” ⁹Onaqa e laŋ angro di aqa areq gilsim minjem, “Ni buk kiŋala ino baŋ na ojejunum qaji di e ebe.” Onaqa merbej, “Ni am. Osim uye. Uyimqa ino medabuq di bisim qaq bul tulaŋ qaqaŋimqas. Aisim ino bi aniq di isakobaimqas.” ¹⁰A degsi merbonaqa e aqa baŋq dena buk kiŋala di yayiosim uyem. E uynamqa ijo medabuq di bisim qaq bul tulaŋ qaqaŋimqas. Aisiq ijo bi aniq di isakobaibej.

¹¹Onaqa naŋgi na olo merbej, “Ni Qotei aqa medabuq osimqa anjam palontoqnaqam. Tamo ungasari leŋ segi segi qaji, sawa segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji naŋgo kumbra qa ni anjam palontoqnaqam. Mandor kokba gargekoba naŋgo kumbra qa dego ni anjam palontoqnaqam.”

Tamo aiyel naŋgi Qotei aqa anjam palontoqnej

11 Onaqa Qotei na walwelqa toqoŋ bei ebsiq merbej, “Ni toqoŋ endi waiysim ijo atra tal aqa ole keret. Osim atra bijal aqa ole dego keret. Tamo ungasari ijo atra tal miligiq dia e qa loueqnub qaji naŋgi dego sisiy. ²Ariya koro sawa atra tal meq di unu qaji di kere-taim. Di urat. E na koro sawa di sawa bei bei qaji tamo naŋgi enjritqa naŋgi na ijo qure koba Jerusalem niŋaŋyoqnaqba bai 42 gilqas. ³Bati deqa e na ijo anjam palonto tamo aiyel qarinnjritqa naŋgi are uge qaji gara jigsib ijo anjam palontoqnaqba bati 1,260 gilqas.”

⁴Tamo aiyel di kaŋar qeli bul. Naŋgi aiyel lam bul dego. Naŋgi Tamo Koba Qotei sawa sawa kalil taqatejunu qaji aqa ulatamuq dia tigelejunub. ⁵Tamo qudei naŋgi na naŋgi aiyel ugeugeinjrqa maroqnaqba naŋgo aiyel medabuq na ŋamyuo brantosim naŋgo jeu tamo

naŋgi di koitnjrim yuekritisib moreŋqab. Deqa tamo bei na naŋgi aiyel ugeugeinjrqa marimqa kumbra dena qujai a segi moiqa. ⁶Qotei na naŋgi aiyel siŋgila enjrimqa naŋgo anjam maro bati qa naŋgi laŋ getentibqa awa bqasai. Qotei na olo naŋgi aiyel siŋgila enjrimqa naŋgi maribqa ya kalil leŋ bulyqas. Kumbra uge uge deqaji naŋgi aiyel na tamo ungasari enjroqnaqba naŋgi niŋaŋyoqnaqba. Naŋgi aiyel naŋgo segi areqalo na kumbra di yoqnaqba.

⁷Naŋgi aiyel anjam maro bati koboamqa wagme juwaŋ sub guma kobaq di unu qaji a subq dena brantosim naŋgi aiyel qoto itnjrsim a qoto siŋgilaosim naŋgi ŋumim moreŋqab. ⁸Moreŋabqa naŋgo aiyel jejamu qure aqa gam koba ambleq di uratnjrib sqab. Qure di aqa ŋam iga sasirosim mareqnum, “Sodom ti Isip ti.” Qure dia nami naŋgo Tamo Koba ŋamburbasq di qamnab moiej. ⁹Naŋgo aiyel jejamu gam ambleq di soqnaqba tamo ungasari jejamu segi segi qaji, sawa segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji, leŋ segi segi qaji kalil naŋgi beleŋosib naŋgo aiyel jejamu koqnaqnaqba bati qalub bei oto gilqas. Naŋgo aiyel jejamu subq atqa saidoqnaqba. ¹⁰Naŋgi aiyel moreŋonub deqa tamo ungasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi tulaŋ arebole-boleinjroqnaqba iŋgi uyoqnsib lou tuoqnaqba naŋgo was naŋgi korooqnaqba lueinjroqnaqba. Naŋgi kumbra degyoqnaqba. Di kiyaqa? Qotei aqa medabu o qaji tamo aiyel dena tamo ungasari kalil mandamq di so qaji naŋgi jaqatiŋ koba enjroqneqba deqa.

¹¹Bati qalub bei oto di koboonaqba Qotei na jagwa qarinnyoŋaqa naŋgo aiyel miligiq aiej. Ainaqa naŋgi aiyel olo mondor osib ŋambile sosib tigeleb. Tigelonabqa tamo ungasari naŋgi na naŋgi aiyel unjrsib tulaŋ ulaugeteb. ¹²Onaqa laŋ goge dena laŋ angro bei a tulaŋ koba

leleposiqa nanġi aiyel metnjrej, “Niġgi goge endeq boiye.” Onaqa nanġi aiyel aqa kakoro qusibqa lanġi miligiq na lanġ qureq oqeqnabqa nanġo jeu tamo nanġi na nanġi koqnjresoqneb. ¹³ Onaqa bati qujai deqa mimiġ tulanġ kobaquja dosiq qure koba di renġinyonaqa qure taqal qujai bei padalej. Qure taqal 9-pela soqneb. Mimiġ dena tamo uŋgasari 7,000 padaltnjrej. Onaqa tamo uŋgasari mimiġ dena padaltnjrosai qaji nanġi tulanġ ulaugetosib Qotei lanġ qureq di unu qaji aqa ñam soqteb.

¹⁴ Ariya gulube kobaquja namba 2 agi koboqo. Niġgi quiye. Sokiñalaysimqa olo gulube kobaquja namba 3 brantqas.

Lanġ anġro namba 7 na aqa gul anjamej

¹⁵ Ariya lanġ anġro namba 7 na aqa gul anjamonaqa tamo uŋgasari kalil lanġ qureq di unub qaji nanġi tulanġ koba leleposib endegsib marnab quem, “Gago Tamo Koba Qotei nanġi aqa Njiri Kristus wo Mandor Kokba sqajqa bati agi brantqo. Deqa nanġi aiyel bati gaigai Mandor Kokba sosib sawa sawa kalil taqatnjroq-nqab.” ¹⁶ Onaqa gate kokba 24 Qotei aqa ñamgalaq dia nanġo awo jaramqsi awesoqneb qaji nanġi sinġa pulutosib ñam quosib Qotei louetoqneb. ¹⁷ Osib endegsib pailyoqneb,

“O Tamo Koba, ni segi qujai Qotei bole. Ni sinġila koba. Sinġila kalil inoq di unu.

Ni bini unum. Ni nami soqnem.

Ni na ino sinġila osim agi ni Mandor Kobaonum.

Deqa iga ni binimeqnum.

¹⁸ Sawa bei bei qaji tamo nanġi tulanġ minġiġ oqetnjreanu.

Ariya ni dego ino minġiġ oqwajqa bati brantqo.

Ni na tamo moreño qaji nanġo une qa nanġi peginjrsim ñumelenqajqa bati agi brantqo.

Ino wau tamo kalil ni na awai bole enjrqajqa bati dego brantqo.

Ino wau tamo nanġi di agi ino med-abu o qaji tamo ti, ino segi tamo uŋgasari tintiġ nanġi ti, tamo kalil ni qa ulaoqnsibqa ino sorgomq di geregere unub qaji nanġi ti.

Ino wau tamo nanġi di agi tamo ñam kokba ejunub qaji nanġi ti tamo ñam saiqoġi unub qaji nanġi ti. Ni na nanġi awai bole enjrqajqa bati agi brantqo.

Ariya tamo nanġi mandamq endia tamo uŋgasari nanġi ugeugeinjreanu qaji nanġi ni na kamba ugeugeinjrqqa bati agi brantqo.”

¹⁹ Gate kokba 24 nanġi degsib Qotei qa loueqnabqa lanġ anġro nanġi na Qotei aqa atra tal lanġ qureq di unu qaji aqa siranġ waqtosibqa Qotei aqa dal anjam so qaji ñam monġum tal miligiq di sonaq uneb. Onaqa minjal ti qatronġ ti kola anjam ti mimiġ ti ais onġol kokba awa bul ti aieleġeb.

Jon a uña bei ti amal uge ti unjrej

12 Ariya lanġ goge dia Qotei aqa mañwa bei brantonaq unem. E unem di uña bei tigelesoqnej. Uña di a seġ na kabuosiqqa baiq di tigelesoqnej. Aqa gateq di bongar 12-pela atsiq soqnej. ² Uña di a gumaġ ti. A anġro oqajqa jejamu jaqatinyeqnaqa tulanġ koba pailoqnej. ³ Onaqa lanġ goge dia mañwa bei brantonaq unem. E unem di amal uge lent kobaquja soqnej. Amal di aqa gate 7-pela ti aqa qala 10-pela ti soqnej. Aqa gateq di dego gate tatal 7-pela soqneb. Gate tatal di mandor kokba nanġi na ateqnub deqaji bul. ⁴ Aqa weru na bongar kalil lanġ taqal qujaiq di so qaji nanġi butuynjmaqa ululoŋosib mandamq aieleġeb. Lanġ taqal aiyelq di sai. Nanġi bole soqneb.

Ariya uña di anġrotimqa amal dena anġro di qalsim uyqajqa deqa uña aqa

areq di tigelesosiq koqyosiq tariñoqnej.
⁵Onaqa uña di angro mel ñambabtej. Angro di mondoñ Qotei na singila yimqa a bu toqoñ ojsim tamo ungasari kalil sawa sawa kalilq di unub qaji nanngi singila na taqatnjroqnqas. Ariya angro mel ñambabtej qaji di Qotei na oqujatosiq lañ qureq osi oqej. Oqsiqa aqa awo jaramq di awotej. ⁶Onaqa uña di a ulanjosiq wadau sawaq gilej. Dia aqa so sawa Qotei na nami gereiyetej qaji di soqnimqa Qotei na bati 1,260 a taqatesosim inñi anaiyoqnqas.

⁷Ariya lañ goge dia qoto koba brantej. Maikel aqa lañ angro nanngi ti tigelosib amal kobaquja qoto iteb. Onaqa amal kobaquja aqa lañ angro nanngi ti kamba tigelosib Maikel aqa lañ angro nanngi ti qoto itnjreb. ⁸Onaqa amal aqa lañ angro nanngi ti qoto singilajqaja keresaiinjrej. Deqa nanngi olo lañ qureq di sqa keresai. ⁹Qotei aqa lañ angro nanngi na amal di osib waiyonab mandamq aiej. Amal di nami soqnej qaji. Aqa ñam Satan. Aqa ñam bei, “Tamo Ungasari Kalil Nanngo Ñam Ugetetnjro Qaji Tamo.” A na tamo ungasari kalil mandamq di so qaji nanngi gisa gisanjroqnej. A ti aqa lañ angro nanngi ti kalil wainjrnab mandamq aieb.

¹⁰Onaqa olo lañ goge dia lañ angro bei tulañ koba leleñonaqa e aqa kakoro quem. A endegsi marej, “Tamo ungasari nanngi padalqa laqnabqa gago Tamo Koba Qotei a na nanngi elenqo. A kumbra di yqo deqa aqa singila boleq dekritqo. Deqa a gago Mandor Koba unu. Gago was nanngo ñam ugetetnjro qaji tamo Satan a na qolo ti qanam ti Qotei aqa ñamgalaq dia nanngo ñam ugetetnjreñu. Satan agi waiyonub mandamq aiqu. Deqa bini Qotei aqa Iñiri Kristus a ñam koba ti singila ti ejunu. ¹¹Gago was nanngi nanngo segi jejamu qa ulaosaioqneq. Nanngi mandamq endia bole sqaqja deqa are koba qalosaioqneq. Kaja Du moisiq aqa leñ aiej kumbra dena nanngi

singila osib aqa anjam mare mare laqajqa singilaoqneq. Nanngi endegsib are qaloqneq, ‘Unngum, jeu tamo nanngi na iga lugwa osib lugeb. Iga deqa ulaqasai.’ Nanngo kumbra dena nanngi qoto singilaosib jeu tamo nanngi di gotranjoqneq. ¹²Deqa lañ qureq ti tamo ungasari lañ qureq di unub qaji ninngi ti areboleboleingeme. Ariya mandam ti yuwal ti ninngi ñam atiy. Gulube kobaquja nungoq aias. Di kiyaya? Satan a sokñalayosim padalqas di qalieqo deqa minjñ ani oqetqoqa ninngi ugeugeingwa aiqu.”

¹³Amal di waiyonab mandamq aiej di unsiq a na uña angro mel ñambabtej qaji di qalim moiqaqja deqa dadauryoqnej. ¹⁴Onaqa nanngi na baira kobaquja aqa bari aiyel uña di yonabqa jigsiqua amal di uratosiqua pururuosiqua sawa isaq gilsiqua wadau sawaq di brantej. Dia Qotei na uña di geregere taqatosimqa wausau qalub bai 6-pela inñi anaiyoqnqas. ¹⁵Onaqa e olo ñam atsimqa amal aqa medabuc na ya beqynaqa ya meli do bulosiqua uña di dauryonaq unem. Ya dena uña di qalsim moiotqajqa deqa amal na ya di beqyej. ¹⁶Onaqa mandam na uña aqaryaiyosiqua meanonaqa ya amal na beqyej qaji di kalil aqa miligiq aiej. ¹⁷Deqa amal a uña qa minjñ ani oqetonaqa uña aqa angro qudei nanngi qoto itnjraqajqa gilej. Uña aqa angro nanngi agi tamo ungasari Qotei aqa dal anjam dauryoqnsibqa Yesus aqa anjam mare mare laqnub qaji nanngi. ¹⁸Ariya amal a olo gilsiqua alile di tigelesoqnej.

Wagme juwanñ aiyel nanngi branteb

13 Onaqa e olo ñam atsimqa wagme juwanñ bei yuwalq dena brantonaq unem. Aqa gate 7-pela ti aqa qala 10-pela ti soqnej. Aqa qalaq di gate tatal 10-pela soqneq. Gate tatal di mandor kokba nanngi na ateqnub deqaji bul. Aqa gateq di ñam qudei neñ-

grejyonab soqnej. Ñam di Qotei misilinyo qaji ñam. ²Wagme juwan e unem qaji di pusi juwan bul kobaquja. Pusi di aqa ñam lepat. Aqa singa bea aqa singa bul. Aqa medabu laion aqa medabu bul. Amal uge kobaquja a na aqa segi singila wagme juwan di yosiqa minjej, “Ni e ombla mandor kokba sqom.” Osiqa a singila kobaquja yej. ³Wagme juwan di aqa gate bei nami qalnab moisiq yu ti so bulonaq unem. Yu di olo mosoonaq aqa pirigi unem. Onaqa tamo ungasari kalil wagme juwan di uneb qaji nanqi tulan prugugetosib a dauryoqneb. ⁴Amal uge kobaquja a na aqa segi singila wagme juwan di yej deqa tamo ungasari nanqi amal aqa ñam soqtoqneb. Osib wagme juwan dego aqa ñam soqtoqn-sibqa maroqneb, “Tamo yai aqa singila wagme juwan aqa singila ti kere? Tamo yai na a qoto itqa kere? Tamo deqaji bei sosai.”

⁵Ariya Qotei na wagme juwan di odyonaqa tigelosiq diqoqnsiq Qotei misilinyoqnej. Qotei na a singila yonaqa bai 42 a kumbra di yoqnej. ⁶Yoqnsiq aqa segi medabu waqtoqnsiq Qotei misilinyoqnej. Qotei aqa ñam ti aqa qure koba ti aqa segi tamo ungasari lan qureq di unub qaji nanqi ti wagme juwan dena misilijnroqnej. ⁷Onaqa Qotei na wagme juwan di olo odyonaqa tigelosiq Qotei aqa segi tamo ungasari nanqi qoto itnjroqnsiq nanqi ñumoqnsiq a segi qoto singilaoqnej. Onaqa Qotei na a olo singila yonaqa a na tamo ungasari kalil leñ segi segi qaji, sawa segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji, jejamu segi segi qaji nanqi taqatnjroqnej. ⁸Deqa tamo ungasari kalil mandamq endi unub qaji nanqi na wagme juwan di binjiyoqnsib aqa ñam tulan koba soqtoqneb. Tamo ungasari nanqi di Qotei a nami mandam atosaisosiq nanqi hambile gaigai sqajqa saidosiq hambile qa buk miligiq di nanjo ñam nenjgrejyosai. Buk di agi

Kaja Du nami qalnab moiej qaji aqa segi buk.

⁹Tamo a dabkala ti sosimqa a anjam endi geregere qusim poiyem. ¹⁰Qotei a tamo bei tonto talq di waiyqa marimqa tamo di osib tonto talq di waiyebe. Tamo bei na tamo bei sebru na qalqas di a kamba sebru na qalib moiqa. Kumbra di brantimqa Qotei aqa segi tamo ungasari nanqi unsibqa singila na tigelosib nanjo areqalo Yesus qa singilatosisoqnebe.

¹¹Ariya e olo ñam atsimqa wagme juwan bei mandam miligiq na brantonaq unem. Wagme di aqa gateq di qala aiyel soqneb. Qala di kaja du nanjo qala bul. Aqa anjam maro amal kobaquja aqa anjam maro bul. ¹²Wagme juwan dena wagme juwan e nami unem qaji aqa singila kalil yayiosiq a na mandam ti tamo ungasari mandamq di unub qaji nanqi ti nanjo areqalo tigel-tetnjreqlaqa nanqi wagme juwan e nami unem qaji a qa louoqneb. Wagme juwan e nami unem qaji di agi qalnab moisiqa aqa yu olo mosoonaq e aqa pirigi unem. ¹³Wagme juwan bunu brantej qaji di a manwa tulan kokba yeqlaqa unem. Manwa bei endegsi yoqnej. A na tamo ungasari nanjo ñamgalaq dia lan goqe tarosiq ñamyuo meteqnaqa lan goqe dena ñamyuo brantoqnsiq mandamq aioqnej. ¹⁴A na manwa di wagme juwan e nami unem qaji aqa ñamgalaq di yoqnsiq kumbra dena tamo ungasari mandamq di unub qaji nanqi gisa gisanjroqnej. Osiqa nanqi endegsi minjroqnej, “Ningi na sulum gereiyiye. Gereiyqa osibqa wagme juwan aqa ulatamu bul gereiyosib aqa ñam soqtoqniye.” Wagme juwan di agi nami serie na qalnab moisiq olo tigelosiq hambile soqnej. ¹⁵Onaqa nanqi na sulum gereiyonabqa Qotei na wagme juwan bunu brantej qaji di odyonaqa a na sulum di mondor yonaqa a hambile osiq anjam maroqnej. Onaqa tamo ungasari nanqi sulum di binjiy-

oqnsibqa a qa louoqneb. Ariya tamo ungasari sulum di binjiyqa urateb qaji nanği di a na ñumeleneqnaq moreñoqneb.

¹⁶Onaqa wagme juwan bunu brantej qaji a na aqa wau tamo nanği endegsi minjrej, “Ninği na tamo ungasari kalil nanço ban woqsi lanjaqsi ijo toqor atetnjriye.” Degsi minjrnaqa nanği gilsib toqor atetnjreb. Tamo ñam saiqoji nanği ti tamo ñam ti tamo ñoro ti tamo inği inği saiqoji unub qaji nanği ti tamo lanaj nanği ti kanğal tamo nanği ti kalil nanço ban woqsi lanjaqsi toqor ateleneb.

¹⁷Tamo bei aqaq di toqor atqa minjib saidqas di a olo bunuqna inği awaiyqa marqas getentqab. A inği bei qarinyosim silali oqa marqas dego getentqab. Toqor di ağı wagme juwan aqa segi ñam. Iga aqa ñam di sisiyqom di aqa utru brantqas. ¹⁸Tamo a areqalo bole ti sqas di a toqor di aqa utru geregere poiyqa kere. Tamo a powo ti sqas di a wagme juwan aqa ñam geregere sisiyem. Iga ñam di sisiyqom di iga tamo nanço ñam sisiyeqnum dego kere. Ariya iga ñam di sisiyqom di ağı 666 brantqas.

Kaja Du aqa tamo ungasari nanği lou bunuj na louoqneb

14 Onaqa e olo ñam atsimqa Kaja Du a Saion manaq di tigelesonaq unem. Tamo 144,000 nanği dego a koba na tigelesonab unjrem. Unjrem di nanço lanjaq di Kaja Du aqa segi ñam ti aqa Abu aqa ñam ti nengrenyonab soqnej. ²Onaqa lanço goqe dia tamo ungasari tulanço gargəkoba nanği anjam bei murqumyosib mareqnaqba e nanço kakoro quem. Nanço anjam di quem ya koba meli dosiq anjam ateqnu dego bul. Anjam di kola anjam ateqnu dego kere. E anjam di quem tamo na gombin anjameqnu dego bul. ³Tamo ungasari nanği di Qotei aqa awo jaram koba namoq di tigelesosibqa wagme qolqe ñambile so qaji nanği ti gate kokba nanği ti

nanço ñamgalaq dia lou bunuj na louoqneb. Tamo 144,000 Qotei na nami mandamq dena awaiyenej qaji nanği segi lou di qalieqa kere. Tamo qudei nanği lou di qalieqa keresai. ⁴Tamo 144,000 nanği di nami unğa ti sambalao-saiqneb. Deqa nanço jejamu yala jigatosai. Nanği une saiqoji. Kaja Du a walwelosiq sawa sawaq gileqnaqa nanği a dauryosib laqnu. Tamo ungasari kalil mandamq di unub qaji nanço ambleq dena Qotei na tamo 144,000 nanği di awaiyenej. Tamo nanği di Qotei na elenej deqa nanği inği meli bunuj bulosib Qotei wo Kaja Du wo nanço segi tamo unub. ⁵Nanği nami gisan anjam bei marosaiqneb. Nanço jejamuq di une bei saiqoji.

Lanço angro qalub nanği Qotei aqa anjam tamo ungasari nanği minjroqnsib laqneb

⁶Ariya e olo ñam atsimqa lanço angro bei lanço sorgomq dia pururueqnaqa unem. Lanço angro dena Qotei aqa anjam bole bati gaigai sqas qaji di osi giloqnsiq tamo ungasari kalil mandamq di unub qaji nanği minjroqnsiq laqnej. Tamo ungasari lanço segi qaji, sawa segi qaji, anjam maro segi qaji, jejamu segi qaji nanği turt-njroqnsiq anjam bole di minjroqnsiq laqnej. ⁷A tulanço koba lelenoqnsiq endegsi minjroqnej, “Qotei a na tamo ungasari nanço kumbra uge uge qa nanği peginjrsim ñumqajqa bati brantqo. Deqa ninği Qotei ulaiyoqnsib aqa ñam soqtoqniye. Qotei a lanço ti mandam ti yuwal ti ya jumbum ti kalil gereiyej. Deqa ninği a qa louoqniye.”

⁸Onaqa lanço angro bei na lanço angro di dauryosiq bej. Bosiq endegsi marej, “Qure koba Babilon a tulanço padalougetqo! Od, a tulanço padalougetqo! Babilon a na tamo ungasari kalil mandamq di so qaji nanği

aqa sambala kumbra dauryoqnqajqa deqa are tigeltetnroqnej. Aqa kumbra di a na wain singila koba nanngi anainjreqnaq nanarioqneb dego bul.”

⁹Onaqa lan angro bei a lan angro aiyel nanngi di daurnjrsiq bej. Bosiq tulan koba lelenosiq marej, “Tamo bei a wagme juwan nanngi aqa sulum wo qa louoqnsimqa aqa lanjaqsi banqsi toqor oqas di a wain singila koba uyobulqas. ¹⁰Wain di Qotei aqa minjin singila koba. Qotei a nami wain di ya ti bulyosai. Deqa tamo bei aqa lanjaqsi banqsi wagme juwan aqa toqor oqas di aqa une deqa Qotei na a pegiyosimqa aqa segi minjin gambanq di qamsim anaiyim uyqas. Uysimqa Qotei aqa lan angro nanngi Kaja Du ombla na nanngo namgalaq dia namyuo na ti meniñ yuo na ti jaqatin koba oqnsim sqas. ¹¹Namyuo di aqa qurem bati gaigai oqoqnqas. Tamo nanngi wagme juwan aqa nam ti aqa toqor ti osibqa aqa sulum wo binjroqnb di nanngi bati gaigai qanam ti qolo ti jaqatin koba oqnsib sqab. Nanngi aqaratqa keresai.”

¹²Kumbra di brantimqa Qotei aqa segi tamo ungasari nanngi unsibqa singila na tigelesoqnebe. Tamo ungasari nanngi di agi Qotei aqa dal anjam geregere dauryoqnsibqa nanngo areqalo Yesus qa singilateqnub.

¹³Onaqa tamo bei a lan goge dia tulan koba lelenonaqa e aqa kakoro quem. A na merbej, “Ni anjam endegsi nenngrenye, ‘Bini qa ti bunuq qa ti tamo ungasari kalil Tamo Koba Yesus qa nanngo areqalo singilateqnub qaji nanngi di jeu tamo nanngi na numoqnb morenoqnbqab. Deqa nanngi tulan areboleboleinjrim sqab.’ O Jon, ni anjam degsi nenngrenye.” Onaqa Qotei aqa Mondor Bole a dego merbej, “Tamo ungasari Yesus qa nanngo areqalo singilateqnub qaji nanngi tulan areboleboleinjrim sqab. Di kiyaaq? Nanngi qalieonub, nanngi man-

dam qa wau kalil uratosib lan qureq oqnsib dia aqaratosib sqab. Kumbra bole bole kalil nanngi mandamq dia yoqneb qaji di aqa awai bole nanngi lan qureq oqnsib dia itqab.”

Mandam qa ingi meli gentqa batiqo

¹⁴Ariya e olo nam atsimqa lanbi qat unem. Tamo bei lanbiq di awesoqnej. Tamo di a Tamo Angro bul. Aqa gateq di gate tatal gol na gereiyo qaji di atsiq soqnej. Aqa banq di sarep olekoba tulan qala uge ojesoqnej. ¹⁵Onaqa olo lan angro bei Qotei aqa atra talq dena brantosiq tulan koba lelenosiq tamo lanbiq di awesoqnej qaji di minnej, “Ingi meli gentqa batiqo. Mandam qa ingi kalil meliekritonub. Deqa ni ino sarep osimqa ingi meli gengenye.” ¹⁶Onaqa tamo lanbiq di awesoqnej qaji a na aqa sarep ganinyosiq mandamq di ingi melielenej di kalil gengenyej.

¹⁷Onaqa olo lan angro bei Qotei aqa atra tal lan qureq di unu qaji dena brantej. A dego sarep tulan qala uge ojesoqnej. ¹⁸A brantonaqa olo lan angro bei na a dauryosiq Qotei aqa atra bijalq dena brantej. Lan angro di Qotei na singila yonaqa a namyuo taqatosiq soqnej. A brantosiqa tulan koba lelenosiq lan angro sarep tulan qala uge ojesoqnej qaji di minnej, “Mandam qa wain sil aqa gei meliekritonub. Deqa ni ino sarep tulan qala uge di osimqa wain sil aqa gei gengenjosim sawa qujaiq di koroinjre.” ¹⁹Degsi minjnaqa lan angro dena tigelosiq aqa sarep osiq ganinyonaqa mandamq di wain sil aqa gei melielenej qaji di kalil gengenyekritsiqa sawa qujaiq di koroinjrej. Osiq wain gei parato qaji kulum kobaqujaq dia breinjrej. Kulum di Qotei aqa minjin. ²⁰Kulum di qure koba aqa polomq di ateb unu. Kulumq dia nanngi na wain sil aqa gei parainjrnabqa kulumq dena leñ koba aisiqa mandamq di tulan koba maqosiq

oqsiq hos nango medabu tiŋq di diŋej. Osiqa sawa tulaŋ kobaquja kabutej. 300 kilomita dego.

Laŋ angro 7-pela nanŋi iŋgi uge 7-pela ojesoqneŋ

15 Onaqa maŋwa kobaquja bei laŋ goge di brantonaq unem. Unsimqa tulaŋ koba prugugetem. Laŋ angro 7-pela nanŋi iŋgi uge 7-pela ojesonab uneleŋem. Tamo uŋgasari nanŋi ugeugeinjraqajqa deqa iŋgi uge di ojesoqneŋ. Iŋgi uge di koboamqa gulube bei brantqasai. Iŋgi uge 7-pela di koboamqa Qotei aqa minjiŋ torei koboqas.

²Onaqa e olo ŋam atsimqa iŋgi kobaquja bei yuwal baŋga bul unem. Iŋgi di tulaŋ jeqilosiq qunuŋ bulej. Yuwal baban gogeq di ŋamyuo puloŋoqneŋ. Tamo uŋgasari nami wagme juwan ti aqa sulum ti aqa ñam aqa toqor ti qoto itnjrsib qoto singilaeb qaji nanŋi yuwal qalaq di tigelosib Qotei aqa gombiŋ ojeleŋesoqneŋ. ³Osib Qotei aqa wau tamo Moses aqa lou ti Kaja Du aqa lou na ti endegsib louoqneŋ,

“O Tamo Koba Qotei, singila kalil inoq di unu.

Wau kalil ni yeqnum qaji di singila koba. Iga ino wau di unoqnsim deqa tulaŋ prugugeteqnum.

Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji nango Mandor Koba agi ni segi. Kumbra kalil ni yeqnum qaji di tulaŋ boledamu.

⁴O Tamo Koba, ni segi qjai kumbra tulaŋ bolequja yeqnum.

Ino jejamuq di une bei saiqoji.

Deqa tamo uŋgasari kalil nanŋi bati gaigai ni biŋimoqnsibqa ino ñam soqtoqnsib sqab.

Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanŋi ino areq boqnsibqa ni qa louoqnqab.

Di kiyaaqa? Ino kumbra bole kalil ni segi na boleq atekritonum.”

⁵Onaqa e olo ŋam atem di Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji aqa siran waqesonaq unem. Tal dia Qotei na aqa anjam bole babteqnu. ⁶Onaqa laŋ angro 7-pela iŋgi uge 7-pela di ojesoqneŋ qaji nanŋi Qotei aqa atra talq dena brantosib oqedeb. Nanŋi gara jugo qat tulaŋ boledamu jigelenosib alalag gol na gereiyo qaji dena nango are targaq di kaiŋysib soqneŋ. ⁷Onaqa wagme ŋambile so qaji bei a brantosiŋq tabir 7-pela gol na gereiyo qaji di elenosiŋq laŋ angro 7-pela nanŋi di enjrej. Tabir 7-pela di Qotei bati gaigai sqas qaji aqa minjiŋ na maqonaqa enjrej. ⁸Onaqa Qotei aqa rian ti aqa singila ti dena qurem koba oqsiqa Qotei aqa atra tal getentej. Deqa tamo bei a Qotei aqa atra tal miligiq gilqa keresai. Laŋ angro 7-pela nanŋi iŋgi uge 7-pela di bilentib koboamqa di tamo nanŋi olo Qotei aqa atra tal miligiq gilqa kere.

Laŋ angro nanŋi tabir 7-pela Qotei aqa minjiŋ na maqeleŋej qaji di bilentonab mandamq aiej

16 Onaqa tamo bei Qotei aqa atra tal miligiq di soqnej qaji a na anjam bei marnaqa e aqa kakoro quem. A tulaŋ koba leleŋosiŋq laŋ angro 7-pela nanŋi di endegsi minjrej, “Niŋgi tabir 7-pela Qotei aqa minjiŋ na maqeleŋejunu qaji di bilentib mandamq aiem.”

²Onaqa laŋ angro matu a gilsiq aqa tabir namo bilentonaqa mandamq aiej. Mandamq ainaqa tamo nanŋi wagme juwan aqa toqor osib aqa sulum biŋiy-oqneŋ qaji nango jejamuq di yu singila kokba tulaŋ uge bumbranyleŋeb.

³Onaqa laŋ angro namba 2 a olo gilsiq aqa tabir yuwalq di bilentej. Bilentonaqa yuwal a tamo moio qaji nango leŋ bulej. Onaqa iŋgi iŋgi kalil yuwal miligiq di ŋambile so qaji nanŋi moreŋekriteb.

⁴Onaqa laŋ aŋgro namba 3 a kamba gilsıqa aqa tabir bilentonaqa ya jumbum ti ya ti deq aiej. Ainaqa ya kalil leŋ na ugeej. ⁵Onaqa laŋ aŋgro bei olo brantej. Laŋ aŋgro di ya kalil taqato qaji laŋ aŋgro. A na endegsi marnaq e quem, “O Qotei, ni bini unum. Ni nami soqnem. Ino kumbra kalil tulaŋ bolequja. Ino jekuŋuq di une bei saiqoji. Utru deqa ni na tamo naŋgo kumbra uge qa peginjrsim gulube endi naŋgoq qarınyonum. O Qotei, ino kumbra di tulaŋ boledamu tıŋtınjo. ⁶Tamo naŋgi dena ino medabu o qaji tamo naŋgi ti ino segi tamo uŋgasari naŋgi ti moiotnjreqnab naŋgo leŋ aioqnej. Deqa ni na kamba leŋ anainjronum naŋgi uynub. Keretsim anainjronum.” ⁷Onaqa atra bijal a endegsi marnaq e quem, “O Tamo Koba Qotei, sıngıla kalil inoq di unu. Ni na tamo uŋgasari naŋgo kumbra uge uge kalil qa peginjroqnsımqa naŋgi padaltnjreqnum. Ino kumbra di tulaŋ boledamu tıŋtınjo.”

⁸Onaqa laŋ aŋgro namba 4 a gilsıqa aqa tabir seŋq di bilentonaqa Qotei na odonaqa seŋ tulaŋ kaŋkaŋosıqa tamo naŋgo jejamu koitetnjrej. ⁹Seŋ aqa ŋamyuo di tulaŋ kaŋkaŋosıq tamo naŋgo jejamu koitetnjrej. Deqa naŋgi Qotei aqa ñam misilınyoqneb. Qotei a na gulube di qarınyej deqa naŋgi aqa ñam misilınyoqnsıb aqa ñam soqtqa urateb. Uratosıb naŋgo are bulyosai.

¹⁰Onaqa laŋ aŋgro namba 5 a gilsıqa aqa tabir bilentonaqa wagme juwaŋ aqa awo jaram kobaq aiej. Ainaqa tamo naŋgi wagme juwaŋ na taqatnjresoqnej qaji naŋgi ambrukobainjrnaq soqneb. Sosıb jaqatın tulaŋ koba osıb qala bisırıqtoqneb. ¹¹Naŋgo jaqatın qa ti yu uge kalil naŋgo jejamuq di bumbraŋyeleneb qaji deqa ti naŋgi tulaŋ minjın oqetnjrnaqa Qotei laŋ qureq di unu qaji a misilınyoqneb. Naŋgo kumbra uge uge yoqneb qaji di naŋgi uratosai. Deqa naŋgo are bulyosai dego.

¹²Onaqa laŋ aŋgro namba 6 a gilsıqa aqa tabir bilentonaqa Yufretis ya kobaq aiej. Ainaqa ya jeŋosıq mandor kokba naŋgi seŋ oqo sawaq dena bqajqa gam brantej. ¹³Onaqa e olo ŋam atsimqa mondor uge qalub unjrem. Mondor uge qalub di balum du du bul. Naŋgi amal uge aqa medabuq na, wagme juwaŋ aqa medabuq na ti, Satan aqa gısar anjam maro tamo aqa medabuq na ti branteleŋeb. ¹⁴Mondor uge qalub dena maŋwa uge uge sıngıla kokba yoqn-sıbqa mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji naŋgoq giloqnsıb minjreqnub, “Nıŋgi na nuŋgo qaja tamo kalil koroinjrsıb minjribqa tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjırqa batıamqa naŋgi qotelenqab.” Naŋgi degsıb minjreqnub. Qotqajqa bati di aŋi Qotei sıngıla koba ti unu qaji aqa bati koba.

¹⁵Onaqa Yesus a marej, “Nıŋgi quiye. E bajın tamo bul nıŋgi qa boqujatqai. Deqa tamo bei a ŋam sosım aqa gara tıgsım sqas di a areboleboleıyqas. Di kıyaqa? A yosı laqasai. Deqa tamo uŋgasari naŋgi aqa jemai unqasai.”

¹⁶Arıya mondor uge qalub dena mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji naŋgi joqsıbqa Armagedon sawaq dia koroinjreb. Ñam “Armagedon” di Hıbru anjam. Aqa utru, “Megıdo mana.”

¹⁷Onaqa laŋ aŋgro namba 7 a gilsıqa aqa tabir jagwaq di bilentej. Bilentonaqa atra tal milıgıq dia tamo bei na anjam marnaqa e aqa kakoro quem. Tamo di a Qotei aqa awo jaram koba jojomq di tıgelesoqnej. A tulaŋ koba leleŋosıqa marej, “Gulube kalil di koboonub.” ¹⁸Onaqa minjal ti qatroŋ ti kola anjam ti branteb. Mımın dego brantej. Mımın di tulaŋ kobaquja. Mımın deqaji nami brantosıaoqnej. Qotei na Adam gereıyej bati deqa mımın deqaji brantosai dena bosı bosıq aŋi bini unum. ¹⁹Arıya mımın di brantosıqa Babilon qure koba tulaŋ niŋaqyosıqa po-

toqalubtej. Qure qure kalil dego mimin dena padaleleñeb. Babilon aqa kumbra tulañ ugedamu. Aqa kumbra deqa Qotei a are qalsiqa wain siñgila koba gambañq di qamsiq Babilon anaiyonaq uysiq nanariej. Wain di Qotei aqa minjiñ koba. ²⁰Onaqa nui kalil nañgo so sawa uratosib jaraieleneb. Mana kalil dego jaraiosib koboeb. ²¹Bati deqa ais oñgol kokba awa bul aieleñej. Ais oñgol di tulañ kokba. Ais oñgol segi segi nango gulube 50 kilogram. Ais di lañ goge dena tamo nañgo jejamuq aisiqa nangi tulañ ugeugeinjrej. Qotei na ais di qarinyej deqa tamo nangi minjiñ oqet-jrnaqa Qotei misilinyoqne.

Qotei na sambala uña kobaquja a awai ugedamu yqas

17 Onaqa lañ aňgro 7-pela tabir 7-pela ojesoqne deqaji bei na bosiq merbej, “Ni endeq au. Bamqa Qotei na sambala uña kobaquja aqa une qa pegiyosim a awai uge yim ni osormit unqam. Sambala uña di agi ya kokbaq di awejunu. ²Mandor kokba kalil mandamq di unub qaji nangi a ombla na sambalaosib laqnub. Tamo kalil mandamq di unub qaji nangi dego a ti sambalaosib laqnub. Nañgo kumbra di nangi wain uyoqnsib nanarieqne dego bul.”

³Lañ aňgro na e degsi merbonaqa Qotei aqa Mondor Bole a bosiq e siñglatbosiq e wadau sawaq osi gilej. Onaqa e ñam atsim uña bei sonaq unem. Uña di a wagme juwañ lent aqa quraq di awesoqnej. Wagme juwañ di aqa jejamuqi ñam gargekoba neñgryonab soqne. Ñam di Qotei misilinyo qaji ñam. Wagme juwañ di aqa gate 7-pela. Aqa gateq di qala 10-pela soqne. ⁴Uña di gara lent utru aiyela dena kabuosiq soqnej. Gol ti meniñ naimyo ti kolilei boledamu dena ti walaosiq awesoqnej. Aqa bañq di gambañ gol na gereiyo qaji ojesoqnej. Aqa kumbra uge uge na

ti aqa sambala kumbra jigat dena ti gambañ miligiq di maqeleñesoqnej. Aqa kumbra di Qotei aqa ñamgalaq di tulañ ugedamu. ⁵Uña di aqa ñam aqa lanjaqsi neñgryonab soqnej. Ñam di sasir anjam. Aqa ñam bole agiende, “Babilon qure kobaquja. A sambala uña kalil nañgo ai. Kumbra uge uge kalil mandamq di so qaji nañgo ai agi a segi.” Aqa ñam bole agide. ⁶Uña dena Qotei aqa segi tamo ungasari nangi ugeugeinjroqnsiqa ñumeleñeqnaq nangi moreñoqne. Tamo ungasari nangi di Yesuqa nañgo areqalo siñglatosib aqa ñam marsib laqne qaji. Uña dena nangi ñumeqnaq nangi moreñosib nañgo leñ aieqnaqa a leñ di wain bul uyoqnsiq nanarieqnaq e degsi unsiqna tulañ koba prugugetosim are koba qaloqne.

⁷Onaqa lañ aňgro dena e merbej, “Ni kiyaga are koba qaleqnum? Uña de wo wagme juwañ wo nañgo kumbra di sasir anjam. Wagme juwañ agi gate 7-pela ti qala 10-pela ti unu. A na uña di qolaiyejunu. Nañgo aiyel sasir anjam di aqa utru uliejunu. Di e na babbatq ni que. ⁸Wagme juwañ ni unonum qaji di a nami soqnej. Ariya a bini sosai. Bunuqna a olo sub guma kobaq dena brantosim torei padalqas. Amqa tamo ungasari kalil mandamq di unub qaji nangi na wagme juwañ di unsibqa nangi prugugetqab. Wagme juwañ di agi a nami soqnej. A bini sosai. A olo bunuqna brantqas. Tamo ungasari nangi di Qotei a nami mandam atosaisosiqa nangi ñambile gaigai sqajqa saidosiq ñambile qa buk miligiq di nañgo ñam neñgryosai.

⁹“Tamo a areqalo bole ti sqas di a anjam endi gegerere poiyeme. Wagme juwañ aqa gate 7-pela nangi di mana 7-pela. Uña di a mana 7-pela goge quraq di awejunu. ¹⁰Gate 7-pela di nangi mandor kokba 7-pela. Mandor 5-pela nangi nami padaleb. Qujai unu. Qujai a mandor so-saiunu. A mandor sqajqa tariñeqnu. A

bunuqna mandor sosim sokiñalayosim padalqas. ¹¹Wagme juwañ nami soqnej bini sosai qaji a dego mandor koba bei. A mandor kokba 7-pela nañgo ambleq di unu. A mandor koba namba 8. A dego torei padalqas.

¹²“Ariya qala 10-pela ni unjronum qaji di nañgo utru e na ubtit ni quqwam. Nañgi mandor kokba 10-pela. Nañgi dego mandor sosaiunub. Nañgi bunuqna wagme juwañ a ombla na singila osib mandor kokba sqab. Sokiñalayosib olo padalqab. ¹³Nañgi mandor kokba sosi-bqa nañgi areqalo qujaitosib nañgo segi singila ti ñam ti kalil wagme juwañ di yqab. ¹⁴Osib Kaja Du qa ñiriñosib qoto itqab. Amqa Kaja Du a qoto singilaosimqa nañgi ñumqas. Kaja Du a tamo kokba kalil nañgo Tamo Koba. A mandor kokba kalil nañgo Mandor Koba. Tamo kalil a ombla unub qaji nañgi a ti qoto singilaqab. Nañgi di Kaja Du na metnjrsiq aqa segi tamo ungasari sqajqa giltñrej qaji. Deqa nañgi aqa anjam bole dauryeqnub.”

¹⁵Onaqa lañ angro dena olo merbej, “Ya kokba sambala uña a di awesonaq ni unonum qaji di aqa utru e na ubtit ni quqwam. Ya kokba di tamo ungasari tulañ gargekoba leñ segi segi qaji, j jamu segi segi qaji, anjam maro segi segi qaji nañgi. ¹⁶Qala 10-pela ni unjronum qaji nañgi ti wagme juwañ a ti nañgi na sambala uña di jeutosib a tulañ ugeugeiyosib gara bumbranye-tosib aqa damu uyekritosib tanu ñamyuo na koitqab. ¹⁷Qotei a segi na mandor kokba nañgi di areqalo enjrimqa nañgi na uña di degsib ugeugeiyqab. Qotei a segi nami marej, ‘E na areqalo enjritqa nañgi kumbra di yqab.’ Qotei a nami degsi marej. Deqa bati brantimqa Qotei na areqalo enjrimqa nañgi areqalo qujaitosib nañgo segi singila ti ñam ti kalil wagme juwañ di yqab. Nañgi kumbra degyibqa Qotei aqa anjam kalil nami marej qaji di aqa

damu brantqas. ¹⁸Uña ni unonum qaji di aqa utru e na ubtit ni quqwam. Uña di a qure kobaquja. A mandor kokba kalil mandamq di unub qaji nañgo mandor koba sosiqa nañgi taqatñjreqnu.”

Babilon qure kobaquja a tulañ padalougetej

18 Onaqa e lañ angro bei lañ qure uratosiq mandamq aieqnaq unem. Lañ angro di tulañ singila koba. Aqa qasañ na walaej dena mandam kalil suwañekritej. ²Onaqa a tulañ koba lelenosiqa endegsi marej, “Babilon qure kobaquja a tulañ padalougetqo! Od, a tulañ padalougetqo! Babilon qure di mondor uge uge kalil nañgo so sawa. Mondor uge nañgi ti qebari jigat nañgi ti qebari uge kalil dego qure dia unub. ³Tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nañgi Babilon ombla na sambalaoqnsib laqneb. Nañgo kumbra uge di nañgi wain singila koba uyoqnsib nanarioqneb dego bul. Mandor kokba mandamq di unub qaji nañgi dego Babilon ombla na sambala-oqnsib laqneb. Silali qa wauo qaji tamo nañgi silali qa wauoqnsib Babilon aqa kumbra uge uge dena silali koba oqneb. Babilon a kumbra tulañ ugedamu yoqnej a deqa jemaiyosaiioqnej.”

⁴Onaqa lañ goge dia Qotei a tulañ koba maonaqa e aqa kakoro quem. A endegsi marej, “O ijo segi tamo ungasari, niñgi Babilon qure di uratosib boiye. Une kalil a yeqnu qaji di niñgi a dauryosib yo uge. Aqa une deqa a awai uge oqas. Niñgi a beteryosib awai uge di o uge. ⁵Babilon aqa une kalil di tumbolosiq oqsic lañ qure ojjoqa e unonum. Kumbra uge kalil a yoqnej qaji Qotei a deqa are walyosaieqnu. ⁶Kumbra uge kalil sambala uña a yeqnu qaji niñgi deqa are qalsibqa a kamba qaliye. A kumbra uge yoqnsiq a olo di bunyoqnsiq a kumbra tulañ ugedamu

yeqnu. Dego kere ningi aqa kumbra uge kalil deqa olo keretosib a kamba qaliye. A wain singila koba gambanq di qamsiq bulyeqnu. Deqa ningi olo wain tulanj singila koba bulyosib a kamba anaiyiye. ⁷A na aqa segi ñam soq-toqnsiqa sambalaosiq laqnsiqa kumbra uge uge yeqnu. Ningi aqa kumbra deqa keretosib a jaqatinj koba yibqa a akamugetqas. A segi mareqnu, ‘E mandor koba. E ijo segi awo jaram kobaq di awejunum. E unja qobul sai. Gulube bei ijo bqa keresai. Deqa e akamqasai.’ ⁸A degsi mareqnu deqa bati qujai qa gulube tulanj uge uge aqaq aielenqas. Osim a makobaiyosim akamugetqas. Osim mam koba osim aqa jejamu ñamyuo na yugwas. Babilon aqa kumbra tulanj ugedamu deqa Qotei na aqa une kalil qa pegiyosim a tulanj padaltougetqas. Qotei a segi Qotei koba. A singila koba ti unu. Singila dena a na Babilon qure tulanj padaltougetqas.

⁹“Mandor kokba mandamq di unub qaji nanji Babilon ombla na sambalaosib laqnsibqa kumbra tulanj ugedamu yelenqneb. Deqa Babilon qure a ñamyuo na yusim qurem oqoqnimqa mandor kokba nanji di unsibqa akamaniyosib tulanj are gulubeinjrqs. ¹⁰Nanji Babilon aqa jaqatinj koba di unsibqa tulanj ulaugetqab. Osib isaq di tigelesosib maroqnqab, ‘O Babilon, ni qure kobaquja! Ni nami qure singila koba soqnem! Ariya bini ni tulanj padalougetonum! Bati qujai qa ino kumbra uge aqa awai agi ni itonum!’

¹¹“Silali qa wauo tamo sawa sawa kalilq di unub qaji nanji Babilon aqa jaqatinj deqa are qalsibqa nanji akamaniyoqnsibqa are tulanj gulubeinjoqnqas. Di kiyaya? Tamo qudei nanji olo nanjo inji inji awaiyoqnqasai. ¹²Nanjo inji inji agi gol, silva, meniñ boledamu, kolilei tulanj boledamu, gara qat naimyo,

gara lent utru segi segi, gara yauno pirqaqo. Nanjo ñoro qudei agi ñamtañ quleqt bole bole, inji inji elefan aqa qalagei na gereiyo qaji, inji inji ñamtañ boledamu na gereiyelenjo qaji, inji inji bras na gereiyo qaji, inji inji ain na gereiyo qaji, inji inji meniñ naimyo na gereiyo qaji. ¹³Nanjo inji inji qudei agi meiwo, lei uyo qaji, sum koitib quleq oqwajqa, namur quleqt, goreñ quleqt, wain, goreñ goio qaji, bemsum, wit. Nanjo ñoro qudei agi bulmakau, kaja, hos ronjom ti, kanjal tamo nanjo jejamu ti nanjo qunuj ti. Inji inji kalil deqaji tamo qudei nanji olo bunu awaiyoqnqasai. ¹⁴Deqa silali qa wauo qaji tamo nanji na Babilon endegsib minjoqnqab, ‘Inji inji kalil ni na elenqajqa are prugmoqnej qaji agi ni uratmosib koboönub. Ñoro bole bole kalil silali kobaquja na gereiyeb qaji de ti ino segi wala bole bole ti agi koboönub. Deqa inji inji kalil deqaji ni olo bunu unqasai.’

¹⁵“Silali qa wauo qaji tamo nanji na inji inji deqaji gargekoba qarinyeqnabqa Babilon na awaiyoqnsiqa silali tulanj koba enjroqnej. Aqa kumbra dena bunuqna a jaqatinjkobaiyqas. Yimqa silali qa wauo qaji tamo nanji di unsibqa nanji tulanj ulaugetosib isaq di tigelesosibqa akamaniyoqnsib are tulanj gulubeinjoqnqas. ¹⁶Osib endegsib Babilon minjoqnqab, ‘O qure koba Babilon, ni tulanj padalougetonum! Nami ni gara qat tulanj naimyo na kabuoqnsimqa gara lent utru segi segi jugoqnsimqa ino jejamu gol na ti meniñ boledamu na ti kolilei boledamu na ti walatoqnsim soqnem. ¹⁷Deqa bati qujai qa ino silali ti wala ti kalil agi saiekritonub.’ Nanji degsib Babilon minjoqnqab.

“Qobuj ojo tamo kalil nanji ti tamo qobuj na sawa sawaq di laqnub qaji nanji ti tamo qobuj di waueqnub qaji nanji ti tamo yuwalq dena silali eqnub

qaji nanġi dego Babilon qure koqyosibqa isaq di tigelesqab. ¹⁸Tigelesosib nġamyuo na a yuim qurem oqoqnmqa di unsibqa tulaġ koba lelejoqnsib maroqnqab, ‘Qure endi tulaġ kobaquja. Qure bei qure ende ti keresai. Sai bolesai!’ ¹⁹Nanġi degsib maroqnsibqa wi sum oqnsib nanġo gateq di atoqnsibqa aka-maniyoqnsibqa are tulaġ gulubeinjroqnsqas. Osib tulaġ koba lelejoqnsib endegsib Babilon minjoqnqab, ‘O Babilon koba, ni tulaġ padalougetonum! Qobuġ taqato tamo yuwalq di laqnuq qaji nanġi inoq dena silali tulaġ koba oqneb. Deqa nanġi ino jaqatinġ di unsibqa nanġi are tulaġ gulube-injroqnsqas. O aiyu! Bati qujai qa ni torei padalougetonum!’

²⁰“O laġ qure ti Qotei aqa segi tamo unġasari ninġi ti tamo kalil Yesus na aqa anjam mare mare laqajqa qarinqej qaji ninġi ti Qotei aqa medabu o qaji tamo ti ninġi kalil Babilon qure tulaġ padalougetqo di unsibqa tulaġ are-boleboleinqeme. Babilon aqa kumbra uge uge kalil Qotei na unekritsiqa deqa keretsiq awai uge yqo. Kumbra uge kalil Babilon na ninġi enġoqnej qaji di Qotei na kamba kumbra uge yqo.”

²¹Ariya anjam di koboonaqa laġ anġro sinġila koba bei a bosiqqa wit kuroyo qaji meniġ kobaquja osiq soqtosiqqa yuwalq di waiyej. Osiqqa marej, “Qotei na degsim Babilon qure koba sinġila na waiyim koboqas. Yim tamo qudei nanġi na olo bunu a unqasai. ²²O Babilon qure, nami tamo nanġi inoq di gombiġ ti yumba ti gul ti anjamqneb. Ariya bunuqna inoq di olo anjamqasai. Deqa tamo nanġi olo quoqnqasai. Maġwa tamo nanġi dego olo bunu inoq di sqasai. Wit kuroyibqa inoq di olo anjam atim quqwasai. ²³Lam inoq di olo puloqnqasai. Inoq di tamo bei na olo uġa baġ ojqasai. Uġa na tamo baġ ojqasai. Deqa nanġo aiyel anjam inoq di bunu quqwasai. Nami ino silali qa wauo qaji tamo nanġi tamo kokba so-

qneb. Ariya bini nanġi koboounub. O Babilon, ni na gumaniġ kumbra gargekoba yoqnem. Kumbra dena ni na tamo unġasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanġi gisa gisaġnjroqnem.”

²⁴Babilon qure a na Qotei aqa medabu o qaji tamo nanġi ti Qotei aqa segi tamo unġasari nanġi ti nġumeqnaq moreġoqneb. Aqa une di aqa jejamuq di sonaqa Qotei a unqo. Tamo kalil jeu tamo nanġi na mandamq endia nġumeqnaq moreġoqneb qaji nanġo leġ ainaq Qotei a di unsiqqa aġi Babilon aqa jejamuq di atqo.

Babilon qure a tulaġ padalougetej deqa tamo unġasari nanġi Qotei aqa nġam soqtoqneb

19 Onaqa laġ goge dia tamo unġasari tulaġ gargekoba nanġi murqumyeqnaq e nanġo kakoro quem. Nanġi murqumyoqnsib endegsib maroqneb, “Iga Qotei aqa nġam soq-toqnaqom! Gago Qotei a segi na iga elenej. A nġam koba ti sinġila ti unu. ²A kumbra tiġtiġ na tamo unġasari nanġo kumbra qa nanġi peginjreqnu. Aġi a na sambala uġa kobaquja awai tulaġ ugedamu yqo. Uġa dena aqa sambala kumbra na tamo unġasari kalil mandamq di unub qaji nanġi ugeugeinjroqnej. Osiqqa Qotei aqa wau tamo nanġi dego nġumeqnaq moreġoqneb. Aqa une deqa Qotei na a pegiyosiqqa qalqo. Deqa iga aqa nġam soqtoqnaqom!” Nanġi degsib murqumyoqnsib maroqneb.

³Osib nanġi olo lelejosib endegsib maroqneb, “Iga Qotei aqa nġam soqtoqnaqom! Nġamyuo na Babilon qure yusimqa aqa qurem bati gaigai oqoqnqas!” ⁴Onaqa gate kokba 24 nanġi ti wagme qolqe nġambile so qaji nanġi ti sinġa pulutosibqa Qotei awo jaram kobaq di awesoqnej qaji a qa louoqnsibqa maroqneb, “Bole. Iga Qotei aqa nġam soqtoqnaqom!” ⁵Onaqa Qotei aqa awo jaram koba jo-

jomq dia tamo bei tigelosiq anjam bei marnaqa e aqa kakoro quem. A leleḡosiq endegsi marej, “Qotei aqa wau tamo niḡi ti tamo uḡasari Qotei qa ulaoqnsibqa aqa sorgomq di geregere unub qaji niḡi ti tamo laḡaj ti tamo ḡam ti kalil niḡi Qotei aqa ḡam soqtoqniye!”

Kaja Du aqa uḡa baḡ ojqa batiqo deqa aqa Abu Qotei na iḡi koba goiqo

⁶ Ariya laḡ goge dia tamo uḡasari tulaḡ gargekoba naḡi koroosib murqumyoqnsib anjam mareq nabqa e naḡo kakoro quem. Naḡo anjam di ya kobaquja meli dosiq anjam ateqnu dego bul. Naḡo anjam di kola aisiq anjam atobulqo. Naḡi tulaḡ koba leleḡoqnsibqa endegsib maroqneb, “Iga gago Tamo Koba Qotei aqa ḡam soqtoqnoqom! Siḡila kalil aqaq di unu deqa a bini Mandor Koba unu!” ⁷ Bini iga Qotei qa tulaḡ areboleboleigoqnimqa aqa ḡam soqtoqnoqom. Di kiyaya? Kaja Du na aqa uḡa baḡ ojqa bati brantqoqa aqa uḡa a walaosiq aqa jejamu gereiyqo. ⁸ Qotei na a gara qat tulaḡ naimyo jigetqo. Gara di tulaḡ milalosiq suwajejunu.” Gara qat naimyo di agi kumbra bole tiḡtiḡ kalil Qotei aqa segi tamo uḡasari naḡi yeqnu qaji.

⁹ Onaqa laḡ aḡgro dena olo merbej, “Ni anjam endegsim nengreḡnye, ‘Kaja Du aqa uḡa baḡ ojqa batiqo deqa aqa Abu Qotei na iḡi koba goiqo. Goisiq aqa segi tamo uḡasari naḡi metnjrqo-qa iḡi uyqa bonub. Bonub qaji naḡi tulaḡ areboleboleinjrqas.” Osiqa merbej, “Anjam endi Qotei aqa anjam bole.” ¹⁰ Laḡ aḡgro na e degsi merbonaqa e aqa areq di siḡga pulutosim a biḡiyqa laqnamqa a na merbej, “Ni e biḡibaim! E ni bul. E ni ti tamo kalil Yesus aqa anjam qa naḡo areqalo siḡgilateqnu qaji naḡi ti iga koba na wau qujai. Iga kalil was. Deqa ni Qotei segi biḡi-yoqni me. Iga qalie, Qotei aqa Mondor a na qujai Qotei aqa med-

abu o qaji tamo naḡi qariniḡreḡnaqa naḡi Qotei aqa anjam marsib laqnu b. Deqa naḡi Yesus aqa ḡam dego marsib laqnu b.”

Jon a tamo hos quraq di awesonaq unej

¹¹ Onaqa e olo ḡam aḡsimqa laḡ waqonaqa hos qat bei brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa ḡam agiende, “Qotei aqa Wau Geregere Taqateqnu Qaji Tamo.” Aqa ḡam bei, “Kumbra Bole Yeḡnu Qaji Tamo.” A kumbra tiḡtiḡ na tamo uḡasari naḡo une qa peginjroqnsiq naḡi qoto itnjreḡnu. ¹² Aqa ḡamdamu ḡam puloḡ bul puloḡoqnej. Aqa gateq di gate tatal gargekoba atesoqnej. Gate tatal di mandor kokba naḡi na ateqnu deqaji bul. Aqa jejamuq di ḡam bei nengreḡyonab soqnej. ḡam di a segi qalie. Tamo bei ḡam di qaliesai. ¹³ A gara olekoba dena kabuosiq gara di leḡq di tuḡtej. Aqa ḡam endegsib mareqnu b, “Qotei aqa Anjam.” ¹⁴ Onaqa e olo ḡam atem di qaja tamo tulaḡ gargekoba laḡ qureq dena hos segi segi osibqa hos quraq di awoeleḡosib Kristus dauryosib gileq nab unjrem. Hos naḡi di qat kalil. Qaja tamo naḡi di gara qat tulaḡ naimyo milalo jigelenesoqneb. ¹⁵ Kristus aqa medabuq na serie olekoba tulaḡ qala uge brantej. A serie di osimqa tamo uḡasari sawa sawa kalilq di unub qaji naḡi ḡnumelenqajqa deqa aqa medabuq na brantej. A bu toqoḡ ain na gereiy qaji di dego ojsimqa dena tamo uḡasari sawa sawa kalilq di unub qaji naḡi siḡila na taqatnjroqnsimqa wain gei parato qaji kulumq dia aqa siḡga waiysim wain gei parainjrqas. Kulum di agi Qotei siḡila koba ti unu qaji aqa minjiḡ. ¹⁶ Kristus aqa gara olekobaqsi aqa qaloqsi ḡam endegsib nengreḡnye b unu, “Mandor kokba

kalil nanĝo Mandor Koba. Tamo kokba kalil nanĝo Tamo Koba.”

¹⁷ Ariya e laĝ anĝro bei seĝq di tigelesonaq unem. A tulaĝ koba leleĝosiq qebari kalil laĝ sorgomq di pururueqnuq qaji nanĝi metnjrej, “Niĝi bosib koroabqa Qotei na iĝi koba atsim metĝim niĝi uyiye. ¹⁸ Mandor kokba ti qaja tamo nanĝo gate ti tamo siĝila nanĝi ti tamo nanĝi hos quraq di awejunub qaji nanĝi ti nanĝo hos ti Kristus na ħumelejoqnimqa nanĝo qusa niĝi bosib uyiye. Kanĝal tamo nanĝi ti tamo nanĝi nanĝo segi wau ojeqnuq qaji nanĝi ti tamo laĝaj ti tamo ħam ti kalil nanĝo qusa niĝi bosib uyiye.”

¹⁹ Onaqa e olo ħam atsimqa wagme juwaĝ a ti mandor kokba kalil mandamq di unub qaji nanĝi ti nanĝo qaja tamo ti nanĝi bosib koroesonab unjrem. Nanĝi na tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa qaja tamo nanĝi ti qoto itnjrqa marsibqa deqa koroesoqneb. ²⁰ Ariya tamo hos quraq di awesoqnej qaji a na wagme juwaĝ wo Satan aqa gisaĝ anjam maro tamo wo nanĝi aiel ħambile sonab ojsiq wainjraq ħamyuoq aieb. Ĥamyuoq dia meniĝ kalil yusiq ħanĝaeqnu. Satan aqa gisaĝ anjam maro tamo di nami wagme juwaĝ aqa ħamgalaq dia maĝwa tulaĝ kokba yoqnej. Aqa kumbra dena a na tamo unĝasari wagme juwaĝ aqa toqor osib aqa sulum biĝiyoqneb qaji nanĝi gisa gisaĝnjroqnej. ²¹ Onaqa tamo hos quraq di awesoqnej qaji a na serie olekoba aqa medabuq dena brantej qaji di osiq mandor kokba nanĝo qaja tamo nanĝi di ħumeqnaq moreĝoqneb. Onaqa qebari kalil nanĝi bosib qaja tamo nanĝo qusa uynab mene diqnjrej.

Satan a sub guma koba dia wausau 1,000 tontim sqas

20 Ariya laĝ anĝro bei laĝ goge dena aieqnaq e unem. A sub guma koba di taqatqajqa deqa Qotei na siĝila

yoqaqa a sil raunĝa ojsiq mandamq aiej. ² Aisiq amal kobaquja di ojsiq sil dena tontej. A wausau 1,000 tontim sqas. Amal di nami soqnej qaji. Aqa ħam Satan. Aqa ħam bei, “Tamo Kalil Nanĝo Ĥam Ugetnjro Qaji Tamo.” ³ Laĝ anĝro dena Satan ojsiq tontosiq sub guma kobaq di waiyej. Waiysiq sub me kabutosiq qandimtej. A dia wausau 1,000 tontim sqas. Deqa a na tamo unĝasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanĝi olo gisa gisaĝnjroqnasai. A subq dia tariĝosim soqnimqa wausau 1,000 di koboamqa a olo uratib oqedosimqa sokiĝalayqas.

⁴ Onaqa e olo ħam atsimqa awo jaram kokba qudei unjrem. Awo jaram kokbaq dia tamo qudei nanĝi awoeleĝesoqneb. Tamo nanĝi di Qotei na wau enjraqa nanĝi awo jaram kokbaq dia awoosib tamo unĝasari nanĝo kumbra qa nanĝi peginjroqneb. Onaqa e olo ħam atsimqa tamo unĝasari tulaĝ gargekoba nami moreĝo qaji nanĝo qunuĝ unjreleĝem. Tamo unĝasari nanĝi di Yesus qa nanĝo areqalo siĝilatoqneb qaji. Nanĝi nami Yesus aqa ħam maroqnsibqa Qotei aqa anjam siĝila na ojesoqneb deqa jeu tamo nanĝi na nanĝo kakoro ĝiĝeĝnjrnab nanĝi moreĝeb. Tamo unĝasari nanĝi di wagme juwaĝ wo aqa sulum wo biĝinjrosaiioqneb. Nanĝo lanjaqsi baĝqsi wagme juwaĝ aqa toqor osai. Deqa nanĝi olo ħambile osib wausau 1,000 Kristus ombla mandor kokba sqab. ⁵ Di subq na tigelo namo qaji. Ariya tamo unĝasari Yesus qa nanĝo areqalo siĝilatosai qaji nanĝi bati deqa ħambile oqasai. Nanĝi mati tariĝosib soqniqqa wausau 1,000 di koboamqa di nanĝi subq na tigelqab. ⁶ Tamo unĝasari namoosib subq na tigelqab qaji nanĝi di Qotei aqa segi tamo unĝasari nami giltnjrej qaji. Deqa nanĝi tulaĝ areboleboleinjraqs. Nanĝi moio bunu qaji turqasai. Moio dena nanĝi taqatnjrqa keresai.

Nanġi Qotei wo Kristus wo nanġo atra tamo sosib wausau 1,000 Kristus ombla mandor kokba sqab.

Satan a bati gaigai ħamyuo kobaq dia jaqatinj oqnsim sqas

⁷Wausau 1,000 di koboamqa sub guma koba aqa me olo waqtibqa Satan a subq dena oqedqas. ⁸Oqedosimqa sawa sawa kalilq giloqnsimqa tamo unġasari nanġi gisa gisaħnjroqnaqas. Tamo unġasari nanġi di Gok sawa qaji ti Magok sawa qaji ti. Satan a na nanġi koroinjrimqa qoto qa gilqab. Nanġi tulaħ gargekoba. Nanġi ulul bul sisiyqa kere-sai. ⁹Nanġi sawa sawa kalilq dena olo beleħsib Qotei aqa segi qure koba a na tulaħ qalaqalaiyeqnu qaji di agutesqab. Osib Qotei aqa segi tamo unġa-sari nanġo so sawa dego agutesqab. Qaja tamo nanġi di bosib Qotei aqa qure di agutesoqnbqqa laħ goge dena ħamyuo aisim nanġi koitħnjrqas. ¹⁰Satan a na nanġi walawalainjroqnej deqa Qotei na a waiyim ħamyuoq aiqas. ħamyuoq dia meniħ kalil yusiq ħaħgaeqnu. Wagme juwaħ wo Satan aqa gisaħ anjam maro tamo wo nanġi aiyel nami ħamyuoq di wainjreb unub. Deqa Satan a dego Qotei na waiyim ħamyuoq aisim nanġi aiyel koba na bati gaigai qolo ti qanam ti ħamyuoq dia jaqatinj oqnsib sqab.

Tamo unġasari kalil nanġi Qotei aqa awo jaram namoq dia tigelesqab

¹¹Ariya e olo ħam atsimqa awo jaram kobaquja tulaħ qat unem. Qotei a awo jaram dia awesonaqa aqa ulatamuq dena mandam ti laħ ti jaraiosib lounnab unjrem. ¹²Onaqa e olo ħam atem di tamo unġasari nami moreħeb qaji nanġi Qotei aqa awo jaram namoq di tigelesonab unjrem. Tamo ħam ti tamo laħaj ti kalil unjrem. Unjreqnam laħ aħgro qudei nanġi na buk qudei osi bosib waqteleħeb. Buk miligiq di kumbra kalil tamo unġasari

nanġi nami yoqneb qaji di Qotei na neħgreħyonaq soqneb. Buk bei dego laħ aħgro nanġi osi bosib waqteb. Buk di ħambile gai-gai sqajqa buk. Ariya Qotei a awo jaram kobaqujaq di aweso-siqa anjam kalil buk qudei miligiq di neħgreħyonaq soqnej qaji di sisiyosiq anjam dena tamo unġasari moreħo qaji nanġo kumbra kalil qa nanġi peginjrej. ¹³Onaqa tamo kalil nami yuwalq di moreħeb qaji nanġi yuwal na uratħjmaħ tigeleb. Moio ti moio qure ti nanġi na tamo unġasari nami moreħeb qaji nanġi dego uratħjmaħ tigeleb. Onaqa Qotei a awo jaramq di awesosiqqa tamo unġasari nanġo segi kumbra nami yoqneb qaji di buk mili-giq di sisiyosiqqa dena nanġi peginjrej. ¹⁴Osiqa moio ti moio qure ti osiq ħamyuo kobaq wainjrej. ħamyuo koba di moio bunu qaji. ¹⁵Tamo unġasari kalil nanġo ħam ħambile qa buk miligiq di sosai qaji nanġi di Qotei na breinħjmaħ ħamyuoq aieleħeb.

Laħ bunuj ti mandam bunuj ti brantqas

21 Onaqa e olo ħam atsimqa laħ bunuj ti mandam bunuj ti unjrem. Laħ namij ti mandam namij ti koboeb. Yuwal dego koboej. ²Onaqa e Qotei aqa segi qure koba Jerusalem bunuj di dego unem. Qure di Qotei aqaq di sosiqqa laħ goge dena mandamq aieqnaq unem. Qure di aqa wala tulaħ boledamu. Dungeħge tamo baħ oħqa osim walaeqnu dego kere. ³Onaqa Qotei aqa awo jaram namoq dia tamo bei tigelosiq anjam marnaqa e aqa kakoro quem. A tulaħ koba leleħsosiqa mareħ, "Ninġi quiye. Bini Qotei aqa tal aisiq tamo unġasari nanġoq di unu. Deqa Qotei a nanġo ambleq di sqas. Nanġi aqa segi tamo unġasari sqab. Od, Qotei a nanġi koba na sqab. A nanġo Qotei sqas. ⁴Sosimqa nanġo ħam ya kalil nuntetħnjrqas. Deqa nanġi olo akamqasai. Nanġi

olo bunu morenqasai. Nanġi olo are gulubeinjrqasai. Nanġi olo jaqatiġ oqasai. Kumbra namij deqaji kalil koboqo.”

⁵Onaqa Qotei a awo jaram kobaq di awesosiq marej, “Niġi quiye. E iġi iġi kalil bunuj atonum.” Osiaq merbej, “Ni anjam kalil endi nengrenye. Anjam endi bole kalil. Tamo nanġi qusib marqab, ‘Bole.’” ⁶Osiaq olo merbej, “Anjam kalil e nami maroq-nem qaji di aqa damu bini brantqo. E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. E iġi iġi kalil qa utru. Wau kalil e yeqnum qaji di e olo koboteqnum. Tamo a ya qaryimqa e na ħambile qa ya jumbumq dena tigsii anaiyit uyqas. Ya di awai saiqoġi. E na laġa anaiyqai. ⁷Tamo a Satan ombla qot-sim siġgilaqas di e na iġi iġi kalil di laġa yqai. E aqa Qotei sqai. A ijo anġro sqas.

⁸“Ariya tamo nanġi ulakobaoqnsib Yesus qa nanġo areqalo siġgilato-saieqnub qaji nanġi kalil ħamyuo kobaq aiqab. Tamo kumbra uge yo qaji, leġ ojo qaji, sambala kumbra yo qaji, gumanio qaji, quġam qalo qaji, qotei gisaġ binjinro qaji, gisaġ anjam maro qaji nanġi kalil ħamyuoq aieleġqab. ħamyuoq dia meniġ kalil yusiq ħanġaeqnu. ħamyuo di moio bunu qaji.”

Jon a Jerusalem qure bunuj unej

⁹Ariya laġ anġro 7-pela tabir 7-pela ojesoqneb nanġi deqaji bei bosiq a ijo areq di tigelej. Tabir 7-pela miligiq di agi nami iġi uge 7-pela jigsib bilentonab mandamq aisiq tamo uġgasari nanġi tulaġ ugeugeinjrej. Bati di Qotei aqa minjiġ koboej. Ariya laġ anġro dena merbej, “Ni endeq au. Bamqa Kaja Du aqa uġa bunuj walaqo qaji di osormit unqam.” ¹⁰Onaqa Qotei aqa Mondor Bole na e siġgilatbonaqa laġ anġro dena e osiaq mana tulaġ goge kobaq oqej. Oqsiiq dia Qotei aqa segi qure koba Jerusalem

bunuj osorbej. Qure di Qotei aqaq di sosiqa laġ goge dena mandamq aieqnaq unem. ¹¹Qure di Qotei aqa rianġ na tulaġ suwanġej. Aqa rianġ di tulaġ bolequja. A meniġ boledamu bul. A tulaġ suwanosiq meniġ jasp a bulej. Osiaq tulaġ jeqilosiq qunuġ bulej. ¹²Qure di dadanġeb di tulaġ goge koba. Dadanġ di aqa siranġe 12-pela soqneb. Siranġe jojomq dia laġ anġro 12-pela tigelesoqneb. Siranġe dia Israel tamo uġgasari nango moma utru 12-pela nanġo ħam nengrenyonab soqneb. ¹³Dadanġ guta qa di siranġe qalub soqneb. Dadanġ tauġ qa di siranġe qalub soqneb. Dadanġ bebenġ qa di siranġe qalub soqneb. Dadanġ guma qa di siranġe qalub soqneb. ¹⁴Meniġ kokba 12-pela na dadanġ aqa utru siġgilateb. Meniġ quraq di tamo 12-pela Kaja Du na qariniġrnaq aqa anjam marsib laqneb qaji nanġo ħam atnab soqneb.

¹⁵Laġ anġro e anjam merboqnej qaji a na toqoġ bei gol na gereiyo qaji di ojesoqnej. Ojsiaq qure ti qure aqa dadanġ ti dadanġ aqa siranġe ti nanġo ole keretej. ¹⁶Qure aqa par ti ole ti kerekere. Laġ anġro dena toqoġ di osiaq qure keretej di aqa par ti ole ti goge ti 2,200 kilomita. Qure di aqa par ti ole ti goge ti kerekere. ¹⁷Laġ anġro na qure aqa dadanġ keretej di aqa goge 144 meta. Toqoġ laġ anġro na ojesoqnej qaji di mandam qaji toqoġ. Mandam aqa kereto na laġ anġro na iġi iġi kalil keretoqnej. Kereto dena a na dadanġ keretej.

¹⁸Qure aqa dadanġ di Qotei na meniġ jasp a na gereiyej. Qure di gol na gereiyej. Qure di tulaġ rianosiq qunuġ bulej. ¹⁹Meniġ boledamu segi segi na dadanġ aqa utru walatej. Meniġ boledamu namba 1 aqa ħam jasp a. Meniġ namba 2 aqa ħam sapaia. A qenjent. Meniġ namba 3 aqa ħam aget. Meniġ namba 4 aqa ħam emeral. A ħam baġga gesgi bul. ²⁰Meniġ namba 5 aqa ħam sadonikis. A lentosiq qat

dego. Meniñ namba 6 aqa ñam konilian. A lent. Meniñ namba 7 aqa ñam krisolait. A merient. Meniñ namba 8 aqa ñam beril. A ñam bañga gesgi bul. Meniñ namba 9 aqa ñam topas. A merient. Meniñ namba 10 aqa ñam krisopres. Meniñ namba 11 aqa ñam haiasin. Meniñ namba 12 aqa ñam ametis. A lent. ²¹ Dadañ aqa sirañ 12-pela di meniñ qat kokba 12-pela. Meniñ kokba di kolilei tanu bul. Sirañ segi segi di meniñ qat qujai deqaji. Ariya qure aqa gam kalil gol na gereiyeb. Gam di tulañ jeqilosiq qunuñ bulej.

²² Qure dia e atra tal bei unosai. Tamo Koba Qotei siñgila kalil ti unu qaji nañgi Kaja Du wo nañgi segi aiyel qure di aqa atra tal. ²³ Qure di señ ti bai ti na suwantosai. Qotei aqa segi rianñ na qure di suwantoqnqas. Kaja Du a segi qure di aqa puloñ. ²⁴ Tamo uñgasari sawa sawa kalilq di unub qaji nañgi qure di aqa rianñ na walweloqnqab. Mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji nañgi na nañgo ñoro bole bole oqnsib qure miligiq osi boqnqab. ²⁵ Dadañ aqa sirañme kalil waqesqab. Olo kabutqasai. Bati gaigai waqesqab. Di kiyaaq? Qure dia qolooqnqasai. Gaigai suwaño sqas. ²⁶ Tamo uñgasari sawa sawa kalilq di unub qaji nañgi na nañgo wala ti nañgo ñoro bole bole ti Qotei aqa qure koba di miligiq osi boqnqab. ²⁷ Ariya iñgi jiga ti tamo nañgi kumbra uge uge yeqñub qaji nañgi ti tamo nañgi gisañ anjam mareqñub qaji nañgi ti qure di miligiq gilqa keresai. Tamo uñgasari nañgo ñam ñambile qa buk miligiq di Qotei na neñgreñyej qaji nañgi segi qure di miligiq gilqa kere. Ñambile qa buk di agi Kaja Du aqa segi buk.

Jon a ñambile gaigai sqajqa ya ti ñambile gaigai sqajqa ñamtañ ti unej

22 Ariya lañ añgro dena ya bei osorbej. Ya di ñambile qa ya. Ya di

tulañ rianñosiq qunuñ bulej. Ya di Qotei wo Kaja Du wo nañgo awo jaram kobaq dena bosiq qure aqa gam koba dauryosiq sumoqnej. ² Ya qalaqsi ñambile qa ñamtañ bei tigelesoqnej. Ñam di bai segi segi qa gei utru segi segi yoqnqas. Bai bei gei utru bei yqas. Bai bei gei utru bei yqas. Degsim gilsim gei utru 12-pelatqas. Aqa bañga na tamo uñgasari sawa sawa kalilq di unub qaji nañgo ma kobotetnjoqnqas. ³ Iñgi iñgi kalil Qotei a uge qa marqo qaji nañgi qure dia sqasai.

Qure dia Qotei wo Kaja Du wo nañgo awo jaram kobaquja sqas. Qotei aqa wau tamo nañgi a qa louoqnqab. ⁴ Osib aqa ulatamu unoqnqab. A na aqa ñam nañgo lanjaq dia nengreñyim sqas. ⁵ Qure dia ambruoqnqasai. Deqa lam qatrentqasai. Señ suwañoqnqasai. Tamo Koba Qotei a segi na tamo uñgasari nañgi suwantnjoqnqas. Yim nañgi bati gaigai mandor kokba sqab.

Yesus a boqujatqas

⁶ Onaqa lañ añgro dena olo merbej, “Anjam endi bole kalil. Tamo kalil nañgi qusib marqab, ‘Bole.’ Tamo Koba Qotei a na aqa medabu o qaji tamo nañgi are tigeltetnjqreñaqa nañgi aqa anjam marsib laqñub. Ariya bini Qotei na aqa lañ añgro qariny-qoqa bosiq aqa wau tamo kalil nañgi kumbra urur brantqas qaji endi osornjrco. ⁷ Niñgi quiye. Yesus a marqo, ‘E niñgi qa boqujatqai.’”

Qotei aqa anjam e na buk endi nengreñyonum qaji di tamo uñgasari nañgi dauryqab nañgi tulañ areboleboleinjrqas.

⁸ E Jon. E ijo dabkala na anjam kalil endi quem. E ijo ñamdamu na kumbra kalil endi unem. Unsimqa lañ añgro kumbra endi osorbej qaji aqa areq di siñga pulutosim a binjiyqa laqñamqa a na merbej, ⁹ “Ni e binjibaim! E ni bul. E ni ti ino was nañgi ti Qotei aqa med-

abu o qaji tamo nanği ti iga koba na wau qujai. Tamo kalil anjam ni buk endia nengrenyonum di dauryeqnub qaji nanği dego iga ti koba na wau qujai. Deqa ni Qotei segi binjoqnime.”¹⁰ Os- iqa merbej, “Qotei aqa anjam ni buk endia nengrenyonum qaji di tentaim. Ni mare laqne. Di kiyaaq? Kumbra kalil endi brantqa bati jojomqo.”¹¹ Bati jojomqo deqa unğum. Tamo unğasari kumbra uge uge yeqnub qaji nanği olo kumbra uge uge yoqnebe. Tamo unğasari kumbra jigat yeqnub qaji nanği olo kumbra jigat yoqnebe. Tamo unğasari kumbra bole bole yeqnub qaji nanği olo kumbra bole bole yoqnebe. Tamo unğasari Qotei na aqa segi kumbra boleq di sqajqa giltjnrej qaji nanği olo aqa kumbra bole di yoqnebe.”

¹²Yesus a marqo, “Niñgi quiye. E urur boqujatqai. Bosiy tamo nanço kumbra segi segi pegiysiy awai enjrqai.”¹³E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. E segi namo qaji. E segi bunuq di dego sqai. E inği inği kalil qa utru. Wau kalil e yeqnum qaji di e olo koboteqnum.

¹⁴“Tamo unğasari nanço gara yansonub qatqo qaji nanği tulan areboleboleinjrim sqab. Nanği nambile qa nım gei osib uyqa kere. Nanği Qotei aqa qure koba dego miligiq gilqa kere.”¹⁵Tamo nanği kumbra uge uge yeqnub qaji nanği Qotei aqa qure koba di miligiq gilqasai. Nanği oqeq di sqab. Tamo gumanıno qaji, quñam qalo qaji, sambala kumbra yo qaji, leñ ojo qaji, gisañ qotei binjnjro qaji, gisañ kumbra dauryqajqa tulan arearetnjro qaji nanği Qotei aqa qure koba di miligiq gilqasai. Nanği oqeq

di sqab.¹⁶E Yesus. E na ijo lañ anğro qarınço-numqa niñgi e qa loueqnub qaji niñgi qa aisiq anjam endi palontosiq merıgwo. E Mandor Koba Devit aqa leñç dena nıambabem qaji. E Devit aqa Anğro. Nebeqa laqnaqa burbas bunuj oqeqnu dego kere e minjaleqnum.”

¹⁷Qotei aqa Mondor Bole wo Kaja Du aqa uña bunuj wo nanği aiyel na maronub, “Yesus, ni aue.” Anjam e nengrenço-num qaji endi niñgi kalil qusib mariye, “Yesus, ni aue.” Tamo a ya qaryimqa bosim nıambile qa ya di osim uyem. Ya di awai saiqoji. Qotei na laña anaiyqas.

Tamo unğasari anjam endi queqnub qaji nanği Jon na anjam sıngıla bei minjrej

¹⁸Tamo kalil Qotei aqa anjam e buk endia nengrenyonum di queqnub qaji nanği e sıngıla na endegsi minjrqai. Tamo bei a mandam qa anjam bei osim Qotei aqa anjam ende ti turtqas di gulube uge uge kalil buk endia nengrenyonum qaji di Qotei na kamba tamo di yqas.¹⁹Ariya tamo bei a Qotei aqa anjam e buk endia nengrenyonum qaji mutu bei osim taqal waiyqas di Qotei na kamba tamo di taqal waiyimqa a nıambile qa nım gei osim uyqasai. A Qotei aqa qure koba dego miligiq gilqasai.

²⁰Tamo a kumbra endi kalil babtqo qaji a endegsi marqo, “Bole, e boqujatqai.”

Anjam endi bole. O Tamo Koba Yesus, ni aue.

²¹Tamo Koba Yesus a tamo unğasari kalil nanği qa are tulan boleiyeme.